Mixteco, Metlatónoc

Mayogo: Gandja na Mbia (New Testament)

Mixteco, Metlatónoc
Mayogo: Gandja na Mbia (New Testament)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Metlatónoc Mixtec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 15 May 2025 from source files dated 15 May 2025
aeebbe5f-2bfd-5f52-83b6-35e9c9ce956b

Contents

San Mateo 1
San Marcos . . . 93
San Lucas 147
San Juan 237
Hechos 303
Romanos 386
1 Corintios . . . 424
2 Corintios . . . 460
Gálatas 484
Efesios 498
Filipenses 511
Colosenses 521
1 Tesalonicenses 530
2 Tesalonicenses 538
1 Timoteo 542
2 Timoteo 553
Tito 561
Filemón 566
Hebreos 569
Santiago 599
1 Pedro 609
2 Pedro 620
1 Juan 627
2 Juan 637
3 Juan 639
Judas 641
El Apocalipsis . . 644

Tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo ña tiaa ra Mateo

Su'va xinani na xikuu xii xikua Jesús

1 Ña yo'o ku iin tutu nuu
ndakondia'vi na xikuu xii
xikua Jesucristo, se'e xikua
ra David, xi'in ra Abraham.
2 Ra su'va ke iyoo ña: se'e
ra Abraham xikuu ra Isaac,
ra se'e ra Isaac xikuu ra
Jacob, ra se'e ra Jacob xikuu
ra Judá xi'in na ñani ra Judá.
3 Ra se'e ra Judá xi'in ña
Tamar, xikuu ra Fares xi'in
ra Zara, ra se'e ra Fares
xikuu ra Esrom, ra se'e ra
Esrom xikuu ra Aram.
4 Ra se'e ra Aram xikuu
ra Aminadab, ra se'e ra
Aminadab xikuu ra Naasón,
ra se'e ra Naasón xikuu ra
Salmón.
5 Ra se'e ra Salmón xi'in
ña Rahab yasi'i ra xikuu ra
Booz, ra se'e ra Booz xi'in ña
Rut yasi'i ra xikuu ra Obed,
ra se'e ra Obed xikuu ra Isaí.
6 Ra se'e ra Isaí xikuu ra
rey David, ra se'e ra rey
David ra kaku xi'in ña'a ña
xikuu yasi'i ra Urías, kuvi ra
Salomón va.
7 Ra se'e ra Salomón
xikuu ra Roboam, ra se'e ra
Roboam xikuu ra Abías, ra
se'e ra Abías xikuu ra Asa.
8 Ra se'e ra Asa xikuu ra
Josafat, ra se'e ra Josafat
xikuu ra Joram, ra se'e ra
Joram xikuu ra Uzías.
9 Ra se'e ra Uzías xikuu ra
Jotam, ra se'e ra Jotam xikuu
ra Acaz, ra se'e ra Acaz xikuu
ra Ezequías.
10 Ra se'e ra Ezequías
xikuu ra Manasés, ra se'e ra
Manasés xikuu ra Amón, ra
se'e ra Amón xikuu ra Josías.
11 Ra se'e ra Josías xikuu ra
Jeconías, ra saa tu na ñani
ra Jeconías va. Ra tiempo te
xindee na yo'o ke tiin u'vi na
Babilonia na Israel ndixa'an
na xachiñu na.
12 Ra se'e ra Jeconías xikuu
ra Salatiel, ra kaku te xa iyoo
na ñuu Babilonia ndo'o na,
ra se'e ra Salatiel xikuu ra
Zorobabel.
13 Ra se'e ra Zorobabel
xikuu ra Abiud, ra se'e ra
Abiud xikuu ra Eliaquim, ra
se'e ra Eliaquim xikuu ra
Azor.
14 Ra se'e ra Azor xikuu ra
Sodoc, ra se'e ra Sodoc xikuu
ra Aquim, ra se'e ra Aquim
xikuu ra Eliud.
15 Ra se'e ra Eliud xikuu
ra Eleazar, ra se'e ra Eleazar
xikuu ra Matán, ra se'e ra
Matán xikuu ra Jacob;
16 Ra se'e ra Jacob xikuu ra
José, ra ndixiyo ìi̱ ña María,
ra ña María yo'o kuvi ña
sakaku Jesús, ra nani Cristo
va.
17 Ra na kundaa ini yo,
saa chi xa uxi kumi va ichi
ke ndakuiña na ndise'e ra
Abraham, saa vi ke kaku ra
David, ra xa uxi kumi ichi
ke ndakuiña tu na ndise'e ra
David, ra saa ke tiin u'vi na
na, ña kua'an na chi Babilo-
nia, ra xa inka tuku va uxi
kumi ichi ke ndakuiña na,
te xa nandiko na ndaxaa na
ñuu na, ra saa vi ke kaku
Jesús ra kuu se'e Ndioxi.

Su'va ke kuu te kaku Jesucristo

18 Ra su'va ke kuu te kaku
Jesucristo: Ña María si'i ra,
ra ña kuaan va kuvi ña,
ra ña sakan chita'an tu'un
va kuvi ña xi'in ra José ña
tanda'a ña xi'in ra. Ra
te kuni ka tiandiaa kii ña
tanda'a na, ra tu'va ndikee
va se'e ña xi'in ndiee Tachi
Yii Ndioxi.
19 Ra ra José ra tanda'a ña
xi'in, ra va'a ni tiaa kuvi ra,
xa'a ña kan ke ndixïin ra
ña na kundaa ini takundi'i
yuvi xa'a ña ña ñu'u se'e ña,
ña kan ke va'a ka yayaa na
ndakoo va ra ña, ka'an ra.
20 Ra saa ndakandu'u ra
kusun ra, ra xa'a ra ndakani
ini ra ña ndakoo ra ña
□ká'án ra, ra saa kixi va iin
ra tatun Ndioxi ña saxani ra
ra, ra ndika'an ra kachi ra
saa xi'in ra:
—José, se'e xikua ra David,
kuayü'vi ini kun ña ndaki'in
kun ña María koo ña yasi'i
kun, saa chi se'e ña, ra xi'in
ndiee Tachi Yii Ndioxi va ke
ndikee ña.
21 Ra tiaa lo'o kuu se'e
ña ra kaku, ra JESÚS ke
chindu'u kun kivi ra, ra saa
ke kunani ra, saa chi ra
yo'o kuvi ra sakaku na ñuu
ra xa'a kuachi na —*kachi
ra tatun Ndioxi kan xi'in ra
José.
22 Ra takundi'i ña yo'o ke
kuu, ña ndixinu nuu tu'un
Ndioxi ña ndika'an ra xi'in
iin ra ndika'an tu'un yu'u ra
xina'a xa'a ña kuu ta kachi
ra su'va:
23 Iin ña'a ña kuaan ra kee
se'e ña,
ra tiaa ke kuu se'e ña kaku,
ra Emanuel ke chindu'u na
kivi ra.
Ra tu'un Emanuel yo'o, ra
Ndioxi kuvi ra iyoo xi'in yo
□kachi ña.
24 Ra te ndoto ra José ra
saa ndakoo ra ndixa'an ra
ndaki'in ra ña María nduu
ña yasi'i ra, ra iin ta ku'va
kachi ra tatun Ndioxi kan ña
saxani ra ra, ke xa ndixa va
ra.
25 Ndi su ndikïxi na xi'in
ta'an na iin saa ndia ta
ndixaa kii ña kaku se'e ña
Maria, ra kuu se'e nuu ña ra
chindu'u ra José kivi ra ña
kunani ra JESÚS.

2

Ndixaa ndia ndichi ndia kee xika □ixto'ni ndia Jesús

1 Ra ñuu Belén ña ndikun
ndiaa chi Judea kuvi nuu
kaku Jesús, ra suvi kuiya
kan ke kuu ra Herodes rey
ña □xa'ndia ra chiñu nuu
takundi'i ñuu ña ndo'ni chi
kan; ra saa ndixaa sava ndia
ndichi ñuu Jerusalén. Ra
ndia ndichi kan, ra xika ni
kee ndia, saa chi ndia chi
nuu kanata ñu'u vi ke kee
ndia; ra ndia sakua'a xa'a
takundi'i ña'a ña ndee nuu
ndivi kuvi ndia, ta kuu kimi
xi'in ndia ndia ka ña'a.
2 Ra saa ndixaa ndia ndin-
dakatu'un ndia kachi ndia
saa:
—¿Ndia ke □kandu'u ra
lo'o, ra kuu rey na Judío ra
sakan kaku? Chi xini ndi
kanata kimi ri ka'an xa'a ra
ña kaku ra chi nuu kanata
ñu'u, ña kan ke vaxi ndi
ndasaka'nu ndi ra —*kachi
ndia.
3 Ra te kundaa ini ra rey
Herodes ña yo'o, ra ndiee
ni nindi'i ini ra, ra iin
sana su'va ini ra, ra iin saa

ndo'o takundi'i tu na ñuu
Jerasalén kan va.
4 Saa ndakana ra takundi'i
ndia kuna'nu nuu ndia sutu,
xi'in ndia maestro saña'a
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ra nindakatu'un ra
ndia, ndia ku ñuu nuu kaku
Cristo, ra ti'vi Ndioxi xaa
sakaku na ñuu yuuvi yo'o.
5 Ra saa ndakuiin ndia
kachi ndia saa:
—Ñuu Belén ña ndikun
ndiaa Judea yo'o kuvi nuu
kaku ra; chi saa iyoo tu'un
ña tiaa iin ra ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a. Ra su'va
ke kachi ña:
6 Yo'o, ñuu lo'o Belén, ña
ndikun ndiaa Judá,
ra ñuu chee va'a va kuu
kun, xi'in ñuu na'nu
ña ndo'ni Judá;
saa chi ñaa ku nuu kaku iin
ra kuchee
ka'ndia chiñu nuu na ñuu
yu Israel, ra kunuu ra
nuu na,
ra ki'in ra kuenda xi'in na,
kachi Ndioxi ndika'an
ra,
xi'in ra ndika'an ndoso tu'un
ra xina'a —*kachi
ndia xi'in ra Herodes.
7 Saa ndakana se'e ra
Herodes ndia ndichi ndia
ndixaa kan, ra ndin-
dakatu'un ra ndia, ra saa
kundaa kaxi ini ra nuu ndia,
ndia mii kii kuvi ña xini ndia
kanata kimi kan.
8 Ra te ndi'i kundaa ini ra,
ra saa ti'vi ra ndia kua'an
ndia ñuu Belén, ra ndika'an
ra xi'in ndia kachi ra saa:
—Kua'an ndo ra nanduku
va'a ndo ra lo'o kan, ra te xa
na ndani'i ndo ra, ra saa sa
ndo ña mani ña na ndatu'un
ndo lo'o xi'in yu, ra ku'un tu
yu'u va ña ndasaka'nu yu ra
—*kachi ra xi'in ndia.
9 Ra te ndi'i xini so'o ndia
ña ndika'an ra rey Herodes
xi'in ndia, ra saa ndaki'in
ndia kua'an ndia. Ra kimi
ri xini ndia kanata ta kee
ndia ñuu ndia vaxi ndia, ra
ndakunuu tuku va ri nuu
ndia kua'an ri xi'in ndia, iin
saa ndiakua ndixaa ri xiku-
tuvi ri ndia nuu kandu'u ra
lo'o kaku kan.
10 Ra te xini ndia nuu
ndixikutuvi kimi kan, ra
ndiee ka vi kusii ini ndia.
11 Ra saa ndixaa ndia
ndiki'vi ndia ini ve'e, ra xini
ndia ra lo'o kan xi'in ña
María, si'i ra ndee na, saa
ra ndikun xikusiti ndia nuu
ra, ña ndasaka'nu ndia ra;
ra ndakuiña ndia xatun tu
ndixaa xi'in ndia nuu ñu'u
oro, xi'in xuxa va'a ña ya'vi
ni, xi'in ndutia xa'an tami tia
nani “mirra” ra ña'a yo'o ke
ndisoko ndia nuu ra.
12 Ra te nandiko na
kuanu'u ndia, ra nindandïko
ka ndia chi ñuu Jerusalén ña
ndatu'un ndia xi'in ra rey
Herodes, chi xa inka va ichi
nandiko ndia kua'an ndia,
saa chin saa kachi Ndioxi
xi'in ndia ña saxani ra ndia
ñuu.

Xinu na iva si'i Jesús kua'an na xi'in ra chi ñuu Egipto

13 Ra te xa ndaki'in na
ndichi kan kuanu'u ndia, ra
saa kixi iin ra tatun Ndioxi
saxani ra ra José, ra kachi ra
saa xi'in ra:
—Ndakoo, ra ndaki'in
kun ra lo'o yo'o xi'in si'i
ra, ra kunu kua'an xi'in
na chi ñuu Egipto, ra ikan
koo kun xi'in na, ra ndia
te na ka'an tuku yu xi'in

kun saa nandiko kun, chi
kaka nduku ra rey Herodes
ra lo'o yo'o ña ka'ni ña'a
ra —*kachi ra tatun Ndioxi
xi'in ra José.
14 Saa ra ndikun ndakoo va
ra José, ra ñuu saa ndaki'in
ra ra lo'o kan xi'in si'i ra,
ra ndaki'in ra na kua'an na
xi'in ra chi ñuu Egipto va.
15 Ra ikan xindee na ndia
te nditiandiaa kii ña ndixi'i
ra rey Herodes va. Ra
su'va ke kuu, ña ndixinu
nuu tu'un, ña ndika'an
Ndioxi xina'a, xi'in iin tiaa
ra ndika'an tu'un yu'u ra,
ra su'va ke kachi ra: “Chi
ñuu Egipto ke ndixa'an se'e
yu ndixiyo ra, ra ndia mii
kan ke ndakana yu ra ña na
kanata va ra ñuu kan”, kachi
Ndioxi.
16 Ra te kundaa ini ra
Herodes ña sanda'vi na
ndichi kan ra, saa ra ndiee ni
ndisaa ini ra, ra saa xa'ndia
ra chiñu nuu ndia soldado,
ra ndixa'an ndia xa'ni ndia
takundi'i na kuachi vali, na
sakan kaku, iin saa ndia na
uvi kuiya, na iyoo ñuu Belén
xi'in takundi'i ñuu ña ndo'ni
yachin xi'in ña; chi ku'va
saa ke tava mii ra Herodes
kan tiempo xi'in tu'un ña
ndika'an ndia ndichi kan
xi'in ra, ña kaku Jesús.
17 Ra su'va ke kuu ña
ndixinu nuu tu'un Ndioxi ña
tiaa ra Jeremías, ra ndika'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ña kachi su'va:
18 Iin nini'i kuu tiaku xaku
na ñuu Ramá,
ra iin siso siso nda'yu na.
Ra ña Raquel va kuvi ña
xaku ni xa'a se'e ña,
ra xïin ña ka'an ndia nii yuvi
xi'in ña,
saa chi se'e ña ra xa na
ndixi'i va kuvi na,
kachi Ndioxi ndika'an
ra,
kachi ra Jeremías.

Nandiko ra José xi'in ña Maria xi'in ra lo'o Jesús ndaxaa na ñuu Nazaret

19 Ra te xa ndixi'i ra rey
Herodes, saa ndixa'an iin
ra tatun Ndioxi saxani ra
ra José chi ñuu Egipto, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
20 —Ndakoo, ra ndaki'in
kun ra lo'o yo'o xi'in si'i ra,
ra nandiko kun xi'in na chi
ñuu Israel, chi xa ndixi'i va
na xika nduku ka'ni ra lo'o
yo'o —kachi ra tatun Ndioxi
xi'in ra José.
21 Ra saa ndakoo ra, ra
ndaki'in ra ña Maria xi'in
ra lo'o kan, ra nandiko na
kuanu'u na chi Israel.
22 Ra te kundaa ini ra
José xa'a ra Arquelao ña
xa ndaki'in ra xa'ndia ra
chiñu nuu na ñuu Judea
ña ndakundichi ra nuu ra
Herodes, iva ra, saa ra
ndiyu'vi va ra ña ku'un ra
chi kan; ra saa taxi Ndioxi
xani nuu ra, ndia chi ke
ku'un ra, ra saa ndaki'in ra
kua'an ra chi Galilea va.
23 Ra te ndixaa na ikan,
ra saa ndaki'in na kua'an
na koo na ñuu Nazaret, ra
yo'o ke ndixinu nuu tu'un
ña ndika'an ndia ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a: Ña
ka'an na ña kuu Jesús ra ñuu
Nazaret.

3

Ka'an ndoso ra Juan ra sakuchi yuvi

1 Ra saa kuu ndiya'a kuiya
ña xa xa'nu Jesús, ra ndixaa
iin tiaa ra nani Juan ra
sakuchi yuvi iku yuu ña
ndikaa yachin nuu chi Judea,
ra saa xa'a ra ka'an ndoso ra
tu'un Ndioxi,
2 ra kachi ra saa:
—Nandiko ini ndo xa'a
kuachi ndo, ra ndaki'in ndo
ichi Ndioxi, chi xa kuyachin
ni ña ka'ndia Ndioxi chiñu
—*kachi ra.
3 Ra xa'a ra Juan yo'o
ke ndika'an ra Isaías ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, te ndika'an ra kachi
ra saa:
Tiaku ka'an ndoso iin tiaa
iku yuu ra kachi ra
saa:
“Ndasavii ndo ichi nuu kixi
Tata yo,
ra ndasandaku ndo ichi
ndo nuu ra”, kachi ra
kundikaa iku yuu kan,
kachi ra Isaías.
4 Ra xi'in ixi kiti ri nani
camello ke kuva'a tikoto ña
xindixi ra Juan yo'o, ra ñii
kiti ke xinu'ni tu toko va ra,
ra ña'a ña xixi ra xitiaku
ra xikuu tika ndixa'an xi'in
ñuñu ña iyoo iku.
5 Ra na ñuu Jerusalén xi'in
takundi'i na ndikun ndiaa
Judea, xi'in na ndee yachin
yu'u itia Jordán, kuvi na
ndixa'an nuu ndixiin ra Juan
ña xini so'o na ña ndika'an
ndoso ra.
6 Ra na nandiko ini, ra
ndina'ma na kuachi na, ra
sakuchi ra na itia Jordán.
7 Ra te xini ra Juan ña
kua'a ka vi na fariseo xi'in
na saduceo ndixąą nuu íin
ra, ña kuni na ña na sakuchi
ra na, ra saa ndika'an ra
xi'in na kachi ra saa:
—¡Ndo'o yuvi ña'a! ¿A
xa'a ña ndakuchi ndo ke
kuchuun ndo kaku ndo xa'a
kuachi ndo, nuu tundo'o
ndiee ña vaxi, tuvi ndo?
8 Ndi su ña xiniñu'u sa ndo
ke, na ndaña'a ndo mii ndo
ña xa nandiko ini ndo xa'a
kuachi ndo, ra na sa ndo
niña ña va'a va.
9 Ra ndakäni ini ndo ña
kachi ndo saa xi'in mii ndo:
“Koo ka'nu va ini Ndioxi
xa'a kuachi yo, chi se'e xikua
ra Abraham va kuvi yo”, na
kachi ndo, ña kutiaa ini ndo
xi'in mii ndo. Saa chi köo
ya'vi ndiaa vi ña kan nuu
Ndioxi, chi ndia yuu ña ndee
yo'o ra kuvi va nduu ña yuvi
sa Ndioxi, ra nduu na se'e ra
Abraham va.
10 Saa chi Ndioxi ra xa iyoo
nduvi va ra xi'in yacha ña
ka'ndia ra xa'a takundi'i itun
kuii, ra saa ke koo tu itun
tu täxi kui'i ña va'a va, chi
ka'ndia ra nuu, ra koko va
nu.
11 Ra ña ndixa ke yu'u, ra
xi'in tiakuii va sakuchi yu
ndo'o, ña na nandiko ini ndo
xa'a kuachi ndo, ndi su chi
sata vaxi inka ra chee va'a
ka nuu yu'u, ra ra kan, ra
xi'in Tachi Yii Ndioxi xi'in
ñu'u va ke sakuchi ra ndo'o;
ra yu'u, ra nii chiñu lo'o ke
köo ya'vi ndiaa yu sa yu nuu
vi ra, saa chi ndia nii ña
kani'i yu ndixan vi ra ke köo
ndiayu yu, saa chi ra ka'nu
ni kuvi ra.
12 Ra xa ra iyoo tu'va va
kuvi ra yo'o ña vaxi ra, chi
xa ni'i va ra pala, ña ndativi
ra nuni trigo, ra ndaki'in ra
nuni va'a ra ndachi va'a ra
ña ini yaka, ra yaa nuni yo'o
ki'in ra ko'ni ra nuu xixi

ñu'u ña tü'va nda'va ra koko
va ña —kachi ra Juan xi'in
na.

Te chichi Jesús

13 Saa kuu iin kii ra kee
Jesús chi Galilea ra ndixaa ra
ndia yu'u itia Jordán, ña na
sakuchi ra Juan ra.
14 Ndi su ra Juan, ra
ndixïin ra ña sakuchi ra
Jesús, chi su'va va kachi ra:
—Yu'u va kuvi ra xiniñu'u
kuchi sa yo'o, ndi su yo'o, ra
nuu yu'u va tu vaxi kun; ra
vä'a ña'a ña saa —kachi ra
xi'in ra.
15 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Xiniñu'u na sakuchi va
kun yu'u vichin, ra saa ke
na saxinu yo nuu takundi'i
chiñu ña xa'ndia Ndioxi
—kachi Jesús xi'in ra.
Ra saa vi ke sakuchi ra ra.
16 Ra te ndakundichi su'va
Jesús ña ndikita ra ini tiakuii
kan ña chichi ra, ra saa
ndanuña ndivi, ra xini ra
nduxinu Tachi Yii Ndioxi
sata ra; ra ta kaa iin paloma
saa kaa ña.
17 Ra tiaku ndika'an
Ndioxi ndia ndivi ninu,
kachi ra saa:
—Ra yo'o kuvi se'e yu, ra
ku'vi ni ini yu xini yu ra,
ra kusii ni ini yu xi'in ra
—kachi Ndioxi xa'a Jesús.

4

Te ixtondoso ña ndiva'a Jesús

1 Saa kuu ra ndaki'in Tachi
Yii Ndioxi Jesús kua'an ra
xi'in ña chi iku yuu, ra ikan
ixtondoso timia'a ra.
2 Ra te ndixinu uvi xiko
ka'ñu, xi'in uvi xiko ñuu
ña ndixiyo su'un Jesús,
ña ndixïxi ra, ra saa xa'a
ndika'un ini ra.
3 Saa ra kuyachin va
timia'a nuu ra ña ixtondoso
ri ra, ra ndika'an ri xi'in ra
kachi ri saa:
—Tu ndixa se'e Ndioxi
kuvi kun, ra ka'an xi'in yuu
yo'o ra na nduu ña ixta kuxi
kun —kachi ri xi'in ra.
4 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ri:
—Tu'un Ndioxi ra su'va va
ke kachi ña: “Süvi ndiakua
ixta vi ke kuvi kutiaku yuvi
xi'in, chi kutiaku tu na ña
kandixa na takundi'i tu'un
ña ka'an Ndioxi va” —kachi
ra xi'in ri.
5 Saa ndaki'in timia'a kan
Jesús kua'an ra xi'in ri ñuu
yii Jerusalén, ra sandaa ri
ra ndia xini ve'e ñu'u nuu
sukun va'a.
6 Ra ndika'an ri xi'in ra
kachi ri saa:
—Tu ndixa se'e Ndioxi
kuvi kun ra sandakava mii
kun yo'o vichin, chi saa
kachi tu'un Ndioxi:
Chi ti'vi va ra na tatun ra kixi
na ña kondiaa na yo'o,
ra nuu nda'a va ná ndakava
kun,
ra täxi na takue'e xa'a kun
sa yuu —kachi ri xi'in
Jesús.
7 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ri:
—Ra ka'an tu tu'un Ndioxi
kachi ña su'va va: “Na köto
ndoso yuvi Ndioxi” —kachi
ña, kachi ra xi'in ri.
8 Ra saa ndaki'in tuku
timia'a kan Jesús kua'an ra
xi'in ri iin ko'ndo sukun
va'a, ra ikan ndiña'a ri
takundi'i ñuu ña iyoo nuu
ña yuuvi yo'o, xi'in takundi'i
ña kuika nuu ra.

9 Ra ndika'an ri xi'in ra
kachi ri saa:
—Nda'a yo'o taxi yu
takundi'i ña yo'o, tu na
ndakusiti kun nuu yu,
ra ndasaka'nu kun yu'u
—kachi ri xi'in ra.
10 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ri kachi ra saa:
—Timia'a, kuatia'a nuu
yu, saa chi xiniñu'u
kandixa va yu tu'un Tata
yu Ndioxi ña ka'an ña
xiniñu'u ndasaka'nu yu
indaa mitu'un saa ra kan,
ra indaa ra kan tu kandixa
va yu, kachi ña —*kachi ra
xi'in ri.
11 Ndia saa ra ndakoo ri
Jesús ra ndaki'in ri kua'an
va ri, ra saa xaa na tatun
Ndioxi ña chindiee ta'an na
xi'in va ra.

Xa'a Jesús xi'in chiñu ña taxi Ndioxi nda'a ra

12 Ra te kundaa ini Jesús
ña tiin na ra Juan chikaa na
ve'e kàà, saa ra nandiko ra
chi Galilea va.
13 Ndi su nindöo ra koo
ra ñuu Nazaret, saa chi chi
ñuu Capernaum va ndiya'a
ra ndixa'an ra ndixiyo ra. Ra
ñuu kan, ra yachin yu'u mini
va ke ndikaa ña, ra ikan kuvi
nuu iyoo na se'e xikua ra
Zabulón, xi'in ra Neftalí.
14 Ra su'va ke kuu ña
ndixinu nuu tu'un Ndioxi
ña ndika'an ra Isaías, ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ta kachi ra su'va:
15 Ñuu nuu iyoo na se'e
xikua ra Zabulón xi'in
ra Neftalí,
ña ndikaa chi inka xiyo yu'u
itia Jordán,
yachin yu'u tiañu'u chi
Galilea, nuu iyoo
kua'a ni na xïni tu'un
Ndioxi.
16 Yuvi na xika nuu ñaa,
ra xini na ndaye'e iin ñù'ù
chee;
ra na ndee nuu ñaa, na xa
ndiatu ini kuvi,
ra xini na ndatuun iin ñù'ù
ra ndaye'e ña nuu na,
kachi ra Isaías.
17 Ra kii kan xa'a Jesús
ka'an ndoso ra tu'un Ndioxi
nuu yuvi, kachi ra saa:
—Nandiko ini ndo xa'a
kuachi ndo ra ndaki'in ndo
ichi Ndioxi, chi xa kuyachin
va ra ña ka'ndia ra chiñu
nuu ndo —*kachi ra xi'in na.

Kana Jesús kumi ndia tiin tiaka

18 Saa kuu iin kii, ra kee
Jesús kua'an ra chi yu'u
tiañu'u ra ndikaa Galilea, ra
ikan xini ra uvi tiaa ndia
tava tiaka ra ko'ni ndia inu
ndia ini tiañu'u kan xika
ndia; ra ñani va ndia, ra iin
ra nani Simón ra ka'an tu
na Pedro va xi'in ra, ra inka
ra nani Andrés, ra niña ndia
tava tiaka kuvi va ndia.
19 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Na'a ndo na ku'un yo
xi'in yu, ra saña'a yu ndo'o
ndia ku'va ke ndatu'un ndo
xi'in yuvi ra ndakundikun
na yu'u —*kachi ra xi'in
ndia.
20 Ndia saa ra ndikun
ndakoo ndia inu ndia
ña tava ndia tiaka ra
ndakundikun ndia kua'an
ndia xi'in va ra.
21 Ra iin vivi'i lo'o
ndixa'an Jesús, ra saa xini
ra inka uvi tuku va ndia, ra
ñani tu ndia kan va; ra iin ra
nani Jacobo ra inka ra nani
Juan, ra ini barca ke ndo'ni

ndia xi'in iva ndia ra nani
Zebedeo ña ndaka'ma ndia
inu ndia ña tiin ndia tiaka.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ndia, ña ná kundikun ndia
ra.
22 Saa ra ndikun ndakoo
ndia chiñu ña xa ndia ra
nindiayu ta'an ndia xi'in Iva
ndia, ra ndakundikun ndia
kua'an ndia xi'in Jesús va.
23 Ra iinii kuvi chi Galilea
xika Jesús saña'a ra yuvi
ta ve'e ñu'u ta ve'e ñu'u,
ra ka'an ndoso ra tu'un
Ndioxi nuu na, ña saña'a
ra na xa'a ichi nuu xa'ndia
chiñu Ndioxi, ra sanda'a ra
takundi'i yuvi na xi'i, ndia
ndia ka mii nuu kue'e va.
24 Ra iin takundi'i ñuu
ña ndikun ndiaa ñuu Siria,
ndindutia ndoso tu'un xa'a
Jesús, ña kua'a ni ña xitu'un
xa ra, ra iin takundi'i na xi'i,
ra vaxi na xi'in na nuu ra. Ra
ndia ndia ka mii nuu kue'e
ke ndo'o va na, takuu sava
na tiin tachi ndiva'a, xi'in na
kue'e na küvi kaka, xi'in na
xi'i yi'i, ra yo̱o̱ ka mii kuvi va
na, chi iin nduva'a yaa va na
xa Jesús.
25 Ra kua'a ka vi yuvi
ndikun kua'an xi'in Jesús,
na kee chi Galilea, xi'in na
kee ñuu Decápolis, xi'in na
kee ñuu Jerusalén, xi'in na
kee chi Judea, ra saa tu na
ndee chi inka xiyo yu'u itia
Jordán va.

5

Ndu'u Jesús xini iin ko'ndo ra ka'an ra xa'a ña va'a ña taxi Ndioxi nda'a yuvi

1 Ra te xini Jesús ña kua'a
ni yuvi xaa, ra saa nandaa ra
iin ko'ndo ndakundu'u ra, ra
kuyachin ndia ita'an xi'in ra
nuu ra.
2 Ra saa xa'a ra saña'a ra
na kachi ra saa:
3 —Va'a ni kee ndo'o,
na nda̱'ví, na xini ñu'u
ndiee Ndioxi nuu vichin, chi
kuenda ndo'o va ke kuu
ndivi nuu xan'dia ra chiñu.
4 Ra va'a ni kee ndo'o, na
xáku vichin, chi vaxi kii ra
ndo'o kuvi ndo kusii ni ini sa
Ndioxi va.
5 Ra va'a ni kee tu ndo'o,
na vita ni ini vichin, chi
ndo'o kuvi na ndaki'in ñu'ú
ña ndika'an Ndioxi taxi ra.
6 Ra va'a ni kee tu ndo'o,
na ka'un ini nima vichin,
ra ndachi ini ndo ña kuni
ndo kuni so'o ndo ña ka'an
Ndioxi, chi vaxi kii ra kuni
va so'o ndo tu'un ra.
7 Ra va'a ni kee ndo'o,
na nda'vi ni ini vichin, chi
ndo'o kuvi ndo kunda'vi ni
ini Ndioxi kuni ra.
8 Ra va'a ni kee ndo'o, na
ndakú nima, chi ndo'o kuvi
ndo kuni nuu Ndioxi.
9 Ra va'a ni kee tu ndo'o,
na ndachuta'an mani yuvi
na kanita'an va, saa chi
ndo'o kuvi ndo kunani se'e
Ndioxi va.
10 Ra va'a ni kee tu ndo'o,
na kundiva'a na xi'in xa'a
ña xa ndo ña va'a ña kuni
Ndioxi, chi ndo'o kuvi ndo
ni'i ta'vi koo xi'in Ndioxi nuu
xa'ndia ra chiñu.
11 Ra va'a ni kee ndo, te
kaña'a na xi'in ndo, ra kani
ta'an na xi'in ndo, ra xava'a
ini na tu'un chi'ña xa'a ndo,
xa'a ña ndikun ndo yu'u.
12 Ra te xá na su'va xi'in
ndo, ra na kusii ni ini ndo,
chi ndivi ninu iyoo iin ña
chee ni ni'i ndo sa Ndioxi;
ra na kuayü'vi ndo, chi saa
xa tu na xi'in na ndika'an

tu'un yu'u Ndioxi xina'a va
—kachi Jesús xi'in na.

Na kuu yo ta ku'va iyoo ñii ña va'a

13 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:
—Ndo'o kuvi ndo iyoo ta
ku'va iyoo ñii ña xa u'va ña
yuuvi yo'o, ra tu ná ndi'i xa'a
ñii, ra ü'va ka koo ña. Saa
ra, ¿ndixaa ka ke koo ña ña
nduu u'va tuku ña, tuvi ndo?
Ra na kundaa ini ndo, chi
köo ka mii chuun kuu ka
vi ña, chi ndia ña kutia va
kuvi ña ra kuañu yuvi va ña
—kachi Jesús xi'in na.

Ñù'ù ña tuun nuu ña yuuvi

14 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:
—Ndo'o kuvi ndo iyoo ta
ku'va iyoo ñù'ù ña tuun nuu
na yuuvi yo'o, ra ta ku'va
iyoo iin ñuu ña ndu'u xini
iin ko'ndo, ra xini takundi'i
va yuvi ña, ra küvi ka koo
se'é ña, ra saa ke iyoo tu
ndo'o va.
15 Ra xa kundaa va ini ndo
chi köo na ndatuun ñù'ù, ra
te ndi'i tu nandasi na xiko'o
nuu ña, chi nuu sukun va
chindu'u na ña, ra saa ke
va'a tuun ña nuu takundi'i
va na ndee ve'e kan.
16 Ra saa ke na koo tu
ndo'o va, ña kuye'e ndo nuu
na yuuvi yo'o, ra kuni na
takundi'i ña va'a ña xa ndo,
ra ndasaka'nu na Tata yo
Ndioxi ra iyoo ndivi —kachi
Jesús xi'in na.

Ndakani Jesús xa'a ndiayu ña ndakoo ra Moisés

17 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:
—Ndo'o, na ndee yo'o, ra
ndakäni ini ndo, ña xaa
yu sandi'i yu xa'a ndiayu
Ndioxi ña tiaa ra Moisés, ra
nii ña saña'a na ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a växi
yu sandi'i yu xa'a; chi ña xaa
yu saxinu yu nuu va kuvi ña.
18 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, ra na kundaa ini
ndo: chi ndia nii tu'un lo'o
xi'in ndia nii letra lo'o ña
kuu ndiayu Ndioxi ña tiaa ra
Moisés xina'a, ra ndï'i xa'a
ña, ra nii na ndi'i va xa'a ña
yuuvi yo'o, ndi su xiniñu'u
xinu ndi'i va ña ka'an tu'un
Ndioxi.
19 Ra ndia ndia ka yuvi na
xïin kandixa sava chiñu lo'o
ña xa'ndia ndiayu Ndioxi
nuu na, ra nii sañä'a tu
na inka yuvi ña na kandixa
na ña ka'an ña, ra na xa
ña yo'o ra na lo'o va'a va
kuu na nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu. Ndi su yuvi na
kandixa takundi'i chiñu ña
xa'ndia ndiayu Ndioxi, ra
saña'a tu na inka yuvi ña
na kandixa na ña, ra na kan
kuvi na kuu na kuna'nu va'a
ka va nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu.
20 Ña kan ke ka'an yu
xi'in ndo'o vichin, ra na
kundaa va'a ini ndo, chi
küvi ki'vi ndo ndivi nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu, tu na
kandïxa ndinuni va'a ka ndo
Ndioxi nuu na maestro na
saña'a ndiayu Ndioxi xi'in
na fariseo —kachi Jesús xi'in
na.

Na kindoo mani yo xi'in na sáa ini xíní yo

21 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:

—Ra xa kundaa va ini ndo, chi na xii xikua yo na xindee xina'a, ra su'va va ke kachi ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés nda'a na: “Kä'ni kun yuvi”, saa chi tu na ka'ni kun, saa ra cha'vi tu yo'o va xa'a kuachi kun nuu Ndioxi, kachi ña.

22 Ndi su yu'u tu ka'an xi'in ndo vichin, chi ndia ndia ka yuvi na sáa̱ ini xini ñani ta'an, ra kixi va tundo'o sata na kan; ra saa tu yuvi na kandiva'a xi'in ta'an va, chi ku̱'u̱n tu na kan va nuu na chiñu na'nu ña kundaku kuachi xi'in na; ra yuvi na ka'an, “na ki'vi” xi'in ñani ta'an, ra ndia ndiaya nuu xixi ñu'u ke ku̱'u̱n na kan ku'un na xa'a tu'un kan.

23 ’Ra ña kan ke ka'an yu xi'in ndo vichin, chi tu kua'an ndo ña soko ndo ña'a nuu Ndioxi ra te ndixaa ndo nuu arta yii ve'e ñu'u ka'nu kan, ra ikan na ndaka'an ndo ña vä'a iyoo ini iin ñani ndo xini na ndo'o,

24 saa ra, va'a ka va na ndakoo ña'a ndo, ña'a ña ni'i ndo kua'an ndo nuu arta yii kan, ra xi'na ka va na ku'un ndo ña ndaka'an mani ndo xi'in na, ña na koo ka'nu ini na xa'a ndo, ra saa vi ke kuvi nandiko ndo ku'un ndo ña soko ndo ña'a ña kua'an xi'in ndo nuu Ndioxi.

25 ’Ra tu ndia na taxi kuachi xa'a ndo nuu na chiñu, ra va'a ka va yachi na ndaka'an mani ndo xi'in na, ña va'a na kü'un ndo ve'e chiñu, chi tu na ku'un ndo nuu ra juez ña sandaku ra kuachi xi'in ndo, saa ra ndataxi va ra kan ndo'o nda'a ndia kumisio, ra chikaa va ndia ndo'o ve'e kàà.

26 Ra ña ndixa ke ka'an yu xi'in ndo, chi këe yachi vi ndo ve'e kàà tu na taan ndia ndo'o, chi xiniñu'u ndiakua cha'vi ndi'i va ndo xu'un ña nduku ra juez nuu ndo, ra saa vi kee ndo ve'e kàà —kachi Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús xa'a tiaa ndia ki'vi xi'in inka na si'i

27 Ra saa ndika'an ka ra xi'in na kachi ra saa:

—Ra xa kundaa va ini ndo ña ka'an ndiayu Ndioxi ña tiaa ra Moisés xina'a ña kachi su'va: “Kï'vi kun xi'in yasi'i inka tiaa.”

28 Ndi su yu'u tu ka'an xi'in ndo vichin: tu ndia iin tiaa ra ixto'ni ra nuu iin ña'a, ra ndikun kuni ra kusun ra xi'in ña, saa ra xa kuachi va ke xa nima ra xi'in ña.

29 ’Ña kan ke tu iin xiyo nduchi nuu kua'a kun, ra kuni ña sandakava ña yo'o, ña sa kun kuachi, saa ra va'a ka va na tava kun ña, ra sakana kun ña; chi va'a ka va ke na sandi'i kun xa'a iin xiyo nduchi nuu kun, nuu ña ku'un iinii saa kun ndiaya.

30 Ra tu nda'a kua'a kun ke kuni sandakava yo'o ña sa kun kuachi, saa ra va'a ka va ke na ka'ndia kun ña, ra sakana kun ña, chi va'a ka va ke na sandoñu'u kun iin xiyo iki kuñu kun, nuu ña ku'un iinii saa kun ndiaya —kachi Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús xa'a na ndakoo ta'an

31 Ra saa ndika'an ka ra xi'in na kachi ra saa:

—Ra xa kundaa va ini ndo chi su'va ke kachi ndiayu

Ndioxi ña tiaa ra Moisés xina'a xa'a na ndakoo ta'an: Tiaa ra kuni ndakoo yasi'i, ra xiniñu'u na taxi ra iin tutu nda'a ña, ña ndakuiin ña xa'a ña, ña ndixa ke xa ndakoo ra ña.

32 Ndi su yu'u tu ka'an xi'in ndo vichin: ra tu ndia iin tiaa ra na ndakoo ra yasi'i ra, ra ndi su süvi xa'a ña ña xika ña xi'in inka tiaa ke ndakoo ra ña, chi ña kuni mii va ra ke sa ra saa, saa ra, kuachi ra kan va ke tu na ndaki'in ña inka tiaa, saa chi ta'an kuachi ña xa na ndiaka ta'an ke xa tu ña kan va. Ra tiaa ra tanda'a tu xi'in iin ña'a ña nindoo nuu yii, ra iin kuvi va kuachi ra kan xi'in na ndiaka ta'an, na kanduu ndiayu Ndioxi —kachi Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús xa'a ña kindoo yo sa yo

33 Ra saa ndika'an ka ra kachi ra saa xi'in na:

—Ra xa kundaa va ini ndo ni ke kachi ndiayu Ndioxi ña tiaa ra Moisés taxi ra nda'a na xii xikua yo na xindee xina'a, ña kachi su'va: "Na kä'nu kun ña kindoo kun sa kun nuu Ndioxi, saa chi tu kindoo kun sa kun iin chiñu nuu ra, ra na saxinu va kun ña", kachi ña.

34 Ndi su yu'u tu ka'an xi'in ndo vichin, ndia nii ña'a chunä'a ndo, ni ndivi ninu küvi chuna'a ndo, chi ikan kuu nuu ndu'u Ndioxi va.

35 Ra nii ñu'u yo'o küvi chuna'a ndo, chi nuu xañu Ndioxi va kuvi ña; ra nii ñuu Jerusalén küvi chuna'a ndo chi ñuu Ndioxi, ra kuu rey ra ka'nu, va kuvi ña.

36 Ra nii xini tu ndo küvi chuna'a ndo, chi ndia nii ixi lo'o xini ndo ra küvi ndanama ndo ña, ña nduu ña, ña yaa a ña ndiaa.

37 Ña kan ke te ka'an ndo ndia ndia ka va ña, ra tu kuvi sa ndo ña, ra "kuvi", kachi va ndo, ra tu küvi sa ndo ña, ra "küvi", kachi va ndo. Chi takundi'i ka tu'un ña ndakunuu ka'an ndo, ra xa kuenda ña vä'a va kuvi ña kan —kachi Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús ndia ku'va ke kuvi sa yo te xa kundiva'a inka yuvi xi'in yo

38 Ra saa ndika'an ka ra kachi ra saa xi'in na:

—Ra xa kundaa va ini ndo chi su'va ke kachi ndiayu Ndioxi: "Tu na sataxin na nduchi nuu ndo, ra na sataxin tu ndo'o nduchi nuu na kan va; ra tu kani na yu'u ndo ra kita nù'ù ndo, saa ra na tava tu ndo'o nù'ù na kan va", kachi ña.

39 Ndi su yu'u ka'an tu xi'in ndo'o vichin: Tu ndia na xa ña vä'a xi'in ndo, ra na sä ndo'o ña vä'a xi'in na, ra tu ndia na xakin xa'ndia iin xiyo nuu ndo, ra na taxi ndo inka xiyo nuu ndo na kani va na.

40 Ra tu ndia na xakin kuachi xi'in ndo ña kuni na kindiaa na tikachi ña ni'nu ndo, ra na taxi ndo ña nda'a va na, ra ndia koto ña ndixi va ndo na taxi ndo ku'un xi'in na.

41 Ra tu ndia na xa nduxa xi'in ndo ña kuiso ndo ña'a xi'in na, iin mil metro, saa ra ndia uvi mil metro va na ku'un ndiaka ndo ña xi'in na.

42 Ra na nduku ña'a nuu
ndo, ra taxi ndo ña nda'a va
na, ra na tatu ña'a nuu ndo,
ra na kuxï'ndia ndo ña nuu
na —kachi Jesús xi'in na.

Ná ku'vi ini yo kuni yo na sáa̱ ini xini yo

43 Saa ndika'an ka ra kachi
ra saa:
—Xa kundaa va ini ndo chi
na xii xikua yo ra su'va va ke
kachi na: “Ku'vi ini kun kuni
kun na ita'an xi'in kun, ra na
sáa̱ va ini kun kuni kun na
sáa̱ ini xini yo'o”, kachi na.
44 Ndi su yu'u tu kachi
saa xi'in ndo vichin: Ku'vi
ini ndo kuni ndo na sáa̱
ini xini ndo'o, ra na ka'an
tu ndo xi'in Ndioxi xa'a na
kanita'an xi'in va ndo.
45 Ra saa ke ndaña'a ndo
mii ndo ña ndixa ke kuu ndo
se'e Ndioxi ra iyoo ndivi, chi
ra kan kuvi ra taxi kanata
ñu'u ra tuun ña sata na va'a
xi'in na vä'a va, ra taxi tu ra
kuun savi sata na va'a xi'in
na vä'a va.
46 Ra tu ku'vi ini ndo xini
ndo takua na ku'vi ini xini
ndo'o va, saa ra köo ya'vi
ndiaa vi ña nuu Ndioxi, chi
saa xa tu na yuvi na kuëe
kandixa Ndioxi va.
47 Ra tu xato'o ndo takua
na ndikun Ndioxi xi'in va
ndo, saa ra köo ya'vi ndiaa vi
ña nuu Ndioxi, chi saa xa tu
yuvi na xïni ichi Ndioxi va.
48 Ña kan ke ndakú ni
na koo nima ndo, ra ndia
ta ku'va iyoo mii Tata yo
Ndioxi ra ndu'u ndiví ninu
va ke, na koo ndo; chi ra
kan ra va'a ni ra; ra niña
ña ndakú va xa ra —kachi
Jesús xi'in na.

6

Saña'a Jesús xa'a ña taxi yo nuu na nda'vi

1 ’Ra te kuni ndo sa ndo iin
ña va'a xi'in na nda'vi, ra na
küni ndia nii yuvi ña sa ndo
ña xi'in na, chi tu na kuni
na, ña sani'i ndo ña'a na
nda'vi, saa ra xa'a na sato'o
na ndo'o xa'a chiñu ña xa va
ndo; ra tu ña kuni ndo sato'o
na ndo'o va ke xa ndo ña,
saa ra köo ña va'a sani'i vi
Tata yo Ndioxi ra iyoo ndivi
ndo'o.
2 Ña kan ke te taxi ndo
ña'a nda'a na nda'vi, ra na
kä'an ndoso ndo xa'a ña
xi'in takundi'i yuvi ña na
kundaa ini na, chi saa ke xa
inka yuvi na chi'ña tu'un va,
chi na kan ra iin kunani na
xika na ña ndatu'un na xi'in
takundi'i na ve'e ñu'u, ra
xika tu na iin takundi'i ya'ya
va ña ndatu'un na xi'in yuvi,
ña kuni na ña va'a ni na
ka'an yuvi xa'a na; ra ña
ndixa ke ka'an yu xi'in ndo,
chi na xa saa, ra xa ña kan ke
nini'i va na, chi köo ka ña'a
taxi vi Ndioxi nda'a na.
3 Ña kan ke te chindiee
ta'an ndo'o xi'in na nda'vi
na kumani ña'a nuu, ra
ndatü'un ndo xi'in ndia nii
yuvi, ra na kundäa ini nda'a
ichin ndo xa'a chiñu ña xa
nda'a kua'a ndo.
4 Ra ña va'a ña xa ndo xi'in
na nda'vi na kumani nuu,
ra ña se'e va na kuu ña, ra
saa ke ni'i ndo ña va'a nuu
Tata yo Ndioxi ra iyoo ndiví
ra kundaa ini xa'a takundi'i
chiñu ña iyoo se'e —kachi
Jesús xi'in na.

Saña'a Jesús yuvi ña ka'an na xi'in Ndioxi

5 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa xi'in na:

—Te ka'an ndo xi'in
Ndioxi, ra xä ndo ta xa na
chi'ña tu'un, chi na kan ra
kutoo ni na kundita na ini
ve'e ñu'u nuu tuvi, ra xini
sii ni tu na ña kundita na
tutun ya'ya va ña ka'an na
xi'in Ndioxi, ña va'a na kuni
yuvi na, ra ka'an to'o ni
na xa'a na kuni na. Ra ña
ndixa ka'an yu xi'in ndo, chi
na kan, ra köo ka ña'a taxi
Ndioxi nda'a vi na, chi xa ña
kan ku ya'vi va na.

6 Ndi su ndo'o, ra te ka'an
ndo xi'in Ndioxi ra su'va va
ke na sa ndo: chi ini ve'e
va ndo ke na ndee ndo; ra
ndakasi ndo ye'e ndo, ra
ikan va na ka'an se'e ndo
xi'in Tata ndo Ndioxi, ra saa
ke ni'i ndo ña va'a nuu ra,
chi ra kan, ra kundaa va ini
ra xa'a ña ka'an se'e ndo
xi'in ra, ra taxi va ra ña va'a
nda'a ndo.

7 ’Ra te ka'an ndo xi'in
Ndioxi, ra xä ndo ta xa yuvi
na xïni ichi Ndioxi, chi na
kan ra te ka'an na xi'in
Ndioxi, ra iin tuku, tuku
nandiko na ka'an na indaa
tu'un ña köo ya'vi ndiaa, chi
xi'in ña kan va ke kunda'vi
ini Ndioxi kuni ra na, ra
ndakuiin ra yu'u na, tuvi na.

8 Ndi su ndo'o, ra xä ndo ta
xa na kan, chi Iva yo Ndioxi
ra xa kundaa va ini ra ni
ña'a ke kumani nuu ndo, te
kuni ka nduku ndo ña nuu
vi ra.

9 Ña kan ke te ka'an ndo'o
xi'in Ndioxi ra su'va va na
kachi ndo xi'in ra:

Tata ndi, ra iyoo ndiví, ña yii
ni na kuu kivi kun.

10 Ra na kixi kun ka'ndia kun
chiñu nuu ña yuuvi
yo'o.
Ra ta xa kun ndivi ke, na sa
kun nuu ñu'u yo'o va.
11 Ra iin ndisaa kii ke ná taxi
kun ña xiniñu'u nuu
ndi kuxi ndi; ra na
kumäni ña nuu ndi.
12 Ra na saka'nu ini kun xa'a
kuáchi ndi,
Ta ku'va xa ndi ña xaka'nu
ini ndi xa'a kuachi
yuvi, na xa ña vä'a
xi'in ndi.
13 Ra täxi kun koyo ndi nda'a
ña vä'a;
Chi na ndaki'in va kun ndu'u
nda'a ña.
Chi yo'o kuvi ra ka'nu
xa'ndia chiñu,
ra kuu mii kun ndiee,
ra xa'ndia kun xa'a
takundi'i va ña'a,
ndia ndikaa ndiku'un.
Amén.

14 ’Ra na kundaa ini ndo,
saa chi tu xaka'nu ini ndo
xa'a kuachi ña xa inka yuvi
xi'in ndo, saa ra koo ka'nu
tu ini Tata yo Ndioxi ra iyoo
ndivi xa'a kuachi tu ndo'o
va.
15 Ndi su tu na köo ka'nu
ini ndo xa'a kuachi ña xa
inka yuvi xi'in ndo, saa ra nii
Tata yo Ndioxi ra iyoo ndivi
köo ka'nu ini tu xa'a kuachi
ndo'o va —kachi Jesús xi'in
na.

*Saña'a Jesús na ndia
ku'va ke sa na ña koo su'un
na*

16 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:

—Te iyoo su'un ndo ña
xïxi ndo, ra na ndañä'a ndo
mii ndo ña kuvita ini ndo
ta ku'va xa na chi'ña tu'un,
chi na kan, ra iin ndanama
chuun na nuu na, ña kuni na

kuni yuvi ña iyoo su'un na
ña xïxi na. Ra ña ndixa ke
ka'an yu xi'in ndo, chi na xa
saa kan, ra xa ña kan kuvi
ya'vi va na, ra köo ka ña'a
taxi Ndioxi nda'a vi na.
17 Ña kan ke ndo'o, ra te
iyoo su'un ndo ña xïxi ndo,
ra na ndakatia va ndo nuu
ndo, ra vivii va na ndasa ndo
xi'in mii ndo.
18 Ra saa ke na kundäa
ini yuvi ña iyoo su'un ndo,
ra takua Tata ndo Ndioxi ra
xini ña xa se'e va ndo kuvi
ra na kundaa ini, ra saa ke
ni'i ndo ña va'a nuu Tata
yo Ndioxi —kachi Jesús xi'in
na.

Na chiva'a yo ña kuika chi ndivi

19 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na, kachi ra saa:
—Chivä'a ndo ña kuika
nuu ña yuuvi yo'o, chi yo'o
ra kí'vi va tikixin ña, ra
kuxi va tu ña, saa ra ndi'i
xa'a va ña, ra kí'vi tu na
kui'na va sakui'na na ña.
20 Ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo, ña na chiva'a ndo ña
kuika chi ndivi nuu kï'vi
tikixin, ra nii küxi ña, ra nii
ndï'i tu xa'a va ña, ra nii na
kui'na kï'vi ña sakui'na na
ña.
21 Saa chi nuu chiva'a
ndo ña kuika ña kuu mii
ndo, ra ikan ke koo tu nima
va ndo —kachi Jesús xi'in
na.

Ta iyoo ñù'ù ye'e saa iyoo nduchi nuu yo

22 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa xi'in na:
—Nduchi nuu yo, ra ñù'ù
ña tuun nuu iinii saa iki
kuñu va yo kuvi ña; ra tu
va'a nduchi nuu ndo, saa ra
va'a tu iyoo iinii saa mii va
ndo, saa chi nuu iyoo ñu'u
va iyoo ndo.
23 Ndi su tu ña kue'e va
kuvi nduchi nuu ndo, saa ra
nuu ñaa va iyoo iki kuñu
ndo, ra tu ñù'ù ye'e ña kuu
mii ndo ra ña ñaa va kuvi
ña, saa ra nuu ñaa tu iyoo
iinii saa va ndo —kachi Jesús
xi'in na.

Saña'a Jesús yuvi xa'a ña kuika xi'in xa'a ichi Ndioxi

24 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Ra kuni yu na kundaa
ini ndo, chi ndia nii yuvi ra
küvi sachiñu na nuu uvi tiaa
ndia xa'ndia chiñu, saa chi
na xachiñu nuu uvi tiaa, ra
küvi kindoo va'a na xi'in uvi
saa ndia. Saa chi tu va'a
na kita'an na xi'in iin ra, ra
inka tu ra sáa na xi'in va.
Xa'a ña kan ke küvi sachiñu
ndo nuu Ndioxi ra sachiñu
tu ndo nuu xu'un —kachi
Jesús xi'in na.

Ndioxi kuvi ra ndiaa takundi'i se'e ra na kandixa ichi ra

25 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Ra vichin ke ka'an yu
xi'in ndo, ña na ndï'i ni
ini ndo xa'a ña kuxi ndo,
xi'in xa'a ña ko'o ndo, ña
va'a kutiaku ndo, ra nii na
ndï'i ni tu ini ndo xa'a tikoto
ña kundixi va ndo; saa chi
ndiaa ya'vi ni ka va ña
tiaku ndo nuu ña xíxi ndo,
ra ndiaa ya'vi ni ka va tu
iki kuñu ndo nuu tikoto ña
ndixi ndo.
26 Ra na kuto'ni ndo ndia
ku'va ke iyoo saa vali, ri
ndachi xika ndivi, chi nii
chï'i ri, ra nii sakëe ri, ra

nii yaka nuu chiva'a ri ña'a
kuxi ri köo vi, ndi su Tata
ndo Ndioxi ra iyoo ndivi va
kuvi ra ki'in kuenda xi'in ri
ña xixi ri. Ra saa ke sa tu ra
xi'in ndo'o va, saa chi ndiaa
ya'vi ni ka va ndo'o nuu saa
vali kan.
27 Ña kan ke na kundï'i ni
ini ndo xa'a ña tiaku ndo
vichin, saa chi va'a ni ndi'i
ni va ini ndo, ra tu na kachi
Ndioxi kuvi ndo, saa ra kuvi
va ndo, ra ndia nii hora
lo'o ka ke kuchüun vi ndo
kutiaku ndo.
28 ¿Ra nichuun ke ndi'i ni
tu ini ndo xa'a ña kundixi
ndo? Kuto'ni ndo ndia ku'va
ke iyoo ita vali ña iyoo iku,
saa chi ña kan ra nii xachïñu
ña, ra nii xavä'a ña tikoto ña
kundixa ña, ndi su nduvi ni
va ña.
29 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi ndia nii
ra rey Salomón ra va'a ni
kuika ni va ndixiyo ra, ndi
su ndikuchüun vi ra ña saví
ni koo tikoto ra ta ku'va iyoo
ita vali kan.
30 Ra tu nduvi ni sakundixi
Ndioxi ita vali ña iyoo iku,
ra vichin iyoo ña, ra tiaan
xa ndachi va ña, saa ra
ndakaya na ña ra xa'mi va
na ña, ra kachi ka vi tu
ndo'o, ¿a täxi ra ña'a ña
kumani nuu ndo nda'a ndo
tuvi ndo? ¿Nichuun ndiee ni
ini ndo ña xïin ndo kandixa
ndo Ndioxi?
31 Ña kan ke na ndï'i ni
ka ini ndo ña kachi ndo saa:
“¿Ni ke kuxi yo vichin, ra
ni ndutia kuvi ra ko'o yo,
ra ndia mii kee tu tikoto ña
kundixi yo?”, na kachi ndo.
32 Saa chi xa'a takundi'i
ña'a yo'o kuvi ña ndi'i ni ini
yuvi na xïni ichi Ndioxi va.
Ndi su ndo'o, ra na kundï'i
ni ka ini ndo xa'a ña yo'o,
saa chi Tata ndo Ndioxi ra xa
xini mii va ra kan ni ña'a ke
xamani nuu ndo.
33 Ña kan ke, ndo'o, ra
xi'na ka va chiñu ña xa'ndia
Ndioxi ke ná ndanduku ndo,
ra sa ndo ña, ra saa ke taxi
ra takundi'i ña'a ña xíniñu'u
nuu ndo nda'a ndo.
34 Ra na kundï'i ni ini ndo
xa'a tundo'o ña kuu kii ña
vaxi, saa chi kundiëe ndo ña
kundi'i ini ndo xa'a tundo'o
ña kuu kii vichin, ra kundi'i
tu ini ndo xa'a tundo'o ña
kuu kii ña vaxi. Chi ta iin, ta
iin kii, ra xa iyoo, xa iyoo va
tundo'o vaxi xi'in ña —kachi
Jesús xi'in na.

7

Na kä'an yo xa'a kuachi inka yuvi

1 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Kä'an ndo xa'a kuachi
inka yuvi, ra saa ke kä'an
Ndioxi xa'a kuachi tu ndo'o
va.
2 Chi ta ku'va xa ndo ña
ka'an ndo xa'a kuachi inka
yuvi ña vä'a xa na, ra saa ke
sa tu Ndioxi xi'in ndo'o va ña
sayukun ra kuachi ndo.
3 ¿Nichuun va'a ndi'i ini
kun xa'a mi'i lo'o ña ndikaa
nuu ñani kun, ra ndï'i tu
ini kun xa'a itun chee tun
ndikaa nuu mii kun?
4 Ra tu xïni kun itun chee
tu ndikaa nuu mii kun, saa
ra, ¿ni ke sa kun ña va'a
ka'an kun xi'in ñani kun:
“Ñani, na'a ra na tava yu
mi'i lo'o ña ndikaa nuu
kun”, na kachi kun xi'in ra?

5 Saa ra ra chi'ña tu'un va
kuvi kun, chi xi'na ka va itun
chee tu ndikaa nuu mii kun
kuvi nu, na tava kun. Ra
saa ke va'a ndatuvi nuu kun,
ra va'a tava kun mi'i lo'o ña
ndikaa nuu ñani kun.
6 ’Ra na täxi ndo ña
yii nda'a tina, chi koto
ndikokuiin ri ra kaxi ri
ndo'o; ra nii nuu kini na
chikäa ndo ña va'a, ña ya'vi
ni, ña iyoo nuu ndo; chi koto
ku'ní xa'a ri ña —kachi Jesús
xi'in na.

Taxi va Ndioxi ña'a ña nduku yo nuu ra

7 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa xi'in na:
—Nduku ndo ña'a ña ku-
mani nuu ndo nuu Ndioxi,
ra taxi ra ña nda'a ndo; na
ndanduku ndo ñá, ra ndani'i
ndo ña; na kani nda'a ndo
ye'e, ra ndakuiña ra nuu
ndo.
8 Saa chi takundi'i yuvi na
nduku ña'a kumani nuu na
nuu Ndioxi ra taxi va ra ña
nduku na nda'a na, ra na
ndanduku ña'a ña kuni na,
ra ndani'i va na ña. Ra na
kani nda'a ye'e, ra ndakuiña
va ra nuu na.
9 Ra tu ndiaa ndo'o, na
iyoo se'e, ra tu na nduku se'e
ndo ixta nuu ndo kuxi na,
¿ra ama taxi ndo yuu nda'a
na kaxi na?
10 Ra tu tiaka, tu na nduku
na nuu ndo kaxi na, ¿ra ama
tiin tu ndo iin koo, ra taxi
ndo ri nda'a na kaxi na?
11 Saa chi ndo'o, ra va'a ni
na yuvi kuachi kuvi va ndo,
ndi su xini va ndo ña taxi
ndo ña va'a nda'a se'e ndo.
Ra saa tu Tata ndo Ndioxi ra
iyoo ndiví va, chi vi'i ni ka
va ña va'a taxi ra kan nda'a
ndo.
12 ’Ra tu kuni tu ndo ña
sa yuvi ña va'a xi'in ndo,
saa ra, ña va'a na sa tu
ndo'o xi'in va na, saa chi
tu'un ña ka'an yu xi'in ndo
yo'o, ra iin kuvi va ña
xi'in ndiayu Ndioxi ña tiaa
ra Moisés, xi'in ña tiaa na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a —kachi Jesús xi'in na.

Ye'e tiañu xi'in ye'e ndika

13 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Ye'e tiañu va ke na ki'vi
ndo, chi iyoo tu inka ye'e ña
ndika ni va, ra iyoo tu iin
ichi ña ndika ni va, ndi su
ndiaya va ke kua'an ña kan,
ra kua'a ni va kuvi yuvi na
kua'an chi kan.
14 Ndi su ichi ña kua'an
ndiví nuu iyoo Ndioxi, ra
tiañu ni va ña kan, ra tiañu
ni tu ye'e va, ra lo'o ni
va kuvi yuvi na ndani'i ña
—kachi Jesús xi'in na.

Xi'in chiñu ña xa va yuvi ke ndakuni yo na

15 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Ra na kondiaa ni ndo
mii ndo nuu yuvi na chi'ña
tu'un, na xá ka'an ndoso
tu'un Ndioxi ta vaxi na nuu
ndo, chi to'o ni va ña'a
na, ndi su süvi na ndixa
ka'an tu'un yu'u Ndioxi kuvi
na. Chi na kan ra ta iyoo
ndiva'yu kui'na va ke iyoo
na.
16 Ra kuvi va ndakuni ndo
na, chi xi'in chiñu ña xa va
na ke ndaña'a na mii na.
Ta ku'va iyoo itun kui'i tun
va'a, xi'in itun ña'a, chi küvi
kuun uva nda'a itun ìñu̱, ra
nii küvi kuun tu koxi nda'a

itun ìñu̱ ndiava va, chi itun
ña'a va kuvi nu.
17 Ra saa ke iyoo tu ña yo'o
va, chi takundi'i itun va'a, ra
kui'i ña va'a ke kuun nda'a
va nu, ra itun vä'a, ra kui'i
ña vä'a ke kuun nda'a va nu.
18 Chi itun kui'i, tu va'a, ra
küvi kuun kui'i ñà'a nda'a
nu, ra nii itun vä'a, ra küvi
kuun kui'i ña va'a nda'a nu.
19 Ra takundi'i itun tu köo
kui'i ña va'a kuun nda'a, ra
tia'ndia va nu, ra ndakaya
nu, ra koko va nu.
20 Ra saa ke iyoo tu ña
yo'o va, saa chi xi'in chiñu
ña xa va na ke ndakuni ndo
na ndia yuvi kuvi na —kachi
Jesús xi'in na.

*Süvi takundi'i yuvi kuvi
na kuchuun ki'vi nuu iyoo
Ndioxi.*

21 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa xi'in na:
—Ra süvi takundi'i na
ka'an, "Tata, Tata", xi'in yu
kuvi na kuchuun ki'vi koo
ndivi nuu xa'ndia Tata yu
Ndioxi chiñu, chi takua na
kandixa ña ka'an ra, ra xan-
duvi na ña, ra na kan va
kuvi na kuchuun ki'vi koo
xi'in ra.
22 Ra te na xaa kii ña san-
daku Ndioxi kuachi xi'in na
ñuu yuuvi yo'o, ra kua'a ni
va na ka'an xi'in yu kii kan
kachi na saa: "Tata, Tata,
¿nichuun ndakü'un nuu kun
ndu'u?, chi ndu'u, ra xi'in
kivi kun ndika'an ndoso ndi
tu'un Ndioxi nuu yuvi, ra
xi'in kivi kun tava tu ndi
tachi ndiva'a va, ra kua'a ni
tu ña xitu'un va xa ndi xi'in
kivi kun", kachi na xi'in yu.
23 Ra saa ndakuiin yu yu'u
na kachi yu saa xi'in na:
"Xïni yu yoo kuvi ndo'o; kua-
tia'a ndo nuu yu, chi süvi na
va'a kuvi ndo, chi na ña'a va
kuvi ndo'o", kachi yu xi'in
na kii kan —kachi Jesús xi'in
na.

*Sakua'a Jesús yuvi iin
tu'un ndichi xa'a uvi ve'e*

24 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in yuvi kan kachi ra saa:
—Yuvi na xini so'o tu'un
ña ka'an yu, ra xa na ña.
Ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra
ndichi ni xini, ra xava'a ra
ve'e ra sata kava saa iyoo na.
25 Ra ta kuun savi, ra ndux-
inu tiañu'u ka'nu, ra kixi tu
tachi ña'a, ra ndiee ka vi
kani ndiaa ña ve'e kan, ndi
su ndikuchüun ña sanduva
ña ve'e kan, saa chi ndia sata
kava vi ke kaku xa'a ña, ra
ña kan va ke tuun ni ndichi
ña.
26 Ra na ka'an tu yu xi'in
ndo xa'a yuvi na xini so'o
tu'un ña ka'an yu, ra xä
na ña. Ra na kan, ra ta
ku'va iyoo iin tiaa ki'vi ni, ra
xava'a ra ve'e ra nuu yuti va,
saa iyoo na.
27 Chi ta kuun savi, ra
nduxinu tiañu'u ka'nu, ra
kixi tu tachi ña'a va, ra ndiee
ni kani ndiaa ña ve'e kan, ra
sanduva va ña ña, ra ndi'i
yaa va xa'a ve'e kan, saa
chi nuu yuti va kuva'a ña
—kachi Jesús xi'in na.
28 Ra te sandi'i ra ndika'an
ra takundi'i ña yo'o xi'in na,
saa ra ndakanda ka vi ini na
xini na ra, saa chi ndichi ni
saña'a ra na.
29 Saa chi iin ta saña'á
na kuu mii ndiayu, xa'ndia
chiñu, saa saña'á ra na,
chi ndïxa ra ta ku'va xa

ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés.

8

Sanda'a Jesús iin tiaa ra ndo'o kue'e tia'yu

1 Ra saa te nandiko Jesús
vaxi nuu ra iku kan, ra iin
ti'vi chee yuvi ndikun sata ra
vaxi na xi'in ra.
2 Saa ra ndixaa va iin ra
xi'i kue'e tia'yu, ra xikusiti
ra nuu Jesús, ra xa'a ra xaku
nda'vi ra, kachi ra saa:
—Tata, tu na kuiin kun ra
kuvi va sanduva'a kun yu'u
—*kachi ra.
3 Ra saa nditiandiaa nda'a
Jesús tiaa kan, ra ndika'an ra
xi'in ra kachi ra saa:
—Kuni va yu sanda'a yu
yo'o, ra na nduva'a kun
vichin —kachi Jesús xi'in ra.
Saa ra ndikun nindoñu'u
va kue'e tia'yu kan sata ra,
ra nduva'a va ra.
4 Saa ndika'an Jesús xi'in
ra kachi ra saa:
—Kua'an, ra ndia nii na
ndatü'un kun xi'in, ra takua
nuu ra sutu va ke na ku'un
kun ña'a kun mii kun, ña
xa nduva'a kun xa Ndioxi,
ra kani'i kun ña'a ña soko
kun nuu Ndioxi, ta ku'va
iyoo chiñu ña xa'ndia ndi-
ayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés. Ra na kundaa ini
ndia ña xa nduva'a va kun
xa Ndioxi —kachi Jesús xi'in
ra.

Sanda'a Jesús iin ra xachiñu nuu iin soldado ra kuchee

5 Ra te sakan ndixaa Jesús
ñuu Capernaum, saa ra
ndixaa va iin soldado ra
kuchee xa'ndia chiñu nuu
iin ciento na soldado ñuu
Roma, ra xa'a ra xakunda'vi
ra nuu Jesús,
6 kachi ra saa:
—Tata, ndiee ni ndo'o iin
ra xachiñu nuu yu kandu'u
ra ve'e, ra ndia nii nuu
kanda ka ra ke küvi, chi iin
xavita ni va ña ra, ra ndo'o
ni ra, Tata —kachi ra xi'in
Jesús.
7 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Va'a va, na ku'un yu
xi'in kun ra sanda'a yu ra
—kachi ra.
8 Ra saa ndakuiin ra sol-
dado kan kachi ra saa xi'in
Jesús:
—Tata, köo ichi vi yu ña
ki'vi kun ve'e yu, chi ra
ka'nu ni ka va kuvi yo'o; ra
mii nuu íin kun yo'o vichin
va, na ka'ndia kun chiñu
nuu kue'e kan, saa ra, saña
va ña ra, ra nduva'a va ra.
9 Chi xini va yu, saa chi
iyoo tu na xa'ndia chiñu nuu
yu'u va, ra kandixa va yu
na; ra yu'u tu, xa'ndia chiñu
nuu ndia soldado ra kandixa
va ndia yu'u: “Kua'an ndo”,
kachi yu xi'in ndia, ra
kua'an va ndia; “na'a ndo”,
kachi yu, ra vaxi va ndia.
Ra saa tu ra xachiñu nuu va
yu, chi xa'ndia yu chiñu nuu
ra, ra kandixa va ra ña ka'an
yu xi'in ra —kachi ra xi'in
Jesús.
10 Ra ta xini so'o Jesús ña
ndika'an ra soldado kan, saa
ra ndakanda ni ini ra xi'in
tu'un ña ndika'an ra, ra saa
ndika'an ra xi'in na ndikun
sata ra, kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi täan ndani'i yu ndia
nii na ñuu Israel na kandixa

yu'u, ta ku'va kandixa ra
yo'o yu'u —kachi Jesús xi'in
na.
11 Saa ndika'an ka ra kachi
ra saa:
—Tiaa so'o ndo ña ka'an
yu xi'in ndo yo'o. Chi iinii
kuvi ña yuuvi ke kẹẹ yuvi,
na kẹẹ chi nuu kanata ñu'ù
xi'in chi nuu kita ñu'ù, ra
ku'un na ndakundee na nuu
mesa ña kuxi na xi'in ra
Abraham, xi'in ra Isaac xi'in
ra Jacob, ndivi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu.
12 Ndi su mii na ñuu ra,
na kana ra koo xi'in ra ndivi
nuu xan'dia ra chiñu, ra xa'a
ña xiin na kandixa na ra,
ra chi ke'e va tava ra na,
ra nuu ñáạ va kụ'ụn na, ra
ikan kuu nuu kuaku ni na,
ra iin ndiakua ndakaxi nù'ù
na —kachi Jesús xi'in na.
13 Ra te ndi'i saa ndika'an
Jesús xi'in ra soldado kan
kachi ra saa:
—Kuanu'u ve'e kun, chi
ra xachiñu nuu kun, ra xa
nduva'a va ra, chi ta ku'va
kandixa kun saa kuu va
—kachi Jesús xi'in ra.
Saa ra ndikun mii hora
kan nduva'a ndixa va ra
xachiñu nuu ra soldado kan.

Sanda'a Jesús ña siso ra Simón Pedro

14 Ra te ndixaa Jesús ve'e
ra Pedro, ra saa xini ra ña
ndiee ka vi ndo'o ña siso
ra Pedro kan kandu'u ña
nuu ixto xi'in ka'ni, ra iin
ndiakua ndatuvi ña xi'in ña.
15 Saa nditiandiaa nda'a
Jesús ña, ra ndikun nduva'a
va ña, chi kẹe va ka'ni kan,
saa ra ndakoo ña, ra xa'a ña
xavii ña kuxi va ndia.

Sanda'a Jesús kua'a ni na xi'i

16 Saa kuu ra kuaa va kii
kan, ra ndixaa yuvi kan nuu
Jesús, ra ndiaka na kua'a ni
na xi'i, xi'in na tiin tachi
ndiva'a ña kuni na ña na
sanda'a ra na. Saa ra takua
tu'un va ndika'an ra xi'in
tachi ndiva'a kan ña xa'ndia
ra chiñu nuu ña, ña na kee
ña ku'un ña, saa ra ndikun
saña va ña na, ra kee ña
kua'an va ña, ra sanda'a ra
takundi'i va na xi'i kan.
17 Ra su'va ke kuu ña
ndixinu nuu tu'un Ndioxi
ña ndika'an ra Isaías ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a ña kachi su'va: “Mii
Ndioxi kuvi ra kindiaa
takundi'i kue'e ña xi'i yo, ra
sandi'i tu ra xa'a ña ku'vi va
yo”, kachi ña.

Yuvi na kuni kundikun sata Jesús

18 Ra saa ixto'ni Jesús ña
ndukua'a ni yuvi, saa ra
xa'ndia ra chiñu nuu ndia
ita'an xi'in ra ña xa na koo
nduvi ndia xi'in iin barca ña
ndaya'a ndia chi inka xiyo
yu'u tiañu'u kan ku'un ndia.
19 Ra saa ndixaa iin ra
maestro saña'a ley Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
ndika'an ra xi'in Jesús kachi
ra saa:
—Tata Maestro, ndia ndia
ka mii nuu na ku'un va kun,
ra ku'un yu xi'in va kun
—kachi ra.
20 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Yukuii, ra iyoo va yavi
nuu kixi ri, ra saa tu iyoo
saa va, chi iyoo tu chi'yo nuu
kixi ri kan va. Ndi su, yu'u,
ra xaa yo'o vichin, ra ndia
nii nuu kusun yu ke köo vi
—kachi Jesús xi'in ra.

21 Ra saa ndika'an tu iin
mii ra ita'an xi'in mii Jesús
va kachi ra saa xi'in ra:
—Tata, kundiatu ña'a
yu'u, ra na ku'un yu nduxin
yu iva yu, saa ndakundikun
yu yo'o ku'un yu xi'in kun
—kachi ra xi'in Jesús.
22 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Kundikun yu'u, ra na
ko'o xi'in yu, ra ndakoo na
ndii na nduxin ta'an mii va
na —kachi ra xi'in ra.

Sayaa Jesús tachi xi'in tiakuii

23 Saa nandaa Jesús ini
barca kan xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ra ndaki'in ndia
kua'an va ndia.
24 Ra sakan saa kuu ndia
kua'an va ndia, saa ra
tu'va ndiee ka vi xa'a xika
tachi kui'na nuu tiañu'u
kan, ra iin ndakundichi
ndakundichi nuu ra xa ña,
ra xa'a iin kuni ndakava
barca kan xi'in ndia ka'a
tiañu'u kan, ndi su Jesús
ra yaa yaa ndisa'vi ini ra
kandu'u ra kixi va ra.
25 Ra saa kuyachin ndia
ita'an xi'in ra, ra sandoto
ndia ra, ra ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—¡Tata, ndakoo ra sakaku
kun ndu'u chi kua'an sa'vi
va barca yo'o xi'in yo!
—kachi ndia xi'in ra.
26 Saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—¿Nichuun ndiee ni
iyu'vi ndo? ¿Ra nichuun
lo'o ni ndiaa ini ndo yu'u?
—kachi ra xi'in ndia. Ra
saa ndakoo ra, ra ndika'an
ra xi'in tachi ra ndika'an tu
ra xi'in tiakuii va, saa ra
ndikun xikoyaa va ña, saa
ra iin kuu taxin va.
27 Saa ra ndakanda ka vi
ini ndia, ra kachi ndia saa
xa'a Jesús:
—¿Ni tiaa kuvi ra yo'o, ra
ndia tachi xi'in tiañu'u yo'o
ra kandixa va ra ña ka'an ra?
—kachi ndia.

Sanda'a Jesús na tiin tachi ndiva'a ñuu Gadara

28 Ra te ndixaa Jesús chi
inka xiyo yu'u tiañu'u nuu
ndikaa ñuu na Gadareno,
ra saa ndakoyo uvi tiaa
ndia tiin tachi ndiva'a, ndia
ndo'ni ini yavi ndii, ra
ndixaa ndia nini'i ta'an ndia
xi'in Jesús, ra tiaa kan, ra
yavi ndii ke kuu ve'e va ndia,
ra tiaa ni ndiee sana ndia,
chi kani ta'an ndi'i va ndia
xi'in yuvi. Ña kan ke mii na
ñuu kan ra ndiküvi va'a ka
vi kaka na ichi nuu xindo'ni
ndia.
29 Ra saa te kuyachin ndia
nuu Jesús, ra iin koko'o xa'a
ndia nda'yu ndia, ra kachi
ndia saa:
—¿Ni ke kuni kun xi'in
ndi ña vaxi kun sata'an kun
ndu'u Jesús se'e Ndioxi?
Chi kuni ka va, saa xaa
tiempo ña sando'o kun
ndu'u —kachi ndia nda'yu
ndia. Ndi su tachi ndiva'a
ña ndo'ni ini va ndia ke
ndika'an.
30 Ra yachin kan xika iin
tia'ndia chee kini xaxa'an ri.
31 Ra saa xakunda'vi ni
tachi ndiva'a kan nuu Jesús
kachi ña saa:
—Tu tava kun ndu'u, saa
ra, taxi ndiayu nda'a ndi ña
na ku'un ndi ndee ndi ini
kini kaa va —kachi ña xi'in
ra.
32 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ña kachi ra saa:

—Kua'an ndo —kachi ra xi'in ña, ña taxi ra ndiayu nda'a ña.

Ra saa ndakoyo tachi ndiva'a kan ini uvi saa tiaa kan, ra ndixa'an ña nandee ña ini kini ri xika kan, ra iin sasána ndi'i ña ri, ra saa xanindiee ndi'i ri kua'an ri chi yu'u iin ta'vi kan, ra ikan ko'ni ndi'i ri mii ri ini mini kan, ra ndikaandiaa ndi'i ri ndixi'i ri.

33 Ra saa kee na ndiaa kini kan xinu na ndixa'an na ñuu kan ndatu'un na xi'in yuvi xa'a takundi'i ña xini na kuu kan, ra saa tu xa'a ña xini na ndo'o ndia xindo'ni tachi ndiva'a ini kan va.

34 Ra saa ndakoyo takundi'i na ñuu kan ndixaa na nuu iin Jesús, ra te xini na ra, saa ra, xa'a na xakunda'vi na nuu ra, ña na sa ra ña mani kanata ra ñuu kan, ra ku'un ra inka xiyo va kachi na xi'in ra.

9

Sanda'a Jesús iin ra küvi kaka

1 Saa nandaa Jesús ini barca, ra nandiko ra chi inka xiyo yu'u tiakuii kan, ra ndaxaa ra ñuu ra.

2 Ra saa kuu, ra ndixaa va sava na xi'in iin ra kue'e küvi kaka, ra kandu'u ra nuu ixto ndixaa ra xi'in na nuu Jesús. Ra te xini Jesús ña ndinuni ni ndiaa ini na ra, ña kuchuun ra sanduva'a ra ra nduchi'ña kan, ra saa ndika'an ra xi'in ra nduchi'ña kan kachi ra saa:

—Kusüchi ini kun se'e, chi xa xa ka'nu va ini yu xa'a kuachi kun —kachi ra xi'in ra.

3 Ra ikan ndee sava na maestro saña'a ndiayu Ndioxi ixto'ni na, ra saa ndakani ini na ka'an na saa: “Chee ni kuachi ke xa ra yo'o chi ndaa yu'u ra Ndioxi ña kachi ra saa”, ka'an na.

4 Ndi su kundaa va ini Jesús ña ndakani ini na, ra saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—¿Nichuun ki'vi ni ndakani ini ndo?

5 ¿Ni ke va'a kachi yu xi'in ra nduchi'ña yo'o tuvi ndo, a va'a tu na ka'an yu xi'in ra kachi yu saa: “Xa xa ka'nu va ini yu xa'a kuachi kun”, kachi yu, ra a va'a ka tu na ka'an yu xi'in ra: “Ndakundichi ra kaka kun ku'un kun”, na kachi yu?

6 Ra nuu ndo saa na sanda'a yu ra, ra saa ke kundaa ini ndo chi yu'u, ra xaa yo'o, ra kuu mii yu ndi-ayu ña saka'nu ini yu xa'a kuachi yuvi na ndee nuu ñu'u yo'o —kachi Jesús xi'in na.

Ra saa ndika'an ra xi'in ra nduchi'ña küvi kaka kan kachi ra saa:

—Ndakoo, ra ndaki'in kun ixto kun ra kunu'u kun ve'e kun —kachi ra xi'in ra.

7 Saa ra ndikun ndakoo ra nduchi'ña küvi kaka kan ra ndaki'in ra kuanu'u ra ve'e va ra.

8 Ra te xini takundi'i yuvi kan ña kuu, saa ra ndakanda ka vi ini na, ra ndasaka'nu ka vi na Ndioxi, xa'a ña taxi ra ndiee ra nda'a na yuuvi yo'o.

Kána Jesús ra Mateo ña kundikun ra ra

9 Ra te ndi'i saa ndaki'in Jesús kua'an ra, ra xini ra iin ra nani Mateo, ra ndiso chiñu kaya xu'un nda'a na ñuu ña kua'an nda'a gobierno ñuu Roma. Ña ndu'u ra nuu mesa nuu ndaki'in ra xu'un nda'a yuvi, ra saa ndika'an Jesús xi'in ra kachi ra saa:

—Na'a, na ko'o xi'in yu —kachi ra xi'in ra.

Saa ra ndikun ndakundichi ra Mateo, ra ndakundikun ra sata Jesús kua'an ra xi'in va ra.

10 Ra saa kuu iin kii ndu'u Jesús nuu mesa xixi ra ve'e ra Mateo xi'in ndia ndikun sata ra, ra saa ndixaa kua'a ni ka tu na kaya xu'un ña kua'an nda'a gobierno ñuu Roma va, ra ndixaa tu na ndu'u tu'un ki'vi xa'a va, ra ndakundee na nuu mesa nuu ndu'u Jesús xixi na xi'in ra.

11 Ra te xini na fariseo ña ndu'u Jesús xixi ra xi'in yuvi kuachi kan, ra saa ndika'an na xi'in ndia ndikun sata ra kachi na saa:

—¿Nichuun ndu'u ra Tata Maestro ndo xixi ra xi'in na kaya xu'un, xi'in yuvi kuachi kaa? —kachi na xi'in ndia.

12 Ra ta xini so'o Jesús ña ndika'an na, ra saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—Yuvi na iyoo va'a ini ra xiniñü'u vi na kan na xa tatan, chi na xi'i va kuvi na xiniñu'u na xa tatan —kachi ra xi'in na.

13 Saa ndika'an ka Jesús xi'in na kachi ra saa:

—Kua'an ndo ra ndaki'in xini ndo ni ke kuni kachi tu'un yo'o: “Chi ña kuni yu ke na ku'vi ni ini ndo kuni ndo na ta'an va ndo, ra küni yu ña na soko ndo ña'a nuu yu”, chi na xa va'a ni ndee tuvi na, ra växi yu xa'a na kan, chi na iyoo kuachi va kuvi na vaxi yu xa'a, ña na nandiko ini na xa'a kuachi na, ra ndaki'in na ichi Ndioxi ra kaku na —kachi Jesús xi'in na.

Ndatu'un Jesús nichuun ke kuë iyoo su'un ndia ita'an xi'in ra

14 Saa kuu ra ndixaa ndia ita'an xi'in ra Juan ra sakuchi yuvi nuu íin Jesús, ra nindakatu'un ndia ra kachi ndia saa:

—Tata, ¿nichuun kuëe iyoo su'un ndia ita'an xi'in kun, ra ndu'u xi'in na fariseo, ra kua'a ni va ichi iyoo su'un ndi, ña xïxi ndi? —kachi ndia xi'in ra.

15 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:

—¿A va'a tu na kundee suchi ini na kua'an nuu iyoo viko tanda'a, tuvi ndo? ¿Su vä'a kita ña, chi tan íin ka va ra tanda'a kan xi'in na? Ndi su te na xaa kii ña ndaki'in na ra tanda'a kan ku'un ra, ra ndia saa vi ke ndoo na ita'an xi'in ra, ña koo su'un na, küxi na.

16 Ra ndia nii yuvi ra ndakä'ma na tikoto yata xi'in tikoto xaa, chi tu saa na sa na, saa ra nandii va tikoto xaa, ra nandata va'a ka va ña tikoto yata kan.

17 Ra ndia nii tu na täân vino xaa ini ñii yata, chi tu saa na sa na, saa ra ndata va ñii yata sa ra, ra kuitia ndi'i va ra, ra ndi'i tu xa'a mii va ñii kan, ña kan ke

vino xaa, ra ini ñii xaa ke
xiniñu'u kundo'ni ra, ra saa
ke na kuïtia ra, ra nii ñii kan
ndï'i xa'a —kachi Jesús xi'in
na.

Sanda'a Jesús ña lo'o se'e
ra Jairo, xi'in ña'á ña nditian-
diaa nda'a tikoto ra

18 Ra sakan saa kuu Jesús
ndatu'un ra xi'in na ndichi
ra, ra tu'va ndixaa va iin ra
kuchee nuu na Judío, ra nani
Jairo, ra xikusiti ra nuu Jesús
ra ndika'an ra xi'in ra, kachi
ra saa:

—Tata, ña sakan ndixi'i va
kuvi ña lo'o se'e yu, ndi su
tu na ku'un kun xi'in yu, ra
chindu'u kun nda'a kun sata
ña, saa ra ndatiaku va ña
—kachi ra xi'in Jesús.

19 Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra xi'in ra Jairo, ra
kua'an tu ndia ita'an xi'in
Jesús va.

20 Ra te saa kuu na ndo'ni
na ichi kan kua'an na, saa ra
tu'va kanata va iin ña'á, ña
xatia ni ña nii, ra xa uxi uvi
kuiya ke ndo'o ña saa, ra saa
kuyachin ña chi sata Jesús
ra nditiandiaa nda'a ña yu'u
tikoto ña ndixi ra.

21 Chi ndakani ini ña ká'an
ña saa: "Tu na tiandiaa
lo'o nda'a va yo yu'u tikoto
ña ndixi ra, saa ra ndikun
nduva'a va yo", ka'an ña.

22 Ra saa ndikokuiin Jesús,
ra ndakoto'ni ra nuu ña, ra
ndika'an ra xi'in ña kachi ra
saa:

—Kuayü'vi kun se'e, chi
xa nduva'a va kun, xa'a ña
ndiaa ini kun yu'u —kachi ra
xi'in ña.

Saa ra ndikun mii hora
kan ke nduva'a va ña.

23 Ra te ndixaa Jesús
ndiki'vi ra ve'e ra Jairo, ra
kuchee nuu na Judío kan, ra
xini ra ndee na miska tivi na,
ña xa xandúvi na, ña nduxin
na ña lo'o kan, ra na kua'a
kan ra iin kaña kaña xaku
na xa'a ña.

24 Ra saa ndika'an ra xi'in
na, kachi ra saa:

—Kee ndo chi ke'e, chi
süvi ña ndixi'i kuvi ña lo'o
yo'o, chi ña kixi va kuvi ña
—kachi ra xi'in na.

Saa ra ndixaku ndiaa va
na ra.

25 Ra te kee ndi'i na chi
ke'e xa ra, saa ra ndiki'vi
ra ve'e nuu kandu'u ña lo'o
kan, ra te tiin ra nda'a ña,
saa ra ndakoo va ña, chi
ndatiaku ndixa va ña xa ra.

26 Saa ra ndikun kundaa
ini takundi'i va yuvi, na
ndee ñuu ña ndo'ni kan xa'a
ña xa Jesús, ña sandatiaku
ra ña lo'o kan.

Sanda'a Jesús uvi ndia
kuaa

27 Ra te kanata Jesús ve'e
kan, ra ndaki'in ra kua'an ra,
ra saa taxi ndikun uvi ndia
kuaa sata ra, ra iin ko ko'o
kana ndia kachi ndia saa:

—Jesús, se'e ra David,
kunda'vi ini kuni ndu'u
—kachi ndia xi'in ra.

28 Ra te ndixaa Jesús
ndiki'vi ra iin ve'e, ra saa
kuyachin ndia kuaa kan nuu
ra, ra nindakatu'un ra ndia
kachi ra saa:

—¿A kandixa ndo ña
kuchuun yu sanda'a yu
ndo'o tuvi ndo? —kachi ra
xi'in ndia.

Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:

—Kuchuun va kun, Tata
—kachi ndia xi'in ra.

29 Saa chindu'u Jesús
nda'a ra nuu ndia, ra
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Xa'a ña kandixa ndo
yu'u, ña kuchuun yu san-
duva'a yu ndo'o ke, na
nduva'a va ndo —kachi ra
xi'in ndia.
30 Saa ra ndikun ndanuña
ndixa va nuu ndia, ra va'a
ka vi ndakoto'ni ndia, ra
saa ndika'an Jesús xi'in ndia
kachi ra saa:
—Ndia nii yuvi ndatü'un
ndo xi'in xa'a ña sanda'a yu
ndo'o —kachi ra.
31 Ndi su te ndakoyo ndia
kua'an ndia, saa ra ndikun
xa'a va ndia ndatu'un ndia
xi'in yuvi na ndee, iin nii
kuvi ñuu xa'a ña xa Jesús
xi'in ndia, ña sanda'a ra nuu
ndia.

Sanda'a Jesús iin ra mi'mi

32 Ra te sakan kee ndia
kuaa ndia nduva'a nuu kan
kua'an ndia, saa ra ndixaa
ka tuku va yuvi nuu Jesús
xi'in iin ra mi'mi ra ndikaa
tachi ndiva'a ini.
33 Ra te tava Jesús tachi
ndiva'a ini tiaa ra mi'mi kan,
saa ra ndikun va'a ndaka'an
va ra. Saa ra ndakanda ni ini
yuvi kan ra kachi na saa:
—Ndia nii ñuu ña ndikun
ndiaa Israel yo'o, ra täan
kuni yo ña kuu yo'o vichin
—kachi na.
34 Ndi su ndia fariseo, ra
su'va va, kachi ndia xa'a
Jesús:
—Ndiee kiti ndiva'a, mii
ri kuchee va'a nuu takundi'i
ña ndiva'a va ke iyoo xi'in
ra; ña kan ke va'a tava ra
tachi ndiva'a —kachi ndia.

*Kunda'vi ni ini Jesús xini
ra yuvi*

35 Ra iinii kuvi ñuu na'nu,
xi'in ñuu vali ke xinu'ni
Jesús kua'an ra, ña saña'a
ra yuvi xa'a ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu, ra ka'an ndoso
ra tu'un Ndioxi nuu na, ra ta
ve'e ñu'u ta ve'e ñu'u ke ya'a
ra kua'an ra; ra sanda'a ra
takundi'i na xi'i ndia ndia ka
kue'e, xi'in na ndiee ndo'o.
36 Ra te xini ra takundi'i
yuvi na ndikun kua'an sata
ra, saa ra kunda'vi ka vi ini
ra xini ra na, saa chi nda'vi
ka vi íin na ndee na, chi
kuenda ke kuu na yuvi xika
va na, ra köo mii na ki'in
kuenda xi'in vi na, ra ta íin
ndikachi vali ri köo ixto'o va,
saa íin na.
37 Saa ndika'an ra xi'in
ndia ita'an xi'in ra kachi ra
saa:
—Ña ndixa ke, chi itu ña
xiniñu'u sakee yo, ra kua'a
ni va kuvi ña, ndi su na
sakee, ra lo'o ni va kuvi na.
38 Ña kan ke xiniñu'u ni
na ka'an ndo xi'in ra kuu
xito'o ña, ra na ti'vi ka ra na
sakee kixi na, ña sakee na ña
—kachi Jesús xi'in ndia.

10

*Ndakaxin Jesús uxi uvi
tiaa ndia kaka chiñu nuu ra*

1 Ra saa ndakana Jesús uxi
uvi saa ndia ita'an xi'in ra,
ra taxi ra ndiee nda'a ndia
ña tava ndia tachi ndiva'a,
ra sanda'a tu ndia na xi'i
ndia ndia ka mii kue'e va,
xi'in na ndiee ni ndo'o.
2 Ra su'va ke nani uxi uvi
saa ndia xita'an tuun xi'in
Jesús: Iin ra nani Simón,
ra ndasama Jesús kivi ra

ndakunani Pedro, iin ra nani
Andrés, ñani suvi ra Pedro,
iin ra nani Jacobo, iin ra nani
Juan, ñani suvi ra Jacobo,
ndia se'e ra Zebedeo;
3 Ra iin ra nani Felipe,
iin ra nani Bartolomé, iin
ra nani Tomás, iin ra nani
Mateo, ra kaya xu'un nda'a
na ñuu ña kua'an nda'a Gob-
ierno ñuu Roma; iin ra nani
Jacobo, se'e ra Alfeo, iin ra
nani Lebeo, ra ka'an tu na
ña nani ra Tadeo va.
4 Iin ra nani Simón ra
ndixika xi'in na partido
Zelote, iin ra nani Judas
Iscariote, ra ndixiko Jesús
te ndi'i.

Ti'vi Jesús ndia ita'an xi'in ra kua'an ndia ka'an ndoso ndia tu'un Ndioxi

5 Ra saa ti'vi Jesús uxi
uvi saa ndia ita'an xi'in ra
kua'an ndia, ña ka'an ndoso
ndia tu'un Ndioxi, ra xa'ndia
ra chiñu nuu ndia kachi ra
saa:
—Xä'an ndo ñuu na küu
judío, ra nii ñuu na Samaria
kï'vi ndo,
6 chi sata ndikachi vali ri
xinu'ni xika sana, ri kuu
ndise'e ñuu Israel va ke na
ku'un ndo.
7 Ra kua'an ndo vichin
ra ka'an ndoso ndo tu'un
Ndioxi ra kachi ndo saa: "Xa
kuyachin ni va kii ña ka'ndia
Ndioxi chiñu nuu yo", kachi
ndo xi'in na.
8 Ra na sanda'a ndo na xi'i,
ra sandatiaku tu ndo na xa
ndixi'i va, ra na sanduva'a
tu ndo na ndo'o kue'e tia'yu
koyo kuñu, ra na tava tu ndo
tachi ndiva'a ini na ñu'u ña
ini va. Ra kï'in ndo xu'un
nda'a na xa'a chiñu ña sa
ndo, saa chi ña nini'i uun va
ndo kuvi ndiee yo'o.
9 Ra na kü'un ndia nii lo'o
xu'un xi'in ndo,
10 ra nii leka na kü'un xi'in
ndo ichi nuu ku'un ndo. Ra
nii tikoto ña ndasama ndo
na kü'un xi'in ndo, ra nii
ndixan tu ndo ke na kü'un
xi'in va ndo, ra saa tu itun
tu katuvi va ndo, saa chi
takundi'i na xachiñu tatu
ra xiniñu'u kuxi va na nuu
xachiñu na.
11 Ra te xa na xaa ndo
iin ñuu chee, a iin ñuu lo'o,
ra na nanduku ndo yuvi na
tiayu na kuvi kundiaa ini
ndo, ra mii ve'e na kan ke
na kundee va ndo ndia te na
xaa kii ña kee ndo ku'un ndo
inka ñuu va.
12 Ra te xa na xaa ndo iin
ve'e, ra xi'na ka va ná ka'an
ndo xi'in Ndioxi ña taxi ra
ña va'a kuta'vi na xi'in ve'e
kan.
13 Ra tu na ndaki'in mani
na xi'in ve'e kan ndo'o, saa
ra ña va'a ña taxi Ndioxi
kuta'vi na, ra ndaki'in va na
ña. Ndi su tu na kuïin na
xi'in ve'e kan ña ndaki'in
mani na ndo'o, saa ra ña
va'a ña taxi Ndioxi kuta'vi
na ra ndakï'in vi na ña.
14 Ra tu na kuïin yuvi kan
ña ndaki'in mani na ndo'o,
ra nii na kuïin tu na ña tiaa
so'o na ña ka'an ndo, saa ra
kee ndo ñuu na, a ve'e na, ra
na kuun ndo xa'a ndo ña na
koyo yaka ñuu na xa'a ndo.
15 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi te na xaa kii
ña sandaku Ndioxi kuachi
na yuuvi yo'o, ra chee ni ka
tundo'o taxi Ndioxi nda'a na
yo'o, nuu na ñuu Sodoma
xi'in na ñuu Gomorra na
sandi'i Ndioxi xa'a xina'a
—kachi Jesús xi'in ndia.

Kua'a ni tundo'o kixi

16 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¡Ra na kundaa ini
ndo! Chi yu'u kuvi ra ti'vi
ndo'o ku'un ndo, ra ta iyoo
ndikachi vali ri kua'an tiañu
ndiva'yu ke iyoo ndo. Ña
kan ke ndichi ni na koo ndo
iin ta ku'va iyoo ko̱o̱ ke, na
koo ndo; ra vita ni tu na koo
ini va ndo, iin ta ku'va iyoo
paloma ke, na koo ndo.
17 Ra kuenda ni na koo
ndo, chi tiin na ndo'o ra
ndataxi na ndo'o nda'a na
chiñu, ra kani ni na ndo'o
nuu ndakuta'an na ye'e
chiñu a ye'e ve'e ñu'u va tu.
18 Ra ndia nuu na chiñu
na'nu na kuu gobierno xi'in
na kuu rey va ke ku'un na
xi'in ndo, ña taxi na kuachi
xa'a ndo xa'a ña ndikun ndo
yu'u; ra saa ke kuvi ndatu'un
ndo xi'in na chiñu xa'a yu, ra
saa ke kuvi tu ndatu'un ndo
xi'in na xïni tu'un va yu.
19 Ra te na tiin na ndo'o
ku'un ndo nuu na chiñu, ra
na kundï'i ini ndo xa'a tu'un
ña ka'an ndo xi'in na, ra
nii na ndakäni ini ndo ni ke
kachi ndo, saa chi ta xa na
ka'an ndo xi'in na, ra mii va
Ndioxi taxi tu'un ña ka'an
ndo.
20 Saa chi süvi mii ndo
kuvi ndo ka'an, chi Tachi Yii
Tata yo Ndioxi ña iyoo xi'in
va ndo kuvi ña ka'an nuu
ndo.
21 Ra su'va ke kuu kii
ña vaxi, na iyoo ñani, ra
ndataxi na ñani na ña kuvi
na xa'a tu'un Ndioxi; ra na
iyoo se'e ra ndataxi tu na
kan va se'e na ña kuvi na
xa'a tu'un Ndioxi; ra sa tu na
iyoo iva si'i va chi ndataxi tu
na kan va iva si'i na ña kuvi
na xa'a tu'un Ndioxi.
22 Ra iin takundi'i yuvi ra
kundasi ni na ndo'o xa'a ña
ndikun ndo yu'u; ndi su na
kuchuun sa ndiee ini ndia kii
ndi'i, kuvi na kaku va.
23 Ra te na kanita'an na
xi'in ndo iin ñuu, ra na kee
ndo ku'un ndo inka ñuu nuu
va na, ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, saa chi ndia nii
këe xiyo vi ndo ñuu Israel ña
kaka ndo ka'an ndoso tu'un
Ndioxi, saa ra xa nandiko
tuku va yu.
24 ’Ra ndia nii na sakan
sakua'a ra küvi kachi na ña
xini ka na nuu maestro na,
ra saa tu iin na xachiñu tatu
va chi küvi kachi na ña chee
ka na nuu ra kuu xito'o na.
25 Ra na sakan sakua'a ra
xiniñu'u na xaa na koo na ta
ku'va iyoo maestro va na, ra
saa tu iin na xachiñu tatu va
chi xiniñu'u xaa tu na kan
va ña kuu na ta ku'va iyoo
xito'o na. Ra kuni yu na
kundaa ini ndo ña yo'o: chi
tu yu'u, ra xaa yo'o, ra “ra
ndiva'a” va kachi na xi'in yu,
saa ra ndiee ni ka va ka'an
na xa'a ndo'o, na ndikun
sata yu —kachi Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra.

Indaa Ndioxi va na yu'vi yo kuni yo

26 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa xi'in ndia:
—Xa'a ña kan ke, kuayü'vi
ndo nuu yuvi yo'o. Saa chi
takundi'i ña'a ña kundäa ini
na, ra kundaa ndi'i va ini na
xa'a ña, ra ña iyoo se'e ra
ndatuvi ndi'i tu xa'a ña kan
va.
27 Ña kan ke, tu'un ña
ka'an se'e yu xi'in ndo, ra
na ka'an tuvi va ndo ña xi'in

na, ra na kundaa ini na xa'a
ña; ra tu'un ña ka'an yaa tu
yu xa'a so'o ndo, ra na ndaa
ndo ndia chi xini ve'e kun-
dita ndo ra ka'an ndoso ndo
ña, ra na kuni so'o takundi'i
va yuvi.
28 Ra kuayü'vi ndo kuni
ndo na xa'ni ndii, chi takua
iki kuñu va ndo ke kuchuun
na sandi'i na xa'a, ndi su
kuchüun vi na ña sandi'i
na xa'a nima ndo, ra ña
xiniñu'u sa ndo ke, na yu'vi
ndo kuni ndo Ndioxi va, chi
ra kan kuvi ra kuu mii ndi-
ayu ña sandi'i ra xa'a ndo
xi'in nima ndo ra chikaa ra
ña ndiaya.
29 Ra xa kundaa va ini ndo
chi saa vali, ra núú ni va
ixiko na ri, chi uvi ri ra iin
xu'un lo'o va ki'in na xa'a ri,
ndi su nuu Ndioxi ra ndiaa
ya'vi ni va ri, chi ndia nii ri
näa ini ra xa'a.
30 Ndi su ndo'o, ra ndia ixi
xini va ndo ke ndia'vi nuu
Ndioxi.
31 Xa'a ña kan ke kuayü'vi
ndo: chi ndo'o ra ndiaa ya'vi
ni ka va ndo nuu iin ti'vi saa
vali —*kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

*Na kukä'an nuu yo
ndatu'un yo xa'a Jesús xi'in
inka yuvi*

32 Saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Ndia ndia ka yuvi na
ndatu'un xi'in inka yuvi ña
ndikun na yu'u, ra saa sa tu
yu'u va, chi ndakuiin va yu
xa'a na nuu Tata yu ra iyoo
ndivi.
33 Ndi su na kuka'an nuu
ndatu'un na xa'a yu ña
ndikun na yu'u xi'in inka
yuvi, saa ra saa sa tu yu'u va,
chi sa xïni tu yu'u va na nuu
Tata yu ra iyoo ndivi —kachi
Jesús.

*Xa'a Jesús ke ndata'vi
ta'an yuvi*

34 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa:
—Ndakäni ini ndo ña
xaa yu ña yuuvi yo'o ña
ndachindee va'a yu ndo'o,
chi ra xaa ndata'vi va kuvi
yu ndo'o.
35 Saa chi xa'a yu'u
ke ndukuiin iin tiaa ña
kanita'an ra xi'in iva ra,
ra saa tu iin ña'a va, chi
ndukuiin ña, ra kanita'an
ña xi'in si'i ña, ra saa tu iin
ña ixanu va, chi ndukuiin tu
ña kan va, ña kanita'an ña
xi'in ña siso ña.
36 Ra mii na ve'e va ndo
kuvi na ndukuiin kanita'an
xi'in ndo xa'a ña ndikun ndo
yu'u.
37 Ra na ku'vi ni ka ini
xini iva xi'in si'i, nuu yu'u,
ra küvi vi kundikun na kan
yu'u, ra saa tu na ku'vi ni ini
xini se'e tiaa a se'e ña'a va
tu, nuu yu'u, saa ra küvi tu
kundikun na kan va yu'u;
38 ra yuvi na xïin ndo'o ta
ku'va ndo'o yuvi na kasoko
cruz, ra ndia xi'i va na xa'a
ña ndikun na yu'u, saa ra
küvi vi kuu na kuenda yu.
39 Ra yuvi na kuni sakaku
mii, ra na ndiee ka ndoñu'u
va kuvi na, ra na kuni san-
doñu'u mii xa'a yu'u, kuvi
na kuchuun kaku va —kachi
Jesús.

Ña'a ña ni'i yo sa Ndioxi

40 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa:
—Yuvi na ndaki'in mani
ndo'o, ra yu'u va kuvi ra

ndaki'in mani na; ra na
ndaki'in mani yu'u, ra Tata
yu Ndioxi ra ti'vi yu'u vaxi
va yu kuvi ra ndaki'in mani
na.
41 Ra yuvi na ndaki'in
mani iin na ka'an tu'un yu'u
Ndioxi, ra ta'an ña'a, ña ni'i
na ka'an tu'un yu'u Ndioxi
kan ke ni'i tu na kan va,
ra na ndaki'in mani tu iin
na va'a na köo kuachi nuu
Ndioxi, saa ra ta'an ña'a, ña
ni'i na va'a kan nuu Ndioxi,
ke ni'i tu na kan va.
42 Ra ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, chi ndia ndia ka
iin na na taxi iin yaxin lo'o
tiakuii ko'o iin na kuvali, na
ndikun yu'u, ra ndï'i uun
xa'a ña mani ña sa na kan
nuu Ndioxi, chi ndaki'in va
na ya'vi na —kachi Jesús.

11

Ti'vi ra Juan ra sakuchi yuvi, ndia ita'an xi'in ra kua'an ndia nuu Jesús

1 Ra te sandi'i Jesús
ndataxi ra nuu uxi uvi saa
ndia ita'an xi'in ra xa'a
takundi'i ña yo'o, ra saa
ndaki'in ra kua'an ra ñuu
ña ndo'ni kan ña saña'a ra
yuvi, ra ka'an ndoso ra tu'un
Ndioxi nuu na.
2 Ra ra Juan, ra sakuchi
yuvi, ra ve'e kàà va ke
ndikaa ra, ra te kundaa ini
ra xa'a ña va'a ña □xa Jesús
xi'in yuvi, ra saa ti'vi ra uvi
ndia ita'an xi'in ra kua'an
ndia nuu Jesús
3 ña ndakatu'un ndia ra.
Ra te ndixaa ndia nuu Jesús
ra saa ndika'an ndia kachi
ndia saa xi'in ra:
—¿A ndixa yo'o kuvi ra
xa iyoo tu'un xa'a kixi ña
sakaku kun na yuuvi yo'o?
¿A xiniñu'u kundiatu ndi
inka va ra? —kachi ndia
xi'in ra.
4 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo ra ndatu'un
ndo xi'in ra Juan xa'a ña
□xini ndo xi'in ña □xini so'o
ndo ra na kundaa ini ra.
5 Chi na kuaa, ra
□ndakoto'ni va na, ra na
küvi kaka, ra □ndakaka va
na, ra na ndo'o kue'e tia'yu;
ra □nduva'a va na, ra na
so'o, ra □ndakuni va so'o na,
ra na ndii, ra □ndatiaku va
na. Ra □ndakani tu yu tu'un
Ndioxi nuu na nda'vi ña va'a
na kaku va na.
6 Ra va'a ni kee yuvi na
ndikun yu'u, ra xä uvi ini na
xa'a tu'un ña ka'an yu xi'in
na —kachi Jesús xi'in ndia.
7 Ra ta ndaki'in ndia ti'vi
ra Juan kua'an ndia, saa xa'a
Jesús ka'an ra xa'a ra Juan
xi'in na ndee kan kachi ra
saa:
—¿Ndixaa kaa tiaa ra
ndixa'an ndo xini ndo iku
yuu kan? ¿A xini ndo iin tiaa
ra kisi ña, ta ku'va ndo'o iin
ndoo ñu'u ta xika tachi?
8 Ra tu süvi saa kaa ra, ¿ra
ndixaa ke kaa tiaa ra ndixaa
ndo xini ndo? ¿A xini ndo iin
tiaa ra ndixi tikoto va'a ña
ya'vi? Ra xa kundaa va ini
ndo chi na ndixi tikoto va'a,
ña savi, ra va'a ni va iyoo na
kan, chi ve'e va'a nuu ndee
na rey va ndee na.
9 Ra tu süvi saa kaa ra
ndixini ndo, saa ra, ¿ndixaa
va ke kaa ra? ¿A xini ndo iin
ra ka'an tu'un yu'u Ndioxi
va? Ndixa va, chi suvi kuvi
va ra; ra chee ka va chiñu ña

xa ra Juan nuu takundi'i na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a.
10 Ra xa'a ra Juan yo'o ke
ka'an ña tiaa na ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a, ña
kachi su'va:
Yo'o ti'vi yu iin tiaa ra
ku'un chiñu nuu yu ra
kunuu ra ku'un ra,
ña ndasavii ra ichi kun,
kachi ña.
11 Ra ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, ra na kundaa ini
ndo chi ra Juan ra sakuchi
yuvi kuvi ra chee ka nuu
takundi'i va na ndika'an
ndoso tu'un Ndioxi xina'a.
Ndi su na kuëe xiniñu'u va'a
vichin nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, kuvi na nduchee ka
tu nuu ra Juan va.
12 ’Ndia kii te xa'a ra
Juan, ra sakuchi yuvi ka'an
ndoso ra tu'un Ndioxi, iin
saa ndia vichin, ra xika
nduku ña ndiva'a ña sandi'i
ña xa'a ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu, ra takua
yuvi na ndaku ini va kuvi
na kuchuun ki'vi koo nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu.
13 Ra takundi'i na ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a,
xi'in ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, xi'in
ra Juan, kuvi na ndiña'a
ndia ku'va ke kuu ta xa na
ka'ndia Ndioxi chiñu.
14 Ra na kandixa ndo ña
ka'an yu xi'in ndo, chi ta
iyoo ra Elías ra ndika'an
Ndioxi xa'a kixi, saa ke iyoo
tu ra Juan va. Chi xa'a ra
Juan ke ndika'an va Ndioxi
ña kachi ra saa.
15 Ra ndo'o na xini so'o, ra
ná kuni ka so'o va ndo ña
ka'an yu —kachi Jesús xi'in
na.
16 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi na chinuu yu
xi'in na ndee vichin? Ra na
kundaa ini ndo chi ta iyoo na
vali na ndakaya sasiki nuu
ya'vi, ra kana ta'an na kachi
na saa:
17 “*Tivi ndi yaa sii ini
xi'in tiyoo ra ndixïin ndo
taxa'a ndo; ra xita tu ndi yaa
suchi ini ra ndixïin tu ndo
kuaku va ndo”, kachi na
xi'in ta'an na, ra ku'va saa va
ke xa na yuvi yo'o vichin.
18 Saa chi kixi ra Juan ra
sakuchi yuvi, ra ndixïxi ni
ra, ra nii vino ndixï'i ra, ra
tachi ndiva'a va iyoo xi'in ra
kachi ndo.
19 Ra vichin xa̱a tu yu'u,
ra ti'vi Ndioxi; ra xíxi yu,
ra xi'i yu vino, ra ka'an ndo
xa'a yu: ña kini ni xixi
yu, ra kini ni xi'i yu vino,
ra ita'an tu yu xi'in yuvi
kuachi, xi'in na kaya xu'un
kua'an nda'a gobierno ñuu
Roma va, kachi ndo xa'a yu.
Ndi su na ndaki'in ña va'a,
ña ndichi ña táxi Ndioxi kuvi
yuvi na ndaña'a mii ña kúu
na se'e va ra, chi xiin va
na kandixa na ña saña'a ra
Juan, ra saa tu ña saña'a
yu'u va —kachi Jesús xi'in
na.

Ndo'o ni ini yuvi na xïin ndaki'in ichi Ndioxi

20 Ra saa xa'a Jesús ka'an
ra xa'a ña ndikindöo ini
ra xi'in chiñu ña xa na
ñuu nuu xa ra kua'a ni ña
xitu'un, saa chi ndiee ni
ini na, chi ndixïin na ña
nandiko ini na xa'a kuachi
na, ra ndaki'in na ichi

Ndioxi, ña kan ke ndika'an
Jesús xi'in na kachi ra saa:
21 —¡Nda'vi ni ndo'o, na
ñuu Corazín, xi'in ndo'o, na
ñuu Betsaida! Chi tu ta ñuu
na Tiro xi'in na Sidón, ndixa
yu ta'an ña xitu'un ña xa yu
ñuu ndo yo'o, saa ra xa yachi
vi nandiko ini na kan ra
ndaki'in va na ichi Ndioxi; ra
xa ndakundixi nda'vi va na
iin tikoto ña tumi, ña kue'e
ni, ra xa ndakundee tu na
nuu yaa nu'u va, ña ndaña'a
na mii na ña xa ndandiko ini
na xa'a kuachi na.
22 Ra xa'a ña kan ke ndo'o
ni ka va ndo'o na ñuu
Corazín, xi'in na ñuu Bet-
saida, nuu na ñuu Tiro, xi'in
na ñuu Sidón, kii ña san-
daku Ndioxi kuachi na yuuvi
yo'o.
23 Ra ndo'o, na ñuu Ca-
pernaum, ra xa ndivi va
ke ndee ndo tuvi ndo, ndi
su ndia ka'a yavi nuu ñu'u
na ndii va ke saxinu Ndioxi
ndo'o, saa chi ndixïin ndo
ña kandixa ndo. Ra tu ta'an
ñuu Sodoma ndixa yu ña
xitu'un ña xa yu ñuu ndo
yo'o, saa ra kandixa va na
ñuu kan, ra ndï'i vi xa'a na,
ra ndee na ndia vichin va.
24 Ña kan ke ka'an yu
xi'in ndo vichin, chi te na
xaa kii ña sandaku Ndioxi
kuachi na yuuvi yo'o, ra
ndiee ni ka va kaa tundo'o
ña taxi Ndioxi nda'a ndo'o
na ñuu Capernaum nuu na
ñuu Sodoma —kachi Jesús
xi'in na.

Na'a ndo nuu yu, ra yu'u taxi ndakindiee ndo

25 Saa kuu iin kii ra
ndika'an Jesús xi'in Ndioxi
kachi ra saa:
—Ndasaka'nu yu yo'o,
Tata, chi yo'o kuvi ra xa'ndia
chiñu ndivi ra saa tu nuu
ñu'u yo'o va, saa chi chikaa
se'e va kun ña va'a yo'o
nuu na ndichi xi'in nuu na
kundaa ni ini, ra ndaña'a
kun ña nuu na nda'vi, na
kundäa ini, na iyoo ta ku'va
iyoo na kuachi vali.
26 Ra saa xa kun, Tata,
chi saa kuni mii kun koo va
—kachi Jesús xi'in Ndioxi.
27 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na ndee kan kachi ra
saa:
—Tata yu kuvi ra ndataxi
takundi'i ñá'a nda'a yu. Ra
ndia nii na xïni yu'u; chi in-
daa mitu'un Tata yu Ndioxi
va kuvi ra xini yu'u. Ra ndia
nii tu na xïni Tata va yu, chi
indaa yu'u, ra kuu se'e va
ra kuvi ra xini ndia ku'va ke
iyoo ra, ra saa tu yuvi na
ndaña'a yu ra nuu va.
28 Ra takundi'i ndo'o, na
kuñaa xachiñu, xi'in ndo'o,
na kuñaa ndiso, ra na'a ndo
nuu yu ra yu'u kuvi ra taxi
ndakindiee ndo.
29 Ra na kandixa ndo
chiñu ña taxi yu nda'a ndo,
ña ka'an yu kuu iin íku yu,
ra na sakua'a ndo nuu yu,
chi yu'u ra ka'nu ni va ini
yu, ra nda'vi ni tu ini va yu;
ra saa ke kuvi ni'i ndo ña
ndakindiee nima ndo.
30 Saa chi chiñu ña taxi yu
nda'a ndo ra ü'vi ña, ra nii
ña'a ña taxi yu kuiso ndo
ra vëe ña. Chi ta iyoo iin
íku tu kama ni va, saa iyoo
ña chi ü'vi ña —kachi Jesús
xi'in na.

12

Kindiaa ndia ita'an xi'in Jesús yoko trigo iin kii yii

1 Saa kuu iin kii sábado, kii yii, ra ndiya'a Jesús kua'an ra xi'in ndia ita'an xi'in ra iin nuu iyoo itu trigo, ra saa xa'a ndika'un ini ndia ita'an xi'in ra, ra xa'a ndia xa'nu ndia yoko itu trigo kan, ra ꞌsakoyo ndia nuni vali sata ña ꞌxaxi ndia.

2 Ra ta xini ndia fariseo, ra saa ndika'an ndia xi'in Jesús kachi na saa:

—Kuto'ni, nichuun xa ndia ita'an xi'in kun saa: chi köo ndiayu nda'a yo ña sa yo saa kii yii sábado, chi kii ndakindiee va yo ke —kachi ndia xi'in ra.

3 Saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:

—¿A täan va ka'vi ndo tu'un Ndioxi ña ndakani xa'a ra rey David, ña xa ra te ndika'un ini ra xi'in ndia kua'an xi'in ra?

4 Ra na kundaa ini ndo chi su'va va ke kachi tu'un Ndioxi ndakani ña. Ra rey David, ra ndiki'vi va ra ini ve'e ñu'u Ndioxi ra ki'in ra ixtava'a yii, ña soko na, ña iyoo ini ve'e ñu'u kan xixi ra xi'in ndia kua'an xi'in ra, ra köo ndiayu ra ña kuxi ra ña, chi takua na sutu va kuvi na iyoo ndiayu kuxi ña.

5 ¿Ra a täan ka'vi tu ndo ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ña ka'an ña na sachïñu ndia nii yuvi kii yii sábado, ndi su ndia sutu ra xa va ndia kan chiñu ini ve'e ñu'u ka'nu, ra köo vi tu na ka'an kuachi xa'a ña xa ndia kan?

6 Ra na ka'an yu xi'in ndo ra kundaa ini ndo, chi ka'nu ni ka va yu'u ra íin xi'in ndo yo'o vichin nuu ve'e ñu'u ka'nu.

7 Ndi su ndo'o, ra na täan kundaa ini va kuvi ndo ni ke kuni kachi tu'un Ndioxi ña ka'an kachi su'va: "Küni yu ña na ka'ni ndo kiti ra soko ndo ri nuu yu, chi ña kuni yu ke na ku'vi ni ini ndo kuni ta'an va ndo", kachi ña. Ra tu ndikundaa ini ndo xi'in tu'un yo'o, saa ra kä'ndia vi ndo chiñu ña na sando'o na yuvi nda'vi na köo kuachi.

8 Ndi su, yu'u ra xaa yo'o vichin, kuvi ra iyoo ni ka ndiayu nda'a xa'a kii yii sábado, ndia ña ke kuvi sa yo, ra ndia ña ke küvi sa yo —kachi Jesús xi'in ndia.

ꞌSanda'a Jesús iin tiaa ra ndachi nda'a kii yii sábado

9 Saa ndaki'in Jesús kua'an ra, ra ndixaa ra ndiki'vi ra iin ve'e ñu'u nuu ndakuta'an na ñuu kan.

10 Ra ini ve'e ñu'u kan ndu'u iin tiaa ra ndachi iin xiyo nda'a; ra ndia fariseo ra xika nduku ni ndia ndixaa sa ndia, ña va'a kuchuun ndia taxi ndiaa kuachi xa'a Jesús, ra saa nindakatu'un ndia ra kachi ndia saa:

—¿A kuvi sanda'a yo iin na xi'i kii ndakindiee? —kachi ndia.

11 Saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:

—Tu ndia iin ndo iyoo iin ndikachi lo'o sana, ra na ndakava ri ini iin yavi kii yii, ¿ra a kü'un ndo tava ndo ri? ¿Su ku'un va ndo tava ndo ri ini yavi kan?

12 Ra na kundaa ini ndo, chi ndiaa ya'vi ni ka va iin yuvi nuu iin ndikachi lo'o; ra xa'a ña kan ke kuvi va

sa yo ña va'a kii yii sábado
—kachi Jesús xi'in ndia.
13 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in tiaa ra ndachi nda'a
kan kachi ra saa:
—Sandakaa nda'a kun
—kachi ra xi'in ra.
Ra saa sandakaa tiaa kan
nda'a ra, saa ra ndikun
nduva'a va ña, ra nduu ña
ta kaa inka ña va'a va.
14 Ra te kee ndia fariseo
kan chi ke'e, ra saa
ndikata'an ndia ndixaa sa
ndia, ña kuvi ka'ni na Jesús.

Ndixinu nuu tu'un ña ndika'an na ndika'an ndoso tu'un yu'u Ndioxi xina'a

15 Ra ta kundaa ini Jesús
xa'a ña kuni ndia sa ndia
xi'in ra, ra saa kanata ra ini
ve'e ñu'u kan ra ndaki'in
ra kua'an ra inka xiyo
va, ra kua'a ka vi yuvi
ndakundikun sata ra kua'an
na xi'in ra. Ra sanda'a ra
takundi'i va na xi'i.
16 Ra saa xa'ndia ra chiñu
nuu na ña na ndatü'un na
xi'in ndia nii yuvi xa'a ra, ña
sanda'a ra na.
17 Ra su'va ke kuu ña
ndixinu nuu tu'un Ndioxi,
ña ndika'an ra Isaías ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ña kachi su'va:
18 Koto ndo, chi ra yo'o kuvi
ra xachiñu nuu yu, ra
ndikaxin yu;
ra ku'vi ni ini yu xini yu ra,
ra kusii ni ini yu xi'in
ra.
Ra taxi yu Tachi Yii yu koo
ña xi'in ra,
ra ka'an ndoso ra tu'un yu
nuu takundi'i na yu-
uvi, ra kundaa ini na
ña sandaku yu kuachi
xi'in na.
19 Ra ndatü'un kuachi ra
xi'in ndia nii yuvi,
ra nii kañä'a tu ra xi'in va
na;
ra ndia nii tu na küni so'o ña
kana ra kaka ra ya'ya
va.
20 Ra yuvi na xa takue'e, na
ndo'o, ta ku'va ndo'o
iin ndoo ñu'u tun xa
ndita'nu, ra satakuë'e
ka ra na;
ra nii i'va lo'o ña sakan
ndixikun, ndä'va ra,
ra saa ke sa va ra ndia te
xaa kii ña ndaki'in ra
ka'ndia ra chiñu xi'in
ña ndaa va.
21 Ra takundi'i na yuuvi yo'o,
ra indaa ra yo'o va
kuvi ra kundiaa ini na,
kachi Ndioxi ndika'an
ra,
kachi ra Isaías.

Saña'a Jesús yuvi ña vä'a kaña'a na xa'a Tachi Yii Ndioxi

22 Ra saa ndixaa sava na
nuu Jesús xi'in iin tiaa ra
küvi ka'an, ra kuaa va tu
ra, saa chi tachi ndiva'a va
ke tiin ña'a, ra saa sanda'a
Jesús tiaa kan ra va'a ka
vi ndakuto'ni ra, ra va'a tu
ndaka'an va ra.
23 Saa ra takundi'i yuvi
na xini ña kuu kan, ra
ndakanda ka vi ini na, ra iin
ndakatu'un ta'an na kachi
na saa:
—¿A ra yo'o kuvi ra kuu
ndise'e ra David, ra ti'vi
Ndioxi kixi sakaku yoo?
—kachi na xa'a Jesús.
24 Ndi su te xini so'o
ndia fariseo, ña kachi yuvi
kan saa xa'a Jesús, saa ra
ndika'an ndia kachi ndia
saa:

—Ndiee ti Beelzebú mii ti kuchee va'a nuu takundi'i ña ndiva'a va ke iyoo xi'in ra, ña kan ke va'a tava ra tachi ndiva'a —*kachi ndia.

25 Ra kundaa va ini Jesús ña ndakani ini ndia, ra saa ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:

—Takundi'i ñuu na'nu ña kanita'an xi'in ta'an mii, ra kuchüun vi ña koo ña, chi ndi'i va xa'a ña; ra saa tu iin ñuu va, a iin ve'e va tu, saa chi tu na xa'a na kanita'an na xi'in ta'an mii na, saa ra kuchüun na koo vi na chi ndi'i va xa'a na.

26 Ra saa tu kiti ndiva'a va, chi tu na ndukuiin ri kanita'an ri xi'in ta'an mii ri; saa ra kuchüun vi ri koo ri, chi ndi'i xa'a va ri.

27 Ra kachi yu su'va xi'in ndo, saa chi ka'an ndo, ña tava yu tachi ndiva'a xi'in ndiee ti Beelzebú, ri kuchee nuu takundi'i ri ndiva'a; ra tu saa iyoo ña, saa ra, ¿yoo ku ra taxi ndiee nda'a na ndikun sata ndo ña va'a tava na tachi ndiva'a tu saa? Ra na kundaa ini ndo chi süvi xi'in ndiee ri ndiva'a ke tava na ña. Ña kan ke kundaa va'a va ini na ña vä'a iyoo ndo.

28 Ra ña tava yu tachi ndiva'a vichin xi'in ndiee Tachi Yii Ndioxi, ra ña yo'o kuni kachi ña saa, ña xa xaa Ndioxi xa'ndia ra chiñu nuu va ndo.

29 ’Ra na kundaa ini ndo vichin:

¿Ndixaa sa iin yuvi ña va'a ki'vi na ve'e iin tiaa ra ndaku ni ña sakui'na na ña'a ra, tu na chikätun na ra, tuvi ndo? Su xi'na ka va xiniñu'u katun na ra, ra saa vi ke kuvi ki'vi na ve'e ra ña sakui'na na.

30 ’Ra yuvi na kuä'an ndiee yu, ra na kanita'an xi'in va yu kuvi na, ra na xïin tu sachiñu xi'in yu, ra na sandi'i xa'a chiñu va yu kuvi na.

31 ’Ña kan ke ka'an yu xi'in ndo ra na kundaa ini ndo, chi Ndioxi ra koo ka'nu va ini ra xa'a takundi'i kuachi ña xa yuvi, xi'in ña kaña'a na xa'a ra, ndi su na kaña'a xa'a Tachi Yii Ndioxi, ra köo ka'nu ini ra xa'a vi na kan.

32 Ra takundi'i yuvi na kaña'a xa'a yu'u ra xaa yo'o, ra koo ka'nu va ini Ndioxi xa'a na kan, ndi su na kaña'a xa'a Tachi Yii Ndioxi, ra köo ka'nu ini ra xa'a vi na kan kii ña ndee yo vichin, ra nii kii ña vaxi köo ka'nu tu ini ra xa'a vi na —kachi Jesús xi'in ndia.

Takundi'i itun kui'i ra xi'in kui'i ña kuun nda'a va nu ke ndakuni yo nu

33 Ra saa ndika'an ka Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Takundi'i itun kui'i tu va'a, ra kui'i ña va'a ke kuun nda'a va nu; ra itun kui'i tu vä'a, ra kui'i ña vä'a ke kuun nda'a va nu; ña kan ke xi'in kui'i ña kuun nda'a va itun ke ndakuni yo nu.

34 Ndi su ndo'o, ra yuvi ñà'a va kuvi ndo, chi ña saña'a ndo, ra ta iyoo ndutia xatu ra kee yu'u koo va iyoo ña. Ra ña kuu ndo yuvi ña'a, saa ra küvi vi ka'an ndo tu'un va'a. Ra na kundaa ini ndo, chi takundi'i tu'un ña iyoo nima yuvi ke ka'an va na.

35 Yuvi va'a, ra tu'un va'a
ke ka'an va na, saa chi ña
va'a ke iyoo nima va na, ra
yuvi ñà'a, ra tu'un ñà'a ke
ka'an va na, saa chi nima na,
ra ña vä'a ke iyoo va.
36 Ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo, ra na kundaa ini ndo,
chi takundi'i tu'un ki'vi ña
ka'an ndo, ra sandaku va
Ndioxi kuachi xi'in ndo xa'a
ña, te na xaa kii ña sandaku
ra kuachi xi'in takundi'i na
yuuvi yo'o.
37 Saa chi xi'in mii tu'un
ña ka'an ndo ke sandaku
Ndioxi kuachi xi'in va ndo:
tu ña va'a ndika'an ndo, saa
ra kaku va ndo, ra tu ña vä'a
va tu ndika'an ndo, saa ra
ni'i ndo tundo'o va —kachi
Jesús xi'in na.

Yuvi na xïin kandixa ra ka'an na xi'in Jesús ña na sa ra ña xitu'un kuni na

38 Saa ndika'an sava
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndia fariseo,
kachi ndia saa xi'in Jesús:
—Tata Maestro, kuni ndi
na sa kun iin ña xitu'un
ña täan kuni ndi, ña va'a
na kundaa ini ndi ña ndixa
Ndioxi kuvi ra ti'vi yo'o xaa
kun —kachi ndia xi'in ra.
39 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Yuvi ñà'a na xïin
kandixa Ndioxi na ndee
tiempo vichin, ra kuni na ña
na sa yu iin ña xitu'un kuni
na, ndi su ndia nii ña xitu'un
sä yu kuni na, chi ndia
ta'an ña ndo'o ra Jonás, ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a va ke sa yu kuni na.
40 Saa chi ta ku'va ndo'o
ra Jonás, ña xindikaa ra ini
iin tiaka chee uni ka'ñu xi'in
uni ñuu, ra saa ke kuu tu
xi'in yu'u ra xaa yo'o va,
chi uni ka'ñu xi'in uni ñuu
ke kundikaa tu yu'u va tixi
ñu'ú.
41 Ra te na sandaku Ndioxi
kuachi xi'in na yuuvi yo'o, ra
na ñuu Nínive, ra ndakuita
va na ra taxi na kuachi xa'a
yuvi na ndee tiempo vichin,
ra ka'an na xi'in Ndioxi ña
na sando'o ra na, saa chi na
ñuu Nínive, ra nandiko va
ini na te xini so'o na tu'un
Ndioxi ña ndika'an ndoso ra
Jonás nuu na. Ra na kundaa
ini ndo chi ka'nu ni ka va
yu'u, ra iin yo'o vichin nuu
ra Jonás.
42 Ra saa tu ña reina ña
kee chi ninu nuu ka'an na
kuu sur, ra ndakundichi tu
ña kan va, ña taxi ña kuachi
xa'a na yuvi na ndee tiempo
vichin, ra ka'an ña ña na
sando'o Ndioxi na, kachi ña,
kii te na sandaku Ndioxi
kuachi xi'in na, saa chi ña
kan ra kani ni kee ña, ña kixi
ña xini so'o ña tu'un ndichi
ña ndika'an ra rey Salomón.
Ra na kundaa ini ndo chi
ka'nu ka va yu'u, ra iin yo'o
vichin nuu ra rey Salomón
—kachi Jesús xi'in ndia.

Tachi ndiva'a ña nandiko tuku chi nuu kee ña

43 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Ta kee tachi ndiva'a ini
iin yuvi ra su'va va ke xa
ña: kee ña ra ndaki'in ña
kua'an ña iinii kuvi iku yuu,
chi nuu köo ndia nii ña'a,
nuu ichi ní, ña xika nduku
ña nuu koo ña ndakindiee
ña, ndi su ndanï'i ka ña nuu
koo ña.

44 Saa ra ka'an ña xi'in mii
ña kachi ña saa: “Va'a ka va
na nandiko yo ve'e chi nuu
kee yo”, kachi ña. Ra saa te
nandiko ña ndaxaa ña nuu
ndixiyo ña, ra ndia nii ka
ña'a köo ve'e kan, ra va'a ka
vi ndati'vi na, ra vii ka vi
nduu ve'e kan xa na.
45 Ra saa ̱ndaki'in tuku
tachi ndiva'a kan kua'an ña,
ra ̱nanduku ña inka uxa
nuu tachi ndiva'a, ña kini
ni ka nuu mii ña ̱xaa xi'in
ña, ra saa ̱nandee takundi'i
ña ini ve'e kan, ña koo ña.
Saa ra yuvi na ndo'o saa
ña xindikaa tachi ndiva'a ini
na, ra na ndiee ka ndasa va
kuvi na, nuu ña ndixiyo na
ta yachi. Ra su'va ke ndo'o
tu yuvi ndiva'a, na ndee
tiempo vichin va —kachi
Jesús xi'in ndia.

Yuvi na kandixa Jesús ku ndixa na kuu ta'an va ra

46 Ra saa kuu Jesús
ndatu'un ka ra xi'in yuvi
kan, saa ra ndixaa va si'i ra
xi'in na ñani ra, ra xikundita
na chi ke'e ña ndiatu na ra,
chi kuni na ka'an na xi'in ra.
47 Saa ndika'an iin na ndee
kan xi'in ra kachi na saa:
—Tata, chi ke'e íin si'i kun
xi'in na ñani kun, ra kuni na
ka'an na xi'in kun —kachi
na xi'in ra.
48 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi na kuu si'i yu,
ra yoo kuvi na kuu tu ñani
yu? —kachi ra.
49 Ra saa saña'a nda'a ra
na xika xi'in ra, ra ndika'an
ra kachi ra saa:
—Na yo'o va kuvi si'i yu
xi'in ñani yu.
50 Saa chi takundi'i yuvi na
xanduvi ña ka'an Tata yu, ra
ndu'u ndivi va, kuvi na kuu
ñani yu, xi'in ku'va yu, xi'in
si'i yu —kachi Jesús xi'in na.

13

Tu'un ndichi xa'a ra chi'i

1 Ra suvi mii kii kan kee
Jesús ve'e nuu íin ra, ra
ndaki'in ra kua'an ra chi
yu'u tiañu'u, ra ikan ndixaa
ra xikundu'u va ra.
2 Ra kua'a ka vi yuvi
ndakaya xaa nuu ndu'u ra,
ra saa nandaa ra ini iin
barca lo'o ndakundu'u ra, ra
takundi'i yuvi kan xikundita
yu'u tiañu'u kan va.
3 Saa ra kua'a ka vi ña xa'a
ra saña'a ra na, ra niña xi'in
tu'un ndichi ke sakua'a ra
na, ra saa ndika'an ra iin
tu'un ndichi xi'in na kachi ra
saa:
—Saa kuu, ra kee iin ra
chi'i kua'an ra chi'i ra itu
trigo ñu'u ra.
4 Ra saa kuu ra xatia yava
ra nuni vali kan kua'an ra, ra
sava ña ndikoyo yachin yu'u
ichi, ra ̱xaa sàà, ra ndaki'in
ri ña xaxi va ri.
5 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu iyoo yuu, nuu köo kua'a
ñu'ú, ra kama ni va nindutia
ña, saa chi yaxin ni va ndu'u
ñu'ú.
6 Saa ra te kanata ñu'ù, ra
xii va ña, saa chi kuëe kunu
ndo'ni tio'o ña, ña kan ke
ndachi va ña.
7 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu iyoo ndikin ìñu̱, ra nin-
dutia va ña, ndi ndiküvi
kua'nu ña, saa chi ìñu̱ kan
va sanduxin ña'a.
8 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu ñu'u xa'an, ra tiaa ni va

va'a xa'nu ña, chi indaa tata
lo'o, ra ndia iin ciento nuni,
xi'in ndia uni xiko nuni, xi'in
ndia oko uxi nuni vali taxi,
ta iin ta iin yoko itu trigo kan
—kachi Jesús xi'in na
9 Saa ndika'an ka ra xi'in
na kachi ra saa:
—Ndó'o̱, na xini so'o ña
ka'an yu xi'in ndo yo'o, ra na
ndaki'in xini ndo xi'in ña, ni
ke kuni kachi ña —kachi ra
xi'in na.

Ndakani Jesús ni xa'a ke ka'an ra tu'un ndichi

10 Saa kuyachin ndia ita'an
xi'in Jesús, ra ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, ¿nichuun niña
xi'in tu'un ndichi ke sakua'a
kun yuvi kan? —*kachi
ndia.
11 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in ndia:
—Ndo'o, ra xa mii va
Ndioxi kuvi ra taxi ndiayu
ña na kundaa ini ndo xa'a
ichi ra nuu xa'ndia ra chiñu,
ña iyoo se'é, ndi su na kan,
ra täxi ra ña nda'a na ña
kundaa ini na.
12 Saa chi yuvi na xiin kuni
so'o ña saña'a yu, ra kundaa
ni ka va ini na, ra koo ni ka
tu ña xini tuni va na; ra na
xïin kuni so'o ña saña'a yu,
ra ndia ña lo'o ña xa kundaa
ini na ke nundiaa nda'a va
na.
13 Xa'a ña kan ke xi'in
tu'un ndichi va ka'an yu
xi'in na; ra va'a ni ixto'ni
tie'e va na, ndi su küni na,
ra va'a ni tiaa so'o va na ña
ka'an yu xi'in na, ndi su küni
so'o na, ra nii kundäa tu ini
va na ni ke ka'an yu xa'a.
14 Ra xi'in ña yo'o ke
xinu nuu tu'un Ndioxi
ña ndika'an ra Isaías, ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ta kachi ra su'va:
Nii na tiaa ni va so'o na,
ra xa saa kundäa ini
vi na ni ke kuni kachi
tu'un ña xini so'o na,
ra va'a ni ixto'ni tie'e va tu
na, ra xa saa küni vi
na.
15 Saa chi yuvi yo'o: ra ña
xinu'ni va ke xinituni
na,
saa chi ndasi na so'o na,
ra ndasi tu na nuu va na,
ña na küni na, ra nii na küni
tu so'o va na,
ra na ndasäma na mii na,
saa ra kundäa ini na xi'in ña
xini na,
ra küni tu so'o va na ña
ka'an yu xi'in na,
ra nii na nandïko na nuu yu,
ña sanda'a yu na, kachi
Ndioxi,
kachi ra Isaías.
16 ’Ndi su ndo'o ra va'a ni
va kee ndo, saa chi xini va
ndo chiñu ña xa yu, ra xini
tu so'o ndo tu'un ña ka'an va
yu.
17 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi tiaa ni
kua'a na ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, xi'in yuvi to'o
na xindikun Ndioxi, ra kuni
ni na kuni na ta'an ña
xini ndo yo'o vichin, ndi
su ndixïni na ña; ra kuni
ni tu na kuni so'o na ta'an
ña xini so'o ndo yo'o vichin
va, ndi su ndixïni so'o na
ña —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

Ndakani Jesús ni ke kuni kachi tu'un ndichi xa'a ra chi'i kan

18 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:

—Tiaa so'o ndo ña ndatu'un yu xi'in ndo xa'a tu'un ndichi xa'a ra chi'i, ni ke kuni kachi ña.
19 Yuvi na xini so'o tu'un ña ka'an xa'a ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu, ra kundäa ini na ni ke kuni kachi ña, saa ra xaa ti ndiva'a tava ri ña nima va na, ra naa ini va na xa'a ña. Ra na yo'o kuvi na iyoo ta ku'va iyoo nuni vali ña ndikoyo yachin yu'u ichi.
20 Ra nuni vali ña ndikoyo nuu iyoo yuu, kuvi yuvi na xini so'o tu'un Ndioxi, ra ndikun ndaki'in va na ña, ra kusii ka vi ini na xi'in ña.
21 Ndi su kuëe kunu ndo'ni tio'o ña nima na, ra lo'o ni va kii kandixa na, saa ra te xa'a tixu'vi na, a te vaxi tundo'o nuu na xa'a ña ndíkun na ichi Ndioxi, saa ra ndikun ndiko ini va na.
22 Ra nuni vali ña ndikoyo tiañu ìñu kuvi yuvi na xini so'o tu'un Ndioxi, ndi su xa'a ndakundi'i ini na xa'a ña'a ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o va, ra xa'a ndakundi'i tu ini na xa'a ña kuika va. Saa ra kuee kuee naa ini va na xa'a ichi Ndioxi, saa ra ta ku'va iyoo tata ña köo ña'a taxi vi iyoo na.
23 Ra nuni vali ña ndikoyo nuu ñu'u xa'an kuvi yuvi na xini so'o tu'un Ndioxi, ra kundaa ini na xi'in ña, ra na yo'o kuvi na iyoo ta ku'va iyoo tata ña va'a ni xa'nu, ra va'a ka vi kuchuun ña, ra ndia iin ciento, ndia uni xiko, xi'in ndia oko uxi va nuni vali taxi ta iin ta iin yoko itu trigo kan —kachi Jesús xi'in na.

Tu'un ndichi xa'a iku ñà'a xi'in itu trigo

24 Saa ndika'an ka Jesús inka tuku tu'un ndichi xi'in na kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu, ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra ndixa'an chi'i nuni trigo ña va'a iin nuu ñu'u ke iyoo ña.
25 Ra te ndi'i, saa ra kuñuu va, ra te xa ndikixi takundi'i na, ra saa xaa iin ra sáa ini, ra chi'i ra ndikin iku ñà'a tiañu tata trigo kan, ra ndaki'in ra kua'an va ra.
26 Ra te ndixinu itu trigo kan ña xa kuyoko ña, ra saa ndixinu tu iku ñà'a kan va, ra saa xini va ndia xachiñu nuu ra kuu ixto'o ñu'u kan.
27 Ra saa ndaki'in ndia ndixa'an ndia, ra ndika'an ndia xi'in ra kachi ndia saa: "Tata, ¿a su niña nuni trigo, ña va'a va kuvi ña chi'i kun nuu ñu'u kun? ¿Ra nichuun tu nindutia iku ña'a xi'in ña?", kachi ndia xi'in ra.
28 Saa ndika'an ra ixto'o ñu'u kan kachi ra saa xi'in ndia: "Iin ra sáa ini xini yu'u va kuvi ra ndixa'an chi'i iku ñà'a kan", kachi ra. Ra saa ndika'an ndia xachiñu nuu ra kachi ndia saa xi'in ra: "Tata, ¿a kuni kun, tu na ku'un ndi ra tu'un ndi iku ñà'a kan?", kachi ndia xi'in ra.
29 Ra saa ndika'an ra kachi ra saa xi'in ndia: "Küvi, saa chi tu köo, ra iyo ni tu'un ndo itu trigo xi'in ña.
30 Ra va'a ka na koo va ña, ra inuu na kua'nu uvi saa va ña, ra ndia te na xaa kii ndakaya ña, ra saa ka'ndia yu chiñu nuu na sakee, ña ndakaya na xi'na ka iku ñà'a kan, ra katun na ña ta numi

ta numi, ra ka'mi na ña; ra
te xa na ndi'i, saa ndaki'in
na trigo, ra chiva'a na ña
ini yaka yu”, kachi ra xi'in
ndia xachiñu nuu ra —kachi
Jesús xi'in yuvi ndee xini
so'o kan.

Tu'un ndichi xa'a ndikin itun mostaza

31 Saa ndika'an Jesús inka
tuku tu'un ndichi xi'in na
kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ta ku'va iyoo iin
ndikin lo'o ña nani mostaza
ña ndixa'an iin tiaa chi'i ra
nuu ñu'u va ra ke, iyoo ña.
32 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi ndikin itun mostaza
kan ke lo'o nuu takundi'i va
ndikin ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o; ra va'a ni lo'o ni va
ña, ndi su te ndutia ña ra
xa'a ña xa'nu va ña, ra tiaa
ni ka va chee xa'nu itun ña
kan nuu takundi'i ka itun
tu iyoo xi'in ña; ra na'nu
ka vi xa'nu itun nda'a ña,
ra ndia sàà va xáá xava'a
chi'yo nda'a itun ña. Ra
ku'va saa ke iyoo tu ichi ña
kua'an nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu va —kachi Jesús xi'in
na.

Tu'un ndichi xa'a ixan iyá ña kita xi'in ixan ixtava'a

33 Ra saa ndika'an ka Jesús
inka tuku tu'un ndichi xi'in
na kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ta ku'va iyoo lo'o
ixan iyá ña kavanuu iin ña'a
xi'in kua'a ni ixan ixtava'a
va ke, iyoo ña. Chi va'a
ni lo'o ni va kuvi ixan iyá
ña chikaa ña xi'in ña, ra
kuchuun va ña, ña san-
danañu ña ña, ra kua'a ka vi
nduu ña —kachi Jesús xi'in
na.

Niña xi'in tu'un ndichi va ke saña'a Jesús na

34 Ra takundi'i ña saña'a
Jesús na, ra niña xi'in tu'un
ndichi ta'an ña yo'o va ke
xiniñu'u ra ña saña'a ra na.
Ra ndia nii ichi ndisañä'a
ra na ña iin saa koo saña'a
ra na, chi niña xi'in tu'un
ndichi va ke saña'a ra na.
35 Ra su'va ke kuu ña
va'a ndixinu nuu tu'un ña
ndika'an iin ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a ta
kachi ra su'va:

Niña xi'in tu'un ndichi ke
ka'an yu xi'in yuvi,
ra ndatu'un yu xi'in na xa'a
ña'a ña iyoo se'é,
ndia te kivi chituni Ndioxi
ña yuuvi,
kachi ra.

Ndakani Jesús tu'un ndichi xa'a iku ñà'a

36 Ra saa te ndi'i ndati'vi
Jesús yuvi kan kuanu'u na,
ra saa nandi'vi ra ini ve'e,
ra saa kuyachin ndia ita'an
xi'in ra, ra ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, ndatu'un xi'in ndi
ra na kundaa ini ndi, ni ke
kuni kachi tu'un ndichi ña
ndika'an kun xa'a iku ñà'a
ña kana tiañu itu trigo ña
iyoo nuu ñu'u kan —kachi
ndia xi'in ra.
37 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in ndia:
—Su'va va ke kuni kachi
ña: ra chi'i nuni trigo kan ku
yu'u ra xaa yo'o va;
38 ra ñu'u nuu ndikee ña
kan kuvi ña yuuvi yo'o va, ra
nuni trigo kan kuvi yuvi na
kuu kuenda Ndioxi, ra iku
ñà'a kan kuvi yuvi na kuu
kuenda ra ndiva'a va.
39 Ra ra sáa ini, ra ndixa'an
chi'i iku ñà'a kan kuvi ra

kuu timia'a va. Ra tiempo
ña sakee na ke kuu kii ña
ndi'i xa'a ña yuuvi yo'o va;
ra yuvi na sakee kan kuvi na
tatun Ndioxi va.
40 Ra ta ku'va ꞌxa na xi'in
iku ñà'a, ña ꞌndakaya na ña,
ra ꞌtaan na ña nuu ñù'ù xixi
ña, ra saa ke kuu tu xi'in na
yuuvi yo'o va, te na xaa kii
ña sandaku Ndioxi kuachi
xi'in na.
41 Ra yu'u, ra xaa yo'o,
ra ti'vi yu na tatun yu ña
ndakaya na takundi'i yuvi
na ꞌxa kuachi, ra saa tu na
sakuni inka yuvi ña na sa na
ña vä'a va, ra tava na na nuu
xa'ndia yu chiñu,
42 ra taan na na xitun
nuu xixi ñù'ù, ra ikan ku
nuu kuaku ni na, ra ndiakua
ndakaxi nu'u na.
43 Ra na kandixa Ndioxi, ra
ndaye'e va na kan ndia ta
ku'va ye'e ñu'ù, ra koo na
xi'in Ndioxi nuu xa'ndia ra
chiñu va. Ra ndo'o, na xini
so'o, ra na ndaki'in xini ndo
ni ke kuni kachi tu'un yo'o
—kachi Jesús xi'in ndia.

*Tu'un ndichi xa'a iin ñá'a
ña ndiaa ya'vi ni ña ndikaa
se'é nuu iin ñu'ú*

44 Ra saa ndika'an Jesús
inka tu'un ndichi xi'in na
kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ta ku'va iyoo iin
ña'a ña ndiaa ya'vi ni ña
ndikaa se'e iin iku va ke,
iyoo ña. Ra te ꞌndani'i
iin tiaa ña, ra saa ndatise'e
tuku va ra ña nuu ndani'i ra
ña; ra kusii ka vi ini ra, ra
saa ndaki'in ra kuanu'u ra,
ra xa'a ra ixiko ra takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ra, ra saa
ndasata ra iku kan —kachi
Jesús xi'in na.

*Tu'un ndichi xa'a iin yuu
ña ya'vi ni*

45 Ra saa ndika'an Jesús
inka tuku tu'un ndichi xi'in
na kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ta ku'va iyoo iin
tiaa ra xika ndaxiko, ra nan-
duku ra iin yuu ña ya'vi ni,
saa iyoo ña.
46 Ra te ꞌndani'i ra yuu
ña ya'vi ni kan, ra saa
ndaki'in ra kuanu'u ra, ra
xa'a ra ixiko ra takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ra, ra saa
ndasata ra yuu ña ya'vi ni
kan —kachi Jesús xi'in na.

*Tu'un ndichi xa'a ñunu ña
tiin na tiaka*

47 Ra saa ndika'an Jesús
inka tu'un ndichi xi'in na
kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ta ku'va iyoo ñunu
ña chikaa na ini mini ra
sakaku'un ña takundi'i va
nuu tiaka, saa iyoo ña.
48 Ra te chitu ñunu kan
xi'in ri, ra saa ndatava na
kachi'i kan ña chi yu'u mini,
ra ikan ndakundee na ña
ndakaxin na ri; ra ri va'a
ndataan na ini tuká, ra ri
vä'a xatia va na.
49 Ra mii saa ke kuu tu
te xa na ndi'i xa'a ña yuuvi
yo'o va; saa chi kixi na tatun
Ndioxi ra ndakaxin na na
vä'a ña ndatava na na tiañu
na va'a.
50 Ra taan na na xitun nuu
xixi ñù'ù. Ra ikan kuu nuu
ndo'o ni na, ra kuaku ni na,
ra iin ndiakua ndakaxi nù'ù
na —*kachi Jesús xi'in na.

Ña'a xaa xi'in ña yata ña ndiaa ya'vi ni

51 Saa nindakatu'un Jesús ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—¿A kundaa ini ndo xi'in takundi'i ña ndika'an yu xi'in ndo? —kachi ra xi'in ndia.

Saa ndakuiin ndia kachi ndia saa:

—Kundaa va ini ndi xi'in ña, Tata —kachi ndia xi'in ra.

52 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Takundi'i na maestro na saña'a ndiayu Ndioxi, ra ta xa kutu'va na xa'a ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu, saa ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra iyoo iin ve'e, ra taxi va'a ra ña'a ña ya'vi ni ini ve'e kan, ra saa xa'a ra xiniñu'u ra ña xaa xi'in ña yata, ña taxi va'a ra kan, ra ku'va saa va ke iyoo na —kachi Jesús xi'in ndia.

Saña'a Jesús na ñuu Nazaret

53 Ra saa te sandi'i Jesús ndika'an ra tu'un ndichi yo'o, ra saa ndaki'in ra kuanu'u va ra,

54 ra saa ndixaa ra ñuu nuu xa'nu ra. Ra ndiki'vi ra ini ve'e ñu'u ñuu kan ra saa xa'a ra saña'a ra na, ra ndakanda ka vi ini yuvi na ndee kan, ra kachi na saa:

—¿Ndia ndixa'an ki'in tiaa yo'o takundi'i ña ndichi yo'o, xi'in ndiee ña xa ra ña xitu'un yo'o?

55 ¿A su se'e ra José ra kuxi itun va kuvi ra, ra si'i tu ra kuvi ña María va, ra ñani tu ra kuvi ra Jacobo, xi'in ra José, xi'in ra Simón, xi'in ra Judas va?

56 ¿Ra a su ñuu yo'o ndee tu na si'i ku'va va ra xi'in yo? ¿Ra ndia mii ke ndixa'an ra yo'o ña sakua'a ra takundi'i ña yo'o? —kachi na.

57 Ra ndikandïxa va'a vi na Jesús ñuu ra, ra saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—Takundi'i ñuu ra □xa to'o va na iin na ka'an tu'un yu'u Ndioxi, ndi su ñuu na nuu kaku na, xi'in nuu ndee na ta'an na, ra xä to'o vi na na ikan —kachi Jesús xi'in na.

58 Ra xa'a ña ndiee ni ini na ñuu kan ke kuëe ndixa Jesús kua'a ni ña xitu'un.

14

Su'va kuu te ndixi'i ra Juan ra sakuchi yuvi

1 Ra suvi mii tiempo ña ndixa'an Jesús ñuu ra ke kundaa ini ra rey Herodes, ra xa'ndia chiñu chi Galilea xa'a Jesús, ña □xa ra kua'a ni ña xitu'un.

2 Ra saa ndika'an ra xi'in ndia xachiñu nuu ra kachi ra saa:

—Ra ka'an na kuu Jesús kan ra süvi vi ra, chi ra Juan ra sakuchi yuvi va kuvi ra ndatiaku. Ña kan ke va'a iyoo ni ndiee ra, ña xa ra ña xitu'un —kachi ra xi'in ndia.

3 Saa chi mii ra rey Herodes kan kuvi ra xa'ndia chiñu ña ndixa'an ndia tiin ndia ra Juan, ra ku'ni ndia ra xi'in yo'o kàà, ra chikaa ndia ra ve'e kàà, saa chi ndika'an ra xa'a kuachi ña □xa ra Herodes xi'in ña Herodías xanu ra, ña yasi'i ra Felipe, ñani ra.

4 Saa chi xa ta yachi vi
ke ndika'an ra Juan kan,
xi'in ra Herodes xa'a ña vä'a
ndixa ra, saa chi ndaki'in ra
ña Herodías, yasi'i ra Felipe,
ñani ra, ra nduu ña yasi'i va
ra.
5 Ra xa'a ña kan ke kuni
ra Herodes kan ña ka'ni ra
ra Juan, ndi su ndiyu'vi va
ra nuu na ñuu; saa chi
kandixa takundi'i va na ra
Juan kan, ña kuu ra ra ka'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi.
6 Ndi su ndixaa iin kii
ña ndatava na viko ra
rey Herodes ña ndaxinu
ra kuiya, saa ra ndixaa
va ña lo'o kuáan se'e ña
Herodías kan nditaxa'a ña
nuu takundi'i ndia ndee
ndatava viko kan, saa ra
kusii ka vi ini ra Herodes
xi'in ña,
7 ra saa kindoo ra, ña taxi
ra ndia ndia ka ña'a ña
nduku ña nuu ra nda'a ña.
8 Ra te kundaa ini si'i ña
lo'o kuaan kan, ra saa chikaa
yu'u ña ñá, ra saa ndika'an
ña lo'o kuaan kan xi'in ra
Herodes kachi ña saa:
—Kuni yu ña na kundikaa
xini ra Juan ra sakuchi yuvi
ini iin ko'o ra taxi kun ña
nda'a yu —kachi ña xi'in ra.
9 Ra te xini so'o ra rey
Herodes tu'un kan, saa ra
kusuchi ni ini ra, saa chi
xini takundi'i va ndia ndee
kan ña kindoo ra taxi ra
ndia ndia ka mii ña'a ña
nduku ña lo'o kan nuu ra
nda'a ña, ra xa'a ña kan
ke ndinï'i ka ra ni ke sa ra,
ndia saa ra xa'ndia ra chiñu
nuu ndia xachiñu nuu ra, ña
na ndataxi ndia xini ra Juan
nda'a va ña.
10 Ra saa ndixa'an ndia
xachiñu nuu ra Herodes ini
ve'e kàà nuu ndikaa ra Juan
kan, ra xa'ndia ndia sukun
ra, ta ku'va kachi mii ra
Herodes xi'in va ndia.
11 Ra saa chikaa ndia xini
ra Juan ini iin ko'o, ra ni'i
ndia ña xaa ndia ndataxi
ndia nda'a ña lo'o kuaan
kan, ra saa ndixa'an ña
ndataxi ña xini ra Juan nda'a
si'i va ña.
12 Ra saa ndixa'an ndia
xita'an xi'in ra Juan, ra
ndaki'in ndia iki kuñu ra
ninduxin va ndia. Ra te ndi'i
saa ndixa'an ndia ndatu'un
ndia xi'in Jesús xa'a ña kuu
kan.

Sakuxi Jesús u'un mil yuvi

13 Ra ta kundaa ini Jesús
ña ndixi'i ra Juan, ra saa
nandaa ra ini iin barca lo'o
ra ndaki'in ra kua'an ra iin
iku nuu köo yuvi. Ndi su ta
kundaa ini yuvi kan chi nuu
kua'an ra, ra saa kee na ñuu
na ra taxi ndikun na kua'an
xa'a na sata va ra.
14 Ra te nuu Jesús barca
lo'o kan, ra xa iin ndandaa
va kaa xi'in yuvi xini ra, ra
saa kunda'vi ka vi ini ra xini
ra na, ra sanda'a ra kua'a ni
na xi'i na ndixaa xi'in yuvi
kan.
15 Ra te xa kua'an kuaa,
ra saa kuyachin ndia ita'an
xi'in Jesús, ra ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, ndiayu ta'an xi'in
yuvi yo'o ra na ku'un na
ndia ndia ka mii ñuu vali
ña ndo'ni yachin yo'o, ra na
sata na ña'a kuxi na, chi
yo'o, ra iku nuu köo yuvi va
kuvi ña, ra xa kua'an kuaa
ni va —kachi ndia xi'in ra.

16 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Xiniñü'u ku'un na kan
vi, chi na taxi ndo'o ña kuxi
va na —kachi ra xi'in ndia.
17 Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:
—Tata, köo kua'a ña'a ni'i
ndi, chi takua u'un va kuvi
ixta, ra uvi kuvi tiaka va ni'i
ndi —kachi ndia xi'in ra.
18 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Taxi ndo ña nda'a yu
—kachi ra xi'in ndia.
19 Ra saa xa'ndia ra
chiñu nuu yuvi kan ña na
ndakundee vii na nuu itia
kuii kan, ra saa ki'in ra u'un
saa ixta kan, xi'in uvi saa
tiaka kan, ra ndoni'i ra nuu
ra ndivi, ra ndataxi ra tixa'vi
nda'a Ndioxi xa'a ña, ra te
ndi'i, saa ta'vi ra ixta kan
taxi ra nda'a ndia ita'an xi'in
ra, ra saa ndata'vi ndia kan
ña xi'in yuvi kan.
20 Ra xixi takundi'i va
yuvi kan ndiakua nditian-
diaa ini na. Ra te ndi'i xixi
na, saa ndakaya ndia ita'an
xi'in Jesús ña'ñu ña nindoo
ndoso, ra uxi uvi ka tuká
sakutu ndia xi'in ña.
21 Ra yuvi na xixi kan, ra
ku'va u'un mil kuvi niña tiaa
va, ra ndiä'vi vi na si'i, xi'in
na kuachi vali.

Va'a xika xa'a Jesús nuu mini

22 Te ndi'i kuu ña yo'o,
saa xa'ndia Jesús chiñu nuu
ndia ita'an xi'in ra, ña na
nandaa ndia ini itun lo'o
tu xika nuu mini, ra xa na
kunuu va ndia ku'un ndia
chi inka xiyo yu'u mini kan,
ra nani saa na ndiayu ta'an
ra xi'in yuvi kan ra saa vi
ke kundikun ra ku'un ra sata
ndia, kachi ra xi'in ndia.
23 Ra te ndi'i nindiayu
ta'an ra xi'in yuvi kan, ra saa
ndaa mitu'un saa ra iin iku
ña ka'an ra xi'in Ndioxi, ra
nani saa kuu ra saa ra kuu
ñuu va.
24 Ra barca tu ñu'u ndia
ita'an xi'in Jesús kua'an
ndia, ra xa ndita'vi sava va
nuu kua'an nu nuu tiañu'u
kan, ra iin xi'in ña nduxa
va kua'an itu lo'o kan xi'in
ndia, saa chi tachi ra ndiee
ni kani ña ra chi nuu ndia
su'va va ke kani ña vaxi ña.
25 Ra te xa kua'an kuni
tuvi, saa xika xa'a Jesús nuu
tiañu'u kan vaxi ra nuu ndia.
26 Ra te xini ndia ita'an
xi'in Jesús ña xika xa'a ra
vaxi ra nuu tiañu'u kan,
saa ra tiaa ni ndiyu'vi ndia,
ra iin koko'o ninda'yu ndia,
kachi ndia saa:
—¡Nima va ke vaxi kaa!
—kachi ndia.
27 Saa ra, ndikun ndika'an
va Jesús xi'in ndia kachi ra
saa:
—¡Yayaa koo ndo! ra
¡Kuayü'vi ndo!, chi yu'u va
kuvi ra —kachi ra xi'in ndia.
28 Saa ndakuiin ra Pedro
kachi ra saa xi'in Jesús:
—Tata, tu ndixa suvi yo'o
kuvi ra, saa ra, taxi ndiayu
ña na kaka xa'a yu nuu
tiakuii yo'o, ra xaa yu ni'i
ta'an yu xi'in kun —kachi ra
xi'in Jesús.
29 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra Pedro kachi ra saa:
—Na'a —kachi ra xi'in ra.
Saa ra ndikun nuu ndixa
va ra Pedro barca lo'o kan,
ra ndaki'in ra xika xa'a ra
kua'an nuu mini kan, ña
ndakuta'an ra xi'in Jesús.

30 Ndi su ta xini ra Pedro
ña ndiee ni kani tachi, saa
ra ndiyu'vi va ra; saa ra xa'a
kuandee va ra ka'a mini kan,
saa ra iin koko'o ninda'yu ra
kachi ra saa:
—¡Tata, sakaku yu'u!
—kachi ra xi'in Jesús.
31 Ra saa ndatiin Jesús
nda'a ra, ra ndika'an ra xi'in
ra kachi ra saa:
—Lo'o ni va kandixa kun
yu'u, Pedro. ¿Nichuun xa
uvi ini kun? —kachi ra xi'in
ra.
32 Ra saa ta nandaa ndia
ini barca lo'o kan, saa ra
ndikun ndixkuiin va tachi
kan, ña kini ni kuu ña.
33 Saa ra ndia ñu'u ini
barca lo'o kan, ra ndikun
ndakusiti va ndia nuu Jesús,
ra xa'a ndia ndasaka'nu
ndia ra kachi ndia saa:
—Se'e Ndioxi ku ndixa va
yo'o —kachi ndia xi'in Jesús.

Sanda'a Jesús kua'a ni na ñuu Genesaret

34 Ra te ndakoyo ndia yu'u
mini kan, ra saa ndixaa ndia
ñuu Genesaret.
35 Ra te ndakuni na ñuu
kan Jesús, ra saa ti'vi na
chiñu ndixa'an iinii kuvi
ñuu ña ndo'ni kan, ña
ndatu'un na xi'in na xa'a
Jesús, ra saa xa'a na xaa na
xi'in na xí'i̱ nuu ra,
36 ra xakunda'vi ka vi yuvi
kan nuu Jesús, ña na taxi
ra tiandiaa lo'o nda'a na xí'i̱
kan yu'u tikoto ña ndixi ra;
ra takundi'i na xí'i̱ na ndi-
tiandiaa nda'a yu'u tikoto ra,
ra nduva'a ndixa va na.

15

Ña'a ña kuyakua yuvi xi'in

1 Ra saa ndixaa sava
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndia fariseo,
ndia kee ñuu Jerusalén nuu
íin Jesús, ra nindakatu'un
ndia ra kachi ndia saa:
2 —¿Nichuun xä to'o ndia
ita'an xi'in kun costumbre
ña ndakoo na xikua'a, ña
ka'an, ña xi'na ka xiniñu'u
nda'a yo, ra saa kuxi yo?
—kachi ndia xi'in Jesús.
3 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in ndia:
—¿Nichuun xä to'o tu
ndo'o ndiayu Ndioxi ña iyoo
nda'a ndo, ra iin ndakundiee
va ndo ña ndikun ndo cos-
tumbre ña ndakoo na xii
xikua ndo?
4 Ra na kundaa ini ndo,
chi su'va va ke kachi Ndioxi
xa'ndia ra chiñu te yachi:
“Na sa to'o kun iva kun,
xi'in si'i kun”, ra “Na ka'an
ñà'a xi'in iva, a xi'in si'i, ra
ndikun na kuvi va na kan”,
kachi ña.
5 Ndi su ndo'o ra siin va tu
kachi ndo. Saa chi ka'an ndo
ña kuvi va ka'an iin tiaa xi'in
iva ra, a xi'in si'i ra, ña kachi
ra saa: “Küvi chindiee ta'an
yu xi'in ndo, chi takundi'i
ña xani ini yu chindiee ta'an
yu xi'in ndo, ra xa ta iyoo
ña ndisoko yu nuu Ndioxi
va iyoo ña”, kachi ra, saa ra
xava'a va, kachi ndo;
6 ra ndia ndia ka na ka'an
ta'an tu'un yo'o, saa ra
xiniñü'u ka vi ña chindiee
ta'an na kan xi'in iva na,
a xi'in si'i na, kachi ndo.
Ra su'va va ke xa ndo, ña
sandi'i ndo xa'a ndiayu ña
xa'ndia Ndioxi ña ndakoo ra
nda'a ndo, ra ndakundikun
ndo costumbre ña sandaku
mii va ndo.

7 Saa chi ¡na chi'ña tu'un
va kuvi ndo'o! Ra ña ndixa
ni va ke ndika'an Ndioxi
xi'in ra Isaías ra ndika'an
tu'un yu'u ra xina'a xa'a
ndo, te ndika'an ra, kachi ra
su'va:
8 Yuvi yo'o, ra takua iin tu'un
ninu va ke ka'an na,
ña kañu'u na yu'u,
saa chi nima na, ra xika ni
va iyoo ña nuu yu.
9 Ra ña uun va ke ka'an na
ña kañu'u na yu'u,
saa chi süvi ichi yu'u ke
saña'a na yuvi,
chi ichi ña ndaku ini mii
va na ke saña'a ta'an
na, kachi Ndioxi xa'a
ndo, kachi ña tiaa ra
Isaías te yachi —kachi
Jesús xi'in ndia.
10 Ra saa ndakana Jesús
takundi'i yuvi kan, ra
ndika'an ra xi'in na kachi
ra saa:
—Tiaa ni so'o ndo ña ka'an
yu xi'in ndo yo'o, ra ndaki'in
xini ndo xi'in ña:
11 Takundi'i ña'a ña xaxi
na, a ña xixi na, ra xa yäkua
ña kan na, chi tu'un ña kee
yu'u va na ke kuyakua na
xi'in —kachi Jesús xi'in na.
12 Saa ra kuyachin va
ndia ita'an xi'in Jesús, ra
ndika'an ndia xi'in ra kachi
ndia saa:
—Tata, ¿a kundaa ini kun
ña vä'a vi ndikuni ndia
fariseo, te xini so'o ndia
tu'un ña ndika'an kun?
—kachi ndia xi'in ra.
13 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Takundi'i itun tu nin-
datäan Tata yu ra iyoo ndivi,
ra kana ndi'i va nu kan, ra
ndia tio'o va nu kee kana
—kachi ra.
14 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndäa ndo ña kuu vi
ndia; saa chi na kuaa na ni'i
ichi nuu inka na kuaa va
kuvi na, ra tu iin ra kuaa na
kunuu ichi nuu inka ra kuaa,
saa ra koyo uvi saa va ndia
iin yavi —kachi Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra.
15 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata, ndatu'un xi'in ndi
ra na kundaa ini ndi ni
ke kuni kachi tu'un ndichi
ña ndika'an kun xi'in ndia
fariseo —kachi ra xi'in ra.
16 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿Ra ndikundäa ini tu
ndo'o va xi'in tu'un ña
ndika'an yu tu saa?
17 ¿A kundäa ini ndo, su
takundi'i ña'a ña xixi yo, a
ña xaxi yo, ra chi ini siti va
yo ke kua'an ña, ra te ndi'i,
saa ra kee ña kua'an ña xitia
va ña?
18 Ndi su tu'un ña kee yu'u
na, ña vaxi nima va na ke,
kuyakua na xi'in.
19 Saa chi nima va na ke
kaku takundi'i ña vä'a, ña
vaxi xini na kuni na sa na,
ña kuni na ka'ni na ndìì,
xi'in ña kutoo na koo kua'a
ni tani na, saa chi nii na si'i
kuvi na xä to'o na yii na, ra
nii tiaa kuvi ndia, ra xä to'o
ndia yasi'i ndia, xi'in ña ku-
too ni na sa na takundi'i nuu
chiñu yakua xi'in ta'an na,
xi'in ña kuni na sakui'na na,
xi'in ña ndatu'un na tu'un
chi'ña xa'a ta'an na, xi'in ña
kaña'a kini na xi'in ta'an na,
20 ra takundi'i ña yo'o kuvi
ña kuyakua yuvi xi'in, ndi
su ña ndä'a na kuxi na, ra

kuyäkua vi na xi'in ña kan
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ndinuni ni ini iin ña'á ña küu judío kandixa ña Jesús

21 Ra saa kee Jesús ñuu
kan, ra ndaki'in ra kua'an ra
chi ñuu Tiro xi'in ñuu Sidón
va.
22 Ra te ndixaa Jesús ñuu
kan, ra ikan kandu'u iin ña'á
ña kuu ndise'e na xindee iin
ñuu ña xinani Canaán, ra
saa ndixaa ña nuu Jesús, ra
iin koko'o nda'yu ña kachi
ña saa:
—¡Tata, Se'e xikua ra
David, kunda'vi ini kuni
yu'u ra chindiee ta'an kun
xi'in yu! Saa chi ña lo'o
se'e yu, ra tachi ndiva'a ke
ndikaa ña'a, ra ndiee ni xa
ña xi'in ña —kachi ña xi'in
Jesús.
23 Ndi su nindäa Jesús ña
kuu yu'u vi ña. Ra saa
kuyachin ndia ita'an xi'in ra,
ra xakunda'vi ndia nuu ra
kachi ndia saa:
—Tata, chindiee ta'an xi'in
ña'a kaa, saa chi ka'an ni ña
vaxi ña sata yo —kachi ndia
xi'in ra.
24 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Takua na ñuu Israel va
kuvi na ti'vi Ndioxi yu'u
vaxi yu xa'a, saa chi ta iyoo
ndikachi vali ri nindoñu'u
va ke iyoo na —*kachi ra.
25 Ra saa kuyachin ña'a
kan, ra ndakusiti ña nuu
Jesús, ra ndika'an ña xi'in ra
kachi ña saa:
—¡Tata, chindiee ta'an
xi'in yu! —kachi ña.
26 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ña:
—Vä'a kita ña, ña kindiaa
yu ixta yu'u na kuachi, ra
taxi yu ña nda'a tina kuxi ri
—kachi ra xi'in ña.
27 Saa ndakuiin ña'a kan,
kachi ña saa xi'in ra:
—Ña ndixa kuvi va ña
ka'an kun, Tata, ndi su tina,
ra ndia ikin vali ña koyo
yu'u ixto'o ri chi tixi mesa va
ndakaya ri xixi ri —kachi ña
xi'in Jesús.
28 Ra saa ndika'an ra xi'in
ña kachi ra saa:
—¡Tiaa ni ndinuni
kandixa kun yu'u, Nana! Ra
va'a na koo ta ku'va kuni va
kun —kachi Jesús xi'in ña.
Saa ra ndikun mii hora
kan ke nduva'a ndixa va ña
lo'o se'e ña.

Sanda'a Jesús kua'a ni na xí'i̱

29 Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra, ra ndixaa ra chi
yu'u tiañu'u ra ndikaa chi
Galilea, ra saa ndaa ra xini
iin iku ndakundu'u ra.
30 Ra kua'a ka vi yuvi
ndakaya tuku ndixaa nuu
ndu'u ra, ra ndiaka na,
na nduchi'ña küvi kaka, na
kuaa, na mi'mi, na lundu, na
köo nda'a, na köo xa'a, ra
kua'a ni ka va na xí'i̱ ndiaka
na ndixaa na, chindee na
nuu íin Jesús, ra sanda'a ra
takundi'i va na.
31 Ra te xini takundi'i yuvi
kan ña kuu, saa ra ndakanda
ka vi ini na, saa chi xini
na, ndaka'an na mi'mi, ra
nduva'a tu na lundu: na köo
nda'a, na köo xa'a va, ra
va'a ndakaka na küvi kaka,
ra nduva'a tu nuu na kuaa
va. Ra saa xa'a yuvi kan
ndasaka'nu ka vi na Ndioxi,

ra ndu'u ndivi, ra kuu Ndioxi
na ñuu Israel.

Sakuxi Jesús kumi mil yuvi

32 Saa ndakana Jesús ndia
ita'an xi'in ra, ra ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Kunda'vi ni ini yu xini
yu yuvi yo'o, saa chi xa
kii uni va ke ndee na xi'in
yu yo'o vichin, ra köo mii
ña'a ni'i na kuxi vi na. Ra
küni yu ña saa koo na xi'in
soko ndati'vi yu na kunu'u
na ve'e na, chi koto kua'an
na ichi saa kundiëe na, ra
kuñaa nuu na —kachi Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra.
33 Ra saa ndakuiin ndia
ita'an xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, ¿ndia mii ku'un
ki'in ni yo ña'a sakuxi yo
yuvi yo'o, ra tiaa ni kua'a
kuvi na? Ra iku yuu nuu köo
yuvi va kuvi ña yo'o —kachi
ndia xi'in ra.
34 Ra saa nindakatu'un
Jesús ndia kachi ra saa:
—¿Nisaa ku ixta ni'i ndo?
—kachi ra xi'in ndia.
Ra saa ndakuiin ndia
kachi ndia saa xi'in ra:
—Takua uxa va ku ixta ni'i
ndi, xi'in iin ti'vi lo'o tiaka
vali va, Tata —kachi ndia
xi'in Jesús.
35 Ra saa xa'ndia ra chiñu,
ña na ndakundee takundi'i
yuvi kan, nuu ñu'ú,
36 Saa ki'in ra uxa saa ixta
kan, xi'in iin ti'vi lo'o tiaka
kan, ra ndataxi ra tixa'vi
nda'a Ndioxi xa'a ña, ra te
ndi'i saa ta'vi ra ña, ra taxi
ra ña nda'a ndia ita'an xi'in
ra, ra ndia ita'an xi'in ra
ndata'vi ña xi'in yuvi kan va.
37 Ra xixi takundi'i va na
ndiakua nditiandiaa ini na.
Ra nindoo ndoso kua'a ka va
ña, chi uxa ka vi tuká na'nu
sakutu ndia xi'in ña'ñu ña
nindoo ndoso kan.
38 Ra takundi'i yuvi na xixi
xa Jesús, ra ku'va kumi mil
kuvi niña tiaa va, ra ndiä'vi
vi na si'i, xi'in na kuachi vali.
39 Ra te ndi'i, saa nindiayu
ta'an Jesús xi'in yuvi kan, ra
saa nandaa ra ini iin itun
lo'o tu xika nuu tiañu'u, ra
ndaki'in ra kua'an ra chi
ñuu ña nani Magdala va.

16

Ka'an ndia fariseo xi'in Jesús ña na sa ra iin ña täan kuni ndia

1 Ra saa ndixaa sava ndia
fariseo xi'in ndia saduceo
nuu Jesús, ña kuni ndia
kotondoso ndia ra, ra saa
ndika'an ndia xi'in ra, ña
na sa ra iin ña xitu'un kuni
ndia, ra saa ke kandixa ndia
ra ña ti'vi Ndioxi ra xaa ra.
2 Ndi su su'va va tu kachi
Jesús xi'in ndia:
—Ndo'o, ra va'a va
ndakuni ndo kii, saa chi te
kuaa, ra su'va va kachi ndo:
“Va'a ni koo ñuu vichin chi
va'a ni kaa ndivi”, kachi ndo.
3 Ra chi ixtiaan tu kachi
ndo saa: “Vichin ra ndiee
ni kuun savi, saa chi tiaa ni
ndikaa viko ndivi, ra iin ña
ñaa kaa”, kachi ndo. ¡Ra
na chi'ña tu'un va kuvi ndo!
Saa chi va'a va ndakuni ndo
kii, ¿ra nichuun küvi kundaa
tu ini ndo xi'in ña □xa Ndioxi
nuu ña yuuvi yo'o tiempo
vichin? —kachi Jesús xi'in
ndia.
4 Saa ndika'an ka ra kachi
ra saa:
—Yuvi ña'a, na xiin
kandixa Ndioxi ndee tiempo
vichin, ra kuni na kuni na

iin ña xitu'un, ndi su ndia
nii ña sä yu kuni na, chi ndia
ta'an ña ndo'o ra Jonás, ra
ndika'an ndoso tu'un Ndioxi
xina'a va ke sa yu kuni na
—kachi Jesús.

Ndia saa ra ndakoo ra
ndia, ra ndaki'in ra kua'an
va ra.

Ka'an Jesús ña na köo yo ta ku'va iyoo ndia fariseo

5 Ra te ndixaa ndia ita'an
xi'in Jesús, chi inka xiyo
yu'u mini kan, ra saa
ndaku'un ini ndia ña kuä'an
ixta xi'in ndia kuxi ndia.
6 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Koto'ni ndo, ra kuenda
ni koo ndo xi'in ixan iyá ña
kuu ndavi ndia fariseo, ra
saa tu xi'in ndia saduceo va
—kachi ra xi'in ndia.
7 Saa xa'a ndia ndakani
ini ndia, ra ka'an ndia xi'in
ta'an ndia kachi ndia saa:
—Ña köo ixta ni'i va yo ke,
kachi ra saa xi'in yo —kachi
ndia.
8 Ra kundaa va ini Jesús
ña ka'an ndia xi'in ta'an
ndia, saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—¿Nichuun ka'an ndo
xi'in ta'an ndo ña köo ixta
ni'i ndo? ¡Ra nichuun ndaku
ni ini ndo, ña xïin ndo
kandixa ndo!
9 ¿Ra a nii lo'o vi ke küvi
kundaa ini ndo? ¿Ra a
xa naa kuvi va ini ndo ña
sakuxi yu u'un mil yuvi, xi'in
u'un lo'o ixta? ¿Ra ndixaa
ka tuká sakutu ndo xi'in ña
nindoo ndoso?
10 ¿Ra a ndakü'un tu ini
ndo ña sakuxi yu kumi mil
yuvi, xi'in takua uxa lo'o
ixta? ¿Ra ndixaa ka tuká
sakutu ndo xi'in ña nindoo
ndoso?
11 ¿Ra nichuun kundäa ni
ini ndo ña ka'an yu xi'in
ndo? Saa chi süvi xa'a ña
köo ixta ni'i ndo ke ka'an
yu, chi xa'a ixan iyá ña kuu
ndavi ndia fariseo xi'in ndia
saduceo va ke ka'an yu, ña
va'a na kondiaa ndo mii ndo
nuu chiñu ki'vi ña xa ndia
—kachi Jesús xi'in ndia.
12 Ra saa vi ke kundaa
ini ndia, ña süvi ndixa xa'a
ixan iyá ña kuu ndavi ndia
fariseo xi'in ndia saduceo,
ña chikaa na xi'in ixan ixta
va'a ke ndika'an Jesús xi'in
ndia, chi xa'a ña saña'a
ndia xi'in xa'a chiñu ña xa
ina'a ndia xa va ndia ke
ndika'an ra xi'in ndia.

Ndakuni ra Pedro Jesús ña kuu ra se'e Ndioxi

13 Ra ta ndixaa Jesús chi
ñuu Cesarea ña ndikun
ndiaa ñuu Filipo, ra saa
nindakatu'un ra ndia ita'an
xi'in ra kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi yu'u ra xaa
yo'o, kachi yuvi xa'a yu?
—kachi ra xi'in ndia.
14 Ra saa ndakuiin ndia
kachi ndia saa xi'in ra:
—Sava na ka'an kachi na
saa, ña kuu kun ra Juan ra
sakuchi yuvi; ra sava tu na
ka'an ña kuu kun ra Elías
va; ra inka tu na ka'an ña
kuu kun ra Jeremías va; ra
sava tu na ka'an ña kuu
kun ndia iin ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a va
—kachi ndia xi'in Jesús.
15 Ra saa nindakatu'un ra
ndia kachi ra saa:
—Ra ndo'o tu, ¿yo kuvi
yu'u, tuvi ndo? —kachi ra
xi'in ndia.

16 Ra saa ndakuiin ra
Simón Pedro kachi ra saa:
—Tata, yo'o kuvi se'e
Ndioxi ra tiaku, ra xa̱à kun
ña sakaku na yuuvi yo'o
—kachi ra xi'in Jesús.
17 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Va'a ni ⍰kee kun, Simón,
se'e ra Jonás, saa chi süvi na
yuuvi yo'o kuvi na nditaxi
ña xinituni yo'o nda'a kun,
ña va'a kundaa ini kun, chi
Tata yu Ndioxi ra iyoo ndivi
va kuvi ra taxi ña nda'a kun.
18 Ra yu'u tu, ka'an xi'in
kun vichin, ña ndakunani
kun Pedro. Ra tu'un "Pedro"
yo'o, ra "yuu" va ke kachi
ña. Ra sata yo'o ke kata yu
yuvi na ndikun yu'u, ra ndia
nii ña'a kuchüun sandi'i xa'a
na, ra nii ña ndii ña xa'ni
yuvi kuchüun sa tiaa nuu na.
19 Ra nda'a yo'o ke taxi
yu yave, ña ndakuiña ye'e
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu.
Ra takundi'i ña'a ña chiku'ni
kun nuu ña yuuvi yo'o, ra
kunu'ni tu ña ndivi va, ra
takundi'i tu ña'a ña ndaxi
kun nuu ña yuuvi yo'o, ra
ndaxi tu ña ndivi va —kachi
Jesús xi'in ra Pedro.
20 Ra saa xa'ndia Jesús
chiñu nuu ndia ita'an xi'in
ra, ña na ndatü'un ndia xi'in
ndia nii yuvi, ña kuu ra
se'e Ndioxi, ra tiaku, ra ⍰xaa
sakaku na yuuvi yo'o.

Ka'an Jesús ndia ku'va ke ndo'o ra ta xa ná kuvi ra

21 Ra saa xa'a Jesús
ndatu'un ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ña xiniñu'u ku'un
ra ñuu Jerusalén, ra ndia
xikua'a, xi'in sutu ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ley
Ndioxi, ra sando'o ni ndia ra,
ra ka'ni ndia ra, ndi su kii
uni ndatiaku va ra —kachi
ra xi'in ndia.
22 Ra saa tava siin ra Pedro
Jesús, ra xa'a ra ka'an ra
xi'in ra kachi ra saa:
—Tata, ¡chikäa ini kun ña
ñaa, chi ndia nii kii ndö'o
kun saa! —kachi ra.
23 Saa ndikokuiin Jesús, ra
ndika'an ra xi'in ra Pedro
kachi ra saa:
—¡Kuatia'a nuu yu,
timia'a!, chi ri kuni san-
dakava yu'u va kuvi kun,
saa chi yo'o, ra süvi chiñu
Ndioxi ke ndi'i ini kun xa'a
sa kun, chi ña xa na yuuvi
yo'o va ke ndakani ini kun
xa'a —kachi Jesús xi'in ra.
24 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Tu ndia ndo kuni
kundikun yu'u, ra xiniñu'u
⍰ka'ndia ini ndo xa'a mii
ndo, ra ndakasoko ndo cruz
ndo ra kundikun ndo yu'u.
25 Chi takundi'i yuvi, na
kuni sakaku mii nuu ña yu-
uvi yo'o, kuvi na ndi'i xa'a
va, ra takundi'i tu na xiin
ndataxi mii ña ndo'o na xa'a
yu'u, kuvi na ni'i kutiaku va.
26 Ra va'a ni na koo
takundi'i va ña'a ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o nuu yuvi,
ndi su tu na sandoñu'u tu
na nima na, saa ra köo va'a
ya'vi ndiaa vi ña. Ra ndia
nii tu ña'a küvi kuniñu'u na
ña cha'vi na xa'a ña ni'i na
kutiaku nima va na.
27 Chi yu'u, ra xaa yo'o
vichin, ra ndiko yu kixi yu
xi'in ndiee Tata yu, xi'in na
tatun ra, ra saa ke ndacha'vi

yu ta iin ta iin na yuuvi yo'o
xa'a chiñu ña ⸮xa na, ra ta
ku'va iyoo mii chiñu ña ⸮xa
na, saa ke koo tu ya'vi na sa
va yu.
28 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo'o, ndia ndee yo'o
vichin, chi saa kúú tiaku ka
va ndo, ra kuni nuu va ndo
ña xa'a yu'u, ra xaa yo'o
ña ka'ndia yu chiñu —kachi
Jesús xi'in ndia.

17

⸮*Ndanama Jesús*

1 Ra saa kuu ndiya'a i̱ñu̱
kii, saa ndaki'in Jesús ra
Pedro, xi'in ra Jacobo, xi'in
ra Juan ñani suvi ra Jacobo,
ndixa'an ndia xi'in ra iin xiki
sukun.
2 Ra ikan ndanama ra xini
ndia; ra nuu ra, ra iin taxa
taxa nduu ña, iin ta ku'va
taxa ñu'u, ra tikoto ña ndixi
ra, ra iin yeye'e nduu ña,
iin ta ku'va ndii te ka'ñu saa
nduu ña.
3 Saa ra tu'va ndituvi va
ra Moisés, xi'in ra Elías, ra
xa'a ndia ndatu'un ndia xi'in
Jesús ndita ndia.
4 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata Maestro, tiaa ni
va'a ña ndee yo yo'o vichin.
Tu kuni kun ra na sava'a ndi
uni ve'e tuvíxi̱n vali: iin ña
koo ve'e yo'o, ra iin ña koo
ve'e ra Moisés, ra iin ña koo
ve'e ra Elías —*kachi ra xi'in
Jesús.
5 Ra nani saa kuu ra Pedro
ka'an ra xi'in Jesús, saa ra
nduxinu va viko ña ye'e ni ra
ndasi ña sata ndia; ra tiañu
viko kan tiaku tachi Ndioxi
ña ndika'an ra kachi ra saa:
—Ra yo'o kuvi se'e yu, ra
ku'vi ni ini yu xini yu ra,
ra kusii ni ini yu xi'in ra,
ra na kandixa ndo ña ka'an
ra xi'in ndo —kachi Ndioxi
xi'in ndia.
6 Ra te xini so'o ndia ita'an
xi'in Jesús tu'un yo'o, saa ra
ndakusiti ndia, ra ndia nuu
ñu'u nduxinu nuu ndia, saa
chi ndiyu'vi ni ndia.
7 Ra saa kuyachi Jesús
nuu ndee ndia, ra nditian-
diaa nda'a ra sata ndia, ra
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Ndakuita ndo ra
kuayü'vi ndo —kachi ra xi'in
ndia.
8 Ra te ndakundita ndia, ra
ndia nii ka yuvi köo ndix-
ini ndia, ra ndia sa indaa
mitu'un va Jesús ndichi xini
ndia.
9 Ra saa te nandiko ndia
vaxi nuu ndia iku kan, ra
saa ndika'an Jesús xi'in ndia
kachi ra saa:
—Ndia nii na ndatü'un
ndo xi'in xa'a ña xini ndo
yo'o, chi ndia te na ndatiaku
yu'u, ra xaa yo'o, vi ke kuvi
ndatu'un ndo xi'in na xa'a
ña —kachi Jesús xi'in ndia.
10 Ra saa nindakatu'un
ndia ita'an xi'in ra ra kachi
ndia saa:
—Tata, ¿nichuun ka'an
ndia maestro ndia saña'a
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ña xi'na ka va ra
Elías kuvi ra xiniñu'u kunuu
kixi? —kachi ndia xi'in
Jesús.
11 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Ña ndixa ke, xi'na ka va
ra Elías kuvi ra kunuu kixi,
ra sanduvi ra takundi'i ña
xiniñu'u kunduvi va.

12 Ra na kundaa ini ndo,
chi ra Elías, ra xa kixi va ra,
ndi su ndindaküni na ra, chi
xa na ña kuni mii na xi'in
va ra. Ra mii saa ke sa tu
na xi'in yu'u ra xaa yo'o va,
chi sando'o ni tu na yu'u va
—kachi Jesús xi'in ndia.

13 Ra saa kundaa ini ndia
ita'an xi'in Jesús, ña ka'an ra
xa'a ra Juan ra sakuchi yuvi
va.

Sanda'a Jesús iin ra lo'o tiin tachi ndiva'a

14 Ra te xaa ndia nuu
ndee yuvi kan, saa ra ndikun
ndixaa iin tiaa xikusiti ra
nuu Jesús, ra ndika'an ra
kachi ra saa:

15 —Tata, kunda'vi ini kuni
se'e lo'o yu, chi ra xi'i yi'i
kuvi ra, ra ndo'o ni ra xa
ña; ra nii ndiä'vi ichi kita
ra nu'u, ra saa tu nuu tiakuii
va.

16 Ña kan ke ndiaka yu
ra xaa ra xi'in yu nuu
ndia ita'an xi'in kun, ndi su
ndikuchüun ndia ña sanda'a
ndia ra, Tata —kachi ra xi'in
Jesús.

17 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia ita'an
xi'in ra:

—¿Nichuun ndaku ni ini
ndo? ¿Ra ni va yuvi kuvi
ndo ña xïin ndo kandixa
ndo? ¿Ra a iin ndisaa kii va
ke koo yu xi'in ndo tuvi ndo?
Kundiëe ka ini yu nuu ndo.
Na'a ndo xi'in ra lo'o ñaa
yo'o —kachi ra xi'in ndia.

18 Ra saa xa'ndia Jesús
chiñu nuu tachi ndiva'a kan,
ña na saña ña ra lo'o kan,
saa ra saña ndixa va ña ra,
ra ndikun nduva'a va ra.

19 Ra te ndi'i, saa nin-
dakatu'un siin ndia ita'an
xi'in Jesús, kachi ndia saa:

—Tata, ¿nichuun ndikuchüun
ndi tava ndi tachi ndiva'a
kan? —*kachi ndia xi'in ra.

20 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia.

—Xa'a ña kuëe kandixa
ndo Ndioxi va ke
ndikuchüun ndo tava ndo
ña. Ra ña ndixa ka'an
yu xi'in ndo, chi tu ña
kandixa ndo ra na koo ña
ta ku'va iyoo iin ndikin
lo'o itun mostaza, saa ra
kuvi va ka'an ndo xi'in
iku kaa, kachi ndo saa:
“Sakutia'a mii kun, ra
kua'an ndakundichi kun
inka xiyo”, kachi ndo xi'in
ña, saa ra, saa sa ndixa va
ña. Saa chi köo ña u'vi tu na
kandixa ndo.

21 Ndi su tachi ndiva'a, ra
kuëe saa koo kee ña, chi
xiniñu'u ka'an ni ndo xi'in
Ndioxi, ra koo su'un ndo ña
küxi ndo, ra saa ke kuchuun
ndo ña tava ndo ña —kachi
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra.

Ichi uvi ka'an Jesús ña kuvi ra

22 Ra saa kuu Jesús xika
ra kua'an ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra chi Galilea, ra saa
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:

—Yu'u ra xaa yo'o, ra
ndataxi na yu'u nda'a na sáa
ini xini yu'u.

23 Ra ka'ni na yu'u, ndi
su kii uni ndatiaku va yu
—kachi ra xi'in ndia.

Ra ta kundaa ini ndia
tu'un yo'o saa ra xa'a
kusuchi ka vi ini ndia.

Xu'un ña cha'vi na ñuu nda'a ve'e ñu'u

24 Ra te ndixaa Jesús ñuu
Capernaum xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ra saa ndixaa ndia
kaya xu'un ña kua'an ve'e
ñu'u ra ndindakatu'un ndia
ra Pedro kachi ndia saa:
—¿A cha'vi ra Tata Mae-
stro kun xu'un ña kaya
kua'an ve'e ñu'u? —kachi
ndia xi'in ra.
25 Saa ndakuiin ra Pedro
kachi ra saa xi'in ndia:
—Cha'vi va ra ña —kachi
ra.
Ra te ndiki'vi ra Pedro
ve'e, ra xi'na ka va mii Jesús
ndika'an xi'in ra kachi ra
saa:
—¿Ndixa tuvi yo'o, Pedro?
¿Yoo nuu ke ki'in na xa'ndia
chiñu nuu ña yuuvi yo'o
xu'un: nuu na ñuu na, a nuu
na kee inka ñuu va? —kachi
Jesús xi'in ra.
26 Saa ndakuiin ra Pedro
kachi ra saa:
—Nuu na inka ñuu va ke
ki'in na ña —kachi ra.
Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Saa ra, mii na ñuu, na
xi'in suvi, ra chä'vi vi na kan
tu saa.
27 Ndi su ña na säa na xi'in
yo, ra kua'an yu'u mini kan
ra tava kun tiaka, ra ri nuu
va'a tava kun xi'in kàà tiku
kun kuvi ri kuña kun yu'u,
ra ikan ndikaa iin xu'un kàà
ndaki'in kun, ra ña kan ke
cha'vi kun nuu yu'u xi'in
nuu mii kun —kachi Jesús
xi'in ra Pedro.

18

¿Yoo kuu ra chee va'a ka?

1 Ra suvi mii kii kan kuy-
achin ndia ita'an xi'in Jesús,
ra ndindakatu'un ndia ra
kachi ndia saa:
—Tata, ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu, ¿ra yoo kuvi
na kuu na chee va'a ka nuu
ndi? —kachi ndia xi'in ra.
2 Ra saa kana Jesús iin
ra lo'o, ra xanindichi ra ra
ma'ñu ndia.
3 Ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi tu na ndasäma
ndo ña nduu ndo ta ku'va
iyoo na kuachi vali, saa ra
kuchüun ndo ki'vi ndo ndivi
nuu iyoo Ndioxi ña koo ndo
xi'in ra.
4 Saa chi yuvi na xa ninu
xi'in mii ta ku'va iyoo ra lo'o
yo'o, ra na kan kuvi na kuu
na kuna'nu va'a ka va nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu.
5 Ra ndia ndia ka yuvi
na ndaki'in mani iin na vali
ta'an ra lo'o yo'o xa'a ña
ndikun na yu'u, ra yu'u va
kuvi ra ndaki'in mani na
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ndaku na koo ini yo ña va'a na ndakäva yo nda'a kuachi

6 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndia ndia ka yuvi na
kuu mii kuachi, ña sakoyo
na iin yuvi na xa ninu
xi'in mii ña ndikun na yu'u,
ra va'a ka va ke yachi na
kunu'ni iin yuu katia chee
sukun na, ra ko'ni na na ini
mini.
7 Ra ña ndixa ke nda'vi ni
va na ndee nuu ña yuuvi
yo'o, ña sanda'vi na yuvi, ra
koyo na nda'a kuachi, chi
ña ndixa ke iyoo ni va ña
vä'a nuu ña yuuvi yo'o, ra
ndia nii na kuchuun ndasi
ña, ra ndi nda'vi ni va iin

tiaa ra sanda'vi yuvi ña sa na
kuachi nuu Ndioxi.
8 Ña kan ke, tu nda'a ndo,
a xa'a tu ndo kuvi ña kuu
mii kuachi ña sandakava ña
ndo'o ña sa ndo kuachi, saa
ra va'a ka va ke na ka'ndia
ndo ña, ra sakana ndo ña,
saa chi va'a ka va ke na
ki'vi ndo nuu kutiaku ndo
iin ndisaa kii, xi'in iin xiyo
nda'a ndo, a xi'in iin xiyo
xa'a tu ndo nuu ña ku'un
ndo ndiaya nuu xixi ñù'ù
ñuu ka'ñu, ra ndä'va ña,
xi'in uvi saa nda'a ndo, a
xi'in uvi saa xa'a va tu ndo.
9 Ra tu nduchi nuu tu ndo
kuvi ña kuu mii kuachi ña
sandakava ña ndo'o sa ndo
kuachi, saa ra va'a ka va ke
na tava ndo ña, ra sakana
ndo ña, saa chi va'a ka va
ke na ni'i ndo ki'vi ndo xi'in
iin xiyo nduchi nuu ndo nuu
koo ndo iin ndisaa kii, nuu
ña ku'un ndo xi'in uvi saa
xiyo nduchi nuu ndo ndiaya
nuu xixi ñù'ù ñuu ka'ñu, ra
ndä'va ña —kachi Jesús xi'in
ndia.

Tu'un ndichi xa'a ndikachi lo'o ri nindoñu'u

10 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Kuenda ni koo ndo, ra
na kundäsi ndo ndia nii yuvi
na xa ninu xi'in mii, saa
chi na tatun Ndioxi na ki'in
kuenda xi'in na iin takundi'i
kii, ra yachin ni va ndee na
xi'in Tata yu Ndioxi ndivi
ninu.
11 Ra yu'u, ra xaa yo'o
vichin, ra xaa yu ña nan-
duku yu yuvi na nindoñu'u,
ra sakaku va yu na.
12 ’¿Ndixaa tuvi ndo? Tu
iin tiaa ra iyoo iin ciento
ndikachi sana ra, ra na
ndoñu'u indaa ri nuu ra,
saa ra, ¿a ndaköo ña'a ra ri
kumi xiko xa'un kumi kan,
ra ku'un ra iinii kuvi iku
ña nanduku ra ri nindoñu'u
kan, tuvi ndo? ¿Su ku'un va
ra xa'a ri?
13 Ra tu na ndani'i ra ri,
saa ra tiaa ni ka va kusii ini
ra xi'in ri indaa mitu'un kan,
nuu takundi'i ri kumi xiko
xa'un kumi, ri xa ndee va'a,
ri nindoñü'u kan.
14 Ra ku'va saa ke yoo tu
Tata yo Ndioxi ra iyoo ndivi
va, chi küni ra kan ña na
ndoñu'u ndia nii yuvi na xa
ninu xi'in mii yo'o —kachi
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra.

Ndixaa ke sa yo ña saka'nu ini yo

15 Saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Tu ndia iin ñani kun xa
ña vä'a xi'in kun, saa ra ña
sa kun ke ku'un mitu'un saa
kun, ña ka'an kun xi'in ra
xa'a ña xa va ra; ra tu xiin
ra xini so'o ra ña ndika'an
kun xi'in ra, ra ndaki'in xini
ra xi'in ña, saa ra kuchuun
va kun ña kindoo mani kun
xi'in ñani kun.
16 Ndi su tu ndixïin ra
kandixa ra ña ndika'an kun
xi'in ra, saa ra na nduku
kun, iin a uvi na ku'un xi'in
kun, ña ka'an ndo xi'in ra, ra
saa ke va'a na koo uvi a uni
na ndakuiin xa'a takundi'i
tu'un ña ka'an ndo.
17 Ra tu nii na kan
ndikandïxa ra, saa ra na
ndatu'un kun xi'in na ve'e
ñu'u va, ra tu nii na ve'e
ñu'u ndikandïxa ra ña
ndika'an vi, ndia saa ra na
koo ra saa va, chi ta iyoo
yuvi kuachi na xïni va'a

tu'un Ndioxi va ke iyoo ra,
ra iin kuvi tu ra xi'in na
sanda'vi, kaya xu'un nda'a
yuvi ña kua'an nda'a ra
chiñu ka'nu ñuu Roma va.
18 ’Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, chi takundi'i
ña'a, ña chiku'ni ndo nuu ña
yuuvi yo'o, ra kunu'ni tu ña
ndivi va, ra takundi'i tu ña'a,
ña ndaxi ndo nuu ña yuuvi
yo'o, ra ndaxi tu ña ndivi va.
19 ’Ra kuni yu ña na kun-
daa ini ndo, chi tu uvi ndo
na chita'an tu'un nuu ña yu-
uvi yo'o, ña ka'an ndo xi'in
Ndioxi, xa'a ndia iin ña kuni
ndo, saa ra Tata yu Ndioxi ra
iyoo ndivi, ra taxi va ra ña
nda'a ndo.
20 Saa chi nuu ndakita'an
uvi a uni yuvi, na kandixa
yu'u, ra tiañu na kan íin va
yu —*kachi Jesús xi'in ndia.
21 Ra saa kuyachin ra Pe-
dro ra ndika'an ra xi'in Jesús
kachi ra saa:
—Tata, ¿ndixaa ichi ke
xiniñu'u koo ka'nu ini yu
xa'a ñani yu, na xa ña vä'a
xi'in yu? ¿A uxa ichi vi ke
xiniñu'u sa ka'nu ini yu xa'a
na? —kachi ra.
22 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Süvi takua uxa ichi
ke ka'an yu xi'in kun ña
saka'nu ini kun xa'a ñani
kun, chi uni xiko uxi ichi ña
uxa vi ke xiniñu'u koo ka'nu
ini kun xa'a na —kachi Jesús
xi'in ra.

*Ndakani Jesús tu'un
ndichi xa'a iin ra rey ra xa
ka'nu ini xa'a iin tiaa ra
xinika nuu ra*

23 Saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in ndia kachi
ra saa:
—Ku'va ña xachiñu Ndioxi
ra inuu va ña xi'in chiñu ña
xa iin ra rey, ra ndasayukun
kuenda xi'in ndia xachiñu
nuu ra.
24 Ra te xa'a ra rey kan
ndasayukun ra kuenda xa'a
xu'un ra, ra saa ndixa'an na
ndaki'in na iin ra nika kua'a
ni xu'un nuu ra.
25 Ra ra nika kua'a ni
xu'un kan, ra ninï'i ra ña
ndataxi ra, ra saa xa'ndia ra
rey kan chiñu, ña na xiko
na ra nika kan, ra ndia yasi'i
ra, xi'in se'e vali ra, xi'in
takundi'i ña'a ña kuu mii ra
ke na kiya'vi, ra saa vi ke
kuchuun ndita ndi'i xu'un ra
rey kan.
26 Ra saa ndakusiti ra nika
kan nuu ra rey kan, ra xa'a
ra xaku nda'vi ka vi ra nuu
ra kachi ra saa: “Tata, tiaa ni
ke ka'nu na koo ini kun xi'in
yu, ra na kundiatu ña'a kun
lo'o xi'in yu, ra ndacha'vi
ndi'i va yu ña nika yu nuu
kun”, kachi ra xi'in ra.
27 Saa ra kunda'vi ka vi ini
ra rey kan xini ra ra, ra xa
ka'nu ini ra xa'a takundi'i va
ña nika ra nuu ra, ra saa
saña ndika ra ra kua'an va
ra.
28 Ndi su te kanata ra
xinika kan kua'an ra, ra
saa ndakita'an ra xi'in iin
ra nda'vi ra nika nuu mii
ra, saa ra ndikun tiin ra
sukun va ra kan, ra xa'a ra
ka'an ra xi'in ra kachi ra
saa: “¡Ndacha'vi takundi'i
ña nika kun nuu yu mii ña
taka'an kuiti!”, kachi ra.
29 Ra saa ndakusiti ra
nda'vi kan nuu ra, ra xa'a ra
xaku nda'vi ka vi ra nuu ra

kachi ra saa: “Tata, tiaa ni ke
ka'nu na koo ini kun xi'in yu,
ra na kundiatu ña'a kun lo'o
xi'in yu, ra ndacha'vi ndi'i
va yu ña nika yu nuu kun”,
kachi ra xi'in ra.
30 Ndi su ndixïin tiaa kan
ña koo ka'nu ini ra xi'in ra
nika nuu mii ra, chi xakin va
ra kuachi xi'in ra nda'vi kan,
ra tiin na ra chikaa na ve'e
kàà, ra iin ndiakua nduxa na
ndacha'vi ndi'i va ra ña nika
ra nuu ra kuni ra.
31 Ra saa xini ndia ita'an
xachiñu xi'in ra nuu ra rey
kan, ra kusuchi ka vi ini ndia
xi'in ra nda'vi kan te xini
ndia ña ndo'o ra, ra saa kee
ndia ndixa'an ndia ndatu'un
ndia xi'in ra rey kan xa'a
takundi'i ña xini ndia kuu.
32 Ra saa xa'ndia ra rey
kan chiñu, ra ndixa'an na
ndaki'in na ra xinika kan
xaa ra, ra saa ndika'an ra
rey kan xi'in ra kachi ra
saa: “Takundi'i ña xinika
kun nuu yu, ra sandi'i va yu
xa'a ña xi'in kun, chi xaku
nda'vi ni kun nuu yu xa'a
ña, ña kan ke va'a xa ka'nu
ini yu xa'a kun, ndi su yo'o,
ra ra ña'a va kuvi kun.
33 ¿Ra a vä'a ta xa yu'u
xi'in kun ña kunda'vi ini yu
xini yu yo'o, ra saa ndixa
kun ña sa ka'nu ini kun xa'a
ra ta'an kun ra nika nuu
kun?”, kachi ra rey kan xi'in
ra.
34 Saa ra ndisaa ka vi ra
rey kan xi'in tiaa kan, ra
saa ndataxi ra ra nda'a na
chiñu ña na sando'o na ra,
ra iin ndiakua nduxa ke na
ndacha'vi ra takundi'i va ña
xinika ra nuu ra rey kan
—kachi Jesús xi'in ndia.
35 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ta ku'va xa ra rey kan
xi'in tiaa kan ke, sa tu Tata
yu Ndioxi ra iyoo ndivi xi'in
ndo'o va, tu na kuïin ndo
ña sa ka'nu ndinuni va'a
ini ndo xa'a na ta'an ndo
—kachi Jesús xi'in ndia.

19

Saña'a Jesús na ña vä'a ndakoo tiaa yasi'i ra

1 Ta sandi'i Jesús ña saña'a
ra na, ra saa kee ra Galilea,
ra ndaki'in ra kua'an ra, chi
Judea ña ndikaa chi inka
xiyo yu'u itia Jordán.
2 Ra iin tia'ndia chee yuvi
ndikun kua'an xi'in ra, ra
ikan sanda'a ra takundi'i va
na xi'i.
3 Saa ra ndixaa va sava
ndia fariseo nuu íin Jesús,
ña kuni ndia kotondoso
ndia ra, ra saa ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata Maestro, ¿a iyoo
ndiayu ña ndakoo iin tiaa
yasi'i ra, xa'a ndia ndia ka
kuachi? —kachi ndia xi'in
ra.
4 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ndia:
—¿A täan ka'vi ndo tu'un
Ndioxi ña ndakani kachi
su'va, te xava'a Ndioxi yuvi
kii nuu, “ra xava'a ra tiaa, ra
xava'a tu ra ña'a va”?
5 Ra ndika'an ka tu Ndioxi
kachi ra su'va va: “Ña kan
ke tiaa, ra ndakoo va ra iva
ra xi'in si'i ra, ra tanda'a ra
xi'in iin ña'a ña kuu yasi'i
ra, ra uvi saa na, ra ndia sa
indaa va nduu na.”
6 Ra su'va va ke iyoo, ña
kan ke süvi ka uvi yuvi kuvi
na, chi sa indaa mitu'un va
nduu na. Ra na chuta'an
Ndioxi, ra ndia nii na yuuvi

yo'o na satä'vi ta'an ña'a
—kachi Jesús xi'in ndia.
7 Ra saa ndika'an ndia
fariseo kachi ndia saa xi'in
Jesús:
—Tu saa va iyoo ña,
¿ra nichuun xa'ndia tu ra
Moisés chiñu ña kachi ra
saa: "Va'a va ndakoo iin
tiaa yasi'i ra, ra ña sa ra ke
na sandakuita ra iin tutu,
ña ndakuiin xa'a ra ña xa
ndakoo ta'an na, saa ra
xava'a va"?, kachi ra Moisés
—kachi ndia xi'in Jesús.
8 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Xa'a ña ndiee ni ini va
ndo kuvi ña taxi ra Moisés
ndiayu ñaa nda'a ndo, ña
ndakoo ndo yasi'i ndo, ndi
su te kii xa'a, ra süvi saa ke
ndika'an Ndioxi xi'in ndo sa
ndo.
9 Ña kan ke yu'u, ra siin va
kachi yu xi'in ndo vichin. Tu
ndia iin tiaa ra kuëe ndiki'vi
yasi'i ra xi'in inka tiaa, ra
ndakoo ra ña, ra tanda'a ra
xi'in inka ña'a, saa ra ndiayu
Ndioxi va ke kanduu ra, ra
tiaa ra ndaki'in tu ña'a ña
nindoo nuu yii kan, ra ndi-
ayu Ndioxi ke kanduu tu ra
kan va —*kachi Jesús xi'in
ndia.
10 Ra saa ndika'an ndia
ita'an xi'in Jesús xi'in ra
kachi ndia saa:
—Ra tu saa va ke iyoo ña
xa'a na ndakoo ta'an, saa ra
va'a ka va kita ña, ña na
tandä'a va'a ka vi yuvi tu saa
—kachi ndia.
11 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Ña yo'o, ra süvi
takundi'i yuvi kuvi na
kuchuun kundaa ini xi'in
ña, chi takua na taxi Ndioxi
ña xinituni va kuvi na
kundaa ini xi'in ña.
12 Ra ña yuuvi yo'o ra iyoo
sava na, ra tandä'a na chi te
ñu'u na tixi si'i vi na ke nini'i
ta'vi na ña koo na saa, ña
kan ke tandä'a na, ra sava tu
na, ra na yuuvi yo'o va kuvi
na xa'ndia ña'a, ña kan ke
tandä'a ka na, ra sava tu na
ra nii va'a va na, ndi su xa'a
ña kuni na sachiñu na nuu
Ndioxi va ke tandä'a ka na.
Ra na ki'in kuenda kuchuun
koo na saa, ña tandä'a na,
saa ra saa na koo va na
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ka'an Jesús xi'in Ndioxi xa'a na kuachi vali

13 Ra saa ndixaa sava na
xi'in na vali se'e na nuu
íin Jesús, ña na chindu'u ra
nda'a ra sata na vali kan, ra
ka'an ra xi'in Ndioxi xa'a na
kuni na. Ra saa ndukue'e
ndia ita'an xi'in ra xi'in na
ndixaa xi'in na kuachi vali
kan.
14 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Säsi ndo nuu na vali
ñaa. Saña ndo na, ña na
kixi na nuu yu. Chi na iyoo
ta ku'va iyoo na vali kuvi
na kuchuun ki'vi koo xi'in
Ndioxi nuu xa'ndia ra chiñu
va —kachi Jesús xi'in ndia.
15 Ra saa chindu'u ra nda'a
ra sata na kuachi vali kan ña
ndika'an ra xi'in Ndioxi xa'a
na, ra te ndi'i saa ndaki'in ra
kua'an ra inka xiyo va.

Ndakatu'un iin ra lo'o kuika Jesús

16 Saa kuu ra xaa iin tiaa ra
itia ra nindakatu'un ra Jesús
kachi ra saa.
—Tata Maestro, ra va'a,
ka'an xi'in yu ndia ña ke

va'a sa yu, ra ni'i yu koo
yu xi'in Ndioxi ndia ndikaa
ndiku'un —*kachi ra.
17 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—¿Nichuun ka'an kun “ra
va'a” xi'in yu? Chi köo ndia
nii yuvi na va'a, chi indaa
mitu'un Ndioxi va kuvi ra
va'a. Ndi su tu kuni kun
ña koo kun xi'in Ndioxi iin
ndisaa kii, saa ra xiniñu'u na
sato'o kun ndiayu Ndioxi va
—*kachi Jesús xi'in ra.
18 Saa ndakuiin ra lo'o kan
kachi ra saa:
—¿Ra ndia ña kuu ndiayu
Ndioxi ña xiniñu'u sato'o yu,
Tata? —kachi ra.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ra kachi ra saa:
—Kä'ni kun ndii; ra kï'vi
kun xi'in inka ña'a ña küu
yasi'i kun; ra sakuï'na kun;
ra nii xavä'a ini kun ña
ndatu'un kun xa'a inka yuvi;
19 ra na sato'o kun iva kun
xi'in si'i kun; ra na ku'vi ini
kun kuni kun na ta'an kun,
ta ku'va ku'vi ini kun xini
kun mii kun —kachi Jesús
xi'in ra.
20 Ra saa ndakuiin ra lo'o
kan kachi ra saa:
—Tata, takundi'i ña ñaa,
ra ndia lo'o vi yu ke xa'a
yu xá yu ña; ¿ra ndia ka
ña ke kumani ka tu nuu yu?
—*kachi ra.
21 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Tu kuni kun ña kuu kun
iin tiaa ra ndaku, saa ra
kua'an ra xiko kun takundi'i
ña'a ña iyoo nuu kun, ra
sani'i kun xu'un na nda'vi,
ra saa ke kuu kun ra kuika
ndivi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra te ndi'i saa na kixi
kun ra kundikun kun yu'u
—kachi Jesús xi'in ra.
22 Ra te xini so'o ra lo'o kan
tu'un yo'o, saa ra ndaki'in ra
kua'an va ra, ndi su tiaa ni
kusuchi ini ra kua'an ra, saa
chi kuika ni ra.
23 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra kachi ra
saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi na kuika, ra tiaa ni
u'vi ki'vi na ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu.
24 Ra na ka'an ka yu xi'in
ndo ña va'a na kundaa ini
ndo: Tu ña kuvi vi kuu ña,
ra a iin sana va'a ka va ki'vi
iin camello chee yavi lo'o
xa'a iin tiku, nuu ña ki'vi
iin ra kuika ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu —kachi Jesús
xi'in ndia.
25 Ra te xini so'o ndia
ita'an xi'in Jesús ña kachi
ra saa, saa ra ndakanda ka
vi ini ndia, ra ndika'an ndia
xi'in ta'an ndia kachi ndia
saa:
—Tu saa va ke kuu xi'in na
kuika, saa ra, ¿yoo va kuvi
na kuchuun kaku tu saa?
—kachi ndia.
26 Ra saa ixto'ni Jesús
nuu ndia, ra ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Nuu na yuuvi yo'o va
ke u'vi ni ña yo'o, ndi su
nuu Ndioxi, ra köo ña ü'vi
—kachi ra xi'in ndia.
27 Saa ndika'an ra Pedro
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata, ndu'u, ra ni ke
ni'i ndi, chi ndakoo ndi'i va
ndi ña'a ña kuu mii ndi, ra
ndakundikun ndi yo'o xika
ndi xi'in kun —kachi ra.
28 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa.

—Ña ndixa ka'an yu xi'in ndo, chi te na xaa kii ña nduxaa takundi'i ña'a, ra saa ke ndakundu'u yu'u, ra xaa yo'o vichin, tiayu ka'nu, ra ndaki'in yu ña ka'ndia yu chiñu. Saa ra ndo'o ndia ndikun yu'u vichin, ra ni'i tu ndo'o va iin iin tiayu na'nu kundee ndo, ra ka'ndia ndo chiñu nuu uxi uvi saa na se'e xikua na ñuu Israel.
29 Ra takundi'i yuvi, na ndakoo ve'e, na ndakoo ñani, na ndakoo ku'va, na ndakoo si'i, na ndakoo iva, na ndakoo yasi'i, na ndakoo se'e, na ndakoo ñu'ú, xa'a ña ndikun na yu'u, ra na kan, ra iin ciento ka va nduu ña ndaki'in na sa Ndioxi, ra ni'i tu na ña kutiaku na xi'in Ndioxi ndia ndikaa ndiku'un va.
30 Ra kua'a ni tu na inuu vichin, ra ndakundikun va na kan kii ña vaxi, ra na ndikun vichin kuvi na ndakunuu va tu —kachi Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra.

20

Tu'un ndichi xa'a na xachiñu tatu

1 Saa ndika'an ka Jesús iin tu'un ndichi xi'in na kachi ra saa:
—Ku'va ña xachiñu Ndioxi ra inuu va ña xi'in chiñu ña xa iin ra tata, ra chi'i te'e uva nuu iin ñu'u ña kuu mii ra, ra saa kuu ña'a ka vi kee ra iin kii kua'an ra, ña nduku ra na sachiñu nuu ra.
2 Ra saa kindoo ra xi'in na ña cha'vi ra na iin xu'un ña nani denario iin kii nduvi, ra saa ti'vi ra na kua'an na sachiñu na chiñu ra.
3 Ra ta ku'va kaa ìin ixtiaan, saa kee tuku ra tata kan kua'an ra, ra saa ndixaa ra nuu ya'vi, ra saa xini ra ndee mii sava na.
4 Saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa: “Na'a ndo, ra ku'un tu ndo'o va sachiñu ndo chiñu yu, ra cha'vi xinu va yu ndo'o”, kachi ra xi'in na. Ra saa ndaki'in na kan kua'an na sachiñu na chiñu ra.
5 Saa kuu, ra kee tuku va ra kua'an ra ta ku'va kaa uxi uvi ka'ñu, ra ndakita'an tuku va ra xi'in sava na; ra saa kachi tu ra xi'in na kan va. Ra saa ndiko tuku va ra ndixa'an ra ta ku'va ka uni xikuaa, ra iin ta kachi ra xi'in takundi'i na sava kan ke kachi tu ra xi'in na kan va.
6 Ra ta ku'va ka u'un xikuaa, saa kee tuku va ra kua'an ra, ra ndakita'an tuku va ra xi'in sava na ndee mii, na ninï'i chiñu, ra saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa: “¿Nichuun íin ndo saa ndee ndo iin nduvi ndaa vichin?”, kachi ra xi'in na.
7 Saa ndakuiin na kachi na saa xi'in ra: “Ndia nii na ndikä'an xi'in ndi ña ku'un ndi sachiñu ndi xi'in na, ña kan ke saa íin ndi ndee va ndi, Tata”, kachi na xi'in ra. Saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa: “Tu saa, ra kua'an tu ndo'o va sachiñu ndo chiñu yu, ra cha'vi xinu va yu ndo'o kii vichin”, kachi ra xi'in na.
8 ’Ra saa te xa kuaa ña xa ndixinu hora kee na xachiñu kan, ra saa ndika'an ra tata kan xi'in ra inuu xa'ndia chiñu nuu na xachiñu xi'in ra, kachi ra saa: “Ndakana takundi'i na xachiñu, na kixi

na, ra xa'a kun cha'vi kun
na, ra xi'na ka va na ndikun
xaa na xa'a kun cha'vi kun,
ra saa vi cha'vi kun na xaa
ña'a va'a”, kachi ra xi'in ra
ndiso chiñu kan.
9 Ra saa ndixaa na ndikun
ndikee xachiñu, te kàà u'un
xikuaa, ra saa taxi ra iin
xu'un denario nda'a ta iin
ta iin na kan, xa'a hora ña
xachiñu na.
10 Ra te ndi'i, saa xaa tu
na ndikee xachiñu ña'a ni
va, ra ndakani ini na ka'an
na saa: “Vi'i ka va cha'vi
ra yoo chi ña'a ni va ndikee
yo”, ka'an na, ndi su inuu
cha'vi ra ta kundi'i va na,
chi indaa indaa xu'un kàà ña
nani denario ke taxi ra nda'a
takundi'i va na.
11 Ra te ndi'i ndaki'in na
ya'vi na, ra saa xa'a na ka'an
ñà'a na xa'a ra ixto'o uva
kan,
12 ra ndika'an na xi'in ra
kachi na saa: “Tata, nichuun
inuu cha'vi va kun ndu'u
xi'in na kaa, ra xa xikuaa
va ndikee na, ra iin hora
lo'o vi ke xachiñu na, ra
ndu'u, ra iin nduvi ndaa vi
xachiñu ndi, ra i'ni ka vi
ka'ñu ndixika ndi, ra vä'a
vi ndixa kun xi'in ndi, chi
inuu cha'vi va kun ndu'u
xi'in na”, kachi na xi'in ra
ixto'o uva kan.
13 Saa ndakuiin ra Tata
kan kachi ra saa xi'in
ra ndika'an xi'in ra:
“Tata, ndukuë'e kun chi
ndisandä'vi yu yo'o, chi ta
ku'va kindoo yu xi'in kun ke
cha'vi yu yo'o va, ra saa ke
kindoo va yo.
14 Ra xa saa ke koo ya'vi va
kun, ra kuanu'u chi xa va'a
va. Ndi su ra ndikun ndiki'vi
xachiñu, ra ta ku'va cha'vi
yu yo'o ke, kuni yu cha'vi tu
yu ra kan va.
15 Saa chi mii va yu kuvi ra
xini, ndia ña ke kuvi sa yu
xi'in xu'un yu. ¿Ra nichuun
ndukuini ini kun xini kun na
ña □xa yu ña va'a xi'in na?”,
kachi ra ixto'o uva kan xi'in
tiaa kan, □kachi tu'un ndichi
yo'o —*kachi Jesús xi'in na.
16 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Na kundaa ini ndo, chi
na ndikun vichin kuvi na
ndakunuu va, ra na inuu
vichin kuvi na ndakundikun
va tu. Ra saa ke iyoo va ña:
saa chi kua'a ni va kuvi na
□kana Ndioxi ku'un koo xi'in
ra nuu xa'ndia ra chiñu,
ndi su lo'o ni va kuvi na
□ndakaxin ra —kachi Jesús
xi'in na.

Xa ichi ña uni ke ka'an tuku Jesús ña kuvi ra

17 Ra saa kuu ra ndaki'in
Jesús kua'an ra chi ñuu
Jerusalén, ra saa tava siin ra
uxi uvi saa ndia ita'an xi'in
ra, ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
18 —Vichin ke kua'an yo
ñuu Jerusalén, ra ikan ku
nuu ndataxi na yu'u, ra
xaa yo'o, nda'a sutu ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra ka'ndia ndia chiñu ña na
kuvi yu,
19 ra ndataxi tu ndia yu'u
nda'a na yuvi kuachi na xïni
tu'un Ndioxi, na küu judío,
ra kusiki ni na yu'u, ra
kani ni na yu'u xi'in ñii ña
kuu kuarta, ra saa katakaa
na yu'u nda'a cruz, ndi su

kii uni ra ndatiaku va yu
—kachi Jesús xi'in ndia.

Nduku ña si'i ra Santiago xi'in ra Juan iin ña mani nuu Jesús

20 Ra saa kuyachin ña si'i
ndia se'e ra Zebedeo xi'in
uvi saa tiaa se'e ña, ndia
ita'an xi'in Jesús, ra xikusiti
ña nuu Jesús; ña □nduku ña
iin ña mani nuu ra.
21 Ra saa ndika'an ra xi'in
ña kachi ra saa:
—¿Ni ke kuni kun sa yu
xi'in kun, Nana? —kachi ra
xi'in ña.
Saa ndakuiin ña kachi ña
saa:
—Kuni yu ña na taxi kun
ndiayu ra va'a na kundee
se'e yu xi'in kun nuu ka'ndia
kun chiñu; ra iin ra na
kundu'u chi xiin kua'a kun,
ra inka ra na kundu'u chi
xiin ichin kun —*kachi ña.
22 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Ndo'o, ra kundäa ini
ndo ni ke ka'an ndo xa'a vi.
¿A kuchuun ndo ko'o ndo
vaso ña ko'o yu, ra kuchi
tu ndo ta ku'va kuchi yu,
ña kuu tundo'o ña ndo'o yu,
tuvi ndo? —kachi ra xi'in
ndia.
Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:
—Kuchuun va ndi, Tata
—kachi ndia xi'in ra.
23 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ña ndixa kuvi va ña
kuchuun ndo ko'o ndo vaso
ña ko'o yu, ra kuchuun tu
ndo kuchi ndo ta ku'va kuchi
yu; saa chi ndo'o ni tu ndo'o
va xa'a ña ndikun ndo yu'u.
Ndi su ña taxi yu kundee
ndo xiin kua'a yu, a xiin
ichin tu yu, ra u'vi ni va ña
kan, saa chin süvi yu'u kuvi
ra xa'ndia xa'a ña kan, chi
Tata va yu kuvi ra xini, yoo
kuvi na taxi ra ndiayu nda'a
ña kundee na xiin yu nuu
ka'ndia yu chiñu —kachi ra
xi'in ndia.
24 Ra te xini so'o ndia
uxi kan, ña nduku uvi ndia
kundee ndia xiin Jesús, saa
ra ndisaa ni ndia xi'in ndia
uvi kan.
25 Ra saa ndakana Jesús
takundi'i ndia, ra ndika'an
ra xi'in ndia kachi ra saa:
—Xa kundaa ini mii va
ndo chi na kuna'nu xa'ndia
chiñu nuu ña yuuvi yo'o,
xi'in ndia ndia ka na chiñu,
ra ndiee ni va ndasana'nu na
mii na, ra indaa mii va na
kuvi na xa'ndia chiñu, ra ña
kuni mii na ke iyoo va, ra ta
ku'va kuni mii na ke □xa va
na xi'in na yuuvi yo'o.
26 Ndi su ndo'o, ra süvi
saa ke koo ndo, chi xa siin
va ke koo xi'in ndo'o. Saa
chi ndo'o, na □kuni kuu na
kuna'nu, ra na xachiñu nuu
takundi'i va na ke kuu ndo.
27 Ra na □kuni kunuu nuu
ndo, ra na sachiñu nuu
takundi'i va ndo ke na kuu
na.
28 Ta ku'va iyoo yu'u, ra
xaa yo'o, chi yu'u ra ndixäa
yu ña ka'ndia yu chiñu, chi
ra xaa xachiñu nuu takundi'i
va ndo kuvi yu, ra ndataxi
yu mii yu xa'a takundi'i va
na yuuvi yo'o, ra saa ke va'a
saña ndika na —kachi Jesús
xi'in ndia.

Sanda'a Jesús nuu uvi ndia kuaa

29 Ra ta kee Jesús ñuu Jer-
icó kua'an ra, ra kua'a ka vi

yuvi ndandikun kua'an sata ra.
30 Ra ichi nuu ya'a ra
kua'an ra kan ndee uvi ndia
kuaa, ra te xini so'o ndia ña
ya'a Jesús kua'an ra, saa ra
ndiee ka vi xa'a ndia kana
ndia ra kachi ndia saa:
—¡Tata, se'e ra rey David,
kunda'vi ini kuni ndu'u!
—kachi ndia xi'in ra.
31 Saa ra xa'a sava yuvi
kan nda'yu na nuu ndia, ña
kuni na, ña na koo taxin yu'u
ndia; ndi su ndia kuaa kan
ra ndia ndiee ka kana va
kuvi ndia kachi ndia saa:
—¡Tata, se'e ra rey David,
kunda'vi ini kuni ndu'u!
—kachi tuku va ndia.
32 Ra saa xikundichi Jesús,
ra kana ra ndia xaa ndia nuu
ra, ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—¿Ni ke kuni ndo sa yu
xi'in ndo? —kachi ra xi'in
ndia.
33 Ra saa ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, nuu va ndi ke kuni
ndi na ndanuña —kachi
ndia xi'in ra.
34 Saa ra kunda'vi ni ini
Jesús xini ra ndia, ra saa ndi-
tiandiaa nda'a ra nuu ndia,
ra ndikun ndanuña ndixa va
ña, ra va'a ka vi ndakoto'ni
ndia. Ra saa ndakundikun
ndia kua'an ndia xi'in va ra.

21

Ndasaka'nu ni na Jesús te ndiki'vi ra ñuu Jerusalén kua'an ra

1 Ra saa kuu Jesús xika
ra kua'an ra xi'in yuvi
kan, ra saa ndixaa na ñuu
Betfagé ña ndikaa yachin
xi'in iku ña nani Olivo, ra
ikan xa'ndia Jesús chiñu nuu
uvi ndia ita'an xi'in ra,
2 ra kachi ra saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo ñuu lo'o ña
ndikaa yachin kaa, ra kaa
ndani'i ndo iin burru tiatan
lo'o íin ri xi'in burru lo'o se'e
ri, ra ndaxi ndo ri na kixi ri
xi'in ndo.
3 Ra tu ndia na ndakoyo,
ra ka'an na xi'in ndo xa'a ri,
ra su'va ke kachi ndo xi'in
na: “Tata yo ku ra xiniñu'u
ri nuu, ra ndï'i ini ndo xa'a
ri chi taka'an va kixi ndi
ndiaka ndi ri”, kachi ndo
xi'in na —*kachi Jesús xi'in
ndia.
4 Ra su'va ke kuu ña va'a
ndixinu nuu tu'un Ndioxi
ña ndika'an iin ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a, ta
kachi ra su'va:
5 Ka'an ndo xi'in na
ñuu Jerusalén na kuu ñuu
Ndioxi, ra kachi ndo saa xi'in
na:
“Koto'ni ndo chi kaa vaxi ra
kuu Rey ndo,
ña ndakita'an ra xi'in ndo,
ra iin ra to'o ni va kuvi ra,
ra yoso ra iin burru lo'o se'e
kiti
ri ndiso ña vee vaxi ra nuu
ndo”,
kachi ra ndika'an tu'un
Ndioxi kan.
6 Ra saa kee ndia ita'an
xi'in Jesús ndixa'an ndia, ra
ta ku'va kachi ra xi'in ndia
ke xa va ndia.
7 Ra saa ndiaka ndixa
va ndia burru tiatan lo'o
kan xi'in se'e lo'o ri xaa
ndia, ra saa tiso ndia tikoto
ña isukun ndia sata ri, ra
ndakoso Jesús ri kua'an ra
xi'in ndia.
8 Ra yuvi na kua'a ni kan,
ra xa'a na xakin na tikoto
ña isukun na ichi nuu ya'a

ra kua'an ra, ra sava tu na
kua'an xa'nu iku nda'a itun
va, ra xakin na ña ichi nuu
ya'a ra.
9 Ra yuvi na inuu chi nuu,
xi'in na ndikun chi sata ra,
ra iin siso siso nda'yu na
kachi na saa:
—¡Ra ka'nu ni kuvi ra
yo'o!, chi ndise'e ra Rey
David kuvi ra; ¡ra ka'nu ni
ra, chi Tata yo Ndioxi kuvi
ra ti'vi ra ña vaxi ra sakaku
ra yoo! ¡Na ndasaka'nu ndo
Tata yo Ndioxi ra iyoo ndivi!
—kachi na.
10 Ra te ndiki'vi Jesús ñuu
Jerusalén kua'an ra, ra iin
takundi'i yuvi na ndee ñuu
kan, ra iin xa'a ndakaña
yu'u na, ra iin ndakatu'un
ta'an na kachi na saa:
—¿Yoo ku ra yo'o? —kachi
na.
11 Saa ndakuiin na kua'an
xi'in Jesús kachi na saa xi'in
na:
—Ra yo'o kuvi Jesús ra
ka'an tu'un yu'u Ndioxi, ra
kee ñuu Nazaret ña ndikun
ndiaa Galilea —kachi na
xi'in na.

*Ndukue'e Jesús xi'in na
ndee ixiko nuu ke'e ve'e ñu'u
ka'nu ñuu Jerusalén*

12 Saa ndixaa Jesús
ndiki'vi ra ini ve'e ñu'u
Ndioxi, ra tava ra takundi'i
na ndee ixiko, ra saa tu na
sata nuu va na, ra tiin ra
mesa na ndee nama xu'un
xi'in yuvi, ra sanduva ra nu
kan va, ra saa tu tiayu tu
ndee na ixiko paloma va;
13 ra ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
—Tu'un Ndioxi ra su'va va
kachi ña: "Ve'e yu, ra ve'e
nuu ka'an takundi'i yuvi
xi'in Ndioxi va ke kunani
ña", kachi ña, ndi su ndo'o,
ra kava nuu ndakuita'an
na kui'na va ndasa ndo ña
—kachi Jesús xi'in na.
14 Ra ini ve'e ñu'u kan
ndixaa kua'a ni na xi'i, na
kuaa, xi'in na nduchi'ña
küvi kaka, ra sanda'a Jesús
takundi'i va na.
15 Ndi su ndia xikua'a
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, ra ixto'ni ndia ña
xa Jesús ña xitu'un, ra
iin siso siso tu nda'yu na
kuachi vali na ñú'u ini ve'e
ñu'u kan va, kachi na saa:
"¡Ra ka'nu ni kuu Jesús se'e
ra Rey David!", kachi na.
Saa ra ndukue'e ni ini ndia
xikua'a kan,
16 ra ndika'an ndia xi'in
Jesús kachi ndia saa:
—¿A xini so'o kun ña kuu
yu'u na kuachi yo'o? —kachi
ndia xi'in ra.
Saa ndakuiin ra yu'u ndia
kachi ra saa:
—Xini va so'o yu. ¿Ra
a ndia nii va ichi täan ka'vi
ndo tu'un Ndioxi ña ka'an,
kachi su'va?:
Yu'u na kuachi vali,
xi'in yu'u na sakan chichin
ke
chindu'u kun tu'un ndaku
ña ndixa,
ña ndasaka'nu na yo'o,
kachi ña —*kachi
Jesús xi'in ndia.
17 Ndia saa ra ndakoo
Jesús ndia ini ve'e ñu'u kan,
ra kanata ra chi ke'e, ra
ndaki'in ra kua'an ra chi
ñuu Betania va, ra ñuu kan
vi ndixaa ra ndikixi ra.

*Sata'vi chi'ña Jesús iin
itun koxi tu köo kui'i nda'a*

18 Ra te ndituvi inka kii
saa kee Jesús ñuu kan, ra
nandiko tuku va ra vaxi ra
ñuu Jerusalén, ra vaxi ra ichi
saa xa'a ndika'un ini va ra.
19 Ra saa xini ra ndichi iin
tu koxi yachin yu'u ichi kan,
saa ra ndaki'in ra ndixaa ra
nuu íin nu, ra ndia nii koxi
lo'o köo nda'a nu ndini'i ra,
chi takua niña iku va ke iyoo
nda'a nu, ra saa ndika'an ra
xi'in nu kachi ra saa:
—Ndia nii ka kii na küun
kui'i nda'a kun —kachi ra
xi'in nu.
Saa ra ndikun ndachi va
itun koxi kan.
20 Saa ra ixto'ni ndia ita'an
xi'in ra, ra xa'a ndakanda
ka vi ini ndia, ra ndakatu'un
ta'an ndia kachi ndia saa:
—¿Nichuun ke, ra kama
ni ndachi itun koxi yo'o?
—kachi ndia.
21 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi tu ndinuni ni
na kandixa ndo, ra sä uvi
ini ndo, saa ra süvi takua
itun koxi kuvi nu kuchuun
ndo sandachi ndo, ta ku'va
xa yu'u, chi kuchuun tu ndo,
ña ka'an ndo xi'in iku kaa
ra kachi ndo saa xi'in ña:
“Kita nuu iin kun ñaa, ra
kua'an sako'ni kun mii kun
ini mini”, kachi ndo xi'in ña,
saa ra, saa sa ndixa va ña.
22 Saa chi takundi'i ña
nduku ndo nuu Ndioxi, ra
taxi va ra ña nda'a ndo, tu
ndinuni ni na kandixa ndo
ta ka'an ndo xi'in ra xa'a ña
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ndiayu ña kuu mii Jesús

23 Saa kuu ra ndixaa Jesús
ndiki'vi ra ini ve'e ñu'u, ra
saa xa'a ra saña'a ra yuvi
kan tu'un Ndioxi; ra sakan
saa kuu ra saña'a ra na,
saa ra ndixaa va sutu ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia xikua'a kuna'nu nuu na
ñuu, ra nindakatu'un ndia
ra kachi ndia saa:
—¿Ni ndiayu ku mii kun
ña xa kun saa? ¿Ra yoo taxi
ndiayu nda'a kun ña xa kun
ña yo'o? —kachi ndia xi'in
ra.
24 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Kuni tu yu'u va
ndakatu'un yu iin ña ndo'o,
ra tu na ndakuiin ndo yu'u
yu, ra saa ke ndatu'un tu
yu'u va xi'in ndo, yoo ko taxi
ndiayu nda'a yu ña xa yu ña
yo'o —kachi ra xi'in ndia.
25 Saa nindakatu'un ra
ndia kachi ra saa:
—¿Yoo ko xa'ndia chiñu
nuu ra Juan ña sakuchi ra
yuvi? ¿Ndioxi, a na yuuvi
va? —kachi ra xi'in ndia.
Ra saa xa'a ndia ka'an
ndia xi'in ta'an ndia kachi
ndia saa:
—¿Ni ke kachi yo xi'in ra?
Chi tu na ka'an yo: “Ndioxi
va kuvi ra taxi ndiayu nda'a
ra”, saa ra, kachi ra saa xi'in
yo: “¿Nichuun ndikandïxa
tu ndo ña ndika'an ra tu
saa?”, kachi ra xi'in yo.
26 Ra tu na kachi tu yo:
“Na yuuvi yo'o va kuvi na
taxi ndiayu nda'a ra”, saa
ra iyo ni va xi'in yo, saa
chi takundi'i na ñuu, ra
kandixa va na ra Juan, ña
kuu ra, ra ndika'an ndoso
tu'un Ndioxi —*kachi ndia
xi'in ta'an ndia.
27 Ra saa ndika'an ndia
xi'in Jesús kachi ndia saa:

—Xïni ndi yoo kuvi na taxi ndiayu nda'a ra —kachi ndia.

Saa ndakuiin Jesús yu'u ndia kachi ra saa:

—Saa ra nii yu'u ndatü'un tu xi'in ndo'o va, yoo ko taxi ndiayu nda'a yu ña □xa yu ña yo'o —kachi ra xi'in ndia.

Tu'un ndichi xa'a iin tiaa ra iyoo uvi tiaa vali se'e

28 Ra saa ndika'an Jesús iin tu'un ndichi xi'in na kachi ra saa:

—Na ndakani yu ña yo'o nuu ndo, ¿ra ndia ku'va ke tuvi ndo xi'in ña? Ndixiyo iin tiaa, ra ndixiyo uvi tiaa vali se'e ra, ra saa ndika'an ra xi'in se'e ra, ra nuu, kachi ra saa: "Ra lo'o, na'a, ra ku'un kun lo'o kii vichin sachiñu kun xi'in te'e uva yu", kachi ra xi'in ra.

29 Ra saa ndakuiin ra lo'o kan kachi ra saa: "Kü'un yu", kachi ra xi'in iva ra. Ndi su ndu'u ra saa, saa ra nandiko ini va ra, ra ndaki'in ra ndixa'an ra xachiñu va ra.

30 Ra saa ndixa'an tu ra tata kan ndika'an ra xi'in se'e ra, ra kulo'o va, ra iin ta kachi ra xi'in ra nuu kan ke kachi tu ra xi'in ra uvi kan va. Ra saa ndakuiin ra kan kachi ra saa: "Va'a va, tata, ku'un va yu sachiñu yu xi'in kun", kachi ra xi'in iva ra, ndi su ndixä'an vi ra.

31 ¿Ra ndia iin ndia kan kuvi ndia xiin xa suvi chiñu ña xa'ndia iva ndia nuu ndia, tuvi ndo? —kachi Jesús xi'in na.

Ra saa ndakuiin na kachi na saa:

—Ra nuu va ku ra xiin xachiñu nuu iva —kachi na.

Ra saa ndika'an ka Jesús xi'in na kachi ra saa:

—Ña ndixa ke ka'an yu xi'in ndo vichin, chi na kaya xu'un nda'a na ñuu, ña kua'an nda'a gobierno ñuu Roma, xi'in na si'i na ixiko mii, ra xi'na ka va na kan kuvi na kunuu ki'vi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu nuu ndo'o.

32 Saa chi kixi ra Juan saña'a ra ndo'o xa'a ichi ndaku ña kuni Ndioxi na kundikun ndo, ndi su ndikandïxa ndo; ra na kaya xu'un, xi'in na si'i ixiko mii, ra kandixa va na kan ña ndika'an ra. Ndi su ndo'o, ra va'a ni xini nuu va ndo ña xa ra, ndi su ndixïin ndo ña nandiko ini ndo xa'a kuachi ndo, ra kandixa ndo ña ndika'an ra xi'in ndo —*kachi Jesús xi'in na.

Tu'un Ndichi xa'a na tatu too ñu'u

33 Saa ndika'an Jesús xi'in na kachi ra saa:

—Tiaa so'o ndo na ndatu'un yu inka tuku tu'un ndichi xi'in ndo kachi ra: Su'va ndo'o iin tiaa, ra ndataan te'e uva iin nuu ñu'u ka'nu, ra chikaa tu ra korra yuu va nuu ñu'u kan, ra kaan tu ra yavi sata kava nuu ku'ni na uva va, ra saa xava'a tu ra iin ve'e sukun nuu kundee na kondiaa te'e uva kan va. Ra te ndi'i, saa satatu ra ña inka yuvi, ra ndaki'in ra kua'an ra inka ñuu xika va.

34 Ra te nditiandiaa kii ña tia'ndia uva, ra saa ti'vi ra sava na xachiñu nuu ra kua'an na nuu na tatu too ñu'u kan, ña na ndataxi na lo'o kuenda ra.

35 Ndi su na tatu ñu'u
nuu yoo te'e uva kan, ra
ndukuiin na tiin na na
xachiñu nuu ra, ra kani na
na, ra sava na xa'ni na, ra
sava tu na kuun na yuu va.
36 Ra saa ti'vi kua'a ka
va ra xito'o uva kan, na
xachiñu nuu ra ndixa'an na,
nuu na tatu too ñu'u kan,
ndi su ta xa na xi'in na inuu
ndixa'an kan ke, xa tu na
xi'in na kan va.
37 ’Ndi su te ndi'i, ra saa
ti'vi ra xito'o uva kan se'e
mii ra, ña kua'an ra nuu na,
chi ndakani ini ra ka'an ra
saa: “Sato'o va na se'e yo”,
ká'án ra.
38 Ndi su na tatu too ñu'u
nuu yoo te'e uva kan, ra te
xini na ra lo'o se'e ra, ra
saa ndika'an na xi'in ta'an
na kachi na saa: “Ra yo'o
va kuvi ra ndoo ndi'i ña yo'o
nda'a; ra na'a ndo vichin ra
tiin yo ra, ra ka'ni yo ra, ra
ña'a mii yo nduu ndi'i va ña
yo'o”, kachi na xi'in ta'an na.
39 Ra saa tiin na ra lo'o
kan, ra tava na ra nuu ñu'u
iva ra, ra ikan xa'ni va na ra.
40 Ra vichin na kundaa ini
yo: ¿Ni ke sa ra xito'o uva
kan, xi'in na tatu too ñu'u
nuu yoo te'e uva, te na ndiko
ra, tuvi ndo? —*kachi Jesús
xi'in na.
41 Ra saa ndakuiin na ndee
xini so'o kan kachi na saa:
—Ña sa ra ke, ka'ni ndi'i
va ra yuvi ña'a kan, ra ndia
nii na köo ka'nu ini ra xi'in
vi, ra saa satatu ra ñu'u nuu
yoo te'e uva kan inka yuvi
na to'o, na kuiin cha'vi nuu
ra, te xa na xinu uva —kachi
na.
42 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—¿A ndia nii va ichi täan
ka'vi ndo tu'un Ndioxi ña
tiaa na xina'a, ña kachi
su'va?:
Yuu ña kuñu'u na xava'a
ve'e ta yachi
kuu yuu ña xiniñu'u va'a ka
va vichin.
Ra Ndioxi va ku ra xa ña
yo'o,
ra ndakanda ni ini yo xi'in
ña,
kachi ña.
43 ’Ra ña kan ke ka'an
yu xi'in ndo, ra na kun-
daa ini ndo: chi kindiaa va
Ndioxi ndiayu nda'a ndo ra
küvi ki'vi ndo nuu xa'ndia
ra chiñu, ra ndataxi ra ña
nda'a inka yuvi na xiin sa ña
kuni va ra.
44 Ra ndia ndia ka yuvi na
nduva sata yuu yo'o, saa ra
ta'nu ndi'i va na; ra tu mii
yuu yo'o tu na ndakava sata
na, saa ra kuu xe'e yaa va na
sa ña —*kachi Jesús xi'in na.
45 Ra saa ixto'ni ndia
xikua'a kuna'nu nuu ndia
sutu, xi'in ndia fariseo, ña
ndakani Jesús tu'un ndichi
yo'o, saa ra kundaa va ini
ndia, ña ka'an ra xa'a mii
ndia.
46 Ra saa kuni ndia ña tiin
ndia ra, ndi su ndiyu'vi va
ndia nuu na ñuu, saa chi
takundi'i na ñuu, ra kandixa
va na Jesús, ña kuu ra, ra
ka'an tu'un yu'u Ndioxi.

22

Tu'un ndichi xa'a viko tanda'a

1 Saa xa'a Jesús ndatu'un
ra inka tuku tu'un ndichi
xi'in na kachi ra saa:
2 —Ku'va ña xachiñu
Ndioxi, ra inuu va ña xi'in
chiñu ña xa iin rey ra xakin

viko tanda'a, ña satanda'a ra
tiaa lo'o se'e ra.
3 Ra te xa'a ra rey kan
ña xa nduvi ra koo viko
xa'a se'e ra, saa ti'vi ra na
xachiñu nuu ra kua'an na
nuu yuvi, na xa ndika'an ra
xi'in ku'un viko kan, ndi su
ndixïin na ku'un na.
4 Ra saa ti'vi tuku va ra
rey kan na xachiñu nuu
ra kua'an na, ra ndika'an
ra xi'in na kachi ra saa:
“Kua'an ndo ra ka'an ndo
xi'in na, ña na kixi na chi xa
xanduvi ndi'i va yu ña'a ña
kuxi na. Chi xa xa'ndia va
yu chiñu ña xa'ni na, kua'a
ni sindiki sana yu, ra saa tu
kua'a ni ka tu nuu kiti sana
yu ri sanda'a va yu, ra xa
iyoo nduvi ndi'i va ña, ra
kama ni na kixi na kachi ndo
xi'in na”, kachi ra rey kan
xi'in na xachiñu nuu ra.
5 Ra iin ta kachi ra rey
kan xi'in na xachiñu nuu ra
ke xa va na: Ndi su yuvi
kan ra nditiäa so'o vi na ña
ndika'an na xachiñu nuu ra
xi'in na, saa chi ndaki'in ta
iin ta iin na kua'an na chiñu
va na, iin na ndaki'in kua'an
koto'ni ñu'u, ra inka tu na
ndaki'in kua'an xiko va,
6 ra sava tu na ndukuiin,
ra tiin ná na xachiñu nuu ra
rey kan ra kanita'an na xi'in
na, ra xa'ni va ná na.
7 Ra saa te kundaa ini ra
rey kan, ra tiaa ni ndisaa ra
xi'in na, ra saa ti'vi ra ndia
soldado ra, ra ndixa'an ndia
xa'ni ndia takundi'i yuvi na
xa'ni na na xachiñu nuu ra,
ra ndia ñuu va na ke xa'mi
ndia soldado kan.
8 Ra saa ndika'an ra rey
kan xi'in na xachiñu nuu ra
kachi ra saa: “Takundi'i ña'a
ña kuniñu'u yo viko tanda'a
yo'o, ra xa iyoo nduvi yaa va
ña. Ndi su na ndika'an yu
xi'in kixi, ra köo ya'vi ndiaa
vi na ña kixi na, ña kan ke
ndikïxi na.
9 Ra vichin kua'an ndo iinii
kuvi nuu ndakita'an ichi,
nuu ya'a kua'a ni yuvi, ra
ka'an ndo xi'in takundi'i na
ndakita'an xi'in ndo, ra na
kixi na viko tanda'a”, kachi
ra rey kan xi'in na xachiñu
nuu ra.
10 Ra saa kee na xachiñu
nuu ra rey kan ndixa'an na
iinii kuvi ichi, ra ndakaya na
takundi'i va yuvi xaa xi'in
na, na va'a, xi'in na vä'a,
ra iin ndakutu ndaa va ve'e
nuu iyoo viko tanda'a kan.
11 Ra te ndiki'vi ra rey kan
kuni ra na ndixaa viko kan,
ra saa xini ra iin tiaa, ra
ndïxi tiaa kan tikoto ta'an
ña ndixi na kua'a, na ndixaa
viko tanda'a kan.
12 Ra saa ndika'an ra rey
kan xi'in tiaa kan kachi ra
saa: “Tata, ¿ni ke xa kun
ndiki'vi kun yo'o? Chi ndïxi
kun ta'an tikoto ña ndixi na
kua'a yo'o”, kachi ra xi'in
ra. Saa ra ndia nii tu'un
ndindäkuiin tiaa kan.
13 Ra saa ndika'an ra rey
kan xi'in na xachiñu nuu ra
kachi ra saa: “Tiin ndo ra,
ra chiku'ni ndo xa'a ra xi'in
nda'a ra, ra sako'ni ndo ra
chi ke'e, chi nuu ñaa, ra
ikan ke kuaku ni ra, ra iin
ndiakua ndakaxi nù'ù ra”,
kachi ra rey kan, kachi tu'un
ndichi yo'o —kachi Jesús
xi'in na.
14 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Kua'a ni va kuvi na
kana Ndioxi, ña ki'vi na

koo na xi'in ra nuu xa'ndia
ra chiñu, ndi su lo'o ni
va kuvi na ndakaxin ra
—kachi Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús xa'a ña cha'vi
na nuu na chiñu

15 Ra te sandi'i Jesús
ndakani ra tu'un ndichi kan
nuu na, ra saa ndaki'in
ndia fariseo kua'an ndia, ra
ndakuta'an ndia ndikata'an
ndia, ndia ku'va ke sa ndia
ña va'a na ka'an Jesús iin
tu'un ki'vi, ra saa ke kuvi
ni'i ndiee ndia, ña taxi ndia
kuachi xa'a ra ka'an ndia.
16 Ra saa ti'vi ndia fariseo
kan ndia ita'an xi'in ndia
kua'an ndia xi'in ndia ita'an
xi'in ra Herodes, ña kua'an
ndia kotondoso ndia Jesús,
ra te ndixaa ndia ra saa
ndika'an ndia kachi ndia saa
xi'in ra:
—Tata Maestro, kundaa
ini ndi chi ña ka'an kun ra
ña ndixa ni va kuvi ña, ra
saña'a kun yuvi tu'un Ndioxi
ta ku'va iyoo mii va ña, ra
nii xä kun xa'a vi ña ka'an
yuvi, chi iin kuu ndi'i va na
nuu kun, ra köo na ndakaxin
kun.
17 Ra ka'an xi'in ndi vichin,
¿a va'a ña cha'vi ndi nuu ra
tata chiñu César ñuu Roma,
xu'un ña nduku ra nuu ndi,
a vä'a? —kachi ndia xi'in
Jesús.
18 Ndi su xa kundaa va ini
Jesús, ña kuni ndia koton-
doso ndia ra, ra saa ndika'an
ra xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndia chi'ña tu'un va
kuvi ndo, saa chi yu'u va
kuvi ra ixtondoso ndo.
19 Ra vichin na ña'a ndo iin
xu'un kàà ña cha'vi ndo nuu
yu —kachi ra xi'in ndia.
Ra saa taxi na iin xu'un
kàà ña nani denario nda'a
ra.
20 Ra saa nindakatu'un ra
ndia kachi ra saa:
—¿Yoo na'na ke yo'o, ra
yoo kivi ke ndu'u nuu ña?
—kachi ra xi'in ndia.
21 Ra saa ndakuiin ndia
kachi ndia saa:
—Na'na ra César va kuvi
ña —kachi ndia.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ndia kachi ra saa:
—Tu saa, ra taxi ndo ña
kuu kuenda ra César nda'a
va ra, ra ña kuu kuenda
Ndioxi na taxi tu ndo nda'a
Ndioxi va —kachi Jesús xi'in
ndia.
22 Ra te xini so'o ndia ña
ndika'an ra tu'un kan, saa
ra ndakanda ni ini ndia,
ndia saa ra ndakoo ndia ra,
ra ndaki'in ndia kua'an va
ndia.

Ndakatu'un ndia saduceo
a ndixa ke ndatiaku na ndii

23 Ra suvi mii kii kan
ndixaa sava ndia saduceo
nuu Jesús, ra nindakatu'un
ndia ra, a ndixa ke ndatiaku
na ndii̱, chi ndia saduceo
kan, ra kuëe kandixa ndia
ña ndatiaku na ndii̱, ña kan
ke nindakatu'un ndia Jesús
kachi ndia saa:
24 —Tata Maestro, ndiayu
ña ndakoo ra Moisés nda'a
ndi, ra su'va va ke kachi
ña: "Tu ndia iin tiaa ra
iyoo yasi'i, ra ndikäku se'e ra
xi'in ña, ra ndixi'i va ra, saa
ra xiniñu'u na ndaki'in inka
ñani ra ña'a kan, ra ta xa na
kaku se'e ra xi'in ña, ra ta
iyoo se'e ra ndixi'i kan va,
na koo ña kaku kan", kachi
ndiayu ña ndakoo ra Moisés.
25 Ra ndakani nuu ndi
vichin ra na kundaa ini ndi,

chi su'va ke kuu xi'in iin
ve'e: Uxa tiaa xikuu ndia
ve'e ndia. Ra saa kuu ra ndi-
tanda'a va ñani ndia ra chee,
ra ndia nii se'e ra ndikäku
xi'in yasi'i ra, ra ndixi'i va
ra; saa ra ndaki'in ña inka
ñani va ra.
26 Ra saa ndo'o tu ra uvi
kan va, chi ndia nii se'e ra
ndikäku xi'in ña, ra ndixi'i
tu ra kan va, ra saa ndaki'in
ña inka tuku va ra, ra ndixi'i
tu ra uni kan va, ra uxa saa
ndia xindu'u ña xi'in va, ra
ndia nii ndia ndikäku se'e
xi'in ña, ra ndixi'i ndi'i va
ndia.
27 Saa ra te ndi'i, ra ndixi'i
tu mii ña'a kan va.
28 Ra ña kan ke kuni ndi
ndakatu'un ndi yo'o: Te na
ndatiaku ndia kan, ¿ra yoo
kuvi ndia kuu yii ña?, saa
chi xindu'u ña xi'in uxa saa
va ndia —kachi ndia xi'in
Jesús.

29 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:

—Ndo ya'a xini va kuvi
ndo, saa chi xa xïni ndo ni
ke kachi tu'un Ndioxi, ra xa
xïni tu ndo xa'a ndiee va ra.
30 Saa chi te na xaa kii
ña ndatiaku na ndixi'i, ra
tiaa xi'in na si'i ra tandä'a
ka na, chi xa ta iyoo mii na
tatun Ndioxi, na iyoo ndivi
va nduu na.
31 Ra ña ka'an tu ndo a
ndixa ke ndatiaku na ndii,
ra nuu ndiayu ña ndakoo
ra Moisés va ke ndakani ña
xa'a ña, ¿ra a kä'vi va ndo
ña tu saa? Ra na kundaa
ini ndo chi su'va va ke kachi
Ndioxi ndika'an ra:
32 “Yu'u kuvi Ndioxi ra
kañu'u ra Abraham, xi'in
ra Isaac, xi'in ra Jacob”,
kachi ra. Ra xi'in tu'un yo'o
ke kundaa ini yo ña ndati-
aku va ndia xii xikua yo yo'o,
saa chi tu ndindatiäku ndia
saa ra küvi vi kañu'u ndia
Ndioxi —kachi Jesús xi'in
ndia saduceo kan.
33 Ra te xini so'o yuvi
na ndee kan, ña ndichi
ni saña'a Jesús, saa ra
ndakanda ni ini na.

Saña'a Jesús ndia ña kuu ndiayu ña chee va'a ka

34 Ra saa te kundaa ini
ndia fariseo ña sakutaxin
Jesús yu'u ndia saduceo kan,
ra saa ndakuta'an tuku va
ndia ña ndikata'an ndia,
35 Ra saa nindakatu'un iin
ra maestro ra saña'a ndi-
ayu Ndioxi Jesús, ña kuni
ra kotondoso ra ra, ra saa
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
36 —Tata Maestro, ¿nuu
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ra ndia ña kuu ndi-
ayu ña chee va'a ka nuu
takundi'i ña? —*kachi ra.
37 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:

—Ndiayu ña ka'nu va'a
ka nuu takundi'i ña ke
yo'o: “Ku'vi ni ini kun kuni
kun Tata kun Ndioxi xi'in
takundi'i nima kun, xi'in
takundi'i ña tiaku kun, xi'in
takundi'i ña xinituni kun.”
38 Ra ña yo'o ku ndiayu ña
nuu va'a va, ra ña yo'o ke
chee nuu takundi'i va tu ña.
39 Ra ndiayu ña uvi ku tu
ña yo'o, ra kuni kita'an va ña
xi'in ndiayu ña nuu: “Ku'vi
ni ini kun kuni kun na ta'an
kun, ta ku'va ku'vi ini kun
xini kun mii kun”, kachi ña.
40 Ra uvi saa ndiayu yo'o
kuvi ña kuu tio'o takundi'i
va ndiayu Ndioxi ña ndakoo

ra Moisés, ra kuu tu ña tio'o ña saña'a na ndika'an tu'un yu'u Ndioxi xina'a va —kachi Jesús xi'in ra.

Ka'nu ni ka va ra ti'vi Ndioxi xaa nuu ra rey David

41 Ra saa kúú ndia fariseo kan ita'an ndia ndita ndia, ra saa nindakatu'un Jesús ndia,
42 kachi ra saa:

—¿Ndixaa tuvi ndo'o xa'a ra ti'vi Ndioxi xaa sakaku na yuuvi yo'o? ¿Ra yoo se'e ku ra tuvi ndo? —kachi Jesús xi'in ndia.

Ra saa ndakuiin ndia kachi ndia saa xi'in ra:

—Se'e ra David va kuvi ra —kachi ndia.

43 Ra saa ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:

—Tu saa, ¿ra nichuun ke ndika'an David ña kuu Iva ra, ra kixi kan? Te ndika'an ra xi'in ndiee Tachi Yii Ndioxi, ta kachi ra su'va:

44 Su'va kachi Tata yu Ndioxi
xi'in Iva yu:
Na'a, kundu'u kun xitia
kua'a yu,
ra na sandi'i yu xa'a
takundi'i na iyoo kuachi
xi'in kun, kachi
Ndioxi ndika'an ra,
kachi ra David.

45 'Ra tu "Iva" va tu ra David kachi ra xi'in ra ti'vi Ndioxi xaa, saa ra, ¿ni ke sa tu ra ña kuu se'e ra ra? —kachi Jesús xi'in ndia.

46 Saa ra ndia nii ka tu'un ninï'i ndia ndakuiin ndia yu'u ra. Ra ndia kii kan ke ndixkuiin na ña nindäkatu'un ka na Jesús.

23

Ka'an Jesús ña chi'ña ni tu'un ndia fariseo ra saa tu ndia maestro va

1 Ra saa ndika'an Jesús xi'in yuvi na ndee kan, ra ndika'an tu ra xi'in ndia ita'an xi'in ra va ra kachi ra saa:
2 —Ndia maestro saña'a ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, xi'in ndia fariseo, ra xini va'a va ndia kan ni ke kachi tu'un Ndioxi.
3 Ña kan ke, na kandixa va ndo takundi'i ña saña'a ndia ndo'o, ndi su na kundïkun ndo chiñu ki'vi ña xa ndia, chi ndia kan, ra siin saña'a ndia, ra siin tu xa va ndia.
4 Ra kua'a ni chiñu ña ndaku, ña u'vi ni xa'ndia ndia nuu yuvi sa na, ndi su mii tu ndia, ra ndia nii chiñu lo'o ña ka'an ndia xa'a ke xä vi ndia.
5 Ra takundi'i chiñu ña xa ndia, ra süvi ña xato'o ndia Ndioxi ke xa ndia ña, chi ña kuni ndia kindoo va'a ni ndia nuu na ñuu va ke xa ndia ña. Ra xa'a ña kan ke iin ni'i savi ndia tutu ña ndoso tu'un Ndioxi nuu xika ndia, ra ndia nuu tikoto ndia xi'in tiaan va ndia ndee tu'un Ndioxi xika ndia, ra xinisii ni tu ndia kundixi ndia tikoto ña nani ni i'va yu'u va ña va'a na kuni yuvi ra ka'an na xa'a ndia, ña nd-inuni ni ndikun ndia Ndioxi.
6 Ra te kua'an ndia nuu iyoo viko, a te kua'an tu ndia ve'e ñu'u, ra kutoo ni ndia kundee ndia tiayu tu ndita chi nuu, nuu ndee na kuna'nu.
7 Ra kuni ni tu ndia ña na sato'o yuvi ndia, te ndakuta'an na xi'in ndia

nuu ya'vi, ra “maestro” ke
na kachi yuvi xi'in ndia kuni
ndia.
8 ’Ndi su ndo'o ra ndiätu
ndo ña ka'an na “maestro”
xi'in ndo, saa chi ndo'o ra iin
kuvi va ndo xi'in takundi'i
yuvi, ra indaa mitu'un va
kuu Cristo ra kuu Maestro
ndo.
9 Ra ndia nii tu na, na
kä'an ndo “tata” xi'in nuu
ña yuuvi yo'o, chi indaa
mitu'un va kuvi Tata yo
Ndioxi ra iyoo ndivi.
10 Ra nii täxi tu ndo ña
ka'an na “maestro” xi'in
ndo, saa chi indaa mitu'un
va kuu Cristo ra kuu Mae-
stro.
11 Ra na kuchee inuu nuu
ndo, ra xiniñu'u na sachiñu
na nuu takundi'i va ndo.
12 Saa chi yuvi na ndasa
chee ni mii, kuvi na nduu
lo'o va, ra na ndasa lo'o mii
kuvi tu na nduchee ka va.
13 ’Ra nda'vi ni ndo'o,
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
xi'in ndo'o ndia fariseo, saa
chi chi'ña ni tu'un ndo, ra
ndasi ndo ye'e ña kuu ichi
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu, ra
täxi ndo ki'vi yuvi, ra nii mii
tu ndo xïin ki'vi va, ra na
kuni ki'vi, ra nii täxi tu ndo
ki'vi na kan va.
14 ’Nda'vi ni ndo'o, ndia
maestro ndia saña'a ndi-
ayu Ndioxi, xi'in ndo'o ndia
fariseo, saa chi chi'ña ni
tu'un ndo, ra sanda'vi ni
tu ndo na si'i nda'vi na
ndukuaan va, chi kindiaa
ndi'i ndo ña'a ña iyoo ve'e
na nda'a na, ra ña kuni ndo
kindoo va'a ndo nuu na ñuu,
ra na'a ka vi ka'an ndo xi'in
Ndioxi. Ra xa'a ña xa ndo
ña yo'o ke chee ni ka tundo'o
vaxi nuu ndo sa Ndioxi.
15 ’Nda'vi ni ndo'o, ndia
maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndo'o ndia
fariseo, saa chi chi'ña ni
tu'un ndo, ra kee ndo kua'an
ndo iinii kuvi nuu ñu'u, ra
ndia nuu tiañu'u va ya'a ndo
kua'an ndo ña nduku ndo
na kundikun sata ndo, ra te
ni'i ndo na, ra na ndiee ka
sandi'i ndo xa'a va kuvi na,
saa chi na ndasa ña'a va ndo
kuvi na, ra ndiaya ke ku'un
va na, xa'a ña xa ndo.
16 ’Nda'vi ni ndo'o, saa chi
ta ku'va iyoo na kuaa va ke
iyoo ndo, ra ni'i tu ndo ichi
nuu inka na kuaa va, saa chi
ka'an ndo xi'in yuvi kachi
ndo saa: “Tu ve'e ñu'u ka'nu
ke na chuna'a na ña kindoo
na sa na iin chiñu, saa ra
kuni kachi ña saa ña köo
ña ndikindoo vi na, ndi su
tu oro ña iyoo ini ve'e ñu'u
ka'nu va ke na chuna'a na,
saa ra xiniñu'u na saxinu va
na nuu ña kindoo na sa na”,
kachi ndo.
17 ¡Ndo'o, ra na ki'vi va
kuvi ndo, ra kuaa va tu ndo!
¿Ndia ña ke xiniñu'u va'a ka
tuvi ndo: a oro, a ve'e ñu'u
ka'nu, ña ndasa yii oro kan
va?
18 Ra ka'an tu ndo kachi
ndo su'va va xi'in yuvi: “Tu
Altar yii ke na chuna'a na ña
kindoo na ña sa na iin chiñu,
saa ra kuni kachi ña saa, ña
köo va'a ña ndikindoo vi na
sa na; ndi su tu ña'a ña ñu'u
ña soko na nuu altar yii ini
ve'e ñu'u va ke na chuna'a
na ña kindoo na sa na iin
chiñu, saa ra xiniñu'u na
saxinu va na ña kindoo na
sa na”, kachi ndo.

19 Ndo'o, ra kuaa ndo, ra
ki'vi ni va tu ndo, saa chi
¿ndia ña ke xiniñu'u va'a ka
tuvi ndo, ña'a ña soko na, a
mii altar yii, nuu kua'an ña
nduyii va ña?
20 Ra na chuna'a altar yii,
ña kindoo na sa na iin chiñu
ra süvi takua altar yii ke
chuna'a na ña kindoo na sa
na ña, chi chuna'a tu na
takundi'i ña'a, ña iyoo nuu
altar yii kan va.
21 Ra na chuna'a tu ve'e
ñu'u ka'nu ña kindoo na
ña sa na iin chiñu, saa ra
süvi takua ve'e ñu'u ka'nu
ke chuna'a na ña kindoo na
sa na ña, chi chuna'a tu na
Ndioxi ra iyoo ini va ña.
22 Ra na chuna'a ndivi ña
kindoo na sa na iin chiñu, ra
süvi takua ndivi ke chuna'a
na ña kindoo na sa na ña,
chi chuna'a tu na Ndioxi va,
ra saa tu tiayu tun ndu'u va
ra.
23 ’Ndavi ni ndo'o, ndia
maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndo'o ndia
fariseo, saa chi chi'ña ni
tu'un ndo, chi ña xa ndo
ke tava va ndo iin ta'vi lo'o
ña'a ña chi'i ndo tixi uxi ta'vi
takundi'i ña'a, ña chi'i ndo,
ra taxi ndo ña nda'a Ndioxi,
ndi su naa va ini ndo ña
saxinu ndo ndiayu Ndioxi
ña xiniñu'u va'a ka, ña ka'an
kachi saa: na sato'o ndo na
ta'an ndo, na ku'vi ini ndo
kuni ndo na, ra na kandixa
va'a tu ndo Ndioxi va; ra na
taxi tu ndo iin ta'vi lo'o nuu
uxi ta'vi ña'a ña chi'i va ndo,
ra na kukuïin vi ndo ña sa
ndo ña kan.
24 Ndo'o, ra na kuaa, na
inuu ichi nuu na kuaa va
kuvi ndo, saa chi te xi'i ndo
ndia ndia ka ndutia, ra sax-
ixin va ndo ra ña va'a na
köko ndo ndikama vali, ndi
su xïni vi ndo, ra koko va tu
ndo iin camello chee. Ra na
kundaa ini ndo ña ka'an yu
su'va xi'in ndo, saa chi, niña
chiñu vali va ke ndi'i ni ini
ndo xa'a, ra ndiayu Ndioxi
ña xiniñu'u va'a, ndakoo va
tu ndo.
25 ’Nda'vi ni ndo'o ndia
Maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndo'o ndia
fariseo, saa chi chi'ña ni
tu'un ndo, ra te ndakatia
ndo ko'o xixi ndo, a yaxin
ña xi'i ndo tiakuii, ra niña
chi sata va ña ke ndakatia
ndo, ndi su chi ini ña, ra iin
chitu ndaa va ña yakua. Ra
ta ku'va xa ndo xi'in ña yo'o
ke, iyoo tu mii va ndo, saa
chi to'o ni va xa ndo, ndi su
nima ndo ra iin chitu ndaa
va ña xi'in ña kui'na xi'in ña
kini.
26 Ndo'o, ndia fariseo
kuaa, ra xi'na ka va chi ini
yaxin ndo xi'in ini ko'o ndo
ke na ndakatia ndo, ra saa
ke kindoo va'a tu ndia chi
sata va ña.
27 ’Nda'vi ni ndo'o, ndia
maestro saña'a ndiayu
Ndioxi xi'in ndo'o ndia
fariseo, saa chi chi'ña ni
tu'un ndo, ra ta iyoo kaka na
ndii va ke iyoo ndo, saa chi
kaka na ndii, ra chi sata va
ña ke ndaka'yu na, ña yaa,
ra saví ka vi ña'a ña, ndi su
chi ini ña, ra iin chitu ndaa
va leke ndii, xi'in takundi'i
ña kini.
28 Ra ta ku'va iyoo kaka na
ndii kan va ke iyoo tu ndo'o
va, saa chi to'o ni va xa ndo
nuu yuvi, ndi su nima ndo,
ra iin chitu ndaa va ña xi'in
tu'un chi'ña xi'in ña ndiva'a.

29 ’Nda'vi ni ndo'o ndia
maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndo'o ndia
fariseo, saa chi chi'ña ni
tu'un ndo, ra täxi va'a vi
ndo, ndi'i xa'a kaka nuu
ndo'ni na ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a, ra saa xa
tu ndo, xi'in kaka nuu ñu'u
na xindikun Ndioxi va, chi
savi ka vi ndasa ndo xi'in
ña,
30 Ra te ndi'i, ka'an ndo
kachi ndo saa: “Tu xa
ndee vi yo kii te xindee na
xii xikua yo xina'a, saa ra
kandïxa vi yo, ña koo yu'u
yo xi'in na, ña ka'ni na na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi”,
kachi ndo.
31 Ra xi'in tu'un ña ka'an
ndo yo'o ke, ndaña'a ndo mii
ndo ña kuu ndo se'e xikua
na xa'ni na ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a va.
32 ¡Ra ta ku'va xa na xii
xikua ndo ke na sa tu ndo'o
va, ña va'a na saxinu ndo
nuu chiñu ña xa'a na xi'in te
yachi!
33 Ndo'o, yuvi ña'a, se'e
timia'a, ¿ra ni ke sa ndo ña
va'a kaku ndo, ra kü'un ndo
ndiaya, tuvi ndo?
34 Ra na kundaa ini ndo,
chi yu'u kuvi ra ti'vi na ka'an
tu'un yu'u Ndioxi kixi na,
xi'in na ndichi, xi'in na mae-
stro saña'a tu'un Ndioxi; ndi
su ndo'o, ra ka'ni va ndo
sava na, ra sava tu na tiin
ndo katakaa ndo nda'a cruz
va, ra sava tu na tiin ndo
kani ndo nuu ke'e ve'e ñu'u
va, ra sava tu na kundikun
ndo taxi ndo ta ñuu ta ñuu
va.
35 Ra xa'a ña sa ndo ña
yo'o ke, ndakuiso kuachi ndo
xa'a takundi'i nii yuvi to'o,
na xa'ni na xii xikua ndo
xina'a ta kuu ra Abel, iin
saa ndia ra Zacarías, se'e ra
Berequías, ra xa'ni ndo ini
ve'e ñu'u nuu iyoo altar yii.
36 Ra ña ndaa ka'an yu
xi'in ndo, chi xa'a nii na
ndixi'i kan ke, kixi yaa va
tundo'o sata ndo'o na ndee
tiempo vichin —*kachi Jesús
xi'in na.

Xaku Jesús xa'a na ñuu Jerusalén

37 Saa ndika'an Jesús kachi
ra saa:
—¡Kusuchi ni ini yu xa'a
ndo'o na ñuu Jerusalén, saa
chi vä'a va'a vi xa ndo, chi
xa'ni ndi'i va ndo na ka'an
tu'un yu'u Ndioxi, ra xakin
tu ndo yuu na ti'vi Ndioxi
vaxi nuu va ndo! ¡Ra kua'a
ni va ichi kuni yu ndakaya
ndi'i yu ndo'o ña sakaku yu
ndo'o, ta ku'va xa iin nduxi
xi'in se'e vali ri, ta ndataan
ri ri tixi ndixin ri, ra saa ke
kuni yu sa yu xi'in ndo, ndi
su ndixïin ndo!
38 Ra xa'a ña kan ke ni'i
ndo tundo'o vichin, saa chi
ve'e ndo, ra ndoo nda'a ndi'i
va ña,
39 ra kuni yu ña na kun-
daa ini ndo, chi vichin, ra
küni yachi ka ndo yu'u, chi
ndia te na xaa kii, ña ka'an
na ñuu yo'o xi'in yu kachi
na saa: “¡Ka'nu ni ra xaa
sakaku yoo xi'in kivi Tata yo
Ndioxi ra iyoo ndivi!”, kachi
na, ra ndia saa vi ke kuni
ndo yu'u —*kachi Jesús xi'in
na.

24

Ka'an Jesús ña ndi'i va xa'a ve'e ñu'u ka'nu ñuu

Jerusalén

1 Ra saa te kanata Jesús ini
ve'e ñu'u ka'nu, ra ndaki'in
ra kua'an ra, ra saa kuy-
achin ndia ita'an xi'in ra, ra
ndika'an ndia xi'in ra xa'a
ve'e ñu'u ka'nu kan, ña chee
ni ña, ra iyo ni kaa ña.
2 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿A tiaa ni iyo kaa ve'e
ñu'u chee yo'o tuvi ndo? Ra
na kundaa ini ndo chi ña
ndaa va ke ka'an yu xi'in
ndo vichin, chi vaxi kii ra
ña ndi'i xa'a va kuvi ña,
ra yuu ña kuva'a ña, ra
iin kutia yava va ña kundee
ña —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

Su'va ke kuu te xa ninumi ndi'i xa'a ña yuuvi

3 Ra saa ndaki'in ndia
kua'an ndia iku ña nani
Olivo, ra ikan ndixaa Jesús
ndakundu'u ra, ra saa kuy-
achin ndia ita'an xi'in ra, ra
nindakatu'un ndia ra kachi
ndia saa:
—Tata, kuni ndi ña na
ndatu'un kun xi'in ndi,
¿ama ke kuu ndi'i ña
ndika'an kun? ¿Ra ni ke kuu
kuni ndi ta xa ninumi ndiko
kun kixi kun? ¿Ra ni ke sa
tu ndi kundaa ini ndi ta xa
ninumi ndi'i xa'a ña yuuvi
yo'o? —kachi ndia xi'in ra.
4 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Kuenda ni koo ndo, koto
ndia na sanda'vi ndo'o.
5 Chi kua'a ni na kixi
ra kuniñu'u na kivi yu ña
sanda'vi na yuvi, ra kachi na
saa: "Yu'u ku Cristo ra xaa
sakaku na yuuvi yo'o", kachi
na, ra kua'a ni yuvi sanda'vi
na.
6 Ra te xa na xa'a kuni
so'o ndo ña xa iyoo ni kuachi
ra xa'a kuni so'o ndo ña
kanita'an ni yuvi saa ra
kuayü'vi ndo, chi xiniñu'u
saa ke kuu va. Ndi su süvi ña
xa ndi'i xa'a kuvi ña yuuvi
yo'o.
7 Ra kua'a ni ñuu ra
kanita'an ni ña xi'in ta'an
ña, ra saa tu ñuu ña kuna'nu
va, chi kanita'an ni tu ña
kan va xi'in ta'an ña; ra
kua'a ni nuu kue'e kixi, ra
kundikaa ni soko, ra kua'a ni
ñuu ndiee ni taan.
8 Ndi su süvi ña ndikun
ndi'i xa'a kuvi ña yuuvi yo'o,
chi ña sakan xa'a va kuvi
tundo'o ña satixu'vi ña na.

9 'Ra kii kan tiin na ndo'o,
ra ndataxi na ndo'o nda'a
na chiñu ra sandiva'a ni
na xi'in ndo; ra ka'ni na
ndo'o, ra kundasi takundi'i
na yuuvi yo'o ndo'o, xa'a ña
ndikun ndo yu'u.
10 Ra te xa na xaa kii kan,
ra kua'a ni na ndikun yu'u,
ra nandiko va ini na, ra
kundïkun ka na yu'u; ra xa'a
na kundasi ta'an mii va na,
ra xiko ta'an mii va tu na
nuu na chiñu.
11 Ra kii kan ra kua'a ni
na maña, na xa ka'an tu'un
yu'u Ndioxi kixi sanda'vi
yuvi, ra kua'a ni yuvi
sanda'vi na.
12 Ra xa'a ña nduu ikú ni
yuvi ke kua'a ni na ndikò, ra
kü'vi ka ini na kuni ta'an na.
13 Ra na kuchuun sa ndiee
ini ndia kii ndi'i, ra ndïko ini
na ña ndikun na yu'u, ra na
kan ku vi na kuchuun kaku
va.
14 Ra iinii saa ña yuuvi
yo'o ka'an ndoso na ndikun
yu'u, tu'un Ndioxi ña ka'an

xa'a ichi nuu xa'ndia ra
chiñu, ña va'a na kundaa ini
takundi'i na xa'a ña, ra saa
vi ke ndi'i xa'a ña yuuvi yo'o.
15 ’Ra vichin ke na kundaa
ini ndo, chi vaxi kii ra kanata
kiti ña'a ri kundasi Ndioxi
xini ra. Ra ri kan kuvi ri
ndika'an ra Daniel xa'a. Ra
ta xa na kuni ndo kiti kan
ña ndakundu'u ri nuu yii, ra
saa ke kundaa ini ndo ña xa
xaa kii ña vaxi tundo'o va
—na ka'vi, ra na kundaa ini
na xi'in ña ka'vi va na—,
16 ra na ndee Judea, ra na
kunu na ku'un na chi iku va.
17 Ra na ndee tu chi xini
ve'e, ra na kï'vi ka na ve'e
na, ña ndaki'in na ña'a na.
18 Ra na ñu'u xachiñu iku,
ra na ndïko ka na ve'e na ña
ndaki'in na tikoto na.
19 Ra nda'vi ni na si'i na
ñu'u se'e, xi'in na iyoo se'e
vali, te na xaa kii ña kuu ña
yo'o.
20 Ña kan ke na ka'an ni
ndo xi'in Ndioxi, ra te xa na
kuu saa, ra na küu ña yoo
te kuun savi, xi'in ni kii yii
sábado kii ndakindiee.
21 Ra tundo'o ka'nu ña kuu
kii kan, ra ndia te xava'a
Ndioxi ña yuuvi yo'o, ra täan
kuu ña, iin saa ndia vichin,
ra nii kii ña vaxi küu ka ña.
22 Ra tu kuë ndixa'ndia
Ndioxi tiempo yo'o ña ndasa
lo'o ra ña, saa ra ndia nii
yuvi kuvi na käku vi, ndi
su xa'a na ndikun sata ra
na ndikaxin ra ke ka'ndia ra
tiempo yo'o ra ndulo'o va kii.
23 ’Ra kii kan ndakoyo sava
yuvi ka'an na xi'in ndo kachi
na saa: “Koto'ni ndo, chi kaa
iin ra ti'vi Ndioxi xaa sakaku
yoo”, kachi na; ra ka'an tu
na kachi na saa: “Kaa va iin
ra”, kachi na xi'in ndo, ndi
su na kandïxa ndo ña ka'an
na.
24 Chi kua'a ni na maña
kixi ra kachi na saa: “Yu'u
ku Cristo”, a “Yu'u kuvi ra
ka'an tu'un yu'u Ndioxi”,
kachi na. Ra kua'a ni ña
ndichi xi'in ña xitu'un sa
na, ña sanda'vi na yuvi, ra
kusana ndia na xa ndikaxin
Ndioxi kundikun ichi va ra
kuni na sanda'vi na.
25 Ña kan ke xa ka'an
ndi'i va yu ña yo'o xi'in ndo
vichin, ra na ki'in ni ndo
kuenda xi'in mii ndo.
26 Ra te na ka'an na
xi'in ndo kachi na saa:
“Kua'an ndo kuni ndo, chi
iku kaa iin ra ti'vi Ndioxi xaa
sakaku yoo”, kachi na; ra na
kandïxa ndo ku'un ndo. Ra
tu na ka'an tu na xi'in ndo
kachi na saa: “Na'a ndo, ra
kuni ndo chi ini ve'e yo'o iin
ra ti'vi Ndioxi xaa sakaku
yoo”, na kachi na xi'in ndo,
saa ra na kandïxa ndo na.
27 Saa chi kii na nandiko
yu'u ra xaa yo'o vichin ra iin
ta ku'va xa taxa ta ndaye'e
ña chi nuu kanata ñu'u ra
iin saa ndia chi nuu kita
ña, saa ke kuu, saa chi kuni
takundi'i va na yuuvi yo'o
yu'u.
28 Ra xa kundaa va tu ini
ndo, chi ndia ndia ka mii
nuu ndee kiti ndìì, ra ikan
ke ndakuta'an pilo ndee va
ri —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

*Su'va ke kuu te na ndiko
ra ti'vi Ndioxi xaa nuu ña
yuuvi yo'o*

29 ’Ra te xa na ndi'i su'va
kuu tundo'o ka'nu kan, saa
ra kuñaa nuu ñu'ù kaa, ra
nii yoo kaa ra ndayë'e ka ri,
ra kimi ri ndee nuu ndivi
kaa, ra koyo ndi'i va ri, ra

takundi'i ña'a ña ndee nuu
ndivi kaa ra ndakanda ndi'i
va ña.
30 Ra saa kuni takundi'i na
ña kuu nuu ndivi, ña taxi
ku'va nuu na ña xa kuyachin
ni ndiko tuku yu'u, ra xaa
yo'o kixi yu. Ra te xa na kuni
takundi'i na ñuu yuuvi yo'o
yu'u, ña kee yu ndivi vaxi yu
iin nuu viko xi'in takundi'i
ndiee yu ña ka'nu, saa ra
yu'vi ni na ra kuaku ni na.
31 Ra ti'vi yu na tatun yu
ku'un na kumi saa tutun
ña yuuvi, ra kuni'i na itun
tivi na, ña ndakaya na na
ndikaxin yu koo xi'in yu
ndivi, na ndee chi nu kanata
ñu'u, ra iin saa ndia nuu kita
ña.
32 ’Ra na kutu'va ndo tu'un
ndichi xa'a itun koxi: Te xa
xa'a nduu itia nda'a nu, ra
xa'a ndukuii nu, ra saa ke
xa kundaa ini ndo ña xa
kuyachin tiempo savi va.
33 Ra ku'va saa ke iyoo tu
ña yo'o va, saa chi te xa
na kuni ndo ña xa'a kuu
takundi'i ña yo'o, saa ra kuni
kachi ña saa, ña xa ninumi
ndiko tuku va yu.
34 Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, chi yuvi na
ndee vichin ra ndee ka va na
nuu ña yuvi yo'o, te na kuu
takundi'i ña yo'o.
35 ’Ndivi kaa xi'in ñu'ú
yo'o, ra ña ndi'i xa'a va kuvi
ña, ndi su tu'un yu ra ndï'i
xa'a ña, chi xinu ndi'i va ña
ka'an ña.
36 ’Ra ndia nii na kundäa
ini ndia kii ke, ra ndia hora
ke ndiko yu, chi ndia nii na
tatun Ndioxi na iyoo ndivi ra
kundäa ini na; ra nii yu'u,
ra xaa yo'o, kundäa ini; chi
indaa mitu'un iva va yu kuvi
ra xini ama ke kuu saa.
37 Ra na kundaa ini ndo,
chi ta ku'va kuu xina'a, te
ndixiyo ra Noé va ke kuu, kii
te na ndiko yu'u ra xaa yo'o,
38 saa chi te xitiaku ra Noé,
te täan kuun savi ña'a, ra
yuvi kan, ra ndakundiee na
xixi na, ra xi'i na, ra sa-
tanda'a ta'an va tu na, ra saa
kuu na ndee na saa, ndia te
ndixaa kii ndiki'vi ra Noé ini
barca va.
39 Saa chi nindakäni ini vi
na ña ndi'i xa'a ña yuuvi,
ra saa kuu na ndee na saa,
ndia te xa'a kuun ña'a savi
ra xa'ni ndi'i va ra na. Ra
ku'va saa ke kuu tu te xa na
ndiko yu'u ra xaa yo'o vichin
va.
40 Chi kii kan, ra tu ñu'u
uvi tiaa xachuun ndia iku, ra
iin ra ku'un xi'in yu, ra iin ra
ndoo va.
41 Ra tu xika tu uvi na si'i,
ndiko ná, ra iin ña ku'un
xi'in yu, ra iin ña ndoo va.
42 ’Ña kan ke na ki'in ni
ndo kuenda, chi kundäa ini
ndo ama ke ndiko yu'u, ra
kuu Iva ndo kixi yu.
43 Ra na kundaa ini ndo ña
yo'o, saa chi tu iin ra tata,
ra iyoo iin ve'e ra, ra na
kundaa ini ra ama ke ki'vi
ra kui'na ña sakui'na ra ña'a
ve'e ra, saa ra küsun vi ra,
chi kundu'u va ra kondiaa
ra, ra täxi vi ra ki'vi ra kui'na
kan ña sakui'na ra ña'a ra.
44 Ra ku'va saa ke na sa tu
ndo'o va, ña na koo nduvi
ni ndo; saa chi yu'u ra xaa
yo'o, ra kii te kuëe ndiatu
ndo yu'u va ke ndiko yu kixi
yu —kachi Jesús xi'in na.

*Tu'un ndichi xa'a na va'a
ni xachiñu tatu xi'in xa'a na*

yuku

45 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—Ná ndatu'un yu xi'in ndo ndia ku'va ke iyoo iin ra xachiñu tatu ra to'o ni, ra ndichi ni ra. Ra na kundaa ini ndo chi ra kan kuvi ra ndaki'in ndiayu ña ki'in ra kuenda xi'in ve'e ra kuu xito'o ra, ña va'a taxi ra ña kuxi takundi'i na xachiñu tatu nuu ra kuu xito'o ra, ta mii hora ña ka'un ini na.

46 Ra va'a ni kee ra xachiñu tatun kan, tu iin ta ku'va ndika'an ra xito'o ra xi'in ra ke, na sa ra, te na nandiko ra kan xaa ra.

47 Ra ña ndixa ke ka'an yu xi'in ndo, chi taxi va ra xito'o ra, ndiayu nda'a ra ña ndakuiso chiñu ra xi'in takundi'i ña'a, ña kuu mii ra xito'o ra.

48 Ndi su tu ra xachiñu tatu kan, ra ra iku va kuvi ra, ra xa'a ra ndakani ini ra ka'an ra saa: “Ndïko yachi vi ra xito'o yo”, ka'an ra.

49 Saa ra xa'a ra sandiva'a ra xi'in na xachiñu tatu ta'an ra, na nindoo nda'a ra ki'in ra kuenda xi'in. Ra ndakuta'an ra xi'in na xi'i, ña kuxi ra xi'in na, ra ko'o ra xi'in va na.

50 Ra kii te kuëe ndiatu ra, te naa ni ini ra, saa ra tu'va xaa va ra xito'o ra, ña ni'i ta'an ra xi'in ra.

51 Saa ra tiaa ni sandiva'a ra xito'o ra xi'in ra, ra tiin ra ra, ra sako'ni ra ra nuu ndo'ni yuvi ña'a, na chi'ña tu'un. Ra ikan kuu nuu kuaku ni ra, ra iin ndiakua ndakaxi nù'ù ra —*kachi Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra.

25

Tu'un Ndichi xa'a uxi na si'i vali kuaan tiaki

1 Saa ndika'an Jesús iin tu'un ndichi xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—Ta ku'va ndo'o uxi na si'i vali kuaan, saa ke kuu, xi'in ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu. Na si'i vali kuaan na uxi kan, ra ki'in na ña'a, nuu ñú'u ndutia xa'an ra kutuun nuu na, ña va'a ku'un na ndaki'in na ra tanda'a kan.

2 Ra u'un kuvi na ndichi ni, ra u'un kuvi tu na ki'vi va.

3 Ra na ki'vi kan, ra takua mii ña'a ña ñu'u ndutia xa'an ña kutuun nuu va na ndaki'in na kua'an xi'in na, ndi su kuä'an ka inka ña'a ña ñu'u ndutia xa'an ra nandee ka ini ña, xi'in na.

4 Ndi su na si'i na ndichi ni kan, ra ndaki'in na ña'a ña ñu'u ndutia xa'an kutuun nuu na, ra kua'an ka tu inka ña'a ña ñu'u ndutia xa'an va xi'in na.

5 Ra saa kuu, ra kukuachi va ra tanda'a kan, saa ra ki'in ma'na va na, ra ndikixi ndi'i va na.

6 Ra saa te kua'an kuu sava ñuu, ra tu'va xini so'o va na ninda'yu yuvi, kachi na saa: “Kee ndo ra ndaki'in ndo ra tanda'a, chi xa vaxi ra”, kachi na.

7 Ra saa ndakoo takundi'i na si'i vali kuaan kan, ra xa'a na ndasavii na ña'a ña kutuun nuu na.

8 Ra saa ndika'an na u'un, na ki'vi kan xi'in na u'un, na ndichi kan, kachi na saa: “Sani'i ndo lo'o ndutia xa'an ndu'u, saa chi ñù'ù ndi ra xa kuni nda'va va ña nuu ndi”, kachi na.

9 Ra saa ndakuiin na ndichi ni kan kachi na saa

xi'in na ki'vi kan: “Küvi taxi ndi ra nda'a ndo, saa chi iyo ni nda'va tu ñù'ù ndu'u va, ra ña va'a na kumäni ra nuu yo. Ra va'a ka va na ku'un mii ndo nuu kiya'vi ra, ra sata ndo ra sachiñu xi'in va ndo”, kachi na xi'in na.

10 Ra nani saa kuu na u'un, na ki'vi kan, ndo'ni na ichi kua'an na, ña sata na ndutia xa'an ra kutuun nuu na, saa ra xaa va ra tanda'a kan, ra na u'un, na xa iyoo nduvi kan, ra ndiki'vi va na xi'in ra ini ve'e nuu iyoo viko tanda'a kan, saa ra ndasi va ye'e ve'e kan.

11 Ra te ndi'i, saa xaa na si'i vali kuaan ki'vi kan, ra xa ndasi va ye'e, ra saa xa'a na kana na kachi na saa: “Tata, ndakuña ye'e nuu ndi, nda'vi ni ndi”, kachi na.

12 Ra saa ndakuiin ra tanda'a kan kachi ra saa: “Küvi, saa chi xïni yu ndo'o”, kachi ra xi'in na, kachi tu'un ndichi yo'o —kachi Jesús xi'in na.

13 Ra saa ndika'an ka Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—Na ki'in ni tu ndo'o va kuenda xi'in mii ndo vichin, saa chi kundäa ini ndo ndia mii kii ke, ra ndia mii hora ke ndiko yu'u ra xaa yo'o kixi yu —kachi ra xi'in ndia.

Tu'un ndichi xa'a xu'un

14 Ra saa ndika'an Jesús inka tuku tu'un ndichi xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu, ra ku'va su'va ke kuu xi'in ña. Ta ku'va ndo'o iin ra tata, ra ndasavii ña kee ra ku'un ra inka ñuu xika, ra ndakana ra na xachiñu nuu ra, ra ndataxi ra xu'un ra nda'a na ña sachiñu na xi'in ña.

15 Ra iin ra taxi ra u'un mil xu'un nda'a, ra inka ra taxi ra uvi mil ña nda'a, ra inka ra taxi ra iin mil va nda'a, ra ku'va ña ki'in ra kuenda kundiee ndia xi'in va ke, taxi ra nda'a ndia. Ra te ndi'i, saa ra ndaki'in ra kua'an va ra.

16 Ra ra nindoo u'un mil nda'a, ra ndikun ndaki'in ra kan ndixa'an ra nduku ra chiñu xa ra xi'in va ña, saa ra ndini'i ra inka tuku u'un mil siki va ña.

17 Ra saa xa tu ra nindoo uvi mil nda'a va, ra ndini'i tu ra kan va, inka uvi mil siki ña.

18 Ndi su ra nindoo iin mil nda'a, ra ña xa ra kan ke, kaan ra yavi, ra chikaa se'e va ra xu'un ra xito'o ra.

19 ’Ra saa kuu, ra ndiya'a kua'a va kuiya, ra saa vi nandiko ra xito'o ndia xachiñu tatu kan ndaxaa ra, ra saa xa'a ra ndasa yukun ra kuenda xi'in ndia.

20 Saa xaa ra nindoo u'un mil nda'a, ra ni'i siin va ra inka tuku u'un mil siki ña xaa ra, ra saa ndika'an ra xi'in ra xito'o ra kachi ra saa: “Tata, yo'o iyoo u'un mil xu'un kun ña taxi kun nda'a yu, ra yo'o tu iyoo inka u'un mil ña ndini'i yu siki va ña”, kachi ra.

21 Ra saa ndika'an ra xito'o ra xi'in ra kachi ra saa: “Tiaa ni va'a xa kun, ra va'a ni xachiñu kun, chi tiayu ni kun. Saa chi lo'o va kuu xu'un ndakoo yu nda'a kun, ra va'a ni xachiñu kun xi'in ña, ra vichin, ra iin chiñu chee va'a ka va ndataxi yu

nda'a kun, ra kuaya'a chi
ini ve'e ña ndatava kun viko
xi'in yu”, kachi ra xito'o ra
xi'in ra.
22 Te ndi'i, saa ra xaa tu ra
nindoo uvi mil nda'a kan va,
ra ndika'an ra xi'in ra xito'o
ra kachi ra saa: “Tata, yo'o
iyoo uvi mil xu'un kun ña
taxi kun nda'a yu, ra yo'o tu
iyoo inka uvi mil ña ndini'i
yu siki va ña”, kachi ra xi'in
ra.
23 Ra saa ndika'an ra xito'o
ra xi'in ra kachi ra saa:
“Tiaa ni va'a xa kun, va'a ni
xachiñu kun, ra tiayu ni kun,
saa chi lo'o va kuu xu'un
ndakoo yu nda'a kun, ra va'a
ni xachiñu kun xi'in ña. Ra
vichin, ra iin chiñu chee va'a
ka va ndataxi yu nda'a kun,
ra kuaya'a chi ini ve'e ña
ndatava kun viko xi'in yu”,
kachi ra xito'o ra xi'in ra.
24 Ndi su te xaa ra, ra nin-
doo iin mil nda'a kan, ra saa
ndika'an ra xi'in ra xito'o ra
kachi ra saa: “Tata, xa xini
va yu ini kun, chi yo'o ra
tiaa ni ndaku ini kun, chi nii
ña ndixä'an kun chi'i va kun,
ra kua'an kun sakee va kun
ña, ra ndakaya kun kui'i nuu
ndixä'an kun ndataan kun
itun kui'i va.
25 Ra xa'a ña kan ke
ndiyu'vi va yu, ra va'a ka
ndixa'an yu kaan yu iin yavi
nuu ñu'u, ra chikaa se'e va
yu xu'un kun, ra vichin, ra
yo'o iyoo xu'un kun, ra ta
iyoo ña taxi kun nda'a yu, ra
saa iyoo ña ndaki'in va kun”,
kachi ra xi'in ra xito'o ra.
26 Ra saa ndakuiin ra xito'o
ra kachi ra saa xi'in ra:
“Yo'o, ra ndikuchiñu ña vivii
sa chiñu kun, ra ra ki'vi
va kuvi kun, saa chi xuxan
ni kun, ra tu xa kundaa
va ini kun ña sakee yu
nuu ndixä'an yu chi'i yu,
ra ndakaya yu kui'i nuu
ndixä'an yu ndataan yu itun
kui'i va,
27 ra, ¿a vä'a ndixa'an kun
taxi kun lo'o xu'un yu nda'a
na sakua'nu xu'un? Ra te
xa ndaxaa yu vichin, ra xa
ndaki'in va yu xu'un yu xi'in
siki ña, ña ni'i yu”, kachi ra
xito'o ra xi'in ra.
28 Ra saa ndika'an ra xito'o
ra xi'in na ndee kan kachi ra
saa: “Ndaki'in ndo xu'un, ña
mil ñaa nda'a ra, ra ndataxi
ndo ña, nda'a ra xa iyoo uxi
mil nuu.
29 Saa chi na xa iyoo kua'a
ña'a nuu, ra ni'i kua'a ka va
na ña, ra kua'a va'a ka nduu
ña'a va na, ra na köo ña nuu,
ra ndia ña lo'o xa iyoo nuu
na ke nundiaa nda'a va na.
30 Ra ra ndikuchiñu vivii
sa chiñu, ra kuu ra ki'vi yo'o,
ra tiin ndo ra, ra sako'ni ndo
ra chi ke'e, chi nuu ñaa, ra
ikan ku nuu kuaku ni ra,
ra iin ndiakua ndakaxi nù'ù
ra”, kachi ra xito'o ra xa'a ra
—*kachi Jesús xi'in na.

Kii ña kundaku kuachi
xi'in na yuuvi yo'o

31 ’Te na ndiko yu'u ra xaa
yo'o, kixi yu xi'in takundi'i
ndiee yu, ra kixi takundi'i tu
na tatun va yu xi'in yu, ra
saa ke ndakundu'u yu tiayu
ka'nu ña ka'ndia yu chiñu.
32 Ra kii kan ke ndakaya
takundi'i na yuuvi yo'o, ña
xaa na nuu yu, ra ndakaxin
yu na, ta ku'va xa iin ra
ndiaa kiti, ta ndakaxin ra
ndikachi vali sana ra, tiañu
tixu'u.

33 Ra chi nda'a kua'a yu ke
chindee yu ndikachi, ra chi
nda'a ichin yu ke chindee yu
tixu'u.
34 Ra te ndi'i, saa ka'an
yu'u, ra kuu Rey, xi'in na
chindee yu chi nda'a kua'a
yu, ra kachi yu saa xi'in
na: “Ndo'o, na ndini'i ña
va'a nuu Tata yu Ndioxi,
ra kuaya'a ndo vichin, ña
ndaki'in ndo nuu kundee
ndo ndivi yo'o, chi yo'o ke
xa iyoo ndúvi xa'a ndo'o, te
kuva'a ña yuuvi vi.
35 Saa chi te ndika'un ini
yu, ra taxi va ndo ña xixi yu;
ra te ndi ichi tu ini yu tiakuii,
ra taxi va ndo ra xi'i yu; ra ta
kee yu inka ñuu ndixaa yu
nuu ndo, ra ndaki'in mani
va ndo yu'u ve'e ndo;
36 ra te ndixiyo yala yu,
ra taxi va ndo tikoto xindixi
yu; ra te ki'in kue'e yu
xikandu'u yu, ra ndixaa va
ndo ixto'ni ndo yu'u; ra te
xindikaa yu ve'e kàà, ra
ndixaa va ndo ixto'ni ndo
yu'u”, kachi yu xi'in na.
37 Ra saa ndakatu'un na
xa ña va'a yo'o yu'u, kachi
na saa: “Tata, ¿ama ke
ndika'un ini kun, ra taxi ndi
ña xixi kun? ¿Ra ama ke
ndi ichi ini kun, ra taxi ndi
tiakuii xi'i kun?
38 ¿Ra ama ke kee kun
inka ñuu xika ndixaa kun
ve'e ndi, ra ndaki'in mani
ndi yo'o? ¿Ra ama ke
ndixiyo yala kun, ra taxi ndi
tikoto xindixi kun?
39 ¿Ra ama ke ki'in kue'e
yo'o, ra ndixaa ndi ixto'ni
ndi yo'o? ¿Ra ama ke
xindikaa kun ve'e kàà, ra
ndixaa ndi ixto'ni ndi yo'o,
Tata?”, kachi na xi'in yu.
40 Ra saa ndakuiin yu'u,
ra kuu Rey, kachi yu saa
xi'in na: “Ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, saa chi takundi'i
ña va'a, ña xa ndo xi'in na
nda'vi na ndee nuu ña yuuvi
yo'o, na kuu ñani yu, ra süvi
xi'in na kan ke ndixa ndo ña,
chi xi'in yu'u va ke xa ndo
ña”, kachi yu xi'in na.
41 Ra te na ndi'i, saa ka'an
tu yu xi'in na chindee yu chi
nda'a ichin va yu, ra kachi
yu saa xi'in na: “Kuatia'a
ndo nuu yu, chi na ndiva'a
va kuvi ndo'o, ra vichin ke
ku'un ndo chi nuu xixi ñù'ù,
ñuu ka'ñu, ña xa iyoo ndúvi
xa'a timia'a xi'in na tatun ri.
42 Saa chi te ndika'un ini
yu, ra nditäxi ndo ixta kuxi
yu; ra te ndi ichi ini yu, ra
nditäxi tu ndo tiakuii ko'o va
yu;
43 Ra ta kee yu inka
ñuu ndixaa yu ve'e ndo,
ra ndixïin ndo ña ndaki'in
mani ndo yu'u; ra ta ndixiyo
yala yu, ra nditäxi ndo tikoto
kundixi yu; ra te ki'in kue'e
yu'u xikandu'u yu, ra ndixäa
ndo koto'ni ndo yu'u; ra
ta xindikaa tu yu ve'e kàà,
ra ndixäa ndo koto'ni ndo
yu'u”, kachi yu xi'in na.
44 Ra saa ndakuiin na,
kachi na saa xi'in yu: “Tata,
¿ama ke ndika'un ini kun,
ra ndi ichi ini kun tiakuii,
ra kee kun inka ñuu xika
ndixaa kun ve'e ndi, ra
ndixiyo yala kun, ra ki'in
kue'e yo'o, ra xindikaa kun
ve'e kàà, ra ndichindiëe
ta'an ndi xi'in kun?”, kachi
na xi'in yu.

45 Ra saa ndakuiin yu
kachi yu saa xi'in na: “Ña
ndaa ka'an yu xi'in ndo, saa
chi ta xini ndo na nda'vi
ndo'o, ra ndixïin ndo sa ndo
ña va'a yo'o xi'in na, ra süvi
xi'in na kan ke ndixïin ndo
sa ndo ña, chi xi'in yu'u va
ke ndixïin ndo sa ndo ña”,
kachi yu xi'in na.
46 Ra saa ka'ndia yu chiñu
kachi yu saa: “Yuvi ña'a
yo'o, ra na kṵ'ṵn na xitun
nuu xixi ñù'ù ñuu ka'ñu;
ra na va'a, na to'o na
ku'un ña koo na xi'in Ndioxi,
iin ndisaa kii, ndia ndikaa
ndiku'un va”, kachi yu xi'in
na —*kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

26

Kata'an na ndia ku'va ke tiin na Jesús

1 Ra saa te sandi'i Jesús
ndika'an ra takundi'i ña
yo'o, saa ndika'an ra xi'in
ndia ita'an xi'in ra kachi ra
saa:
2 —Xa kundaa va ini ndo,
chi ndia soo uvi kii va ke
kumani ra tiandiaa kii ña
ndatava na viko pascua, ra
tiin na yu'u, ra xaa yo'o,
ra ndataxi na yu'u nda'a na
saa ini xini yu'u, ra takaa
na yu'u nda'a cruz —kachi
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra.
3 Ra kii kan, ndakuta'an
takundi'i ndia xikua'a
kuna'nu nuu ndia sutu xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndia xikua'a
kuna'nu nuu na ñuu, ra iin
ndakaya takundi'i ndia ndee
ndia nuu ke'e ve'e ra sutu
kuchee ra nani Caifás.
4 Ra saa ndikata'an ndia,
ña chikaa ndia kuachi siki
sata Jesús, ña va'a tiin ndia
ra, ra ka'ni ndia ra.
5 Ra saa ndika'an ndia
xi'in ta'an ndia kachi ndia
saa.
—Tïin yo ra mii viko, chi
koto kanita'an yuvi xi'in yo,
ra tiaa ni ndiee sa na xa'a ra
—kachi ndia xi'in ta'an ndia.

Koso ndiee iin ña'a ndutia xa'an tami xini Jesús

6 Ra saa kuu ndixaa Jesús
ñuu Betania, ra ndiki'vi ra
xikundu'u ra ve'e ra Simón,
ra ndo'o kue'e tia'yu.
7 Ra nani saa kuu Jesús
ndu'u ra nuu mesa, ra saa
ndixaa iin ña'a, ra ni'i ña iin
yuyu lo'o, ra iin chitu ndaa
ña xi'in ndutia xa'an tami,
ra ya'vi ni, ra saa ta'vi ña
sukun yuyu lo'o kan, ra koso
ndiee ña ra xini Jesús.
8 Ra te xini sava ndia ita'an
xi'in Jesús, saa ra ndukue'e
ni ini ndia xini ndia ña'a
kan, ra ndika'an ndia kachi
ndia saa:
—¿Nichuun ke ndixitia
uun ndutia xa'an tami, ra
ya'vi ni kaa?
9 ¿A vä'a ndikiya'vi va ra?
Ra kusana ya'vi ni va sata na
ra, ra xu'un ña ki'in yo xa'a
ra, ra va'a taxi yo ña nda'a
na nda'vi, ña chindiee ta'an
yo xi'in na —kachi ndia.
10 Ra saa xini so'o Jesús
ña ndika'an ndia, ra saa
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Koo yaa ndo xi'in ña.
¿Nichuun kaña'a ndo xa'a
ña? Chi ña xa ña xi'in yu
yo'o, ra ña va'a va kuvi ña.

11 Saa chi na nda'vi na
ka'an ndo xa'a, ra iin ndisaa
kii va ke kundee na kan xi'in
ndo, ndi su yu'u, ra süvi iin
ndisaa kii ke kuiin yu xi'in
ndo.
12 Ra ña xa ña yo'o xi'in yu
vichin, ña chikaa ña ndutia
ra xa'an tami yo'o yu'u, ra xa
ña xanduvi va kuvi ña xi'in
yu, te xa na nduxin na yu'u.
13 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi ndia ndia ka
nuu ñu'u ña yuuvi yo'o, nuu
ndatu'un na tu'un va'a xa'a
yu, ra ikan ndatu'un tu na
xa'a ña xa ña yo'o va, ra
saa ndaka'an na xa'a ña va'a
ña xa ña —kachi Jesús xi'in
ndia.

Kindoo ra Judas ña ndataxi ra Jesús nda'a ndia sutu kuna'nu xa'ndia chiñu

14 Ra ra nani Judas Iscar-
iote, ra ita'an xi'in ndia ña
kuu ndia uxi uvi ña ita'an
ndia xi'in Jesús, ra kee ra
kua'an ra nuu ndia sutu ndia
kuna'nu.
15 Ra te ndixaa ra nuu ndia
sutu kan, ra saa ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—¿Nisaa ke cha'vi ndo
yu'u, ra ndataxi yu Jesús
nda'a ndo? —kachi ra xi'in
ndia.
Ra saa kindoo ndia, ña taxi
ndia oko uxi xu'un kàà ña
plata nda'a ra.
16 Saa ra ndikun mii kii
kan ke, xa'a va ra Judas, ña
xika nduku ra ndia ku'va
ke sa ra, ña va'a ndataxi ra
Jesús nda'a na.

Xixini Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra

17 Ra kii nuu te iyoo viko
ña xixi na ixta va'a ña köo
ndavi xi'in, saa kuyachin
ndia ita'an xi'in Jesús, ra
nindakatu'un ndia ra kachi
ndia saa:
—Tata, ¿ndia mii ke kuni
kun ku'un ndi savii ndi
ña'a kuxini yo viko pascua
vichin? —kachi ndia xi'in ra.
18 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo ñuu, ra ikan
kuni ndo iin tiaa, ra ka'an
ndo xi'in ra kachi ndo saa:
"Su'va ke kachi ra Tata Mae-
stro: Xa ninumi ni xaa kii
ña sa yu chiñu ña xiniñu'u
sa yu, ra ve'e kun kuvi ña
kuni yu xaa yu ndatava yu
viko pascua xi'in ndia ita'an
xi'in yu", kachi yu, kachi
ndo xi'in ra —*kachi Jesús
xi'in ndia.
19 Ra iin ta ku'va kachi ra
xi'in ndia ke xa ndixa va
ndia, ra mii ve'e tiaa kan ke
xavii va ndia ña'a ña kuxini
ndia viko pascua kan.
20 Ra te xa kua'an kuñuu,
saa xaa Jesús, ra xikundu'u
ra nuu mesa xi'in uxi uvi saa
ndia ita'an xi'in ra.
21 Ra nani saa kuu Jesús
xixini ra xi'in ndia, ra saa
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, saa chi iin ndo'o, ndia
ndee xi'in yu vichin va kuvi
ndo ndataxi yu'u nda'a na
saa ini xini yu'u —kachi ra
xi'in ndia.
22 Ra saa xa'a kusuchi ka
vi ini ndia, ra xa'a ta iin ta
iin ndia ka'an ndia xi'in ra
kachi ndia saa:
—Tata, ¿a yu'u kuvi ra sa
saa xi'in kun? —kachi ndia.
23 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Iin ndo'o ndia chindaxi
ixta ini ko'o ña xixi yu kuvi

ndo ndataxi yu'u nda'a na
saa ini xini yu'u —kachi ra
xi'in ndia.
24 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra saa:
—Ña ndixa ke yu'u ra
xaa yo'o, ra xa saa xiniñu'u
ndo'o ni va yu, ta ku'va
kachi mii tu'un Ndioxi ña
tiaa na ndika'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi xina'a va. Ndi
su, ¡nda'vi ni tiaa ra ndataxi
yu'u!, ra va'a ka va kee ra
nda'vi tu kuëe ndikaku ra
—kachi Jesús xi'in ndia.
25 Ra saa ndakuiin ra Ju-
das, ra kuni ndataxi Jesús
nda'a na saa ini, kachi ra
saa:
—¿A yu'u kuvi ra sa saa,
Tata Maestro? —kachi ra.
Saa ndika'an Jesús xi'in ra
kachi ra saa:
—Xa mii kun ndika'an va
—kachi ra xi'in ra.
26 Ra nani saa kuu ndia
xixi ndia ndee ndia, ra
saa ki'in Jesús iin ixta, ra
ndataxi ra tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a ña, ra saa ta'vi
ra ña, ra taxi ra ña nda'a
ndia, ra ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ki'in ndo ña yo'o kuxi
ndo, chi ña yo'o ku iki kuñu
yu —kachi ra xi'in ndia.
27 Ra te ndi'i saa ki'in
ra iin copa ña ñu'u vino,
ra ndataxi ra tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a ra, ra saa taxi ra
ña nda'a ndia, ra ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ki'in ndo copa yo'o, ra
lolo'o ra ko'o takundi'i ndo,
28 saa chi vino yo'o kuvi
ra kuu nii yu, ña kutia xa'a
takundi'i na yuuvi yo'o, ra
nii yu ña kutia kan, kuvi iin
trato xaa ña kindoo yu xi'in
ndo vichin.
29 Ra kuni yu ña na kun-
daa ini ndo vichin, saa chi
nandïko ka yu ña ko'o yu
vino yo'o xi'in ndo; chi ndia
te na xaa kii ña ndakuta'an
tuku yo nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ndia saa vi ke
ko'o yu vino ra xaa xi'in
ndo —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

Ka'an Jesús ña tise'e tu'un ra Pedro xa'a ra

30 Ra saa te ndi'i xita ndia
yaa yii, ra saa kee ndia ra
ndaki'in ndia kua'an ndia,
chi iku ña nani Olivo.
31 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ñuu vichin ra yu'vi
takundi'i va ndo, ra ndakoo
mitu'un va ndo yu'u, chi saa
kachi tu'un Ndioxi: “Kuvi ra
kuu paxto, ra ndutia ndi'i va
ndikachi ku'un ri” —kachi
ña.
32 Ndi su te na ndatiaku
yu, ra xi'na ka va yu'u ku
ra kunuu ku'un nuu ndo chi
Galilea —kachi ra xi'in ndia.
33 Saa ndakuiin ra Pedro
kachi ra saa xi'in Jesús:
—Tata, va'a ni na yu'vi
takundi'i va ndia, ra ndakoo
ndia yo'o, ndi su yu'u,
ra ndaköo nda'a yu yo'o
—kachi ra.
34 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
kun, chi ñuu vichin ra xa uni
va ichi tise'e tu'un kun xa'a
yu, ra saa kana chele —kachi
Jesús xi'in ra.
35 Ra saa ndakuiin tuku ra
Pedro kachi ra saa:
—Va'a ni na kuvi va yu
xi'in kun, Tata, ndi su tisë'e

tu'un mii vi yu xa'a kun
—kachi ra xi'in Jesús.
Ra iin saa kachi takundi'i
tu ndia sava kan va.

Kua'an Jesús ka'an ra xi'in Ndioxi iin nuu nani Getsemaní

36 Ra saa ndixaa Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra xa'a iku
Olivo iin nuu nani Getse-
maní, ra ikan ndika'an ra
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Kundee ndo yo'o, ra
yu'u na ku'un ka'an xi'in
Ndioxi —kachi ra xi'in ndia.
37 Ra ndika'an ra xi'in ra
Pedro, xi'in uvi saa ndia se'e
ra Zebedeo kua'an ndia xi'in
ra, ra saa xa'a kusuchi ka vi
ini ra, ra xa'a ndi'i ka vi ini
ra.
38 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Tiaa ni kusuchi ini yu,
iin yoo ini yu kuvi va yu,
ra ndo'o ndia ndoo yo'o, ra
kundito ndo xi'in yu —kachi
ra xi'in ndia.
39 Ra saa kuxika ra lo'o
nuu ndee ndia, ra ikan
xikusiti ra, ra iin ndiakua
nditiandiaa tiaan ra ndia
nuu ñu'u, ra xa'a ra ka'an ra
xi'in Ndioxi kachi ra saa:
—Tata, tu ña kuvi ke, ra na
ya'a va tundo'o, ña kuyachin
vaxi nuu yu; ndi su na köo
ña kuni yu'u, chi na koo
ña kuni yo'o va —kachi ra
xi'in Ndioxi.
40 Te ndi'i saa nandiko ra
xaa ra nuu ndee ndia, ra
xa ndia kixi va kuvi ndia,
ra saa ndika'an ra xi'in ra
Pedro kachi ra saa:
—¿A ndia nii hora lo'o
vi ke ndixändiee ini ndo
ña kundito ndo ra ka'an
ndo xi'in Ndioxi xi'in yu?
—kachi ra xi'in ra.
41 Ra saa ndika'an ka
Jesús, kachi ra saa xi'in ndia:
—Kundito ndo, ra ka'an
ni ndo xi'in Ndioxi, ña va'a
na täxi ra koyo ndo nda'a
kuachi, chi ña ndixa ke:
Ndo'o, ra kuni ni va ndo
ka'an ndo xi'in Ndioxi, ndi
su vita ni va ini ndo —kachi
ra xi'in ndia.
42 Ra saa ndaki'in tuku
Jesús kua'an ra, ka'an ra
xi'in Ndioxi ichi ña uvi, ra
saa xa'a ra ka'an ra kachi
ra saa:
—Tata, tu yu'u kuvi ra
xiniñu'u ndo'o tundo'o yo'o,
saa ra, na koo ta ku'va kuni
mii va kun —kachi ra.
43 Ra te nandiko tuku ra
xaa ra nuu ndee ndia, ra kixi
tuku va ndia ndee ndia, saa
chi tiaa ni kuni kusun ndia,
ra iin vevee takaa ma'na nuu
ndia.
44 Ra saa ndakoo ra ndia,
ra ndaki'in tuku ra kua'an ra
ka'an ra xi'in Ndioxi ichi ña
uni va. Ra iin ta kachi ra ke,
kachi tuku va ra.
45 Ra saa nandiko ra, xaa
tuku ra nuu ndee ndia ita'an
xi'in ra, ra ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—¡A ndakundiee ndo kixi
ndo ra ndakindiee ndo saa
va! Na kundaa ini ndo, chi
xa nditiandiaa va hora ña
ndataxi na yu'u ra xaa yo'o,
nda'a yuvi kuachi.
46 Ndakoo ndo, ra ku'un
yo; chi xa kuyachin va
ra ndataxi yu'u nda'a na
—kachi Jesús xi'in ndia.

Tiin na Jesús kua'an ra xi'in na

47 Ra sakan saa kuu Jesús
ka'an ra xi'in ndia, saa ra
xaa va ra Judas, ra ita'an
xi'in ndia, ña kuu ndia uxi

uvi ña ita'an ndia xi'in Jesús,
ra iin tia'ndia chee yuvi ndi-
aka ra, ra ni'i na ichi xi'in
itun. Ra ndia xikua'a, xi'in
ndia sutu, xi'in ndia maestro
saña'a ndiayu Ndioxi kuvi
ndia ti'vi na ña ndixaa na.
48 Ra xa ndikata'an va ra
Judas xi'in na ndia ku'va ke
ndataxi ra Jesús nda'a na.
Ra su'va ke kachi ra xi'in na:
—Ra xaa yu ka'an ndioxi
yu xi'in kan kuvi ra tiin ndo,
ra tuun va'a ku'ni ndo ra
—kachi ra xi'in na.
49 Ra te ndixaa ndixa ra
Judas, saa ra ndikun kuy-
achin va ra nuu iin Jesús, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
—¿A iyoo va'a kun, Tata
Maestro? —kachi ra xi'in ra.
Ra saa nditiandiaa yu'u
ra nuu Jesús, ña ndika'an
Ndioxi ra xi'in ra.
50 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Ñani, saxinu nuu chiñu
ña vaxi kun sa kun —kachi
ra xi'in ra.
Ra saa nditiandiaa yuvi
kan, ra tiin na Jesús kua'an
ra xi'in va na.
51 Ra saa tava iin ra ita'an
xi'in Jesús ichi, ra xa'ndia
ra iin xiyo so'o ra muso,
ra xachiñu nuu ra sutu, ra
kuchee nuu takundi'i ndia
sutu.
52 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra xa'ndia so'o tiaa kan,
kachi ra saa:
—Ndachikaa va'a ichi kun
nuu ndikaa ña, saa chi
takundi'i yuvi na xa'ni xi'in
ichi, ra xi'in ichi ke kuvi tu
na kan va.
53 ¿Ra a kundäa ini kun,
ña kuvi va ka'an yu xi'in
Tata yu, ra taka'an va ti'vi ra
iin tia'ndia chee na tatun ra
kixi na sata yu?
54 Ndi su tu saa na sa
yu, saa ra küvi vi xinu nuu
tu'un Ndioxi ña ka'an xa'a
takundi'i ña xiniñu'u ndo'o
yu —kachi Jesús xi'in ra.
55 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in yuvi kan, kachi ra saa:
—¿Nichuun xaa ndo xi'in
ichi, xi'in itun ña tiin ndo
yu'u, a ra kui'na kuvi yu tuvi
ndo? ¿A su iin ndisaa kii va
ndixiyo yu xi'in ndo ini ve'e
ñu'u, ña saña'a yu ndo'o, ra
nditïin ndo yu'u?
56 Ndi su, su'va ke xiniñu'u
kuu va, ra saa ke xinu nuu
ña ka'an tu'un Ndioxi, ña
ndika'an na ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a —*kachi
Jesús xi'in na.
Ndia saa, ra xinu ndi'i
va ndia ita'an xi'in Jesús,
kua'an ndia, ra ndakoo
nda'a va ndia ra.

Ndiaka na Jesús ndixaa
na nuu na chiñu

57 Ra na ndixa'an tiin
Jesús, ra ndiaka na ra
ndixaa na xi'in ra nuu ke'e
ve'e ra sutu, ra nani Caifás,
ra kuchee nuu takundi'i ndia
sutu. Ra xa ikan ndakuta'an
takundi'i va ndia maestro
saña'a ndiayu Ndioxi, xi'in
ndia xikua'a kuna'nu nuu
na ñuu, ndee ndia.
58 Ra ra Pedro, ra xika
xika va ndikun ra kua'an
ra sata Jesús, ra saa ndixaa
ra ndia nuu ke'e ra sutu
Caifás ra kuchee nuu na sutu
kan, ra ikan ndakundu'u ra
xi'in ndia kumisio ndiaa ye'e
ñu'u, ña ndiatu ra, kuni ra ni
ke sa na xi'in Jesús.
59 Ra ndia kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in ndia xikua'a

ve'e ñu'u, ra xa'a ndia xika
nduku ndia kuachi siki, ña
taxi ndia xa'a Jesús, ña va'a
ndataxi ndia ra nda'a na
chiñu, ra ka'ni na ra.
60 Ra va'a ni kua'a ni va
yuvi ndixaa nuu na chiñu
kan, ña taxi na kuachi siki
xa'a Jesús, ndi su nindanï'i
na kuachi ra. Ra xa nuu vä'a
ka va na, saa vi ndixaa uvi
ndia chikaa kuachi siki sata
Jesús,
61 ra ndika'an ndia, kachi
ndia saa:
—Ndu'u kuu ndia xini so'o
ña ndika'an ra, ta kachi
ra su'va "Yu'u, ra kani yu
ve'e ñu'u ka'nu, ra kivi uni
ndakanindichi tuku va yu
ña" kachi ra —kachi ndia.
62 Ra saa ndakundichi ra
sutu ra kuchee nuu takundi'i
ndia sutu, ra ndika'an ra
kachi ra saa xi'in Jesús:
—¿A ndakuïin va'a vi kun
ña taxi ni ndia yo'o kuachi
xa'a kun? ¿Ra a ndixa saa
kachi kun, chi saa kachi ndia
yo'o? —kachi ra xi'in Jesús.
63 Ndi su ndia nii tu'un
lo'o nindäkuiin Jesús, ra
saa ndika'an tuku ra sutu
kuchee kan xi'in ra kachi ra
saa:
—Xi'in kivi Ndioxi ra tiaku
ke na ndatu'un kun xi'in ndi
vichin, ¿a ndixa yo'o kuvi ra
kuu se'e Ndioxi, ra ti'vi ra
vaxi sakaku na yuuvi yo'o?
—kachi ra xi'in ra.
64 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Xa mii kun ku ra
ndika'an va, ra suvi kuvi va
yu. Ra na kundaa ini ndo
vichin, chi kuni ndo yu'u
ra xaa yo'o, ña ndakundu'u
yu chi xitia kua'a Ndioxi ra
ka'nu, ndivi nuu xa'ndia ra
chiñu, ra ndiko yu kixi yu iin
nuu viko yaa —kachi Jesús
xi'in ra.
65 Saa ra iin ndata saa ini
ra sutu kuchee kan tikoto ña
ndixi ra, ra ndika'an ra kachi
ra saa:
—Ra ndaa yu'u va ku ra
yo'o Ndioxi. ¿Ra nichuun ke
kuniñu'u ka vi yo yuvi na
ka'an tie'e nuu ra?, chi xa
xini so'o tu mii va ndo, ña
ndaa yu'u ra Ndioxi.
66 ¿Ra ndixaa tuvi ndo'o?
—kachi ra sutu kuchee kan
xi'in na.
Ra saa ndakuiin na kachi
na saa:
—Xiniñu'u na kuvi va ra,
saa chi ndaa yu'u ra Ndioxi
—kachi na.
67 Ra saa xa'a sava na kon-
diaa na tiasi'i na nuu Jesús,
ra kani ni na ra, ra sava tu
na xa'a xakin xa'ndia nuu va
ra.
68 Ra ka'an na xi'in ra
kachi na saa, ña xasiki na ra:
—Yo'o, ra ka'nu, ra ti'vi
Ndioxi xaa sakaku na yuuvi
yo'o, ra ka'an ndaku xi'in
ndi vichin, ¿yoo kuvi na kani
yo'o?, tu ndixa ra ka'nu kuvi
kun —kachi na xi'in Jesús.

Tise'e tu'un ra Pedro xa'a Jesús

69 Ra saa kuu na xa
ndiva'a na xi'in Jesús xika
na. Ra saa ndixaa ra Pe-
dro ndakundu'u ra chi nuu
ke'e, ve'e ra sutu kan, ra saa
ndixaa iin ña'a, ña xachiñu
ve'e kan, ra ndika'an ña xi'in
ra Pedro kachi ña saa:
—Ra ita'an xi'in Jesús, ra
kee chi Galilea kuu tu yo'o va
—kachi ña xi'in ra.
70 Ndi su ra Pedro, ra tise'e
tu'un va ra xa'a Jesús, nuu

takundi'i na ndee kan, ra
ndika'an ra kachi ra saa:
—Xïni yu yoo ku ra ka'an
kun xa'a ñaa —kachi ra xi'in
ña.
71 Ra saa ndakundichi ra
Pedro kanata ra chi ye'e,
ra saa xini inka tuku ña
xachiñu ve'e kan ra, ra
ndika'an ña xi'in takundi'i
na ndee kan, kachi ña saa:
—Ra ita'an xi'in Jesús, ra
kee ñuu Nazaret ku tu ra
yo'o va —kachi ña.
72 Ndi su tise'e tu'un tuku
va ra Pedro xa'a ra, ra
china'a ra Ndioxi nuu na
ndee kan, kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi xïni yu yoo kuvi ra
ka'an ndo xa'a ñaa —kachi
ra xi'in na.
73 Ra saa kuu ndiya'a iin
kani lo'o, ra saa kuyachin
na ndee kan, ra ndika'an na
xi'in ra kachi na saa:
—Ña ndixa ke ra ita'an
xi'in ndia ita'an xi'in Jesús
ku tu yo'o va, saa chi iin ta
ndatu'un ndia kan, ra iin saa
ndatu'un tu yo'o va —kachi
na xi'in ra.
74 Ra saa xa'a ra Pedro,
kaña'a ra, ra china'a ra
Ndioxi, kachi ra saa:
—Xïni yu yoo kuvi tiaa ra
ka'an ndo xa'a ñaa —kachi
ra.
Ra te sakan saa kuu ra
ka'an ra, saa ra kana va
chele.
75 Ra saa ndaka'an ra xa'a
tu'un ña ndika'an Jesús xi'in
ra, ta kachi ra saa: “Xi'na ka
va uni ichi tise'e tu'un kun
xa'a yu, ra saa kana chele”,
kachi ra xi'in ra. Ra saa
kanata ra Pedro chi ke'e, ra
xa'a ra xaku ni ra.

27

Ndataxi na Jesús nda'a ra Pilato

1 Ra ña'a ni ndakuta'an
takundi'i ndia kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in takundi'i
ndia xikua'a kuna'nu nuu na
ñuu, ña ndikata'an ndia xa'a
Jesús, ndia ku'va ke sa ndia
ña va'a ka'ni ndia ra.
2 Ra saa chiku'ni na
Jesús, ra ndakundiaka na
ra kua'an ra xi'in na,
ña ndataxi na ra nda'a
ra Poncio Pilato ra kuu
gobernador.

Xa'ni ra Judas mii ra

3 Ra saa te xini ra Judas ra
ndataxi Jesús, ña ndikata'an
ndia ña ka'ni ndia Jesús, saa
ra nandiko ka vi ini ra xa'a
ña xa ra, ra saa ndixa'an
ra sandiko ra oko uxi saa
xu'un ña plata nda'a ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia xikua'a kuna'nu nuu na
ñuu,
4 ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Chee ni kuachi xa yu,
saa chi ndataxi yu iin tiaa
ra köo kuachi nda'a ndo, ña
ka'ni ndo ra —kachi ra xi'in
ndia.
Ra saa ndakuiin ndia
kachi ndia saa xi'in ra:
—¿Ra ni ke ndo'o vi tu
ndu'u ndi'i ini ndi xa'a ña
xa yo'o? ¡Mii kun xini va!
—kachi ndia xi'in ra.
5 Ra saa ko'ni ra Judas
oko uxi saa xu'un ña plata
kan, ini ve'e ñu'u kan, ra
saa kanata ra chi ke'e ra
ndixa'an ra sakua'ña ra mii
va ra.
6 Saa ndaki'in ndia
kuna'nu nuu ndia sutu
xu'un kan, ra ndika'an ndia

xi'in ta'an ndia kachi ndia saa:

—Xu'un yo'o ra küvi ndataan yo ña ini xatun nuu ndo'ni xu'un ña soko yuvi nuu Ndioxi, saa chi süvi ka xu'un va'a kuvi ña, chi nii iin tiaa va ndixitia xa'a ña —kachi ndia.

7 Ra te ndi'i saa ndikata'an ndia ña sata ndia iin yoso ka'nu ña nani "Yoso Alfarero" xi'in xu'un kan, ra ikan ku nuu nduxin na takundi'i yuvi na kee inka ñuu, tu na xaa na kuvi na ñuu kan.

8 Ra xa'a ña kan ke, ndia kii vichin ra "Yoso ña ndixitia nii xa'a" ke nani va yoso kan.

9 Ra yo'o ke ndixinu nuu tu'un ña ndika'an ra Jeremías ra ndika'an tu'un yu'u Ndioxi xina'a, te kachi ra su'va: "Ndaki'in na oko uxi xu'un ña plata, xu'un ña cha'vi na xa'a iin tiaa ra ndiaa ya'vi ni, ta ku'va ndikata'an na ñuu Israel ña kuu ya'vi ra,

10 ra xi'in xu'un kan ke sata na iin yoso, ña nani alfarero, ra iin ta ku'va kachi Ndioxi xi'in yu ke kuu va", kachi ra Jeremías.

Ndakatu'un ra Pilato Jesús

11 Ra saa ndiaka na Jesús ndixaa na xi'in ra nuu ra Pilato ra kuu gobernador, ra saa nindakatu'un ra Jesús kachi ra saa:

—¿A ndixa yo'o kuvi ra kuu rey na Judío? —kachi ra.

Saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ra:

—Ta kachi kun ke iyoo va ña —kachi Jesús xi'in ra.

12 Ra na kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in ndia xikua'a nuu na ñuu, ra xa'a ndia taxi ndia kuachi xa'a Jesús nuu ra Pilato, ndi su Jesús ra ndia nii tu'un lo'o nindäkuiin ra.

13 Ra saa ndika'an ra Pilato xi'in Jesús kachi ra saa:

—¿A xini so'o kun takundi'i kuachi ña taxi ndia yo'o xa'a kun, ra a ndixa kuachi kun kuvi ña? —kachi ra xi'in Jesús.

14 Ndi su ndia nii tu'un lo'o nindäkuiin Jesús yu'u ra, ra saa ndakanda ka vi ini ra gobernador kan xini ra Jesús.

Nditia'ndia chiñu ña kuvi Jesús

15 Ra vichin na kundaa ini yo, chi kii te ndatava na viko pascua, ra yuna'a ra Pilato ña saña ndika ra iin na ñu'u ve'e kàà, ta kuiya ta kuiya, ndia ndia ka mii na ka'an na ñuu xa'a va.

16 Ra mii kuiya kan ndikaa iin tiaa, ra nani Barrabás ve'e kàà, ra yoso tu'un ni ra xi'in chuun ki'vi ña xa ra.

17 Ra saa nindakatu'un ra Pilato takundi'i yuvi na ndakaya ndixaa kan, kachi ra saa:

—¿Yoo kuvi ndia kuni ndo saña ndika yu: ra Barrabás, a Jesús ra ka'an ndo xaa sakaku ndo'o va? —kachi ra xi'in na.

18 Saa chi xa kundaa va ini ra Pilato, chi xa'a ña ndukuini ini va na ke ndataxi na Jesús.

19 Ra sakan saa kuu ra Pilato ndu'u ra tiayu nuu xandaku ra kuachi, ra saa

ti'vi ña yasi'i ra chiñu ndixaa
ña nuu ra, ra kachi ña saa:
—Ndia nii ña na sä kun
xi'in tiaa ñaa, chi ra va'a
va kuvi ra, saa chi iin ni
ñuu ndaa, ra iyo ni ndixani
yu xa'a ra —kachi ña xi'in
chuun kan.
20 Ndi su ndia kuna'nu nuu
ndia sutu xi'in ndia xikua'a
nuu na ñuu, ra xa'a ndia
chikaa yu'u ndia na ñuu ña
na ka'an na xa'a ra Barrabás
ña na saña ndika ra, ra
Jesús, na kuvi va kachi ndia
xi'in na.
21 Ra saa nindakatu'un
tuku ra gobernador kan na
kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi ndia kuni ndo
saña ndika yu?, —kachi ra
xi'in na.
Ra saa ndakuiin na kachi
na saa:
—Ra Barrabás kuvi ra na
saña kun —kachi na.
22 Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in na kachi ra saa:
—¿Ra ni ke sa yu xi'in
Jesús, ra ka'an ndo xaa
sakaku ndo'o tu? —kachi ra
xi'in na.
Ra saa iin siso siso
ndakuiin na kachi na saa:
—¡Na kutakaa ra nda'a
cruz! —kachi na.
23 Ra saa ndika'an tuku
ra gobernador kan xi'in na
kachi ra saa:
—¿Ndia ña kuu kuachi xa
ra tuvi ndo? —kachi ra xi'in
na.
Ndi su yuvi kan ra na
ndiee ka nda'yu va kuvi na,
kachi na saa:
—Na kutakaa ra nda'a
cruz —kachi tuku va na.
24 Ra te xini ra Pilato ña
kundiëe ka tu'un ra xi'in
yuvi kan, saa chi na ndiee
ka xa'a xa va kuvi na,
saa ra xa'ndia ra chiñu ña
taxi na tiakuii nda'a ra, ra
saa ndakatia ra nda'a ra
nuu takundi'i na ñuu, ra
ndika'an ra xi'in na kachi ra
saa:
—Ndïso ka yu xa'a nii tiaa
yo'o, ña kutia ña, saa chi
ra va'a va kuvi ra, ra ndia
ñaa ke koto'ni mii ka va ndo
—kachi ra xi'in na.
25 Ra saa ndakuiin
takundi'i na ñuu kan kachi
na saa:
—Ndu'u, xi'in se'e ndi kuvi
na, na kuiso xi'in nii ra ña
kutia —kachi na.
26 Ra saa tava ra ra
Barrabás ve'e kàà ña kua'an
ndika ra, ra xa'ndia ra chiñu
ña na kani na Jesús xi'in ñii
ña kuu kuarta, ra te na ndi'i,
saa na ku'un na xi'in ra ña
katakaa na ra nda'a cruz.
27 Ra saa ndaki'in ndia
soldado ndia xachiñu nuu
ra gobernador kan Jesús,
kua'an ra xi'in ndia, ra
ndixaa ra xi'in ndia chi nuu
ke'e ve'e chiñu ka'nu kan,
ra ikan ndakaya takundi'i
ndia soldado ra iin xinun-
duu ndia ra ndita ndia.
28 Ra saa tava ndia tikoto
ña ndixi ra, ra ndachikaa
ndia iin tikoto kua'a ña kani
sukun ra,
29 ra chikaa na iin corona
ña xava'a na xi'in ìñu̱ xini
ra, ra taxi na iin ndoo ñu'ù
nda'a kua'a ra, ra saa xa'a na
ndakusiti na nuu ra, ña xa
siki na ra, ra ka'an na xi'in
ra kachi na saa:
—Ka'nu ni yo'o ra kuu rey
na judío —kachi na.
30 Ra saa xa'a na kon-
diaa na tiasi'i na nuu ra, ra
ndaki'in na ndoo ñu'ù kan
nda'a ra, ra xa'a na xakin na
nuu xini ra.
31 Ra saa te sandi'i na, ña
xa siki na ra, ra saa tava na

tikoto ña chikaa na sukun
ra, ra ndachikaa na tikoto
mii ra sukun ra, ra ndaki'in
na ra kua'an ra xi'in na, ña
katakaa na ra nda'a cruz.

Ndiaka na Jesús kua'an ra kutakaa ra nda'a cruz

32 Ra ta kee na ndaki'in na
kua'an na xi'in Jesús, ra saa
ndakuta'an na xi'in iin tiaa
ra nani Simón ra kee ñuu
Cirene, ra xa nduxa na xi'in
ra ña na kasoko ra cruz tun
kasoko Jesús.
33 Ra te ndixaa na xi'in
Jesús iin nuu nani Gólgota,
ra tu'un yo'o: "Ra iku leke
xini ndii" ke kachi ña,
34 ra ikan taxi na vino tia
ndikava nuu iku iva xi'in, ña
na ko'o Jesús kuni na, ndi
su te ixtondoso Jesús ndutia
kan, saa ra ndixïin ra ko'o ra
rá.
35 Ra te ndi'i katakaa ndia
soldado kan Jesús nda'a
cruz; ra saa xa'a ndia ke'e
ta'an ndia xa'a tikoto ra, yoo
ku ndia ndaki'in ña. Ra
su'va ke kuu ña ndixinu nuu
tu'un Ndioxi ña ndika'an
iin ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, ta kachi ra
su'va: "Ndata'vi na tikoto
yu xi'in ta'an na, ra sata
tikoto yu ke, ke'e ta'an na,
ra kundaa ini na yoo ku na
kuchuun ndaki'in ña", kachi
ra.
36 Ra saa ndakundee ndia
soldado kan ña ndiaa ndia
Jesús.
37 Ra tiąà ndia nuu iin vitu
lo'o chinundiaa ndia xini
cruz ra, ra ka'an tu'un kan
ni xa'a ke kuvi ra, ra su'va ke
kachi ña: "Ra yo'o ku Jesús
ra kuu Rey na Judío", kachi
ña.
38 Ra katakaa tu ndia sol-
dado kan uvi ndia kui'na va
xi'in Jesús, ra iin ra katakaa
ndia nda'a cruz tu iin chi
kua'a, ra iin ra katakaa tu
ndia nda'a cruz tu iin chi
ichin va.
39 Ra yuvi na ya'a kua'an
ichi kan, ra iin xiko xini na,
ra kaña'a na xi'in Jesús,
40 kachi na saa:
—¡Yo'o, ra ndika'an kani
ve'e ñu'u Ndioxi, ra kii uni
xa ndakanindichi tuku kun
ña, kachi kun, ra sakaku
mii kun vichin, ra sanuu mii
kun nda'a cruz, tu ndixa se'e
Ndioxi kuvi kun! —kachi na
xi'in Jesús.
41 Ra iin saa xa tu ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, xi'in ndia fariseo,
xi'in ndia xikua'a kuna'nu
nuu na ñuu, ña xasiki ndia
Jesús, ra ka'an ndia xa'a ra
kachi ndia saa:
42 —Kuchuun va ra sakaku
ra inka yuvi, ra kuchüun tu
ra sakaku ra mii ra —kachi
ndia.
Ra saa ka'an ka ndia kachi
ndia saa:
—Tu ndixa Rey na Israel
kuvi ra, ra na sanuu ra mii
ra nda'a cruz vichin, ra saa
ke kandixa yo ra.
43 Saa chi ndika'an ra ña
ndiaa ni ini ra Ndioxi, ra kuu
tu ra se'e mii Ndioxi va kachi
ra. Ra tu ndixa ke ku'vi ni ini
Ndioxi xini ra ra, saa ra na
sakaku ra ra vichin —kachi
ndia.
44 Ra iin saa xa tu ndia
kui'na, ndia takaa nda'a
cruz kan va xi'in ra, saa chi
kaña'a ni tu ndia kan va xi'in
ra.

Su'va ke kuu te ndixi'i Jesús

45 Ra ku'va ka uxi uvi
ka'ñu ke, xa'a kuñaa nuu
iinii saa ña yuuvi yo'o, ra iin
saa ndia ka uni xikuaa.
46 Ra mii hora kan ndiee
ka vi ninda'yu Jesús kachi ra
saa:
—Elí, Elí, ¿lama sabac-
tani? —kachi ra. Ra su'va
ke kachi tu'un yo'o: “Tata
yu Ndioxi, Tata yu Ndioxi,
¿nichuun ndakoo nda'a kun
yu'u?”, kachi ña.
47 Ra te xini so'o sava
na ndita yachi kan, ra saa
ndika'an na xi'in ta'an na
kachi na saa:
—Tiaa so'o ndo, chi ra
Elías ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi va kuvi ra kana ra
—kachi na.
48 Ra saa ndikun xinu iin
ra ndixa'an ra chindaxi ra
iin ko'ndo kachi ini iin ña'a
nuu ñu'u ndutia iyá, ra
chindu'u ra ña xini iin itun
ndoo ñu'u, ra sakuyachin ra
ña yu'u Jesús ña na ko'o ra
ndutia iyá kan kuni ra.
49 Ndi su ndixïin sava na
ndita kan, ra ndika'an na
xi'in ra kachi na saa:
—Koyaa kun xi'in ra, ra na
kuni yo a ndixa ke kixi ra
Elías sanuu ra ra —kachi na.
50 Saa ra ndiee ka vi
ninda'yu tuku Jesús, ndia
saa ra kua'an va tachi ra ña
ndixi'i ra.
51 Ra tikoto yii ña ndasi
nuu yii ini ve'e ñu'u ka'nu
kan, ra iin nindata sava ña,
ki'in ña yu'u ña chi ninù
ra iin saa ndia chi ninu, ña
saña ta'an ña, ra nduu ña
uvi ña'ñu va. Saa ra ndiee
ni nditaan, ra ninduva kava
na'nu;
52 ra ndanuña kua'a ni
yavi nuu ñu'u na ndii, ra
kua'a ni na yii, na xindikun
Ndioxi, ndatiaku.
53 Ra te ndiatiaku Jesús, ra
saa ndakoyo tu na kan va
ini yavi nuu ñu'u na, ra kee
na ndixa'an na ñuu ka'nu
Jerusalén ña yii, ra kua'a ni
yuvi xini ña'a.
54 Ra ra soldado ra kuchee
kan xi'in ndia ita'an xi'in
ra, ña ndiaa ndia Jesús,
ra te xini ndia ña ndiee
ni nditaan, ra xini tu ndia
takundi'i ña kuu kan va,
saa ra tiaa ni ndiyu'vi ndia,
ra ndika'an ndia kachi ndia
saa:
—Ña ndixa ke se'e Ndioxi
kuvi ndixa va ra yo'o —kachi
ndia.
55 Ra xika va ndita kua'a
ni na si'i, na kee ndia chi
Galilea, ña ixto'ni na, ña
ndixi'i Jesús. Ra na si'i
yo'o kuvi na xindikun sata
Jesús, ra chindiee ta'an na
xi'in ra te ndixika ra ñuu ña
ndo'ni chi Galilea, ra iin saa
ndikun na sata ra xaa na,
ndia Jerusalén va.
56 Ra tiañu na kan ndichi
ña María Magdalena, ra
ndichi tu ña María si'i ra
Jacobo xi'in ra José va, ra
ndichi tu ña si'i ndia se'e ra
Zebedeo va xi'in na.

Ninduxin na Jesús

57 Ra te xa kua'an kuñuu
kii kan, ra saa ndixaa iin
tiaa ra kuika ni, ra kee ñuu
Arimatea, ra José ke nani ra,
ra ra xindikun sata Jesús ku
tu ra yo'o va.
58 Ra saa kee ra ndixa'an
ra nuu ra Pilato, ra ndika'an
ra xi'in ra, ña na ndataxi ra
iki kuñu Jesús nda'a ra, ña
nduxin ra ña. Ra saa xa'ndia

ra Pilato chiñu ña na ndataxi
na iki kuñu Jesús nda'a ra.
59 Ra saa ndaki'in ra José
kan iki kuñu Jesús, ra nda-
suvi ra ña iin manda xaa ña
va'a,
60 Ra ndixa'an ra ninduxin
ra ña ini yavi xaa, ña kaan
ra ndika iin kava nuu ñu'ú
ra te yachi. Ra te ndi'i
saa satuvi satuvi ra iin yuu
chee ra nandasi ña yu'u yavi
kan, ndia saa ra ndaki'in ra
kua'an va ra.
61 Ra ña María Mag-
dalena, xi'in inka tuku ña
nani María, ra ndixaa na
xikundee na yachin yu'u
yavi kan, ña ixto'ni na ndia
mii ku nuu ninduxin na iki
kuñu Jesús.

Ndiaa ndia soldado yavi nuu ninduxin na Jesús

62 Ra saa te ndituvi inka
kii, te xa ndi'i xa nduvi
na ña ndakindiee na kii
sábado, ña kuu kii yii, ra saa
ndixa'an ndia kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in ndia fariseo
nuu ra Pilato,
63 ra ndika'an ndia xi'in ra
kachi ndia saa:
—Tata gobernador, vaxi
ndi nuu kun ndatu'un ndi
xi'in kun, saa chi ndaku'un
ini ndi xa'a tu'un ña
ndika'an Jesús, ra maña, ra
sanda'vi yuvi kan, te xitiaku
ra, chi ndika'an ra kachi ra
saa: "Te xa na kuvi yu ra kii
uni ndatiaku tuku va yu",
kachi ra.
64 Ra ña kan ke kuni ndi,
ña na ti'vi kun ndia soldado
kun ku'un ndia kondiaa ndia
yu'u yavi nuu ndikaa ra uni
saa kii. Chi koto iyo ni ku'un
ndia xita'an xi'in ra, ra tava
se'e ndia iki kuñu ra yavi
kan, ra te na ndi'i, xa'a ndia
ka'an ndia xi'in yuvi, kachi
ndia saa: "Xa ndatiaku va
Jesús", kachi ndia. Ra tu saa
na sa ndia, saa ra tiaa ni ka
va kua'a yuvi sanda'vi ndia
vichin nuu ña te xitiaku ra
—kachi ndia xi'in ra Pilato.
65 Saa ndika'an ra Pilato
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ñaa ndee ndia soldado,
ra va'a na ku'un ndia xi'in
va ndo, ra na kondiaa ndia
yu'u yavi kan, ra tuun va'a
na nandasi ndia ña, ta ku'va
kachi mii va ndo —kachi ra
xi'in ndia.
66 Ra saa kee ndia soldado
kan ndixa'an ndia ndasat-
uun va'a ka ndia yu'u yavi
kan, ra xakin ndia ku'va
yuu ña ndasi yu'u yavi kan,
ra nindoo ka sava ndia ña
kondiaa ndia yu'u yavi nuu
ndikaa iki kuñu Jesús.

28

Kii ña ndatiaku Jesús

1 Ra saa te ndiya'a kii
yii sábado, kii ndakindiee,
ra ña'a ni chi ixtiaan kii
domingo, kii ña ki'in xa'a se-
mana, ke kee ña María Mag-
dalena, xi'in inka ña María
kua'an na kuto'ni na yu'u
yavi nuu ninduxin na iki
kuñu Jesús.
2 Ra saa kuu na si'i kan
ndixaa na yu'u yavi kan, saa
ra tu'va ndiee ka vi ndi-
taan. Ra saa kee iin ra tatun
Ndioxi ndivi ra nduxinu ra,
nuu ñu'u yo'o, ra sakutia'a
ra yuu ña ndasi yu'u yavi
nuu ndikaa iki kuñu Jesús,
ra te ndi'i saa ndakundu'u ra
sata yuu kan.
3 Ra ra tatun Ndioxi kan,
ra iin taxa taxa kaa ra, ra

tikoto ña ndixi ra, ra yaa ka
vi ña, iin ndiakua mii kachi
kuvi ña.
4 Ra te xini ndia soldado
kan ra, saa ra tiaa ni ndiyu'vi
ndia ra iin ndiakua kisi ña
ndia, ra iin ndixi'i too ndia
xindee ndia.
5 Ra saa ndika'an ra tatun
Ndioxi kan xi'in na si'i kan,
kachi ra saa:

—Kuayü'vi ndo, chi xa
kundaa va ini yu ña nan-
duku ndo Jesús, ra xitakaa
nda'a cruz.
6 Ra köo ka ra ndikaa yo'o
vichin, chi xa ndatiaku va
ra, ra ta ku'va kachi ra xi'in
ndo ke kuu va. Ra ya'a ndo
kuto'ni ndo nuu xindikaa ra,
ra kuni ndo chi köo ka ra.
7 Ra vichin kama ni na
ku'un ndo, ra ndatu'un ndo
xi'in ndia xita'an xi'in ra:
"Saa chi xa ndatiaku va ra,
ra xa chi Galilea va inuu ra
kua'an ra nuu ndo, ra ikan
ndakuta'an tuku ndo xi'in
va ra." Ra takua ña yo'o
ke ndatu'un yu xi'in va ndo
—*kachi ra tatun Ndioxi kan
xi'in na.

8 Ra saa kee na si'i kan
ndaki'in na xinu na kua'an
na ndatu'un na xi'in ndia
xita'an xi'in Jesús, ña xa
ndatiaku va ra. Ra tiaa
ni iyu'vi na, ndi su tiaa ni
kusii tu ini va na xa'a tu'un
ña ndika'an ra tatun Ndioxi
kan.
9 Ra te saa kuu na ndo'ni
na ichi kan kua'an na, saa
ra tu'va kanata va Jesús nuu
na, ra ndika'an ndioxi ra
xi'in na.

Ra saa kuyachin na nuu
ra, ra ndakusiti na ña ndan-
umi ndiaa na xa'a ra, ra
ndasaka'nu ni na ra.
10 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in na kachi ra saa:

—Kuayü'vi ndo, ra vichin
kua'an ndo ndatu'un xi'in
ndia ñani yu, chi xa nda-
tiaku va yu, ra na ku'un
ndia chi Galilea, ra ikan
ndakita'an ndia xi'in yu,
kachi ndo xi'in ndia —*kachi
ra xi'in na.

*Ndakani ndia soldado
xa'a ña xini ndia kuu*

11 Ra saa kuu na si'i kan
ndo'ni na ichi kua'an na,
ra saa kee sava ndia sol-
dado, ndia ndee ndiaa yu'u
yavi kan kua'an ndia ñuu,
ña ndatu'un ndia xi'in ndia
xikua'a, ndia kuna'nu nuu
ndia sutu xa'a takundi'i ña
xini ndia kuu.
12 Ra saa ndakuta'an ndia
sutu kuna'nu kan xi'in ndia
xikua'a nuu na ñuu, ra
ndikata'an ndia ndia ku'va
ke sa ndia, ra saa kindoo
ndia ña cha'vi ndia ndia sol-
dado kan, ra saa taxi ndia
kua'a ni xu'un nda'a ndia,
13 ra ndika'an ndia xi'in
ndia kachi ndia saa:

—Kua'an ndo vichin ra
ndatu'un ndo xi'in takundi'i
yuvi kachi ndo saa: "Kuni
ndi ña na kundaa ini ndo,
chi te naa lo'o ini ndi ndikixi
ndi ñuu, saa ra ndixaa va
ndia xita'an xi'in Jesús, ra
xakui'na va ndia iki kuñu ra
kua'an ña xi'in ndia", kachi
ndo xi'in takundi'i na.
14 Ra tu na kundaa ini
ra tata gobernador xa'a ña
yo'o, ra kuayü'vi ndo, saa
chi ka'an mii va ndi xi'in ra,
ra kuëe sa ra xi'in vi ndo
—kachi ndia xi'in ndia.
15 Ra saa ki'in ndia sol-
dado kan xu'un nda'a ndia
kuna'nu kan, ra iin ta kachi
ndia xi'in ndia ke xa ndixa

va ndia. Ra tu'un chi'ña ña
ndatu'un ndia soldado kan
ndixika ndia ke ndatu'un na
judío ndia kii vichin va.

*Chiñu ka'nu ña ndakoo
Jesús nda'a ndia xita'an xi'in
ra*

16 Ra saa kee soo uxi
iin ndia xita'an xi'in Jesús
kua'an ndia chi Galilea, ra
ndixaa ndia ndakita'an ndia
xi'in ra iku nuu kindoo ra ña
ndakita'an ra xi'in ndia.
17 Ra te xini ndia ra, ra
saa ndasaka'nu ni ndia ra, ra
sava tu ndia iin xa uvi su'va
ini va.
18 Ra saa kuyachin Jesús
nuu ndia, ra ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Nda'a yu'u ke ndataxi
Ndioxi takundi'i ndiayu ña
ka'ndia yu chiñu ndivi, ra
saa tu nuu ña yuuvi yo'o va.
19 Ra vichin kua'an ndo
iinii kuvi ña yuuvi, ra saña'a
ndo takundi'i yuvi ña nd-
inuni ni na kundikun na
yu'u, ra sakuchi ndo na tixi
ndiee Tata yo Ndioxi, xi'in
tixi ndiee Se'e ra, xi'in tixi
ndiee Tachi Yii ra,
20 ra na saña'a ndo na,
ña na kandixa na takundi'i
chiñu ña xa'ndia yu nuu
ndo. Ra na kundaa ini ndo,
saa chi iin ndisaa kii va
kuiin yu xi'in ndo, ra iin saa
ndia te na ndi'i xa'a ña yu-
uvi yo'o —*kachi Jesús xi'in
ndia xita'an xi'in ra. Saa
koo.

Tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo ña tiaa ra Marcos

Ka'an ndoso ra Juan ra sandakuchi yuvi tu'un Ndioxi

1 Su'va ke kuu te ndituvi tu'un va'a xa'a Jesús, se'e Ndioxi, ra kixi sakaku yo.

2 Iin ta kachi tu'un Ndioxi, ña ndatiaa ra Isaías xina'a, ndakani ña xa'a ña kuu, ra iin saa ke kuu ndixa va. Saa chi tu'un Ndioxi, ña ndatiaa ra Isaías ra ndika'an tu'un yu'u Ndioxi xina'a, ra su'va kachi ña ndakani ña:

"Ti'vi yu iin ra ka'an ndoso tu'un yu kunuu ku'un nuu kun,
ña ndasavii ra ichi nuu ku'un kun", kachi Ndioxi xi'in Jesucristo kachi ña.

3 Ra ndika'an tu ra Isaías xa'a ra ka'an ndoso, kunuu kixi yo'o, ra saa kachi ka ra saa:

Ndiee ka vi ka'an iin tiaa ra ndikaa iku yuu ra kachi ra saa:
"Ndasavii ndo ichi ndo, ra na koo tu'va nima ndo nuu Iva yo Ndioxi.
Ndasandaku ndo ichi ndo nuu ra", kachi ra Isaías,
kachi tu'un Ndioxi ndakani ña.

4 Ra ta kachi tu'un Ndioxi ndakani ña, ra saa ndixa ke kuu va: saa kuu iin kii kita ra Juan iin iku yuu sakuchi ra yuvi, ra ndika'an ndoso ra tu'un Ndioxi nuu na, ña na ndandiko ini na xa'a kuachi na, ra ndakuchi na, ra saka'nu ini Ndioxi xa'a kuachi na kachi ra xi'in na.

5 Ra kua'a ka vi yuvi kua'an nuu iin ra, iin takundi'i na ñuu ña ndikun ndiaa Judea, xi'in takundi'i na ñuu Jerusalén, kua'an na nuu ra ña xini so'o na tu'un Ndioxi, ra na'ma na kuachi na, ra saa xa'a ra sakuchi ra na itia Jordán.

6 Ra tikoto ña xindixi ra Juan, ra ixi ti camello ke kuva'a ña, ra ñii camello ku tu ña xinu'ni toko va ra, ra ña'a ña yaxi ra xitiaku ra xikuu ṭika ndixa'an xi'in ñuñu ña iyoo iku.

7 Ra ndika'an ndoso ra tu'un Ndioxi nuu yuvi, kachi ra saa:

—Chi sata yu'u ndikun iin tiaa ra ka'nu ni ka nuu yu'u vaxi ra, ra ndia nii chiñu lo'o köo ya'vi ndiaa yu sa yu nuu ra, chi ra ka'nu ni kuvi ra.

8 Ña ndixa ke yu'u, ra xi'in tiakuii va sakuchi yu ndo'o, su ndi ra kan, ra xi'in Tachi Yii Ndioxi va ke sakuchi ra ndo'o —kachi ra Juan xi'in na.

Su'va kuu te kuchi Jesús

9 Saa kuu kee Jesús ñuu Nazaret ña ndikaa chi Galilea ra ndixaa ra yu'u itia Jordán, ra ikan kuchi ra xa ra Juan.

10 Ra te kanata su'va Jesús ini tiakuii vaxi ra, saa xini ra ndanuña ndivi, ra ta kaa iin sata lo'o, saa kaa Tachi Yii Ndioxi vaxi nuu ña sata ra.

11 Ra tiaku ndika'an Ndioxi xi'in ra ndia ndivi, kachi ra saa:

—Yo'o ku Se'e mii yu ra ku'vi ni ini yu xini yu yo'o. Ra kusii ni ini yu xi'in kun, —kachi Ndioxi xi'in Jesús.

Te ixtondoso ña ndiva'a Jesús

12 Te ndi'i kuchi Jesús, saa ndaki'in Tachi Yii Ndioxi ra, kua'an ra chi iku yuu.
13 Ra iku yuu kan ndixiyo ra uvi xiko kii. Saa ra xaa va ña ndiva'a ixtondoso ña ra, ña na ndakava ra kuni ña, ra iku yuu kan ndixiyo mitu'un saa ra, ra takua kiti iku va kuvi ri ndee nuu ndixiyo Jesús. Ra saa xaa na tatun Ndioxi ña chindiee ta'an na xi'in va ra.

Xa xa'a Jesús xi'in chiñu ña taxi Ndioxi nda'a ra

14 Ra saa kuu te ndikita ra Juan ve'e kàà xa ra Herodes, ra saa ndaki'in Jesús kua'an ra chi Galilea. Ra ikan xa'a ra ndika'an ndoso ra tu'un va'a ña taxi Ndioxi nuu na yuvi, ra xa'a ra ndakani ra ndia ku'va ke xa'ndia chiñu Ndioxi.
15 Ra ka'an ndoso ra nuu na kachi ra saa:
—Xa nditiandiaa kii kuu ña ndika'an Ndioxi kuu, ra xa kuyachin kii ña ka'ndia Ndioxi chiñu nuu ndo; nandiko ini ndo xa'a kuachi ndo, ra kandixa ndo tu'un va'a ña taxi Ndioxi xi'in ndinuni nima ndo —kachi ra xi'in na.

Kana Jesús kumi ndia tava tiaka

16 Saa kuu iin kii xika Jesús kua'an ra yu'u tiañu'u ra ndikaa Galilea, ra ikan xini ra ra Simón xi'in ra Andrés ñani ra, ña xika ndia tiin ndia tiaka, ra ko'ni ndia inu ndia ini tiakuii kan ña tiin ndia tiaka. Chi ña kan ku chiñu va ndia.
17 Saa ndika'an Jesús xi'in ndia kachi ra saa:
—Na'a ndo, na ku'un yo xi'in yu, ra saña'a yu ndo'o ndia ku'va ke ndatu'un ndo xi'in yuvi ra ndakundikun na yu'u —kachi ra xi'in ndia.
18 Saa ra ndikun ndakoo ndia inu ndia ña tiin ndia tiaka, ra ndakundikun ndia ra kua'an ndia xi'in va ra.
19 Ra iin vivii lo'o ndiya'a Jesús kua'an ra, saa ra xini tu ra ra Jacobo va xi'in ra Juan, ñani ra, ndia se'e ra Zebedeo ña ndo'ni ndia ini barca ndaka'ma ndia inu ndia ña tiin ndia tiaka.
20 Saa kana ra ndia, ña na ku'un ndia xi'in ra.
Saa ra ndikun ndakoo ndia ra Zebedeo, iva ndia, xi'in ndia xachiñu xi'in ndia ini barca kan, ra ndaki'in ndia kua'an ndia xi'in Jesús va.

Sanda'a Jesús iin tiaa ra tiin tachi ndiva'a

21 Saa ndixaa Jesús ñuu Capernaum xi'in ndia kua'an xi'in ra. Ra te nditiandiaa kii yii sábado, saa ndiki'vi ra ini ve'e ñu'u nuu ndakuta'an na ñuu kan, ra xa'a ra saña'a ra na.
22 Ra ndakanda ka vi ini na ña xini so'o na ku'va ke saña'a ra na, saa chi iin ta ka'an na kuu mii ndiayu iin saa ka'an ra; xä ra ta xa na maestro saña'a ley Ndioxi ña ndakoo ra Moisés.
23 Ra ini ve'e ñu'u kan ndu'u iin tiaa ra tiin tachi ndiva'a, ra saa ndiee ka vi ninda'yu tachi ndiva'a kan kachi ña saa xi'in Jesús:

24 —¿Nichuun vaxi kun
sata'an kun ndu'u, Jesús,
ra kee ñuu Nazaret? ¿A
vaxi kun sandi'i kun xa'a
ndi? Chi xini va ndi yo kuvi
yo'o: Yo'o kuvi ra yii, ra kee
nuu Ndioxi —kachi ña xi'in
Jesús.
25 Saa ninda'yu Jesús nuu
ña ndiva'a kan, kachi ra saa
xi'in ña:
—¡Koyaa yu'u kun!
¡Kanata ini ra tiaa ñaa, ra
kua'an! —kachi Jesús xi'in
ña.
26 Ndia saa ra xa'ni yi'i ña
ra tiaa yo'o, ra iin cho cho'o
kuun ña ra, ra iin koko'o
ninda'yu ña, saa kita ña ini
ra tiaa yo'o, kua'an ña.
27 Ra ndakanda ka vi ini
takundi'i na yuvi ndee kan,
ra xa'a na iin ndakatu'un
ta'an na kachi na saa:
—¿Ni ke yo'o? ¿Ndia
sañu'u xaa ke saña'a ra tiaa
yo'o, ña iyoo ni ndiee ra,
saa chi ndia tachi ndiva'a, ra
xa'ndia ra chiñu nuu ña, ra
kandixa ña ña ka'an ra xi'in
ña? —kachi na xa'a Jesús.
28 Ra iin vichin vichin
ndindutia ndoso tu'un xa'a
Jesús iin takundi'i ñuu ña
ndo'ni chi Galilea.

Sanda'a Jesús ña siso ra Simón Pedro

29 Ra te kita Jesús ini ve'e
ñu'u kan, saa ndaki'in ra
kua'an ra xi'in ra Jacobo,
xi'in ra Juan, ra ndixaa ndia
ve'e ra Simón xi'in ra Andrés
ñani ra.
30 Ra ndiee ka vi ndo'o
ña siso ra Simón kandu'u
ña xi'in ka'ni, iin ndiakua
ndatuvi ña xi'in ña te
ndixaa ndia. Ra saa ndikun
ndika'an na xi'in Jesús xa'a
ña.
31 Saa kuyachin Jesús nuu
kandu'u ña, ra tiin ra nda'a
ña, ra ndoni'i ra ña, saa ra
ndikun nduva'a va ña, ra
xa'a ña xavii ña kuxi ndia.

Sanda'a Jesús kua'a ni na xi'i

32 Ra te xa kuaa ndikita
ñu'ù kii kan, saa ndixaa na
yuvi xi'in takundi'i na xi'i,
xi'in na tiin tachi ndiva'a
nuu Jesús.
33 Ra iin ndakutu ndaa
nuu ke'e ve'e nuu iin Jesús
xi'in takundi'i na ñuu kan.
34 Ra sanda'a Jesús kua'a
ni na xi'i, na ndo'o ndia ndia
ka mii nuu kue'e va. Ra
sanduva'a tu ra kua'a ni na
tiin tachi ndiva'a va. Ra
nditäxi ra ña na ka'an ña
xi'in ra, chin tachi ndiva'a
kan, ra xini va ña ra, ña kuu
ra Se'e Ndioxi.

Iinii saa Galilea xinu'ni Jesús ndatu'un ra tu'un Ndioxi

35 Iin kii, ra ña'a ka vi
ndakoò Jesús kua'an ra chi
iku nuu köo yuvi, ka'an ra
xi'in Ndioxi.
36 Ra saa xa'a ra Simón
xi'in ndia ita'an xi'in ra nan-
duku ndia Jesús xika ndia.
37 Ra te ndani'i ndia ra, saa
ndika'an ndia xi'in ra kachi
ndia saa:
—Tata, iin takundi'i yuvi
xika ndanduku yo'o —kachi
ndia xi'in ra.
38 Saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Na'a ndo, na ku'un yo
ñuu ña ndo'ni yachin yo'o,
ra ka'an ndoso yu tu'un
Ndioxi nuu na, chi xa'a ña
yo'o ke vaxi chiñu va yu
—kachi Jesús xi'in ndia.

39 Ra ndixika Jesús iinii
kuvi ñuu ña ndo'ni chi
Galilea ta ve'e ñu'u ta ve'e
ñu'u, ndika'an ndoso ra
tu'un Ndioxi, ra sanduva'a
tu ra yuvi na tiin tachi
ndiva'a va.

Sanda'a Jesús iin ra ndo'o kue'e tia'yu

40 Saa kuu ndixaa iin ra
ndo'o kue'e tia'yu, xikusiti ra
nuu Jesús. Ra xakunda'vi ra
kachi ra saa:
—Tata, tu kuni kun, ra na
sanda'a va kun yu'u chi xa
xini va yu ña iyoo ni ndiee
kun —kachi ra.
41 Saa kunda'vi ni ini Jesús
xini ra ra. Saa nditiandiaa
nda'a ra ra, ra ndika'an ra
xi'in ra kachi ra saa:
—Kuni va yu sanda'a yu
yo'o, na nduva'a kun —kachi
Jesús xi'in ra.
42 Ra te kachi Jesús saa
xi'in ra, saa ra ndikun nin-
doñu'u va ña tia'yu kan, ra
ndikun nduva'a va ra.
43 Saa ndati'vi Jesús ra
kuanu'u ra ve'e ra. Ra
ndika'an ka vi ra xi'in ra
kachi ra saa:
44 —Kua'an, ra ndia nii na
ndatü'un kun xi'in xa'a ña
sanda'a yu yo'o. Ra takua
nuu ra sutu va, na ku'un
kun, ra na kuni ra ña xa
nduva'a kun, ra kani'i kun
ña'a ña soko kun xa'a ña
xa nduva'a kun xa Ndioxi,
ta ku'va kachi ley Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés te yachi;
ra na kundaa ini ndia sutu
ña xa nduva'a kun —kachi
Jesús xi'in ra.
45 Su ndi te ndaki'in ra
tiaa yo'o kua'an ra, saa ra
xa'a ra ndikun ndatu'un ra
xi'in takundi'i yuvi xa'a ña
xa Jesús xi'in ra. Ra ña
kan ke ndiküvi ka ki'vi Jesús
ndia ndia ka ñuu nuu xaa
ra, chi ndia nuu ñuu va xaa
ra xikoo ra. Ndia iku nuu
köo yuvi ndee va xaa ra. Ra
iin takundi'i ñuu kee yuvi
kua'an na nuu ra, iku kan.

2

Sanda'a Jesús iin ra küvi kaka

1 Ra saa kuu ndiya'a
ndia'vi kii, saa ndiko tuku
Jesús ndaxàà ra ñuu Caper-
naum. Ra te kundaa ini na
yuvi ña ndú'u̱ ra ve'e
2 saa ra ndikun iin taxi
ta'an na yuvi xaa na nuu íin
ra. Ra iin chitu ndaa ve'e
xi'in na, ra ndia nuu ke'e ka
kïta kuita na; ra ka'an ndoso
Jesús tu'un Ndioxi nuu na.
3 Saa kasoko kumi tiaa iin
ra nduchi'ña kuvita nda'a,
kuvita xa'a, küvi kaka, ra
kandu'u ra nuu ixto ndixaa
ra xi'in ndia nuu Jesús.
4 Su ndi ndiküvi tiandiaa
na xi'in ra ndia nuu íin
Jesús, chi iin chitu ndaa
yuvi, saa ra ndaa na chi
xi̱ni̱ ve'e nuu íin Jesús, ra
kaan na iin yavi, ra yavi kan
sanuu na ixto ra küvi kaka
kan.
5 Saa te xini Jesús ña ndin-
uni ni kandixa na yuvi kan
ña iyoo ndie̱e̱ ra ña kuvi
sanda'a ra, ra nduchi'ña
kan, ra saa ndika'an ra xi'in
ra nduchi'ña kan kachi ra
saa:
—Se'e, xa xaka'nu va ini
yu xa'a kuachi kun —kachi
Jesús xi'in ra.
6 Ra ikan ndee sava na
maestro saña'a ley Ndioxi ña

ndakoo ra Moisés, ra xa'a
ndakani ini na ka'an na saa:
7 “¿Nichuun kachi ra yo'o
saa xi'in ra kaa? Chee ni
kuachi ke yo'o nuu Ndioxi
chi ndia nii yuvi köo ichi
saka'nu ini xa'a kuachi yo,
chi indaa mitu'un Ndioxi va
ku ra iyoo ichi saka'nu ini
xa'a kuachi yo”, ka'an na
ndakani ini na.
8 Saa ra ndikun kundaa va
ini Jesús ña ndakani ini na,
ra ndika'an ra xi'in na kachi
ra saa:
—¿Nichuun ndakani ini
ndo ña köo ichi yu sa yu ña
yo'o?
9 ¿Ni ke va'a kachi yu xi'in
ra nduchi'ña yo'o, tuvi ndo?
Chi “xa xaka'nu ini yu xa'a
kuachi kun”, kachi yu, ra
kundäa ini ndo. Ra a va'a
ka tu na ka'an yu xi'in ra:
“Ndakoò ndaki'in ixto kun
ra kuanu̱'u̱”, kachi yu xi'in
ra. Ra saa ke kundaa ini ndo
ña iyoo ndiayu yu.
10 Ra nuu ndo saa, na
sanda'a yu ra, ra saa ke na
kundaa ini ndo, chi yu'u, ra
xaa yo'o, ra kuu mii yu ndi-
ayu ña saka'nu ini yu xa'a
kuachi yuvi na ndee nuu
ñu'u yo'o —kachi Jesús xi'in
na.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ra nduchi'ña küvi kaka kan,
kachi ra saa:
11 —Yo'o ku ra ka'an yu
xi'in: ndakoo, ra ndaki'in
ixto kun, ra kuanu'u ve'e
kun —kachi Jesús xi'in ra.
12 Saa ra ndikun ndakoò
ra nduchi'ña kan ra ndaki'in
ra ixto ra, ra ndaki'in ra
kuanu'u ra, ra xini takundi'i
na yuvi kan. Ra ndakanda
ka vi ini na, ra ndasaka'nu
ka vi na Ndioxi kachi na saa:
—¿Ni ke yo'o? chi ndia nii
kii täan kuni yo ña —kachi
na.

Kana Jesús ra Leví ña kundikun ra ra

13 Ra te ndi'i saa ndiko
tuku Jesús kua'an ra chi yu'u
tiañu'u. Ra iin takundi'i yuvi
kua'an nuu ra, ra saña'a ra
tu'un Ndioxi na.
14 Ra saa te ndiya'a Jesús
kua'an ra, saa xini ra iin ra
nani Leví, se'e ra Alfeo, ra
ndiso chiñu kaya xu'un nuu
na ñuu ña kua'an nda'a gob-
ierno ñuu Roma. Ra ndu'u
ra nuu mesa nuu ndaki'in ra
xu'un nda'a na yuvi, ra saa
ndika'an Jesús xi'in ra kachi
ra saa:
—Kundikun yu'u. Na ko'o
xi'in yu —kachi ra xi'in ra.
Saa ra ndikun ndakundichi
ra Leví ra ndaki'in ra kua'an
ra xi'in Jesús.
15 Saa kuu iin kii ndu'u
Jesús nuu mesa xixi ra ve'e
ra Leví. Ra ndee tu na ki'in
xu'un nuu yuvi va xi'in ra, ra
ndee tu na ndu'u tu'un ki'vi
xa'a va xi'in ra nuu mesa, ra
ndee tu na ndikun sata va ra
xi'in ra, saa chi kua'a ni kuvi
yuvi ndikun kua'an xi'in ra.
16 Ra saa te xini na mae-
stro saña'a ley Ndioxi, xi'in
na fariseo, ña ndu'u Jesús
xixi ra xi'in na yuvi kuachi,
ra saa ndika'an na xi'in ndia
xita'an xi'in ra kachi na saa:
—¿Nichuun ndu'u ra tata
maestro ndo xixi ra xi'in na
yuvi ndu'u tu'un ki'vi xa'a,
xi'in na yuvi kuachi, —kachi
na xi'in ndia.

17 Ra ta xini so'o Jesús ña
ndika'an na, saa ra ndakuiin
ra yu'u na kachi ra saa:
—Yuvi na iyoo va'a ini ra
xiniñü'u vi na kan kutatan
na, chi na ndiee ndo'o va
kuvi na xiniñu'u kutatan. Ra
yu'u, ra süvi xa'a na va'a, na
köo kuachi ke vaxi yu, chi
xa'a na iyoo kuachi va ke xaa
yu —kachi Jesús xi'in na.

Ndatu'un Jesús nichuun kuëe iyoo su'un ndia ita'an xi'in ra

18 Saa kuu iin kii iyoo
su'un ndia ita'an xi'in ra
Juan, ra sandakuchi yuvi, ra
iyoo su'un tu na ita'an xi'in
na fariseo va, ra saa kee
sava na ndixa'an na nuu iin
Jesús ra ndindakatu'un na ra
kachi na saa:
—¿Nichuun ra ndia ita'an
xi'in ra Juan, xi'in ndia
ita'an xi'in na fariseo, ra
iyoo su'un va na kan, chin
kuëe xixi ndia, ra ndia ita'an
xi'in yo'o, ra iyöo su'un tu na
yo'o? —kachi na xi'in Jesús.
19 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿A va'a tu na koo su'un
na ndee nuu iyoo viko
tanda'a, tuvi ndo, ña ndee
na kusii ini na xi'in migo na
ra tanda'a? Su küvi, chi ta
iin ka va ra, ra takundi'i kii
ra na ndee kusii ini va kuvi
na, ra küvi koo su'un na, ña
küxi na.
20 Ndi su te na xaa kii ña
ku'un ra tanda'a kan nuu na,
saa ra kindoo mii va na, ra
ndia saa vi ke kuvi koo su'un
na, küxi na.
21 ’Ndia nii yuvi ra
ndakä'ma na tikoto yata
xi'in tikoto xaa, chi tu saa
na sa na, saa ra nandii va
tikoto xaa, ra ndandata va'a
ka va ña tikoto yata.
22 Ra ndia nii tu na täân
vino xaa ini ñii̱ yata, chi tu
saa na sa na, saa ra ndata
va ñii̱ yata sa ra, ra ku̱tia
ndi'i va vino, ra ndi'i xa'a
tu mii va ñii̱ kan, ña kan ke
vino xaa, ra ini ñii̱ xaa va ke
xiniñu'u kundo'ni ra —kachi
Jesús xi'in na.

Kindiaa na xika xi'in Jesús yo̱ko̱ trigo iin kii yii

23 Saa kuu iin kii sábado,
kii yii, ndiya'a Jesús kua'an
ra xi'in ndia ita'an xi'in ra
iin nuu iyoo itu trigo, ra saa
xa'a ndia xika xi'in ra xa'nu
ndia yo̱ko̱ itu trigo kan ra
sakoyo ndia ña kaxi ndia.
24 Ra saa, ndika'an na
fariseo xi'in Jesús kachi na
saa:
—To'ni, ¿nichuun xa ndia
ita'an xi'in kun saa? Chi
köo ndiayu nda'a yo ña sa
yo saa kii yii sábado, chi kii
ndakindiee̱ va yo ke —kachi
na xi'in ra.
25 Saa ndakuiin Jesús yu'u
na kachi ra saa:
¿A ndia nii va ichi täan
ka'vi ndo tu'un Ndioxi ña
ndakani xa'a ra Rey David,
te ninï'i ra ña kuxi ra xi'in
na kua'an xi'in ra?
26 Chi su'va va ke kachi
tu'un Ndioxi ndakani ña:
“Ra Rey David, ra ndiki'vi
va ra ini ve'e ñu'u Ndioxi,
te kuu ra Abiatar sutu ra
kuchee nuu takundi'i na
sutu, ra ki'in ra Rey David
ixtava'a yii ña soko na nuu
Ndioxi iyoo ini ve'e ñu'u kan
xixi ra, ra köo ndiayu ra ña
kuxi ra ña, chi indaa na sutu
va kuvi na iyoo ichi kuxi ña,

ra xixi tu na kua'an xi'in va
ra ña xi'in ra”, —kachi Jesús
xi'in na.
27 Saa ndika'an ka ra xi'in
na kachi ra saa:
—Ndioxi xakin ra kii yii
sábado, ña kuta'vi yo ña
va'a; ndi ndixäkin ra kii yii
ña sando'o ra yoo.
28 Ra xa'a ña kan ke yu'u,
ra xaa yo'o, ra kachi yu
su'va: chi yu'u kuvi ra iyoo
ni ka ndiayu nda'a xa'a kii
yii sábado, ndia ña ke kuvi
sa yo, ra ndia ña ke küvi sa
yo —kachi Jesús xi'in na.

3

Sanda'a Jesús iin ra kutuun nda'a

1 Saa kuu iin kii ndixaa
tuku Jesús ini ve'e ñu'u, ra
ini ve'e ñu'u kan ndu'u iin
tiaa ra ndachi nda'a.
2 Ra iin su'va nuu na
fariseo ña ixtonani na Jesús,
a sanda'a ra ra kue̱'e nda'a
kan kii yii sábado, ra saa ke
kuvi ni̱'i̱ na kuachi taxi na
xa'a Jesús, ka'an na.
3 Saa ndika'an Jesús xi'in
ra kue̱'e nda'a kan, kachi ra
saa:
—Ndakundichi, ra na'a chi
ma'ñu yo'o —kachi ra xi'in
ra.
4 Ra saa ndindakatu'un
Jesús na ndee kan, kachi ra
saa:
—¿Ni ke iyoo ndiayu sa yo
kii yii: a ña va'a, a ña vä'a?
¿Ni ke va'a sa yo: a chindiee
ta'an yo xi'in yuvi, a sandi'i
yo xa'a na? ¿Ni ke va'a tuvi
ndo'o? —kachi ra xi'in na.
Ra ndia nii mii tu'un na
ndindäkuiin.
5 Saa xakue'e ni Jesús
ixto'ni ra nuu takundi'i na
ndee kan, ra kusuchi ni tu ini
ra xi'in va na xa'a ña ndiee
ni ini na; chi xiin na kandixa
na ña ka'an ra. Saa ndika'an
ra xi'in ra kue̱'e nda'a kan,
kachi ra saa:
—Sandakaa nda'a kun
—kachi ra xi'in ra.
Ra saa sandakaa tiaa kan
nda'a ra, ra ndikun nduva'a
va ña.
6 Ra te ndakoyo na fariseo
chi ke'e, ra ndakuta'an na
xi'in na partido na ndikun
sata ra Herodes ra xa'a na
kata'an na ndixa koo ka'ni
na Jesús.

Kua'a ni yuvi xini so'o tu'un Ndioxi ña ka'an ndoso Jesús yu'u tiañu'u

7 Saa ndakoo Jesús ñuu
kan, ra ndaki'in ra kua'an ra
xi'in ndia ita'an xi'in ra chi
yu'u tiañu'u. Ra kua'a ka vi
na kee Galilea xi'in Judea, ra
ndikun na sata ra kua'an na
xi'in ra.
8 Ra te nindutia ndoso
tu'un xa'a Jesús ra kundaa
ini takundi'i yuvi ña kua'a
ni ña ndichi xa ra, saa ra iin
tia'ndia chee na yuvi ndixaa
nuu ra, na kee Judea, na
kee ñuu Jerusalén, na kee
Idumea, na ndee chi inka
xiyo yu'u itia Jordán, xi'in
na kee ñuu ña ndikun ndiaa
Tiro xi'in Sidón.
9 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia ita'an xi'in ra, ña xa
na koo nduvi ndia xi'in iin
barca lo'o, tu xika nuu mini,
kundikaa ra ka'an ndoso ra,
chi koto kundiëe ra xi'in na,
ra ndaa na sata ra.
10 Chi xa'a ña xa sanduva'a
ra kua'a ni na xi'i ke iin
takundi'i ka na ndiee ndo'o,
ra iin ta'vi ta'an na kua'an

na sata ra, ña kuni na tian-
diaa nda'a na ra, ra nduva'a
na kuni na.
11 Ra te kuyachin na ndo'o
kue'e tachi ndiva'a nuu
Jesús, ra ndikun iin xikusiti
tachi ndiva'a ñu'u ini na kan
nuu ra. Ra iin koko'o nda'yu
ña kachi ña saa xi'in ra:
—Yo'o ku se'e Ndioxi
—kachi ña xi'in ra.
12 Ra ndukue'e Jesús xi'in
tachi ndiva'a kan, ña na
kä'an ña yo kuvi ra.

Ndikaxin Jesús uxi uvi
tiaa ndia kaka chiñu nuu ra

13 Te ndi'i, saa ndaa Jesús
iin xiki. Ra ikan kana ra ndia
kuni mii ra kana ra, ra saa
ndixaa ndia nuu ra.
14 Ra ndakaxin ra uxi uvi
ndia kaka tuun xi'in ra, ra
ti'vi tu ra ndia ña ku'un
ndia ka'an ndoso ndia tu'un
Ndioxi va.
15 Ra taxi ra ndiayu nda'a
ndia ña sanduva'a ndia na
ndiee ndo'o, xi'in ña tava tu
ndia tachi ndiva'a ini yuvi
na ñu'u ña ini.
16 Ra ndia yo'o ku ndia
ndikaxin ra kaka xi'in ra,
ra su'va ke nani ndia: Iin
ra nani Simón, ra ndasama
Jesús kivi ra ndakunani ra
Pedro,
17 iin ra nani Jacobo, iin
ra nani Juan, ñani suvi ra
Jacobo, ndia se'e ra Zebe-
deo, ndia chindu'u Jesús kivi
nani Boanerges, ra tu'un
yo'o kachi ña saa: Se'e taxa
ña nda'yu ndivi;
18 ra iin ra nani Andrés,
iin ra nani Felipe, iin ra
nani Bartolomé, iin ra nani
Mateo, iin ra nani Tomás,
iin ra nani Jacobo, ra se'e
ra Alfeo; iin ra nani Tadeo,
iin ra nani Simón ra ndixika
xi'in na partido Cananista,
19 ra iin ra nani Judas Is-
cariote, ra ndixiko Jesús te
ndi'i. Ra te ndi'i ndikaxin
Jesús ndia kaka xi'in ra, ra
saa nandiko ndia ndaxaa
ndia chi ve'e.

Na ki'vi kuachi xi'in Tachi
Yii Ndioxi

20 Ra kua'a ka vi yuvi
ndakaya tuku, ra nii nuu
kuxi ka Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra küvi.
21 Ra saa te kundaa ini na
ta'an Jesús xa'a ña xa ra,
saa ra, ndixaa na ña kuni
na ndaki'in na ra ku'un ra
xi'in na, chi ra xa'a kuki'vi
va kuvi ra ka'an na.
22 Ra na maestro saña'a ley
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra ndia ñuu Jerusalén ke kee
na ra ndixaa na nuu xika ra,
ra kachi na saa:
—Ndiee̱ ti Beelzebú, mii
ti kuchee̱ va'a nuu takundi'i
ña ndiva'a va, ke iyoo xi'in
ra, ña kan ke va'a tava ra
tachi ndiva'a —kachi na xa'a
ra.
23 Saa ndakana Jesús yuvi
kan ña na kuyachin na. Ra
ndika'an ra iin tu'un ndichi
xi'in na kachi ra saa:
—¿Ndixa sa ti ndiva'a ña
sandi'i ri xa'a inka ti ndiva'a
ta'an ri, tuvi ndo'o? Su küvi.
24 Chi iin ñuu nuu kata'an
xi'in ta'an mii na yuvi, ra
kuchüun na ña koo na, chi
ndi'i xa'a va na.
25 Ra saa tu iin ve'e va. Tu
na kata'an xi'in ta'an mii na,
saa ra kuchüun na koo na
chi ndi'i xa'a va na.
26 Ra ku'va saa ke iyoo
tu ti ndiva'a va. Tu na
ndukuiin ri ta'vi ta'an ri, ra
kata'an xi'in ta'an mii ri, saa

ra kuchüun ri koo vi ri, chin
ndi'i xa'a va ri —kachi Jesús
xi'in na.
27 Saa ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
—Ndia nii yuvi ra küvi
ki'vi na ve'e iin tiaa ra ndaku
ni sakui'na na ña'a ña kuu
mii ra, tu na chikätun na
ra; chi xi'na ka va xiniñu'u
katun na ra, ra te ndi'i, saa vi
ke kuchuun na ki'vi na ve'e
ra sakui'na na.
28 ’Ra kuni yu kaxi ni na
kindoo ña yo'o nuu ndo, chi
ña yo'o ra süvi siki kuvi ña:
chi takundi'i ka kuachi ña xa
na yuvi yo'o, xi'in ña ndaa
yu'u na Ndioxi, ra koo ka'nu
va ini Ndioxi xa'a ña.
29 Su ndi yuvi na ndaa yu'u
tu Tachi Yii Ndioxi, ra ka'an
ndiva'a na xa'a ña, ra köo
ka'nu ini Ndioxi xa'a na kan,
ndia nii kii, ndia nii tiempo,
chi ña yo'o kuu kuachi na ña
kuiso na xi'in iin ndisaa kii
va —kachi Jesús xi'in na.
30 Ra su'va ke kachi Jesús
xi'in na, saa chi ndika'an na
ña iyoo ndiẹẹ ti ndiva'a xi'in
ra.

Xaa si'i Jesús xi'in na ñani ra nuu xika ra

31 Ra saa xaa si'i Jesús,
xi'in na ñani ra. Ra xikun-
dita na chi ke'e, ra ti'vi na iin
na kua'an ka'an xi'in ra.
32 Saa ndika'an na xinun-
duu ndee kan xi'in Jesús,
kachi na saa xi'in ra:
—Chi ke'e xaa si'i kun xi'in
ñani kun nanduku na yo'o
—kachi na xi'in ra.
33 Saa ndakuiin ra kachi ra
saa xi'in na:
—¿Yoo ku na kuu si'i yu,
ra yo ku na kuu ñani yu?
—kachi ra.
34 Saa ndakoto'ni ra nuu
na ndee xini so'o ña ka'an
ra, ra ndika'an ra xi'in na,
kachi ra saa:
—Na yo'o va ku si'i yu xi'in
ñani yu.
35 Chi takundi'i na xanduvi
ña ka'an Ndioxi va kuvi ñani
yu, xi'in ku'va yu, xi'in si'i
yu —kachi ra xi'in na.

Tu'un ndichi xa'a ra chi'i

4

1 Saa kuu, ra ndixaa tuku
Jesús yu'u mini kan, ra xa'a
ra saña'a ra na. Ra kua'a ka
vi ku na ndakaya tuku. Iin
chitu ndaa na yu'u mini kan,
saa ndaa ra ndakundu'u ra
ini itun xika nuu mini, ra
na yuvi kan xikundita yu'u
mini kan va.
2 Ra kua'a ka vi tu'un
ndichi xa'a ra saña'a ra na.
Ra saa ndika'an ra iin tu'un
ndichi xi'in na kachi ra saa:
3 —Tiaa so'o ndo; na
ndatu'un yu iin tu'un ndichi
xi'in ndo. Saa kuu, ra kee iin
ra chi'i kua'an ra chi'i ra itu
trigo.
4 Ra saa kuu ra xatia yava
ra nuni vali kan kua'an ra, ra
sava ña ndikoyo yachin yu'u
ichi, ra xaa sàà ra ndaki'in ri
ña xaxi ri.
5 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu iyoo yuu va, nuu köo
kua'a ñu'ú, ra kama ni nin-
dutia ña, chi yaxin ni ndú'ụ
ñu'ú.
6 Su ndi te kanata ñu'ù, saa
ra xii va ña, chi künu ndo'ni
tio'o ña, ña kan ke ndachị
ña.
7 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu iyoo ndikin ìñụ, ra
te nindutia ña, ra ndiküvi
kua'nu ña, saa chi ìñụ kan
va sanduxin ña'a, saa ra

ndi'i xa'a va ña, ra nditäxi
ka ña nuni.
8 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu ñu'ú xa'an va, ra va'a
ka vi xa'nu ña, ra kuchuun
ka vi ña, chi indaa tata ra
taxi ña ndia oko uxi nuni,
xi'in ndia uni xiko nuni, xi'in
ndia iin ciento nuni vali taxi
ta iin, ta iin ña —kachi Jesús
xi'in na.
9 Saa ndika'an ka ra xi'in
na, kachi ra saa:
—Ndo'o, na xini so'o ña
ka'an yu xi'in ndo yo'o, ra
ndaki'in xini ndo xi'in ña ni
ke kuni kachi ña —kachi ra
xi'in na.

Ni xa'a ke ka'an Jesús tu'un ndichi

10 Te ndi'i nindutia ndi'i na
yuvi kan kua'an na, ra nin-
doo mitu'un saa Jesús, saa
ndakuta'an sava na nindoo
ndee kan, xi'in uxi uvi saa
ndia ita'an xi'in ra, ra ndin-
dakatu'un na ra xa'a tu'un
ndichi kan, ni ke kuni kachi
ña.
11 Saa ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
—Ndo'o, ra mii Ndioxi va
ku ra taxi ndiayu nda'a ndo
ña na kundaa ini ndo xa'a
ichi mii ra ña iyoo se'e nuu
xa'ndia ra chiñu. Su ndi
yuvi na iyoo chi ke'e, ra täxi
ra ña nda'a na kan, ra xa'a
ña kan ke takundi'i ña kuni
yu ka'an yu xi'in na, ra xi'in
tu'un ndichi va ke ka'an yu
ña xi'in na.
12 Ra va'a ni ixto'ni tie'e
va na, su ndi kundäa ini
na xi'in ña, ra nii xini so'o
va na, su ndi ndakï'in xini
na xi'in ña, ra saa ke na
kuïin na ndandiko ini na
xa'a kuachi na nuu Ndioxi,
ra sakä'nu ini ra xa'a na
—kachi Jesús xi'in na.

Ndakani Jesús tu'un ndichi xa'a ra chi'i nuu na

13 Saa ndika'an ka ra xi'in
na kachi ra saa:
—¿Tu kundäa ini ndo xi'in
tu'un ndichi yo'o, saa ra,
ndixa sa ndo ña kundaa
ini ndo xi'in sava ka tu'un
ndichi, tu saa? —kachi ra
xi'in na.
14 Saa xa'a ra ndakani ra
nuu na kachi ra saa:
—Ra chi'i nuni vali kan ku
na ka'an ndoso tu'un Ndioxi.
15 Ra ñu'u yu'u ichi kan
kuvi yuvi na xini so'o tu'un
Ndioxi. Su te ndi'i xini so'o
na ña, saa ra ndikun vaxi
ti ndiva'a sanda'vi ri na, ra
kandïxa ka na tu'un Ndioxi
ña xini so'o na.
16 Ra ñu'ú nuu iyoo yuu
kuvi yuvi na xini so'o tu'un
Ndioxi, ra kusii ka vi ini na,
ra ndikun ndaki'in va na ichi
Ndioxi.
17 Su ndi te vaxi tundo'o
nuu na, a te xa'a yuvi
kata'an na xi'in na xa'a ña
ndikun na ichi Ndioxi, saa
ra ndikun ndiko ini va na,
ra ndakoo va na ña, saa chi
künu ndo'ni tio'o ña, xa'a ña
kan ke kuchüun na ña tuun
va'a kuita na.
18 Ra ñu'ú nuu iyoo ìñu̱
yo'o kuvi yuvi na xini so'o
tu'un Ndioxi, ra ndaki'in na
ña.
19 Su ndi xa'a ndakundi'i
ini na xa'a ña'a ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o va, ra
ndakundi'i tu ini na xa'a ña
kuika va, ra xa'a kutoo na
koo takundi'i ña'a ña savi
va nuu na, ra ña yo'o va
xa'a ndi'i ini na xa'a. Saa ra
kuee kuee naa ini va na xa'a
ichi Ndioxi, ra ndi'i xa'a va
na, saa ra, köo ka ña'a kuun
nda'a vi tata yo'o.

20 Ra ñu'ú xa'an kuvi yuvi
na xini so'o tu'un Ndioxi, ra
kandixa na ña ka'an ña. Ra
na yo'o kuvi na iyoo ta ku'va
iyoo tata ña va'a ni xa'nu, ra
ndia oko uxi, ndia uni xiko,
xi'in ndia iin ciento nuni
vali taxi mitu'un mitu'un ña
—kachi Jesús xi'in na.

Takundi'i ña'a ña iyoo se'e, ra ndatuvi ndi'i va xa'a ña

21 Saa ndika'an ka tuku
Jesús xi'in na kachi ra saa:
—Köo iin yuvi na tuun
ñù'ù, ra ndasi tu na nuu
ña xi'in xiko'o; ra nii chikäa
tu na ña tixi ixto, chi nuu
sukun va chindu'u na ña, ra
va'a tuun ña nuu na.
22 Ra saa ke iyoo tu ña'a
ña iyoo se'e va, chi vaxi kii
ra ndatuvi ndi'i va xa'a ña,
ra saa tu ña'a ña kundäa ini
yuvi xa'a va, chi vaxi kii ra
kundaa ini na xa'a takundi'i
va ña.
23 Ndo'o, na xini so'o ña
ka'an yu xi'in ndo yo'o, ra
ndaki'in xini ndo xi'in ña
ni ke kuni kachi ña —kachi
Jesús xi'in na.
24 Ra ndika'an ka ra xi'in
na kachi ra saa:
—Tiaa ni so'o ndo ña ka'an
yu xi'in ndo yo'o. Chi ta
ku'va xa ndo xi'in inka yuvi,
ra saa ke sa tu Ndioxi xi'in
ndo'o va, ra ndia ndakunuu
ka va siki ña ndaki'in ndo'o
sa ra.
25 Chi na xa iyoo ña'a nuu,
ra ni'i ka na ta'an va ña; ra
na köo ña'a nuu, ra ndia ña
lo'o ña xa iyoo nuu na ke
nundiaa nda'a va na —kachi
Jesús xi'in na.

Tu'un ndichi xa'a iin tata ña xa'nu

26 Saa ndika'an tuku Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu ra su'va va ke iyoo ña:
ta ku'va kuu xi'in tata, ña
ndixa'an iin tiaa chi'i ra nuu
ñu'ú, ra saa iyoo ña yo'o.
27 Saa chi takua chi'i ra ña
ra ndaki'in ra kua'an va ra,
ra a kixi ra, a ndito va ra,
ndi mii ra xini va, ra tata ña
chi'i ra, ra ñuu ka'ñu xa'nu
va ña kan kua'an ña, ndi su
tiaa kan, ra kundäa ini vi ra
ni ke kuu xa'nu ña.
28 Saa chi xa chuun nuu
mii va ñu'u yo'o ke, ña
sakua'nu ña ña, ra xi'na
ndutia ña, saa te ndi'i, ra
kuee kuee xa'nu va ña, ra
xa'a kuyoko ña, ra kuxixa ña
ra nduu ña nuni va.
29 Ra ta xa xinu ña, ña
kuu ña nuni, saa ra, xa'a
ra sakee va ra ña, chi xa
ndixaa tiempo ña ndakaya
va ña, kachi tu'un ndichi
yo'o —kachi Jesús xi'in na.

Tu'un ndichi xa'a ndikin itun mostaza

30 Saa ndika'an ka Jesús
inka tu'un ndichi xi'in na
kachi ra saa:
—¿Ndia ña ke inuu xi'in
chi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu? Ra kuni yu na
kundaa ini ndo vichin.
31 Chi su'va va ke iyoo
ña: ta ku'va iyoo iin ndikin
mostaza lo'o ña chi'i na, saa
iyoo ña. Ra xa kundaa
va ini ndo chin ndikin itun
mostaza yo'o ke lo'o va'a ka
nuu takundi'i va ndikin ña
iyoo nuu ña yuuvi yo'o;
32 ra va'a ni lo'o ni va
ña, ndi te ndutia ña ra
xa'a xa'nu ña, ra tiaa ni ka
chee xa'nu itun ña yo'o nuu
takundi'i ka itun tu iyoo xi'in

ña; ra na'nu ka vi xa'nu itun nda'a ña, ra ndia sàà va xaa xava'a chi'yo nda'a itun ña. Ra ku'va su'va ke iyoo tu ichi ña kua'an nuu xa'ndia Ndioxi chiñu va —kachi Jesús xi'in na.

Niña xi'in tu'un ndichi ke saña'a Jesús na

33 Ra niña xi'in tu'un ndichi ta'an ña yo'o ke xiniñu'u Jesús ña sakua'a ra na; ra tu'un ndichi ña ki'in mii ra kuenda xi'in, ña kuchuun sava na ndaki'in xini na xi'in ke ka'an ra.

34 Ra takundi'i ña saña'a ra na yuvi, ra niña xi'in tu'un ndichi va ke saña'a ra na, ra va'a ni ndikundäa va ini ndia ita'an xi'in ra, ndi su saña'a siin va ra ndia kan ni ke kuni kachi tu'un ndichi yo'o.

Sayaa Jesús tachi xi'in tiakuii

35 Saa kuu ra kuñuu va kii kan. Ra ndika'an Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—Na ku'un yo chi inka xiyo yu'u mini yo'o —kachi ra xi'in ndia.

36 Saa nindiayu ta'an ndia xi'in na yuvi kan, ra nandaa ndia ita'an xi'in ra ini itun xika nuu mini nuu xa ndikaa ra kan, ra ndaki'in ndia kua'an ndia xi'in ra. Ra taxi ndikun tu sava ka na yuvi kan va kua'an na xi'in barca na.

37 Ra saa kuu na kua'an na nuu mini kan, ra xa'a ndiee ka vi xika tachi, iin ndakundichi ndakundichi nuu mini kan xa ña, ra xa'a iin kuni kutu ndaa barca lo'o tu ndo'ni ndia ini kan xi'in tiakuii xa ña.

38 Ra chi ka'a barca kan ndú'u iin ña'a ndachi'i Jesús siki ra, ra ndakandu'u ra, ra saa naa ini ra ndikixi va ra, ra saa ndixaa ndia ita'an xi'in ra sandoto ndia ra, ra ndika'an ndia xi'in ra, kachi ndia saa:

—¡Tata Maestro! ¿A ndï'i ini kun ña kuni sa'vi barca lo'o yo'o xi'in yo ka'a mini yo'o? —kachi ndia xi'in ra.

39 Saa ndakoo Jesús, ra xa'ndia ra chiñu nuu tachi kan, ña na kutuvi ña ra ndika'an tu ra xi'in tiañu'u kan va kachi ra saa:

—Xava'a, koo taxin kun, —kachi ra xi'in ra.

Saa ra ndikun ndixkuiin va tachi kan, ra yayaa kutaxin va.

40 Saa ndika'an Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—¿Nichuun ndiee ni iyu'vi ndo? ¿A täan xinu ini ndo kandixa ndo Ndioxi saa va? —kachi ra xi'in ndia.

41 Ra ndakanda ka vi ini ndia, iin kua'an ini ndia ndee ndia, ra ka'an xi'in ta'an ndia kachi ndia saa:

—¿Ndia tiaa kuvi ra yo'o? Ra ndia tachi xi'in tiañu'u, ra kandixa ra ña ka'an ra —kachi ndia xika xi'in Jesús xa'a ra.

Sanda'a Jesús iin tiaa ra ñuu Gadara, ra ñu'u tachi ndiva'a ini

5

1 Saa ra ndixaa ndia ñuu Gadara, ña ndikaa chi inka xiyo yu'u tiañu'u kan.

2 Ra te nuu su'va Jesús ini barca kan, saa ra ndikun ndixaa iin tiaa ra ñu'u tachi ndiva'a ini, nini'i ta'an ra

xi'in Jesús, ra tiaa yo'o ra
ini yavi ndìì ke ndikaa ra,
kanata ra ndixaa ra.
3 Chi ra tiaa yo'o, ra
yavi ndìì ke xikuu ve'e va
ra. Ra ndia nii na ta'an
ra ndikuchüun ña chiku'ni
na ra, nii xi'in cadena
ndikuchüun na.
4 Ra nii ndiä'vi ichi nditiin
na ra, ña taan na kàà nda'a
ra xi'in xa'a ra, ra nii xi'in
cadena tu chikatun na ra, su
ndi köo mii xa'a vi ña nuu
ra, chi iin xa'ndia ndi'i va ra
ña, ra iin vali vali xa ra ña,
ndia nii na kundiëe xi'in ra.
5 Ra iin ndisaa kii, ñuu
ka'ñu xika ra iku, ra ñuu
ka'ñu xika tu ra kumisanto
va, ra iin nda'yu ko'o ra xika
ra, ra iin satakue'e ndi'i ra
mii ra xi'in yuu.
6 Saa ra te xini ra xika ka
va vaxi Jesús, saa ra ndikun
xinu ra xaa ra xikusiti ra nuu
ra.
7 Ra iin koko'o nda'yu
tachi ndiva'a ña ñu'u ini ra,
ra kachi ña saa xi'in Jesús:
—¡Jesús, Se'e Ndioxi ra
ka'nu! ¿Ni ke kuni kun
xi'in yu? Xakunda'vi yu nuu
kun xi'in nuu Ndioxi, ña na
sandö'o kun yu'u. ¡Nda'vi ni
yu! —kachi ña xi'in Jesús.
8 Ra saa kachi ra ñu'u tachi
ndiva'a ini kan ndika'an ra,
saa chi xa xa'ndia va Jesús
chiñu nuu ña ndiva'a kan ña
na kee ña ku'un ña, ra su'va
ke kachi Jesús xi'in ña:
—¡Tachi ndiva'a, kita ini
ra tiaa xaan! ¡Kua'an!
—kachi ra xi'in ña.
9 Saa ndindakatu'un Jesús
tachi ndiva'a kan, kachi ra
saa xi'in ña:
—¿Ndixa nani kun?
—kachi ra xi'in ña.
Saa ndakuiin ña kachi ña
saa:
—Legión va nani yu, saa
chi kua'a ni kuvi ndi —kachi
ña xi'in ra.
10 Ra xakunda'vi ka vi
tachi ndiva'a kan nuu Jesús
ña na täva ra ña ku'un ña
inka xiyo.
11 Ra yachin nuu iku
kan xika iin ti'vi chee kini
xaxa'an ri.
12 Saa xakunda'vi ni tachi
ndiva'a kan nuu Jesús kachi
ña saa:
—Ti'vi ndu'u na ku'un ndi
nuu xika kini kaa, ra taxi
kun ndiayu nda'a ndi ña na
ndee ndi ini ri —kachi ña
xi'in ra.
13 Saa ndikun taxi Jesús
ndiayu nda'a ña, ña na
ku'un ña ndee ña ini kini
kan, ra ku'va uvi mil kuvi
kini kan. Ra xa'a sasana
ndi'i ña ri, ra xinu ndi'i ri
ndixàà ri ndikoyo ri iin ta'vi
nuu ndikaa mini, ra ndika'a
ndiaa ndi'i ri, ra ndixi'i ri.
14 Ra ndiyu'vi ka vi na
ndiaa kini kan, ra kee
na xinu na ndixa'an na
ndatu'un na xi'in na ndee
ñuu, ra ndatu'un tu na xi'in
na ndakita'an xi'in na chi
iku va. Ra saa ndakoyo
takundi'i na yuvi kan ra
ndixaa na xini na ña kuu
kan.
15 Ra te ndixaa na nuu
iin Jesús, ra xini na ra tiaa
xindo'ni tachi ndiva'a ini
kan, ra xa nduva'a va ra, ra
xa ndakundixi va ra tikoto,
ra xa yayaa va ndu'u ra, chi
xa ndukaxin va ini ra. Saa
ra ndayu'vi ka vi ini na yuvi
kan.
16 Ra yuvi na xini ña ndo'o
ra xindo'ni tachi ndiva'a ini
kan, xi'in ña ndo'o kini kan,

ra ndatu'un na xi'in inka
yuvi xa'a ña xini na.
17 Ra saa xakunda'vi na
nuu Jesús ña na sa ra ña
mani kita ra ñuu na ku'un ra
inka xiyo.
18 Ra saa te nandaa Jesús
ini barca lo'o kan ku'un
ra, saa xakunda'vi ra tiaa
xindo'ni tachi ndiva'a ini
kan nuu Jesús ña na taxi ra
ku'un ra xi'in ra.
19 Su ndi ndixïin Jesús ña
ku'un ra xi'in ra, chi su'va va
kachi ra xi'in ra:
Kuanu'ṵ ve'e kun nuu na
ta'an kun, ra ndatu'un kun
xi'in na xa'a takundi'i ña
va'a xa Ndioxi xi'in kun,
xi'in ña kunda'vi ini ra xini
ra yo'o —kachi Jesús xi'in ra.
20 Saa ndaki'in ra tiaa kan
kuanu'u ra, ra xa'a ra iinii
kuvi nda'a ñuu Decápolis
ndatu'un ra xi'in na xa'a ña
va'a xa Jesús xi'in ra, ra
ndayu'vi ka vi ini na yuvi
kan xa'a ña ndo'o ra.

Sanda'a Jesús ña lo'o se'e ra Jairo, xi'in ña'a ña nditiandiaa nda'a tikoto ra

21 Ra te ndiko tuku Jesús
ndaxàà ra xi'in barca chi
inka xiyo yu'u tiañu'u kan,
ra kua'a ka vi yuvi ndakaya
tuku xaa na nuu ra; ra saa
nindoo ra xi'in na yu'u mini
kan.
22 Saa kuu ra ndixaa va
iin ra xikua'a, ra nani Jairo,
ra kuchee nuu na ve'e ñu'u,
ra te xini ra Jesús, saa ra
ndikun xikusiti va ra nuu ra,
23 ra xakunda'vi ka vi ra
kachi ra saa:
—Tata, se'e lo'o yu ra ña
xa kana nima kuvi ña, ra
na sa kun ña mani ku'un
kun xi'in yu ra chindu'u kun
nda'a kun sata se'e yu, ra na
nduva'a va ña ra kutiaku ña.
Chi nda'vi ni yu —kachi ra
xi'in Jesús.
24 Saa ndaki'in Jesús
kua'an ra xi'in ra. Ra iin
tia'ndia chee na yuvi ndikun
kua'an xi'in ndia, ra iin kuni
ndaa na sata ndia.
25 Ra tiañu na yuvi kan,
ndikaa iin ña'á ña xitia nii
kua'an ña xi'in na, ra ña'á
kan ra xa uxi uvi kuiya
ke ndo'o ña saa, ra küvi
nduva'a ña.
26 Ra kua'a ka vi na
xatatan ndixika ña nuu, ra
sando'o ka vi na ña, ra sasiki
yaa ña xu'un ña, su ndi
ndia ña mani uun va chi
ninduvä'a ña, ra ña ndiee
ka nundiee va ku kue'e kan
xi'in ña.
27 Ra te xini so'o ña
ndatu'un na yuvi xa'a ña
va'a xa Jesús, saa ra xiña
ni'ni, ña tiañu na yuvi kan,
ra kuyachin ña chi sata
Jesús, ra nditiandiaa nda'a
ña tikoto ra.
28 Saa chi ndakani ini ña
ka'an ña saa: "Tu na tiandiaa lo'o nda'a va yo tikoto
ra, saa ra ndikun nduva'a va
yo", ka'an ña.
29 Saa ra ndikun xikutuvi
ndixa va ña xitia nii ña, ra
ndikun kundaa ini ña ña
nduva'a va ña, chi xï'i ka ña.
30 Ra saa kundaa ini Jesús
ña kee ndiee ra, ra saa
ndikokuiin ra ndakoto'ni ra
nuu na yuvi kan, ra ndindakatu'un ra na, kachi ra
saa:
—¿Yoo ku na nditiandiaa
nda'a tikoto yu? —kachi ra.
31 Saa ndakuiin ndia ita'an
xi'in ra, kachi ndia saa:

—Tata, iin chinda'a ta'an na yuvi vaxi na sata kun, ra ndakatu'un ka kun, yo ku na nditiandiaa nda'a tikoto kun —kachi ndia xi'in ra.
32 Su ndi ndïxa ra xa'a vi ña ka'an ndia xi'in ra, chi ndakundiee ra ixto'ni ra nuu va na, ña ndiatu ra kundaa ini ra, yo ku na nditiandiaa nda'a tikoto ra.
33 Ra ña'a kan ra iyu'vi ka vi ña, iin ndiakua kisi ña ña, chi kundaa ini ña ña nduva'a ña xa ra. Saa ndixaa ña xikusiti ña nuu ra, ra ndatu'un ndi'i ña xi'in ra, ni xa'a ke xa ña saa.
34 Saa ndika'an Jesús xi'in ña kachi ra saa:
—Se'e, xa'a ña kandixa kun yu'u ke xa ndikaku kun. Ra kuanu'u ve'e kun, ra ndï'i ka ini kun, chi xa nduva'a va kun —kachi ra xi'in ña.
35 Ra te ka'an ka va Jesús, saa xaa na kee ve'e ra Jairo, ra xikua'a xa'ndia chuun ve'e ñu'u, kachi na saa xi'in ra:
—Tata, xa ndixi'i va se'e kun. Köo ka chuun ke sandi'i vi kun tata maestro ku'un ra xi'in yo —kachi na xi'in ra.
36 Saa te xini so'o Jesús ña kuyu'u na saa xaa na nuu ra Jairo, saa ndika'an ra xi'in ra kachi ra saa:
—Kuayü'vi kun, indaa yu'u va kandixa kun —kachi Jesús xi'in ra.
37 Ra nditäxi Jesús ku'un ndi'i na xi'in ra, chi takua ra Pedro, xi'in ra Jacobo, xi'in ra Juan ñani ra Jacobo va kuvi ndia ndaki'in ra kua'an xi'in ra.
38 Ra te ndixaa ra ve'e ra xikua'a Jairo, ra iin nini'i kuu, iin siso siso nda'yu na, ra xaku ka vi na ndee na.
39 Saa ndiki'vi ndia ra ndika'an Jesús xi'in na kachi ra saa:
—¿Nichuun xaku ni ndo? Ña lo'o yo'o ra süvi ña ndixi'i kuvi ña, chi ña kixi va kuvi ña —kachi ra xi'in na.
40 Ndi su na ndixaku ndiaa va kuvi na ra. Ra saa xa'ndia ra chiñu ña na kee takundi'i na chi ke'e, ra takua iva ña lo'o kan xi'in si'i ña, xi'in ndia kua'an xi'in va ra kuvi na ndiki'vi xi'in ra nuu kandu'u ña lo'o ndixi'i kan.
41 Ra saa tiin ra nda'a ña lo'o kan, ra ndika'an ra xi'in ña kachi ra saa:
—Talita kumi —kachi ra xi'in ña; ra tu'un yo'o kachi ña saa: “Ña lo'o, xi'in yo'o ke ka'an yu, ndakoo”.
42 Saa ra ndikun ndakoò va ña lo'o yo'o xika ña, ra uxi uvi va kuiya ke ndikaa ña, ra ndakanda ka vi ini na yuvi kan.
43 Ra ndika'an ka vi Jesús xi'in na, ña na ndatü'un na xi'in ndia nii yuvi xa'a ña kuu yo'o. Saa xa'ndia ra chiñu nuu na vasi'i ña lo'o kan, ña na taxi na ña kuxi ña.

6

Saña'a Jesús na ñuu Nazaret

1 Saa kanata Jesús ñuu kan, ra ndaki'in ra kua'an ra ñuu nuu kee ra, xi'in ndia ita'an xi'in ra.
2 Ra te ndixaa kii yii, saa ndiki'vi Jesús ini ve'e ñu'u, ra xa'a ra saña'a ra na. Ra kua'a ka vi ku na ndee xini so'o, ra ndakanda ka vi ini

na kachi na saa ndakatu'un
ta'an na:
—¿Ndia ndixa'an ki'in
tiaa yo'o takundi'i ña ndichi
yo'o? ¿Ndixa xa ra ña
kundichi ni ra? ¿Ndia
ndixa'an ra sakua'a ra?
¿Ndia ndixa'an ra kutu'va
ra takundi'i ña xitu'un yo'o?
3 ¿A su ra yo'o ku ra kuxi
itun, ra se'e ña María va
kuvi ra? ¿A su ñani ra yo'o
kuvi ra Jacobo, José, Judas,
xi'in ra Simón? ¿A su yo'o
ndee tu na si'i ku'va va ra
xi'in yo? —kachi na. Ra
xa'a ña yo'o ke ndixïin na
kandixa va'a vi na ra.
4 Saa ndika'an Jesús xi'in
na kachi ra saa:
—Takundi'i ñuu ra xato'o
va na iin yuvi na ka'an tu'un
yu'u Ndioxi, su ndi ñuu na
nuu kee na, nuu ndee na
ta'an na, na ve'e na, ra
xäto'o na na kan —kachi
Jesús xi'in na.
5 Ra ndiküvi sa Jesús ndia
nii ña xitu'un ñuu ra, chi
takua ña xa ra ke sanduva'a
ra ndia'vi na xi'i va, ña
chindu'u ra nda'a ra sata na,
ra ña yo'o kuiti va ke xa ra.
6 Ra ndakanda ka vi ini
Jesús xini ra na yuvi yo'o
xa'a ña ndiee ni ini na, chi
ndixïin na kandixa va'a vi na
ra. Saa ndaki'in ra kua'an
ra iinii kuvi ñuu vali ndo'ni
yachin kan, saña'a ra na
yuvi tu'un Ndioxi.

Ti'vi Jesús ndia ita'an xi'in ra kua'an ndia ka'an ndoso ndia tu'un Ndioxi

7 Saa kuu ndakana Jesús
uxi uvi saa ndia ita'an tuun
xi'in ra, ra saa ti'vi ra ndia
kua'an ndia ka'an ndoso
ndia tu'un Ndioxi, ra ta
uvi ta uvi chita'an ra ndia
kua'an ndia, ra taxi ra ndi-
ayu nda'a ndia ña tava ndia
tachi ndiva'a.
8 Ra xa'ndia ra chiñu nuu
ndia ña na kü'u̱n ndia nii
ña'a xi'in ndia ichi nuu
ku̱'u̱n ndia; nii leka, nii ixta,
nii xu'un kü'u̱n xi'in ndia,
chi takua indaa itun katuvi
va ndia ku nu ku̱'u̱n xi'in
ndia.
9 Ra takua ndixan va ndia
ke na ku̱'u̱n xa'a ndia, ra na
kü'un uvi na'a tikoto ndia
xi'in ndia, chi takua ña xa
ndixi ndia kua'an va ndia ke,
na ku'un xi'in ndia.
10 Ra ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndia ndia ka ñuu
nuu xaa ndo, ra ve'e nuu
ndaki'in na ndo'o koo ndo
xi'in na; ikan ke na koo va
ndo. Ra xinü'ni ndo ku'un
ndo inka ve'e na, chi mii
ve'e kan ke kee ndo ku'un
ndo inka ñuu va.
11 Ra tu ndia ñuu xïin na
ndaki'in mani na ndo'o, xi'in
nii xïin na kuniso'o na ña
ka'an ndo, saa ra kee ndo
ñuu na, ra kuun ndo xa'a
ndo na ko̱yo yaka ñuu na
xa'a ndo, ra na kuu ña iin
seña nuu na, ra na kundaa
ini na ña kundasi na tu'un
Ndioxi; ra saa ke ndo'o, ra
köo ka kuachi ndo. Ra ña
ndixa ka'an yu xi'in ndo, te
na xaa kii sandaku Ndioxi
kuachi na ñuu yuuvi yo'o, ra
ndiee ni ka chee tundo'o taxi
Ndioxi nda'a na yuvi yo'o
nuu na ñuu Sodoma, xi'in na
ñuu Gomorra —kachi Jesús
xi'in ndia.
12 Saa kee ndixa ndia ra
ndaki'in ndia kua'an ndia
ka'an ndoso ndia tu'un
Ndioxi nuu na yuvi, ña na

ndiko ini na xa'a kuachi na
ra ndaki'in na ichi Ndioxi.
13 Ra tava ndia tachi
ndiva'a ini yuvi na tiin ña,
ra chikaa tu ndia aceite xi̱ni̱
na xi'i̱ ra nduva'a va na.

Su'va kuu te ndixi'i ra Juan ra sandakuchi yuvi

14 Saa kuu ra kundaa ini ra
rey Herodes ña ndatu'un na
yuvi xa'a Jesús ña xa ra ña
xitu'un. Chi ndi'i kuvi ñuu
ndixitia ndoso tu'un xa'a ra,
ra kundaa ini na xa'a ra. Saa
ndika'an ra Herodes kachi ra
saa:
—Ra Juan ra sandakuchi
yuvi ku ra ndatiaku. Ña kan
ke va'a iyoo ni ndie̱e̱ yo'o
xi'in ra —kachi ra.
15 Ra sava tu na ka'an
kachi saa:
Ra Elías ra ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a va kuvi ra
—kachi na.
Ra inka tu na kachi saa:
—Iin ra ka'an tu'un yu'u
Ndioxi ta'an na kixi xina'a
va kuvi ra —kachi na.
16 Ra te xini so'o ra Rey
Herodes ña ka'an na su'va,
saa ndika'an ra kachi ra saa:
—Ra Juan, ra ndika'an yu
xi'in na xa'ndia na sukun,
ku ndixa va ra ndatiaku yo'o
vichin —kachi ra.
17 Chi te yachi ra mii ra
Herodes yo'o ku ra xa'ndia
chuun ña ndixa'an na tiin
na ra Juan. Ra chikatun na
ra xi'in cadena, ra chikaa na
ra ve'e kaa xa'a ña ndika'an
ra xa'a ña Herodías xanu
ra rey Herodes, chi ra
Herodes yo'o ra ndaki'in ra
ña Herodías yo'o nduu ña
yasi'i va ra. Ndi su yasi'i ra
Felipe, ñani va ra, kuvi ña,
ra ndaki'in ra ña.
18 Ra xa'a ña yo'o ke
ndika'an ra Juan xi'in ra
Herodes, ra kachi ra saa xi'in
ra:
—Vä'a xa kun, chi köo ichi
kun ña ndaki'in kun yasi'i
ñani kun kundu'u ña xi'in
kun —kachi ra.
19 Ra ña kan ke xani ni ini
ña Herodías xini ña ra Juan,
ra tiaa ni kuni ña ka'ni ña ra,
su ndi kuchüun ña.
20 Ndi su mii ra Herodes
ra iyu'vi ini va ra xini ra
ra Juan, chi kundaa ini ra
ña kuu ra Juan iin tiaa va'a,
ra ndaa, ra yii; ña kan ke
xindiaa va ra ra, ra nditäxi
ra kuvi ra. Ra te xini so'o
ra Herodes ña ka'an ra Juan
xi'in ra, ra xa'a ndata'vi ña
xi̱ni̱ ra, ra iin sana su'va ini
ra, ra nii nï'i ra ni ke sa ra,
ra va'a ni saa ndo̱'o va ra, su
ndi kusii ka vi ini ra xini so'o
ra ña ka'an ra Juan.
21 Ra saa kuu ra ndi̱xa̱a̱
va kii ña ndixinu ra Herodes
kuiya, saa ra nditiandiaa va
iin kii ña xa ndiee ni ndiatu
ña Herodías ndixa koo ña
ka'ni ña ra Juan. Ra kii
yo'o ra ndiee ni ndasaka'nu
ra Herodes ña, iin viko chee
ndatava ra, ra ndakana ra
takundi'i na kuna'nu xi'in
ra, xi'in na komandande,
xi'in na xikua'a na ndee iinii
saa kuvi Galilea.
22 Saa ra ndixaa va ña lo'o
se'e ña Herodías ndiki'vi ña
nuu ndee na ndatava na viko
kan nditaxa'a ña nuu na.
Saa ra ndiee ni kusii ini ra
Herodes xa'a ña xa ña saa,
ra saa tu na ndixaa ndee xixi
xi'in va ra. Ra saa ndika'an
ra rey Herodes xi'in ña lo'o
kuaan kan kachi ra saa:
—Nduku ndia ndia ka ña'a
ña kuni̱ kun nuu yu, ra taxi

yu ña nda'a kun —kachi ra
xi'in ña.
23 Ra iin uvi uni ichi kin-
doo ra xi'in ña, ña taxi ra
ndia ndia ka ña'a ña kuni
ña nda'a ña, ra ndïko ini ra
kachi ra xi'in ña, ra ndia taxi
tu ra sava ñuu nuu kuu ra
rey va nda'a ña, tu na nduku
ña ña, kachi ra.
24 Saa kanata ña ndixa'an
ña ndindakatu'un ña si'i ña
kachi ña saa:
—Nana, ¿ni ke va'a nduku
yu nuu ra —kachi ña xi'in
si'i ña.
Saa ndakuiin si'i ña kachi
ña saa xi'in ña:
—Nduku xi̱ni̱ ra Juan ra
sandakuchi yuvi nuu ra
—kachi ña.
25 Saa ndikun xinu ña
nandiko ña nuu ndú'u̱ ra
Herodes, ra ndika'an ña
xi'in ra kachi ña saa:
—Kuni yu ndikun na
kundikaa xini ra Juan ra
sandakuchi yuvi ini iin ko̱'o̱,
ra taxi kun ña nda'a yu
—kachi ña xi'in ra.
26 Saa ra kusuchi ka vi ini
ra rey Herodes, saa chi küni
ra ña ka'ni ra ra Juan, su ndi
ndiküvi ka ndasa uvi yu'u
ra, saa chi xa kee va yu'u ra
ña taxi ra ndia ndia ka ña'a
ña kuni ña nda'a ña, nuu
takundi'i na kana ra ndi̱xa̱a̱
viko kan.
27 Ndia saa ra ndikun
xa'ndia ra chuun nuu iin sol-
dado ña na ku'un ra ka'ndia
ra sukun ra Juan, ra kani'i ra
xini ra, kixi ña xi'in ra.
28 Saa ndaki'in ra soldado
kan ndixa'an ra ini ve'e
kàà nuu ndikaa ra Juan, ra
xa'ndia ra sukun ra, ra ni'i
ra xini ra Juan ndikaa ña ini
iin ko̱'o̱ xaa ña xi'in ra, ra
ndataxi ra ña nda'a ña lo'o
kuaan kan, ra saa ke̱e ña lo'o
kan ndixa'an ña ndiaka ña
ña nda'a si'i ña.
29 Ra saa te kundaa ini na
xita'an tuun xi'in ra Juan ña
xa ndixi'i ra, ra saa ke̱e na
ndixa'an na ndaki'in na iki
kuñu ra ndinduxin na.

Sakuxi Jesús u'un mil yuvi

30 Saa kuu ra ndaxàà
ndia ita'an tuun xi'in
Jesús, ndakuta'an ndia xi'in
ra, ndia ti'vi ra ndixa'an
ndika'an ndoso, ra ndataxi
ndi'i ndia nuu ra xa'a
takundi'i ña xa ndia, xi'in
ña saña'a ndia.
31 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Na'a ndo, na ku'un
yo chi iku nuu köo yuvi
ndakindiee ndo lo'o —kachi
ra xi'in ndia.
Chi kua'a ka vi yuvi vaxi
nuu ndia; na kua'an, ra na
xaa va, ra ndia nii ña kuxi
ndia ke küvi, chi kuñä'a mii
vi ndia.
32 Saa nandaa Jesús ini
barca xi'in ndia xika xi'in ra,
ra ndaki'in ndia kua'an ndia
iin iku nuu köo yuvi.
33 Su ndi kua'a ni yuvi
xini ña ndaki'in ndia kua'an
ndia, ra ndakuni na Jesús
kua'an ra xi'in ndia. Saa
ra ndikun taxindikun ndi'i
na kua'an na sata ra, ra iin
takundi'i ñuu ndakoyo yuvi
ra xika xa'a na ndixaa na
ndia iku yuu kan, ra xi'na ka
va na kan ndixaa nuu Jesús
xi'in ndia xika tuun xi'in ra.
34 Ra te nuu ra ini barca
lo'o yo'o ra ndakoto'ni ra,
ra xa iin ndandaa va kaa
iku kan xi'in yuvi, saa ra
kunda'vi ka vi ini ra xini
ra na, chin chi'ña ka vi íin
na ndee na, ta iin ndikachi

vali ti köo ixto'o saa íin na.
Saa xa'a ra sañą'a ra na xa'a
takundi'i ña va'a.
35 Ra saa kuu kua'an kuaa
va, saa ndi̱xaa ndia xika
tuun xi'in ra ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, xa kua'an kuaa ni,
ra iku yo'o ra köo mii ña'a
vi.
36 Ndati'vi na yuvi yo'o na
ku'un na, ra na kunu'ni na
ñuu ña ñu'u yachin yo'o,
ndia ndia ka mii nuu ndee
yuvi, ra na sata na ixta kuxi
na, chi xa kuaa ni, ra köo
mii ña'a ni'i na kuxi vi na
—kachi ndia xi'in Jesús.
37 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿Nichuun ku'un na?
Taxi ndo'o na kuxi na, chi
ndo'o va ku ndo xiniñu'u
sakuxi na —kachi ra. Saa
ndakuiin ndia kachi ndia
saa:
—Tata, ¿a kuni kun na
ku'un ndi sata ndi ña'a xaa
xi'in ndi kuxi takundi'i na
yuvi yo'o? Ra ku'va uvi
ciento denario xu'un, saa vi
ke kundiee yo sakuxi yo na
yuvi yo'o —kachi ndia xi'in
ra.
38 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—¿Ndixaa ku ixta ni'i
ndo? Kua'an ndo to'ni ndo
—kachi ra xi'in ndia.
Saa ndixa'an ndia ixto'ni
ndia, ra nandiko ndia xaa
ndia kachi ndia saa xi'in ra:
—U'un va ku ixta, ra uvi
ku tiaka va —kachi ndia
xi'in ra.
39 Saa xa'ndia ra chiñu
ra ndixa'an ndia ndachindee
vii ndia yuvi kan, ra ta ti'vi
ta ti'vi ndachindee ndia na
nuu itia kui̱i̱ kan.
40 Ra saa ndakundee na
nuu itia kan, ra ta ciento ta
ciento, xi'in ta uvi xiko uxi,
ta uvi xiko uxi ndakundee
na.
41 Saa ki'in Jesús u'un saa
ixta kan, xi'in uvi saa tiaka,
ra ndoni'i ra nuu ra chi
ndivi, ra ndataxi ra tixa'vi
nda'a Ndioxi xa'a ña, ra te
ndi'i, saa ta'vi ra ixta kan
taxi ra nda'a ndia xika xi'in
ra, ña ndata'vi ndia xi'in na
yuvi kan, ra saa ndata'vi tu
ndia uvi saa tiaka kan xi'in
takundi'i na yuvi kan.
42 Ra xixi takundi'i na yuvi
yo'o ndiakua nditiandiaa ini
na.
43 Ra te ndi'i xixi na, saa
ndakaya ndia takundi'i ixta
ña'ñu ña nindoo ndoso, xi'in
tiaka ti nindoo ndoso, ra uxi
uvi ka tuká sakutu ndia xi'in
ña.
44 Ra takundi'i na yuvi xixi
yo'o, ra ku'va u'un mil kuvi
niña tiaa va.

Va'a xika xa'a Jesús nuu mini

45 Te ndi'i, saa ndika'an
Jesús xi'in ndia xika xi'in ra
ña na ndaa ndia ini barca
lo'o kan, ra xa na kunuu
ndia ku'un ndia chi ñuu
Betsaida ña ndikaa chi inką
xiyo yu'u mini kan, ra nani
saa kuee na ndiayu ta'an ra
xi'in na yuvi kan, ra saa
ku'un ra chi kan ndakuta'an
ra xi'in ndia, kachi ra.
46 Ra saa te ndi'i nindiayu
ta'an ra xi'in takundi'i na,
saa ndaki'in ra kua'an ra iin
iku nuu köo yuvi ña ka'an ra
xi'in Ndioxi.
47 Ra te xa kuñuu, ra xa
ndita'vi sava va ndia xika
xi'in ra kua'an ndia nuu
tiañu'u kan, ra ndia mitu'un

saa va Jesús nindoo chi yu'u
mini kan.
48 Ra saa kuu xini ra xiku-
tuvi ndia ra nii küvi ka ku'un
ndia, iin ndia xi'in ña nduxa
va kua'an ndia, chi tachi ra
chi nuu ndia su'va va vaxi
ña, ña kan ke küvi ku'un
barca ndia xi'in ndia. Ra
saa te xa kua'an kunı̱ tu̱vì
ta ku'va kaa uni ñuu, saa
xika xa'a Jesús nuu tiakuii
kan ndixaa ra nuu ndia, ra
ta iyoo ra ya'a ndaku ku'un
va, saa iyoo ra tuvi ndia.
49 Ra saa te xini ndia xika
ra nuu tiakuii kan kuxaa ra,
saa ra iin ninda'yu ko̱'o̱ ndia,
chi nima va xa ndia ra.
50 Chi xini takundi'i ndia
ña xika ra xaa ra nuu ndia,
ra ndiee ni ndiyu'vi ndia.
Saa ra ndikun ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—¡Yayaa koo ndo chi yu'u
va kuvi ra! Kuayü'vi ndo
—kachi ra xi'in ndia.
51 Saa ndixaa ra nandaa
ra ini barca kan xi'in ndia,
ra ndikun ndixkuiin va tachi
kan ña kini ni kuu ña. Ra
ndiee ni ka ndayu'vi ini ndia
xini ndia ra, ra ndakanda ka
vi ni ndia.
52 Chi täan ndaki'in xini
ndia ña kuu ra, ra ka'nu, saa
chi nii xı̱nı̱ nuu va ndia ña
ndasakua'a ra ixta, ra nani
saa küvi kundaa ini ndia, saa
chi xa'a ña ndaku ni ini va
ndia ke ndo'o ndia su'va.

Sanda'a Jesús kua'a ni na ñuu Genesaret

53 Ra saa te ndakoyo ndia
yu'u tiakuii kan, ra katun
ndia barca ndia yu'u mini
kan, ra saa ndixaa ndia ñuu
Genesaret.
54 Ra te nu̱ù su'va ndia ini
tu lo'o xika nuu mini kan,
saa ra ndikun ndakuni va na
yuvi kan Jesús.
55 Saa ra ndikun kee yuvi
kan kua'an na iinii kuvi ñuu
ña ndatu'un na xi'in na ta'an
na, ra saa xa'a na xaa na
xi'in na xi'ı̱ nuu Jesús ra ndia
nuu ixto va ndee na xi'ı̱ kan,
xaa na xi'in na nuu ra.
56 Ra ndia ndia ka mii nuu
xaa va Jesús, a ñuu na'nu
kuvi ña, a ñuu vali kuvi
ña, a iku kuvi va ña, ra
ndia nani ke kundaa ini na
tu'un ña xa vaxi ra, saa ra
ndikun tava va na na xi'ı̱ ra
chindee na na ichi nuu ya'a
ra kua'an ra, ra xakunda'vi
ka vi na nuu ra, ña na sa
ra ña mani ra taxi ra tian-
diaa nda'a na xi'ı̱ kan tikoto
ra. Chi takundi'i na tiandiaa
nda'a tikoto ra, ra ndikun
nduva'a ndixa va na.

7

Ña'a ña kuyakua na yuvi xi'in

1 Saa kuu ra ndixaa sava
na fariseo xi'in na mae-
stro saña'a ley Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés; ra na ñuu
Jerusalén ke kee na, xaa na
nuu xika Jesús.
2 Ra xini na ña nindä'a
sava ndia xika xi'in Jesús,
ra ndakundee ndia xixi ndia,
saa ra vä'a ni ndikuni na
kuni na ndia, chi nuu na
fariseo yo'o ra iin kuachi
chee ku ña yo'o nuu Ndioxi
tu na ndä'a iin yuvi ra kuxi
na, kachi na.
3 Saa chi na fariseo xi'in
takundi'i na judío, ra xi'na
ka nda'a na saa □xixi na.
Chi ña yo'o ku costumbre ña
saña'a na xii xikua va na na,

ra ta iyoo iin ña yii ni saa
iyoo ña tuvi na.
4 Ra te na ndiko na ndaxaa
na ve'e na, te xa'an na nuu
ya'vi, ra xi'na ka nda'a na
saa xaxi na ndia ndia ka
ña'a, ra saa ke saxinu ndi'i
na costumbre ña ndakoo
xii xikua na, ra ndiee ni
xato'o na ña. Na kachi yo
saa, ta kuu ña ndakatia na
yaxin na, xi'in ña ndoo kisi
na, xi'in ña ndoo xiko'o na,
xi'in ña ndoo ixto kixi na,
takundi'i ña yo'o ra iin ndi-
akua nduxa xa na ña.
5 Xa'a ña kan ke kuyachin
na fariseo xi'in na maestro
saña'a ley Ndioxi nuu xika
Jesús ra ndindakatu'un na
ra, kachi na saa:
—¿Nichuun xäto'o ndia
xika xi'in kun costumbre na
xikua'a? ¿A kundäa ini ndia,
ña xi'na xiniñu'u nda'a ndia
saa kuxi ndia? Ra ndia yo'o
ra iin saa iyoo nda'a va ndia
xixi ndia —kachi na xi'in
Jesús.
6 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in na:
—Ña ndixa ni ke ndika'an
ra Isaías xa'a ndo'o na maña
te yachi, ra su'va ke kachi
Ndioxi ndika'an ra xi'in ra
xa'a ndo, kachi tu'un ña nda-
tiaa ra:
"Na yuvi yo'o, ra takua iin
tu'un ninù va ke ka'an
na ña xato'o na yu'u.
Ndi su nima na, ra xika ni va
iyoo ña nuu yu.
7 Ra ña uun va ke ka'an na
ña kañu'u na yu'u.
Saa chi süvi ichi yu'u ke
saña'a na yuvi, chi
ichi ña ndaku ini mii
va na ke saña'a ta'an
na", kachi Ndioxi xa'a
ndo,
kachi ña ndatiaa ra Isaías te
yachi.
8 Ra ña ndixa ni kuvi va ña,
saa chi ndakoo ña'a va ndo
chiñu ña xa'ndia Ndioxi, ra
costumbre ña sandaku mii
na yuvi yo'o va ndiee ni
ndakundikun ndo, saa chi
takuu ña ndakatia ndo kisi
ndo, xi'in ña ndakatia ndo
yaxin ndo, xi'in ña xa ndo
kua'a ni ka chiñu, su ndi
chiñu yo'o, ra ña xa'ndia na
yuuvi yo'o va ke yo'o —kachi
Jesús xi'in na.
9 Saa ndika'an ka ra xi'in
na kachi ra saa:
—Ndo'o, ra iin xiyo va
ndakoo ndo ndiayu ña
xa'ndia Ndioxi, ra chiñu
ña ndakoo na xii xikua va
ndo, ndiee ni xayii ndo, ra
xanduvi ndo ña.
10 Ra ka'an yu saa xi'in
ndo, saa chi ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
su'va va kachi ña: "Sato'o
kun iva kun xi'in si'i kun"
chin "Yuvi na ka'an ndiva'a
xi'in vasi'i, ra na köo ña
ka'nu ini xi'in na, chi
xiniñu'u na kuvi va na",
kachi ña.
11 Su ndi ndo'o, ra süvi saa
xa ndo, chi su'va va kachi
ndo: "Iin tiaa ra kuvi kachi
ra su'va xi'in si'i ra a xi'in
iva ra: 'Küvi chindiee ta'an
yu xi'in kun, chi takundi'i
xu'un ña xani xini yu taxi
yu nda'a kun, ra xa ta iyoo
ña xa ndisoko yu nuu Ndioxi
va iyoo ña, ra xa corbán
va nduu ña', kachi ra xi'in
vasi'i ra. Saa ra xava'a va.
Xiniñü'u ka ndiakua nduxa
to'ni ra na", kachi ndo'o.

12 Ra su'va va ke xa ndo
kava ndo yuvi, ra sasi ndo
nuu na; täxi ndo sato'o
na iva si'i na, ña ki'in na
kuenda xi'in na.
13 Ra su'va ke xa tu ndo
ña sandi'i ndo xa'a tu'un
Ndioxi va xi'in costumbre
ndo, chi costumbre ña san-
daku mii ndo yo'o va ke
ndiee ni ndasato'o ndo, ra
chiñu xa'ndia Ndioxi sandi'i
ndo xa'a va. Ra süvi takua
ña yo'o ke xa ndo, chin
kua'a ni ka va ña xa ndo
—kachi Jesús xi'in na.
14 Saa ndakana ra
takundi'i na yuvi kan ra
nduyachin na nuu ra, ra
ndika'an ra xi'in na kachi
ra saa:
—Tiaa ni so'o takundi'i
ndo ña ka'an yu xi'in ndo
yo'o, ra na kundaa ini ndo
xi'in ña.
15 Ndia nii ña'a ña iyoo
nuu ñu'ú yo'o, ra xaxi na ña,
a xixi tu na ña, ra xayäkua
ña na; chi tu'un ña ndakoyo
nima va na ke xayakua ña'a.
16 Ndo'o, na xini so'o ña
ka'an yu xi'in ndo yo'o, ra
ndaki'in xini ndo xi'in ña
—kachi ra xi'in na.
17 Ra saa te ndi'i ra ndakoo
ra na yuvi kan, ra ndaxaa ra
chi ve'e, saa ndindakatu'un
ndia xika xi'in ra ra xa'a
tu'un ndichi ña ndika'an ra,
ni ke kuni kachi ña:
18 Saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—¿A ta iyoo na yuvi kan ke
iyoo tu ndo'o va ña ndakï'in
xini ndo xi'in ña ni ke kuni
kachi ña? ¿A kundäa ini ndo
takundi'i ña'a ña iyoo nuu
ñu'u yo'o, ra xaxi na ña, a
xixi tu na ña, ra xayäkua ña
na?
19 Chi süvi nima na kua'an
ña, chi ini siti va na ke
kua'an ña, ra te ndi'i xitia ña
kua'an ña nïnu va —kachi ra
xi'in ndia.
Ra su'va ke kachi Jesús
xi'in ndia ña na kundaa
ini ndia, ña kuvi kaxi yo
takundi'i va ña'a, chi ña va'a
ku takundi'i va ña; köo ña
yakua.
20 Saa ndika'an ka ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Takundi'i tu'un ña kee
yu'u mii va yuvi ke kuyakua
na xi'in.
21 Saa chi nima na ke kaku
takundi'i va ña vä'a, ña vaxi
xini na kuni na sa na, ña
kotoo na kaka na ña yuuvi,
ra kua'a ni koo tani na kuni
na, nii na si'i kuvi na, ra
nii tiaa kuvi va ndia, ra nii
ndakatü'un ta'an tu na a
kuachi na a na'nu na, chi
inuu xasiki ta'an ndi'i va na,
ra saa tu ña kuni na ka'ni na
ndii va,
22 xi'in ña xakui'na na,
xi'in ña iin su'va kuni na
koo kuika na, xi'in ña xa na
takundi'i nuu ña vä'a, xi'in
ña sanda'vi na yuvi, xi'in ña
kuni na kindiaa na ña'a iyoo
nuu inka yuvi koo nuu na,
xi'in ña ndukuini na xi'in
ta'an na, xi'in ña kandiva'a
kini na xi'in ta'an na, xi'in
ña kutiaa na nuu ñani ta'an
na, ra niña chuun ki'vi va
xani xini na sa na.
23 Takundi'i ña ki'vi yo'o
ra nima va yuvi ke kana ña,
ra ña yo'o ke kuyakua na
xi'in, ra nduu na na vä'a nuu
Ndioxi —kachi Jesús xi'in
ndia.

*Ndinuni ni ini iin ña'á, ña
küu judío kandixa ña Jesús*

24 Saa kee Jesús ñuu kan
ra ndaki'in ra kua'an ra
ñuu Tiro xi'in Sidón. Ra
ndixaa ra ndiki'vi ra iin ve'e
ndakundu'u ra, chi ndiküni
ra ña na kundaa ini yuvi
ña ndixaa ra kan, su ndi
ndikuchüun ra ña koo se'e
ra nuu na.
25 Ra ñuu kan iyoo iin
ña'á, ra tachi ndiva'a ke tiin
ña lo'o se'e ña. Ra te xini
ña tu'un ña ndixaa ra, saa ra
ndikun ndaki'in ña ndixàà
ña nuu ndu'u ra, ra xikisiti
ña nuu ra.
26 Ra ña'a yo'o ra süvi
ta'an na judío kuvi ña, chi
ña ñuu Sirofenicia va kuvi
ña. Ra xakunda'vi ka vi ña
nuu Jesús ña na sa ra ña
mani tava ra tachi ndiva'a
kan ku'un ña, ra na saña ña
ña lo'o se'e ña.
27 Saa ndika'an Jesús xi'in
ña'a yo'o kachi ra saa:
—Kundiatu ña'a kun
nana, xi'na ka mii na xi'in
ve'e kuvi na, na kuxi ña'a,
chi vä'a kita ña tu na kindiaa
yo ixta yu'u se'e yo, ra taxi
yo ña nda'a tina kuxi ri
—kachi ra xi'in ña.
28 Saa ndakuiin ña, kachi
ña saa xi'in ra:
—Ña ndaa ni kuvi va ña
ka'an kun Tata, su ndi tina,
ra ndia ikin vali ña koyo
yu'u na kuachi chi tixi mesa
va ndakaya ri xixi ri, —kachi
ña xi'in ra.
29 Saa kusii ni ini Jesús ña
kachi ña saa, ra ndika'an ra
xi'in ña kachi ra saa:
—Va'a ni ndika'an kun
nana, ra kuanu'u ve'e kun
chi xa kita va tachi ndiva'a
kua'an ña, ra xa nduva'a
va se'e kun, xa'a tu'un ña
ndika'an kun yo'o —kachi ra
xi'in ña.
30 Ra saa te ndaxàà ndixa
ña'a kan ve'e ña, ra xa nuu
ixto va yayaa kandu'u ña
lo'o se'e ña, ra xa kita va
tachi ndiva'a ini ña kua'an
ña.

Sanda'a Jesús iin ra mi'mi
ra xïni tu so'o va ra.

31 Saa kuu kanata Jesús
ñuu Tiro ra ndiya'a ra chi
ñuu Sidón iin saa ndixaa
ra ndia yu'u tiañu'u Galilea,
chi inka xiyo nuu ndikaa
Decápolis.
32 Ra ikan ndixaa na nuu
ra xi'in iin ra mi'mi ra xïni
tu so'o va ra, ra xakunda'vi
ka vi na nuu ra, ña na sa ra
ña mani chindu'u ra nda'a
ra sata ra xi'i kan.
33 Saa kuxiyo Jesús xi'in
ra kue'e kan, chi nuu köo
yuvi, ra ikan chinii ra nduku
nda'a ra ini so'o ra kue'e
kan, ra ko'ni ra lo'o tiasi'i ra
nuu nda'a ra, ra nditiandiaa
nda'a ra nuu yaa ra küvi
ka'an kan.
34 Ra ndoni'i ra nuu ra chi
ndivi, ra ndixaka ini ra, ra
ndika'an ra kachi ra saa:
—¡Efata! —kachi ra.
Tu'un yo'o kachi ña saa: "Na
ndanuña ña".
35 Saa ra ndikun ndanuña
ndixa va so'o ra, ra ndukama
tu yaa va ra, ra ndikun va'a
ndaka'an va ra.
36 Ra ndika'an Jesús xi'in
na, ña na ndatü'un na xi'in
ndia nii yuvi xa'a ña yo'o; su
ndi na ndiee ka xa va kuvi
na, chi te ka'an ra xi'in na,
ña na ndatü'un na xi'in inka
yuvi xa'a ña xa ra xi'in na,
ra na ndiee ka ndatu'un va
kuvi na.
37 Ra ndakanda ka vi ini na
yuvi kan kachi na saa:

—Va'a ni □xa Jesús chi ndia na so'o xi'in na küvi ka'an ra va'a sanduva'a ra na —kachi na xa'a Jesús.

8

Sakuxi Jesús kumi mil yuvi

1 Saa kuu iin kii ra kua'a ka vi yuvi ndakaya tuku. Ra ndia nii lo'o ña'a köo ni'i na kuxi na, saa kana Jesús ndia xika xi'in ra, ra ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:

2 —Kunda'vi ni ini yu xini yu na yuvi yo'o, chi xa kii uni va ke iyoo na xi'in yu vichin, ra köo mii ña'a ni'i na kuxi vi na ra nda'vi ni na.

3 Ra tu saa na koo na xi'in sọkò ndati'vi yu na kunu'u na ve'e na, saa ra kua'an na ichi saa kundiëe ka na ra kuñaa nuu va na, chin sava na kẹe xika va —kachi ra.

4 Saa ndakuiin ndia xika xi'in ra kachi ndia saa:

—Tata, ¿ndia mii ku ki'in yo ña'a kuxi takundi'i na yo'o? Chi iku nuu köo yuvi va ke yo'o —kachi ndia xi'in ra.

5 Ra saa ndindakatu'un ra ndia kachi ra saa:

—¿Ndixaa ku ixta ni'i ndo? —kachi ra xi'in ndia.

Saa ndakuiin ndia kachi ndia saa:

—Uxa va ke ni'i ndi, tata —kachi ndia.

6 Saa xa'ndia ra chiñu ña na ndakundee takundi'i na yuvi kan nuu ñu'u. Ra ki'in ra uxa saa ixta kan, ra ndataxi ra tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a ña, ra te ndi'i saa ta'vi ra ña ra taxi ra ña nda'a ndia xika xi'in ra, ña na ndata'vi ndia ña xi'in na yuvi kan; ra saa ndixa xa va ndia.

7 Ra ni'i tu na iin ti'vi lo'o tiaka ichi vali va, ra saa ndataxi tu ra tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a ri kan va. Ra te ndi'i saa xa'ndia ra chiñu ña na ndata'vi tu ndia ri kan va xi'in na.

8 Ra xixi na ndiakua ndi-tiandiaa ini na. Ra uxa ka tuká sakutu na xi'in ña'ñu ña nindoo ndoso ndakaya na.

9 Ra takundi'i na xixi kan ra ku'va kumi mil yuvi kuvi na, ra te ndi'i saa ndindiayu ta'an Jesús xi'in na.

10 Ra saa nandaa ra ini barca xi'in ndia xika xi'in ra, ra ndaki'in ndia kua'an ndia chi ñuu Dalmanuta va.

Ka'an na fariseo xi'in Jesús ña na sa ra iin ña täan kuni na

11 Ra te ndixaa ndia ñuu kan, saa ra ndixaa tu na fariseo va ra xa'a na tiin ta'an na xi'in Jesús, ra ka'an na xi'in ra ña na sa ra iin ña ndichi kuni na, ña ixtondoso na ra, a ndixa ndivi ke kee ra.

12 Saa ra iin ndiakua ndix-aka ini ra, ña ndindi'i ini ra nuu na, ra ndakuiin ra kachi ra saa:

—¿Nichuun kuni̱ ni ndo kuni ndo ña xitu'un? Ña ndixa ka'an yu xi'in ndo, ndia nii ña sä yu kuni ndo —kachi ra xi'in na.

13 Saa ndakoo Jesús na, ra nandaa tuku ra ini barca lo'o kan, ra ndaki'in ra kua'an ra chi inka xiyo yu'u mini kan xi'in ndia xika xi'in ra.

Ka'an Jesús ña na köo yo ta ku'va iyoo na fariseo

14 Ra ndia xika xi'in Jesús,
ra naa ini ndia ña ku'un
ixta xi'in ndia kuxi ndia, ra
indaa mitu'un nuu vi ku ixta
kua'an xi'in ndia ini barca
kan.
15 Saa xa'ndia Jesús chiñu
nuu ndia ra kachi ra saa:
—To'ni ndo, ra kuenda ni
koo ndo xi'in ixan iyá ña kuu
ndavi na fariseo ra saa tu ra
Herodes va —kachi ra xi'in
ndia.
16 Ra saa xa'a ndatu'un
ta'an mii ndia kachi ndia
saa:
—A ña ndixinï'i yo ixta
va ke kachi ra saa xi'in yo
—kachi ndia.
17 Saa xini Jesús ña xa'a
ndatu'un xi'in ta'an ni ndia,
saa ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—¿Ni ke ndiee ni ndatu'un
ndo xa'a? ¿Nichuun ka'an
ndo ña köo ixta ni'i ndo?
¿A ra ndixa ke ndia nii lo'o
chiin täan kundaa ini ndo,
ra nii ndakï'in xini ndo?
¿Nichuun ndaku ni ini ndo
ña küvi xinu ini ndo saa va?
18 Iyoo nduchi nuu ndo ra
xïni ndo; iyoo so'o ndo ra
xïni so'o ndo. ¿A ndakü'un
ini ndo xa'a ña xitu'un xa yu
19 te sakuxi yu u'un mil
yuvi, xi'in takua u'un ixta,
ña xini'i ndo? ¿Ra ndixaa
ka tuká ixta nindoo ndoso
ndakaya ndo? —kachi ra
xi'in ndia.
Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:
—Uxi uvi ka tuká ndaki'in
ndi, Tata —kachi ndia xi'in
ra.
20 Saa ndika'an ka ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ra te sakuxi tu yu kumi
mil yuvi xi'in uxa kuiti ixta
tu, ¿ndixaa ka tuká chitu
nindoo ndoso ndaki'in ndo?
—kachi ra xi'in ndia.
Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:
—Uxa ka tuká ndaki'in
ndi, Tata —kachi ndia xi'in
ra.
21 Saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ra nani saa küvi kundaa
ini ndo vichin va —kachi ra
xi'in ndia.

Sanda'a Jesús iin ra kuaa chi ñuu Betsaida

22 Saa ndixaa Jesús ñuu
Betsaida xi'in ndia xika xi'in
ra. Ra ikan ndiaka na
yuvi kan iin ra kuaa ndixaa
ra xi'in na nuu Jesús, ra
xakunda'vi na nuu ra ña na
sa ra ña manı̱ chindu'u ra
nda'a ra sata ra kuaa kan.
23 Saa tiin Jesús nda'a ra
kuaa kan ra ndiaka ra ra
ndixa'an ra xi'in ra ndia nuu
ñuu kan, ra ikan kondiaa ra
tiasi'i ra nuu ra, ra te ndi'i
chindu'u ra nda'a ra sata ra,
ra ndindakatu'un ra ra kachi
ra saa:
—¿A xa tuvi lo'o? —kachi
ra xi'in ra.
24 Ra xa ndatuvì va lo'o
nuu ra kuaa kan, Saa
ndakuiin ra kachi ra saa
xi'in Jesús:
—Xa xini va yu na yuvi,
Tata, ndi ta iin itun na'nu
va, iin na tuvi yu, ra tu xika
kua'an va kuvi nuu tuvi yu
—kachi ra.
25 Saa chindu'u tuku Jesús
nda'a ra nuu ra kuaa kan, ra
ndika'an ra xi'in ra na to'ni
ra, saa ra ndikun nduva'a
ndixa va nuu ra, ra iin kaxi
kaxi ndakoto'ni ra iinii kuvi.
26 Ra saa ndati'vi Jesús
ra kuanu'u ra ve'e ra, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:

—Kua'an, ra kï'vi kun ñuu, ra ndia nii yuvi ndatü'un kun xi'in xa'a ña yo'o —kachi ra xi'in ra.

Ndakuni ra Pedro Jesús ña kuu ra se'e Ndioxi

27 Te ndi'i, saa ndaki'in Jesús kua'an ra xi'in ndia xika xi'in ra chi ñuu vali ña ndo'ni ñuu Cesarea ña ndikun ndiaa Filipo. Ra nani saa kuu ndia kua'an ndia ichi kan, saa ndindakatu'un ra ndia kachi ra saa:

—¿Yoo kuu yu'u kachi na yuvi? —kachi ra xi'in ndia.

28 Saa ndakuiin ndia kachi ndia saa:

—Sava na ka'an ña kuu kun ra Juan ra sandakuchi yuvi, ra sava tu na ka'an ña kuu kun ra Elías va, ra inka tu na ka'an xa'a kun ña kuu kun ndia iin ra ndika'an tu'un yu'u Ndioxi xina'a va kuvi ra ndatiaku, kachi na —kachi ndia xi'in ra.

29 Saa ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:

—Ra ndo'o tu, ¿yo kuvi yu tuvi ndo? —kachi ra xi'in ndia.

Saa ndakuiin ra Pedro kachi ra saa:

—Tata, yo'o ku Cristo ra ndikaxin Ndioxi sakaku na yuuvi yo'o —kachi ra xi'in ra.

30 Saa ndika'an Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Ndia nii yuvi ndatü'un ndo xi'in xa'a ña yo'o —kachi ra xi'in ndia.

Ka'an Jesús ndia ku'va ke ndo'o ra ta xa na kuvi ra

31 Saa xa'a Jesús ndakani ra nuu ndia kachi ra saa:

—Yu'u, ra xaa yo'o, ra xiniñu'u ndo'o ni yu, ra na xikua'a ñuu Israel, xi'in na sutu kuna'nu, xi'in na maestro saña'a ley Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra kundasi ni na yu'u, ra ka'ni na yu'u, su ndi kii uni ra ndatiaku va yu —kachi ra xi'in ndia.

32 Ra nditisë'e tu'un va'a vi ra xa'a ña ndo'o ra chi iin kaxi kaxi va ndatu'un ra xi'in ndia. Ra saa tava siin ra Pedro Jesús ra ndiya'a tu'un ndika'an ra xi'in ra.

33 Saa ndikokuiin Jesús ra ndakoto'ni ra nuu ndia xika xi'in ra, ra ninda'yu ra nuu ra Pedro nuu ndia kua'a kan, kachi ra saa:

—¡Kuatia'a nuu yu, timia'a! Chi yo'o, ra süvi chiñu Ndioxi ke ndi'i ini kun xa'a sa kun chi chiñu ña xa na yuvi yo'o va ke ki'in kun kuenda xi'in —kachi ra xi'in ra Pedro.

34 Ra saa ndakana Jesús ndia xika xi'in ra, xi'in na yuvi kan, ra ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—Tu ndia ndo kuni kundikun yu'u, ra xiniñu'u ka'ndia ini ndo xa'a mii ndo, ra ndakasoko ndo cruz ndo ra kundikun ndo yu'u.

35 Saa chi yuvi na kuni sakaku mii ra na kan kuvi na ndi'i xa'a va. Ra na sandoñu'u mii xa'a yu'u, xi'in xa'a tu'un Ndioxi, ra na kan kuvi na kuchuun kaku va.

36 ¿Ra ni ke va'a ni'i vi yuvi, tu na sakanaa na iinii saa ña yuuvi yo'o, ra sandoñu'u tu na mii na?

37 Chi na yuuvi yo'o, ra ndia nii ña'a kuchüun na cha'vi na xa'a ña kutiaku na.

38 Ra yuvi na kuka'an nuu tu xi'in yu, a xi'in tu'un

yu nuu na yuvi kuachi yo'o vichin, saa ra, saa sa tu yu'u, ra xaa yo'o va, chi kuka'an nuu tu yu'u va xi'in na nuu Tata yu, ta xa na ndiko yu kixi yu xi'in ndie̱e̱ Iva yu, xi'in na yii na ku tatun ra —kachi Jesús xi'in na.

9

1 Saa ndika'an ka ra xi'in na kachi ra saa:

—Ña ndaa ka'an yu xi'in ndo, chi sava ndo'o na ndee yo'o vichin, ra kuni nuu ndo nuu xa'ndia Ndioxi chiñu xi'in takundi'i ndie̱e̱ ra, ra saa vi ke kuvi ndo —kachi ra xi'in na.

Ndanama Jesús

2 Ra saa kuu ndiya'a i̱ñu̱ kii, saa ndaki'in Jesús ra Pedro xi'in ra Jacobo, xi'in ra Juan kua'an ndia xi'in ra iin xiki sukun. Ra ikan ndanama ra xini ndia.

3 Ra tikoto ña ndixi ra, ra iin yeye'e nduu ña, ra iin taxa taxa nduu ña, ra yàà ka vi nduu ña, iin mii kachi̱ nduu ña; ndia nii yuvi ra kuchüun na ndasayaa ni na tikoto ta ku'va nduu tikoto ra yo'o, nii na ndakatia ni va na ña.

4 Saa ra tu'va ndituvi va ra Elías xi'in ra Moisés, ra xa'a ndia ndatu'un ndia xi'in Jesús ndita ndia.

5 Ra saa ndika'an ra Pedro xi'in Jesús, kachi ra saa:

—Tata Maestro, tiaa ni va'a ña ndee yo yo'o vichin, tu kuni kun ra na sava'a ndi uni ve'e tuvíxi̱n vali, iin ña koo yo'o, ra iin ña koo ra Moisés, ra iin ña koo ra Elías —kachi ra xi'in Jesús.

6 Su ndi ra saa ka ndika'an va kuvi ra, saa chi nii ndikundäa ini vi ra ni ke ndika'an ra, ra iin kua'an ini ndia ndee ndia ña iyu'vi ni ndia.

7 Ra saa nduxinu vi̱ko̱ ndasi ña sata ndia. Ra tiañu vi̱ko̱ kan tiaku ndika'an Ndioxi, kachi ra saa:

—Ra yo'o ku Se'e yu ra ku'vi ni ini yu xini yu, ra na kandixa ndo ña ka'an ra xi'in ndo, —kachi tachi Ndioxi kan xi'in ndia.

8 Ra te saku'un nuu ndia ndakoto'ni ndia, ra nii ka yuvi köo ndixini ndia, ra ndia siin ndaa mitu'un saa va Jesús ndichi xini ndia.

9 Ra te saa kuu ndia nandiko ndia vaxi nuu ndia iku kan, saa ndika'an Jesús xi'in ndia ña na ndatü'un ndia xi'in ndia nii yuvi xa'a ña xini ndia kuu iku kan, chi ndiakua te na ndatiaku ra xaa yo'o vichin, ra saa vi ke kundaa ini na.

10 Ña kan ke ndia nii yuvi nindatü'un ndia xi'in xa'a ña xini ndia. Ra xika ka vi ini ndia xa'a ña ndika'an ra ña ndatiaku ra, chi ndikundäa ini ndia ni ke kuni kachi ña.

11 Saa ndindakatu'un ndia Jesús kachi ndia saa:

—Tata, ¿nichuun kachi na maestro na saña'a ley Ndioxi ña xi'na ka ra Elías ku ra xiniñu'u kunuu kixi? —kachi ndia.

12 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:

—Ña ndixa ke, xi'na ka ra Elías ku ra kunuu kixi sanduvi takundi'i ña xiniñu'u kunduvi. Ra ta ku'va ka'an tu'un Ndioxi xa'a yu'u, ra xaa yo'o vichin, ña xiniñu'u

ndo'o ni yu ra kundasi ni na
yu'u.
13 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in va ndo, chi ra Elías ra
xa kixi va ra, ra xa xa na
ña kunı̱ mii na xi'in va ra,
ta ku'va kachi tu'un Ndioxi
ña ndakani ña xa'a ra ndia
ku'va ke ndo'o ra —kachi
Jesús xi'in ndia.

Sanda'a Jesús iin ra lo'o tiin tachi ndiva'a

14 Saa te ndandiko Jesús
xaa ra nuu nindoo sava ka
ndia xika xi'in ra, ra xa iin
ti'vi chee va yuvi ndakaya
ndee xi'in ndia xini ra, ra
ikan ndee tu sava na mae-
stro na saña'a ley Ndioxi ña
tiin ta'an na xi'in ndia xika
xi'in Jesús, ra nda'yu na nuu
ndia.
15 Ra saa te xini na yuvi
kan Jesús ra ndakanda ka
vi ini na, saa ra ndikun
ndakuita takundi'i na ra
xinu na ndixaa na ka'an
ndioxi na xi'in ra.
16 Saa ndindakatu'un ra
ndia xika xi'in ra kachi ra
saa:
—¿Ni ke xakuachi ndo
xa'a xi'in na yuvi kaa
—kachi ra xi'in ndia.
17 Saa ndakuiin iin ra
ndikaa tiañu na yuvi kan,
kachi ra saa:
—Tata Maestro, yo'o xaa
iin se'e yu xi'in yu nuu kun,
chi tachi ndiva'a ke ndikaa
ña'a, ra täxi ña ka'an ra.
18 Ra te xaa tachi ndiva'a
yo'o tiin ña ra ndia ndia ka
mii nuu ndú'ṵ ra, ra tiin ña
ra kuun ña ñu'ú, ra xa'a
iin kee lolo yu'u ra, ra iin
ndakaxi ta'an nù'ù ra, ra
iin kutuun ra xa ña. Ra
xa ndika'an yu xi'in ndia
xika xi'in kun ña na tava
ndia tachi ndiva'a yo'o ini
se'e yu ku'un ña, su ndi
ndikuchüun ndia xi'in ña
—kachi ra xi'in Jesús.
19 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia xika
xi'in ra:
—¿Nichuun ndaku ni ini
ndo? ¿Ni ka ke kachi yu xi'in
ndo, ña na kundaa ini ndo?
Kundiëe ka ini yu nuu ndo.
Na'a ndo xi'in ra lo'o ñaa
yo'o —kachi ra xi'in na.
20 Saa ndixaa na xi'in ra
nuu Jesús. Ra te xini tachi
ndiva'a kan Jesús, ra ndikun
iin xa'ni yi'i ña ra, ra iin
kee nda'a ra, iin kee xa'a
ra kandu'u ra, ra iin chichi
ñu'u ra ndiakua kee lolo
yu'u ra.
21 Saa ndindakatu'un Jesús
iva ra lo'o kan, kachi ra saa:
—¿Xa ndixaa kuiya ke
ndo'o ra saa? —kachi ra
xi'in ra.
Saa ndakuiin iva ra kachi
ra saa:
—Te lo'o vi ra ke ki'in ña
ra, Tata.
22 Ra tachi ndiva'a yo'o,
ra nii ndiä'vi ichi xaa ña
sako'ni ña ra nuu ñu'ù, xi'in
nuu tiakuii, ña kunı̱ ña ka'ni
ña ra; ña kan ke nduku yu
ña mani nuu kun, tu na kuvi
chindiee ta'an kun xi'in ndi,
Tata, ra na kunda'vi ini kun
kuni kun ndu'u, ra na sa kun
ña mani xi'in ndi, chi nda'vi
ni ndi —kachi ra xi'in Jesús.
23 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Tu na kandixa kun saa
ra kuvi va, chin takundi'i na
kandixa ra köo ña u'vi nuu
na kan —kachi Jesús xi'in ra.

24 Ra saa ndikun ndiee ka
vi ndika'an iva ra lo'o kan,
kachi ra saa:
—¡Kandixa va yu, Tata, ra
chindiee ta'an ka xi'in yu, ña
na kandixa va'a ka yu yo'o!
—kachi ra.
25 Ra te xini Jesús ña xa'a
iin kuti'vi na yuvi kuxaa na,
saa ra ndika'an ra xi'in tachi
ndiva'a kan, kachi ra saa:
—Tachi ndiva'a ña mi'mi,
xi'in ña xïni so'o, yu'u ku ra
xa'ndia chiñu nuu kun. Ra
na kita kun ku'un kun, ra
nandïko ka kun tiin kun ra
lo'o yo'o —kachi Jesús xi'in
ña.
26 Saa ra iin koko'o
ninda'yu tachi ndiva'a kan,
ra iin xa'ni yi'i tuku ña ra
lo'o kan, saa kita ña kua'an
ña, ra iin ta kaa ra ndixi'i
kaa ra kandu'u ra xa ña,
ra saa ndika'an takundi'i
na ndita kan kachi na saa:
"Ndixi'i va ra lo'o kaa"
—kachi na.
27 Saa tiin Jesús nda'a ra
lo'o yo'o ra ndoni'i ra ra, ra
ndikun ndakoo va ra.
28 Ra saa ndiki'vi Jesús
iin ve'e ndakundu'u ra xi'in
ndia xika xi'in ra, ra saa
ndindakatu'un ndia ra kachi
ndia saa:
—Tata, ¿nichuun ndikuchüun
ndi tava ndi tachi ndiva'a
kan? —kachi ndia xi'in ra.
29 Saa ndakuiin ra, kachi
ra saa xi'in ndia:
—Ña xiniñu'u sa yo ke
ka'an ni yo xi'in Ndioxi, ra
na koo su'un yo küxi yo, ra
saa ke kuchuun yo tava yo
tachi ndiva'a —kachi ra xi'in
ndia.

Xa ichi uvi ke ndatu'un tuku Jesús xi'in ndia ña kuvi ra

30 Saa kuu ndaki'in Jesús
kua'an ra xi'in ndia xika
xi'in ra. Ra chi Galilea
ke kua'an ndia, ra ndiküni
Jesús ña kundaa ini na yuvi
xa'a ra.
31 Chi takua ndia xika xi'in
va ra kuvi ndia ndakani ra
nuu, ra kachi ra saa:
—Yu'u, ra xaa yo'o, ra
ndataxi na yu'u nda'a na
ñuu, ra ka'ni na yu'u, su ndi
kii uni ra ndatiaku tuku va
yu —kachi ra xi'in ndia.
32 Ra ndia xika xi'in ra,
ra nii kundäa ini ndia ni ke
ka'an ra, ra nii xandiëe ini tu
ndia ña ndakatu'un va ndia
ra xa'a ña ka'an ra, chi iyu'vi
ni ndia.

¿Yoo kuu ra chee va'a ka?

33 Saa ndixaa ndia ñuu Ca-
pernaum. Ra te xa ndee ndia
ve'e kan, saa ndindakatu'un
Jesús ndia kachi ra saa xi'in
ndia:
—¿Ni xa'a ke ndatu'un
kuachi ndo xi'in ta'an ndo
vaxi ndo ichi kan? —kachi
ra xi'in ndia.
34 Ra nii ndindäkuiin ndia,
saa chi xa'a iin ra kunuu
ka'ndia chiñu nuu va ndia ke
ndatu'un ndia vaxi ndia ichi
kan.
35 Saa ndakundu'u Jesús,
ra ndakana ra uxi uvi saa
ndia, ra ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ndo'o, ndia kuni kunuu,
ra xiniñu'u ndakundikun
ndo ndia chi sata takundi'i
na, ra xiniñu'u chindiee
ta'an tu ndo xi'in takundi'i
va na —kachi ra xi'in ndia.
36 Saa kana ra iin ra lo'o ra
xanindichi ra ra ma'ñu ndia,
ra saa ndakunu ndiaa tu ra
ra lo'o kan, ra ndika'an ra
xi'in ndia, kachi ra saa:

37 —Yuvi, na ndaki'in manı̱ iin ra lo'o tan ra yo'o
xa'a yu'u, ra yu'u va ku
ra ndaki'in manı̱ na, ra na
ndaki'in manı̱ yu'u, ra süvi
takua yu'u kuvi ra ndaki'in
manı̱ na, chi ra ti'vi yu'u
vaxi va yu kuvi ra ndaki'in
manı̱ na —kachi Jesús xi'in
ndia.

Yuvi na kuëe kata'an xi'in yo, ra ndiẹẹ̱ va yo ke kua'an na

38 Saa ndika'an ra Juan
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata Maestro, ikan xini
ndi xika iin tiaa ra tava ra
tachi ndiva'a xi'in kivi kun,
su ndi itä'an ra xi'in yo, ña
kan ke ndika'an ndi xi'in ra
ña na sä ka ra saa, saa chi
süvi ra xika xi'in yo kuvi ra,
—kachi ra xi'in Jesús.

39 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi saa xi'in ra:
—Säsi ndo nuu na, saa chi
takundi'i yuvi na xa iin ña
xitu'un xi'in kivi yu, ra kïxi
ka ini na kan ña ka'an ki'vi
ka tu na xa'a yu.

40 Chi yuvi na kuëe kata'an
xi'in yo, ra ndiẹẹ̱ va yo ke
kua'an na.

41 Ra ndia ndia ka na na
taxi iin yaxin lo'o tiakuii ko'o̱
ndo xa'a ña ndíkụ̱n ndo
yu'u, ra ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, chi ndï'i uun xa'a
ña manı̱ kan, chi ndaki'in tu
na kan va ya'vi na, xa'a ña
manı̱ kan sa Ndioxi —kachi
Jesús xi'in ndia.

Ndạkụ̱ na koo ini yo ra ndakäva yo nda'a ña vä'a

42 Ra na kuu mii kuachi
sakoyo iin na vali va'a, na
ndikun ichi yu, ra va'a ka
va yachi na kunu'ni iin yuu
katia chee sukun na, ra ko'ni
na na ini mini —kachi Jesús.

43 Saa ndika'an ka ra kachi
ra saa:
—Tu nda'a ndo kuvi ña
ku mii kuachi sandakava ña
ndó'o̱ ña sa ndo kuachi, saa
ra ka'ndia ndo ña, saa chi
va'a ka va ke na ki'vi ndo
nuu kutiaku ndo iin ndisaa
kii xi'in iin xiyo nda'a ndo,
nuu ña ku'un ndo ndiaya
xi'in uvi saa nda'a ndo nuu
xixı̱ ñù'ù, ñuu ka'ñu, ra
ndä'va ña,

44 chi ikan ra ñuu ka'ñu ke
iyoo va tikuxi ra xï'i ri, ra nii
ñù'ù ña xixı̱ kan, ra ndä'va
ña, chin iin nduvi niñuu ke
xixı̱ va ña.

45 Ra tu xa'a tu ndo kuvi ña
ku mii kuachi ña sandakava
ña ndo'o sa ndo kuachi, saa
ra ka'ndia ndo ña, saa chi
va'a ka va ke na nı̱'ı̱ ndo
ki'vi ndo nuu kutiaku ndo
iin ndisaa kii xi'in iin xiyo
xa'a ndo, nuu ña na ku'un
ndo ndiaya xi'in uvi saa xa'a
ndo, nuu ndä'va ñu'ù,

46 chi ikan ra ñuu ka'ñu ke
iyoo va tikuxi, ra xï'i ri, ra nii
ñù'ù ña xixı̱ kan, ra ndä'va
ña, iin nduvi niñuu ke xixı̱
va ña.

47 Ra tu nduchi nuu tu ndo
kuvi ña ku mii kuachi ña
sandakava ña ndo'o sa ndo
kuachi, saa ra va'a ka va na
tava ndo ña, saa chi va'a ka
va ke na nı̱'ı̱ ndo ki'vi ndo
xi'in iin xiyo nduchi nuu ndo
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu
koo ndo, nuu ña na ku'un
ndo ndiaya xi'in uvi saa xiyo
nduchi nuu ndo,

48 chi ikan, ra ñụ̱u ka'ñu ke
iyoo va tikuxi, ra xï'i ri, ra nii
ñù'ù ña xixı̱ kan, ra ndä'va

ña, chi iin nduvi niñuu ke xixi va ña.
49 ’Chi takundi'i yuvi ra
xi'in ñu'ù ke ku'va takundi'i
va na, ra takundi'i ña'a ña
soko na ra xi'in ñii ke ku'va
va ña.
50 Ra ña ndixa ke ñii ra
ña va'a ni kuvi va ña, ra
ndi tu na ndi'i xa'a ña, ña
ü'va ka koo ña, saa ra, ndi'i
xa'a va ña, ¿Ra ndixaa ka
ke sa ndo'o ña ndasa u'va
ndo ña, ra va'a ndakuniñu'u
tuku ndo ña? Ra ta iyoo ñii
yo'o ña u'va ña, saa na koo
ndo, ra vivii na koo ndo xi'in
na ta'an ndo —kachi Jesús
xi'in na.

10

Saña'a Jesús na ña vä'a ndakoo tiaa yasi'i ra

1 Saa kee Jesús ñuu Capernaum, ra ndaki'in ra kua'an ra ñuu ña ndikun ndiaa Judea, ña ndo'ni chi inka xiyo yu'u itia Jordán. Ra iin ti'vi chee yuvi ndakaya tuku xaa nuu ra ikan, ra saa xa'a ra saña'a tuku ra na tu'un Ndioxi, xa ta yuna'a ra xa va ra.
2 Saa kuyachin sava na fariseo nuu iin ra, ra ndindakatu'un na ra kachi na saa:
—¿A iyoo ichi ndakoo iin tiaa yasi'i ra? —kachi na xi'in Jesús, saa chin na kuni tandoso va kuvi na ra.
3 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in na:
—¿Ndixa iyoo ndiayu ña ndakoo ra Moisés nda'a ndo xa'a ña? —kachi ra xi'in na.
4 Saa ndakuiin na kachi na saa:
—Va'a va ndakoo iin tiaa yasi'i ra kachi ndiayu ña ndakoo ra Moisés, ndi xiniñu'u na sandakuita ra iin tutu taxi ra nda'a yasi'i ra, ña ndakuiin ña xa'a ra, ña ndixa ke xa ndakoo ra ña, saa ra xa va'a va kachi ña —kachi na xi'in Jesús.
5 Ra saa ndika'an Jesús xi'in na kachi ra saa:
—Xa'a ña ndiee ni ini va ndo ke taxi ra Moisés ndiayu yo'o nda'a ndo ña sa ndo saa.
6 Chi xina'a te sakan chituni Ndioxi ña yuuvi yo'o, ra siin va ndixiyo. Chi takua iin ndaa tiaa xi'in iin ndaa ña'a va xava'a ra ña na koo na xi'in ta'an na.
7 Xa'a ña kan ke ndakoo va tiaa iva ra xi'in si'i ra, ra ndakuta'an ra xi'in yasi'i ra, ra nduu na iin va.
8 Ra uvi saa na ra sa iin mitu'un va yuvi nduu na, ra süvi ka uvi yuvi kuvi na, chi sa iin ndaa va nduu na.
9 Ra na chuta'an Ndioxi, ra ndia nii na yuuvi yo'o na satä'vi ta'an ña'a —kachi Jesús xi'in na.
10 Ra te xa ndaxaa Jesús chi ve'e xi'in ndia xika xi'in ra, saa ndindakatu'un tuku ndia ra xa'a suvi ña yo'o.
11 Saa ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:
—Tiaa ra ndakoo yasi'i, ra tanda'a ra xi'in inka ña'a, ra ley Ndioxi va ke kanduu ra, chi xasiki ra yasi'i ra ña nuu.
12 Ra saa tu iin ña si'i va, tu na ndakoo ña yii ña, ra tanda'a ña xi'in inka tiaa, ra ley Ndioxi ke kanduu tu ña kan va —kachi Jesús xi'in ndia.

Xa yii Jesús na kuachi vali

13 Saa kuu ra kua'a ka vi
na ndixaa xi'in na kuachi
vali se'e na nuu Jesús ña na
chindu'u ra nda'a ra sata na,
ña sa yii ra na. Saa ra xa'a
ndia xika xi'in ra ninda'yu
ndia nuu na ndixaa xi'in na
kuachi vali kan.
14 Ra te xini Jesús ña xa
ndia, saa ra ninda'yu ra nuu
ndia kachi ra saa:
—Saña ndo na vali, na kixi
na nuu yu, ra säsi ndo nuu
na, chi na iyoo ta ku'va iyoo
na vali yo'o ku na kuchuun
ki'vi koo xi'in Ndioxi nuu
xa'ndia ra chiñu chi taxi na
ña xa'ndia chiñu ra nima na.
15 Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, chi takua
na ndaki'in ichi Ndioxi ra
xa na ta ku'va xa iin na
kuachi vali, ra na kan va
kuvi na kuchuun ki'vi koo
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu
—kachi Jesús xi'in ndia.
16 Saa ndanumi ndiaa ra
na vali kan ra chindu'u ra
nda'a ra sata na, ra nduku ra
ña va'a nuu Ndioxi xa'a na,
ña xa yii ra na.

Ndatu̱'un iin ra lo'o kuika xi'in Jesús

17 Ra saa te ndaki'in Jesús
kua'an ra ichi kan, saa xinu
iin tiaa xaa ra xikusiti ra nuu
ra, ra ndindakatu'un ra ra
kachi ra saa:
—Tata Maestro, ra va'a,
¿ni ke xiniñu'u sa yu ña va'a
kuvi nı̱'ı̱ ta'vi yu kutiaku yu
ndia ndikaa ndiku'un xi'in
Ndioxi? —kachi ra xi'in
Jesús.
18 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—¿Nichuun ka'an kun ra
va'a xi'in yu? Chi köo ndia
nii yuvi na va'a, chi indaa
mitu'un Ndioxi va ku ra va'a,
—kachi ra xi'in ra.
19 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ra kachi ra saa:
—Xa xini va kun takundi'i
ndiayu ña ndakoo Ndioxi,
takuu ña ka'an ña kandüu
kun Ndioxi, ra kä'ni kun
ndìı̱, ra sasïki kun yasi'i kun,
xi'in nii xakuï'na kun, ra
chikäa kun kuachi siki yuvi,
xi'in nii sandä'vi kun yuvi,
ra na sato'o kun ı̱va kun xi'in
si'i kun, —kachi Jesús xi'in
ra.
20 Saa ndakuiin tiaa yo'o
kachi ra saa:
—Tata Maestro, te lo'o
vi yu xa'a yu kandixa yu
takundi'i ña yo'o —kachi ra.
21 Ra saa kakaxi ixto'ni
Jesús nuu ra, ra ku̱'vı̱ ka vi
ini ra xini ra ra, saa ndika'an
ra xi'in ra kachi ra saa:
—Iyoo va inka ña kumani
nuu kun: Kua'an, ra xiko
kun takundi'i ña'a ña iyoo
nuu kun, ra ndata'vi kun
xu'un xi'in na nda'vi, ra saa
ke kuu kun ra kuika ndivi
nuu iyoo Ndioxi, ra te ndi'i
ndakasoko kun cruz kun ra
kixi kun ku'un yo xi'in yu
—kachi Jesús xi'in ra.
22 Ra te kachi Jesús saa
xi'in ra, saa ra, ndakava
ka vi ini ra, ndia saa ra,
ndaki'in ra kua'an va ra, ra
kusuchi ni ini ra chi kuika ni
ra.
23 Saa ndikokuiin Jesús ra
ndakoto'ni ra nuu ndia xika
xi'in ra, ra ndika'an ra xi'in
ndia, kachi ra saa:
—Na kuika, ra tiaa ni
u'vi saa kuchuun na ki'vi
na ndivi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu —kachi ra xi'in ndia.
24 Ra ndia xika xi'in Jesús
ra ndakanda ka vi ini ndia

xi'in tu'un yo'o, ra saa
ndika'an tuku ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Se'e, ña ndaa ka'an yu
xi'in ndo, chi tiaa ni u'vi
ki'vi iin yuvi na ndiaa ni ini
ña kuika ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu.
25 Ra ü'vi ka vi ki'vi iin
camello yavi xa'a tiku, nuu
ña ki'vi iin ra kuika ichi
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu
—kachi Jesús xi'in ndia.
26 Ra ndia xika xi'in ra,
ra ndiee ka va ndakanda ini
ndia, kachi ndia saa xi'in
ta'an ndia:
—Ra tu saa va iyoo ña, saa
ra, ¿yoo va ku na kuchuun
kaku tu saa? —kachi ndia
xi'in ta'an ndia.
27 Saa ndakoto'ni Jesús
nuu ndia, ra ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Nuu na yuvi, ra tiaa ni
va u'vi ña tuvi na, su ndi
nuu Ndioxi ra köo ña u'vi,
chi ra kan ra kuvi sa ra
takundi'i va chiñu —kachi ra
xi'in ndia.
28 Ra saa xa'a ra Pedro
ka'an ra xi'in Jesús kachi ra
saa:
—Tata, ndu'u, ra ndakoo
ndi'i va ndi ña'a ndi, ra
ndakundikun ndi yo'o
xika ndi xi'in kun. ¿Ra ni
ke koo tu ndu'u? —kachi ra
xi'in Jesús.
29 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi takundi'i yuvi na
ndakoo ve'e, xi'in na ndakoo
ñani, xi'in na ndakoo ku'va,
xi'in na ndakoo iva si'i, xi'in
na ndakoo yasi'i, xi'in na
ndakoo se'e, xi'in na ndakoo
ñu'u, xa'a ña ndíkun na
yu'u, xi'in xa'a ña ndaki'in
na ichi Ndioxi,
30 ra süvi ña uun kuvi
ña, chi nuu ña yuuvi yo'o
vichin ra kua'a ni ka va
ña va'a ndaki'in na kan.
Saa chi ndaki'in na ve'e na
xi'in ñani na xi'in ku'va na
xi'in vasi'i na xi'in se'e na
xi'in ñu'u na, ña ndakoo
na; ra ndia iin ciento ka
va nduu takundi'i ña yo'o
ndaki'in na nuu ña yuuvi
yo'o vichin. Ra va'a ni ndo'o
va na xika na ña taxi yuvi
na xa'a ña ndikun na yu'u,
su ndi xa saa ni'i ta'vi va na
ña kutiaku na xi'in Ndioxi
ndisaa tiempo ndia ndikaa
ndiku'un, inka ña yuuvi ña
vaxi —kachi Jesús xi'in ndia.
31 Ra saa ndika'an tu ra
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Kua'a ni na inuu vichin
kuvi na ndakundikun kii
kan, ra na ndíkun vichin
kuvi na ndakunuu va tu
—kachi ra xi'in ndia.

Ichi uni ka'an Jesús ndia ku'va kuvi ra

32 Ra saa kuu iin kii kua'an
na chi ñuu Jerusalén, ra
inuu Jesús nuu na xika xi'in
ra kua'an na, ra ndakanda
ka vi ini na ra iyu'vi ka
vi na ndikun na kua'an na.
Saa ndakana siin tuku ra
uxi uvi saa ndia, ra xa'a ra
ndakani tuku ra nuu ndia
xa'a tundo'o ña ndo'o ra.
33 Ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Xa kundaa ini ndo chi
vichin ke kua'an yo ñuu
Jerusalén, nuu ndataxi na
yu'u, ra xaa yo'o, nda'a na
kuna'nu nuu na sutu, xi'in
na maestro saña'a ley Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés. Ra
ka'ndia na chiñu ña na kuvi

yu kachi na, ra ndataxi na
yu'u nda'a na inka ñuu, na
küu judío,
34 ra kusiki ni na yu'u, ra
xaa yo'o, ra kani na yu'u
xi'in ñii̱ ña ku kuarta, xi'in
kondiaa na tiasi'i na yu'u, ra
ka'ni na yu'u, ndi su kii uni
ndatiaku tuku va yu —kachi
Jesús xi'in ndia ña ndakani
ra nuu ndia, xa'a ña ndo'o
ra.

Nduku ra Jacobo xi'in ra Juan ña mani̱ nuu Jesús

35 Saa kuyachin ra Jacobo
xi'in ra Juan ndia se'e ra
Zebedeo nuu iin Jesús, ra
ndika'an ndia xi'in ra kachi
ndia saa:
—Tata Maestro, kuni̱ ndi
nduku ndi iin ña mani̱ nuu
kun, ra na taxi kun ña
nduku ndi nuu kun nda'a
ndi —kachi ndia xi'in ra.
36 Saa ndindakatu'un ra
ndia, kachi ra saa:
—¿Ndia ña mani̱ ke kuni̱
ndo sa yu xi'in ndo? —kachi
ra xi'in ndia.
37 Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:
—Ña mani̱ kuni ndi sa kun
xi'in ndi ke na taxi kun ndi-
ayu ka'ndia ndi chiñu xi'in
kun nuu ka'ndia kun chiñu;
iin ndi na kundu'u xii̱n kua'a
kun, ra iin ndi na kundu'u
xii̱n ichin kun, —kachi ndia
xi'in ra.
38 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ndo'o, ra xïni ndo ni ke
ka'an ndo xa'a vi. ¿A ki'in
ndo kuenda ña kuchuun ndo
ndo'o ndo tundo'o ña ndo'o
yu, ra ya'a ndo xi'in yu nuu
tundo'o ña vaxi nuu yu?
—kachi ra xi'in ndia.
39 Saa ndakuiin ndia kachi
ndia saa:
—Kuchuun va ndi Tata,
—kachi ndia.
Saa ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, ña ndo'o ni tu
ndó'o̱ va, iin ta ku'va ndo'o
yu, saa ndo'o tu ndó'o̱ va.
40 Su ndi ña kundee ndo xi-
tia kua'a yu xi'in xitia ichin
yu, ña ka'ndia ndo chiñu
xi'in yu, ra süvi yu'u ku ra,
ra iyoo ichi taxi ña, chin
Ndioxi va ku ra xini yoo ku
na kundee yachin xi'in yu
—kachi Jesús xi'in ndia.
41 Ra saa te xini so'o ndia
uxi kan, saa ra ndiee ni
xakue'e ndia xi'in ra Jacobo
xi'in ra Juan.
42 Saa ndakana Jesús uxi
uvi saa ndia, ra ndika'an ra
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Xa xini ndo chin, na
chiñu, na xïni ichi Ndioxi
iyoo ña yuuvi yo'o, ra indaa
mii na kan ku na iyoo ichi
ka'ndia chiñu, ra xanduxa
na xi'in yuvi.
43 Su ndi ndó'o̱, ra süvi saa
ke koo ndo, chi xa siin va ke
koo xi'in ndó'o̱: na kuni̱ kuu
na chee, ra xiniñu'u sachiñu
na nuu takundi'i va yo.
44 Ra ndó'o, na kuni̱
kunuu, ra muso nuu
takundi'i va na ke xiniñu'u
kuu ndo.
45 Chi ndia nani yu'u, ra
xaa yo'o, ra ndixäa yu ña
ka'ndia yu chiñu, chi ra xaa
ku muso va kuvi yu, ra taxi
yu mii yu ndo'o yu xa'a
takundi'i ndo, ña va'a na ni̱'i̱
ndo kakù ndo —kachi Jesús
xi'in ndia.

Sanda'a Jesús nuu iin ra kuaa nani Bartimeo

46 Saa ndixaa Jesús xi'in na xika xi'in ra ñuu Jericó. Ra te kee ra ikan kua'an ra xi'in ndia xika xi'in ra, ra iin ti'vi chee yuvi ndikun kua'an sata ra, ra ichi kan ndu'u iin ra kuaa ndakan ra, ra Bartimeo nani ra; ra se'e ra Timeo kuvi ra.

47 Ra saa te xini so'o ra kuaa kan, ña ya'a Jesús, ra kee ñuu Nazaret kua'an ra, saa ra xa'a ra kana ko'o ra kachi ra saa:

—Jesús, Se'e ra David, ¡kunda'vi ini kuni yu'u! ¡Nda'vi ni yu! —kachi ra.

48 Ra kua'a na nda'yu nuu ra ña na koo taxin yu'u ra, su ndi ra ndiee ka nda'yu va kuvi ra, kachi ra saa:

—Jesús, Se'e ra David, ¡kunda'vi ini kuni yu'u! ¡Nda'vi ni yu! —kachi ra.

49 Saa xikundichi Jesús, ra xa'ndia ra chiñu ña na kana na ra kuaa kan kixi ra. Ra saa kana na ra kuaa kan, kachi na saa xi'in ra:

—Kuayü'vi kun, ndakundichi ko'o̱, chi kana ra yo'o —kachi na.

50 Saa ki'in ra tikoto ña isukun ra sako'ni ra ñu'u kan, ra ndakundichi ra ndixaa ra nuu iin Jesús.

51 Saa ndindakatu'un Jesús ra:

—¿Ni ke kuni̱ kun sa yu xi'in kun? —kachi ra xi'in ra. Saa ndakuiin ra kuaa kan kachi ra saa:

—Nuu va yu ke kuni̱ yu na ndanuña Tata Maestro —kachi ra.

52 Saa ndika'an Jesús xi'in ra kachi ra saa:

—Kuanu'u, chi xa nduva'a va kun, xa'a ña ndinuni ni ini kun kandixa kun yu'u, —kachi Jesús xi'in ra.

Saa ra ndikun ndanuña ndixa va nuu ra, ra ndakundikun ra kua'an ra xi'in Jesús, ichi kan.

11

Xaa Jesús ñuu ka'nu Jerusalén

1 Ra saa te kua'an kuyachin Jesús nuu ñuu ka'nu Jerusalén xi'in na xika xi'in ra, ra ya'a na kua'an na ñuu Betfagé, xi'in ñuu Betania ña ñu'u chi nuu ixtondiaa su'va iku ña nani Olivo, saa xa'ndia ra chuun nuu uvi ndia xika xi'in ra,

2 kachi ra saa xi'in ndia:

—Kua'an ndo ñuu lo'o ña tuvi yachin kaa, ra te ndiki'vi ndo kua'an ndo ra ichi kan, kuni ndo nu'ni iin burru lo'o, ti täan koso ndia nii yuvi, ra ndaxi ndo ri na kixi ri xi'in ndo.

3 Ra tu ndia na ndakoyo ka'an xi'in ndo: “¿Nichuun ndaxi ndo ri?” kachi na, ra ka'an ndo xi'in na: “Iva yo ku ra kuniñu'u ri, ra taka'an va ndaxaa ri”, kachi ndo xi'in na —kachi Jesús xi'in ndia.

4 Saa ndaki'in ndia kua'an ndia, ra te ndixaa ndia, saa xini ndia nu'ni yachin burru lo'o kan, ichi kua'an ye'e na kan, saa ndaxi ndia ri.

5 Ra saa ndindakatu'un sava na ndee kan ndia kachi na saa:

—¿Nichuun kuu ndo saa ndaxi ndo burru lo'o ñaa? —kachi na xi'in ndia.

6 Saa ndakuiin ndia yu'u
na, ra ndika'an ndia xi'in na
iin ta ku'va iyoo ña kachi
Jesús xi'in ndia, ra saa taxi
na ri kua'an ri xi'in ndia.
7 Ra saa ndiaka ndia burru
lo'o kan ndixaa ri xi'in
ndia nuu iin Jesús, ra tiso
ndia tikoto ndia sata ri, ra
ndakoso Jesús ri kua'an ra
xi'in ndia chi ñuu Jerusalén.
8 Ra kua'a ni yuvi kan ra
tikoto ña isukun na, ra xakin
na ña iinii kuvi ichi nuu ya'a
Jesús kua'an ra, ra sava tu
na kua'an xa'nu iku nda'a
itun ra xakin na ña ichi nuu
ya'a ra.
9 Ra na inuu xi'in na
ndikun, ra iin siso siso
nda'yu na kachi na saa:
—¡Tata, sakaku ndu'u!
¡Ra ka'nu ni kuvi yo'o ra
vaxi xi'in kivi Iva yo Ndioxi!
10 Ka'nu ni ra yo'o, chin
ra yo'o kuvi ra kuu rey ra
ka'ndia chiñu nuu yo, chi
ra yo'o ku ra ndaki'in nuu
xii xikua yo David, ra xikuu
rey, ra ra ka'nu ni ku Iva
yo Ndioxi ra ndu'u ndivi
—kachi na.
11 Ra te ndixaa Jesús ñuu
Jerusalén, ra saa ndiki'vi ra
ini korra ve'e ñu'u ka'nu
kan kua'an ra. Ra xini ra
takundi'i ña'a ña iyoo ikan,
ra saa xa kua'an kuñuu va
tu, ndia saa ra, ndaki'in ra
kua'an ra chi ñuu Betania va
xi'in ndia uxi uvi ndia xika
xi'in ra.

Satavi chi'ña Jesús iin itun koxi chi köo kui'i nda'a nu

12 Ra te ndituvi inka kii,
saa kee ndia ñuu Betania
ra ndaki'in ndia vaxi tuku
ndia, ra saa xa'a ndika'un ini
Jesús.
13 Ra xika va xini ra ndichi
iin itun koxi, ra va'a ka vi
ndukuii nu. Ra saa ndixa'an
ra ixto'ni ra nda'a nu, a
iyoo koxi ka'an ra; su ndi
te ndixaa ra nuu ndichi nu,
ra ndia nii ri köo ndini'i ra,
chin takua niña ikु va ke
iyoo nda'a nu, saa chi süvi
tiempo ña xa kुchi ri kuvi
ña, ra nii ri kuii köo ndini'i
ra nda'a nu.
14 Saa ndika'an Jesús xi'in
itun koxi kan, kachi ra saa:
—Ndia nii ka yuvi na käxi
kui'i ña kuun nda'a kun
—kachi ra xi'in nu.
Ra xini so'o takundi'i ndia
xika xi'in ra, ña kachi ra saa
xi'in itun koxi kan.

Ndukue'e Jesús xi'in na ndee ndaxiko nuu ke'e ve'e ñu'u ka'nu

15 Ra saa te ndixaa Jesús
ñuu Jerusalén xi'in na xika
xi'in ra, ra ndiki'vi ra ini
korra ve'e ñu'u ka'nu kan
kua'an ra. Ra saa xa'a ra
tava ra takundi'i na ndee
ixiko kan ra saa tu na sata
nuu va na, ra tiin ra mesa
na ndee nama xu'un xi'in na
yuvi, ra ko'ni ra nu kan, ra
saa tu tiayu na ndee ixiko
paloma va.
16 Ra ndia nii ka na ixiko
nditäxi ra ki'vi ye'e korra
ve'e ñu'u ka'nu kan.
17 Saa xa'a ra ndakani ra
nuu na kachi ra saa:
—Su'va kachi tu'un Ndioxi
ña ndatiaa na xina'a: “Ve'e
yu, ra ve'e nuu ka'an
takundi'i na yuvi xi'in
Ndioxi va kunani ña.”
Chin saa kachi tu'un
Ndioxi. Su ndi ndo'o ra kava
nuu ndakuita'an na kui'na

va ndasa ndo ña —kachi ra
xi'in na.
18 Ra te kundaa ini na mae-
stro na saña'a ley Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, xi'in na
kuna'nu nuu na sutu, ña xa
Jesús ña yo'o, ra saa xa'a na
xika nduku na ndixaa koo ña
ka'ni na ra, chi xa'a iyu'vi
ini na xini na ra, saa chin
takundi'i na yuvi ra kusii ka
vi ini na ña xini so'o na ña
saña'a ra na.
19 Ra saa te xa kua'an
kuñuu, saa kanata Jesús ñuu
kan ra ndaki'in ra kua'an ra
xi'in ndia xika xi'in ra.

Ndachi̱ itun koxi tu satavi̱ chi'ña Jesús

20 Ra te ndituvi inka kii,
saa ndiya'a na ichi nuu iin
itun koxi kan, ra iin ndiakua
tio'o nu ke ndachi̱ iin nu xini
na.
21 Ra saa ndaka'an ra Pe-
dro ña satavi̱ chi'ña Jesús
nu, saa ndika'an ra xi'in
Jesús, kachi ra saa:
—Tata Maestro, ¡Koto vii!
¡Xa ndachi̱ va itun koxi, tu
satavi̱ chi'ña kun! —kachi
ra.
22 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Ndinuni ni na kandixa
ndo Ndioxi.
23 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, tu ndia iin ndo na
ka'an xi'in iku yo'o, ra kachi
ndo saa: "Kita nuu iin kun
ñaa, ra sako'ni mii kun ini
mini", kachi ndo xi'in ña. Ra
tu na kandixa va'a ndo ña
ka'an ndo, ra sä uvi ini ndo,
saa ra, takundi'i ña ka'an
ndo, ra xinu ndixa va nuu
ña.
24 Ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo, xa'a takundi'i ña'a ña
nduku ndo nuu Ndioxi, ra
tu na kandixa ndo ña xa
ndaki'in ndo ña, ra nii täan
taxi va ra ña nda'a ndo, ndi
xa ta iyoo ña xa ndaki'in va
ndo iyoo ña tuvi ndo, saa ra
ni̱'i̱ ndixa va ndo ña.
25 Ra te ka'an ndo xi'in
Ndioxi, ra tu vä'a kuni ndo
xini ndo iin yuvi, xa'a ndia
iin kuachi ña xa na xi'in ndo,
saa ra xiniñu'u na saka'nu
ini ndo xa'a na. Ra saa
ke koo ka'nu tu ini Iva ndo
Ndioxi, ra ndu'u ndivi, xa'a
kuachi ndo'o va.
26 Chi tu na köo ka'nu
ini ndo xa'a kuachi ña xa
ndia iin yuvi xi'in ndo, saa
ra nii Iva ndo Ndioxi, ra
ndu'u ndivi, köo ka'nu ini
tu xa'a kuachi ndo'o va
—kachi Jesús xi'in na.

Ndiayu ña ku mii Jesús

27 Saa xaa tuku Jesús ñuu
ka'nu Jerusalén xi'in ndia
xika xi'in ra, ra te saa kuu ra
xika ra ini ve'e ñu'u kan, saa
xaa na kuna'nu nuu na sutu,
xi'in na maestro saña'a ley
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
xi'in na xikua'a ñuu kan, ra
kuyachin na nuu Jesús.
28 Ra ndindakatu'un na ra,
kachi na saa:
—¿Yoo taxi ndiayu nda'a
kun ña xa kun ña yo'o? ¿Ni
ndiayu ku mii kun ña xa kun
saa? —kachi na xi'in ra.
29 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in na:
—Kuni̱ tu yu'u va
ndakatu'un yu ndo'o. Ra tu
na ndakuiin ndo yu'u yu, ra
saa ke ndatu'un tu yu'u va
xi'in ndo yoo ko taxi ndiayu
nda'a yu ña xa yu su'va
—kachi ra xi'in na.
30 Ra saa ndindakatu'un ra
na, kachi ra saa:

—¿Yoo ko xa'ndia chiñu nuu ra Juan ña sandakuchi ra yuvi? ¿Ndioxi taxi ña nda'a ra, a na yuvi? Ndakuiin ndo. —kachi ra xi'in na.
31 Ra saa xa'a na ka'an na xi'in ta'an na, kachi na saa:
—¿Ni ke kachi yo xi'in ra? Chi tu na ka'an yo: “Ndioxi va kuvi ra taxi ndiayu nda'a ra”, saa ra, kachi ra saa xi'in yo: “¿Nichuun ndikandïxa tu ndo ña ndika'an ra tu saa?”, kachi ra xi'in yo.
32 Ra tu na kachi tu yo: “Na yuvi yo'o va kuvi na taxi ndiayu nda'a ra”, saa ra, iyo ni ka'ni na yo —kachi na kuna'nu kan xi'in ta'an na.
Saa chin iyu'vi ni na xikua'a kan xini na na ñuu, chi takundi'i na ñuu ra kandixa va na ra Juan ña kuu ra, ra ndika'an tu'un yu'u Ndioxi, chin Ndioxi ku ra ti'vi ra ña kixi va ra.
33 Ra xa'a ña kan ke ninï'i na ni ke kachi na, ra saa ndakuiin na kachi na saa xi'in Jesús:
—Kundäa ini ndi yoo taxi ndiayu nda'a ra Juan ña sandakuchi ra yuvi —kachi na.
Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in na:
—Saa ra nii yu'u ndatü'un tu xi'in ndo'o va, yoo ko taxi ndiayu nda'a yu ña xa yu ña yo'o —kachi ra xi'in na.

12

Tu'un ndichi xa'a na tatu too ñu'u

1 Saa xa'a Jesús saña'a ra na xi'in tu'un ndichi, kachi ra saa:
—Su'va ndo'o iin tiaa, ra ndataan te'e uva iin nuu ñu'u ka'nu, ra chikaa tu ra korra yuu va nuu ñu'u yo'o, ra kaan tu ra yavi sata kava nuu ku'ni na uva va, ra saa xava'a tu ra iin ve'e sukun nuu kundee na ki'in kuenda xi'in te'e uva kan; ra te ndi'i saa satatu ra ña inka yuvi, ra ndaki'in ra kua'an ra inka ñuu xika va.
2 Ra te nditiandiaa kii tia'ndia uva, saa ti'vi ra iin muso ra kua'an nuu na tatu too ñu'u kan, ña na ndataxi na lo'o kuenda ra.
3 Su ndi na tatu ñu'u nuu yoo te'e uva kan, ra ndukuiin na tiin na ra muso kan, ra kani na ra, ra sandiko vichi na ra kuanu̱'u̱ ra nuu xito'o ra.
4 Saa ti'vi tuku ra xito'o uva kan inka muso kua'an nuu na, ra saa xa tu na xi'in ra kan va: tiin na ra, ra kuun na yuu xini ra, ra kundiva'a ka vi na xi'in ra.
5 Ra saa ti'vi tuku ra xito'o uva inka muso ra kua'an nuu na yuvi kan, ra te ndixaa ra nda'vi kan, saa ra tiin na ra, ra xa'ni va na ra. Ra saa ti'vi ka ra xito'o uva kan kua'a ni ka na ndixa'an, ra saa xa tu na xi'in na kan va, chi sava na kani na, ra sava na xa'ni va na.
6 ’Ra te ndi'i, ra köo ka na ti'vi ra xito'o uva kan ku'u̱n, chi siin ndaa mitu'un se'e va ra kuvi ra ndindoo xi'in ra, ra ku'vi ka vi ini ra xini ra ra. Ndia saa ra ti'vi ra ra kua'an ra nuu va na, saa chi ndakani ini ra ka'an ra saa, “Sato'o va na se'e yo te na xaa ra nuu na”, ka'an ra.
7 Su ndi na tatu too ñu'u nuu yoo te'e uva kan, ra

su'va va kachi na xi'in ta'an
na: “Ra yo'o va kuvi ra ndòò
ndi'i ña yo'o nda'a. Ra na'a
ndo vichin, ra na tiin yo ra,
ra ka'ni yo ra, ra ña'a mii yo
nduu ndi'i va ña yo'o”, kachi
na xi'in ta'an na.
8 Ra saa tiin ndixa va na
ra, ra xa'ni va na ra, ra saa
tava na ra nuu ñu'u Iva ra,
ra ndixa'an na sakana na ra.
9 Ra saa ndika'an Jesús,
kachi ra saa:
—¿Ni ke sa Iva ra ndixi'i
kan xi'in na tatu too ñu'u
nuu yoo te'e uva kan tuvi
ndo'o? Su ku'un ra ra ka'ni
ndi'i va ra, na tatu too ñu'u
kan, ra saa ndataxi ra ña
nda'a inka yuvi va. Ra saa va
ke koo na kan —kachi Jesús
xi'in na.
10 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na xikua'a ve'e ñu'u,
kachi ra saa:
—¿A täan ka'vi ndo tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a? Ña
kachi su'va:
Yuu ña ku̱ñu̱'u̱ na xava'a
ve'e te yachi
ku yuu ña xiniñu'u va'a ka
va vichin.
11 Ra Ndioxi va ku ra xa ña
yo'o, ra ndakanda ni
ini yo xi'in ña, kachi
tu'un Ndioxi —kachi
Jesús xi'in na.
12 Ra xa'a na xikua'a ve'e
ñu'u kuni na tiin na ra, saa
chi kundaa ini na ña xa'a mii
va na ke ndika'an ra tu'un
ndichi yo'o, su ndi nditïin na
ra, saa chi ndiyu'vi va na
nuu na ñuu, na ndee xini
so'o tu'un yo'o, ndia saa ra
ndakoo na ra, ra ndaki'in na
kua'an va na.

*Ndika'an Jesús xa'a ña
cha'vi yo nuu na chiñu*

13 Saa ti'vi na xikua'a sava
na fariseo xi'in na ndikun
sata ra Herodes kua'an na
nuu xika Jesús ña na koton-
doso na ra, tu ndia iin tu'un
ña vä'a na ka'an ra, ra saa
ke ni̱'i̱ ndie̱e̱ na, ña taxi na
kuachi xa'a ra.
14 Ra saa ndi̱xàà na yuvi
kan nuu xika Jesús, ra
ndika'an na xi'in ra kachi na
saa:
—Tata Maestro, kundaa
ini ndi, chi ña ka'an kun ra
ña ndixa ni kuvi va ña, ra
nii xä kun xa'a vi ña ka'an
na yuvi, ra iin ku ndi'i va na
nuu kun, köo na ndakaxin
kun, chi saña'a kun na ichi
Ndioxi ta ku'va iyoo va ña.
Ra yo'o ku ndixa va ra saña'a
ta ku'va kuni Ndioxi. Ra
ka'an xi'in ndi vichin, ¿A
va'a ña cha'vi ndi nuu ra
tata chiñu César ñuu Roma,
xu'un ña nduku ra nuu ndi,
a vä'a? ¿A taxi ndi ña nda'a
ra a täxi ndi ña? —kachi na
xi'in ra.
15 Ra xa kundaa va ini
Jesús ra ixtondoso va na
kuvi ra, saa ndika'an ra xi'in
na kachi ra saa:
—¿Nichuun xamaña ndo
ra ixtondoso ndo yu'u? Taxi
ndo iin xu'un kaa nda'a yu
na kuni yu —kachi ra xi'in
na.
16 Saa taxi na iin xu'un
nda'a ra, ra ndindakatu'un
ra na kachi ra saa:
—¿Yoo na'na ke ndu'u nuu
xu'un yo'o, ra yo kivi ke
ndoso nuu ña? —kachi Jesús
xi'in na,
Saa ndakuiin na kachi na
saa:
—Na'na ra César, xi'in kivi
ra kuvi ña —kachi na.
17 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:

—Tu saa, ra taxi ndo ña'a ra César nda'a ra, ra ña ku kuenda Ndioxi, na taxi tu ndo nda'a Ndioxi va —kachi ra xi'in na.

Saa ra, ndakanda ka vi ini na ña ndichi ni ndakuiin ra yu'u na.

Ndakatu'un na saduceo Jesús a ndixa ke ndatiaku na ndii

18 Saa ndaxàà sava na saduceo nuu Jesús, ra ndindakatu'un na ra a ndixa ke ndatiaku na ndìì chi na saduceo, ra kuëe kandixa na ña ndatiaku na ndìì. Ña kan ke ndindakatu'un na Jesús kachi na saa:

19 —Tata Maestro, ley ña ndakoo ra Moisés nda'a ndi, ra su'va va kachi ña: "Tu iin tiaa ra iyoo yasi'i, ra ndikäku se'e ra xi'in ña, ra ndixi'i va ra, saa ra xiniñu'u na ndaki'in inka ñani ra ña'a kan, ra ta xa na kaku se'e ña, ra ta yoo se'e ra ndixi'i kan, saa na koo ña kaku kan", kachi ña tiaa ra Moisés.

20 Ra su'va ke kuu xi'in iin ve'e: uxa tiaa xikuu ndia ve'e ndia. Ra saa kuu tanda'a ñani ndia ra chee, ra ndia nii se'e ra ndikäku xi'in yasi'i ra, ra ndixi'i va ra.

21 Saa ndaki'in ña inka ñani ra, ra ndikun sata ra, ra ndixi'i tu ra kan va, ra ndia nii se'e ra ndikäku xi'in ña. Ra saa ndaki'in ña inka tuku va ra, ra ndixi'i tu ra uni kan va.

22 Ra uxa saa ndia xindu'u ña xi'in va, ra ndixi'i uxa saa va ndia; ra ndia nii ndia ndikäku se'e ña xi'in. Saa ra ndixi'i tu mii va ña.

23 Ña kan ke kuni ndi ndakatu'un ndi yo'o: te na ndatiaku ndia kan, ¿ra yoo ku ndia kuu yii ña, chi xindu'u ña xi'in uxa saa va ndia? —kachi na xi'in Jesús.

24 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in na:

—Ndo ya'a xini va kuvi ndo, saa chi xa xïni ndo ni ke kachi tu'un Ndioxi, ra xa xïni tu ndo xa'a ndiẹẹ̱ Ndioxi va.

25 Chi te na xaa kii ndatiaku na ndixi'i, na tiaa xi'in na si'i ra tandä'a ka na, chi xa ta iyoo mii na tatun Ndioxi, na iyoo ndivi va, nduu na.

26 Ra saa tu, xa'a ña ka'an ndo ña ndatiaku na ndìì va, ra su'va va kachi tu'un Ndioxi ndakani ña, ¿A täan ka'vi ndo tu'un Ndioxi ña tiaa ra Moisés, nuu ndika'an Ndioxi xi'in ra, te xini ra xixi̱ itun ìñu̱? Ra ikan ke ndika'an Ndioxi xi'in ra kachi ra saa: "Yu'u ku Ndioxi ra kañu'u ra Abraham, xi'in ra Isaac, xi'in ra Jacob."

27 Ña kan ke na kundaa va'a ini yo, chin Ndioxi, ra Ndioxi na tiaku va kuvi ra, süvi Ndioxi na ndii kuvi ra. Ra ndo'o, ra na täan kundaa va'a ini va kuvi ndo —kachi Jesús xi'in na.

Saña'a Jesús ndia ña ku ndiayu ña chee va'a ka

28 Ra saa te xini so'o iin ra maestro saña'a ley Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ña va'a ni ndakuiin Jesús yu'u na kan, ra saa kuyachin ra ndindakatu'un ra Jesús, kachi ra saa:

—¿Tata ndia ndiayu ke chee va'a ka nuu takundi'i ña? —kachi ra.

29 Saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa xi'in ra:

—Ndiayu ña ka'nu va'a ka nuu takundi'i ña ke yo'o: “Kuni so'o ndo'o na Israel, chi Iva yo Ndioxi ra indaa mitu'un va kuvi ra.

30 Ra ndinuni ni na ku'vi ini kun kuni kun Iva kun Ndioxi xi'in takundi'i nima kun, xi'in takundi'i ña tiaku kun, xi'in takundi'i ña xinituni kun, xi'in takundi'i ndie̱e̱ kun;” ña yo'o ku ndiayu ña chee va'a ka nuu takundi'i va ña.

31 Ra ndiayu ña uvi ku tu ña yo'o, ra iin nuu ka'an va ña: “Na ku'vi ini kun kuni kun na ta'an kun ta ku'va ku'vi ini kun xini kun mii kun.” Ra köo ka ña ka'nu nuu ña yo'o —kachi Jesús xi'in tiaa kan.

32 Saa ndakuiin ra maestro saña'a ley Ndioxi, kachi ra saa xi'in Jesús:

—Va'a ni ndika'an kun, Tata Maestro, ña ndixa ke, indaa mitu'un va ku Ndioxi, ra köo ka inka Ndioxi nuu ra kan.

33 Ra ña ku'vi ini yo kuni yo Ndioxi xi'in takundi'i nima yo, xi'in takundi'i ña xinituni yo, xi'in takundi'i ña tiaku yo, xi'in takundi'i ndie̱e̱ yo, xi'in ña ku'vi ini yo kuni yo na ta'an yo ta ku'va ku'vi ini yo xini yo mii yo, ra ndiaa ya'vi ni ka va ña yo'o nuu takundi'i ña'a ña soko yo nuu Ndioxi —kachi ra xi'in Jesús.

34 Ra te xini so'o Jesús ña mii ña ndixa ke ndika'an ra maestro saña'a ley Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, saa ra ndika'an ra xi'in ra, kachi ra saa:

—Xa yachin ni va iyoo kun ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu —kachi ra xi'in ra.

Ndia saa ra ndia nii ka na ndixändiee ini ña ndakatu'un na Jesús.

Ka'nu ni ka ra ti'vi Ndioxi xaa nuu ra rey David.

35 Saa ndikaa Jesús ini korra ve'e ñu'u saña'a ra na yuvi, ra ndindakatu'un ra na kachi ra saa:

—¿Nichuun ka'an na maestro saña'a ley Ndioxi ña se'e xikua ra David kuvi ra ti'vi Ndioxi xaa sakaku ña yuuvi yo'o?

36 Ra ra David, ra su'va va kachi ra, ndika'an ra xi'in ndie̱e̱ Tachi Yii Ndioxi:

“Su'va kachi Ndioxi xi'in Iva
yu, ‘Na'a, koo kun chi
xi̱in kua'a yu,
ra va'a sandi'i yu xa'a
takundi'i na iyoo
kuachi xi'in kun’ ”,
kachi Ndioxi,
kachi ra David.

37 Ndatu'un ndo xi'in yu, ¿Ndixaa ke iyoo ña, ña ka'an ra David ña ku Iva ra, ra ti'vi Ndioxi kixi, ra ka'an tu na ña kuu ra se'e xikua va ra? —kachi Jesús xi'in na.

Ra kua'a ka vi na ndee xini so'o ña ka'an ra, ra kusii ka vi ini na.

Vä'a ndasava'a ni yo mii yo nuu inka na.

38 Ra saa sakua'a ka Jesús na, kachi ra saa:

—Kuenda ni koo ndo, ra xä ndo ta xa na saña'a ley Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, chi na yo'o ra kotoo ni na kundixi na tikoto nani̱, ra

kuni ni tu na na sato'o ni
yuvi na te ndakuta'an na
xi'in na nuu ya'vi.
39 Ra saa tu te kua'an na
ve'e ñu'u a te kua'an na viko,
ra xini sii ni na kundee na
tiayu tu ndee na kuna'nu.
40 Ra sanda'vi ni tu na,
na si'i na ndukuaan va, chi
kindiaa na ña'a ña ku mii
na nda'a na. Ra ña kuni na
kindoo va'a na nuu na ñuu,
ra na'a ka vi ka'an na xi'in
Ndioxi. Ra ña xa na ña yo'o,
ra chee ni ka tundo'o vaxi
nuu na sa Ndioxi —kachi
Jesús.

Ndatu'un Jesús xi'in na xa'a xu'un ña ndisoko iin ña'a nda'vi ña ndukuaan.

41 Saa ndu'u Jesús ini ko-
rra ve'e ñu'u, ra yachin kan
iin iin ña'a nuu taan na
xu'un ña soko na. Ra ixto'ni
ra ña soko ka vi na xu'un, ra
kua'a ka vi xu'un soko sava
na kuika.
42 Ra saa ndixaa iin ña
si'i nda'vi ndixi'i yii, ndisoko
ña uvi xu'un kàà vali nuu
Ndioxi, ra uvi saa ku mii
xu'un lo'o va ña.
43 Saa ra ndakana Jesús
ndia xika xi'in ra, ra
ndika'an ra xi'in ndia, kachi
ra saa:

—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi ndiaa ya'vi ni ka
va xu'un ña ndisoko ña
nda'vi kaa nuu ña ndisoko
takundi'i na kan.
44 Chi va'a ni kua'a ni va
ku xu'un soko na, su ndi ña
xa ndoo ndoso nuu va na ke
soko na. Ra ña nda'vi kaa, ra
takua ña kaa ku ndi'i xu'un
lo'o va ña, ra ndisoko ndi'i
va ña ña nuu Ndioxi —kachi
Jesús xi'in ndia.

13

Ka'an Jesús ña ndi'i xa'a ve'e ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

1 Ra saa te kanata Jesús
ini korra ve'e ñu'u kan ra
ndika'an iin ra xika xi'in ra,
kachi ra saa:
—¡Tata, to'ni. Tiaa ni
nduvi yuu ña kuva'a ve'e
ñu'u yo'o, ra tiaa ni iyo kaa
ve'e ñu'u chee yo'o! —kachi
ra xi'in Jesús.
2 Saa ndakuiin Jesús yu'u
ra, kachi ra saa:
—¿A tiaa ni iyo kaa ve'e
ñu'u chee yo'o tuvi kun? Ndi
vaxi kii ra ña ndi'i uun xa'a
va kuvi ña. Chi ndia nii nuu
ndichi ka ña ke kuñä'a vi
—kachi Jesús xi'in ra.

Su'va kuu te xa ndinumi ndi'i xa'a ña yuuvi.

3 Saa ndaki'in na kua'an
na chi iku ña nani Olivo, ña
ixtondiaa ndaa nuu iin ve'e
ñu'u. Ra ikan ndixàà Jesús
ndakundu'u ra, ra saa kuy-
achin ra Pedro, ra Santiago,
ra Juan, xi'in ra Andrés, ra
ndindakatu'un se'e ndia ra
kachi ndia saa:
4 —Tata, ka'an xi'in ndi,
¿ama ke kuu saa? ¿Ra ni
ke sa ndi kundaa ini ndi te
xa ndinumi ku saa? —kachi
ndia xi'in ra.
5 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa:
—Kuenta ni koo ndo koto
ndiaa na sanda'vi ndo'o.
6 Chi kua'a ni na kixi
ra kuniñu'u na kivi yu ña
sanda'vi na yuvi, ra kachi na
saa: "Yu'u ku Cristo ra ti'vi
Ndioxi xaa sakaku na yuuvi
yo'o", kachi na, ra kua'a ni
yuvi sanda'vi na.
7 Ra te xa na xa'a ku-
niso'o ndo ña xa iyoo ni

kuachi ra xa'a kuniso'o ndo
ña kanita'an ni na yuvi, saa
ra kuayü'vi ndo, chi xiniñu'u
saa ke kuu va. Su ndi süvi ña
xa ndi'i xa'a kuvi ña yuuvi.
8 Ra kua'a ni ñuu ra
kanita'an ña xi'in ta'an ña,
ra saa tu ñuu ña kuna'nu
va, chi kanita'an ni tu ña
kan va xi'in ta'an ña; ra
kua'a ni ñuu ndiee ni taan,
ra kundikaa ni sǫkò, ra
kanita'an ni yuvi xi'in ta'an
na; ndi süvi ña xa ndinumi
ndi'i xa'a kuvi ña yuuvi yo'o,
chi sakan ña xa'a va ku
tundo'o yo'o ña satixu'vi ña
na.
9 'Ra ndo'o, ra kondiaa ni
ndo mii ndo; chi tiin na
ndo'o ra ku̱'un ndo xi'in na
nuu na chiñu, ra ku'un tu
ndo xi'in na chi ve'e ñu'u
va, ra sandiva'a ni na xi'in
ndo ra kani ni na ndo'o. Ra
ndataxi na ndo'o nda'a na
chiñu na'nu xi'in na ku rey,
na kuna'nu xa'ndia chiñu
xa'a ña ndikun ndo yu'u; ra
saa ke kuvi ndatu'un ndo
xa'a yu xi'in na.
10 Ndi su xiniñu'u kuniso'o
ndi'i na yuvi tu'un Ndioxi iin
ni kuvi, ra saa ke ndi'i xa'a
ña yuuvi yo'o.
11 Ra te na tiin na ndo'o
ku'un ndo xi̱'in na nuu na
chiñu, ra ndï'i ini ndo xa'a
tu'un ña ndakuiin ndo yu'u
na, ra nii ndakäni ini ndo;
chi mii Ndioxi va kuvi ra taxi
tu'un ña ka'an ndo xi'in na,
chi süvi mii ndo kuvi ndo
ka'an, chi Tachi Yii Ndioxi ra
iyoo xi'in va ndo ku ra ka'an.
12 Ra na iyoo ñani, ra xi̱kǫ̱
ta'an na xi'in na ra ndataxi
na na, ña kuvi na xa'a tu'un
Ndioxi, ra na iyoo se'e ra
xi̱kǫ̱ ta'an tu na kan va xi'in
se'e na ña kuvi na xa'a tu'un
Ndioxi, ra saa tu na iyoo
vasi'i va chi xiko ta'an tu na
kan va xi'in vasi'i na ña kuvi
na xa'a tu'un Ndioxi.
13 Ra kundasi ni na yuvi
yo'o ndó'ǫ̱ xa'a ña ndíku̱n
ndo yu'u, ra ndo'o, na
kuchuun sandiee ini ndia
kii ndi'i, ra ndïko ini ndo,
ra ndó'ǫ̱ kuvi ndo kuchuun
kaku va.
14 'Ra na ndee Judea na
kunu na ku'un na chi iku te
na kuni na ña ndiva'a, ña
yuku, ña ndika'an ra Daniel
xa'a, ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, te kachi ra
saa, "Iyoo ña'a ra süvi nuu
koo ña ke iyoo ña." (Ra na
ka'vi, ra na kundaa ini na
xi'in ña ka'vi na).
15 Ra na ndee chi xi̱ni̱
ve'e, ra na kï'vi ka na ve'e
ndaki'in na ña'a na;
16 Nii na ñu'u xachiñu iku,
ra na ndïko ka na ndaki'in
na tikoto na.
17 Ra nda'vi ni na si'i na
ñu'u se'e, xi'in na iyoo se'e
vali te na xaa kii kuu ña yo'o.
18 Ka'an ndo xi'in Ndioxi
ra te na ndo'o ndo saa, ra na
küu ña yǫ̱ǫ̱ te kuun savi.
19 Tundo'o ka'nu ña kuu
kii yo'o, ra ndia te xava'a
Ndioxi ña yuuvi yo'o ra täan
kuu ña, iin saa ndia vichin,
ra nii kii ña vaxi küu ka ña.
20 Ra tu kuëe ndixa'ndia
Ndioxi tiempo yo'o ña ndasa
lo'o ra ña, saa ra ndia nii
yuvi kuvi na käku vi, su ndi
xa'a na ndíku̱n sata ra, na
ndikaxin ra ke xa'ndia ra
tiempo yo'o ra ndulo'o va kii.
21 'Tu ndia na ka'an xi'in
ndo, kachi na saa: "¡To'ni
ndo, yo'o iin Cristo!" Ra inka
tu na ka'an: "¡To'ni ndo chi

ra iin kaa kuvi ra!” kachi na,
ra kandïxa ndo ña ka'an na.
22 Chi kua'a ni na maña
kixi ra kachi na saa, “Yu'u ku
Cristo”, a “Yu'u ku ra ka'an
tu'un yu'u Ndioxi”, kachi
na. Ra kua'a ni ña ndichi
xi'in ña xitu'un sa na ña
sanda'vi na yuvi, ra kusana
ndia na xa ndikaxin Ndioxi
kundikun ichi va ra kụnị na
sanda'vi na.
23 Ña kan ke xa ka'an
ndi'i va yu ña yo'o xi'in
ndo vichin, ra ki'in ni ndo
kuenda xi'in mii ndo.

Su'va ke kuu te na ndiko Se'e Ndioxi

24 ’Ra te xa na ndi'i kuu
tundo'o yo'o, ra saa kuñaà
nuu ñu'ù kaa, ra nii yọọ kaa
ra ndayë'ẹ ka ri.
25 Ra kimi, ri ndee nuu
ndivi kaa, ra kọyo ndi'i va
ri, ra takundi'i ña'a ña ndee
nuu ndivi kaa ra ndakanda
ndi'i va ña.
26 Ra saa vi ke kuni ndo
yu'u, ra xaa yo'o vichin, ña
kixi tuku yu iin nuu vịkọ
xi'in takundi'i ndiẹẹ yu ña
ka'nu.
27 Ra saa ke ti'vi yu na
tatun yu ku'un na kumi saa
tutun ña yuuvi, ña ndakaya
na na ndikaxin yu ku'un
xi'in yu, na ndee ndia xa'a
ña yuuvi yo'o, iin saa ndia
nuu ndi'i ñu'ú.
28 ’Na kutu'va ndo tu'un
ndichi xa'a itun koxi: Te xa
xa'a ndụitia nda'a nu, ra xa
ndukuii nu, ra saa ke xa kun-
daa ini ndo ña xa kuyachin
tiempo savi.
29 Saa tu iyoo ña yo'o
va, te xa xini ndo xa'a kuu
takundi'i va ña yo'o, saa ra
kuni kachi ña saa, ña xa
ndinumi ni ndiko tuku va yu.
30 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi xi'na ka kuu
takundi'i ña yo'o, ra saa ke
kuvi na yuvi ndee tiempo
vichin.
31 Ndivi kaa xi'in ñu'u
yo'o, ra ña ndi'i xa'a va kuvi
ña, su ndi tu'un yu ra ndï'i
xa'a ña.
32 ’Ra kii xi'in hora te
na ndiko yu, ra ndia nii
na kundäa ini ama ke kuu
saa, chi nii na tatun Ndioxi
na iyoo ndivi ra kundäa
ini na; ra ni yu'u, ra xaa
yo'o, kundäa ini; chi indaa
mitu'un Iva va yu kuvi ra
xini.
33 ’Ra ña kan ke kuenda
ni na koo ndo, ra ka'an ni
ndo xi'in Ndioxi, ra kundito
ni ndo chi kundäa ini ndo
ama ke ndiko yu.
34 Ta ku'va xa iin tiaa ra
kua'an inka ñuu xika, ra
ndakoo ra ve'e ra nda'a na
xa chuun nuu ra ña na kon-
diaa na ña, ra taxi ra chuun
nda'a ta iin, ta iin na, ña na
sa na, ra xa'ndia tu ra chuun
nuu iin ra ña na kondiaa ra
ye'e va.
35 Saa ra, xiniñu'u na
koo tu'va tu ndo'o va, saa
chi kundäa ini ndo ama ke
ndiko ra Tata xi'in ve'e kan;
a te kuaa ke xaa ra, a sava
ñụu ke xaa ra, a te xa kana
chele va xaa ra, a te xa
ndituvi va tu, ndi ndia nii na
kundaa ini.
36 Chi kama ni va xaa ra,
ra koto ndani'i ra ndo'o ña
ndee ndo kixị ndo.
37 Ra ña ka'an yu xi'in
ndo'o ke ka'an tu yu xi'in
taku yaa va na: ra kuenda
ni na koo ndo; kïxi ndo.

14

Kata̱'an na ndia ku'va tiin na Jesús

1 Ndia soo uvi kii ke ku-
mani ra koo va viko pascua,
te xi̱xi na ixtava'a ña köo
ndavi xi'in. Ra na kuna'nu
nuu na sutu xi'in na maestro
saña'a ley Ndioxi, ra xa'a na
xika nduku na maña ndia
ku'va ke tiin na Jesús, ra
ka'ni na ra.
2 Ra sava tu na kachi saa:
—Sä yo saa mii viko, chi
koto tiaa ni sa na yuvi xi'in
yo —kachi na kuna'nu kan
xi'in ta'an na.

Iin ña si'i ko̱so ndiee ña ndutia xa'an tami xini Jesús

3 Ra chi ñuu Betania
ke ndaki'in Jesús kua'an
ra, ra ndi̱xa̱a̱ ra ve'e ra
nani Simón, ra ndo'o kue'e
tia'yu. Ra nani saa kuu Jesús
ndu'u ra nuu mesa, saa xaa
iin ña'a, ra ni'i ña iin yuyu
lo'o ra iin chitu ndaa ña xi'in
ndutia ra xa'an tami, ra tiaa
ni ya'vi ndutia yo'o, chi ra
kana xi'in ndinu'u i̱ku̱ nardo
kuvi ra. Saa ta'vi ña sukun
yuyu lo'o, ña ñu'u ra, ra ko̱so
ndiee ña ra xi̱ni̱ Jesús.
4 Ra saa ndisaa sava na
ndee yo'o, ra ndika'an na
kachi na saa:
—¿Nichuun ke ndixitia
uun ndu̱tia xa'an tami yo'o?
5 A vä'a ndikiya'vi ra.
Ra kusana ndia uni ciento
denario ya'a va ki̱ya'vi̱ ra
tu ra ndixiko yo kuvi ra; ra
chindiee ta'an yo xi'in na
nda'vi —kachi na ña kaña'a
na xa'a ña'a yo'o.
6 Saa ndika'an Jesús xi'in
na:
—Koyaa ndo xi'in ña.
¿Nichuun kaña'a ndo xa'a
ña? Chi ña xa ña xi'in yu
yo'o, ra ña va'a va kuvi ña.
7 Chi na nda'vi, ra iin
ndisaa tiempo va ke iyoo na
kan xi'in ndo, ra kuvi sa ndo
ña va'a xi'in na kan ndia
ndia ka mii kii ña kuni̱ va
ndo; ndi yu'u, ra süvi ndisaa
tiempo ke koo yu xi'in ndo.
8 Ra ña'a yo'o, ra xa
kuchuun va ña xa ña ña yo'o
chi xa chikaa va ña ndutia
ra xa'an tami yu'u, ña xa na
koo nduvi yu te na nduxin
na yu'u.
9 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi ndia ndia ka
nuu ñu'u ña yuuvi yo'o, nuu
ndatu'un na tu'un Ndioxi,
ra ikan ndatu'un tu na xa'a
ña'a yo'o va, ra saa ndaka'an
na xa'a ña va'a xa ña.

Kindoo ra Judas ña ndataxi ra Jesús nda'a na chiñu

10 Saa kee ra Judas Iscar-
iote, iin ra ita'an xi'in ndia
ña kuu ndia uxi uvi ña xika
ndia xi'in Jesús, ra kua'an
ra ka'an ra xi'in na kuna'nu
nuu na sutu ña kuni ra
ndataxi ra Jesús nda'a na.
11 Ra te xini so'o na ña
ndika'an ra Judas xi'in na,
saa ra ndiee ni kusii ini na,
ra kindoo na cha'vi na ra,
saa ra xa'a xika nduku ra
ndia ku'va ke sa ra ña va'a
ndataxi ra Jesús nda'a na.

Xixini Jesús xi'in ndia xika xi'in ra

12 Kii nuu te iyoo viko
ña xixi na ixtava'a ña köo
ndavi xi'in, ra soko tu na iin
ndikachi lo'o xa'a kuachi na

te viko pascua, ra saa ndin-
dakatu'un ndia xika xi'in
Jesús, kachi ndia saa:
—¿Ndia mii ke kuni kun
ku'un ndi savii ndi ña'a kux-
ini yo viko pascua vichin,
Tata? —kachi ndia xi'in ra.
13 Ra saa ti'vi Jesús uvi
ndia xika xi'in ra, ra kachi ra
saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo chi ñuu. Ra
ikan ndakuta'an ndo xi'in
iin tiaa, ra kasoko ra iin
yoo tiakuii kua'an ra, ra
kundikun ndo ra ku'un ndo.
14 Ra nuu xaa ra kan, ikan
ka'an ndo xi'in mii ra tata
xi'in ve'e kan kachi ndo saa:
"Su'va kachi ra Tata Mae-
stro: ¿Ndia mii ku ve'e nuu
koo yu xi'in ndia xika xi'in
yu ña kuxini yu viko pascua
vichin? kachi ra", kachi ndo
xi'in ra.
15 Saa ña'a ra iin ve'e chee
ña piso nı̱nù nuu ndo ra xa
iyoo nduvi ndi'i va ini ña.
Ñaa savii ndo ña'a ña kuxini
yo —kachi Jesús xi'in ndia.
16 Saa ndaki'in ndia
kua'an ndia ñuu kan. Ra
iin ta iyoo ña ndika'an
Jesús xi'in ndia, iin saa iyoo
ña kuu ndixa va, ra ikan
xanduvi ndi'i ndia chuun
ña ndika'an ra xi'in ndia sa
ndia.
17 Ra te xa kua'an kuñaà
nuu ñu'u saa ndı̱xàà Jesús
xi'in uxi uvi saa ndia xika
xi'in ra.
18 Ra ndakundee ndia nuu
mesa kuxi ndia, ra nani
saa kuu ndia ndee ndia
xixi ndia, saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, iin ndó'o̱ ndia ndee xixi
xi'in yu kuvi ndia ndataxi
yu'u nda'a na saa ini xini
yu'u —kachi ra xi'in ndia.
19 Ra xa'a kusuchi ka vi ini
ndia, ra saa xa'a ta iin ta iin
ndia ndakatu'un ndia Jesús
kachi ndia saa:
—¿A yu'u ku ra sa saa,
Tata? —kachi ta iin ta iin
ndia xi'in ra.
20 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Iin ndo'o, ndia uxi uvi,
ndia chindaxi ixta ini ko'o
ña xixi yu kuvi ndia.
21 Ña ndixa ke yu'u, ra xaa
yo'o, ra xiniñu'u ndo'o ni yu
ta ku̱'va kachi tu'un Ndioxi
ña tiaa na xa'a yu; su ndi
¡Nda'vi ni ra ndataxi yu'u
kan! Ra va'a ka va kee ra
nda'vi tu kuëe ndikaku ra
—kachi Jesús xi'in ndia.
22 Nani saa ku ndia ndee
ndia xixi ndia, saa ki'in Jesús
iin ixta, ra taxi ra tixa'vi
nda'a Ndioxi, ra saa ta'vi ra
ña taxi ra nda'a ndia, ra
kachi ra saa xi'in ndia:
—Ki'in ndo ña yo'o, kuxi
ndo; chi ña yo'o ku iki kuñu
yu —kachi ra.
23 Ra saa t̲iin ra iin copa
vino, ra taxi ra tixa'vi nda'a
Ndioxi, ra saya'a ra copa kan
nda'a ndia, ra lolo'o ra xi'i
takundi'i ndia.
24 Saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Vino yo'o ku iin trato
xaa ña kindoo yu xi'in ndo
vichin, chi ra yo'o ku n̲ii̲ yu
ña ku̱tia xa'a takundi'i na
yuuvi yo'o.
25 Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo chi ndandïko
ka yu ña ko'o yu ndutia uva
yo'o xi'in ndo; chi ndia te na
xaa kii ka'ndia Ndioxi chiñu,
ndia saa vi ke ko'o tuku yu

vino xaa xi'in ndo —kachi
Jesús xi'in ndia.

Ndakani Jesús ña tise'e tu'un ra Pedro xa'a ra

26 Ra saa te sandi'i ndia
xita ndia yaa yii, saa ke̱e
ndia ndaki'in ndia kua'an
ndia chi iku ña nani Olivo.
27 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ñuu vichin ra takundi'i
ndo yu'vi, ra ndakoo mii
tu'un va ndo yu'u; chi saa
kachi tu'un Ndioxi: "Kuvi ra
kuu paxto, ra ndutia ndi'i va
ndikachi ku'un ri", kachi ña.
28 Ra te na ndatiaku yu, ra
xi'na ka yu'u ku ra kunuu
ku'un nuu ndo chi Galilea
—kachi ra xi'in ndia.
29 Ra ndika'an ra Pedro
kachi ra saa xi'in Jesús:
—Tata, va'a ni na yu'vi
takundi'i va ndia ra ndakoo
ndia yo'o, ndi yu'u, ra
ndaköo nda'a yu yo'o
—kachi ra.
30 Saa ndika'an Jesús xi'in
ra:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
kun, chi xa uni va ichi
ti̱se̱'e tu'un kun xa'a yu ñu̱u
vichin, ra saa kana chele uvi
ichi —kachi Jesús.
31 Ndi ra ndiee ka
ndakuiin va ku ra Pedro
kachi ra saa:
¡Va'a ni na kuvi va yu xi'in
kun, Tata, ndi tïse'e tu'un
mii vi yu xa'a kun! —kachi
ra xi'in Jesús.
Ra iin saa kachi takundi'i
tu ndia sava kan va.

Kua'an Jesús ka'an ra xi'in Ndioxi iin nuu nani Getsemaní

32 Saa xaa Jesús xi'in ndia
xika xi'in ra xa'a iku Olivo
iin nuu nani Getsemaní, ra
ikan ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—Koo ndo yo'o, ra yu'u,
na ku'un ka'an xi'in Ndioxi
—kachi ra.
33 Ra ndika'an ra xi'in ra
Pedro, xi'in ra Jacobo, xi'in
ra Juan, kua'an ndia xi'in ra.
Ra saa xa'a kusuchi ka vi ini
Jesús ra xa'a ndi'i ka vi ini
ra.
34 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Tiaa ni ke kusuchi ini yu,
iin iyoo ini yu kuvi va yu;
ra ndo'o, ndia ndòò yo'o ra
kundito ndo —kachi ra.
35 Ra saa kuxika ra lo'o
nuu ndee ndia, ra ikan
xikusiti ra, ra xa'a ra ka'an
ra xi'in Ndioxi, tu ña kuvi
ke ra na ya'a va tundo'o ña
kuyachin vaxi yo'o nuu ra.
36 Ra kachi ra saa ka'an ra
xi'in Ndioxi:
—Abba Tata, köo ña u'vi
nuu yó'o̱. Ra saya'a yu'u
nda'a tundo'o ña vaxi yo̱'o̱;
ndi na köo ña kuni yu'u,
chi na koo ña ta ku'va kuni
mii va kun —kachi ra xi'in
Ndioxi.
37 Te ndi'i, saa nandiko ra
xaa ra, ra xa ndia kixi va
ku ndia ndee ndia; ra saa
ndika'an ra xi'in ra Pedro
kachi ra saa:
—Simón, ¿a ra kixi va kuvi
kun? ¿A ndia nii hora lo'o vi
ke ndixändiee ini kun kun-
dito kun? —kachi ra xi'in ra.
38 Kundito ndo, ra ka'an ni
ndo xi'in Ndioxi, ra na täxi
ra ña koyo ndo nda'a kuachi;
chi ña ndixa ke: ndo'o, ra
kuni ni va ndo ka'an ndo
xi'in Ndioxi, su ndi vita ni ini
ndo —kachi ra xi'in ndia.
39 Saa ndaki'in tuku ra
kua'an ra, ra iin saa kachi

tuku va ra ka'an ra xi'in
Ndioxi.
40 Ra te nandiko ra, xaa
tuku ra nuu ndee ndia, ra
kixi tuku va ndia, chi iin
vevee takaa ma'na nuu ndia
ra tiaa ni kuni kusu ndia,
ra nii ninï'i ndia ni ke kachi
ndia xi'in ra.
41 Ra xa ichi uni va ke
nandiko ra xaa ra, ndia saa
ra ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:

—¡Kundee ka ndo kusu
va ndo! Chi xa nditiandiaa
va hora ña ndataxi na yu'u,
ra xaa yo'o, nda'a na yuvi
kuachi.
42 Ndakoò ndo ra ku'un
yo; chi xa kuyachin va
ra ndataxi yu'u nda'a na
—kachi Jesús xi'in ndia.

Tiin na Jesús kua'an ra xi'in na

43 Sakan saa kuu ra ka'an
ra xi'in ndia, saa ra xa xaa
va ra Judas, ra ita'an xi'in
ndia, ra iin tia'ndia chee na
yuvi ni'i ịchị xi'in itun xaa
na; ra na xikua'a, xi'in na
sutu, xi'in na maestro saña'a
ley Ndioxi kuvi na ti'vi ña'a.
44 Ra xa ndikata'an va ra
Judas xi'in na ndia ku'va ke
ndataxi ra Jesús nda'a na.
Ra su'va kachi ra xi'in na:

—Ra xaa yu ka'an ndioxi
yu xi'in kan kuvi ra tiin ndo,
ra tuun va'a katun ndo ra, ra
na ku'un ra xi'in ndo —kachi
ra xi'in na.
45 Te ndịxàà ndixa ra Ju-
das, saa ndikun kuyachin
ra nuu Jesús ra ndika'an ra
kachi ra saa:

—¡Tata Maestro! ¡Tata
Maestro! kachi ra.

Saa nditiandiaa yu'u ra
nuu Jesús, ña ndika'an
ndioxi ra xi'in ra.
46 Ra na xaa xi'in ra, saa
ra ndikun tiin ndixa va na
Jesús kua'an ra xi'in na.
47 Ra saa tava iin ra xika
xi'in Jesús ịchị, ra xa'ndia
ra iin xiyo so'o ra muso ra
xachiñu nuu sutu ra kuchee
nuu taku yaa na sutu.
48 Saa ndika'an Jesús xi'in
na yuvi yo'o, kachi ra saa:

—¿Nichuun xaa ndo xi'in
ịchị, xi'in itun ña tiin ndo
yu'u? ¿A ra kui'na kuvi yu
tuvi ndo?
49 A su iin ndisaa kii va
ndixiyo yu xi'in ndo ini ve'e
ñu'u, saña'a yu ndó'ọ, ra
nditïin ndo yu'u. Ndi su'va
ke xiniñu'u koo va, ra saa
ke xinu nuu ña ka'an tu'un
Ndioxi —kachi Jesús xi'in
na.
50 Ndia saa ra xinu ndi'i
va ndia xika xi'in ra kua'an
ndia ra ndakoo nda'a va
ndia ra.

Iin ra lo'o ndiyu'vi xịnu

51 Ra ndikun iin ra lo'o
kua'an ra sata Jesús, ra
takua indaa manda va ke
isukun vixin ra kua'an ra, ra
kuni tiin tu na ra kan va.
52 Ra xandaku ra kunuu
ra nda'a na, ra saña va ra
manda ña isukun ra, ra xinu
yala ra kua'an ra.

Ndiaka na Jesús ndịxạạ ra nuu na chiñu

53 Saa ndịxạạ na xi'in Jesús
nuu ra sutu, ra kuchee, ra
ikan ndakuta'an takundi'i
na kuna'nu nuu na sutu,
xi'in na xikua'a na'nu,
xi'in na maestro saña'a ley
Ndioxi.

54 Ra xika xika ndíkụn
ra Pedro kua'an ra, iin saa
ndiakua ndixaa ra ndia nuu
ke'e ve'e ra sutu kuchee kan,
ra ikan ndakundu'u ra xi'in
na kumisio ndiaa ye'e ñu'u,
ndasaa ra xi'in na nuu xixị
ñù'ù kan.
55 Ra na kuna'nu nuu na
sutu xi'in na xikua'a ve'e
ñu'u, xa'a na xika nduku
na kuachi Jesús, ña va'a
ndataxi na ra nda'a na chiñu
ña ka'ni na ra, ndi ndia nii
kuachi ra köo ndani'i na.
56 Va'a ni kua'a ni va ku
yuvi taxi kuachi siki xa'a
Jesús, su ndi ndindäkita'an
tu'un na, chi xa siin xa siin
ka'an iin iin va na.
57 Saa ndakuita sava na ra
xava'a ini na xa'a ra, kachi
na saa:
58 —Ndu'u xini so'o ña
ndika'an ra kachi ra saa:
"Kani yu ve'e ñu'u ña xava'a
na yuvi yo'o, ra kii uni saa
ndakanindichi yu inka ña,
ndi süvị ka ña sava'a nda'a
na kuvi ña kan", kachi ra
xini so'o ndi —kachi na.
59 Ra va'a ni saa kachi va
na, su ndi xïin ña ndakita'an
tu'un na.
60 Saa ndakundichi mii ra
sutu kuchee ma'ñu takundi'i
na, ra ndindakatu'un ra
Jesús kachi ra saa:
—¿Nichuun ndakuïin kun
xa'a ña ka'an na yo'o? ¿A
ndixa kuachi kun kuvi ña
ka'an na yo'o? —kachi ra
xi'in Jesús.
61 Ra yayaa va íin Jesús ra
ndia nii tu'un ndindäkuiin
ra. Saa ndindakatu'un tuku
mii ra sutu kuchee kan ra,
kachi ra saa:
—¿A yo'o ku Cristo, se'e
Ndioxi ra ka'nu? —kachi ra.
62 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Suvi va yu. Ra kuni
ndo yu'u, ra xaa yo'o vichin,
kundu'u yu chi xitia kua'a
Ndioxi ra ka'nu, ra ndiko
tuku yu iin nuu vịkọ kixi yu
xi'in takundi'i ndiẹẹ Ndioxi
—kachi Jesús xi'in ra.
63 Ra saa iin ndata saa ini
ra sutu kuchee yo'o tikoto ña
ndixi ra, ra kachi ra saa:
—¿Nichuun ke kuniñu'u
ka vi yo yuvi na ka'an tie'e
nuu ra?
64 Chi xa xini so'o tu ndo'o
va, ña ndaa yu'u ra Ndioxi.
¿Ra a va'a tuvi ndo? —kachi
ra xi'in na.
Ra iin yu'u ku taku yaa
va na ra kachi na saa: —Na
kuvi ra chi ndixa ke iyoo va
kuachi ra, —kachi na.
65 Ra saa xa'a sava na kon-
diaa na tiasi'i na ra. Ra ndasi
na nuu ra, ra kani na ra, ra
ka'an na xi'in ra kachi na
saa:
—¡Ka'an ndaku! ¿Yoo ko
kani yo'o? —kachi na xi'in
ra ña xasiki na ra.
Ra saa tu na ndiaa ye'e
ve'e ñu'u va, kani ni tu na
kan va ra.

Tise'e tu'un ra Pedro xa'a Jesús

66 Ra saa kuu ra Pe-
dro ndu'u ra nuu ke'e chi
nịnụ, saa ndịxàà iin ña'a ña
xachiñu nuu ra sutu kuchee
kan.
67 Ra te xini ña ra Pedro
ndu'u ra ndasaa ra nuu xixi
ñù'ù xi'in na kan, saa iin
kaxi kaxi ixto'ni ña nuu ra,
ra ndika'an ña xi'in ra, kachi
ña saa:
—Ra ita'an xi'in Jesús
ra Nazaret ku tu yo'o va
—kachi ña xi'in ra.

68 Saa ndakuiin ra yu'u ña,
kachi ra saa:
—Xïni yu yǫǫ ku ra ka'an
kun xa'a ñaa, ra nii kundäa
ini yu ni ke ka'an kun xa'a
—kachi ra xi'in ña, chi ṭisẹ'e
tu'un va ra.
Saa ndakundichi ra kanata
ra ye'e, ra saa kana va chele.
69 Ra saa xini tuku va ña
xachiñu kan ra, ra xa'a ña
ka'an ña xi'in takundi'i na
ndee kan, kachi ña saa:
—Ta'an na kan ku tu ra
yo'o va —kachi ña.
70 Ra ṭisẹ'e tu'un tuku va
ra Pedro. Ra saa ndiya'a iin
kani lo'o, ra ndika'an tuku
va na ndee kan xi'in ra Pe-
dro, kachi na saa:
—Ña ndixa ke ta'an na kan
ku tu yo'o va, chi ra Galilea
kuvi kun, chi iin ta ndatu'un
na kan iin saa ndatu'un kun
—kachi na xi'in ra.
71 Saa xa'a ra Pedro
china'a ra Ndioxi, kachi ra
saa:
—¡Xïni yu ra tiaa ka'an
ndo xa'a ñaa! —kachi ra
xi'in na.
72 Ra saa kana va chele
ichi ña uvi. Saa ndaka'an
ra Pedro ña ndika'an Jesús
xi'in ra: ña "Xi'na ka uni ichi
ke tise'e tu'un kun xa'a yu,
ra saa kana chele uvi ichi",
kachi Jesús xi'in ra. Ra te
ndaka'an ra tu'un yo'o, saa
ra xa'a ra xaku va ra.

15

Ndataxi na Jesús nda'a ra Pilato

1 Ra ña'a ni ndakuta'an
takundi'i na kuna'nu nuu
na sutu, xi'in na xikua'a,
xi'in na maestro saña'a ley,
xi'in takundi'i na chiñu
ndikata'an na. Ra saa
chiku'ni na Jesús ra kua'an
na ndataxi na ra nda'a ra
Pilato.
2 Ra saa ndindakatu'un ra
Pilato Jesús kachi ra saa:
—¿A yo'o ku rey na judío?
—kachi ra.
Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ra:
—Xa mii kun ku ra
ndika'an va —kachi ra.
3 Saa xa'a na kuna'nu nuu
na sutu taxi ni na kuachi siki
xa'a Jesús.
4 Ra saa ndindakatu'un
tuku va ra Pilato Jesús:
—To'ni, tiaa ni kua'a
kuachi taxi na xa'a kun.
¿Ra a ndakuïin va'a vi kun
—kachi ra xi'in Jesús.
5 Ndi ndia nii tu'un lo'o
ndindäkuiin Jesús, saa ra
ndakanda ni ini ra Pilato.

Nditia'ndia chiñu na kuvi Jesús

6 Ra vichin na kundaa ini
yo, chi kii te ndatava na viko
pascua, ra yuna'a ra Pilato
ña saña ndika ra iin na ñu'u
ve'e kàà, ta kuiya ta kuiya,
ndia ndia ka mii na ka'an na
ñuu xa'a va.
7 Ra mii tiempo yo'o ke
ndikaa iin ra nani Barrabás
ve'e kàà, xi'in na ita'an xi'in
ra, xa'a ña xa'ni na ndìì, ra
kani ta'an na xi'in gobierno.
8 Saa ndakaya na ñuu
ndi̱xa̱a na, ra xa'a na ka'an
na xi'in ra Pilato ña na sa
ra xa ta yuna'a ra xa ra, ta
kuiya ta kuiya va.
9 Saa ndika'an ra Pilato
xi'in na kachi ra saa:
—¿A kuni ndo na saña
ndika yu ra ku Rey ndo'o, na
judío? —kachi ra xi'in na.
10 Saa chi xa kundaa va ini
ra Pilato xa'a ña ndukuini
ini va na xikua'a ku na'nu

nuu na sutu xini na Jesús ke
ndataxi na ra nda'a ra.
11 Ra saa xa'a na kuna'nu
nuu na sutu chikaa yu'u na
na ñuu, ña na ka'an na xa'a
ra Barrabás, chi ra kan kuvi
ra na saña ndika ra Pilato
kuni na.
12 Saa ndindakatu'un tuku
ra Pilato na kachi ra saa:
—¿Ni ke kuni ndo sa yu
xi'in ra ka'an ndo kuu Rey
nuu ndo'o na judío, tu saa?
—kachi ra.
13 Ra saa ndakuiin na, ra
iin koko'o nda'yu na kachi
na saa:
—¡Takaa ra nda'a cruz!
—kachi na.
14 Saa ndika'an ra Pilato
xi'in na:
—¿Nichuun? ¿Ra ndia ña
ku kuachi ra yo'o? —kachi
ra xi'in na.
Ndi na kan, ra na ndiee ka
ka'an va kuvi na kachi na
saa:
—¡Takaa ra nda'a cruz!
—kachi na.
15 Ndia saa ra saña ndika
va ra Pilato ra Barrabás
kua'an ra, chi kuni ra ña
kindoo va'a ra xi'in na yuvi
kan. Ra te ndi'i, saa xa'ndia
ra chiñu nuu na soldado ña
na kani na Jesús xi'in ñii ña
ku cuarta, ra saa ndaki'in
na ra kua'an ra xi'in na ña
takaa na ra nda'a cruz.
16 Saa ndaki'in na soldado
Jesús kua'an ra xi'in na chi
nuu ke'e ve'e chiñu, ra ikan
ndakuta'an takundi'i na sol-
dado.
17 Ra sandakundixi na ra
iin capa ña kua'a, ra chikaa
na corona ña xava'a na xi'in
ìñu xini ra.
18 Ra xa'a na xasiki na ra
kachi na saa:
—¡Ra ka'nu ni ku rey na
judío! —kachi na xi'in ra.
19 Ra ndoo ñu'u ku nu
kuun ni na xini ra, ra kon-
diaa na tiasi'i na ra, ra
ndakusiti na nuu ra, ña
xato'o na ra, iyoo tu'un.
20 Ra te ndi'i xasiki na ra,
ña kundiva'a ni na xi'in ra.
Saa tava na capa ña xindixi
ra, ra ndachikaa na tikoto
mii ra sukun ra, saa ndaki'in
na ra kua'an ra xi'in na ña
takaa na ra nda'a cruz.

Ndiaka na Jesús kua'an ra kutakaa ra nda'a cruz

21 Ra iin tiaa ra kee ñuu
Cirene, ra nani Simón, iva ra
Alejandro xi'in ra Rufo kuvi
ra, ra iku ke kee ra vaxi ra, ra
te ya'a ra yo'o kua'an ra, saa
tiin na soldado ra ra sakuiso
nduxa na cruz tun kasoko
Jesús ra.
22 Ra ndixaa na xi'in Jesús
iin nuu nani Gólgota, tu'un
yo'o kachi ña saa: “Iku leke
xini ndìì”.
23 Ra taxi ndia vino tia
ndikava nuu mirra xi'in, ña
na ko'o Jesús; su ndi ndixïin
ra ko'o ra ra.
24 Saa takaa ndia sol-
dado Jesús nda'a cruz, ra
xa'a ndia ke'eta'an ndia xa'a
tikoto ra, yo ku ndia ndaki'in
ña.
25 Ra ku'va ka ìin chi ix-
tiaan ke takaa ndia Jesús
nda'a cruz.
26 Ra tiaa tu ndia nuu
iin vitu lo'o chinundiaa ndia
xini cruz ra, ra ndakani
tu'un yo'o ni xa'a ke kuvi ra:
chi “Ra yo'o ku Rey na judío”
kachi tu'un yo'o.
27 Ra takaa tu ndia uvi ra
kui'na va nda'a cruz, ra iin
ra takaa ndia nda'a nu iin
chi kua'a, ra inka ra takaa

ndia nda'a nu iin chi ichin va.
28 Ra yo'o ke ndixinu nuu
tu'un Ndioxi ña ndatiaa na
te yachi, ña kachi saa: ña
“Nduta'an ra kuta'an ra xi'in
na iyoo kuachi”.
29 Ra na ya'a kua'an ichi
kan, ra iin xiko xinı̱ na ña
kaña'a ni na xi'in ra, kachi
na saa:
—¡Yo'o ra ndika'an kani
ve'e ñu'u Ndioxi, ra kii uni
xa ndakanindichi tuku kun
ña, kachi kun,
30 ra sakaku mii kun
vichin, ra sanùù mii kun
nda'a cruz ñaa, —kachi na
xi'in ra.
31 Ra iin saa xa tu na
kuna'nu nuu na sutu, xi'in
na maestro saña'a ley Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, chi
xasiki ni na Jesús kachi na
saa xi'in ta'an na:
—*Kuchuun ra sakaku ra
inka yuvi, ra kuchüun tu ra
sakaku ra mii ra —kachi na.
32 Saa ndika'an na xi'in
Jesús kachi na saa:
—Yo'o ra ndikaxin Ndioxi
ra ku Rey nuu ndu'u, na
Israel; nuu nda'a cruz ñaa
taka'an na kuni ndi ra
kandixa ndi yo'o, —kachi na
xi'in ra.
Ra ndia ndia takaa nda'a
cruz kan, kaña'a xi'in ra.
33 Ra ku'va ka uxi uvi
ka'ñu ke, xa'a xikuiñaa nuu
takundi'i ña yuuvi yo'o, iin
saa ndia ka uni xikuaa,
34 Ra mii ka uni xikuaa
yo'o ke ndiee ni ndinda'yu
Jesús kachi ra saa: —Eloi,
Eloi, ¿lama sabactani?
—kachi ra. Ra tu'un yo'o
kachi ña saa: Iva yu Ndioxi,
Iva yu Ndioxi, ¿nichuun
ndakoo nda'a kun yu'u?
kachi ña.
35 Ra sava na ndita yachin
kan, ra xini so'o na ña
ndika'an ra, ra saa xa'a na
ka'an na xi'in ta'an na kachi
na saa:
—Tiaa so'o ndo chi ra
Elías, ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi va kuvi ra kana ra
—kachi na.
36 Saa xinu iin ra ndixa'an
ra chindaxi ra iin ko'ndo
kachi ini iin ña'a nuu ñu'u
ndutia iyá, ra chindu'u ra
ña xinı̱ iin tu ndo̱o̱ ñu'u, ra
taxi ra ra na ko'o Jesús, ra
ndika'an ra kachi ra saa:
—Na kuni yo a ndixa ke
kixi ra Elías koni'i ra ra
—kachi ra.
37 Ra ndiee ka vi ndinda'yu
Jesús, ndia saa ra ndixi'i va
ra.
38 Ra tikoto yii ña tanii
ini ve'e ñu'u ka'nu ra iin
nindata sava ña, chi ki'in ña
yu'u ña chinı̱nù ra iin saa
ndia nı̱nu̱ saña ta'an ña, ra
nduu ña uvi ña'ñu va.
39 Ra ndichi yachin, ra
kuchee nuu na soldado ñuu
Roma, ra te xini ra ña ndixi'i
Jesús, ra saa ndika'an ra,
kachi ra saa:
—Se'e Ndioxi kuvi ndixa
va ra yo'o —kachi ra.
40 Ra xika va ndita sava
na si'i ixto'ni na ña ndixi'i
Jesús, ra tiañu na kan ndichi
María Magdalena, xi'in ña
María si'i ra José xi'in ra
Jacobo ra kulo'o, ra ndichi tu
ña Salomé va xi'in na.
41 Na si'i yo'o ra na
xindikun Jesús kuvi na, ra
chindiee ta'an na xi'in ra te
ndixika ra ñuu ña ndo'ni chi
Galilea, ra kua'a ni ka va na

si'i ndikun ndi̱xa̱a̱ xi'in ra ndia ñuu Jerusalén.

Ninduxin na Jesús

42 Ra xikuaa te xa kua'an ku ñu̱u kii viernes saa xa'a na xanduvi na ña ndakindiee̱ na kii yii sábado.

43 Ra iin ra kuchee xi'in na chiñu, ra José ke nani ra, ra ñuu Arimatea ke ke̱e ra, ra chikaa nda̱ku̱ ini ra ndi̱xa'an ra nuu ra Pilato, ra nduku ra iki kuñu Jesús ña ndaki'in ra ña nduxin ra. Ra ra José yo'o ra iin tiaa ra kandixa Ndioxi ku tu ra yo'o va, ra ndiatu ini ra ña xaa Ndioxi ka'ndia ra chiñu nuu ña yuuvi yo'o.

44 Saa ra ndakanda ni ini ra Pilato ña kundaa ini ra ña xa ndixi'i Jesús. Saa kana ra ra kuchee nuu na soldado xaa ra, ra ndindakatu'un ra ra a ndixa ke xa ndixi'i Jesús.

45 Ra saa te ndataxi ra kuchee nuu na soldado yo'o nuu ra Pilato, ra kundaa kaxi ini ra ña ndixa ke saa iyoo va ña, ra saa taxi ra ndiayu nda'a ra José ña na ndaki'in ra iki kuñu Jesús ku'un ña xi'in ra.

46 Ra sata ra José iin manda xaa, ña va'a, ra koni'i ra Jesús ra ndasuvi ra ra xi'in manda kan, ra ndixa'an ra ndinduxin ra ra ini kava nuu xa kaan ra yavi te yachi, ra satuvi̱ satuvi̱ ra iin yuu chee ra ndasi ña yu'u yavi kan.

47 Ra ña María Magdalena xi'in ña María si'i ra José, ra ndita na ixto'ni na ndia mii ke ndinduxin na Jesús.

16

Kii ndatiaku Jesús

1 Ra saa kuu te ndiya'a kii ndakindiee na, ra sata ña María Magdalena, xi'in ña María si'i ra Jacobo, xi'in ña Salomé, ndutia xa'an tami koso na sata iki kuñu Jesús.

2 Ra ña'a ni chi ixtiaan kii domingo, kii ña ki'in xa'a semana, ra te sakan kua'an kanata ndaa nuu ñu'ù, saa ndaki'in na kua'an na nuu ndinduxin na Jesús.

3 Saa ka'an na xi'in ta'an na kachi na saa:

—¿Yoo vi kuu na sakutia'a yuu ña ndasi yu'u yavi ra va'a ya'a yo? —kachi na.

4 Ra te saku'un nuu na ndakoto'ni na yu'u yavi kan, ra xa ndixkutia'a va yuu chee kan.

5 Ra te ndiki'vi na ini yavi kua'an na, ra saa xini na iin tiaa ra itia, ndu'u ra chi nda'a kua'a, ra ndixi ra iin tikoto yàà ña kani, ra ndiyu'vi ni na.

6 Saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—Kuayü'vi ndo'o, na ndanduku Jesús ra ñuu Nazaret, ra tanii na nda'a cruz, chi köo ka ra ndikaa yo'o, chi xa ndatiaku va ra. To'ni ndo nuu xindikaa ra ra kuni ndo.

7 Ra vichin kua'an ndo ra ndatu'un ndo xi'in ndia ndixika xi'in ra, ra saa tu xi'in ra Pedro va, chi xa chi Galilea va inuu Jesús kua'an ra nuu ndo, ra ikan kuni ndo ra, ra iin ta iyoo ña ndika'an ra xi'in ndo iin saa koo ña kuni va ndo —kachi ra xi'in na si'i yo'o.

8 Saa kee na si'i yo'o yu'u
yavi kan xinu na ndaki'in na
kua'an na. Ra ndiyu'vi ni
na, ra iin ndiakua kisi nı̱nù
ña na kua'an na. Ra ndia
nii yuvi ndindatü'un na xi'in
xa'a ña xini na, chi ndiyu'vi
ni na.

Ndita Jesús nuu ña María Magdalena

9 Ra ña'a ni ixtiaan kii
domingo, kii nuu ña ki'in
xa'a semana, ke ndatiaku
Jesús. Ra xi'na ka va nuu ña
María Magdalena ke kanata
ra. Ra ña yo'o ke tava Jesús
uxa nuu tachi ndiva'a ini ta
yachi.
10 Ra te ndi'i xini ña
Jesús, ra saa kee ña kua'an
ña ndatu'un ña xi'in ndia
ndixika xi'in ra, ña xa nda-
tiaku va ra. Ra kusuchi ka
vi ini ndia xaku ndia ndee
ndia.
11 Ra saa te kundaa ini
ndia ña ndatu'un ña xi'in
ndia ña xa xini ña Jesús,
ña xa ndatiaku ra, ra ndi
ndikandïxa va'a vi ndia ña.

Ndita Jesús nuu uvi ndia ndixika xi'in ra

12 Ra saa ndita tu Jesús
nuu uvi ndia ndixika xi'in
ra, iin ichi nuu xika ndia
kua'an ndia iku, ra xa siin va
nduu tu ra te ndita ra nuu
ndia yo'o.
13 Ra saa ndaki'in tu
ndia yo'o va ndixa'an ndia
ndatu'un ndia xi'in ndia
sava kan, ña na kundaa ini
ndia ña xa ndatiaku va ra;
ra nii ndia yo'o ndikandïxa
ndia kan yu'u vi.

Chiñu ña ndakoo Jesús nda'a ndia ndixika xi'in ra

14 Ra saa kuu ndita Jesús
nuu uxi iin saa ndia ndixika
xi'in ra, ra ndia ndee xixi
kuvi ndia yo'o te xaa ra nuu
ndia. Ra saa ndika'an ra
xi'in ndia xa'a ña ndaku ni
ini ndia, chi ndikandïxa va'a
vi ndia yu'u na, ndatu'un
xi'in ndia ña xa xini na nda-
tiaku ra.
15 Saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Kua'an ndo iinii kuvi ña
yuuvi ra ka'an ndoso ndo
tu'un va'a, tu'un Ndioxi nuu
iin takundi'i na yuvi.
16 Ra na kandixa tu'un
yu, ra kuchi na; ra na kan
kuvi na kaku va; ra na xïin
kandixa, ra na kan kuvi na
nı̱'ı̱ tundo'o va.
17 Ra na kandixa yu'u, ra
ña yo'o ku iin seña ña koo
xi'in na: Xi'in kivi yu tava
na tachi ndiva'a, ra ka'an na
inka nuu tu'un xaa;
18 Ra tiin nda'a na ko̱o̱, ndi
kuëe sa ri xi'in na, ra tu na
kaxi na ña'a ña ñu'u tatan
xi'in, ra kuëe ndo'o na; ra
chindee na nda'a na sata na
xi'ı̱, ra nduva'a va na xi'ı̱ kan
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ndakuita Jesús kuanu'u ra ndivi

19 Ra te ndi'i ndika'an Iva
yo Jesús takundi'i ña yo'o
xi'in ndia, saa ra ndakuita
ra kuanu'u ra ndivi va,
ra ndakundu'u ra chi xitia
kua'a Ndioxi.
20 Saa kee ndia ndixika
xi'in Jesús kua'an ndia iinii
kuvi ñuu ka'an ndoso ndia
tu'un Ndioxi, ra mii Iva yo
kuvi ra chindiee ta'an xi'in
ndia, ña xa ndia kua'a ni
ña ndichi, xi'in ña xitu'un ra
saxinu ra nuu tu'un ra, ña
ka'an ndoso ndia. Amén.

Tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo ña tiaa ra Lucas

Tutu ña kua'an nda'a ra Teófilo

1 Tata Teófilo, xa kua'a ni
ndia ndatiaa xa'a chiñu ña
xa Jesús xi'in yo.
2 Ra iin ta saña'a ndia
xita'an xi'in Jesús ta yachi
ke ndatiaa va ndia, saa chi
ndia xita'an xi'in Jesús kuvi
ndia xini nuu takundi'i ña xa
va ra, ra nuu mii ndia kan
ke xa'ndia Jesús chiñu ña na
ka'an ndoso ndia tu'un va ra.
3 Ra saa tu ke xa yu'u
va, ña kuenda ni ndanduku
ndi'i yu xa'a ña, ni ke kuu
ta yachi, ra saa tu ndia kii
ña ndixi'i va ra xi'in kii ña
ndatiaku ra. Ra su'va ke xa
yu ña va'a ikun ikun tiaa
yu ña xaa ña nda'a kun, ña
va'a na kundaa ini kun xa'a
ña ndo'o ra.
4 Ra kundaa tu ini kun xa'a
ña saña'a na yo'o xa'a Jesús
va. Saa chi ña ndaa ni va
ke saña'a na yo'o —kachi ra
Lucas xi'in ra Teófilo.

Ndatu'un iin ra tatun Ndioxi ndia ku'va ke kaku ra Juan ra sakuchi yuvi

5 Ta tiempo xa'ndia chiñu
ra rey Herodes nuu takundi'i
ñuu ña xindikun ndiaa chi
Judea, kuvi ña ndixiyo iin
sutu ra xinani Zacarías. Ra
xindia'vi ndiaa ra xi'in iin
ti'vi ndia sutu ndia ndu'u
kivi nani Abías. Ra ña yasi'i
ra xinani Elisabet, ra se'e
xikua ra Aarón xikuu uvi saa
va na.
6 Ra to'o ni ndixiyo na nuu
Ndioxi. Ra iin kandixa ndi'i
va na ña xa'ndia Ndioxi nuu
na.
7 Ndi su ndia nii se'e na
köo, saa chi ña numa va kuvi
ña Elisabet. Ra xa kuna'nu
ni tu mii va na.
8 Saa kuu nditiandiaa kii
ña sa ndia sutu ndia ita'an
xi'in ra Zacarías chiñu ve'e
ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén.
9 Ra xa yuna'a va na
ña ndakaxin na iin mitu'un
sutu, ra chi'ma nuu arta yii
ini ve'e ñu'u. Saa ndikaxin
na ra Zacarías ña ki'vi ra
chi'ma ra.
10 Ra te xa ndiki'vi ra
ichi'ma ra, saa xa'a yuvi na
ndita chi nuu ke'e ve'e ñu'u
ka'nu kan ka'an na xi'in
Ndioxi.
11 Ra nani saa kuu ra
ichi'ma ra, saa ra tu'va ndi-
tuvi va iin ra tatun Ndioxi
chi xiin kua'a arta yii nuu
ndikaa ra.
12 Ra te xini ra Zacarías ra
tatun Ndioxi kan ra ndiyu'vi
ka vi ra, ra ndakanda ka vi
ini ra.
13 Ra saa ndika'an ra tatun
Ndioxi kan xi'in ra, kachi ra
saa:
—Kuayü'vi kun, Zacarías,
saa chi xa xini va so'o Ndioxi
ña ndika'an kun xi'in ra. Ra
vichin kaku iin tiaa lo'o se'e
yasi'i kun, ra Juan chindu'u
kun kivi ra.
14 Ra tiaa ni kusii ini kun
na kaku ra. Ra kua'a ni ka
tu yuvi kusii ini xi'in va kun
ña kaku ra.
15 Saa chi ra ka'nu ni kuu
ra lo'o yo'o nuu Ndioxi; ra
nii kö'o ra ndixi, xi'in ndia
nii ka ndutia ra saxini yuvi.
Chi ta ndikaa ka ra tixi si'i vi

ra ke, ti'vi Ndioxi Tachi Yii ra
ña koo ña xi'in ra.
16 Ra xi'in chiñu ña sa
ra yo'o ke kua'a ni na
ñuu Israel ndandiko ini, ra
ndaki'in na ichi Ndioxi.
17 Chi ra lo'o yo'o kuvi
ra kunuu ku'un nuu ra ti'vi
Ndioxi kixi ña yuuvi yo'o. Ra
iin ta ndixiyo ndie̱e̱ Ndioxi
xi'in ra Elías, saa koo tu
ña xi'in ra yo'o va. Saa ke
kuchuun ra ka'an ra xi'in
yuvi, ña na ndakundee va'a
na xi'in iva si'i na, xi'in se'e
na; ña na köo ka na kuachi
xi'in ta'an na. Ra kuchuun
tu ra sandiko ra ini yuvi na
ndiee ni ini va, ña ndaki'in
na ichi Ndioxi. Ra saa ke sa
ra xi'in na, ña va'a xa na koo
nduvi na ndaki'in na Tata yo
ta xa na ti'vi Ndioxi ra kixi ra
ña yuvi yo'o —kachi ra tatun
Ndioxi kan xi'in ra Zacarías.
18 Saa ndika'an ra Zacarías
xi'in ra tatun Ndioxi kan,
kachi ra saa:
—¿Ni ke sa yu ña va'a
kundaa ini yu a ña ndixa
ke kaku se'e yasi'i yu? Chi
xa na na'nu va kuvi ndi
—*kachi ra.
19 Ra saa ndakuiin ra tatun
Ndioxi kan, kachi ra saa:
—Yu'u kuvi ra nani
Gabriel. Ra iin ndisaa kii
va iyoo nduvi yu ña xika yu
chiñu nuu Ndioxi. Ra suvi
kuvi ra ti'vi yu'u ña vaxi yu
ndatu'un yu xi'in kun xa'a
ña va'a yo'o va.
20 Ra xa'a ña ndikandïxa
kun ña ndika'an yu xi'in kun
ke kumi'mi kun vichin. Ra
küvi ka'an kun ndia na xinu
ndi'i ña ndika'an yu xi'in
kun, saa chi xiniñu'u xinu
va ña ndika'an Ndioxi. Ra
ndia te xa na kaku se'e vi
ndo, kuvi ña ndaka'an kun
—kachi ra tatun Ndioxi xi'in
ra.
21 Ra saa ⍰kuu yuvi kan
ndee na ndiatu na ña kita
ra Zacarías ini ve'e ñu'u, ra
nii köo ra kanata. Saa xa'a
na ⍰ndakani ini na xa'a ra:
“¿Ni ke ndo'o ra? ¿Nichuun
köo ra kanata?”, ka'an na.
22 Ra te kanata ra chi ke'e,
ra ndiküvi ka ka'an ra xi'in
na. Ra saa kundaa ini na ña
iyoo iin ña xini ra ini ve'e
ñu'u ka'nu va. Saa chi ndia
nda'a va ra ke ndixika nuu
na ña ndika'an ra xi'in na.
23 Ra te ndixinu kii ña
xachiñu ra Zacarías ve'e
ñu'u, ra saa ndaki'in ra
kuanu'u ra ve'e va ra.
24 Saa kuu ra ndikee va
se'e ña Elisabet, yasi'i ra. Ra
saa xindu'u ña ve'e u'un yoo,
ra ndikëe ña ku'un ña inka
xiyo. Ra ndakani ini ña,
ka'an ña saa:
25 “Ndioxi ku ra xa ña
mani yo'o xi'in yo, ña na
kundäsi ka yuvi yo'o yo”,
ka'an ña.

Ka'an ra tatun Ndioxi ndia ku'va ke kaku Jesús

26 Ra te ndixinu i̱ñu̱ yoo
ña ñu'u se'e ña Elisabet, ra
saa ti'vi Ndioxi tatun ra, ra
nani Gabriel, kua'an ra ñuu
Nazaret ña ndikun ndiaa chi
Galilea.
27 Ra ikan iyoo iin ña'a lo'o
kuaan ña nani María. Ra
xa ña iyoo nduvi va ke ña
tanda'a ña xi'in iin tiaa ra
nani José. Ra se'e xikua ra
rey David kuvi ra.
28 Ra te ndiki'vi ra tatun
Ndioxi ve'e nuu iyoo ña lo'o
María kan, ra ndika'an ra
xi'in ña, kachi ra saa:

—Kusii ni ini Ndioxi xi'in kun chi va'a ni □xa kun, ra iyoo ra xi'in kun vichin; ra kua'a ni ña va'a taxi Ndioxi nda'a yo'o nuu takundi'i ka na si'i —*kachi ra xi'in ña.

29 Saa ra ndayu'vi ni ini ña, ra saa ndakani ini ña xa'a tu'un ña ndika'an ndioxi ra xi'in ña ni ke kuni kachi ña.

30 Ra saa ndika'an ra tatun Ndioxi xi'in ña, kachi ra saa:

—Kuayü'vi kun María, chi ña va'a va kuni Ndioxi sa ra xi'in kun.

31 Ra vichin kee se'e kun. Ra te na kaku ra, ra chindu'u kun kivi ra ña kunani ra Jesús.

32 Chi ra lo'o yo'o, ra ra ka'nu ni kuu ra, ra "Se'e Ndioxi Ra Ka'nu kuvi ra" kachi na. Ra taxi Ndioxi ndie̱e̱ nda'a ra, ña kuu ra rey, ta ku'va ndixiyo ra rey David, xii xikua ra, ra xa'ndia chiñu nuu na Israel.

33 Ra ra lo'o yo'o kuvi ra ka'ndia chiñu nuu na Israel iin ndisaa tiempo; ra ndï'i xa'a ña xa'ndia ra chiñu —*kachi ra tatun Ndioxi xi'in ña María.

34 Ra saa ndindakatu'un ña ra, kachi ña saa:

—¿Ndia ku'va ke kuu ña yo'o? Saa chi täan tanda'a yu —*kachi ña xi'in ra tatun Ndioxi.

35 Saa ndakuiin ra, kachi ra saa:

—Ndï'i ini kun, chi mii va Tachi Yii Ndioxi ke xinu koo xi'in kun; ra suvi mii ndiee Ndioxi, ra ka'nu ke kusa'vi tu sata va kun. Ña kan ke ra Yii kuvi ra kaku yo'o, ra Se'e Ndioxi, ra ka'nu ke kunani ra.

36 Ra na kundaa ini kun chi ña ku'vi kuachi kun, Elisabet, ra va'a ni xa ña chee kuvi va ña, ra koo va se'e ña. Ndi su te yachi, ra ña numa va xikuu ña, ndi su vichin, ra xa i̱ñu̱ va yoo ke ñu'u se'e ña.

37 Saa chi nuu Ndioxi ra ndia nii ña ü'vi —*kachi ra tatun Ndioxi xi'in ña María.

38 Ra saa ndakuiin ña, kachi ña saa:

—Va'a va, ta ku'va kuni mii Tata yo, na sa ra xi'in va yu. Na kuu ña ndika'an kun, chi ña xa chiñu nuu ra kuvi va yu —*kachi ña xi'in ra tatun Ndioxi.

Ra saa nandiko ra kuanu'u va ra.

Kua'an ña María koto'ni ña ña Elisabet

39 Saa kuu ra ndiya'a lo'o kii ra numi ka vi xavii ña María ra ndaki'in ña kua'an ña iin ñuu lo'o ña ndikaa chi kuñu'u ña ndikun ndiaa Judea ña koto'ni ña ña Elisabet.

40 Ra ta ndixaa ña kan, saa ndiki'vi ña ve'e ra Zacarías. Ra ndika'an ndioxi ña xi'in ña Elisabet.

41 Ra te xini so'o ña Elisabet ña ndika'an ña María xi'in ña, saa ra ndikun kanda va se'e ña tixi ña. Ra saa ndixinu Tachi Yii Ndioxi sata ña Elisabet,

42 ra ndiee ni ndika'an ña xi'in ña María, kachi ña saa:

—Va'a ni kee kun nuu ndi'i ka na si'i, ra va'a ni kee tu se'e kun, ra ndikaa tixi va kun.

43 ¿Yoo vi ku yu'u ña vaxi kun koto'ni kun yu'u? Chi yo'o, ra si'i Tata yu Ndioxi va kuvi kun.

44 Saa chi ta ndika'an ndioxi kun xi'in yu, ra

ndikun kanda va se'e yu tixi
yu, saa chi kusii ni ini ra.
45 Ra va'a ni kee kun,
chi kandixa kun tu'un ña
ndika'an Ndioxi xi'in kun.
Ra xinu va ña ndika'an ra
xi'in kun —kachi ña Elisabet
xi'in ña María.

Ndasaka'nu ña María Ndioxi

46 Ra saa ndika'an ña
María, kachi ña saa:
—Xi'in ndinuni ni nima va
yu ke ndasaka'nu yu
Tata yu Ndioxi.
47 Ra kusii ni ini yu xi'in ra,
chi sakaku ra yu'u.
48 Ra va'a ni nda'vi ni va
yu, ndi su ninäa ini
Ndioxi xa'a yu.
Ra iin ndisaa tiempo ña vaxi,
ka'an na xa'a yu ña
va'a ni kee yu.
49 Chi Ndioxi ku ra iyoo
ndiee,
ra kua'a ni ña va'a xa ra
xi'in yu;
Ra ra yii kuvi ra.
50 Ra iyoo ni ña ka'nu ini ra
xi'in yuvi na xa to'o
ña'a;
ra saa sa tu ra xi'in se'e ñani
va na,
ra saa tu xi'in se'e xikua va
na.
51 Ra xi'in ndiee Ndioxi kuvi
ña xa ra ña ka'nu;
ra sandi'i ra xa'a ña ki'vi,
ña xani ini na tiaa ni ini.
52 Ra kindiaa ra ndiayu nda'a
na kuu rey na'nu.
Ra ndasana'nu ra na nda'vi.
53 Ra sakuxi ra na nda'vi xi'i
soko.
Ra kindiaa ra ña xixi na
kuika;
ra ndia nii lo'o ka ña
nindäkoo ra nda'a na
kuxi na.
54 Ra kunda'vi ini ra xini
ra takundi'i yo na ñuu
Israel na xachiñu nuu
ra;
ra chindiee ta'an ra xi'in yo.
Saa chi ninäa ini ra ña sa ra
ña va'a xi'in yo.
55 Chi ta ku'va kindoo ra
xi'in ra xii xikua yo
Abraham,
ke xa ndixa ra xi'in va yo;
ra iin ndisaa kii ña vaxi ra
näa ka ini ra xa'a yo
—*kachi ña María.
56 Ra ku'va uni yoo ke
kuachi ña María xi'in ña
Elisabet, ra saa ndaki'in ña
kuanu'u ña ve'e ña.

Kaku ra Juan ra sakuchi yuvi

57 Saa kuu ra nditiandiaa
kii, ña kaku se'e ña Elisabet.
58 Ra ta kundaa ini na ve'e
ña, xi'in na ndee yachin xi'in
ña, ña xa kaku ra lo'o se'e
ña, ra kusii ka vi ini na, saa
chi xa Ndioxi ña va'a xi'in
ña.
59 Ta ndixinu una kii kaku
ra lo'o yo'o, ra saa xaa na
ta'an na ve'e na, ra chikaa na
tuni Ndioxi ra. Ra te ndi'i xa
na saa, ra saa ndika'an na ña
na kunani ra Zacarías, chi
saa nani iva ra.
60 Ndi su ndixïin si'i ra ña
kunani ra saa, chi su'va va
kachi ña:
—Juan va kunani ra
—kachi ña xi'in na.
61 Ra saa ndika'an na xi'in
ña, kachi na saa:
—¿Nichuun kunani ra
saa? Ra ndia nii na ve'e yo
näni saa —kachi na xi'in ña
Elisabet.
62 Saa ndindakatu'un na ra
Zacarías xika nda'a na nuu
ra, ña kuni na kundaa ini na
ndia ku'va ke kunani ra lo'o
se'e ra, kachi na xi'in ra.

63 Saa nduku ra iin vitu
lo'o nuu na, ra tiaa ra nuu
nu. Ra su'va ke kachi ña
tiaa ra: “Juan ke kunani ra”,
kachi ña. Ra ndakanda ka vi
ini na ve'e ra ta xini na ña
tiaa ra.
64 Ra ndikun saa
ndaka'an va ra Zacarías, ra
ndasaka'nu ra Ndioxi.
65 Ra ndakanda ka vi ini na
ta'an ra Zacarías ta xini so'o
na xa'a ña kuu kan. Ra iin
ndisaa kuvi ñuu kuñu'u ña
ndikun chi Judea ndindutia
ndoso tu'un xa'a ña kuu.
66 Ra takundi'i yuvi na
kundaa ini ña ndo'o ra
Zacarías ra xa'a na ndakani
ini na, ká'án na saa:
—¿Ndia chiñu ke kuiso ra
lo'o yo'o nuu Ndioxi, te na
kuchee ra? —ká'án na.
Saa chi kundaa ini
takundi'i va na ña ndixa ke
iyoo va ndiee Ndioxi xi'in ra.

*Ndasaka'nu ra Zacarías
Ndioxi*

67 Ra ra Zacarías, iva ra
lo'o Juan, ra iyoo ni ndiẹẹ
Tachi Yii Ndioxi xi'in ra, ra
ndika'an ra tu'un ña taxi
Ndioxi nda'a ra, kachi ra saa:
68 Ka'nu ni na koo Ndioxi, ra
ki'in kuenda xi'in yoo,
na ñuu Israel, chi xa xaa va
ra sakaku ra yoo.
69 Chi xa ti'vi va ra iin ra
chee, vaxi sakaku yoo,
ra ra kan, ra se'e xikua ra rey
David,
ra xachiñu nuu Ndioxi va
kuvi ra.
70 Ra ta iyoo ña ndika'an na,
na ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a,
saa ke iyoo ña xa ra xi'in va
yo. Ra su'va kachi na:
71 Sakaku ra yoo nuu na kani
ta'an xi'in yo,
ra saa tu nuu na sáạ ini xini
yoo va.
72 Ra ña yo'o ke xa ra xi'in
yo,
xa'a ña kunda'vi ini ra xini
ra na xii xikua yo;
ra ndaka'an tu ra xa'a tu'un
va'a ña yii,
ña kindoo ra xi'in va na.
73 Ra ña yo'o ku tu'un ña
va'a ña kindoo Ndioxi
xi'in ra xii xikua yo Abra-
ham, ña sa ra xi'in yo:
74 ña sakaku ra yoo nuu
takundi'i na kani ta'an
xi'in yo,
ra kuayü'vi ka yo nuu na.
Ra saa ke ndinuni ni ka yo
sachiñu yo nuu ra,
ra ndasaka'nu yo ra.
75 Ra sä ka yo ña vä'a, ra vii
ni na kundee yo,
ra ña ndaku va na sa yo
nuu ra iin ndisaa kii
ña vaxi.
76 Ra yo'o tu, ra lo'o se'e mii
yu,
ra ra ka'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi, ra ka'nu,
va kuu kun.
Ra kunuu kun nuu Tata yo
ku'un kun
ña ndasavii kun ichi ra.
77 Ra taxi kun xini na ñuu yo,
Israel,
ña koo ka'nu va ini Ndioxi
xa'a kuachi yo,
ra sakaku va ra yoo,
78 xa'a ña kunda'vi ni ini ra
xini ra yoo.
Ra ta ku'va ye'e ñu'ù inka kii
xaa,
saa ye'e ra xaa ra nuu yo, ña
kee ra ndivi.
79 Ña va'a na taxi ra ndaye'e
nuu na ndee nuu ñaa,
na xa ndiatu ini kuvi.
Ra ndaña'a ra ichi va'a nuu
yo ña kaka yo,

kachi ra Zacarías xi'in ra lo'o
Juan se'e ra.
80 Saa kuu xa'nu ra lo'o
Juan xi'in ndiee Ndioxi, ra
ndixinu tiaa va ra. Ra niña
iku ichi va ndixiyo ra, iin saa
ndia te ndixaa kii ña ndita
ra ndika'an ndoso ra tu'un
Ndioxi nuu na ñuu Israel va.

2

Kii ña kaku Jesús

1 Ra suvi mii kuiya kan ke
xa'ndia ra rey Augusto chiñu
ña na ndakoo ndia'vi yuvi,
na ndee iin ndisaa kuvi ñuu.
2 Ra sakan ichi nuu ke
ndakoo ndia'vi ndi'i yuvi te
xa'ndia ra Cirenio chiñu nuu
ñuu ña ndikun ndiaa Siria.
3 Ra xiniñu'u ku'un ndi'i
va yuvi ñuu nuu kee xii
xikua na ña ndaka'yu kivi
na.
4 Ra xa'a ña kan ke, kee ra
José ñuu Nazaret ña ndikun-
diaa chi Galilea. Ra ndaki'in
ra kua'an ra ña ndaka'yu
kivi ra ñuu Belén ña ndikun-
diaa chi Judea, nuu kaku ra
rey David, xii xikua ra.
5 Ra kua'an tu ña María va
xi'in ra, ña ndaka'yu kivi ña
ñuu Belén, ra xa iyoo nduvi
va ña ña tanda'a ña xi'in ra
José, ndi su xa ñu'u va se'e
ña.
6 Ra nani saa kuu na ndee
na ñuu Belén kan, ra ndi-
tiandiaa va kii ña kaku se'e
ña.
7 Ra saa kaku ra lo'o se'e
nuu ña María. Ra suvi ña ra
iin tikoto lo'o, ra chikandu'u
ña ra ini xatun nuu ñu'u iku
xaxi kiti, saa chi ndinï'i na
ve'e nuu koo na, ra ndia ve'e
nuu kixi kiti va ndini'i na.

Ka'an ndia tatun Ndioxi xi'in ndia ndiaa kiti

8 Ra suvi mii ñuu te kaku
Jesús, ra ndee ndia paxto
ndiaa ndia ndikachi sana
ndia iku ña ndikaa yachin
nuu ñuu Belén kan.
9 Ra saa kuu ndia ndee
ndia, ra iin kuu su'va ra ndi-
tuvi va iin ra tatun Ndioxi
nuu ndia. Ra ndaye'e ndi'i
nuu ndee ndia xi'in ndiee
Ndioxi, ra ndiyu'vi ka vi ndia
paxto kan.
10 Ra saa ndika'an ra tatun
Ndioxi kan xi'in ndia, kachi
ra saa:
—Kuayü'vi ndo, chi ña
va'a va vaxi yu ndatu'un yu
xi'in ndo. Chi iin kusii ini
takundi'i va na yuuvi yo'o
xa'a ña ndatu'un yu xi'in
ndo.
11 Chi vichin kaku iin ra
lo'o ñuu Belén, nuu kaku ra
rey David; ra ra lo'o yo'o ku
Cristo, ra ka'nu nuu yo, ra
ra ndikaxin Ndioxi sakaku
ndo'o kuvi ra.
12 Ra kua'an ndo koto'ni
ndo: Isuvi ra iin tikoto lo'o,
ra kandu'u ra ini xatun nuu
ñu'u iku xaxi kiti —kachi
ra tatun Ndioxi xi'in ndia
paxto.
13 Ra iin kuu su'va, ra
kua'a ka vi na tatun Ndioxi
ndakoyo ra ndakuita'an na
xi'in ra tatun Ndioxi kan. Ra
saa xa'a na ndasaka'nu ka
vi na Ndioxi, kachi na saa:
14 ¡Ka'nu ni na koo Ndioxi ra
iyoo ndivi!
¡Ra va'a ni na koo na yuuvi
yo'o,
na xa ra ña va'a xi'in!
—kachi na.
15 Ra saa nandiko na tatun
Ndioxi kuanu'u na ndivi.
Ra ndika'an ndia paxto kan
xi'in ta'an ndia, kachi ndia
saa:

—Na ku'un yo ñuu Belén
kuni yo ña ndika'an ra tatun
Ndioxi xi'in yo —kachi ndia.
16 Saa ra numi ka vi
ndia ndaki'in ndia kua'an
ndia ñuu Belén. Ra te
ndixaa ndia, ra ikan ndu'u
ña María, xi'in ra José, ra
kandu'u ra lo'o se'e ña nuu
ñu'u iku xaxi kiti xini ndia.
17 Ra saa xa'a ndia paxto
kan ndakani ndi'i ndia ña
ndika'an ra tatun Ndioxi
xi'in ndia xa'a ra lo'o kan.
18 Ra takundi'i yuvi na xini
so'o ña ndatu'un ndia paxto
xa'a ra lo'o kan, ra ndakanda
ka vi ini na.
19 Ndi su ña María, ra
chuva'a ndi'i va ña tu'un
kan nima ña. Ra ndakani ka
vi ini ña xa'a ña.
20 Ra saa nandiko ndia
paxto kan kuanu'u va ndia.
Ra kusii ka vi ini ndia xa'a
ña xini so'o ndia xi'in ña xini
ndia ra ndasaka'nu ka vi
ndia Ndioxi kua'an ndia. Chi
iin ta iyoo ña ndika'an ra
tatun Ndioxi xi'in ndia, ra iin
saa ke iyoo ña xini va ndia.
21 Ra te ndixinu una kii ña
kaku ra lo'o se'e ña María, ra
saa xakin na tuni Ndioxi ra,
ra chindu'u na kivi ra nani
ra Jesús ta ku'va ndika'an ra
tatun Ndioxi xi'in ña María
te kuni ka kee se'e ña.

Ndataxi na ra lo'o Jesús nda'a Ndioxi

22 Ra te ndixinu kii ña
xa yii ña María ra saa
ndasavii ña xi'in mii ña, ta
ku'va iyoo ña tiaa ra Moisés,
ña ndika'an Ndioxi xi'in ra
xina'a, ra saa ndaki'in ña
kua'an ña xi'in ra José ña
ndataxi na ra lo'o Jesús
nda'a Ndioxi ve'e ñu'u ka'nu
ñuu Jerusalén.
23 Chi saa kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa ra Moisés
xina'a: “Takundi'i se'e tiaa
na, ra nuu, ra xiniñu'u
ndataxi na ra nda'a Ndioxi”.
24 Ra takundi'i na ivasi'i
na vali ra xiniñu'u soko
na uvi ndiyuu a uvi satà
vali nuu Ndioxi, kachi ña
tiaa ra Moisés. Ña kan ke
ndaki'in ra José, xi'in ña
María kua'an na sanduvi na
ña ndika'an Ndioxi.
25 Ra tiempo kan ndixiyo
iin ra xinani Simeón ñuu
Jerusalén. Ra va'a ni tiaa
xikuu ra, ra kañu'u ka vi ra
Ndioxi. Ra ndixiyo Tachi Yii
Ndioxi xi'in ra, ra xindiatu
ra ra ti'vi Ndioxi xaa sakaku
na ñuu Israel.
26 Chi xa ta yachi vi ke
ndika'an Tachi Yii Ndioxi
xi'in ra, kachi ña saa: “Küvi
yachi kun, chi ndia na
kuni kun ra ndikaxin Ndioxi
sakaku na Israel, saa vi ke
kuvi kun”, kachi ña xi'in ra.
27 Ra mii kii ndixaa ra José,
xi'in ña María, xi'in ra lo'o
Jesús ve'e ñu'u ka'nu, ña
saxinu na ta ku'va ka'an ña
tiaa ra Moisés, ra ndika'an
tu Tachi Yii Ndioxi xi'in ra
Simeón ña na ku'un ra ve'e
ñu'u va.
28 Ra te ndixaa ra, ra
saa ndaki'in ra ra lo'o
Jesús ndakunu ndiaa ra, ra
ndasaka'nu ra Ndioxi, kachi
ra saa:
29 Vichin, ra xa ndixinu va
ña ndika'an kun xi'in
yu te yachin, Tata. Ra
xa va'a va kuvi yu'u,
ra xachiñu nuu kun,
chi ndï'i ka ini yu.
30 Chi xa xini nuu va yu ra
ndikaxin kun sakaku
na yuvi yo'o.

31 Ra ra yo'o ku ra ti'vi
kun xaà, ra kuni nuu
takundi'i va na yuuvi
yo'o ra.
32 Chi ra yo'o kuvi ra kuu
ñu'u ña ndaye'e nuu
takundi'i yuvi, na
täan kundaa ini xa'a
ichi kun.
Ra xa'a ra yo'o ke chinuu
to'o ni na tu'un xa'a
na ñuu Israel,
kachi ra Simeón.
33 Ra ndakanda ka vi ini na
ivasi'i ra lo'o Jesús xa'a tu'un
ña ndika'an ra Simeón.
34 Saa ndika'an ra Simeón
xi'in na, kachi ra saa:
—Ndioxi na taxi ka ña va'a
nda'a ndo; ra na chindiee
ta'an ra xi'in ndo —kachi ra.
Ra saa ndika'an ka ra xi'in
ña María, kachi ra saa:
—Xa mii Ndioxi ndikaxin
ra lo'o se'e kun, ña sakaku
ra na ñuu Israel. Ra kua'a
ni na kaku sa ra, ra kua'a
ni tu na ndi'i xa'a va. Ra ra
yo'o ku ra kuu iin seña nuu
na yuuvi yo'o, ra kua'a ni na
kuïin kandixa.
35 Ra kundaa ini ra xa'a ña
ndakani ini yuvi. Ra kusuchi
ni tu ini va kun xa'a ra.
Chi iin ndiakua ta ndo'o na
siso ichi nima, saa ndo'o kun
xa'a ra —kachi ra Simeón
xi'in ña María.
36 Ra suvi mii ve'e ñu'u
kan ndixiyo iin ña'a ña xi-
nani Ana, ra xa kua'a ni
kuiya ndikaa ña, ra ña
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xikuu ña. Ra Fanuel xinani
iva ña. Ra xii xikua ña xikuu
na ve'e ra Aser. Ra itia ni
ña nditanda'a ña, ndi uxa va
kuiya xindu'u ña xi'in yii ña
ra ndixi'i va ra.
37 Ra xa kumi xiko kumi
kuiya ke kindoo kuaan ña.
Ra nii ndixikütia'a ña ve'e
ñu'u kan chi ñuu ka'ñu
va xindikaa ña ndika'an
ña xi'in Ndioxi, ra ndixiyo
su'un ña ña ndixïxi ña sava.
38 Ra saa xaa ña nuu ndee
na ivasi'i ra lo'o Jesús xi'in
ra. Ra ndataxi ña tixa'vi
nda'a Ndioxi xa'a ra lo'o kan.
Ra saa xa'a ña ka'an ña xa'a
ra lo'o Jesús xi'in takundi'i
yuvi na ndiatu xaa ra ti'vi
Ndioxi sakaku na ñuu Israel.

Nandiko na kuanu'u na ñuu Nazaret

39 Ta ndi'i xanduvi ndi'i
na ndiayu Ndioxi ña tiaa ra
Moisés, ra saa nandiko na
ndaxaa na ñuu Nazaret ña
ndikun ndiaa chi Galilea.
40 Ra ikan xa'nu ra lo'o
Jesús ra iin takundi'i kuiya
ke kundiee ka ra, xa'nu ra,
ra ndichi ka vi ra, ra kusii ni
tu ini Ndioxi va xi'in ra.

Ndindoo Jesús ve'e ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

41 Ra iin takundi'i kuiya ke
xa'an na ivasi'i ra lo'o Jesús
viko pascua ñuu Jerusalén.
Chi xa saa yuna'a va na.
42 Ra ta ndixinu ra lo'o
yo'o uxi uvi kuiya, ra saa
ndaki'in ra kua'an ra ñuu
Jerusalén xi'in na ivasi'i ra
viko pascua.
43 Ra te ndi'i viko pascua,
ra saa ndaki'in na kuanu'u
na ñuu Nazaret. Ra ndixïni
na ndindoo ra lo'o Jesús ñuu
Jerusalén.
44 Chi a ndia ndikaa ra
tiañu yuvi va kua'an ra,
ka'an na. Ra xa iin kii nduvi
va ñu'u na ichi, saa xa'a
na nanduku na ra tiañu na
ta'an na, xi'in tiañu na xini
ta'an xi'in na,

45 ra köo ra ndindani'i na.
Ra saa nandiko tuku na nan-
duku na ra ñuu Jerusalén.
46 Ra ndia kii uni vi ndani'i
na ra lo'o Jesús ve'e ñu'u
ka'nu. Ndu'u ra tiañu ndia
saña'a ndiayu Ndioxi ña tiaa
ra Moisés, ra xini so'o ra ña
ka'an ndia, ra ndakatu'un ra
ndia.
47 Ra ndakanda ka vi
ini ndia xini so'o tu'un ña
ndakuiin ra yu'u ndia, chi
ndichi ka vi ka'an ra xi'in
ndia.
48 Saa xaa na ivasi'i ra, ra
ndayu'vi ka vi ini na xi'in ra.
Saa ndika'an si'i ra, kachi ña
saa:
—¿Nichuun xa kun saa
xi'in ndi? Iva kun xi'in yu'u,
ra ndanduku ni ndi yo'o,
chi ndi'i ni ini ndi xa'a kun
—kachi ña xi'in ra.
49 Saa ndakuiin ra, kachi
ra saa:
—¿Nichuun ndanduku
ndo yu'u? ¿A kundäa ini
ndo chiñu Tata yu, ra iyoo
ndivi va ke xiniñu'u sa yu?
—kachi ra xi'in na.
50 Ndi su nii ndikundäa ini
vi na ni ke kuni kachi ña
ndika'an ra xi'in na.
51 Ra saa ndaki'in ra
kuanu'u ra xi'in na ivasi'i
ra ñuu Nazaret. Ra xato'o
ka vi ra na, iin kandixa ndi'i
va ra chiñu ña xa'ndia na
nuu ra. Ra ndakani ka vi ini
ña María xa'a takundi'i ña
kuu.
52 Ra saa xa'nu ra lo'o
Jesús ña kuchee ra; ra
kundichi ka vi ra; ra kusii
ka vi ini Ndioxi xi'in ra, ra
saa tu yuvi va.

3

Ka'an ndoso ra Juan tu'un Ndioxi nuu yuvi

1 Ra xa xa'un kuiya
ke ndikaa ra rey Tiberio,
ra chee nuu ndi'i ndia
gobernador, xa'ndia ra
chiñu nuu iin takundi'i ñuu
ña ndikun ndiaa ñuu Roma.
Ra suvi kuiya kan ke xa'ndia
chiñu tu ra gobernador
Poncio Pilato nuu takundi'i
ñuu ña ndikun ndiaa Judea
va; ra xa'ndia chiñu tu ra
gobernador Herodes nuu
takundi'i ñuu ña ndikun
ndiaa chi Galilea va, ra ra
Felipe, ñani ra Herodes ku
ra ndixiyo gobernador ra
xa'ndia chiñu nuu takundi'i
ñuu ña ndikun ndiaa chi
Iturea, xi'in ña ndikun ndiaa
chi Traconite; ra ra xinani
Lisanias ku ra ndixiyo
gobernador ra xa'ndia chiñu
nuu na ndikun ndiaa chi
Abilinia.
2 Ra suvi mii kuiya kan
ke xikuu ra Anás xi'in ra
Caifás, sutu ndia kuna'nu
nuu takundi'i ndia sutu
ndia ñuu Israel, ra saa ke
ndika'an Ndioxi xi'in ra
Juan, se'e ra Zacarías, iin
iku yuu.
3 Ra kẹe ra kua'an ra
chi nuu ndikaa itia Jordán.
Ra xa'a ra ka'an ndoso ra
tu'un Ndioxi nuu yuvi na
kẹe iin takundi'i ñuu, ña
na ndandiko ini na xa'a
kuachi na, ra ndakuchi na,
ra saka'nu ini Ndioxi xa'a
na.
4 Ra yo'o ke ndixinu nuu
ña tiaa ra Isaías, ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a xa'a
ra Juan. Ra su'va ke kachi ña
tiaa ra:
Ti'vi Ndioxi iin tiaa, ra ku'un
ra iku yuu,
ra ndiee ni ka'an ra, kachi ra
saa:

“Ndasavii ndo ichi ndo nuu
Tata yo Ndioxi.
Ndandiko ini ndo xa'a
kuachi ndo,
ra ndakundee vii ndo nuu
ra.
5 Takundi'i ichi nuu iyoo
yavi ra ndakutu va ña,
Ra takundi'i ichi nuu iyoo
ko'ndo xi'in xiki
sukun,
ra ndaku'nu ña ra ndundaa
va ña.
Ra ichi ndiakua, ra ndun-
daku va ña.
Ra ichi nuu iyoo ni yuu,
ra ndanda'a va ña.
6 Ra kuni takundi'i va yuvi ra
xaa sakaku na yuuvi
yo'o”,
kachi ña tiaa ra Isaías.

7 Ra kua'a ka vi yuvi ndixaa nuu ra Juan ña kuni na, ña na sakuchi ra na. Ra ndika'an ra xi'in na, kachi ra saa:

—¡Na ndiva'a kuvi ndo'o! ¿A kaku ndo xa'a kuachi ndo sa Ndioxi tuvi ndo tu na nandïko ini ndo?

8 Ña xiniñu'u sa ndo ke xi'na ka na nandiko ini va ndo xa'a kuachi ndo, ra sa ndo ña va'a. Ra saa ke kixi ndo kuchi ndo. Ra tu ndakani ini ndo ña: “Koo ka'nu va ini Ndioxi xa'a kuachi yo, saa chi se'e xikua ra Abraham va kuvi yo”, ka'an ndo, ra na kundaa ini ndo, chi köo ya'vi ndiaa vi ña nuu Ndioxi. Chi ndia yuu ndee ñaa ra kuvi ndasama Ndioxi ña ra nduu ña yuvi va, ra nduu na se'e xikua ra Abraham.

9 Ra na kundaa ini ndo chi xa iyoo nduvi va Ndioxi xi'in yacha ña ka'ndia ra ndia tio'o takundi'i itun kui'i ra koko nu chi köo kui'i ña va'a kuun nda'a nu. Ra saa ke sa tu Ndioxi xi'in ndo'o va tu na nandïko ini ndo xa'a kuachi ndo —kachi ra Juan xi'in na.

10 Ra saa ndindakatu'un na ra kachi na saa:

—¿Ra ni ke xiniñu'u sa ndi, tu saa? —kachi na xi'in ra.

11 Ra saa ndakuiin ra, kachi ra saa xi'in na:

—Na iyoo uvi tikoto nuu, ra na taxi na iin ña nda'a na köo ña nuu; ra na iyoo ña xixi, ra na taxi na ña kuxi na köo ña kuxi —kachi ra Juan xi'in na.

12 Ra saa ndixaa tu ndia kaya xu'un kua'an nda'a gobierno va, ña kuni ndia kuchi ndia, ra ndindakatu'un ndia ra, kachi ndia saa:

—Maestro, ¿ndia ña ke xiniñu'u sa tu ndu'u? —kachi ndia xi'in ra.

13 Saa ndakuiin ra, kachi ra saa:

—Kï'in siki ka ndo xu'un nda'a ta'an ndo; chi xa ta ku'va ndika'an gobierno xi'in ndo ke na sa va ndo —kachi ra xi'in ndia.

14 Ra saa ndixaa tu sava ndia soldado va ra ndindakatu'un ndia ra, kachi ndia saa:

—Ra ndu'u tu, ¿ndia ña ke xiniñu'u sa ndi? —kachi ndia.

Ra saa ndakuiin ra, kachi ra saa:

—Xa kuï'na ka ndo ña'a yuvi, ra täxi ka ndo kuachi siki xa'a na. Ra kä'an kuachi ka ndo xa'a ya'vi ndo, chi na kindoo ini ndo ta ku'va cha'vi na ndo'o va —kachi ra xi'in ndia.

15 Ra takundi'i va yuvi ndiatu ña kama ni kixi ra

kuu Cristo, ra ña kan ke tiaa
ni kuni na kundaa ini xa'a ra
Juan, saa chi ndakani ini na
a ra kan kuvi ra kuu Cristo
ka'an na.
16 Ra saa ndika'an ra Juan
xi'in na, kachi ra saa:
—Süvi yu'u kuvi ra. Ra
va'a ni ña ndixa va ke
sakuchi yu ndo'o xi'in
tiakuii, ndi su vaxi inka ra
ka'nu ni ka nuu yu'u, ra ndia
nii chiñu lo'o ke köo ya'vi
ndiaa yu sa yu nuu ra. Ra
ra kan kuvi ra sakuchi ndo'o
xi'in ñu'u xi'in ndiẹẹ Tachi
Yii Ndioxi.
17 Ra xa iyoo nduvi va ra
xi'in ña'a ña ndativi ra trigo
ra ndachuva'a ra ña ve'e
nuu koo ña, ra taan ra ña
vä'a nuu xixi ñù'ù ña tü'va
nda'va ra koko ña.
18 Ra kua'a ni ka va ku'va
saña'a ra Juan yuvi, ña na
nandiko ini na ra ndaki'in na
ichi Ndioxi.
19 Ra saa nduke'e tu ra
Juan xi'in ra gobernador,
Herodes, xa'a ña ndaki'in ra
yasi'i ra Felipe, ñani ra, ña
nduu ña yasi'i va ra, ra saa
tu xa'a takundi'i ña vä'a xa
va ra.
20 Ra inka tuku va ña vä'a
xa ra Herodes, saa chi chikaa
ra ra Juan ve'e kàà xa'a
ña ndukue'e ra xi'in ra xa'a
kuachi ra.

Su'va kuu ta chichi Jesús

21 Ta yachi ta täan ku'un
ra Juan ve'e kàà, ra kua'a
ka vi yuvi sakuchi ra, ra
sakuchi tu ra Jesús va, ra te
ndi'i chichi Jesús, ra saa xa'a
ra ka'an ra xi'in Ndioxi, ra
ndanuña ndivi.
22 Ra ta kaa iin sata lo'o,
saa kaa Tachi Yii Ndioxi
nduxinu ña xika ña xini ra.
Ra xini so'o na ndee kan ña
ndika'an Ndioxi xi'in Jesús,
kachi ra saa:
—Yo'o ku se'e mii yu ra
ku'vi ni ini yu xini yu yo'o,
ra kusii ni ini yu xi'in kun
—kachi Ndioxi xi'in Jesús.

Su'va xinani na xii xikua Jesús

23 Ta ndixinu Jesús oko uxi
kuiya ra saa xa'a ra saña'a ra
yuvi. Ra se'e ra José va kuvi
ra ndituvi na.
Ra ra José ra se'e ra Elí va
xikuu ra.
24 Ra se'e ra Matat xikuu ra
Elí.
Ra se'e ra Leví xikuu ra
Matat.
Ra se'e ra Melqui xikuu ra
Leví.
Ra se'e ra Jana xikuu ra
Melqui.
Ra se'e ra José xikuu ra Jana.
25 Ra se'e ra Matatías xikuu
ra José.
Ra se'e ra Amós xikuu ra
Matatías.
Ra se'e ra Nahum xikuu ra
Amós.
Ra se'e ra Esli xikuu ra
Nahum.
Ra se'e ra Nagai xikuu ra
Esli.
26 Ra se'e ra Maat xikuu ra
Nagai.
Ra se'e ra Matatías xikuu ra
Maat.
Ra se'e ra Semei xikuu ra
Matatías.
Ra se'e ra José xikuu ra Se-
mei.
Ra se'e ra Judá xikuu ra José.
27 Ra se'e ra Joana xikuu ra
Judá.
Ra se'e ra Resa xikuu ra
Joana.
Ra se'e ra Zorobabel xikuu
ra Resa.

Ra se'e ra Salatiel xikuu ra
Zorobabel.
Ra se'e ra Neri xikuu ra
Salatiel.
28 Ra se'e ra Melqui xikuu ra
Neri.
Ra se'e ra Adi xikuu ra
Melqui.
Ra se'e ra Cosam xikuu ra
Adi.
Ra se'e ra Elmodan xikuu ra
Cosam.
Ra se'e ra Er xikuu ra
Elmodan.
29 Ra se'e ra Josué xikuu ra
Er.
Ra se'e ra Eliezer xikuu ra
Josué
Ra se'e ra Jorim xikuu ra
Eliezer.
Ra se'e ra Matat xikuu ra
Jorim.
30 Ra se'e ra Leví xikuu ra
Matat.
Ra se'e ra Simeón xikuu ra
Leví.
Ra se'e ra Judá xikuu ra
Simeón.
Ra se'e ra José xikuu ra Judá.
Ra se'e ra Jonán xikuu ra
José.
Ra se'e ra Eliaquim xikuu ra
Jonán.
31 Ra se'e ra Melea xikuu ra
Eliaquim.
Ra se'e ra Mainán xikuu ra
Melea.
Ra se'e ra Matata xikuu ra
Mainán.
Ra se'e ra Natán xikuu ra
Matata.
32 Ra se'e ra David xikuu ra
Natán.
Ra se'e ra Isaí xikuu ra
David.
Ra se'e ra Obed xikuu ra Isaí.
Ra se'e ra Booz xikuu ra
Obed.
Ra se'e ra Salmón xikuu ra
Booz.
Ra se'e ra Naasón xikuu ra
Salmón.
33 Ra se'e ra Aminadab xikuu
ra Naasón.
Ra se'e ra Aram xikuu ra
Aminadab.
Ra se'e Esrom xikuu ra
Aram.
Ra se'e ra Fares xikuu ra
Esrom.
Ra se'e ra Judá xikuu ra
Fares.
34 Ra se'e ra Jacob xikuu ra
Judá.
Ra se'e ra Isaac xikuu ra
Jacob.
Ra se'e ra Abraham xikuu ra
Isaac.
Ra se'e ra Taré xikuu ra
Abraham.
Ra se'e ra Nacor xikuu ra
Taré.
35 Ra se'e ra Serug xikuu ra
Nacor.
Ra se'e ra Ragau xikuu ra
Serug.
Ra se'e ra Peleg xikuu ra
Ragau.
Ra se'e ra Heber xikuu ra
Peleg.
Ra se'e ra Sala xikuu ra
Heber.
Ra se'e ra Cainán xikuu ra
Sala.
36 Ra se'e ra Arfaxad xikuu
ra Cainán.
Ra se'e ra Sem xikuu ra Ar-
faxad.
Ra se'e ra Noé xikuu ra Sem.
Ra se'e ra Lamec xikuu ra
Noé.
37 Ra se'e ra Matusalén xikuu
ra Lamec.
Ra se'e ra Enoc xikuu ra
Matusalén.
Ra se'e ra Jared xikuu ra
Enoc.
Ra se'e ra Mahalaleel xikuu
ra Jared.
Ra se'e ra Cainán xikuu ra
Mahalaleel.
38 Ra se'e ra Enós xikuu ra
Cainán.
Ra se'e ra Set xikuu ra Enós.
Ra se'e ra Adán xikuu ra Set.

Ra se'e Ndioxi xikuu ra Adán.

4

Ixtondoso ña timia'a Jesús

1 Ra iyoo ni ndiẹẹ Tachi Yii
Ndioxi xi'in Jesús, ra saa kẹe
ra nuu ndikaa itia Jordán, ra
ndaki'in Tachi Yii Ndioxi ra
kua'an ra iin iku yuu.
2 Ra uvi xiko kii ndixiyo
ra kan. Ra ndixïxi ra, chi
saa ndixiyo va ra soko; ra ta
ndixinu uvi xiko kii, ra saa
xa'a ndika'un ini ra. Ra saa
ixtondoso timia'a ra.
3 Ra ndika'an ri xi'in ra
kachi ri saa:
—Tu ndixa Se'e Ndioxi
kuvi kun, ra ka'an xi'in yuu
yo'o ra na nduu ña ixta kuxi
kun —kachi ri xi'in ra.
4 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ri:
—Su'va va kachi tu'un
Ndioxi: "Süvi xi'in indaa
ixta ke xiniñu'u kutiaku yuvi
chi xiniñu'u tu kandixa na
takundi'i tu'un Ndioxi va ra
saa ke kutiaku na" —kachi
ña, kachi ra xi'in ri.
5 Ra saa ndaki'in timia'a
kan Jesús ndixaa ra xi'in ri
iin xiki ña sukun va'a, ra
ikan ndiña'a ri iin takundi'i
ñuu ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o nuu ra iin too lo'o.
6 Ra ndika'an ri xi'in ra,
kachi ri saa:
—Nda'a yo'o taxi yu
takundi'i ñuu yo'o, ra
ka'ndia kun chiñu nuu ña,
ra xi'in yo'o koo takundi'i ña
kuika ña kuu mii ñuu yo'o.
Chi kuenda yu'u va ke, ra
ndia ndia ka mii na kuni yu
taxi yu ña nda'a, ra taxi va
yu ña.
7 Ra tu na ndakusiti kun
nuu yu, ra ndasaka'nu kun
yu'u, ra kuenda mii kun kuu
takundi'i va ña —*kachi ri
xi'in ra.
8 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ri:
—¡Kuatia'a nuu yu,
Timia'a! Saa chi su'va va
kachi tu'un Ndioxi: "Indaa
mitu'un va Tata yu Ndioxi
ndasaka'nu yu, ra indaa ra
kan va xiniñu'u kandixa yu"
—kachi ña.
9 Ra saa ndaki'in timia'a
kan Jesús ndixaa ra xi'in
ri ñuu Jerusalén. Ra ikan
sandaa ri ra xini ve'e ñu'u
ka'nu, ndia nuu sukun va'a.
Ra ndika'an ri xi'in ra, kachi
ri saa:
—Tu ndixa Se'e Ndioxi
kuvi kun, ra sandakava mii
kun yo'o vichin.
10 Saa chi ka'an tu'un
Ndioxi:
Ña ti'vi va ra na tatun ra kixi na
kondiaa na yo'o ra chindiee ta'an na xi'in kun.
11 Ra nuu nda'a va na ndakava kun.
Ra täxi na takue'e kun sa yuu —kachi ri xi'in Jesús.
12 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in timia'a
kan:
—Su'va va kachi tu'un
Ndioxi: "Küvi kotondoso yu
Tata yu Ndioxi", kachi ña
—kachi ra.
13 Ndia saa ra ninï'i ka
timia'a ni ke sa ri ña ko-
tondoso ka ri Jesús. Ra saa
ndixikutia'a ri nuu ra iin
ndia'vi kii.

Xa'a Jesús xi'in chiñu ña taxi Ndioxi nda'a ra

14 Ra saa nandiko Jesús
kua'an ra chi Galilea, ra iyoo
ni ndiee Tachi Yii Ndioxi
xi'in ra, ra saa ndindu-
tia ndoso tu'un xa'a ra iin
takundi'i ñuu.
15 Ra xa'a ra saña'a
ra tu'un Ndioxi yuvi iin
takundi'i ve'e ñu'u ña
iyoo ñuu ña ndikun ndiaa
chi Galilea. Ra ndiee ni
ndasaka'nu na ra.

Nandiko Jesús kuanu'u ra ñuu Nazaret

16 Ra saa ndixaa Jesús ñuu
Nazaret nuu xa'nu ra. Ra kii
ndakindieę na ndixa'an ra
ve'e ñu'u kan, chi saa yuna'a
va ra. Ra ndakundichi ra
ña ka'vi ra tu'un Ndioxi nuu
yuvi kan.
17 Ra saa taxi na tutu ña
tiaa ra Isaías ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a
nda'a ra. Ra ndakuiña ra
nuu kachi ña su'va, ra ka'vi
ra ña:
18 Ndięę Tachi Yii Ndioxi
iyoo xi'in yu.
Saa chi ra kan va kuvi
ra ndikaxin yu'u ña
ndatu'un yu tu'un
va'a xi'in na nda'vi,
ra ti'vi ra yu'u vaxi yu ña
chindiee ta'an yu xi'in
na ndo'o ni ini,
ra sakaku yu na ñu'u ve'e
kàà ra saña ndika na,
ra ndakuiña tu yu nuu na
kuaa va,
ra sakaku tu yu na ndo'o
tundo'o va.
19 Ra xaa yu ña ka'an ndoso
yu nuu takundi'i yuvi,
ña va'a na ni'i na ña
va'a ña taxi Ndioxi.
20 Ra te ndi'i ka'vi Jesús
tutu kan, ra saa ndatuvi ra
ña, ra ndataxi ra ña nda'a
tiaa ra ndiso chiñu xi'in ve'e
ñu'u, ra saa ndakundu'u
va ra. Ra saa iin ixto'ni
takundi'i na ndee ve'e ñu'u
kan nuu ra.
21 Ra saa xa'a ra ndika'an
ra xi'in na kachi ra saa:
—Vichin ke xini ndo ña
ndixinu nuu tu'un Ndioxi ña
ka'vi yu yo'o —*kachi ra
xi'in na.
22 Ra ndiee ni ndachinuu
to'o na tu'un xa'a Jesús. Ra
ndakanda ka vi ini na, saa
chi nduvi ni ndika'an ra xi'in
na. Ra saa xa'a na kachi na
saa:
—¿A su se'e ra José va kuvi
ra yo'o? —kachi na xa'a ra.
23 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Xa kundaa va ini yu chi
vaxi kii ra ka'an ndo iin
tu'un ndichi xi'in yu, kachi
ndo saa: “Yo'o, ra xa tatan
inka yuvi, na sa tatan kun
mii kun vichin”, kachi ndo.
Ra ka'an ka ndo: “A su yo'o
kuvi ra kua'a ni ña va'a xa
ñuu Capernaum; ra saa na
sa tu kun yo'o va, chi yo'o
kuvi ñuu kun”, kachi ndo
xi'in yu —kachi Jesús xi'in
na.
24 Ra saa ndika'an ka Jesús
tu'un yo'o xi'in na kachi ra
saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi ndia nii na
ka'an tu'un yu'u Ndioxi ra
mäni na nuu na ñuu na.
25 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi saa ndo'o na
te xina'a ta ndixika ra Elías,
ra ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi: ta ndasi Ndioxi ndivi
ra ndiküun ka savi uni kuiya
sava. Ra ndiee ni xindikaa
tama ra ndika'un ni ini
yuvi, ra kua'a ni na si'i na

ndukuaan xindee ñuu Israel,
ra ndo'o ni ini na.
26 Ndi su ndia nii na
si'i kan ndixä'an ra Elías
chindiee ta'an ra xi'in, chi
inka ñuu ña nani Sarepta,
ña ndikun ndiaa ñuu ka'nu
Sidón va, ti'vi Ndioxi ra
ndixa'an ra, ra ikan chindiee
ta'an ra xi'in iin ña nda'vi ña
ndukuaan ndixiyo ñuu kan.
27 Ra saa ndo'o tu na
te ndixika ra Eliseo, ra
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi xina'a va, ra kua'a
ni na ndo'o kuę'ę tia'yu ñuu
Israel. Ndi su ndia nii na
kan ndikä'an Ndioxi xa'a
nduva'a, chi iin tiaa ra nani
Naamán, ra kęe inka ñuu
xika ña nani Siria va, kuvi ra
sanda'a Ndioxi —kachi Jesús
xi'in na.
28 Ra te xini so'o na
ndee ini ve'e ñu'u kan, ña
ndika'an Jesús ña yo'o, saa
ra ndisaa ni na xi'in ra.
29 Ra saa ndakundita na
tiin na Jesús ra tava na ra
ndia nuu ñuu na, ra ndixaa
na xi'in ra siki kava sukun
nuu kaku ka'a ñuu na, ra
ikan kuni na sandakava na
ra.
30 Ndi su ndikuchüun na
xi'in Jesús, ra kuee kuee
ndiya'a ra ma'ñu na, ra
ndaki'in ra kua'an va ra.

Sanda'a Jesús iin tiaa ra tiin tachi ndiva'a

31 Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra ñuu Capernaum
ña ndikaa chi Galilea. Ra
saa xa'a ra saña'a ra yuvi na
ndee ve'e ñu'u kan kii yii ña
ndakindiee na.
32 Ra ndakanda ka vi ini
na ña xini so'o na tu'un ña
ka'an ra. Chi ka'an ra xi'in
iin takundi'i ndiayu ña kuu
mii ra, ra kuë ndixa ra ta
ku'va xa iin na xïni tu'un
ka'an.
33 Ra ini ve'e ñu'u kan
ndu'u iin tiaa ra kuu mii
tachi ndiva'a, ra saa ndiee ka
vi ndinda'yu tachi ndiva'a
ña ndikaa ini ra,
34 kachi ña saa xi'in Jesús:
—Koo yaa kun xi'in ndi.
¿Nichuun sandi'i kun ndu'u,
Jesús, ra ñuu Nazaret? ¿A
vaxi kun sandi'i kun xa'a
ndi? Chi yu'u ra xini va yu
yo'o, ña kuu kun Ra Yii, ra
kęe nuu Ndioxi —kachi ña
ndiva'a kan su'va xi'in Jesús.
35 Saa ndukue'e Jesús xi'in
tachi ndiva'a kan, ra kachi ra
saa:
—¡Koo yaa yu'u kun! Ra
saña tiaa ñaa —kachi ra.
Ra saa kùùn ña ndiva'a
kan tiaa kan ndia nuu ñu'u,
ra kęe ña kua'an ña, ndi su
kuë nindo'o va'a vi ra.
36 Ra ndakanda ni ini yuvi
na ndee kan, ra xa'a na
ka'an na xi'in ta'an na kachi
na saa:
—¿Ndia tu'un ke yo'o? Chi
xi'in ndiayu ra, ra xi'in ndię̨ę̨
ra xa'ndia ra chiñu nuu tachi
ndiva'a ra kandixa ña ra,
ra kee ña kua'an va ña
—*kachi na xi'in ta'an na.
37 Ra saa ninduṭia ndoso
tu'un xa'a Jesús iinii kuvi
ñuu.

Sanda'a Jesús ña siso ra Simón Pedro

38 Ra te kita Jesús ve'e
ñu'u kan, ra saa ndaki'in ra
kua'an ra ve'e ra Simón ra
ita'an xi'in ra. Ra saa ndiee
ni ndo'o ña siso ra Simón
kandu'u ña xi'in kue'e ka'ni,
ra saa xakunda'vi ka vi na
nuu Jesús ña na sanda'a ra
ña.

39 Ra saa kuyachin Jesús
nuu ña, ra xa'ndia ra chiñu
nuu kue'e kan, ña na kee
ña; saa ra ndikun nduva'a
va ña; ra ndakoo ña xavii ña
xixi va na.

Sanda'a Jesús kua'a ni na xi'i

40 Ra ta kuaa ndikita ñu'u,
ra kua'a ni yuvi ra ndiaka
na na xi'i, iin ta nuu kue'e,
ndixaa na nuu Jesús; ra saa
chindu'u ra nda'a ra sata ta
iin, ta iin na, ña sanda'a ra
na.
41 Ra kua'a ni tu na kuu
mii tachi ndiva'a, va nduva'a
xa Jesús, ra iin nda'yu ko'o
ña ndiva'a kan ta kee ña, ra
kachi ña saa:
—¡Yo'o, kuvi Se'e Ndioxi!
—kachi ña xi'in ra.
Ra nditäxi ra ka'an ña
xi'in ra, saa chi xa kundaa va
ini ña, ña kuu ra Cristo.

Ka'an ndoso Jesús iinii kuvi ñuu ña ndo'ni chi Galilea

42 Ta ndituvi, ra saa
ndaki'in Jesús kua'an ra iin
iku yuu nuu köo yuvi. Ra
ndikun yuvi sata ra kua'an
na ndanduku na ra. Ra ta
ndani'i na ra ra nditäxi na
ku'un ra inka xiyo.
43 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in na, kachi ra saa:
—Xiniñu'u ku'un yu inka
ñuu ña ndatu'un yu xi'in
yuvi ña na kuiin na ka'ndia
Ndioxi chiñu nuu na, ra sa ra
ña va'a xi'in na chi xa'a ña
yo'o ke ti'vi Ndioxi yu'u vaxi
va yu —kachi ra xi'in na.
44 Ra saa ndixika Jesús
ndika'an ndoso ra tu'un
Ndioxi takundi'i ve'e ñu'u
ña iyoo chi Galilea.

5

Xa Jesús ña xitu'un xi'in ndia tava tiaka

1 Saa kuu iin kii ndichi
Jesús yu'u mini ka'nu ra
nani Genesaret, ra kua'a
ka vi yuvi ndakuta'an, ra
ndixaa na nuu ra, ra iin
chinda'ni ta'an na ña kuni
na kuni so'o na tu'un Ndioxi.
2 Ra suvi yachin yu'u mini
kan tu xini Jesús ndita vichi
uvi itun vali xika nuu mini.
Ra köo ka ixto'o nu ñu'u ini
nu, chi xa nuu va ndia ña
ndakatia ndia inu ndia ña
tiin ndia tiaka.
3 Ra saa ndaa Jesús ini iin
nu; ra kuenda ra Simón va
kuvi nu. Ra nduku Jesús ña
mani nuu ra, ña na sakun-
dutia'a ra lo'o nu chi nuu xa
kunu ka lo'o mini kan. Ra
saa sakundutia'a ra nu, ra
ndakundu'u Jesús ini nu ra
xa'a ra saña'a ra yuvi.
4 Ra te ndi'i saña'a ra na,
ra saa ndika'an ra xi'in ra
Simón, kachi ra saa:
—Na ko'o xi'in nu chi nuu
kunu ra kaa, ra chikaa ndo
inu ndo ña tiin ndo tiaka
—kachi ra xi'in ndia.
5 Saa ndakuiin ra Simón,
kachi ra saa:
—Tata Maestro, xa iinii
ñuu ndaa ndixika ndi xa'a ri,
ra ndia nii ri nditïin vi ndi.
Ndi su tu xa mii kun kachi
saa, ra va'a, na chikaa tuku
va ndi ña —kachi ra.
6 Ra saa chikaa tuku va
ndia inu ndia. Ra kua'a ka
vi ri tiin ndia ra xa'a ndia
ixita ndia inu, ra saa xa'a
ndindata va ña xi'in ri.
7 Ra saa ndixika nda'a ndia
nuu ndia ta'an ndia, ndia
ndo'ni ini inka nu, ña na
kixi ndia chindiee ta'an ndia
xi'in ndia. Ra saa xaa ndia

kan chindiee ta'an ndia xi'in
ndia. Ra iin chitu ndaa va
uvi saa nu xi'in tiaka, ra
salo'o koyo nu xi'in ndia ka'a
mini kan.
8 Ra ta xini ra Simón ña
xa Jesús, saa ra ndikun
ndakusiti ra nuu ra, ra kachi
ra saa:
—Tata, tiaa ra iyoo kuachi
va kuvi yu'u, ndi su yo'o,
ra ra yii va kuvi kun. Ña
kan ke küvi kita'an yu xi'in
kun, ra va'a ka na kutia'a va
kun nuu yu —kachi ra xi'in
Jesús.
9 Saa chi ndakanda ni ini
ra Simón xa'a ña kua'a ni
tiaka tiin ndia. Ra ndakanda
ni tu ini ndia ita'an xi'in va
ra.
10 Ra ndakanda ni tu ini
ra Jacobo, xi'in ra Juan ndia
se'e ra Zebedeo, ndia ita'an
xi'in ra Simón va. Ra
saa ndika'an Jesús xi'in ra
Simón, kachi ra saa:
—Kuayü'vi kun; chi vichin
nduu kun ra saña'a yuvi
ña ndakundikun na yu'u
—kachi ra xi'in ra.
11 Ra saa kẹe ndia chi yu'u
mini kan xi'in barca ndia.
Ra ndakoo ndi'i ndia chiñu
ndia. Ra ndakundikun ndia
Jesús, kua'an ndia xi'in va
ra.

*Sanda'a Jesús iin ra ndo'o
kue'e tia'yu*

12 Saa kuu iin kii ra xika
Jesús iin ñuu, ra ndixaa iin
tiaa ra ndo'o kuẹ'ẹ tia'yu
nuu ra. Ra ndakusiti ra, ra
ndixinu nuu ra ndia ñu'u, ra
xakunda'vi ka vi ra nuu ra,
kachi ra saa:
—Tata, tu kuni kun, ra
na sa kun ña mani ra
na sanda'a va kun yu'u
—*kachi ra.
13 Ra saa nditandiaa nda'a
Jesús ra ndo'o kue'e tia'yu
kan ra ndika'an ra xi'in ra,
kachi ra saa:
—Kuni va yu; ra na
nduva'a kun —kachi ra xi'in
ra.
Ra ndikun saa ndindoñu'u
va kuẹ'ẹ tia'yu kan sata tiaa
kan.
14 Ra saa xa'ndia Jesús
chiñu nuu ra kachi ra saa:
—Kua'an, ra ndia nii yuvi
ndatü'un kun xi'in xa'a ña
sanda'a yu yo'o. Chi takua
nuu ra sutu va na ku'un kun,
ra na kani'i kun ña'a ña soko
kun ta ku'va kachi ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés
ta yachi; ra na kundaa ini
ndia sutu ña xa nduva'a va
kun —kachi Jesús xi'in ra.
15 Ra va'a ni ndika'an ni va
Jesús xi'in ra ña na ndatü'un
ra, ndi su xa saa kundaa va
ini yuvi xa'a ña nduva'a ra.
Ra iin vichin vichin ndindu-
tia ndoso tu'un xa'a Jesús,
ra kua'a ka vi yuvi kua'an
nuu ra ña kuni so'o na ña
ndakani ra, ra sanda'a ra na
xi'in kue'e ña ndo'o na.
16 Ra kua'a ni ichi kẹe siin
ra nuu na, ña ndixa'an ra
iku yuu nuu köo yuvi ña
ndika'an ra xi'in Ndioxi.

*Sanda'a Jesús iin ra küvi
kaka*

17 Saa kuu iin kii ra íin
Jesús saña'a ra yuvi. Ra ikan
ndee sava ndia fariseo, xi'in
ndia saña'a ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés. Ra
saa tu na kẹe ñuu ña ndikun
ndiaa chi Galilea, ra saa tu
na kẹe ñuu ña ndikun ndiaa
chi Judea va. Ra saa tu na
kẹe ñuu Jerusalén va. Ra mii

Ndioxi taxi ndiẹẹ nda'a Jesús
ña sanda'a ra yuvi na xi'i.
18 Ra saa kuu, ra ndixaa
sava tiaa xi'in iin ra xi'i ra
ndachi xa'a küvi kaka, ra
kandu'u ra nuu ixto ndixaa
ra xi'in ndia. Ra ndixika
nduku ndia ki'vi ndia ña
chikandu'u ndia ra ini ve'e
nuu ndu'u Jesús.
19 Ndi su ndiküvi vi ki'vi
ndia xi'in ra, chi iin chitu
ndaa va yuvi. Ra saa ndaa
ndia chi xini ve'e, ra kaan
ndia iin yavi xini ña. Ra yavi
kan sanuu ndia ixto nuu
kandu'u ra. Ra saa nduxinu
ra tiañu takundi'i yuvi, nuu
ndu'u Jesús.
20 Ra te kundaa ini Jesús
ña ndinuni ni ini ndia
kandixa ndia, ña kuchuun
va ra sanda'a ra ra. Ra saa
ndika'an ra xi'in ra xi'i kan,
kachi ra saa:
—Tata, xa xa ka'nu va ini
yu xa'a kuachi kun —*kachi
ra xi'in ra.
21 Ra ta xini so'o ndia
fariseo, xi'in ndia saña'a ndi-
ayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ña ndika'an Jesús
xi'in ra, ra saa xa'a ndia
ndakani ini ndia: "¿Yoo ku
ra yo'o, ra kachi ra saa xi'in
ra kaa? Chee ni kuachi ke
yo'o nuu Ndioxi, chi ndia
nii yuvi, ra küvi saka'nu ini
na xa'a kuachi yo, chi indaa
mitu'un Ndioxi va ku ra kuvi
saka'nu ini xa'a kuachi yo",
ka'an ndia.
22 Ra kundaa kua'a va ini
Jesús ña ndakani ini ndia,
ra saa ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—¿Nichuun ndakani ini
ndo ña köo ndiayu yu ña
saka'nu ini yu xa'a kuachi
yuvi?
23 ¿Ra ni ke va'a kachi yu
xi'in ra yo'o, tuvi ndo? ¿A
va'a ka na kachi yu ña: "Xa
xaka'nu ini yu xa'a kuachi
kun"? ¿Ra a va'a ka na ka'an
yu xi'in ra: "Ndakoo, ra
kaka xa'a kun kunu'u kun"?,
kachi yu.
24 Ra ña na kundaa va'a ini
ndo, ra vichin nuu ndo yo'o,
na sanda'a yu ra yo'o, saa ke
kundaa ini ndo chi yu'u kuvi
ra ti'vi Ndioxi xaa, ra kuu
mii yu ndiayu ña saka'nu
ini yu xa'a kuachi na yuuvi
—kachi ra xi'in ndia.
Ra saa ndika'an ra xi'in ra
nduchi'ña kan, kachi ra saa:
—Ndakoò, ra ndaki'in kun
ixto kun, ra kunu'u kun ve'e
kun —kachi ra xi'in ra.
25 Ra ndikun nuu na saa
ndakoò tiaa kan, ra ndaki'in
ra ixto ra, ra kuanu'u ra ve'e
va ra. Ra ndasaka'nu ka vi
ra Ndioxi xa'a ña nduva'a ra.
26 Ra ndakanda ka vi ini
yuvi xa'a ña xa Jesús. Ra
ndasaka'nu ni na Ndioxi. Ra
ndayu'vi ka vi ini na, kachi
na saa:
—¿Ni ke yo'o? Ndia nii
kii täan kuni yo ña, ra ndia
vichin xini yo ña xitu'un
yo'o —kachi na xi'in ta'an
na.

Kana Jesús ra Leví ña kundikun ra ra

27 Ra ta sandi'i Jesús, saa
ra ndaki'in ra kua'an va ra,
ra ndiya'a ra nuu ndu'u iin
ra nani Leví ra ndiso chiñu
kaya xu'un nda'a na ñuu, ña
kua'an nda'a gobierno ñuu
Roma. Ra ndika'an Jesús
xi'in ra kachi ra saa:
—Na ko'o xi'in yu —kachi
ra.

28 Saa ra, ndikun ndakoo
ndi'i ra Leví chiñu ra, ra
ndaki'in ra kua'an ra xi'in
Jesús va.
29 Saa kuu, xakin ra Leví
iin viko ka'nu ve'e ra ña
ndasato'o ra Jesús. Ra kua'a
ka vi na kaya xu'un nda'a
na ñuu, xi'in sava ka yuvi
xaa ndixkundee nuu mesa
ña kuxi na xi'in ra.
30 Ra ndia fariseo, xi'in
ndia saña'a ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
xa'a ndia xa kuachi ndia
ra ndika'an ndia xi'in ndia
ita'an xi'in Jesús, kachi ndia
saa:
—¿Nichuun xixi ndo xi'in
ndia kaya xu'un nda'a yuvi,
xi'in sava ka yuvi kuachi?
Ra süvi na va'a kuvi na
—kachi ndia.
31 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ndia:
—Na iyoo va'a ini, ra
xiniñü'u vi na kan na
xatatan, chi na ndiee ndo'o
va ku na xiniñu'u na
xatatan.
32 Saa chi yu'u, ra växi
yu chindiee ta'an yu xi'in
na va'a, na köo kuachi, tuvi
na. Chi xa'a na iyoo kuachi
va ke xaa yu, ña va'a na
ndandiko ini na ra ndaki'in
na ichi Ndioxi —kachi Jesús
xi'in ndia fariseo.

Ndatu'un Jesús nichuun ke iyöo su'un ndia ita'an xi'in ra

33 Ra saa ndika'an ndia
xi'in Jesús, kachi ndia saa:
—Na ita'an xi'in ra Juan,
xi'in na ita'an xi'in ndia
fariseo, ra kua'a ni va ichi
xïxi na, ña iyoo su'un na, ra
ka'an ni tu na xi'in Ndioxi
va. ¿Ra nichuun iyöo su'un
tu ndia ita'an xi'in yo'o? Chi
niña ndia xixi va kuvi ndia
—kachi ndia xi'in Jesús.
34 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Na ndee kusii ini xi'in
migo na nuu iyoo viko
tanda'a, ra küvi vi koo su'un
na, ña koo na saa soko, chi
ta íin va ra tanda'a xi'in na,
ña kan ke küvi koo su'un na.
35 Ndi su vaxi kii, ra tiin
ndia ra tanda'a ku'un ra
xi'in ndia, ra saa vi ke ndoo
na ita'an xi'in ra ña koo
su'un na —kachi Jesús xi'in
ndia.
36 Ra saa ndika'an ka ra iin
tu'un ndichi xi'in ndia, kachi
ra saa:
—Ndia nii yuvi ra
ndakä'ma na iin ña'ñu tikoto
xaa xi'in tikoto yata. Saa chi
tu saa na sa na, saa ra ndi'i
xa'a va tikoto xaa. Ra nii
kindöo va'a tu ña xi'in tikoto
yata va.
37 Ra ndia nii yuvi ra täan
na vino xaa ini ñii̱ yata, chi
tu saa na sa na, saa ra, ndata
va ñii̱ yata kan sa ra, ra ña
uun va kuitia ndi'i ra, ra
ndia ñii̱ kan ke ndi'i xa'a va.
38 Ña kan ke vino ra xaa,
ra ini ñii̱ xaa ke xiniñu'u
ku'un va ra, ra saa ke nii
vino kütia, ra nii ñii̱ ña ñu'u
ra ke ndï'i xa'a vi.
39 Ra na xi'i vino yata, ra
küni na ko'o na vino ra xaa,
chi va'a ni ka va xi'i vino
yata kachi na —kachi Jesús
xi'in ndia.

6

Nda'a Jesús ke iyoo ndiayu xa'a kii ña ndakindiee na

1 Saa kuu iin kii ña
ndakindiee̱ na, ra ndiya'a
Jesús kua'an ra xi'in ndia

ita'an xi'in ra, nuu iyoo itu trigo. Ra xa'a ndia ita'an xi'in Jesús kindiaa ndia yoko itu trigo kan. Ra sakoyo ndia nuni sata ña xaxi ndia.

2 Ra saa ndika'an ndia fariseo xi'in ndia, kachi ndia saa:

—¿Nichuun xa ndo saa?, saa chi köo ndiayu nda'a yo, ña sa yo saa kii yii saa chi kii ña ñakindieę va yo kuvi ña —kachi ndia xi'in ndia ita'an xi'in Jesús.

3 Ra saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa:

—¿A täan ka'vi ndo ni ke ka'an tu'un Ndioxi xa'a ña xa ra rey David, xi'in ndia xita'an xi'in ra, ta ndika'un ini ndia?

4 Saa chi su ndiki'vi va ra Rey David ini ve'e ñu'u, ra ki'in ra ixta ña ndee nu yii ña soko na nuu Ndioxi, xixi ra xi'in ndia ita'an xi'in ra. Ra köo ndiayu ra sa ra saa, chi indaa ndia ku sutu va kuvi ndia iyoo ichi kuxi ixta kan —kachi ra xi'in ndia.

5 Ra saa ndika'an ka Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Yu'u, ra ti'vi Ndioxi xaa yo'o kuvi ra iyoo ndiayu nda'a xa'a kii ña ndakindieę na ndia ña ke va'a sa yo, ra ndia ña ke küvi sa va yo —kachi Jesús xi'in ndia fariseo.

Sanda'a Jesús iin tiaa ra kutuun nda'a kii ña ndakindiee na

6 Ra saa kuu, inka tuku kii ña ndakindieę na ra saa ndixaa Jesús iin ve'e ñu'u ra xa'a ra saña'a ra na tu'un Ndioxi. Ra ve'e ñu'u kan ndu'u iin tiaa ra kutuun nda'a kua'a.

7 Ra ndia saña'a ndiayu Ndioxi xi'in ndia fariseo ra iin su'va nuu ndia ixtonani ndia Jesús, a sanda'a ra ra kuę'e nda'a kan kii ña ndakindieę na, ra saa ke ni'i ndia taxi ndia kuachi xa'a Jesús, ká'án ndia.

8 Ra xa kundaa va ini Jesús ña ndakani ini ndia. Ra saa ndika'an ra xi'in ra kuę'e nda'a kan, kachi ra saa:

—Ndakundichi ra na kuni takundi'i na yo'o —kachi ra xi'in ra.

Saa ra ndikun ndakundichi va ra kuę'e nda'a kan ma'ñu na.

9 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia fariseo, kachi ra saa:

—Na ndakatu'un yu ndo'o. ¿Ndia ña ke kuvi sa yo kii ña ndakindieę kachi ña tiaa ra Moisés? ¿A ña va'a ke sa yo, a ña vä'a? ¿A sakaku yo yuvi, a sandi'i yo xa'a va na? —kachi Jesús xi'in ndia.

10 Saa ixto'ni Jesús nuu takundi'i na xinunduu ndita kan, ra ndika'an ra xi'in ra kuę'e nda'a kan kachi ra saa:

—Sandakaa nda'a kun —kachi ra xi'in ra.

Ra saa sandakaa tiaa kan nda'a ra, ra ndikun nduva'a va ña.

11 Ra tiaa ni ndisaa ini ndia fariseo xini ndia Jesús. Ra xa'a ndia kata'an ndia ndixa koo taxi ndia kuachi xa'a ra.

Ndikaxin Jesús uxi uvi tiaa ndia kaka chiñu nuu ra

12 Saa kuu iin kii kęe Jesús kua'an ra iku ka'an ra xi'in Ndioxi, ra iinii ñuu ndaa ndika'an ra xi'in Ndioxi.

13 Ra te ndituvi saa kana ra takundi'i na ndikun sata ra, ra ndikaxin ra uxi uvi

tiaa, ndia kaka chiñu nuu
ra. Ra ndia yo'o kuvi ndia
kuu apóstoles, ra tu'un yo'o
kachi ña saa: “Ndia ̱ti'vi
Ndioxi.”
14 Ra su'va nani ndia
ndikaxin Jesús: Simón ra
ndakunani Pedro, inka ra
nani Andrés ñani ra Simón,
iin ra nani Jacobo, iin ra nani
Juan, iin ra nani Felipe, inka
ra nani Bartolomé,
15 inka ra nani Mateo, iin
ra nani Tomás, inka ra nani
Jacobo se'e ra Alfeo, iin ra
nani Simón ra xindikaa xi'in
partido ña nani Zelote,
16 inka ra nani Judas, ñani
ra Jacobo, iin ra nani Judas
Iscariote ra ndixiko Jesús.

Saña'a Jesús kua'a ni yuvi

17 Saa ke̱e Jesús iku kan
ra ndaki'in ra vaxi nuu ra
xi'in ndia ndakaxin ra kaka
chiñu nuu ra. Ra ta ndux-
inu ndia iin yoso, ra xa
ikan va ndee kua'a ni ka
na ndikun sata ra ña ndiatu
na ra. Ra xaa kua'a ni
tu yuvi, na ke̱e iinii kuvi
ñuu ña ndikun ndiaa Judea,
xi'in ñuu ña ndo'ni yu'u
tiañu'u, ña ndikun ndiaa
ñuu Tiro xi'in ñuu Sidón, ra
saa tu na ke̱e ñuu Jerusalén
va. Ra ndakuta'an takundi'i
yuvi yo'o ña kuni so'o na
tu'un ña ka'an ndoso ra, ra
kuni tu na ña na sanda'a va
ra na.
18 Ra kua'a ni na ku mii
tachi ndiva'a, nduva'a xa
Jesús.
19 Ra takundi'i na xi'i, ra
kuni na ña tiandiaa nda'a na
Jesús, chi kundaa ini na ña
ku mii ra ndie̱e̱ ña sanda'a
ra na, ra nduva'a ndi'i va na
xi'i xa ra.

Na kusii ni ini xi'in na kusuchi ni ini vaxi kii

20 Ra saa ndakoto'ni Jesús
nuu na ndikun sata ra, ra
ndika'an ra xi'in na, kachi ra
saa:
—Va'a ni kee ndo'o, na
nda'vi, chi xa ndixaa va kii
ña ka'ndia Ndioxi chiñu nuu
ndo.
21 ’Va'a ni kee ndo'o, na
ka'un ini vichin, chi vaxi kii
ra ndoo ndoso va ña nuu
ndo.
Va'a ni kee ndo'o na xaku
vichin, chi vaxi kii ra kusii ni
ini ndo.
22 ’Va'a ni kee ndo tu kun-
dasi ta'an na xi'in ndo, ra
taxi na ndo'o, ra kaña'a na
xa'a ndo, xa'a ña kandixa
ndo yu'u, ra ti'vi Ndioxi xaa
yo'o.
23 Kusii ni ini ndo ta xa
na xaa kii kan, ra kuaku
ndo, chi xa iyoo va ña va'a
taxi Ndioxi nda'a ndo ndivi.
Ra ta ku'va ̱xa ndiva'a na
xi'in ndo vichin, ra saa ke xa
tu na xii xikua na xi'in na
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi xina'a va.
24 ’Ndi su nda'vi ni ndo'o
na kuika, chi xa iyoo va'a ni
va ini ndo vichin, ndi su vaxi
kii ra köo ña va'a ni'i vi ndo.
25 ’Nda'vi ni ndo'o, na iyoo
ña xixi vichin, chi vaxi kii ra
ka'un ni ini ndo.
’Nda'vi ni ndo'o, na ̱xáku̱
vichin, chi vaxi kii ra
kusuchi ni ini ndo ra kuaku
ni ndo.
26 ’Nda'vi ni ndo'o, na
chinuu to'o ni na tu'un xa'a
vichin, chi saa ke xa tu
na xii xikua ndo xi'in na
maña, na ndika'an ndoso
siki tu'un yu'u Ndioxi xina'a
va —kachi Jesús xi'in na.

Na ku'vi ini yo kuni yo na saa ini xini yo

27 Vichin ka'an yu xi'in
ndo'o na xini so'o ña ka'an
yu:
—Ku'vi ini ndo kuni ndo
na saa ini xini ndo'o; ra sa
ndo ña va'a xi'in na kundasi
ndo'o.
28 Ra tu ndia na kaña'a
xa'a ndo, a kundiva'a na
xi'in ndo, ra na ka'an ndo
xi'in Ndioxi xa'a na, ña na
chindiee ra na.
29 Ra tu ndia na xakin
xa'ndia nuu ndo, ra käni ndo
na. Chi na taxi ndo inka
xiyo, na kani va na. Ra
tu ndia na kuni ndakindiaa
chi'lo ndixi ndo, ra kuxï'ndia
ndo ña nuu na; chi ndia
tikoto ña ndixi ndo na ku'un
xi'in va na.
30 Tu ndia na nduku ña'a
nuu ndo, ra kuxï'ndia ndo
ña nuu na. Ra tu ndia
na kindiaa ña'a ndo, ra na
kä'an kuachi ndo xa'a ña.
31 Ra tu kuni ndo sa yuvi
ña va'a xi'in ndo, ra ña va'a
na sa tu ndo'o xi'in va na.
32 ’Ra tu ku'vi ini ndo xini
ndo takua yuvi na ku'vi ini
xini ndo'o, saa ra, köo ya'vi
ndiaa vi ña nuu Ndioxi, chi
saa ke xa tu yuvi na xïni ichi
Ndioxi va.
33 Tu xa ndo ña va'a xi'in
takua yuvi, na xa ña va'a
xi'in ndo, saa ra köo ya'vi
ndiaa vi ña nuu Ndioxi, chi
saa xa tu yuvi kuachi va.
34 Ra tu chindiee ndo
xu'un takua yuvi, na xini
ndo kuchuun ndataxi ña
nda'a va ndo, saa ra köo
ya'vi ndiaa vi ña nuu Ndioxi,
chi saa xa tu yuvi na xïni ichi
Ndioxi va: saa chi chindiee
na xu'un ta'an na ra ndiatu
ini na ña ndaki'in na ña xi'in
siki va ña.
35 Ku'vi ini ndo kuni ndo
na saa ini xini ndo'o, ra sa
ndo ña va'a xi'in na. Ra
tu chindiee ndo xu'un na ra
ndiätu ini ndo ña ndaki'in
ndo ña nda'a na. Saa ke
ni'i ndo ña va'a nuu Ndioxi,
ra kunani ndo se'e Ndioxi ra
ka'nu. Chi va'a ni ini Ndioxi
xi'in takundi'i va yuvi, nii na
köo ña to'o kuvi na, ra nii na
yuvi ña'a kuvi va na.
36 Ra na kunda'vi ini ndo
kuni ta'an ndo, ta ku'va
kunda'vi ini Ndioxi xini ra
ndo'o.

Na kä'an yo xa'a kuachi yuvi

37 ’Na kä'an ndo xa'a
kuachi inka yuvi, saa ke
kä'an Ndioxi ña iyoo kuachi
ndo. Ra na satävi chi'ña ndo
yuvi, saa ke satävi chi'ña
Ndioxi ndo'o. Ra koo ka'nu
ini ndo xa'a ña xa inka yuvi
xi'in ndo, saa ke koo ka'nu
ini Ndioxi xa'a ndo.
38 Ra va'a ni na koo ini
ndo xi'in yuvi; ra na taxi
ndo ña'a nda'a na xi'in ña
kusii ini ndo, ra saa ke taxi
Ndioxi ña'a nda'a ndo. Ra
chikaa ka ra siki ña sandiko
ra nda'a ndo, chi ta ku'va
chu'un ndo xi'in yuvi, ra saa
ke chu'un tu Ndioxi xi'in va
ndo —kachi Jesús.
39 Ra saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in na kachi ra
saa:
—¿A kuvi kunuu iin ra
kuaa ichi nuu inka ra kuaa,
tuvi ndo? Su küvi chi koyo
uvi saa va ndia yavi.
40 Ra ndia nii na sakan
sakua'a ra küvi sa chee na
nuu maestro na, chi na
sakan kutu'va va kuvi na. Ra

ndia na ndi'i ka'vi na, saa vi
ke xinu na koo na ta ku'va
iyoo maestro na.
41 ’¿Nichuun va'a ixto'ni
kun nuu mi'i lo'o ña ndikaa
nuu ñani kun, ra kï'in
kun kuenda xi'in itun chee
ndikaa nuu mii kun?
42 Ra tu xïni kun itun
chee ndikaa nuu mii kun,
¿ra nichuun va'a ki'in kun
kuenda ña ka'an kun xi'in
ñani kun: “Ñani, na'a, na
tava yu mi'i lo'o ña ndikaa
nuu kun”, kachi kun? ¡Ra
ra chi'ña tu'un va kuvi kun!
Chi xi'na ka itun chee ndikaa
nuu mii kun na tava kun. Ra
saa ke va'a ndakoto'ni kaxi
kun, ra va'a tava kun mi'i
lo'o ña ndikaa nuu ñani kun
—kachi Jesús xi'in na.

Xi'in chiñu ña xa va yuvi ke ndakuni yo na

43 Saa ndika'an Jesús xi'in
na, kachi ra saa:
—Takundi'i itun kui'i tu
va'a, ra küvi kuun kui'i ña
vä'a nda'a nu. Ra takundi'i
itun vä'a, ra küvi kuun kui'i
ña va'a nda'a nu.
44 Takundi'i itun kui'i ra
xi'in ña'a ña kuun nda'a nu
ke ndakuni yo nu. Chi küun
koxi nda'a itun ìñu̱, ra nii
uva küun nda'a ìñu̱ nañu.
45 Ra saa tu iin tiaa va, ra
iyoo ña va'a nima, ra ña va'a
tu ndatu'un va ra. Ra iin
tiaa ra iyoo ña vä'a nima, ra
ña vä'a ndatu'un va ra. Chi
takundi'i ña iyoo nima yo
ke ka'an va yo —kachi Jesús
xi'in na.

Sakua'a Jesús yuvi iin tu'un ndichi xa'a uvi ve'e

46 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in na, kachi ra saa:
—¿Nichuun ka'an ndo,
“Tata, Ra Ka'nu”, xi'in yu, ra
xïin tu ndo sa ndo ña ka'an
yu xi'in ndo?
47 Na ka'an yu xi'in ndo,
ndia ku'va ke iyoo yuvi na
ndikun yu'u, ra kandixa na
ña ka'an yu xi'in na.
48 Ta iyoo iin tiaa ra xava'a
iin ve'e, ra kunu ni chikaa
ra xa'a ña, chi ndia sata
kava kaku xa'a ña, ra kii
nduxinu tiañu'u ka'nu, ra
ndiee ni kani ndiaa ra ña, ra
ndikuchüun ra sanduva ra
ña, chi tuun ni va xikundichi
ña, saa ke iyoo na.
49 Ndi su na xini so'o tu'un
ña ka'an yu, ra kandïxa na
ña, ra ta iyoo iin tiaa ra
xava'a ve'e, ra ndichikäa
kunu ra xa'a ña, chi nuu
ñu'u taya va sakaku ra xa'a
ña, ke iyoo na kan. Ra
kii nduxinu tiañu'u ka'nu,
ra ikan vi ki'in ra ve'e kan
sako'ni ra, ra sandi'i yaa va
ra xa'a ña —kachi Jesús.

7

Sanda'a Jesús iin ra xachiñu nuu ra soldado ra kuchee

1 Ra te sandi'i Jesús
ndika'an ra xi'in na ndee
xini so'o, ra saa ndaki'in
ra kua'an ra chi ñuu
Capernaum.
2 Ra ikan iyoo iin ra
kuchee nuu iin ciento ndia
soldado ndia ñuu Roma. Ra
iyoo iin ra xachiñu nuu ra,
ra ku'vi ni ini ra xini ra ra,
ra saa ki'in kue'e ra xachiñu
nuu ra, ra xa iin numi va
kuvi ra.
3 Ra ta kundaa ini ra
kuchee nuu ndia soldado
kan, ña xa ndixaa Jesús

ñuu Capernaum, ra saa kana
ra ndia xikua'a inuu nuu
na judío. Ra ndika'an ra
xi'in ndia, ña na ku'un
ndia kuaku nda'vi ndia nuu
Jesús, ña kixi ra sanda'a ra,
ra xachiñu nuu ra.
4 Ra saa ndixaa ndia
nuu Jesús ra xa'a ndia
xakunda'vi ndia nuu ra,
kachi ndia saa:
—Tata, vaxi ndi kuaku
nda'vi ndi nuu kun ña
na ku'un kun xi'in ndi ra
sanda'a kun ra xachiñu nuu
ra kuchee nuu ndia soldado,
saa chi xiniñu'u va chindiee
ta'an kun xi'in ra chi va'a ni
tiaa kuvi ra.
5 Ra suvi ra xava'a ve'e
ñu'u ña iin ñuu ndi, chi
ku'vi ni ini ra xini ra yoo,
na ñuu Israel. Ña kan
ke vaxi ndi nduku ndi ña
mani nuu kun —kachi ndia
xikua'a kan xi'in Jesús.
6 Saa ndaki'in Jesús kua'an
ra xi'in ndia. Ra ta xa kuy-
achin ndia vaxi ndia nuu iin
ve'e ra kuchee kan, ra saa
ti'vi ra ndia ita'an xi'in ra
kua'an ndia ña ka'an ndia
xi'in Jesús. Ra ta ndixaa
ndia nuu vaxi Jesús, ra saa
kachi ndia saa xi'in ra:
—Tata, sandï'i kun mii
kun, chi köo ichi ra ña ki'vi
kun ve'e ra, chi ra ka'nu ni
kuvi yo'o nuu ra, kachi ra
xi'in ndi ña vaxi ndi nuu
kun.
7 Ña kan ke nii ndixändiee
ini ra ña kixi mii ra nuu
kun. Ra su'va va kachi ra
xi'in chiñu ña vaxi nuu kun:
"Tata, va'a ni ñaa va na
kundichi kun, ra ka'an kun
xi'in kue'ę ra nduva'a va ra
xachiñu nuu yu.
8 Chi xini va yu, chi iyoo
na xa'ndia tu chiñu nuu yu'u
va, ra kandixa va yu na; ra
yu'u tu, xa'ndia chiñu nuu
ndia soldado ra kandixa va
ndia yu'u: Kua'an ndo, kachi
yu xi'in ndia, ra kua'an va
ndia; Na'a ndo, kachi yu, ra
vaxi va ndia. Ra saa tu ra
xachiñu nuu va yu, xa'ndia
yu chiñu nuu ra, ra kandixa
va ra ña ka'an yu xi'in ra",
kachi ra xi'in chiñu vaxi nuu
kun —kachi ndia xi'in Jesús.
9 Ra ta xini so'o Jesús,
ra ndakanda ni ini ra xi'in
tu'un ña ndika'an tiaa kan,
ra ndakoto'ni ra nuu na
ndikun sata ra. Ra ndika'an
ra xi'in na, kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi täan ndani'i yu ndia
nii na Israel na kandixa yu'u
ta ku'va kandixa ra yo'o yu'u
—kachi Jesús xi'in na.
10 Ra te ndandiko ndia
ndixa'an xi'in chiñu ndaxaa
ndia ve'e ra kuchee kan, ra
xa nduva'a va ra xachiñu
nuu ra, chi xa sanda'a va
Jesús ra.

Sandatiaku Jesús se'e iin
ña'a ña ndukuaan

11 Saa kuu ndaki'in Jesús,
kua'an ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ñuu ña nani Naín.
Ra kua'a ka vi yuvi ndikun
sata ra kua'an na.
12 Ra ta kuyachin ra nuu
ñuu kan, ra xini ra kua'an na
nduxin na iin ndii, ra se'e iin
ña'a ña ndukuaan va kuvi
ra. Ra iin mii tu'un saa va
kuvi se'e ña. Ra kua'a ka
vi yuvi kua'an xi'in ña, ña
nduxin na ra.
13 Ra ta xini Jesús ña'a
yo'o, ra kunda'vi ni ini ra
xini ra ña, ra ndika'an ra
xi'in ña kachi ra saa:

—Nana, xäku kun —kachi ra.
14 Ra saa kuyachin Jesús ra nditiandiaa nda'a ra ixto ndii kan. Ra ndikun ndixkundita va ndia kua'an xi'in ndii. Ra ndika'an Jesús, kachi ra saa:
—Ra lo'o, xi'in yo'o ka'an yu: ¡Ndakoo! —kachi ra.
15 Ra saa ndatiaku va ra lo'o kan, ra ndakundu'u ra nuu ixto, ra xa'a ra ka'an ra, ra saa ndataxi Jesús ra nda'a si'i ra.
16 Ra te xini yuvi kan ña ndatiaku ra, ra ndiyu'vi ni na. Ra xa'a na ndasaka'nu na Ndioxi, kachi na saa:
—Iin ra ka'nu, ra ka'an ndoso tu'un yu'u Ndioxi kuvi ra xaa nuu yo. Chi Ndioxi kuvi ra xaa chindiee ta'an xi'in yo —*kachi na.
17 Ra saa ndindutia ndoso tu'un xa'a Jesús, iinii kuvi ñuu ña ndikun ndiaa chi Judea xi'in sava ka ñuu ña ndo'ni yachin kan.

Ti'vi ra Juan ra sakuchi yuvi ndia ita'an xi'in ra kua'an ndia nuu Jesús

18 Ndatu'un ndia ita'an xi'in ra Juan xa'a ña xa Jesús, ra ta kundaa ini ra Juan, ra saa kana ra uvi ndia ita'an xi'in ra,
19 ra ti'vi ra ndia kua'an ndia ndakatu'un ndia Jesús ña va'a na kundaa ini ra: a ra kan kuvi ra xa iyoo tu'un xa kixi sakaku na yuuvi yo'o, a kundiatu ndia inka va ra, kachi ra Juan xi'in ndia.
20 Ra saa ndixaa ndia nuu Jesús ra ndika'an ndia xi'in ra kachi ndia saa:
—Ra Juan, ra sakuchi yuvi kuvi ra ti'vi ndu'u vaxi ndi ña ndakatu'un ndi yo'o: "¿A yo'o kuvi ra xa iyoo tu'un xa'a kixi sakaku ndu'u? ¿A xiniñu'u kundiatu ndi inka va ra?" —kachi ndia xi'in Jesús.
21 Ra suvi mii hora yo'o ke kua'a ni na xi'i sanda'a Jesús, ra kua'a ni tu na ñu'u tachi ndiva'a va sanda'a ra, ra kua'a ni tu na kuaa va ndakoto'ni xa ra.
22 Ra saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo ra ndatu'un ndo xi'in ra Juan ña xini ndo xi'in ña xini so'o ndo: Chi na kuaa ra ndakoto'ni va na; ra na küvi kaka, ra ndakaka va na; ra na ndo'o kue'ẹ tia'yu, ra nduva'a va na; ra na so'o, ra ndanuña va so'o na; ra na ndii, ra ndatiaku va na. Ra ndakani yu tu'un Ndioxi nuu na nda'vi ña va'a na kaku va na.
23 Ra va'a ni kee yuvi na ndikun yu'u, ra kuëe xa uvi ini na xa'a tu'un ña ka'an yu xi'in na —kachi Jesús xi'in ndia.
24 Ra ta ndaki'in ndia ti'vi ra Juan kuanu'u ndia, ra saa xa'a Jesús ka'an ra xa'a ra Juan xi'in na ndee kan, kachi ra saa:
—¿Ndixa kaa tiaa ra ndixa'an ndo xini ndo iku yuu kan? ¿A xini ndo iin tiaa ra kisi ña, ta ku'va ndo'o iin ndoo ñu'u ta xika tachi?
25 Ra tu süvi saa kaa ra, ¿ra ndixa ke kaa tiaa ra ndixa'an ndo xini ndo? ¿A xini ndo iin tiaa ra ndixi tikoto va'a, ña ya'vi? Ra xa kundaa ini ndo chi na ndixi tikoto va'a,

ña savi, ra va'a ni va iyoo na
kan, ra ve'e va'a nuu ndee
na Rey va ndee na.
26 Ra tu süvi saa kaa ra
ndixini ndo, ¿ra ndixa va
ke kaa ra? ¿A xini ndo iin
ra ka'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi? Ndixa va, chi suvi
kuvi va ra. Chi chee ka va
chiñu ña □xa ra Juan nuu
takundi'i na ndika'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi xina'a.
27 Ra xa'a ra Juan yo'o ke
ka'an ña tiaa na ndika'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ña kunuu ra kixi va
ra, ra su'va ke kachi ña:
Yo'o ti'vi yu iin tiaa ra
kunuu ku'un ndasavii
ichi kun,
kachi tu'un Ndioxi kan.
28 'Ra na kundaa ini ndo
chi ra Juan ra sakuchi
yuvi kuvi ra chee ka nuu
takundi'i na ndika'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi xina'a.
Ndi su na kuëe xiniñu'u va'a
vichin nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra na kan kuvi na
nduchee ka nuu ra Juan va.
29 Ra ta xini so'o na ña
ndika'an ndoso ra Juan ra
chinuu to'o ni na tu'un xa'a
Ndioxi, ra ndika'an na xi'in
ra, ra sakuchi ra na, ra
ndia na kaya xu'un kua'an
nda'a gobierno ñuu Roma
va, chichi xa ra.
30 Ndi su ndia fariseo xi'in
ndia saña'a ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
kundasi va ndia ña va'a, ña
kuni Ndioxi sa ra xi'in ndia,
ra nii ndixïin tu ndia ña
sakuchi ra Juan va ndia.
31 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in na, kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi na chinuu yu
xi'in ndo'o na ndee vichin?
¿Ra yo kuvi tu na inuu ndo
xi'in?
32 Na ka'an yu xi'in ndo
ndia ku'va ke iyoo ndo.
Ndo'o, ra ta iyoo na kuachi
na sasiki nuu ya'vi va ke iyoo
ndo, ra ka'an na xi'in ta'an
na, kachi na saa: "*Tivi ndi
yaa sii xi'in tiyoo, ra ndixïin
ndo taxa'a ndo; ra xita ndi
yaa suchi ini, ra nii ndixïin
tu ndo kuaku va ndo", kachi
na xi'in ta'an na.
33 Ra ta iyoo na kuachi kan
va ke, iyoo ndo'o, na ndee
tiempo vichin. Chi kixi ra
Juan ra sakuchi yuvi, ra nii
ndixïxi ra, ra nii vino ndixï'i
ra, ra ka'an ndo ña kuu mii
ra tachi ndiva'a.
34 Ra vichin xaa tu yu'u, ra
ti'vi Ndioxi; ra □xixi yu, ra
□xi'i yu vino, ra ka'an ndo
xa'a yu: ña xixi ni yu, ra
xi'i ni yu vino, ra ita'an tu
yu xi'in yuvi kuachi, xi'in na
maña na kaya xu'un kua'an
nda'a gobierno ñuu Roma
va, kachi ndo.
35 Ra na □ndaki'in ña va'a,
ña ndichi ña taxi Ndioxi kuvi
na ndaña'a ña ku na se'e va
ra —kachi Jesús xi'in na.

Ndixaa Jesús ve'e ra Simón ra ita'an xi'in ndia fariseo

36 Iin ra nani Simón ra
ita'an xi'in ndia fariseo ra
ndixa'an ra ndika'an ra xi'in
Jesús ña ku'un ra kuxi ra
xi'in ra. Ra saa ndixaa Jesús
ndixkundu'u ra nuu mesa.
37 Ra suvi mii ñuu kan iyoo
iin ña'a, ña iyoo ni kuachi,
ra ndu'u ni tu'un ki'vi xa'a
ña. Ra ta kundaa ini ña ña
ndixaa Jesús kuxi ra xi'in ra
Simón, ra saa ndixaa ña ra

ni'i ña iin yuyu, ra iin chitu
ndaa ña xi'in ndutia ra xa'an
tami, tia ya'vi ni.
38 Ra ndixaa ña ndixikusiti
ña xa'a Jesús, ra xaku ni
ña, ra xa'a ndikoyo tiakuii
nuu ña sata xa'a ra, ra xa'a
ña ndakatia ña xa'a ra xi'in
tiakuii nuu ña. Ra xi'in ixi
xini ña sandachi ña xa'a ra.
Ra ta ndi'i, saa tiatuvi yu'u
ña xa'a ra, ra ki'in ña ndutia
xa'an tami chikaa ña xa'a ra.
39 Ra ta xini ra Simón ña
xa ña'a kan, saa xa'a ra
ndakani ini ra, ka'an ra saa:
"Süvi ndixa vi ra ka'an tu'un
yu'u Ndioxi kuvi ra yo'o, saa
chi tu ndixa suvi ra, saa ra xa
kundaa va ini ra ndia ña'a
kuvi ña yo'o, saa chi süvi ña
va'a kuvi ña", ka'an ra.
40 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra kachi ra saa:

—Simón, iyoo iin ña
kuni yu ka'an yu xi'in kun
—kachi ra.

Ra saa ndakuiin ra Simón,
kachi ra saa:

—Va'a va, ka'an xi'in yu
Tata Maestro —kachi ra.
41 Ra saa xa'a Jesús
ndakani ra iin tu'un ndichi
kachi ra saa:

—Saa ndo'o uvi tiaa ndia
xinika xu'un nuu iin ra sa-
tatu xu'un yuvi. Iin ra xinika
u'un ciento denario, ra inka
ra xinika uvi xiko uxi ña.
42 Ra ndinï'i ndia xu'un
ndataxi ndia nda'a tiaa kan.
Ra saa xa ka'nu ini ra xa'a
uvi saa va ndia, kachi tu'un
ndichi yo'o. Ra ka'an yo'o
xi'in yu vichin: ¿Yoo kuvi
ndia yo'o, ndia ku'vi ni ka
ini kuni tiaa ra xa ka'nu ini
xi'in ndia, tuvi yo'o? —kachi
Jesús xi'in ra Simón.
43 Ra saa ndakuiin ra
Simón, kachi ra saa:

—Ra kua'a ni ka xinika
kuvi ra ku'vi ni ka ini xini
tiaa kan, tuvi yu'u —kachi
ra.

Saa ndika'an Jesús kachi
ra saa:

—Ña ndixa ke ndika'an
kun —kachi ra xi'in ra.
44 Saa ndakoto'ni Jesús
nuu ña'a kan. Ra ndika'an
ra xi'in ra Simón, kachi ra
saa:

—¿A xini kun ña xa ña'a
yo'o xi'in yu? Chi ta xaa
yu ve'e kun, ra köo tiakuii
nditaxi kun ndoo xa'a yu.
Ndi su ña yo'o, ra xaa ña
ndakatia ña xa'a yu xi'in
tiakuii nuu ña, ra sandachi
ña xa'a yu xi'in ixi xini ña.
45 Ta xaa yu ve'e kun, ra
ndixäto'o kun yu'u. Ndi ña
yo'o, ra xato'o ni va ña yu'u,
chi tiatuvi yu'u ni va ña xa'a
yu.
46 Ra nii aceite ndichikäa
kun xini yu, ndi su ña yo'o,
ra xaa ña chikaa ña ndutia
xa'an tami xa'a yu.
47 Ra ña kan ke ka'an yu
xi'in kun vichin, chi kua'a
ni kuachi ña yo'o ra xa xa
ka'nu va ini yu xa'a ña, ra
ku'vi ni ini ña xini ña yu'u;
ndi su na lo'o ni iyoo kuachi
tuvi na, ra lo'o va ku'vi ini
na xini na yu'u —kachi Jesús
xi'in ra Simón.
48 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ña'a kan, kachi ra saa:

—Xa xa ka'nu va ini yu
xa'a takundi'i kuachi kun
—kachi ra xi'in ña.
49 Ra na ndee xixi xi'in ra
nuu mesa kan, ra xa'a na
ka'an na xi'in ta'an na kachi
na saa:

—¿Yoo kuvi ra yo'o ña va'a
xa ka'nu ini ra xa'a kuachi
yuvi? —kachi na.
50 Saa ndika'an Jesús xi'in
ña'a kan, kachi ra saa:
—Xa'a ña kandixa kun
yu'u va ke ndikaku kun, ra
vichin kuanu'u, ra ndï'i ka
ini kun —kachi ra xi'in ña.

8

Na si'i na chindiee ta'an xi'in Jesús

1 Ra ta ndi'i, ra ndaki'in
Jesús kua'an ra xi'in uxi uvi
saa ndia ita'an xi'in ra. Ra
iinii kuvi ñuu na'nu, xi'in
ñuu vali ka'an ndoso ra
tu'un Ndioxi. Ra ndatu'un ra
xi'in na xa'a ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu.
2 Ra kua'an tu sava na si'i
va xi'in Jesús, ra na kan kuvi
na tava ra tachi ndiva'a ini
ta yachi, ra sanda'a ra na
xi'in kue'e ña ndo'o na. Ra
ikan kua'an ña nani María
ña ñuu Magdala, ra ña yo'o
ke tava Jesús uxa nuu tachi
ndiva'a ini.
3 Ra kua'an tu ña Juana ña
yasi'i ra Chuza ra xindiso
chiñu xi'in ve'e ra rey
Herodes va; ra kua'an tu ña
Susana va, ra kua'a ni ka tu
sava na si'i va kua'an. Ra
na si'i kan kuvi na chindiee
ta'an xi'in Jesús, ña taxi
na ndia ndia ka ña'a ña
xiniñu'u ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra.

Tu'un ndichi xa'a ra chi'i

4 Ra iin ndisaa ñuu ke̱e
yuvi ndixaa na nuu Jesús.
Ra kua'a ka vi kuvi na
ndakuita'an ña kuni so'o na
ña ka'an ra. Ra saa xa'a ra
ndatu'un ra iin tu'un ndichi
xi'in na kachi ra saa:
5 —Saa kuu, ra kee iin ra
chi'i kua'an ra chi'i ra itu
trigo, ra saa kuu ra xatia
yava ra nuni vali kan kua'an
ra. Ra sava ña ndikoyo yu'u
ichi, ra ndixañu va na ña, ra
xaa tu saa ra ndaki'in ri ña
xaxi va ri.
6 Ra sava ña ndikoyo tiañu
yuu va ra ndindutia va ña.
Ndi su kama ni va ndachi ña
chi kuëe kani ko'yo xa'a ña.
7 Ra sava tu ña ndikoyo
nuu iyoo ndikin ìñu̱, ra inuu
ndindutia va ña. Ndi su
ndiküvi vi kua'nu ña chi ìñu̱
kan va sanduxin ña'a.
8 Ra ña ndikoyo nuu ñu'u
xa'an, ra va'a ni xa'nu ña.
Chi iin mitu'un yoko trigo ra
ndia iin ciento va nuni vali
taxi ña —kachi Jesús xi'in
na.
Ra te sandi'i ra ndika'an ra
xi'in na xa'a ña yo'o, ra saa
ndiee ka vi ndika'an ra xi'in
na, kachi ra saa:
—Ndo'o, na xini so'o ña
ka'an yu. Ra ndaki'in xini
ndo ni ke kuni kachi ña
—kachi ra xi'in na.

Ni xa'a ke ka'an Jesús tu'un ndichi

9 Saa ndindakatu'un ndia
ita'an xi'in Jesús, kachi ndia
saa xi'in ra:
—Tata, ¿ni ke kuni kachi
tu'un ndichi ña ndika'an
kun? —kachi ndia xi'in ra.
10 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Ndo'o, ra mii Ndioxi va
kuvi ra taxi ndiayu nda'a
ndo ña kundaa ini ndo xa'a
ichi mii ra, ña iyoo se'e nuu
xa'ndia ra chiñu. Ndi su
inka yuvi, ra täxi vi ra ña
nda'a na kan. Ra xa'a ña
kan ke takundi'i ña kuni yu
ka'an yu xi'in na, ra xi'in

tu'un ndichi va ka'an yu ña
xi'in na. Ra nii ixto'ni na, ndi
küni na, ra nii xini so'o va
na, ndi kundäa ini na ni ke
kuni kachi vi ña.

*Ndakani Jesús nuu ndia
ita'an xi'in ra xa'a tu'un
ndichi xa'a ra chi'i*

11 Ra su'va ke kachi tu'un
ndichi yo'o:
Nuni ña ndixitia yava yo'o
kuvi tu'un Ndioxi.
12 Ra ña ndikoyo yu'u ichi,
kuvi yuvi na xini so'o tu'un
Ndioxi. Ra xaa timia'a tava
ri ña nima na, ña na kandïxa
na Ndioxi ra käku na.
13 Ra ña ndikoyo tiañu
yuu, kuvi yuvi na xini so'o
tu'un Ndioxi. Ra kusii ni ini
na ndaki'in na ichi Ndioxi,
ndi su kuëe kunu ñu'u tio'o
ña nima na, chi lo'o ni va
tiempo kandixa na, ra ta
vaxi tundo'o nuu na, saa ra
ndiko ini va na.
14 Ra ña ndikoyo tiañu ìñu̱,
kuvi yuvi na xini so'o tu'un
Ndioxi, ndi su kuee kuee naa
ini va na xa'a tu'un Ndioxi.
Ra xa'a ndakundi'i ini na
xa'a ña kuika, xi'in xa'a ña
sii ini iyoo nuu ña yuuvi yo'o
va, ra xä ka na ña va'a.
15 Ra ña ndikoyo ñu'u
xa'an, kuvi yuvi na xini so'o
tu'un Ndioxi. Ra ndinuni ni
kandixa na tu'un ña xini so'o
na, ra chuva'a na ña nima
na. Ra kuëe ndiko ini na,
chi niña ña va'a va xa na
—kachi Jesús xi'in ndia.

*Ndika'an Jesús tu'un
ndichi xa'a iin ñu'u ña tuun
nuu na*

16 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa:
—Köo iin yuvi ndatuun
ñu'u, ra ndasi tu na nuu
ña. A chikaa se'e tu na ña
tixi ixto. Chi nuu sukun va
chindu'u na ña, ra saa ke
va'a ye'e nuu takundi'i na
kua'an ki'vi ve'e.
17 Ra takundi'i ña'a ña
iyoo se'e, ra ndatuvi ndi'i va
xa'a ña, ra saa tu ña kundäa
ini yuvi xa'a va, chi vaxi kii
ra kundaa va ini na xa'a ña.
18 ’Ra ña kan ke kuenda
ni koo ndo xi'in ña ka'an yu
xi'in ndo yo'o ra na sa ndo
ña. Chi na xiin xini so'o ña
saña'a yu ra kua'a ni ka ña
ndichi taxi Ndioxi nda'a na;
ndi su na xïin kuni so'o tu'un
yu, ra ndia ña lo'o ña xa xini
na tuvi mii na ke kindiaa
Ndioxi nda'a va na —kachi
Jesús xi'in ndia.

*Xaa si'i Jesús xi'in na ñani
ra nuu xika ra*

19 Ra saa xaa si'i Jesús xi'in
na ñani ra nuu iin ra, ra
ndiküvi ki'vi na ve'e nuu iin
ra, chi chitu ni yuvi xi'in ra.
20 Ra saa ndika'an iin tiaa
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata, chi ke'e xaa si'i
kun xi'in na ñani kun, ndita
na, ra kuni na ka'an na xi'in
kun —kachi ra xi'in ra.
21 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Na xini so'o tu'un Ndioxi
ra kandixa na ña, ra na kan
va kuvi si'i yu xi'in ñani yu
—kachi ra.

*Sayaa Jesús tachi xi'in
tiakuii*

22 Saa kuu iin kii ndaa
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra ini itun tu xika nuu mini.
Ra ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Na ku'un yo inka xiyo
yu'u mini —kachi ra.
Ra saa ndaki'in ndia
kua'an ndia xi'in nu.

23 Ra nani saa kuu ndia
kua'an ndia xi'in itun kan
nuu mini, ra nditavi ma'na
Jesús ra ndikixi va ra. Ra saa
xa'a tachi ndiee ni sakandita
ña mini kan ra ndikee ra
ini itun kan, ra iin chitu
ndaa ini nu xi'in tiakuii. Ra
ndiakua □kuni sa'vi nu ka'a
mini kan, ra iyo ka vi □kuu.
24 Ra saa sandoto ndia
Jesús ra ndika'an ndia xi'in
ra kachi ndia saa:
—¡Tata Maestro! ¡Tata
Maestro! ¡Kuandee itun
yo'o xi'in yo ka'a mini!
—kachi ndia xi'in ra.
Ra saa ndakoo Jesús ra
xa'ndia ra chiñu nuu tachi
xi'in tiakuii, ra ndikun
ndixkuiin va ña, ra iin yayaa
kutaxin va.
25 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia ita'an xi'in ra kachi ra
saa:
—¿Nichuun kuëe kandixa
ndo? —kachi ra.
Ra ndakanda ka vi ini
ndia, ra ndiyu'vi ni ndia,
ra saa xa'a ndakatu'un ta'an
ndia, kachi ndia saa:
—¿Yoo kuvi ra yo'o, ra
ndia tachi xi'in tiakuii ra
xa'ndia ra chiñu nuu ña ra
kandixa ña ra? —kachi ndia
xi'in ta'an ndia.

Sanda'a Jesús iin tiaa ra ñu'u tachi ndiva'a ini ra kẹe ñuu Gadara

26 Ra saa ndixaa ndia xi'in
itun kan inka xiyo yu'u mini,
nuu ndikaa ñuu Gadara, chi
xitondiaa Galilea.
27 Ra ta nuu Jesús ñu'u, ra
nini'i ta'an ra xi'in iin tiaa ra
kẹe ñuu kan, ra xa na'a ni
tiempo ke ñu'u tachi ndiva'a
ini ra. Ra iin saa kaa chala
va ra xika ra, ra nii ve'e ra
ndixkandü'u ka ra, chi ndia
yavi ndii va ndixkuu ve'e ra.
28 Ra ta xini ra Jesús,
saa ra ndinda'yu ko'o ra,
ra ndikun ndixkusiti ra, ra
ndiee ka vi ndika'an ra,
kachi ra saa:
—¡Jesús, Se'e Ndioxi Ra
Ka'nu! ¿Ni ke kuni kun xi'in
yu? Xaku nda'vi yu nuu
kun, ña na sandö'o kun yu'u
—kachi ra xi'in Jesús.
29 Ra ndika'an ra tu'un
yo'o saa chi xa ndika'an va
Jesús xi'in tachi ndiva'a kan
ña na kee ña ku'un ña. Chi
xa na'a ni ndikaa ña ra. Ra
kua'a ni ichi ndiee ni □xa
ña xi'in ra. Ra nii chikaa
na yo'o kàà nda'a ra xi'in
xa'a ra, ña ndiaa na ra, ndi
su xa'ndia ndi'i va ra ña,
ra tava tachi ndiva'a kan ra
kua'an ra iku yuu va iyoo ra.
30 Saa ndindakatu'un Jesús
ra, kachi ra saa xi'in ra:
—¿Ni ke nani kun?
—kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra, kachi
ra saa:
—Legión va nani yu
—kachi ra. Saa chi kua'a ni
tachi ndiva'a ndikee ini ra.
31 Ra saa xaku nda'vi ka vi
tachi ndiva'a kan nuu Jesús,
ña na tï'vi ra ña ku'un ña
ndiaya ka'nu nuu ndo'o ni
ña.
32 Ra yachin iku kan xika
iin ti'vi chee kini xaxa'an ri.
Ra saa xakunda'vi ka vi tachi
ndiva'a kan nuu Jesús, ña na
taxi ra ndiayu nda'a ña ndẹe
ña ini kini kan. Ra saa taxi
ra ndiayu nda'a ña.
33 Ra saa kẹe tachi ndiva'a
ini tiaa kan, ra ndandee ña
ini kini. Ra xa'a sasana
ndi'i ña ri, ra xinu ndi'i
ri ndixa'an ri ndikoyo ri
iin ta'vi sukun nuu ndikaa

mini, ra ndika'a ndiaa ndi'i
ri ndixi'i ri.
34 Ra ta xini ndia ndiaa
kini ña kuu kan, ra saa kẹe
ndia xinu ndia ndixa'an ndia
ndatu'un ndia xi'in na ndee
ñuu. Ra ndatu'un tu ndia
xi'in na ndee iku va.
35 Ra saa kẹe yuvi kan
kua'an na kuni na ña
kuu. Ra ta ndixaa na nuu
iin Jesús, ra xini na tiaa
ra kẹe tachi ndiva'a ini,
ra xa nduva'a va ra, ra
ndakundixi ra tikoto ndu'u
koo ra xa'a Jesús, ra ndiyu'vi
ka vi na.
36 Ra na xini ña kuu
kan, ra ndatu'un na xi'in
takundi'i yuvi ndia ku'va
ke nduva'a tiaa ra xindo'ni
tachi ndiva'a ini kan.
37 Ra takundi'i na ñuu
Gadara, ra xaku nda'vi ni na
nuu Jesús, ña na ku'un ra
inka xiyo, chi iyu'vi ni na
xini na ra. Saa ndandaa
Jesús ini itun kan ra ndaki'in
ra kua'an va ra xi'in ndia
ita'an xi'in ra.
38 Ra tiaa ra kee tachi
ndiva'a ini kan, ra xaku
nda'vi ka vi ra nuu Jesús ña
na taxi ra ku'un ra xi'in ra.
Ndi su ra nindiayu ta'an va
kuvi Jesús xi'in ra, kachi ra
saa:
39 —Kuanu'u ve'e kun, ra
ndatu'un kun xi'in takundi'i
yuvi xa'a ña xa Ndioxi xi'in
kun —kachi ra xi'in ra.
Saa ndaki'in tiaa kan
kuanu'u ra. Ra ndatu'un ra
xi'in takundi'i yuvi xa'a ña
va'a xa Jesús xi'in ra.

Sanda'a Jesús ña lo'o se'e ra Jairo xi'in ña'a ña nditiandiaa nda'a tikoto ra

40 Ta ndiko Jesús ndaxaa
ra inka xiyo yu'u mini nuu
kẹe ra ta kua'an ra, ra xa iin
chitu ndaa va yuvi ndee na
ndiatu na ra. Ra kusii ka vi
ini na ndaki'in na ra.
41 Ra saa xaa iin tiaa ra
nani Jairo nuu iin Jesús. Ra
ra xikua'a ndiso chiñu xi'in
ve'e ñu'u kuvi ra, ra ndikun
ndixkusiti va ra nuu Jesús,
ra xaku nda'vi ka vi ra nuu
ra ña na ku'un ra xi'in ra
ve'e ra.
42 Saa chi ña lo'o se'e ra,
ña mitu'un nuu ra, ra sakan
uxi uvi va kuiya ndikaa ña,
ra ndiee ni ndo'o ña chi xa
yachin va kuvi ña.

Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra xi'in ra Jairo. Ra
kua'a ka vi yuvi ndikun
kua'an sata ndia, ra iin
chinda'ni ta'an mii na
kua'an na xi'in ndia.
43 Ra tiañu yuvi kan
ndikaa iin ña'a ña ndiee ni
ndo'o kua'an ña xi'in na, ra
xa uxi uvi kuiya ke xatia ña
nii ña. Ra xa sandi'i yaa va
ña xu'un ña xi'in na xatatan,
ra ndia nii na ndikuchüun
sanda'a ña'a.
44 Ra saa kuyachin ña
chi sata Jesús ra nditian-
diaa nda'a ña yu'u tikoto ra.
Ra ndikun ndixkuiin va ña
ndixätia ka ña nii ña.
45 Ra saa ndika'an Jesús,
kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi na nditian-
diaa nda'a yu'u? —kachi ra.

Ra iin xa xïni ndi'i va na.

Ra saa ndika'an ra Pedro,
kachi ra saa:
—Tata Maestro, iin
takundi'i na chinda'ni ta'an
sata kun, ¿ra ni ke sa kun
ña kundaa ini kun yo kuvi
na nditiandiaa nda'a yo'o?
—kachi ra xi'in Jesús.

46 Saa ndakuiin tuku Jesús
kachi ra saa:
—Ndi su iyoo va iin na
nditiandiaa nda'a yu'u, chi
kundaa ini yu ña kẹe ndiẹẹ
yu sanda'a ña na —kachi ra.
47 Ra te kundaa ini ña'a
yo'o ña ndiküvi koo se'e, ña
ndo'o ña, ra iyu'vi ka vi ña,
ra iin ndiakua kisi ña ña xaa
ña ndixkusiti ña nuu Jesús.
Ra nuu ndi'i na ndakani ña
ni xa'a ke nditiandiaa nda'a
ña tikoto ra. Chi ta nditian-
diaa nda'a su'va ña tikoto ra,
saa ra ndikun nduva'a va ña.
48 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ña, kachi ra saa:
—Se'e, xa'a ña ndiaa ini
kun yu'u va ke xa nduva'a
kun. Ra vichin kuanu'u, ra
ndï'i ka ini kun —kachi ra
xi'in ña.
49 Ra ta ka'an ka va Jesús,
saa xaa iin ra kẹe ve'e ra
Jairo, ra ndika'an ra kachi ra
saa xi'in ra:
—Tata, xa ndixi'i va se'e
kun, sandï'i ka kun ra Tata
Maestro —kachi ra xi'in ra.
50 Ra ta xini so'o Jesús,
ña ndika'an tiaa kan, ra saa
ndika'an ra xi'in ra Jairo,
kachi ra saa:
—Kuayü'vi kun. Indaa
yu'u va kandixa kun, ra nda-
tiaku va se'e kun —kachi ra
xi'in ra.
51 Ra ta kuyachin na ye'e
ra Jairo, ra nditäxi Jesús
ki'vi ndi'i na xi'in ra ve'e
nuu kandu'u ña lo'o kan,
chi takua ra Pedro, xi'in ra
Jacobo, xi'in ra Juan xi'in
takua iva ña xi'in si'i va ña
kuvi na ndiki'vi xi'in ra.
52 Ra xaku ka vi yuvi ndee
kan xa'a ña. Saa ndika'an
Jesús xi'in na, kachi ra saa:
—Xäku ndo chi süvi ña
ndixi'i kuvi ña. Chi ña kixi
va kuvi ña —kachi ra xi'in
na.
53 Ra xa'a na xa siki na ra,
chi xa kundaa va ini na ña
ndixa ke xa ndixi'i va ña.
54 Ra saa tiin Jesús nda'a
ña. Ra ndiee ni ndika'an ra
xi'in ña, kachi ra saa:
—¡Ña lo'o, ndakoo!
—kachi ra xi'in ña.
55 Saa ra, ndikun ndatiaku
ndixa va ña, ra ndakoo ña.
Ra saa xa'ndia ra chiñu nuu
na, ña na taxi na ña kuxi ña.
56 Ra saa ndakanda ni ini
na ivasi'i ña. Ra ndika'an
Jesús xi'in na, kachi ra saa:
—Ndia nii na ndatü'un
ndo xi'in xa'a ña ndo'o ña
lo'o se'e ndo —kachi ra xi'in
na.

9

Ti'vi Jesús ndia uxi uvi ku'un ndia ka'an ndoso ndia tu'un Ndioxi

1 Ra saa ndachita'an Jesús
uxi uvi saa ndia ita'an xi'in
ra. Ra taxi ra ndiẹẹ xi'in ndi-
ayu nda'a ndia ña tava ndia
takundi'i nuu tachi ndiva'a,
ra sanda'a ndia na xi'i ndia
ndia ka nuu kuẹ'ẹ.
2 Ra saa ti'vi ra ndia
kua'an ndia ka'an ndoso
ndia tu'un Ndioxi, ra sanda'a
ndia na xi'i.
3 Ra ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—Ndia nii ña'à kanï'i ndo
ku'un ndo ichi, nii itun
kätuvi ndo, ni leka, ni
ixta, ni xu'un, ni tikoto ña
ndasama ndo kü'un xi'in
ndo.
4 Ra ndia ndia ka ve'e
nuu ndixaa ndo, ra ndaki'in
mani na ndo'o ra ikan
kundee ndo xi'in na ndia kii

na kee ndo ku'un ndo inka
ñuu va.
5 Ra tu ndia ñuu ndixaa
ndo, ra xïin na ndaki'in
mani na ndo'o koo ndo xi'in
na, saa ra kee ndo ñuu ñaa
ku'un va ndo. Ra sakoyo ndo
yaka xa'a ndo ña na kundaa
ini na ña kundasi na tu'un
Ndioxi —kachi Jesús xi'in
ndia.
6 Ra saa ndaki'in ndia
kua'an ndia iinii kuvi ñuu
ka'an ndoso ndia tu'un
Ndioxi, ra sanda'a ndia na
xi'i.

Xika ka vi ini ra Rey Herodes xa'a ña xini so'o ra

7 Ta xini so'o ra rey
Herodes, ra Tetrarca xa'a
takundi'i ña xa Jesús, ra
xa'a ndakani ka vi ini ra, chi
sava na ka'an: "Ra Juan ra
ndixi'i va kuvi ra ndatiaku",
kachi na.
8 Ra sava tu na ka'an:
"Ra Elías ra ndika'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi xina'a va
kuvi ra ndita", kachi na. Ra
sava tu na ka'an: "Inka ra
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi xina'a va kuvi ra nda-
tiaku", kachi na.
9 Saa ndika'an ra Herodes,
kachi ra saa:
—¿Yoo ku ra yo'o? Ra
kua'a ni ña xini so'o yu xa
ra. Ndi süvi ra Juan kuvi ra
chi yachi vi xa'ndia yu chiñu
ña xa'ndia na sukun ra kan
—kachi ra Herodes.
Ra xa'a ña yo'o ke ndiee
ni ndixika nduku ra Rey
Herodes kuni ra Jesús.

Sakuxi Jesús u'un mil tiaa

10 Ra ta nandiko uxi uvi
saa ndia ita'an xi'in Jesús
ndaxaa ndia, ra ndatu'un
ndi'i va ndia xi'in Jesús xa'a
ña xa ndia nuu ndixa'an
ndia ndika'an ndoso ndia
tu'un Ndioxi. Saa ndakundi-
aka ra ndia kua'an ndia xi'in
ra chi iku nuu ñuu Betsaida.
Ra saa ndixaa ndia iku nuu
köo yuvi kan ndixkundee
ndia ña ndakindiee ndia.
11 Ra ta kundaa ini yuvi
nuu kua'an Jesús, ra saa
ndakundikun na kua'an na
sata va ra. Ra ta ndixaa na
nuu iin ra, ra saa ndaki'in
ra na, ra xa'a ra ndakani ra
nuu na ndia ku'va ke ka'ndia
chiñu Ndioxi nuu na. Ra
sanda'a tu ra na xi'i va.
12 Saa kuu, ra xa kua'an
kuaa va, ra saa kuyachin
uxi uvi saa ndia ita'an xi'in
Jesús ra ndika'an ndia xi'in
ra, kachi ndia saa:
—Tata, va'a ka na ka'an
kun xi'in na, ra na ku'un na
ndakindiee na, ra nduku na
ña kuxi na ndia ndia ka ñuu
ña ndo'ni yachin. Chi yo'o ra
köo mii vi ña kuxi na —kachi
ndia xi'in ra.
13 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ndia:
—Taxi ndo'o ña kuxi na
—kachi ra xi'in ndia.
Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa:
—Tata, ¿ndia mii kee ña
kuxi na? Chi takua u'un va
ku ixta, xi'in uvi tiaka va
ndiso ndi. Ra näni mii vi
ña yo'o kuxi na chi kua'a ni
kuvi na. Tu ku'un ka ndi
ndia ñuu va sata ndi ña kuxi
na —kachi ndia xi'in Jesús.
14 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra,
kachi ra saa:
—Ka'an ndo xi'in na ña
na ndakundee vii na, ra
ta uvi xikoxi ta uvi xikoxi
na ndakundee na —kachi ra
xi'in ndia.

Ra na ndakundee kan, ra
ku'va u'un mil kuvi niña tiaa
va.
15 Ra saa ndika'an ndia
xi'in na ña na ndakundee vii
na.
16 Ra ki'in Jesús u'un saa
ixta xi'in uvi saa tiaka, ra
ndoni'i ra nuu ra ndivi
ra ndataxi ra tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a ña. Ra te ndi'i
saa ndata'vi ra ña, ra taxi ra
ña nda'a ndia ita'an xi'in ra,
ña na ndata'vi ndia ña xi'in
na.
17 Ra xixi takundi'i va na
ndiakua nditiandiaa ini na.
Ra uxi uvi ka tuka chitu
ndaki'in ndia xi'in ña ndin-
doo ndoso.

Ka'an ra Pedro ña kuu Jesús se'e Ndioxi ra xaa sakaku yuvi

18 Saa kuu iin kii ndu'u
mitu'un saa Jesús ka'an ra
xi'in Ndioxi. Ra yachin
kan ndee uxi uvi saa ndia
ita'an xi'in ra. Ra saa ndin-
dakatu'un ra ndia, kachi ra
saa:
—¿Yoo kuvi yu'u kachi
yuvi? —kachi ra xi'in ndia.
19 Saa ndakuiin ndia, kachi
ndia saa:
—Sava na ka'an ña kuu
kun ra Juan ra sakuchi yuvi;
ra sava tu na ka'an ña kuu
kun ra Elías va; ra sava tu na
kachi saa ña kuu kun ndia
iin ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a va, ra ndati-
aku kun, kachi na xa'a kun
—kachi ndia xi'in ra.
20 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Ra ndo'o tu, ¿yoo kuvi
yu, tuvi ndo? —kachi ra xi'in
ndia.
Ra saa ndakuiin ra Pedro
kachi ra saa:
—Tata, yo'o kuvi Cristo, ra
ndikaxin Ndioxi sakaku na
yuuvi yo'o —kachi ra xi'in
Jesús.

Ka'an Jesús ndia ku'va ndo'o ra ta xa na kuvi ra

21 Ra ndika'an ni Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra, ña
na ndatü'un ndia xi'in ndia
nii yuvi xa'a ña ndika'an ra
Pedro.
22 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia, kachi ra saa:
—Yu'u, ra xaa yo'o, ra
xiniñu'u ndo'o ni yu, ra
ndia xikua'a ñuu Israel, xi'in
ndia sutu kuna'nu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra kundasi ni ndia yu'u, ra
ka'ni ndia yu'u, ndi su kii
ña uni ra ndatiaku va yu
—kachi ra xi'in ndia.
23 Ra ta ndi'i, saa ndika'an
ra xi'in takundi'i na ndee
kan, kachi ra saa:
—Tu ndia ndo kuni
kundikun yu'u, ra xiniñu'u
ka'ndia ini ndo xa'a mii ndo;
ra iin ndisaa kii ndakasoko
ndo cruz ndo, ra kundikun
ndo yu'u.
24 Saa chi yuvi na kuni
sakaku mii, ra na kan ku
na ndi'i xa'a va; ra na san-
doñu'u mii xa'a yu'u, kuvi
na kuchuun kaku va.
25 Ra va'a ni na sakanaa
yuvi iinii saa va ña yuuvi
yo'o, ndi su tu na sandoñu'u
va tu na nima na, saa ra köo
ya'vi ndiaa vi ña.
26 Ra tu ndia ndo kuka'an
nuu xa'a ña ndikun ndo
yu'u, xi'in xa'a ña saña'a yu,
ra kuka'an tu nuu yu'u va
kuni yu ndo'o ta xa na ndiko
yu xi'in ndiẹẹ yu, xi'in ndiẹẹ

Tata yu, xi'in na yii na kuu
tatun ra.
27 Ña ndaa ka'an yu xi'in
ndo, chi sava ndo'o na ndee
yo'o vichin, ra saa kuu tiaku
ka va ndo, ra kuni nuu va
ndo ña ka'ndia Ndioxi chiñu
—kachi Jesús xi'in na.

Ndaye'e Jesús nuu ndia ita'an xi'in ra

28 Ra xa ku'va una kii
ke ndiya'a ta ndika'an ra
tu'un yo'o xi'in na. Saa
ndaki'in ra kua'an ra iin iku
sukun ka'an ra xi'in Ndioxi,
ra kua'an ra Pedro, xi'in ra
Jacobo, xi'in ra Juan xi'in ra.
29 Ra sakan ta ka'an va ra
xi'in Ndioxi, ra saa ndasama
nuu ra, ra ndaye'e ña, ra
nduyaa ni tikoto ña ndixi ra,
ra iin yeye'e nduu ña, ra iin
ndiakua taxa taxa nduu ña.
30 Saa ndakoyo uvi tiaa
ndatu'un ndia xi'in ra. Ra ra
Moisés, xi'in ra Elías va kuvi
ndia.
31 Ra iin ndaye'e ndi'i nuu
ndita ndia, ra ka'an ndia
xi'in Jesús, xa'a ña ndo'o ra,
ña kuvi ra ñuu Jerusalén.
32 Ra nii kuni kusun ni
va ra Pedro, ra saa tu ndia
ita'an xi'in va ra, ndi su
ndikïxi ndia. Ña kan ke va'a
xini ndia ña ndaye'e Jesús,
xi'in uvi ndia ndita xi'in ra.
33 Ra ta sakan ndixikutia'a
ndia ndita xi'in Jesús; ra saa
ndika'an ra Pedro, xi'in ra
kachi ra saa:
—Tata Maestro, va'a ni
kuu ndee yo yo'o. Ra na
sava'a ndi uni ve'e tuvixin
vali, ra iin ña kuu ve'e yo'o,
ra iin ña kuu ve'e ra Moisés,
ra iin ña kuu ve'e ra Elías
—kachi ra xi'in Jesús.
Ra nii ndikundäa ini ra ni
ke ka'an ra xa'a vi.
34 Ra sakan ta ka'an va ra,
saa nduxinu viko sata ndia.
Ra ta xini ndia viko kan ra
ndiyu'vi ni ndia.
35 Ra tiañu viko kan tiaku
ndika'an Ndioxi, kachi ra
saa:
—Ra yo'o kuvi se'e yu, ra
ku'vi ni ini yu xini yu ra. Ra
na kandixa ndo ña ka'an ra
xi'in ndo —kachi ra.
36 Ra ta ndi'i ndika'an
Ndioxi, ra ndia mitu'un saa
va Jesús xini ndia ndichi. Ra
takundi'i tiempo kan ra ndia
nii yuvi ndindatü'un ndia
xi'in xa'a vi ña xini ndia.

Sanda'a Jesús iin ra lo'o kuu mii tachi ndiva'a

37 Ra ta ndituvi inka kii,
saa nandiko Jesús xi'in ndia
ndixa'an xi'in ra iku. Ra
kua'a ka vi yuvi xa ndee
ndiatun na ra.
38 Ra iin tiaa ra ndikaa
tiañu na kua'a kan, ra ndiee
ka vi ndika'an ra, kachi ra
saa:
—Tata Maestro, xaku
nda'vi yu nuu kun, ña na
sanda'a kun se'e yu, chi iin
mitu'un saa va kuvi ra nuu
yu.
39 Chi ta xaa tachi ndiva'a
yo'o, ra tiin ña ra, ra iin
sanda'yu ko'o ña ra, ra xa'ni
yi'i ña ra ndiakua lolo tava
ña yu'u ra. Ra xa ndiva'a ni
ña xi'in ra, ra xïin ña saña
ña ra.
40 Ra xa xaku nda'vi va yu
nuu ndia ita'an xi'in kun, ña
na tava ndia tachi ndiva'a
yo'o, ndi su ndikuchüun vi
ndia ña tava ndia ña —kachi
tiaa kan xi'in Jesús.
41 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:

—Ni va yuvi kuvi ndo'o ña kandïxa ndo. ¿Nichuun ndiee ni ini ndo? Kundiëe ka ini yu nuu ndo —kachi ra xi'in ndia.

Ra saa ndika'an ra xi'in tiaa kan, kachi ra saa:

—Na'a cho'o xi'in se'e kun —kachi ra.

42 Ra ta kuyachin ra lo'o kan ndixaa ra nuu Jesús, ra ndikun kuun tuku va tachi ndiva'a kan ra ñu'u, ra xa'a xa'ni yi'i tuku va ña ra. Ra saa ndukue'e Jesús xi'in ña, ra sanda'a ra ra lo'o kan, ra ndataxi ra ra nda'a iva ra.

43 Saa ra, ndakanda ni ini na ndee kan, xa'a chiñu ña ka'nu ni ña xa Ndioxi.

Ichi ña uvi ka'an Jesús xa'a ña kuvi ra

Ra nani saa kuu yuvi kan, ña ndakanda ini na ixto'ni na nuu Jesús xa'a ña xa ra. Ra saa ndika'an ra xi'in ndia ita'an xi'in ra, kachi ra saa:

44 —Kuni va'a so'o ndo, ña ka'an yu xi'in ndo, ra näa ini ndo xa'a ña. Chi yu'u, ra xaa yo'o, ra ndataxi na yu'u nda'a na saa ini xini yu'u —kachi ra.

45 Ra nii ndikundäa ini ndia ni xa'a ke kachi Jesús saa xi'in vi ndia. Chi ndasi va ña xini tuni ndia, ña kan ke ndinï'i xini ndia xi'in vi tu'un kan. Ra iyu'vi ni tu ndia ña ndakatu'un ndia Jesús va.

¿Yoo ku ra chee va'a ka?

46 Saa xa'a ndatu'un kuachi ndia ita'an xi'in Jesús, ña yo kuvi iin ndia kunuu ka'ndia chiñu, kachi ndia.

47 Ra kundaa va ini Jesús ña ndakani ini ndia. Ra saa tiin, ra iin ra lo'o xani ndichi ra xitia ra.

48 Ra ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:

—Yuvi na ndaki'in mani iin ra lo'o ta'an ra yo'o xa'a ña kandixa na yu'u, saa ra ndaki'in mani tu na yu'u va; ra na ndaki'in mani tu yu'u, saa ra, ndaki'in mani tu na ra ti'vi yu'u va. Ra tiaa ra köo ya'vi ndiaa, tuvi ndo, kuvi ra chee va'a ka va —kachi Jesús xi'in ndia.

Yuvi na kuëe kata'an xi'in yo kuvi na kua'an ndiee va yo

49 Ra saa ndika'an ra Juan xi'in Jesús kachi ra saa:

—Tata Maestro, xini ndi iin tiaa, ra tava ra tachi ndiva'a xi'in kivi kun. Ra ndika'an ndi xi'in ra, ña na kuniñü'u ka ra kivi kun, chi süvi ra ita'an xi'in yo kuvi ra —kachi ra.

50 Ra saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa xi'in ra:

—Säsi ndo nuu ra, chi yuvi na kuëe kata'an xi'in yo, kuvi na kua'an ndiee̱ va yo —kachi Jesús xi'in ra.

Nda'yu Jesús nuu ra Jacobo xi'in ra Juan

51 Ra ta xa kua'an kuyachin kii ña nandiko Jesús kunu'u ra ndivi, ra saa ndachikaa ndaku ni ini ra ña ku'un ra ñuu Jerusalén.

52 Ra saa chinuu ra sava ndia ita'an xi'in ra, kua'an ndia chi ñuu ña ndikun ndiaa chi Samaria, ña nduku ndia ve'e nuu kusun ra.

53 Ra ndixïin na ñuu kan taxi na ve'e kusun ra, saa chi kundaa va ini na ña ya'a ra kua'an ra chi ñuu Jerusalén.

54 Ra ta xini ra Jacobo
xi'in ra Juan ña xa na saa,
ra saa ndika'an ndia xi'in
Jesús, kachi ndia saa:
—Tata, ¿a kuni kun na
ka'an ndi xi'in Ndioxi, ra
sakuun ra ñu'u ña kee ndivi
ta ku'va xa ra Elías, ra na
ka'mi ndi'i ña na? —kachi
ndia.
55 Ra saa ndikokuiin Jesús
ndakoto'ni ra nuu ndia, ra
ndukue'e ra xi'in ndia, kachi
ra saa:
56 —Yu'u, ra xaa yo'o, ra
växi yu sandi'i yu xa'a yuvi,
chi na sakaku va yu kuvi na,
ña xaa yu —kachi ra xi'in
ndia.
Ra saa ndaki'in ndia
kua'an ndia inka ñuu va.

Yuvi na kuni kundikun sata Jesús

57 Sakan saa kuu Jesús
kua'an ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra ichi kan, ra saa
ndika'an iin tiaa xi'in ra,
kachi ra saa:
—Tata, ndia ndia ka mii
nuu kua'an va kun, ra ku'un
yu xi'in va kun —kachi ra.
58 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Yukuii, ra iyoo va yu'u
kava nuu kixi ri, ra saa tu
sàà va, saa chi iyoo va chi'yo
ri. Ndi su yu'u, ra xaa
yo'o, ra köo nuu kandu'u yu
—kachi Jesús xi'in ra.
59 Saa ndika'an tu Jesús
xi'in inka ra kachi ra saa:
—Na'a, na ko'o xi'in yu
—kachi ra xi'in ra.
Ra saa ndakuiin tiaa kan,
kachi ra saa:
—Tata, kundiatu ña'a kun
yu'u, ra na nduxin yu iva
yu. Saa ku'un yu xi'in kun
—kachi ra xi'in Jesús.
60 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Ndakoo na ndii, ra na
nduxin ta'an mii va na. Ra
kua'an va yo'o, ña ka'an
ndoso kun tu'un Ndioxi va
—kachi Jesús xi'in ra.
61 Ra saa ndika'an tuku
inka ra xi'in Jesús kachi ra
saa:
—Tata, kuni tu yu'u va
kundikun yu yo'o. Ndi su
kundiatu yu'u, ra na ku'un
yu ndiayu ta'an yu xi'in na
ve'e yu —kachi ra.
62 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Iin tiaa ra tiin xa'a
yata, ra ta'vi ra, ra küvi
ndikokuiin ra ndakoto'ni ra
chi sata ra, chi tu saa na sa
ra, saa ra, tivi va chichi ña
kua'an ra xi'in. Ra na xa
su'va, ra kuchüun vi na ki'vi
na nuu xa'ndia Ndioxi chiñu
—kachi Jesús.

10

Ti'vi Jesús uni xiko uxi tiaa kua'an ndia ka'an ndoso ndia tu'un Ndioxi

1 Ra saa kuu ndikaxin
Jesús uni xiko uxi tiaa,
ndia ndikun sata ra, ra ta
uvi, ta uvi chita'an ra ndia.
Ra chinuu ra ndia kua'an
ndia ka'an ndoso ndia tu'un
Ndioxi iin takundi'i ñuu nuu
ku'un ra.
2 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia, kachi ra saa:
—Ña ndixa ke iyoo kua'a
ni va yuvi kumani kuni so'o
tu'un Ndioxi. Ra ta ku'va
iyoo itu ña xa va'a sakee
va yo, ke iyoo na, chi xa
iyoo nduvi va na. Ña kan
ke xiniñu'u ni va ka'an ndo
xi'in Ndioxi ña na ti'vi ka ra,

na chindiee ta'an xi'in ndo,
chi lo'o ni va kuvi ndo'o na
ka'an ndoso tu'un ra.
3 Ra vichin kua'an ndo
sanduvi ndo ña ndika'an yu
xi'in ndo. Ra kuenda ni na
koo ndo, chi ta iyoo ndikachi
vali ri kua'an tiañu ndiva'yu
va ke iyoo ndo.
4 Ra nii leka ndo kanï'i
ndo, ra nii xu'un kanï'i
ndo, ra nii kü'un tu inka
na'a ndixan va ndo xi'in
ndo, ra nii kundïta ndo ña
ka'an ndioxi ndo xi'in na
ndakuta'an xi'in ndo ichi.
Chi iin ndaku ndaku na
ku'un va ndo.
5 Ra te xa na xaa ndo
iin ve'e, ra xi'na ka va na
ka'an ndioxi ndo xi'in na
kachi ndo su'va: "Ña va'a na
koo xi'in ndo'o na ndee ve'e
yo'o", kachi ndo xi'in na.
6 Ra tu iyoo yuvi na iyoo
ña va'a ini, saa ra ni'i ka na
ña va'a kua'an xi'in ndo, koo
xi'in va na, ra tu köo na, saa
ra ndiko ña va'a yo'o ku'un
ña xi'in va ndo.
7 Ra ve'e nuu ndaki'in
mani na ndo'o ke na koo ndo
xi'in va na. Ra na kuxi ndo
ña taxi na kuxi ndo, ra na
ko'o tu ndo tiakuii ra taxi
na nda'a va ndo. Saa chi
takundi'i na xachiñu, ra iyoo
va ichi na ña koo ya'vi na.
Ra xïka ndo ta ve'e ta ve'e
na kusun ndo.
8 Ra te na xaa ndo iin ñuu,
nuu ndaki'in mani na ndo'o,
ra taxi na ña'a kuxi ndo xi'in
na, ra na kuxi va ndo ña.
9 Ra tu iyoo na xi'i ñuu nuu
xaa ndo, ra na sanda'a va
ndo na. Ra ka'an ndo xi'in
takundi'i yuvi, kachi ndo
saa: "Xa kuyachin Ndioxi
nuu yo ña ka'ndia ra chiñu",
kachi ndo xi'in na.
10 Ra tu ndixaa ndo iin ñuu
ra ndixïin na ndaki'in mani
na ndo'o, saa ra na kee ndo
ku'un va ndo ra ka'an ndo
xi'in na kachi ndo saa:
11 "Ndia yaka ñuu ndo ña
chichi xa'a ndi ke na sakoyo
va ndi, ra saa ke kundaa ini
ndo ña kundasi ndo tu'un
Ndioxi, ra na kundaa ini
ndo, chi xa kuyachin ni va
Ndioxi ña ka'ndia ra chiñu
nuu ndo", kachi ndo xi'in
na —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.
12 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Ña ndaa ka'an yu xi'in
ndo, chi kii ña sandaku
Ndioxi kuachi na yuuvi yo'o,
ra chee ni ka va ña ndo'o
na ñuu nuu xïin na ndaki'in
na tu'un Ndioxi vichin nuu
na ñuu Sodoma, na sandi'i
Ndioxi xa'a xina'a —kachi ra
xi'in ndia.

Ndo'o ni yuvi na xïin
ndaki'in ichi Ndioxi

13 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa:
—¡Nda'vi ni na ñuu
Corazín, xi'in na ñuu
Betsaida! Chi kua'a ni ña
xitu'un xa yu ñuu na, ra
nindïko ini na. Ra tu ñuu
Tiro xi'in ñuu Sidón ndixa
yu ña xitu'un yo'o, saa ra
xa yachi vi nandiko ini na
kan, ra xa ndakundixi nda'vi
va na iin tikoto ña tumi ña
kue'e ni, ra xa ndakundee va
na nuu yaa nu'u, ña ndaña'a
na mii na ña xa nandiko ini
na xa'a kuachi na.
14 Ra ndo'o ni ka va na
ñuu Corazín, xi'in na ñuu
Betsaida, nuu na ñuu Tiro,
xi'in na ñuu Sidón, kii ña
sandaku Ndioxi kuachi xi'in
na yuuvi yo'o.

15 Ra ndo'o, na ñuu Capernaum, ra kua'a ni va ña
xitu'un xa yu xini ndo. Ndi
su ndixïin ndo kandixa ndo,
ra ku'un va ndo ndivi tuvi
ndo, ndi su ¡nda'vi ni ndo!,
saa chi, ndia ndiaya ka'nu va
saxinu Ndioxi ndo'o —kachi
Jesús xi'in na ñuu kan.
16 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra,
kachi ra saa:
—Na xini so'o tu'un ña
ka'an ndo, ra tu'un yu'u va
ke xini so'o na. Ra na kundasi ndo'o, ra yu'u va kuvi ra
kundasi na. Ra na kundasi
yu'u, ra ra ti'vi yu'u xaa
va yu kuvi ra kundasi na
—*kachi ra.

Xa nandiko ndia uni xiko uxi

17 Ta nandiko ndia uni
xiko uxi ndaxaa ndia, ra
kusii ka vi ini ndia ndixaa
ndia nuu Jesús, ndatu'un
ndia xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata, xi'in kivi kun
tava ndi takundi'i nuu tachi
ndiva'a. Ra kandixa va ña
kee ña kua'an ña xi'in ndiee
kun —kachi ndia xi'in ra.
18 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ña ndixa ke, xini va
yu kẹe timia'a ndivi. Ra
iin ta ndakava taxa, saa
ndakava ri ndia nuu ñu'u chi
ndikundiëe ri xi'in Ndioxi.
19 Ra yu'u kuvi ra taxi
ndiẹẹ nda'a ndo, ña kuañu
ndo koo xi'in tisu'ma; ra sa
tiaa tu ndo nuu ña ndiva'a
va. Ra ndia nii ña ndö'o ndo.
20 Ra na kusïi ini ndo ña
kandixa tachi ndiva'a ndo'o,
chi na kusii ini ndo xa'a ña
xa ndika'yu kivi ndo nuu
tutu Ndioxi ña ndu'u ndivi
va —kachi Jesús xi'in ndia.

Kusii ni ini Jesús

21 Ra mii hora kan tiaa
nii kusii ini Jesús xi'in ndiee
Tachi Yii Ndioxi, ra ndika'an
ra kachi ra saa:
—Ndasaka'nu yu yo'o,
Tata Ndioxi, saa chi yo'o
kuvi ra xa'ndia chiñu ndivi
ra saa tu ñu'u va, saa chi
chikaa se'e va kun ña va'a
yo'o nuu na ndichi xi'in na
kundaa ni ini, ra ndaña'a va
kun ña nuu na nda'vi, na
kundäa ini, na iyoo ta ku'va
iyoo na kuachi vali, ra saa xa
kun, Tata, chi saa kuni mii
kun koo va —*kachi Jesús.
22 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in yuvi kan kachi ra saa:
—Tata yu kuvi ra ndataxi
takundi'i ña'a nda'a yu, ra
ndia nii na xïni yo kuvi yu'u,
ra kuu se'e Ndioxi, chi indaa
Tata va yu kuvi ra kundaa
ini yo kuvi yu, ra ndia nii tu
na xïni yo kuvi ra kuu Tata
va yu, chi indaa mitu'un
yu'u ra kuu se'e va ra kuvi
ra xini yo kuvi ra, ra yu'u
va kuvi ra □ndaña'a Tata yu
nuu na kuni mii yu —kachi
ra.
23 Ra saa ndikoni'i Jesús,
ra ndika'an ra xi'in takua
mii ndia ita'an xi'in ra, kachi
ra saa:
—Va'a ni □kee na □xini
nuu ña kuu, ña xini ndo yo'o
vichin;
24 ra ka'an yu tu'un yo'o
xi'in ndo, saa chi kua'a ni na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, xi'in na xikuu rey, ra
kuni ni na kuni na ña xini
ndo yo'o vichin, ra ndixïni
na ña; ra kuni ni tu na kuni
so'o na ña xini so'o ndo yo'o

vichin va, ndi su ndixïni so'o
na ña —kachi ra xi'in ndia.

Chiñu va'a ña xa iin tiaa
ra ñuu Samaria

25 Ra saa ndakundichi
iin ra maestro xini ndiayu
Ndioxi ra kuyachin ra nuu
iin Jesús ra ndika'an ra xi'in
ra ña kuni ra kotondoso ra
ra. Ra kachi ra saa:
—Tata Maestro, ¿ni ke
xiniñu'u sa yu ña va'a ni'i yu
kutiaku yu xi'in Ndioxi ndia
ndikaa ndiku'un? —kachi ra
xi'in Jesús.
26 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—¿Ni ke kachi ndiayu
Ndioxi ña tiaa ra Moisés
xina'a? Ra ni ke kachi ña
ña ka'vi kun ña? —kachi ra
xi'in ra.
27 Ra saa ndakuiin ra mae-
stro kan kachi ra saa:
—Su'va va ke kachi ña:
"Na ku'vi ini yo kuni yo
Ndioxi xi'in ndinuni nima
yo, xi'in takundi'i ña tiaku
yo, xi'in takundi'i ndie̱e̱ yo,
xi'in takundi'i ña xini tuni
yo; ra ta ku'va ku'vi ini yo
xini yo mii yo, saa na ku'vi tu
ini yo kuni yo inka na ta'an
va yo", kachi ña —kachi ra
xi'in Jesús.
28 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Va'a va ndakuiin kun.
Ra tu na sa kun ña ka'an
ña, saa ra ni'i va kun kuti-
aku kun xi'in Ndioxi —kachi
Jesús xi'in ra.
29 Ra ña kuni ra maestro
xini ndiayu Ndioxi kan ña
ndasa va'a ra mii va ra
ke ndindakatu'un ra Jesús,
kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi na ta'an yo
tuvi yo'o, Tata? —kachi ra
xi'in ra.
30 Ra saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in ra kachi ra
saa:
—Saa ndo'o iin tiaa ra ke̱e
ñuu Jerusalén, ra kua'an ra
chi ñuu Jericó. Ra ichi
kan ndakoyo ndia kui'na, ra
ndaki'in ndi'i ndia ña'a ra,
ra ndia tikoto va ra ndaki'in
ndia. Ra kani ni ndia ra; ra
iin satakue'e ndi'i ndia ra; ra
salo'o kuvi ra.
31 Ra saa ndiya'a sana iin
sutu kua'an ra ichi kan, ra
ta xini ra kandu'u ra takue'e
kan, saa ra iin xiyo xiyo va
ndiya'a ra kua'an ra.
32 Ra saa kuu ra ndiya'a tu
iin ra ndiso chiñu xi'in ve'e
ñu'u ka'nu va, ra se'e xikua
ra Leví kuvi ra. Ra ta xini
ra kandu'u ra takue'e kan,
ra iin xiyo xiyo ndiya'a tu ra
kan va kua'an ra.
33 Ra saa ndiya'a tu iin ra
kee ñuu Samaria va kua'an
ra ichi kan, ra ta xini ra
kandu'u ra takue'e kan, ra
kunda'vi ka vi ini ra xini ra
ra.
34 Ra saa kuyachin ra nuu
kandu'u ra takue'e kan, ra
xatatan ra ra. Xi'in aceite
xi'in vino, ra saa chiku'ni ra
tikoto nuu takue'e. Ra ta
ndi'i saa sandaa ra ra sata
burru sana ra, ra ndaki'in
ra ra, kua'an ra xi'in ra ve'e
tatu nuu kixi yuvi na xika
ichi, ra ikan xindiaa ra ra.
35 Ra ta ndituvi inka kii,
ra saa tava ra uvi xu'un ña
nani denario, ra taxi ra ña
nda'a ra xi'in ve'e kan. Ra
ku'va uvi kii ke cha'vi ra
tiaa ra xi'in ve'e kan. Ra
ndika'an ra xi'in ra, kachi ra
saa: "Kondiaa lo'o ra yo'o;
ra tu na kuniñu'u ka kun
xu'un kun xi'in ra, ra ta xa

na ndiko yu saa ndacha'vi yu
ña nuu kun”, kachi ra su'va
xi'in tiaa kan —*kachi Jesús
xi'in ra xini ndiayu Ndioxi
kan.
36 Saa nindakatu'un Jesús
ra maestro xini ndiayu
Ndioxi, kachi ra saa:
—¿Ndia iin ndia uni kan
kuvi ndia kuu ta'an tiaa ra
takue'e xa ndia kui'na kan
tuvi yo'o? —kachi ra xi'in ra.
37 Saa ndakuiin ra maestro
xini ndiayu Ndioxi kan kachi
ra saa:
—Ra kunda'vi ini xini ña'a
kuvi ra, tuvi yu'u —kachi ra.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ra kachi ra saa:
—Va'a ni va ndakuiin kun.
Kua'an, ra saa ke na sa tu
yo'o va —kachi Jesús xi'in
ra.

Ña Marta xi'in ña María

38 Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ra ndixaa ndia iin
ñuu lo'o, nuu iyoo iin ña'a
ña nani Marta ra ndaki'in
mani ña ndia ve'e ña.
39 Ra iyoo iin ku'vi ña
ña nani María. Ra ta
ndixaa Jesús ve'e na, ra saa
ndakundu'u ña María xini
so'o ña ña ndakani ra.
40 Ndi su ña Marta ra
tiaa ni ndi'i ini ña chi iyoo
ni chiñu nuu ña, ra saa
kuyachin ña nuu Jesús, ra
ndika'an ña xi'in ra, kachi
ña saa:
—Tata, ¿a ki'in kun
kuenda? Ra na ka'an kun
lo'o xi'in ña María, ku'vi yu,
ra na chindiee ta'an ña xi'in
yu. Saa chi ndakoò ndi'i va
ña chiñu nda'a yu —kachi
ña xi'in Jesús.
41 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ña:
—Marta, Marta, ña ndixa
ke ndiee ni ndi'i ini va kun,
chi iyoo ni chiñu nuu kun ña
sandi'i yo'o.
42 Ndi su iyoo va iin chiñu
ña xiniñu'u va'a ka, ra ña
María ra chiñu va'a va ke
ndikaxin ña, chi ndu'u ña
xini so'o ña. Ra ndia nii
na kindiäa ña yo'o nda'a ña
—kachi ra xi'in ña Marta.

11

Saña'a Jesús ndia ita'an xi'in ra ña ka'an ndia xi'in Ndioxi

1 Saa kuu iin kii kẹe
Jesús kua'an ra ka'an ra
xi'in Ndioxi. Ra ta ndi'i
ndika'an ra xi'in Ndioxi, ra
saa ndika'an iin ra ita'an
xi'in ra kachi ra saa xi'in ra:
—Tata, sa ña mani saña'a
kun ndu'u ka'an ndi xi'in
Ndioxi, ta xa ra Juan, ra
sakuchi yuvi, ña saña'a ra
ndia xita'an xi'in ra ña ka'an
ndia xi'in Ndioxi —kachi ra
xi'in Jesús.
2 Saa ndakuiin Jesús, kachi
ra saa xi'in ndia:
—Ta ka'an ndo xi'in
Ndioxi, ra su'va ke na kachi
ndo xi'in ra:
Tata ndi, ra iyoo ndivi, yii ni
na koo kivi kun.
Ra na kixi kun ka'ndia kun
chiñu nuu ña yuuvi
yo'o.
Ra ta xa kun ndivi ke na sa
kun nuu ñu'u yo'o va.
3 Ra iin takundi'i kii na taxi
kun
ña xiniñu'u nuu ndi kuxi
ndi;
ra na kumäni ña.
4 Ra na saka'nu ini kun xa'a
kuachi ndi,
ta ku'va □xa mii ndi ña □xa
ka'nu ini ndi

xa'a kuachi yuvi na ⸮xa ña
vä'a xi'in ndi.
Ra täxi kun koyo ndi nda'a
ña vä'a;
chi na ndaki'in va kun ndu'u
nda'a ña,
kachi ndo xi'in Ndioxi
—kachi Jesús xi'in
ndia.
5 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Tu ndia iin ndo ra iyoo
iin ra ita'an xi'in ndo, na
kachi yo. Ra na kee ndo
ku'un ndo ve'e ra iin sava
ñuu. Ra ka'an ndo xi'in ra,
kachi ndo saa: "Ñani, na
chindiee kun lo'o uni xita
yu'u.
6 Saa chi iin ra ita'an xi'in
yu sakan xaa ve'e yu, ra köo
ña taxi yu kuxi ra", kachi
ndo.
7 Ra saa ndakuiin ra ita'an
xi'in ndo kan, kachi ra saa:
"Sandï'i kun yu'u ñani, chi
xa ndasi tuun va yu ye'e. Ra
xa ra kixi va kuvi yu xi'in
se'e vali yu, ra küvi ndakoo
yu taxi yu ña nda'a kun", na
kachi ra xi'in ndo.
8 Ra tu na ndakoo ra, ra
süvi xa'a ña ita'an ra xi'in
ndo ke ndakoo ra taxi ra
ña nda'a ndo. Chi xa'a ña
ndiee ni sandi'i ndo ini ra,
ña kani nda'a ndo ye'e va
ra ke, ndakoo ra taxi ra ña
xiniñu'u nuu ndo nda'a ndo.
9 Ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo vichin: Ra na nduku
ndo ña kumani nuu ndo
nuu Ndioxi, ra taxi va ra
ña nda'a ndo; ra na nan-
duku ndo ña xiniñu'u nuu
ndo, ra chindiee ta'an va ra
xi'in ndo ña ndani'i ndo ña;
ra na kani nda'a ndo ye'e,
ra ndakuiña va ra ye'e nuu
ndo.
10 Chi na nduku ña'a ña
kumani nuu na nuu Ndioxi,
ra ni'i va na ña; ra na nan-
duku ña, ra ndani'i va na
ña. Ra na ka'an xi'in ra, ra
ndakuiña va ra ye'e nuu na.
11 'Ra tu ndia ndo'o na iyoo
se'e, ra na nduku na xita nuu
ndo kuxi na, ¿ra ama taxi
ndo yuu nda'a na kaxi na?
Ra tu nduku tu na tiaka nuu
ndo kaxi na, ¿ra ama taxi tu
ndo koo nda'a na kaxi na?
12 Ra tu ndivi tu na nduku
na nuu ndo kaxi na, ¿ra ama
taxi tu ndo tisu'ma nda'a na
kaxi na, su täxi ndo ri?
13 Saa chi ndo'o, ra va'a
ni yuvi kuachi kuvi va ndo,
ndi su xini va ndo taxi ndo
ña va'a nda'a se'e ndo. ¡Ra
ña kuu Tata yo Ndioxi, ra
va'a, ra köo ndia nii kuachi,
ña kan ke kundaa kaxi va
ini yo ña taxi va ra ña va'a
ni ña kuu Tachi Yii ra nda'a
takundi'i yuvi na nduku ña
nuu ra! —kachi Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra.

Chikaa na kuachi siki Jesús ña kuu mii ra ndiẹẹ kiti ndiva'a

14 Ra saa tava Jesús tachi
ndiva'a ini iin tiaa ra mi'mi.
Ra ta kita su'va ña ndiva'a
kan, saa ra ndikun ndaka'an
va ra, ra ndakanda ka vi ini
yuvi na xini ña nduva'a ra.
15 Ra saa ndika'an sava na
kachi na saa:
—Ndiẹẹ ri Beelzebú, mii
ri kuchee va'a nuu takundi'i
ña ndiva'a va ke iyoo xi'in
ra, ña kan ke va'a tava ra
tachi ndiva'a. —⸮kachi na
xa'a Jesús.
16 Ra sava tu na ka'an xi'in
Jesús, ña na sa ra iin ña
ndichi nuu ndivi va kuni na,
ña ixtondoso na ra, ra a

ndixa xi'in ndiẹẹ Ndioxi ke
tava ra tachi ndiva'a ká'án
na, chi ndikandïxa na ra.
17 Ra xa kundaa kua'a va
ini Jesús ña ndakani ini na.
Ra saa ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
—Iin ñuu nuu kata'an
xi'in ta'an mii yuvi, ra
kuchüun vi na ña koo na, chi
ndi'i va xa'a na. Ra saa tu iin
ve'e nuu kata'an xi'in ta'an
mii va yuvi, chi kuchüun na
koo vi na, chi ndi'i va xa'a
na.
18 Ra ku'va saa ke iyoo tu
ri ndiva'a va, saa chi tu na
ndukuiin ri, ra kanita'an ri
xi'in ta'an mii ri. ¿Ra a
kuchuun ri koo ri, tuvi ndo?
Ra su'va ke kachi yu xi'in
ndo, saa chi ka'an ndo ña
tava yu tachi ndiva'a xi'in
ndiee ri ndiva'a.
19 Ra tu ndixa xi'in ndiẹẹ
kiti ña'a ke tava yu tachi
ndiva'a, na kachi yo, saa
ra, ¿yoo ndiee ke tava tu
na ita'an xi'in ndo'o tachi
ndiva'a, tuvi ndo? Ra na
kundaa ini ndo chi süvi saa
iyoo ña. Ra mii na ñaa na
sayukun kuachi xi'in va ndo,
saa chi na ya'a xini va kuvi
ndo.
20 Saa chi yu'u, ra xi'in
ndiẹẹ Ndioxi va ke tava yu
tachi ndiva'a. Ra na kundaa
ini ndo chi xa xaa va Ndioxi
ña ka'ndia ra chiñu nuu ndo
—kachi Jesús xi'in na.

21 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:
—Kiti ña'a, ra ta iyoo iin
tiaa ra ndaku ni, saa va ke
iyoo ri. Saa chi tiaa ra ndaku
ni, ra iin su'va va iyoo ra
xi'in ichi ña täxi ra ki'vi ra
kui'na sakui'na ra ve'e ra.
22 Ndi su tu na kixi inka ra
ndaku va'a ka nuu ra, ra ra
ndaku kan kuvi ra sa tiaa va,
ra kindiaa ndi'i va ra ña'a
ra. Ra ndata'vi ra ña xi'in
na ita'an xi'in va ra —kachi
Jesús xi'in na.
23 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Na xïin ku'un ndiẹẹ yu,
ra kuachi va ke iyoo na xi'in
yu. Ra na xïin sakee xi'in
yu, ra na kan kuvi na sandi'i
xa'a chiñu va yu —kachi ra.

Nandiko tuku va tachi ndiva'a nuu kee ña

24 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Ta xa kee tachi ndiva'a
ini iin yuvi ra su'va va ke xa
ña: kee ña ra ndaki'in ña
kua'an ña iinii kuvi iku yuu,
chi nuu köo ndia nii ña'a,
nuu ichi ni, ña xika nduku
ña nuu koo ña ndakindiee
ña, ndi su ndanï'i ka ña nuu
koo ña.
25 Saa ra ka'an ña xi'in mii
ña kachi ña saa: "Va'a ka va
na nandiko yo ve'e chi nuu
kee yo", kachi ña. Ra saa te
nandiko ña ndaxaa ña nuu
ndixiyo ña, ra ndia nii ka
ña'a köo ve'e kan, ra va'a ka
vi ndati'vi na, ra vii ka vi
nduu ve'e kan xa na.
26 Ra saa ndaki'in tuku
tachi ndiva'a kan kua'an ña,
ra nanduku ña inka uxa
nuu tachi ndiva'a, ña kini
ni ka nuu mii ña xaa xi'in
ña, ra saa nandee takundi'i
ña ini ve'e kan, ña koo ña.
Saa ra yuvi na ndo'o saa
ña xindikaa tachi ndiva'a ini
na, ra na ndiee ka ndasa va
kuvi na, nuu ña ndixiyo na
ta yachi —kachi Jesús xi'in
na.

Yuvi na va'a ni ka kee

27 Ra ta sakan sandi'i Jesús
ndika'an ra xi'in na, saa ra
tu'va ndika'an va iin ña'a ña
ndikaa tiañu yuvi kan kachi
ña saa xi'in ra:
—Va'a ni kee ña'a ña
sakaku yo'o, ra sakua'nu ña
yo'o —kachi ña xi'in ra.
28 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Va'a ni ka va kee yuvi
na xini so'o tu'un Ndioxi, ra
kandixa na ña ka'an ra xi'in
na —kachi ra.

Nduku yuvi na xïin kandixa ña xitu'un nuu Jesús

29 Ra saa kuu ra kua'a ka vi
yuvi xa'a ndakuta'an nuu
iin Jesús, ra saa ndika'an ra
xi'in na kachi ra saa:
—¡Ndiva'a ni ini yuvi na
ndee tiempo vichin! Chi
nduku na seña nuu yu, ña
kuni na kotondoso na yu'u.
Ndi su ndia nii ka seña sä
yu kuni na. Chi ña kuni na
kuvi ta'an ña ndo'o ra Jonás
xina'a va.
30 Chi ta ku'va ndo'o ra
Jonás, ra ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a, ña
ndixikuu ra iin seña nuu
yuvi vä'a, na ñuu Nínive, ra
saa ke ndo'o tu yu'u, ra xaa
yo'o va, kuni yuvi na ndee
tiempo vichin.
31 Ra kii ña sandaku
Ndioxi kuachi na yuuvi yo'o,
saa ke ndakundichi tu ña
reina ña kee chi nínu nuu
ka'an na kuu sur, ña taxi ña
kuachi xa'a ndo. Chi xïin
ndo kandixa ndo ña ka'an
yu. Saa chi ña reina kan,
ra kani ni va kee ña kixi ña
xini so'o ña tu'un ndichi ña
sakua'a ra rey Salomón na
xina'a. Ra na kundaa ini
ndo, chi ka'nu ni ka va ra
iin yo'o vichin nuu ra rey
Salomón, ra xïin ndo kuni
so'o ndo ña ka'an ra.
32 Ra saa ke sa tu na ñuu
Nínive va, chi taxi tu na
kan va kuachi xa'a ndo'o na
ndee tiempo vichin, te xa na
xaa kii ña sandaku Ndioxi
kuachi na yuuvi yo'o. Chi
na ñuu Nínive, ra nandiko
va ini na nuu Ndioxi ta xini
so'o na, ña ndika'an ndoso
ra Jonás, ra na kundaa ini
ndo, chi ka'nu ni ka va ra
iin yo'o vichin nuu ra Jonás,
ra xïin ndo nandiko ini ndo
—kachi Jesús xi'in na.

Ta iyoo ñu'u kàà saa iyoo nduchi nuu yo

33 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:
—Yuvi na ndatuun ñu'u,
ra chikäa se'e na ña, ra
nii kuëe chindiee tu na iin
xiko'o va nuu ña. Chi
nuu sukun va chindu'u na
ña, ra saa ke va'a ye'e
nuu takundi'i na kua'an ki'vi
ve'e.
34 Ra saa ke iyoo tu nduchi
nuu va yo, saa chi ta iyoo
ñu'u ña tuun, va ke iyoo ña.
Ra tu ña va'a kuvi ña, saa
ra ye'e ndi'i tu iki kuñu va
yo, ra tu ña vä'a va kuvi tu
nduchi nuu yo, saa ra nuu
ñaa va iyoo iki kuñu yo.
35 Ña kan ke na ki'in ni ndo
kuenda xi'in mii ndo xi'in
ñu'u ña ye'e nuu ndo; chi
koto nda'va ña, ra kuñaa
ndi'i nuu iki kuñu ndo.
36 Saa chi tu iinii saa iki
kuñu ndo ke ye'e, ra ndia nii
lo'o ka ña ñaa köo xi'in ña,
ra saa ke va'a kuni kaxi ndo
takundi'i va ña'a, ra ta ku'va
iyoo ñu'u ña tuun ve'e, saa

ke na koo ndo —kachi Jesús
xi'in na.

Ka'an Jesús xi'in ndia
fariseo xa'a chiñu ki'vi ña xa
ndia

37 Ra saa te sandi'i Jesús
ndika'an ra, ra saa ndika'an
iin ra fariseo xi'in ra ña
na ku'un ra kuxi ra xi'in
ra ve'e ra. Ra saa ndixaa
Jesús ndiki'vi ra ve'e ra, ra
ndakundu'u ra nuu mesa
xi'in ra.
38 Ra nindä'a vi Jesús ra
ndakundu'u ra. Saa ra
ndakanda ka vi ini ra fariseo
kan xini ra ra ña nindä'a ra,
chi ña yuna'a ndia fariseo
kan, ra xi'na ka va nda'a
ndia a saa xixi ndia.
39 Saa ra kundaa va ini
Jesús ña ndakani ini ra
fariseo kan, ra saa ndika'an
ra xi'in ra, kachi ra saa:
—Ndo'o, ndia fariseo, ra
ta iyoo ko'o xi'in vaso ña
ndakatia na sata, ra chi ini
tu ña yakua va, saa iyoo ndo.
Saa chi sata va ndo ke savi
ni ña'a, ndi su nima ndo, ra
iin chitu ndaa va ña kui'na,
xi'in ña kini.
40 ¡Ra Ki'vi ni ndo!, saa chi,
¿a kundäa ini ndo Ndioxi va
kuvi ra xava'a iki kuñu ndo,
ra xava'a tu ra nima va ndo?
41 Ña kan ke tu ndinuni ni
nima ndo na taxi ndo ña'a
nda'a na nda'vi, ra saa ke
kindoo va'a ndo nuu Ndioxi.
42 ’Ndi su, ¡Nda'vi ni
ndo'o, ndia fariseo!, chi
xu'un lo'o ña ki'in ndo xa'a
iku menta, xi'in takuu ruda,
xi'in ndia ndia ka iku, va
ke cha'vi ndo nuu. Ndi su
ndï'i vi ini ndo ña sa ndo ña
ndaku xi'in yuvi ta'an ndo;
ra ni kü'vi tu ini ndo xini ndo
Ndioxi va. Ra ña xiniñu'u sa
ndo ke na ku'vi ini ndo kuni
ndo Ndioxi, ra nii na näa tu
ini ndo ña cha'vi ndo nuu
ña'a ña kuu mii va ndo.
43 ’¡Ra nda'vi ni ndo'o,
ndia fariseo!, saa chi ta
kua'an ndo ve'e ñu'u ra kuni
ni ndo kundee ndo tiayu na
kuna'nu; ra saa tu ta xika
ndo nuu ya'vi va, saa chi
kuni ni ndo ña na sato'o yuvi
ndo'o.
44 ’¡Ra nda'vi ni ndo'o,
ndia fariseo!, saa chi ta iyoo
yavi nuu ñu'u ndii ña kuëe
ña'a tuni ka, ra ya'a yuvi
xañu na ña kua'an va na,
chi kundäa ini na, ndi su xa
kuyakua va na, ra saa va ke
iyoo ndo —kachi Jesús.
45 Ra saa ndakuiin iin
ra maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, kachi ra saa:
—Tata Maestro, ña kachi
kun saa, ra ndia ndu'u va
kuvi ndi ya'a yu'u kun xi'in
—kachi ra.
46 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—¡Saa iin tu ndo'o, ndia
saña'a ndiayu Ndioxi va!
Saa chi sakuiso ndo yuvi iin
ña'a ña kundiëe na xi'in; ra
mii tu ndo, ra ndia nii lo'o
ndï'i ini ndo kuiso ndo ña.
47 ’¡Ra nda'vi ni ndo! Saa
chi ndasava'a ndo kaka na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ra mii va tu na xii
xikua ndo kuvi na xa'ni ña'a.
48 Ra ña ndasava'a ndo
kaka na vichin, ra kuni kachi
ña saa, ña iin yu'u kuvi va
ndo xi'in na xii xikua ndo;
chi na kan kuvi na xa'ni
ña'a, ra ndo'o tu ndasava'a
kaka va na.
49 ’Ña kan ke ndichi ni
ndika'an Ndioxi kachi ra
saa: “Ti'vi yu na ku'un na

ka'an ndoso na tu'un yu, ra
ti'vi tu yu na xika chiñu nuu
va yu ku'un na nuu na ñuu
Israel, ra sava na ka'ni na; ra
sava tu na taxi va na”, kachi
ra xa'a ndo.
50 Ra ndo'o, na ndee
vichin kuvi na nduku Ndioxi
kuenda nuu xa'a nii tu
ndia ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi te yachi, te sakan
ndixkundu'u ña yuuvi, iin
saa ndia vichin va.
51 Ra ndia xa'a nii ra Abel,
iin saa ndia xa'a nii ra
Zacarías ra ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a, ra xa'ni
na nuu altar yii ini ve'e ñu'u
ka'nu, xi'in nuu xa'ni na
kiti ri soko na nuu Ndioxi.
Ra xa'a ndia yo'o ke ka'an
Ndioxi kuachi nuu ndo'o, na
ndee tiempo vichin —kachi
Jesús.
52 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—¡Nda'vi ni ndo'o ndia
saña'a ndiayu Ndioxi! Saa
chi xa iyoo va ña xiña ña
ndichi nuu ndo, ña va'a na
ki'vi ndo ye'e Ndioxi, ndi su
xïin ndo ki'vi ndo, ra nii täxi
tu ndo ki'vi inka yuvi, na
kuni ki'vi va —kachi ra.
53 Ra te sandi'i Jesús
ndika'an ra tu'un yo'o, saa
ra ndisaa ka vi ini ndia
fariseo xi'in ndia maestro
ndia saña'a ndiayu Ndioxi
xini ndia ra. Ra saa xa'a
ndia ke'e ta'an ndia xi'in ra,
ña ndindakatu'un ni ndia ra.
54 Saa chi kuni ndia ña
na ka'an ra iin tu'un ki'vi
te ndatu'un ra. Ra saa
ke kuchuun ndia taxi ndia
kuachi xa'a ra nuu na chiñu.

12

Ka'an Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra ña na sä ndia ta xa ndia fariseo

1 Ra sakan saa kuu ndia,
ra saa kua'a ka vi mil
yuvi ndakaya, ra iin ndiakua
chinda'ni ta'an na. Ra saa
xa'a Jesús ka'an ra xi'in ndia
ita'an xi'in ra kachi ra saa:
—Kuenda ni koo ndo xi'in
ndia fariseo. Saa chi ta iyoo
ixan iyá ña kuu ndavi ña
keẹ xi'in xita va'a, va ke iyoo
ndia. Saa chi ka'an ndia xa'a
ña va'a, ra xa tu ndia ña vä'a
va.
2 Ndi su vaxi kii ra ndatuvi
ndi'i va xa'a ña □xa se'e ndia
vichin. Saa chi takundi'i ña
iyoo se'e nuu yuvi vichin, ra
ndatuvì ndi'i va xa'a ña vaxi
kii.
3 Ra takundi'i ña ndatu'un
se'e ndo chi nuu ñaa, ra
ndita tuvi va ña kuni so'o
yuvi; ra ña ndatu'un se'e
ndo chi ini ve'e, ña ndasi
tuun, ra vaxi kii ra kun-
daa ndi'i va ini na xa'a ña
—kachi Jesús xi'in ndia.

Saña'a Jesús yoo ña na yu'vi yo Ndioxi

4 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Ndo'o, ndia ita'an xi'in
yu, kuvi ndia ka'an yu xi'in,
ña na kuayü'vi ndo nuu na
xa'ni ndii. Chi takua iki
kuñu va ke xa'ni na, ndi
su kuchüun vi na sandi'i na
xa'a ña ku nima yuvi.
5 Ra na ka'an yu xi'in ndo
ra kundaa ini ndo yoo kuvi
na xiniñu'u yu'vi ndo kuni
ndo: ra ra yu'vi ndo kuni
ndo kuvi Ndioxi, saa chi
ra kan kuvi ra iyoo ndiayu
nda'a ña kindiaa ra ña tiaku
ndo, ra te ndi'i, ra iyoo tu

ndiayu nda'a ra ña chikaa ra
nima ndo ndiaya va. Ra ra
kan va kuvi ra na yu'vi ndo
kuni ndo.
6 ’Ra xa kundaa va ini ndo,
chi saa vali, ra nuu ni va
ixiko na ri; chi u'un vi ri uvi
xu'un vali. Ndi su Ndioxi
ra näa vi ini ra xa'a ri. Chi
ra kan kuvi ra ki'in kuenda
xi'in va ri.
7 Ndi su ndiaa ya'vi ni
ka va ndo'o nuu Ndioxi.
Chi ndia ixi xini va ndo ke
ndia'vi ra. Ña kan ke na
kuayü'vi ndo. Chi mii Ndioxi
va kuvi ra ndiaa ndo'o. Saa
chi ndiaa ya'vi ni ka va ndo'o
nuu saa vali —kachi Jesús
xi'in ndia.

Na kukä'an nuu yo ndatu'un yo xa'a Jesús

8 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Tu ndia na ndakuiin ña
ndikun na yu'u nuu yuvi
yo'o, ra saa tu yu'u, ra xaa
yo'o va, chi ndakuiin tu yu'u
va xa'a na, nuu na tatun
Ndioxi.
9 Ndi su, na tise'e tu'un
xa'a yu nuu yuvi yo'o, ra saa
sa tu yu'u va, chi tise'e tu'un
tu yu'u va xa'a na, nuu na
tatun Ndioxi.
10 ’Ra tu ndia na kaña'a
xa'a yu'u, ra xaa yo'o, ra
saka'nu va ini Ndioxi xa'a
na. Ra na kaña'a xa'a Tachi
Yii Ndioxi, ra köo ka'nu vi ini
Ndioxi xa'a na kan —kachi
Jesús.
11 Saa ndika'an ka ra kachi
ra saa:
—Tu ndia yuvi na taxi
kuachi xa'a ndo nuu na
chiñu a nuu na kuna'nu
nuu ve'e ñu'u na judío, ra
ndï'i ini ndo xa'a tu'un ña
ndakuiin ndo yu'u na.
12 Chi mii va Tachi Yii
Ndioxi taxi tu'un ña ka'an
ndo xi'in na —kachi Jesús.

Tu'un ndichi xa'a ra kuika ki'vi

13 Ra saa tu'va ndika'an va
iin tiaa ra ndikaa ma'ñu yuvi
kan xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata Maestro, ka'an xi'in
ñani yu ña na ndata'vi ra
ña'a iva ndi xi'in yu —kachi
ra.
14 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Yo'o, ra ka'an ñaa,
¿nichuun kuni kun ndata'vi
yu ña'a xi'in ndo? ¿A yu'u
va kuvi ra ndata'vi ña'a, tuvi
kun? Süvi ra chiñu kuvi yu
ña kan ke ndata'vi yu ña'a
xi'in ndo —kachi ra.
15 Ra saa xito'ni Jesús
nuu yuvi na ndee kan, ra
ndika'an ra xi'in na kachi ra
saa:
—Kuenda ni koo ndo, ra
kotöo ndo koo kua'a ni ña'a
ndo. Chi va'a ni na koo
kua'a ni va ña'a ndo, ndi su
süvi ña kan kuvi ña taxi ña
tiaku ndo nuu ña yuuvi yo'o
—kachi ra xi'in na.
16 Saa ndika'an ra iin tu'un
ndichi xi'in na kachi ra saa:
—Saa ndo'o iin ra kuika,
ra va'a ka vi ke̱e ra xi'in ña'a
ña chi'i ra.
17 Ra saa xa'a ra ndakani
ini ra, ka'an ra saa: “¿Ni
ke sa yo? ¿Ra ndia mii ke
chuva'a yo ña'a yo?”, ka'an
ra.
18 Saa ndika'an ra xi'in mii
ra kachi ra saa: “Xa xini va
yu ni ke sa yu: kani ndi'i
yu yaka vali, ra sava'a yu
yaka na'nu va'a. Ra ikan
chuva'a ndi'i yu nuni yu
xi'in takundi'i ña'a ña kuu
mii yu.

19 Ra ta ndi'i, ra ka'an yu
xi'in mii yu kachi yu saa:
Kua'a ni ña'a yu iyoo, ra
kua'a ni kuiya kuxi yu ña.
Ra sachïñu ka yu, ra na
ndakindieę yu, ra na kuxi
yu, ra na ko'o yu, na kusii ini
yu, chi iyoo kua'a ni ña'a yu,
kachi yo xi'in mii yo”, ka'an
ra kuika kan su'va.
20 Ndi su Ndioxi ra su'va va
tu kachi ra xi'in ra: “Ra ki'vi
kuvi yo'o, chi ñuu vichin va
kuvi kun. Ra takundi'i ña'a,
ña chuva'a kun, ra inka va
na kuxi ña”, kachi Ndioxi
xi'in ra kuika kan —kachi
Jesús xi'in na.
21 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in yuvi, na xini so'o tu'un
ndichi kan kachi ra saa:
—Ta ndo'o ra kuika yo'o,
saa ke ndo'o yuvi, na
chuva'a ni ña'a nuu ña
yuuvi yo'o. Chi yo'o va ke
kuika ni na, ndi su nuu
Ndioxi ra na nda'vi va kuvi
na —kachi Jesús.

Ndiaa va Ndioxi takundi'i yuvi na kuu se'e ra

22 Ra ta ndi'i, saa ndika'an
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra kachi ra saa:
—Ndï'i ini ndo xa'a ña'a
kaxi ndo ña va'a kutiaku
ndo, nii xa'a ña kuxi ndo,
ra nii xa'a tikoto ña kundixi
ndo na kundï'i ini ndo.
23 Saa chi ña ndiaa ya'vi ni
ka va kuvi ña tiaku ndo nuu
ña xixi ndo; ra ndiaa ya'vi
ni ka va tu iki kuñu ndo nuu
tikoto ña ndixi ndo.
24 Ra na koto'ni ndo ta
ku'va tiaku tikaka, chi nii
chï'i ri, ra nii sakë ri, ra nii
yaka nuu ku'un ña'a ri köo
vi. Ra nani saa xixi va ri
chi Ndioxi va kuvi ra ki'in
kuenda xi'in ri. Ra saa sa
tu ra xi'in ndo'o va, saa chi
ndiaa ya'vi ni ka va ndo'o
nuu saa vali.
25 Ra nii na kundi'i ni va
ini ndo, ndi su köo ña'a
ni'i vi ndo, saa chi ndia nii
hora lo'o ka vi kuchüun ndo
kutiaku ndo tu xa na xaa kii
ña kuvi ndo.
26 Ra tu kuchüun ndo sa
ndo chiñu vali, ¿ra nichuun
ke ndi'i ni ini ndo xa'a inka
ña'a?
27 ’Ra na koto ndo ndia
ku'va ke xa'nu ita, chi nii
xachïñu ña, ra nii tikoto ña
xavä'a ña. Ndi su nduvi ni
va ña, chi Ndioxi va kuvi ra
kuni ña koo ña saa. Ra ña
ndixa ke ka'an yu xi'in ndo,
chi ra rey Salomón, ra nduvi
ni va tikoto xindixi ra. Ndi
su ya'a ni ka va nduvi ita
nuu tikoto ña xindixi ra kan.
28 Chi Ndioxi va kuvi ra
sanana ita, ra nduvi ni ña;
ndi su lo'o ni va kii iyoo
ña, saa ra ndachi va ña, ra
kua'an yuvi ndakaya na ña
xa'mi na nu'u va. Ndi su
ndiaa ya'vi ni ka va ndo'o
nuu ita. ¿Ra nichuun lo'o ni
kandixa ndo Ndioxi?
29 Ra ña kan ke ka'an yu
xi'in ndo, ña na kundï'i ni ini
ndo xa'a ña kuxi ndo, xi'in
xa'a ña kutiaku ndo.
30 Saa chi yuvi na xïni
Ndioxi va kuvi na ndi'i ni ini
xa'a ña kan. Ndi su ndo'o,
na kuu se'e Ndioxi, ra xa xini
mii va ra ni ña'a ke kumani
nuu ndo.
31 Ña kan ke na
ndakundiee ndo nanduku
ndo nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu va, ra saa ke taxi ndi'i
ra ña'a ña kumani nuu ndo
nda'a ndo —kachi Jesús xi'in
ndia.

Ndia ku'va kuni Ndioxi sa yo xi'in ña'a yo

32 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Kuayü'vi ndo'o, ndia
ndikun yu'u, saa chi ta iyoo
iin ti'vi ndikachi vali sana
va yu, ke iyoo ndo. Ra kusii
ni va ini Ndioxi taxi ra koo
ndo xi'in ra nuu xa'ndia ra
chiñu.
33 Ra na xiko ndo ña'a
ña kuu mii ndo, ra saa ke
kuchuun ndo chindiee ta'an
ndo xi'in na xamani nuu. Ra
na ndi'i ini ndo ña chuva'a
ndo ña'a ndo ini ña'a ña
ndu'u ndivi, ña kuëe ndi'i
xa'a, nuu koo ña kuika ña
kuëe ndi'i xa'a, ra nii ra
kui'na kuchüun sakui'na ña,
ra nii tikixin sandï'i xa'a ña.
34 Chi nuu chuva'a ndo
ña'a ndo, ra ikan ke koo tu
nima va ndo xi'in ña —kachi
Jesús xi'in ndia.

Na koo nduvi yo ña kundiatu yo Jesús

35 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Ra iin ndisaa kii na koo
nduvi ndo, ra xa na kundixi
vii va ndo tikoto ndo, ra xa
koo nduvi tu ndo xi'in ñu'u
ña kutuun nuu va ndo.
36 Ra ta iyoo iin tiaa ra
xachiñu tatu, ra xa iyoo
nduvi ndakuña ye'e nuu
xito'o, va ke na koo ndo. Saa
chi tiaa ra xachiñu tatu kan,
ra xa iyoo nduvi va ra ña
ndakuña ra ye'e nuu ixto'o
ra, ta xa na ndaxaa ra kan
ña kua'an ra viko tanda'a.
37 Ra va'a ni va kee na
xachiñu tatu na xa iyoo
nduvi, ña ndiatu na ra kuu
xito'o na ta xa na xaa ra
ndakuta'an ra xi'in na; ra ña
ndaa ka'an yu xi'in ndo, chi
te xa na kuni ra ña xa iyoo
nduvi na ña ndiatun na ra,
saa ra kusii ni ini ra xi'in
na. Ra ndachindee ra na nuu
mesa, ra mii va ra chu'un
nda'a ña kuxi na.
38 Ra va'a ni va kee na
xachiñu tatu na xa iyoo
nduvi ta xa na xaa xito'o na
ndakuta'an ra xi'in na, ra nii
sava ñuu ke na xaa va ra, ra
a ta xa kua'an tuvi va tu na
xaa ra, ndi su ndiatu va na
ra.
39 Ra saa sa tu iin tiaa ra
iyoo ve'e va, tu na kundaa
ini ra ndia mii hora ke ki'vi
ra kui'na sakui'na ra ña'a ña
iyoo ve'e ra, saa ra kundu'u
tu'va va ra kondiaa ña'a ra;
ra täxi ra ki'vi ra kui'na ve'e
ra.
40 Ra saa ke na sa tu ndo'o
va, ña na koo nduvi ndo
kundiatun ndo yu'u, ra xaa
yo'o vichin te xa na ndiko yu,
chi te kuëe ndiatu va ndo ke
ndiko yu —kachi Jesús xi'in
ndia.

Ra muso kama xi'in ra muso xuxan

41 Saa ndika'an ra Pedro
xi'in Jesús, kachi ra saa:
—Tata, ¿a takua ndu'u
va kuvi ndia ndika'an kun
xi'in? ¿A ndika'an kun xi'in
takundi'i va na? —kachi ra
xi'in Jesús.
42 Saa ndika'an Jesús kachi
ra saa:
—Na ka'an yu xi'in ndo ra
kundaa ini ndo ndia ku'va
ke xa iin ra muso ra kama,
ra ndichi, ra taxi xito'o ra
ña kuiso ra chiñu xi'in ve'e
ra ña ki'in ra kuenda xi'in
na xachiñu tatu nuu xito'o
ra, ra taxi ra kuxi na te xa
xiniñu'u kuxi na.

43 Ra va'a ni kee ra muso
ra □xa chiñu ña xa'ndia
xito'o ra nuu ra, ra te xa na
nandiko xito'o ra ra ndani'i
ra ra ña □xa ra chiñu nuu ra.
44 Ra ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, chi ra xito'o ra, ra
taxi va ra ndiayu nda'a ra
kuiso chiñu ra xi'in takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ra.
45 Ndi su tu na xa'a ra
moso kan ndakani ini ra,
ka'an ra saa: “Ndïko yachi
vi xito'o yo”, na ka'an ra. Ra
saa xa'a ra kuxi ra, ra ko'o
ra ña xini ra, ra xa'a ra sa
ndiva'a ra xi'in na xachiñu
tatu nuu ra xito'o ra.
46 Ra iin ta nanaa ini ra,
saa ra ndandiko va xito'o
ra, ra sando'o ni ra ra. Ra
chikaa ra ra ku'un ra nuu
□ñu'u na xïin kandixa.
47 ’Ra ra muso, ra kundaa
ini ndia chiñu ke kuni xito'o
ra sa ra, ra xïin ra sa nduvi
ra ña sa ra ña, ra ndo'o ni ra
sa xito'o ra.
48 Ra ra muso ra kundäa
tu ini xa'a chiñu ña kuni
xito'o ra sa ra, ra □xa ra iin
chiñu ki'vi, ra lo'o va ndo'o
ra kan sa xito'o ra. Ra na
taxi Ndioxi kua'a ni ña va'a
nda'a, ra xiniñu'u ndataxi va
na kuenda nda'a Ndioxi xa'a
ña, saa chi xa'a ña kua'a ni
ña taxi Ndioxi nda'a na, ra
xiniñu'u na kuniñu'u na ña
va'a kan ña chindiee ta'an
na xi'in inka yuvi va, saa chi
saa ke kuni mii Ndioxi va
—kachi Jesús.

Xa'a ña saña'a Jesús ke ndata'vi ta'an yuvi

49 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Ña xaa yu ña yuuvi yo'o,
ra ñù'ù va ke xaa yu chikaa
yu. Ra kuni ni yu ña xa na
koko va ña.
50 Ra xi'na xiniñu'u tixu'vi
ni yu, ra ndo'o ni ini yu, ra
kusuchi ni ini yu ndia te na
xinu nuu ña.
51 ¿A ra vaxi ndachindee
va'a va kuvi yu ndo'o tuvi
ndo? Ra na kundaa ini ndo
chi ra ndata'vi va kuvi yu
ndo'o.
52 Saa chi kii vichin, iin saa
ndia kii ña vaxi, ra tu u'un
kuvi yuvi iin ve'e, ra uni kuu
na kanita'an xi'in uvi na, a
uvi kuu tu na ña kanita'an
na xi'in uni va na.
53 Ra tiaa, ra iyoo se'e tiaa,
ra kanita'an ra xi'in se'e tiaa
va ra, ra tiaa, ra iyoo iva, ra
kanita'an ra xi'in iva va ra,
ra ña'a, ña iyoo se'e si'i, ra
kanita'an ña xi'in se'e si'i va
ña; ra ña'a, ña iyoo si'i, ra
kanita'an ña xi'in si'i va ña;
ra ña iyoo xanu, ra kanita'an
ña xi'in xanu va ña, ra ña
ixanu, kanita'an tu xi'in siso
va ña —kachi Jesús.

Ka'an Jesús xi'in yuvi na ndichi ni nuu mii

54 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in takundi'i na ndee kan,
kachi ra saa:
—Ndo'o, ra ta xini ndo
vaxi viko chi nuu kanata
ñu'u, ra ka'an ndo kuun savi
vichin, kachi ndo. Ra saa
kuun ndixa va ra.
55 Ra ta xini tu ndo vaxi
tachi chi nuu kita ñu'u, ra
ka'an ndo i'ni ni koo vichin,
kachi ndo. Saa ra i'ni ni
ndixa va.
56 ¡Ra na chi'ña tu'un va
kuvi ndo!, saa chi xini va
ndo ña ki'in ndo kuenda
xi'in ña kuu nuu ndivi
xi'in ña kuu nuu ñu'u, ¿ra
nichuun kundäa tu ini ndo

xi'in ña kuu tiempo ña ndee
ndo vichin? —kachi Jesús
xi'in na.

Na kindoo mani yo xi'in
na saa ini xini yo

57 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Ra vivii va na ki'in xini
ndo, ra su'va ke na sa ndo.
58 Tu ndia na taxi kuachi
xa'a ndo nuu na chiñu, ra
va'a ka va yachi na ndaka'an
mani ndo xi'in na, ña va'a
na kü'un ndo ve'e chiñu; saa
chi tu na ku'un ndo nuu ra
juez ña sandaku ra kuachi
xi'in ndo, saa ra, ndataxi va
ra kan ndo'o nda'a ndia ku-
misio ra taan va ndia ndo'o
ve'e kàà.
59 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi këe yachi vi
ndo ve'e kàà, chi xiniñu'u
ndiakua na cha'vi ndi'i ndo
xu'un lo'o ndo, saa vi ke tava
ndia ndo'o —kachi Jesús
xi'in na.

13

Na nandiko ini yo xa'a
kuachi yo saa chi tu köo ra
ndoñu'u yo

1 Ra te sandi'i Jesús
ndika'an ra xi'in yuvi kan.
Ra saa xaa sava na ndee kan
ra ndatu'un na xi'in ra kachi
na saa:
—Ra Pilato ra kuu gob-
ernador kuvi ra ti'vi ndia
soldado ra, ra ndixa'an ndia
ña xa'ni ndia sava tiaa ndia
kee Galilea te ñu'u ndia ve'e
ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén ña
xa'ni ndia kiti soko ndia nuu
Ndioxi. Ra ndakava nuu nii
ndia xi'in nii kiti ri soko ndia
nuu Ndioxi —kachi na xi'in
ra.
2 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in na:
—¿Ni ke ndakani ini ndo
xa'a ña ndo'o ndia yo'o, a
ndia iyoo ni ka kuachi va
kuvi ndia nuu takundi'i ka
yuvi tuvi ndo?
3 Ra ña kachi yu'u xi'in
ndo ra süvi saa iyoo ña. Chi
tu na nandïko ini ndo xa'a
kuachi ndo, ra mii saa ke
ndo'o tu ndo'o va.
4 Ra na xa'un uni na ndixi'i
ñuu Jerusalén te nduva torre
ña nani Siloé sata na, ¿ra
a iyoo ni ka kuachi na kan,
nuu takundi'i ka na ndee
ñuu Jerusalén, tuvi ndo?
5 Ra ña kachi yu'u xi'in
ndo ra süvi saa iyoo ña. Chi
tu na nandïko ini ndo xa'a
kuachi ndo, ra kuvi tu ndo'o
va —kachi Jesús xi'in na.

Tu'un ndichi xa'a itun
koxi tun nditäxi kui'i

6 Ra saa ndakani Jesús iin
tu'un ndichi nuu na kachi ra
saa:
—Su'va ndo'o iin tiaa ra
ndichi iin itun koxi nuu
ñu'u, ra saa kuu ra ndixa'an
ra xito'ni ra a xa iyoo kui'i
nda'a nu, ka'an ra. Ndi su
ndia nii ri köo ndikun nda'a
nu ndixini ra.
7 Ra saa ndika'an ra xi'in
ra ndiaa ñu'u ra kachi ra
saa: "Xa uni kuiya ke kixi yu
nanduku yu koxi nda'a nu.
Ra ndia nii ri köo nindani'i
yu nda'a nu. Ra va'a ka na
ka'ndia va kun nu; saa chi
ña uun va ke ndichi nu ndasi
nu nuu ñu'u yu" —kachi ra
xi'in ra ndiaa ñu'u ra.
8 Ra saa ndakuiin ra ndiaa
ñu'u kan kachi ra saa xi'in
ra: "Tata, xikan yu ña mani
nuu kun, ra na kundichi
ka nu saa iin kuiya; ra na

ndasavita yu ñu'u xa'a nu, ra
chikaa ka yu tatan xa'an xa'a
nu.
9 Ra a kusana taxi va nu
kui'i saa; ra tu nditäxi nu
kui'i ra saa ke tia'ndia va
nu”, kachi ra ndiaa ñu'u kan
xi'in xito'o ra —kachi Jesús
xi'in na.

Sanda'a Jesús iin ña'a kii yii sábado ña ndakindiee na

10 Ra saa kuu iin kii yii
sábado ña ndakindieẹ na ra
ndichi Jesús saña'a ra yuvi
ini ve'e ñu'u;
11 Ra suvi mii ini ve'e ñu'u
kan ke ndichi tu iin ña'a ña
xi'i, ra xa xa'un uni kuiya vi
ke kutoso sata ña. Ra tachi
ndiva'a va ke xa saa xi'in ña,
ra ndiküvi va'a vi nundaku
sata ña.
12 Ra te xini Jesús ña'a ña
xi'i kan, ra saa kana ra ña
xaa ña nuu ra. Ra ndika'an
ra xi'in ña kachi ra saa:
—Nana, xa nduva'a va kun
vichin —kachi ra xi'in ña.
13 Ra saa chindee ra nda'a
ra sata ña, saa ra ndikun
ndundaku va sata ña, ra xa'a
ña ndasaka'nu ña Ndioxi
va.
14 Saa ra ndisaa ni ini ra
kuchee ndiso chiñu ndiaa
ve'e ñu'u kan xi'in Jesús xa'a
ña sanda'a ra ña xi'i kan, kii
yii sábado ña ndakindieẹ na,
ra saa ndika'an ra xi'in yuvi
na ndee kan kachi ra saa:
—Iñụ va kii ke xiniñu'u
sachiñu yo, ra kii kan ke
na kixi ndo ña nanda'a ndo.
Ndi su küvi nanda'a ndo kii
yii sábado ña ndakindiee yo
—kachi ra xi'in na.
15 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Na chi'ña tu'un va kuvi
ndo'o, saa chi, ¿a ndäxi ndo
sindiki sana ndo a burru
sana ndo ña ku'un ri ko'o ri
tiakuii kii yii ndakindieẹ yo,
su ndaxi va ndo ri?
16 Ra ña'a yo'o, ra se'e
xikua ra Abraham va kuvi
ña. Ra xa xa'un uni kuiya vi
ke katun kiti ndiva'a ña ña
ndo'o ña kue'e yo'o. ¿Ra a
küvi ndaxi ña kii yii sábado
tuvi ndo? —kachi ra xi'in na.
17 Ra ta ndika'an Jesús
tu'un yo'o, ra na saa ini xini
ra, ra tiaa ni kuka'an nuu
na; ndi su yuvi na kua'a kan,
ra kusii ka vi ini na ña xini
na takundi'i ña xitu'un ña xa
Jesús.

Ka'an Jesús tu'un ndichi xa'a ndikin itun mostaza

18 Ra saa ndika'an Jesús
inka tuku tu'un ndichi xi'in
na kachi ra saa:
—¿Ndia ña ke inuu xi'in
ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ndia ña'a ke kuvi
chinuu yu xi'in ña?
19 Ra kuni yu na kundaa
ini ndo, chi ta ku'va iyoo
ndikin lo'o itun mostaza ña
chi'i iin tiaa nuu ñu'u ra, ra
xa'nu ña nduu ña ta ku'va
iyoo iin itun chee va, ra
ndia sàà va xaa xava'a chi'yo
nda'a itun ña, ra ku'va
saa va ke iyoo nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu —kachi Jesús
xi'in na.

Tu'un ndichi xa'a ixan iyá ña kita xi'in ixan xitava'a

20 Ra saa ndika'an tuku
Jesús kachi ra saa:
—¿Ndia ña ke kuvi chinuu
yu xi'in nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu?
21 Ra na kundaa ini ndo chi
ña kuvi chinuu yu xi'in ichi
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu
kuvi ña ndo'o iin ña'a ña
kavanuu lo'o ixan iyá xi'in

kua'a ni ixan ixtava'a va, ra
kua'a ni nduu ña —kachi
Jesús xi'in na.

Yuvi na koo xi'in Ndioxi

22 Ra te ndaki'in Jesús
kua'an ra ñuu Jerusalén, ra
iin takundi'i ñuu na'nu xi'in
ñuu vali ya'a ra kua'an ra, ra
saña'a ra takundi'i yuvi kan
tu'un Ndioxi.
23 Ra saa nindakatu'un iin
na Jesús kachi na saa:
—Tata, ¿a lo'o ni va kuvi
na kaku? —kachi na xi'in ra.
Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa:
24 —Na sa nduxa ndo ña
kee ndo ye'e tiañu; saa chi
kua'a ni yuvi kuni ki'vi, ndi
su kuchüun ka na.
25 Saa chi nuña ka va ye'e
vichin, ndi su vaxi kii ra
ndakundichi va mii ra xito'o
ve'e kan ra ndasi ra ye'e
nuu ndo. Ra ndo'o, na
kindoo chi ke'e; ra ka'an
ndo xi'in ra kachi ndo saa:
"Tata, ndakuña ye'e nuu
ndi", kachi ndo xi'in ra. Ndi
su kuïin ka ra ndakuña ra
ye'e nuu ndo, chi su'va va
kachi ra xi'in ndo: "Xïni yu
yoo kuvi ndo'o", kachi ra
xi'in ndo.
26 Ra saa xa'a ndo ka'an
ndo xi'in ra, kachi ndo
saa: "Tata, xini va ndi yo'o
chi ndixaa va kun ñuu ndi
saña'a kun ndu'u, ra xixi tu
ndi xi'in va kun", kachi ndo
xi'in ra.
27 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa: "Xa ndika'an yu xi'in
ndo, chi xïni yu yoo kuvi
ndo'o. Kuatia'a ndo nuu yu,
chi yuvi vä'a va kuvi ndo'o",
kachi ra xi'in ndo.
28 Saa ra kusuchi ni ini
ndo, ra xa'a ndo kuaku ndo
ndiakua ndakaxi nuu ndo.
Saa chi kuni ndo ra Abra-
ham xi'in ra Isaac, xi'in ra Ja-
cob, xi'in takundi'i ka na na
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, ña ndee na
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu.
Ra ndo'o tu, küvi ki'vi va.
29 Ra kixi takundi'i yuvi na
kee kumi saa tutun ña yuuvi
ra ndakundee na nuu mesa
ña kuxi na xi'in Ndioxi.
30 Ra na ndikun vichin ra
na inuu va nduu na, ra na
inuu vichin ra na ndikun va
nduu na.

Xaku Jesús xa'a na ñuu Jerusalén

31 Ra te ndi'i ndika'an
Jesús xi'in yuvi kan, ra saa
xaa sava ndia fariseo ra
ndika'an ndia xi'in ra kachi
ndia saa:
—Kita ñuu yo'o ra kua'an
inka xiyo, saa chi ra rey
Herodes ra kuni ra ka'ni ra
yo'o —kachi ndia xi'in ra.
32 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo ra ndatu'un
ndo xi'in yukuii ñaa, chi
vichin xi'in tiaan ra tava
ka va yu tachi ndiva'a ra
sanda'a tu yu na xi'i va, ra
kii uni vi sandi'i yu chiñu ña
xa yu, kachi ndo xi'in ra.
33 Ndi su vichin, xi'in
tiaan, xi'in isa, ra xiniñu'u sa
ka va yu chiñu ña xiniñu'u
sa yu, saa chi vä'a kita
ña ña kuvi iin ra ka'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi inka
xiyo nuu ña kuvi ra ñuu
Jerusalén —kachi Jesús xi'in
ndia fariseo.
34 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—¡Ndo'o, na ñuu
Jerusalén, kuvi na □xa'ni

na ka'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi, ra xakin ndo yuu na
ti'vi Ndioxi vaxi! ¡Kua'a ni
ichi kuni yu ndachita'an yu
ndo'o, ta ku'va ⍰xa iin nduxi
xi'in se'e vali ri ña ⍰ndataan
ri ri tixi ndixin ri, ndi su
ndixïin ndo!
35 Ra xa'a ña kan ke ndoo
nda'a va ve'e ndo, ra sa tu
ñuu va ndo, ra na kundaa
ini ndo chi küni ka ndo yu'u,
ndia te na xaa kii ña ka'an
ndo kachi ndo saa: "Ra va'a
ni kuvi ra vaxi xi'in kivi
Tata yo Ndioxi", kachi ndo
—kachi Jesús xi'in na.

14

*Sanda'a Jesús iin tiaa ra
ndiki'vi kuiñu*

1 Saa kuu iin kii ña
ndakindieę na ra kęe Jesús
kua'an ra kuxi ra ve'e iin ra
kuchee nuu ndia fariseo. Ra
ikan ndee ka tu sava ndia
fariseo va. Ra xitonani ndia
ra a sa ra iin ña vä'a ka'an
ndia.
2 Ra ve'e kan ndu'u tu iin
tiaa ra ndiki'vi kuiñu va.
3 Ra saa ndindakatu'un
Jesús ndia maestro, ndia
saña'a ndiayu Ndioxi xi'in
ndia fariseo kachi ra saa:
—¿A kuvi nanda'a na xi'i
kii yii sábado, a küvi vi?
—*kachi ra.
4 Ndi su ndia nii ndia
ndindäkuiin yu'u ra. Ra saa
chindu'u ra nda'a ra sata ra
xi'i kan ra nduva'a va ra. Ra
saa ndati'vi ra ra kuanu'u ra
ve'e ra.
5 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia fariseo kan kachi ra
saa:
—¿Tu ndia iin ndo'o, ndia
ndee yo'o, ra na ndakava
burru sana ndo a sindiki
sana ndo iin yavi kunu, ra
a täva ndo ri kii yii sábado?
—kachi ra xi'in ndia.
6 Ndia saa ra nindäkuiin
va'a ka vi ndia.

*Yuvi na kua'an kuxi nuu
iyoo viko tanda'a*

7 Ra ta xini Jesús ña kaxin
na kana na xaa viko kan
tiayu tu ndee na kuna'nu,
tu ndita yachin ndia nuu iin
mesa ña kundee na, ra saa
ndika'an ra tu'un ndichi yo'o
xi'in na kachi ra saa:
8 —Ta xa na kana na ndo'o
ña ku'un ndo kuxi ndo nuu
iyoo viko tanda'a, ra na
käxin ndo tiayu tu ndee na
kuna'nu kundee ndo. Saa
chi tu köo, ra iyo ni xaa inka
na kuna'nu nuu ndo'o,
9 ra ka'an ra tava viko
kan xi'in ndo kachi ra saa:
"Taxi ndo lo'o ndo tiayu ndo
nda'a na yo'o, na kundee na;
ra kua'an ndo chi sata kaa
kundee ndo", kachi ra xi'in
ndo. Saa ra tiaa ni kuka'an
nuu ndo, ña ku'un ndo chi
sata ndakundee ndo.
10 Ra ña kan ke ta xa na
kana na ndo'o ña ku'un ndo
nuu iyoo viko tanda'a, ra
tiayu tu ndita ndia chi sata
va na kundee ndo; ra ndia
te na xaa ra kana ndo'o, ra
ka'an ra xi'in ndo kachi ra
saa: "Ñani, na'a ndo, chi
nuu ndee na kuna'nu yo'o
kundee ndo", kachi ra xi'in
ndo. Ra saa ke kundu'u to'o
tu'un xa'a ndo nuu na ndee
nuu mesa kan.
11 Saa chi yuvi na ndasa
na'nu mii, kuvi na nduvali
va; ra yuvi na xa ninu xi'in
mii, kuvi na nduna'nu va
—kachi ra xi'in na.
12 Ra saa ndika'an tu Jesús
xi'in ra fariseo ra tava viko
kan va kachi ra saa:

—Ta tava kun iin viko ve'e kun, ra käna kun na ita'an xi'in kun, nii ñani kun, nii na ve'e kun, nii na ndee yachin xi'in kun, nii na kuika ña kixi na kuxi na xi'in kun, saa chi vaxi kii ra kana va na yo'o ku'un kun kuxi kun ve'e na. Ña sandiko na ña nuu kun.
13 Ra ña kan ke te xa tava kun viko, ra na nda'vi, na köo chiñu, na küvi kaka xi'in na kuaa va kuvi na, na kana kun na kuxi xi'in kun.
14 Saa ra va'a ni kee kun. Saa chi na kan, ra küvi sandiko na ña nda'a kun, ndi su va'a ni va kee kun ta xa na ndatiaku na ndikun Ndioxi —kachi Jesús xi'in ra.

Tu'un ndichi xa'a iin viko ña ku'un na kuxini na

15 Ra te xini so'o iin ra ndu'u nuu mesa kan, ra saa ndika'an ra xi'in Jesús kachi ra saa:
—Va'a ni kee yuvi na ku'un kuxi viko nuu xa'ndia Ndioxi chiñu —kachi ra.
16 Ra saa ndika'an Jesús iin tu'un ndichi xi'in ra kachi ra saa:
—Su'va ndo'o iin tiaa, ra tava ra iin viko ka'nu ve'e ra, ra kua'a ni yuvi ndika'an xi'in ña na kixi na.
17 Ra ta xa ndixaa hora ña kuxini na, ra saa ndati'vi ra na xachiñu nuu ra ndixa'an na ndika'an tuku na xi'in yuvi kan, ña na kixi na kuxi na ve'e ra.
18 Ndi su ndia nii yuvi kan ndixïin ku'un chi xa iin iin chiñu ndatiaa va na: Ra ra nuu ra su'va va kachi ra: "Ñu'ú va sakan sata yu, ra ña kan va ku'un yu kuni yu; ra ka'nu koo ini kun chi küvi vi ku'un yu", kachi ra.
19 Ra inka ra ndika'an kachi su'va va: "Sindiki va sakan sata yu u'un yunta, ra ri kan va ku'un yu kotondoso yu; ra ka'nu koo ini kun chi küvi ku'un yu", kachi ra.
20 Ra inka tu ra kachi su'va va: "Ra sakan tanda'a va kuvi yu, ra ña kan ke küvi vi ku'un yu", kachi ra.
21 Ra saa ndandiko ra muso kan nuu xito'o ra, ra ndakani ndi'i ra ña ndika'an na xi'in ra. Saa ra ndisaa ni ini ra xito'o ra, ra ndika'an ra xi'in ra moso kan kachi ra saa: "Kua'an iinii kuvi nuu ya'vi, xi'in iinii kuvi ya'ya ña ndo'ni ñuu ka'nu, ra ndakaya kun takundi'i na nda'vi, xi'in na küvi kaka, xi'in na kuaa, ra na kixi na xi'in kun", kachi ra xi'in ra muso ra.
22 Ra saa ndixa xa va ra moso kan. Ra saa ndika'an ra xi'in xito'o ra kachi ra saa: "Tata, xa xa va yu takundi'i ña ndika'an kun, ndi su iyoo kua'a ka va nuu kundee na", kachi ra.
23 Ra saa ndakuiin ra xito'o ra kachi ra saa xi'in ra: "Kua'an iinii kuvi ichi chi nuu ndee yuvi, ra na sanduxa kun xi'in na ña na kixi na ra ndiakua na kutu ve'e yu.
24 Saa chi ndia nii na kana yu ña nuu, küxi ve'e yu", kachi ra xi'in ra muso ra, kachi tu'un ndichi yo'o —kachi Jesús xi'in na.

Tundo'o ni ña kundikun yo sata Jesús

25 Saa kuu iin kii ra kua'a ka vi yuvi ndikun kua'an sata Jesús, ra saa ndikokuiin ra, ra ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

26 —Tu ndia ndo kuni
kundikun yu'u, ra xiniñu'u
ku'vi ni ka ini ndo kuni ndo
yu'u, nuu iva ndo, xi'in nuu
si'i ndo, xi'in nuu yasi'i ndo,
xi'in nuu se'e ndo, xi'in nuu
ñani ndo, xi'in nuu ku'va
ndo. Ra xiniñu'u koo nduvi
tu ndo ña ndo'o ndo xa'a va
yu. Ra tu na sä ndo saa, saa
ra küvi kundikun ndo yu'u.
27 Ra tu kuëe xa ndiee ini
ndo ña va'a ni na kuvi va
ndo ña kundikun ndo yu'u,
saa ra kuchüun vi ndo ña
kundikun ndo yu'u —kachi
Jesús xi'in na.
28 Ra saa ndika'an Jesús
inka tu'un ndichi xi'in na
kachi ra saa:
—Tu ndia iin ndo kuni
sava'a iin ve'e chee sukun,
¿ra a su xi'na ka va xiniñu'u
kundee ndo tava ndo
kuenda, ra saa ke kundaa ini
ndo ndixaa xu'un ke kusiki
ndo xi'in ña, ña kuchuun
ndo saxinu ndo ña?
29 Saa chi tu na ndakäni
ini ndo, ra xa'a ndo tava
ndo xa'a ña, ra te na ndi'i,
ra kuchüun ndo saxinu ndo
ña. Saa ra takundi'i yuvi na
kuni, ra xa'a na kusiki na
ndo'o va.
30 Ra ka'an na kachi na
saa: "Tiaa yo'o, ra takua
xa'a va ve'e ra tava ra,
ra ndikuchüun ra saxinu
ra ña", kachi na xa'a ndo
—kachi Jesús xi'in na.
31 Ra saa ndika'an Jesús
inka tuku tu'un ndichi xi'in
na kachi ra saa:
—Tu ndia iin rey, ra kuni
ra kanita'an ra xi'in inka rey,
¿ra a su xi'na ka va xiniñu'u
kundu'u ra ki'in xini ra, a
kuchuun uxi mil ndia sol-
dado ra, ña kanita'an ndia
xi'in oko mil soldado inka ra
rey?
32 Ra tu xa ki'in ra rey kan
kuenda ña kuchüun ra, saa
ra yachi ka va ti'vi ra na xika
chiñu nuu ra ña ku'un na
kindoo mani na xi'in inka ra
rey kan.
33 Ra mii saa ke iyoo tu ña
yo'o va, saa chi tu na ndaköo
ndo takundi'i ña'a ña kuu
mii ndo, saa ra kuchüun vi
ndo ña kundikun ndo yu'u
—kachi Jesús xi'in na.

Ñii ña ï'va ka

34 —Ña va'a ni kuvi va
iin te i'va ña, ndi su tu na
ndukati ña, saa ra, ¿ni ke sa
na ña kuniñu'u ka na ña?
35 Saa chi nii ña sa xa'an
ña ñu'ú ke vä'a ka vi ña, ra
ndia ña kutia va kuvi ña. Ña
kan ke na xini so'o ra na tiaa
ka so'o va na —kachi Jesús
xi'in na.

15

Tu'un ndichi xa'a iin ndikachi lo'o ri ndindoñu'u

1 Saa kuu iin kii ra xaa
takundi'i ndia kaya xu'un ña
kua'an nda'a gobierno ñuu
Roma, xi'in na ndu'u tu'un
ki'vi xa'a, ña kuni so'o na ña
ka'an Jesús.
2 Ra xa'a ña kuyachin
na yo'o nuu Jesús ke xa'a
ndiaa fariseo xi'in ndiaa
maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, ndika'an ña'a ndia
xa'a Jesús kachi ndia saa:
—Tiaa yo'o, ra ita'an va ra
xi'in yuvi, na iyoo ni kuachi,
ra xixi tu ra xi'in va na
—kachi ndia.
3 Ra saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in ndia kachi
ra saa:

4 —Tu ndia iin ndo, ra iyoo
iin ciento ndikachi sana ndo,
na kachi yo. Ra na ndoñu'u
iin ri iku, ¿ra a ndaköo
ña'a ndo ri kumi xiko xa'un
kumi kan iku nuu ndee ri,
ra ku'un ndo ndanduku ndo
ri nindoñu'u kan ndiakua
ndani'i ndo ri?
5 Ra te xa na ndani'i ndo
ri, ra saa ndakasoko ndo ri
ña kusii ni ini ndo xi'in ri.
6 Ra te xa na ndaxaa ndo
xi'in ri ve'e ndo, ra saa
ndakaya ndo na ita'an xi'in
ndo, xi'in na ndee yachin
xi'in ndo. Ra ka'an ndo
xi'in na kachi ndo saa: "Na
kusii ini ndo xi'in yu saa chi
xa ndani'i va yu ndikachi
lo'o sana yu ri ndindoñu'u",
kachi ndo xi'in na.
7 Ra mii ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, saa chi kusii ni ka
va ini Ndioxi, ra saa tu na
tatun va ra, xa'a na indaa
na nandiko ini xa'a kuachi
kan, nuu na kumi xiko xa'un
kumi na xa ndee va'a na
kuëe xiniñu'u ka nandiko ini
—kachi Jesús xi'in ndia.

*Tu'un ndichi xa'a iin
xu'un ña ndindoñu'u*

8 Ra saa ndika'an Jesús
inka tu'un ndichi xi'in ndia
kachi ra saa:
—Ra tu ndia tu iin ña'a
ña iyoo uxi xu'un kaa nuu,
ra na sandoñu'u ña iin ña,
¿ra a ndavikun ña ñu'u, ra
kaka ña ndati'vi ña ve'e ña
ndiakua ndani'i ña ña?
9 Ra ta xa na ndani'i ña
ña, ra saa ndakaya ña na
ita'an xi'in ña, xi'in na ndee
yachin xi'in ña, ra ka'an ña
xi'in na kachi ña saa: "Na
kusii ini ndo xi'in yu, saa
chi xa ndani'i va yu xu'un
yu ña nindoñu'u", kachi ña
xi'in na.
10 Ra mii ña ndixa ka'an
yu xi'in ndo, saa chi kusii
ni va ini Ndioxi ra saa tu na
tatun va ra, xa'a na indaa
na nandiko ini xa'a kuachi
—*kachi Jesús xi'in ndia.

*Tu'un ndichi xa'a ra lo'o
nindoñu'u nuu iva*

11 Ra saa ndakani Jesús
inka tuku tu'un ndichi nuu
ndia kachi ra saa:
—Su'va ndo'o iin ra tata,
ra ndixiyo uvi tiaa se'e ra.
12 Ra iin kii ndika'an se'e
ra ra lo'o xi'in ra, kachi ra
saa: "Tata, kuni yu ra na taxi
va kun ña'a ña ni'i yu nda'a
yu", kachi ra xi'in iva ra. Ra
saa ndata'vi ndixa va ra tata
kan ña'a ña kuu mii ra xi'in
uvi saa tiaa se'e ra.
13 Ra täan kuna'a vi ndini'i
ra ku lo'o kan ñà'à nuu iva
ra, saa ra ndikun ndixiko
ndi'i va ra ña. Ra saa
ndaki'in ra kua'an ra inka
ñuu xika va xi'in xu'un
ra. Ra ikan sasiki ndi'i va
ra xu'un ra xi'in takundi'i
chiñu ki'vi ña xa ra.
14 Ra ta ndi'i sasiki ndi'i ra
xu'un ra, ra saa xa'a tama
ñuu nuu iyoo ra, ra xa'a
ka'un ka vi ini ra.
15 Ra saa kee ra ndixa'an
ra nduku ra chiñu nuu iin
tiaa ra iyoo ñuu kan, ra taxi
va tiaa kan chiñu nda'a ra,
ña ku'un ra kondiaa ra kini
nuu ndee ri.
16 Ra saa kuu ra xika ra
ndiaa ra kini kan, ra ka'un
ka vi ini ra, ra iin ndiakua
iyoo ini ra ña kaxi ra ña'a ña
xaxi kini kan, ndi su ndia nii
na nditäxi ña'a kuxi ra.
17 Ra saa xa'a ndakani ini
ra, ka'an ra saa: "¡Kua'a ka
vi na xachiñu nuu tata yo,

ra va'a ka vi xixi na, ra iin
ndiakua ndoo ndoso va ña
nuu na, ra yoo yo'o tu ka'un
ka vi ini xika yo'o va!
18 Ra va'a ka va na
nandiko yo nuu tata yo, ra
ka'an yo xi'in ra kachi yo
saa: Tata, na koo ka'nu ini
kun xa'a yu, chi xa yu kuachi
nuu Ndioxi, ra saa tu nuu
yo'o va.
19 Ra köo ka ichi vi yu
ña kuu yu se'e kun vichin,
ra ndia ta ku'va iyoo iin ra
xachiñu nuu va kun na koo
yu, kachi yo xi'in tata yo”,
ka'an ra.
20 Ra saa ndaki'in ra ichi
kuanu'u ra ve'e iva ra.
Ra xika ka va kua'an ra
saa ra xa xini va iva ra ra,
ra saa kunda'vi ka vi ini iva
ra xini ra ra, ra xinu ra
ndixa'an ra ndaki'in ra ra, ra
ndanumi ra ra, ra xi'i ra nuu
ra.
21 Ra saa ndika'an ra lo'o
kan xi'in iva ra kachi ra saa:
“Tata, koo ka'nu ini xa'a yu,
saa chi xa yu kuachi nuu
Ndioxi, ra saa tu nuu yo'o va.
Ra köo ka ichi yu ña kuu yu
se'e vi kun”, kachi ra xi'in
iva ra.
22 Ra ta ka'an ka va ra
lo'o kan xi'in iva ra, saa
ra ndikun xa'ndia va iva ra
chiñu nuu ndia xachiñu nuu
ra, ra kachi ra saa xi'in ndia:
“Kua'an ki'in ndo tikoto ña
va'a ni, ra na sandakundixi
ndo ña se'e yu, ra chikaa
tu ndo xe'e nda'a va ra, ra
na ndachikaa tu ndo ndixan
xa'a va ra.
23 Ra na ku'un ndaki'in tu
ndo iin sindiki ri va'a ni va,
ra ka'ni ndo ri kuxi yo ña
ndatava yo viko vichin.
24 Saa chi ndaxaa va ra
lo'o se'e yu. Ra xa ta iyoo
ra ndixi'i va ndixiyo ra, ña
ndindoñu'u ra ndixa'an ra,
ndi su vichin ra ndatiaku va
ra saa chi ndaxaa va ra nuu
yo”, kachi iva ra lo'o kan
xi'in na xachiñu nuu ra. Ra
saa xakin na viko xa'a ra lo'o
kan ña kusii ni ini na.
25 ’Ndi su se'e tiaa kan ra
chee, ra iku va ndikaa ra
xachiñu ra. Ra saa nandiko
ra vaxi ndixi ra, ra ta kuy-
achin ra nuu iin ve'e ra, ra
saa xini so'o ra ña iyoo ni
yaa, ra taxa'a ka vi na.
26 Ra saa kana ra iin ra
xachiñu nuu iva ra, ra nin-
dakatu'un ra ra kachi ra saa:
“¿Ni ke kuu ni?”, kachi ra.
27 Saa ndakuiin ra kan
kachi ra saa: “Ñani va kun
kuvi ra ndaxaa, ña kan ke
xa'ni tata kun sindiki ri va'a
ni, ña ndatava ra viko ña
kusii ni ini ra, saa chi iyoo
va'a va ñani kun ndaxaa ra”,
kachi ra xi'in ra.
28 Saa ra ndisaa ni ra, ra
nii ndixïin ka ra ña ndi'vi
ra ve'e. Ra saa kita iva ra
ña xaku nda'vi ra nuu ra ña
ndi'vi ra.
29 Ra saa ndika'an ra xi'in
iva ra kachi ra saa: “Tata,
xa kundaa va ini kun chi xa
kua'a ni va kuiya xachiñu yu
xi'in kun, ra kandixa ndi'i va
yu ña ka'an kun xi'in yu, ndi
su ndia nii ichi täan taxi kun
iin tixu'u lo'o nda'a yu ña
ndatava yu viko kuxi yu xi'in
na ita'an xi'in yu.
30 Ra vichin ndita se'e kun,
ra ndixa'an sasiki xu'un kun
xi'in na si'i kókó, ra ndia
sindiki ri iin va'a va xa'ni
kun kuxi ra”, kachi ra xi'in
iva ra.
31 Ra saa ndakuiin iva ra
kachi ra saa: “Iin ndisaa

kii va íin yo'o xi'in yu. Ra
takundi'i ña'a ña ku mii yu,
ra kuenda yo'o kuu ndi'i va
ña.
32 Ndi su xiniñu'u va
ndatava yo viko, ña na kusii
ini yo, saa chi xa ta iyoo ra
ndixi'i va ndixiyo ñani kun,
ña ndindoñu'u ra ndixa'an
ra, ndi su vichin ra ndaxaa
va ra, ra ta iyoo ra ndatiaku
va iyoo ra”, kachi iva ra xi'in
ra, kachi tu'un ndichi yo'o
—kachi Jesús xi'in ndia.

16

Tu'un ndichi xa'a iin ra xachiñu tatu ra maña ni

1 Ra saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in ndia ita'an
xi'in ra kachi ra saa:
—Ndixiyo iin tiaa ra kuika
ni, ra xachiñu tatu iin tiaa
nuu ra, ra saa kuu iin kii
ra ndixa'an va iin na nuu ra
kuika kan, ña taxi na kuachi
xa'a tiaa ra xachiñu tatu kan
ña sasiki ra xu'un ra kuika
kan.
2 Ra saa ndakana ra kuika
kan, ra xachiñu tatu nuu
ra, ra ndika'an ra xi'in ra
kachi ra saa: “¿A ña ndixa
ke sasiki kun xu'un yu?, chi
saa kachi na xi'in yu. Ña
kan ke na ndasa ikun kun
kuenda nuu yu vichin, saa
chi sachïñu ka kun xi'in yu”,
kachi ra kuika kan xi'in ra.
3 Ra saa ndakani ini ra
xachiñu tatu kan ka'an ra
saa: “¿Ni ke sa yo vichin
ra xïin ka ra xito'o yo ña
sachiñu yo xi'in ra? Ra köo
ndiee yo ña sachiñu yo iku,
ra kuka'an ni tu nuu yo ña
ndakan va yo.
4 Ra ña sa yo vichin ke,
na nduku yo ndia ku'va ke
ndaki'in mani yuvi yoo ve'e
na, te xa na kindiaa ra ixto'o
yo chiñu nda'a yo”, ka'an ra.
5 Ra saa ndakana ra
ndia nika nuu ixto'o ra, ra
ndika'an ra xi'in ra inuu xaa
kan kachi ra saa: “¿Nisaa
ke nika kun nuu ixto'o yu?”,
kachi ra.
6 Saa ndakuiin ra kan
kachi ra saa: “Iin ciento
yoo kuvi ndutia xa'an ra
nika yu”, kachi ra. Ra
saa ndika'an ra xachiñu tatu
nuu ra kuika kan xi'in ra
kachi ra saa: “Kundu'u ñaa,
ra yo'o iyoo tutu ña ndatiaa
kun, ra soo uvi xiko uxi yoo
va ke ndachindu'u kun nuu
ña”, kachi ra xi'in ra nika
kan.
7 Ra saa ndika'an tu ra
xi'in ra uvi kan va, kachi
ra saa: “¿Ra nisaa ke nika
tu yo'o?”, kachi ra. Ra saa
ndakuiin ra kan kachi ra saa:
“Iin ciento kuvi itin nuni
trigo nika yu”, kachi ra. Ra
saa ndika'an ra xi'in ra kachi
ra saa: “Yo'o iyoo tutu, ra
soo kumi xiko, itin va na
ndachindu'u kun nuu ña”,
kachi ra xi'in ra nika kan.
8 Ra te kundaa ini ra kuika
kan xa'a ña xa ra xachiñu
tatu nuu ra, saa ra ndakanda
ni ini ra xini ra ra, saa
chi ndichi ni xa ra. Ra na
kundaa ini ndo chi yuvi na
xïni ichi Ndioxi, ra xini ni ka
va na kan ndia ku'va ke sa
na ña koo yuvi kita'an mani
xi'in na, nuu na xini ichi
Ndioxi, kachi tu'un ndichi
yo'o —kachi Jesús.
9 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Ña kuni yu ka'an yu
xi'in ndo ke na kuniñu'u ndo
ña kuika iyoo nuu ña yuuvi

yo'o, ña sakanaa ndo yuvi
kuta'an xi'in ndo, ra te xa na
ndi'i ña, ra koo na ndaki'in
mani ndo'o ve'e nuu koo ndo
ndia ndikaa ndiku'un.
10 ’Ra iin tiaa ra va'a ndiaa
ña'a ña lo'o iyoo nuu ra, saa
ra kuchuun tu ra kondiaa ra
ña vi'i va; ra tu kuchüun
ra kondiaa ra ña lo'o iyoo
nuu ra, saa ra kuchüun tu ra
kondiaa ra ña vi'i va.
11 Ra tu na kondiäa ndo
ña kuika iyoo nuu ndo, ¿saa
ra ndixaa sa ndo ña kondiaa
ndo ña'a ña ndiaa ya'vi ni
ka?
12 Saa chi tu na kondiäa
ndo ña'a inka yuvi, saa ra,
ndia nii ka yuvi täxi ña'a
nda'a ndo ña kondiaa ndo
ña? —kachi ra.
13 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndia nii yuvi ra küvi
sachiñu na nuu uvi tiaa ndia
xa'ndia chiñu, saa chi na
xachiñu nuu uvi tiaa, ra küvi
kindoo va'a na xi'in uvi saa
ndia. Saa chi tu va'a na
kita'an na xi'in iin ra, ra
inka tu ra saa na xi'in va.
Xa'a ña kan ke küvi sachiñu
ndo nuu Ndioxi ra sachiñu
tu ndo nuu xu'un —kachi
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra.
14 Saa ra ndixaku ndiaa
va ndia fariseo kan Jesús,
saa chi xinisii ni ndia ña
koo xu'un ndia. Ña kan
ke ndikindöo ini ndia ña
ndika'an ra.
15 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia fariseo kan kachi
ra saa:
—Ndo'o, ra nuu yuvi yo'o
va ke ndasa va'a ni ndo mii
ndo, ndi su Ndioxi, ra xini
va ra ndixaa ke iyoo nima
ndo. Ra ña'a ña chee ni nuu
na yuuvi yo'o, ra ña kundasi
va Ndioxi kuvi ña —kachi ra
xi'in ndia.

Ndï'i xa'a ndiayu Ndioxi

16 Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Te yachi ra ndiayu
Ndioxi ña tiaa ra Moisés,
xi'in tu'un ña ndika'an na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a, ke xindikun va yuvi
iin saa ndia kii ña kixi ra
Juan, ra sakuchi yuvi va, ra
ndia kii ña kixi ra kan ke
xa'a na ka'an ndoso na tu'un
va'a xa'a ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu. Ra takundi'i
yuvi ra xa nduxa va na ña
kuni na ndaki'in na ichi
Ndioxi.
17 ’Ra kuni yu na kun-
daa ini ndo, chi va'a ni na
ndi'i va xa'a ndivi xi'in ñu'u,
ndi su ndia nii lo'o ndiayu
Ndioxi ndï'i xa'a.

Saña'a Jesús na ña vä'a ndakoo tiaa yasi'i ra

18 ’Ra tu ndia iin tiaa, ra
na ndakoo ra yasi'i ra, ra
tanda'a ra xi'in inka ña'a,
saa ra ndiayu Ndioxi va
ke kanduu ra. Ra tiaa
ra ndaki'in tu ña'a ña nin-
doo nuu yii kan, ra ndiayu
Ndioxi ke kanduu tu ra kan
va —kachi Jesús.

Tu'un ndichi xa'a ra kuika xi'in ra nda'vi Lázaro

19 Ra saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in na kachi ra
saa:
—Saa kuu iin kii ra
ndixiyo iin ra kuika. Ra
va'a ka vi xindixi ra saa chi
niña tikoto ña savi ña ya'vi
xindixi ra, ra iin ndisaa kii
ndixiyo viko ve'e ra, ra va'a
ka vi xixi ra.
20 Ra ndixiyo tu iin ra
nda'vi, ra xinani Lázaro va.

Ra iin ndiakua mii tia'yu kuu
sata ra. Ra iin ndisaa kii xaa
ra xikundu'u ra ye'e ra kuika
kan.
21 Ra chi'ña ka vi kuu ra,
ña kuni ndaki'in ra ña koyo
tixi mesa ra kuika kan kuxi
ra; ndia tina va kuyachin ra
iyakun yaa ri sata ra.
22 Ra saa kuu ra nditian-
diaa va kii ña ndixi'i ra
nda'vi Lázaro kan. Ra xaa
na tatun Ndioxi ndaki'in na
ra kua'an ra xi'in na ndivi,
ra ndakundu'u ra xi'in ra
Abraham va. Ra saa kuu ra
ndixi'i tu ra kuika kan va, ra
ndinduxin va na ra.
23 Ra te xa ndikaa ra ndi-
aya ña ndo'o ni ra. Ra saa
ndakoto'ni ra chi ndivi, ra
xika ka vi ndichi ra Abraham
xi'in ra nda'vi Lázaro xini
ra.
24 Ra saa ndiee ka vi kana
ra kachi ra saa: "¡Tata Abra-
ham, kunda'vi ini kuni yu'u
saa chi nda'vi ni yu! Ra na
ka'an kun xi'in ra Lázaro ña
na chindaxi ra nuu nduku
nda'a ra ini tiakuii, ra na kixi
ra chindaxi ra lo'o yaa yu.
Saa chi ndo'o ni yu ndikaa
yu nuu ñu'u yo'o", kachi ra
kuika kan.
25 Ra saa ndakuiin ra Abra-
ham kachi ra saa: "Na
ndaka'an kun, chi ta ndixiyo
kun ña yuuvi, ra va'a ni va
ndixiyo kun, saa chi ndixiyo
ndi'i va ña'a ña kuni kun.
Ndi su ra Lázaro, ra ndo'o
ni va ini ra yo'o. Ra vichin
ra va'a ni va kee ra, ra yo'o
tu ndo'o ni ini va.
26 Ra küvi chindiee ta'an
yu xi'in kun, saa chi iyoo iin
ta'vi chee ña sukun ni tiañu
yo, ra ña kan ke na ñu'u yo'o
ra küvi ya'a na xaa na chi
ñaa, ra nii na ñu'u ñaa ra
küvi ya'a na kixi na yo'o",
kachi ra Abraham xi'in ra
kuika kan.
27 Ra saa ndika'an ra kuika
kan kachi ra saa: "Tata
Abraham, xaku nda'vi yu
nuu kun, ra na sa kun ña
mani ra ti'vi kun ra Lázaro
ña na ku'un ra ve'e iva yu.
28 Ra ka'an ra xi'in na ñani
yu na u'un na tiaku ka ña na
nandiko ini na, ra na kïxi na
nuu ndikaa yu yo'o ña ndo'o
na", kachi ra.
29 Ra saa ndakuiin ra Abra-
ham kachi ra saa: "Xa kun-
daa va ini na saa chi xa iyoo
va ndiayu Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés, xi'in ña tiaa na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a nda'a na. ¡Ra ña kan
ke na kandixa va na!", kachi
ra.
30 Saa ndakuiin ra kuika
kan kachi ra saa: "Ndixa va
Tata, ndi su tu na ndatiaku
iin na ndixi'i ra ku'un na
ndatu'un na xi'in na, saa ra
kandixa va na", kachi ra.
31 Ra saa ndika'an ra Abra-
ham kachi ra saa: "Tu
xïin na kandixa na ndiayu
ña tiaa ra Moisés, xi'in ña
tiaa na ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, saa ra nii na
ndatiaku va iin na ndii ku'un
na ka'an na xi'in na; ra xa
saa kandïxa vi na", kachi ra
Abraham xi'in ra kuika kan
—kachi Jesús xi'in na.

17

Ndaku na koo ini yo ra na ndakäva yo nda'a kuachi

1 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Ña ndixa ke koo va ña'a
ña sanda'vi yuvi ña sa na
kuachi. ¡Ndi su nda'vi ni

yuvi na sanda'vi inka na ña
sa na kuachi, saa chi vaxi kii
ra ndo'o ni na sa Ndioxi!
2 Ra va'a ka va yachi na
kunu'ni iin yuu katia chee
ña ndiko ña'a sukun na, ra
ko'ni na na ini mini, nuu
ña sanda'vi na iin na vali
ndikun sata yu, ña sa na
kuachi.
3 Ra kuenda ni na koo ndo.
'Tu ndia iin ñani ndo xa
ña vä'a xi'in ndo, ra na ka'an
ndo xi'in na, ña na sä ka na
saa. Ra tu na nandiko ini na,
saa ra, na sa ka'nu ini ndo
xa'a na.
4 Ra va'a ni uxa va ichi na
sa na ña vä'a xi'in ndo iin
kii, ra uxa ichi saa na ndiko
tu na ña ka'an na xi'in ndo
kachi na saa: "Sä ka yu saa
xi'in kun", na kachi na, saa
ra xiniñu'u na sa ka'nu ini
ndo xa'a va na —kachi Jesús
xi'in na.

Ndiẹẹ ña kandixa na Ndioxi

5 Ra saa ndika'an ndia
ita'an xi'in Jesús kachi ndia
saa:
—Tata, taxi ndiẹẹ ndi ra na
kandixa va'a ka ndi Ndioxi
—kachi ndia xi'in ra.
6 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa, xi'in ndia:
—Tu ña kandixa ndo ra
na koo ña ta ku'va iyoo iin
ndikin lo'o itun mostaza, saa
ra kuvi va ka'an ndo xi'in
itun sicómoro yo'o kachi
ndo saa: "Tu'un mii kun,
ra kua'an ndataan kun mii
kun ini mini", na kachi ndo,
ra itun yo'o ra kandixa va
nu ndo'o —kachi Jesús xi'in
ndia.

Chiñu ña xiniñu'u sa iin ra xachiñu tatu

7 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Tu ndia iin ndo ra iyoo
iin ra xachiñu nuu ndo, ña
ta'vi ra ñu'u ndo, a kiti sana
va tu ndo ndiaa ra, ra ta xa
na ndaxaa ra ve'e ndo, ¿ra a
ka'an ndo xi'in ra kachi ndo
saa: "Kuaya'a ra kundu'u
kun kuxi kun"?
8 Su kä'an ndo saa xi'in
ra, chi su'va va kachi ndo:
"Savii ña kuxini yu, ra na
koo nduvi kun ña ki'in kun
kuenda xi'in yu ña kuxi yu
ra ko'o yu. Ra te xa na ndi'i
saa vi ke kuvi kuxi kun ra
ko'o kun", kachi ndo.
9 ¿Ra a ndataxi ndo tixa'vi
nda'a ra xachiñu nuu ndo
xa'a ña xa ra takundi'i chiñu
ña xa'ndia ndo nuu ra? Su
ndatäxi vi ndo ña.
10 Ra ta ku'va iyoo ra
xachiñu tatu kan ke iyoo tu
ndo'o va, ra te xa na ndi'i
sa ndo takundi'i chiñu ña
xa'ndia Ndioxi nuu ndo sa
ndo; saa ra na ka'an ndo
kachi ndo saa: "Ndu'u ra
ndia xachiñu tatu ndia köo
ya'vi ndiaa vi kuvi ndi, saa
chi takua chiñu ña xa'ndia
Ndioxi nuu va ndi ke xa ndi",
kachi ndo —kachi Jesús xi'in
ndia.

Sanda'a Jesús uxi tiaa ndia xi'i kuẹ'e tia'yu

11 Ra saa kuu Jesús ndikaa
ra ichi ña kua'an chi ñuu
Jerusalén, ra saa ndiya'a ra
ichi ña ndikaa yachin nuu
ndakuta'an xa'ñu Samaria
xi'in Galilea.
12 Ra te ndixaa ra iin ñuu
lo'o, ra ikan kẹẹ uxi tiaa ndia
ndo'o kuẹ'e tia'yu, ra xika ka
vi xikundita ndia nuu Jesús.

13 Ra ndiee ka vi kana ndia
ra kachi ndia saa:
—¡Tata Maestro, kunda'vi
ini kuni ndu'u, ra sanda'a
kun ndu'u! —kachi ndia.
14 Ra te xini Jesús ndia,
ra saa ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Kua'an ndo nuu ra sutu,
ra na kuni ra ndo'o ña xa
nduva'a ndo —kachi ra xi'in
ndia.
Ra te ndaki'in ndia kua'an
ndia, saa ra ndikun nduva'a
va ndia xa Jesús.
15 Ra te kundaa ini iin
ra ña xa nduva'a ra, ra
saa nandiko ra nuu Jesús ra
ndiee ka vi nda'yu ra ña
ndasaka'nu Ndioxi.
16 Ra xaa ra ndakusiti ra
nuu Jesús, ra ndakundiee ra
ndia nuu ñu'u, ra ndataxi ra
tixa'vi nda'a Jesús. Ra tiaa
yo'o ra ra ñuu Samaria va
kuvi ra.
17 Ra saa ndika'an Jesús,
kachi ra saa:
—¿A su uxi kuvi ndia
sanda'a yu? ¿Ra ndia chi
kua'an inka ìin ndia?
18 Saa chi köo ndia
nindandiko ndasaka'nu ndia
Ndioxi, ra ra indaa ndandiko
yo'o ra ndia nii süvi ra judío
kuvi ra —kachi Jesús.
19 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in tiaa kan kachi ra saa:
—Ndakundichi ra kua'an
nuu ra sutu; saa chi xa'a ña
kandixa va kun ke nduva'a
kun —kachi Jesús xi'in ra.

Su'va ke kuu te xa na
ka'ndia Ndioxi chiñu

20 Ra saa kuu iin kii ra
ndindakatu'un ndia fariseo
Jesús kachi ndia saa:
—¿Ama ke xaa Ndioxi
ka'ndia ra chiñu nuu ña yu-
uvi yo'o? —kachi ndia.
Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ndia:
—Kii ña xaa Ndioxi
ka'ndia ra chiñu ra ndia nii
ña'a täxi ku'va nuu na ña
kundaa ini na.
21 Ra ni köo tu na ka'an
kachi su'va va: "¡Yo'o iyoo
ña!", a "¡Kaa iyoo ña!",
kachi na. Chi xa tiañu ndo
yo'o va xaa Ndioxi xa'ndia
ra chiñu —kachi Jesús xi'in
ndia.
22 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Vaxi kii, ra kụnị ni ndo
kuni ndo yu'u, ra xaa yo'o,
ña kixi tuku yu, ndi su küni
ka ndo yu'u.
23 Ra kii kan ra ka'an na
xi'in ndo kachi na saa, "Yo'o
íin ra kẹe nuu Ndioxi"; a
"kaa íin ra kẹe nuu Ndioxi",
na kachi na. Ra na kü'un
ndo nuu na, ra nii na
ndakundïkun ndo sata na.
24 Saa chi kii ña nandiko
yu'u ra xaa yo'o vichin, ra iin
ta ku'va xa taxa ta ndaye'e
ña chi nuu kanata ñu'u ra iin
saa ndia chi nuu kita ña, saa
ke kuu kii ña ndiko yu'u, ra
xaa yo'o.
25 Ndi su xi'na xiniñu'u
ndo'o ni yu ra kundasi ni na
yuuvi yo'o yu'u.
26 Ta ku'va kuu xina'a ta
ndixiyo ra Noé, ke kuu tu kii
ña nandiko yu'u, ra xaa yo'o
vichin va.
27 Saa chi ta ndixiyo
ra Noé, ra yuvi kan ra
ndakundiee na xixi na, ra
xi'i na, ra satanda'a ta'an va
tu na, ra saa kuu na ndee
na saa, ndia te ndixaa kii ña
ndiki'vi ra Noé ini barca. Ra
saa kuun savi ña'a ra ndixi'i
ndi'i va na.

28 Ra mii saa ke kuu tu te
ndixiyo ra Lot va: saa chi
xixi na, ra xi'i na, ra sata na,
ra ndixiko na, ra xava'a na
ve'e na, ra chi'i na, ra sakee
va na.
29 Ndi su te kita ra Lot ñuu
Sodoma, saa ra kuun va ñu'u
xi'in ñu'u ka'ndi, ra xa'ni
ndi'i va ña na.
30 Ra mii saa kuu tu kii ña
nandiko yu'u ra xaa yo'o va
kixi yu.
31 'Ra kii kan, ra na ndee
chi xini ve'e, ra na kï'vi ka na
ve'e na, ña ndaki'in na ña'a
na; ra na ñu'u xachiñu iku,
ra na nandïko ka na ve'e na.
32 Ra na ndaka'an ndo xa'a
ña ndo'o ña yasi'i ra Lot, saa
chi sandi'i va Ndioxi xa'a ña.
33 Ra yuvi na kuni sakaku
mii, ra na kan kuvi na ndi'i
xa'a va; ra na xiin sandoñu'u
mii, kuvi na kaku va.
34 'Ra ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, chi nuu kuu ña
ñuu te xa na nandiko yu, ra
tu ndee uvi na kixi nuu ixto,
ra iin na ku'un, ra iin na
ndoo va.
35 Ra tu uvi na si'i xika
ndiko na, kii na ndiko yu, ra
iin ña ku'un, ra iin ña ndoo
va.
36 Ra tu uvi tiaa ñu'u
xachiñu iku, ra iin ra ku'un,
ra iin ra ndoo va —kachi
Jesús xi'in ndia.
37 Ra te ndi'i xini so'o ndia
ra saa ndindakatu'un ndia
Jesús kachi ndia saa:
—¿Ndia mii ke ku saa,
Tata? —kachi ndia xi'in ra.
Ra saa ndakuiin ra yu'u
ndia kachi ra saa:
—Ra xa kundaa va ini ndo
chi ndia ndia ka mii nuu
ndee kiti ndìì, ra ikan ke
ndakuta'an pilo ndee va ri
—kachi Jesús xi'in na.

18

Tu'un ndichi xa'a iin ña'a ña ndukuaan xi'in ra Juez ra iku ni

1 Ra saa ndika'an Jesús iin
tu'un ndichi xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ña xiniñu'u ni ka'an
ndia xi'in Ndioxi iin ndisaa
kii, ra na ndïko ini ndia.
2 Ra saa ndika'an ra kachi
ra saa:
—Ndixiyo iin ñuu ka'nu ra
ikan ndixiyo iin ra juez ra
ndixäto'o ra Ndioxi, ra nii
yuvi ndixäto'o ra.
3 Ra suvi mii ñuu kan
ndixiyo tu iin ña'a ña
ndukuaan va, ra kanita'an
na xi'in ña, ra ndixa'an ña
ka'an ña xi'in ra juez kan ña
na sayukun ra kuachi xi'in
ña.
4 Ra kua'a ni ichi ndixa'an
ña nuu ra, ndi su ndixïin ra
sayukun ra kuachi xi'in ña.
Ra te ndi'i saa vi ndakani
ini ra ka'an ra saa: "Va'a
ni xäto'o yo Ndioxi, ra nii
xäto'o yo yuvi va,
5 ra xa'a ña sandi'i ni ña'a
yo'o yoo, ra na sayukun va
yo kuachi xi'in ña ra na
sandï'i ka ña yoo", ka'an ra
juez kan —kachi Jesús xi'in
ndia.
6 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa:
—Su'va ke xa ra juez ra iku
ni kan.
7 Ra kachi ka vi tu Ndioxi,
¿a sandäku ra kuachi xi'in
na ndikaxin ra tu na ka'an
na xi'in ra ñuu ka'ñu? ¿Ra a
na'a ni vi sa ndakuiin ra tuvi
ndo?
8 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi kama ni va
sandaku Ndioxi kuachi xi'in
na. Ndi su te xa na ndiko
yu'u ra xaa yo'o vichin kixi

yu, ¿ra a ndani'i yu yuvi
na ndiaa ini yu'u? —kachi
Jesús xi'in ndia.

Ka'an Jesús xa'a yuvi na ndasava'a ni mii

9 Ra saa ndatu'un Jesús
inka tu'un ndichi xa'a yuvi
na ndasava'a ni mii, ra kun-
dasi na inka na, ra kachi ra
saa:
10 —Saa kuu ra ndixa'an
uvi tiaa ve'e ñu'u ka'an ndia
xi'in Ndioxi. Ra iin ra kuu
fariseo, ra inka ra ku ra
kaya xu'un nda'a na ñuu, ña
kua'an Roma.
11 Ra saa ndixaa ra fariseo
kan, xikundichi ra ini ve'e
ñu'u, ra xa'a ka'an ra xi'in
Ndioxi kachi ra saa: "Tata,
taxi ni yu tixa'vi nda'a kun,
saa chi kuëe iyoo yu ta ku'va
iyoo na kui'na, na ndiva'a, ra
nii xïka yu xi'in inka ña'a; ra
ni kuëe iyoo yu ta ku'va iyoo
tiaa ra kaya xu'un yo'o.
12 Yu'u, ra uvi kii xïxi yu
iin semana; ra soko yu nuu
xu'un ña xakanaa yu", kachi
ra fariseo kan xi'in Ndioxi.
13 Ndi su tiaa ra kaya xu'un
kan, ra xika va xikundichi
ra. Ra nii ndixäa ndiee ini
ra ña ndoni'i ra nuu ra ndivi,
chi ndika va ra kani nda'a ra
kachi ra saa: "¡Tata Ndioxi,
na kunda'vi ini kun kuni
kun yu'u. Saa chi yu'u, ra
iyoo ni kuachi yu!", kachi ra.
14 Ra ña ndixa ka'an yu
xi'in ndo, chi xa ka'nu va ini
Ndioxi xini ra ra kaya xu'un
kan. Ndi su ndixakä'nu vi
ini ra xa'a ra fariseo kan. Ra
ña kan ke takundi'i yuvi na
xa nı̱nù ni xi'in mii kuvi na
nduvali va, ra na xa nı̱nu̱
xi'in mii kuvi na nduna'nu
va —kachi Jesús.

Ka'an Jesús xi'in Ndioxi xa'a na kuachi vali

15 Ra saa ndixaa sava na
xi'in na vali se'e na nuu
iin Jesús, ña na chindu'u ra
nda'a ra sata na vali kan,
ra ka'an ra xi'in Ndioxi xa'a
na kuni na. Ra te xini ndia
ita'an xi'in Jesús ra saa xa'a
ndia ndukue'e va ndia xi'in
na ndixaa xi'in na kuachi
vali kan.
16 Ra saa kana Jesús na
kuachi vali kan ña na kuy-
achin na nuu ra, ra ndika'an
ra xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Saña ndo na vali ña na
kixi na nuu yu, ra säsi ndo
nuu na. Saa chi na iyoo
ta ku'va iyoo na kuachi vali
yo'o ku na kuchuun koo nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu.
17 Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, saa chi tu na
ndakï'in yuvi ichi Ndioxi ra
sa na ta ku'va xa na kuachi
vali, saa ra kuchüun vi na
koo na nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu —kachi Jesús.

Ndakatu'un iin ra itia kuika Jesús

18 Ra saa kuu ra ndin-
dakatu'un iin ra itia ra kuika
ra kuu ra xikua'a Jesús kachi
ra saa:
—Tata Maestro, ra va'a,
¿ni ke sa yu ña va'a ni'i ta'vi
yu kutiaku yu xi'in Ndioxi
ndiaa ndikaa ndiku'un?
—kachi ra xi'in Jesús.
19 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—¿Nichuun ka'an kun "ra
va'a" xi'in yu?, saa chi köo
ndia nii yuvi na va'a, chi
indaa mitu'un Ndioxi va ku
ra va'a.
20 Ra xa xini va kun ndi-
ayu Ndioxi ña ka'an kachi

su'va: “Kï'vi kun xi'in yasi'i
inka tiaa, kä'ni kun ndii,
xakuï'na kun, ra chikäa siki
kun kuachi inka na; ra na
sato'o kun iva kun xi'in si'i
kun” —kachi Jesús xi'in ra.
21 Ra saa ndakuiin ra kuika
kan kachi ra saa xi'in ra:
—Tata, ta lo'o vi yu xa'a yu
kandixa ndi'i yu ña —kachi
ra.
22 Ra te ndi'i xini so'o
Jesús ña ndika'an ra, ra saa
ndika'an Jesús kachi ra saa
xi'in ra:
—Iyoo ka va iin ña kumani
nuu kun: Xiko takundi'i ña'a
ña iyoo nuu kun, ra ndata'vi
kun xu'un xi'in na nda'vi, ra
saa ke taxi Ndioxi ña kuika
ña iyoo ndivi nda'a kun vaxi
kii. Ra te xa na ndi'i, ra na
kixi kun kundikun kun yu'u
—kachi Jesús xi'in ra.
23 Ra te ndi'i xini so'o ra
kuika kan, saa ra kusuchi ni
ini ra saa chi kuika ni ra.
24 Ra te xini Jesús ña
kusuchi ni ini ra kuika kan,
ra saa ndika'an ra kachi ra
saa:
—¡Tiaa ni u'vi ki'vi na
kuika ndivi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu!
25 Ra ü'vi ka vi ki'vi iin
camello yavi lo'o xa'a tiku,
nuu ña ki'vi iin ra kuika ichi
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu
—kachi Jesús.
26 Ra saa ndika'an na xini
so'o, ña ndika'an Jesús kachi
na saa:
—Tu saa va ke iyoo ña,
¿ra yoo va ku na kuchuun
kaku tu saa? —kachi na xi'in
Jesús.
27 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Nuu na yuuvi yo'o va ke
u'vi ni ña yo'o, ndi su nuu
Ndioxi ra köo ña u'vi —kachi
ra.
28 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata, ndu'u, ra ndakoo
ndi'i va ndi ña'a ndi, ra
ndakundikun ndi yo'o, xika
ndi xi'in kun —kachi ra.
29 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo: chi takundi'i yuvi na
ndakoo ve'e, na ndakoo iva,
na ndakoo ñani, na ndakoo
yasi'i, na ndakoo se'e xa'a ña
ndikun na ichi Ndioxi,
30 Ra kua'a ni ka va ña va'a
ndaki'in na kan nuu Ndioxi
nuu ña yuuvi yo'o vichin, ra
ni'i tu na ña kutiaku na ndia
ndikaa ndiku'un va —kachi
Jesús xi'in na.

Xa ichi ña uni ka'an tuku Jesús ña kuvi ra

31 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in uxi uvi saa ndia ita'an
xi'in ra kachi ra saa:
—Vichin ke ku'un yo ñuu
Jerusalén, ra ikan ku nuu
xinu ndi'i nuu tu'un ña
tiaa na ndika'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi xina'a xa'a yu'u
ra xaa yo'o vichin.
32 Ra ikan ku nuu ndataxi
na yu'u nda'a yuvi na xïni
Ndioxi, ra sasiki na yu'u, ra
ka'an ñaa na xi'in yu, ra
kondiaa na tiasi'i na nuu yu.
33 Ra kani ni na yu'u, ra
ka'ni na yu'u, ndi su kii uni
ra ndatiaku va yu —kachi
Jesús xi'in ndia.
34 Ndi su ndia ita'an xi'in
ra ra ndikundäa vi ini
ndia xi'in tu'un yo'o, ra nii
ndikundäa tu ini ndia ni xa'a
ke ka'an ra xi'in va ndia, saa
chi tu'un ña kundäa ini ndia
xi'in va ke ndika'an Jesús.

Sanda'a Jesús nuu iin ra kuaa ra ñuu Jericó

35 Ra ta kuyachin Jesús kua'an ra xi'in ndia ita'an xi'in ra nuu ñuu Jericó kan, ra yu'u ichi kan ndu'u iin ra kuaa ña ndakan ra.
36 Ra ta xini so'o ra kuaa kan ña ya'a ni yuvi kua'an na ichi kan. Ra saa ndindakatu'un ra kachi ra saa:
—¿Ni ke kuu? —kachi ra.
37 Saa ndakuiin na kachi na saa xi'in ra:
—Jesús, ra kẹe ñuu Nazaret va ku ra ya'a kua'an —kachi na xi'in ra.
38 Ra saa xa'a ra iin koko'o kana ra kachi ra saa:
—¡Jesús, se'e xikua ra rey David, kunda'vi ini kuni yu'u! —kachi ra.
39 Ra saa ninda'yu na inuu kua'an kan nuu ra, ña na koo taxin yu'u ra, ndi su ra ndiee ka ninda'yu va kuvi ra kachi ra saa:
—¡Jesús se'e xikua ra rey David, kunda'vi ini kuni yu'u! —kachi ra.
40 Ra saa xikundichi Jesús, ra xa'ndia ra chiñu nuu na ña na ku'un na ndaki'in na ra. Ra ta xaa na xi'in ra kuaa kan, ra saa ndindakatu'un Jesús ra kachi ra saa:
41 —¿Ni ke kuni kun sa yu xi'in kun? —kachi ra.
Saa ndakuiin ra kuaa kan kachi ra saa:
—Tata, na ndanuña nuu yu ra va'a koto'ni yu —kachi ra.
42 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ra kachi ra saa:
—¡Koto'ni! Chi xa'a ña kandixa va kun ke nduva'a kun —kachi ra.
43 Saa ra ndikun ndanuña va nuu ra kuaa kan ra va'a va ndakoto ra. Saa ra ndakundikun ra kua'an ra xi'in Jesús va, ra ndasaka'nu ka vi ra Ndioxi kua'an ra. Ra takundi'i yuvi na xini ña kuu xi'in tiaa kan, ra ndasaka'nu ni tu na kan va Ndioxi kua'an na.

19

Jesús xi'in ra Zaqueo

1 Ra ta ndixaa Jesús ñuu Jericó ra saa ndiki'vi ra ma'nu ñuu kan kua'an ra.
2 Ra ñuu kan iyoo iin ra kuika ra nani Zaqueo. Ra ra kuchee kuvi ra nuu na kaya xu'un kua'an nda'a gobierno.
3 Ra kuni ni ra kuni ra Jesús, ndi su ndiküvi kuni ra ra, saa chi kuiti ni ra, ra kusiin tu kua'a ni yuvi kua'an va ra na kan va xisa'vi nuu ra.
4 Ra saa ndakosonuu ra xinu ra kua'an ra chi nuu, ra ikan ndaa ra nda'a iin itun, tu nani sicómoro ña va'a kuni ra ya'a Jesús, saa chi mii ikan ke ya'a va ra.
5 Ra ta xa ya'a Jesús kua'an ra nuu iin itun kan, ra saa ndakoto ndiaa ra nda'a nuu ra xini ra ra Zaqueo, ra ndika'an xi'in ra kachi ra saa:
—Zaqueo, kama ni nuu kun, saa chi ve'e kun ke xiniñu'u koo yu vichin —kachi ra xi'in ra.
6 Saa ra ndikun nuu ndixa va ra Zaqueo, ra tiaa ni kusii ini ra ña ndaki'in ra Jesús kua'an ra xi'in ra ve'e ra.
7 Ra ta xini yuvi kan ña ndaki'in Jesús kua'an ra xi'in ra Zaqueo, saa ra xa'a

na kaña'a na xa'a ra kachi
na saa:
—¿Nichuun kua'an Jesús
ve'e ra Zaqueo? Saa chi süvi
ra va'a kuvi ra —kachi na.
8 Ra ta xa ndee ndia ve'e ra
Zaqueo, ra saa ndakundichi
ra Zaqueo ra ndika'an ra
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata, na kundaa ini kun
chi kuni yu ndata'vi yu iin
sava ña'a ña iyoo nuu yu
xi'in na nda'vi. Ra tu ndia
na sanda'vi yu, ra vi'i ka
va xu'un ndaki'in yu nda'a
na, ra ndia kumi va ichi
sandiko yu ña nda'a na
vichin —kachi ra.
9 Saa ndika'an Jesús xa'a
ra Zaqueo nuu takundi'i na
ndee kan kachi ra saa:
—Kii vichin ke xa sakaku
Ndioxi ra yo'o, xi'in na ve'e
ra. Saa chi ndise'e ra Abra-
ham kuvi tu ra yo'o va.
10 Saa chi yu'u ra xaa
yo'o vichin, kuvi ra xaa
ndanduku na nindoñu'u, ra
sakaku yu na —kachi ra.

Tu'un ndichi xa'a xu'un
kaa ña ya'vi ni

11 Ra nani saa kuu yuvi
kan xini so'o na ña ndatu'un
Jesús xi'in na ña kua'an na
ichi kan, ra ta xa kuyachin ra
xi'in na nuu ñuu Jerusalén
kan, ra saa ndika'an ra inka
tu'un ndichi xi'in na, saa
chi xa'a na ndakani ini na
ka'an na saa: "Xa ninumi ni
va ka'ndia Ndioxi chiñu nuu
yo", ka'an na.
12 Ña kan ke ndika'an ra
xi'in na, kachi ra saa:
—Su'va ndo'o iin ra kuika,
ra ndasavii kee ku'un inka
ñuu xika, nuu tia'ndia xa'a
ra ña kuu ra rey, ra te xa na
ndi'i, saa nandiko ra ndaxaa
ra ña ka'ndia ra chiñu nuu
na ñuu ra.
13 Ra te xa ndinumi ku'un
ra, saa ndakana ra uxi tiaa
ndia xachiñu nuu ra, ra iin
iin xu'un kàà ña vi'i ni ndi-
aka taxi ra nda'a ta mitu'un
ta mitu'un ndia ra ndika'an
ra xi'in ndia kachi ra saa:
"Na sachiñu ndo xi'in xu'un
yu, ra na ndukua'a ña, ra
te xa na nandiko yu saa
ndaki'in yu ña nda'a ndo",
kachi ra xi'in ndia.
14 Ndi su na ñuu ra, ra
kundasi ni va na ra, ra
ndiküni na ña ka'ndia ra
chiñu nuu na, ña kan ke ti'vi
na ndia kumisio ra ndikun
ndia ndixa'an ndia sata ra,
ra ndika'an ndia xi'in mii ra
rey ra xa'ndia chiñu nuu ra,
kachi ndia saa: "Küni ndi ña
kuu ra yo'o rey ra ka'ndia ra
chiñu nuu ndi", kachi ndia.
15 'Ra va'a ni ndika'an ni
va na ña küni na ka'ndia ra
chiñu nuu na, ndi su xa saa
ndaki'in va ra ña kuu ra rey.
Ra te ndi'i ndaki'in ra chiñu,
saa nandiko ra ndaxaa ra
ñuu ra, ra saa ndakana tuku
ra ndia xachiñu nuu ra, ña
kuni ra kundaa ini ra nisaa
ke ndini'i ta iin iin ndia siki
xu'un ña taxi ra nda'a ndia.
16 Ra saa xaa ra nuu, ra
ndika'an ra, kachi ra saa:
"Tata, xu'un ña taxi kun
nda'a yu, ra inka uxi xu'un
ndini'i yu siki ña", kachi ra.
17 Saa ndakuiin ra rey kan,
kachi ra saa xi'in ra: "Va'a
ni va xa kun, iin tiaa ra va'a
ni xachiñu kuvi kun, ra xa'a
ña va'a ni xachiñu kun xi'in
ña lo'o taxi yu nda'a kun, ke
ndasa yu yo'o iin ra chiñu
chee ra ka'ndia kun chiñu
nuu uxi ñuu na'nu vichin",

kachi ra.
18 Ra saa xaa ra uvi, ra
ndika'an ra, kachi ra saa:
“Tata, xu'un ña taxi kun
nda'a yu, ra u'un ka xu'un
ndini'i yu siki ña”, kachi ra.
19 Saa ndakuiin ra rey kan,
kachi ra saa xi'in ra: “Va'a
ni xa kun, ra xa'a ña va'a
ni xachiñu kun, ke ndasa tu
yu yo'o iin ra chiñu chee ra
ka'ndia kun chiñu nuu u'un
ñuu na'nu”, kachi ra.
20 ’Ra saa xaa inka ra, ra
ndika'an ra kachi ra saa:
“Tata, yo'o iyoo xu'un ña
taxi kun nda'a yu. Ra na
ndaki'in kun ña. Chi tikoto
va chiku'ni yu ña ra nditise'e
yu ña ña va'a va nindï'i xa'a
ña.
21 Saa chi ndiyu'vi yu
ndoñu'u ña, ra xa xini va
yu yo'o ña kuu kun iin
tiaa ra ndaku ni ini, chi tu
ndindoñu'u ña, ra xa saa
ndacha'vi va yu ña nuu kun,
saa chi yo'o, ra ndaki'in kun
ña'a nuu nditäxi kun ña, ra
sakee kun nuu ndichï'i va
kun,” kachi ra.
22 Ra saa ndakuiin ra rey
kan, kachi ra saa: “Yo'o,
ra süvi tiaa ra va'a xachiñu
kuvi kun, ra xi'in mii tu'un
ña ka'an kun ke sayukun yu
kuachi xi'in va kun. Saa chi
xa xini va kun yu'u, ña kuu
yu iin tiaa ra ndiee ni ini, chi
ndaki'in yu ña'a, nuu nditäxi
yu ña, ra sakee tu yu nuu
ndichï'i va yu,
23 ¿ra nichuun ndixä'an
kun chikaa kun xu'un yu
nuu sakua'nu na xu'un, ra
xa ndukua'a va siki ña
ndaki'in yu ña ndaxaa yu
ve'e yu vichin?”, kachi ra
xi'in ra.
24 Ra saa ndika'an ra rey
kan xi'in ndia ndita kan,
kachi ra saa: “Kindiaa ndo
xu'un nda'a ra ñaa, ra
ndataxi ndo ña nda'a ra xa
iyoo uxi ña nuu”, kachi ra.
25 Saa ndakuiin ndia kan,
kachi ndia saa xi'in ra:
“Tata, ¿nichuun taxi ka ndi
ña nda'a ra? Ra xa uxi vi ku
xu'un ra”, kachi ndia.
26 Ra saa ndakuiin ra rey
kan, kachi ra saa: “Na xa
iyoo ña nuu, ra ni'i ka na
ta'an va ña; ra na köo ña
nuu, ra ndia ña lo'o iyoo nuu
na ke nundiaa nda'a va na.
27 Ra na sáa̱ ini xini yu'u,
na ndixïin ña kuu yu rey ra
ka'ndia yu chiñu nuu na, ra
na saya'a ndo na cho'o, ra
xito'ni yu saa na ka'ni ndo
na, kachi ra rey kan, kachi
tu'un ndichi yo'o”, kachi
Jesús xi'in na.

Su'va xa Jesús ta ndiki'vi ra ñuu Jerusalén

28 Ta sandi'i Jesús
ndatu'un ra xi'in na, ra saa
ndaki'in ra kua'an ra chi
ñuu Jerusalén.
29 Ra ta kua'an kuyachin
ra nuu ñuu Betfagé xi'in ñuu
Betania, yachin nuu ndikaa
iku ña olivo, ra saa ndika'an
ra xi'in uvi ndia ita'an xi'in
ra,
30 kachi ra saa:
—Kua'an ndo ñuu lo'o ña
ndikaa yachin kaa ra ta
ndiki'vi ndo kan kua'an ndo,
ra ikan kuni ndo nu'ni iin
burru lo'o ri täan koso na.
Ra ndaxi ndo ri na kixi ri
xi'in ndo.
31 Ra tu ndia na ndakoyo
ka'an xi'in ndo: “¿Nichuun
ndaxi ndo ri?”, kachi na,

ra ka'an ndo xi'in na xi'in na kachi ndo saa: “Tata yo Jesús kuvi ra kuniñu'u ri”, kachi ndo —kachi ra xi'in ndia.
32 Ra saa ndaki'in ndia ita'an xi'in ra kua'an ndia, ra iin ta iyoo ña ndika'an ra xi'in ndia, ra iin saa ke kuu ndixa va.
33 Ra sakan saa kuu ndia ndaxi ndia ri, saa ra ndakoyo va na xi'in sana ri, ra ndika'an na xi'in ndia, kachi na saa:
—¿Nichuun ndaxi ndo burru lo'o ñaa? —kachi na.
34 Ra saa ndakuiin ndia yu'u na, kachi ndia saa:
—Tata yo kuniñu'u ri, ña kan ke ndaxi ndi ri —kachi ndia.
35 Ra saa ndaki'in ndia ri kua'an ri xi'in ndia, ra ta ndixaa ndia xi'in ri nuu iin Jesús, ra saa tiso ndia tikoto sata ri, ra saa sandaa ndia ra sata ri.
36 Ra iinii kuvi ichi nuu ya'a Jesús kua'an ra, xakin na tikoto.
37 Ra ta kuyachin ra vaxi nuu ra xa'a iku Olivo, ra saa xa'a kusii ka vi ini takundi'i na ita'an xi'in ra, ra ndikun na sata ra, ra xa'a na ndasaka'nu na Ndioxi xa'a takundi'i ña va'a xa ra xini na.
38 Ra xa'a na nda'yu na kachi na saa:
—¡Ra ña va'a na koo xi'in yo'o, ra vaxi xi'in kivi Tata yo Ndioxi! ¡Ra ña ka'nu, xi'in ña va'a na koo xi'in na iyoo ndivi! —kachi na.
39 Ra tiañu yuvi kan ñu'u sava ndia fariseo kua'an ndia xi'in na, ra saa ndika'an ndia xi'in Jesús, kachi ndia saa:
—Tata Maestro, ka'an xi'in na ita'an xi'in kun ra na koo taxin yu'u na —kachi ndia.
40 Saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa xi'in ndia:
—Tu na ka'an yu xi'in na ña kutaxin yu'u na, saa ra xa'a yuu ña ndee ñaa nda'yu va ña —kachi ra xi'in ndia.
41 Ra te ndixaa Jesús nuu ñuu ka'nu Jerusalén, ra saa ndakoto ndiaa ra nuu ñuu kan, saa ra xaku va ra xa'a na ñuu kan.
42 Ra saa ndika'an ra kachi ra saa:
—¡Tu ndo xiin vi kuvi ndo ña ndaki'in xini ndo, saa ra kundaa va ini ndo ña kuni Ndioxi sa ra ña va'a xi'in ndo! Ndi su xïin ndo. Ra ña kan ke iyoo se'e va ña va'a kuni Ndioxi sa ra xi'in ndo.
43 Saa chi vaxi kii, ra kixi na sáa̱ ini xini ndo'o, ra iin kununduu va na ndo'o, ra ndakasi va na ichi nuu ndo, ra küvi ka kunu ndo.
44 Ra ka'ni ndi'i va na se'e vali ndo, ra ndia nii nuu ndita ve'e ndo ke kuñä'a ka vi; saa chi ndixïin ndo ña sakaku yu ndo'o, kii ña xaa yu sakaku yu ndo'o vichin —kachi Jesús xi'in na.

Ndukue'e Jesús xi'in na ndee ndaxiko nuu ke'e ve'e ñu'u

45 Ra te ndixaa Jesús ñuu Jerusalén, ra ndiki'vi ra ini korra ve'e ñu'u ka'nu kan kua'an ra, ra saa xa'a ra tava ra takundi'i na ndee ndaxiko kan, ra saa tu na sata nuu va na.
46 Ra saa ndika'an ra kachi ra saa xi'in na:
—Tu'un Ndioxi ña tiaa na xina'a ra su'va va ke kachi ña: “Ve'e yu, ra

ve'e nuu ka'an takundi'i na
xi'in Ndioxi va ke kuu ña.”
Ndi su ndo'o, ra kava nuu
ndakuta'an na kui'na va
ndasa ndo ña —kachi Jesús
xi'in na.
47 Ra iin takundi'i kii
ndixa'an Jesús ve'e ñu'u
ka'nu kan saña'a ra yuvi,
ra na xikua'a kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in ndia maestro
saña'a ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, xi'in na
xikua'a kuna'nu nuu na
ñuu, ra ndakundiee va ndia
xika ndia nduku ndia ku'va
ña kuchuun ndia ka'ni ndia
ra.
48 Ndi su ndinï'i vi ndia
ndia ku'va ke kuchuun ndia
ña ka'ni ndia ra, saa chi iin
takundi'i va na ñuu ndinuni
ni xini so'o ña saña'a Jesús.

20

Ndiayu ña kuu mii Jesús

1 Saa kuu iin kii íin Jesús
ini ve'e ñu'u ka'nu saña'a
ra yuvi ña ndakani ra
tu'un Ndioxi nuu na. Ra
saa ndixaa ndia xikua'a
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
xi'in ndia xikua'a ñuu kan,
2 ra ndika'an ndia xi'in ra,
kachi ndia saa:
—Ka'an xi'in ndi, ¿yoo taxi
ndiayu nda'a kun ña xa
kun ña yo'o, ra nii ndiayu
ku mii kun ña xa kun saa?
—kachi ndia.
3 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ndia:
—Kuni tu yu'u va
ndakatu'un yu ndo'o, ra na
ndakuiin ndo yu'u yu.
4 ¿Yoo taxi ndiayu nda'a
ra Juan ña sakuchi ra yuvi?
¿Ndioxi taxi ña nda'a ra, a
na yuuvi yo'o va? —kachi ra.
5 Ra saa xa'a ndia ka'an
ndia xi'in ta'an ndia, kachi
ndia saa:
—¿Ni ke kachi yo xi'in ra?
Chi tu na ka'an yo: “Ndioxi
va kuvi ra taxi ndiayu nda'a
ra”, saa ra kachi ra saa xi'in
yo: “¿Nichuun ndikandïxa
tu ndo ña ndika'an ra tu
saa”?, kachi ra xi'in yo.
6 Ra tu na kachi tu yo: “Na
yuuvi yo'o va kuvi na taxi
ndiayu nda'a ra”, saa ra, iyo
ni ka'ni na yoo xi'in yuu.
Saa chi takundi'i na ñuu, ra
kandixa va na ra Juan ña
kuu ra, ra ndika'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi —kachi
ndia kuna'nu kan xi'in ta'an
ndia.
7 Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa xi'in Jesús:
—Xïni ndi yoo kuvi na
taxi ndiayu nda'a ra Juan ña
sakuchi ra yuvi —kachi ndia.
8 Saa ndika'an Jesús, kachi
ra saa xi'in ndia:
—Saa ra nii yu'u ndatü'un
tu xi'in ndo'o va, yoo taxi
ndiayu nda'a yu ña xa yu ña
yo'o —kachi ra xi'in ndia.

*Tu'un ndichi xa'a ndia
tatu too ñu'u*

9 Ra saa xa'a tuku Jesús
ndatu'un ra inka tu'un
ndichi xi'in yuvi kan, kachi
ra saa:
—Su'va ndo'o iin tiaa,
ra ndataan te'e uva nuu
iin ñu'u ka'nu, ra te ndi'i
ndataan ra ña, ra saa satatu
ra ña inka yuvi, ra ndaki'in
ra kua'an ra inka ñuu xika
va, ra na'a ni va koo ra kan.
10 Ra te nditandiaa kii ña
tia'ndia uva, ra saa ti'vi ra

iin ra xachiñu nuu ra, ña
kua'an ra nuu na tatu too
ñu'u kan ña na ndataxi na
lo'o kuenda ra. Ndi su na
tatu ñu'u nuu iyoo te'e uva
kan, ra ndukuiin na tiin na
ra xachiñu nuu ra, ra kani
na ra, ra sandiko vichi na ra
kuanu'u ra nuu xito'o ra.
11 Ra saa ti'vi tuku ra xito'o
ñu'u kan inka ra xachiñu
nuu ra kua'an ra nuu na,
ra saa xa tu na xi'in ra kan
va, chi ndukuiin na tiin na
ra, ra kani ka vi na ra, ra
kundiva'a ka vi na xi'in ra,
ra saa sandiko vichi na ra
kuanu'u ra nuu xito'o va ra.
12 Ra saa ti'vi tuku va ra
xito'o ñu'u kan, ra xachiñu
nuu ra, ra uni, ña kua'an ra
nuu yuvi kan, ra sa xa tu na
xi'in ra kan va, chi ndukuiin
na kanita'an na xi'in ra, ra
iin satakue'e ndi'i na ra, ra
saa taxi na ra kua'an va ra.
13 ’Ra saa xa'a ndakani ini
ra xito'o ñu'u kan, ka'an ra
saa: “¿Ni ke sa yo vichin?
Ra va'a ka va na ti'vi yo se'e
yo, ra ku'vi ni ini yo xini yo,
ku'un ra nuu na. Ra ta xa na
xaa ra nuu na, ra iin ña saa
sato'o va na ra”, ka'an ra.
14 Ndi su te xini na tatu too
ñu'u nuu yoo te'e uva kan,
ña xaa ra, ra saa ndika'an
na xi'in ta'an na kachi na
saa: “Ra yo'o kuvi ra ndoo
ndi'i ña yo'o nda'a. Ra na'a
ndo vichin, ra na tiin yo ra,
ra ka'ni yo ra, ra ña'a mii yo
nduu ndi'i va ña yo'o”, kachi
na xi'in ta'an na.
15 Ra saa tiin ndixa va na
ra, ra xa'ni va na ra, ra saa
tava na ra nuu ñu'u iva ra,
ra ndixa'an na sakana na ra
—kachi Jesús xi'in na.

Saa ndika'an ka Jesús xi'in
na ndee xini so'o kan, kachi
ra saa:

—Ta xa na xaa mii ra xi'in
ñu'u ña, ¿ra ni ke sa ra xi'in
na xa'ni se'e ra, tuvi ndo?

16 Su ku'un ra tiin ra na,
ra ka'ni ndi'i va ra na, ra
saa ndataxi ra ñu'u ra nda'a
inka yuvi ña kondiaa na ña.
Saa va ke ndo'o na tatu too
ñu'u kan, kachi tu'un ndichi
yo'o —kachi Jesús xi'in yuvi
na ndee xini so'o kan.

Ra te kundaa ini na ni ke
kachi tu'un ndichi kan, ra
saa ndika'an na, kachi na
saa:

—¡Na chindiee ta'an
ndioxi xi'in yo ra na ndö'o
yo ña ndo'o na kan! —kachi
na.

17 Ra saa xito'ni Jesús nuu
na, ra ndika'an ra xi'in na,
kachi ra saa:

—¿Ni ke kachi ndo xa'a
tu'un Ndioxi ña tiaa na
xina'a? Chi su'va va ke kachi
ña:

Yuu ña kuñu'u na xava'a
ve'e ta yachi ku yuu
ña xiniñu'u va'a ka va
vichin.

18 Ra takundi'i na koyo sata
yuu kan, ra ta'nu ndi'i va na,
ra takundi'i na ndakava mii
yuu kan sata, ra kuxe'e ndi'i
va na —kachi Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús xa'a ña cha'vi yo nuu na chiñu

19 Ra saa xa'a ndia xikua'a
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, ña xika nduku ndia
tiin ndia Jesús, mii hora
kan, saa chi kundaa va ini
ndia, ña xa'a mii va ndia
ke ndika'an ra tu'un ndichi
kan; ndi su ndití̈in vi ndia ra,
saa chi ndiyu'vi va ndia nuu
na ñuu.

20 Ra saa ti'vi ndia yuvi
kua'an na kotonani na ra, ra
yuvi kan ra nii kuëe ndaña'a
na mii na ña iyoo na kuachi
xi'in ra, ra ña kua'an na ra
ña va'a na ka'an na xi'in
Jesús va kuvi ña ra ka'an ra
iin tu'un ña vä'a ra ni'i na
taxi na kuachi xa'a ra nuu ra
chiñu kuchee, ka'an na.
21 Saa ndixaa na
ndakatu'un na ra, kachi na
saa:
—Tata Maestro, xa kun-
daa ini ndi chi ndaku ni
va saña'a kun yuvi, ra nii
ndakäxin ku na, chi iin ku
ndi'i va na nuu kun, ra
ndaku ni va saña'a kun yuvi
ichi Ndioxi.
22 Ra ka'an xi'in ndi vichin,
¿a va'a cha'vi ndi nuu ra
tata chiñu César ñuu Roma,
xu'un ña nduku ra nuu ndi,
a vä'a? —kachi na xi'in ra.
23 Ndi su Jesús ra xa kun-
daa va ini ra ña kuni ndia
sanda'vi ndia ra, ra saa
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—¿Nichuun xa maña ndo
ra xitondoso ndo yu'u?
24 Taxi ndo iin xu'un kaa
nda'a yu na kuni yu —kachi
ra xi'in ndia.
Ra saa taxi ndia ña nda'a
ra, ra ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—¿Yoo na'na ke ndu'u nuu
xu'un yo'o, ra yoo kivi ke
ndoso nuu ña? —kachi ra.
Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa:
—Na'na ra César, ra kivi
tu ra ke ndoso nuu va ña
—kachi ndia.
25 Ra saa ndakuiin ra,
kachi ra saa:
—Tu saa, ra na taxi ndo
ña'a ra César nda'a va ra,
ra ña kuu kuenda Ndioxi,
na taxi ndo nda'a Ndioxi va
—kachi ra xi'in ndia.
26 Ndia saa ra nii ndini'i
ndia ni ke sa ndia xi'in
ra, saa chi ndia nii tu'un
ki'vi ndikä'an ra nuu chitu
yuvi kan, saa ra tiaa ni
ndakanda ini na xi'in tu'un
ña ndakuiin ra yu'u ndia,
ndia saa ra kutaxin yu'u va
ndia.

Ndakatu'un ndia saduceo Jesús a ndixa ke ndatiaku na ndii

27 Ra te ndi'i, saa ndixa'an
sava ndia saduceo nuu
Jesús. Ra ndia kan, ra kuëe
kandixa ndia ña ndatiaku
na ndii, ra xa'a ña kan
ndindakatu'un ndia ra kachi
ndia saa:
28 —Tata Maestro, ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés
nda'a ndi ra su'va va kachi
ña: "Tu iin tiaa ra iyoo
yasi'i ra, ra ndikäku se'e ra
xi'in ña, ra ndixi'i va ra, saa
ra xiniñu'u na ndaki'in inka
ñani ra ña'a kan, saa ra, ta
xa na kaku se'e ña, ra ta iyoo
se'e ra ndixi'i kan va, na koo
ña kaku kan", kachi ña.
29 Ra su'va ke kuu xi'in
iin ve'e, uxa tiaa xikuu ndia
ve'e ndia. Ra saa kuu ra
nditanda'a va iin ñani ndia
ra chee, ra ndia nii se'e ra
ndikäku xi'in yasi'i ra, ra
ndixi'i va ra.
30 Ra saa ndaki'in ña inka
ñani ra, ra ndikun sata ra,
ra ndixi'i tu ra kan va, ra
ndikäku tu se'e ra kan va
xi'in ña.
31 Ra saa ndaki'in ña inka
tuku va ra, ra ndixi'i tu ra
uni kan va, ra uxa saa ndia
xindu'u ña xi'in va, ra ndixi'i
uxa saa va ndia; ra ndia nii
ndia ndikäku se'e ña xi'in vi.

32 Ndia saa ra ndixi'i tu mii
va ña.
33 Ña kan ke kuni ndi
ndakatu'un ndi yo'o vichin,
ta xa na ndatiaku ndia kan,
¿ra yoo kuu iin ndia kuu yii
ña, chi xindu'u ña xi'in uxa
saa va ndia? —kachi ndia
xi'in Jesús.
34 Ra saa ndakuiin ra,
kachi ra saa xi'in ndia:
—Na ndee ña yuuvi yo'o
vichin va kuvi na tanda'a.
35 Ndi su na taxi Ndioxi
ndiayu ndatiaku, ra koo na
xi'in ra ndivi, ra tandä'a ka
vi na kan.
36 Ra nii küvi ka va tu na.
Saa chi xa ta iyoo na tatun
Ndioxi va ke koo na, ra se'e
Ndioxi va kuu na saa chi
ndiatiaku va na.
37 Ra ña ka'an ndo xa'a ña
ndatiaku na ndii, ra na kun-
daa ini ndo, chi xa mii tu'un
Ndioxi ña tiaa ra Moisés
xina'a vi ke ndakani nuu yo
xa'a ña ndatiaku na ndii.
Ra su'va ke kachi Ndioxi
ndika'an ra xi'in ra Moisés
ta xini ra xixi itun ìñu kan:
"Yu'u kuu Ndioxi ra Abra-
ham, xi'in ra Isaac, xi'in ra
Jacob", kachi ra.
38 Ña kan ke na kundaa
va'a ini yo. Chi Ndioxi, ra
Ndioxi na tiaku va kuvi ra.
Ra süvi Ndioxi na ndii kuvi
ra, ra nuu ra kan ra tiaku
takundi'i va na xa ndixi'i
—kachi Jesús xi'in ndia sa-
duceo.
39 Ra saa ndakuiin sava
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi ndee kan, kachi ndia
saa:
—Tata Maestro, va'a ni va
ndika'an kun —kachi ndia.
40 Ndia saa, ra ndia nii
ka na ndixäa ndiee ini ña
ndakatu'un ka na Jesús.

Ka'nu ni ka ra ti'vi Ndioxi nuu ra rey David

41 Saa ndika'an Jesús xi'in
na ndee kan, kachi ra saa:
—¿Ndixaa iyoo ña tuvi
ndo'o? ¿Nichuun ka'an na
ña kuu se'e xikua ra rey
David ra ti'vi Ndioxi xaa
sakaku na yuuvi yo'o?
42 Ra ra David, ra su'va va
tu kachi ra ndika'an ra nuu
tutu Salmo ña tiaa ra:
Su'va kachi Ndioxi xi'in Tata
yu:
"Na kundu'u kun xiin kua'a
yu
43 ra va'a sandi'i yu xa'a
takundi'i na iyoo kuachi
xi'in kun", kachi Ndioxi,
kachi ra rey David.
44 Ndatu'un ndo xi'in yu,
¿ndixaa ke iyoo ña, ña ka'an
ra David ña kuu iva ra, ra
ti'vi Ndioxi kixi, ra ka'an tu
ra ña kuu ra se'e va ra?
—kachi Jesús xi'in na.

Vä'a ndasa va'a ni yo mii yo nuu inka na

45 Ra saa kuu yuvi na ndee
xini so'o ña ndakani Jesús
ndee na, ra saa ndika'an
ra xi'in ndia ita'an xi'in ra,
kachi ra saa:
46 —Kuenda ni koo ndo,
ra xä ndo ta xa ndia mae-
stro saña'a ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, saa chi
ndia kan, ra kotoo ni ndia
kundixi ndia tikoto nani, ra
kuni ni tu ndia sato'o ni yuvi
ndia te ndakuta'an ndia xi'in
na nuu ya'vi va. Ra saa tu
te kua'an ndia ve'e ñu'u a te
kua'an ndia viko, ra xini sii
ni ndia kundee ndia tiayu tu
ndee na kuna'nu.
47 Ra sanda'vi ni tu ndia
na si'i na ndukuaan va, ra

ndaki'in ndiaa ndia ña'a ña
kuu mii na nda'a na. Ra ña
kuni ndia kindoo va'a ndia
nuu na ñuu, ra na'a ka vi
ka'an ndia xi'in Ndioxi. Ra
ña xa ndia ña yo'o, ra chee
ni ka va tundo'o vaxi nuu
ndia sa Ndioxi —kachi Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra.

21

Ndatu'un Jesús xi'in na xa'a xu'un ña ndisoko iin ña'a nda'vi ña ndukuaan

1 Ra saa ndu'u Jesús ini
korra ve'e ñu'u ka'nu, ra
yachin kan, íin iin ñá'a nuu
taan na xu'un ña soko na. Ra
xito'ni ra ña soko ka vi na
xu'un, ra kua'a ka vi xu'un
soko sava na kuika.
2 Ra saa ndixaa iin ña'á
nda'vi ña ndixi'i yii, ndisoko
ña uvi xu'un kàà vali nuu
Ndioxi.
3 Saa ndika'an Jesús xi'in
na ndee kan, kachi ra saa:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi ndiaa ya'vi ni ka
va xu'un ña ndisoko ña
nda'vi kaa nuu ña ndisoko
takundi'i na.
4 Saa chi va'a ni kua'a ni va
ku xu'un soko na, ndi su ña
xa ndoo ndoso nuu va na ke
soko na. Ra ña nda'vi kaa, ra
takua ña kaa ku ndi'i xu'un
lo'o va ña, ra ndisoko ndi'i
va ña ña nuu Ndioxi —kachi
Jesús xi'in na.

Ka'an Jesús ña ndi'i xa'a ve'e ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

5 Ra saa ndika'an sava
ndia ita'an xi'in Jesús,
xa'a ve'e ñu'u ka'nu ñuu
Jerusalén kan ña nduvi ni
yuu kuva'a ña, ra kua'a ka
vi ña'a nduvi ndisoko na
iyoo ini ña, kachi ndia. Ra
saa ndika'an Jesús xi'in ndia
kachi ra saa:
6 —Ve'e ñu'u ka'nu ña iyo
ni kaa xito'ni ndo nuu yo'o,
ra vaxi kii ra ña ndi'i xa'a
va kuvi ña, ra ndia nii nuu
ndichi ka ña ke kuña'a ka vi
—kachi ra.

Su'va kuu ta xa ndinumi ndi'i xa'a ña yuuvi

7 Ra saa nindakatu'un ndia
ra kachi ndia saa:
—Tata Maestro, ¿ama ke
kuu saa? ¿Ra ni ke sa ndi
ña va'a kundaa ini ndi ta xa
na kuyachin ndi'i xa'a ña?
—kachi ndia.
8 Saa ndakuiin Jesús, kachi
ra saa xi'in ndia:
—Kuenda ni koo ndo ra
täxi ndo sanda'vi na ndo'o.
Saa chi kua'a ni na kixi
ra kuniñu'u na kivi yu ña
sanda'vi na ndo'o, ra ka'an
na xi'in ndo, kachi na saa:
"Yu'u ku Cristo; ra vichin
ke nditandiaa kii ndi'i xa'a
ña yuuvi yo'o", kachi na.
Ra na kandïxa ndo na, ña
ndakundikun ndo na.
9 Ra te xa na xa'a kuni
so'o ndo ña iyoo ni kuachi,
ra xa'a kuni so'o ndo ña
kanita'an ni yuvi, saa ra na
kuayü'vi ndo, chi xiniñu'u
saa ke kuu va. Ndi su süvi ña
xa ndi'i xa'a kuvi ña yuuvi.
10 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Kua'a ni ñuu ra
kanita'an ni ña xi'in ta'an
ña, ra saa tu ñuu ña na'nu
va, chi kanita'an ni tu ña kan
va xi'in ta'an ña.
11 Ra ndiee ni taan, ra
kundikaa ni soko, ra koo ni
tu kue'e va, ra tiaa ni iyo kuu
ndivi kaa, ra kuu kua'a ni ña
ndichi.
12 'Ndi su ta kumani ka
kuu takundi'i ña yo'o, ra saa

tiin na sava ndo ra sandiva'a
ni na xi'in ndo, ra taxi na
ndo'o, ra tiin na ndo'o ku'un
ndo xi'in na ve'e ñu'u na,
ra taan na ndo'o ve'e kàà,
ra kundiaka na ndo'o ku'un
ndo xi'in na nuu na rey,
xi'in nuu na kuna'nu xa'a ña
ndikun ndo yu'u.
13 Ra saa ke kuvi ndatu'un
ndo xa'a yu xi'in na.
14 Ra na ndï'i ini ndo xa'a
tu'un ña ndakuiin ndo yu'u
na, ña ndaki'in ndo mii ndo
nda'a na.
15 Chi yu'u va taxi ña xini
tuni ndo, ña va'a ndakuiin
ndo yu'u na, ra ndia nii na
kanita'an xi'in ndo kuchüun
ndakuiin yu'u ndo, ra nii nï'i
na ni ke kachi na xi'in ndo.
16 Ra na kundaa ini ndo,
chi ivasi'i ndo, xi'in na ñani
ndo, xi'in na ve'e ndo, xi'in
na ita'an mani xi'in va ndo
kuvi na xiko ta'an xi'in ndo
nuu na chiñu. Ra ka'ni va na
sava ndo.
17 Ra kundasi ni yuvi yo'o
ndo'o xa'a ña ndikun ndo
yu'u,
18 ra na kundï'i ini ndo, chi
ndia nii ixi lo'o xini ndo ke
ndoñü'u.
19 Ña kan ke na sa ndiee ni
ini ndo, ra saa ke kuchuun
ndo kaku ndo.

20 ’Ra ta xa na kuni ndo,
ña xa iin xinunduu ndia sol-
dado ñuu Jerusalén, saa ra
na kundaa ini ndo ña xa
ndixaa kii ña ndi'i xa'a va
ña.
21 Ra na ndee chi Judea,
ra na kunu na ku'un na
chi iku, ra na ndee ñuu
ka'nu Jerusalén, ra na kee
na ku'un va na, ra na ñu'u
xachiñu iku, ra na nandïko
ka na ñuu.
22 Saa chi kii kan ra
sando'o ni Ndioxi na xa'a
ña ndikandïxa na, ra saa ke
xinu nuu takundi'i ña ka'an
tu'un Ndioxi.
23 ¡Ra nda'vi ni na si'i na
ñu'u se'e, xi'in na iyoo se'e
vali te xa na xaa kii ña kuu
ña yo'o! Saa chi kii kan ke
sando'o ni Ndioxi yuvi, ra
sandaku ra kuachi xi'in na.
24 Ra sava na ka'ni na xi'in
ichi, ra sava tu na tiin na
ku'un xi'in na iin takundi'i
ñuu xika va, ra saa kuu yuvi
na xïni Ndioxi ña sandi'i na
xa'a na ñuu Jerusalén, saa ra
xaa tu kii ña sandi'i Ndioxi
xa'a mii va na —kachi Jesús
xi'in ndia.

Su'va kuu te xa na ndiko se'e Ndioxi

25 Saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra,
kachi ra saa:
—Ta xa na xaa kii ña ndi'i
xa'a ña yuuvi yo'o, saa ra
kuni na ña iyo ni kuu nuu
ñu'ù xi'in nuu yoo, xi'in
takundi'i kimi; ra takundi'i
yuvi na ndee nuu ñu'u yo'o,
ra tiaa ni yu'vi na, ra iin sana
su'va ini na xa'a ña kuni so'o
na, ña ndiee ni iyoo kuu ni'i
yu'u tiañu'u ña kandita ra.
26 Ra iin ndiakua kuvi
too na yuuvi yo'o, xa'a ña
ndakani ini na xa'a ña ndi'i
xa'a ña yuuvi, saa chi kuni
na ña ndakanda ndi'i ña'a
ña ndee nuu ndivi.
27 Ra saa vi ke kuni ndo
yu'u, ra xaa yo'o vichin, ña
kixi yu xi'in takundi'i ndiee
yu ña ka'nu.
28 Ra te xa na xa'a kuu
takundi'i ña ndika'an yu
xi'in ndo, saa ra na kusii
ini ndo, ra na ndoni'i ndo
nuu ndo chi ndivi. Saa chi

xa ndinumi ni kixi yu ña
sakaku yu ndo'o, ña ndö'o
ka ini ndo —kachi Jesús xi'in
ndia.
29 Ra saa ndika'an ka ra iin
tu'un ndichi xi'in ndia, kachi
ra saa:
—Koto'ni ndo ta ku'va
iyoo itun koxi xi'in takundi'i
ka itun na'nu.
30 Chi te xa xa'a nduu itia
nu, ra xa'a ndukuii nu, ra
saa ke xa kundaa ini ndo ña
xa kuyachin kii ña kuun savi
va.
31 Ra ta xa ndo ña kundaa
ini ndo xi'in itun ña ndukuii
nu, ra mii saa ke sa tu ndo
te xa na kuni ndo ña kuu
takundi'i ña yo'o, saa ra xa
kundaa ini ndo ña xa kuy-
achin Ndioxi ña ka'ndia ra
chiñu nuu ndo.
32 ’Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, chi xi'na ka va
kuu takundi'i ña yo'o, ra saa
vi ke kuvi yuvi na ndee kii
vichin.
33 Ra ndivi kaa xi'in ñu'ù
yo'o, ra ña ndi'i xa'a va kuvi
ña, ndi su tu'un yu ra ndï'i
xa'a ña.
34 ’Ña kan ke kuenda ni
na koo ndo, ra na sandä'vi
ndo mii ndo, ña xa'a ndo
ndakundi'i ni ini ndo xa'a
viko ña kuxi ndo, xi'in ña
ko'o ndo xini ndo, ra nii na
ndï'i ni tu ini va ndo xa'a ña
iyoo nuu ña yuuvi yo'o, chi
kama ni va ndakava tundo'o
ña kuu kii kan sata ndo.
35 Saa chi ta iyoo iin
kuakun ña sakaku'un na kiti
ta tiin na ri xi'in ña se'e,
ra saa va ke ndo'o takundi'i
yuvi.
36 Ña kan ke xiniñu'u
na koo nduvi ni ndo, ra
ka'an ni ndo xi'in Ndioxi iin
takundi'i kii, ra saa ke kuvi
kaku ndo nuu takundi'i ña
kuu, ra kuchuun ndo xaa
ndo nuu yu'u, ra xaa yo'o
vichin —kachi Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra.
37 Jesús, ra iin takundi'i
ka'ñu ndixika ra ve'e ñu'u
ka'nu saña'a ra yuvi, ra
te ñuu ndixika ra iku ña
nani olivo ndika'an ra xi'in
Ndioxi va.
38 Ra iin takundi'i ixtiaan
ndixa'an yuvi kan ña xini
so'o na, ña saña'a ra na ini
ve'e ñu'u ka'nu kan.

22

Kata'an na ndia ku'va ke sa na ña va'a kuchuun na ka'ni na Jesús

1 Ra ta xa kua'an kuyachin
ni ña koo viko pascua, ta xixi
na xita va'a ña köo ndavi
xi'in,
2 ra saa xa'a ndia xikua'a
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia maestro saña'a ndiayu
Ndioxi, ña xika ndia nduku
ndia ndia ku'va ke sa ndia
ña va'a ka'ni se'e ndia Jesús,
saa chi iyu'vi ni va ndia nuu
na ñuu.
3 Ra saa ndiki'vi ti ndiva'a
ini ra Judas, ra nani tu ra
Iscariote va, ra ra yo'o kuvi
iin ra ita'an xi'in ndia ita'an
xi'in Jesús ña kuu ndia uxi
uvi.
4 Saa ndaki'in ra Judas
kan ndixa'an ra nuu ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
nuu ndia kuna'nu nuu ndia
kumisio ndiaa ve'e ñu'u
ka'nu, ra ndikata'an ra xi'in
ndia, ndia ku'va ke sa ra ña
va'a ndataxi ra Jesús nda'a
ndia.
5 Saa ra tiaa ni kusii ini
ndia, ra kindoo ndia xi'in ra
ña cha'vi ndia ra.

6 Ra kindoo tu ini mii va
ra ña ndika'an ndia xi'in ra,
ra saa xa'a ra xika nduku ra
ndia ku'va ke sa ra ña va'a
ndataxi se'e ra Jesús nda'a
ndia, ka'an ra.

Xixini Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra

7 Ra ta nditiandiaa kii
ña kuxi na xita va'a ña
köo ndavi xi'in, ra soko tu
na iin ndikachi lo'o xa'a
ña ndaka'an na ña sakaku
Ndioxi na,
8 ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra Pedro, xi'in ra Juan,
kachi ra saa:
—Kua'an ndo, ra savii ndo
ña kuxini yo viko pascua
vichin —kachi ra.
9 Saa ndindakatu'un ndia
ra, kachi ndia saa:
—¿Ndia mii ke kuni kun
ku'un ndi savii ndi ña kuxini
yo Tata? —kachi ndia.
10 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ndia:
—Kua'an ndo chi ñuu,
ra te ndiki'vi ndo ñuu
kan kua'an ndo ra ikan
ndakuta'an ndo xi'in iin
tiaa ra kasoko ra yoo tiakuii
kua'an ra. Ra kundikun ndo
sata ra ku'un ndo ndia mii
ve'e nuu xaa ra ki'vi ra.
11 Ra ikan ka'an ndo xi'in
mii ra tata xi'in ve'e kan,
kachi ndo saa: "Ra Tata
Maestro kuvi ra kachi su'va:
¿Ndia mii ke íin ve'e nuu
koo yu kuxini yu xi'in ndia
ita'an xi'in yu viko pascua
vichin?, kachi ra", kachi ndo
xi'in ra.
12 Ra saa ña'a ra iin ve'e
chee ña piso ninu nuu ndo,
ra iyoo nduvi ndi'i va ini ña;
ra ikan ke na savii ndo ña
kuxini yo —kachi ra.
13 Ra saa ndaki'in ndia
kua'an ndia, ra iin ta iyoo
ña ndika'an Jesús xi'in ndia,
ra iin saa ndixa ke iyoo ña
kuu va, ra ikan xanduvi ndi'i
ndia chiñu ña ndika'an Jesús
xi'in ndia sa ndia.
14 Ra ta nditandiaa hora ña
kuxini ndia, ra saa xaa Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra, ra
ndakundee ndia nuu mesa
ña kuxi ndia.
15 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Tiaa ni xa kuni yu, ña
kuxini yu xi'in ndo viko pas-
cua yo'o vichin, ña kumani
ndo'o ni yu, ra kuvi yu.
16 Ra na kundaa ini ndo ña
ka'an yu xi'in ndo yo'o, chi
takundi'i ka viko pascua ña
vaxi ra köo ka yu ña kuxini
yu xi'in ndo. Saa chi ndia
na xinu kii ña ka'ndia Ndioxi
chiñu vi ke kuxini tuku yu
xi'in ndo —kachi ra.
17 Ra saa tiin ra copa ña
ñu'u vino, ra taxi ra taxa'vi
nda'a Ndioxi, ra ndika'an ra
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Ki'in ndo ra yo'o, ra
lolo'o na ko'o takundi'i ndo.
18 Ra ña ndaa ka'an yu
xi'in ndo vichin, chi nandïko
ka yu ña ko'o yu nduxi uva
yo'o xi'in ndo, saa chi ndia
te na tandiaa kii ña ka'ndia
Ndioxi chiñu vi ke ko'o tuku
yu ra xi'in ndo —kachi ra
xi'in ndia.
19 Ra saa ki'in ra xita
va'a ra taxi ra tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a ña, ra saa ta'vi
ra ña taxi ra nda'a ndia, ra
ndika'an ra xi'in ndia, kachi
ra saa:
—Ña yo'o ku iki kuñu
yu, ña ndataxi yu xa'a ndo
vichin. Ra iin takundi'i
ichi na sa ndo ña yo'o

ña ndaka'an ndo xa'a yu
—kachi ra.
20 Ra te sandi'i ndia xix-
ini ndia, ra saa ki'in tuku
ra copa ña ñu'u vino, ra
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Vino yo'o ku iin trato
xaa ña kindoo yu xi'in ndo
vichin, chi ra yo'o ku nii
yu ña kutia xa'a kuachi
takundi'i ndo.
21 ’Ra vichin na kundaa ini
ndo, chi iin ra ndu'u nuu
mesa xi'in va yu kuvi ra
ndataxi yu'u nda'a na saa ini
xini yu'u.
22 Ra ña ndixa ke xiniñu'u
ndo'o ni va yu'u, ra xaa
yo'o vichin, saa chi xa saa
kuni mii Ndioxi ña ndo'o va
yu, ndi su ¡nda'vi ni tiaa ra
ndataxi yu'u nda'a na saa ini
xini yu'u! —kachi ra xi'in
ndia.
23 Ra saa xa'a ndia
ndakatu'un ta'an ndia, ña
kuni ndia kundaa ini ndia,
yoo ku iin ndia ndataxi Jesús
nda'a na saa ini.

Xa kuachi ndia ita'an xi'in Jesús xa'a iin ra kuchee ka'ndia chiñu nuu ndia

24 Saa kuu, ra xa'a ndia
ita'an xi'in Jesús xa kuachi
ndia xi'in ta'an ndia, ña kuni
ndia ña iin mii ndia na kuu
ra kuchee ka'ndia chiñu nuu
mii ndia.
25 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia, kachi ra saa:
—Na kundaa ini ndo, chi
na chiñu iyoo nuu ña yuuvi
yo'o, ra xa nduxa na xi'in
yuvi ña na sa na chiñu, ra
ndiakua xi'in ndiayu mii na
ke kuu ndi'i va chiñu ña
kuni na. Ra na kuu mii iin
chiñu chee, ra xinisii ni na
ña ka'an va'a yuvi xa'a na.
26 Ndi su ndo'o, ra süvi saa
ke koo ndo, chi xa siin va ke
koo xi'in ndo'o. Saa chi iin
ra kuni kuchee nuu ndo ra ta
iyoo iin ra lo'o va ke na koo
ra, ra ra xa'ndia chiñu nuu
ndo, ra ta xa iin na chu'un
nda'a va ke na sa ra.
27 ’Ra vichin kuni yu
ndakatu'un yu ndo'o, ra na
ka'an ndo xi'in yu, ¿yoo ku
na chee va'a ka tuvi ndo,
a na ndee nuu mesa, a na
chu'un nda'a va? ¿A su na
ndu'u nuu mesa va kuvi na
chee? Ra na kundaa ini
ndo, chi yu'u ra kuu maestro
ndo, ra ta iyoo iin ra chu'un
nda'a va ke iyoo yu nuu ndo
vichin.
28 ’Ra ndo'o kuvi ndo
xita'an tuun xi'in yu ña
ndo'o yu tundo'o ña u'vi va.
29 Ra xa'a ña kan ke taxi
va yu ña ka'ndia ndo chiñu,
ta ku'va xa Tata yu ña taxi ra
ña xa'ndia yu chiñu.
30 Ra ndo'o kuvi ndo kuxi
ra ko'o ndo nuu ka'ndia
yu chiñu. Ra kundee ndo
tiayu na'nu ña sandaku ndo
kuachi xi'in uxi uvi saa na
se'e xikua na ñuu Israel
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ka'an Jesús ña tise'e tu'un ra Pedro xa'a ra

31 Ra saa ndika'an tu Jesús
xi'in ra Pedro va, kachi ra
saa:
—Simón, Simón, na kun-
daa ini kun chi xa nduku va
timia'a ndiayu xa'a ndo ña
kotondoso ri ndo'o. Ra iin
ta ku'va xa na ña ndativi na
nuni trigo, ke sa ri xi'in ndo
kuni ri.

32 Ndi su xa ndika'an va yu
xi'in Ndioxi xa'a kun, ña na
kandixa ni ka kun yu'u, ra
ta xa na nandiko tuku kun
nuu yu, ra na chindiee ta'an
kun xi'in ndia ñani kun, ña
ndinuni ni ka na kandixa
ndia yu'u —kachi ra xi'in ra.
33 Ṣaa ndakuiin ra Simón,
kachi ra saa xi'in ra:
—Tata, yu'u ra xa iyoo
nduvi va yu, nii ve'e kàà na
ku'un yu xi'in va kun, ra nii
na kuvi tu yu xi'in va kun chi
nandïko ini yu —kachi ra.
34 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra, kachi ra saa:
—Na ka'an yu xi'in kun ra
kundaa ini kun, chi vichin
ra xa uni va ichi tise'e tu'un
kun xa'a yu, ña xïni kun yu'u
kachi kun, ra saa kana chele
—kachi ra.

Xa kuyachin tundo'o nuu Jesús

35 Ra saa ndindakatu'un
Jesús ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Ta ti'vi yu ndo'o
ndixa'an ndo ndika'an
ndoso ndo tu'un Ndioxi,
ta ndixinï'i ndo leka, ra
nii xu'un ndixinï'i ndo, ra
nii ndixan ndixinï'i ka ndo
ku'un xi'in ndo ku'un xa'a
ndo, ¿ra a ndia ña'a kumani
nuu ndo? —kachi ra.
Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa:
—Ndia nii ña'a ndikumäni
nuu ndi, Tata —kachi ndia.
36 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Xa siin va koo vichin,
chi ndo'o, ndia iyoo leka,
ra na kani'i va ndo ña, ra
ndo'o, ndia ni'i xu'un, ra
kani'i va ndo ña, ra ndo'o,
ndia köo ichi ni'i, ra na xiko
ndo tikoto ña isukun ndo, ra
sata ndo iin ichi ña kani'i
ndo.
37 Ra ka'an yu ña yo'o xi'in
ndo, chi vichin ke xiniñu'u
xinu nuu tu'un Ndioxi ña
tiaa na xa'a yu xina'a ña
ndakani kachi su'va: “Ra
ti'vi Ndioxi xaa, ra xi'in
yuvi na iyoo kuachi va
ndachuta'an na ra”, kachi
ña. Ra takundi'i tu'un ña
ndakani xa'a yu, ra ña xaa
yu vichin ke xinu nuu va ña
—kachi ra.
38 Ra saa ndika'an ndia
xi'in ra, kachi ndia saa:
—Tata, xa yo'o va iyoo uvi
ichi —kachi ndia.
Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Xa va'a; na kä'an ka yo
xa'a ña yo'o —kachi ra xi'in
ndia.

Kua'an Jesús ka'an ra xi'in Ndioxi iin nuu nani Getsemaní

39 Ra saa kita Jesús ini ve'e
kan, ra ndaki'in ra kua'an
ra iku Olivo ka'an ra xi'in
Ndioxi, chi xa saa yuna'a va
ra. Ra ndakundikun tu ndia
ita'an xi'in va ra kua'an ndia
sata ra.
40 Ra te ndixaa ndia kan,
ra saa ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—Ka'an ndo xi'in Ndioxi
ña na chindiee ta'an ra xi'in
ndo, ña va'a na köyo ndo
nda'a ña kuni kotondoso
ndo'o —kachi ra.
41 Ra saa kuxika ra iin
vivi'i nuu ndia, ra iin ta
ku'va ña sako'ni na yuu ke
kuxika ra; ra ikan xikusiti
ra, ra xa'a ra ka'an ra xi'in
Ndioxi,
42 kachi ra saa:

—Tata, tu kuni kun, ra na
täxi kun ña ndo'o yu. Ndi su
na köo ña kuni yu'u, chi na
sa kun ña kuni mii va va kun
—kachi ra.
43 Ra saa xaa iin ra tatun
Ndioxi ra kee ndivi, ña taxi
ra ndiee nda'a Jesús.
44 Ra saa kusuchi ka vi ini
ra, ra saa ndakundiee ni ka
ra ndika'an ra xi'in Ndioxi,
ra saa xa'a koyo tiatiin ra
nuu ñu'u, ra iin ta iin tina'nu
nii saa íin ra.
45 Ra ta sandi'i ra ndika'an
ra xi'in Ndioxi, ra saa
nandiko ra xaa ra nuu ndee
ndia ita'an xi'in ra, ra xa
ndia kixi va kuvi ndia ndee
ndia xa'a ña kusuchi ni ini
ndia.
46 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia, kachi ra saa:
—¿Nichuun kixi ni ndo?
Ndakoo ndo ra ka'an ndo
xi'in Ndioxi ña na chindiee
ta'an ra xi'in ndo, ña va'a
na köyo ndo nda'a ña kuni
kotondoso ndo'o —kachi ra.

Tiin na Jesús kua'an ra xi'in na

47 Ra sakan saa kuu Jesús
ka'an ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra, saa ra xa ndixaa va
iin tia'ndia chee yuvi nuu
ndee ndia. Ra ra Judas ra
ita'an xi'in ndia ita'an xi'in
Jesús ña kuu ndia uxi uvi
kuvi ra inuu nuu yuvi kan
ndixaa na, ra saa kuyachin
ra Judas ra nditandiaa yu'u
ra nuu Jesús ña ka'an ndioxi
ra xi'in ra iyoo tu'un.
48 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra Judas, kachi ra saa:
—¿A su'va va ke xa kun ña
ndataxi kun yu'u nda'a na
saa ini xini yu'u? —kachi ra.
49 Ra saa xito'ni ndia
ita'an xi'in Jesús ndita
ndia, ra kundaa va ini
ndia ña ndo'o ra, ra saa
ndindakatu'un ndia ra kachi
ndia saa:
—Tata, ¿a kuni kun tu na
kanita'an ndi xi'in na, xi'in
ichi ña ni'i ndi? —kachi
ndia.
50 Saa ra ndikun xa'ndia va
iin ra ita'an xi'in ndia so'o
kua'a iin tiaa ra xachiñu nuu
sutu ra kuchee nuu takundi'i
sutu.
51 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra, kachi ra saa:
—Xa va'a, na koo na saa
—kachi ra.
Ra saa nditiandiaa nda'a
Jesús so'o tiaa kan, ra
sanda'a va ra ña.
52 Ra te ndi'i, ra saa
ndika'an tu ra xi'in ndia
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in
ndia kuna'nu nuu ndia ku-
misio ndiaa ve'e ñu'u ka'nu,
xi'in ndia xikua'a kuna'nu
nuu na ñuu, na ndixaa tiin
ña'a, ña ku'un ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—¿A ra kui'na va kuvi yu
tuvi ndo? ¿Nichuun xaa ndo
xi'in ichi, xi'in itun ña tiin
ndo yu'u?
53 A su iin takundi'i va kii
ndixiyo yu xi'in ndo ini ve'e
ñu'u ka'nu, ra nditïin ndo
yu'u. Ndi su vichin ke xa
ndixaa hora ña sa ndo ña
kuni va ndo, saa chi vichin
ke ka'ndia ña ndiva'a chiñu
va —kachi Jesús xi'in ndia.

Tise'e tu'un ra Pedro xa'a Jesús

54 Ra saa tiin na Jesús, ra
ndaki'in na kua'an na xi'in
ra chi ve'e ra sutu kuchee.
Ra saa xika xika ndikun ra
Pedro kua'an ra sata na.

55 Ra te ndixaa na ve'e ra
sutu kuchee kan, saa chikaa
na ñu'u nuu ke'e ra, ra
iin xinunduu na ndee na
ndasaa na, ra tiañu yuvi kan
ndakundu'u ta'an va ra Pe-
dro ndasaa ra xi'in na.
56 Ra saa kuu ra Pedro
ndu'u ra ndasaa ra xi'in
na. Ra xini va iin ña'a ña
xachiñu nuu ra sutu kan ra,
ra saa ndika'an ña, kachi ña
saa:
—Ra ita'an xi'in Jesús kuvi
tu ra yo'o va —kachi ña.
57 Saa ndakuiin ra Pedro,
kachi ra saa xi'in ña:
—Ndïxa, xïni yu ra ka'an
kun xa'a —kachi ra.
58 Ra saa ndiya'a iin kani
lo'o, ra tuku va tiaa ndakuni
ra Pedro, ra ndika'an ra xi'in
ra, kachi ra saa:
—Ra ita'an xi'in Jesús kuvi
tu yo'o va —kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra Pedro,
kachi ra saa:
—Yo'o, ra ka'an ñaa,
ndïxa. Süvi yu —kachi ra.
59 Ra saa ndiya'a ku'va
iin hora, ra tuku va tiaa
ndika'an xi'in ra, kachi ra
saa:
—Ña ndixa ke, ra ita'an
xi'in Jesús kuvi tu ra yo'o
va, chi ra kee Galilea kuvi ra
—kachi ra.
60 Saa ndika'an ra Pedro
xi'in ra, kachi ra saa:
—Yo'o, ra ka'an ñaa,
kundäa ini yu yoo xa'a ke
ka'an kun —kachi ra.
Ra sakan saa kuu ra ka'an
ra, saa ra kana va chele.
61 Ra saa ndikokuiin Jesús
ndakoto'ni ra nuu ra Pedro,
ra saa vi ke ndaka'an ra
Pedro xa'a tu'un ña ndika'an
Jesús xi'in ra, ta kachi ra
su'va: “Ñuu vichin ra xa uni
va ichi tise'e tu'un kun xa'a
yu, ra saa kana chele”, kachi
ra.
62 Ndia saa ra kanata ra
Pedro chi ke'e, ra xa'a ra
xaku ni ra.

Xa siki ni na Jesús

63 Ra saa xa'a ndia sol-
dado, ndia ndiaa Jesús ña
□xa siki ndia ra, ra kani ni
ndia ra.
64 Ra ndasi ndia nuu ra, ra
kani ndia ra, ra ka'an ndia
xi'in ra, kachi ndia saa:
—Ka'an xi'in ndi, ¿yoo ku
na kani yo'o? —kachi ndia.
65 Ra kua'a ni ka nuu tu'un
ki'vi ka'an ndia xi'in ra.

Ndiaka ndia soldado Jesús kua'an ra xi'in ndia nuu na chiñu

66 Ra te ndituvi inka kii,
ra saa ndakuta'an ndia
xikua'a, xi'in ndia maestro
saña'a ndiayu Ndioxi ña tiaa
ra Moisés, xi'in ndia sutu
kuna'nu, ra saa ndiaka ndia
soldado kan Jesús ndixaa ra
nuu na chiñu kan. Ra saa
xa'a ndia ndakatu'un ndia
ra kachi ndia saa:
67 —Ka'an xi'in ndi vichin,
¿a ndixa yo'o ku Cristo ra
ti'vi Ndioxi xaa sakaku ña
yuuvi yo'o? —kachi ndia.
Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Nii na ka'an va yu xi'in
ndo ña suvi yu, ra xa saa
kandïxa vi ndo yu'u.
68 Ra tu na ndakatu'un tu
yu ndo'o, ra ndakuïin vi ndo,
ra nii saña tu ndo yu'u va.
69 Ndi su vichin, ra iin saa
ndia kii ña vaxi ke kundu'u
yu'u, ra xaa yo'o vichin, xitia
kua'a Tata yu Ndioxi ra kuu
mii takundi'i ndiee —kachi
ra xi'in ndia.

70 Ra saa ndindakatu'un
takundi'i ndia ra, kachi ndia
saa:
—¿A Se'e Ndioxi kuvi
ndixa va kun? —kachi ndia.
Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa:
—Xa mii ndo ndika'an va,
ra suvi kuvi va yu —kachi ra.
71 Ra saa ndika'an ndia,
kachi ndia saa:
—Yoo ka ku na xiniñu'u yo
ka'an tie'e nuu vi ra, ra xa
mii yo kuvi yo xini so'o, ña
ndika'an mii ra ña ku ra se'e
Ndioxi va —kachi ndia.

23

Ndataxi na Jesús nda'a ra Pilato

1 Ra saa ndaki'in takundi'i
ndia chiñu kan Jesús ra
kua'an ra xi'in ndia nuu ra
Pilato.
2 Ra ta ndixaa ndia xi'in
ra nuu ra chiñu chee Pi-
lato kan, ra saa xa'a ndia
taxi ndia kuachi siki xa'a ra,
kachi ndia saa:
—Ndu'u kuvi ndi ndani'i
tiaa yo'o ña xika ra
sakanita'an ra na ñuu ndi,
ra ka'an ra, ña chä'vi ka ndi
xu'un ña cha'vi ndi nda'a ra
tata chiñu César ñuu Roma.
Ra ka'an tu ra ña kuu ra
Cristo, ra kúu tu ra rey va,
kachi ra —kachi ndia.
3 Ra saa ndindakatu'un ra
Pilato Jesús, kachi ra saa:
—¿A ndixa rey na judío
kuvi yo'o? —kachi ra.
Saa ndakuiin Jesús, kachi
ra saa xi'in ra:
—Ta iyoo ña ndika'an kun,
saa iyoo va ña —kachi ra.
4 Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in ndia sutu kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in takundi'i ka
yuvi kan, kachi ra saa:
—Köo ndia nii kuachi tiaa
yo'o ndani'i yu —kachi ra.
5 Ndi su ndia kan ra iin
tuun tuun va ka'an ndia,
kachi ndia saa:
—Ra ñaa, ra xa iinii saa va
ñuu ke xika ra sakanita'an
yuvi. Ra ndia Galilea ke kee
ra xika ra saña'a ra yuvi,
ra iin saa xaa ra ndia Judea
yo'o va —kachi ndia.

Ndiaka na Jesús kua'an ra nuu ra Herodes

6 Ra te xini so'o ra Pi-
lato ña kachi ndia saa xa'a
Jesús, ra saa ndindakatu'un
ra ndia, kachi ra saa:
—¿A ra Galilea kuvi ra?
—kachi ra.
7 Ra ta ndika'an ndia xi'in
ra ña suvi ra, ndia saa ra
ndati'vi ra Jesús kua'an ra
nda'a ra Herodes, chi ra
kan kuvi ra kuu rey xa'ndia
chiñu chi Galilea. Ra ndixiin
tu ra ñuu Jerusalén va kii
kuu saa kan.
8 Ra ta xini ra Herodes ña
ndixaa na xi'in Jesús nuu ra,
ra kusii ni ini ra; saa chi xa
yachi ni vi ke kuni ra ña kuni
ra Jesús, saa chi xa ndatu'un
va na xa'a Jesús, ña xa ra
kua'a ni ña ndichi, ra xa'a
ña kan ke kuni ra Herodes
ña na sa Jesús iin ña xitu'un,
kuni ra.
9 Ña kan ke tiaa ni kua'a
nuu ña nindakatu'un ra
Herodes Jesús. Ndi su ndia
nii tu'un nindäkuiin Jesús
yu'u ra.
10 Ra ndia kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in ndia mae-
stro saña'a ndiayu Ndioxi, ra
iin tutuun va ndita ndia ña
chikaa ndia kuachi siki sata
Jesús.

11 Saa xa'a ra Herodes, xi'in ndia soldado ra ña
kaña'a ni ndia xi'in Jesús, ra
xa siki ni ndia ra, ra sandakundixi ndia ra iin tikoto
va'a ña ndixi mii na rey, ra sandiko tuku ra Herodes
kan Jesús kua'an ra nuu ra Pilato.
12 Ra mii kii kan ndakuta'an mani ra Herodes
xi'in ra Pilato, saa chi yachi ra kuachi va ndixiyo ndia.

Nditia'ndia chiñu ña kuvi Jesús

13 Saa sandakita'an ra Pilato kan, ndia sutu
kuna'nu nuu ndia sutu, xi'in ndia chiñu kuna'nu, xi'in
takundi'i na ñuu.
14 Ra ndika'an ra xi'in na, kachi ra saa:
—Ndo'o kuvi na ndiaka tiaa yo'o xaa ra xi'in ndo nuu
yu, ña taxi ndo kuachi xa'a ra, ña xika ra sakanita'an ra
na ñuu, kachi ndo, ra nuu ndo saa sana'ma yu ra, ndi
su ndia nii kuachi ña taxi ndo xa'a ra köo nindani'i yu.
15 Ra nii ra Herodes nindanï'i kuachi ra, ña kan ke
sandiko tuku ra ra xaa ra nuu yu vichin. Ra nii yu'u
kuvi ra ndanï'i kuachi ra, ña kuvi ra xa'a ña.
16 Ña kan ke na taxi yu ndiayu, ña kani ndia soldado
ra xi'in ñii ña kuu kuarta, ña sando'o ndia ra. Ra te ndi'i,
saa na saña ndika ra ku'un va ra —kachi ra.
17 Chi xa saa yuna'a va ra chiñu chee Pilato kan ña
saña ndika ra iin na ndikaa ve'e kàà viko pascua ta kuiya
ta kuiya.
18 Ndi su ndia nii yuvi kan, ndixïin ña saña Jesús ku'un
ra, chi na ndiee ka xa'a ndika'an va kuvi na, kachi
na saa:
—¡Tava ra ñaa chi ke'e ña ku'un ra kuvi ra, ra na saña
ndika kun ra Barrabás va! —kachi na.
19 Ra ra Barrabás kan, ra xa'a ña xa'ni ra ndii, xi'in
xa'a ña kanita'an ra xi'in na chiñu va ke ndikaa ra ve'e
kàà.
20 Ra kuni va ra Pilato saña ndika ra Jesús, ña kan ke
ndika'an tuku ra xi'in yuvi kan.
21 Ndi su na ndiee ka xa'a ninda'yu va kuvi na, ra iin
tuku tuku ka'an na kachi na saa:
—¡Na kutakaa ra nda'a cruz, na kutakaa ra nda'a
cruz! —kachi na.
22 Ra saa ndika'an tuku ra Pilato kan xi'in na ichi ña
uni, kachi ra saa:
—¿Ndia ña kuu kuachi tiaa yo'o tuvi ndo? Chi ndia
nii kuachi ra köo ndani'i yu ña kuvi ra xa'a ña; ña kan ke
takua na sando'o va yu ra, ra saa saña ndika yu ra ku'un
va ra —kachi ra.
23 Ndi su yuvi kan, ra na ndiee ka ndika'an va kuvi
na, ña kuni na ña na ku'un Jesús kutakaa ra nda'a cruz.
Ra xa'a ña ndiee ni sandi'i yuvi kan, xi'in ña ndika'an
ni ndia kuna'nu nuu ndia sutu va ke ndixinu va ña
kuni na sa na.
24 Ndia saa ra xa ra Pilato ña kuni va na.
25 Ra saa saña ndika va ra Pilato, ra Barrabás, ra
ndikaa ve'e kàà xa'a ña xa'ni ra ndii, xi'in xa'a ña
kanita'an ra xi'in na chiñu, ra ndataxi ra Jesús nda'a na

ña sa na ña kuni mii na xi'in va ra.

Ndiaka na Jesús kua'an ra kutakaa ra nda'a cruz

26 Ra saa ndakundiaka ndia soldado kan Jesús kua'an ra xi'in ndia ña katakaa ndia ra ra nda'a cruz, ra ichi kan ndakuta'an na xi'in iin tiaa ra nani Simón, ra chi iku va ke kee tiaa kan vaxi ndixi ra ñuu Jerusalén, ra ra ñuu Cirene va kuvi ra. Ra saa sakuiso nduxa na cruz tun kasoko Jesús ra, ra ndakundikun ra sata Jesús kua'an ra xi'in na.

27 Ra kua'a ka vi na ñuu kan ndikun kua'an sata Jesús, ra kua'an kua'a tu na si'i va, ra tiaa ni xaku na, ra iin kani na ndika na xa'a ña kusuchi ni ini na xa'a Jesús.

28 Ra saa ndakoto'ni Jesús nuu na si'i kan, ra ndika'an ra xi'in na, kachi ra saa:

—Ndo'o, na si'i ñuu Jerusalén, xäku ndo xa'a yu'u, chi na kuaku ndo xa'a mii ndo, xi'in xa'a se'e va ndo.

29 Saa chi vaxi kii ra ka'an na ñuu yo'o, kachi na saa: “Va'a ni kee na si'i numa, ra saa tu na si'i na ndikäku se'e va, saa chi köo na vali sachichin na ña sakua'nu na na” —kachi na.

30 Ra saa xa'a na ka'an na xi'in xiki na'nu, kachi na saa: “Koyo ndo sata ndi”; ra ka'an tu na xi'in ko'ndo vali va kachi na: “Ndasi ndo sata ndi”, kachi na.

31 Saa chi tu su'va xa na xi'in itun kuii, saa ra ndiee ka va sa na xi'in itun ichi —kachi Jesús xi'in na si'i ñuu Jerusalén.

32 Ra ndiaka tu ndia soldado kan, uvi tiaa ndia iyoo ni kuachi va ña kua'an ndia kuvi ndia xi'in Jesús.

33 Ra ta ndixaa na iku ña nani Leke Xini Ndìì, ra ikan katakaa ndia soldado kan Jesús nda'a cruz, ra katakaa tu ndia tiaa ndia iyoo ni kuachi va, ra iin ra katakaa ndia nda'a cruz tu ndichi chi xiin kua'a Jesús, ra inka ra katakaa ndia nda'a cruz tu ndichi chi xiin ichin va ra.

34 Ra saa ndika'an Jesús xi'in Ndioxi, kachi ra saa:

—Tata, saka'nu ini xa'a kuachi na, saa chi kundäa ini na ni ke xa vi na —kachi ra.

Ra saa ke'e ta'an ndia soldado kan, ña va'a kundaa ini ndia yoo ku ndia ndaki'in tikoto Jesús.

35 Ra xito'ni takundi'i yuvi na ndixaa kan ndita na, ra ndia ndia chiñu kan va xa siki Jesús, kachi ndia saa:

—Va'a va sakaku ra inka yuvi, ra na sakaku tu ra mii ra vichin va tu ndixa ke kuu ra Cristo, ra ndikaxin Ndioxi —*kachi na.

36 Ra xasiki ni tu ndia soldado kan va Jesús, ra taxi ndia ndutia iyá ko'o ra,

37 ra ndika'an ndia xi'in ra, kachi ndia saa:

—Tu ndixa rey na judío kuvi kun, ra sakaku mii kun vichin —kachi ndia.

38 Ra tiaa na nuu iin vitu lo'o, ra chinuu ndiaa na nu xini cruz tu takaa Jesús nda'a, ra ka'an tu'un kan kachi ña saa: “Ra yo'o kuvi rey na Israel”, kachi ña, ra uni nuu tu'un ke tiaa na, tu'un griego, xi'in tu'un latin, xi'in tu'un hebreo.

39 Ra saa xa'a iin ra iyoo ni
kuachi, ra takaa nda'a cruz
kan, kaña'a ra xi'in Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Tu ndixa yo'o kuvi
Cristo, saa ra sakaku mii
kun, ra sakaku kun ndu'u
vichin —*kachi ra.
40 Saa ndukue'e ra iyoo
kuachi ta'an ra xi'in ra,
kachi ra saa:
—¿Nichuun kuayü'vi kun
Ndioxi? Ra xa kundaa kaxi
ini kun chi yo kuvi ku uni
saa va yo vichin.
41 Ra va'a va yoo chi xa'a
kuachi va yo ke ndo'o yo
ña yo'o, ndi su ra yo'o, ra
ndia nii kuachi köo ndixa ra
—kachi ra.
42 Ra saa ndika'an ra xi'in
Jesús, kachi ra saa:
—Tata, ta xa na ndaki'in
kun ña ka'ndia kun chiñu,
ra na ndaka'an kun xa'a yu
—kachi ra.
43 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
kun, chi mii kii vichin koo
kun xi'in yu nuu nduvi ni
kaa —kachi ra.

Ndixi'i Jesús

44 Ra ta xa kuu ña kaa uxi
uvi ka'ñu, saa ra kuñaa nuu
iinii saa nuu ña yuuvi yo'o,
ra iin saa ndia ka uni xikuaa.
45 Ñu'ù, ra iin nundiaa
ni va ña, ra nindata sava
ma'ñu tikoto ña takaa
ini ve'e ñu'u ka'nu ñuu
Jerusalén.
46 Ra saa ndiee ka vi
ninda'yu Jesús, kachi ra saa:
—¡Tata, nda'a mii kun
ndataxi yu nima yu! —kachi
ra xi'in Ndioxi.
Ra ndia tu'un yo'o
ndika'an ra, saa ra ndixi'i
va ra.
47 Ra ta xini ra kuchee nuu
ndia soldado ñuu Roma ña
kuu, ra saa ndasaka'nu ra
Ndioxi, kachi ra saa:
—Ña ndixa ke, ra va'a ku
ndixa va tiaa yo'o —kachi ra.
48 Ra takundi'i yuvi na
ndixaa nuu katakaa na Jesús
nda'a cruz, ra ta xini na ña
ndo'o ra, ra saa nandiko na
kuanu'u na, ra iin kani nda'a
na ndika na kua'an na, ña
kusuchi ni ini na.
49 Ndi su takundi'i na
ita'an mani xi'in Jesús, ra
xika va xikundita na xito'ni
na ña ndo'o ra, ra ndita tu na
si'i na ndikun kua'an xi'in ra
ndia ta kee ra chi Galilea va.

Ndinduxin na Jesús

50 Ra ñuu kan, xikandu'u
iin tiaa ra nani José, ra
ra ñuu Arimatea ña ndikun
ndiaa Judea kuvi ra, ra iin
tiaa ra to'o, ra va'a ni kuvi
ra, ra ndia'vi ndiaa tu ra
xi'in na kuna'nu kan va.
51 Ndi su ndixïyo vi yu'u
ra xi'in na, xa'a ña xa na
xi'in Jesús. Saa chi xindiatu
tu ra kan va ña xa'a Ndioxi
ka'ndia ra chiñu nuu na yu-
uvi yo'o.
52 Ra ra kan kuvi ra
ndixa'an nuu ra Pilato, ña
nduku ra ndiayu ña sanuu
ra iki kuñu Jesús ña nduxin
ra ña.
53 Ra saa kee ra ndixa'an
ra sanuu ra Jesús nda'a cruz,
ra ndasuvi ra ra iin tikoto ña
va'a ni, ra saa ndixa'an ra
chikaa ra ra ini iin yavi ña
kaan ra ndika kava ta yachi,
ra yavi kan ra ña xaa va'a va
kuvi ña.

54 Ra xikuaa kii viernes
te xa'a na ñuu Israel xa
nduvi na ndakindiee na kii
yii sábado ke kuu ña.
55 Ra takundi'i na si'i na
ndikun sata Jesús ta kee ra
ndia chi Galilea, ra ndikun
na sata ra José ndixa'an na
xini na ndia nuu chikaa ra
iku kuñu Jesús.
56 Ra ta ndi'i, saa nandiko
na si'i kan ndaxaa na chi
ve'e, ra saa xavii na ndu-
tia xa'an tami, xi'in tatan
ña xa'an tami, ña chikaa
na sata iki kuñu Jesús.
Ra ndakindiee̱ va na kii
yii sábado, xa ta ku'va
kachi mii ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés va.

24

Kii ndatiaku Jesús

1 Ra na'a ni chi xitiaan
kii domingo, kii ña ki'in
xa'a semana, ndaki'in na si'i
kan kua'an na, ra ni'i na
ndutia xa'an tami ra xava'a
na chikaa na sata iki kuñu
Jesús nuu chikaa na ra. Ra
ndakuta'an ka tu sava na si'i
va xi'in na kua'an na.
2 Ra ta ndixaa na yu'u
yavi nuu chikaa na iki kuñu
Jesús, ra saa ndakuto'ni na
xa ndixikutia'a va yuu chee
ña ndasi yu'u yavi kan.
3 Ra saa ndiki'vi na ini yavi
kan kua'an na, ra köo ka iki
kuñu Jesús ndixini na.
4 Ra sakan saa kuu na
ndakanda ini na ndita na, ña
köo ka iki kuñu Jesús ndixini
na, saa ra tu'va ndituvi va
uvi tiaa nuu na, ra ndixi ndia
tikoto yaa ña ye'e ni.
5 Saa ra ndiyu'vi ka vi na,
ra iin kama ndakusiti na. Ra
saa ndika'an ndia xi'in na,
kachi ndia saa:
—¿Nichuun vaxi ndo
ndanduku ndo iin tiaa ra
tiaku nuu ñu'u na ndii?
6 Köo ka ra ndikaa yo'o,
chi xa ndatiaku va ra.
Na ndaka'an ndo ta ku'va
ndika'an ra xi'in ndo, ta
ndixika ra chi Galilea,
7 ta kachi ra su'va: "Yu'u,
ra xaa yo'o vichin, ra
xiniñu'u tiin na yu'u, ra
ndataxi na yu'u nda'a yuvi
kuachi, ra katakaa na yu'u
nda'a cruz, ña ka'ni na yu'u,
ndi su kii uni, ra ndiatiaku
va yu", kachi ra xi'in ndo
—kachi ndia xi'in na.
8 Ra saa vi ke ndaka'an
na si'i kan, xa'a tu'un ña
ndika'an Jesús xi'in na.
9 Ra saa kee na si'i kan
ndaxaa na chi ve'e, ra
saa ndatu'un na xi'in ndia
xita'an xi'in Jesús, xa'a
takundi'i ña xini na, ra
ndatu'un tu na xi'in na kua'a
na xita'an xi'in va ra.
10 Ra su'va ke nani na si'i
na xini ña kuu kan: Iin
ña nani María ña kee ñuu
Magdala, iin ña nani Juana,
ra inka tuku ña María ña si'i
ra Jacobo, xi'in kua'a ni ka
na si'i.
11 Ndi su ndikandïxa vi
ndia xita'an xi'in Jesús ña
ndatu'un na xi'in ndia, saa
chi na xava'a ini va kuvi na
ndituvi ndia.
12 Ña kan ke kanata ra Pe-
dro xinu ra kua'an ra koto'ni
ra yavi nuu chikaa na iki
kuñu Jesús. Ra ta ndixaa
ra nuu íin yavi kan, ra ndia
tikoto ña xisuvi va Jesús
ndee ini yavi kan xini ra, ra
saa nandiko ra kuanu'u ra

chi ve'e ra ndakanda ka vi ini ra.

Ndakuta'an Jesús xi'in ndia kua'an ñuu Emaús

13 Ra suvi mii kii kan ndaki'in uvi ndia xita'an xi'in Jesús kua'an ndia chi ñuu ña nani Emaús. Ra ku'va uni hora ke kaka ndia, saa xaa ndia.

14 Ra ndatu'un ka vi ndia xa'a takundi'i ña kuu kua'an ndia.

15 Ra sakan saa kuu ndia ndatu'un ndia xa'a Jesús kua'an ndia, saa ra kuyachin va mii Jesús ra ndakuta'an ra xi'in ndia kua'an ra.

16 Ndi su nditäxi Ndioxi ña ndakuni ndia ra, chi iin ta ndo'o na kuni kusun va, saa ndo'o ndia.

17 Ra saa ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:

—¿Yoo xa'a ke ndatu'un ndo kua'an ndo ichi yo'o? ¿Ra nichuun kusuchi ni ini ndo? —kachi ra.

18 Saa ndakuiin iin ra nani Cleofas, kachi ra saa:

—¿A iin ndaa yo'o va kuvi ra inka ñuu, ra täan kundaa ini xa'a ña kuu ñuu Jerusalén semana ndiya'a yo'o? —kachi ra xi'in Jesús.

19 Ra saa nindakatu'un Jesús ndia, kachi ra saa:

—¿Ni ke kuu? —kachi ra xi'in ndia.

Saa ndakuiin ndia, kachi ndia saa:

—Xa'a Jesús, ra ke̱e ñuu Nazaret, ke ndatu'un ndi, chi iin ra ndika'an tu'un yu'u Ndioxi kuvi ra. Ra ndixiyo ni ndiee Ndioxi xi'in ra. Ra kua'a ni ña va'a xa ra xi'in na ñuu Israel.

20 Ndi su ndia sutu kuna'nu, ra tiin ndia ra ndataxi ndia ra nda'a ndia chiñu kuna'nu, ra ndia kan xa'ndia chiñu nuu ndia soldado ña kani ndia ra, ra katakaa ndia ra ndika cruz ndixi'i ra.

21 Ra xindiaa ni ini ndi ra ña kuu ra, ra xaa sakaku yoo, na ñuu Israel, ndi su xa kii uni va ke ndixi'i ra vichin.

22 Ra sava tu na si'i na ita'an xi'in ndi ra sayu'vi ni na ndu'u xitiaan nduve'e, chi ña'a ni ndixa'an na xito'ni na nuu iin yavi ña chikaa na Jesús,

23 ra köo ka ra ndikaa ndixini na, kachi na ndaxaa na ndatu'un na xi'in ndi, ra xini tu na uvi ndia tatun Ndioxi va kachi na, ra ndika'an ndia xi'in na, ña xa ndatiaku va ra, kachi na.

24 Ña kan ke kee sava ndia ita'an xi'in ndi ndixa'an ndia xini va'a ndia, ra iin ta iyoo ña ndatu'un na si'i kan xi'in ndi ke iyoo tu ña xini ndia kan va, saa chi köo ndixa va Jesús ndikaa ndixini ndia, kachi ra, xi'in Jesús.

25 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia, kachi ra saa:

—¿Nichuun ki'vi ni ndo, ña u'vi ni kundaa ini ndo xi'in takundi'i ña ndika'an na ndika'an tu'un yu'u Ndioxi xina'a?

26 A kundäa ini ndo, xa saa xiniñu'u ndo'o ni va Cristo. Ra saa vi ke nandiko ra kunu'u ra ndivi nuu xa'ndia ra chiñu, kachi ndia ndika'an tu'un yu'u Ndioxi xina'a —kachi Jesús xi'in ndia.

27 Ra saa xa'a ra ndakani ra nuu ndia, ra xi'na ka xa'a ndiayu Ndioxi ña tiaa ra Moisés ke ki'in ra ndakani ra, ra iin saa ndiakua sandi'i

ra ndakani ra xa'a takundi'i
ndia ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, ra xa'a Cristo
ra xiniñu'u ndo'o ni kan ke
ka'an tu ña tiaa ndia ndixika
chiñu nuu Ndioxi xina'a va,
kachi ra xi'in ndia.
28 Ra ta kuyachin ndia
xi'in Jesús ñuu nuu kua'an
ndia, saa ra, ta xa ra ya'a
kua'an kani va xa ra,
29 ra saa xakunda'vi ndia
nuu ra, kachi ndia saa:
—Tata, na ya'a va kun
ndakindiee kun xi'in ndi
ñuu yo'o. Saa chi xa kua'an
kuaa ni va, ra kama ni va ku
ñuu —kachi ndia.
Ra saa kuachi ndixa va ra
xi'in ndia ñuu kan.
30 Ndi su ta ndakundu'u ra
nuu mesa ña kuxi ra xi'in
ndia, saa ki'in ra xita, ra taxi
ra tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a
ña, ra saa ta'vi ra ña, ra
taxi ra ña nda'a ndia ña kuxi
ndia.
31 Ra iin ta xa ña ndanuña
xa nuu ndia, ra saa vi ke
ndakuni ndia ra. Saa ra
nindoñu'u tuku va ra nuu
ndia.
32 Ra saa xa'a ndia
ndatu'un ndia xi'in ta'an
ndia, kachi ndia saa:
—¿A su ta ndatu'un ra
xi'in yo vaxi ra ichi, ra kusii
ka vi ini yo iin ndiakua
kandita nima yo ta ndakani
ra tu'un Ndioxi nuu yo?
—kachi ndia xi'in ta'an ndia.
33 Ndia saa ra ndakuita
ndia, ra ndikun nandiko
tuku ndia kuanu'u ndia ñuu
Jerusalén va. Ra te ndaxaa
ndia ra xa ndakuta'an kuiti
tuku va ndia uxi iin ndia
xita'an xi'in Jesús ndee ndia,
ra ndee ka tu na sava kan va
xi'in ndia.
34 Ra saa ndika'an ndia
ndee kan xi'in ndia, kachi
ndia saa:
—Ña ndixa ke xa ndatiaku
va Tata yo Jesús, saa chi xa
xini tu ra Simón Pedro va ra
—kachi ndia.
35 Saa xa'a tu ndia uvi
kan va ndatu'un ndia xa'a
takundi'i ña ndo'o ndia ta
ndakuta'an ra xi'in ndia ichi,
ta kua'an ndia ñuu Emaús.
Ra ndatu'un tu ndia ña
ndakuni ndia ra ta ta'vi ra
xita taxi ra nda'a ndia kuxi
va ndia.

Ndita Jesús nuu ndia xita'an xi'in ra

36 Ra te sakan saa kuu ndia
ndatu'un ndia xa'a ña ndo'o
ndia, saa ra tu'va xikundichi
va Jesús ma'ñu ndia, ra
ndika'an ra xi'in ndia, kachi
ra saa:
—Ndioxi na koo xi'in ndo
—kachi ra.
37 Saa ra ndiyu'vi ka vi
ndia, ra iin kua'an ini ndia,
ka'an ndia saa: “Nima va ke
yo'o”, ka'an ndia.
38 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—¿Nichuun iyu'vi ni ndo?
¿Ra nichuun ndakani ini
ndo ña ñaa?
39 Koto'ni ndo nda'a yu
xi'in xa'a yu, chi yu'u kuvi
va ra, ra na kuyachin ndo ña
tandiaa nda'a ndo yu'u, ra
kundaa ini ndo ña suvi kuvi
va yu. Chi iin nima ra köo
kuñu ña ra nii leke ña köo.
Ndi su yu'u, ra iyoo va kuñu
yu xi'in leke yu —kachi ra.
40 Ra ta ndi'i ndika'an ra
tu'un yo'o, ra saa ndiña'a ra
yavi nda'a ra xi'in xa'a ra
nuu ndiñani clavo nuu ndia.
41 Ra xa'a ña kusii ni ini
ndia, xi'in xa'a ña ndakanda

ni ini ndia, ra ndikandïxa
vi ndia ra, ra saa ndin-
dakatu'un ra ndia, kachi ra
saa:
—¿A iyoo lo'o ña'a kuxi
yo? —kachi ra xi'in ndia.
42 Ra saa taxi ndia iin
ña'ñu tiaka ri yatan nda'a ra,
ra taxi tu ndia lo'o ñuñu va
nda'a ra.
43 Ra ndikun nuu ndia saa
xaxi va ra tiaka ri taxi ndia
nda'a ra, ra saa tu ñuñu va.
44 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia, kachi ra saa:
—Xa'a takundi'i ña kuu
yo'o ke ndika'an yu xi'in ndo
te ndixiyo yu xi'in ndo ta
yachi: ña xiniñu'u xinu nuu
ndiayu Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés, ra saa tu ña
ndika'an na ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a va, ra saa
ke kachi tu ña tiaa na nuu
tutu Salmo va —kachi Jesús
xi'in ndia.
45 Saa ra ndanuña va ña
xini tuni ndia, ra kundaa ini
ndia xi'in takundi'i va ña
ndakani tu'un Ndioxi.
46 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Tu'un Ndioxi ña
ndika'yu xina'a ra su'va ke
kachi ña: ra kuu Cristo, ra
xiniñu'u kuvi va ra, ndi su
kii ña uni ra ndatiaku tuku
va ra;
47 ra ka'an ndoso na
ndikun ichi ra kivi ra iinii
kuvi ña yuuvi, ña va'a na
nandiko ini takundi'i yuvi
xa'a kuachi na, ra koo ka'nu
ini ra xa'a na, ra xi'na ka
va ñuu Jerusalén ke ki'in
na ka'an ndoso na ku'un na,
kachi ña.
48 Ra na kundaa ini ndo
vichin, chi ndo'o va kuvi ndo
sa chiñu yo'o, saa chi ndo'o
kuvi ndo xini takundi'i ña
ndo'o va yu.
49 Ra ñuu Jerusalén yo'o
ke kundiatu ndo, ra saa ti'vi
yu ña kindoo Tata yu ti'vi
ra sata ndo, ra ndia ta xa
na ndaki'in ndo ndiee ña
kee ndivi, saa vi ke kee ndo
ku'un ndo ña ka'an ndoso
ndo tu'un yu —kachi Jesús
xi'in ndia xita'an xi'in ra.

Kuanu'u Jesús ndivi

50 Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra xi'in ndia xita'an
xi'in ra chi nuu ndikaa
ñuu Betania, ra ikan ndoni'i
ra nda'a ra chi ndivi, ña
ndika'an ra xi'in Ndioxi xa'a
ndia ña xa yii ra ndia.
51 Ra sakan saa kuu ra
ña ka'an ra xi'in Ndioxi ña
xa yii ra ndia, saa ra kuee
kuee kuxika ra nuu ndia ña
ndakuita ra kua'an ra chi
ndivi ninu va.
52 Saa ra ndasaka'nu ni
ndia ra, ra kusii ka vi ini
ndia nandiko ndia kuanu'u
ndia ñuu Jerusalén.
53 Ra iin ndisaa kii
ndixa'an ndia ve'e ñu'u
ka'nu ñuu Jerusalén
ndasaka'nu ndia Ndioxi.

Tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo ña tiaa ra Juan

Tu'un ña nduu iin tiaa

1 Te kuni ka kukava xa'a
ña yuuvi yo'o, ra xa iyoo
va ra kuu tu'un. Ra ra kuu
tu'un kan kuvi ra xa iyoo
xi'in Ndioxi te yachi vi. Ra
suvi mii ra kuu tu'un kan
kuvi tu ra kuu Ndioxi va.
2 Ra xa xi'in mii Ndioxi ke,
xa iyoo va ra kuu tu'un kan
ndia te kii xa'a vi.
3 Ra iin ndiakua íin ra kan
saa ke kuva'a takundi'i ña'a
ña iyoo, chi tu köo ra kan,
saa ra ndia nii ña'a ke kuvä'a
vi.
4 Ra ra kan kuvi ra taxi ña
tiaku yuvi, ra ña tiaku kan
kuvi ñù'ù ña ndatuun nuu
takundi'i na yuuvi yo'o va.
5 Ra ñù'ù kan kuvi ña
tuun nuu ña ñaa, ña kuu ña
vä'a; ra ña ñaa ña kuu ña
vä'a kan, ra kuchüun vi ña
nda'va ña ñu'u ña tuun kan.
6 Ndixiyo iin tiaa ra xinani
Juan, ra ra kan kuvi ra ti'vi
Ndioxi kixi nuu ña yuuvi
yo'o,
7 ña na ndakuiin ra xa'a
ra kuu ñu'u ña tuun kan, ra
ndatu'un tu ra xi'in yuvi va,
ña va'a na kandixa na ra kuu
ñu'u kan.
8 Ndi su süvi mii ra Juan
kan kuvi ra kuu ñù'ù, chi
takua ra kixi ndatu'un va
kuvi ra xa'a ra kuu ñù'ù kan.
9 Ra ra kuu ñù'ù ña ndixa
ña tuun nuu takundi'i yuvi,
ra xa kixi va ra nuu ña yuuvi
yo'o.
10 Ra nuu ña yuuvi yo'o
ke xa ndixika va ra, ra ndi-
akua ndixiin va ra te xava'a
Ndioxi ña yuuvi yo'o, ndi su
na yuuvi yo'o, ra nindükuni
na ra.
11 Ra nuu mii na ñuu ra ke
kixi va ra, ndi su na ñuu ra
ra nindakï'in mani na ra.
12 Ra takundi'i na ndaki'in
mani ña'a, ra kandixa na
kivi ra, ra taxi ra ndiayu
nda'a na ña kuu na se'e
Ndioxi.
13 Ra na yo'o, ra süvi ña
ndikusii ini yuvi xi'in ta'an
na ke ninduu na se'e Ndioxi,
chi ña kuni mii Ndioxi va ke
nduu na se'e ra.
14 Ra ña kuu tu'un kan
ke nduu iin tiaa va, ra ra
kan kuvi ra kixi ndixiyo nuu
ña yuuvi yo'o va. Ra xini
nuu va ndi ndiee ña taxi iva
ra nda'a ra, ña kuu ra ra
mitu'un, ra ndaña'a ra mii ra
nuu ndi ña kuu ra ra ndaa,
ra ku'vi ni ini ra xini ra yoo.
15 Ra su'va ke kachi ra
Juan ndika'an ra xa'a ra kuu
tu'un kan:
—Ra yo'o ku ra ndika'an
yu xa'a xi'in ndo, te ndika'an
yu kachi yu su'va: “Tiaa ra
ndikun vaxi chi sata yu'u, ra
ra ka'nu ni ka va kuvi ra kan
nuu yu'u, saa chi xa yachi
vi ke iyoo ra kan nuu yu'u”
—kachi ra Juan.
16 Ra xa'a ña kua'a ni ña
va'a iyoo nuu ra kuvi ña
ndaki'in takundi'i va yo ña
va'a xa ra, ra vi'i ni ña taxi
ra nda'a yo ta iin iin kii.
17 Ra ña kuu ndiayu mii
Ndioxi, ra nda'a ra Moisés
va ke taxi ra ña, ra ra kan

kuvi ra ndaña'a ña nuu yoo
va, ndi su ña ndaa, ña ku mii
Ndioxi xi'in ña ku'vi ni ini ra
xini ra yoo, ra Jesucristo va
kuvi ra ndaña'a ña kan nuu
yo.
18 Ndioxi ra ndia nii na
täan kuni ña'a ra se'e ra, ra
mitu'un, ra íin xi'in ra ndi'i
kii va kuvi ra ndaña'a ra
kuu iva ra nuu yo.

Ndakani ra Juan ra sakuchi yuvi xa'a Jesucristo

19 Ra saa kuu iin kii,
ra ndakuta'an ndia sutu
kuna'nu nuu na judío na
ndee ñuu Jerusalén ra ti'vi
ndia sava ndia sutu xi'in
ndia levita ña ndixa'an ndia
nindakatu'un ndia ra Juan
ra sakuchi yuvi, kachi ndia
saa:
—¿Ndia chiñu ke xa kun
nuu Ndioxi? —*kachi ndia
xi'in ra.
20 Ra saa ndakani ra Juan
mii ña ndaa va nuu ndia
kachi ra saa:
—Süvi yu'u kuvi ra kuu
Cristo, ra xaa sakaku ndo'o
—kachi ra xi'in ndia.
21 Ra saa ndindakatu'un
tuku va ndia ra kachi ndia
saa:
—¿Yoo kuvi yo'o, tu saa?
¿A ra Elías, ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a
kuvi kun? —kachi ndia xi'in
ra.
Ra saa ndakuiin ra Juan
kachi ra saa:
—Süvi yu —kachi ra.
Ra saa ndindakatu'un
tuku va ndia ra kachi ndia
saa:
—¿A yo'o kuvi ra iyoo
tu'un xa'a kixi ka'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi? —kachi
ndia xi'in ra.
Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa:
—Süvi yu'u kuvi ra
—kachi tuku va ra.
22 Ra saa ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—¿Yoo va kuvi yo'o, tu
saa? Chi xiniñu'u kundaa ini
ndi, ra saa ke va'a ni'i ndi
tu'un ndakani ndi nuu na
ti'vi ndu'u vaxi ndi. ¿Ra ni
ke kachi kun xa'a mii kun?
—kachi ndia xi'in ra.
23 Saa ndakuiin ra Juan
kachi ra saa:
—Yu'u kuvi ra ti'vi Ndioxi
vaxi iku iyu, ra ka'an
yu xi'in ndo kachi yu saa:
“Ndasandaku ndo nima ndo
nuu Ndioxi”, ta ku'va kachi
ra Isaías ra ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a —*kachi
ra xi'in ndia.
24 Ra ndia ndixa'an nuu ra
Juan, ra ndia fariseo va kuvi
ndia ti'vi ña'a.
25 Ra ndindakatu'un ndia
ra kachi ndia saa:
—¿Nichuun sakuchi kun
yu̱vi tu süvi Cristo kuvi kun,
ra nii süvi tu ra Elías kuvi
kun, ra nii süvi tu ra ka̱'a̱n
tu'un yu'u Ndioxi kuvi va
kun? —kachi ndia xi'in ra.
26 Ra saa ndakuiin ra Juan,
kachi ra saa xi'in ndia:
—Yu'u, ra takua xi'in
tiakuii va ke sakuchi yu
yuvi, ndi su xa ma'ñu ndo
yo'o va ndichi iin tiaa, ra
xïni ndo ra.
27 Ra ra kan kuvi ra ndikun
vaxi sata yu'u, ra xa ta
yachi vi ke iyoo ra kan nuu
yu'u. Ra yu'u, ra ndia nii ñii
ndixan vi ra ke köo ndiayu
yu ndaxi yu —kachi ra xi'in
ndia.
28 Ra takundi'i ña yo'o, ra
chi ñuu ña nani Betábara ña

ndikaa chi inka xiyo yu'u itia Jordán nuu ̃sakuchi ra Juan yu̱vi ke kuu ña.

Jesús ra ta ku'va iyoo ndikachi lo'o ke iyoo ra ña kuvi ra xa'a kuachi yuvi

29 Saa kuu ndiya'a iin kii, ra xini ra Juan ña kuyachin Jesús kua'an ra nuu íin ra. Ra saa ndika'an ra kachi ra saa:

—Kuto'ni ndo, chi ra yo'o kuvi ra kuu ndikachi lo'o ra kuu kuenda Ndioxi, ra ra yo'o kuvi ra sandi'i xa'a kuachi na yuuvi yo'o.

30 Ra xa'a ra yo'o ke xa ndika'an yu xi'in ndo, te kachi yu su'va: “Vaxi iin tiaa chi sata yu, ra ra ka'nu ni ka va kuvi ra kan nuu yu'u, saa chi xa yachi vi ke iyoo ra”, kachi yu xi'in ndo.

31 Ra nii yu'u kuvi ra xïni ña'a vi; ra ña va'a na kundaa ini na ñuu Israel yoo kuvi ra, ña kan ke ̃vaxi yu sakuchi yu na xi'in tiakuii, —kachi ra Juan.

32 Ra saa ndakani ka ra Juan nuu na kachi ra saa:

—Yu'u kuvi ra xini Tachi Yii Ndioxi ña kee ña ndiví, ra ta kaa iin paloma, saa kaa ña, ra nduxinu ña xika ña sata ra.

33 Ra nii yu'u ndikundäa ini yoo kuvi ra, ndi su ra ti'vi yu'u vaxi yu, ña ̃sakuchi yu yu̱vi xi'in tiakuii kuvi ra ndika'an xi'in yu, kachi ra saa: “Ra kuni kun nduxínu̱ Tachi Yii sata ra kukoo ña xi'in ra, ra ra kan kuvi ra ̃sakuchi yuvi xi'in Tachi Yii”, kachi ra xi'in yu.

34 Ra xa xini va yu ra, ña kan ke ̃ndakuiin yu xa'a ra ña ndixa ke kúú va ra Se'e Ndioxi —*kachi ra Juan.

Tiaa ndia nuu va'a ndikaxin Jesús ña kundikun ndia sata ra

35 Ra saa kuu inka tuku kii, ra íin tuku va ra Juan nuu sakuchi ra yuvi xi'in uvi ndia ita'an xi'in ra.

36 Ra saa xini ra Juan ña xika Jesús ika̱n, ra saa ndika'an ra xi'in ndia ita'an xi'in ra, kachi ra saa:

—Kuto'ni ndo, chi ra kaa kuvi ra kuu ndikachi lo'o ra kuu kuenda Ndioxi —kachi ra xi'in ndia.

37 Ra te xini so'o ndia uvi kan ña kachi ra Juan saa, saa ra ndikun ndakundikun ndia kua'an ndia sata Jesús va.

38 Ra saa ndikokuiin Jesús ndakuto'ni ra, ra xini ra ña ndikun ndia kua'an ndia sata ra, ra saa ndindakatu'un ra ndia kachi ra saa:

—¿Ni ke ̃ndanduku ndo? —kachi ra xi'in ndia.

Ra saa ndakuiin ndia kachi ndia saa:

—Rabí, ¿ndia mii ke iyoo kun? —kachi ndia xi'in ra. Tu'un “Rabí” yo'o, ra “maestro” va ke kachi ña.

39 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia, kachi ra saa:

—Na'a ndo, na ku'un yo xi'in yu ra kuni ndo —kachi ra.

Ra saa ndaki'in ndia ndixa'an ndia xi'in ra, ra xini ndia nuu kandu'u ra; ra ndia kan kuachi ndia xi'in va ra kii kan, saa chi xa kaa kumi xikuaa va ke ndixaa ndia xi'in ra nuu kandu'u ra.

40 Iin ndia uvi, ndia xini
so'o ña ndika'an ra Juan xa'a
Jesús, ra ndakundikun ndia
ra kuvi ra Andrés ñani ra
Simón Pedro.
41 Ra ra Andrés yo'o, ra
nu̱ú ni ka va ra Simón ñani
ra kuvi ra nanduku ra, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
—Xa ndani'i va ndi ra kuu
Mesías —kachi ra xi'in ra.
Tu'un Mesías yo'o, ra "Ra
ndikaxin Ndioxi sakaku na
yuuvi yo'o" va ke kachi ña.
42 Ra saa ndiaka ra Andrés
ra Simón ñani ra ndixaa ra
nuu Jesús. Ra ta xini Jesús
ra Simón, ra saa ndika'an ra
xi'in ra kachi ra saa:
—Yo'o kuvi Simón, se'e ra
Jonás, ra vichin ndakunani
kun Cefas —kachi ra xi'in ra.
Ra tu'un Cefas yo'o, ra Pedro
va ke kachi ña.

Ka'an Jesús xi'in ra Felipe xi'in ra Natanael ña na kundikun ndia ra

43 Ra ta ndituvi inka kii
ndakani ini Jesús ña ku'un
ra chi ñuu ña ndikun ndiaa
Galilea. Ra saa ndaki'in
ra kua'an va ra, ra ikan
ndakuta'an ra xi'in ra Felipe
ra ndika'an ra xi'in ra, kachi
ra saa:
—Kundikun yu'u —kachi
ra xi'in ra.
44 Ra ra Felipe yo'o, ra ra
ñuu Betsaida va kuvi ra, ra
suvi ra ñuu kan ku tu ra
Andrés xi'in ra Pedro va.
45 Ra saa ndixa'an ra Felipe
nanduku ra ra Natanael
ra ndika'an ra xi'in ra kachi
ra saa:
—Xa ndani'i va ndi tia̱à ra
tiaa ra Moisés xa'a, ra suvi
xa'a ra kan ke ndika'an tu na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a va. Ra ra kan kuvi
Jesús, se'e ra José ra ñuu
Nazaret va —kachi ra xi'in
ra.
46 Ra saa ndakuiin ra
Natanael kachi ra saa:
—¿A kuvi vi tan kanata
iin tiaa ra va'a ñuu Nazaret?
—kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra Felipe
kachi ra saa xi'in ra:
—Na ko'o, ra kuni kun
—kachi ra xi'in ra.
47 Ra ta xini Jesús ña ⌧kuy-
achin ra Natanael kua'an ra
nuu ra, ra saa ndika'an ra
kachi ra saa:
—Ra ⌧vaxi yo'o ra mii ra
ñuu Israel ndixa kuvi ra, saa
chi köo ña maña nuu ra
—*kachi ra.
48 Ra saa ndindakatu'un ra
Natanael Jesús kachi ra saa:
—¿Nichuun va'a xíni̱ kun
yu'u? —kachi ra xi'in ra.
Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Ta kumani ka ka'an ra
Felipe xi'in kun, ra xa xini va
yu yo'o ña ⌧ndu'u kun xa'a
itun koxi —kachi ra xi'in ra.
49 Ra saa ndika'an ra
Natanael kachi ra saa xi'in
Jesús:
—Maestro, yo'o kuvi ndixa
va ra kuu Se'e Ndioxi, ra yo'o
kuvi tu ra kuu Rey na ñuu
Israel va —kachi ra xi'in ra.
50 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—¿A xa'a ña ndika'an yu
xi'in kun ña xa xini yu yo'o,
ña ⌧ndu'u kun xa'a itun koxi
ke kandixa kun yu'u? Ndi su
vichin ra kua'a ni ka va ña
xitu'un kuni kun —kachi ra
xi'in ra.
51 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in ra kachi ra saa:

—Ña ndixa ke ka'an yu xi'in ndo, saa chi vaxi kii, ra kuni ndo ña nuña ndivi, ra kuni tu ndo ndia tatun Ndioxi ña kuandaa ndia chi ndivi, ra vaxi nuu ndia sata yu'u ra xaa yo'o vichin —kachi Jesús xi'in ndia.

2

Ña xitu'un ña nuu va'a xa Jesús viko tanda'a ña kana ñuu Caná

1 Ra saa kuu te ndiya'a uni kii, ra saa ndixiyo iin viko tanda'a ñuu Caná, ña ndikun ndiaa chi Galilea. Ra ndixaa tu si'í Jesús va nuu iyoo viko kan,

2 ra kana tu na Jesús va ndixaa ra xi'in ndia ita'an xi'in ra nuu iyoo viko tanda'a kan.

3 Ra saa kuu ndia ndee ndia kan saa ra ndi'i va vino, ra saa ndika'an si'í Jesús xi'in ra kachi ña saa:

—Köo ka vino ko'o na —kachi ña.

4 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ña:

—Nana, ¿nichuun ka'an kun saa xi'in yu? Saa chi täan xaa kii ña xa'a yu sachiñu yu —kachi ra xi'in ña.

5 Ra saa ndika'an ña xi'in na chu'un nda'a kan, kachi ña saa:

—Na sa ndo takundi'i ña ka'an ra xi'in ndo —kachi ña xi'in na.

6 Ra nuu iyoo viko kan ndita iñu kisi yuu na'nu, ña xiniñu'u na judío taan na tiakuii ra nda'a na, saa chi xa saa yuna'a va na. Ra ku'va iin ciento litro kuvi tiakuii ra kita ñu'u ini iin iin kisi kan.

7 Ra saa ndika'an Jesús xi'in na chu'un nda'a kan kachi ra saa:

—Sakutu ndo iñu saa kisi yo'o xi'in tiakuii —kachi ra.

Ra saa sakutu ndáá na kisi kan xi'in tiakuii.

8 Ra te ndi'i saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—Tava ndo lo'o rá, taxi ndo nda'a ra ndíso chiñu tava viko —kachi ra xi'in na.

Ra saa tava na rá taxi na nda'a ra ndiso chiñu tava viko kan.

9 Ra te ixtondoso ra tiakuii ra nduu vino kan, ra nii ndikundäa ini ra ndia mii ke kee ra, ndi su na chu'un nda'a ra xa kundaa va ini na kan, saa chi mii na kan kuvi na taan va tiakuii ini kisi kan. Ra saa ndakana ra ndíso chiñu ndatava viko kan mii ra tanda'a kan,

10 ra ndika'an ra xi'in ra kachi ra saa:

—Takundi'i yuvi ra xi'na ka va vino ra vá'a, kuvi ra taxi na xi'i yuvi na xa'an viko, ra te xa ndi'i ra kan xi'i na, ra saa vi ke tava na vino ra nuu. Ndi su yo'o, ra nduvi ni va xa kun saa chi chuva'a va kun vino ra va'a, ra ndia vichin vi ndatava kun ra —kachi ra ndiso chiñu ndatava viko kan xi'in ra tanda'a kan.

11 Ña yo'o ku ña xitu'un ña nuu va'a xa Jesús ñuu Caná, ña ndikun ndiaa chi Galilea, ña ndaña'a ra ndiee ña iyoo xi'in ra, saa ra kandixa va ndia ita'an xi'in ra ra.

12 Ra te ndi'i viko yo'o, saa ndakuta'an Jesús xi'in si'i ra, xi'in ndia ñani ra, xi'in ndia ita'an xi'in ra; ra ndaki'in

na kua'an na chi ñuu Capernaum, ra ikan xindee na ndia'vi kii.

Ndukue'e Jesús xi'in na ndee ixiko nuu ke'e ve'e ñu'u ka'nu

13 Ra saa kuu ra xa kua'an kuyachin va kii ña koo viko pascua, ña ndatava na judío, ra saa ndaki'in Jesús kua'an ra chi ñuu Jerusalén.

14 Ra te ndixaa ra ndiki'vi ra kua'an ra nuu ke'e ve'e ñu'u ka'nu kan, ra saa xini ra na ndee ixiko sindiki, xi'in paloma, xi'in ndikachi, xi'in na ndéé nama xu'un xi'in yu̱vi.

15 Ra saa nduku ra ñii, ra xava'a ra ñii ndo'o xi'in ña, ra xi'in ña kan ke tava ra takundi'i na ndee ixiko chi ke'e kua'an na, ra saa tu kiti sana va na, ta kuu sindiki xi'in ndikachi, xi'in paloma. Ra sanduva ndi'i tu ra mesa na ndee nama xu'un xi'in yuvi va, ra ndixitia ndi'i xu'un na.

16 Ra saa ndika'an ra xi'in na ndee ixiko paloma kachi ra saa:

—¡Tava ndo ri yó'o chi ke'e! ¡Saa chi ve'e Tata va yu kuvi ña yo'o, ra na ndäsa ndo ña nuu ya'vi! —kachi ra xi'in na.

17 Ra saa ndaka'an ndia ita'an xi'in Jesús xa'a tu'un ña ndika'an ra rey David xi'in Ndioxi te yachi ta kachi ra su'va: "Ndi'i ni ini yu xa'a ve'e kun chi kuni ni yu ña na koo va'a ña", kachi ra.

18 Ra saa kuyachi ndia judío ra ndindakatu'un ndia Jesús kachi ndia saa:

—¿Ndia ña ku iin ña xitu'un sa kun kuni ndi, ña va'a na kandixa ndi ña taxi Ndioxi ndiayu nda'a kun ña tava kun na ndee ixiko nuu ke'e ve'e ñu'u ka'nu yo'o? —*kachi ndia xi'in ra.

19 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:

—Kani ndo ve'e ñu'u ka'nu yó'o, ra kii uni ndakani ndichi yu ña —kachi ra xi'in ndia.

20 Ra saa ndika'an ndia judío kan kachi ndia saa xi'in Jesús:

—Uvi xiko i̱ñu̱ kuiya vi ke kuva'a ve'e ñu'u ka'nu yo'o. ¿Ra yo'o tu, ka'an ña ndakani ndichi kun ña uni kuiti kii va? —*kachi ndia xi'in ra.

21 Ndi su süvi xa'a ve'e ñu'u ka'nu kan ke ndika'an Jesús xi'in ndia, chi xa'a iki kuñu va ra ke ndika'an ra xi'in ndia, ña kachi ra saa.

22 Ña kan ke ta ndixi'i Jesús ra ndatiaku tuku ra, ra saa ndaka'an ndia xita'an xi'in ra xa'a tu'un ña ndika'an ra xi'in ndia, ra saa kandixa va'a ka va ndia tu'un Ndioxi, ra saa tu tu'un ña ndika'an mii Jesús xi'in va ndia.

Xíni̱ Jesús nima takundi'i va yuvi

23 Ra saa kuu Jesús íin ra ñuu Jerusalén ta ndasaka'nu na viko pascua, ra kua'a ka vi yuvi xa'a kandixa ña'a, te xini na ña kua'a ni ña xitu'un xa ra.

24 Ndi su Jesús ra ndikandïxa vi ra na, saa chi xa xíni̱ va ra ndia ku'va ke iyoo takundi'i yuvi.

25 Ña kan ke ndixïniñu'u vi ra ndia nii yuvi ña ndatu'un na xi'in ra xa'a yuvi kan, saa

chi Jesús ra xa xini ndi'i va
ra ndia ku'va ke iyoo nima
takundi'i yuvi.

3

Ndakatu'un ra Nicodemo Jesús

1 Ndixiyo iin ra fariseo
ra xinani Nicodemo, ra ra
xikua'a xikuu ra nuu na
judío.
2 Ra saa kuu, ra kee ra iin
ñuu ndixa'an ra nuu Jesús,
ra ndika'an ra xi'in ra kachi
ra saa:
—Maestro, kundaa va ini
ndi ña ndixa ke Ndioxi kuvi
va ra ti'vi yo'o xaa kun
ña saña'a kun ndu'u, saa
chi ndia nii na kuchüun sa
ña xitu'un ña xa kun yo'o,
tu köo Ndioxi íin xi'in na
—kachi ra.
3 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra kachi ra saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in kun chi tu na ndakäku
xaa iin yuvi, saa ra küvi vi
kuni na nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu —kachi Jesús xi'in ra.
4 Ra saa ndindakatu'un ra
Nicodemo Jesús kachi ra saa:
—¿Ni ke sa iin yuvi ña
ndakaku tuku na ta xa chee
na? ¿Ama kuvi ndita tuku
na tixi si'i na ra ndakaku
tuku na? —kachi ra.
5 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ra:
—Ña ndixa ke ka'an
yu xi'in kun saa chi tu
na ndakäku iin yuvi xi'in
tiakuii xi'in Tachi yii Ndioxi,
saa ra küvi vi ki'vi na nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu.
6 Takundi'i na kaku tixi
si'i, ra kuñu kuvi vi va na,
ra na kaku xi'in Tachi Yii
Ndioxi ra kuenda Tachi Yii
Ndioxi kuvi va na.
7 Ra na ndakända ini kun
ña ka'an yu ña yo'o xi'in
kun: “Chi ña xiniñu'u va ke
ndakaku xaa yuvi.”
8 Ra na kundaa ini kun chi
tachi ra kani ña kua'an ña
cho'o ra kani tu kua'an ña
chikaa va, ra xini tu so'o kun
xika va ña, ndi su kundäa ini
kun ndia mii vaxi ña, ra nii
kundäa tu ini kun ndia chi
kua'an va ña. Ra saa ke iyoo
tu takundi'i na kaku xi'in
Tachi Yii Ndioxi va —kachi
Jesús xi'in ra.
9 Ra saa ndindakatu'un
tuku ra Nicodemo Jesús
kachi ra saa:
—¿Ndia va ku'va ke kuu
ña yo'o? —kachi ra.
10 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—¿Nichuun kundäa ini
kun xi'in ña yo'o, ra maestro
na Israel vi kuvi kun?
11 Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in kun chi ña ⍰xíni̱ ndi
xa'a va ke ka'an ndi xa'a
xi'in ndo; ra ña xini nuu tu
ndi ke ⍰ndatu'un ndi xi'in
ndo xa'a va; ndi su ndo'o,
ra xïin ndo kandixa ndo ña
ka'an ndi.
12 Ra tu kandïxa ndo yu'u
ña ka'an yu xa'a ña'a ña
iyoo ña yuuvi yo'o xi'in ndo,
saa ra, ¿ndixaa sa tu ndo ña
kandixa ndo tu na ka'an yu
xa'a ña'a ña iyoo chi ndivi
xi'in ndo?
13 ’Ra na kundaa ini ndo
chi ndia nii yuvi täan ndaa
ndivi, ra nuu tuku na, ndi su
iyoo va indaa ra kee ndivi,
ra ra kan kuvi ra xaa nuu ña
yuuvi yo'o vichin va.
14 Ra ta ku'va xa ra Moisés
ña xava'a ra iin koo ra

chindu'u ra ri xini iin itun,
ra ndakani ndichi ra nu xi'in
ri iku yuu, ra ku'va saa ke
xiniñu'u tu ndoni'i na ra xaa
yo'o vichin va,
15 ña va'a na kaku
takundi'i yuvi, na kandixa
ña'a, ra kutiaku na ndia
ndikaa ndiku'un.

Ku'vi ni ini Ndioxi xini ra
na yuuvi yo'o

16 ’Saa chi ku'vi ni ini
Ndioxi xini ra na yuuvi yo'o,
ña kan ke ti'vi ra se'e ra,
ra mitu'un nuu ra ña kixi
ra ndixi'i ra xa'a na, ra
takundi'i na kandixa ña'a, ra
ndoñü'u na, chi ni'i va na
ña kutiaku na xi'in ra ndia
ndikaa ndiku'un.
17 Ra nditi'vi Ndioxi se'e
ra ña kixi ra ña ka'an ra
ña na ndo'o na yuuvi yo'o
xa'a kuachi na, chi xa'a ña
sakaku va ra na ke kixi ra.
18 ’Ra takundi'i na kandixa
Se'e Ndioxi ra kä'an ra ña
ndo'o na xa'a kuachi na;
ra na xïin kandixa ña'a ra
ka'an va ra ña na ndo'o
na kan xa'a kuachi na, saa
chi xïin na kandixa na se'e
Ndioxi ra mitu'un.
19 Ra xa'a ña yo'o ke
sayukun Ndioxi kuachi xi'in
va na; saa chi kixi ñù'ù
ña kutuun nuu na, ra
ndikandïxa na ña, chi kuni
ni ka va na ña ñaa nuu ñù'ù
ña ye'e, saa chi chuun ki'vi
ke xa va na.
20 Ra takundi'i yuvi na xa
chiñu ki'vi ra kundasi va na
ñù'ù ña tuun, ra xïin na
kuyachin na nuu ña, saa chi
tu köo, ra ndatuvi ndi'i va
xa'a chiñu ki'vi ña xa na.
21 Ndi su yuvi na xa chiñu
va'a, ra kuyachin va na kan
nuu ñù'ù ña tuun, ña va'a
ndaña'a tuni na ña xa na
chiñu xi'in ndiee Ndioxi.

Ka'an tuku ra Juan ra
sakuchi yuvi xa'a Jesús.

22 Te ndi'i yo'o, ra sa
ndaki'in Jesús kua'an ra
xi'in ndia ita'an xi'in ra chi
Judea, ra ikan ndixiyo ra iin
ndia'vi kii xi'in na ñuu kan,
ra sakuchi tu ra yuvi va.
23 Ra ra Juan tu xindikaa
sakuchi yuvi iin ñuu ña nani
Enón ña ndikaa yachin nuu
nani Salim va. Saa chi ikan
ku nuu iyoo kua'a tiakuii va,
ra kua'a ni yuvi ndixa'an
nuu ra Juan ña sakuchi ra
na.
24 Ra te täan tiin na ra Juan
ku'un ra ve'e kàà vi ke xa ra
ña yo'o.
25 Ra saa xa'a sava ndia
ita'an xi'in ra Juan ña xa
kuachi ndia xi'in na judío
xa'a ña yuna'a na xa na ña
ndasa vii na xi'in mii na xi'in
ña ndakatia na ña'a ña kuu
mii na ña saxinu na ndiayu
Ndioxi.
26 Ra saa kee sava ndia
ndixa'an ndia nuu ra Juan ra
ndika'an ndia xi'in ra kachi
ndia saa:
—Maestro, kuto'ni, chi ra
ndixiin xi'in kun chi inka
xiyo yu'u itia Jordán, ra
ndika'an kun xa'a, ra vichin
ra sakuchi tu ra kan va
yuvi, ra kua'a ni ka va na
kua'an nuu ra kan —kachi
ndia xi'in ra Juan.
27 Ra saa ndakuiin ra Juan
kachi ra saa:
—Ndia nii yuvi ra küvi sa
na iin chiñu tu na täxi Ndioxi
ndiayu nda'a na ña sa na ña.
28 Ra xa ta kachi yu xi'in
ndo ta yachi ke iyoo va ña:

“Chi süvi yu'u ku Cristo, chi
ra inuu vaxi ka'an xi'in yuvi
ña ndakoo nduvi va na kuvi
yu.”
29 Ra na kundaa ini ndo,
chi ta kuu nuu iyoo viko
tanda'a, ra ra íin xi'in ña'a
ña tanda'a kan va kuvi ra
kuu yii ña, ndi su ra ita'an
xi'in ra kuu yii ña'a kan,
ra ndu'u yachin xitia ra, ra
te xini so'o ra ña ka'an ra
tanda'a kan saa ra tiaa ni
va kusii ini ra xi'in ra; ra
mii saa ke ndo'o tu yu'u va
vichin, saa chi xa xi'in va
yo íin ra xaa sakaku yoo, ña
kan ke kusii ni ini yu.
30 Ra ra kan kuvi ra,
xiniñu'u kua'nu ra nduu ra
ra ka'nu va, ra yu'u kuvi ra
ndakundikun va —kachi ra.

Ra kee chi ndivi

31 ’Ra ra kee chi ndivi kuvi
ra ka'nu nuu takundi'i va na
yuuvi yo'o. Ra na iyoo nuu
ña yuuvi yo'o, ra ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o ke ka'an
na xa'a va, ndi su ra kee
chi ndivi kuvi ra ka'nu nuu
takundi'i va yuvi.
32 Ra ña xini ra xi'in ña
xini so'o ra, ra ndatu'un va
ra ña xi'in na yuuvi yo'o, ndi
su ndia nii na xïin kandixa
ña ndatu'un ra.
33 Ra na kandixa ña ka'an
ra, ra na kan kuvi na kundaa
ini ña ka'an Ndioxi ña ndaa
va;
34 saa chi se'e Ndioxi
ra ti'vi ra xaa, ra tu'un
Ndioxi ke ka'an va ra, saa
chi Ndioxi, ra taxi va ra
takundi'i ndiee Tachi Yii ra
nda'a se'e ra.
35 Ra Ndioxi, ra kuu iva
ra, ra ku'vi ni va ini ra xini
ra ra, ña kan ke ndataxi
ra takundi'i va ña'a ña iyoo
nuu ra nda'a ra.
36 Ra na kandixa se'e
Ndioxi, ra ni'i va na kan
ña kutiaku na ndia ndikaa
ndiku'un; ndi su na xïin
kandixa se'e Ndioxi, ra nï'i
vi na kan ña kutiaku na xi'in
ra, chi ña ni'i na kan kuvi
tundo'o ndiee ña taxi Ndioxi
va.

4

Ka'an Jesús xi'in iin ña'a ña ñuu Samaria

1 Ra saa kuu ra kundaa
va ini ndia fariseo ña kua'a
ni ka yuvi ndakundikun sata
Jesús nuu ra Juan, saa chi
vi'i ni ka va na sakuchi ra
nuu ra Juan.
2 Ra süvi ndixa mii vi Jesús
kuvi ra ndisakuchi na, chi
ndia ita'an xi'in va ra kuvi
ndia sakuchi na.
3 Ra te kundaa ini Jesús ña
kachi ndia saa xa'a ra, ra saa
kee ra chi Judea ra ndaki'in
tuku ra kua'an ra chi Galilea
va.
4 Ra ña xaa ra chi Galilea
ra xiniñu'u ndiakua ya'a va
ra chi Samaria saa xaa ra.
5 Ra saa ndixaa ra iin ñuu
ña nani Sicar ña ndikun
ndiaa Samaria, ña ndikaa
yachin nuu ndu'u ñu'u ña
sani'i ra Jacob ra José se'e ra.
6 Ra ikan íin yavi kunu ña
kaan ra Jacob nuu tava na
tiakuii xi'i na. Ra saa ndixaa
Jesús xikundu'u ra yu'u ña
ndakindiee ra, chi kuñaa ni
ra. Ra ku'va ka uxi uvi ka'ñu
kuvi ña.
7 Saa ndixaa iin ña'a ña
ñuu kan ña tava ña tiakuii
ini yavi kunu kan, ra saa
ndika'an Jesús xi'in ña kachi
ra saa:

—Taxi lo'o tiakuii na ko'o yu, Nana —kachi ra xi'in ña.

8 Ra ndia ita'an xi'in ra, ra ña'a ña kuxi ndia xi'in va ra kua'an ndia sata ndia ñuu kan.

9 Saa ndakuiin ña'a kan kachi ña saa:

—¿Nichuun nduku yo'o tiakuii ko'o kun nuu yu? Ra süvi ta'an kun kuvi yu'u chi ña Samaria va kuvi yu, ra yo'o ra ra judío va kuvi kun —kachi ña xi'in Jesús.

Ra su'va ke kachi ña'a kan saa chi ndakanda ni va ini ña xa'a ña nduku ra tiakuii nuu ña saa chi na judío, xi'in na Samaria, ra itä'an vii na chi na kanita'an va kuvi na.

10 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ña'a kan:

—Tu na kundaa ini kun ña ka'nu ña taxi Ndioxi, ra kundaa tu ini kun yoo kuvi ra ka'an xi'in kun ña taxi kun tiakuii ko'o ra, saa ra mii va kun kuvi ña nduku tiakuii nuu ra, ra ra kan ra tiakuii ra taxi ña kutiaku va kun kuvi ra taxi ra ko'o kun —kachi Jesús xi'in ña.

11 Saa ndakuiin ña'a kan kachi ña saa xi'in ra:

—Tata, tiaa ni kunu ndikaa tiakuii yo'o, ra nii ña'a köo ni'i kun ña tava kun ra. ¿Ra ndia mii ku'un ki'in kun tiakuii ra taxi ña kutiaku yuvi, ra ka'an kun xa'a taxi kun ko'o yu?

12 Ra xii xikua ndi Jacob va kuvi ra ndakoo yavi yo'o nda'a ndi, ra mii yo'o ke kana tiakuii xi'i va ra, ra saa tu se'e va ra, ra saa tu kiti sana va ra. ¿Ra a chee ka va yo'o nuu ra kan? —kachi ña xi'in Jesús.

13 Saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ña:

—Takundi'i yuvi na xi'i tiakuii tia kee ini yavi yo'o, ra iin kani lo'o ra xa ndachi tuku va ini na.

14 Ndi su na ko'o tiakuii ra taxi yu'u, ra ndia nii ka kii ndächi ini na. Saa chi tiakuii ra taxi yu'u, ra iin ta ku'va iyoo iin itia ka'nu iin saa koo ra, ña kana ra ini na, ra ra kan kuvi ra taxi ña kutiaku na ndia ndikaa ndiku'un —kachi Jesús xi'in ña.

15 Ra saa ndika'an ña'a kan xi'in Jesús kachi ña saa:

—Tata, taxi lo'o tiakuii ra ka'an kun xa'a ñaa ko'o yu, ra na ndächi ka ini yu, ra nii na kïxi ka tu yu yo'o va ña tava yu tiakuii yo'o —kachi ña.

16 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ña kachi ra saa:

—Kua'an ndaki'in yii kun ra na kixi ra xi'in kun yo'o —kachi ra xi'in ña.

17 Saa ndakuiin ña'a kan kachi ña saa:

—Köo yii yu, Tata —kachi ña.

Ra saa ndika'an Jesús xi'in ña kachi ra saa:

—¡Mii ña ndixa ni va ke ndika'an kun ña köo yii kun!

18 Saa chi xa u'un vi yii kun ndixiyo, ra nii ra ndu'u xi'in kun vichin kuu süvi yii vi kun. ¡Mii ña ndixa ni va ke ndika'an kun! —kachi Jesús xi'in ña.

19 Saa ndika'an ña xi'in Jesús kachi ña saa:

—Tata, ña tuvi yu, ra ra ka'an tu'un yu'u Ndioxi va kuvi kun.

20 Ra na xii xikua ndi, ra
iku yo'o va ke ndasaka'nu
na Ndioxi, ndi su ndo'o na
judío, ra ñuu Jerusalén va
ke xiniñu'u ndasaka'nu ndo
Ndioxi kachi ndo —kachi ña
xi'in Jesús.
21 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ña:
—Nana, na kandixa kun
tu'un ña ka'an yu xi'in kun,
chi xa ndixaa va kii ña
xiniñü'u ka ndiakua kixi vi
ndo xiki yo'o ña ndasaka'nu
ndo Ndioxi, ra nii ñuu
Jerusalén ke xiniñü'u ku'un
vi ndo, ña ndasaka'nu ndo
ra.
22 Ndo'o, na Samaria, ra
kundäa ini vi ndo ni ña'a
ke ndasaka'nu ndo, ndi su
ndu'u, na judío, ra kundaa
va ini ndi yoo ndasaka'nu
ndi. Ra tiañu ndu'u ke
kanata va iin ra sakaku na
yuuvi yo'o.
23 Ra vichin ke xa ndixaa
va kii, ra na ndinuni ni
ini ndasaka'nu Ndioxi, ra na
ndasaka'nu ni ka va na Tata
na Ndioxi xi'in ndiee Tachi
Yii ra xi'in ña ndaa ta ku'va
kuni mii ra, saa chi ta'an na
kan kuvi na kuni va Tata yo
Ndioxi.
24 Saa chi Ndioxi ra ta
iyoo tachi va saa iyoo ra, ña
kan ke na ndasaka'nu na ra
ta ku'va iyoo va ra —kachi
Jesús xi'in ña'a kan.
25 Ra saa ndika'an ña'a
kan kachi ña saa:
—Xa kundaa va ini yu ña
ti'vi Ndioxi iin tiaa ña kixi ra
sakaku ra yoo, ra ra kan kuvi
ra ka'an yo kuu Cristo. Ra
te na xaa ra kan, ra ra kan
kuvi ra ndakani nuu yo xa'a
takundi'i va ña iyoo —kachi
ña xi'in Jesús.
26 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ña:
—Yu'u, ra ka'an xi'in kun
yo'o kuvi va ra —kachi ra
xi'in ña.
27 Ra saa kuu Jesús ka'an
ra xi'in ña'a kan, saa ra
xaa tu ndia ita'an xi'in va
ra, ra ndakanda ni ini ndia
ta xini ndia ña ndatu'un ra
xi'in ña'a kan. Ndi su ndia
nii ndia ndixändiee ini ña
ndakatu'un ndia ra nichuun
ke ndatu'un ra xi'in ña, a ni
xa'a ke ka'an ra xi'in ña.
28 Ra saa ndakoo ña'a kan
yoo ña xiko ña tiakuii, ra
ndaki'in ña xinu ña kua'an
ña ñuu ka'nu kan, ra ikan
ndika'an ña xi'in takundi'i
yuvi kan kachi ña saa:
29 —Na'a ndo, ku'un yo
xi'in yu ra kuni ndo, chi ikan
ndu'u iin tiaa ra ndika'an ra
xi'in yu xa'a takundi'i va ña
xa yu. Ra kusana ra kan va
kuvi Cristo, ra xaa sakaku
yoo —kachi ña xi'in na.
30 Ra saa kee takundi'i na
ñuu kan kua'an na nu ndu'u
Jesús.
31 Ra nani saa kuu yuvi
yo'o kua'an na nuu ndu'u ra,
ra saa xa'a ndia ita'an xi'in
ra ña xakunda'vi ndia nuu
ra, ra ka'an ndia kachi ndia
saa:
—Rabí, kuxi va ra lo'o
—kachi ndia xi'in ra.
32 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Xa iyoo va ña'a ña kuxi
yu, ra xïni vi ndo'o ña
—kachi ra xi'in ndia.
33 Ra saa xa'a ndia ita'an
xi'in ra ka'an ndia xi'in ta'an
ndia kachi ndia saa:
—¿A ndia na kixi taxi ña
xixi va ra? —kachi ndia.
34 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:

—Ña'a ña xixi yu kuvi ña
xa yu chiñu ña kuni Tata yu
ra ti'vi yu'u vaxi va yu, xi'in
ña saxinu yu chiñu ra.
35 “Ra va'a ni kuni ka va
kumi yoo saa sakee ndo'o”,
kachi ndo; ndi su yu'u, ra
su'va va tu kachi yu xi'in ndo
vichin, ndoni'i ndo nuu ndo
ra koto ndo iinii kuvi nuu
ñu'u ra kuni ndo, chi xa iin
yayaa va kaa xi'in ña'a tata,
ra xava'a va sakee yo.
36 Ra na sakee ra ndaki'in
na ya'vi va na, ra ña'a ña
sakee na kan, ra ña kuti-
aku ndia ndikaa ndiku'un va
kuvi ña, ra na chi'i ña xi'in
na ndakaya ña ra na kusii ni
ini va na.
37 Ra yo'o ke xinu nuu
tu'un ndichi ña ka'an na ta
kachi na su'va: “Iin na chi'i
ña ra inka tu na ndakaya va
ña”.
38 Ra yu'u kuvi ra ti'vi
ndo'o ña ku'un ndo ndakaya
ndo ña'a ña ndichï'i ndo, saa
chi inka yuvi va kuvi na chi'i
nuu ku'un ndo sakee ndo
vichin —kachi Jesús xi'in
ndia.
39 Ra tiaa ni kua'a na
Samaria kandixa Jesús xa'a
tu'un ña ndatu'un ña'a kan
xi'in na, saa chi ndika'an
ña kachi ña saa: “Ndika'an
ndi'i va ra xi'in yu xa'a chiñu
ña xa yu”, kachi ña.
40 Ra saa kuyachin na
Samaria kan nuu Jesús, ra
xakunda'vi na nuu ra ña na
kuachi ra xi'in na, ra saa
kuachi ra ñuu kan uvi kii
xi'in na.
41 Ra kua'a ni ka va na
kandixa tu'un ña xini so'o na
ña ndika'an mii ra xi'in na.
42 Ra saa ndika'an na kachi
na saa xi'in ña'a kan:
—Vichin ra kandixa va
ndi, ndi su süvi takua xa'a
tu'un ña ndika'an yo'o xi'in
ndi ke kandixa ndi, chi xini
tu mii va ndi ña ndika'an ra
ña kan ke kundaa ini ndi ña
ndixa ra yo'o kuvi va ra kuu
Cristo, ra xaa sakaku na ñuu
yuuvi yo'o —kachi na.

Sanda'a Jesús se'e iin tiaa ra xachiñu nuu iin rey

43 Ra saa kuu ra ndiya'a
va uvi kii kan, ra saa kanata
Jesús ñuu kan ra ndaki'in ra
kua'an ra chi Galilea va.
44 Ra “Ndia nii na ka'an
tu'un yu'u Ndioxi ra xäto'o
na na mii ñuu na” kachi
Jesús ndika'an ra ta yachi.
45 Ra saa te ndixaa ra chi
Galilea, ra na ndee ñuu kan
ra vii ni ndaki'in na ra, saa
chi te ndixa'an na viko pas-
cua ñuu Jerusalén ra xini
ndi'i va na ña xa ra.
46 Ra saa nandiko tuku
Jesús chi ñuu Caná ña
ndikun ndiaa Galilea nuu
ndasa ra tiakuii vino. Ra
yachin kan ndikaa iin ñuu
ña nani Capernaum, ra
ikan kandu'u iin tiaa ra
xachiñu nuu ra rey Herodes
ra Antipas, ra tiaa kan ra
iyoo iin se'e ra, ra xa ra kuni
kuvi va kuvi ra lo'o kan.
47 Ra te kundaa ini ra
xachiñu nuu ra rey kan ña
kee Jesús ndia Judea ra xaa
ra ndia chi Galilea, ra saa
ndixa'an ra nuu Jesús ra
xakunda'vi ra nuu ra, ña na
ku'un ra xi'in ra ve'e ra, ra
sanda'a ra se'e ra, chi xa ra
kuni kuvi va kuvi ra lo'o se'e
ra.
48 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:

—Ndo'o, ra kandïxa vi ndo
yu'u tu na sä yu ña xitu'un
xi'in ña ndichi kuni ndo
—kachi ra xi'in tiaa kan.
49 Ra saa ndika'an tiaa
ra xachiñu nuu ra rey kan
kachi ra saa:
—Tata, sa ña mani ra na
ko'o xi'in yu chi tu köo, ra
kuvi va se'e yu —kachi ra
xi'in Jesús.
50 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Kuanu'u ve'e kun, chi xa
iyoo va'a va se'e kun, Tata
—kachi ra xi'in ra.
Ra tiaa kan ra kandixa va
ra ña ndika'an Jesús xi'in ra,
ra saa ndaki'in ra kuanu'u ra
ve'e va ra.
51 Ra nani saa kuu ra
ndikaa ra ichi kua'an ra, saa
xaa sava na xachiñu nuu ra
ichi kan ndakuta'an na xi'in
ra, ra ndika'an na xi'in ra
kachi na saa:
—Xa nduva'a va se'e kun
—kachi na xi'in ra.
52 Ra saa nindakatu'un ra
na kachi ra saa:
—¿Ndia hora ke xa'a
kua'an kuvita lo'o ña xi'in
se'e yu? —kachi ra xi'in na.
Ra saa ndika'an na kachi
na saa xi'in ra:
—Ku'va ka iin xikuaa kuni
vi ke nuu ka'ni se'e kun
—kachi na xi'in ra.
53 Ra saa ndaka'an ra iyoo
se'e kan ña ku'va mii hora
kan ke ndika'an Jesús xi'in
ra kachi ra saa: “Xa nduva'a
va se'e kun”, kachi ra. Ra
mii ra xi'in na ve'e ra ra
kandixa ndi'i va na Jesús.
54 Ra ña yo'o ku ña xitu'un
ña uvi xa Jesús, te kee ra
Judea ra nandiko ra xaa ra
Galilea.

5

Sanda'a Jesús iin ra nduchi'ña küvi kaka

1 Ra te ndi'i kuu ña yo'o, ra
saa ndaki'in Jesús kua'an ra
chi ñuu Jerusalén, saa chi xa
ndinumi tu ndatava na judío
va iin viko.
2 Ra ñuu Jerusalén kan
iyoo iin nuu nani ye'e
ndikachi, ra ikan ndikaa
iin pila nuu ñu'u tiakuii, ra
xava'a na korra si'in yuu
yu'u ña ra saa tu ma'ñu va
ña, ra ndasi xini nu, ra nuna
ndi'i va tiañu si'in kan, ra
va'a ya'a na u'un saa xiyo
va, ra Betesda ke nani ña
tu'un hebreo.
3 Ra ikan ndee kua'a ni na
xi'i, na kuaa, na köo iin xiyo
xa'a, xi'in na nduchi'ña küvi
kaka, ña ndiatu na kanda
nuu tiakuii kan.
4 Saa chi iin kama su'va va
nduxinu iin ra tatun Ndioxi
ña sakanda ra tiakuii kan;
ra yuvi na nuu va'a kita
ini tiakuii kan te ndi'i su'va
kanda ra, ra ndia ndia ka mii
kue'e ke xi'in na ra nduva'a
va na.
5 Ra tiañu na kan kandu'u
iin tiaa, ra xa oko xa'un uni
kuiya vi ke ndiee ndo'o ra.
6 Ra te xini Jesús ra ña
kandu'u ra ikan, ra kundaa
ini ra ña xa kua'a ni kuiya ke
kaa ra saa, ra saa ndika'an ra
xi'in ra kachi ra saa:
—¿A kuni kun nduva'a
kun? —kachi ra xi'in ra.
7 Ra saa ndakuiin ra xi'i
kan kachi ra saa:
—Tata, köo mii vi yuvi tiin
yu'u ra chikaa na yu'u ini
tiakuii kaa te kanda ra, ra te
kuni yu ku'un yu kita yu, saa

ra xa inka va na kita nuu yu,
—kachi ra xi'in Jesús.
8 Saa ndika'an Jesús xi'in
ra kachi ra saa:
—Ndakoo, ra ndaki'in kun
ixto kun ra kua'an —kachi ra
xi'in ra.
9 Saa ra ndikun nduva'a
va tiaa kan ra saa ndaki'in
ra ixto ra ra ndaki'in ra
kua'an va ra. Ra kii yii ña
ndakindiee va na ke nduva'a
ra.
10 Saa ndika'an na judío
xi'in tiaa ra nduva'a kan
kachi na saa:
—Köo ndiayu ña kani'i
kun ixto kun kaka kun
vichin chi kii yii ndakindiee
va yo kuvi ña —kachi na
xi'in ra.
11 Ra saa ndakuiin tiaa kan
yu'u na kachi ra saa:
—Tiaa ra sanda'a yu'u,
kuvi ra ndika'an xi'in yu
kachi ra saa: "Ndaki'in ixto
kun ra kaka kua'an", kachi
ra xi'in yu —kachi ra xi'in
na.
12 Ra saa nindakatu'un na
ra kachi na saa:
—¿Yoo kuvi ra ndika'an
xi'in kun, ña ndaki'in kun
ixto kun ra ku'un kun?
—kachi na xi'in ra.
13 Ndi su tiaa kan ra
ndikundäa ini vi ra ndia tiaa
kuvi ra sanda'a ña'a, saa chi
Jesús ra xa kita va ra tiañu
yuvi ndee kan kua'an ra.
14 Ra te ndi'i saa ndani'i
Jesús tiaa ra nduva'a kan
ini ve'e ñu'u ka'nu, ra saa
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
—Koto'ni, chi vichin ra xa
nduva'a va kun, ra ña kan
ke xä ka kun kuachi, chi tu
köo ra iyo ini kixi tundo'o
ña chee va'a ka nuu kun
—kachi Jesús xi'in ra.
15 Ra saa ndaki'in tiaa kan
ndixa'an ra, ra ndatu'un ra
xi'in ndia judío xa'a Jesús,
chi Jesús va kuvi ra sanda'a
ña'a.
16 Ra xa'a ña sanda'a Jesús
yuvi kii ndakindiee va ke
ndixika nduku ndia judío
tiin ndia ra, ra ka'ni ndia ra.
17 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia kachi ra saa:
—Tata yu, ra iin ndisaa kii
va xachiñu ra, ña kan ke iin
takundi'i kii ke xachiñu tu
yu'u va —kachi ra xi'in ndia.
18 Ra xa'a tu'un yo'o ke
ndixika nduku ni ka na judío
ña ka'ni na Jesús, saa chi
süvi niña kii yii ndakindiee
na kuvi ña ndikanduu ra, chi
ndika'an tu ra ña kuu Iva ra
Ndioxi va, ra iin kuvi va tu ra
xi'in Ndioxi kachi ra, ña kan
ke ndisaa ni ndia xi'in ra.

Iyoo ni ndiee Jesús saa chi se'e Ndioxi kuvi ra.

19 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi ra kuu se'e
Ndioxi, ra ndia nii chiñu
lo'o ke kuchüun ra sa vii ra
xi'in ndiee mii ra; saa chi
takundi'i chiñu ña □xini ra
□xa Iva va ra ke □xa ra.
20 Saa chi Iva ra, ra ku'vi
ni va ini ra xini ra ra, ña kan
ke ña'a ra takundi'i va chiñu
ña □xa ra nuu ra; ra chiñu
chee va'a ka va ña'a ra nuu
ra kuni ndo, ra saa ke tiaa ni
ka va ndakanda ini ndo.
21 Saa chi ta ku'va □xa Iva
ra ña sandatiaku ra na ndii,
ra □taxi ka ra ña kutiaku na,
ra mii saa ke □xa tu ra kuu
se'e va ra, chi □taxi tu ra kan
va ña kutiaku na kuni mii ra
taxi ra ña nda'a.

22 Ra ra kuu Iva ra, ra
ndia nii yuvi ku na xä ndaku
ra kan kuachi xi'in vi, chi
nda'a ra kuu se'e va ra ke
ndataxi ra takundi'i ndiayu
ña sandaku ra kuachi xi'in
na.
23 Saa ke va'a na sato'o na
ra ta ku'va xa na ña xato'o
na Iva ra. Chi yuvi na xiin
sato'o ra kuu se'e Ndioxi, saa
ra, xäto'o tu na Iva va ra, chi
Iva ra kuvi ra ti'vi ña'a vaxi
va ra.
24 ’Ra ña ndixa ni ke ka'an
yu xi'in ndo, saa chi yuvi
na xini so'o tu'un ña ka'an
yu, ra kandixa tu na ra ti'vi
yu'u vaxi yu, ra na kan kuvi
na ni'i kutiaku ndia ndikaa
ndiku'un; ra kü'un ka na
nuu ndo'o na, saa chi xa
ndikaku va na nuu ña kuvi
na, ra xa na kutiaku va kuvi
na vichin.
25 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi vaxi kii, ra
xa mii kii vichin kuvi va ña
kuni so'o na ndii tachi ra kuu
se'e Ndioxi; ra na kuiin kuni
so'o kuvi na ni'i kutiaku va.
26 Chi ta ku'va iyoo Ndioxi
ña kuu mii ra ndiee ra taxi
ra ña tiaku yuvi, ra saa ke
iyoo tu ra kuu se'e va ra,
saa chi mii Ndioxi kuvi tu ra
taxi ndiayu nda'a ra kuu se'e
va ra, ña taxi ra ña kutiaku
yuvi.
27 Ra taxi tu ra ndiayu
nda'a ra ña sandaku ra
kuachi xi'in takundi'i yuvi
va, xa'a ña kuu ra ra xaa ña
yuuvi yo'o.
28 Ra na ndakända ni ini
ndo xa'a ña ka'an yu ña yo'o
xi'in ndo, saa chi vaxi kii ra
takundi'i na xa ndixi'i ndo'ni
tixi ñu'u ra kuni va so'o na
tachi ra.
29 Ra na xa ña va'a, ra
ndakoyo na kan yavi nuu
ninduxin na na, ra ndatiaku
na ña kutiaku va na; ndi su
na xa ña vä'a, ra ndakoyo tu
na kan va yavi nuu ninduxin
na na, ra ndatiaku na kan ña
ku'un na chi nuu ndo'o va na
—kachi Jesús xi'in ndia.

Ka'an Jesús xa'a na ndakuiin xa'a chiñu ña xa ra

30 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia kachi ra saa:
—Yu'u, ra süvi xi'in ndi-
ayu mii yu ke xa ndaku yu
kuachi xi'in yuvi, chi xi'in
ndiayu Tata yu ra ti'vi yu'u
vaxi va yu ke xa ndaku yu
ña xi'in na, ra ndaku ni va
tiin yu kuachi xi'in na.
31 Ra tu na ka'an va'a ni
yu xa'a mii yu nuu ndo, saa
ra köo ya'vi ndiaa vi ña saa
chi ra xava'a ini va kuvi yu,
kachi ndo.
32 Ndi su iyoo va iin tiaa ra
ndakuiin xa'a yu, ra kundaa
ini yu chi ña ka'an ra kan, ra
ña ndixa ni va kuvi ña.
33 Ra mii ndo kuvi ndo
ti'vi yuvi ña ndixa'an na nin-
dakatu'un na ra Juan va, ra
mii ña ndaa va ke ndatu'un
ra xi'in ndo.
34 Ndi su yu'u ra xiniñü'u
vi yu ndia nii yuvi ña ka'an
va'a na xa'a yu, chi ña kuni
yu kaku va ndo ke, ka'an yu
ña yo'o xi'in ndo.
35 Ra ra Juan ra ta iyoo iin
ñù'ù ña va'a ni tuun va ke
ndixiyo ra kan, ra xiin va
ndo kusii ini ndo xi'in ñù'ù
ye'e ña kuu mii ra iin kani
lo'o.
36 Ndi su chee ni ka va iin
ña ndakuiin xa'a yu'u nuu

tu'un ña ndika'an ra Juan,
saa chi chiñu ña xa va yu ke
ndakuiin xa'a yu, ra Tata yu
Ndioxi va kuvi ra taxi chiñu
yo'o nda'a yu ña saxinu yu
nuu ña, ra mii chiñu yo'o
ke ndakuiin tu xa'a va yu ña
ti'vi ra yu'u vaxi yu.
37 Ra tata yu, ra ti'vi yu'u
vaxi yu, ra ndakuiin tu ra
kan va xa'a yu; ra ndo'o, ra
ndia nii ichi ke täan kuni
so'o ndo tachi vi ra, ra nii
täan kuni tu ndo ndixaa kaa
va tu ra,
38 ra nii tu'un tu ra ke köo
nima vi ndo, saa chi xïin ndo
kandixa ndo ra ti'vi ra xaa.
39 Ra tiaa ni va vii ka'vi
ndo tu'un Ndioxi, saa chi
nuu ña ñaa ke ndiatu ndo
ndani'i ndo ña kutiaku ndo
ndia ndikaa ndiku'un va, ra
tu na kundaa ini ndo chi xa'a
yu'u va ke ndakani ña;
40 ra xïin ndo kixi ndo nuu
yu'u, ra taxi ña kutiaku ndo
ndia ndikaa ndiku'un.
41 ’Yu'u ra xiniñü'u yu ña
ka'an va'a ni yuvi xa'a yu.
42 Ra xa kundaa tu ini yu,
ndia ku'va ke íin va ndo, chi
ndo'o ra kuëe ku'vi ini ndo
xini ndo Ndioxi.
43 Ra yu'u, ra xi'in ndiayu
Tata va yu ke vaxi yu, ra
xïin ndo kandixa ndo yu'u,
ra tu inka tu na na kixi xi'in
ndiayu mii, saa ra ndaki'in
mani va ndo na kan.
44 ¿Ra ni ke sa ndo ña va'a
kandixa ndo tuvi ndo, tu
niña ndo ndasaka'nu ta'an
mii va kuvi ndo, ra xïin ndo
nanduku ndo ña ka'nu ña
taxi indaa Ndioxi ra tiaku?
45 Ra ndakäni ini ndo ña
ka'án ndo saa, ña taxi yu'u
kuachi xa'a ndo nuu Tata yu
Ndioxi. Chi ra taxi kuachi
xa'a ndo kuvi ra Moisés va,
ra ra kan kuvi tu ra ndiaa ni
ini va ndo.
46 Ra tu ndixa kandixa ndo
ra Moisés, saa ra kandixa tu
ndo yu'u va, chi xa'a yu'u ke
ka'an tu'un Ndioxi ña tiaa ra
Moisés va.
47 Ndi su tu xïin va tu
ndo kandixa ndo ña tiaa ra
Moisés, saa ra, ¿ndixaa sa
ndo kandixa ndo ña ka'an
yu'u tu saa? —kachi Jesús
xi'in ndia.

6

Sakuxi Jesús u'un mil yuvi

1 Te ndi'i yo'o, saa ndaki'in
Jesús kua'an ra chi inka xiyo
yu'u tiañu'u ra ndikaa chi
Galilea, ra suvi mii ra kan ku
tu ra nani Tiberias va.
2 Ra iin tia'ndia chee yuvi
ndikun kua'an sata ra, saa
chi xini na xa ra ña xitu'un
ña sanda'a ra na xi'i.
3 Ra saa ndaa Jesús xini iin
iku, ra ikan ndakundu'u ra
xi'in ndia ita'an xi'in ra.
4 Ra xa ninumi ni va koo
viko pascua, viko ña ndatava
mii na judío.
5 Ra te ndakuto'ni Jesús ra
saa xini ra iin tia'ndia chee
yuvi ndikun xaa nuu ndu'u
ra, ra saa ndika'an ra xi'in ra
Felipe kachi ra saa:
—¿Ndia mii ku'un yo sata
yo ña'a kuxi yuvi kaa ra
kua'a ni kuvi na? —kachi ra
xi'in ra.
6 Ndi su ra ixtondoso va
Jesús kuvi ra Felipe ña kachi
ra saa xi'in ra; saa chi xa xini
va'a va mii ra ni ke sa ra.
7 Ra saa ndakuiin ra Felipe
kachi ra saa:

—Nii uvi ciento denario va xita na sata yo, ra kïta mii vi ña kuxi na chi tiaa ni kua'a kuvi na —kachi ra xi'in Jesús.

8 Ra saa ndika'an iin ra ita'an xi'in Jesús, ra nani Andrés, ñani ra Simón Pedro kachi ra saa:

9 —Yo'o xika iin ra lo'o ra ni'i ra u'un xita ña cebada, ra ni'i tu uvi tiaka vali va, ndi su kïta vi ña yo'o kuxi yuvi yo'o, chi kua'a ni kuvi na —kachi ra.

10 Ra saa ndika'an Jesús kachi ra saa:

—Ka'an ndo xi'in takundi'i na ña na ndakundee vii na —kachi ra xi'in ndia.

Ra iyoo ka vi itia kuii vali nuu ñu'u kan, ra saa ndakundee vii na nuu itia kan, ra ku'va u'un mil kuvi niña tiaa va.

11 Ra saa ki'in Jesús xita, ra ndataxi ra tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a ña, ra saa ndata'vi ra ña xi'in ndia ita'an xi'in ra, ra ndia kan ndata'vi tu ña xi'in yuvi na ndakundee nuu itia kan va. Ra mii saa xa tu ra xi'in tiaka vali kan va, ra xixi takundi'i va yuvi kan ndiakua nditiandiaa ini na.

12 Ra te ndi'i nditiandiaa ini na xixi na, saa ndika'an Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—Ndakaya ndo ña'ñu ña nindoo ndoso yu'u na, ra saa ke ndia nii lo'o ña na ndï'i xa'a —kachi ra xi'in ndia.

13 Ra saa ndakaya ndia ña, ra nuu u'un ixta ña cebada kan, ra uxi uvi ka vi tuka sakutu ndia xi'in ña'ñu ña nindoo ndoso.

14 Ra te xini yuvi kan ña xitu'un xa Jesús, ra saa ndika'an na kachi na saa:

—Ña ndixa ke ra ka'an tu'un yu'u Ndioxi, ra iyoo tu'un kixi nuu ña yuuvi yo'o kuvi ndixa va ra yo'o —*kachi na.

15 Ndi su te kundaa ini Jesús ña kuni na kundiaka nduxa na ra ku'un ra xi'in na, ra ndasa na ra rey kuni na, saa ra kuxiyo tuku ra nuu va na, ra ndaki'in mitu'un saa ra kua'an ra chi iku sukun va.

Xika Jesús nuu tiakuii

16 Ra te xa kua'an kuñuu saa nduxinu ndia ita'an xi'in ra chi yu'u tiañu'u kan.

17 Ra ikan ndandaa ndia ini iin itun xika nuu mini ra ndaki'in ndia kua'an ndia xi'in nu chi ñuu Capernaum va. Ra saa xa kua'an kuñuu va'a va, ra köo Jesús xaa ni'i ta'an xi'in ndia.

18 Ra saa xa'a iin ndakundichi ndakundichi nuu tiañu'u kan, xa tachi, chi ndiee ka vi xa'a xika ña.

19 Ra te xa kuxika ndia kua'an ndia ta ku'va u'un a iñu mil metro, saa ra xini va ndia Jesús xika ra nuu tiakuii kan xaa ra sata ndia, saa ra ndiyu'vi ka vi ndia.

20 Ra saa ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:

—¡Kuayü'vi ndo, chi yu'u va kuvi ra! —kachi ra xi'in ndia.

21 Saa ra kusii ka vi ini ndia ra ndaki'in ndia ra, ra nandaa ra ini barca kan kua'an ra xi'in va ndia, saa ra iin kuu su'va va, saa ra xa ndixaa va ndia chi nu kua'an ndia.

Nanduku na Jesús

22 Ra te ndituvi inka kii, ra
saa xaa tuku va yuvi nuu xa
Jesús ña xitu'un ña ndiatu
na ndakuta'an na xi'in Jesús,
chi ndixïni na ña ndaa ra
ini barca kan ku'un ra xi'in
ndia ita'an xi'in ra, chi niña
mii va ndia kuvi ndia kua'an
xi'in indaa saa barca tu
xindichi kan.
23 Ra saa kuu na ndita na,
saa ra xaa va sava barca tu
kee chi ñuu Tiberias, suvi
mii kan va, ra ikan kuu nuu
ndataxi Jesús tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a xita ña taxi ra
xixi na.
24 Saa te kundaa ini yuvi
na xa ndee ndiatu kan, xi'in
na kee ñuu Tiberias ña köo
Jesús, ra nii ndia ita'an
xi'in ra kuvi ndia köo, ra
saa nandaa takundi'i na ini
barca tu ndixaa xi'in na kee
ñuu Tiberias, ra ndaki'in na
kua'an na chi ñuu Caper-
naum ña nanduku na Jesús
va.

Jesús ku ixta ña taxi ña kutiaku yuvi

25 Ra te ndixaa yuvi kan
chi inka xiyo yu'u tiañu'u,
ra ikan ndani'i ta'an na xi'in
Jesús, ra saa ndika'an na
xi'in ra kachi na saa:
—Tata Maestro, ¿ama xaa
kun yo'o? —*kachi na xi'in
ra.
26 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in na:
—Ña ndixa ka'an yu xi'in
ndo, chi xa'a ña taxi yu ixta
xixi ndo ra ndiakua nditian-
diaa ini va ndo ke nanduku
ndo yu'u, chi süvi vi ndixa
xa'a ña xitu'un ña xa yu xini
ndo ke nanduku ndo yu'u.
27 Ra na sä chiñu ndo xa'a
ña'a ña xixi ndo ña ndi'i
xa'a, chi na sa chiñu ndo
xa'a ña'a kuxi ndo ña kuë
ndi'i xa'a, ña'a ña taxi ña
kutiaku ndo, ndia ndikaa
ndiku'un. Ra ña'a ña kuxi
ndo ra kutiaku ndo kan, ra
ra xaa yo'o vichin va kuvi
ra taxi ña, saa chi Tata ra
Ndioxi va kuvi ra taxi ndiayu
nda'a ra ña sa ra ña —kachi
ra.
28 Ra saa ndika'an na xi'in
ra kachi na saa:
—¿Ni ke xiniñu'u sa ndi
ña va'a sanduvi ndi chiñu
ña kuni Ndioxi? —kachi na
xi'in ra.
29 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Chiñu ña kuni Ndioxi sa
ndo ke, na kandixa ndo tiaa
ra ti'vi ra xaa nuu va ndo
—kachi ra xi'in na.
30 Saa ndakuiin na kachi
na saa xi'in ra:
—¿Ndia ña ku iin ña
xitu'un sa kun kuni ndi, ra
va'a kandixa ndi yo'o? ¿Ra
a vä'a ndikun na sa kun ña
kuni va ndi? —kachi na xi'in
ra.
31 Ra ndika'an ka na xi'in
ra kachi na saa:
—Na xii xikua ndi ra ixta
ña nani maná va ke xixi na
kan iku yuu nuu xindo'ni
na, ta ku'va kachi mii tu'un
Ndioxi va: “Saa chi ra
Moisés ra ixta ña kee ndivi
va ke taxi ra xixi na” —kachi
na xi'in Jesús.
32 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo: Saa chi süvi ndixa
ra Moisés kuvi ra nditaxi
ixta ña kee ndivi xixi na, chi
Tata yu Ndioxi va kuvi ra
taxi ña, ra taxi tu ra ixta ña
ndixa, ña kee ndivi kuxi tu
ndo'o vichin va.
33 Ra ixta ña taxi Ndioxi
kuvi tiaa ra kee ndivi ra

xaa ra nuu ña yuuvi yo'o vichin, ra taxi ra ña kutiaku takundi'i va na yuuvi —kachi Jesús xi'in na.

34 Ra saa ndika'an na xi'in ra kachi na saa:

—Tata, taxi ixta ña ka'an kun xa'a ñaa kuxi ndi iin ndisaa kii —kachi na xi'in ra.

35 Ra saa ndika'an Jesús xi'in na kachi ra saa:

—Yu'u kuvi ra kuu ixta ña taxi ña kutiaku yuvi. Ra na vaxi nuu yu'u, ra ndia nii ka kii kä'un ini na, ra na kandixa yu'u, ra ndia nii ka tu kii ïchi ini na tiakuii va.

36 Ra xa ta kachi yu ndika'an yu xi'in va ndo, chi ndo'o, ra xa xini nuu va ndo yu'u, ndi su kuëe kandixa ndo yu'u.

37 Ra takundi'i yuvi na taxi Tata yu Ndioxi nda'a yu, ra vaxi na nuu va yu, ra na vaxi nuu yu, ra täva yu na ke'e.

38 Saa chi yu'u, ra ña kee yu ndivi vaxi yu, ra ndixäa yu ña sa yu ña kuni mii yu, chi ña xiniñu'u sa yu ke na saxinu yu nuu chiñu Tata yu Ndioxi, ra ti'vi yu'u vaxi va yu.

39 Ra chiñu ña kuni Tata yu Ndioxi ra ti'vi yu'u vaxi yu ke na sandoñü'u yu ndia nii yuvi na taxi ra nda'a yu, chi ña kuni ra kan ke na sandatiaku yu na kii ña vaxi va.

40 Ra ña kuni ra ti'vi yu'u vaxi yu ke: na ndoñü'u takundi'i yuvi na xito'ni nuu yu ra kandixa na yu'u, ra na kan kuvi na kutiaku ndia ndikaa ndiku'un; ra yu'u kuvi ra sandatiaku ña'a kii ña vaxi —kachi ra.

41 Ra saa xa'a na judío kaña'a na xa'a Jesús, chi ndika'an ra kachi ra saa: “Yu'u ku ra kuu ixta ña kee ndivi” —kachi ra.

42 Ra saa ndika'an na xa'a ra kachi na saa:

—¿A su Jesús yo'o, ra se'e ra José va kuvi ra? Xini yo iva ra, ra saa tu si'i va ra. ¿Ra nichuun ke ka'an ra ña kee ra ndivi? —*kachi na.

43 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in na:

—Xava'a kä'an ña'a ndo xa'a yu.

44 Saa chi ndia nii na küvi kixi nuu yu'u, tu süvi tata yu Ndioxi ra ti'vi yu'u vaxi yu taxi na nda'a yu, ra sandatiaku yu na kii ña vaxi.

45 Ta ku'va kachi tu'un Ndioxi ña tiaa na ndika'an tu'un ra xina'a, ña kachi su'va: “Mii va Ndioxi kuvi ra saña'a takundi'i yuvi.” Ra takundi'i na xini so'o ña ka'an Tata yo Ndioxi, ra kutu'va na ña ka'an ra, ra na kan kuvi na vaxi nuu yu vichin va.

46 ’Ra ña kachi yu su'va xi'in ndo, ra küni kachi ña, ña xa xini nuu na Tata yo Ndioxi, chi indaa mitu'un ra kee ndivi va kuvi ra xini nuu Tata yo Ndioxi.

47 Ra ña ndixa ke ka'an yu xi'in ndo; chi yuvi na kandixa yu'u, ra ni'i va na kan ña kutiaku na ndia ndikaa ndiku'un xi'in Ndioxi.

48 Saa chi yu'u kuvi ra kuu ixta ña taxi ña kutiaku va na.

49 Ra na kundaa ini ndo: Chi na xii xikua ndo ra xixi va na ña'a ña nani maná iku yuu, ra ndixi'i va tu na,

50 ndi su yu'u ra ixta ña
kee ndivi va ke ka'an yu xi'in
ndo xa'a; ra na kuxi ixta
yo'o, ra küvi ka na.
51 Ra Yu'u va kuvi ra kuu
ixta ña tiaku ña kee ndivi;
ra na kuxi ixta yo'o kuvi
na kutiaku iin ndisaa kii iin
ndisaa tiempo va; Ra ixta
ña taxi yu kuxi na, kuvi iki
kuñu va yu. Ra taxi yu ña
xa'a ña kutiaku na yuuvi va
—kachi ra xi'in na.
52 Ra saa xa'a na judío
kan ndatu'un kuachi na xi'in
ta'an na kachi na saa:
—¿Ni ke sa ra yo'o ña taxi
ra kuñu ra kaxi yo? —kachi
na.
53 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, chi tu na käxi ndo
kuñu ra kuu Se'e Ndioxi, ra
kö'o tu ndo nii ra, saa ra
kuchüun vi ndo kutiaku ndo.
54 Ra na kaxi kuñu yu, ra
ko'o na nii yu, ra na kan kuvi
na ni'i kutiaku ndiaa ndikaa
ndiku'un, ra sandatiaku tu
yu na kii ña vaxi va.
55 Saa chi kuñu yu kuvi
ña'a ña ndixa xixi na, ra nii
yu kuvi ndixa ndutia ra xi'i
va na.
56 Ra yuvi na kaxi kuñu yu,
ra ko'o na nii yu, ra na kan
kuvi na ndikun yu'u, ra yu'u
tu íin xi'in na kan va.
57 Ra Tata yo Ndioxi ra ti'vi
yu'u vaxi yu, ra ra tiaku va
kuvi ra, ña kan ke va'a tiaku
yu, ra yuvi na kaxi kuñu
yu'u, ra kutiaku tu na kan va
xi'in yu.
58 Ra ixta ña kee ndivi,
ña ka'an yu xa'a xi'in ndo
yo'o, ra süvi ta'an ixta ña
nani maná ña xixi na xii
xikua ndo, ra ndixi'i va tu
na kuvi ña, chi xa siin va
kuvi ña yo'o, chi na kuxi
ña yo'o, ra iin ndisaa kii iin
ndisaa tiempo ke kutiaku va
na —kachi ra xi'in na.
59 Ra takundi'i ña yo'o ke
saña'a Jesús yuvi ini ve'e
ñu'u ña íin ñuu Capernaum.

Tu'un ña taxi ña kutiaku yuvi

60 Ra te xini so'o na ita'an
xi'in Jesús tu'un ña ndika'an
ra, ra saa ndika'an na kachi
na saa:
—Tiaa ni ndaku tu'un ña
ka'an ra yo'o, ¿ra yoo ku
na kundiee saxinu nuu ña?
—kachi na.
61 Ra xa kundaa va ini
Jesús ña ndatu'un kuachi
ni na ita'an xi'in ra xa'a
tu'un ña ndika'an ra, ra saa
ndika'an ra xi'in na kachi ra
saa:
—¿A tixu'vi ni ini ndo
xi'in tu'un yo'o?
62 Tu saa, ¿ra ni ke sa tu
ndo tu na kuni ndo nandaa
yu'u ra xaa yo'o chi ndivi
nuu xindu'u yu ta yachi?
—kachi ra xi'in na.
63 Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na kachi ra saa:
—Tachi Ndioxi va kuvi ña
taxi ña tiaku; ra ndiee ña
kuu mii yuvi ra köo mii ña
kuchuun ña sa vi ña. Ra
tu'un ña ndika'an yu xi'in
ndo, ke taxi ña tiaku nima
yuvi va.
64 Ndi su sava ndo ra
kandïxa vi ndo yu'u —kachi
ra xi'in na.
Ra su'va ke kachi Jesús
xi'in na, saa chi ndia ta kii
xa'a vi ke xa kundaa ini
ra, yoo kuvi na ndikandïxa
ña'a, ra xa kundaa tu ini ra,

yoo kuvi ra xiko ña'a nuu na sáa̱ ini va.
65 Ra saa ndika'an ka ra xi'in na kachi ra saa:

—Ra xa'a ña yo'o va ke ndika'an yu xi'in ndo, chi ndia nii yuvi, küvi kixi nuu yu, tu süvi Tata yo Ndioxi kuvi ra taxi na —kachi ra xi'in na.

66 Ra mii kii kan ra kua'a ni na ita'an xi'in Jesús nandiko kua'an, ra ndixïka ka na xi'in ra.
67 Ra saa ndindakatu'un Jesús ndia uxi uvi ndia ita'an xi'in ra kachi ra saa:

—¿A ku'un tu ndo'o va xi'in na, kuni ndo? —kachi ra xi'in ndia.

68 Ra saa ndakuiin ra Simón Pedro kachi ra saa:

—Tata, ¿yoo nuu ka ke ku'un ndi? Ra xa tu'un ña ka'an kun ke taxi ña kutiaku va ndi.
69 Ra ndu'u, ra xa kandixa va ndi, ra kundaa ini ndi ña kuu kun Cristo, Se'e Ndioxi ra tiaku va —kachi ra xi'in Jesús.

70 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:

—¿A su yu'u kuvi ra ndikaxin uxi uvi saa va ndo? Ndi su, iin ndo'o kuvi ndia kuu timia'a va —kachi ra xi'in ndia.

71 Ra ña kachi ra saa, ra xa'a ra Judas Iscariote, se'e ra Simón va ke ndika'an ra, saa chi ra Judas kuvi ra ndataxi ra nda'a na sáa̱ ini xini ña'a, ra ra yo'o ku ra xita'an xi'in ndia ña kuu ndia uxi uvi ña xita'an ndia xi'in Jesús va.

7

Ndia ñani Jesús ra ndikandïxa ndia ra

1 Ra suvi mii ñuu ña ndo'ni chi Galilea kan ke, ndixika ni'ni va Jesús tiempo kan, saa chi ndiküni ra koo ra chi Judea, saa chi na judío ra na xika nduku va ku na ña ka'ni na ra.
2 Ra nani saa kuu Jesús xika ra, saa ra xa kua'an kuyachin ni tu koo viko ña ndatava na judío, ta kuiya ta kuiya va, ña xava'a na ve'e tuvixin vali ndee na.
3 Ra xa'a ña kan ke ndika'an ndia ñani Jesús xi'in ra kachi ndia saa:

—Kanata ñuu yo'o, ra kua'an chi Judea, ña va'a na kuni tu na ndikun sata kun na ndee kan va chiñu ña xa kun.
4 Saa chi iin tiaa ra kuni ña na kundaa ndi'i ini yuvi xa'a ra, ra xä se'e ra chiñu. Ra ña kan ke yo'o, ra chiñu ña xa kun ra na sa kun ña kuni takundi'i va yuvi —kachi ndia xi'in ra.
5 Saa chi nii ndia ñani ra, ra ndikandïxa vi ndia ra.
6 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Täan xaa kii ña ku'un yu, ndi su nuu ndo'o ra ndia ndia ka mii kii ra ña va'a kuvi va ña.
7 Saa chi na yuuvi yo'o, ra küvi vi kundasi na ndo'o, ndi su kundasi va na yu'u, xa'a ña ka'an yu xi'in na ña xa na chiñu ña vä'a.
8 Ña kan ke na ku'un mii va ndo viko, chi yu'u ra kü'un yu, saa chi täan xa kii ña ku'un yu —kachi ra xi'in ndia.

9 Ra te ndi'i ndika'an Jesús
tu'un yo'o xi'in ndia, ra saa
nindoo ra chi Galilea va.

Kua'an Jesús viko ña
ndatava na judío

10 Ra te xa ndaki'in ndia
ñani ra kua'an ndia, ra saa
ndaki'in tu mii va ra kua'an
ra viko kan, ndi kuä'an tuvi
ra, chi kua'an se'e va ra.
11 Ra ndanduku ni va
na judío ra viko kan, ra
ndika'an na kachi na saa:
—¿Ndia chi xika tiaa kan?
—kachi na.
12 Ra yuvi kan ra iin nini'i
ka'an na xa'a ra. Ra sava
na ka'an kachi na saa: "Ra
va'a va kuvi ra", kachi na.
Ra sava tu na ka'an kachi
saa: "Süvi ra va'a kuvi ra,
chi ra sanda'vi yuvi va kuvi
ra", kachi na.
13 Ra ndia nii na ndiküvi
ka'an tuvi xa'a Jesús, xa'a ña
iyu'vi na nuu na judío.
14 Ra te xa ndita'vi sava
viko kan, ra saa ndiki'vi
Jesús kua'an ra nuu ke'e ve'e
ñu'u ka'nu, ra xa'a ra saña'a
ra.
15 Saa ra iin ndakanda ini
na judío kan ra kachi na saa:
—¿Ni ke □xa tiaa yo'o ña
xini ni ra, ra ndikä'vi ra
xa'a tu'un Ndioxi ve'e ñu'u?
—kachi na.
16 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Ña saña'a yu, ra süvi ña
sandaku mii yu kuvi ña, chi
ra ti'vi yu'u vaxi va yu kuvi
ra □taxi ña.
17 Ra na kuni sa ña ka'an
Ndioxi, ra ndakuni va na a
ndixa Ndioxi ku ra taxi ña
saña'a yu, a ña sandaku ini
mii va yu kuvi ña.
18 Saa chi ra ka'an ña
□ndaku ini mii, ra ña kuni ra
ña na sato'o ni yuvi va ra ke
ka'an ra; ndi su ra kuni ña
na sato'o ni na ra ti'vi ña'a
vaxi ra, ra ña ndaa va ka'an
ra, ra sandä'vi ra.
19 'Ra ndo'o, ra ña ndixa
ke iyoo va ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés nda'a
ndo, ndi su ndia nii ndo xïin
kandixa ña. ¿Nichuun kuni
ndo ka'ni ndo yu'u? —kachi
ra xi'in na.
20 Ra saa ndakuiin
takundi'i yuvi kan kachi na
saa:
—Tachi ndiva'a va ke iyoo
xi'in kun, saa chi ¿yoo ku na
kuni ka'ni yo'o? —kachi na.
21 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Xa'a ña xa yu iin ña
xitu'un kii ndakindiee yo ke
ndiee ni ndakanda ini ndo.
22 Ndi su xachiñu tu ndo'o
va kii ña ndakindiee yo,
chi xa'ndia va ndo ñii lo'o
xini ka'a tiaa vali se'e ndo,
ña saxinu ndo ndiayu ña
ndakoo ra Moisés nda'a ndo
(ra süvi vi ra Moisés kuvi
ra nindakoo ña, chi na xii
xikua va ndo kuvi na xa ña).
23 Ra tu xa'a ña küni
ndo kanduu ndo ndiayu ña
ndakoo ra Moisés va ke
xa'ndia ndo ñii xini ka'a
se'e tiaa vali ndo kii ña
ndakindiee yo, ra na kundaa
ini ndo, chi ña va'a ke xa tu
yu'u va kii ña ndakindiee yo,
saa chi iin tiaa ka vi sanda'a
yu, ¿ra nichuun sáa̱ ndo xi'in
yu?
24 Ra na sandäku ndo
kuachi ta ku'va tuvi mii ndo,
chi xi'na ka va na kundaa
va'a ini ndo ndia ku'va ke
iyoo iin chiñu ra saa ke va'a

sandaku ndo iin kuachi xi'in
mii ña ndaa —kachi ra xi'in
na.

Ka'an Jesús ndia chi ke
kee ra

25 Ra saa xa'a sava mii na
ñuu Jerusalén kan ka'an na
kachi na saa:
—¿A süvi ra yo'o, kuvi ra
xika nduku na ka'ni na?
26 Ra yo'o va tu íin ra ka'an
ndoso ra nuu takundi'i yuvi,
ra köo mii na ka'an xi'in vi
ra. ¿Ra a Cristo ku ndixa va
ra tuvi na chiñu?
27 Ndi su ra yo'o, ra xini va
yo ndia ke kee ra, ra te xa
na kixi ra kuu Cristo ra ndia
nii na kundäa ini ndia mii ke
kee vi ra kan —kachi na.
28 Ra saa kuu Jesús íin ra
saña'a ra na nuu ke'e ve'e
ñu'u kan, ra kundaa va ini
ra ña ka'an na xa'a ra, ra saa
ndiee ka vi ndoni'i ra tachi
ra, ra ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
—Xini ndo yu'u, ra xini
tu ndo ñuu va yu tuvi, ndo,
ndi su na kundaa ini ndo, chi
süvi ña kuni mii yu ke vaxi
yu, chi iyoo va iin ra ndaa,
ra ra kan va kuvi ra ti'vi yu'u
ña vaxi yu, ra ndo'o, ra xïni
vi ndo ra.
29 Ndi su yu'u ra xini va yu
ra, chi nuu ra kan ke kee va
yu vaxi yu, chi ra kan kuvi
ra ti'vi yu'u va —kachi ra.
30 Ra saa xa'a sava na kuni
tiin na Jesús ña chikaa na ra
ve'e kàà, ndi su ndia nii na
ndixändiee ini ña tiin na ra,
saa chi täan xaa kii ña tiin
na ra.
31 Ra kua'a ni na ndee
ini ve'e ñu'u ka'nu kan, ra
kandixa va na Jesús, ra
ndika'an na kachi na saa:
—Te na xaa ra kuu Cristo,
¿ra a kua'a ni ka va ña
xitu'un sa ra kan, nuu ña
xa ra yo'o? —kachi na.

Xa'ndia na fariseo chiñu
nuu ndia kumisio ña na tiin
ndia Jesús

32 Ra saa xini so'o na
fariseo ña ndiee ni ka'an
yuvi kan xa'a Jesús, ra
saa ndakuta'an na xi'in na
xikua'a nuu ndia sutu ra
xa'ndia na chiñu nuu ndia
kumisio ndiaa ve'e ñu'u
ka'nu kan, ña na tiin ndia
Jesús.
33 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in yuvi kan kachi ra saa:
—Salo'o ni va tiempo íin
yu xi'in ndo, saa ra nandiko
yu ku'un yu nuu ra ti'vi yu'u
vaxi va yu.
34 Ra ndo'o, ra nanduku ni
va ndo yu'u, ndi su ndanï'i
ndo yu'u, ra nii nuu ku'un
yu koo yu ke kuchüun ndo
ku'un vi ndo —kachi ra.
35 Ra saa xa'a na judío kan
ndakatu'un ta'an na kachi
na saa:
—¿Ndia chi ke ku'un ra
yo'o ña ka'an ra, ña ndanï'i
yo ra? ¿A nuu na ta'an yo, na
xinu'ni kua'an ndo'ni tiañu
na griego ke ku'un ra, ra
ikan saña'a ra na griego kan
va?
36 ¿Ra ni ke kuni kachi
tu'un yo'o ña ndika'an ra
ña xi'in yo: “Nanduku ndo
yu'u, ndi su ndanï'i ndo
yu'u, ra nii nuu ku'un yu koo
yu, kuchüun ndo xaa vi ndo
kachi ra”? —kachi na.

Itia ra taxi ña kutiaku
yuvi

37 Ra kii ña ndi'i viko kan
kuvi iin kii ña tiaa ni ka va

ndasaka'nu na judío. Ra mii
kii kan ke ndakundichi Jesús
ra ndiee ka vi ndika'an ra
xi'in na kachi ra saa:
—Tu ndia ndo ndachi ini,
ra na'a ndo nuu yu, ra yu'u
taxi tiakuii ko'o ndo.
38 Ra yuvi na kandixa yu'u,
ra ini vi na ke kana iin
itia ka'nu, ra tiakuii ra taxi
ña tiaku yuvi va kuvi ra,
ta ku'va kachi tu'un Ndioxi
—kachi ra xi'in na.
39 Ra ña ndika'an Jesús
tu'un yo'o xi'in na, ra xa'a
Tachi Yii Ndioxi ña xinu koo
xi'in takundi'i na kandixa
tu'un va ra ke ndika'an ra
ña; saa chi täan xaa vi Tachi
Yii Ndioxi ña koo ña xi'in
na, chi täan nandiko Jesús
kunu'u ra ndivi.

Ndata'vi ta'an ndi'i yuvi xa'a tu'un ña ndika'an Jesús

40 Ra saa te xini so'o sava
na ndita tiañu yuvi kan,
tu'un ña ndika'an Jesús, ra
saa ndika'an na kachi na
saa:
—Tiaa yo'o kuvi ndixa va
ra vaxi ka'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi —kachi na.
41 Ra sava tu na ka'an
kachi saa:
—Ra yo'o kuvi ra kuu
Cristo va —kachi na.
Ra inka tu na ka'an kachi
saa:
—¿Ama kee Cristo chi
Galilea? Këe ra chi kan.
42 Saa chi Cristo, ra se'e
xikua ra rey David va ke
xiniñu'u kuu ra, ra ñuu
Belén nuu ndixiyo ra rey
David va ke kee ra, kachi
tu'un Ndioxi —kachi na.
43 Ra saa ta'vi ta'an ndi'i va
yuvi kan xa'a Jesús.
44 Ra saa kuni sava na
tiin na Jesús ku'un ra ve'e
kàà, ndi su ndia nii na
ndixändiee ini ña tiin na ra.

Na chiñu ra ndixïin na kandixa na Jesús

45 Ra saa nandiko ndia
kumisio, ndia kua'an tiin
Jesús ndaxaa ndia nuu ndia
xikua'a kuna'nu nuu ndia
sutu xi'in ndia fariseo, ra
nindakatu'un ndia ndia
kachi ndia saa:
—¿Nichuun ndixïndiaka
ndo ra kixi ndo? —kachi
ndia xi'in ndia.
46 Ra saa ndakuiin ndia
kumisio kan kachi ndia saa:
—¡Ndia nii tiaa ra täan
ka'an ra ta'an tu'un ña ka'an
ra kan! —kachi ndia.
47 Ra saa ndakuiin ndia
fariseo kachi ndia saa xi'in
ndia:
—¿A kuchuun tu ra
sanda'vi ra ndo'o va?
48 ¿A kandixa ndia
kuna'nu nuu ndo ra, tuvi
ndo? ¿A ndia kuna'nu nuu
ndia fariseo tu kandixa ña'a,
tuvi ndo?
49 ¡Yuvi na xini so'o ña
ka'an ra kan, ra na xïni ndi-
ayu Ndioxi vi kuvi na, chi
na nditavi chi'ña va kuvi na!
—kachi ndia.
50 Ra ndu'u tu ra
Nicodemo, ra ndixa'an se'e
nuu Jesús iin ñuu va xi'in
ndia fariseo kan, saa chi
fariseo ku tu ra kan va, ra
saa ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
51 —Küvi vi sandaku yo
kuachi xi'in iin tiaa, tu täan
kundaa va'a ini yo ndia ña
kuu kuachi ra, kachi ndiayu
ña iyoo nda'a yo —kachi ra
xi'in ndia.
52 Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa xi'in ra:
—¿A ra kee ñuu Galilea ku
tu yo'o va? Na ka'vi va'a kun

tu'un Ndioxi, ra kundaa ini
kun, saa chi ndia nii ra ka'an
tu'un yu'u Ndioxi täan kee
chi Galilea —kachi ndia.
53 Ndia saa ra ndaki'in ta
iin ta iin ndia kuanu'u ndia
ve'e va ndia.

8

Ndakatu'un na Jesús xa'a iin ña'a ña ndatuvi xi'in tiaa ra küu yii ña

1 Ra saa ndaki'in Jesús
kua'an ra iku nuu yoo itun
Olivos.
2 Ra te ndituvi inka kii ra
saa nandiko ra xaa ra ini ko-
rra ve'e ñu'u ka'nu. Ra saa
ndixaa takundi'i yuvi kan
nuu ra, ra saa ndakundu'u
ra, ra xa'a saña'a ra na.
3 Ra saa kuu ra ndixaa
va sava ndia maestro saña'a
ndiayu Ndioxi, xi'in ndia
fariseo, ra ndiaka ndia iin
ña'a ña ndatuvi xi'in tiaa ra
küu yii ña ndixaa ndia nuu
Jesús. Ra xani ndichi ndia
ña ma'ñu takundi'i yuvi kan.
4 Ra ndika'an ndia xi'in
Jesús kachi ndia saa:
—Tata Maestro, ña'a yo'o
ra xi'in iin tiaa ra küu yii ña
ke kandu'u ña ndatuvi ña.
5 Ra ndiayu ña ndakoo ra
Moisés ra ka'an va ña, ña na
kuvi ta'an na si'i na xa su'va.
¿Ra ndia ku'va ke kachi tu
yo'o? —kachi ndia xi'in ra.
6 Ra ña ndika'an ndia
tu'un yo'o, ra ndia kuni san-
dakava va ku vi ndia ra,
ña va'a na ni'i ndia kuachi
taxi ndia xa'a ra, ká'án ndia.
Ndi su Jesús ra nuu ñu'u
va ndakandiee ra, ra xa'a ra
tiaa ra nuu ñu'u kan xi'in
nduku nda'a ra.
7 Ra ndakundiee va ndia
ndakatu'un ndia ra, ra
saa ndoni'i ra nuu ra, ra
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Tu ndia iin ndo'o ndia
köo va'a kuachi tuvi ndo, ra
na kunuu ndo kakin ndo yuu
va ña —kachi ra.
8 Ra saa ndakandiee tuku
va ra, ra tiaa tuku va ra nuu
ñu'u kan ndu'u ra.
9 Ra te ndi'i xini so'o ndia
ña ndika'an ra tu'un kan
xi'in ndia, saa ra ndaki'in
xini mii va ndia ña iyoo va
kuachi ndia, ra saa xa'a kee
ta iin ta iin mii ndia kuna'nu
kan kua'an va ndia, ndia saa
ra kee tu ndia sava kan va
kua'an ndia, ra saa nindoo
mitu'un va ña'a kan nuu
ndu'u Jesús.
10 Ra saa ndoni'i Jesús nuu
ra, ra ndia nii ka yuvi köo
ndixini ra, chi ndia mitu'un
saa va ña'a kan ndichi, ra
saa ndika'an ra xi'in ña
kachi ra saa:
—Nana, ¿ndia chi kua'an
ndia taxi kuachi xa'a kun?
¿A ndia nii ndia ndikä'an ña
kuvi kun? —kachi ra xi'in
ña.
11 Ra saa ndakuiin ña'a
kan kachi ña saa:
—Ndia nii ndia, Tata
—kachi ña.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ña kachi ra saa:
—Ni yu'u tu kä'an ña kuvi
va kun. Kua'an ra xä ka kun
kuachi —kachi ra xi'in ña.

Jesús ku ñù'ù ña tuun nuu na yuuvi yo'o

12 Ra saa ndika'an tuku
Jesús xi'in yuvi kan, kachi ra
saa:
—Yu'u kuvi ra kuu ñù'ù ña
tuun nuu ña yuuvi yo'o, ra
yuvi na ndikun yu'u ra käka
na nuu ñaa, saa chi ñù'ù ña
taxi ña kutiaku yuvi va ke

koo nuu na —kachi ra xi'in na.
13 Ra saa ndika'an ndia fariseo kan xi'in ra kachi ndia saa:
—Yo'o, ra mii va kun kuvi ra ndakuiin xa'a kun, ra ña kan ke süvi ña ndaa vi ke ka'an kun —kachi ndia xi'in ra.
14 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:
—Va'a ni mii yu ku ra ndakuiin xa'a va yu, ndi su ndiaa ya'vi va ña ka'an yu. Saa chi yu'u ra kundaa va ini yu ndia chi ke kee yu, ra kundaa tu ini yu ndia chi ke ku'un va yu; ndi su ndo'o ra kundäa ini vi ndo ndia chi ke kee yu, ra nii kundäa tu ini ndo ndia chi ku'un va yu.
15 Ndo'o, ra ta ku'va kuni mii va ndo ke xa ndaku ndo kuachi, ra yu'u ra ndia nii yuvi xandäku yu kuachi vi.
16 Ra tu xa ndaku yu kuachi, ra ndaku va xa ndaku yu ña, saa chi süvi indaa yu'u kuvi ra xa ndaku ña, chi Tata yu Ndioxi ra ti'vi yu'u vaxi va yu kuvi ra xa ndaku ña xi'in yu.
17 Ra ndiayu mii ndo ke ka'an va, tu uvi yuvi ndakuiin xa'a iin chiñu, saa ra ña ndixa va kuvi ña.
18 Ra yu'u ra ndakuiin mii yu xa'a yu, ra ndakuiin tu Tata yu ra ti'vi yu'u vaxi va yu xa'a yu —kachi Jesús xi'in ndia.
19 Ra saa nindakatu'un ndia ra kachi ndia saa:
—¿Ndia chi íin Tata kun? —kachi ndia xi'in ra.
Ra saa ndakuiin ra kachi ra saa xi'in ndia:
—Ndo'o, ra xïni vi ndo yu'u, ra nii Tata yu xïni vi ndo, saa chi tu kundaa ini ndo yoo kuu yu'u, saa ra kundaa tu ini ndo yoo kuu Tata va yu —kachi ra xi'in ndia.
20 Ra ini korra ve'e ñu'u ka'nu nuu íin ña'a ña taan na xu'un ña soko na ke ndichi Jesús saña'a ra, ta ndika'an ra tu'un yo'o, ndi su ndia nii na ndixäa ndiee ini ña tiin na ra, saa chi täan tandiaa kii ña tiin na ra.

Ka'an Jesús ña kuchüun na ku'un na nuu ku'un ra

21 Ra saa ndika'an tuku Jesús xi'in ndia kachi ra saa:
—Yu'u, ra ku'un va yu, ra nanduku ni ndo yu'u, ndi su kuvi va ndo xa'a kuachi ndo, saa chi nuu ku'un yu, ra kuchüun vi ndo ku'un ndo —kachi ra xi'in ndia.
22 Ra saa ndika'an ndia judío kan xi'in ta'an ndia kachi ndia saa: —¿A ra ka'ni mii va kuvi ra, ña kan ke ka'an ra ña kuchüun yo ku'un yo nuu ku'un ra? —kachi ndia.
23 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in ndia:
—Ndo'o, ra nuu ñu'ú yo'o va ke ndee ndo, ndi su yu'u, ra ndivi va kee yu; ndo'o, ra na yuuvi yo'o va kuvi ndo, ndi su yu'u, ra süvi ra yuuvi yo'o kuvi yu.
24 Ña kan ke ndika'an yu xi'in ndo ña kuvi ndo xa'a kuachi ndo, saa chi tu na kuïin ndo kandixa ndo yu'u ña kuu yu tiaa ra kuu yu, saa ra kuvi va ndo xa'a kuachi ndo —kachi ra.
25 Ra saa nindakatu'un ndia Jesús kachi ndia saa:

—¿Yoo kuvi yo'o? —kachi ndia.

Ra saa ndakuiin ra kachi ra saa xi'in ndia:

—Xa ta yachi vi ndika'an yu xi'in ndo yoo kuvi yu.

26 Iyoo ni ña ka'an yu xa'a ña xa ndo ra sandaku tu yu xa'a ña xi'in va ndo. Ra ña ndaa va ke ka'an yu saa chi ra ti'vi yu'u vaxi yu ra ña ndaa va ke ka'an ra, ra ña ndika'an ra kan xini so'o yu ke, ka'an yu xi'in na yuuvi yo'o va —kachi ra xi'in ndia.

27 Ndi su ndikundäa ini vi ndia ña ka'an ra, xa'a Ndioxi ra kuu Tata ra.

28 Ra saa ndika'an ka Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Te xa na ndoni'i ndo yu'u ra xaa yo'o vichin, ra saa vi ke kundaa ini ndo ña kuu yu tiaa ra kuu yu, ra xä yu ndia nii ña kuni mii yu, chi ña saña'a Tata yu yu'u va ke xa yu.

29 Saa chi íin va ra ti'vi yu'u vaxi yu xi'in yu; Tata yu ra täan ndakoo mitu'un ra yu'u, saa chi niña xa va yu ña kuni ra —kachi ra xi'in ndia.

30 Ra kua'a ni na kandixa Jesús, ña kachi ra saa xi'in na.

Ña ndaa ke saña ndika yuvi

31 Ra saa ndika'an Jesús xi'in na judío na ndakundikun sata ra kachi ra saa:

—Tu iin ndisaa kii na kundikun ndo tu'un ña ka'an yu xi'in ndo, saa ra ndo'o kuvi ndo ndikun ndixa yu'u va.

32 Ra ta xa na kundaa ini ndo ña ndaa, ra ña ndaa kan ke saña ndika ndo'o va —kachi ra xi'in na.

33 Ra saa ndakuiin na kachi na saa xi'in ra:

—Ndu'u ra ndise'e ra Abraham va kuvi ndi, ra ndia nii ichi täan ku'un ndi sa chiñu nda'vi ndi nuu inka yuvi. ¿Ra nichuun ke ka'an yo'o ña saña ndika ndi? —kachi na xi'in ra.

34 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in na:

—Ña ndaa ka'an yu xi'in ndo, chi takundi'i yuvi na xa kuachi, ra tixi kuachi kan ke ñu'u va na, ra xa'ndia ña chiñu nuu va na.

35 Ra na kundaa ini ndo chi na xachiñu nda'vi ra kindöo vi na kan ve'e nuu xa chiñu na iin ndisaa tiempo, ndi su na kuu se'e mii ra xi'in xito'o ve'e kan, ra iin ndisaa tiempo va ndee na kan ve'e ra.

36 Ña kan ke, tu mii ra kuu Se'e Ndioxi kuvi ra na saña ndika ndo'o, saa ra ña ndixa ke saña ndika va ndo.

37 Ra xa kundaa va ini yu ña kuu ndo ndise'e ra Abraham, ndi su kuni va ndo ka'ni ndo yu'u, saa chi xïin ndo kandixa ndo ña ka'an yu xi'in ndo.

38 Yu'u, ra chiñu ña saña'a Tata yu yu'u va ke ka'an yu xa'a xi'in ndo, ra ndo'o, ra chiñu ña saña'a iva si'i ndo ndo'o va ke xa ndo —kachi ra xi'in na.

Se'e timia'a va kuvi na kachi Jesús xi'in na

39 Ra saa ndakuiin na kachi na saa xi'in ra.

—Ndu'u ra ra Abraham va kuvi Tata ndi —kachi na.

Ra saa ndika'an Jesús kachi ra saa xi'in na:

—Tu ndixa se'e ra Abraham kuvi ndo, saa ra chiñu ña xa ra kan ke sa tu ndo'o va.
40 Ndi su ndo'o, ra na kuni ka'ni va kuvi ndo yu'u, xa'a ña ndika'an yu ña ndaa ña saña'a Tata yu yu'u xi'in ndo. ¡Ra ra Abraham, ra süvi saa ndixa ra kan!
41 Ra ndo'o ra chiñu ña □xa tata va va ndo ke □xa ndo —*kachi ra xi'in na.

Ra saa ndakuiin na kachi na saa xi'in ra:

—Ndu'u, ra süvi se'e saka na kuvi ndi, chi indaa va kuvi Tata ndi, ra Ndioxi va kuvi ra —*kachi na.
42 Ra saa ndika'an Jesús xi'in na kachi ra saa:

—Tu ndixa se'e Ndioxi kuvi ndo, saa ra ku'vi va ini ndo kuni ndo yu'u, saa chi yu'u, ra nuu Ndioxi ke kee va yu ña xaa yu yo'o. Ra süvi ña kuni mii yu ke ndixaa yu, chi Ndioxi va kuvi ra ti'vi yu'u xaa yu.
43 Ndo'o, ra küvi kundaa ini ndo xi'in tu'un ña ka'an yu xi'in ndo, saa chi xïin ndo kuni so'o ndo ña ka'an yu xi'in ndo.
44 Ña kan ke se'e timia'a va kuvi ndo, ra kuenda ri kan kuvi va ndo, ña kan ke kuni ndo sa ndo chiñu ña □xa ri. Saa chi timia'a, ra ndia ta kii xa'a ra niña ri xa'ni kuvi va ri. Ri kan, ra köo ña ndaku □xa vi ri, ra nii kä'an tu ri ña ndaa va. Ra ta ka'an ri tu'un chi'ña, ra ta kuni mii ri ke ka'an va ri; saa chi ri chi'ña tu'un va kuvi ri, ra ri kan kuvi iva tu'un chi'ña va.
45 Ra ña ka'an yu'u, ña ndaa xi'in va ndo ke xïin ndo kandixa ndo yu'u.
46 ¿Ra ndia iin ndo'o kuvi ndo kuvi ka'an xi'in yu, ña iyoo kuachi yu? Ra tu ña ndaa va ke ka'an yu xi'in ndo, saa ra, ¿nichuun ke xïin ndo kandixa ndo yu'u tu saa?
47 Saa chi yuvi na kuu kuenda Ndioxi, ra tu'un Ndioxi ke □xini so'o va na, ndi su ndo'o, ra süvi kuenda Ndioxi kuvi ndo ña kan ke xïin ndo kuni so'o ndo tu'un Ndioxi —*kachi Jesús xi'in na.

Xa iyoo va Cristo ra saa kaku ra Abraham

48 Ra saa ndika'an na judío kan xi'in Jesús kachi na saa:

—Xini va'a va ndi ña ndika'an ndi ña kuu kun ra ñuu Samaria, ra sana kun, ra kuu mii kun tachi ndiva'a —*kachi na xi'in ra.
49 Ra saa ndakuiin Jesús kachi ra saa xi'in na:

—Köo tachi ndiva'a ndikaa ini yu, chi Tata yu Ndioxi va kuvi ra xa to'o yu, ña kan ke ka'an ña'a ndo xi'in yu.
50 Yu'u, ra ndï'i ini yu a xa to'o na yu'u a kuëe xa to'o na yu'u va, saa chi iyoo va iin ra kuni ña na sa to'o na yu'u, ra ra kan kuvi tu ra xandaku kuachi va.
51 Ra ña ndaa ka'an yu xi'in ndo, chi yuvi na kandixa tu'un ña ka'an yu, ra küvi na —kachi Jesús xi'in na.
52 Ra saa ndika'an na judío kan kachi na saa xi'in ra:

—Vichin ke □kundaa kaxi va ini ndi ña ndixa ke ndikaa va tachi ndiva'a yo'o, saa chi ra Abraham xi'in takundi'i na ndika'an ndoso tu'un yu'u Ndioxi, ra ndixi'i

va na. Ra yo'o tu ka'an,
ña küvi na kandixa tu'un ña
ka'an va kun.
53 ¿Ra a chee ka va yo'o
nuu ra xii xikua ndi Abra-
ham ra xitiaku ta yachi? Ra
kan ra ndixi'i va ra, ra saa
tu na ndika'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi va. ¿Ra yo'o,
ra yoo kuvi kun tuvi kun?
—kachi na xi'in ra.
54 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Tu na chindu'u to'o
ni yu tu'un xa'a mii yu,
saa ra köo ya'vi ndiaa vi
ña. Saa chi ra kachi ndo'o
kuu Ndioxi va ndo kuvi ra
chindu'u to'o tu'un xa'a yu.
55 Ndi su mii ña ndaa ra
xïni vi ndo ra. Ra yu'u, ra
xini va yu ra. Ra tu na
ka'an yu ña xïni yu ra, saa ra
ra chi'ña tu'un kuvi tu yu'u
va xi'in ndo. Ndi su yu'u,
ra xini va yu ra ña kan ke
kandixa va yu ña ka'an ra.
56 Ra ra Abraham xii xikua
ndo ra xitiaku ta yachi, ra
kusii ni va ini ra te kundaa
ini ra ña kixi yu; ra xini
ndixa va ra ña xaa yu, saa
ra tiaa ni ka va kusii ini ra
—kachi Jesús xi'in na.
57 Ra saa ndika'an tuku na
judío kan xi'in Jesús kachi
na saa:
—Ndia nii uvi xiko uxi
kuiya ke täan xaa vi kun, ¿ra
ka'an kun ña xa xini kun ra
Abraham? —kachi na.
58 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in na kachi ra saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi te kuni ka
kaku vi ra Abraham ra xa
iyoo va yu'u —kachi ra xi'in
na.
59 Ra saa ki'in na yuu
kuni kakin na Jesús; ndi su
ndise'e va ra nuu na, ra te
ndi'i saa kita ra ini korra
ve'e ñu'u kan, ra suvi mii
tiañu na ke ndiya'a tu ra
kua'an va ra.

9

Sanda'a Jesús iin ra kuaa

1 Ra ichi nuu ya'a Jesús
kua'an ra kan, ndu'u iin tiaa
ra kaku kuaa.
2 Ra saa ndindakatu'un
ndia ita'an xi'in Jesús kachi
ndia saa:
—Tata Maestro, ¿nichuun
ke kaku kuaa tiaa yo'o? ¿A
mii ra kuvi ra iyoo kuachi?
¿A xa'a kuachi na iva si'i va
ra ke? —kachi ndia.
3 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ndia:
—Süvi xa'a kuachi mii ra
ke, ra nii süvi tu xa'a kuachi
na iva si'i ra kuvi ña nindo'o
ra saa, chi xa'a ña va'a
na kuni yuvi ña iyoo ndiee
Ndioxi ña sanda'a va ra ra
kuvi ña.
4 Ra yoo, ra xiniñu'u sa va
yo chiñu ra ti'vi yu'u vaxi yu,
ña kuu ka ña ka'ñu, saa chi
ta xa na kuu ñuu ra ndia nii
ka yuvi küvi sachiñu vi.
5 Ra ña íin ka yu nuu ña
yuuvi yo'o, ra ñu'u ña tuun
nuu na yuuvi kuvi va yu
—kachi Jesús xi'in ndia.
6 Ra te ndi'i ndika'an ra
tu'un yo'o xi'in ndia, ra saa
ko'ni ra tiasi'i ra nuu ñu'u,
ra xava'a ra lo'o ndia'yu, ra
ndiku'ni ra ña nduchi nuu ra
kuaa kan.
7 Ra ndika'an ra xi'in ra
kachi ra saa:
—Kua'an ndakatia kun
nuu kun ini pozo ña nani
Siloé —kachi ra xi'in ra.
—Ra tu'un Siloé yo'o, ra

tiakuii ra ndixa'an na ki'in
na xaa xi'in chichi va kuvi
ra —kachi ña.
Ra saa ndaki'in ra kuaa
kan ndixa'an ra ndakatia ra
nuu ra, ra te nandiko ra
xaa ra, saa ra xa va'a va
ndakuto'ni ra.
8 Ra yuvi na ndee yachin
xi'in tiaa kan, xi'in na xini
ña kuu ra, ra kuaa, ra xa'a
na ndakatu'un na kachi na
saa:
—¿A su ra yo'o kuvi ra
xindu'u ndindakan? —kachi
na.
9 Ra sava tu na ka'an kachi
saa:
—Suvi kuvi va ra —kachi
na.
Ra inka tu na ka'an kachi
saa:
—Takaa ra kan ke kaa va
ra, ndi su süvi vi ra —kachi
na.
Ra saa ndakuiin mii tiaa
kan kachi ra saa:
—Suvi kuvi va yu —kachi
ra.
10 Ra saa ndika'an na xi'in
ra kachi na saa:
—¿Ni ke xa kun ña va'a
ndanuña nuu kun? —kachi
na.
11 Ra saa ndakuiin ra yu'u
na kachi ra saa:
—Tiaa ra nani Jesús va
kuvi ra xava'a ndia'yu, ra
ndiku'ni ra ña nuu yu, ra te
ndi'i ra saa ndika'an ra xi'in
yu kachi ra saa: “Kua'an,
ra ndakatia kun nuu kun ini
pozo ña nani Siloé”, kachi
ra xi'in yu. Ra saa ndixa'an
yu ndakatia yu nuu yu, saa
ra ndanuña va ña ra va'a
va ndakuto'ni yu —kachi ra
xi'in na.
12 Ra saa ndika'an na xi'in
ra kachi na saa:
—¿Ndia chi íin tiaa kan
vichin? —kachi na.
Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in na:
—Xïni yu —kachi ra.

Ndakatu'un ndia fariseo ra kuaa ra nduva'a nuu kan

13 Ra saa ndiaka na ra
ndixiyo kuaa kan ndixa'an
na xi'in ra nuu na fariseo.
14 Ra ta xava'a Jesús
ndia'yu ña sanda'a ra nuu
ra kuaa kan, ra kii yii ña
ndakindee va na ke.
15 Ra saa nindakatu'un
tuku ndia fariseo tiaa kan, ni
ke xa ra ña va'a nduva'a nuu
ra kachi ndia xi'in ra. Ra saa
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Ndia'yu va ke ndiku'ni
Jesús nuu yu, ra saa
ndixa'an yu ndakatia yu ña,
saa ra va'a va ndakuto'ni yu
vichin —kachi ra xi'in ndia.
16 Ra saa ndika'an sava
ndia fariseo kan kachi ndia
saa:
—Tiaa ra xa saa kan ra
süvi kuenda Ndioxi kuvi ra,
saa chi xä to'o ra kii yii ña
ndakindiee yo —kachi ndia.
Ndi su inka tu na ka'an
kachi su'va va:
—¿Ni ke sa ra, ña va'a
sa ra ña xitu'un, tu iin tiaa
ra iyoo kuachi va kuvi ra?
—kachi na.
Saa ra iin sana su'va va ini
ndia saa chi nii nindakitä'an
tu'un ndia.
17 Ra saa nindakatu'un
tuku va ndia ra ndixiyo kuaa
kan kachi ndia saa:
—¿Ndia tiaa kuvi ra
sanda'a nuu kun tuvi kun?
—kachi ndia xi'in ra. Ra
saa ndakuiin ra kachi ra saa
xi'in ndia:
—Iin ra ka'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi va kuvi ra tuvi
yu —kachi ra xi'in ndia.

18 Ndi su ndia judío, ra
ndikandïxa vi ndia tiaa kan
ña xikuu ra ra kuaa, ra
ndanuña nuu ra, ra saa
ndixa'an ndia ki'in ndia, na
iva si'i ra nduva'a nuu kan
xaa na.
19 Ra nindakatu'un ndia
na kachi ndia saa:
—¿A se'e ndo'o kuvi ra
yo'o? ¿Ra a ra yo'o kuvi
ra kuaa ta kaku ra kachi
ndo? ¿Ra ndixaa ke iyoo ña,
ña va'a tu ixto'ni ra vichin?
—*kachi ndia.
20 Ra saa ndakuiin na iva
si'i ra kachi na saa:
—Ña ndixa ke se'e ndi
kuvi va ra, ra ña ndixa ke
kuaa va tu ra ta kaku ra.
21 Ndi su kundäa ini ndi
nichuun va'a ndakuto'ni ra
vichin, ra nii kundäa tu ini
ndi yoo kuvi na sanda'a nuu
va ra. Ra na ndakatu'un ndo
mii va ra, ra na ndatu'un ra
xi'in ndo, saa chi xa ra chee
va kuvi ra, ra na ndakuiin
ra xa'a mii va ra —kachi na
xi'in ndia.
22 Ra xa'a ña ndiyu'vi va
na iva si'i ra nuu ndia judío
kan ke kachi na saa, saa chi
xa ndikata'an va ndia judío
kan ña tava ndia ndia ndia
ka yuvi ini ve'e ñu'u, tu na
ka'an na ña kuu Jesús ra ti'vi
Ndioxi xaa sakaku na yuuvi.
23 Xa'a ña kan va ke
ndika'an iva si'i ra kachi na
saa: "Ndakatu'un ndo mii
ra, chi xa ra chee va kuvi ra",
kachi na.
24 Saa ndakana tuku va
ndia judío ra ndixiyo kuaa
kan, ra ndika'an ndia xi'in ra
kachi ndia saa:
—Chuna'a Ndioxi tu ndixa
ña ndaa kuvi ña ndatu'un
kun xi'in ndi; saa chi ndu'u,
ra kundaa va ini ndi ña kuu
ra iin tiaa ra iyoo kuachi
—kachi ndia xi'in ra.
25 Ra saa ndakuiin ra kachi
ra saa xi'in ndia:
—Kundäa ini yu a iyoo
kuachi ra, a köo va tu ña,
chi ña kundaa ini yu ke
xikuu yu ra kuaa va, ndi su
vichin ra xa va'a ndakuto'ni
yu —kachi ra xi'in ndia.
26 Ra saa ndika'an tuku
ndia xi'in ra kachi ndia saa:
—¿Ni ke xa ra xi'in kun?
¿Ndia ku'va ke xa ra ña
va'a sandakuto'ni ra yo'o?
—kachi ndia xi'in ra.
27 Saa ndakuiin ra yu'u
ndia kachi ra saa:
—Xa ndika'an va yu xi'in
ndo, ndi su xïin ndo kandixa
ndo yu'u; ¿ra nichuun ke
kuni ndo ka'an tuku yu ña
xi'in ndo? ¿Ra a kuni tu
ndo'o va kundikun ndo ra?
—kachi ra xi'in ndia.
28 Ra saa ndika'an ndiva'a
ndia xi'in ra, kachi ndia saa:
—Yo'o va kuvi ra ndikun
sata tiaa ñaa, ndi su ndu'u,
ra ra Moisés va kuvi ra
ndikun ndi.
29 Saa chi kundaa va ini
ndi ña ndika'an Ndioxi xi'in
ra kan, ndi su ra ñaa ra
kundäa ini ndi xa'a ra, ndia
mii ke kee ra —kachi ndia.
30 Saa ndakuiin ra ndixiyo
kuaa kan kachi ra saa xi'in
ndia:
—¡Ña yo'o ke ndakanda
ini yo xi'in va! Saa chi ndo'o,
ra xïni ndo ndia mii ke kee
ra, ra sanda'a va tu ra nuu
yu'u.
31 Ra xa kundaa va ini yo
chi Ndioxi, ra tiäa so'o vi ra
tu'un ña ka'an yuvi kuachi
xi'in ra, ndi su xini va tu so'o
ra ña ka'an na ndasaka'nu
kivi ra xi'in na xa ña kuni ra.

32 Ra ndia nii ichi täan
kundaa ini yo, xa'a iin
tiaa ña sanda'a ra nuu iin
yuvi na kaku kuaa, ra va'a
ndakuto'ni na.
33 Ra tu süvi Ndioxi nditi'vi
tiaa yo'o kixi ra, saa ra ndia
nii ña ke kuchüun ra sa vi ra
—kachi ra nduva'a nuu kan
xi'in ndia.
34 Ra saa ndika'an ndia
kachi ndia saa xi'in ra:
—¿A yo'o, ra kaku xi'in
kuachi vi kuvi ra xaa saña'a
ndu'u? —kachi ndia xi'in ra.
Ra saa tava ndia ra ini ve'e
ñu'u kan, kua'an va ra.

Yuvi na va'a xito'ni, ra na kuaa va kuvi nuu Ndioxi

35 Ra ta kundaa ini Jesús
ña tava va ndia tiaa kan ve'e
ñu'u, ra saa ndixa'an Jesús
nanduku ra ra, ra te ndani'i
ra ra, ra ndika'an ra xi'in ra
kachi ra saa:
—¿A kandixa kun ra kuu
Se'e Ndioxi? —kachi ra xi'in
ra.
36 Ra saa ndakuiin tiaa kan
kachi ra saa:
—Tata, ndatu'un xi'in yu
ra kundaa ini yu yoo kuvi
ra, ra va'a kandixa yu ra
—kachi ra xi'in Jesús.
37 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Xa xini va kun ra, chi
yu'u ra ka'an xi'in kun yo'o
va kuvi ra —kachi ra xi'in ra.
38 Saa ndakuiin tiaa kan
kachi ra saa xi'in Jesús:
—Kandixa va yu yo'o,
Tata, —kachi ra.
Ra saa ndakusiti ra ra
ndasaka'nu ra Jesús.
39 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa:
—Ña xaa yu ña yuuvi yo'o,
ra kuachi yuvi va ke xaa yu
sandaku yu; saa chi na kuaa,
ra va'a va ndakuto'ni na sa
yu, ra na va'a ixto'ni kuu
kuaa va tu —kachi ra.
40 Ra te xini so'o sava ndia
fariseo ndia ndita yachin
xi'in ra, tu'un ña ndika'an
ra, ra saa ndika'an ndia xi'in
ra kachi ndia saa:
—¿A ndia kuaa ku tu
ndu'u va tuvi kun, ña kan ke
kachi kun saa? —kachi ndia
xi'in ra.
41 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Tu ndia kuaa ndixiyo
ndo, saa ra köo vi kuachi
ndo, ndi su vichin ra va'a va
nuu ndo, kachi ndo, ra ña
kan ke iyoo va kuachi ndo
—kachi Jesús xi'in ndia.

10

Tu'un Ndichi xa'a korra ndikachi vali

1 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi tiaa ra
ndaa chi nuu korra nuu
ndo'ni ndikachi vali, ra kï'vi
ra chi ye'e korra nu ñu'u ri,
ra ra kan, ra ra kui'na va
kuvi ra, saa chi xakui'na ra
ri xi'in ña u'vi.
2 Ra tiaa ra ki'vi chi ye'e
korra, ra ra kan ra ndixa va
paxto ra ndiaa ri kuvi ra.
3 Ra te □ndakuña ra ndiaa
ye'e korra kan, ña □ki'vi ra
ndixa kuu paxto ra ndiaa ri,
saa ra ndikun ndakuni va
ndikachi vali sana ra tachi
ra, ra saa xa'a ra ka'an ra
kivi ta iin ta iin ri, ra saa kee
ri korra kan kua'an va ri.
4 Ra te ndi'i tava ra
takundi'i ndikachi vali sana
ra chi ke'e, saa ra ndakunuu
ra nuu ri kua'an va ra, ra

va'a ka vi ndakundikun ri
sata ra kua'an ri, saa chi xini
va ri tachi ra kuu ixto'o ri.
5 Ndi su iin tiaa ra xïni ri,
ra ndïkun tu mii vi ri sata ra
kan, chi ri xinu ka va kuvi ri
nuu ra, saa chi xïni ri tachi
ra.
6 Ra xi'in tu'un ndichi yo'o
ke ndika'an Jesús xi'in na,
ndi su ndikundäa ini na, ni
ke kuni kachi ña.

Jesús kuvi Paxto ra va'a

7 Ra saa ndika'an tuku
Jesús xi'in na kachi ra saa:
—Ra na kundaa ini ndo ña
ndaa: Saa chi yu'u va kuvi ra
kuu ye'e nuu ki'vi ndikachi
vali.
8 Ra takundi'i na xinuu
kixi ta yachi nuu yu'u, ra
na kui'na va xikuu na kan,
ña kan ke nditiäa so'o vi
ndikachi vali tachi na.
9 Ra yu'u va kuvi ra kuu
ye'e, ra yuvi na ki'vi ye'e
yo'o, ra kaku va na. Ra koo
na ta ku'va iyoo ndikachi
vali ri ñu'u ini korra, ra kee
ri, ra ndéé va tu ri, ra iin
ndisaa kii va iyoo itia kuii
xixi ri.
10 ’Ra ra kui'na, ra ra
vaxi sakui'na va kuvi ra kan,
yuvi na iyoo ta ku'va iyoo
ndikachi vali, ra ka'ni ra na,
ra sandi'i tu xa'a va na; ndi
su yu'u, ra ra xaa taxi ña
kutiaku va na kuvi yu, ra vi'i
ni kii kuiya taxi yu kutiaku
na.
11 Saa chi yu'u kuvi ra
kuu paxto ra va'a ni ndiaa
ndikachi vali. Ra ra kuu
paxto ra va'a ra ndataxi va
ra mii ra, ña kuvi ra xa'a
ndikachi vali sana ra.
12 Ndi su iin tiaa ra ki'in
xu'un, ña ndiaa tatu ra
ndikachi vali, ra te xini ra
vaxi ndiva'yu, saa ra ndakoo
nda'a va ra ri, ra xinu ra
kua'an va ra, saa chi süvi
sana ra kuvi ri, ña kan ke
ndakoo va ra ri, ra xaa
ndiva'yu kan ra kanita'an ri
xi'in va ri, saa ra taxi ndi'i ri
ri kua'an va ri.
13 Ra xinu va tiaa kan, saa
chi takua xa'a xu'un va ke
xachiñu ra, ña kan ke ndï'i
tu ini mii ra xa'a vi ndikachi
vali kan.
14 ’Ra na kundaa ini ndo
chi yu'u kuvi ra kuu paxto ra
va'a ni ndiaa ndikachi vali.
Ra xini va yu ndikachi vali
sana yu, ra xini tu ri kan va
yu'u,
15 ta ku'va iyoo Tata yu
Ndioxi ña xini ra yu'u, ra
xini tu yu'u ra kan va, ra
saa ke iyoo tu yu'u va xi'in
ndikachi vali sana yu, saa
chi ndataxi yu mii yu ña
kuvi yu xa'a ri.
16 Ra iyoo ka va ndikachi
vali sana yu, ri köo ñu'u
korra yo'o, ra xiniñu'u ku'un
yu ndaki'in tu yu ri kan va,
ra kandixa va ri yu'u, ra
ndakuta'an ri xi'in ri xa ñu'u
korra, ra iin nduu va ri, ra
iin kuu tu paxto, ra kondiaa
va ri.
17 ’Ra ku'vi ni va ini Tata
yu xini ra yu'u, saa chi taxi
yu mii yu ña kuvi yu, ra te
xa na ndi'i, saa ra ndatiaku
tuku va yu.
18 Ra ndia nii na kuchüun
ka'ni yu'u, ra ña kuni mii
va yu ke ndataxi yu mii yu
ña kuvi yu. Saa chi iyoo
ndiayu nda'a yu ña kuvi yu,
ra iyoo tu ndiayu nda'a yu
ña ndatiaku tuku va yu. Saa

chi ña yo'o kuvi chiñu ña
xa'ndia Tata yu nuu va yu
—kachi Jesús xi'in na.
19 Ra te xini so'o na judío
ña kachi Jesús saa, saa ra
nindakitä'an tuku va tu'un
na, saa chi xa siin xa siin
ka'an va na.
20 Ra sava tu na ndika'an
kachi na saa:
—Tiäa so'o ndo ña ka'an
ra, saa chi ra ya'a xini va
kuvi ra, ra tachi ndiva'a va
ke kuu mii ra —*kachi na.
21 Ra inka tu na ndika'an,
kachi saa:
—Ndia nii na kuu mii tachi
ndiva'a, ra kä'an na, ta'an
tu'un ña ka'an ra yo'o. ¿Ra a
kuchuun iin na kuu mii tachi
ndiva'a ña sanda'a na nuu
iin ra kuaa? —*kachi na.

Ndia chiñu kuna'nu nuu na judío ra kundasi ta'an va ndia xi'in Jesús

22 Ra saa kuu, ra nditian-
diaa va yoo ña vixin ni, ra
suvi tu mii tiempo kan ke
ndatava na judío viko ve'e
ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén va.
23 Saa ndixaa Jesús xika
ra nuu ke'e ve'e ñu'u ka'nu
kan, yachin nuu nani ye'e
ka'nu ña xava'a ra Salomón,
24 ra saa iin xinunduu
ndia judío kan ra, ra ndin-
dakatu'un ndia ra kachi ndia
saa:
—¿Ama vi ke ka'an kun ña
ndaa xi'in ndi ra kundaa ini
ndi? Chi tu ndixa yo'o kuvi
ra ti'vi Ndioxi xaa sakaku na
yuuvi yo'o, saa ra kaxi kaxi
va na ka'an kun xi'in ndi ra
kundaa ini ndi —kachi ndia
xi'in ra.
25 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Xa ndika'an va yu xi'in
ndo, ra xïin ndo kandixa ndo
yu'u. Ra takundi'i chiñu ña
xa yu xi'in ndiayu Tata yu,
ra ña kan kuvi ña ndakuiin
xa'a yu ña ndixa ke kuu yu
se'e va ra.
26 Ndi su ndo'o ra xïin ndo
kandixa ndo yu'u, saa chi
süvi ndikachi vali sana yu
kuvi ndo, xa ta kachi yu xi'in
va ndo.
27 Ra ndikachi vali sana
yu, ra xini va so'o ri ña ka'an
yu xi'in ri, ra xini tu mii va
yu ri, ra ndikun tu ri yu'u va.
28 Ra taxi yu ña kutiaku
ri ndia ndikaa ndiku'un, ra
ndia nii kii ndï'i xa'a ri, ra
ndia nii tu na kuchüun kin-
diaa ri nda'a va yu.
29 Saa chi Tata yu, ra taxi ri
nda'a yu, kuvi ra ka'nu nuu
takundi'i va na, ña kan ke
ndia nii na kuchüun kindiaa
ri nda'a ra.
30 Ra Yu'u, xi'in Tata yu,
ra indaa mitu'un va kuvi ndi
—kachi Jesús xi'in ndia.
31 Ra saa ki'in tuku va ndia
judío kan yuu, ña kuni ndia
kakin ndia Jesús.
32 Ra saa ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—Ña va'a va kuvi ña kua'a
ni xa yu xini ndo, xi'in ndiee
Tata yu; ¿ra ndia iin ña kuvi
ña kakin ndo yuu yu'u xa'a?
—kachi ra xi'in ndia.
33 Saa ndakuiin ndia judío
kan kachi ndia saa xi'in ra:
—Süvi xa'a chiñu va'a ña
xa kun ke kakin ndi yuu
yo'o, chi xa'a ña ndaa yu'u
kun Ndioxi va ke kakin ndi
ña yo'o. Saa chi tiaa yuuvi
yo'o va kuvi kun, ra ka'an
kun ña kuu kun Ndioxi
—kachi ndia xi'in ra.

34 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿A su nuu ndiayu Ndioxi
ña ni'i va ndo ke ndika'yu
tu'un ña kachi su'va: “Mii
yu kuvi va ra ka'an ña kuu
ndo ndioxi”, kachi Ndioxi,
ndika'an ra kachi ña?
35 Ra xa kundaa va ini
yo, chi tu'un ña ndika'yu
nuu ndiayu Ndioxi, ra küvi
kanduu yo ña; saa chi mii
Ndioxi va kuvi ra ndika'an
kachi ra saa xi'in na ndaki'in
ndiayu ra ta yachi, ña kuu na
ndioxi.
36 Ra Ndioxi va kuvi ra
ndikaxin yu'u, ra ti'vi ra
yu'u xaa yu ña yuuvi yo'o
vichin, ra ka'an yu ña kuu
yu se'e ra, ra ña kan ke ka'an
ndo, ña ndaa yu'u yu ra.
37 Ra tu xä yu chiñu ña xa
Tata yu, saa ra na kandïxa
ndo yu'u va.
38 Ra tu xa va tu yu ña,
saa ra va'a ni na kandïxa va
ndo yu'u, ndi su na kandixa
va ndo chiñu ña xini ndo xa
yu, ra saa ke va'a na kundaa
ini ndo ra kandixa ndo ña
iyoo Tata yu Ndioxi xi'in yu,
ra yu'u, tu iyoo xi'in ra kan
va —kachi ra xi'in ndia.
39 Ra saa kuni tuku va
ndia tiin ndia Jesús, ndi
su ndikuchüun ndia, chi
ndisaña va ra nda'a ndia.
40 Ra saa ndaki'in ra
kua'an chi nuu kanata ñu'ù,
ra kee ra itia Jordán ra
ndixaa ra ndixikoo ra chi
nuu ndixiyo ra Juan ra
sakuchi yuvi te yachi.
41 Ra kua'a ka vi yuvi
ndixa'an nuu iin Jesús, ra
ndika'an na xi'in ta'an na
kachi na saa:
—Va'a ni ña ndixa ke köo
va ña xitu'un ndixa ra Juan,
ndi su takundi'i ña ndika'an
ra xa'a tiaa yo'o, ra ña ndixa
va kuvi ña —kachi na.
42 Ra kua'a ni yuvi na ndee
yachin kan, ndakundikun
sata Jesús.

11

Te ndixi'i ra Lázaro

1 Ra ñuu Betania ndixiyo
iin tiaa ra xinani Lázaro ra
ki'in kue'e ra, ra ku'va ña
María, xi'in ña Marta kuvi
ra.
2 Ra ña María, kuvi ña
kosondiee ndutia xa'an tami
xa'a Jesús, ra ndaku'va ña
ña xi'in ixi xini ña.
3 Ra saa ti'vi na si'i ku'va
ra Lázaro kan, chiñu kua'an
ña nuu Jesús, ra kachi na
saa:
—Tata, ndiee na kuii ndo'o
ra ita'an xi'in kun, ra nani
Lázaro —kachi na.
4 Ra saa te xini so'o Jesús
tu'un yo'o, ra saa ndika'an
ra kachi ra saa:
—Ña ndiee ndo'o ra
Lázaro, ra süvi ra kuvi vi
kuvi ra, chi ña va'a na
kundaa ini yuvi ña ka'nu
ni Ndioxi va kuvi ña, ra
ndasaka'nu tu na yu'u, ra
kuu se'e va ra —kachi ra
xi'in na.
5 Ra va'a ni ku'vi ni va ini
Jesús xini ra ña Marta, xi'in
ña María, xi'in ra Lázaro,
6 ra te kundaa ini ra ña
ndiee ndo'o ra Lázaro, ra
kuëe ndikun ndixa'an ra
nuu iyoo ra Lázaro, chi
kuachi ka va ra uvi kii ñuu
nuu íin ra.
7 Te ndi'i saa vi ndika'an
ra xi'in ndia ita'an xi'in ra
kachi ra saa:

—Na'a ndo na ku'un tuku
yo chi Judea —kachi ra.
8 Ra saa ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Tata Maestro, sakan
ndia'vi kii va ke kuni na
judío na ndee kan ka'ni na
yo'o xi'in yuu, ¿ra a tuku
va ichi kuni ku'un kun?
—kachi ndia.
9 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿A kundäa ini ndo iin
kii, ra uxi uvi hora kuvi
ña? Ra ña kan ke na xika
ka'ñu ra kakï'i vi na, saa chi
tuun va ñù'ù ña iyoo nuu ña
yuuvi yo'o nuu na.
10 Ndi su yuvi na xika
ñuu, ra kaki'i va na kan, saa
chi köo ñù'ù tuun nuu na
—kachi Jesús xi'in ndia.
11 Te ndi'i saa ndika'an ka
Jesús kachi ra saa xi'in ndia:
—Xa ndikixi va ra ita'an
xi'in yo, ra nani Lázaro; ra
ña kan ke ku'un yu sandoto
yu ra —kachi ra.
12 Ra saa ndika'an ndia
ita'an xi'in ra, kachi ndia saa
xi'in ra:
—Tata, tu ra ndikixi va
kuvi ra, saa ra ndoto va ra
—kachi ndia.
13 Ra ña kachi Jesús ña
ndikixi ra Lázaro, ra ra
ndixi'i va kuvi ra, kachi ra
xi'in ndia ita'an xi'in ra, ndi
su ndia kan ra ndikundäa ini
vi ndia, chi va'a ra kixi ku
ndixa va ra ká'án ndia.
14 Ra saa vi ke ndika'an
tie'e va'a Jesús, xi'in ndia
kachi ra saa:
—Xa ndixi'i va ra Lázaro.
15 Ra kusii ni ini yu ña
ndixïyo yu xi'in ra, ra saa
ke va'a na kuni ndo'o, ra
kandixa va'a ka ndo yu'u,
ra na'a ndo, ra na ku'un yo
kuni yo ra —kachi Jesús xi'in
ndia.
16 Ra saa ndika'an iin ra
nani Tomás, ra ka'an na kuu
kuati kachi ra saa, xi'in ndia
sava ndia ita'an xi'in Jesús:
—Na'a ndo, ra na ku'un yo
kuvi yo xi'in va ra —*kachi
ra.

*Jesús ku ra ku mii ndiayu
ña sandatiaku ra yuvi ra taxi
tu ra ña kutiaku va na*

17 Ra saa te ndixaa Jesús
ñuu kan, ra saa kundaa ini
ra ra xa kumi va kii ke
ndikaa ra Lázaro tixi ñu'u.
18 Ra ñuu Betania kan, ra
yachin va ndikaa ña xi'in
ñuu Jerusalén, saa chi ku'va
uvi kilómetro sava va ke kin-
doo ñuu Betania xi'in ñuu
Jerusalén.
19 Ra ña kan ke va'a kua'a
ni na judío ndixa'an ixto'ni
ña Marta xi'in ña María,
ña taxi na tu'un ndiee ini
nda'a na, xa'a ña ndixi'i ra
Lázaro ku'va na.
20 Ra saa te kundaa ini ña
Marta ña kuyachin Jesús xaa
ra, ra saa kanata ña ndaki'in
ña ra; ra ña María, nindoo
chi ini ve'e va.
21 Ra saa ndika'an ña
Marta xi'in Jesús, kachi ña
saa:
—Tata, tu ndixiin kun
yo'o, saa ra küvi vi ku'va yu.
22 Ndi su kandixa va yu
chi tu na nduku kun iin ña'a
nuu Ndioxi ra taxi va ra ña
nda'a kun —kachi ña.
23 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ña kachi ra saa:
—Ra ku'va kun, ra ndati-
aku tuku va ra —kachi ra.
24 Ra saa ndakuiin ña
Marta kachi ña saa:
—Xa kundaa va ini yu, chi
ndatiaku va ra te na xaa kii

ña ndatiaku na ndii kii ña
vaxi —kachi ña xi'in Jesús.
25 Saa ndika'an Jesús xi'in
ña kachi ra saa:
—Yu'u kuvi ra sandatiaku
yuvi, ra taxi tu yu ña kutiaku
va na. Ra na kandixa yu'u,
ra va'a ni xa ndixi'i va na,
ndi su kutiaku va na.
26 Ra takundi'i yuvi na
tiaku, ra kandixa na yu'u,
ra ndia nii kii küvi na.
¿A kandixa kun ña yo'o?
—kachi Jesús xi'in ña.
27 Ra saa ndakuiin ña
kachi ña saa:
—Kandixa va yu, Tata, ra
kandixa tu yu, ña kuu kun
Se'e Ndioxi va, ra ndikaxin
tu ra yo'o ña sakaku kun
na yuuvi yo'o va, ra xa iyoo
tu tu'un xa'a kun ña kixi
kun nuu ña yuuvi yo'o va
—kachi ña xi'in Jesús.

Xáku Jesús yu'u yavi nuu ninduxin na ra Lázaro

28 Ra saa ta ndi'i ndika'an
ña Marta tu'un yo'o, ra saa
ndixa'an ña ndika'an se'e
ña xi'in ña María ku'vi ña,
kachi ña saa:
—Tata yo Maestro, ra yo'o
va íin ra, ra kana ra yo'o
—kachi ña xi'in ña.
29 Ra saa te kundaa ini
ña María tu'un yo'o, saa ra
ndikun ndakundichi ña, ra
ndixaa ña nuu íin Jesús va.
30 Ra Jesús ra täan ki'vi vi
ra ñuu, saa chi sakan nuu
ndixaa ña Marta nini'i ta'an
ña xi'in va ra ke íin ra.
31 Ra saa te xini na judío
na ndixaa ndee ki'in kuenda
xi'in ña Maria, ña kama ni
ndakundichi ña kua'an ña,
ra saa taxi ndikun na kua'an
na sata va ña, saa chi va'a
yu'u yavi nuu ndikaa ku'va
va ña kua'an ña kundu'u ña
kuaku ña, ká'án na.
32 Ra saa te ndixaa ña
María nuu íin Jesús, ra saa
ndakuto'ni ña nuu ra, ra
ndakusiti ña xa'a ra, ra
ndika'an ña xi'in ra kachi ña
saa:
—Tata, tu yo'o ndixiin
kun, saa ra küvi vi ku'va yu
—kachi ña.
33 Ra saa te xini Jesús ña
xaku ña Maria, ra xaku tu
na judío na ndixaa xi'in va
ña, saa ra kusuchi ni tu ini
Jesús va xi'in ña.
34 Ra saa ndika'an ra xi'in
na kachi ra saa:
—¿Ndia mii ninduxin ndo
ra? —kachi ra xi'in na.
Ra saa ndakuiin na kachi
na saa:
—Tata, na'a, ra ko'o xi'in
ndi ra kuni kun nuu nin-
duxin ndi ra —kachi na xi'in
ra.
35 Saa ra xaku va Jesús.
36 Ra saa ndika'an na judío
kan, kachi na saa:
—Kuto'ni ndo, chi tiaa ni
ku'vi ini ra xini ra ra —kachi
na.
37 Ra sava tu na ka'an
kachi saa:
—Ra yo'o, ra va'a va
sanda'a ra nuu na kuaa, ¿ra
a vä'a saa ndixa ra, ña täxi
kuvi ra Lázaro? —kachi na.

Ndatiaku ra Lázaro

38 Saa kunda'vi tuku va ini
Jesús xini ra na, saa ndixaa
ra yu'u yavi nuu ndikaa ra
Lázaro, ra ndika kava va ku
nuu íin yavi kan, ra ndasi iin
yuu chee yu'u ña.
39 Saa ndika'an Jesús xi'in
na kachi ra saa:
—Sakutia'a ndo yuu yu'u
yavi —kachi ra xi'in na. Ra

saa ndika'an ña Marta ku'va
ra Lázaro kachi ña saa:
—Küvi sakutia'a ndi ña,
Tata, saa chi xa kumi vi kii
ke ndixi'i ra, ra xa xa'an ni
va ra —kachi ña xi'in Jesús.
40 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ña kachi ra saa:
—¿A ndakä'an kun ña
ndika'an yu xi'in kun, tu
kandixa kun yu'u, saa ra
kuni va kun ña xitu'un xa
Ndioxi? —kachi ra xi'in ña.
41 Ra saa sakutia'a na
yuu ña ndasi yu'u yavi nuu
ndikaa iki kuñu ra Lázaro,
ra saa ndoni'i Jesús nuu ra
chi ndivi, ra ndika'an ra
kachi ra saa:
—Tata, ndataxi yu tixa'vi
nda'a kun, saa chi xa xini va
so'o kun ña ndika'an yu xi'in
kun.
42 Ra xa kundaa va ini yu,
saa chi takundi'i tu'un ña
ka'an yu xi'in kun ra xini
va so'o kun ña Tata, ndi su
xa'a yuvi yo'o va ke ndika'an
yu xi'in kun, ña va'a na
kundaa ini na, ra kandixa na
ña yo'o kuvi ra ti'vi yu'u vaxi
yu —kachi ra.
43 Ra te ndi'i ndika'an ra
tu'un yo'o, ra saa ndiee ka vi
ndika'an ra kachi ra saa:
—¡Lázaro, kita ke'e!
—kachi ra.
44 Ra saa kita ra Lázaro
kan, ra nu'ni nda'a ra, xi'in
xa'a ra, xi'in tikoto ña nii, ra
isuvi tu ña nuu va ra. Ra
saa ndika'an Jesús xi'in na,
kachi ra saa:
—Ndaxi ndo ra, ra saña
ndo ra na ku'un ra —kachi
ra xi'in na.

Kata'an se'e na ña ka'ni na Jesús

45 Ra ña kuu ña yo'o,
ra kua'a ni na judío na
ndixa'an ki'in kuenda xi'in
ña María ra kandixa va na,
ña xini na xa Jesús.
46 Ndi su sava tu na kee,
ra ndixa'an na ndatu'un na
xi'in ndia fariseo, xa'a ña
xini na xa Jesús va.
47 Ra saa ndakuta'an ndia
fariseo xi'in ndia xikua'a
nuu na sutu, xi'in ndia
xikua'a xa'ndia chiñu, ra
ndika'an ndia xi'in ta'an
ndia kachi ndia saa:
—¿Ni ke sa yo? Chi tiaa
yo'o, ra kua'a ni ña xitu'un
xa ra.
48 Ra tu na taxi yo ña sa ka
ra saa, saa ra kandixa ndi'i
va na ra, ra iyo ni kixi na
chiñu ñuu Roma, ra sandi'i
na xa'a ve'e ñu'u ka'nu yo,
ra sandi'i tu na xa'a ñuu va
yo —kachi ndia.
49 Ra saa ndika'an iin
ra sutu ra nani Caifás, ra
kuchee nuu takundi'i ndia
sutu mii kuiya kan, kachi ra
saa xi'in ndia:
—Ndo'o, ra xïni va'a vi
ndo.
50 ¿A kï'in xini ndo, ña va'a
ka va ke na kuvi iin tiaa xa'a
takundi'i yuvi, nuu ña kuvi
takundi'i na —kachi ra xi'in
ndia.
51 Ra ña ndika'an ra Caifás
tu'un yo'o, ra süvi xini
mii ra ke ndikaku ña, chi
xa'a ña kuu ra sutu, ra
kuchee nuu takundi'i sutu
kuiya kan va ke taxi Ndioxi
tu'un yo'o nda'a ra, ña va'a
ndika'an ra, ña kuvi Jesús
xa'a takundi'i na ñuu kan;
52 ra süvi takua xa'a na
ñuu Israel ke kuvi ra, chi
kuvi tu ra xa'a na kuu se'e
Ndioxi na ndee takundi'i

ñuu va, ña ndachuta'an ra
na, ra nduu na iin.
53 Ra mii kii kan ke, kindoo
na ña ka'ni na Jesús va.
54 Ra xa'a ña kan ke
ndiküvi ka kaka tuvi Jesús
tiañu na judío, ra saa kita
ra Judea kan, ra ndixa'an ra
iin ñuu ña nani Efraín ña
ndikaa yachin xi'in iin iku
yuu. Ra ikan ndixiyo ra xi'in
ndia ita'an xi'in ra.
55 Ra suvi mii yoo kan ke,
xa kuyachin ni tu ndatava
na judío viko pascua va, ra
ña kan ke kua'a ni na kua'an
ñuu Jerusalén, ña xa san-
duvi na xi'in mii na ña va'a
ndasaka'nu na viko kan.
56 Ra ndanduku tu na
Jesús va, ra ta ndixaa na
ve'e ñu'u ka'nu kan, ra saa
ndakatu'un ta'an na kachi
na saa:
—¿Ndixa tuvi ndo, a kixi
ra viko yo'o a kïxi ra?
—kachi na xi'in ta'an na.
57 Ra ndia sutu ndia
kuna'nu nuu ndia sutu xi'in
ndia fariseo, ra xa xa'ndia
va ndia chiñu nuu yuvi, ña
tu ndia iin na na kundaa ini
nuu iyoo Jesús, ra ndikun
na ndatu'un na xi'in ndia, ra
va'a tiin ndia ra.

12

Koosondiee iin ña'a ndutia xa'an tami xini Jesús

1 Ra iñu ka kii ke kumani
koo viko pascua, ra saa kee
Jesús kua'an ra chi ñuu Beta-
nia ñuu ra Lázaro ra ndixi'i,
ra ndasatiaku Jesús ra.
2 Ra ikan xavii na ña xix-
ini ra xa'a ña xato'o na ra,
ra ña Marta kuvi ña chikaa
ko'o kata ña nuu ndia, ra ra
Lázaro kuvi ra xindu'u nuu
mesa xixi ra xi'in Jesús.
3 Ra saa xaa tu ña María
va, ra ni'i ña iin yuyu lo'o ña
ñu'u ndutia xa'an tami, ra
kuva'a xi'in niña iku nardo,
ra tiaa ni ya'vi ra, ra koso
ndiee ña ra xa'a Jesús, ra te
ndi'i saa ndaku'va ña xa'a ra
xi'in ixi xini ña, ra iin chitu
ndaa ini ve'e kan, xi'in xiko
ndutia xa'an tami kan.
4 Ra saa ndika'an iin ra
ita'an xi'in Jesús, ra nani Ju-
das Iscariote ra se'e Simón,
ra ndataxi Jesús nda'a na
sáa ini te na ndi'i, kachi ra
saa:
5 —¿A vä'a ndikiya'vi ndu-
tia xa'an tami yo'o, uni
ciento denario, ra chindiee
ta'an yo xi'in na nda'vi?
—*kachi ra.
6 Ndi su süvi ndixa xa'a
na nda'vi ke ndi'i ini ra ña
ndika'an ra tu'un yo'o; saa
chi xa'a ña kuni ra xu'un
va ke kachi ra saa; chi ra
kan kuvi ra xindiso xu'un, ra
ikan tava se'e ra lo'o ña, ña
kan ke kachi ra saa.
7 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ra kachi ra saa:
—Koo yaa kun xi'in ña, chi
ña va'a va ke xa ña xi'in yu,
saa chi chuva'a va ña ndutia
yo'o, ra chikaa ña ra sata
yu vichin, ña va'a xa na koo
nduvi yu kii te na nduxin na
yu'u.
8 Ra na nda'vi, ra iin
takundi'i va kii ke kundee na
kan xi'in ndo; ndi su yu'u, ra
süvi iin takundi'i kii ke kuiin
yu xi'in ndo —*kachi ra.

Nduku na ku'va ña ka'ni se'é na ra Lázaro

9 Ra saa kuu, ra kua'a ni
na judío kundaa ini ña íin

Jesús ñuu Betania, ra saa
ndaki'in na ndixa'an na xini
na ra, ra süvi takua ra kan
kuvi ra ndixa'an na kuni
na, chi ndixa'an tu na xini
na ra Lázaro ra ndixi'i, ra
ndasatiaku Jesús ta yachi va.
10 Ra saa ndakuta'an ndia
xikua'a nuu ndia sutu, ra
ndikata'an ndia ña ka'ni tu
ndia ra Lázaro va,
11 saa chi xa'a ra yo'o ke,
kua'a ni na judío ra ndakoo
va na ndia sutu kuna'nu
kan, ra ndakundikun na sata
Jesús va.

Ndasaka'nu ni na Jesús te ndiki'vi ra ñuu Jerusalén

12 Ra saa kuu inka kii, ra
saa ndaki'in Jesús kua'an ra
chi ñuu Jerusalén, ra kii kan
ra ndee kua'a tu yuvi na xaa
ña iyoo viko pascua va, ra ta
kundaa ini na ña xaa Jesús
ñuu kan,
13 ra saa kee na, ra xa'ndia
na ñuu nda'a itun ñuu,
ra ndixa'an na ndaki'in na
Jesús, ra iin siso, siso nda'yu
na kachi na saa:
—¡Ra ka'nu kuvi Ndioxi!
¡Ra ra ka'nu kuu tu ra ti'vi
va ra! ¡Ka'nu ni ra ti'vi ra,
saa chin Rey na ñuu Israel
kuvi ra! —kachi na.
14 Ra saa taxi na iin burru
lo'o nda'a Jesús ra nandaa ra
sata ri. Ra su'va va ke kuu
ña va'a ndixinu nuu tu'un
Ndioxi, ña ndika'yu xina'a,
ña kachi su'va:
15 Kuayü'vi ndo'o, na ñuu
Jerusalén;
na kundaa ini ndo, chi xa
vaxi va ra kuu rey
ndo,
ra yoso ra iin burru lo'o vaxi
ra,
kachi ña.
16 Ra ndia ita'an xi'in
Jesús, ra ndikundäa vi ini
ndia xi'in tu'un kan, ra ndia
te ndatiaku Jesús kuanu'u
ra chi ndivi vi ke, ndaka'an
ndia ña ndika'yu tu'un kan
xa'a Jesús, ra iin ta kachi
tu'un kan ña ndakani ña, ra
iin saa ke kuu va.
17 Ra yuvi na ndixa'an xini
te kana Jesús ra Lázaro ini
yavi ña sandatiaku ra ra, ra
ndatu'un na xi'in yuvi xa'a
ña xini na xa ra.
18 Ra xa'a ña kan ke kee
yuvi kan ndaki'in na Jesús,
chi kundaa va ini na xa'a ña
xitu'un xa ra.
19 Ra saa ndika'an ndia
fariseo kan xi'in ta'an ndia
kachi ndia saa:
—*Xinì ndo chin ña uun
va ke kuu yo saa xika
yo, saa chi sata ra kaa,
ndakundikun takundi'i va
na —kachi ndia.

Xika sava na griego nanduku na Jesús

20 Ra ñú'u tu sava na
griego va tiañu yuvi na
ndixaa ndasaka'nu viko pas-
cua ñuu Jerusalén kan.
21 Ra saa kuyachin na
griego kan nuu iin ra Fe-
lipe ra kee ñuu Betsaida, ña
ndikun ndiaa chi Galilea, ra
xakunda'vi na nuu ra kachi
na saa:
—Tata, kuni ndi kuni ndi
Jesús —*kachi na.
22 Ra saa kee ra Felipe
ra ndixa'an ra ndika'an ra
xi'in ra Andrés, ra saa
ndakuta'an uvi saa ndia ra
ndixa'an ndia ndatu'un ndia
xi'in Jesús.
23 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:

—Xa kuyachin ni kii ña
taxi Ndioxi ña kundaa ini
yuvi, ña ka'nu ni yu'u, ra xaa
yo'o.
24 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi tu na ndakäva nuni
trigo nuu ñu'u, saa ra köo
mii kui'i taxi vi ña, ra tu
na ndakava ña nuu ñu'u, ra
kuvi ña, saa ra, kua'a ni va
kui'i taxi ña.
25 Ra yuvi na ku'vi ni ini
xini mii, ra na ndi'i xa'a
va kuvi na; ndi su yuvi na
kuë ku'vi ini xini mii, ra na
kan kuvi na ni'i kutiaku ndia
ndikaa ndiku'un va.
26 Ra tu ndia na xiin
sachiñu nda'vi nuu yu, ra
xiniñu'u na kundikun na
yu'u va, ra nuu koo yu ke koo
tu na xachiñu nda'vi nuu
va yu, ra ndia ndia ka na
xachiñu nda'vi nuu yu, ra
sato'o va Tata yu na.

Ka'an Jesús ndia ku'va ke kuvi ra

27 ’Ra vichin ra tiaa ni ndi'i
ini yu. ¿Ra ni ke va'a kachi
yu? ¿A va'a tu na ka'an
yu xi'in Tata yu ña saya'a
ra yu'u nuu tundo'o ña vaxi
nuu yu? Küvi, saa chi xa'a
ña yo'o ke xaa va yu —kachi
ra.
28 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in Ndioxi kachi ra saa:
—Tata, na taxi kun kundaa
ini yuvi, ña ka'nu ni kun
—kachi ra.
Ra saa tiaku ndika'an iin
tachi chi ndivi kachi ña saa
xi'in ra:
—Xa taxi va yu ña kundaa
ini na, ña ka'nu ni yu, ra taxi
tuku va yu ña na kundaa ini
na, ña ka'nu ni yu —kachi
ña.
29 Ra ta xini so'o yuvi na
ndee xi'in Jesús tu'un ña
ndika'an tachi kan, ra saa
ndika'an na kachi na saa:
—Savi va kuvi ra ninda'yu
—kachi na.
Ra sava tu na ndika'an
kachi saa:
—Tatun Ndioxi va kuvi ra
ndika'an xi'in Jesús —kachi
na.
30 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa xi'in na:
—Tachi yo'o, ra süvi xa'a
yu'u ke ndika'an ña, chi xa'a
ndo'o va ke ndika'an ña.
31 Ra vichin ke ndixaa kii
ña kundaku kuachi xi'in na
yuuvi yo'o; ra vichin ke
ndixaa tu kii ña kita tachi
ndiva'a ña xa'ndia chiñu
nuu ña yuuvi yo'o va, ku'un
ña.
32 Ra te xa na ndoni'i
sukun na yu'u, ra ña sa yu
ke sakanda yu nima yuvi
ra nanduku takundi'i va na
yu'u —kachi Jesús xi'in na.
33 Ra ña kachi Jesús su'va,
ra xa'a ña katakaa na ra
ndika cruz, va ke kachi ra
saa.
34 Ra saa ndakuiin yuvi
kan kachi na saa xi'in ra:
—Ndu'u, ra te xini so'o
ndi ña ka'vi na tu'un Ndioxi
ra su'va va kachi ña, Cristo
ra iin takundi'i tiempo va
ke kutiaku ra kan, kachi ña.
¿Ra nichuun ke ka'an tu yo'o
ña ndakuita tiaa ra xaa yo'o?
¿Ra yoo kuvi tiaa ra xaa
ñaa? —*kachi na.
35 Ra saa ndika'an tuku
Jesús, kachi ra saa xi'in na:
—Vichin, ra iyoo ka va
ñù'ù xi'in ndo, ndi su salo'o
ni va tiempo iyoo ña xi'in
ndo. Ra ña iyoo ñù'ù xi'in
ndo vichin, ra na kaka va

ndo, chi koto iin kama su'va
xaa ña ñaa ni'i ña ndo'o, chi
yuvi na xika nuu ñaa, ra
kundäa ini na ndia mii ku
nuu kua'an vi na.
36 Ra na kandixa ndo ñù'ù
ña iyoo ña xi'in ndo vichin,
ra saa ke ni'i ndo, kuu ndo
se'e ña —kachi ra.
Ra te ndi'i ndika'an ra
tu'un yo'o, ndia saa ra
ndaki'in ra ndixa'an ra
ndise'e ra nuu va na.

Ña ndixïin na judío kandixa na Jesús ra ña va'a na xinu nuu tu'un Ndioxi va ke

37 Ra va'a ni kua'a ni va ña
xitu'un xa Jesús nuu na, ndi
su ndikandïxa vi na ra.
38 Ra ña kuu ña yo'o, ra
ña va'a na xinu nuu tu'un
ña tiaa ra Isaías, ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a va
kuvi ña, ta kachi ra su'va:
Tata, ndia nii na xïin
kandixa tu'un ña
ka'an ndi
Ra ndia nii tu na xïin
kandixa xa'a ña xini
na ña ka'nu ni ndiee
va kun,
kachi ra.
39 Ra ndika'an tu ra Isaías
kachi ra su'va va:
40 Ndioxi kuvi ra ndasi nuu
na, ra ndasatie'e ra
nima na,
ña va'a na küni na xi'in
nduchi nuu na,
ra nii na kuïin na kandixa na
xi'in ndinuni nima na,
ra nii na nandïko na nuu yu,
ña sanda'a yu na,
kachi ra.
41 Ra su'va ke kachi ra Isaías
xa'a Jesús te yachi, saa chi xa
xini nuu va ra ña ka'nu kuu
mii Jesús.
42 Ra va'a ni saa va, ndi
su kua'a ni va na judío na
kuna'nu xa'ndia chiñu ra
kandixa va na ña ndika'an
Jesús, ndi su ndixïin na
ndatu'un na xi'in yuvi saa
chi ndiyu'vi va na, ña tava
ndia fariseo na ve'e ñu'u
kan.
43 Saa chi kuni ka va na,
ña na ka'an va'a ni na yuuvi
yo'o xa'a na, nuu ña ka'an
va'a Ndioxi xa'a na.

Tu'un ña ndika'an Jesús va ke sandaku kuachi xi'in yuvi

44 Ra saa ndiee ka vi
ndika'an Jesús xi'in na kachi
ra saa:
—Yuvi na kandixa yu'u,
ra süvi takua yu'u kuvi ra
kandixa na, chi Tata yu, ra
ti'vi yu'u vaxi va yu kuvi ra
kandixa na.
45 Ra yuvi na xíní yu'u, ra
ra ti'vi yu'u vaxi va yu kuvi
ra xíní na.
46 Yu'u, ra kuu ñù'ù, ra ña
xaa yu ña yuuvi yo'o, ra ña
va'a na kundëe na kandixa
yu'u, nuu ñaa va kuvi ña.
47 Ra tu ndia na xini so'o
tu'un yu, ra xïin na kandixa
na ña, ra süvi yu'u kuvi ra
sayukun kuachi xi'in na, saa
chi ndixäa yu, ña sayukun
yu kuachi xi'in na yuuvi
yo'o, chi na xaa yu sakaku va
yu kuvi na.
48 Ra yuvi na kundasi
yu'u, ra xïin na kandixa na
yu'u, ra iyoo va ña sayukun
kuachi xi'in na, saa chi
tu'un ña ndika'an va yu ke
sayukun kuachi xi'in na kii
ña vaxi.
49 Saa chi yu'u, ra süvi ña
kuni mii yu ke ka'an yu; chi
Tata yu ra ti'vi yu'u va kuvi

ra xa'ndia chiñu nuu yu,
ndia ña ke xiniñu'u ka'an
yu, ra ndia ña ke xiniñu'u
saña'a yu ndo'o.
50 Ra xa kundaa va ini
yu, chi ndiayu ña xa'ndia
Tata yu, ra ña taxi kutiaku
yuvi ndiaa ndikaa ndiku'un
va kuvi ña. Ña kan ke, ña
xa'ndia Tata yu nuu yu ke
ka'an tu yu xi'in ndo'o va
—kachi Jesús xi'in na.

13

Ndakatia Jesús xa'a ndia ita'an xi'in ra

1 Ra ndia salo'o ni va ku-
mani ña koo viko pascua, ra
xa kundaa va ini Jesús ña
xa ndixaa kii ña ndakoo ra
ña yuuvi yo'o, ra nandiko
ra kunu'u ra chi nuu ndu'u
Iva ra. Ra ku'vi ka vi ini ra
xini ra na ndikun sata ra, na
iyoo nuu ña yuuvi yo'o, ra
ña ku'vi ni ini ra xini ra na,
ra ndiakua ndataxi ra mii ra
ña ndixi'i ra xa'a na.
2 Ra saa kuu, ra
ndakundu'u Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra ña kuxini ndia,
ra xa chikaa yu'u va timia'a
ra Judas Iscariote, se'e ra
Simón, ña ndataxi ra Jesús
nda'a na saa ini.
3 Ndi su xa kundaa va ini
Jesús ña taxi Iva ra Ndioxi
takundi'i ndiayu nda'a ra,
saa chi nuu mii Ndioxi ke
kee va ra, ra nuu mii Ndioxi
ke nandiko tu ra kunu'u va
ra.
4 Ra saa kuu ndia ndee
ndia xixini ndia, ra saa
ndakundichi Jesús, ra ki'in
ra tikoto ña isukun ra
chindu'u ra kan, ra saa ki'in
ra iin tikoto kani ra chiku'ni
ra ña toko ra.
5 Ra te ndi'i saa chikaa
ra tiakuii ini iin xiko'o, ra
xa'a ra ndakatia ra xa'a ndia
ita'an xi'in ra, ra te ndi'i saa
sandachi ra ña xi'in tikoto
ña nu'ni toko ra.
6 Ra ta kuyachin Jesús ña
ndakatia ra xa'a ra Simón
Pedro, ra saa ndika'an ra
Simón Pedro kachi ra saa
xi'in ra:
—Tata, vä'a kita ña ndaka-
tia kun xa'a yu —kachi ra.
7 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ra:
—Ña xa yu ra kundäa vi
ini kun xi'in ña vichin, ndi
su vaxi kii ra kundaa va ini
kun xi'in ña —kachi ra.
8 Ra saa ndika'an ka ra
Pedro kachi ra saa:
—Tata, ndia nii kii täxi
yu ndakatia kun xa'a yu
—kachi ra.
Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Tu na ndakätia yu xa'a
kun, saa ra küvi kuta'an kun
xi'in yu —kachi ra.
9 Ra saa ndakuiin ra Simón
Pedro kachi ra saa:
—Tata, tu saa, ra süvi
takua xa'a yu ke ndakatia
kun, chi na ndakatia tu kun
nda'a yu, xi'in xini va yu
—kachi ra.
10 Saa ndika'an Jesús kachi
ra saa xi'in ra:
—Yuvi na xa chichi ra ndia
takua xa'a va na kan ke
xiniñu'u ndoo, saa chi yäkua
ka na. Ra ndo'o tu, ra xa
ndo nduyaa va kuvi ndo, saa
chi yäkua ka ndo, ndi su süvi
takundi'i tu ndo ninduyaa
—kachi ra.
11 Saa chi xa kundaa va
ini Jesús xa'a tiaa ra ndataxi
ña'a nda'a na saa ini, ña
kan ke ndika'an ra, ña süvi

takundi'i ndia kuvi ndia nin-
duyaa.
12 Ra te ndi'i ndakatia ra
xa'a ndia, saa ndakusukun
ra tikoto ña isukun ra, ra
saa ndakundu'u tuku ra nuu
mesa va, ra ndika'an ra xi'in
ndia kachi ra saa:
—¿A kundaa ini ndo ni ke
kuni kachi ña xa yu yo'o?
13 Ndo'o, ra Tata Maestro
kachi ndo xi'in yu, ra va'a
ka'an va ndo, saa chi suvi
kuvi va yu.
14 Ra tu yu'u, ra kuu yu
Tata Maestro ndo, ra ndaka-
tia tu yu xa'a va ndo, saa ra,
xiniñu'u ndakatia tu ndo'o
va xa'a na ta'an ndo.
15 Ra ña yo'o ke xa yu ña
sakua'a yu ndo'o, ra ta ku'va
xa yu xinì ndo ke na sa tu
ndo'o va.
16 Ra ña ndixa ke ka'an yu
xi'in va ndo, saa chi ndia nii
na xachiñu tatu, ra küvi sa
chee na nuu ra kuu xito'o na,
ra nii yuvi na kua'an chiñu
küvi sa chee tu nuu na ti'vi
ña'a va.
17 Ra tu na kundaa ini ndo
xi'in ña yo'o, ra sa ndo ña,
saa ra va'a ni va kee ndo.
18 ’Ra süvi xa'a takundi'i
ndo ke ka'an yu, chi xa kun-
daa va ini yu ni ke iyoo
nima ta iin iin ndo'o, ndia
ndikaxin yu. Ndi su ña
xiniñu'u va ke na xinu nuu
tu'un Ndioxi ña ka'an kachi
su'va: “Ra xixi xi'in va yu
kuvi ra ndukuiin kanita'an
xi'in yu”, kachi ña.
19 Ra ña va'a na kundaa ini
ndo xa'a ña kuu, ña kan ke
xa yachi va ka'an yu ña yo'o
xi'in ndo, ra te xa na kuu ña,
saa ra na kandixa va ndo, ña
kuu yu tiaa ra kuu va yu.
20 Ra ña ndixa ke ka'an
yu xi'in ndo, saa chi yuvi
na ndaki'in mani yuvi na
ti'vi yu ku'un, ra yu'u va
kuvi ra ndaki'in mani na; ra
na ndaki'in mani yu'u, ra
ra ti'vi yu'u xaa va yu kuvi
ra ndaki'in mani na —kachi
Jesús xi'in ndia.

Ka'an Jesús xa'a ña xikota'an ra Judas xi'in ra

21 Ra te ndi'i ndika'an
Jesús tu'un yo'o xi'in ndia,
saa ra kusuchi ka vi ini ra,
ra saa ndika'an tie'e ra xi'in
va ndia kachi ra saa:
—Ña ndixa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi iin ndo'o
ndia ndee yo'o va kuvi ndia
ndataxi yu'u nda'a na saa ini
xini yu'u —kachi ra.
22 Ra saa xa'a ndia ita'an
xi'in ra xito'ni ndia nuu
ta'an ndia, ra ndakani ini
ndia yoo xa'a ke ndika'an ra.
23 Ra saa kuu ndia ndee
ndia xixini ndia, ra yachin
xi'in mii Jesús va ndu'u iin
ra ita'an xi'in ra, ra ku'vi ni
ini ra xini ra.
24 Ra saa ndixika nda'a ra
Simón Pedro nuu ra ña na
ndakatu'un ra Jesús, ra va'a
kundaa ini ndia yoo xa'a ke
ndika'an ra.
25 Saa nduyachin va'a ka
va ra xiin Jesús, ra ndin-
dakatu'un ra ra, kachi ra
saa:
—Tata, ¿yoo kuvi ra sa
saa? —kachi ra.
26 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Ra chindaxi yu ixta taxi
yu nda'a kuvi ra —kachi ra.
Ra saa chindaxi Jesús ixta,
ra taxi ra ña nda'a ra Judas
Iscariote, se'e ra Simón.

27 Saa ki'in ra Judas ixta
kan xixi ra, ra saa kuu ndia
ndee ndia, saa ra ndiki'vi
va timia'a ini ra. Ra saa
ndika'an Jesús xi'in ra kachi
ra saa:
—Chiñu ña kuni kun sa
kun, ra kama ni ka na sa va
kun ña —kachi ra.
28 Ndi su ndia nii
ndia ndee nuu mesa kan
ndikundäa ini, nichuun ke
kachi Jesús saa xi'in ra.
29 Ra sava ndia ndakani
ini, ña ku'un ra Judas kan
sata ra ña'a ña kuniñu'u
ndia viko, a ña'a, ña sani'i
ndia na nda'vi va tu, saa
chi mii ra kan kuvi ra ndiso
xu'un va.
30 Ra te ndi'i xixi ra Judas
ixta kan, saa ra ndakundichi
ra kua'an va ra. Ra xa ñuu
va kuvi ña.

Ndiayu xaa ña taxi Jesús

31 Ra te kanata ra Judas
kua'an ra, ra saa ndika'an
Jesús kachi ra saa:
—Vichin ke □kuni
takundi'i yuvi yu'u ra xaa
yo'o, ña kuu yu ra ka'nu, ra
kundaa tu ini na ña ka'nu
ni tu Tata yu Ndioxi va, xa'a
chiñu ña □xa yu.
32 Ra tu xi'in chiñu ña □xa
yu ke kundaa ini na ña ka'nu
ni Ndioxi, saa ra ndasaka'nu
ni tu mii va ra yu'u, ra xa
numi ni va sa ra ña.
33 Ndo'o, ndia kuu se'e mii
yu, ra na kundaa ini ndo,
saa chi salo'o ni va kii íin
yu xi'in ndo, ra xa ta kachi
yu xi'in na judío ke □kachi
tu yu xi'in ndo'o va: Saa chi
nanduku ni va ndo yu'u, ndi
su kuchüun vi ndo xaa ndo
nuu ku'un yu.
34 Ra ndiayu xaa ña
□ndakoo yu nda'a ndo ke
yo'o: na ku'vi ni ini ndo kuni
ta'an ndo. Ra ta ku'va □ku'vi
ini yu'u xini yu ndo'o, saa ke
na sa tu ndo'o va, ña ku'vi
ni ini ndo kuni ta'an ndo.
35 Ra tu saa na sa ndo,
ña ku'vi ni ini ndo kuni
ta'an ndo, saa ra kundaa ini
takundi'i va yuvi ña kuu ndo
ndia ita'an xi'in yu —kachi
Jesús xi'in ndia.

Ka'an Jesús ña tise'e tu'un ra Pedro xa'a ra

36 Ra saa ndindakatu'un ra
Simón Pedro Jesús kachi ra
saa:
—Tata, ¿ndia mii ke ku'un
kun? —kachi ra.
Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa:
—Nuu ku'un yu, ra küvi
vi ku'un kun xi'in yu vichin,
ndi su kundikun va kun xaa
kun te xa na ndi'i —kachi ra.
37 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in ra kachi ra saa:
—Tata, ¿nichuun ke küvi
ku'un yu xi'in kun vichin?
Chi yu'u, ra xa iyoo nduvi
va yu ña kuvi yu xa'a kun
—kachi ra.
38 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—¿A ndixa iyoo nduvi kun
ña kuvi kun xa'a yu? Na
kundani kun chi mii ña
ndaa, ra ñuu vichin, ra xa
uni va ichi tise'e tu'un kun
xa'a yu, ra saa kana chele
—kachi Jesús xi'in ra.

14

Jesús kuvi ra kuu ichi ña kua'an nuu Ndioxi

1 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia ita'an xi'in ra,
kachi ra saa:
—Ndï'i ini ndo. Na kun-
diaa ini ndo Ndioxi, ra na
kundiaa ini tu ndo yu'u va.
2 Ra ve'e Tata yu, ra iyoo
kua'a va nuu kundee ndo,
ra tu süvi saa iyoo ña, saa
ra kä'an yu xi'in vi ndo, ra
vichin ke ku'un yu ña san-
duvi ka yu nuu kundee ndo.
3 Ra te xa na ndi'i savii yu
nuu kundee ndo ña ku'un
yu vichin, ra saa nandiko yu
ndaki'in yu ndo'o ña ku'un
ndo xi'in yu, ra mii nuu koo
yu ke kundee tu ndo'o va
xi'in yu.
4 Ra □xa xini va ndo, ndia
chi ku nuu ku'un yu, ra xa
xini tu ndo ichi ña kua'an
chi nuu ku'un va yu —kachi
Jesús xi'in ndia.
5 Saa ndika'an ra Tomás,
xi'in Jesús kachi ra saa:
—Tata, xïni ndi ndia chi ku
nuu ku'un kun; ¿ra ni ke sa
ndi kundaa ini ndi ndia mii
kuu ichi? —kachi ra.
6 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Yu'u ku ra kuu ichi, ra
yu'u ku ra kuu ña ndaa, ra
yu'u ku ra kuu mii ña tiaku
va. Ra ndia nii yuvi küvi xaa
nuu Tata yu, tu na kïxi na
nuu yu'u.
7 Tu xíni̱ ndo yoo kuvi yu,
saa ra xíni̱ tu ndo yoo kuvi
Tata va yu; ra xa xíni̱ va ndo
ra vichin, saa chi xa □xíní va
ndo ra —kachi Jesús.
8 Ra saa ndika'an ra Felipe,
kachi ra saa xi'in Jesús:
—Tata, na sa kun ña mani
ña'a kun Tata yo Ndioxi
nuu ndi, ra kundaa ini ndi
—kachi ra.
9 Saa ndakuiin Jesús kachi
ra saa xi'in ra:
—Felipe, ¿xa kua'a ni va
kii iyoo yu xi'in ndo, ra
nani saa xïni kun yu'u saa
va? Yuvi na □xíní yu'u, ra
□xíní tu na Tata va yu; ¿ra
nichuun ke ka'an kun, ña na
ña'a yu Tata yo Ndioxi nuu
kun?
10 ¿Ra a kandïxa va kun ña
íin Tata yo Ndioxi xi'in yu,
ra yu'u tu íin xi'in ra kan
va? Ra tu'un ña ka'an yu,
ra süvi tu'un mii yu kuvi ña.
Chi Tata yo Ndioxi va kuvi ra
taxi ña, ra mii ra kuvi tu ra
xa takundi'i chiñu va.
11 Ra na kandixa ndo yu'u,
ña íin Tata yo Ndioxi xi'in
yu, ra yu'u tu íin xi'in ra
kan va; ra tu kandïxa ndo ña
ka'an yu, saa ra ña sa ndo
ke na kandixa ndo yu'u xi'in
chiñu ña □xa va yu.
12 Ra ña ndaa ka'an
yu xi'in ndo, chi yuvi na
kandixa yu'u, ra ta'an chiñu
ña □xa yu'u ke sa tu na kan
va; ra tu na kuvi, ra ña na'nu
ka va sa na, saa chi yu'u ra
xa kunu'u va yu nuu Tata yo
Ndioxi.
13 Ra takundi'i ña nduku
ndo nuu Tata yo Ndioxi xi'in
kivi yu, ra sa va yu ña, ra saa
ke kundaa ini ndo ña ka'nu
ni Ndioxi.
14 Ra ndia ndia ka ña'a na
nduku ndo xi'in kivi yu, ra sa
va yu ña —kachi Jesús xi'in
ndia.

Kindoo Jesús ña ti'vi ra Tachi Yii

15 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia kachi ra saa:

—Tu ndixa ku'vi ini ndo
xini ndo yu'u, saa ra na
kandixa ndo ndiayu va yu.
16 Ra yu'u tu kuaku nda'vi
nuu Tata yo Ndioxi, ra ti'vi
ra Tachi Yii ra kixi ña
chindiee ta'an ña xi'in ndo,
ra koo ña xi'in ndo iin ndisaa
kii.
17 Ra ña kan kuu Tachi Yii
Ndioxi ña ndaa. Ra na yuuvi
yo'o ra küvi vi ndaki'in na
ña chi xïni na ña, ra nii
kundäa tu ini na ni ña'a kuvi
va ña, ndi su ndo'o, ra xini
va ndo ña, chi xa xi'in va
ndo iyoo ña, ra koo tu ña
xi'in ndo iin takundi'i kii va.
18 Ra na kundaa ni ndo, chi
ndaköo nda'a yu ndo'o; saa
chi ndiko tuku va yu kixi yu
sata ndo.
19 Ra salo'o ni va kumani,
saa ra küni ka vi na yuuvi
yo'o yu'u, ndi su ndo'o ra
kuni va ndo yu'u; saa chi
kutiaku va ndo, chi yu'u ra
tiaku va yu.
20 Ra te xa na xaa kii kan
ke kundaa kaxi ini ndo, ña
íin yu xi'in Tata yu Ndioxi, ra
ndo'o tu iyoo xi'in yu'u va, ra
yu'u tu íin xi'in ndo'o va.
21 Ra yuvi na xini ndiayu
yu, ra xa na ña ka'an ña, saa
ra, ndaña'a na mii na ña
ndixa ke ku'vi ini na xini na
yu'u va. Ra na ku'vi ini xini
yu'u, ra ku'vi ni tu ini Tata
va yu kuni ra na, ra saa tu
yu'u va, chi ku'vi ni va ini
yu kuni yu na, ra ndaña'a yu
mii yu nuu na —kachi Jesús
xi'in ndia.
22 Ra saa ndika'an iin ra
ita'an xi'in Jesús ra nani Ju-
das (ndi su süvi ra Judas
Iscariote kuvi ra) kachi ra
saa:
—Tata, ¿ra ni ke iyoo ña,
ña ña'a kun mii kun nuu
takua ndu'u, ra ñä'a tu kun
mii kun nuu na yuuvi yo'o?
—kachi ra.
23 Saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ra:
—Yuvi na ku'vi ini xini
yu'u, ra kandixa va na tu'un
ña ka'an yu, ra Tata yu
Ndioxi, ra ku'vi ni va ini ra
kuni ra na, ra yu'u xi'in Tata
yu, ra kixi va ndi koo ndi
xi'in na.
24 Ra yuvi na kü'vi ini xini
yu'u, ra kandïxa vi na kan
tu'un ña ka'an yu xi'in na.
Ra tu'un ña xini so'o ndo
yo'o, ra süvi tu'un yu'u kuvi
ña, chi tu'un Tata yu Ndioxi
ra ti'vi yu'u vaxi va yu kuvi
ña.
25 ’Ra ña íin ka yu xi'in
ndo vichin va ke ka'an yu
takundi'i ña yo'o xi'in ndo,
26 ndi su Tachi Yii, ña
ti'vi Tata yo Ndioxi kixi
nuu va yu kuvi ña chindiee
ta'an xi'in ndo, ra taxi
ña tu'un ndiee ini nda'a
ndo, ra saña'a tu ña ndo'o
xa'a takundi'i chiñu, ra
sandaka'an tu ña ndo'o xa'a
takundi'i tu'un ña ka'an yu
xi'in va ndo.
27 ’Ra vichin ke, indiayu
ta'an yu xi'in ndo xi'in ña
va'a ña kuu mii yu. Ra
ña va'a ña kuu mii yu ke
ndakoo tu yu xi'in va ndo,
ra inüu ña xi'in ña taxi ña
yuuvi yo'o. Ra na kundï'i ni
ini ndo, ra nii na kuayü'vi va
tu ndo xa'a ña kuu.
28 Ra xa xini va so'o ndo,
ña ndika'an yu xi'in ndo ña
ku'un yu, ndi su nandiko va
tu yu sata ndo. Ra tu ndixa

ke ku'vi ini ndo xini ndo
yu'u, saa ra ndo kusii ka ini
va kuvi ndo, ña kundaa ini
ndo ña ku'un yu nuu Tata
yu, saa chi ka'nu ni ka va ra
kan nuu yu'u.
29 Ra xa yachi va ka'an yu
xi'in ndo xa'a ña kuu; ra
te xa na kuu ña, saa ra na
kandixa va ndo yu'u.
30 ’Ra kä'an kua'a ni ka yu
xi'in ndo; saa chi xa kuy-
achin va ri ña'a, ri xa'ndia
chiñu nuu ña yuuvi yo'o
vaxi ri. Ra köo va'a mii
ndiee vi ri kan nuu yu'u,
31 ndi su ña va'a na kun-
daa ini na yuuvi yo'o, ña
ku'vi ni ini yu xini yu Tata
yu ke xiniñu'u saxinu va yu
chiñu ña xa'ndia ra nuu yu,
ra iin ta kachi ra xi'in yu ke
sa va yu. Ndakuita ndo. Ra
ku'un yo —kachi Jesús xi'in
ndia.

15

Jesús ku te'e uva ña ndixa

1 Ra saa ndika'an Jesús
kachi ra saa xi'in ndia ita'an
xi'in ra:
—Yu'u kuvi ra kuu te'e
uva ña ndixa, ra Tata yu kuvi
ra chi'i ña, ra ndiaa ra ña.
2 Ra takundi'i yo'ó vali
nda'a ña, ña kuëe taxi uva,
ra ka'ndia ndi'i va ra ña, ra
ña taxi uva, tu ndaxatia va
ra, ña va'a kua'a ni ka uva
na taxi va ña.
3 Ra ndo'o, ra xa ndo ndu-
vii va kuvi ndo xi'in tu'un ña
saña'a yu ndo'o.
4 Ña kan ke na kundikun
ndiaa va ndo yu'u, ra yu'u tu
kuiin xi'in ndo'o va. Ra na
kundaa ini ndo, chi takundi'i
yo'ó vali nda'a te'e uva, ra tu
na kundïkun ndiaa ña sata
mii yo'o chee te'e uva, saa
ra küvi vi taxi ña uva, ra mii
saa ke ndo'o tu ndo'o va, tu
na kundïkun ndiaa ndo yu'u.
5 ’Yu'u kuvi ra kuu te'e
uva, ra ndo'o kuvi ndia kuu
yo'o vali nda'a va ña, ra na
ndikun ndiaa yu'u, ra yu'u
tu iin xi'in va na, ra na kan
kuvi na kua'a ni uva taxi va;
ra tu na kundïkun ndiaa na
yu'u, saa ra ndia nii ña ke
kuchüun na sa vi na.
6 Ra yuvi na ndïkun ndiaa
yu'u, ra kutia va na, ra
ndachi va tu na, ra ndo'o
na ta ku'va ndo'o yo'o vali
nda'a te'e uva ña xitia ra
ndachi ña, ra te ndi'i
ndakaya na ña, ra taan na
ña nuu ñù'ù xixi va ña.
7 ’Tu na kundikun ndiaa
ndo yu'u, ra näa ini ndo xa'a
tu'un yu, saa ra ndia ndia ka
ña kuni ndo nduku ndo nuu
Tata yu, ra ni'i va ndo ña.
8 Ra na kundaa ini ndo,
chi nduka'nu ni va Tata yu
Ndioxi, te kua'a ni kui'i taxi
ndo, ra saa ke ndaña'a tu
ndo mii ndo ña ndikun ndo
yu'u va.
9 Ra iin ta ku'va ku'vi ini
Tata yu Ndioxi xini ra yu'u,
ra iin saa ke ku'vi tu ini
yu'u va xini yu ndo'o, ra na
ndaköo ndo ña ku'vi ini yu
xini yu ndo'o.
10 Ra tu na kandixa ndo
ndiayu yu, saa ra kaka va
ndo tixi ña ku'vi ini yu xini
yu ndo'o, ta ku'va xa yu'u
ña kandixa yu ndiayu Tata
yu Ndioxi, ra xika yu tixi ña
ku'vi ini ra xini ra yu'u.
11 ’Ra tu'un yo'o ke ka'an
yu xi'in ndo, ña va'a na koo

ña sii ini ña iyoo nuu yu xi'in
ndo, ra saa ke na kusii ni ka
va ini ndo.
12 Ra ndiayu ña taxi yu
nda'a ndo kuvi ña: na ku'vi
ni ini ndo kuni ta'an ndo, ta
ku'va ku'vi ini yu'u xini yu
ndo'o va.
13 Ra iin ña ku'vi ini ña
chee ni kuvi ña, taxi yuvi mii
na ña kuvi na xa'a na ita'an
xi'in na.
14 Ra tu na sa ndo ña ka'an
yu, ra saa ke kuu ndo ndia
ita'an mani xi'in va yu.
15 Ra kä'an ka yu ña kuu
ndo, ndia xachiñu tatu, saa
chi ndia xachiñu tatu ra xïni
vi ndia kan, xa'a takundi'i
chiñu ña xa xito'o ndia. Ña
kan ke ndo'o, ra ndia ita'an
mani xi'in va yu ka'an yu
xi'in ndo, saa chi xa ndaña'a
ndi'i va yu tu'un ña ndika'an
Tata yu xi'in yu nuu ndo.
16 Ra süvi ndo'o kuvi ndo
nindakaxin yu'u, chi yu'u
va kuvi ra ndakaxin ndo'o,
ra taxi yu chiñu nda'a ndo,
ña na ku'un ndo sa ndo ña
ka'an yu, ra kua'a ni kui'i na
taxi ndo, ra kui'i ña taxi ndo
kan, ra na koo ña iin ndisaa
kii, ra saa ke taxi Tata yu
takundi'i ña nduku ndo nuu
ra xi'in kivi yu.
17 Ra chiñu ña xa'ndia yu
nuu ndo ke, na ku'vi ni ini
ndo kuni ta'an va ndo.

Küni na yuuvi yo'o Jesús xi'in ndia ita'an xi'in ra

18 ’Ra ña kundasi na yuuvi
yo'o ndo'o, ra na kundaa ini
ndo, chi xi'na ka vi yu'u kuvi
ra kundasi na.
19 Ra tu ta ku'va iyoo mii
na yuuvi yo'o ndixiyo ndo,
saa ra ku'vi ni va ini na
kuni na ndo'o, ndi su süvi
ka ta'an na kuvi ndo, saa chi
xa ndatava va yu ndo'o tiañu
na, ra ña kan va ke kundasi
na ndo'o.
20 Ra na ndaka'an ndo xa'a
tu'un ña ndika'an yu xi'in
ndo, ta kachi yu su'va: “Ndia
nii na xachiñu tatu ra chëe
na nuu xito'o na.” Ra na
kundaa ini ndo, chi tu taxi
na yu'u, saa ra taxi tu na
ndo'o va; ra tu xiin va na
sakua'a na tu'un ña saña'a
yu na, saa ra kuiin tu na
sakua'a na ña saña'a ndo'o
va na.
21 Ra xa'a ña ndikun ndo
yu'u va ke kundasi na ndo'o,
ra sa na takundi'i ña kuni na
xi'in ndo, saa chi xïni na ra
ti'vi yu'u xaa yu, ña yuuvi
yo'o.
22 ’Ra tu kuëe ndikixi yu
ndatu'un yu xi'in na, saa
ra köo vi kuachi na, ndi su
vichin, ra köo ka ña ni'i na
tiaa vi na, ña kachi na köo
kuachi na,
23 saa chi yuvi na kundasi
yu'u, ra kundasi tu na Tata
yu Ndioxi va.
24 Ra tu kuëe ndixa yu, ña
xitu'un ña täan sa ndia nii
yuvi kuni na, saa ra köo vi
kuachi na, ndi su vichin, ra
xa xini va na ña xitu'un xa
yu, ra xa'a ña kan ke kun-
dasi na yu'u, ra kundasi tu
na Tata yu Ndioxi va.
25 Ra su'va ke xiniñu'u kuu
va, ña kan ke va'a xinu nuu
tu'un Ndioxi ña kachi su'va:
“Iin saa kaa kundasi na yu'u
va”, kachi ña.
26 ’Ra te xa na xa̱a̱ Tachi Yii
ña chindiee ta'an xi'in ndo,
ña ti'vi yu kixi, ña kuu mii
Tata yu Ndioxi, ra ña kan

va kuvi ña ndatu'un mii ña
ndaa xi'in ndo xa'a yu.
27 Ra ndatu'un tu ndo'o va
mii ña ndaa xa'a yu, saa
chi ndo'o kuvi ndo xikuta'an
xi'in yu ndia te kii xa'a vi.

16

1 ’Ra takundi'i ña yo'o ke
ka'an yu xi'in ndo, ña va'a
na ndïko ini ndo ña ndikun
ndo yu'u.
2 Saa chi vaxi kii, ra tava
va na ndo'o ve'e ñu'u nuu
ndakita'an ndo, ra ndia ka'ni
va na ndo'o, ra ta xa na
□sa na saa, ra ña va'a kuni
Ndioxi va ke □xa na kà'àn
na.
3 Ra saa ke sa va na, saa chi
xïni vi na yu'u, ra nii Tata yu
Ndioxi kuvi ra xïni vi na.
4 Ra ña yo'o ke ka'an yu
xi'in ndo ña xa na ku̱'uṉ
ini ndo, ra te xa na kuu
ña xiniñu'u kuu, ra saa
ke na ndaka'an ndo xa'a
ña xa ndika'an yu xi'in va
ndo —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

Chiñu ña □xa Tachi Yii Ndioxi

Ra saa ndika'an ka Jesús
kachi ra saa:
—Te kii xa'a, ra ndikä'an
vi yu ña yo'o xi'in ndo, saa
chi ta íin ka va yu xi'in ndo.
5 Ndi su vichin, ra xa
nandiko va yu kunu'u yu
nuu Tata yu Ndioxi ra ti'vi
yu'u vaxi yu, ra ndia nii
tu ndo xïin ndakatu'un yu'u
ndia mii ku nuu ku'un va yu.
6 Chi ña xa ndo ke kusuchi
ni ini ndo, xa'a tu'un ña
ndika'an yu xi'in va ndo.
7 Ndi su ña ndaa va ke
ka'an yu xi'in ndo: chi ña
va'a ni ka va ke na ku'un
yu, saa chi tu na kü'un yu,
saa ra küvi vi kixi Tachi Yii
Ndioxi ña chindiee ta'an ña
xi'in ndo, ña kan ke xiniñu'u
ku'un va yu, ra saa ke va'a
ti'vi yu Tachi Yii, ña kixi ña
koo ña xi'in ndo.
8 Ra ta xa na xaa Tachi Yii
Ndioxi, ra ña kan va kuvi
ña ka'an xi'in na yuuvi yo'o,
ra kundaa va ini na ña iyoo
kuachi na, ra ka'an ña xi'in
na ña iyoo iin ichi ndaku,
ra ka'an tu ña xi'in na, ña
sandaku Ndioxi kuachi xi'in
va na.
9 Ra ka'an ña, ña iyoo
kuachi na, saa chi xïin na
kandixa na yu'u;
10 ra ka'an ña xi'in na ra
kundaa va ini na xa'a ichi
Ndioxi ña ndaku, saa chi
yu'u, ra xa kunu'u va yu nuu
Tata yu Ndioxi, ra ndo'o, ra
küni ka vi ndo yu'u;
11 ra ka'an ña xi'in na ra
kundaa tu ini na, ña san-
daku Ndioxi kuachi xi'in va
na, saa chi ri kuchee xa'ndia
chiñu nuu ña yuuvi yo'o, ra
xa nditia'ndia va xa'a ri ña
ndi'i xa'a ri.
12 ’Ra iyoo kua'a ni ka va
ña ka'an yu xi'in ndo, ndi su
kundiëe ndo xi'in vi ña.
13 Ra te xa na xa̱a̱ Tachi
Yii Ndioxi ña ndixa, ra ña
kan va ke saña'a ndo'o xa'a
takundi'i ña ndaa; saa chi
süvi ña kuni mii ña ke ka'an
ña xi'in ndo, chi ña kuni so'o
ña ka'an Ndioxi va ke ka'an
ña xi'in ndo, ra taxi ña xini
ndo, ra kundaa va ini ndo
xa'a takundi'i ña kuu kii ña
vaxi.
14 Ra Tachi Yii Ndioxi va
kuvi ña chindu'u to'o tu'un
xa'a yu, saa chi □kundaa va
ini ña xa'a takundi'i ña xa

yu, xi'in ña saña'a yu, ra
ndaña'a tu ña ña nuu ndo'o
va.
15 Ra takundi'i ña'a ña
iyoo nuu Tata yu Ndioxi, ra
ña'a yu'u ke xi'in va ra. Ra
ña kan va ke ndika'an yu
xi'in ndo ña ndaki'in Tachi
Yii Ndioxi ña iyoo nuu yu,
ra ndaña'a ña ña nuu ndo'o
va —kachi Jesús xi'in ndia
ita'an xi'in ra.

Ña suchi ini ra ña sii ini va nduu ña

16 Ra ndika'an Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra kachi ra
saa:
—Na kundaa ini ndo, chi
ndia salo'o ni va kii kumani,
ra küni ka vi ndo yu'u, ndi
su te xa na ya'a lo'o kii,
saa ra kuni tuku va ndo
yu'u, saa chi nuu iyoo Tata
yu Ndioxi va ke ku'un yu
—kachi Jesús.
17 Ra saa xa'a sava ndia
ita'an xi'in Jesús ndakatu'un
ta'an ndia kachi ndia saa:
—¿Ni ke kuni kachi tu'un
ña ka'an ra xi'in yo, ña kachi
ra, ña salo'o ni va kii kumani
ra küni ka yo ra, ra te xa
na ya'a lo'o kii, ra kuni tuku
va yo ra, ra ku'un tu ra nuu
Tata ra Ndioxi va kachi ra?
18 ¿Ra ni ke kuni kachi ra,
“ña salo'o ni va kii kumani”?
Kundäa va'a ini vi yo ni ke
ka'an ra —kachi ndia.
19 Ra kundaa va ini Jesús
ña kuni ndia ndakatu'un
ndia ra, ra saa ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—¿A xa'a ña ndika'an yu
xi'in ndo, ña salo'o ni kii
kumani ra küni ka ndo yu'u,
ra te xa na ya'a lo'o kii, saa
ra kuni tuku va ndo yu'u, ke
ndakatu'un ndo xa'a?
20 Ra ña ndaa ke ka'an yu
xi'in ndo, saa chi kusuchi ni
va ini ndo, ra kuaku ni va tu
ndo, ra na yuuvi yo'o tu tiaa
ni kusii ini va. Ra ña kusuchi
ni ini ndo, ra ndasama ña ra
nduu ña ña sii ini va.
21 Ta ku'va ndo'o iin ña'a
ña kaku se'e, chi te xa kuy-
achin kaku se'e ña, ra tiaa
ni va xa'ndia ña ini ña, ra
tixu'vi ni ña, ndi su te xa
ndi'i kaku ña lo'o, saa ra
ndakä'an ka vi ña xa'a ña
tixu'vi ña, chi xi'in se'e ña,
ña kaku kan va tiaa ni kusii
ini ña.
22 Ra mii saa ke ndo'o tu
ndo'o va; saa chi vichin va
ke kusuchi ni ini ndo, ndi
su te xa na nandiko tuku
yu kuni ndo, saa ra tiaa nii
va kusii ini ndo, ra ña kusii
nii ini ndo, ra ndia nii na
kuchüun kindiaa ña nda'a
ndo.
23 ’Ra kii kan, ra köo mii
ka ña ndakatu'un ndo yu'u
vi. Ra ña ndaa ka'an yu
xi'in ndo: saa chi xa mii va
Tata yu Ndioxi kuvi ra taxi
takundi'i ña nduku ndo nuu
ra xi'in kivi yu.
24 Ra ndia kii vichin, ra
ndia nii ña'a täan nduku ndo
xi'in kivi yu nuu tata yu, ra
na nduku ndo ña, ra ni'i va
ndo ña, ra saa ke kusii ni ka
va ini ndo —kachi Jesús.

Xa xakanaa va Jesús nuu ña yuuvi

25 Ra ndika'an Jesús xi'in
ndia ita'an xi'in ra kachi ra
saa:
—Takundi'i tu'un ña xa
ndika'an yu xi'in ndo,
ra xi'in tu'un ndichi va
ndika'an yu ña; ndi su vaxi
kii ra kä'an ka yu tu'un
ndichi xi'in ndo, chi kaxi

kaxi va ka'an yu xi'in ndo
xa'a Tata yu Ndioxi.
26 Ra te xa na xaa kii ña
nduku ndo ña kumani nuu
ndo xi'in kivi yu, ra kuäku
nda'vi ka yu nuu Tata yu
Ndioxi xa'a ndo,
27 chi xa ku'vi ni tu ini
mii va ra xini ra ndo'o, saa
chi ku'vi ni ini ndo xini ndo
yu'u, ra kandixa tu ndo yu'u
ña kee yu nuu va ra.
28 Ra nuu iyoo Tata yu
Ndioxi ke kee yu ña xaa yu
ña yuuvi yo'o va, ra vichin
ndakoo yu ña yuuvi yo'o,
ra nandiko yu kunu'u tuku
yu nuu Tata yu Ndioxi va
—kachi Jesús.
29 Ra saa ndika'an ndia
ita'an xi'in Jesús kachi ndia
saa xi'in ra:
—Vichin, ra kaxi ni va
ka'an kun xi'in ndi, ra nii
xiniñü'u ka kun tu'un ndichi
vi.
30 Ra vichin ke kundaa
kaxi ini ndi ña kundaa ini
kun xa'a takundi'i va ña'a,
saa chi va'a ni ndakatü'un vi
na yo'o, ra xa ka'an va kun
ña kuni na ndakatu'un na.
Ra xa'a ña kan ke kandixa
va ndi yo'o ña kee kun nuu
Ndioxi —*kachi ndia.
31 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—¿Ra ndia vichin vi ke
kandixa ndo yu'u?
32 Ra na kundaa ini ndo,
chi vaxi kii, ra xa mii
kii vichin kuvi va ña, ra
takundi'i ndo'o, ra kunu va
ndo kunu'u ndo ve'e ndo, ra
ndakoo mitu'un va ndo yu'u.
Ndi su xa saa kuïin mitu'un
vi yu, chi kuiin va Tata yu
Ndioxi xi'in yu.
33 Ra tu'un yo'o ke ka'an
yu xi'in ndo, ña va'a na kun-
daa ini ndo, chi nuu yu'u ke
ni'i ndo ña va'a koo xi'in va
ndo. Ra ña ndixa ke sando'o
ni va na ndo'o nuu ña yuuvi
yo'o; ndi su na kundiaa ini
ndo yu'u, saa chi yu'u, ra xa
xatiaa va yu nuu ña yuuvi
yo'o —kachi Jesús.

17

Ka'an Jesús xi'in Ndioxi xa'a ndia ita'an xi'in ra

1 Ra te ndi'i ndika'an Jesús
tu'un yo'o, ra saa ndoni'i ra
nuu ra chi ndivi, ra ndika'an
ra xi'in Ndioxi kachi ra saa:
—Tata, vichin ke ndixaa
kii ña na ndaña'a kun yu'u,
ra kuu se'e kun nuu yuvi ra
na kundaa ini na ña ka'nu
ni yu, ra ndaña'a tu yu'u va
yo'o nuu na, ra kundaa ini
na ña ka'nu ni kun.
2 Saa chi yo'o kuvi ra taxi
takundi'i ndiayu nda'a yu,
ña ka'ndia chiñu yu nuu
takundi'i na yuuvi, ra taxi yu
ña kutiaku takundi'i na taxi
kun nda'a yu ndia ndikaa
ndiku'un.
3 Ra ña va'a na ni'i na
ña kutiaku na ndia ndikaa
ndiku'un, kuvi ña xiniñu'u
kuni ta'an va'a na xi'in indaa
mitu'un yo'o va Tata Ndioxi,
ra ndaa, ra saa tu yu'u, ra
kuu Jesucristo ra ti'vi kun
xaa ña yuuvi yo'o va.
4 ’Ra xa ndaña'a va yu yo'o
nuu na yuuvi ña ka'nu ni
kun, xa'a ña xa saxinu yu
takundi'i chiñu ña xa'ndia
kun nuu yu sa yu.
5 Ra vichin ke na ndataxi
tuku kun ndiee ña xa xikuu
mii yu nda'a yu, Tata, xa ta

ku'va ndixiyo ndiee yu xi'in
kun ta kumani ka kukava
xa'a ña yuuvi yo'o.
6 ’Ra xa ndaña'a va yu
yo'o, nuu na ndakaxin kun
tiañu na yuuvi yo'o, ra
kuenda yo'o va kuvi na, ra
taxi kun na nda'a yu, ra
kandixa va na tu'un kun.
7 Ra vichin, ra takundi'i
ña'a ña taxi kun nda'a yu,
ra kundaa va ini na xa'a ña
ña kuu ña kuenda kun.
8 Ra tu'un ña taxi kun
nda'a yu ke saña'a va yu
na; ra xiin va na kandixa na
ña, ra kundaa kaxi va ini na
ña kee yu nuu iyoo kun, ra
kandixa tu na ña ti'vi kun
yu'u xaa va yu.
9 ’Ra xaku nda'vi yu nuu
kun xa'a takua na ita'an xi'in
va yu, ndi su xäku nda'vi vi
yu xa'a na yuuvi yo'o, saa
chi takua na taxi kun nda'a
va yu kuvi na ka'an yu xa'a
xi'in kun; saa chi kuenda
yo'o va kuvi na.
10 Ra takundi'i na ita'an
xi'in yu kuvi na kuu kuenda
va kun, ra takundi'i na kuu
kuenda yo'o, kuvi tu na
ita'an xi'in yu'u va; ra xa'a
ña xa na yo'o ke nduka'nu ni
tu yu'u va.
11 ’Yu'u, ra köo ka yu nuu
ña yuuvi yo'o, ndi su na yo'o,
ra kundee va na, ra yu'u tu
xa xaa koo xi'in yo'o va Tata
Ndioxi, ra yii. Ra na taxi kun
nda'a yu, ra na kondiaa kun
na xi'in kivi kun, ña kuu mii
ndiee, ra iin tu'un na kuu na
xi'in ta'an na, ta ku'va iyoo
yo'o xi'in yu'u.
12 Ra te ndixiyo yu xi'in
na taxi kun nda'a yu nuu
ña yuuvi yo'o, ra xi'in ndiee
va kun ke xindiaa yu na; ra
ndia nii na nindoñü'u sa yu,
chi takua ra xa iyoo tu'un
xa'a ndoñu'u va kuvi ra nin-
doñu'u, ra saa ke kuu va ña
va'a na xinu nuu tu'un kun
ña ka'an xa'a ra.
13 ’Ra vichin, ke nandiko
yu xaa yu nuu iyoo kun, ra
ña íin ka yu xi'in na nuu ña
yuuvi yo'o vichin, ke ka'an
ka yu tu'un yo'o xi'in va na,
ña va'a na kusii ini na ta
ku'va kusii ini yu'u.
14 Ra xa ndatu'un va yu
tu'un kun xi'in na ita'an xi'in
yu, ndi su na yuuvi yo'o
ra kundasi va na na, saa
chi süvi ka kuenda na yuuvi
yo'o kuvi na, ra saa tu yu'u
va chi süvi kuenda na yuuvi
yo'o kuvi yu.
15 Ra kä'an yu xi'in kun,
ña tava kun na ita'an xi'in
yu tiañu na yuuvi yo'o, chi
ña nduku yu nuu kun ke na
kondiaa kun na nuu tima'a
va.
16 Saa chi süvi ka kuenda
na yuuvi yo'o kuvi na, ra saa
tu yu'u va chi süvi kuenda
na yuuvi yo'o kuvi yu.
17 Ra xi'in ña ndaa ña kuu
mii kun ke, na ndakaxin kun
na, ña sachiñu na nuu kun,
saa chi tu'un kun ra ña ndaa
va kuvi ña.
18 Ra ta ku'va xa kun ña
ti'vi kun yu'u xaa yu nuu ña
yuuvi yo'o, ra saa ke sa tu
yu'u va, ña ti'vi yu na yo'o
ku'un na nuu na yuuvi yo'o.
19 Ra xa'a na yo'o ke
ndataxi yu mii yu nda'a
kun, ña va'a na ndasayii ña
ndaa ña kuu mii kun na.
20 ’Ndi su süvi takua xa'a
na yo'o ke ka'an yu xi'in kun,

chi ka'an tu yu xi'in kun
xa'a takundi'i na kandixa
yu'u, na ka'an ndoso na
ita'an xi'in yu nuu, kii ña
vaxi va.
21 Ra saa ke, iin tu'un
na nduu takundi'i va na, ta
ku'va iyoo yo'o xi'in yu'u,
Tata, ña kuu yo iin va, ra saa
ke na koo tu na yo'o va, ña
iin va na nduu na xi'in yo.
Ra saa ke va'a na kandixa na
yuuvi yo'o, ña ti'vi kun yu'u
xaa yu.
22 Ra ña ka'nu, ña taxi kun
nda'a yu kuvi ña ndataxi tu
yu'u va nda'a na yo'o, ña
va'a iin tu'un na nduu na, ta
ku'va iyoo yo'o xi'in yu'u, ña
kuu yo iin va.
23 Ra yu'u kuvi ra íin xi'in
na yo'o, ra yo'o kuvi tu ra
íin xi'in yu'u va, saa chi saa
ke va'a ndinuni ni kuta'an
na xi'in ta'an na, ña va'a na
kundaa ini na yuuvi yo'o, ña
ti'vi kun yu'u, xaa yu nuu ña
yuuvi yo'o, saa chi ku'vi ni
ini kun xini kun na, ta ku'va
ku'vi ini kun xini kun yu'u.
24 ’Ra na taxi kun nda'a yu
yo̱'o̱, Tata, ra kuni yu ña na
kundee na xi'in yu nuu koo
yu, ra saa ke va'a na kuni na
ña ka'nu, ña taxi kun nda'a
yu; saa chi yo'o kuvi ra xa
ku'vi ni ini xini yu'u te täan
kukava xa'a ña yuuvi yo'o vi.
25 Tata, yo'o kuvi ra xa
ña ndaku, ra na ndee nuu
ña yuuvi yo'o, ra xïni vi na
yo'o, ndi su yu'u, ra xini va
yu yo'o, ra na ita'an xi'in yu,
ra kundaa va ini na ña ti'vi
kun yu'u xaa yu.
26 Ra xa ndika'an va yu
xi'in na ita'an xi'in yu, yoo
kuvi kun, ra ka'an ka tuku
va yu xi'in na, yoo kuvi kun,
ra saa ke va'a na ku'vi ini
na kuni ta'an na ta ku'va
ku'vi ini kun xini kun yu'u,
ra kuiin tu mii yu xi'in va
na —kachi Jesús xi'in Tata ra
Ndioxi.

18

Tiin ndia Jesús ku'un ra xi'in na

1 Ra te ndi'i ndika'an Jesús
xi'in Ndioxi, ra saa ndaki'in
ra kua'an ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ra ndiya'a ndia iin
yuvi ña nani Cedrón. Ra
saa ndixaa ndia, iin nuu iyoo
itun kui'i, ra ikan xikundee
va ndia.
2 Ra xini tu ra Judas, ra
ndixiko ta'an xi'in Jesús va,
nuu iyoo itun kui'i kan, saa
chi kua'a ni va ichi ndixa'an
Jesús xi'in ndia ita'an xi'in
ra ikan.
3 Ra saa kuu, ra ndixaa
va ra Judas xi'in kua'a ni
ndia soldado ñuu Roma, ra
ndixaa tu ndia kumisio, ndia
ndiaa ve'e ñu'u ka'nu va, ra
ni'i ndia ichi xi'in itun, ra ni'i
tu ndia ñù'ù ña tuun nuu va
ndia; ra ndia kuna'nu nuu
ndia sutu, xi'in ndia fariseo
kuvi ndia, ti'vi ndia kumisio
kan ndixaa ndia.
4 Ra xa kundaa va ini
Jesús xa'a takundi'i tundo'o
ña ndo'o ra, ra saa kuyachin
ra nuu ndia ndixaa kan, ra
ndika'an ra xi'in ndia, kachi
ra saa:
—¿Yoo kuvi na nanduku
ndo? —kachi ra.
5 Ra saa ndakuiin ndia
kachi ndia saa:

—Jesús ra ñuu Nazaret va kuvi ra nanduku ndi —kachi ndia.

Ra saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa:

—Yu'u kuvi va ra —kachi ra.

Ra xa ita'an va ra Judas, ra ndixiko ta'an xi'in Jesús, xi'in ndia.

6 Ra te ndika'an Jesús xi'in ndia kachi ra saa: “Yu'u kuvi va ra”, kachi ra, saa ra iin ndiakua nandiko su'ma ndia, ra nduva ndia, ndia nuu ñu'u.

7 Ra saa nindakatu'un tuku va Jesús ndia, kachi ra saa:

—¿Yoo kuvi na nanduku ndo? —kachi ra.

Ra saa ndakuiin ndia, kachi ndia saa:

—Jesús, ra ñuu Nazaret va kuvi ra nanduku ndi —kachi ndia.

8 Ra saa ndika'an Jesús xi'in ndia kachi ra saa:

—Xa ndika'an va yu xi'in ndo, chi yu'u kuvi va ra. Ra tu yu'u va kuvi ra nanduku ndo, saa ra na tïin vi ndo, ndia ita'an xi'in yu, chi na saña ndia ku'un va ndia —kachi ra.

9 Ra su'va ke kuu, ña va'a ndixinu nuu tu'un ña ndika'an mii Jesús, te kachi ra su'va; “Na taxi kun nda'a yu, Tata, ra ndia nii na ndisandoñü'u yu”, kachi ra.

10 Ra saa tava ra Simón Pedro ichi ña ni'i ra, ra xa'ndia ra so'o kua'a iin tiaa ra nani Malco, ra ra xachiñu nuu sutu ra kuchee kuvi tiaa kan.

11 Saa ndika'an Jesús xi'in ra Pedro, kachi ra saa:

—Ndachikaa ichi kun, ini ñii nuu ndikaa ña. Saa chi tu xa Tata yu kuvi ra taxi ndiayu, ña ndo'o yu tundo'o yo'o, saa ra na ndo'o va yu ña —kachi Jesús.

Ndiaka na Jesús kua'an ra nuu sutu ra kuchee

12 Ra ra kuchee xa'ndia chiñu nuu ndia soldado ñuu Roma, xi'in takundi'i mii ndia soldado ra, xi'in ndia kumisio ndia ti'vi na judío kan ndixaa kuvi ndia tiin Jesús, ra katun ndia ra.

13 Ra saa ndakundiaka ndia ra kua'an ra xi'in ndia nuu ra Anás, ra kuu siso ra Caifás. Ra ra Caifás kan kuvi ra kuu sutu, ra kuchee nuu takundi'i ndia sutu kuiya kan.

14 Ra suvi mii ra Caifás kan kuvi ra ndika'an xi'in na judío, ña va'a ka va kita ña, ña na kuvi iin tiaa xa'a takundi'i na ñuu.

Tíse'e tu'un ra Pedro xa'a Jesús

15 Ra ra Simón Pedro, xi'in inka ra ita'an xi'in Jesús, ra ndikun ndia kua'an ndia sata ra. Ra xini ta'an va iin ra kan xi'in ra sutu kuchee kan, ña kan ke va'a ndiki'vi ra, ndia mii nuu ke'e ve'e ra sutu kuchee kan xi'in Jesús;

16 ndi su ra Pedro, ra chi ke'e va nindoo ra. Ra saa kanata ra ita'an xi'in Jesús, ra xinita'an xi'in sutu ra kuchee kan, ra ndika'an ra xi'in ña'a ña ndiaa ye'e korra kan, ña na taxi ña ya'a ra Pedro chi ini.

17 Ra saa ndika'an ña'a ña ndiaa ye'e kan xi'in ra Pedro, kachi ña saa:

—¿A su ta'an ndia ita'an xi'in tiaa yo'o, kuvi tu yo'o va? —kachi ña.

Ra saa ndakuiin ra Pedro,
kachi ra saa:
—Ü'un, süvi yu —kachi ra.
18 Ra ndia xachiñu nuu
ndia sutu, xi'in ndia kuu
kumisio ndiaa ve'e ñu'u, ra
ndaka'mi ndia ñu'u ndasaa
ndia ndita ndia, saa chi vixin
ni, ra ndichi tu ra Pedro va
xi'in ndia ndasaa ra.

Ndakatu'un sutu ra kuchee Jesús

19 Ra saa xa'a sutu ra
kuchee kan, ndakatu'un ra
Jesús xa'a ndia ita'an xi'in
ra, ra saa tu xa'a ña saña'a
ra yuvi va.
20 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Köo iin ña ndika'an se'e
yu, saa chi takundi'i ichi
ña ndixika yu saña'a yu na
ñuu yo Israel, ra ve'e ñu'u
na'nu xi'in ve'e ñu'u vali
va ndixika yu, ra nuu chitu
kua'a yuvi va saña'a yu na.
21 ¿Ra nichuun ke
ndakatu'un kun yu'u? Ra
va'a ka va na ndakatu'un
kun na xini so'o ña saña'a va
yu, saa chi na kan ra kundaa
va ini na, ni ña'a ke saña'a
yu na —kachi Jesús.
22 Ra te ndika'an Jesús
tu'un yo'o, saa ra ndikun
xakin va iin ra kumisio kan
xa'ndia nuu ra, ra ndika'an
ra kachi ra saa:
—¿Nichuun ndaa yu'u
kun, sutu ra kuchee?
—*kachi ra.
23 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Tu vä'a ndika'an yu, saa
ra ka'an xi'in yu ndia ña
kuu ña vä'a; ra tu mii ña
ndaku va ke ndika'an yu, saa
ra, ¿nichuun kani kun yu'u?
—kachi ra.
24 Ra saa ndati'vi ra Anás
kan Jesús kua'an ra chi
nuu ra Caifás, ra kuu sutu
kuchee nuu takundi'i ndia
sutu, ra nu'ni va Jesús
kua'an ra xi'in ndia.

Tise'e tu'un tuku va ra Pedro xa'a Jesús

25 Ra nani saa kuu ra
Pedro ndichi ra ndasaa ra
xi'in ndia nuu xixi ñu'u kan,
ra saa nindakatu'un na ra
kachi na saa:
—¿A su ra ita'an xi'in
tiaa yo'o, kuvi tu yo'o va?
—kachi na.
Saa ra tise'e tu'un tuku va
ra xa'a Jesús, ra ndika'an ra
kachi ra saa:
—Ü'un, süvi yu —kachi ra.
26 Ra saa ndika'an inka
tuku tiaa ra xachiñu nuu
sutu ra kuchee kan, ra kuu
ta'an ra xa'ndia ra Pedro
so'o kan, kachi ra saa:
—¿A su yo'o kuvi ra íin
xi'in tiaa yo'o, xini yu nuu
iyoo itun kui'i kan? —kachi
ra.
27 Saa ra tise'e tu'un tuku
va ra Pedro xa'a Jesús, saa
ra kana va chele.

Ndátáxi na Jesús nda'a ra Pilato

28 Ra saa kee na ve'e
ra Caifás xi'in Jesús, ra
ndakundiaka na ra kua'an
ra xi'in na chi ye'e chiñu
ka'nu, nuu ndikaa ra chiñu
kuchee, ra nani Pilato ra kee
ñuu Roma. Ra nani saa kuu
na, saa ra xa kua'an tuvi va,
ra ndixïin vi mii na judío
kan ki'vi na ndia nuu ke'e
ve'e chiñu ka'nu kan, saa chi
tu köo ra kuyakua na ra küvi
kuxini na viko pascua tuvi
na.

29 Xa'a ña kan ke kita ra
Pilato chi ke'e, ra ndika'an ra
xi'in na kachi ra saa:
—¿Ndia ña kuu kuachi xa
tiaa yo'o, ña kan ke taxi ndo
kuachi xa'a ra? —kachi ra.
30 Ra saa ndakuiin na
kachi na saa xi'in ra:
—Tu köo kuachi tiaa yo'o,
saa ra kä'an vi ndi xi'in kun
ña sayukun kun kuachi xi'in
ra —kachi na.
31 Ra saa ndakuiin ra Pi-
lato, kachi ra saa xi'in na:
—Ndaki'in ndo ra na
ku'un ra xi'in ndo, ra na
sandaku mii ndo kuachi
xi'in va ra, ta ku'va kachi
ndiayu ña iyoo nda'a va ndo
—*kachi ra.
Ra saa ndakuiin na kachi
na saa:
—Ndu'u, ra köo ndiayu
nda'a ndi ña ka'ni ndi ndia
nii yuvi na iyoo kuachi
—kachi na.
32 Ra xi'in tu'un ña
ndika'an na yo'o kuvi
ña ndixinu nuu tu'un ña
ndika'an Jesús, te ndika'an
ra ndia ku'va ke kuvi ra.
33 Ra saa nandi'vi ra Pilato
chi ini ve'e chiñu kan, ra
saa kana ra Jesús, ra ndin-
dakatu'un ra ra kachi ra saa:
—¿A yo'o kuvi ra kuu rey
na judío? —kachi ra.
34 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—¿A mii kun kuvi ra
ka'an tu'un ñaa xi'in yu, a
inka yuvi va xini so'o kun
ndika'an ña? —kachi Jesús.
35 Ra saa ndakuiin ra Pi-
lato, kachi ra saa:
—Süvi ra judío ta'an kun
kuvi yu'u. Chi mii na judío,
xi'in ndia sutu kuna'nu nuu
na ñuu va kun kuvi ndia
ndataxi yo'o nda'a yu. ¿Ra
ndia ña ku kuachi xa kun?
—*kachi ra.
36 Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Yu'u, ra süvi nuu ña yu-
uvi yo'o ke xa'ndia yu chiñu;
chi tu yo'o kuvi nuu xa'ndia
yu chiñu, saa ra na ita'an
xi'in yu, ra kanita'an va na
xi'in na judío ta'an yu xa'a
yu. Ndi su süvi nuu ña yu-
uvi yo'o ke xa'ndia yu chiñu
—*kachi ra.
37 Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in Jesús, kachi ra saa:
—¿Saa ra, rey kuvi ndixa
va kun? —*kachi ra.
Ra saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Xa mii kun ndika'an ña
kuu yu rey va. Ra xa'a ña
yo'o ke kaku va yu, ra xa'a
ña yo'o ke, xaa tu yu ña
yuuvi yo'o va, ña va'a na
ka'an yu xa'a ña ndaa xi'in
na yuuvi. Ra takundi'i na
kandixa ña ndaa, ra kandixa
tu na tu'un ña ka'an yu
xi'in va na —*kachi ra.
38 Ra saa ndika'an ra Pilato
kachi ra saa, xi'in Jesús:
—¿Ndia ña kuvi ña ndaa?
—kachi ra.
Ra te ndi'i ndika'an ra
tu'un yo'o, saa kanata ra chi
ke'e ra ndika'an ra xi'in na
judío, kachi ra saa:
—Ndia nii kuachi tiaa yo'o
köo ndani'i yu.
39 Ndi su ndo'o, ra yuna'a
va ndo ña saña ndika ndo
iin tiaa ndia ñú'u ve'e kàà ta
kuiya, ta kuiya ña ndatava
ndo viko pascua; ¿ra a kuni
ndo tu na saña ndika yu, ra
kuu rey nuu ndo'o na judío?
—*kachi ra.

40 Ra saa iin siso siso
ndika'an tuku va na, kachi
na saa:
—¡Säña kun ra ñaa! ¡Chi
na saña kun ra Barrabás va!
—*kachi na.
Ra ra Barrabás kan, ra ra
kui'na va kuvi ra.

19

Nditia'ndia chiñu ña na kuvi Jesús

1 Ra saa xa'ndia ra Pilato
chiñu ña na kani na Jesús,
xi'in ñii ndo'o ña ñu'u kàà
nuu.
2 Ra saa xava'a ndia sol-
dado kan iin tivi ìñu̱ ña
ku'un Jesús, ra saa chikaa
ndia ña xini ra, ra san-
dakundixi ndia ra iin kapa
ña kua'a tuun.
3 Ra ka'an ndia xi'in ra
kachi ndia saa:
—¡Ka'nu ni yo'o, ra kuu
rey na judío! —kachi ndia.
Saa ra xakin tu ndia
xa'ndia nuu va ra.
4 Ra saa kanata tuku ra
Pilato, ra ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
—Koto'ni ndo, chi xa yo'o,
xaa tiaa yo'o nuu ndo, ra
na kundaa ini ndo, chi ndia
nii kuachi ra köo ndani'i yu
—*kachi ra.
5 Ra saa kanata Jesús nuu
na, ra xa ndikaa va iin tivi
ìñu̱ xini ra, ra xa ndixi tu
ra iin kapa ña kua'a tuun
va. Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in na, kachi ra saa:
—¡Koto'ni ndo, chi xa yo'o
íin tiaa yo'o! —*kachi ra.
6 Saa ra te xini ndia
kuna'nu nuu ndia sutu xi'in
ndia kuu kumisio ndiaa ve'e
ñu'u ka'nu kan Jesús, ra saa
xa'a ndia iin koko'o nda'yu
ndia, kachi ndia saa:
—¡Takaa ra nda'a cruz!
¡Takaa ra nda'a cruz!
—kachi ndia.
Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndaki'in ndo'o ra, ra
takaa ndo ra nda'a cruz, saa
chi köo kuachi ra ndani'i yu
—*kachi ra.
7 Ra saa ndakuiin ndia
judío kuna'nu kan kachi
ndia saa xi'in ra:
—Ndu'u, ra kuu mii ndi iin
ndiayu, ra ta ku'va kachi mii
ndiayu ndi ke xiniñu'u kuvi
va ra, saa chi ka'an ra, ña
kuu ra se'e Ndioxi —*kachi
ndia.
8 Ndi su ta xini so'o ra Pi-
lato ña ndika'an ndia tu'un
yo'o, saa ra ndiyu'vi va'a ka
va ra.
9 Ra saa nandi'vi tuku
ra chi ini ve'e chiñu, ra
ndika'an ra xi'in Jesús kachi
ra saa:
—¿Ndia mii kuu ñuu kun?
—*kachi ra.
Ndi su ndia nii tu'un
nindäkuiin Jesús yu'u vi ra.
10 Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in Jesús, kachi ra saa:
—¿Nichuun ndakuïin kun
yu'u yu? ¿A kundäa ini kun
ña iyoo ndiayu nda'a yu ña
takaa yu yo'o nda'a cruz,
ra iyoo tu ndiayu nda'a yu
ña saña ndika yu yo'o va?
—*kachi ra.
11 Saa ndakuiin Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Ndia nii chiñu küvi
ka'ndia kun xa'a yu, tu süvi
Ndioxi nditaxi ndiayu nda'a
kun; ndi su tiaa ra ndataxi
yu'u nda'a kun, ra chee ni ka
va kuachi ra kan —*kachi ra.
12 Ra saa xa'a ndi'i va'a
ka va ini ra Pilato, ña kuni
ra saña ra Jesús; ndi su

ndia judío, ra ndia ndiee ka
nda'yu va kuvi ndia, kachi
ndia saa:
—¡Tu na saña kun tiaa
ñaa, saa ra kuëe ita'an mani
vi kun xi'in ra tata chiñu
César! ¡Saa chi takundi'i
na kuni kuu rey, ra xi'in ra
kan va ke ki'vi na kuachi!
—kachi ndia.
13 Ra te xini so'o ra Pi-
lato tu'un ña ka'an ndia, ra
saa tava ra Jesús chi ke'e,
ra ndakundu'u ra nuu tiayu
ka'nu, tu íin nuu ke'e ve'e
chiñu ka'nu kan, ra Gabata
ke nani yuu savi ña chikaa
na nuu ñu'u nuu iin tiayu
kan, ra tu'un Gabata ra tu'un
hebreo va kuvi ña.
14 Ra mii ka'ñu kii ña xa'a
na xa nduvi na ña ndatava
na viko pascua ke ndika'an
ra Pilato xi'in na judío kan,
kachi ra saa:
—¡Yo'o, íin ra kuu rey ndo!
—*kachi ra.
15 Ndi su ndia kan ra ndia
ndiee ka nda'yu va kuvi
ndia, kachi ndia saa:
—¡Tava ra! ¡Tava ra! Na
ku'un ra kutakaa ra nda'a
cruz —kachi ndia.
Ra saa ndika'an ra Pilato
xi'in ndia, kachi ra saa:
—¿A kuni ndo, ña katakaa
yu ra kuu rey ndo nda'a
cruz? —*kachi ra.
Ra saa ndakuiin ndia
kuna'nu nuu ndia sutu kan,
kachi ndia saa:
—Ndu'u, ra köo inka rey
nuu ndi, chi xa iyoo va ra
César —*kachi ndia.
16 Ndia saa ra ndataxi ra
Pilato Jesús nda'a va ndia,
ra saa ndakundiaka ndia sol-
dado kan Jesús kua'an ra
xi'in ndia, ña katakaa ndia
ra nda'a cruz va.

Katakaa na Jesús nda'a cruz

17 Ra saa kanata Jesús nuu
ñuu Jerusalén kan, ra ka-
soko ra cruz ra kua'an ra
xi'in ndia iin nuu nani leke
xini ndii, ra Gólgota ke kachi
tu'un yo'o, tu'un hebreo.
18 Ra ikan katakaa ndia
ra nda'a cruz, ra katakaa tu
ndia, inka uvi tiaa va xi'in
ra; ra iin ndia katakaa ndia
nda'a cruz tu ndichi xiin
ra xixiyo, ra tun íin ma'ñu,
katakaa ndia mii Jesús va.
19 Ra saa xa'ndia ra Pilato
chiñu ña na tiaa ndia nuu
iin vitu lo'o, ra chindu'u ndia
ndia nu xini cruz, tu takaa
Jesús nda'a, ra su'va ke
kachi tu'un ña tiaa ndia nuu
nu: “Jesús ra ñuu Nazaret,
ra kuu rey na judío”, kachi
ña.
20 Ra kua'a ni va mii na
judío ka'vi tu'un yo'o, saa
chi nuu katakaa na Jesús,
ra yachin nuu ñuu va kuvi
ña, ra uni nuu tu'un ke tiaa
ndia nuu vitu lo'o kan: tu'un
hebreo, xi'in tu'un griego,
xi'in tu'un latin.
21 Ra saa ndika'an ndia
sutu kuna'nu nuu na judío
xi'in ra Pilato, kachi ndia
saa:
—Tata, na kä'an tu'un ñaa
“rey na judío”; chi va'a ka
va na chindu'u kun, “ra yo'o
ku ra ka'an ku rey na judío”
—*kachi ndia.
22 Saa ndakuiin ra Pilato
yu'u ndia, kachi ra saa:
—Tu'un ña tiaa yu, ra xa
ña tiaa yu kuvi va ña —kachi
ra xi'in ndia.
23 Ra te ndi'i katakaa ndia
soldado kan Jesús nda'a
cruz, ra saa ndaki'in ndia
tikoto ra, ra ndata'vi ndia

ña kumi ña'ñu, ra kumi
kuvi ndia, ra iin iin ña'ñu
ndaki'in va ndia. Ra saa
ndaki'in tu ndia tikoto kani
ña xindikaa tixi tikoto va ra,
ra tikoto kan, ra köo tiku ña
chi iin kuu yu'u ña ra iin saa
ndia sukun va ña.
24 Ra saa ndika'an ndia
soldado kan xi'in ta'an ndia,
kachi ndia saa:
—Na ndäta yo ña, chi
va'a ka va na ke'e ta'an
yo xa'a ña, ra kuni yo yoo
kuvi yo kuchuun ndaki'in
ña, —kachi ndia.
Ra su'va va ke kuu ña
va'a ndixinu nuu tu'un
Ndioxi ña ka'an kachi su'va:
"*Ndata'vi na tikoto yu xi'in
ta'an na, ra ke'e ta'an tu na
xa'a va ña", kachi ña. Ra
mii saa ndixa ke xa va ndia
soldado kan.
25 Ra yachin nuu iin cruz,
nuu takaa Jesús ndichi si'i ra
xi'in ku'vi ña, ra saa tu ña
María yasi'i ra Cleofas, xi'in
ña María Magdalena va.
26 Ra te xini Jesús si'i ra
xi'in ra ita'an xi'in ra, ra
ku'vi va'a ini ra xini ra, ña
ndita yachin na kan, ra saa
ndika'an ra xi'in si'i ra, kachi
ra saa:
—Nana, ñaa va ndichi se'e
kun —*kachi ra xi'in ña.
27 Ra te ndi'i, saa ndika'an
tu ra xi'in ra ita'an xi'in va
ra, kachi ra saa:
—Ñaa ndichi si'i kun
—*kachi ra.
Ra mii kii kan kuanu'u va
si'i Jesús, xi'in ra ita'an xi'in
ra ve'e ra ña kondiaa ra ña.

Ndixi'i Jesús

28 Ra te ndi'i kuu ña yo'o,
ra xa kundaa va ini Jesús, ña
xa ndixinu nuu takundi'i va
chiñu xa ra, ra saa ndika'an
ra, kachi ra saa:
—Ichi ni ini yu —*kachi
ra.
Ra tu'un yo'o ke ndika'an
ra, ña va'a na xinu nuu tu'un
Ndioxi ña ka'an xa'a ra, ndia
te yachi vi.
29 Ra yachin kan va ndichi
iin xiko'o ña ñu'u ndutia iyá;
ra saa chindaxi ndia soldado
kan, iin ko'ndo cha'ma, ra
chindu'u ndia ña xini iin
itun, ra satandiaa ndia ña
yu'u ra.
30 Ra te ndi'i xi'i Jesús ndu-
tia iyá kan, ra saa ndika'an
ra, kachi ra saa:
—Xa saxinu yu nuu
takundi'i va chiñu —*kachi
ra.
Ndia saa ra nduviko sukun
ra, ra ndixi'i va ra.

Tuvi iin ra soldado kàà ndiko nuu kindika Jesús

31 Ra mii kii ña kana viko
pascua kan ke, xa xa'a tu na
xanduvi na ña ndakindiee
na kii yii, ra ndiküni ndia
judío ña kutakaa ka ndia,
katakaa ndia nda'a cruz kii
kan, ña kan ke ndixa'an ndia
ndika'an ndia xi'in ra Pilato,
ña na ka'nu ra si'in ndia
takaa nda'a cruz, ra kama
na kuvi ndia, ra va'a nuu iki
kuñu ndia nda'a cruz.
32 Ra saa kee ndia soldado
kan ndixa'an ndia ndixa'nu
ndia si'in iin ra takaa xiin
Jesús, ra saa ndixa'nu tu
ndia si'in ra takaa chi inka
xiyo va.
33 Ra saa kuyachin tu ndia
soldado kan nuu tanii Jesús,
ra xa ndixi'i va ra xini ndia,
ndia saa ra ndixä'nu ka vi
ndia si'in ra.
34 Ra saa tuvi iin ndia
soldado kan kàà ndiko nuu

kindika Jesús, ra kee nii, ra
kee tu tiakuii va kindika ra.
35 Ra ra ndakani xa'a ña
yo'o, ra ña xini nuu ra kuu
va, kuvi ña ndatu'un ra xa'a,
ra ña ndaa ni va kuvi ña,
saa chi mii ra kuvi ra kundaa
ini, ña kuu ña ña ndaa va;
ra ña kan ke xiniñu'u na
kandixa tu ndo'o va ña.
36 Ra su'va ke kuu, ña va'a
ndixinu nuu tu'un Ndioxi ña
ka'an kachi su'va: “Ndia nii
iki ra kä'nu na”, kachi ña.
37 Ra ndixinu tu nuu tu'un
Ndioxi ña ka'an kachi su'va
va: “Kuni na, iin tiaa ña tuvi
na kàà kindika ra”, kachi
ña.

Nduxin na Jesús

38 Ra te ndi'i kuu takundi'i
ña yo'o, ra saa ndixa'an ra
José ra ñuu Arimatea, nduku
ra ndiayu nuu ra Pilato, ña
na ndataxi ra iki kuñu Jesús
nda'a ra, ra nduxin ra ña, ra
ra xita'an xi'in Jesús kuvi tu
ra José kan va, ndi su xita'an
se'e va ra xi'in Jesús, saa chi
ndiyu'vi va ra nuu na judío,
ra saa taxi ra Pilato ndiayu
nda'a ra, ra saa ndixa'an ra
ndaki'in ra iki kuñu Jesús,
kua'an ña xi'in va ra.
39 Ra saa ndixaa tu
ra Nicodemo ra ndixa'an
ndatu'un xi'in Jesús, iin ñuu
te yachi va, ra ni'i ra ku'va
oko uxi kilo ichi xa'an tami,
ña ndikava nuu, xuxa itun
tu nani mirra xi'in, ra saa tu
ichi itun, tu nani áloes va.
40 Ra saa ndakuta'an ra
José xi'in ra Nicodemo, ra
ndaki'in ndia iki kuñu Jesús,
ra chikaa ndia ichi ña xa'an
tami sata ña, ra ndasuvi
ndia ña iin tikoto kani, chi
xa saa yuna'a va na judío
kan, xa na xi'in ta'an na te
nduxin na na.
41 Ra mii nuu katakaa na
Jesús nda'a cruz ke, ndikaa
iin yoso nuu iyoo itun kui'i,
ra nuu iyoo itun kui'i kan ke,
ndichi iin yavi xaa ña täan
kundikaa ndia nii, ndii ini.
42 Saa ra ndia ini yavi
kan va, chikaa ndia iki kuñu
Jesús, saa chi xa ninumi ni
va, xa'a kii ña ndakindiee na
judío.

20

Kii ña ndatiaku Jesús

1 Ra ña'a ni domingo, kii
ña ki'in xa'a semana te ku-
mani ka kana kua'a xa'a
ndivi, ke kee ña María, ña
kee ñuu Magdala ndixa'an
ña xito'ni ña, yu'u yavi nuu
chikaa na iki kuñu Jesús. Ra
te ndixaa ña, ra xa ndixiku-
tia'a va yuu chee ña ndasi
yu'u yavi kan xini ña.
2 Ra saa nandiko ña,
ra xinu ña ndixa'an ña
ndatu'un ña xi'in ra Simón
Pedro ra xita'an xi'in Jesús,
ra saa tu xi'in inka ra xita'an
xi'in Jesús ra ku'vi ni ini ra
xini va ra, ra kachi ña saa
xi'in ndia:
—Ndixa'an va na ndatava
na iki kuñu Tata yo ini yavi
kan, ra kundäa ini yo, ndia
mii ndixa'an na ndiaka na
ña —*kachi ña.
3 Ra saa ndaki'in ra Pe-
dro xi'in inka ra xita'an
xi'in Jesús kan kua'an ndia
kuto'ni ndia ini yavi kan.
4 Ra xinu uvi saa va ndia
kua'an ndia; ndi su ndiee ni
ka va xinu inka ra xita'an
xi'in Jesús kan, nuu ra Pe-
dro, ra ra kan kuvi ra, kama
ka ndixaa va yu'u yavi kan.

5 Ra saa ndakandiee ra
xito'ni ra ini yavi kan, ra
ndia tikoto ña xisukun va
Jesús ke ndee xini ra, ndi su
ndikï'vi vi ra ini yavi kan.
6 Ra saa ndikun tu ra
Simón Pedro va ndixaa ra
yu'u yavi kan, saa ra ndikun
ndiki'vi ra ini yavi kan
kua'an va ra, ra ndia tikoto
va ke ndee xini tu ra kan va;
7 ra xini tu ra tikoto ña
xisuvi xini Jesús va ndee ña,
ndi su xa vivii va ndata'nu
ña, ra xa ndee siin va ña.
8 Saa ra ndiki'vi tu ra
xita'an xi'in Jesús, ra inuu
ndixaa yu'u yavi kan va, ra
xini ra ña kuu kan, saa ra
kandixa va ra ña ndatiaku
Jesús.
9 Ra ta kumani ka ku'un
ndia nuu iin yavi kan, ra
täan kundaa kaxi vi ini ndia
xi'in tu'un Ndioxi, ña ka'an
xa'a Jesús, ña xiniñu'u nda-
tiaku ra.
10 Ndia saa ra nandiko
ndia xita'an xi'in Jesús,
kuanu'u ndia ve'e va ndia.

Ndita Jesús nuu ña Maria ña kee ñuu Magdala

11 Ra ña María nindoo
yu'u yavi chi ke'e, xaku va
ña, ra nani saa kuu ña xaku
ña, ra saa ndakandiee ña
xito'ni ña ini yavi kan.
12 Saa ra xini va ña uvi
ndia tatun Ndioxi, ndia ndixi
tikoto yaa, ra iin ra ndu'u chi
nuu xikandu'u xini Jesús, ra
inka tu ra ndu'u chi nuu
ndixiyo xa'a va ra.
13 Ra saa nindakatu'un
ndia ña, kachi ndia saa:
—¿Nichuun xaku kun,
Nana? —kachi ndia xi'in ña.
Ra saa ndakuiin ña, kachi
ña saa:
—Tata va yu kuvi ra
ndaki'in na kua'an xi'in na,
ra kundäa ini yu, ndia mii ku
nuu chikaa na ra —*kachi
ña.
14 Ra sakan saa kuu ña
ka'an ña, ra saa ndikokuiin
ña ndakuto'ni ña, ra xini
ña íin Jesús ikan, ndi su
nindäkuni ña ra.
15 Ra saa nindakatu'un
Jesús ña kachi ra saa:
—¿Nichuun xaku kun,
Nana? ¿Ra yoo kuvi na
nanduku kun? —*kachi ra
xi'in ña.
Ra va'a ra ndiaa itun kui'i
kan va kuvi ra ndika'an xi'in
ña ká'án ña, ra saa ndika'an
ña kachi ña saa xi'in ra:
—Tata, tu yo'o va kuvi
ra kua'an ra xi'in, ra na
ndatu'un va kun xi'in yu
ndia mii ku nuu chikaa kun
ra, ra va'a ku'un yu ndaki'in
yu ra ku'un ra xi'in yu
—*kachi ña.
16 Saa ra ndika'an va Jesús
xi'in ña, kachi ra saa:
—¡María! —*kachi ra.
Ra saa ndikokuiin ña
ndakuto'ni ña nuu ra, ra
ndika'an ña tu'un hebreo
xi'in ra, kachi ña saa:
—¡Raboni! —ra Maestro
ke kachi tu'un yo'o.
17 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ña kachi ra saa:
—Saña yu'u, ra ndï'i ini
kun chi íin ka va yu xi'in
ndo, saa chi kuni ka va
kunu'u yu nu Tata yu. Ra ña
xiniñu'u sa kun ke, na ku'un
kun ndatu'un kun xi'in ndia
ñani yu, saa chi ku'un va
yu nuu Tata yu, ra Tata tu
ndo'o va kuvi ra, ra kuu ra
Ndioxi yu, ra Ndioxi tu ndo'o
va kuvi ra —*kachi ra.

18 Ra saa ndixa'an ña María, ña ñuu Magdala ndatu'un ña xi'in ndia xita'an xi'in Jesús, ña xa xini va ña ra, ra ndika'an ra tu'un kan xi'in ña, kachi ña xi'in ndia.

Ndita Jesús nuu ndia xita'an xi'in ra

19 Ra te xa kuñuu suvi mii kii, ña ki'in xa'a semana kan ke, ndakuta'an takundi'i ndia xita'an xi'in Jesús ndee ndia, ra ndasi tuun va ye'e ve'e nuu ndee ndia, xa'a ña iyu'vi ndia nuu na judío ta'an ndia. Ra saa xaa Jesús ve'e nu ndee ndia, ra xikundichi ra mañu ndia, ra ndika'an ra xi'in ndia kachi ra saa:

—Ña va'a, na koo xi'in ndo —*kachi ra.

20 Ra te ndi'i ndika'an ra tu'un yo'o xi'in ndia xita'an xi'in ra, ra saa ndiña'a ra nda'a ra xi'in kindika ra nuu ndia. Ra kusii ka vi ini ndia, te xini ndia ra.

21 Ra saa ndika'an tuku Jesús xi'in ndia, kachi ra saa:

—Ña va'a na koo xi'in ndo. Ra ta ku'va xa Tata yu Ndioxi ña ti'vi ra yu'u xaa yu yo'o, ra saa ke xa tu yu'u va, ña ti'vi yu ndo'o ku'un ndo vichin —*kachi ra xi'in ndia.

22 Ra te ndi'i ndika'an Jesús tu'un yo'o, ra saa tivi ra tachi yu'u ra, chi nuu ndita ndia ra ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:

—Ndaki'in ndo Tachi Yii Ndioxi.

23 Ra yuvi na saka'nu ini ndo xa'a kuachi, ra saka'nu tu ini Ndioxi va xa'a kuachi na; ra tu na köo ka'nu ini ndo xa'a kuachi na, saa ra köo ka'nu tu ini Ndioxi va xa'a kuachi na —*kachi ra xi'in ndia.

Ndiakua xini ra Tomás nuu takue'e Jesús saa vi ndixinu ini ra

24 Ndi su ra Tomás, ra ka'an na kuu kuati, ra xita'an xi'in ndia xita'an xi'in Jesús, ña xikuu ndia uxi uvi, ra köo ra ndixiyo xi'in ndia te ndixaa Jesús nuu ndia.

25 Ra saa ndika'an ndia sava, ndia xita'an xi'in Jesús xi'in ra, kachi ndia saa:

—*Xini va ndi, tata yo Jesús —*kachi ndia.

Ra saa ndakuiin ra kachi ra saa, xi'in ndia:

—Tu na küni yu, nda'a ra nuu ña'a ndiñani clavo, ra tüvi yu, nduku nda'a yu yavi nuu xindo'ni ña, ra tüvi tu yu nda'a yu, kindika ra nuu kaan na yavi, saa ra kandïxa vi yu —*kachi ra.

26 Ra saa kuu ndiya'a una kii, ra ndakuta'an tuku va ndia xita'an xi'in Jesús ndee ndia iin ve'e, ra xa ndu'u va ra Tomás xi'in ndia. Ra kutu ka vi ndasi ye'e ve'e kan ndee ndia, ndi su ndiki'vi va Jesús, ra xikundichi ra ma'ñu ndia, ra ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:

—Ña va'a, na koo xi'in ndo —*kachi ra.

27 Ra saa ndika'an ra xi'in ra Tomás, kachi ra saa:

—Kuyachin, ra tuvi kun nduku nda'a kun, yavi nu xindo'ni clavo nda'a yu, ra kuni kun, ra na tuvi tu kun, nda'a kun kindika yu nuu kaan va na; ra na küu kun tiaa ra xïin kandixa, chi va'a ka va na kuu kun iin tiaa ra kandixa —*kachi ra.

28 Saa ndika'an ra Tomás, kachi ra saa:
—¡Tata mii yu, Ndioxi mii yu kuvi yo'o! —kachi ra xi'in Jesús.
29 Saa ndika'an Jesús xi'in ra, kachi ra saa:
—Tomás, ña xini kun yu'u va ke kandixa kun. Ndi su va'a ni ka va kee yuvi na küni yu'u, ra kandixa na yu'u —kachi ra xi'in ra.

Tu'un yo'o ke ka'an nichuun ke tiaa ra Juan tutu yo'o

30 Ra kua'a ni ka va ña xitu'un xa Jesús, xini ndia xita'an xi'in ra, ra ndikä'yu ndi'i vi ña nuu tutu yo'o.
31 Ndi su ndika'yu va tu sava ña xitu'un ña xa ra, nuu tutu yo'o, ña kan ke va'a na kandixa ndo Jesús, ña kuu ra, ra ndikaxin Ndioxi sakaku na yuuvi yo'o, ra ra yo'o kuvi se'e Ndioxi va, ra na kandixa ña'a, ra ni'i va na ña kutiaku xi'in ra, ndia ndikaa ndiku'un.

21

Ndita Jesús nuu uxa ndia xita'an xi'in ra

1 Ra te ndi'i kuu takundi'i ña yo'o, saa ndita tuku va Jesús nuu ndia xita'an xi'in ra, chi nuu ndikaa mini ra nani Tiberias. Ra su'va ke xa ra te ndita ra nuu ndia:
2 ra saa kuu ra Simón Pedro, ndu'u ra xi'in ra Tomás, ra ka'an na kuu kuati, xi'in ra Natanael, ra ñuu Caná ña ndikun ndiaa chi Galilea, xi'in ndia se'e ra Zebedeo, xi'in inka uvi ndia xita'an xi'in Jesús.
3 Ra saa ndika'an ra Simón Pedro, xi'in ndia kachi ra saa:
—Na ku'un yu kachi'i yu —kachi ra.
Ra saa ndakuiin ndia, kachi ndia saa:
—Ku'un va ndi xi'in kun —kachi ndia xi'in ra.
Ra saa kee ndia ndixa'an ndia nandaa ndia itun xika nuu mini, ndi su ñuú kan, ra iin niñuu ndaa va ndixika ndia, ndi su ndia nii tiaka ndinï'i ndia.
4 Ra te xa kua'an tuvi, saa ndixaa Jesús yu'u tiakuii kan, ra ndia xita'an xi'in ra, ra nindäkuni vi ndia ra ña kuu ra Jesús.
5 Ra saa ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:
—Ndia kuachi, ¿a täan tiin ndo lo'o tiaka kaxi yo? —*kachi ra.
Ra saa ndakuiin ndia, kachi ndia saa:
—Köo va'a vi ri —*kachi ndia.
6 Saa ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:
—Sako'ni ndo inu ndo, chi xiin kua'a itun ñaa, ra ni'i va ndo ri —*kachi ra.
Ra saa sako'ni ndixa va ndia inu ndia, ra tiaa ni va kua'a tiaka sakaku'un ña, ra nii ndikundiëe ndia tava ndia ña, ini tiakuii kan.
7 Saa ra ndika'an va iin ra xita'an xi'in Jesús, ra ku'vi ni ra xini ra, kachi ra saa xi'in ra Pedro:
—¡Tata yo Jesús va kuvi ra! —*kachi ra.
Ra ta xini so'o ra Simón Pedro tu'un kan, saa ra ndikun ndakundixi va ra tikoto ra, ra ndava ni'ni ra ini tiakuii kan kua'an ra ndakita'an ra xi'in Jesús va.

8 Ra ndia sava kan nindoo
vaxi xi'in itun kan va, ra
ndia kañu'u va ndia inu ndia
vaxi ndia, saa chi iin chitu
ndaa va ña xi'in tiaka; ra
ku'va iin ciento metro ka vi
ke kumani, ra saa ndakoyo
ndia yu'u mini kan.
9 Ra te nuu su'va ndia itun
kan, ra saa xini ndia ña
va'a ka vi nindu'va tikayu
ñù'ù, ra xa ndu'u va iin tiaka
yatan ri nuu ña, ra saa tu
xita va.
10 Saa ndika'an Jesús xi'in
ndia, kachi ra saa:
—Kua'an ki'in ndo, tiaka ri
sakan tava ndo —*kachi ra.
11 Ra saa nandaa ra Pedro
ini itun kan, ra saa kañu'u
ra inu kan; ra kita ra xi'in
ña ndia chi nuu ichi. Ra
iin chitu ndaa ña xi'in tiaka
kan, ra na'nu ka vi ri, ra saa
ndaka'vi ndia ri, ra iin ciento
uvi xiko uxi uni vi kuvi ri, ra
va'a ni vee ni va ri, ndi su
nindäta vi inu kan xi'in ri.
12 Ra saa ndika'an Jesús
xi'in ndia, kachi ra saa:
—Na'a ndo, ra kasini ndo
—*kachi ra.
Ra ndia nii ndia xita'an
xi'in Jesús, ndixändiee ini
ña ndakatu'un ndia yoo kuvi
ra, saa chi xa kundaa va ini
ndia, ña kuu ra Jesús.
13 Ra saa ki'in Jesús xita, ra
taxi ra ña nda'a ndia, ra saa
tu tiaka va.
14 Ra xa ichi uni va
ke ndita Jesús nuu ndia
xita'an xi'in ra, ña ndatiaku
ra vichin.

*Ndakatu'un Jesús ra
Simón Pedro uni ichi*

15 Ra te ndi'i sasini ndia,
ra saa nindakatu'un Jesús ra
Simón Pedro, kachi ra saa:
—Simón, se'e ra Jonás, ¿a
ku'vi ni ka ini kun xini kun
yu'u, nuu ndia sava yo'o?
—*kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra Pedro,
kachi ra saa:
—Tata, xa kundaa ini mii
va kun, ña ku'vi ni va ini yu,
xini yu yo'o —*kachi ra.
Ra saa ndika'an Jesús,
kachi ra saa xi'in ra:
—Saa ra kondiaa ndikachi
vali sana yu —*kachi ra.
16 Ra saa nindakatu'un
tuku va Jesús ra Pedro, ichi
ña uvi, kachi ra saa xi'in ra:
—Simón, se'e ra Jonás, ¿a
ku'vi ni ini kun xini kun
yu'u? —*kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra Pedro,
kachi ra saa:
—Ku'vi va ini yu xini yu
yo'o, Tata, ra xa kundaa tu
ini mii va kun, ña ku'vi ni ini
yu xini yu yo'o —*kachi ra.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ra, kachi ra saa:
—Saa ra na kondiaa va
kun ndikachi vali sana yu
—*kachi ra.
17 Saa ra nindakatu'un
tuku va Jesús ra Pedro, ichi
ña uni, kachi ra saa xi'in ra:
—Simón, se'e ra Jonás, ¿a
ku'vi ni ini kun xini kun
yu'u? —*kachi ra.
Saa ra kusuchi va ini ra
Pedro, ña xa ndixinu uni ichi
ndakatu'un Jesús ra, xa'a ña,
a ku'vi ini ra xini ra ra. Ra
saa ndakuiin ra, kachi ra
saa:
—Tata, mii kun kuvi ra
kundaa ini xa'a takundi'i va
ña, ra kundaa va ini kun, ña
ku'vi ni va ini yu xini yu yo'o
—*kachi ra xi'in Jesús.
Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ra, kachi ra saa:

—Saa ra kondiaa ndikachi vali sana yu —*kachi ra.

18 Saa ndika'an ka Jesús xi'in ra Pedro, kachi ra saa:

—Ña ndixa ke ka'an yu xi'in kun: chi te ndixiyo itia kun, ra va'a ndakundixi mii va kun tikoto kun, ra ndixika kun chi nuu kuni mii va kun, ndi su te xa na kuto'o kun, ra ndia nda'a va kun sandakaa kun, ra inka va na sandakundixi tikoto yo'o, ra kundiaka na yo'o, ku'un kun nuu küni kun ku'un va kun —*kachi ra.

19 Ña yo'o ke ndika'an Jesús xi'in ra Pedro, ña va'a na kundaa ini ra, ndia ku'va ke ka'ni na ra, ra xi'in ña kuvi ra ke ndasaka'nu ni ka va ra Ndioxi.

Ra te ndi'i ndika'an Jesús tu'un yo'o, ra saa ndika'an ka ra xi'in ra Pedro, kachi ra saa:

—Kundikun yu'u —*kachi ra.

Ka'an Jesús xa'a ra xita'an xi'in ra ra ku'vi ni ini ra xini ra xi'in ra Pedro

20 Ra te ndikokuiin ra Pedro ndakuto'ni ra, ra saa xini ra ndikun ra xita'an xi'in Jesús, ra ku'vi ni ini ra xini ra, kua'an ra sata ndia. Ra ra yo'o kuvi tu ra nindakatu'un Jesús, te xindee ndia xixini va ndia, ta kachi ra su'va: “¿Yoo ku na ndataxi yo'o, nda'a na saa ini, Tata?” —*kachi ra.

21 Ra saa ndika'an ra Pedro kachi ra saa, xi'in Jesús:

—Tata, ¿ni ke ndo'o tu ra yo'o? —*kachi ra.

22 Saa ndakuiin Jesús, kachi ra saa xi'in ra:

—Tu kuni yu kutiaku ra, ra kutiaku va ra, ndia kii te na ndiko yu kixi tuku yu ña yuuvi yo'o va, ¿ra ni ke ndo'o yo'o ndi'i ini kun? Na kundikun yu'u va —*kachi ra.

23 Ra xa'a ña kan ke, ndindutia ndoso tu'un nuu takundi'i na ndikun sata Jesús, ña küvi ra xita'an xi'in Jesús yo'o. Ndi su ndikä'an Jesús ña küvi ra, chi su'va va ke kachi Jesús: “Tu kuni yu kutiaku ra, ra kutiaku va ra, ndia te na ndiko tuku yu kixi yu ña yuuvi yo'o va, ¿ra ni ke ndo'o yo'o, ndi'i ini kun?”, kachi ra.

24 Ra mii ra xita'an xi'in Jesús yo'o, kuvi ra ndakuiin va xa'a ña yo'o, ra suvi mii ra kuvi tu ra tiaa va ña. Ra kundaa va ini ndi, chi mii ña ndaa va ke ka'an ra.

25 Ra iyoo kua'a ni ka va ña xa Jesús, ra tu ta iin, ta iin ña nditiaa na, saa ra kïta vi nuu iinii saa ña yuuvi yo'o, kundee tutu ña tiaa na. Saa iyoo va ña.

Tutu ña ndakani xa'a chiñu ña xa ndia ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo

Ndakani tuku ra Lucas nuu ra Teófilo xa'a Jesús

1 Tata Teófilo, nuu tutu ña
ti'vi yu ndixaa nda'a kun ke
ndakani yu nuu kun xa'a
takundi'i ña xa Jesús xi'in ña
saña'a ra te sakan xa'a su'va
ra xi'in chiñu ra,
2 ra iin saa ndia kii te
ndakuita ra kuanu'u ra ndiví
va. Ra te kuni ka kunu'u
ra ndivi ke xiniñu'u ra Tachi
Yii ra ña ndakoo ra ndiayu
nda'a ndia ndikaxin ra.
3 Ra suvi nuu mii ndia
kan ke ndita ra kua'a ni
ichi, ña va'a na kundaa ini
ndia ña ndixa ke ndatiaku
va ra. Ra uvi xiko ka kii
ke ndixika ra ndakani ka
ra nuu ndia xa'a ichi nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu.

Ka'an Jesús xa'a Tachi Yii Ndioxi ña kixi

4 Ra saa kuu iin kii
ndakuta'an takundi'i ndia
xita'an xi'in Jesús ndee ndia
xi'in ra, ra saa ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Këe yachi ndo ku'un ndo
inka ñuu; chi takua mii
ñuu Jerusalén yo'o va ke,
na kundee ndo kundiatu ndo
ña saxinu Iva yu Ndioxi ña
ndika'an ra xa'a, ra ndika'an
tu yu'u va xa'a ña xi'in ndo.
5 Ra ña ndixa ke chi ra
Juan, ra xi'in tiakuii va
sakuchi ra na yuvi, ndi su
ndo'o, ra xi'in Tachi Yii
Ndioxi va ke ndakuchi ndo
soo ndia'vi kii vichin —kachi
Jesús xi'in ndia.

Ndakuita Jesús kuanu'u ra ndivi.

6 Ra saa kuu iin kii nin-
dakatu'un ndia ndakuta'an
ndee kan Jesús kachi ndia
saa xi'in ra:
—Tata, ¿a ndia vichin ke
ndixaa tiempo ña ka'ndia
kun chiñu nuu yoo, na Israel
yo'o, ña nduu tuku yo iin
ñuu ka'nu ña xa'ndia nuu
mii? —kachi ndia xi'in ra.
7 Ra saa ndakuiin Jesús
kachi ra saa xi'in ndia:
—Xiniñü'u kundaa vi ini
ndo'o xa'a ña chituni Iva yo
Ndioxi sa ra, chi indaa mii
va ra kuvi ra kundaa ini xa'a
ña, ra ama ke sa ra ña, ra
ndia kii ke sa tu ra ña.
8 Ndi su ndo'o, ra te
xa ná nduxínu Tachi Yii
Ndioxi sata ndo, ra saa vi ke
ndaki'in ndo ndiee Ndioxi;
ra ka'an ndoso ndo xa'a
yu nuu takundi'i na ñuu
Jerusalén, xi'in nuu na ñuu
ña ndikun ndiaa Judea, xi'in
nuu na ñuu ña ndikun ndiaa
Samaria, xi'in nuu takundi'i
ñuu ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o —kachi Jesús xi'in ndia.
9 Ra te ndi'i ndika'an Jesús
tu'un yo'o xi'in ndia, saa
ra ndakuita ra kuanu'u ra
ndivi va, ra ixto'ni ndia saa
ndisa'vi ra tiañu viko kua'an
va ra.
10 Ra iin kua'an ini ndia
ixto'ni ndia chi ndivi ndíta
ndia, ña kua'an Jesús, saa
ra tu'va xaa va uvi tiaa ndia
ndixi tikoto yaa xikundita
ndia xi'in ndia.
11 Ra ndika'an ndia xi'in
ndia kachi ndia saa:

—Ndo'o, ndia ñuu Galilea, ¿nichuun ke iin kuạ'ạn ini ndo ixtondiaa ndo ndivi ndíta ndo? Ra na kundaa ini ndo chi iin ta ku'va kuu ña kua'an Jesús chi ndivi, ra iin saa ke kuu tu te xa na nandiko ra kixi tuku va ra —*kachi ndia xi'in ndia.

Ndkaxin ndia xita'an xi'in Jesús ra Matías ña ndaki'in ra nuu ra Judas

12 Ra saa kee ndia xita'an xi'in Jesús iku ña nani Olivo, kuanu'u ndia ñuu Jerusalén. Ra takua yachin iku kan va ke ndixa'an ndia xi'in Jesús te kuanu'u ra ndivi, saa chi na judío ra ndixïyo ndiayu nda'a na ña kaka kani ni na kii yii ña ndakindiee na.

13 Ra te ndaxàà ndia ñuu Jerusalén, ra saa ndindi'vi ndia iin ve'e toto ña sukun, ra ve'e chi ninu ke xindokoo ndia ndakundee ndia. Saa chi ikan ku nu xikandu'u ra Pedro, xi'in ra Jacobo, xi'in ra Juan, xi'in ra Andrés, xi'in ra Felipe, xi'in ra Tomás, xi'in ra Bartolomé, xi'in ra Mateo, xi'in ra Jacobo se'e ra Alfeo, xi'in ra Simón ra xita'an xi'in na yuvi xika kuachi xi'in gobierno, xi'in ra Judas se'e inka tiaa ra xinani Jacobo.

14 Ra iin ndisaa ichi va ndakuta'an ndia xi'in ta'an ndia ña ka'an ndia xi'in Ndioxi, saa chi iin yu'u va ndia; ra ndakuta'an tu sava na si'i va xi'in ndia, ra saa tu ña María, si'i mii Jesús, xi'in ndia ñani va ra.

15 Saa kuu iin kii ra ndakuta'an ku'va ciento oko yuvi ndee na, ra saa ndakundichi ra Pedro ma'ñu na, ra ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

16 —Ñani yo, xa kundaa ini takundi'i va yo ña ndo'o Jesús saa chi mii va ra Judas, ra xita'an xi'in yo kuvi ra xinuu nuu na saa ini ta ndixa'an na tiin na Tata yo. Ra saa ke kuu va ña va'a ndixinu nuu tu'un Ndioxi ña ndika'an Tachi Yii Ndioxi xi'in ra rey David xa'a ra Judas.

17 Ra ra Judas kan, ra xi'in yoo ke xindia'vi ndiaa va ra, ra iin chiñu xindiso tu ra xi'in va yo.

18 (Ra xi'in xu'un ña kị̄'in ra xa'a Jesús ña ndixiko ra ra ke sata ra iin ñu'ú. Ra te ndi'i, ra nuu ñu'u kan ke ndakava ndiee ra, ra ndịkạạn tixi ra, ra iin ndakoyo yaa va ña'a ini ra.

19 Ra te kundaa ini takundi'i na ndéé ñuu Jerusalén xa'a ña ndo'o ra, ra saa nduku na kivi ñu'u kan, ña ndakunani ña Acéldama, ra tu'un mii na, ra "Yoso nuu ndixitia nii" ke kachi tu'un yo'o.)

20 Ra iin ta'vi lo'o nuu tutu Salmo ka'an tu'un Ndioxi kachi ña saa xa'a ra:

Ve'e ra, ra ve'e vichi va na nduu ña,
ra ndia nii yuvi ná kundëe ini ña.
Ra ka'an ka tu ña kachi ña su'va va:
Ra inka yuvi tu na ndaki'in chiñu nuu va ra, kachi ña.

21 'Ra vichin ke ndakaya kua'a ni tiaa ndee ndia yo'o, ra sava ndia yo'o ra xa yachi vi ke ita'an ndia xi'in yo, saa

chi xa xita'an va ndia xi'in
yo ta ndixika Jesús xi'in yo,
22 ra xini tu ndia te sakuchi
ra Juan Jesús va, ra xini
nuu tu ndia ta ndakuita ra
kuanu'u ra ndivi va. Ra iin
ndia yo'o kuvi ndia xiniñu'u
kana kuta'an xi'in yo, ra saa
ke va'a ndatu'un ndia xi'in
yuvi xa'a ña ndatiaku Jesús.
—kachi ra Pedro xi'in na.
23 Ra saa ndika'an na xa'a
uvi tiaa, ndia ndaki'in chiñu.
Ra iin ra nani José Barsabás,
ra ka'an tu na ña nani ra
Justo va; ra iin tu ra nani
Matías va.
24 Ra saa ndika'an na xi'in
Ndioxi kachi na saa:
—Tata, yo'o kuvi ra xíni̱
ndia ku'va ke iyoo nima
takundi'i yuvi; ra kuni̱ ndi
na taxi kun ku'va nuu ndi,
ra na kundaa ini ndi ndia
iin ndia yo'o kuvi ndia
ndakaxin kun,
25 ña ndaki'in ndia chiñu
ña ndakoo ra Judas, ra
ndakita'an ndia xi'in ndi,
saa chi ra Judas, ra ndakava
va ra xi'in kuachi ra, ra
kua̱'a̱n ra chi nuu xiniñu'u
ku̱'u̱n va ra —kachi na xi'in
Ndioxi.
26 Ra saa xa'a ndia sasiki
ndia xi'in iin ña'a, ña taxi
ku'va nuu ndia, ra kun-
daa ini ndia yoo kuvi ra
ndakundichi. Ra te ndi'i xa
ndia saa, saa ra chi nuu ra
Matías va kindoo ña'a kan;
ndia saa ra ndakuta'an ra
xi'in ndia uxi iin kan, ra iin
nduu ra xi'in va ndia.

2

Kii ndixinu Tachi Yii Ndioxi

1 Saa kuu ra nditiandiaa va
kii ña koo viko Pentecostés,
ra ita'an kuiti takundi'i va
na kandixa Jesús ndéé na iin
ve'e.
2 Ra tu'va iin nini'i va xa'a
□kuu chi ndiví, ra iin ta □kuu
te ndiee ni vaxi tachi, iin saa
xa'a kuu, ra saa ndu̱xínu̱ ña
ini ve'e nuu ndéé na, ra iin
nini'i xa'a kuu ve'e kan.
3 Ra iin ta ku'va íin yaa
ñù'ù, saa iyoo ña ndixinu
sata ta iin ta iin na.
4 Ra saa ndaki'in takundi'i
na Tachi Yii Ndioxi, ra xa'a
na □ka'an na inka nuu tu'un,
ra ta iyoo mii tu'un ña taxi
Tachi Yii Ndioxi nda'a na
ka'an na, ke ndika'an va na.
5 Ra kii kan, ra kua'a ni
na judío na □kandixa ndi-
nuni Ndioxi, na ndéé iinii
saa kuvi ña yuuvi ndi̱xa̱a̱ ña
ndasaka'nu na Ndioxi ñuu
Jerusalén, viko Pentecostés
xa ta ku'va yuna'a va na.
6 Ra te xini so'o yuvi kan
ña iin níní'i kuu ra saa xa'a
ndakaya kua'a ka vi na ña
xini so'o na ni ke kúú ve'e
kan, ra nii kundäa ini na ni
ke sa vi na, saa chi □xini so'o
na ña ka'an yuvi na ndee
ve'e kan ta'an tu'un ña ka'an
ta iin iin na ndixaa kan.
7 Ra iin kua̱'a̱n ini na ndita
na, ra ndakanda ka vi ini na,
ra ka'an na xi'in ta'an na,
kachi na saa:
—¿Ni ke yo'o? ¿Ra a
süvi va na ñuu Galilea kuvi
takundi'i yuvi yo'o?
8 ¿Ra ni chuun ke va'a
□ka'an na tu'un ña ka'an yo,
tu'un ka̱ku yo? ¿Ra ndixaa
ke xa̱ na ña sakua'a na ña?
9 Ra iinii kuvi va ke kee
yoo, na xaa yo'o vichin; saa
chi yoo yo'o ra Partia va
kee yo, ra sava tu na ke̱e

Media va, ra sava tu na kẹe Elam va, xi'in na kee
Mesopotamia, xi'in na kẹe
Judea, xi'in na kẹe Capado-
cia, xi'in na kẹe Ponto, xi'in
na kẹe Asia,
10 ra saa tu na kẹe Frigia,
na kẹe Panfilia, na kee
Egipto, ra saa tu na kẹe
África, ña ndikaa chikan ka
nuu ndikaa ñuu Cirene; ra
saa tu na kẹe ñuu Roma
na xaa ndakundee yo'o,
ra nduu na judío xi'in yo
vichin, ra saa tu mii yo na
kuu judío va;
11 Ra sava tu na kee ñuu
Creta xi'in ñuu Arabia. Ra
xini so'o takundi'i yo ña
ka'an yuvi na ñú'u ve'e
yo'o ta'an tu'un ña ka'an
ta iin iin yo. Ra ka'an na
xa'a ña va'a, ña nduvi ña
xa Ndioxi —kachi na xi'in
ta'an na.
12 Ra ndakanda ka vi ini na
ra nii nï'i na ni ke kachi na,
ra saa ka'an na xi'in ta'an
na kachi na saa:
—¿Ni ke kuni kachi
takundi'i ña kuu yo'o
vichin? —kachi na.
13 Ra sava tu na xasiki va,
ra ka'an na kachi na saa:
—Tiäa so'o ndo ña kuu
yu'u vi na, saa chi na xí'í va
kuvi na —kachi na.

Ndataxi ra Pedro nuu na xa'a ichi Ndioxi

14 Ra saa ndakundichi ra
Pedro xi'in ndia uxi iin ndia
ita'an xi'in ra, ra ndika'an
ra xi'in takundi'i yuvi na
ndakaya ndita kan, kachi ra
saa:
—Ndo'o, na ta'an yo, na Is-
rael, xi'in takundi'i na ndee
ñuu Jerusalén yo'o, ra na
tiaa ni so'o ndo ña ka̱'a̱n
yu xi'in ndo vichin, ra na
kundaa ini ndo xa'a ña kúú
yo'o.
15 Saa chi ndu'u, na ndee
yo'o vichin, ra süvi na xí'í
kuvi ndi, ta ku'va kachi sava
ndo, chi vichin ra sakan kaa
ìi̱n ixtiaan va kuvi ña.
16 Ra na kundaa ini ndo
xa'a ña kúú yo'o vichin, chi
yo'o ke xinu nuu tu'un
ña ndika'an Ndioxi xi'in ra
Joel, ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, te kachi ra
su'va:
17 Yu'u, ra kuvi Ndioxi ndo
kuvi ra ka'an xi'in
ndo;
saa chi te xa ninumi ndi'i
xa'a ña yuuvi,
ra ti'ví yu Tachi Yii yu
ña kuxinu ña sata
takundi'i yuvi;
ra takuu na kuvi se'e tiaa
ndo xi'in na kuvi se'e
si'i ndo,
ra kuniñu'u yu na ña ka̱'a̱n
na tu'un yu xi'in yuvi;
Ra se'e vali ndo kuvi na tuvi
nuu kuni na ña kúni̱
yu;
ra na na'nu kuvi na taxi yu
xani nuu va.
18 Saa chi kii kan kuvi ña
saxinu yu Tachi Yii yu
sata na xa chiñu nuu
yu, na si'i xi'in ndia
tiaa,
ra ka'an na tu'un yu xi'in
takundi'i yuvi.
19 Ra sa yu ña iyo ni kuu nuu
ndivi ni̱nù kuni na;
ra kuni tu na kua'a ni ña kuu
nuu ñu'ú va:
saa chi kuni na takuu ña kuu
nii xi'in ña kuu ñù'ù
xi'in ña kuu i'ma.
20 Ra ñu'ù, ña túu̱n ndu'u
ndivi,

ra kuñaà va nuu ña,
ra yoo, ri ye'e te ñuu kuvi ri nduu nii va tu,
ra te xa na ndi'i ya'a takundi'i ña yo'o,
ra saa vi ke tiạndiaa kii ká'nu,
ña kuu kii ña sandakú yu kuachi xi'in na yuvi yo'o.
21 Ra takundi'i na ̃ka'an xi'in yu ña chindiee ta'an yu xi'in na,
ra sakaku va yu na, ̃kachi Ndioxi,
kachi ra Joel ndika'an ra.
22 ’Ra xa'a ña kan ke na tiaa so'o ndo'o na ñuu Israel ña kạ'ạn yu xi'in ndo vichin xa'a Jesús ra kẹe ñuu Nazaret: Ra xa kundaa va ini ndo chi Jesús, ra ndiee Ndioxi va ke ndixiyo xi'in ra; ña kan ke va'a xạ ra kua'a ni ña va'a xi'in ña ndichi, xi'in ña xitu'un.
23 Ndi su ndo'o, ra na tiin va kuvi ndo ra, ra ndataxi ndo ra nda'a na yuvi kuachi, ra katakaa na ra nda'a cruz ndixi'i ra. Ra na kundaa ini ndo chi ña ndo'o ra saa, ra süvi ña ndikuu sana kuvi ña, chi xạ ndiayu mii Ndioxi va ke ndo'o ra saa.
24 Ndi su ndatiaku va ra xa Ndioxi, saa chi mii va Ndioxi kuvi ra sakaku ra nda'a ña ndii, chi köo ndiayu nda'a ña ndii ña ka'ndia ña chiñu nuu ra.
25 Ra süvi tu'un chi'ña kuvi ña yo'o, chi ña ndixa ke ̃ndatiaku va Jesús, ra xa xina'a vi ke ndikạ'an ra rey David xa'a Jesús, ña ndika'an ra xi'in Tata ra Ndioxi kachi ra su'va:
Iin ndisaa kii xíní yu Tata yo Ndioxi ña ínúú ra ichi nuu yu;
ña kan ke kuayü'vi vi yu ndia nii ña'a, saa chi íin va ra chi xitia kua'a yu ña ndiaa ra yu'u.
26 Ra xa'a ña kan ke iyoo sii ni va ini yu, ra ̃ndasaka'nu yu Tata yu xi'in yu'u yu,
ra nii ndï'i tu ini va yu xa'a ña ̃ndo'o yu, saa chi mii va Tata yu kuvi ra ̃ndiaa ini yu;
27 chi xa ̃kundaa va ini yu ña täxí kun kindoo yu kundikaa yu nuu ñú'u na ndii;
ra nii täxí kun ña tia'yu tu iki kuñu va yu, saa chi ra yii va kuvi yu.
28 Ra yo'o kuvi ra ndiña'a nuu yu, Tata Ndioxi,
ndia ña kuvi ichi va'a kụ'ụn yu, ichi nuu kutiaku yu
iin ndisaa kii; ra kusiì ni ini yu, saa chi koo yu xi'in kun nuu iyoo kun, kachi Jesús xi'in Ndioxi, ̃kachi ña tiaa ra rey David xina'a —*kachi ra Pedro xi'in yuvi kan.
29 Ra saa ndakani ka ra Pedro nuu na xa'a tu'un yo'o kachi ra saa:
—Na ta'an yo ndaki'in xini ndo xi'in tu'un yo'o, chi xa'a Jesús va ke ndika'an ra rey David tu'un yo'o, ra süvi xa'a mii ra kẹ ndika'an ra ña, saa chi ra xii xikua yo David, ra xikuu rey, ra ndixi'i va ra, ra

íin yavi nuu ninduxin na ra
vichin va.
30 Chi ra rey David, ra ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
va ke xikuu ra, ña kan ke
va'a kundaa ini ra ña kin-
doo Ndioxi xi'in ra xa'a se'e
xikua ra, saa chi se'e xikua
ra kan kuvi ra kuu Cristo,
ña ka'ndia ra chiñu, ra
ndakundu'u ra tiayu ka'nu,
tu xindu'u mii ra rey David.
31 Ra ra rey David kan, ra
xa ta iyoo ña xini nuu va
ra iyoo ña, ña ndatiaku ra
ndikaxin Ndioxi. Ña kan ke
ndika'an ra ña kundikäa ra
tixi ñu'ú, ra nii iki kuñu ra
tiä'yu, kachi ra.
32 Ra ra ndika'an ra xa'a
kan kuvi mii Jesús, ra ndati-
aku xa Ndioxi vichin va. Ra
ndu'u kuvi ndia ndixa xini
ña ndatiaku ra.
33 Ra nadaa ra ndivi
ndakundu'u ra xitia kua'a
Ndioxi ña xa'ndia ra chiñu
vichin; ra ndaki'in ra Tachi
Yii nda'a Tata ra, ra ti'vi ra
ña xaa ña sata ndi vichin,
ra ta ku'va kindoo ra ke xa
va ra. Ña kan ke va'a xini
ndo, ra xini tu so'o va ndo
takundi'i ña kuu yo'o vichin,
ra mii va Jesús kuvi ra xa
ña.
34 Ra na kundaa ini ndo,
chi süvi ra rey David kuvi
ra ndindaa ndivi, chi Jesús
va kuvi ra nandaa ndivi ña
ndakundu'u ra xi'in Ndioxi
vichin. Ra ndika'an va tu ra
rey David ña káchí ra saa:
Su'va kachi Tata yo Ndioxi
xi'in Iva yu:
Na'a, koo kun chi xitia kua'a
yu,
35 ra va'a sandi'i yu xa'a
takundi'i na iyoo
kuachi xi'in kun,
kachi ra ndika'an ra
xina'a.
36 'Ra xa'a ña kan ke
xiniñu'u ni na kundaa ini
takundi'i ndo'o, na ta'an
yo Israel, chi mii Jesús, ra
katakaa ndo nda'a cruz kan
kuvi ra taxi Ndioxi ña kuu
ra Tata yo, ra kuu tu ra ra
sakaku yoo va —kachi ra
Pedro xi'in na.
37 Ra te xini so'o na ña
kachi ra Pedro saa xi'in na,
saa ra iin ndiakua ndakava
ini na, ra saa ndika'an na
xi'in ra Pedro ra ndika'an tu
na xi'in ndia ita'an xi'in va
ra, káchí na saa:
—Ñani yo, ¿ni ke sa ndi
vichin? —kachi na.
38 Saa ndika'an ra Pedro
xi'in na kachi ra saa:
—Nandiko ini ndo xa'a
kuachi ndo, ra kuchi ndo
tixi ndiee Jesucristo, ra saa
ke koo ká'nu ini Ndioxi xa'a
kuachi ndo, ra taxi tu ra
Tachi Yii ra ña koo ña xi'in
va ndo.
39 Chi mii va Ndioxi kuvi
ra kindoo ña ti'ví ra Tachi
Yii ra kixi ña sata ndo xi'in
sata se'e ndo, ra saa tu sata
takundi'i yuvi na iyoo xika
ka nuu va ra; ra saa tu na
kuni mii Ndioxi kana ra kixi
nuu va ra, chi taxi tu ra
Tachi Yii ra koo xi'in na kan
va —kachi ra Pedro xi'in na.
40 Ra ndataxi ni ka va
ra Pedro nuu na, saa chi
iin ndaa ra nindeè ra ña
ndika'an ra xi'in na, ña
kachi ka ra saa:
—Sakaku ndo mii ndo
nuu tundo'o ña vaxi nuu
takundi'i na yuvi ña'a na
ndee vichin —kachi ra xi'in
na.
41 Ra kii kan ra ku'va uni
mil kuvi yuvi na ndixinu

ini tu'un ña ndika'an ra Pedro, saa ra chichi va na, ra ndakuta'an na xi'in na ndíkuⱨn ichi Jesús.

42 Ra ndinuni ka vi ini na ña sakua'a na nuu ndia xita'an xi'in Jesús, ra vii ka vi ndixiyo na xi'in ta'an na, ra iin ndakuta'an kuiti va na ña ta'vi na ixta xixi na xi'in ta'an na, ra iin tu'un kuvi tu na ña ka'an na xi'in Ndioxi va.

Su'va ke ndixiyo na nuu va'a ndaki'in ichi Jesús

43 Ra kua'a ka vi ña ndichi xi'in ña xitu'un xá ndia xita'an xi'in Jesús xini yuvi kan, ra ndakanda ka vi ini na xa'a ña xa ndia.

44 Ra takundi'i na ndakundikun Jesús ra vii ka vi ita'an na; ra ndata'vi na takundi'i ña'a ña iyoo nuu na xi'in ta'an na.

45 Ra ixiko na ña'a ña kuu mii na ra ndata'vi na xu'un xi'in ta'an na, ta ku'va iyoo mii ña kumani nuu va na.

46 Ra iin takundi'i kii va ndakuta'an na ve'e ñu'u ka'nu, ra iin ndisaa kii tu ndakuta'an na ña ta'vi na ixta xixi na xi'in ta'an va na, ra kusii ka vi ini na ña xixi na xi'in ta'an na, ra ndinuni ka vi ini na xá na ña.

47 Ra ndasaka'nu ka vi na Ndioxi; ra iin takundi'i va na ñuu xíni mánⱨ ña'a; ra iin ndisaa kii va ndúkuá'ⱨ na ve'e ñu'u, chi na xiniñu'u kaku sa Ndioxi, ra kaku va na.

3

Nduva'a iin ra küvi kaka

1 Saa kuu iin kii, ra ku'va kaa uni xikuaa ke ndaki'in ra Pedro xi'in ra Juan kuⱨ'ⱨn ndia ve'e ñu'u ka'nu ña kⱨ'ⱨn ndia xi'in Ndioxi, hora ña xa yuna'a na judío ña xa'an na ve'e ñu'u ka'an na xi'in Ndioxi.

2 Ra iyoo iin ye'e ve'e ñu'u ka'nu kan ña nani Ye'e Nduvi, ra iin takundi'i kii xa'an na chindu'u na iin ra nda'vi nduchi'ña küvi kaka ndia kii te kaku ra, ña ndakan ra nuu na xa'an ve'e ñu'u kan.

3 Ra te xini ra nduchi'ña kan ña kuyachin ra Pedro xi'in ra Juan ña kua'an ki'vi ndia ye'e nuu ndu'u ra, ra saa xa'a ra ndakan ra xu'un nuu ndia.

4 Ra saa iin kaxi kaxi ndakoto'ni ndia nuu ra, ra ndika'an ra Pedro xi'in ra kachi ra saa:

—Koto'ni nuu ndi —kachi ra xi'in ra.

5 Saa ra ndakoto'ni va'a ra nuu ndia, ña ndiatu ini ra nⱨ'ⱨ ra lo'o xu'un sa ndia.

6 Ra saa ndika'an ra Pedro xi'in ra kachi ra saa:

—Köo xu'un ni'i yu sani'i yu yo'o, ndi su ña iyoo nuu yu ra taxi va yu ña nda'a kun: Xi'in ndiee Jesucristo ra ñuu Nazaret, xa'ndia chiñu yu nuu kun ña na ndakundichi kun kaka kun —kachi ra xi'in ra.

7 Ra saa tⱨin ra Pedro nda'a kua'a ra nduchi'ña kan ra ndakani ndichi ra ra, saa ra ndikun ndakoo va ndiee xa'a ra, ra saa tu leke sukun xa'a va ra.

8 Ra saa ndakundichi ra, ra xa'a ra xika ra, ra ndikun ndiki'vi ra ini ve'e ñu'u kan kua'an ra xi'in va ndia, ra iin ndáva ra ra kandita ra kuⱨ'ⱨn ra, ña kusii ni ini

ra, ra ̱ndasaka'nu ka vi ra
Ndioxi.
9 Ra xi̱ni takundi'i yuvi
na ndee ve'e ñu'u ka'nu
kan ña xa va'a ̱xika ra, ra
̱ndasaka'nu ka vi ra Ndioxi.
10 Ra ndakanda ka vi ini
na ra ndiyu'vi ka vi na, xa'a
ña ndo'o tiaa kan xini na,
saa chi ra xíni̱ va na kuvi ra,
chi ra kan kuvi ra xindu'u
ndakan ye'e ñu'u ka'nu ña
nani Ye'e Nduvi kan va.

Ichi uvi ̱ka'an ra Pedro
xi'in na xa'a Jesús

11 Ra tiaa ra ndu̱va'a kan,
ra iin tutuun va ita'an xi'in
ra Pedro xi'in ra Juan xika
ndia, ra iin ̱ndakanda ini
takundi'i yuvi kan, xinu na
kua'an na nuu ndita ndia, ra
nuu ndíta ndia kan ke nani
Ye'e to̱sò ña kuu kuenda ra
Salomón.
12 Ra ta xini ra Pedro ña
ndixaa ni yuvi nuu ndita
ndia, ra saa ndika'an ra xi'in
na kachi ra saa:
—Na ta'an yo Israel,
¿nichuun ke ̱ndakanda ni
ini ndo xíní ndo ndu'u xa'a
ña ndu̱va'a tiaa yo'o? ¿Ra
nichuun ke xito'ni ni ndo
nuu ndi ra a ndu'u va kuvi
ndia yii, ndia iyoo ndiee
ña sanda'a ndi ra, ra va'a
ndakaka ra, tuvi ndo? Ra
na kundaa ini ndo chi süvi
ndu'u kuvi ndia ndisanda'a
ra.
13 Chi Ndioxi ra ka'nu, ra
xindikun, ra Abraham, xi'in
ra Isaac, xi'in ra Jacob ndia
kuu xii xikua yo, kuvi ra
ndasa chee Jesús ra kuu se'e
ra, ra ra yo'o kuvi ra tiin ndo
ndataxi ndo nda'a na chiñu
va, ra nditäxi ndo sa̱ña̱ ra, ta
kuni ra Pilato ña sa̱ñá ra ra.
14 Ra na kundaa ini ndo
chi ra yo'o kuvi ra yii, ra
va'a, ra ndixïin ndo ka'an
ndo xa'a ra ña saña ra. ¡Chi
ra xa'ni ndii va ndika'an ndo
xa'a ndisaña,
15 ra ra ̱taxi ña tiaku yo
xa'ni va ndo! Ndi su sanda-
tiaku va Ndioxi ra, ra ndu'u
kuvi ndia xini ña ndixa ke
ndatiaku va ra.
16 Ra xa'a ña ̱kandixa ndi
Jesús ña iyoo ndiee va ra
ke, va'a nduva'a iinii saa tiaa
yo'o, ta ku'va kaa mii ra iin
ra vichin va.
17 ’Ra xa kundaa ini yu,
na ta'an yo, chi xa'a ña
ndikundäa ini ndo ndia
tiaa kuvi ra ña kan va ke
ndakuta'an ndo xi'in na
kuna'nu nuu ndo ra xa'ni
ndo ra.
18 Ndi su su'va ke kuu,
ña va'a saxinu Ndioxi nuu
tu'un ña ndika'an ra xi'in
takundi'i na ndika'an tu'un
yu'u ra xina'a, ña ti'vi ra
iin tiaa kixi sakaku na yuuvi
yo'o, ra xiniñu'u ndo'o ni ra
kachi ra xi'in na.
19 Ra xa'a ña kan ke na
nandiko ini ndo xa'a kuachi
ndo, ra ndakundikun ndo
Ndioxi, ra saa ke sandi'i ra
xa'a kuachi ndo. Ra taxi ra
ndakindiee ndo,
20 ra saa ti'ví tuku ra Jesús,
ra xa ndikaxin ra ta yachi ña
kixi ra sakaku ra ndo'o.
21 Ndi su vichin ra ndivi va
ke xiniñu'u koo ra, ra ndia te
na sandi'i Ndioxi ndasaxa̱á
ra takundi'i ña'a ña iyoo nuu
ña yuuvi yo'o, saa vi ke kixi
ra, chi saa ke kachi na yii, na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a.
22 Ra na kundaa ini ndo
chi ra Moisés kuvi iin ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi

xina'a, ra su'va ke kachi ra
xi'in na xii xikua yo: “Vaxi
kii ra tiañu ndo'o ke ndakani
ndichi Ndioxi iin ra ka'an
tu'un yu'u ra, ta ku'va iyoo
yu'u vichin. Ra na kandixa
ndo takundi'i ña ka̱'a̱n ra
xi'in ndo,
23 Saa chi takundi'i na
kuïin kandixa ña ka'an ra
kan, ra ndi'i va xa'a na chi
köo ka na xi'in na ñuu Is-
rael”, kachi ra.
24 ’Ra ra Samuel ra
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a xi'in takundi'i ka na
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xi'in ra, kuvi na ndika'an
xa'a ña kuu vichin.
25 Ra ndo'o va kuvi ndo
ndini'i ña kindoo Ndioxi
xa'a xi'in na ndika'an tu'un
yu'u ra xina'a, ra xa'a ña
na koo va'a ndo'o va kuvi
ña kindoo Ndioxi xi'in na xii
xikua yo, ta ndika'an ra xi'in
ra Abraham kachi ra su'va:
“Xa'a ndise'e yo'o ke taxi yu
ña va'a kuta'vi takundi'i va
na yuuvi yo'o”, kachi ra xi'in
ra.
26 Ra te ndakani ndichi
Ndioxi Jesús ra kuvi se'e ra,
ra xi'na ka va nuu yoo na
Israel ke ti'vi ra ra kixi ra,
ña taxi ra ña va'a kuta'vi yo,
ña kan ke na nandiko ini ta
iin ta iin ndo xa'a kuachi ndo
—*kachi ra Pedro xi'in na.

4

Ta chikaa na ra Pedro xi'in ra Juan ve'e kaa

1 Ra saa kúú ra Pedro xi'in
ra Juan ndakani ndia nuu
yuvi kan xa'a Jesús ndíta
ndia, saa ra tu'va xa̱a va
ndia sutu, xi'in ra kuchee
nuu ndia ndíso chiñu ndiaa
ve'e ñu'u ka'nu, xi'in ndia
saduceo nuu ndíta ndia,
2 ra ndukue'e ni ini ndia
xini ndia ndia xa'a ndia
saña'a ndia yuvi ña ndixa ke
ndatiaku va na ndii, saa chi
ndatiaku va Jesús kachi ndia
xi'in na.
3 Ra saa kuyachin ndia
ti̱in ndia ndia kua'an ndia
xi'in ndia, ra xa kuaa ni va
kuvi ña, ndia saa ra, ta̱àn
ndia ndia ve'e kàà va, ra
ndia inka kii ndituvi vi ke
xa̱ ndakú ndia kuachi xi'in
ndia.
4 Ndi su kua'a ni va yuvi na
xini so'o tu'un ña ndika'an
ra Pedro xi'in ra Juan ra
kandixa va na, ra takundi'i
yuvi na xa kandixa kan ra
ku'va u'un mil kuvi niña tiaa
va.
5 Ra te ndituvi inka kii
saa ndakaya takundi'i ndia
chiñu na'nu nuu na Israel,
xi'in ndia xikua'a, xi'in ndia
saña'a ndiayu Ndioxi mii
ñuu Jerusalén ña sandakú
ndia kuachi xi'in ndia;
6 ra ndu'u tu ra Anás ra
kuchee nuu takundi'i ndia
sutu va, ra ndu'u tu ra Caifás
va xi'in ra Juan xi'in ra
Alejandro, xi'in takundi'i na
ve'e ndia sutu kuna'nu kan.
7 Ra saa xa'ndia ndia
kuna'nu kan chiñu nuu
ndia kumisio ndixa'an ndia
ndaki'in ndia ra Pedro xi'in
ra Juan ve'e kàà nuu ñu'u
ndia ra xa̱a̱ ndia xi'in ndia
nuu ndia kuna'nu kan, ra
saa xa'a ndia kuna'nu kan
sana'ma ndia ndia káchí
ndia saa:
—¿Yoo kuvi na taxi ndiayu
nda'a ndo ña saña'a ndo
yuvi? Ra yoo taxi ndiee
nda'a ndo ña va'a xa ndo

su'va? —*kachi ndia xi'in
ndia.
8 Ra xa chitu va Tachi Yii
Ndioxi nima ra Pedro, ra saa
ndika'an ra xi'in na kachi ra
saa:
—Na tata chiñu xi'in ndo'o
na tata xikua'a ñuu yo Israel:
9 Ña xa ndakatu'un ndo
ndu'u xa'a iin ña va'a ña
kuu xi'in tiaa ra xi'i, ra ndia
ku'va ke nduva'a ra,
10 ra va'a va chi ndatu'un
va ndi xi'in ndo ra na
kundaa ini ndo, ra saa tu
takundi'i na ñuu yo Israel
va, chi tiaa yo'o ra xi'in kivi
Jesucristo ra ñuu Nazaret va
ke nduva'a ra. Ra Jesucristo
yo'o kuvi ra katakaa ndo
nda'a cruz, ndi su sandati-
aku va Ndioxi ra.
11 Ra Jesús yo'o kuvi ra
kuu yuu ña kundasi ndo'o,
na xava'a ve'e, ndi su ra yo'o
kuvi ra kuu yuu ña xiniñu'u
va'a ka va vichin.
12 Ra ra yo'o kuvi ra kuu
mii ndiee ña sakaku ra yoo
va, saa chi mii va Ndioxi
ti'vi ña'a, ña kan ke nuu ña
yuuvi yo'o, ra ndia nii ka
yuvi köo ndiee ña kuchuun
na ña sakaku ña yoo —kachi
ra Pedro xi'in na.
13 Ra te xini na chiñu kan
ña ndąkụ ni ka'an ra Pe-
dro xi'in ra Juan, saa ra
ndakanda ni ini na, saa chi
xini va na ndia ña kuu
ndia ndia nda'vi ndia kuëe
ndikä'vi ni, ra saa ndakuni
na ndia ña xita'an ndia xi'in
Jesús.
14 Ra xito'ni tu na nuu tiaa
ra nduva'a kan va ndichi ra
xi'in ndia, ña kan ke nïni'i ka
na ni ke kachi na xi'in ndia.
15 Ra saa xa'ndia na chiñu
ña kẹe ndia chi ke'e, ra ndia
niña mii va na nindoo ndee
ndatu'un kuachi xi'in ta'an.
16 Ra ka'an na xi'in ta'an
na kachi na saa:
—¿Ni ke sa yo xi'in ndia
yo'o vichin? Chi mii ña
ndixa ke xa va ndia ña
xitu'un, ra xi̱nì takundi'i va
na ñuu Jerusalén yo'o ña xa
ndia ña, ra küvi sa xïni yo
xa'a ña.
17 Ra ña va'a na ndütia
ndoso ka tu'un yo'o kundaa
ini yuvi, ra na sayu'vi va
yo ndia, ra saa ke va'a na
kä'an ka ndia xi'in ndia nii
yuvi xa'a Jesús —kachi na
ndakąta̱'ą̱n na.
18 Ra saa ndakana tuku na
ndia xąà ndia, ra xa'ndia
na chiñu nuu ndia ña na
ndatü'un ka ndia xa'a Jesús
xi'in yuvi, ra nii na sañä'a ka
ndia na, kachi na xi'in ndia.
19 Ra saa ndakuiin ra Pe-
dro xi'in ra Juan kachi ndia
saa xi'in na:
—Ni ke tuvi ndo, a va'a
ka na sa ndi ña ka'an ndo'o,
nuu ña kandixa ndi Ndioxi,
20 chi ndu'u, ra küvi
kukuiin ndi ña ka'an ndi
xa'a ña xini ndi, xi'in ña xini
so'o ndi —kachi ndia xi'in
na.
21 Ra saa ndika'an ka
na chiñu kan xi'in ndia
ña sayu'vi na ndia, ndia
saa ra sąñá ndíką va na
ndia, saa chi nini'i na ni
ke sa na ña sándo'o na
ndia, chi takundi'i na ñuu ra
ndasaka'nu ka vi na Ndioxi
xa'a ña xitu'un kuu xini na.
22 Saa chi tiaa ra nduva'a
kan ra xa uvi xiko kuiya ya'a
vi ke ndikaa ra.

Na kandixa Jesús ra nduku na ndiee nuu Ndioxi

23 Ra te ndi'i ndisaña
ndíka̱ ra Pedro xi'in ra Juan,
ra saa ndaki'in ndia ndaxaa
ndia nuu ndéé na ita'an
xi'in ndia, ra ndatu'un ndia
xi'in na xa'a takundi'i ña
ndika'an na kuna'nu nuu na
sutu xi'in na xikua'a xi'in
ndia.
24 Ra te ndi'i xini so'o na
ña ndika'an ndia, ra saa
ndika'an takundi'i na xi'in
Ndioxi, kachi na saa:
—Tata Ndioxi ra ka'nu,
yo'o kuvi ra xava'a ndivi
xi'in ñu'ú, xi'in tiañu'u xi'in
takundi'i ña'a ña iyoo nuu
ña yuuvi.
25 Ra mii kun kuvi ra
xiniñu'u ra rey David ña
ndika'an ra kachi ra su'va:
¿Nichuun kuvi vi ña
ndakuta'an na ñuu
yo'o ra kanita'an na
ra xani ini na xa'a ña'a
ña köo ya'vi ndiaa ña
kuchüun na sa na?
26 Na kuu rey,
xi'in na xikua'a kuna'nu nuu
na ñuu ra xa iyoo
nduvi na,
ra ndakuta'an na ña
kanita'an na xi'in
Ndioxi,
ra saa tu xi'in Cristo ra kuu
se'e va ra.
27 ’Ra mii ña ndixa saa
ke kuu va ñuu yo'o vichin,
saa chi ra Herodes xi'in ra
Poncio Pilato, xi'in na inka
ñuu, xi'in mii na ñuu Israel
yo'o, ra kanita'an na xi'in
Jesús, ra yii, ra kuu se'e kun,
ra ndakaxin kun sakaku na
yuuvi yo'o.
28 Ra ña xa na su'va, ra
ña xa chituni kun kuu va ke
saxinu na nuu.
29 Ra vichin na koto'ni kun
ña xa na xi'in ndi, Tata, chi
sayu'vi ni na ndu'u; ra na
taxi kun ndiee ndi ña na
kuayü'vi ndi ña ka'an ndoso
ndi tu'un kun;
30 ra na taxi kun ndiee kun
nda'a ndi ña va'a sanda'a
ndi na xi'i ra xi'in kivi se'e
kun Jesús ra yii; na sa ndi
ña ndichi xi'in ña xitu'un
—kachi na.
31 Ra te sandi'i na ndika'an
na xi'in Ndioxi, ra saa ndi-
taan ve'e nuu ndakita'an na
ndee na, ra ndixinu Tachi Yii
Ndioxi sata na, ra nundaku
ini na ra xa'a na ka'an ndoso
na tu'un Ndioxi.

Na ndikun Jesús ra chindiee ta'an ni na xi'in ta'an na

32 Ra takundi'i yuvi na
ndakundikun Jesús, ra iin
tu'un nduu ndi'i va na, ra
iin nima takundi'i va na, ra
takundi'i ña'a ña kuu mii na,
ra ña'a ndi'i va na xikuu ña.
33 Ra ndia xita'an xi'in
Jesús ra ndakundiee va ndia
ndatu'un ndia xa'a ña nda-
tiaku Jesús, ra kua'a ka vi
ña va'a taxi Ndioxi nda'a
takundi'i na.
34 Ra ndia nii na
ndikumäni ña'a nuu, saa chi
takundi'i na iyoo ñu'u xi'in
na iyoo ve'e, ra ndixiko ndi'i
va na ña
35 ra ndataxi na xu'un
nda'a ndia xita'an xi'in
Jesús, ra ndia kan ndata'vi
ña xi'in na kumani ña nuu,
36 ta ku'va xa iin ra xita'an
xi'in na, ra xinani José. Ra
ra José yo'o ra kuenda na
Leví va kuvi ra, ra ñu'u lo'o
ña ndikaa ni'ni nuu mini
ña nani Chipre ke kee ra,
ra Bernabé va ndachindu'u
ndia xita'an xi'in Jesús kivi
ra, ra tu'un yo'o, ra ra chikaa

ndiee xi'in inka yuvi kachi ña.
37 Ra ra yo'o kuvi ra ndixiko ñu'u ña kuu mii ra, ra ni'i ra xu'un ña ki'in ra xa'a ña, ndataxi ra nda'a ndia xita'an Jesús.

5

Ra Ananías xi'in ña Safira ra xa maña na

1 Ra ndixiyo tu iin tiaa ra xinani Ananías, ra Safira xinani yasi'i ra. Ra ndixiko tu ra yo'o va ñu'u ra.
2 Ra iin tu'un kuu va ra xi'in yasi'i ra, ra iin sava xu'un ña ki'in ra xa'a ñu'u kan nindoo nda'a ra, ra iin sava va ña ndixa'an ra ndataxi ra nda'a ndia xita'an xi'in Jesús.
3 Ra saa ndika'an ra Pedro xi'in ra kachi ra saa:
—Ananías, ¿nichuun taxi kun ndiki'vi Timia'a nima kun, ña sanda'vi kun Tachi Yii Ndioxi vichin, ra nindoo va iin sava xu'un ña ki'in kun xa'a ñu'u kun nda'a kun?
4 ¿Ra a su ñu'ú mii va kun kuvi ña ta täan xiko kun ña? Ra ña ndixiko kun ña vichin, ¿ra a su kuenda mii va kun kuvi tu xu'un ña ki'in kun xa'a va ña? ¿Ra nichuun xani ini kun ña sanda'vi kun? Ra süvi yuvi kuvi na sanda'vi kun, chi Ndioxi va kuvi ra sanda'vi kun vichin —kachi ra Pedro xi'in ra.
5 Ra te xini so'o ra Ananías tu'un yo'o, saa ra ndikun mii kan nduva ra ndixi'i va ra. Ra takundi'i yuvi na kundaa ini ña ndo'o ra Ananías, ra ndiyu'vi ka vi na.
6 Ra saa kuyachin ndia vali ndee kan, ra ndasuvi ndia tikoto iki kuñu ra, ra ndixa'an ndia ninduxin ndia ra.
7 Saa ndiya'a ku'va uni hora, ra saa xaa tu ña yasi'i va ra Ananías ndiki'vi ña ve'e kan, ra täan kundaa ini vi ña xa'a ña kuu.
8 Ra saa nindakatu'un ra Pedro ña kachi ra saa:
—Ka'an xi'in yu, ¿a ndixa su'va ke ki'in ndo xa'a ñu'u ndo? —kachi ra xi'in ña.
Ra saa ndakuiin ña kachi ña saa:
—Saa ke ki'in va ndi xa'a ña —kachi ña.
9 Ra saa ndika'an ra Pedro xi'in ña kachi ra saa:
—¿Nichuun iin yu'u kuu ndo ña kuni ndo sanda'vi ndo Tachi Yii Ndioxi? Ra koto'ni chi xa yachin ñaa va vaxi ndia ndixa'an ninduxin yii kun, ra taka'an ku'un tu ndia nduxin ndia yo'o va —kachi ra xi'in ña.
10 Saa ra ndikun mii nuu íin ra Pedro ke nduva ña ndixi'i va ña. Ra te ndiki'vi ndia vali kan, ra xa ña ndixi'i va kuvi ña kandu'u ña, ndia saa ra ndaki'in ndia ña ra ndixa'an ndia ninduxin ndia ña xiin yii va ña.
11 Ra takundi'i na ve'e ñu'u, xi'in takundi'i na kundaa ini xa'a ña kuu yo'o, ra tiaa ni ndiyu'vi na.

Kua'a ni ña xitu'un xi'in ña ndichi xa ndia xita'an xi'in Jesús

12 Ra kua'a ni ña ndichi xi'in ña xitu'un xa ndia xita'an Jesús xi'in ndiee Ndioxi xini na ñuu kan, ra iin takundi'i na kandixa Jesús kuvi na ndakuta'an chi

ini korra ve'e ñu'u ye'e tọsò
ra Salomón.
13 Ra yuvi na täan
ndakundikun Jesús, ra
nii xandiëe ini na ña
ndakuta'an na xi'in na
ndikun Jesús, ndi su vii ka
vi ka'an na xa'a na ndikun
Jesús.
14 Ra kua'a ka vi tiaa xi'in
na si'i ndakundikun Tata yo
Jesús iin ndisaa kii.
15 Ra tava na ñuu kan iin
takundi'i na xi'i ra chindee
na na yu'u ya'ya ñuu na, ra
sava na chindee nuu ixto ra
sava tu na chindee na nuu
yuuvi va, ra te xa na ya'a ra
Pedro, ra va'a ra kondati ra
na ya'a sata na xi'i kan, ra
nduva'a na ká'án na su'va.
16 Ra kua'a ni tu na ñuu
ña ndo'ni yachin xi'in ñuu
Jerusalén va kixi xi'in na xi'i,
xi'in na tiin tachi ndiva'a
nuu ndia xita'an xi'in Jesús,
ra nduva'a takundi'i va na
xa ndia.

Taan na ndia xita'an xi'in Jesús ve'e kaa

17 Ra ra sutu kuchee xi'in
na saduceo na chikaa ndiee
xi'in ra, ra tiaa ni ndisaa
na xini na ndia xita'an xi'in
Jesús,
18 Ra saa ndukuiin na tiin
na ndia ra taan na ndia ve'e
kàà.
19 Ndi su kixi va iin
ra tatun Ndioxi ta ñuu
ndakuña ra ye'e ve'e kaa
nuu ñu'u ndia, ra tava va
ra ndia, ra saa ndika'an ra
xi'in na kachi ra saa:
20 —Kua'an ndo chi ve'e
ñu'u ra ndakani ndo nuu na
xa'a tu'un Jesús ña taxi ña
kutiaku na —kachi ra xi'in
ndia.
21 Ra saa ta ndituvi inka
kii, ra ñà'à ni va ndixaa ndia
ve'e ñu'u ka'nu, ra xa'a ndia
saña'a ndia yuvi xa'a tu'un
Jesús.

Ra ñà'à ni tu ndixaa ra
sutu kuchee kan va ve'e nuu
tia'ndia kuachi ra saa tu na
ita'an xi'in va ra, ra ndakaya
tu na takundi'i na xikua'a
nuu na Israel va, ña kata'an
na ndia ku'va ke sa na xi'in
ndia, ra saa ti'vi na ndia ku-
misio kua'an ndia ndaki'in
ndia ndia ñú'u ve'e kaa.
22 Ra te ndixaa ndia kumi-
sio kan ndakuña ndia ye'e
ve'e kaa ra ndia nii ka yuvi
köo ñú'u ndixini ndia, ra saa
nandiko ndia ndataxi ndia
chiñu nuu na,
23 ra ndika'an ndia xi'in na
kachi ndia saa:
—Ta ndixaa ndi ye'e ve'e
kaa kan ra ndasi tuun va'a
va ña, ra ndita tu ndia ku-
misio va chike'e ña ndiaa
ndia, ndi su ta ndakuña ndi
ndiki'vi ndi, ra ndia nii ka
yuvi köo ñú'u ndixini ndi
—kachi ndia.
24 Ra te xini so'o ra sutu
kuchee kan xi'in ra kuchee
nuu na kumisio ndiaa ve'e
ñu'u ka'nu, xi'in na xikua'a
kuna'nu nuu na sutu, ra saa
xa'a ndakani ka vi ini na
ká'án na saa: “Ni va ke sa yo
ña ndi'i kuachi yo'o vichin”,
ká'án na.
25 Ra sakan saa kuu na
ña ndakani ini na, saa ra
tu'va ndixaa va iin tiaa ra
ndika'an ra xi'in na kachi ra
saa:
—Tiaa ndia taan ndo ve'e
kaa ra xa ve'e ñu'u ka'nu va
ndo'ni ndia saña'a ndia yuvi
—kachi ra xi'in na.
26 Ra saa kee ra kuchee
ndiaa ve'e ñu'u ka'nu kan,
ndixa'an ra xi'in ndia ku-
misio ra ña ndaki'in tuku
ndia ndia xita'an xi'in Jesús,

ra ndia iin mani mani va
ndika'an ndia kumisio kan
xi'in ndia xita'an xi'in Jesús
ña vaxi ndia xi'in ndia, saa
chi iyu'vi ni ndia kumisio
kan ña kakin na ñuu yuu
ndia.
27 Ra te xaa ndia kumisio
kan xi'in ndia xita'an xi'in
Jesús ra saa ndataxi ndia
nda'a na chiñu kan, ra saa
ndika'an ra sutu kuchee kan
xi'in ndia kachi ra saa:
28 —A su xa xa'ndia va
ndi chiñu nuu ndo ña kä'an
ndoso ka ndo nuu yuvi xa'a
tiaa ñaa, kachi ndi xi'in ndo;
ndi su vichin ra iinii saa va
ñuu Jerusalén yo'o sakua'a
ndo yuvi xa'a tiaa ñaa, ra
kuni ndo saviso kuachi ndo
ndu'u ña xa'ni ndi ra —kachi
ra xi'in ndia.
29 Ra saa ndakuiin ra Pe-
dro xi'in sava ka ndia xita'an
xi'in Jesús kachi ndia saa:
—Xi'na ka va Ndioxi kuvi
ra xiniñu'u kandixa ndi, ra
saa vi ke kandixa ndi na
yuuvi yo'o.
30 Saa chi mii va Ndioxi
ra xindikun na xii xikua yo
kuvi ra sandatiaku Jesús, ra
xa'ni ndo katakaa ndo nda'a
cruz.
31 Ra mii Ndioxi kuvi tu ra
ndasachee Jesús va, ña kan
ke va'a nduu ra ra xa'ndia
ra chiñu nuu yo, ra sakaku
ra yoo, ra taxi tu ra ndiayu
nda'a yoo na Israel, ña na
nandiko ini yo xa'a kuachi
yo ra koo ka'nu ini ra xa'a
yo.
32 Ra ndu'u kuvi ndia xini
ña yo'o ra ndakuiin ndi
xa'a va ña, ra saa tu Tachi
yii Ndioxi ña taxi ra koo xi'in
takundi'i na kandixa ña'a va
—kachi ndia xi'in na.
33 Ra te xini so'o na ña
kachi ndia saa, saa ra tiaa ni
ndisaa na xi'in ndia, ra kuni
na ka'ni na ndia.
34 Ra tiañu na chiñu kan
ndu'u iin ra fariseo ra nani
Gamaliel, ra kuu maestro
xini ndiayu Ndioxi, ra xa to'o
ni tu na ñuu va ra. Ra saa
ndakundichi ra ra xa'ndia ra
chiñu, ña na tava na ndia
xita'an xi'in Jesús chi ke'e iin
kani lo'o.
35 Ra saa ndika'an ra xi'in
na chiñu ta'an ra kachi ra
saa:
—Na ta'an yo ñuu Israel,
na ki'in va'a xini ndo xa'a ña
sa ndo xi'in ndia yo'o.
36 Ra na ndaka'an ndo, chi
ta yachi ndixika iin tiaa ra
xinani Teudas, ra ndika'an
ra ña kuu ra ra kuchee, ra
xindikun ku'va kumi ciento
yuvi sata ra. Ndi su te xa'ni
na ra saa ra nindutia ndi'i va
na xindikun sata ra, ra kuë
ndixinu nuu sa vi ra.
37 Ra saa kuu tu kii ta
ndakondia'vi ndi'i na ñuu
va, chi ndukuiin tu ra Judas
ra kee Galilea va ndixika ra,
ra kua'a ni yuvi xindikun
sata ra; ndi su xa'ni tu na ra
kan va, ra takundi'i yuvi na
xindikun sata ra ra nindutia
ndi'i na kua'an va na.
38 Ña kan ke ndataxi yu
xini ndo vichin, ra na koo
yaa ndo xi'in ndia. Saa chi tu
mii va ndia sandaku chiñu
yo'o, saa ra ndi'i mii xa'a va
ña.
39 Ndi su tu ña kuni Ndioxi
va kuvi ña, saa ra kuchüun
vi ndo sandi'i ndo xa'a ña.
Ra kuenda ni na koo ndo,
koto kundäa ini ndo ra xa
xi'in Ndioxi va tu kanita'an
ndo —*kachi ra Gamaliel.
40 Saa ra ndixinu va ini

na ña ndika'an ra Gamaliel
xi'in na. Ra saa ndakana na
chiñu kan ndia xita'an xi'in
Jesús ña nandi'vi ndia chi ini
ve'e, ra kani na ndia xi'in
ñii ndo'o ña kuu kuarta, ra
ndika'an tu na xi'in ndia ña
na kä'an ka ndia xa'a kivi
Jesús va xi'in yuvi, ndia saa
ra saña ndika va na ndia.
41 Ra ta kee ndia kua'an
ndia, ra kusii ka vi ini ndia
saa chi taxi Ndioxi ndiayu ña
ndo'o ndia xa'a kivi Jesús.
42 Ra nii ndixikuïin ndia
ña saña'a ndia yuvi, xi'in ña
ka'an ndoso ndia xa'a Jesús
ña kuu ra ra ndikaxin Ndioxi
sakaku yuvi, chi iin takundi'i
va kii saña'a ndia na ve'e
ñu'u ka'nu, ra saa tu ve'e va
na.

6

*Ndakaxin na uxa tiaa
ndia chindiee ta'an xi'in na
ndikun Jesús*

1 Ra saa kuu ndia xita'an
xi'in Jesús ka'an ndoso
ndia, saa ra tiaa ni kua'an
ndukua'a na ndakundikun
Jesús, ra saa xa'a na ka'an
tu'un griego ka'an kuachi na
nuu na ka'an tu'un hebreo
xa'a na si'i, na ndukuaan
ta'an na, saa chi kuëe inuu
ña'a ni'i na xi'in na si'i, na
ndukuaan na ka'an tu'un
hebreo.
2 Ra saa ndakuta'an uxi
uvi saa ndia xita'an xi'in
Jesús, ra ndakana ndia
takundi'i na kandixa Jesús,
ra ndika'an ndia xi'in na
kachi ndia saa:
—Kïta va'a ña, ña ndakoo
ndi ña ka'an ndoso ndi tu'un
Ndioxi, ra xa'a ndi ndata'vi
ndi ña'a.
3 Ña kan ke ka'an ndi xi'in
ndo vichin ñani yo, ra na
ndakaxin ndo uxa tiaa, ndia
ndu'u tu'un to'o xa'a, ndia
iyoo Tachi Yii Ndioxi xi'in,
ndia ndichi, ra ndia kan kuvi
ndia na kuiso xi'in chiñu
yo'o.
4 Ra ndu'u kuvi ndia
na ndakundiee ka'an xi'in
Ndioxi, ra ka'an ndoso tu ndi
nuu takundi'i yuvi xa'a ichi
Ndioxi va —kachi ndia.
5 Ra kindoo ini takundi'i
va na ña ndika'an ndia
xita'an xi'in Jesús, ra saa
ndikaxin na uxa tiaa, ra iin
ra nani Esteban ra ra yo'o
ra ndinuni ni kandixa ra
Ndioxi, ra iyoo tu Tachi Yii
Ndioxi va xi'in ra, iin ra nani
Felipe, iin ra nani Prócoro,
iin ra nani Nicanor, iin ra
nani Timón, iin ra nani Par-
menas, iin ra nani Nicolás,
ra ra kee ñuu Antioquía va
kuvi ra yo'o, ra nduu ra
ra judío ta yachi, ra vichin
ndakundikun ra Jesús va.
6 Ra saa kuyachin na xi'in
ndia uxa ndia ndikaxin na
nuu ndia xita'an xi'in Jesús,
ra saa chindee ndia nda'a
ndia xini ndia uxa kan, ra
ndika'an ndia xi'in Ndioxi
xa'a ndia.
7 Ra iin nindutia ndoso
tu'un Ndioxi kua'an ña ini
kuvi ñuu Jerusalén, ra iin
ndisaa kii va ndukua'a na
ndakundikun Jesús, ra kua'a
ni tu ndia sutu judío va
kandixa tu'un ña saña'a
ndia ndikun Jesús.

*Tiin na ra Esteban kua'an
ra ve'e kaa*

8 Ra ra Esteban, ra vi'i
ni ndiee xi'in ña va'a taxi
Ndioxi nda'a ra, ña kan ke

va'a xa ra kua'a ni ña ndichi
xi'in ña xitu'un xini na ñuu.
9 Ra na judío na xika ve'e
ñu'u ña nani ve'e ñu'u na
xachiñu nda'vi ra ndisaña
ndika na; ra ndakuta'an
xi'in na judío ta'an na, na
kee ñuu Cirene, xi'in na kee
ñuu Alejandría, xi'in na kee
ñuu Cilicia, xi'in na kee ñuu
Asia, ra xa'a na ndukue'e
na xi'in ra Esteban.
10 Ndi su ndikuchüun na
xi'in ra, saa chi ndichi ni
ndika'an ra xi'in na, chi mii
va Tachi Yii Ndioxi ke taxi ña
xini tuni ra.
11 Ra xa'a ña kan ke cha'vi
na sava yuvi, ña na sava'a
siki na kuachi ra, ra na ka'an
na ña xini so'o na, ña ndaa
yu'u ra ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ra ndaa
yu'u tu ra mii Ndioxi va.
12 Ra su'va ke xa na ña va'a
kuchuun na sandasaa na na
ñuu, xi'in ndia xikua'a, xi'in
ndia maestro xini ndiayu
Ndioxi; ra iin nduu yu'u va
na ña ndakuita na tiin na ra,
ra ndixa'an na ndiaka na ra
nda'a na chiñu.
13 Ra nduku tu na yuvi na
ndika'an ña siki xa'a va ra,
ra ndika'an na kachi saa:
—Tiaa yo'o, ra xïin ra
kukuiin ra ña kaña'a ra xa'a
ve'e ñu'u ka'nu ra saa tu xa'a
ndiayu Ndioxi va.
14 Ra xini tu so'o ndi ña
ndika'an ra, ña kani Jesús,
ra kee ñuu Nazaret, ve'e
ñu'u, ra ndasama ndi'i tu ra
chiñu ña xa yuna'a yo xa
va yo ña ndakoo ra Moisés
—*kachi na.
15 Ra saa ndakoto'ni na
chiñu, xi'in yuvi na ndee
kan nuu ra Esteban, ra
ndasama nuu ra, ra iin takaa
nuu iin ra tatun Ndioxi va
nduu nuu ra xini na.

7

Ndakani ra Esteban nuu na chiñu

1 Ra saa ndindakatu'un ra
sutu kuchee kan ra Esteban,
kachi ra saa xi'in ra:
—¿A ña ndixa kuu ndi'i ña
ka'an na yo'o? —kachi ra.
2 Ra saa ndakuiin ra Este-
ban kachi ra saa:
—Na ta'an yo, na xikua'a,
tiaa so'o ndo ña ka'an yu
xi'in ndo. Tata yo Ndioxi, ra
ka'nu, kuvi ra ndaña'a mii
nuu ra xii xikua yo Abra-
ham ta ndixiyo ra ñuu ña
ndikaa chi Mesopotamia, te
täan ku'un ra kandu'u ra chi
ñuu ña nani Harán,
3 ra ndika'an ra xi'in
ra, kachi ra saa: “Ndakoo
ñuu kun, ra ndakoo kun
takundi'i na ta'an kun, ra
kita kun ku'un kun ñuu ña
ña'a yu nuu kun” —*kachi
ra.
4 Ra saa ndakoo ra Abra-
ham nuu ndixiyo ra, nuu
ndee na Caldea ta'an ra,
ra ndaki'in ra ndixa'an ra
ndixiyo ra chi Harán. Ra
ikan ndixi'i va iva ra, ra
saa ndaki'in tuku Ndioxi ra
xaa ra xi'in ra, ndia mii nuu
ndee yo yo'o vichin va.
5 Ndi su ndia nii lo'o ñu'u
nditäxi vi Ndioxi nda'a ra
nuu ndee yo yo'o vichin, saa
chi ndia ni nuu kanindichi
ra xa'a ra ke ninï'i vi ra, ndi
su kindoo va tu Ndioxi xi'in
ra ña taxi ra ñu'u kundee
na kuu ndise'e ra, ta xa na
kuvi ra. Ra va'a ni täan koo
vi se'e ra kii kan, ndi su xa
ndika'an va Ndioxi xi'in ra
xa'a na.

6 Ra saa ndika'an ka
Ndioxi xi'in ra kachi ra saa:
"Na ndise'e kun, ra inka ñuu
xika va ku'un na kundee na,
ra sachiñu nda'vi na nuu
yuvi kan, ra kumi ciento
kuiya ke sando'o ni ña'a na.
7 Ndi su yu'u va taxi
tundo'o nda'a na ñuu kan
xa'a ña sando'o ni na na,
ra ta xa na ndi'i, ra saa
kee na ñuu kan ra nandiko
na ndaxaa na yo'o ña
ndasaka'nu na yu'u", kachi
Ndioxi xi'in ra.
8 Ra xa'a ña kindoo Ndioxi
xi'in ra Abraham ña nandiko
na kuu ndise'e ra kañu'u na
Ndioxi ke xa'ndia ra chiñu
nuu ra Abraham ña na kakin
ra tuni tiaa se'e ra. Ña
kan ke ta kaku ra lo'o Isaac
se'e ra Abraham, ra ta xa
ndixinu una kii kaku ra saa
ra ndikun xakin va ra tuni
Ndioxi ra. Ra mii saa ke xa
tu ra Isaac va xi'in ra lo'o
Jacob se'e ra te kaku ra, ra
mii saa ke xa tu ra Jacob va
xi'in takundi'i tiaa vali se'e
ra te kaku ndia, ra ndia kan
kuvi ndia kuu iva uxi uvi
saa na xii xikua yo na kuu
ndise'e ra Jacob.
9 'Ra ndia se'e ra Jacob
ndia kuu xii xikua yo, ra
ndukuini va ini ndia xini
ndia ñani ndia ra xinani
José, ra ndixiko ndia ra
ndixa'an ra ñuu Egipto. Ndi
su xindiaa va Ndioxi ra,
10 ra sakaku va ra ra nuu
takundi'i ña u'vi. Ra taxi ra
ña xinituni ra, ra ndasa ra ra
iin tiaa ra va'a ni, ña kan ke
va'a kindoo ni ini ra faraón
ra xikuu rey ñuu Egipto xini
ra ra, ra taxi ra chiñu nda'a
ra ña xa'ndia ra chiñu xi'in
ra nuu na ñuu kan, ra taxi
tu ra rey kan ndiayu nda'a
ra ña xa'ndia ra chiñu ve'e
va ra.
11 'Ra saa kuu, ra ndiya'a
ndia'vi kuiya ra saa ndiki'vi
tama iinii saa kuvi Egipto ra
ndo'o ni na, ra saa tu Canaán
va. Ña kan ke nïni'i na xii
xikua yo ña kuxi na.
12 Ndi su ta kundaa ini ra
Jacob ña iyoo nuni trigo ñuu
Egipto, ra saa ti'vi ra ndia
se'e ra, ndia kuu xii xikua yo,
ña ndixa'an ndia ñuu Egipto,
sata ndia nuni trigo ichi ña
nuu.
13 Ra saa ndiko tuku ndia
ndixa'an ndia ichi ña uvi, ra
saa ke xa ndaña'a va ra José
mii ra nuu ndia ñani ra, ra
kundaa tu ini mii ra rey ñuu
Egipto kan va yoo kuvi na
kuu iva si'i ra José.
14 Ra saa xa'ndia ra José
chiñu nuu ndia ñani ra ña
ndixa'an ndia ndaki'in ndia
iva ndia xi'in takundi'i na
ve'e ndia. Ra uni xiko xa'un
yuvi kuvi na ndixa'an ndia
ndaki'in ndia.
15 Ra su'va va ke kuu ña
ndaki'in ra Jacob ndixa'an ra
ndixiyo ra chi Egipto, ra ikan
ndixi'i va ra, ra saa tu na xii
xikua yo na kuu se'e va ra.
16 Ra kee na ñuu Egipto ra
ndixa'an na ninduxin na na
ñuu Siquem ña ndikaa tixin
ñu'u ña Israel, nuu iyoo yavi
ña sata ra Abraham nuu na
se'e ra Hamor ta yachi.
17 'Ra ta kuyachin kii ña
saxinu Ndioxi nuu ña kin-
doo ra xi'in ra Abraham, ra
xa ndukua'a ni va na xii
xikua yo ndee na kii kan ñuu
Egipto.
18 Ra saa ndaki'in inka ra
rey xa'ndia ra chiñu ñuu

Egipto, ra ndikundäa ini vi
ra kan xa'a ña xa ra José.
19 Ra sanda'vi ra na xii
xikua yo ra kundiva'a ni ra
xi'in na, ra xa nduxa ra xi'in
na ña ndakoo nda'a na se'e
vali na, na sakan kaku, ña na
kuvi na.
20 Ra suvi mii kuiya kan
ke kaku tu ra Moisés va.
Ra nduvi ni ndixiyo ra xa
Ndioxi, ra uni yoo va ke
sakua'nu na iva si'i ra ra.
21 Ra te ndixaa kii ña
ndakoo nda'a na ra ña kuvi
ra, saa ra xa íin va ña se'e
si'i ra rey ñuu Egipto kan
ndaki'in ña ra, ra sakua'nu
ña ra, iin ta ku'va se'e mii va
ña.
22 Ra xa'a ña kan va
ke kutu'va ra takundi'i ña
ndichi ña xini na ñuu Egipto
kan, ra ndąkụ ni ndixiyo
yu'u ra, ra ndąkụ ni tu xa ra
chiñu va.
23 ’Ra ta xa ndikaa ra
Moisés uvi xiko kuiya, saa
ndixa'an ra xito'ni ra, na
ñuu ra, na Israel.
24 Ra te ndixaa ra nuu
ndee na, ra saa xini ra
ña kundiva'a ni iin ra ñuu
Egipto kan xi'in iin ra ñuu
yo. Saa ra ndukuiin va ra
Moisés ndaki'in ra tu'un ra,
ra xa'ni va ra ra ñuu Egipto
kan xa'a ra.
25 Ra saa ke xa ra Moisés,
saa chi ndakani ini ra ña
ndaki'in xini va na ñuu ra na
Israel, ña kuu ra ra kuniñu'u
Ndioxi ña saña ndika na
ka'an ra, ndi su ndikundäa
ini vi na kan.
26 Ra inka kii ndituvi
ndixaa ra Moisés nuu xika
uvi ndia ta'an mii ra, ra
xini ra ña kanita'an ndia
xi'in ta'an ndia xika ndia,
ra kuni ra ña sandakuta'an
mani ra ndia, ra ndika'an
ra xi'in ndia kachi ra saa:
“Ñani va ndo, ¿ra ni ke ndo'o
ña kanita'an ndo xi'in ta'an
ndo?”, kachi ra.
27 Ra saa ndukuiin va iin
mii ra kanita'an xi'in ta'an
kan chinda'ni ra ra Moisés,
ra ndika'an ra xi'in ra kachi
ra saa: “¿Yoo kuvi na tava
yo'o ña ka'ndia kun chiñu
nuu ndi, ra sandaku kun
kuachi xi'in ndi?
28 ¿Ra a kuni kun ka'ni
kun yu'u, ta ku'va xa kun
xa'ni kun ra ñuu Egipto
kuni?”, kachi ra.
29 Ra ta xini so'o ra Moisés
ña kachi ra kan saa xi'in
ra, saa ra ndiyu'vi va ra,
ndia saa ra xinu ra ndixa'an
ra ndixiyo ra inka ñuu xika
ña nani Madián va, ra ikan
nditanda'a va ra, ra kaku uvi
se'e ra.
30 ’Ra saa kuu ndiya'a uvi
xiko kuiya, ra saa kanata iin
ra tatun Ndioxi tiañu itun
ìñụ, tun ndixikun xíxî xini
ra, chi iku yuu yachin nuu
ndichi iku ña nani Sinaí.
31 Ra te xini ra Moisés ña
xíxî itun ìñụ kan, saa ra
ndakanda ni ini ra. Ra saa
kuyachin ra ña kuni va'a ra
ña kuu kan, ra saa xini so'o
ra ndika'an Ndioxi kachi ra
saa:
32 “Yu'u kuvi Ndioxi ra
kañu'u ra Abraham, xi'in
ra Isaac, xi'in ra Jacob. Ndia
xikuu xii xikua kun”, kachi
ra. Saa ra ndiyu'vi ni ra
Moisés ra xa'a ña kisi ña, ra
nii ndixäa ndiee ka ni ra ña
koto'ni ra.
33 Ra saa ndika'an Ndioxi
xi'in ra kachi ra saa: “Tava
ndixan xa'a kun, saa chi nuu
xañu kun, ra nuu yii va kuvi
ña.

34 Ra kuni yu ña na kun-
daa ini kun vichin, chi xa
xini va yu ña tixu'vi ni na
ñuu yu Israel ñu'u na ñuu
Egipto, ra xa xini tu so'o yu
ña xaku ni va na, ña kan ke
nduxinu yu ña sakaku yu na.
Ra na'a yo'o ra ku'un kun
ñuu Egipto vichin”, kachi
Ndioxi xi'in ra.
35 ’Ra mii na ñuu Israel
ra kundasi va na ra Moisés
ta yachi chi su'va va kachi
na xi'in ra: “¿Yoo kuu na
tava yo'o ña ka'ndia kun
chiñu nuu ndi, ra sayukun
kun kuachi xi'in ndi?”, kachi
na. Ndi su mii ra kan kuvi
tu ra ndikaxin Ndioxi ña
nduu ra iin ra chiñu chee
va, ra ndixa'an ra sakaku ra
na. Ra ra tatun Ndioxi ra
kanata tiañu itun ìñu̱, tun
xíxî kan va kuvi ra xiniñu'u
Ndioxi ña ndika'an ra xi'in
ra Moisés
36 ña ndatava ra na xii
xikua yo nda'a na ñuu
Egipto. Ra xa ra kua'a ni ña
ndichi xi'in ña xitu'un mii
ñuu Egipto kan, ra saa tu ke
xa ra ta kee ra xi'in na ñuu
yo tiañu'u, ra nani Tiañu'u
Kua'a va, ra saa tu xa ra ña
ndixika ra xi'in na ñuu yo
uvi xiko saa kuiya iku ichi
kan va.
37 Ra suvi mii ra Moisés
kan kuvi tu ra ndika'an xi'in
na xii xikua yo kachi ra
su'va va: “Ti'vi Ndioxi iin
mii ra ñuu Israel ña kixi ra
ka'an ndoso ra tu'un yu'u
ra, ta ku'va iyoo yu'u, ra na
kandixa ndo ra”, kachi ra.
38 Ra suvi mii ra Moisés
kan kuvi tu ra ndixiin xi'in
na xii xikua yo na kuu ñuu
Ndioxi ta ndixika na iku ichi
va, ra suvi xi'in ra kan ke
ndika'an tu ra tatun Ndioxi
iku Sinaí va, ra ra kan kuvi
tu ra ndaki'in tu'un ña taxi
ña kutiaku va yo, ra san-
daya'a ra ña nda'a yo.
39 ’Ndi su ndikandïxa vi
na xii xikua yo ra, chi na
kundasi va kuvi na ra, ra
kuni na nandiko tuku na chi
ñuu Egipto va.
40 Ra xa'a ña kan ke
ndika'an na xi'in ra Aarón
kachi na saa: “Sava'a ndioxi
ña kunuu nuu yo, saa chi ra
Moisés ra ndixa'an ndatava
yoo ñuu Egipto, ra kundäa
ini yo ni ke ndo'o vi ra”,
kachi na.
41 Ra saa xa'a na xava'a na
iin na'na ra ta kaa iin sindiki
lo'o saa kaa ña, ra te ndi'i
saa xa'ni na kiti ndisoko na
nuu ña, ña ndasaka'nu na
ña; ra ña'a ña xava'a mii va
na kusii ni ini na xi'in.
42 Ra xa'a ña kan ke
ndakoo nda'a va Tata yo
Ndioxi na, ra saa xa'a na
ndasaka'nu na kimi ri ndee
nuu ndiví. Saa chi xa saa
kachi mii tu'un Ndioxi ña
tiaa na ndika'an tu'un yu'u
ra xina'a, ña kachi su'va va:
Ndo'o, na ñuu Israel, ¿ra a
xa'ni ndo kiti ndisoko
ndo nuu yu,
te ndixika ndo iku ichi kan
uvi xiko saa kuiya,
tuvi ndo?
43 Su süvi saa ndixa ndo;
chi ve'e nuu ndasaka'nu ndo
na'na ndioxi ndii ña nani
Moloc,
xi'in na'na kimi ri ka'an ndo
kuu ndioxi ña nani
Renfán,
ra na'na ña xava'a mii va
ndo ke ndasaka'nu ni
ndo.
Ra xa'a kan ke tava yu ndo'o
ñuu ndo, ra ti'vi yu

ndo'o ña ku'un ndo
inka ñuu xika, ra ya'a
ka va ndo chi ñuu Ba-
bilonia.

44 ’Ra na xii xikua yo, ra
ndia ndia ka nuu ndixika
va na ikun ichi kan, ra
xava'a na ve'e ñu'u tikoto
nuu chuva'a na ña kuu ndi-
ayu ra. Ra iin ta ku'va koo
ve'e kan kachi Ndioxi xi'in
ra Moisés, ra iin saa ke xa
ra xi'in va ña, saa chi saa ke
iyoo ña ndiña'a mii Ndioxi
nuu va ra.
45 Ra ve'e ñu'u kan ke
sani'i va Ndioxi na xii xikua
yo, ña ndixika ña xi'in na.
Ra ta xa ndaki'in ndiaa ra Jo-
sué ñu'u xi'in na xita'an xi'in
ra nda'a na inka ñuu, na
sandi'i Ndioxi xa'a, ra xava'a
tu ra kan va ve'e ñu'u kan
ndia ndia ka nuu ndixika ra.
Ra saa tu xa na xii xikua yo
ndia kii ta xikuu ra David
rey va.
46 Ra ra rey David kan kuvi
ra nini'i ña va'a nuu Ndioxi,
ra kuni ra sava'a ra iin ve'e
ña kutu nuu koo Tata yo
Ndioxi ña ndasaka'nu na xii
xikua yo ra;
47 ndi su ndixavä'a vi ra
rey David ve'e ñu'u kan, chi
ra Salomón se'e vi ra kuvi ra
xava'a ña.
48 Ra va'a ni xava'a va
ra Salomón ve'e ñu'u nuu
koo Ndioxi, ndi su Ndioxi
ra ka'nu, ra kuë iyoo vi ra
kan ini ve'e ñu'u ña xava'a
nda'a na yuuvi yo'o, ta ku'va
kachi ra ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a, ña kachi ra
su'va:
49 Ndivi kuu tiayu ka'nu nuu
ndu'u yu xa'ndia yu
chiñu,
ra ñu'u kuu nuu xañu xa'a
va yu.
¿Ra ni ke sa tu ndo'o ña
sava'a ndo ve'e yu?
¿Ra ndia iin ve'e ke kita koo
yu ndakindiee yu, tuvi
ndo?
50 Ra a kundäa ini ndo su
yu'u kuvi ra xava'a
takundi'i va ña'a,
kachi Ndioxi, kachi ra
ndika'an tu'un yu'u
ra.
51 ’Ndi su ndo'o, ra xa saa
yuvi ndiee ni ini kuvi va
ndo, saa chi ta iyoo yuvi na
xïni va'a tu'un Ndioxi va ke
iyoo ndo. Saa chi xïin ndo
kandixa ndo ña ka'an Tachi
Yii Ndioxi xi'in ndo. Ra iin ta
xa na xii xikua ndo ke □xa tu
ndo'o va.
52 Saa chi na xii xikua ndo
kuvi na xa ndiva'a xi'in ndia
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a; ra xa'ni tu na ndia
xa ndika'an ña kixi iin tiaa
ra va'a va. Ra ta kixi tiaa
ra va'a kan, saa ra ndukuiin
tu ndo'o va tiin ndo ra, ra
ndataxi ndo ra nda'a na saa
ini xini ña'a, ra xa'ni tu ndo
ra xi'in va na.
53 Ra ti'vi va'a Ndioxi na
tatun ra ña kixi na ndataxi
na ndiayu ra nda'a ndo, ndi
su xïin ndo kandixa ndo ña
vichin —kachi ra Esteban.

Xa'ni na ra Esteban

54 Ra ta ndi'i xini so'o
na chiñu kan takundi'i ña
ndika'an Esteban xi'in na,
saa ra tiaa ni ndisaa na xi'in
ra, ra iin ndiakua ndakaxi
nù'ù na ixto'ni na nuu ra.
55 Ra ra Esteban kan tu,
tiaa ni chitu xi'in Tachi Yii
Ndioxi va, ra saa ndakoto'ni
ra chi ndivi, ra xini ra
takundi'i ña ka'nu ña kuu
mii Ndioxi, ra xini tu ra
ndichi Jesús chi xiin kua'a
Ndioxi va.

56 Ra saa ndika'an ra kachi
ra saa:
—¡Nuña ndivi xini yu
vichin, ra xini tu yu Jesús
ra kixi ña yuuvi yo'o va ña
ndichi ra xitia kua'a Ndioxi!
—kachi ra.
57 Saa ra iin ndasi nda'a
ndi'i va na so'o na, ra ndiee
ka vi nda'yu na, ra iin
ndikati na tiin na ra.
58 Ra tava na ra ndia nuu
ñuu, ra ikan xa'a na xakin
na yuu ra; Ra mii na taxi
kuachi siki xa'a ra, ra tava
na tikoto ña isukun na, ra
taxi na ña nda'a iin tiaa ra
itia lo'o ra nani Saulo, ña na
kondiaa ra ña.
59 Ra saa kuu na xika na ña
xakin na yuu ra, ra saa xa'a
ra ka'an ra xi'in Ndioxi kachi
ra saa:
—Tata Jesús, ndaki'in
nima yu —kachi ra.
60 Ra saa ndakusiti ra, ra
ndiee ka vi ndika'an kachi ra
saa:
—Tata, na koo ka'nu ini
kun xa'a kuachi ña xa na
xi'in yu —kachi ra xi'in
Ndioxi.
Ndia saa ra ndixi'i va ra.

8

Táxí ra Saulo na ve'e ñu'u

1 Ra ndixiyo va yu'u ra
Saulo xi'in na ña xa'ni na ra
Esteban.
Ra suvi mii kii kan ke
nundiee ni ka tu kuachi
xi'in na ndikun Jesucristo,
na ndee ñuu Jerusalén va, ra
xinu ndi'i na kua'an na ñuu
ña ndo'ni chi Judea, xi'in
chi Samaria, ra ndia ndia
xita'an xi'in Jesús va kuvi
ndia nindoo ñuu Jerusalén.
2 Ra saa ndixa'an sava tiaa
ndia ndikun ndinuni Ndioxi
ndaki'in ndia iki kuñu ra
Esteban, ra ninduxin ndia
ña, ra xaku ka vi ndia xa'a
ra.
3 Ra ra Saulo tu, xika kuni
sandi'i xa'a na ndikun Jesu-
cristo va; ra iin ta ve'e ta
ve'e na kua'an ki'vi ra ña
tava ra tiaa xi'in na si'i, ra
iin kañu'u kiti ra na kua'an
na xi'in ra ña taan ra na ve'e
kàà.

Ka'an ndoso ra Felipe tu'un Ndioxi nuu na ñuu Samaria

4 Ra na xinu kua'an kan,
ra ka'an ndoso na tu'un
Ndioxi iinii kuvi ñuu nuu
kua'an va na.
5 Ra ra Felipe, ra xinu
kua̱'a̱n xi'in na ve'e ñu'u
na xinu kan, ra ñuu ka'nu
ña ndikaa chi Samaria va
ndixaa ra, ra ikan xa'a ra
ndika'an ndoso tu'un xa'a
Cristo nuu na ñuu kan va.
6 Ra saa ndakuta'an kua'a
ni yuvi, ra ndinuni ka vi tiaa
so'o na ña ndakani ra Felipe
nuu na, ra xini tu na ña xa
ra kua'a ni ña ndichi va.
7 Saa chi sanda'a ra kua'a
ni yuvi na kuu mii tachi
ndiva'a, ra iin nda'yu ko'o
tachi ndiva'a kan ta kee ña
ini na; ra kua'a ni tu na
nduchi'ña na köo iin xiyo
xa'a, xi'in na kutuun küvi
kanda va, sanda'a ra.
8 Ra tiaa ni kusii ini na ñuu
kan xa'a ña kuu kan.
9 Ra suvi mii ñuu kan
tu kandu'u iin tiaa ra nani
Simón va, ra ra ndáku, ra
xiniñu'u ni kuvi ra kachi ra
xi'in takundi'i na ndee chi
Samaria, ra tiaa ni sanda'vi
ra na.

10 Chi ndia na kuna'nu
xi'in na nda'vi va xindikun
sata ra, ra ndinuni ka vi tiaa
so'o na ña ndika'an ra xi'in
na, ra ndika'an na xi'in ta'an
na kachi na saa xa'a ra:
—Ndiee Ndioxi ña kee
ndivi va ke iyoo xi'in ra yo'o
—kachi na.
11 Ra xindikun ni na ra, saa
chi kua'a ni kuiya kuchuun
ra sanda'vi ra na xi'in ña
sa̱ká ña xini ra.
12 Ndi su ta xaa ra Felipe,
ña ndakani ra tu'un va'a
xa'a ichi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu xi'in xa'a kivi Jesu-
cristo nuu na, saa ra kandixa
va na ña ndika'an ra, ra
sakuchi ra kua'a ni ndia tiaa,
ra saa tu na si'i va.
13 Ra ndia mii va ra Simón
kan kandixa ra chichi ra
xi'in va yuvi kan, ra saa
ndakundikun ra ra Felipe,
ña xika ra xi'in ra iin
takundi'i nuu kua'an ra, ra
ndakanda ka vi ini ra xi'in
takundi'i ña ndichi, xi'in ña
xitu'un ña xa ra Felipe.
14 Ra te kundaa ini ndia
xita'an xi'in Jesús ndia nin-
doo ndee ñuu Jerusalén xa'a
na ndee chi Samaria ña xa
ndaki'in na tu'un Ndioxi, saa
ra ti'vi va ndia ra Pedro xi'in
ra Juan kua'an ndia ñuu kan.
15 Ra te ndixaa ndia, ra saa
ndika'an ndia xi'in Ndioxi
xa'a na, ña na ndaki'in na
Tachi Yii Ndioxi.
16 Saa chi täan xa̱a̱ vi Tachi
Yii Ndioxi sata na, chi sakan
xi'in kivi Jesús va ke chichi
na.
17 Ra saa ti̱so ndia nda'a
ndia sata na, ra ndaki'in na
Tachi Yii Ndioxi.
18 Ra te xini ra Simón ña
ndaki'in na Tachi Yii Ndioxi
xi'in ña chindee ndia xita'an
xi'in Jesús nda'a ndia sata
na, ra saa kuni ra ña sata ra
ndiee Tachi Yii Ndioxi nuu
ndia, ra ndika'an ra xi'in
ndia,
19 kachi ra saa:
—Taxi ndo ta'an ndiee ña
iyoo xi'in ndo ñaa nda'a yu,
ra ta xa na chindu'u yu nda'a
yu sata ndia ndia ka yuvi, ra
ndaki'in tu na kan va Tachi
Yii Ndioxi ña koo ña xi'in na
—kachi ra.
20 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in ra kachi ra saa:
—Na ndi'i xa'a kun xi'in
xu'un kun, saa chi xani ini
kun ña sata kun ndiee ña
sani'i Ndioxi.
21 Yo'o ra köo ichi kun, ra
nii köo tu ndiayu va kun ña
koo ña yo'o nda'a kun, saa
chi kuëe iyoo ndakú nima
kun nuu Ndioxi.
22 Ña kan ke na nandiko
ini xa'a kuachi kun, ra
na kuaku nda'vi kun nuu
Ndioxi, ra a iin ña saa koo
ka'nu va ini ra xa'a ña ki'vi
ña ndakani ini kun sa kun.
23 Saa chi xito'ni yu ra
ichi ki'vi va kua'an kun, ra
tuun ni tu nu'ni va kun xi'in
kuachi kun —kachi ra Pedro
xi'in ra.
24 Ra saa ndakuiin ra
Simón kachi ra saa:
—Kuaku nda'vi ndo nuu
Ndioxi ña va'a na koo ka'nu
ini ra xa'a yu, ra na ndö'o
yu ndia nii tundo'o ña ka'an
ndo xa'a ñaa —kachi ra xi'in
ndia.
25 Ra ta sandi'i ndia xita'an
xi'in Jesús ña ndakani
ndia tu'un Ndioxi xi'in ña
ndakani ndia xa'a Jesús nuu
yuvi kan, saa ra nandiko
ndia kuanu'u ndia chi ñuu
Jerusalén, ra iin takundi'i
ñuu vali ña ndikun ndia

Samaria ya'a ndia ndakani
ndia tu'un va'a xa'a Jesús
kua'an ndia.

Ra Felipe xi'in tiaa ra kee ñuu Etiopía

26 Ra te ndi'i, ra saa
ndika'an iin ra tatun Ndioxi
xi'in ra Felipe kachi ra saa:
—Savii ra ku'un kun chi
nïnü nuu kuu sur, ichi ña
kee ñuu Jerusalén ra ndux-
inu ña chi ñuu Gaza —kachi
ra xi'in ra.
Ra ichi kan ra chi iku yuu
va ke ya'a ña.
27 Saa ra ndaki'in ndixa va
ra Felipe kua'an ra chi nuu
ndika'an ra tatun Ndioxi
xa'a xi'in ra, ra ichi kan
ndakuta'an ra xi'in iin tiaa
ra kee ñuu Etiopía; ra kapo
va kuvi tiaa kan, ra iin tiaa
ra xiniñu'u ni kuvi ra, ra
ndiso chiñu ra xi'in takundi'i
xu'un iin ña reina ña nani
Candace, ña xa'ndia chiñu
nuu na ñuu Etiopía, ra
ñuu Jerusalén ke ndixa'an ra
ndasaka'nu ra Ndioxi.
28 Ra saa kuu ra ndu'u
ra sata iin itun tivi xa'a
tun kañu'u kuayu kuanu'u
ra ñuu ra, ra ka'vi ra tu'un
Ndioxi ña tiaa ra Isaías ra
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi xina'a kua'an ra ichi
kan.
29 Saa ndika'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in ra Felipe kachi
ña saa:
—Kuyachin ra ndakuta'an
kun xi'in itun tun kañu'u
kuayu vaxi ña'a —kachi ña.
30 Ra saa kuyachin ndixa
va ra Felipe, ra xini so'o ra
ña ka'vi tiaa kan tutu nuu
vaxi ña tiaa ra Isaías, ra saa
nindakatu'un ra ra kachi ra
saa:
—¿A kundaa ini kun xi'in
ña ka'vi kun ñaa, tata?
—kachi ra xi'in ra.
31 Saa ndakuiin tiaa kan
kachi ra saa xi'in ra Felipe:
—¿Ni ke sa yu ña va'a
kundaa ini yu xi'in ña, tu
köo na ndakani nuu yu xa'a
ña? —kachi ra.
Ra saa ndika'an ra xi'in
ra Felipe ña na nandaa ra
kundu'u ra ini itun kan xi'in
ra.
32 Ra ña yo'o kuu ña'ñu
tu'un Ndioxi ña ka'vi tiaa
kan kua'an ra, ta nandaa ra
Felipe ini itun kan kua'an ra
xi'in ra; ra su'va ke kachi ña:
Ta ku'va ndo'o iin ndikachi
lo'o ri kañu'u na
kua'an kuvi, saa ndo'o
ra;
Ra ta ku'va xa iin ndikachi
lo'o ña iyoo taxin yu'u
ri, ta ixatia na ixi sata
ri, saa xa ra,
saa chi ndikä'an kuachi ra
xa'a ra nuu na.
33 Ta xa siki na ra, ra köo
na ndixandaku kuachi
xi'in ra ña ndaki'in na
tu'un ra.
Ra köo yuvi ndakani xa'a
ña vä'a ña ndo'o ra,
saa chi ndia nii yuvi
nindöo nuu ra.
chi ra xa'ni va na kuvi ra,
kachi ña ka'vi tiaa kan
kua'an ra.
34 Ra saa ndika'an tiaa kan
xi'in ra Felipe kachi ra saa:
—Tata, sa lo'o ña mani ra
ndakani kun nuu yu. ¿Ni
xa'a ke ndika'an ra ndika'an
tu'un yu'u Ndioxi xina'a?
¿A xa'a mii ra ke ndika'an
ra? ¿A xa'a inka yuvi va
ke ndika'an ra tu'un yo'o?
—kachi ra xi'in ra Felipe.

35 Ra saa xa'a ra Felipe ndakani ra nuu ra, ra
mii tu'un ña ka'vi tiaa kan
kua'an ra ke xiniñu'u va ra
Felipe ña ndakani ra tu'un
va'a xa'a Jesús nuu ra.
36 Ra saa kuu ndia kua'an
ndia ichi kan, saa ra ndixaa
va ndia iin nuu ndikaa
tiakuii, ra saa ndika'an tiaa
kan kachi ra saa xi'in ra
Felipe:
—Yo'o ndikaa tiakuii, ra a
küvi tu ndikun na sakuchi va
kun yu'u —kachi ra xi'in ra.
37 Saa ndakuiin ra Felipe
kachi ra saa xi'in ra:
—Tu ndinuni va'a kandixa
kun saa ra kuvi va —kachi
ra.
Ra saa ndakuiin tiaa kan
kachi ra saa:
—Kandixa va yu Jesucristo
ña kuu ra se'e Ndioxi
—kachi ra.
38 Ra saa xa'ndia tiaa kan
chiñu ña xikundichi itun tun
ndikaa ra kua'an ra, ra saa
nuu uvi saa ndia ndixaa ndia
ndiki'vi ndia ini tiakuii kan,
ra ikan sakuchi va ra Felipe
ra.
39 Ra ta kee ndia ini
tiakuii kan vaxi ndia, ra saa
ndaki'in va Tachi Yii Ndioxi
ra Felipe kua'an ra xi'in ña,
ndia saa ra ndixïni ka vi tiaa
kan ra. Ra va'a ni saa va,
ndi su kusii ni va ini tiaa kan
ndaki'in ra kua'an ra ichi ña
kua'an ra.
40 Ndi su ra Felipe tu,
xa ndita xika ka'an ndoso
tu'un Ndioxi ñuu ña nani
Azoto va, ra te ndi'i, ra saa
kee ra ñuu kan ra xa'a ra
ka'an ndoso ra tu'un va'a
xa'a Jesús iin takundi'i ñuu
ña ndo'ni ichi nuu ya'a ra
kua'an ra iin saa ndiakua
ndixaa ra ndia ñuu Cesarea
va.

9

Su'va ke kuu te ndakundikun ra Saulo Jesús

1 Ra ndakundiee va ra
Saulo xika ra ka'an ra,
ña kuni ra sandi'i ra xa'a
takundi'i na ndikun sata tata
yo Jesús. Ra xa'a ña kan
ke ndixa'an ra nuu sutu, ra
kuchee xa'ndia chiñu,
2 ña nduku ra ndiayu
ku'un xi'in ra iin takundi'i
ve'e ñu'u na judío ña iyoo
ñuu Damasco, ña va'a na
nanduku ra tiaa xi'in na si'i,
na ndikun Jesús, ra kundi-
aka ra na ku'un na xi'in ra
ñuu Jerusalén ña taan ra na
ve'e kàà.
3 Ra saa kee ra kua'an
ra ñuu Damasco, ra ta
kuyuchin ra ñuu kan, saa ra
tu'va kee va iin ñù'ù ña ye'e
ni chi ndivi, ra iin xinunduu
ña ra.
4 Saa ra ndakava ra ñu'ú
va, ra saa xini so'o ra
ndika'an iin tachi kachi ña
saa:
—Saulo, Saulo, ¿nichuun
□kanita'an kun xi'in yu?
—kachi ña xi'in ra.
5 Ra saa ndindakatu'un ra
kachi ra saa:
—¿Yoo kuvi yo'o, Tata?
—kachi ra.
Saa ndakuiin tachi kan
kachi ña saa xi'in ra:
—Yu'u kuvi Jesús ra xika
kun □kanita'an kun xi'in.
Ndi su ra sandi'i xa'a mii va
kuvi kun, saa chi ta xa iin
sindiki ri ta'vi, ri kee xa'a
yu'u kàà ña tiku nuu va ke
□xa kun —*kachi ña xi'in ra.
6 Ra iin kisi ninu ña ra ña
iyu'vi ra, ra saa ndika'an ra
kachi ra saa:
—Tata, ka'an xi'in yu ni ke
kuni kun sa yu —kachi ra.

Ra saa ndika'an Jesús xi'in
ra kachi ra saa:
—Ndakundichi ra kua'an
ñuu chee ñaa, ra xaan
ke ka'an na xi'in kun ni
ke xiniñu'u sa kun —kachi
Jesús xi'in ra.
7 Ra tiaa ndia kua'an xi'in
ra Saulo, ra ndiyu'vi ka vi
ndia, saa chi xini va so'o
ndia ña ndika'an tachi kan
xi'in ra Saulo, ndi su ndixïni
ndia ndia nii yuvi.
8 Ra saa te ndakundichi ra
Saulo, ra kuni ndakoto'ni ra
ndi su ndiküvi ka saa chi xa
ra kukuaa va kuvi ra. Ra
saa ndatiin ndia nda'a ra, ra
ndakundiaka ndia ra kua'an
ra xi'in ndia ñuu Damasco
va.
9 Ra ikan xikandu'u ra uni
kii, ra uni saa kii ndixiyo
kuaa va ra, ra nii ndixïxi ra,
ra nii tiakuii ndixï'i ra.
10 Ra ñuu Damasco
kan xikandu'u iin tiaa ra
xindikun Jesús, ra Ananías
ke xinani ra. Ra nuu ra kan
ke kanata Jesús, ra ndika'an
ra xi'in ra kachi ra saa:
—¡Ananías! —kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra
Ananías kachi ra saa:
—Yo'o íin yu, Tata. Ka'an
xi'in yu ni ke kuni kun sa yu
nuu kun —kachi ra.
11 Ra saa ndika'an Tata yo
Jesús xi'in ra kachi ra saa:
—Sanduvi ra ku'un kun
ya'ya ka'nu ña nani Ya'ya
Ndakú, ra ta xa na xaa kun
ve'e iin ra nani Judas, ra na
ndakatu'un kun xa'a iin tiaa
ra nani Saulo ra kee ñuu
Tarso. Saa chi ka'an ra xi'in
yu vichin.
12 Ra xa satuvi va yu
nuu ra, ña ndiki'vi kun
nuu kandu'u ra, ra chindu'u
kun nda'a kun sata ra, ra
ndakoto'ni ra —kachi Jesús
xi'in ra Ananías.
13 Ndi su ta xini so'o ra
Ananías tu'un yo'o, ra saa
ndika'an ra kachi ra saa:
—Tata, xa ndatu'un ni va
na xa'a tiaa kan xini so'o yu,
ra tiaa ni xa ndiva'a ra xi'in
na yii na ndikun yo'o, na
ndee ñuu Jerusalén.
14 Ra vichin tu, xaa ra yo'o
xi'in ndiayu ña taxi ndia
sutu kuna'nu nda'a ra, ña
tiin ra takundi'i na ndikun
kivi kun ra ku'un na xi'in
ra ña taan ra na ve'e kàà
—kachi ra Ananías.
15 Ndi su tata yo Jesús ra
su'va va kachi ra xi'in ra:
—Kua'an, saa chi ra kan
kuvi ra ndikaxin yu ña kuu
ra iin nda'a chiñu nuu yu, ra
ku'un ra ka'an ndoso tu'un
yu nuu yuvi na xïni tu'un
Ndioxi, xi'in nuu na chiñu
kuna'nu, xi'in nuu na ñuu
Israel.
16 Ra ña'a yu takundi'i ña
ndo'o ra xa'a ña ndikun ra
yu'u nuu ra —kachi ra.
17 Ra saa ndaki'in ra
Ananías kua'an ra ve'e nuu
kandu'u ra Saulo, ra te
ndixaa ra ndiki'vi ra ra saa
chindu'u ra nda'a sata ra, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
—Ñani Saulo, Tata yo
Jesús, ra ndika'an xi'in kun
ichi nuu kixi kun kan kuvi
ra, ti'vi yu'u vaxi yu ña
chindu'u yu nda'a yu sata
kun ra ndakoto'ni tuku kun,
ra ndakutu tu kun xi'in
Tachi Yii Ndioxi va —kachi
ra.
18 Saa ra ndikun xa'a kee
va ña'a nuu ra, ra ta iin kuvi
xe'e sata tiaka saa íin ña'a
ña kee nuu ra, saa ra va'a

ndakoto'ni tuku va ra. Ra
saa sakuchi ra Ananías ra.
19 Ra te ndi'i saa xixi ra, ra
ndakindiee tuku va ra. Ra
saa ndixa'an ra xikandu'u ra
ndia'vi kii xi'in na ndikun
Jesús na ndee ñuu Damasco
kan.

Ka'an ndoso ra Saulo xa'a
Jesús nuu na ñuu Damasco.

20 Ra saa ndiya'a ndia'vi
kii ra saa xa'a ra Saulo xika
ra ta ve'e ñu'u, ta ve'e ñu'u
na judío ña iyoo ñuu Dam-
asco ndakani ra xa'a Jesús
ña kuu ra se'e Ndioxi
21 Ra takundi'i yuvi na
xini so'o ña ka'an ra ra
ndakanda ka vi ini na xini
na ra, ra ka'an na kachi na
saa:
—¿A su mii va tu tiaa yo'o
kuvi ra ndixika kanita'an
xi'in na ndikun Jesús na
ndee ñuu Jerusalén? ¿Ra
a su mii ra kuvi tu ra xaa
yo'o ña tiin ra na ndikun
Jesús ña ku'un na xi'in ra
ra ndataxi ra na nda'a ndia
sutu kuna'nu va? —kachi
na xa'a ra.
22 Ra ra Saulo tu
ndakundiee ka xika ndakani
kaxi nuu na xa'a Jesús, ña
kuu ra ra ndikaxin Ndioxi
sakaku yuvi; ra iin sana
su'va ini na judío na ndee
ñuu Damasco kan xa ra.

Xinu se'e ra Saulo nuu na
judío

23 Ra saa kuu ra kuna'a va
iin ra Saulo ñuu Damasco,
ra saa ndakuta'an tu'un na
judío na ndee ñuu kan ña
kuni na ka'ni na ra.
24 Ndi su kundaa va ini
ra Saulo xa'a ña ndikata'an
na sa na xi'in ra. Ra xa'a
na ndakondiaa na ye'e ko-
rra yuu ña ndikaa nuu ñuu
ka'nu kan iin takundi'i ñuú
xi'in ka'ñu, ña kuni na ka'ni
na ra.
25 Ra saa ndakuta'an na
ita'an xi'in ra Saulo iin ñuu,
ra chikaa na ra ini iin tuká ra
sanuu se'é na ra chi sata ko-
rra yuu ña ndikaa nuu ñuu
ka'nu kan, ra su'va ke xa na
xi'in ra ña va'a ndikaku ra.

Nandiko ra Saulo ñuu
Jerusalén

26 Ra te nandiko ra Saulo
ndaxaa ra ñuu Jerusalén,
ra saa kuni ra ndakuta'an
ra xi'in na ndikun Jesús na
ndee ñuu kan, ndi su ndixïin
na chi ndiyu'vi va na ra, saa
chi ndikandïxa vi na ra ña
xa ndakundikun ra Jesús.
27 Ndi su kandixa va ra
Bernabé ra, ra saa ndakun-
diaka ra ra, ra ndixa'an ra
xi'in ra nuu ndia xita'an
xi'in Jesús. Ra ikan xa'a ra
ndakani ra nuu ndia xa'a ra
Saulo ña xini ra Jesús ichi
nuu ndixa'an ra, xi'in xa'a
tu'un ña ndika'an Jesús xi'in
ra, ra saa tu xa'a ña ndaku ni
ndakani ra xa'a Jesús nuu na
ñuu Damasco va.
28 Ndia saa ra ndakuta'an
mani va ndia xi'in ra Saulo,
ra xika ra xi'in ndia, ndia
ndia ka mii nuu kua'an va
ndia.
29 Ra tiaa ni ndaku
ndakani ra xa'a Jesús nuu
na judío na ka'an tu'un
griego, ra tiin ta'an ni tu ra
xi'in va na, ndi su ndixïin na
kandixa vi na ra chi ra kuni
na ka'ni va na kuvi ra
30 Ra te kundaa ini na
ndikun Jesús xa'a ña kuni
na judío kan ka'ni ra, ra
saa ndixa'an na ndiaka na

ra ndia ñuu Cesarea, ra ndia
ikan ndati'vi na ra kuanu'u
ra ñuu Tarso nuu kaku va ra.
31 Ra na ndikun Jesús
ndee ñuu ña ndikun ndiaa
Judea, xi'in na ndee ñuu ña
ndikun ndiaa Galilea, xi'in
na ndee ñuu ña ndikun
ndiaa Samaria, ra va'a ka vi
ndakundee na, saa chi köo
ka yuvi kanita'an xi'in na,
ra ndinuni ka vi ꞌxa to'o na
Jesús, ra iin vichin vichin
ꞌndukua'a na kua'an na ꞌxa
Tachi Yii Ndioxi.

Sanda'a ra Pedro iin tiaa ra nani Eneas

32 Ra saa kuu ra Pedro xika
ra xito'ni ra na ndikun Jesús,
na kuu na yii, ta ñuu ta ñuu,
ra saa ndixa'an tu ra xito'ni
ra na ndee ñuu ña nani Lida
va.
33 Ra ikan ndani'i ta'an ra
xi'in iin tiaa ra nani Eneas,
ña kandu'u ra nuu ixto, ra xa
una vi kuiya ke nduchi'ña ra
ña küvi kaka ra.
34 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in ra kachi ra saa:
—Eneas, ndakoo ra
ndatuvi kun ixto kun saa chi
xa ꞌnduva'a va kun vichin
xa Jesucristo —kachi ra xi'in
ra.
Saa ra ndikun nduva'a
ndixa va ra Eneas ra ndakoo
va ra.
35 Ra ta xini takundi'i na
ndee ñuu Lida xi'in na ndee
nuu yoso ka'nu ña nani
Sarón ña nduva'a ra Eneas
kan, saa ra ndakundikun na
Jesús va.

Ndatiaku ña Dorcas

36 Ra ñuu Jope kandu'u
iin ña'a ña ndikun Jesús, ra
Tabita ke nani ña, ra Dorcas
ke kachi ña tu'un griego. Ra
va'a ni ña'a kuvi ña, saa chi
chindiee ta'an ni ña xi'in na
nda'vi ndo'o.
37 Ra saa kuu ki'in kue'e
ña ra ndixi'i va ña. Ra saa
sakuchi na ña, ra ta ndi'i,
saa ndachikandu'u na ña ini
ve'e ña ndichi chi xini ve'e
ninù va.
38 Ra yachin va ndikaa ñuu
Jope xi'in ñuu Lida, nuu xika
Pedro, ra ta kundaa ini na
ndikun Jesús ña xika ra kan,
ra saa ti'vi na uvi tiaa ra
ndixa'an ndia ndika'an ndia
xi'in ra, kachi ndia saa:
—Numi ni na ku'un kun
xi'in ndi ñuu Jope —kachi
ndia.
39 Saa ra ndikun ndaki'in
ndixa va ra Pedro kua'an ra
xi'in ndia. Ra te ndixaa ra
ve'e kan ra saa ndiaka ndia
ra ndaa ra xi'in ndia chi ve'e
ninù nuu kandu'u ña, ra xa
iin chitu va na si'i nda'vi na
ndukuaan ña xaku na xa'a
ña, ra ta xini na ra Pedro ra
saa iin xinunduu na ra, ra
ndiña'a na xiyo xi'in tikoto
ndika nuu ra, ña xava'a ña
sani'i ña na ta xitiaku ña.
40 Ra saa ndika'an ra Pedro
xi'in takundi'i na ndee ve'e
kan ña na kee na chi ke'e, ra
saa ndakusiti ra ra ndika'an
ra xi'in Ndioxi, ra te ndi'i
saa ndikokuiin ra ndakuto'ni
ra chi nuu kandu'u ña, ra
ndika'an ra xi'in ña kachi ra
saa:
—Tabita, ndakoo —kachi
ra.
Ra saa ndakoto'ni ña, ra
ta xini ña ra Pedro, ra saa
ndakoo ña ndakundu'u ña.
41 Saa ra tiin ra nda'a ña
ra ndakanindichi ra ña; ra
saa ndakana ra na ndikun
Jesús, xi'in na si'i nda'vi na
ndukuaan kan nandi'vi na
ve'e kan, ra xa tiaku va ña
ndiña'a ra ña nuu na.

42 Ra kundaa ini takundi'i
va na ñuu Jope xa'a ña
kuu kan, ra kua'a ka vi na
ndakundikun Jesús.
43 Ra kua'a ka va kii
kuachi ra Pedro ñuu Jope,
ra ve'e tiaa ra nani Simón,
ra xachiñu xi'in ñii kiti ke
xikandu'u ra.

10

Ndakani ra Pedro nuu ra Cornelio xa'a Jesús

1 Ra ñuu Cesarea
xikandu'u iin tiaa ra xinani
Cornelio, ra ra xa'ndia chiñu
nuu iin ciento ndia soldado
xikuu ra. Ra xi'in ndia
soldado ndia kua'a ndia
xinani Italiano ke xita'an
ndia.
2 Ra ra Cornelio xi'in
takundi'i na ve'e ra, ra na
xindikun Ndioxi ndixiyo na,
ra chindiee ta'an ni ra xi'in
na judío xi'in xu'un, ra tiaa
ni tu ndika'an ra xi'in Ndioxi
va.
3 Ra saa kuu iin kii ta ku'va
kaa uni xikuaa ra saa satuvi
ña nuu ra xa Ndioxi, ra iin
kaxi kaxi va xini ra iin ra
tatun Ndioxi, ra ndiki'vi ra
nuu iin ra ra ndika'an ra
xi'in, kachi ra saa:
—¡Cornelio! —kachi ra.
4 Saa ndakoto'ni va'a ra
Cornelio nuu ra tatun kan
ra iyu'vi ka vi ra, ra saa
ndika'an ra kachi ra saa:
—¿Ni chiñu kuni kun yu'u,
Tata? —kachi ra.
Ra saa ndika'an ra tatun
kan xi'in ra kachi ra saa:
—Kusii ni ini Ndioxi ña
chindiee ta'an kun xi'in na
nda'vi, ra xa xini tu so'o ra
ña ka'an ni kun xi'in va ra.
5 Ña kan ke na ti'vi kun
yuvi ku'un na ñuu Jope ra
ndaki'in na ra nani Simón,
ra ndakunani Pedro, ña na
kixi ra ve'e kun.
6 Ra ve'e iin ra nani
Simón, ra kandu'u yachin
yu'u tiañu'u, ra xachiñu
xi'in ñii kiti ke iin ra, ra ra
kan kuvi ra ka'an xi'in kun
ndia ña ke xiniñu'u sa kun
—kachi ra.
7 Ra te xa ndaki'in ra tatun
kan kua'an ra, ra saa kana
ra Cornelio uvi ndia xachiñu
nuu ra, ra kana tu ra iin ra
soldado ra ndiaa ini ra, ra
ndikun ndinuni Ndioxi xi'in
ra.
8 Ra takundi'i ña ndika'an
ra tatun kan xi'in ra, ra
ndatu'un tu ra xi'in ndia kan
va xa'a ña, ra saa ti'vi ra
ndia kua'an ndia ñuu Jope.
9 Ra ta ku'va ka uxi uvi
ka'ñu inka kii ndituvi ta
xa kua'an kuyachin ndia
kua'an ndia nuu ñuu Jope
ña ndikaa yu'u mini kan, Ra
saa nandaa ra Pedro chi xini
ve'e ña ka'an ra xi'in Ndioxi.
10 Ra nani saa kuu na xi'in
ve'e nuu iin ra ña xika na
xavii na ña kuxi ra, ra xa
ka'un ni tu ini va ra, saa ra
tu'va ndituvi va nuu ra xa
Ndioxi,
11 ra saa xini ra ndanuña
ndivi, ra ndituvi iin tikoto
ndika ra nu'ni kumi saa tu-
tun vaxi nuu ña nuu ñu'u
xini ra.
12 Ra nuu tikoto kan ñú'u
iin takundi'i nuu kiti ri iyoo
kumi xa'a, xi'in ri kañu'u
tixi, xi'in ri ndachi, xini ra.
13 Saa ra xini so'o ra
ndika'an iin tachi xi'in ra
kachi ña saa:
—Pedro, ndakundichi ra
ka'ni kun kiti ñaa kaxi kun
—kachi ña xi'in ra.
14 Ra saa ndakuiin ra Pe-
dro, kachi ra saa:

—Ndïxa, Tata; ndia nii ichi
täan kaxi yu kuñu kiti yakua
—kachi ra.
15 Saa ndakuiin tuku tachi
kan, kachi ña saa xi'in ra:
—Ña'a ña xa nduva'a xa
Ndioxi, ra kä'an ka kun ña
yakua xi'in ña —kachi ña.
16 Ra uni vi ichi ke
ndika'an tachi kan xi'in ra,
ra saa nandaa tikoto ña ñu'u
kiti ini kan kuanu'u ña chi
ndivi va.
17 Ra nani saa kuu ra Pe-
dro ndakani ini ra ni ke
kuni kachi ña ndituvi nuu
ra xa Ndioxi, saa ra xa kuy-
achin va ndia ti'vi ra Cor-
nelio kua'an ndia, ra saa
ndakatu'un ndakatu'un ndia
ndia mii kuu ve'e ra Simón
kua'an ndia.
18 Ra ta ndixaa ndia nuu
iin ve'e kan, ra saa ndin-
dakatu'un ndia, kachi ndia
saa:
—¿A kandu'u iin ra nani
Simón, ra ndakunani Pedro
ve'e ñaa? —kachi ndia.
19 Ra ndakundiee va ra Pe-
dro ndu'u ra ndakani ni ini
ra xa'a ña ndituvi nuu ra xa
Ndioxi, ra ni ke kuni kachi
ña ká'an ra. Ra saa ndika'an
Tachi Yii xi'in ra kachi ña
saa:
—Koto'ni; chi xaa uni tiaa
nanduku ndia yo'o.
20 Ndakundichi ra ku'un
kun xi'in ndia, ra xä uvi ini
kun chi yu'u va kuvi ra ti'vi
ndia ña vaxi ndia —kachi
ña.
21 Saa ra nuu ndixa va ra
Pedro nuu ra saa ndixaa ra
nuu ndita ndia, ra ndika'an
ra xi'in ndia kachi ra saa:
—Yu'u kuvi va ra nanduku
ndo, ¿ra nichuun kuni ndo
yu'u? —kachi ra.
22 Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa:
—Ra Cornelio ra kuchee
nuu iin ciento ndia soldado
kuvi ra ti'vi ndu'u vaxi ndi
nuu kun, ra iin tiaa ra va'a
ni kuvi ra, ra kandixa ni va
ra Ndioxi, ra va'a ni tu ndu'u
tu'un xa'a ra nuu na judío
va. Ra iin ra yii ra kuu tatun
Ndioxi kuvi ra ndika'an xi'in
ra ña va'a ti'vi ra ndu'u vaxi
ndi nuu kun, saa chi kuni ra
ña na ku'un kun ve'e ra, ra
ka'an kun xi'in ra xa'a ña
xiniñu'u ka'an kun xi'in ra
—kachi ndia xi'in ra Pedro.
23 Saa ndika'an ra Pe-
dro xi'in ndia ña na ya'a
ndia ve'e nuu kandu'u ra
ndakindiee ndia. Ra ikan kii
ndituvi ndaki'in ra kua'an ra
xi'in va ndia, ra kua'an ka tu
sava na ñani ra na ndikun
Jesús na ndee ñuu Jope xi'in
va ra.
24 Ra ndia inka tuku kii
ndituvi vi ke ndixaa ndia
ñuu Cesarea. Ra ra Cor-
nelio ra xa ndachuta'an va
ra takundi'i na ve'e ra xi'in
na ita'an mani xi'in ra, ña
ndiatu na xaa ndia.
25 Ra te ndixaa ra Pe-
dro ve'e ra Cornelio, saa ra
ndikun kita va ra ndaki'in ra
ra, ra saa ndakusiti ra nuu
ra, ña ndasaka'nu ra ra.
26 Ndi su ndixïin vi ra Pe-
dro ña kusiti ra Cornelio nuu
ra, chi tiin ra nda'a ra ra
ndakanindichi va ra ra, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
—Xä kun saa chi yuvi ta'an
yo'o kuvi tu yu'u va —kachi
ra.
27 Ra ndatu'un ndia xi'in
ta'an ndia saa ndiki'vi ndia
ve'e kua'an va ndia, ra saa
ndakoto'ni ra Pedro ra xa
kua'a ka vi yuvi ndakuta'an
ndee ini ve'e kan.
28 Saa ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:

—Ndo'o ra xa xini va ndo chi ndu'u na judío, ra täxi ndiayu ña ndakuta'an ndi xi'in yuvi na küu judío, ra küvi tu ki'vi ndi ve'e va na. Ndi su Ndioxi saña'a yu'u ña küvi ka ka'an yu xi'in ndia ndia ka yuvi ña yakua na.

29 Ña kan ke ta ndixaa chiñu nuu yu ña kana ndo yu'u, saa ra ndikun ndaki'in yu vaxi va yu, chi ndiküvi ka sa ndichi yu. Ra kuni yu kundaa ini yu, nichuun ke kana ndo yu'u xaa yu vichin —kachi ra xi'in na.

30 Ra saa ndakuiin ra Cornelio, kachi ra saa xi'in ra:

—Vichin xinu kumi kii, ra ku'va mii hora ka uni vichin ke ndu'u yu ve'e yu ña iyoo su'un yu täan kuxi yu, ra ka'an yu xi'in Ndioxi, ra tu'va ndituvi va iin tiaa ra ndixi tikoto ña ye'e ni nuu yu.

31 Ra ndika'an ra xi'in yu kachi ra saa: “Cornelio, xa xini va so'o Ndioxi ña ka'an ni kun xi'in ra, ra xa kundaa tu ini ra ña chindiee ta'an ni kun xi'in na nda'vi va.

32 Ña kan ke na ti'vi kun yuvi ku'un na ñuu Jope, ra ka'an na xi'in ra nani Simón ra ndakunani Pedro ña na kixi ra xi'in na. Ra ve'e iin ra nani Simón ra kandu'u yachin yu'u tiañu'u ra xachiñu xi'in ñii kiti ke kandu'u ra. Ra ta xa na xaa ra, ra ka'an xi'in kun ña xiniñu'u ka'an ra xi'in kun.” kachi ra.

33 Xa'a ña kan ke kama ni va ti'vi yuvi ndixaa na ndaki'in na yo'o, ra va'a ni va xa kun ña xaa kun. Ra xa yo'o ndakuta'an ndi ndee ndi nuu Tata yo Ndioxi vichin, ra kuni ndi kuni so'o ndi ña ndika'an Ndioxi xi'in kun ka'an kun xi'in ndi —kachi ra Cornelio xi'in ra Pedro.

Ka'an ndoso ra Pedro nuu na küu judío xa'a Jesús

34 Ra saa xa'a ra Pedro ndakani ra nuu na kachi ra saa:

—Ña ndixa ke kundaa ini yu vichin chi Ndioxi ra ndakäxin ra yuvi.

35 Chi ndia ndia ka yuvi kuvi va na, ra ku'vi ni va ini ra xini ra na tu xa to'o na ra, ra xa na ña va'a nuu ra.

36 Ra mii tu'un yo'o ke ndika'an tu ra xi'in na ñuu Israel va, ña ti'vi ra Jesucristo kixi ra ndika'an ndoso ra tu'un va'a ña ndakundee vii na xi'in, ra mii ra kuu tu Tata takundi'i va yuvi.

37 Ra xa kundaa va ini ndo xa'a takundi'i ña kuu, chi iinii kuvi va ñuu ña ndikun ndiaa Judea ke nindutia ndoso tu'un xa'a Jesús ra ñuu Nazaret, ra te ndi'i chichi xa ra Juan, ra saa kixa'a ra ndika'an ndoso ra tu'un Ndioxi nuu yuvi chi Galilea.

38 Ra xa kundaa tu ini ndo xa'a Jesús, ña taxi Ndioxi ndiee Tachi Yii nda'a ra ña ndixiyo ña xi'in ra, ra xa kundaa tu ini ndo ña ndixika ra xa ra ña va'a xi'in yuvi va, ra sanda'a tu ra na xindo'ni nda'a ndiee timia'a va. Ra ña va'a xa ra saa, ra mii va Ndioxi kuvi ra chindiee ta'an xi'in ra.

39 Ra ndu'u ndia xita'an xi'in ra kuvi ndia ndakuiin xa'a takundi'i ña va'a xa ra takundi'i ñuu ña ndikun ndiaa Judea xi'in ñuu Jerusalén. Ra ta ndi'i saa

katakaa na ra nda'a cruz ña
xa'ni na ra.
40 Ndi su te ndixinu uni kii
ra ndatiaku va ra xa Ndioxi,
ra ndiña'a ra ra nuu ndi ra
xini va ndi ra.
41 Ra ndixïni vi takundi'i
na ñuu ra, chi takua
ndu'u ndia ndikaxin Ndioxi
ndakuiin xa'a va ra kuvi
ndia xini ra. Ra ta ndatiaku
ra ra xixi ndi xi'in ra, ra xi'i
tu ndi tiakuii xi'in va ra.
42 Ra mii ra kuvi tu ra
xa'ndia chiñu nuu ndi ña na
ka'an ndoso ndi xa'a ra nuu
takundi'i yuvi, ra ndatu'un
tu ndi xa'a ra ña ndikaxin
Ndioxi ra ña sayukun ra
kuachi xi'in yuvi na tiaku, ra
saa tu xi'in na ndii va.
43 Ra suvi xa'a ra kan ke
xa ndika'an tu na ndika'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi
xina'a ta kachi na su'va va,
takundi'i na xiin kandixa
kivi ra, ra koo ka'nu va ini
ra xa'a kuachi na, kachi na
—kachi ra Pedro xi'in na.

Ndaki'in na küu judío
Tachi Yii Ndioxi

44 Ra ta ka'an ka va ra Pe-
dro xi'in na, saa ra ndixinu
va Tachi Yii sata takundi'i na
ndakaya ndee xini so'o ña
ka'an ra.
45 Saa ra ndakanda ka vi
ini na judío, na ndixaa xi'in
Pedro, saa chi xini na ña
ndaki'in na küu judío kan
Tachi Yii.
46 Ra xini tu so'o na ña
xa'a na yuvi kan ka'an na
inka nuu tu'un ña xïni va
na, ra ndasaka'nu ka vi na
Ndioxi.
47 Ra saa ndika'an ra Pedro
kachi ra saa:
—¿A ndia iin yuvi
kuchuun kasi nuu na yo'o
ña küchi na, ra xa ndaki'in
va tu na Tachi Yii ta ku'va
iyoo mii yo? —kachi ra.
48 Saa xa'ndia ra chiñu ña
na ku'un na kuchi na tixi
ndiee ña kuu mii Jesús. Ra
te ndi'i saa xaku nda'vi na
nuu ra Pedro ña na kuachi
ka ra lo'o xi'in na ndia'vi kii.

11

Ndakani ra Pedro nuu
na ve'e ñu'u Jerusalén xa'a
chiñu ña xa ra

1 Ra saa kuu ra kundaa va
ini ndia xita'an xi'in Jesús,
ra kundaa tu ini na ndikun
Jesús na ndee chi Judea va
xa'a ña ndaki'in yuvi na küu
judío tu'un Ndioxi.
2 Ra xa'a ña kan ke xa
kuáchi na judío, na kuu mii
tuni Ndioxi xi'in ra Pedro, te
nandiko ra ñuu Jerusalén.
3 Ra nindakatu'un na ra
kachi na saa:
—¿Nichuun ndixa'an kun
xito'ni kun yuvi na küu judío
ve'e na, ra xixi kun xi'in na?
—kachi na xi'in ra.
4 Saa xa'a ra Pedro
ndakani ra nuu na judío
ta'an ra, ndia ku'va ke kuu
ña ndixa'an ra ve'e na küu
judío, ra ndika'an ra xi'in na
kachi ra saa:
5 —Yu'u, ra ñuu Jope va
ke ndu'u yu ka'an yu xi'in
Ndioxi, ra saa satuvi ra nuu
yu, ra xini yu iin tikoto ndika
ra nu'ni kumi saa tutun ña,
ra kee ña chi ndivi vaxi nuu
ña, ra iin saa nduxinu ña
ndia mii nuu ndu'u yu.
6 Ra te saku'un nuu yu
ndakoto'ni va'a yu ini tikoto
kan, ra saa xini yu ndo'ni iin
takundi'i nuu kiti ini ña, kiti
tata, xi'in kiti iku, xi'in kiti
kañu'u tixi, xi'in kiti ndachi.

7 Ra saa xini so'o yu
ndika'an iin tachi xi'in yu,
kachi ña saa: “Ndakundichi,
Pedro, ra ka'ni kun kiti ñaa
kaxi kun”, kachi ña xi'in yu.
8 Saa ndakuiin yu kachi yu
saa: “Ndïxa, Tata, saa chi
ndia nii ichi täan kaxi yu
kuñu kiti ri köo ndiayu yu
kaxi yu”, kachi yu.
9 Ra saa ndika'an tuku
tachi kan xi'in yu kachi ña
saa: “Ña'a ña xa nduva'a xa
Ndioxi, ra kä'an ka kun ña
yakua xi'in ña”, kachi ña.
10 Ra uni vi ichi ke
ndika'an tachi kan xi'in yu,
ra saa nandaa tikoto ña ñu'u
kiti ini kan kuanu'u ña chi
ndivi va.
11 Ra te ndi'i su'va kuu ña
kan, saa ra xa ndixaa va uni
tiaa ndia kee ñuu Cesarea ña
nanduku ndia yu'u.
12 Saa ra ndika'an va Tachi
Yii xi'in yu, ña na sä uvi ini
yu ña ku'un yu xi'in ndia. Ra
saa ndakuta'an yu xi'in inka
i̱ñu̱ ndia ñani yo, ra kee ndi
ndixa'an ndi ra ve'e tiaa kan.
13 Ra saa ndakani ra nuu
ndi xa'a ña ndixa'an iin
ra tatun Ndioxi ve'e ra, ra
ndika'an ra xi'in ra, kachi
ra saa: “Ti'vi yuvi na ku'un
na ñuu Jope ña nanduku na
iin tiaa ra nani Simón ra
ndakunani Pedro, ña na kixi
ra ve'e kun,
14 chi ra kan kuvi ra
ndakani nuu kun, ra kundaa
ini kun ndia ku'va ke sa kun
ña kaku kun, ra saa tu na
ve'e va kun”, kachi ra tatun
kan xi'in ra, kachi ra xi'in
ndi.
15 Ra saa kuu ndakani yu
nuu na, saa ra nduxinu va
Tachi Yii sata na, ta ku'va xa
ña xi'in yo yo'o te yachi.
16 Ra saa ndaka'an yu xa'a
tu'un ña ndika'an tata yo
Jesús, ta kachi ra su'va: “Ra
Juan, ra xi'in tiakuii va ke
sakuchi ra yuvi, ndi su ndo'o
ra Tachi Yii va ke kuchi ndo”,
kachi ra.
17 Ra tu sani'i tu Tata
yo Ndioxi Tachi Yii ra na
kan va, ta ku'va sani'i ra
ña yoo ta kandixa yo Tata
yo Jesucristo ña □kuu ra ra
sakaku yuvi, saa ra, ¿yoo
kuvi yu'u ña kasi yu nuu ña
□xa Ndioxi? —kachi ra.
18 Saa ra te ndi'i xini so'o
na judío na ndikun Jesús
na ndee ñuu Jerusalén ña
ndakani ra Pedro nuu na,
ndia saa ra xikutuvi va na
ña xa kuáchi na xi'in ra, ra
saa xa'a na ndasaka'nu na
Ndioxi kachi na saa:
—¡Sakaku tu Ndioxi yuvi
na küu judío va, ra ta̱xi
ra ndiayu nda'a na ña na
nandiko ini na xa'a kuachi
na, ra ni'i na ña kutiaku
na ndia ndikaa ndiku'un!
—kachi na.

Su'va ke kuu te ndixaa tu'un Ndioxi ñuu Antioquía

19 Ra suvi na ndikun Jesús,
na nditaxi ta xa'ni na ra Es-
teban kuvi sava na ndaki'in
kua'an ñuu Fenicia, xi'in
ñuu Chipre, xi'in ñuu An-
tioquía. Ra ikan xa'a na
ndika'an ndoso na tu'un va'a
xa'a Jesús nuu na judío ra
ndikä'an vi na xi'in inka
yuvi.
20 Ndi su ndia judío ndia
ndikun Jesús ndia kee ñuu
Chipre xi'in ñuu Cirene
ra ndixa'an va ndia kan
ndika'an ndoso ndia tu'un

va'a xa'a Jesús nuu na küu
judío ñuu Antioquía.
21 Ra mii va Tata yo
Ndioxi kuvi ra chindiee ta'an
xi'in ndia, ra kua'a ni yuvi
ndakundikun Jesús xa ndia.
22 Ra te kundaa ini na
ndikun Jesús na ndakuta'an
ve'e ñu'u ñuu Jerusalén xa'a
na ndakundikun Jesús, ra
saa ti'vi na ra Bernabé
kua'an ra ndia ñuu Antio-
quía ña koto'ni ra na.
23 Ra te ndixaa ra Bernabé
ñuu kan, saa xini ra ña va'a
ña ka'nu xa Ndioxi xi'in na,
saa ra kusii ni ini ra. Ra
ndika'an ra xi'in na, ña na
ndakundiee ni ka na chikaa
na ndiee ña kundikun Jesús
xi'in ndinuni nima na, kachi
ra xi'in na.
24 Saa chi ra Bernabé ra
va'a ni tiaa kuvi ra, ra iin
tiaa ra ndinuni ni kandixa
Ndioxi kuvi ra, ra iyoo ni tu
ndiee Tachi Yii va xi'in ra.
Ra xa'a ña kan ke kua'a ni
yuvi ndakundikun Jesús xa
ra.
25 Ra te ndi'i saa ndaki'in
ra Bernabé ndixa'an ra ñuu
Tarso ña nanduku ra ra
Saulo, ra ta ndani'i ra ra,
ra saa ndaki'in ra ra xaa ra
xi'in ra ñuu Antioquía.
26 Ra ñuu kan xindee ndia
iin kuiya ña ndixika ndia
ve'e ñu'u xi'in na, ra kua'a
ni ka tu yuvi saña'a ndia
tu'un Ndioxi va. Ra ñuu
Antioquía kan ke nuu va'a
chindu'u mii na ñuu kan kivi
na kandixa Jesús, ña ndaku-
nani na “na ndikun Cristo”.
27 Ra suvi mii kii kan ke
ndixaa tu sava ndia ka'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi
ndia kee ñuu Jerusalén ñuu
Antioquía va.
28 Ra saa kuu ndia ndee
ndia kan, saa ra ndika'an va
Tachi Yii xi'in iin ra nani
Agabo, ra saa ndakundichi
ra ma'ñu na ndikun Jesús,
ra ndika'an ra xi'in na, ña
kixi tama iinii kuvi nuu ña
yuuvi. Ra saa ke kuu ndixa
va ta kuiya xa'ndia chiñu ra
Claudio nuu takundi'i ñuu
ña ndikun ndiaa Roma.
29 Saa ndikata'an na
ndikun Jesús na ndee ñuu
Antioquía ña chindiee ta'an
na xi'in na ndikun Jesús na
ndee chi Judea, ra ta ku'va
ni'i nda'a na ke ta'an va na
kachi na ndikata'an na.
30 Ra mii saa ndixa ke xa
va na, saa chi taxi va na
xu'un ña ndisoko na nda'a
ra Bernabé xi'in ra Saulo,
ra ndia kan kuvi ndia ni'i
ña ndataxi ndia nda'a ndia
xikua'a ndia ndiso chiñu
xi'in na ve'e ñu'u chi Judea
va.

12

Xa'ni na ra Jacobo ra ra Pedro chikaa na ve'e kàà va

1 Ra suvi mii kuiya kan
ke xa'a ra rey Herodes
kanita'an ra xi'in na ndikun
Jesús.
2 Ra saa xa'ndia ra chiñu
ña xa'ndia na sukun ra Ja-
cobo ñani ra Juan xi'in ichi.
3 Ra ña xa ra Herodes ña
kan, saa ra kusii ni va ini na
judío xi'in ra, ra xa'a ña kan
ke xa'ndia ra chiñu ra tiin tu
na ra Pedro va ra chikaa na
ra ve'e kàà. Ra kii te ndatava
na viko Pascua ke kuu ña.
4 Ra te ndi'i tiin na ra Pe-
dro, saa xa'ndia ra Herodes
chiñu ña chikaa na ra ve'e
kàà, ra saa xa'ndia tu ra
chiñu nuu kumi ti'vi ndia

soldado ña na kondiaa va'a
ndia ra. Ra kumi kumi kuvi
ndia soldado kan, ta iin iin
ti'vi. Ra ta xa na ndi'i viko
Pascua ke tava ra Herodes ra
Pedro ve'e kàà ña ndataxi ra
ra nda'a na ñuu ña ka'ni na
ra.
5 Ña kan ke xindiaa ni
va ndia soldado kan ra Pe-
dro, saa chi ndiküni ndia
ña saña ra, ra na ve'e ñu'u
na ndikun Jesús ra tiaa ni
va ni'i ndika'an na kan xi'in
Ndioxi xa'a ra.

Tava va Ndioxi ra Pedro ve'e kàà

6 Ra mii ñuu, ña tuvi inka
kii ña tava ra Herodes ra
Pedro ve'e kàà, ra ndataxi ra
ra nda'a na ñuu kuni ra. Ra
ñuu kan ke kandu'u ra Pedro
kixi ra ini ve'e kàà kan, ra
iin ndia soldado nu'ni ndia
nda'a ra xixiyo xi'in yo'ó
kaa, ra ndia sava kan ndita
ndiaa ye'e chike'e va.
7 Saa ra tu'va ndixaa va
iin ra tatun ra ti'vi Ndioxi,
ra iin ndaye'e nii va ini ve'e
kàà kan. Ra saa nditandiaa
nda'a ra kindika ra Pedro ña
sandoto ra ra, ra ndika'an ra
xi'in ra kachi ra saa:
—Kama ni ndakoo kun
—kachi ra.
Saa ra iin nindaxi mii va
yo'ó kaa kan nda'a ra Pedro,
8 Ra saa ndika'an ka ra
tatun kan xi'in ra, kachi ra
saa:
—Ndakundichi ra
ndakundixi vii kun tikoto
kun ra ndachikaa kun
ndixan xa'a kun —kachi ra.
Ra saa ndixa ke xa va ra
Pedro, ra saa ndika'an tuku
va ra tatun kan xi'in ra kachi
ra saa:
—Ndakusukun tikoto ña
isukun kun, ra kundikun
kun yu'u ku'un yo —kachi
ra.
9 Saa ra ndakundikun
ndixa va ra Pedro sata ra
kua'an ra xi'in ra, ndi su
ndikundäa ini vi ra Pedro a
ña ndixa ke, xa ra tatun kan
saa xi'in ra, ra a ña satuvi va
ke nuu ra ka'an ra.
10 Ra saa ndiya'a ndia
kua'an ndia nuu ndee iin
ti'vi ndia soldado ndia nuu,
ra ndiya'a tu ndia nuu ndee
ndia ndiaa ña uvi va, ra saa
ndixaa ndia nuu iyoo ye'e
ña xitondiaa ya'ya ka'nu, ra
iin ndanuña mii va kaa chee
ñaa ndasi ye'e kan; ra ta
kee ndia chi ke'e, ra saa
iin vivii lo'o ndixa'an ndia
ya'ya kan, saa ra nindoñu'u
va ra tatun kan, ndia saa ra
nindoo mitu'un va ra Pedro.
11 Ra saa vi ke kundaa kaxi
ini ra, ra ndika'an ra kachi
ra saa:
—Ña ndixa va ke ti'vi tata
yo Ndioxi iin tatun ra, ña
kixi ra sakaku ra yoo nda'a
ra Herodes, ra saa tu nuu na
judío ta'an va yo —kachi ra.
12 Ra nani saa kuu ra
ña ndakani ini ra, ra saa
ndaki'in ra kua'an ra chi
ve'e ña María, si'i ra Juan,
ra ka'an tu na ña nani ra
Marcos va, ra xa kua'a ni va
na ndikun Jesús ndakuta'an
ndee ve'e kan ña ka'an na
xi'in Ndioxi.
13 Ra ta ndixaa ra Pedro
kani nda'a ra ye'e ña iyoo
chi yu'u ya'ya, ra saa kuy-
achi ña lo'o ña nani Rode ña
koto'ni ña yoo ku na.
14 Ra ta ndakuni ña tachi
ra Pedro, saa ra tiaa ni
kusii ini ña, ra nindaküña
vi ña ye'e. Chi iin xinu
ña ndixa'an ña ndatu'un ña
xi'in na, ña íin ra Pedro ye'e.

15 Ndi su ndikandïxa vi na
ña, ra ndika'an na xi'in ña
kachi na saa:
—¡Ña sana va kuvi yo'o!
—kachi na.
Ndi su iin tutuun va ka'an
ña, ña íin ra Pedro ye'e.
Ra saa ndika'an na xi'in ña
kachi na saa:
—Süvi vi ra; chi nima va
ra kuvi ña —kachi na.
16 Ra nani saa kuu na, saa
ra kani nda'a tuku va ra Pe-
dro ye'e kan, ra ta ndakuña
na, ra suvi kuvi va ra, saa
ra tiaa ni ndayu'vi ini na ña
xini na ra.
17 Ra saa ndixika nda'a ra
nuu na, ña na koo taxin yu'u
na, ra saa nandi'vi ra ve'e
xi'in na, ra xa'a ra ndakani
ra nuu na ndia ku'va ke xa
Ndioxi ña tava ra ra ve'e
kàà. Ra ndika'an ra xi'in na,
kachi ra saa:
—Ndatu'un ndo ña yo'o
xi'in ra Jacobo, ra saa tu
xi'in takundi'i na ta'an yo na
ndikun Jesús va —kachi ra.
Ndia saa ra ndaki'in ra
kua'an ra inka ñuu va.
18 Ra te ndituvi kii kan,
saa ra iin sana su'va va ini
ndia soldado kan, saa chi
ndikundäa ini ndia ni ke
ndo'o vi ra Pedro.
19 Saa xa'ndia ra Herodes
chiñu nuu ndia soldado ña
na kaka ndia ndanduku ndia
ra Pedro. Ra ndixika ndixa
va ndia nanduku ndia ra ndi
su nindanï'i ndia ra, ra saa
ndakana ra Herodes ndia ra
xa'a ra sana'ma ra ndia, ra
te ndi'i ndia saa ra xa'ndia
ra chiñu ña na ka'ni va ndia.
Ra ta ndi'i xa ra Herodes
takundi'i ña yo, ra saa kee ra
Judea ra ndaki'in ra kua'an
ra kandu'u ra chi ñuu Ce-
sarea va.

Su'va ke kuu ta ndixi'i ra rey Herodes

20 Ra nani saa kuu ra íin ra
ñuu kan, ra saa nduku ndia
kuna'nu nuu ñuu Sidón,
xi'in ndia kuna'nu nuu ñuu
Tiro ku'va ña ndakuta'an
mani ndia xi'in ra, saa chi
tiaa ni sáa̱ ini ra xini ra
na ñuu Tiro xi'in na ñuu
Sidón. Saa chi ñu'ú ñuu
nuu xa'ndia ra chiñu ke kee
ña xixi na, ra xa'a ña kan
ke ndiküni na kuachi xi'in
ra. Ra saa ndakuta'an na
ra taxi na xu'un nda'a ra iin
ra xinani Blasto ra xachiñu
nuu ra Herodes, ra ra Blasto
kan kuvi ra sakindoo mani
na ñuu kan xi'in ra Herodes.
21 Ña kan ke va'a xakin
Herodes iin kii ña xaa na
nuu ra, ra ta ndixaa kii
kan ra saa ndakundixi ra
tikoto ña ndixi ra te xa'ndia
ra chiñu, ra ndakundu'u ra
tiayu nuu xa'ndia ra chiñu,
ra saa xa'a ra ndatu'un ra
xi'in na.
22 Ra saa xa'a yuvi kan
ndiee ka vi ka'an na, kachi
na saa:
—¡Süvi ra yuuvi yo'o kuvi
ra ka'an! ¡Chi Ndioxi va
kuvi ra ka'an! —kachi na.
23 Ra sakan saa kuu na
ka'an na, saa ra ndikun ndix-
inu va iin ra tatun Ndioxi,
ra taxi kue'e nda'a ra, ra
nuu na saa ndixi'i va ra, ra
ndikun xa'a tikuxi xaxi va
ri ra, saa chi ndindäsaka'nu
ra Ndioxi, chi mii va ra
ndasaka'nu ra.
24 Ndi su tu'un Ndioxi, ra
iin takundi'i va ñuu nindutia
ndoso ña kua'an ña.
25 Ra te sandi'i ra Bernabé
xi'in ra Saulo ña ndika'an
ndoso ndia tu'un Ndioxi ñuu
Jerusalén, ra saa ndaki'in

ndia kua'an ndia ñuu Antioquía, ra kua'an tu ra Juan ra ndakunani Marcos va xi'in ndia.

13

Xa'a Bernabé xi'in ra Saulo xika ndia ka'an ndoso ndia tu'un Ndioxi

1 Ra ve'e ñu'u ñuu Antioquía ke ndixiyo ndia ndika'an ndoso tu'un yu'u Ndioxi, ra ndixiyo tu ndia maestro saña'a yuvi va, Ra ndia yo'o kuvi ndia: ra Bernabé, xi'in ra Simón (ra ra kan kuvi ra ndika'an na ra tuun xi'in), xi'in ra Lucio ra kee ñuu Cirene, xi'in ra Manaén (ra ra kan kuvi ra inuu xa'nu xi'in ra Herodes, ra xikuu ra chiñu chee chi Galilea), xi'in ra Saulo.

2 Ra saa kuu iin kii ra ndee na ka'an na xi'in Ndioxi, ra iyoo su'un na ña ndixïxi na, ra saa ndika'an Tachi Yii xi'in na kachi ña saa:

—Ra Bernabé xi'in ra Saulo, kuvi ndia ndikaxin yu ku'un ka'an ndoso tu'un yu, ra na tava siin ndo ndia, ra ka'an ndo xi'in Ndioxi xa'a ndia ña va'a na saxinu ndia chiñu ña ndikaxin yu ndia sa ndia —kachi ña.

3 Ra te sandi'i na ña ndika'an na xi'in Ndioxi xi'in ña ndixiyo su'un na ña ndixïxi na, ra saa chindee na nda'a na sata ndia ña ndika'an na xi'in Ndioxi xa'a ndia. Ra te ndi'i saa nindiayu ta'an na xi'in ndia ña kee ndia kua'an ndia ka'an ndoso ndia.

Ka'an ndoso ra Bernabé xi'in ra Saulo tu'un Ndioxi nuu na ñuu Chipre

4 Ra saa ti'vi Tachi Yii, ra Bernabé xi'in ra Saulo, kua'an ndia ñuu Seleucia ña ndikaa yu'u mini, ra te ndixaa ndia ikan ra saa nandaa ndia itun xika nuu mini ra ndaki'in ndia kua'an ndia ñu'ú ña ndikaa ni'ni nuu mini ña nani Chipre.

5 Ra te ndixaa ndia ñuu ña nani Salamina, ra ikan xa'a ndia ka'an ndoso ndia tu'un Ndioxi ta ve'e ñu'u, ta ve'e ñu'u na judío ña iyoo kan. Ra kua'an tu ra Juan Marcos va ña chindiee ta'an ra xi'in ndia.

6 Ra xinu'ni ndia saa ndixaa ndia, ndia ñuu ña nani Pafos va. Ra ikan ndakuta'an ndia xi'in iin ra judío ra nani Barjesús, ra ra saka kuvi ra. Ra kua'a ni yuvi sanda'vi ra, ña ndika'an ra ña kuu ra ra ka'an ndoso tu'un yu'u Ndioxi.

7 Ra va'a ni xita'an ra xi'in ra chiñu chee ra nani Sergio Paulo, ra ra chiñu kan ra ndichi ni ra, ña kan ke va'a kana ra ra Bernabé xi'in ra Saulo ña kua'an ndia nuu ra, saa chi kuni ni ra ña kuni so'o ra tu'un Ndioxi.

8 Ndi su nditäxi va'a vi ra saka kan ña kandixa ra chiñu chee kan tu'un Ndioxi. Ra ra saka kan, ra Elimas ke kachi kivi ra tu'un griego.

9 Saa ra tiaa ni chitu ra ra Saulo ra ndakunani Pablo xi'in Tachi Yii, ra saa iin kaxi kaxi ndakoto'ni ra nuu ra saka kan,

10 ra ndika'an ra xi'in ra, kachi ra saa:

—¡Yo'o, ra se'e timia'a va kuvi kun, saa chi sanda'vi kun yuvi, ra kundasi tu kun ña ndaa va, ra iin

chitu ndaa nima kun xi'in takundi'i chiñu maña, xi'in chiñu kui'na! ¿Ra a taan xa va'a na kutuvi kun ña kava kun ña ndaa ña kuu kuenda Ndioxi?

11 Ra vichin taxi Ndioxi tundo'o nda'a kun ra kukuaa kun ndia'vi kii, ra küni ka kun ña ye'e ñu'u.

Saa ra ndikun kuñaa nuu va ra ña kukuaa ra, saa ra ndiküvi ka ku'un ra, ra ndia nda'a va ra ke xika ña ndanduku ra yuvi tiin nda'a ra ña va'a ku'un ra.

12 Ra te xini ra chiñu chee ka ña kuu kan, ra kandixa va ra, ra ndakanda ni ini ra xi'in ña saña'a na xa'a Ndioxi.

Xika ra Pablo xi'in ra Bernabé ka'an ndoso ndia ñuu Antioquía ña Pisidia

13 Ra saa ndaki'in ra Pablo kua'an ra xi'in ndia ita'an xi'in ra ñuu Pafos ra ikan ndandaa ndia itun xika nuu mini, ra ndaki'in ndia kua'an ndia chi ñuu Perge ña ndikaa chi Panfilia. Ra ra Juan Marcos nindoo ñuu Pafos va, ra ikan nandiko ra kuanu'u ra ñuu Jerusalén va.

14 Ra ta ndi'i ndika'an ndoso ndia tu'un Ndioxi ñuu Perge, ra saa ndaki'in ndia kua'an ndia ñuu Antioquía ña ndikaa chi Pisidia va. Ra saa kuu ra ndaki'in ndia kua'an ndia ve'e ñu'u nuu ndakuta'an na judío iin kii ña ndakindiee na, ra te ndixaa ndia ra saa ndiki'vi ndia ini ve'e ñu'u kan ndakundee ndia.

15 Ra te ndi'i ka'vi na ndiayu Ndioxi ña tiaa ra Moisés, xi'in ña tiaa na ka sava na ndika'an tu'un yu'u Ndioxi, ra saa ti'vi ndia kuna'nu ve'e ñu'u kan tu'un nuu ra Pablo xi'in ndia ta'an ra, ra su'va ke kachi ndia:

—Ñani, tu iyoo iin tu'un va'a ka'an ndo xi'in na ndee yo'o ña va'a na ndakindiee ini na, ra na ka'an ndo xi'in va na —kachi ndia xi'in ra.

16 Ra saa ndakundichi ra Pablo ra ndixika nda'a ra nuu yuvi kan ña na koo taxin yu'u na. Ra saa ndika'an ra xi'in na kachi ra saa:

—Ndo'o, na ta'an yo ñuu Israel, na kandixa Ndioxi, ra tiaa so'o ndo.

17 Tata yo Ndioxi, ra ki'in kuenda xi'in ñuu yo Israel, kuvi ra ndikaxin na xii xikua yo, ra ndukua'a ni na xa ra ta ndixa'an na xindee na ñuu Egipto, ra te ndi'i saa tava ra na xi'in ndiee ra ñuu kan.

18 Ra uvi xiko saa kuiya ña ndixika na iku yuu, ra xïin va Ndioxi xa ndiee ini ra xi'in na.

19 Ra sandi'i ra xa'a uxa ñuu ña xindo'ni chi Canaán, ra ndataxi ra ñu'u kan nda'a na xii xikua va yo.

20 Ra ta ndi'i, ra saa taxi ra tiaa ndia xa'ndia chiñu nuu na, ku'va kumi ciento sava kuiya, iin saa ndia kuiya ña xa'ndia chiñu ra Samuel ra ndika'an ndoso tu'un yu'u Ndioxi.

21 Ra saa xa'a na nduku na iin rey ra ka'ndia chiñu nuu na nuu Ndioxi, ra saa taxi Ndioxi ra Saúl, se'e ra Cis, ra kuu ndise'e ra Benjamín, ña xa'ndia ra chiñu inka uvi xiko kuiya.

22 Ra ta kindiaa Ndioxi chiñu nda'a ra rey Saúl, ra ndataxi ra ndiayu nda'a ra David ña nduu ra rey, ra saa

ndika'an ra xa'a ra, kachi
ra saa: “Ra David, se'e ra
Isaí, kuvi iin tiaa ra va'a, ra
xani ini ta ku'va xani ini yu,
ra ra kan kuvi ra sanduvi
takundi'i chiñu ña kuni yu”,
kachi ra.
23 Ra ndise'e ra David
kan kuvi Jesús ra ndikaxin
Ndioxi sakaku na ñuu yo
Israel va. Ra xa saa ke iyoo
tu ña kindoo mii Tata yo
Ndioxi xi'in na xii xikua va
yo.
24 Ra ta kumani ka xaa
Jesús, ra xa ndixika va
ra Juan ra sakuchi yuvi
ña ndika'an ndoso ra tu'un
Ndioxi nuu takundi'i na Is-
rael, ña na nandiko ini na
xa'a kuachi na, ra kuchi na,
kachi ra.
25 Ra ta xa ndinumi ka'ni
na ra Juan kan, ra saa
ndika'an ra kachi ra saa:
“Süvi vi yu'u kuvi ra ndixaa
sakaku ndo'o, ndi su chi sata
yu'u ndikun iin tiaa vaxi ra,
ra ndia nii chiñu lo'o köo
ndiayu yu sa yu nuu ra, saa
chi ndia nii ndixan vi ra ke
kuchüun yu ndaxi yu, saa
chi chee ni ka va ra kan nuu
yu'u”, kachi ra.

26 ’Ña kan ke na kundaa
ini ndo'o, na ñani yo, na kuu
ndise'e ra Abraham, ra saa
tu ndo'o, na küu judío va
ra kandixa ndo Ndioxi, chi
xa'a takundi'i va yo ke taxi
Ndioxi tu'un ra ña sakaku ña
yoo.
27 Ndi su na ndee Jerusalén
xi'in ndia chiñu xa'ndia
chiñu nuu na, ra ndindaküni
vi na Jesús ña kuu ra ra
kixi sakaku yoo, ra nii tu'un
ña tiaa ndia ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a, ña ka'vi
na ve'e ñu'u ta iin ta iin kii
ndakindiee na ke ndikundäa
ini na xi'in vi; ña kan ke
ta xa'ni na Jesús ra ndixinu
nuu tu'un kan.
28 Ra va'a ni köo va kuachi
ra ndindani'i na, ndi su
ndika'an va na xi'in ra Pilato
ña katakaa ra ra ndika cruz
ndixi'i ra.
29 Ra ta ndi'i xa na
takundi'i ña ka'an tu'un
Ndioxi xa'a Jesús ña
xiniñu'u ndo'o ni ra, ra saa
sanuu na ra nda'a cruz ra
ndinduxin na ra.
30 Ndi su sandatiaku va
Ndioxi ra.
31 Ra kua'a ni ka va kii
ndita ra ndixika ra xi'in
na xita'an xi'in ra, na kee
xi'in ra chi Galilea ra iin
saa xaa na xi'in ra ndia
Jerusalén. Ra na kan kuvi na
ka'an ndoso nuu yuvi xa'a ra
vichin va.
32 ’Xa'a ña kan ke
ndatu'un tu ndu'u va xi'in
ndo vichin, xa'a tu'un va'a,
ña kindoo Ndioxi xi'in na xii
xikua yo xina'a.
33 Ra na kundaa ini ndo
chi xa saxinu va Ndioxi ña
kindoo ra xi'in na xii xikua
yo nuu yo vichin, saa chi
sandatiaku va ra Jesús, ta
ku'va kachi tutu salmo ña
uvi ña kachi su'va: “Yo'o
kuvi se'e yu, ra taxi yu ña
kutiaku kun vichin”, kachi
ña.
34 Ra xa ndika'an va
Ndioxi ña sandatiaku ra
Jesús, ra ndia nii ka kii
küvi ra. Ra su'va ke kachi
Ndioxi ndika'an ra: “Ña va'a
ña kindoo yu xa'a xi'in ra
David, ra nda'a ndo'o va ke
taxi yu ña”, kachi ra.
35 Ña kan ke ka'an inka
salmo kachi ña saa: “Täxi
kun tia'yu iki kuñu, ra

xachiñu nuu kun, ra ku'vi ni
ini kun xini kun”, kachi ña.
36 Ra na kundaa ini ndo,
chi süvi xa'a ra David ke
ka'an tutu salmo kan. Chi
ta xitiaku ra, ra ña ndixa ke
xa'ndia va ra chiñu nuu na
ñuu ra ta ku'va kuni Ndioxi,
ndi su te ndixi'i ra, ra nin-
duxin na ra xi'in na iva si'i
ra, ra nditia'yu va ra.
37 Ña kan ke na kundaa
ini ndo, chi xa'a Jesús va
ke ka'an ña, saa chi ra kan
kuvi ra ndatiaku xa Ndioxi,
ra nditiä'yu iki kuñu ra.
38 Na ta'an yo, na kundaa
ini ndo, chi Jesús ra ka'an
ndi xa'a xi'in ndo yo'o, kuvi
ra kuchuun koo ka'nu ini
xa'a kuachi ndo.
39 Ra takundi'i na kandixa
Jesús, ra xa ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi va ndasa
ra na, ndi su ta xindo'ni
na tixi ndiayu ña ndakoo ra
Moisés ra ndïxa vi Ndioxi
saa xi'in na.
40 Ra kuenda ni na koo
ndo, ña va'a na ndö'o ndo
tundo'o ña tiaa na ndika'an
ndoso tu'un yu'u Ndioxi xa'a
xina'a, ta kachi na su'va:
41 Na kundaa ini ndó'o, na
xa siki Ndioxi, ra na
ndakanda ini ndo, ra
na ndoñu'u ndo;
Saa chi yu'u ra kuu Ndioxi
kuvi ra xa kua'a ni
chiñu ña ndichi ni ña
xini ndo ña ndee ndo
vichin,
ra va'a ni kua'a ni va yuvi na
ndatu'un xa'a ña xi'in
ndo, ra kandïxa vi ndo
na, kachi ña tiaa na
—kachi ra Pablo xi'in
na.
42 Ra ta sandi'i ra Pablo
ndika'an ndoso ra nuu na,
ra saa kanata ra ini ve'e
ñu'u na judío kan xi'in ndia
ita'an xi'in ra. Saa ra kuy-
achin va yuvi na küu judío
ra ndika'an na xi'in ra ña
na kixi tuku ra inka kii
ndakindiee ña saña'a ra na
tu'un Ndioxi.
43 Ra ta nindutia ndi'i na
kee ve'e ñu'u kan kua'an na,
ra saa ndakundikun kua'a ni
na judío, xi'in na küu judío
na kandixa Ndioxi kua'an
na sata ra Pablo xi'in ra
Bernabé. Ra ndika'an ndia
xi'in na ña na ndïko ini na
kundikun na Ndioxi, ra xá
ña va'a ña ka'nu xi'in na.
44 Ra ta nditiandiaa inka
kii ña ndakindiee na, ra saa
ndakuta'an takundi'i na ñuu
kan ña kuni so'o na tu'un
Ndioxi.
45 Ndi su ta xini na
judío kan ña kua'a ni yuvi
ndakuta'an ña kuni so'o na
tu'un Ndioxi, saa ra tiaa
ni ndukuini ini na xini na
ra Pablo, Ra saa xa'a na
ndika'an ña'a kini na xa'a ra,
ra ni süvi ña ndaa ke ka'an
ra, kachi na.
46 Ndi su ndiyü'vi vi ra
Pablo xi'in ra Bernabé, chi
ndia ndiee ka ndundaku ini
va kuvi ndia, ra ndika'an
ndia xi'in na, kachi ndia saa:
—Xa saa xi'na ka xi'in
ndo'o, na kuu ta'an ndi ke
xiniñu'u ndatu'un va ndi
tu'un Ndioxi, ndi su xa'a ña
xïin ndo kuni so'o ndo ña,
ra nï'i ndo kutiaku ndo ndia
ndikaa ndiku'un, saa ra va'a
ka na ku'un ndi ndatu'un
ndi xi'in yuvi na küu judío
va vichin.
47 Saa chi xa saa ke iyoo
chiñu ña xa'ndia mii Tata yo
Jesús nuu va ndi, ta kachi ra
su'va:

Ndo'o kuvi ndo taxi yu ndi-
ayu nda'a, ña kuu ndo
ñù'ù ña kutuun ndo
nuu takundi'i yuvi na
küu judío,
Ra ku'un tu ndo ka'an ndoso
ndo tu'un yu, iinii
kuvi nuu ña yuuvi ña
va'a na kundaa ini
takundi'i yuvi ra kaku
na, kachi ra —kachi ra
Pablo xi'in na.
48 Ra ta xini so'o yuvi na
küu judío ña ndika'an ra
Pablo, saa ra tiaa ni kusii
ini na, ra ndika'an na ña
va'a ni tu'un Ndioxi; ra
kandixa takundi'i va yuvi na
xa nini'i ta'vi ña kutiaku
na xi'in Ndioxi ndia ndikaa
ndiku'un.
49 Ra saa ndindutia ndoso
tu'un Ndioxi kua'an ña iinii
kuvi ñuu ña ndo'ni kan.
50 Ra saa chikaa yu'u na
judío kan, sava na si'i, na
to'o, na tiaku ini, ra chikaa
yu'u tu na sava tiaa ndia
kuna'nu ndee ñuu kan, ña
na ndakita'an tu'un na ra
kanita'an na xi'in ra Pablo
xi'in ra Bernabé, ra tava na
ndia ñuu kan ku'un ndia
kuni na.
51 Ra saa sakoyo ra Pablo
yaka xa'a ra, ra saa tu ra
Bernabé va, ra ña kan kuvi
ña ka'an xa'a ndia ña ndïso
ka ndia xa'a kuachi ña sa
na ñuu kan, ndia saa ra
ndaki'in ndia kua'an ndia
chi ñuu ka'nu Iconio va.
52 Ndi su takundi'i yuvi na
xa ndaki'in tu'un Jesús, ra
tiaa ni va kusii ini na kan, ra
iyoo tu Tachi Yii xi'in va na.

14

Ndixaa ra Pablo xi'in ra Bernabé ñuu Iconio

1 Saa kuu, ra ndaki'in
ra Pablo xi'in ra Bernabé
kua'an ndia, ra saa ndixaa
ndia ñuu Iconio, ra saa
ndiki'vi ndia ve'e ñu'u na
judío, ra xa'a ndia ndika'an
ndoso ndia tu'un xa'a Jesús
nuu na. Ra kua'a ni na judío
xi'in na küu judío kandixa
Jesús.
2 Ra na judío na
ndikandïxa tu'un Ndioxi ra
chikaa yu'u na yuvi na küu
judío, ña na ndakani ki'vi ini
na kuni na na ndikun Jesús.
3 Ndi su ra Pablo xi'in
ra Bernabé, ra na'a ni ka
va kuachi ndia ñuu kan,
ra ndaku ni ndika'an ndoso
ndia tu'un Ndioxi nuu na, ra
xindiaa ni ini ndia Jesús. Ra
mii Ndioxi kuvi ra taxi ra
ndiee nda'a ndia ña xa ndia
ña ndichi xi'in ña xitu'un,
ra ndaña'a ra nuu tu'un ña
ndika'an ndoso ndia xa'a ra
ña kuu ña ña ndaa.
4 Ra saa ndata'vi ta'an
ndi'i va na ñuu, ra sava na
xikita'an xi'in na judío, ra
sava tu na xikita'an xi'in ra
Pablo, xi'in ra Bernabé va.
5 Ra saa ndakuta'an na
judío xi'in na küu judío,
ra ndikata'an na xi'in na
chiñu, ña kanita'an na xi'in
ra Pablo xi'in ra Bernabé, ra
kuun na yuu ndia, kuni na.
6 Ndi su ta kundaa ini ra
Pablo xi'in ra Bernabé xa'a
ña ndikata'an na sa na xi'in
ndia, ndia saa ra kee ndia
ñuu kan, ra ndaki'in ndia
kua'an ndia ñuu Listra xi'in
ñuu Derbe, ña ndikun ndiaa
Licaonia, ra saa tu ñuu ña
ndo'ni yachin xi'in va ña.
7 Ra ikan ndixika ndia
ndika'an ndoso ndia tu'un
va'a xa'a Jesús nuu yuvi kan.

Xakin na yuu ra Pablo ñuu Listra

8 Ra ta ndixaa ra Pablo xi'in ra Bernabé ñuu Listra, ra saa xini ndia iin tiaa ra küvi kaka ndu'u ra, ra tiaa kan, ra xa saa kaa ra ta kaku vi ra.

9 Ra tiaa ka vi so'o ra ña ka'an ra Pablo ndu'u ra, ra saa iin kaxi kaxi ndakoto'ni ra Pablo nuu ra, ra kundaa ini ra ña ndinuni ni va kandixa tiaa kan, ña kuchuun Ndioxi sanda'a ra ra.

10 Saa ndika'an ra Pablo xi'in ra, kachi ra saa:

—Ndakundichi ndaku xi'in xa'a kun —kachi ra.

Saa ra iin kandita tiaa kan ña ndakundichi ra, ra saa xa'a xika va ra.

11 Ra ta xini yuvi kan, ña xa ra Pablo xi'in tiaa kan, ra saa xa'a na nda'yu tu'un mii na, ña ka'an na ñuu Licaonia, ra kachi na saa:

—¡Ndioxi va kuvi na ndaki'in nuu tiaa yuuvi yo'o, ra xaa na nuu yo vichin! —kachi na.

12 Ña kan ke ndika'an na xa'a ra Bernabé ña kuu ra ndioxi Júpiter, ra ra Pablo ndika'an na xa'a ña kuu ra ndioxi Mercurio va, saa chi ra kan kuvi ra ndika'an ndoso nuu na.

13 Ra saa xaa sutu ra ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u ndioxi ña nani Júpiter, ña ndichi chi nuu ñuu, nuu iyoo ye'e ña ki'vi na ñuu kan, xi'in takundi'i na ñuu, ra ndiaka na sindiki ra ñu'u ita siki sukun ri ndixaa ri xi'in na, ra kuni na ka'ni na ri ña soko na ri nuu ndia, ña ndasaka'nu na ndia.

14 Ndi su ta kundaa ini ra Pablo xi'in ra Bernabé, ña kuni yuvi kan ndasaka'nu na ndia. ra saa ndata saa ini ndia tikoto ndia, ra ndiki'vi ndia tiañu na, ra ndinda'yu ndia nuu na, kachi ndia saa:

15 —¡Na ta'an yo! ¿Nichuun kuni ndo ndasaka'nu ndo ndu'u? Ra tiaa ta'an mii va ndo kuvi ndi. Ra tu'un va'a xa'a Jesús va ke vaxi ndi ka'an ndoso ndi nuu ndo, ra na ndakoo ndo chiñu ki'vi ña xa ndo, ra ndakundiko ndo Ndioxi ra tiaku, ra xava'a ndivi xi'in ñu'u, xi'in tiañu'u, xi'in takundi'i ka ña'a ña iyoo.

16 Xina'a ra ndakoo va Ndioxi yuvi ña xa na ndia ndia ka chiñu ña kuni na.

17 Ra va'a ni saa xa va na, ndi su ndixikuïin vi ra ña sa ra ña va'a xi'in na xa'a ña ndaña'a ra mii ra ña kuu ra Ndioxi. Ra ra kan kuvi ra sakuun savi ña kan ke va'a kana ña chi'i yo, ra va'a ni xa ña, ña kan ke va'a iyoo ña xixi yo, ra va'a iyoo yo —kachi ra Pablo xi'in na.

18 Ra va'a ni saa kachi ndia xi'in va na, ndi su u'vi na va saa kuchuun ndia sasi ndia nuu na ña va'a ndixä'ni na sindiki kan, ña soko na ri nuu ndia.

19 Saa kuu, ra xaa va sava na judío, na kee ñuu Antioquía xi'in na kee ñuu Iconio, ra ndika'an na xi'in na ñuu kan, ra kuchuun va sanda'vi na na, ra saa xakin na yuu ra Pablo. Ra ta ndi'i, ra va'a xa ndixi'i va ra ká'an na, ra saa kañu'u na ra, ra ndixa'an na sakana na ra ndia chi nuu ñuu kan.

20 Ndi su ta ndixaa na ndikun Jesús xinunduu na ra Pablo, saa ra ndakoo va ra, ra saa nandiko tuku ra

ndaxaa ra ñuu kan xi'in va
na; Ra ta ndituvi inka kii,
ra saa ndaki'in ra kua'an
ra xi'in ra Bernabé chi ñuu
Derbe va.
21 Ra te ndi'i, ndika'an
ndoso ndia tu'un va'a xa'a
Jesús nuu na ñuu kan. Saa
ra kua'a ka vi na kandixa
Jesús, ra saa nandiko tuku
ndia kua'an ndia chi ñuu
Listra, xi'in ñuu Iconio, xi'in
ñuu Antioquía.
22 Ra ta ndixaa ndia ta iin
iin ñuu kan, ra saa ndika'an
ndia xi'in na ndikun Jesús
ña ndaku ni na koo ini na,
ra ndika'an ka tu ndia xi'in
na, ña xiniñu'u ndo'o ni va
na, ra saa ke kuchuun na
ki'vi na nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu.
23 Ra ndikaxin tu ndia,
ndia xikua'a ndia kunuu
nuu ta iin iin ve'e ñu'u va,
ra ta ndi'i ndika'an ndia
xi'in Ndioxi, xi'in ña ndixiyo
su'un ndia, ña ndixïxi ndia,
ra saa ndika'an ndia xi'in
Ndioxi xa'a ndia xikua'a
kan.

Nandiko ra Pablo xi'in ra Bernabé ñuu Antioquía ña ndikun ndiaa Siria

24 Ra te ndi'i, ra saa
ndaki'in ra Pablo xi'in ra
Bernabé kua'an ndia, ra saa
ndiya'a ndia chi Pisidia, ra
ndixaa ndia ndia chi Pan-
filia.
25 Saa ra ikan ndika'an
ndoso ndia tu'un Ndioxi ñuu
Perge, ra saa tu ñuu Atalia
va.
26 Ra ndia ikan nandaa
ndia itun xika nuu mini, ra
ndaki'in ndia kuanu'u ndia
ñuu Antioquía, ra ñuu kan
ke ndika'an na xi'in Ndioxi
xa'a ndia, te xa'a ndia xika
ndia ka'an ndoso ndia tu'un
Ndioxi.
27 Ra ta ndixaa ndia
ñuu Antioquía kan, ra saa
ndakana ndia takundi'i na
ve'e ñu'u, ra ndatu'un ndia
xi'in na xa'a takundi'i ña xa
Ndioxi xi'in ndia, saa chi
ndia na küu judío va xiin
ndakundikun kandixa Jesús.
28 Ra na'a ni ka va xindee
ndia ñuu kan, xi'in na
kandixa Jesús.

15

Ndakuta'an na ndikun Jesús ña kata'an na ñuu Jerusalén

1 Ra te xikandu'u ra Pablo
ñuu Antioquía xi'in ra Bern-
abé ke ndixa'an sava tiaa
ndia kee chi Judea, ñuu
Antioquía kan, ra ndika'an
ndia xi'in tiaa ndia kandixa
Jesús ña xiniñu'u ni na
kakin na tuni Ndioxi ndia,
ra kandixa tu ndia Jesús va,
ra saa ke kaku ndia, chi saa
ke kachi ndiayu ña ndakoo
ra Moisés, kachi ndia xi'in
ndia.
2 Ndi su ndikindöo vi ini
ra Pablo xi'in ra Bernabé
xa'a ña ndika'an ndia kee
Judea, ña kan ke xa kuachi
ni ndia xi'in ndia, ra saa
ndakuta'an na ve'e ñu'u, ra
kindoo na ña ku'un ra Pablo
xi'in ra Bernabé xi'in sava ka
ndia ve'e ñu'u kan, ndia ñuu
Jerusalén ña kata'an ndia
xa'a chiñu kan, xi'in ndia
xita'an xi'in Jesús, ra saa tu
xi'in ndia xikua'a ve'e ñu'u
va.
3 Ra saa ti'vi na ve'e
ñu'u ñuu Antioquía kan
ndia kua'an ndia; ra ichi
kua'an ndia ke ndikaa Feni-
cia xi'in Samaria, ra saa

ndiya'a ndia ndatu'un ndia
xi'in na ndikun Jesús na
ndee kan, xa'a na küu judío
ña xa kandixa na Jesús. Ra
ta kundaa ini na saa ra kusii
ka vi ini na.
4 Ra ta ndixaa ra Pablo
xi'in ra Bernabé ñuu
Jerusalén, saa ra xa iyoo
nduvi va na ve'e ñu'u, xi'in
ndia xita'an xi'in Jesús, xi'in
ndia xikua'a ve'e ñu'u, ña
ndaki'in mani na ndia, ra
saa xa'a ndia ndatu'un ndia
xi'in na xa'a takundi'i ña xa
Ndioxi xi'in ndia.
5 Saa ra ndakundita va
sava ndia fariseo ndia xa
kandixa Jesús, ra ndika'an
ndia kachi ndia saa:
—Tiaa ndia küu judío
ra xiniñu'u ni va na koo
tuni Ndioxi ndia, ra tiaa
xi'in na si'i ra xiniñu'u tu
na kundikun va na ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés
—kachi ndia.
6 Ra saa ndakuta'an ndia
xita'an xi'in Jesús, xi'in ndia
xikua'a ve'e ñu'u, ña kata'an
ndia xa'a chiñu kan.
7 Ra te xa kua'an kuna'a
ni ndatu'un kuachi ndia
xa'a chiñu kan, saa ra
ndakundichi va ra Pedro
ndika'an ra xi'in ndia kachi
ra saa:
—Ñani yo, xa kundaa ini
takundi'i va ndo ña ndikaxin
Ndioxi yu'u tiañu ndo, ña
ku'un yu ka'an ndoso yu
tu'un va'a xa'a Jesús nuu
yuvi na küu judío, ña va'a
na kandixa na.
8 Saa chi xini va Ndioxi
ndia ku'va ke iyoo nima
na, ña kan ke va'a xiin ra
ndaki'in mani ra na, ra ta
ku'va xa ra xi'in yoo ña taxi
ra Tachi Yii ra, ña iyoo ña
xi'in yo ke xa tu ra xi'in na
kan va.
9 Saa chi nuu Ndioxi ra iin
kuvi va yo xi'in na küu judío.
Saa chi ndakatia tu ra nima
na kan va xa'a ña kandixa
na ra.
10 ¿Ra nichuun ke ndiee
ni ini ndo'o, ña xïin ndo
kandixa ndo ña xa ndaki'in
Ndioxi na, ra ka'an ndo xi'in
na, ña sa na chiñu ña u'vi
ni ña ndikuchüun na xii
xikua yo sa na, ra ni mii yo
kuchüun sa ña?
11 Ra xa kundaa va ini yo
chi süvi ña kan ke ndisakaku
yoo, chi Tata yo Jesús va kuvi
ra sakaku yoo, ra ña uun va
ke sakaku ra yoo, ra saa tu
na kan va —kachi ra.
12 Ra saa ndakundichi ra
Bernabé xi'in ra Pablo ra
xa'a ndia ndika'an ndia, saa
ra kutaxin yu'u takundi'i
va na, ra tiaa va so'o na
ña ndika'an ndia, xa'a ña
ndichi xi'in ña xitu'un ña
taxi Ndioxi nda'a ndia xa
ndia xi'in na küu judío.
13 Ra ta sandi'i ndia
ndika'an ndia, ra saa
ndika'an ra Jacobo, kachi ra
saa:
—Ñani yo, tiaa so'o ndo,
na ka'an yu xi'in ndo:
14 Vichin, ra xa xini va so'o
yo ña ndatu'un ra Simón
ndia ku'va ke sakaku Ndioxi
na küu judío; ra ña nuu va
ke xa ra ña va'a xi'in na, ña
ndikaxin ra na ña kuu na, na
ñuu ra.
15 Ra xa'a ña yo'o ke ka'an
tu ña tiaa na ndika'an tu'un
yu'u Ndioxi xina'a, ña kachi
su'va va:
16 Ra ta xa na ndi'i ña yo'o,
ra saa nandiko yu ndasava'a
tuku yu ve'e ra David

ña nduva,
ra ndasava'a tuku yu ve'e
nuu ndixiyo ve'e te
yachi,
ra ndakanindichi tuku yu
ña,
17 ña va'a na nanduku
takundi'i ka sava na
judío yu'u,
ra saa tu takundi'i yuvi na
küu judío va, na xa
ndikaxin va yu,
18 kachi Tata yo Ndioxi, ña
ndika'an ra xa'a ña
kuu vichin ta yachi.
19 ’Ra xa'a ña kan ke ka'an
yu xi'in ndo ña na käsi
yo nuu na küu judío, na
xa kandixa Ndioxi, chi na
kandixa va na ra.
20 Ra takua ña kuvi sa yo
ke tiaa yo iin tutu ku'un
nda'a na ña na käxi ka na
ña'a ña soko inka yuvi nuu
na'na va, xi'in ña na küsun
tiaa xi'in na si'i tu täan
tanda'a va'a na, ra saa tu na
si'i va, xi'in ña na käxi na
kuñu kiti ri ixa'na, xi'in ña
na käxi na nii.
21 Saa chi ndia xina'a
vi ke xa'a na ka'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi ña tiaa
ra Moisés, saña'a na
xa'a ña yo'o ve'e ñu'u
nuu ndakuta'an yoo na
judío takundi'i kii yii ña
ndakindiee yo —kachi ra
Jacobo xi'in na.
22 Ra saa ndakuta'an ndia
xita'an xi'in Jesús, xi'in
ndia xikua'a ve'e ñu'u, xi'in
takundi'i na ve'e ñu'u, ra
kindoo na ña ndakaxin
na sava ndia yuta'an xi'in
na ra ti'vi na ndia ku'un
ndia xi'in ra Pablo, xi'in ra
Bernabé ñuu Antioquía. Ra
saa ndikaxin na ra Judas,
ra ra yo'o, ra xinani tu ra
Barsabás va, xi'in ra Silas,
ra ndia ndikaxin na ra ndia
xiniñu'u va'a kuvi ndia nuu
na ñani yo na ve'e ñu'u.
23 Ra xi'in ndia kan ke
ti'vi na tutu ña kua'an nuu
na küu judío, ra ndikun na
Jesús, ra su'va ke kachi ña:

“Ñani yo, na küu judío,
na ndee ñuu Antioquía ña
ndikun ndiaa Siria, xi'in
ndo'o na ndee ñuu ña
ndikun ndiaa Cilicia, ndu'u,
ndia xita'an xi'in Jesús, xi'in
ndia xikua'a, xi'in na ve'e
ñu'u kuvi ndi ka'an ndioxi
xi'in ndo.
24 Ra ti'vi ndi tutu yo'o
xaa ña nuu ndo, saa chi xa
kundaa va ini ndi ña ndixaa
sava na kee yo'o, ña sata'an
na ndo'o, ña kuni na sasana
na ini ndo, ra ndika'an na
xi'in ndo ña xiniñu'u na koo
tuni xini Ndioxi ndia tiaa,
ra xiniñu'u tu kandixa ndo
ndiayu ña tiaa ra Moisés va.
Ra na kundaa ini ndo chi
süvi ndu'u kuvi ndi nditaxi
ndiayu nda'a na ña xaa na.
25 Xa'a ña kan ke
ndakuta'an ndi, ña kindoo
ndi, ra ndikaxin ndi sava
ndia ita'an xi'in ndi ña xaa
ndia koto'ni ndia ndo'o; ra
xi'in ra ñani yo Bernabé,
xi'in ra Pablo ke xaa ndia.
26 Saa chi ra Bernabé
xi'in ra Pablo kuvi ndia xa
ndataxi mii ña ndo'o ndia
xa'a Tata yo Jesucristo.
27 Ra ra Judas, xi'in ra Silas
kuvi ndia ti'vi ndi xaa nuu
ndo, ña va'a kaxi kaxi na
ndakani ndia nuu ndo xa'a
takundi'i ña ka'an tutu yo'o
xa'a.
28 Ra iin yu'u va ndi xi'in
ña ka'an Tachi Yii Ndioxi,

ra ña kan ke kindoo ndi ña
sandüxa ndi xi'in ndo ña
chikaa ndo tuni Ndioxi ndia
tiaa, chi ña xiniñu'u sa ndo
ke:
29 na käxi ndo kuñu kiti
ri soko na nuu na'na, xi'in
nii kiti, xi'in kuñu kiti ri
ixa'na; ra na küsun tiaa xi'in
na si'i tu täan tanda'a va'a
ndia xi'in na, ra saa tu na
si'i va. Tu na kandixa ndo
ña yo'o, saa ra va'a ni va sa
ndo. Na koo va'a ndo”, kachi
na xi'in tutu ña kua'an xi'in
ndia kua'an kan.
30 Ra ta ndixaa ndia
kan ñuu Antioquía, ra
saa ndakaya ndia ndi'i na
ndikun ichi Jesús ra ndataxi
ndia tutu ña kua'an xi'in
ndia nda'a na.
31 Ra ta ndi'i ka'vi na ña,
saa ra kusii nii ini na xa'a
tu'un ndiee ini ña ka'an ña.
32 Ra ra Judas xi'in ra Silas
ra chindiee ta'an ni ndia
xi'in na, ra ndika'an ndia
tu'un ndiee ini xi'in na, saa
chi ndia ka'an ndoso tu tu'un
yu'u Ndioxi kuvi ndia.
33 Ra ikan xindee ndia
ndia'vi kii, ra saa nindiayu
ta'an na ñani yo xi'in ndia
ña nandiko ndia kunu'u
ndia nuu na ti'vi ña'a.
34 Ndi su ra Silas kindoo ini
ña ña ndoo ra kan va.
35 Ra nindoo tu ra Pablo,
xi'in ra Bernabé va ñuu An-
tioquía kan, ra ndakuta'an
ndia xi'in kua'a ni ka na,
ra ndakundiee na ndika'an
ndoso na tu'un Ndioxi va.
36 Ra saa kuu ndiya'a lo'o
kii, saa ndika'an ra Pablo
xi'in ra Bernabé, kachi ra
saa:
—Na'a, ra na ku'un tuku
yo koto'ni yo na ñani yo na
ndee takundi'i ñuu nuu xa
ndixa'an yo ndika'an ndoso
yo tu'un Tata yo Jesús, ra
kuni yo ndia ku'va ke iyoo
na —kachi ra.
37 Ra saa kuni ra Bernabé
ña na ku'un ra Juan, ra iyoo
inka kivi nani Marcos, xi'in
ndia;
38 ndi su ndixïin ra Pablo,
ña ku'un ra xi'in ndia, xa'a
ña ndakoo nda'a ra ndia
ñuu Panfilia ña ndixïin ra
chikaa ra ndiee xi'in ndia
xi'in chiñu Ndioxi.
39 Ra saa ndinaa ndia xi'in
ta'an ndia xa'a ra. Ra
saa ta'vi ta'an ndia, ra ra
Bernabé ndaki'in ra Marcos
kua'an ra xi'in ra chi ñuu
Chipre,
40 ra ra Pablo ndikaxin ra
Silas va; ra ta ndi'i ndika'an
na xi'in Ndioxi xa'a ndia,
41 ra saa kee ndia kua'an
ndia, ra ndiya'a ndia ve'e
ñu'u na ñani yo na ndee chi
Siria xi'in Cilicia ndika'an
ndia tu'un ndiee ini xi'in na.

16

Kua'an ra Timoteo xi'in ra Pablo xi'in ra Silas

1 Ra ta ndi'i, saa ndaki'in
tuku ra Pablo xi'in ra Silas
kua'an ndia, ra saa ndixaa
ndia ñuu Derbe, ra saa
ndixaa tu ndia Listra va, ra
ikan ndani'i ndia iin ra itia
ra kandixa Jesús, ra Timoteo
ke nani ra, ra si'i ra ra judío
kuvi ña, ra kandixa tu ña
kan va Jesús, ra iva ra, ra ra
griego va kuvi ra kan.
2 Ra ra Timoteo kan, ra
va'a ni ndu'u tu'un xa'a ra,
nuu na ndikun Jesús na ndee
ñuu Listra xi'in Iconio.
3 Saa ra kindoo va ini ra
Pablo ña ku'un ra Timoteo
xi'in ra, ra saa chikaa ra tuni
Ndioxi ra Timoteo ña va'a

kuëe vä'a na kuni na judío
na ndee nuu ku'un ndia kuni
na ra, saa chi xini ndi'i va na
iva ra ña kuu ra, ra griego.
4 Ra saa ndaki'in ndia
kua'an ndia; ra iin ta iyoo ña
ndika'an ndia xita'an xi'in
Jesús, xi'in ña ndika'an ndia
xikua'a ve'e ñu'u Jerusalén
xi'in ndia, iin saa iyoo ña
ndatu'un ndia xi'in takundi'i
na ndikun Jesús na ndee
takundi'i ñuu nuu ya'a ndia
kua'an ndia.
5 Ra xi'in tu'un ña
ndika'an ndia xi'in na ve'e
ñu'u ke ndinuni ni ka
kandixa na, ra kua'a ni ka
tu na kandixa ta iin iin kii
va.

Ndituvi nuu ra Pablo xini
ra iin tiaa ra ñuu Macedonia

6 Ra saa kuni ndia ku'un
ndia chi Asia, ndi su nditäxi
Tachi Yii ña ka'an ndoso
ndia ñuu ña ndo'ni chi Asia
kan. Xa'a ña kan ke ndaki'in
ndia kua'an ndia chi Frigia
xi'in Galacia.
7 Ra ta ndixaa ndia nuu
ndakuta'an xa'ñu Misia xi'in
Bitinia, ra saa kuni ndia
ku'un ndia chi Bitinia, ndi su
nditäxi vi Tachi Yii Jesús ña
ku'un ndia chi kan.
8 Ra saa ndiya'a ndaku
ndia chi Misia, ra iin saa
nduxinu ndia ñuu ña nani
Troas ña ndikaa ndia yu'u
mini va.
9 Ra ñuu Troas kan ke
satuvi Ndioxi nuu ra Pablo
ñuú ra xini ra iin tiaa ra ñuu
Macedonia ña ndichi ra, ra
xakunda'vi ra nuu ra kachi
ra saa: “Ya'a chi Macedonia
ra chindiee ta'an kun xi'in
ndi”, kachi ra.
10 Ra ta ndi'i satuvi Ndioxi
nuu ra Pablo, saa ra ndikun
xa nduvi ndi ña ku'un ndi
chi Macedonia va, saa chi xa
kundaa kaxi va ini ndi ña
kana Ndioxi ndu'u ku'un ndi
ka'an ndoso ndi tu'un ra.

Chikaa na ra Pablo xi'in
ra Silas ve'e kaa ñuu Filipos

11 Ra saa ndixaa ndi yu'u
mini mii ñuu Troas, ndaa
ndi itun xika nuu mini, ra
ikan kee ndi, ra iin ndaku
saa ndixaa ndi ndia ñuu
Samotracia, ra inka kii ndi-
tuvi ndaki'in ndi ndixaa ndi
ñuu Neápolis.
12 Ra ñuu Neápolis kee
ndi, ra saa ndixaa ndi ñuu
Filipos, ra xa mani ni gob-
ierno ñuu Roma ñuu kan,
saa chi vi'i ni na kee Roma
ndee. Ra iin ñuu ña xiniñu'u
ni ke ini ñu'u ña kuu mii
Macedonia. Ra ikan xindee
ndi ndia'vi kii.
13 Ra saa iin kii yii ña
ndakindiee, kee ndi ye'e ñuu
kan chi ke'e, ra ndixa'an ndi
yu'u iin itia nuu xa yuna'a
na xa'an na ka'an na xi'in
Ndioxi. Ra saa xikundee ndi
yu'u itia kan, ra ndakani ndi
tu'un Ndioxi nuu na si'i na
ndakuta'an ndee kan.
14 Ra tiañu na si'i kan
ndu'u iin ña'a ña nani Lidia,
ra ñuu chee ña nani Tiatira
ke kee ña; ra ña ixiko tikoto
va'a ña kua'a tuun kuvi ña.
Ra ña ndikun Ndioxi kuvi
ña, ra tiaa so'o ña ndu'u
ña, ra saa ndakuna Ndioxi
nima ña, ra kandixa va ña
ña ndika'an ra Pablo.
15 Ra saa chichi ña, ra saa
tu na ve'e va ña, ra ta ndi'i
saa xakunda'vi ña nuu ndi,
kachi ña saa:
—Tu ndakuni ndo yu'u, ña
kuu yu ña ndikun Jesús, ra
na ku'un ndo ve'e yu ña
ndakindiee ndo —kachi ña
xi'in ndi.

Ña xa nduxa ña xi'in ndi,
ra saa ndixa'an ndi ve'e ña
ndakindiee ndi.
16 Ra saa iin kii kee ndi
kua'an ndi yu'u itia kan
ka'an ndi xi'in Ndioxi, ra
ichi kan ndakuta'an ndi xi'in
iin ña'a lo'o ña kuu mii
tachi ña ndáku. Ra ña
xachiñu nda'vi va kuvi ña
nuu iin tiaa, ra kua'a ni
xu'un xakanaa ña xi'in ña xa
ndáku ña, ra ndataxi ña ña
nda'a tiaa kan.
17 Ra saa ndakundikun ña
sata ra Pablo, ra nda'yu ña,

—Ndia tiaa yo'o, ra ndia
xachiñu nuu Ndioxi ra ka'nu
kuvi ndia, ra vaxi ndia ka'an
ndoso ndia tu'un va'a xa'a
Jesús nuu ndo, ña va'a kaku
ndo —kachi ña.
18 Ra kua'a ni kii xa ña
saa, ra saa vä'a ndikuni ra
Pablo, ra saa ndikokuiin ra
ra ndika'an ra xi'in tachi
ndiva'a ña ndikaa ini ña,
kachi ra saa:

—Xi'in ndiee kivi Jesu-
cristo xa'ndia yu nuu kun, ra
na kita kun ini ña —kachi ra
xi'in ña.

Saa ra ndikun kita ndixa
va tachi kan ini ña.
19 Ra ta kundaa ini na
xito'o ña'a kan, ña küvi ka
sakanaa na xu'un xi'in ña,
saa ra tiaa ni ndisaa na ra
tiin na ra Pablo xi'in ra Silas
ra saa ndakundiaka na ndia
ndixaa na xi'in ndia nuu na
chiñu, ye'e chiñu ka'nu.
20 Ra saa ndixaa na xi'in
ndia nuu na chiñu, kachi na
saa:

—Ndia yo'o, ra ndia judío
va kuvi ndia, ra xaa ndia
sakanita'an ndia na ñuu,
21 ra saña'a ndia na cos-
tumbre ña xaa, ra köo ndi-
ayu yo kutu'va yo ña, ra sa
yo ña, chi na romano va
kuvi yo —kachi na.
22 Saa ra ndisaa ni na ñuu
xi'in ndia, ra saa xa'ndia
ndia juez kan, chiñu nuu
ndia soldado ña na tava ndia
tikoto ra Pablo xi'in ra Silas,
ra kani na ndia xi'in itun.
23 Ra ta ndi'i kani na ndia,
ra saa taan na ndia ve'e
kàà. Ra xa'ndia na chiñu
nuu ra ndiaa ye'e kaa ña na
kondiaa va'a ra ndia.
24 Ra saa ndaki'in ra
ndia ye'e kaa kan ndia, ra
ndixa'an ra taan ra ndia
ndia ka'a ve'e kàà nuu se'e
va'a, ra taan ra xa'a ndia ini
itun ña va'a na künu ndia.
25 Ra saa xa'a ndia ka'an
ni ndia xi'in Ndioxi ra xita
ndia, ra ndia ndia ñu'u ve'e
kaa kan va xini so'o. Ra ta
xa kua'an kusava ñuu,
26 saa ra tu'va xa'a va ndi-
taan, ra iin ndiakua kisi ninu
ña xa'a ve'e kàà kan. Saa
ra ndinuña ndi'i va ye'e kaa
kan, ra ndikoyo tu kaa, ña
nu'ni nda'a ndia ñu'u ve'e
kàà kan va.
27 Ra ta ndoto ra ndiaa ye'e
kaa kan, ra saa ndixa'an ra
xito'ni ra ye'e kaa kan ra xa
ndinuña ndi'i va ña, ra saa
tava ra ichi ra ña ka'ni ra mii
ra, saa chi va'a xinu ndi'i va
ndia ñu'u ve'e kàà, ká'án ra.
28 Ra saa ninda'yu ra
Pablo, ra kachi ra saa xi'in
ra:

—Xä'ni kun mii kun chi
ndee ndi'i va ndi —kachi ra.
29 Ra saa nduku ra ndia
ye'e kàà kan ñu'u, ra saa
xinu ra ndiki'vi ra, ra
ndakusiti ra nuu ra Pablo
xi'in ra Silas, ra iin kisi ninu
ña ra.
30 Ra saa ta'va ra ndia
ve'e kàà, ra ndika'an ra xi'in
ndia, kachi ra saa:

—Tata, ¿ni ke sa yu ra va'a
kaku yu? —kachi ra.
31 Ra saa ndakuiin ndia,
kachi ndia saa xi'in ra:
—Na kandixa kun Tata yo
Jesucristo ra kaku kun, ra
saa tu na ve'e va kun —kachi
ndia.
32 Ra saa ndakani ndia
tu'un va'a xa'a Jesús nuu ra,
ra xini tu so'o takundi'i na
ndee ve'e va ra.
33 Saa ra ndikun ñuu saa,
ndukuiin ra ndakatia ra nuu
takue'e ndia. Ra ta ndi'i, saa
sakuchi ra Pablo ra, ra saa tu
takundi'i na ve'e va ra.
34 Ra saa ndaki'in ra ndia
ndixa'an ndia xi'in ra ve'e
ra, ra taxi ra xixi ndia. Ra
tiaa ni kusii ini tiaa kan, ra
saa tu na ve'e va ra xa'a ña
kandixa na Ndioxi.
35 Ra ta ndituvi saa ti'vi
ndia juez kan ndia kumisio
kua'an ndia ka'an ndia xi'in
ra ndiaa ye'e kaa kan, ña
na saña ra ra Pablo, xi'in ra
Silas ña ku'un ndika ndia.
36 Ra saa ndika'an ra ndiaa
ye'e kaa kan xi'in ra Pablo
xi'in ra Silas, kachi ra saa:
—Xa taxi ndia juez ndiayu
nda'a yu ña saña yu ndo'o,
ña kan ke xa kuvi va ku'un
ndo ndi'i ka ini ndo —kachi
ra.
37 Ra saa ndika'an ra Pablo
xi'in ndia kumisio ndia
ndixaa kan, kachi ra saa:
—Ndu'u, ra ndia ñuu
Roma va kuvi ndi, ra kani
ndo ndu'u nuu chitu, ra
ndixayükun ndo kuachi xi'in
ndi, ra taan ndo ndu'u ve'e
kàà. Ra vichin kuni ndo
saña se'e ndo ndu'u ku'un
ndi. ¡Kü'un ndi! Ndiakua na
kixi mii ndia juez tava ndia
ndu'u, saa ku'un ndi —kachi
ra xi'in ndia.
38 Ra saa ndaxaa ndia
kumisio kan ndatu'un ndia
xi'in ndia juez kan, ra ta
kundaa ini ndia juez kan,
xa'a ra Pablo xi'in xa'a ra
Silas ña kuu ndia ndia Roma,
saa ra ndiyu'vi ni ndia.
39 Ra saa kee ndia ndixa'an
ndia, ra ndixa'an ndia
nduku ndia ña ka'nu ini nuu
ra Pablo xi'in ra Silas, ra saa
tava ndia ndia ve'e kàà, ra
xakunda'vi ndia nuu ndia ña
na kee ndia ku'un ndia ñuu
kan.
40 Ra ta kita ra Pablo xi'in
ra Silas ve'e kàà, ra saa
ndaki'in ndia ndixa'an ndia
ve'e ña Lidia, ra ndika'an
ndia tu'un ndiee ni xi'in na
ndikun Jesús na ndee kan, ra
saa ndaki'in ndia kua'an chi
Tesalónica va.

17

Ka'an ndoso ra Pablo ñuu Tesalónica

1 Ra saa ndiya'a ndia
chi ñuu Anfípolis, ra saa
ndiya'a tu ndia Apolonia
va, ikan kee ndia ra iin
saa ndixaa ndia ndia ñuu
Tesalónica nuu iyoo iin ve'e
ñu'u na judío.
2 Ra saa ndixa'an ra Pablo
ve'e ñu'u na uni kii ña
yuna'a na ndakindiee na,
saa chi ndia ndia ka nuu
kua'an ra, ra xa saa yuna'a
ra xa va ra, ra ndakani ra
tu'un Ndioxi nuu na.
3 Ra mii tutu nuu vaxi
tu'un Ndioxi ke xiniñu'u ra
ña ndakani ra nuu na xa'a
Cristo, ña xiniñu'u ndo'o ni
ra, ra ka'ni na ra, ra na ya'a
uni kii ra ndatiaku ra, kachi
ra. Ra saa ndika'an ka ra
xi'in na, kachi ra saa:
—Mii Jesús ra ka'an yu
xa'a xi'in ndo yo'o, kuvi ra

kuu Cristo ra ti'vi Ndioxi kixi
sakaku yoo va —kachi ra.
4 Ra kua'a ni na griego
na xa kandixa ndiayu Ndioxi
kandixa Jesús, xi'in kua'a ni
na si'i na yoso tu'un ni, xi'in
sava na judío, ra ndakuta'an
na xi'in ra Pablo xi'in ra
Silas.
5 Ra xa'a ña kandixa na
kan, saa ra vä'a ndikuni sava
na judío, na ndikandïxa
Jesús kuni na na, ra saa
ndakaya na tiaa ndia xika
sana, ndia vä'a, ra chikaa
yu'u na ndia ña ndakuta'an
ndia xi'in na, ra sasaa na na
ñuu, ra ndixa'an na ndiki'vi
na ve'e ra Jasón ndanduku
na ra Pablo, xi'in ra Silas
ña ndataxi na ndia nda'a na
ñuu kan kuni na.
6 Ndi su ndindanï'i vi na ra
Pablo xi'in ra Silas, ra ndia
ra Jasón va tiin kañu'u na
kua'an na, xi'in sava ka na
ndikun Jesús, ra ndixaa na
xi'in na nuu na chiñu ñuu
kan, ra nda'yu na, kachi na
saa:
—Ra Pablo xi'in ra Silas,
kuvi ndia xika sakaku
kuachi ini saa ña yuuvi, ra
vichin ra ndia yo'o va xaa
ndia,
7 Ra ra Jasón kuvi ra iyoo
kuachi, chi ve'e ra yo'o ke
xindee ndia. Ra takundi'i na
yo'o, ra kuachi va ke ki'vi na
xi'in ra chiñu César, saa chi
ka'an na ña yoo inka rey, ra
nani Jesús —kachi na.
8 Ra ta xini so'o na ñuu
xi'in na chiñu tu'un kan, saa
ra tiaa ni ndisaa na.
9 Ra saa kindoo na chiñu
kan xi'in ra Jasón xi'in na
ita'an xi'in ra, ña na taxi na
xu'un nda'a na, ra saña na,
ra tu na ndaki'in tuku na ra
Pablo xi'in ra Silas saa ra
ndaki'in ka na xu'un kan.

Xika ra Pablo xi'in ra Silas ñuu Berea

10 Ra saa ndakuta'an na
ndikun Jesús, ra ndikun ñuu
saa ti'vi na ra Pablo xi'in
ra Silas kua'an ndia chi ñuu
Berea va. Ra ta ndixaa ndia
ñuu kan, ra saa ndixa'an
ndia ve'e ñu'u na judío na
ndee kan.
11 Ra na judío na ndee
Berea kan, ra to'o ni ka
va na kan nuu na judío na
ndee ñuu Tesalónica, saa chi
xiin va na kandixa na Jesús
xi'in ndinuni nima na, ra
iin takundi'i kii nanduku na
ña saña'a ra Pablo na nuu
tutu nuu vaxi tu'un Ndioxi,
a ndixa saa kachi ña.
12 Ra kua'a ni na judío kan
kandixa Jesús, xi'in kua'a
ni na griego, ta kuu na si'i
na kuika ni, xi'in tiaa ndia
kuika ni.
13 Ndi su ta kundaa ini
na judío na ndee Tesalónica
ña xika ra Pablo saña'a tu
ra tu'un Ndioxi ñuu Berea
va, saa ra ndisaa ni na, ra
ndaki'in na ndixaa na Berea
ra chikaa yu'u tu na, na ñuu
kan va ra xava'a na kuachi
xi'in ra Pablo.
14 Saa ra ndikun tava va
na ndikun Jesús ra Pablo
kua'an ra chi yu'u mini, ra ra
Silas xi'in ra Timoteo nindoo
ñuu Berea va.
15 Ra ndia kua'an xi'in ra
Pablo ra ndia ñuu ka'nu Ate-
nas va ndixa'an ndia ndi-
aka ndia ra. Ra ta nandiko
ndia ndaxaa ndia ñuu Berea,
ra saa ndika'an ndia xi'in
ra Silas xi'in ra Timoteo,
ña numi ni na ku'un ndia

ndakuta'an ndia xi'in ra
Pablo ñuu Atenas.

Ka'an ndoso ra Pablo ñuu Atenas

16 Ra nani saa kuu ra Pablo
ndiatu ra ña xaa ra Silas
xi'in ra Timoteo, ra xini ra
ña iyoo ni na'na iinii kuvi
nuu ya'a kua'an ra ñuu kan,
saa ra vä'a ndikuni vi ra.
17 Ra saa ndixa'an ra
ve'e ñu'u ndatu'un ra xi'in
na judío, xi'in na inka na
xa kandixa Ndioxi, ra iin
takundi'i kii ndatu'un tu ra
xi'in na ndakuta'an ra xi'in
nuu ya'vi va.
18 Ra ta xini so'o sava
tiaa ndia ndichi ndia sakua'a
nuu na nani epicúreo, xi'in
ndia sakua'a nuu na nani
estoico, tu'un Ndioxi, ra saa
ndika'an sava ndia, kachi
ndia saa xa'a ra Pablo:
—¿Ni ke ka'an ni tiaa ra
sanda'vi yuvi kaa? —kachi
ndia.
Ra sava tu ndia ndika'an,
kachi su'va va:
—¿Va'a xa'a takundi'i
ndioxi ña iyoo inka ñuu xika
va ke ka'an ni ra? —kachi
ndia.
Ra xa'a ña ndatiaku yuvi,
xi'in xa'a tu'un va'a xa'a
Jesús ke ndakani ra Pablo,
ña kan ke kachi ndia saa.
19 Ra saa ndakundiaka na
ra Pablo kua'an ra xi'in na
iin nuu nani Areópago, saa
chi ikan kuu nuu yuna'a na
xikua'a kan ndakuta'an va
na, ra saa ndindakatu'un na
ra, kachi na saa:
—¿A kuvi kundaa ini ndi
xa'a ña xaa ña ka'an kun
xa'a?
20 Saa chi xïni ndi ni ña'a
ke ka'an kun xa'a, ra ña kan
ke kuni ndi kundaa ini ndi ni
ke kuni kachi ña —kachi na
xi'in ra.
21 Saa chi takundi'i mii na
ñuu Atenas xi'in na kee inka
ñuu ra ndee na suvi ñuu
kan, ra niña ña xaa ke kuni
na kuni so'o na, ra niña ña
xaa tu kuni na ndatu'un va
na.
22 Ra saa ndakundichi ra
Pablo ma'ñu na, ra ndika'an
ra xi'in na, kachi ra saa:
—Ndo'o, na ñuu Atenas,
xito'ni yu ra tiaa ni xato'o
ndioxi ndo, ra xa vii ni ndo
xi'in ña.
23 Saa chi ta ndiya'a yu
xito'ni yu nuu ndasaka'nu
ndo ndioxi ndo, ra xini tu yu
iin nuu ndika'yu tu'un kachi
ña saa: "NDIOXI RA XÏNI
YO", kachi ña. Ra na kundaa
ini ndo, chi xa'a Ndioxi ra
xïni ndo kan ra ndasaka'nu
ndo ra ke ka'an yu xi'in ndo
vichin.
24 'Ra ra kan kuvi Ndioxi
ra xava'a ña yuuvi yo'o, xi'in
takundi'i ña'a ña iyoo nuu
ña. Ra kandü'u ra ini iin
ve'e ñu'u ña xava'a na yu-
uvi, saa chi ra kan kuvi ra
xa'ndia chiñu ndivi, ra saa
tu nuu ñu'u va.
25 Ra nii xiniñü'u tu ra ña
chindiee ta'an na xi'in va ra,
saa chi mii ra kuvi ra taxi
ña tiaku yo, xi'in tachi, xi'in
takundi'i ka ña'a ña xamani
nuu yo.
26 'Ra iin va tiaa kuvi
ra xava'a ra, ra ra indaa
kan ku ra xiniñu'u ra ña
ndasa kua'a ra takundi'i nuu
yuvi va, ña va'a na kundee
na takundi'i nuu ñu'u, ra
chindee ra na nuu kuni mii
va ra, ra taxi tu ra kutiaku
na kuiya ña kuni mii va ra.
27 Ra ña xa ra takundi'i
ña yo'o, ra ña kuni ra ña

na nanduku va na ra ke, ra
va'a ni kuee kuee va na kaka
kuaa nda'a na, ra ndani'i va
na ra, saa chi kuëe iin kani
ra, chi íin yachin va ra xi'in
ta iin iin yo.
28 Ra mii ra kuvi ra taxi
ña tiaku yo, ra taxi ra kanda
yo xika yo, ña va'a kuu yo
yuvi ndee yo. Ra xa xini ndo
chi ña ndika'an ndia ta'an
ndo ndia tiaa tu'un nduvi ta
yachi ra "Ndise'e Ndioxi kuu
tu yoo va", kachi ndia.
29 Ra tu ndise'e Ndioxi
kuvi ndo, saa ra küvi vi kani
ini ndo xa'a Ndioxi ña kuu ra
oro, a plata a ndia ka tu yuu
ña ndaku ini mii na yuuvi
xava'a va na.
30 Xina'a ra xa ndiee ni va
ini Ndioxi xa'a kuachi na xii
xikua yo. Ndi su vichin ra ña
kuni Ndioxi ke na nandiko
ini takundi'i va yuvi na ndee
iinii saa ña yuuvi ra kandixa
na ra, ra kaku na.
31 Saa chi xa chituni va
Ndioxi iin kii ña sayukun ra
kuachi xi'in takundi'i yuvi,
ra ndaku ni va sayukun
ra ña, ra tiaa ra ndikaxin
ra kuvi ra kuniñu'u ra ña
sayukun ra ña. Ra xi'in
ña xa sandatiaku Ndioxi tiaa
kan ke xa ndaña'a va ra ra
nuu takundi'i yuvi, ña kuu
ra Jesús —kachi ra Pablo
xi'in na.
32 Ra ta xini so'o na ña
ndika'an ra Pablo xa'a ña
ndatiaku na ndii, ra saa xa'a
sava na xasiki na ra, ra saa
ndika'an tu sava na, kachi
na saa:
—Inka ichi saa kuni so'o
ndi xa'a ña ka'an kun xaan
—kachi na xi'in ra.
33 Ra saa ndakoo ra Pablo
na, ra ndaki'in ra kua'an va
ra.
34 Ndi su sava na, ra
kandixa va na ra, ra
ndakuta'an na xi'in ra.
Ra iin ra yuta'an xi'in na
kandixa kan nani Dionisio,
ra ra kuchee xi'in na nuu
nani Areópago kan kuvi ra,
ra kandixa tu ña'a ña nani
Dámaris va, xi'in kua'a ni ka
na.

18

Xini ta'an ra Pablo xi'in ra Aquila xi'in ña Priscila

1 Ra ta ndi'i, saa kee
ra Pablo ñuu Atenas, ra
ndaki'in ra kua'an ra chi
ñuu Corinto.
2 Ra ikan ndakuta'an ra
xi'in iin ra judío, ra kandixa
Jesús, ra nani Aquilas, ra
ra ñuu Ponto kuvi ra. Ra
ra sakan xaa va kuvi ra
Aquilas kan xi'in ña Priscila
yasi'i ra ñuu Corinto, saa
chi ra rey César Claudio
kuvi ra xa'ndia chiñu ña
kee takundi'i na judío na
ndee ñuu Roma. Ña kan va
ke va'a ndakuta'an ra Pablo
xi'in na.
3 Ra ikan ndixiyo ra Pablo
xachiñu ra xi'in va na, saa
chi inuu chiñu xini va na,
saa chi ve'e tikoto vali ke
xava'a na kan, ra saa tu ra
Pablo va.
4 Ra iin takundi'i kii ña
ndakindiee na ndixa'an ra
Pablo ve'e ñu'u na judío,
ña ndatu'un ra tu'un Ndioxi
xi'in mii na judío, ra saa tu
na küu judío va, xa'a ña kuni
ra ña saxinu ra ini na.
5 Ra ta kee ra Silas xi'in
ra Timoteo chi Macedonia
ndixaa ndia ñuu Corinto
ña ndakuta'an ndia xi'in ra
Pablo, saa ra ndiee ni ka
va ndachikaa ra ndiee ña
ndatu'un ra tu'un Ndioxi

xi'in yuvi, saa chi xa ndia
kan va chindiee ta'an xi'in ra
ña xa ndia inka chiñu, ra iin
kaxi kaxi va ndika'an ra xi'in
na judío ña kuu Jesús, ra
ndiatu na xaa sakaku ña'a.
6 Ndi su na judío kan, ra
ndikandïxa va'a vi na ra
Pablo chi na ndikaña'a va
kuvi na xi'in ra. Ra saa
ndakisi ra Pablo yaka tikoto
ra nuu na ña ku'un ra, ra
ndika'an ra xi'in na, kachi ra
saa:
—Vichin, ra xa mii va ndo
ndiso xi'in ña tiaku ndo; ra
köo ka kuachi kuu yu'u, chi
xa ndatu'un va yu xi'in ndo,
ra ndixïn ndo kandixa ndo.
Ra vichin ku'un yu ndatu'un
yu xi'in na küu judío va
—kachi ra xi'in na.
7 Ra ta kita ra ve'e ñu'u
kan, ra saa ndaki'in ra
kua'an ra ve'e iin tiaa ra
nani Justo va, ra ra ndikun
Ndioxi kuvi tiaa kan, ra
yachin sata ve'e ñu'u kan va
kandu'u ra.
8 Ra tiaa ra nani Crispo,
ra inuu nuu na ve'e ñu'u,
xi'in na ve'e ra, ra kandixa
va na Jesús. Ra kua'a ni tu
mii va na ñuu Corinto kan
va kandixa Jesús ña xini so'o
na ña ndakani ra Pablo, ra
chichi na.
9 Ra saa kuu, ra iin ñuú,
satuvi Jesús nuu ra Pablo, ra
ndika'an ra xi'in ra, kachi ra
saa:
—Kuayü'vi kun; chi na
ndakundiee va kun, ña
ka'an ndoso kun, ra na
kutäxin yu'u kun.
10 Saa chi íin va yu xi'in
kun, ra ndia nii na kuchüun
tandiaa nda'a yo'o, ña sa na
ña vä'a xi'in kun, ra na kun-
daa ini kun, chi iyoo kua'a
ni va na kuu kuenda yu ñuu
chee yo'o —kachi ra xi'in ra.
11 Ra xa'a ña kan ke kin-
doo ra Pablo ndixiyo ra ñuu
Corinto iin kuiya sava, ña
saña'a ra na tu'un Ndioxi.
12 Ra ta kuu ra Galión
ra chiñu chee nuu iinii saa
Acaya, ra saa ndakuta'an na
judío ra ndukuiin na kuachi
xi'in ra Pablo. Ra ndakundi-
aka na ra ndixa'an na xi'in
ra nuu na chiñu.
13 Ra ndika'an na xi'in ra
chiñu Galión kan, kachi na
saa:
—Tiaa yo'o kuvi ra xika
ka'an xi'in yuvi, ra saxinu
ra ini na, ña na ndasaka'nu
na Ndioxi, inka ku'va nuu
ña kä'an ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés —kachi
na.
14 Ra ta xa ndakoo nduvi
ra Pablo ña ndakuiin ra xa'a
ra nuu na, saa ra xa ndika'an
va ra Galión kan xi'in na
judío kan, kachi ra saa:
—Tu kuachi ndiee ña kuvi
sayukun yu kuvi ña, saa ra
tiaa va so'o yu ña ka'an ndo.
15 Ndi su süvi ña chi
xa'a tu'un, xi'in xa'a ndi-
ayu mii va ndo kuvi ña, ra
na sayukun mii va ndo ña,
saa chi küni yu sayukun yu
kuachi xa'a ña ñaa xi'in ndo
—kachi ra.
16 Saa ra tava ra na ke'e va.
17 Ra nuu ra Galión kan
saa ndikun tiin takundi'i va
na ra Sóstenes, ra kuchee
nuu ve'e ñu'u na judío, ra
xa'a kani na ra, ndi su
nindäa ra Galión kan ña kuu
vi na.

*Nandiko ra Pablo ñuu An-
tioquía*

18 Ra na'a ka va kuachi
ra Pablo ñuu Corinto kan.

Ra ta xa ndinumi ku'un ra
chi Siria, ra saa xa'a ra
nindiayu ta'an ra xi'in na
ndikun Jesús na ndee ñuu
Corinto kan. Ra te ndi'i
ra saa ndakuta'an ra xi'in
ra Aquilas kua'an ndia, ra
kua'an tu ña Priscila yasi'i
va ra Aquilas kan xi'in ndia,
ra te ndixaa na ñuu Cencrea,
ra ikan ndixatia tie'e va ra
Pablo xini ra, ña saxinu ra
nuu iin ña kindoo ra xi'in
Ndioxi. Ndia saa ra nandaa
na ini itun xika nuu mini,
ra ndaki'in na kua'an na chi
Siria va.
19 Ra saa ndixaa na ñuu
Éfeso, ra ikan kuu nuu
ndoo va ra Aquilas xi'in ña
Priscila yasi'i ra kundee na.
Ra saa ndixa'an ra Pablo ve'e
ñu'u na judío na ndee ñuu
Éfeso kan ña ndakani ra
tu'un Ndioxi nuu na.
20 Ra saa xaku nda'vi na
ve'e ñu'u kan nuu ra, ña na
kuachi ka ra xi'in na ndi su
ndixïin vi ra.
21 Ra saa nindiayu ta'an ra
xi'in na, kachi ra saa:
—Xiniñu'u ku'un va
yu ñuu Jerusalén ña
ndasaka'nu yu viko ña vaxi,
ndi su tu Ndioxi kuni, ra
nandiko tuku va yu, kuni yu
ndo'o —kachi ra xi'in na.
Ra saa nandaa ra Pablo
ini itun xika nuu mini ra
ndaki'in ra kua'an ra chi
ñuu Cesarea va.
22 Ra ta ndixaa ra ñuu
Cesarea, ra saa ndaki'in ra
ndixa'an ra ñuu Jerusalén
ña ndika'an ndioxi ra xi'in
na ndikun Jesús ndee kan,
ra ta ndi'i, ra saa ndaki'in ra
kua'an ra chi ñuu Antioquía.
23 Ra ikan kuachi ra lo'o,
ra ta ndi'i saa ndaki'in tuku
ra ndixa'an ra ñuu ña ndo'ni
chi Galacia xi'in Frigia, ña
ndika'an ra tu'un ndiee ini
xi'in na ndikun Jesús ndee
kan.

Ka'an ndoso ra Apolos tu'un Ndioxi ñuu Éfeso

24 Ra nani saa kuu ra
Pablo xika ra inka xiyo. Ra
saa ndixaa iin ra judío ra
nani Apolos ñuu Éfeso, ra
ra ñuu Alejandría kuvi ra.
Ra ndichi ni ra chi va'a ni
ndakani ra tu'un Ndioxi nuu
yuvi, ra xini ni tu ra xi'in
tutu nuu vaxi tu'un Ndioxi
va.
25 Saa chi ra sakua'a va'a
va kuvi ra ichi Ndioxi, ra
ndinuni ka vi ini ra ndakani
ra tu'un Ndioxi, ra iin kaxi
kaxi va saña'a ra na xa'a
Jesús, ra xa'a ña chichi na,
ra takua xa'a ña sakuchi ra
Juan yuvi va ke xini ra.
26 Ra saa ndiki'vi ra ve'e
ñu'u na judío, ra xa'a ra
ndakani ra nuu na xi'in
takundi'i ndiee ra; ra ta
xini so'o ra Aquila xi'in ña
Priscila ña ndaku ni ka'an
ra, ra saa kana na ra nuu köo
yuvi, ra saa saña'a ikun va'a
ka na ra xa'a ichi Ndioxi.
27 Ra saa chikaa ini ra
Apolos ku'un ra chi Acaya,
ra chikaa tu na ndikun ichi
Jesús, na ndee ñuu Éfeso va
ndiee xi'in ra ña na ku'un
ra. Ra saa tiaa na iin tutu
kua'an xi'in ra taxi ra nda'a
na ndikun Jesús ndee chi
Acaya, ña va'a na ndaki'in
mani na ra. Ra ta ndixaa
ra Apolos chi Acaya kan, ra
chindiee ta'an ni va ra xi'in
na kandixa Jesús ndee kan.
28 Saa chi kaxi ni va
ndakani ra tu'un Ndioxi
nuu na judío ndee kan, ra

ndika'an ra xi'in na ña vä'a iyoo na, ra ndia nii tu'un ndikuchüun na ndakuiin na yu'u ra, saa chi niña mii tu'un Ndioxi va xiniñu'u ra ña ndakani ra nuu na xa'a Jesús, ña kuu ra ra ti'vi Ndioxi kixi sakaku yuvi.

19

Ka'an ndoso ra Pablo ñuu Éfeso

1 Ra nani saa kuu ra Apolos xika ra ñuu Corinto, ra ra Pablo tu xika ni'ni chi ñuu ña ndo'ni chi iku va, ra iin saa kuu ra saa ndixaa ra ndia ñuu Éfeso va, ra ikan ndakuta'an ra xi'in sava ka ndia ndikun Jesús.

2 Ra nindakatu'un ra ndia, kachi ra saa:

—¿A xa ndaki'in ndo Tachi Yii ta kandixa ndo Jesús? —kachi ra.

Ra saa ndakuiin ndia, kachi ndia saa:

—Kundäa tu ini mii vi ndi ni ña'a kuu Tachi Yii —kachi ndia.

3 Ra saa nindakatu'un ra ndia, kachi ra saa:

—¿Ndia ndiayu ke chichi ndo xi'in? —kachi ra.

Saa ndakuiin ndia kachi ndia saa:

—Xi'in ndiayu ña saña'a ra Juan va ke chichi ndi —kachi ndia.

4 Ra saa ndika'an ra Pablo, kachi ra saa xi'in ndia:

—Ña ndixa va ke sakuchi ra Juan yuvi na xiin nandiko ini na xa'a kuachi, ra ndika'an tu ra xi'in na ña na kandixa na ra ndikun vaxi sata va ra, ra ra ndikun vaxi kan, kuvi ra kuu Jesús, ra kixi sakaku na yuuvi yo'o va —kachi Pablo xi'in ndia.

5 Ra ta ndi'i xini so'o ndia ña ndika'an ra Pablo, ra saa chichi ndia xi'in ndiayu ña kuu mii Jesús, ña kandixa ndia ra ña sakaku ña'a ra.

6 Ra saa chindu'u ra Pablo nda'a ra sata ndia, saa ra ndixinu va Tachi Yii sata ndia, ra saa xa'a ndia ndika'an ndia inka nuu tu'un ña xïni ndia, ra ndika'an tu ndia tu'un ña taxi Ndioxi nda'a va ndia.

7 Ra ku'va uxi uvi tiaa kuvi ndia ndo'o saa kan.

8 Ra uni yoo ke ndixika ra Pablo ve'e ñu'u na judío kan, ña ndika'an ndoso ra tu'un Ndioxi nuu na xi'in takundi'i ndiee ra, ña kuni ra saxinu ra ini na ña na kandixa na xa'a ichi nuu xa'ndia Ndioxi chiñu.

9 Ndi su ndixïin vi sava na ña kandixa na, chi na ndiee ka ndundaku ini va kuvi na, ra nuu chitu yuvi kan saa xa'a na ndikaña'a na xa'a va tu'un Ndioxi. Ndia saa ra kuxiyo ra Pablo nuu va na, ra saa ndaki'in ra kua'an ra xi'in iin ti'vi na xa kandixa Jesús, iin ve'e nuu sakua'a va na, ra kuenda iin tiaa ra nani Tirano kuvi ña, ra ikan ndakani ra tu'un Ndioxi nuu na iin takundi'i kii.

10 Ra uvi kuiya ka xikandu'u ra Pablo ñuu Éfeso, ra ndixika ra ndakani ra tu'un va'a xa'a Jesús nuu takundi'i yuvi na ndee chi Asia kan; ra nii judío kuvi na, ra nii süvi va na ndi su xini so'o takundi'i va na.

11 Ra mii va Ndioxi kuvi ra xiniñu'u ra Pablo ña va'a xa ra ña xitu'un,

12 Saa chi ndia ndia ka va tikoto ña nditiandiaa ra Pablo, ra ndaki'in na

ña kua'an ña xi'in na, ra chindu'u na ña sata na xi'i, ra nduva'a va na, ra ta chindu'u tu na ña sata na ñu'u tachi ndiva'a ini, ra kee tu tachi ndiva'a ini na kan va.

13 Ra saa kuni tu sava ndia judío ndia ndixika ni'ni ña tava tachi ndiva'a ini yuvi, ña kuniñu'u ndia kivi Jesús ña tava ka ndia tachi ndiva'a ini yuvi, ra ndika'an ndia xi'in tachi ndiva'a kan, kachi ndia saa:

—Xi'in ndiee Jesús, ra ka'an ndoso ra Pablo xa'a ke xa'ndia ndi chiñu nuu ndo, ña na kee ndo —kachi ndia.

14 Ra uxa tiaa kuvi ndia xa saa kan, ra se'e ra Esceva, ra xa'ndia chiñu nuu ndia sutu kuvi ndia.

15 Ra saa kuu ndia xika ndia, saa ra ndika'an va tachi ndiva'a kan xi'in ndia, kachi ña saa:

—Xini va yu Jesús, ra xini tu yu yoo kuvi ra Pablo va; ndi su, ¿yoo kuvi ndo'o tu? —kachi ña.

16 Ra saa ndukuiin tiaa ra tiin tachi ndiva'a kan kanita'an ra xi'in ndia, ra kuchuun ra kanita'an ra xi'in takundi'i va ndia, ra satakue'e ndi'i ra ndia, ra nii ndikundiëe ndia xi'in ra, ra saa kee ndia ve'e kan xinu ndia kua'an ndia, ra iin saa iin yala ndia, ra iin takue'e ndi'i ndia xa ra.

17 Ra kundaa ini takundi'i va na ndee ñuu Éfeso, na kuu judío xi'in na küu judío xa'a ña ndo'o ndia kan, saa ra ndiyu'vi ka vi na, ra saa xa'a na xato'o ni ka va na kivi Jesús.

18 Ra kua'a ni tu na xa kandixa Jesús va nandiko ini, ra xa'a na ndina'ma na kuachi na nuu chitu yuvi.

19 Ra kua'a ni tu na täan ndakoo ña saka va nandiko ini, ra ndixa'an na ndiaka na tutu ña xiniñu'u na ña ndixixi ña nuu chitu yuvi. Ra ku'va uvi xiko uxi mil xu'un ña plata ke kuu ya'vi takundi'i tutu ña ndixixi kan.

20 Saa ra iin vichin vichin va ndukua'a yuvi na ndakundikun Jesús, ra tiaa ni tu ndundaku ini va na xi'in ndiee tu'un ra.

21 Saa kuu, ra ndiya'a ndia'vi kii, ra saa ndakani ini ra Pablo ña ku'un ra koto'ni ra na ndee ñuu ña ndikun ndia chi Macedonia ra saa tu ñuu ña ndikun ndia chi Acaya va, ra iin saa ku'un ra ndia chi Jerusalén va, ra te na ndi'i ra saa ku'un tu ra ñuu Roma va, ndakani ini ra.

22 Ra saa ti'vi ra uvi ndia xachiñu xi'in ra kua'an ndia chi Macedonia, ra iin ra nani Timoteo, ra iin ra nani Erasto; ra mii ra Pablo tu nindoo ña'a chi Asia va.

Kuachi ña kuu ñuu Éfeso

23 Ra saa kuu ra Pablo iin ka ra ñuu Éfeso, saa ra ndukuiin va kuachi xi'in na kandixa Jesús.

24 Ra tiaa ra nani Demetrio kuvi ra ndukuiin xi'in kuachi kan, saa chi xi'in yuu ña nani plata ke xachiñu ra ña xava'a ra na'na vali ve'e ñu'u ndioxi ndii ña nani Diana, ra xi'in chiñu kan ke xakanaa ni tu na xachiñu xi'in va ra xu'un.

25 Ra ra kan kuvi ra ndachuta'an takundi'i tiaa ndia xachiñu chiñu kan, ra ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:

—Ndia ta'an yo, kundaa ini ndo chi chiñu ke xaa yo ña va'a ni'i yo xu'un.

26 Ndi su vichin ra xa kundaa va ini ndo, ra a xa ⍰xini va tu ndo iin tiaa ra nani Pablo, ña xika ra ka'an ndoso ra, kachi ra saa, “Ndioxi ña xava'a nda'a na yuuvi yo'o ra süvi ndioxi kuvi ña”, kachi ra, ra xa kua'a ni va yuvi saxinu ra ini, ra süvi takua ñuu Éfeso yo'o ke xika ra, chi xa iin takundi'i va ñuu ña ndikun ndiaa Asia ke xika ra saña'a ra na.

27 Ra ña ⍰xa ra yo'o su'va, ra iyo ni va ndi'i xa'a chiñu yo, ra ndi'i tu xa'a ña yoso tu'un ni ve'e ñu'u ndioxi yo, Diana va, ra kañü'u ka na ña. Chi vichin ra iin takundi'i va ñuu ña ndikun ndiaa Asia ke kañu'u na ña, ra saa tu na ndee iinii saa kuvi ña yuuvi va —kachi ra.

28 Ra ta xini so'o ndia ña ndika'an tiaa kan, saa ra tiaa ni ndisaa ndia, ra saa xa'a ndia nda'yu ndia, kachi ndia saa:

—¡Ña ka'nu ni kuvi si'i yo Diana, chi ña kan kuvi ndioxi yoo na ñuu Éfeso! —kachi ndia.

29 Saa ra iin xa'a kaña takundi'i va na ñuu Éfeso kan, ra saa kee sava na ndixa'an na tiin na ra Gayo xi'in ra Aristarco, ra ndia kee xi'in ra Pablo chi Macedonia kuvi ndia kan, ra saa iin kañu'u nduxa na ndia kua'an ndia xi'in na, chi ma'ñu ñuu, nuu xa yuna'a na ñuu kan ndakuta'an na.

30 Saa ra kuni tu ra Pablo va ku'un ra ka'an ra xi'in yuvi kan, ndi su nditäxi vi na ita'an xi'in ra, na xa ndikun Jesús, ña ku'un ra.

31 Ra saa xa tu ndia chiñu ndia ita'an xi'in ra Pablo ndia ndee mii ñuu Éfeso va, saa chi ti'vi tu ndia kan va chiñu ndixa'an nuu ra, ña na kü'un ra nuu yuvi kan.

32 Ndi su yuvi na ndakaya ndixaa nuu ⍰ndakuta'an na ñuu kan, ra iin sana su'va va ini na, saa chi xa siin xa siin ndika'an iin iin va na, ra kua'a ni tu na ndixaa kan, ra ndia nii kundäa ini na nichuun ke ndixaa vi na.

33 Ra saa ndika'an sava na judío na ndixaa ndita kan xi'in ra Alejandro ra kuu judío ta'an na, ña na ya'a ra chi nuu, ra ndakani ra nuu na ñuu; ra saa ndiya'a ra, ra ndoni'i ra nda'a ra nuu na ña na kutaxin yu'u na, ra va'a ka'an ra xa'a na ta'an ra xi'in na ñuu kan kuni ra.

34 Ndi su ta ndakuni na ra ña kuu ra judío, ra saa xa'a ninda'yu na ku'va uvi hora, ra kachi na saa:

—¡Ña ka'nu ni kuvi si'i yo Diana, chi ña kan kuvi ndioxi yoo na ñuu Éfeso! —kachi na.

35 Ra saa ndika'an iin ra chiñu nuu na ñuu ra tiaa tutu, xi'in na ña na kutaxin yu'u na, ra ta kutaxin yu'u na, ra saa ndika'an ra kachi ra saa xi'in na:

—Na ta'an yo ñuu Éfeso, xa kundaa ini takundi'i va na yuuvi ña kuu ñuu yo, ñuu ña ndiaa ve'e ñu'u si'i yo Diana, ra kundaa tu ini na xa'a na'na ña, ña kee ña ndivi, ra ndakava ña nuu ñu'u va.

36 Ra ndia nii na küvi ka'an ña xini xa'a ña, ña kan ke na

koo yaa va ndo, ra ndia nii
ña xä ndo, tu täan ki'in va'a
xini ndo xa'a ña.
37 Saa chi tiaa ndia ndiaka
ndo xaa ndo yo'o, ra täan
ndaa yu'u ndia ndioxi yo
Diana, ra ni xa'a ve'e ñu'u
ña täan ka'an ki'vi va tu
ndia.
38 Ra tu ra Demetrio, xi'in
ndia xachiñu xi'in va ra,
kuvi ndia kuni taxi kuachi
xa'a ndia iin yuvi, saa ra
na ku'un ndia nuu na tiin
kuachi va, saa chi xa chiñu
va na kan ke, ña sayukun na
kuachi xi'in ndia.
39 Ndi su tu inka va kuvi ña
kuni ndo ka'an ndo xa'a, saa
ra ta xa ndee kuiti takundi'i
na chiñu ñuu ke na ka'an
ndo xa'a ña.
40 Saa chi iyo ni taxi na
kuachi xa'a yo ña kanita'an
yo xi'in ra chiñu ñuu Roma.
Ra tu na ndakatu'un na
chiñu kan yoo xa'a ña
sakaña ndo vichin, ra nii nï'i
tu mii yo ni ke kachi yo xi'in
vi na —kachi ra.
41 Ra ta ndi'i ndika'an ra
tu'un kan xi'in na, ndia saa
ra sandi'i ra nuu va na.

20

Kua'an ra Pablo chi Macedonia ra saa tu chi Grecia va

1 Ra te xikutuvi kuachi
kan, ra saa ndakana ra Pablo
takundi'i na ndikun Jesús,
ra ndika'an ra xi'in na ña
na chikaa ni ka na ndiee ña
kundikun na Jesús. Ndia saa
ra nindiayu ta'an ra xi'in na,
ra ndaki'in ra kua'an ra chi
Macedonia va.
2 Ra te ndixaa ra kan, ra
saa ndixika ni'ni ra, ta ñuu
ta ñuu ña ndo'ni chi Macedonia kan, ra ndika'an ni tu
ra xi'in na ndikun Jesús na
ndee kan va, ña na chikaa
ni ka na ndiee ña kundikun
na Jesús, ra te ndi'i, ra saa
ndaki'in ra kua'an ra chi
Grecia va.
3 Ra ta ndixaa ra Grecia kan, ra ikan ku nuu
xikandu'u ra uni yoo. Ra te
xa numi ndaa ra ini itun xika
nuu mini ña ku'un ra chi
Siria, saa ra kundaa va ini
ra ña kuni na judío sandi'i
na xa'a ra. Ra xa'a ña kan
ke, va'a ka chikaa ini ra ña
nandiko ra chi Macedonia
iin ta'an ichi nuu ndixa'an
va ra.
4 Ra su'va ke nani ndia
yuta'an kua'an xi'in ra
Pablo chi Macedonia: iin
ra nani Sópater, ra ra ñuu
Berea kuvi ra, ra iin ra
nani Aristarco, ra inka ra
nani Segundo, ra ndia ñuu
Tesalónica kuvi ndia kan,
ra iin ra nani Gayo, ra ra
ñuu Derbe kuvi ra kan, ra
iin ra nani Timoteo, ra iin ra
nani Tíquico, ra iin ra nani
Trófimo, ra ndia kee chi Asia
kuvi ndia kan.
5 Ra ta ndixaa ndi ñuu
Filipos, ra ikan kuu nuu
ndakunuu va ndia sava kan
kua'an ndia chi ñuu Troas.
6 Ndi su ndu'u tu nindoo
ñuu Filipos va, ra ndia ta
ndi'i viko ña xixi na xita ña
köo ndavi xi'in, ra saa vi
ke nandaa ndi ini itun tun
xika nuu mini ña ndaki'in
ndi kua'an ndi sata ndia, ra
u'un vi kii ndixika ndi, ra
saa vi ndixaa ndi ñuu Troas
kan ña ndakuta'an ndi xi'in
ndia, ra uxa kii kuachi ndi
ñuu kan.

Indiayu ta'an ra Pablo xi'in na ñuu Troas

7 Ra xikuaa kii sábado, hora ña ki'in xa'a kii domingo nuu na judío ke, ndakuta'an ndi xi'in na ñani yo, na ndikun Jesús ñuu Troas kan, ña kuxi ndi xita ña ndaka'an ndi xa'a Tata yo Jesús, ra saa xa'a ra Pablo ndakani ra nuu na, ra ndakani ra saa kuu ña sava ñuu va, saa chi inka kii tuvi ke xa kana ra ku'un ra inka ñuu va.
8 Ra ve'e chee sukun ña ndiso ta'an va kuvi ve'e nuu ndakuta'an ndi xindee ndi, ra tiaa ni kua'a ñu'u tuun ini ña.
9 Ra saa ndaa iin ra itia ra nani Eutico ndakundu'u ra ndana ve'e kan. Ra ndu'u ra saa xa'a kuni kusun va ra, saa chi kuna'a ni va ndakani ra Pablo nuu na. Ra ndu'u ra saa ndikixi va'a va ra, ra saa kenuu ra ndana ve'e toto ña uni kan ndakava ra ndia xa'a ve'e ninu va. Ra ta ndixa'an na ndoni'i na ra, saa ra xa ndixi'i va'a va ra.
10 Saa ra nuu tu ra Pablo va ndixaa ra nuu kandu'u ra lo'o kan, ra saa ndakusiti ra ña ndanumi ndiaa ra ra, ra saa ndika'an ra xi'in na, kachi ra saa:

—Kuayü'vi ndo, chi tiaku va ra —kachi ra.

11 Ra te ndi'i saa nandaa tuku va ra Pablo nandi'vi ra ini ve'e kan, ra saa ta'vi ra xita taxi ra nda'a na ndee xi'in ra xixi na, ña ndaka'an na xa'a Tata yo Jesús, ra saa xixi ka tu na xa ta ku'va yuna'a va na. Ra te ndi'i saa ndakani ka ra Pablo nuu na iin saa ndia ndituvi va, ndia saa ra ndaki'in ra kua'an va ra.
12 Ra ra lo'o ra ndakava kan, ra ndia nii lo'o kuëe nindo'o ra, ra saa ndakuta'an ra xi'in na ta'an ra kuanu'u ra ve'e va ra, ra kusii ka vi ini na, ra saa tu na sava kan va.

Kee ra Pablo ñuu Troas ra kua'an ra chi ñuu Mileto

13 Ra ta xa kee ndi ñuu Troas kan ku'un ndi, ra saa ndikata'an ra Pablo xi'in ndi, ña kindoo ini ra ku'un ra chi ñu'u va, ra iin saa xaa ra ndia ñuu Asón, ra ndu'u tu, ku'un xi'in itun tu xika nuu mini va, ra ndia ñuu Asón kan vi ke kundiatu ndi ndaki'in ndi ra, kachi ra xi'in ndi.
14 Ra te xa ndixaa ra Pablo ndakuta'an ra xi'in ndi ñuu Asón kan, saa ra ikan nandaa takundi'i ndi itun tu xika nuu mini, ra iin saa ndixaa ndi ndia ñuu Mitilene va.
15 Ra inka kii ndituvi nandaa tuku ndi itun xika nuu mini ra ndaki'in ndi kua'an ndi, ra iin saa ndixaa ndi ndia yachin nuu ndikaa ñu'u lo'o ña ndikaa ni'ni nuu mini ña nani Quío va, ra inka kii ndituvi ndixaa tuku ndi ñu'u lo'o ña ndikaa ni'ni nuu mini ña nani Samos va. Ra iin saa ndiya'a ndaku ndi ndixaa ndi ndia ñuu Trogilio va, ra ikan ndakindiee va ndi, ra inka kii ndituvi vi ndaki'in ndi kua'an ndi, ra iin saa ndixaa ndi ndia ñuu Mileto va.
16 Ra su'va ke xa ndi, saa chi ra Pablo ra ndiküni ka ra ña kuachi ni ra chi Asia, ra xa'a ña kan ke ndixïin ka ra ña ya'a ra ñuu Éfeso. Saa chi ña kuni ra ke numi ni na xaa ra ñuu Jerusalén ña koo ra xi'in na ñuu Jerusalén viko ña ndataxi na tixa'vi

nda'a Ndioxi xa'a kui'i ña nuu.

Kuni ra Pablo ña ndiayu ta'an ra xi'in ndia xikua'a ve'e ñu'u Éfeso

17 Ra ta xa ndee ndi ñuu Mileto, ra saa ti'vi ra Pablo chiñu ndixa'an nuu ndia xikua'a ndia ndikun Jesús, ndia ndee ñuu Éfeso ña na kixi ndia kuni ndia ra ñuu Mileto.
18 Saa ra xaa ndixa va ndia sata ra, ra saa ndika'an ra xi'in ndia, kachi ra saa:

—Xini va ndo ndia ku'va ke xa yu ta ndixiin yu xi'in ndo, ndia kii nuu ña xaa yu chi Asia yo'o, ra iin saa ndia kii vichin va.
19 Saa chi takundi'i kii ña ndixiyo yu xi'in ndo, ra xiin va yu xa ṉinu̱ yu xi'in mii yu, ra xiin tu yu xaku va yu, ña xachiñu yu nuu Tata yo Jesús, ra kuchuun tu yu ndiya'a yu nuu takundi'i ña kuni na judío ta'an yu sa na xi'in va yu.
20 Ra va'a ni saa va, ndi su ndixikütuvi yu, chi ndakundiee va yu ña ndakani yu nuu ndo xa'a takundi'i ña kumani nuu ndo; ra va'a ni nuu chitu yuvi kuvi ña, ra va'a ni ve'e va tu ndo kuvi ña, ra sakua'a va yu ndo'o.
21 Ra va'a ni judío kuvi na, ra va'a ni süvi judío kuvi va tu na, ndi su ndakani va yu nuu na ña xiniñu'u na nandiko ini na xa'a kuachi na, ra nandiko na nuu Ndioxi, ra kandixa na Tata yo Jesús.
22 Ra vichin, ra Tachi Yii va ke xa nduxa xi'in yu ña ku'un yu ñuu Jerusalén, ra ña kan ke xiniñu'u ku'un va yu, ra kundäa ini yu ni ke ndo'o vi yu ikan.
23 Saa chi iin takundi'i va ñuu nuu kua'an yu, ra ka'an Tachi Yii xi'in yu ña sando'o ni na yu'u, ra chikaa na yu'u ve'e kàà.
24 Ndi su ndia nii ña'a ke ndi'i ini yu xa'a vi, ra nii ña tiaku tu yu ke xäku ndiaa vi yu, chi ña kuni yu ke na ndakundiee ka yu xi'in ña kusii ini yu ña sandi'i yu chiñu ña taxi Tata yo Jesús nda'a va yu, ña na ndakani yu nuu yuvi xa'a ña ku'vi ni ini Ndioxi xini ra na.
25 ’Ra na kundaa ini ndo vichin, saa chi ndo'o, na ndika'an ndoso yu tu'un Ndioxi nuu, ra ndia nii ka kii küni ka ndo yu'u.
26 Ra xa'a ña kan ke ka'an yu xi'in ndo, ña kuëe ndiso ka yu xi'in ndo vichin, tu na kuchüun ndo kaku ndo.
27 Saa chi xa ndakani va yu nuu ndo xa'a takundi'i ña kuni Ndioxi sa ra xi'in ndo, ra ndia nii ña nditisë'e yu nuu ndo.
28 Ra na kondiaa ni ka ndo mii va ndo, ra saa tu na ve'e ñu'u va, saa chi ndo'o kuvi ndo ndikaxin Tachi Yii ña ki'in ndo kuenda xi'in na ve'e ñu'u Tata yo Jesús, na ndasata ra xi'in nii ra.
29 Ra na kundaa ini ndo, saa chi ta xa na ku'un yu, ra kixi va yuvi ña kuni na sandi'i na xa'a na ve'e ñu'u, ra ta ku'va xa ndiva'yu kui'na ña sandi'i ri xa'a ndikachi, saa ke sa na.
30 Ra tiañu mii va ndo ke ndakoo sava na xa'a

saña'a ña maña, ra kua'a
ni va na xa kandixa Jesús
ndakundikun sata na.
31 Ña kan ke kuenda ni
na koo ndo vichin, ra na
ndaka'an ndo chi uni saa
kuiya ña ndixiyo yu xi'in
ndo, ra ñuu ka'ñu va sakua'a
yu ndo'o, ra xaku ni tu yu
nuu Ndioxi va xa'a ndo ña
ku'vi ini yu xini yu ndo'o.

32 ’Ra vichin ka'an ni yu
xi'in Ndioxi xa'a takundi'i
ndo, ña na kondiaa ra ndo'o,
ra na kondiaa tu tu'un ra
ña va'a va ndo'o, saa chi
tu'un ra ke iyoo ndiee ña taxi
ña ndiee ndo ña na kandixa
va'a ka ndo. Ra mii Ndioxi
kuvi ra saxinu nuu takundi'i
va ña kindoo ra xi'in ndo ña
kuu ndo na ñuu ra.
33 Ra yu'u, ra ndindüku yu
xu'un nuu ndo, ra ni tikoto
nindüku yu nuu ndo kundixi
yu;
34 ra xa kundaa tu ini
mii va ndo, chi xachiñu mii
va yu, ña va'a ndini'i yu
ña xiniñu'u yu xi'in ndia
xita'an xi'in yu.
35 Ra tuku tuku saña'a yu
ndo'o, ña xiniñu'u sachiñu
ndo, ra saa ke kuvi chindiee
ta'an ndo xi'in na kumani
ña'a nuu. Ra na ndaka'an
ndo xa'a tu'un ña ndika'an
Tata yo Jesús, ta kachi ra
ra su'va: “Va'a ni ka va kee
na taxi ña'a nda'a inka yuvi,
nuu ña ndaki'in mii na ña
nda'a yuvi kan”, —kachi ra.

36 Ra ta sandi'i ra Pablo
ndika'an ra xi'in ndia, ra saa
ndakusiti ra, ra ndika'an ra
xi'in Ndioxi, ra saa tu ndia
kan va.
37 Ra saa xa'a takundi'i
ndia xaku ndia, ra ndanumi
ta'an ndia xi'in ra, ra ndi-
tiandiaa yu'u ndia iin xiyo
nuu ra ña ndindiayu ta'an
ndia xi'in ra.
38 Ra kusuchi ni ini ndia,
saa chi küni ka ndia ra, kachi
ra xi'in na. Ndia saa ra
ndixa'an ndia xi'in ra nuu
ndaa ra itun xika nuu mini
va.

21

Kua'an ra Pablo chi Jerusalén

1 Ra ta ndi'i nindiayu ta'an
ndi xi'in ndia xikua'a ve'e
ñu'u ñuu Éfeso, ra saa nan-
daa ndi ini itun xika nuu
mini, ra ndaki'in ndi kua'an
ndi, ra iin saa ndixaa ndi
ndia ñu'u lo'o ña ndikaa
ni'ni nuu mini ña nani Cos
va. Ra inka kii ndituvi
ndaki'in tuku ndi kua'an ndi
xi'in itun xika nuu mini,
ra iin saa ndixaa ndi ndia
ñu'u lo'o ña ndikaa ni'ni nuu
mini ña nani Rodas va, ra
ndia ikan kee ndi, ra iin saa
ndixaa ndi ndia ñuu Pátara
va.
2 Ra ñuu Pátara kan
ndini'i ndi iin itun xika
nuu mini ndaa ndi, ra saa
ndaki'in ndi kua'an va ndi.
3 Ra iin saa ndiya'a ndi
ndia xiin ñu'u lo'o ña ndikaa
ni'ni nuu mini ña nani
Chipre ña ndikaa chi nda'a
ichin, ra saa ndiya'a ndi
kua'an ndi chi Siria va. Ndi
su ndixä'an ndaku ndi chi
ndiya'a tu ndi ñuu Tiro va,
ña sanuu na ña ndiso itun
kan ñuu kan.
4 Ra ñuu Tiro kan
ndakuta'an ndi xi'in sava na
ndikun Jesús, ra saa kuachi
ndi xi'in na ñuu kan uxa
kii. Ra xiniñu'u Tachi Yii na
ña ndika'an na xi'in Pablo

ña na kü'un ra chi ñuu
Jerusalén.
5 Ra ta xa ndi'i kii kan,
ra saa kee ndi ra ndaki'in
ndi kua'an ndi, ra saa
ndakuta'an ndia ñani yo
xi'in yasi'i ndia, xi'in se'e
ndia, ra ndixa'an na xi'in
ndi ndia yu'u mini, ra ikan
ndakusiti takundi'i ndi ra
ndika'an ndi xi'in Ndioxi.
6 Ra saa ndanumi ta'an ndi
ña ndindiayu ta'an ndi xi'in
na, ra saa nandaa ndi itun
xika nuu mini ra ndaki'in
ndi kua'an va ndi, ra saa
nandiko na kan kuanu'u na
ve'e na.
7 Ra ñuu Tiro kan kee
ndi, ra iin saa ndixaa ndi
ndia ñuu Tolemaida va, ra ta
ndixaa ndi ra saa ndika'an
ndioxi ndi xi'in na ñani yo
na ndikun Jesús, na ndee
ñuu kan, ra ikan kuachi ndi
xi'in na iin kii va.
8 Ra inka kii ndutuvi tu
kee ndi ñuu Tolemaida kan,
ra saa ndaki'in ndi kua'an
ndi, ra iin saa ndixaa ndi
ndia ñuu Cesarea va. Ra ta
ndixaa ndi ñuu kan, ra saa
ndixa'an ndi ve'e ra Felipe,
ra ka'an ndoso tu'un Ndioxi,
ra ra kan kuvi tu ra ita'an
xi'in ndia chindiee ta'an
xi'in na ve'e ñu'u Jerusalén,
ña kuu ndia uxa va, ra ikan
kuachi ndi xi'in va ra.
9 Ra ra Felipe kan, ra iyoo
kumi na si'i kuaan tiaki se'e
ra, ra na ka'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi kuvi na.
10 Saa ra xa kukua'a va kii
ndee ndi kan, ra saa ndixaa
iin ra ka'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi, ra nani Agabo, ra kee
chi Judea,
11 ña koto'ni ra ndu'u. Ra
ta ndixaa ra, ra saa ki'in ra
ñii ña nu'ni toko ra Pablo,
ra chiku'ni ra ña xa'a mii ra,
ra saa tu nda'a va ra, ra saa
ndika'an ra, kachi ra saa:
—Su'va ke sa na chiku'ni
na tiaa ra xi'in cuenda
ña yo'o, ta xa na xaa ra
ñuu Jerusalén, ra ndataxi
na ra nda'a inka yuvi na
küu judío, kachi Tachi Yii
—kachi ra.
12 Ra te xini so'o ndi xi'in
na ñuu Cesarea ña yo'o, ra
saa xaku nda'vi ndi nuu ra
Pablo ña na kü'un ra ñuu
Jerusalén.
13 Ra saa ndakuiin ra,
kachi ra saa:
—Xäku ndo, chi ndia yu'u
va sakusuchi ndo ini. Saa
chi yu'u ra xa iyoo nduvi va
yu, ña kunu'ni yu ku'un yu
ve'e kàà, ra saa tu ña kuvi yu
ñuu Jerusalén va, xa'a Tata
yo Jesús —kachi ra.
14 Ra va'a ni ndika'an
ni va ndi xi'in ra, ndi su
ndikuchüun vi ndi ña sax-
inu ndi ini ra, ndia saa ra
ndika'an ndi xi'in ra, kachi
ndi su'va va:
—Na koo ña kuni mii Tata
yo Jesús va —kachi ndi.
15 Ta ndi'i, ra saa xa'a
ndi xa nduvi ndi, ra saa
kee ndi ñuu Cesarea kan, ra
ndaki'in ndi kua'an ndi ñuu
Jerusalén va.
16 Ra kua'an tu sava ndia
ñuu Cesarea ndia ndikun
Jesús va xi'in ndi, ra kua'an
tu iin ra ñuu Chipre, ra nani
Nasón va xi'in ndi, ra ra kan
ra xa na'a ni va kandixa ra
kan Jesús, ra ve'e ra kan ke
xaa ndi kindoo va ndi.

Ndixaa ra Pablo ñuu Jerusalén

17 Ra te ndixaa ndi ñuu
Jerusalén, ra tiaa ni kusii
ini na ñani yo, na ndikun
Jesús, na ndee kan ndaki'in
na ndu'u.
18 Ra inka kii ndituvi
ndaki'in ndi ndixa'an ndi
xi'in ra Pablo, ña kuni ndi
ra Jacobo. Ra ta ndixaa ndi
ra xa ikan tu ndee takundi'i
ndia xikua'a ve'e ñu'u va.
19 Ra saa ndika'an ndioxi
ra Pablo xi'in ndia, ra saa
xa'a ra ndakani ra ndia
ku'va ke xiniñu'u Ndioxi ra,
ña saña'a ra na küu judío
xa'a ichi Jesús.
20 Ra ta ndi'i ndakani ra
nuu ndia, saa ra kusii ni va
ini ndia ra ndasaka'nu ndia
Ndioxi. Ra saa ndika'an ndia
xi'in ra, kachi ndia saa:
—Va'a va, ñani, ra xa
kua'a ni tu mil na judío na
ndee mii yo'o va xa kandixa
Jesús, ndi su iin tutuun va
ndikun na ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés.
21 Ra ka'an na xa'a kun ña
xika kun saña'a kun na judío
na ndee inka ñuu ña na
ndakoo na ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés. Ra saña'a
tu kun na, ña na chikäa ka
na tuni Ndioxi ndia tiaa vali
se'e va na, ra nii na sä ka tu
na chiñu ña xa yuna'a na xa
va na, kachi na xa'a kun.
22 ¿Ra ni ke sa yo vichin?
Chi kundaa va ini na ña □xaa
kun, ra kixi va na nanduku
na yo'o.
23 Ña kan ke va'a ka va
na sa kun takundi'i ña ka'an
ndi xi'in kun vichin: Yo'o
ndee kumi tiaa ndia xiniñu'u
saxinu nuu ña kindoo ndia
xi'in Ndioxi.
24 Ra na ku'un ndia xi'in
kun, ra na sa ndo ña xa
yuna'a yoo na judío xa yo
ña xa yii yo mii yo, ra na
cha'vi kun ña xatia na xini
ndia, ra sa ke va'a na kundaa
ini takundi'i na judío ña süvi
ña ndixa ke ndatu'un na xa'a
kun.
25 Ndi su na küu judío na
xa ndakundikun Jesús, ra xa
ti'vi va ndi tutu kua'an nuu
na kan, xa'a ña kindoo ndi,
ña xiniñü'u ka kundi'i ini
xa'a ña tia'ndia ñii xini ka'a
ndia tiaa vali se'e na, ra ndia
ña xiniñu'u sa na ke: na käxi
na kuñu kiti ri soko na nuu
na'na, ra nii nii kiti na käxi
na, ra nii kuñu kiti ri ixa'na
na käxi na, ra nii na küsun
ndia tiaa xi'in na si'i tu täan
tanda'a va'a ndia xi'in na
—kachi ndia xi'in ra Pablo.

Tiin na ra Pablo kua'an ra ve'e kàà

26 Ra te ndituvi inka kii, ra
saa xa yii ra Pablo xi'in ndia
kumi kan, ra saa ndaki'in
ra kua'an ra xi'in ndia ve'e
ñu'u, ña ndatu'un ra xi'in
sutu xa'a kii ña sandi'i ndia
sa yii ndia, ra ndika'an tu ra
ña cha'vi ra nuu va ndia.
27 Ra ta kumani salo'o
xinu uxa kii ña xa yii ndia
mii ndia ta ku'va yuna'a
na judío, saa ra xini va
sava ndia judío ndia kee chi
Asia, ra Pablo ña ndikaa
ra ini ve'e ñu'u, ra saa
xa'a ndia sandataka ndia
takundi'i yuvi. Ra sasaa ndia
na, ra ndakuta'an na xi'in
ndia ra ndixa'an na tiin na
ra Pablo.
28 Ra saa xa'a na nda'yu
na, kachi na saa:
—¡Takundi'i ndo'o na
ta'an yo ñuu Israel, na
chindiee ta'an ndo xi'in
ndi! Chi yo'o va ndita tiaa
ra xinu'ni takundi'i ñuu,

ña sakua'a ra yuvi, ña na
kandïxa ka na yu'u na ñuu
yo, ra ni ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés ke na
kandïxa ka na, ra nii ve'e
ñu'u ka'nu yo'o ke na sä to'o
ka na. Ra inka tuku va ña xa
ra vichin, chi saki'vi ra tiaa
ndia küu judío ini ve'e ñu'u
nuu yii, ra xa yakua ndia ña
—kachi na.

29 Ra xa'a ña xini na ra
Trófimo ra ñuu Éfeso ña
xika ra xi'in ra Pablo mii
ñuu Jerusalén ta yachi va ke
ndika'an na tu'un kan, saa
chi va ndia ini ve'e ñu'u va
ndiki'vi ra xi'in ra ka'an na.

30 Ra xa'a ña kan ke iin
kaña na ñuu kan, ra kee na
xinu ndixa'an na ña tiin na
ra Pablo ini ve'e ñu'u kan ra
kañu'u na ra ña tava na ra
chi ke'e, saa ra ndikun ndasi
na ye'e ñu'u va.

31 Ra xa ra ka'ni va na kuvi
ra, ra saa ndixa'an chiñu
nuu iin ra kuchee nuu iin
ti'vi ndia soldado, xa'a ña
ndiee ni sakaña takundi'i na
ñuu Jerusalén kan.

32 Saa ra iin ndachuta'an
numi ra soldado kuchee kan,
ndia soldado ra, ra saa tu
ndia kuna'nu ka tu nuu sava
ndia soldado va, ra saa kee
ndia iin xinu ndia ndixaa
ndia nuu xika na kani na
ra Pablo, ra te xini na ndia
chiñu kan, saa ra ndikäni ka
vi na ra Pablo.

33 Ra saa kuyachin ra sol-
dado kuchee kan, ra tiin ra
ra Pablo ña ku'un ra xi'in
ra, ra xa'ndia ra chiñu ña na
chiku'ni ra xi'in uvi yo'o kaa;
ra te ndi'i saa ndindakatu'un
ra soldado kan na xa'a ra
Pablo, ndia tiaa kuvi ra, ra
ni kuachi ke xa ra.

34 Ndi su yuvi kan, ra xa
siin, xa siin va ka'an na,
ra iin siso siso kuu yu'u
na, ra nii ndiküvi kundaa
kaxi ini vi ra soldado kuchee
kan nuu na, ndia saa ra
ndaka'ndia ra chiñu ña na
ku'un ra Pablo, ve'e nuu
ndee mii ndia soldado kan
va.

35 Ra ta ndixaa ndia sol-
dado kan kuato nuu ndaa
ndia ña ki'vi ndia ve'e nuu
ndee ndia, ra saa iin ndoni'i
ninu va ndia ra Pablo ña
ndaa ndia xi'in ra kuato kan,
ña va'a na käni ka yuvi kan
ra.

36 Saa chi iin nini'i nda'yu
takundi'i na ñuu kan ndikun
na kua'an na sata ra, ra
ka'an na kachi na saa:

—¡Na kuvi ra! —kachi na.

Ndakani ra Pablo nuu na ñuu ña xachiñu ra nuu Ndioxi

37 Ra ta xa kua'an ndia
chikaa ndia ra Pablo ve'e
nuu ndee mii ndia, ra saa
ndika'an ra xi'in ra soldado
ra kuchee kan, kachi ra saa:

—¿A kuvi ka'an yu xi'in
kun? —kachi ra.

Saa ra ndakanda ka vi ini
ra soldado kuchee kan ra
ndakuiin ra, kachi ra saa
xi'in ra Pablo:

—¿A ka'an va kun tu'un
griego?

38 ¿Ra a süvi yo'o kuvi ra
ñuu Egipto, ra ndachuta'an
yuvi ra kanita'an ra xi'in na
chiñu, ra tava ra kumi mil
tiaa, ndia xa'ni ndii kua'an
ndia xi'in ra iku yu? —kachi
ra.

39 Saa ndakuiin ra Pablo,
kachi ra saa:

—Yu'u, ra ra judío va kuvi
yu, ra ñuu Tarso ña yoso
tu'un ni, ña ndikun ndiaa chi

Cilicia va kuvi ñuu yu. Ra na
sa kun ña mani ña taxi kun
ndiayu ña ka'an yu xi'in na
ñuu yo'o —kachi ra.
40 Saa ra taxi ndixa va ra
soldado kuchee kan ndiayu
nda'a ra Pablo ña ka'an ra.
Ra saa ndakundichi ra Pablo
nuu kuato kan, ra ndixika
nda'a ra nuu na ña na ku-
taxin yu'u na. Ra te kutaxin
yu'u na, ra saa xa'a ndika'an
ra tu'un hebreo xi'in na,
kachi ra saa:

22

1 —Na ta'an yo, na ñuu
Israel, xi'in ndo'o ndia tata
xikua'a, na kuni so'o ndo ña
ndakani yu xa'a chiñu ña xa
yu nuu ndo vichin —kachi
ra.
2 Ra ta xini so'o na ñuu
kan ña ka'an ra Pablo tu'un
hebreo xi'in na, saa ra iin ku-
taxin yaa va yu'u na. Ra saa
ndika'an ra xi'in na, kachi ra
saa:
3 —Yu'u, ra judío va kuvi
yu. Ra ñuu Tarso ña ndikun
ndiaa chi Cilicia va kaku yu,
ndi su ñuu Jerusalén yo'o va
xa'nu yu. Ra ta sakua'a yu
takundi'i ndiayu Ndioxi ña
taxi ra nda'a na xii xikua
yo xina'a, ra ra maestro
Gamaliel va kuvi ra saña'a
yu'u. Ra ndinuni ni va
xindikun yu ndiayu Ndioxi,
ta ku'va xa ndo'o vichin.
4 Ña kan ke ndixika yu taxi
yu na ndikun Jesús ña ka'ni
yu na, ra tiin yu tiaa, ra tiin
tu yu na si'i va ña taan yu na
ve'e kàà.
5 Ra xini tu ra kuchee
nuu ndia sutu va, ra saa tu
na xikua'a va xa'a ña xa
yu, ra suvi mii ndia kuvi
tu ndia taxi tutu nda'a yu
kua'an xi'in yu taxi yu nda'a
ndia ta'an yo ndia kuna'nu
ndee ñuu Damasco, ña va'a
chindiee ta'an ndia xi'in yu,
ña tiin yu na ndikun Jesús,
ra kixi na xi'in yu ñuu
Jerusalén yo'o ña ndo'o na.

Ndakani ra Pablo ndia ku'va ke kuu ña ndakundikun ra Jesús

6 ’Ra nani saa kuu yu kuy-
achin yu kua'an yu nuu ñuu
Damasco, ra xa ku'va sava
kii va kuvi ña, ra iin tu'va
kee va iin ñu'u ña ye'e ni
chi ndivi, ra iin xinunduu ña
yu'u.
7 Saa ra ndakava yu ñu'u
kua'an va yu. Ra saa xini
so'o yu ndika'an iin tachi
xi'in yu kachi ña saa: “Saulo,
Saulo, ¿nichuun kanita'an
kun xi'in yu?”, kachi ña.
8 Ra saa nindakatu'un yu,
kachi yu saa: “¿Yoo kuvi
yo'o, Tata?”, kachi yu. Saa
ndakuiin tachi kan yu'u yu
kachi ña saa: “Yu'u, kuvi
Jesús ra ñuu Nazaret, ra xika
kun kanita'an kun xi'in”,
kachi ña xi'in yu.
9 Ra xini tu ndia kua'an
xi'in va yu ñu'u kan ra
ndiyu'vi ni ndia, ndi su
ndikundäa vi ini ndia tu'un
ña ndika'an Jesús xi'in yu.
10 Ra saa nindakatu'un yu
ra kachi yu saa: “Tata,
¿ndia ña ke xiniñu'u sa
yu?”, kachi yu. Ra saa
ndika'an ra xi'in yu kachi
ra saa: “Ndakundichi, ra
kua'an ñuu Damasco. Ra
ikan ke ka'an na xi'in kun
ndia ña ke xiniñu'u sa kun”,
kachi ra xi'in yu.

11 Ndi su ndiküvi ka koto'ni yu chi xa kukuaa va yu xa ñu'u kan, ra ndia nda'a va yu ke tiin ndia kua'an xi'in yu, ña ndixa'an ndiaka ndia yu'u ñuu Damasco.

12 ’Ra ñuu kan kandu'u iin tiaa ra nani Ananías, ra ndinuni ni kandixa ra ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés. Ra xa to'o ni na judío ta'an yo na ndee ñuu Damasco kan ra.

13 Ra ra Ananías kan kuvi ra ndixa'an ixto'ni yu'u, ra ndika'an ra xi'in yu, kachi ra saa: “Ñani Saulo, na ndakoto'ni tuku kun”, kachi ra xi'in yu. Saa ra ndikun ndakoto'ni ndixa va yu, ra xini yu ra.

14 Ra saa ndika'an ra xi'in yu kachi ra saa: “Ndioxi ra xindikun na xii xikua yo xina'a kuvi ra ndikaxin yo'o ña sa kun ña kuni ra, ña kuni tu kun Jesús, ra va'a, ra kuni so'o kun tu'un ra.

15 Saa chi yo'o kuvi ra ndakuiin xa'a ra, ra ndakani kun nuu takundi'i yuvi xa'a ña xini kun xi'in ña xini so'o kun.

16 Ña kan ke ndikun na ndakundichi kun vichin, ra kuchi kun, ra na kondiaa ini kun kivi Jesús ña va'a na ndakatia ra kuachi kun”, kachi ra xi'in yu.

Su'va ke kuu ña ndixa'an Pablo ndika'an ndoso ra nuu na küu judío

17 ’Ra ta nandiko yu ndaxaa yu ñuu Jerusalén yo'o, ra saa ndixa'an yu ve'e ñu'u ndika'an yu xi'in Ndioxi. Ra ikan satuvi ra nuu yu.

18 Ra xini yu ndichi Jesús ra ndika'an ra xi'in yu, kachi ra saa: “Kama ni koo kun, ra ndikun kanata va kun ku'un kun, saa chi na ñuu Jerusalén yo'o, ra kandïxa vi na ña ndakani kun nuu na xa'a yu”, kachi ra xi'in yu.

19 Ra saa ndika'an yu xi'in ra, kachi yu saa: “Tata, xini takundi'i va yuvi ña ndixika yu ta ve'e ñu'u ta ve'e ñu'u, ña tiin yu takundi'i na kandixa yo'o, ra taan yu na ve'e kàà, ra kani yu na.

20 Ra ta ndixi'i ra Esteban, ra ndakuiin xa'a tu'un kun, ra xindichi va yu xi'in ndia xa'ni kan, saa chi ndixiyo va yu'u yu xi'in ndia ña xa'ni ndia ra, ra suvi tu yu xindiaa tikoto ndia xa'ni kan va”, kachi yu xi'in ra.

21 Ra saa ndika'an tuku ra xi'in yu, kachi ra saa: “Savii, saa chi kani ni ti'vi yu yo'o ku'un kun ña ndakani kun xa'a yu, saa chi ndia nuu na küu judío ke ku'un kun”, kachi ra xi'in yu, —kachi ra Pablo xi'in na.

22 Ra xini va so'o na judío kan ña ndakani ra Pablo, ndi su te xini so'o na ña ndika'an ra xa'a na küu judío, saa ra xa'a na iin siso siso nda'yu na kachi na saa:

—¡Na kuvi tiaa ñaa! ¡Saa chi xiniñü'u ka kutiaku ra! —*kachi na.

23 Ra iin ndakundiee va na nda'yu na, ra iin kisi na tikoto na, ra iin tiin na yaka ko'ni na chi ndivi,

24 Ra saa xa'ndia ra soldado kuchee kan chiñu nuu

ndia soldado ra, ña na
sandi'vi ndia ra Pablo chi
ini ve'e nuu ndee mii ndia,
ra ndika'an ra xi'in ndia ña
na kani ndia ra, ra sana'ma
ndia ra, ra saa ke va'a kun-
daa ini ra soldado kuchee
kan, ni xa'a ke kaña'a ni na
xi'in ra.
25 Ra ta xa chikaa ndia ra
Pablo ini ve'e kan ra chiku'ni
ndia ra, ña kani ndia ra,
ra saa ndika'an ra xi'in ra
soldado ra ndikun sata ra
soldado kuchee kan kachi ra
saa:
—¿A iyoo ndiayu nda'a
ndo ña kani ndo iin ra
ndikun ndiaa ñuu Roma, tu
täan ndani'i na chiñu ndia
ña kuu kuachi ra? —*kachi
ra.
26 Ra te xini so'o ra soldado
kan ña ndika'an ra Pablo,
ra saa kita ra ndixa'an ra
ndika'an ra xi'in ra soldado
ra kuchee kan, kachi ra saa:
—Kuenda koo kun xi'in ña
kuni kun sa kun vichin, saa
chi tiaa yo'o ra ra ndikun
ndiaa ñuu Roma va kuvi ra
—kachi ra.
27 Ra saa kuyachin ra sol-
dado kuchee kan, ra nin-
dakatu'un ra ra Pablo kachi
ra saa:
—¿A ndixa ñuu Roma ke
ndikun ndiaa kun? —kachi
ra xi'in ra.
Ra saa ndakuiin ra Pablo,
kachi ra saa:
—Ndixa va —kachi ra.
28 Ra saa ndika'an ra sol-
dado kuchee kan xi'in ra,
kachi ra saa:
—Ndïxa, chin yu'u, ra tiaa
ni va kua'a xu'un cha'vi yu,
ra saa ke va'a ndakundikun
ndiaa yu ñuu Roma —kachi
ra.
Ra saa ndakuiin ra Pablo
kachi ra saa xi'in ra:
—Yu'u, ra süvi ña ndisata
yu kuvi ña, chi xa saa ñuu
Roma ke ndikun ndiaa yu ta
kaku vi yu —kachi ra.
29 Saa ra kuxika va ndia
soldado ndia kuni kani
ra Pablo, kua'an ndia, ra
ndiyu'vi ni tu mii ra soldado
ra kuchee kan va te kundaa
ini ra ña ndikun ndiaa ra
Pablo ñuu Roma, saa chi
xa xa'ndia va ra chiñu ña
chiku'ni ndia soldado kan ra
Pablo.

*Ndiaka ndia soldado ra
Pablo kua'an ra nuu ndia
chiñu*

30 Ra inka kii ndituvi saa
xa'ndia ra soldado kuchee
kan chiñu ña na ndakaya
takundi'i ndia xikua'a nuu
na judío, xi'in ndia sutu
kuna'nu, saa chi kuni ra
kundaa ini ra nuu ndia, ndia
ña kuvi kuachi ra Pablo. Ra
ta xa ndakuta'an takundi'i
ndia chiñu kan, ra saa ndaxi
ra yo'o kàà ña chiku'ni ra
ra, ra ndiaka ra ra ndixaa ra
xi'in ra nuu ndia.

23

1 Ra saa iin kaxi kaxi
ixto'ni ra Pablo nuu
takundi'i ndia chiñu kan, ra
saa ndika'an ra xi'in ndia
kachi ra saa:
—Ndia ta'an yo, na kun-
daa ini ndo, chi ndia ta yachi
ra iin saa ndia vichin ra iyoo
ndaku va nima yu nuu Tata
yo Ndioxi —kachi ra.
2 Ra saa xa'ndia ra sutu
kuchee ra nani Ananías,
chiñu nuu na ndee yachin
xi'in ra Pablo ña na kakin na
ña yu'u ra.
3 Saa ndika'an ra Pablo
xi'in ra, kachi ra saa:

—¡Saa ke sa Ndioxi xi'in mii va yo'o, ra chi'ña tu'un! ¿A su ña ndu'u kun ñaa, ra ta ku'va kachi mii ndiayu va ke sandaku kun kuachi xi'in yu? ¿Ra nichuun kanduu kun ndiayu, ra xa'ndia kun chiñu ña na kani na yu'u yu? —kachi ra Pablo.

4 Ra saa ndika'an na ndee yachin xi'in ra Pablo, kachi na saa xi'in ra:

—¿Nichuun ndaa yu'u kun sutu ra kuchee? —kachi na.

5 Saa ndika'an ra Pablo kachi ra saa:

—Na ta'an yo, ka'nu ni koo ini ndo, saa chi ndikundäa ini yu ña kuu ra sutu ra kuchee. Ra ña ndixa ke ka'an va ndiayu Ndioxi, ña, "Vä'a ndaa yu'u yo na kuchee nuu na ñuu yo" —kachi ra.

6 Ra ta kundaa ini ra Pablo ña kuu sava ndia chiñu kan saduceo, ra sava tu ndia kuu fariseo va, saa ra ndiee ka vi ndika'an ra kachi ra saa:

—Ndia ta'an yo, na kundaa ini ndo chi fariseo kuu tu yu'u va, saa chi se'e na kan va kuvi yu. Ra xa'a ña ka'an yu ña ndatiaku na ndii va ke taxi na kuachi xa'a yu vichin —kachi ra.

7 Ra ta kachi ra Pablo saa, saa ra xa'a ndia fariseo xi'in ndia saduceo ndiee ni ninaa ndia xi'in ta'an ndia, saa ra ndata'vi ta'an ndi'i va ndia chiñu kan.

8 Saa chi ndia saduceo kuvi ndia ka'an ña kuëe ndatiaku ka na ndii, ra nii kandïxa tu ndia ña iyoo na tatun Ndioxi va, ra ndia nii tu tachi köo va, kachi ndia. Ndi su kandixa va tu ndia fariseo ña iyoo uni saa ña yo'o.

9 Saa ra xa'a ndia chiñu kan iin siso siso ka'an ndia, ra saa ndakundita sava ndia maestro ndia kuu fariseo, ndia saña'a ndiayu Ndioxi, ra ndika'an ndia, kachi ndia saa:

—Köo ña ki'vi ndixa vi tiaa yo'o, kundäa ini yo a iin tatun Ndioxi va ndika'an xi'in ra, ra a iin tachi va tu ndika'an xi'in ra. Ña kan ke na kï'vi yo kuachi xi'in Ndioxi —kachi ndia.

10 Ra ña ndiee ni inaa ta'an mii ndia chiñu kan, saa ra ndiyu'vi va ra soldado ra kuchee kan ña ka'ni ndia ra Pablo, ña kan ke xa'ndia ra chiñu nuu ndia soldado ra, ña na tava ndia ra Pablo tiañu ndia chiñu kan ra ku'un ndia ndiaka ndia ra ve'e nuu ndee mii va ndia.

11 Saa ra inka ñuú, ndika'an va Tata yo Jesús xi'in ra, kachi ra saa:

—Chikaa ndiee ra kuayü'vi kun Pablo, chi ta ku'va xa kun ña ndakani kun xa'a yu nuu na ñuu Jerusalén yo'o, ra iin saa ke sa tu kun ña ndakani kun xa'a yu nuu na ñuu Roma va —*kachi ra xi'in ra.

Ndikata'an ndia judío ña ka'ni ndia ra Pablo

12 Ra ta ndituvi inka kii, ra saa ndikata'an sava ndia judío ña ka'ni ndia ra Pablo, ra kindoo ndia ña sando'o ndia mii ndia ña küxi ndia, ra nii tiakuii kö'o ndia, chi ndia te xa na ka'ni ndia ra Pablo vi ke ndakuxi ndia ra ndako'o tu ndia tiakuii va, kachi ndia.

13 Ra ku'va uvi xiko ya'a
vi kuvi tiaa ndia kindoo sa
chiñu kan.
14 Ra saa kee ndia ndixa'an
ndia nuu ndia sutu kuna'nu,
xi'in nuu ndia xikua'a
kuna'nu nuu na ñuu, ra
ndika'an ndia xi'in ndia
kachi ndia saa:
—Ndu'u kuvi ndi kindoo,
ña küxi ndi, ra nii kö'o ndi
tiakuii, chi ndia te xa na
ka'ni ndi ra Pablo vi ke
ndakuxi ndi, ra ndako'o tu
ndi tiakuii va.
15 Ña kan ke kuni ndi ña
na ndakuta'an ndo vichin,
ra chikaa ndo chiñu ku'un
nuu ra soldado ra kuchee ña
sanda'vi ndo ra, ña va'a na
kundiaka ra ra Pablo kixi ra
xi'in ra nuu ndo kii tiaan,
ña kuni ndo ndakatu'un va'a
ka ndo ra xa'a ña ndo'o ra
kachi ndo. Ra xa ichi va
koo nduvi ndi ña ka'ni ndi
ra —kachi ndia.
16 Ndi su kundaa va tu ini
iin ra lo'o saxin ra Pablo,
se'e ña ku'va ra, ra saa
kee ra ndixa'an ra ve'e nuu
ndee ndia soldado kan ña
ndatu'un ra xi'in ra Pablo.
17 Ra saa kana ra Pablo
iin ra soldado ra ndikun sata
ra soldado ra kuchee, ra
ndika'an ra xi'in ra kachi ra
saa:
—Na ku'un ra lo'o yo'o
xi'in kun saa chi iyoo iin
ña kuni ra ka'an ra xi'in ra
soldado ra kuchee —kachi
ra.
18 Ra saa ndaki'in ra sol-
dado kan, ra lo'o kan kua'an
ra xi'in ra, ra ta ndixaa ra
nuu ra soldado kuchee kan,
ra saa ndika'an ra xi'in ra
kachi ra saa:
—Ra Pablo ra ndasi ndiaa
kuvi ra kana yu'u, ra
ndika'an ra xi'in yu, ña na
kundiaka yu ra lo'o yo'o kixi
ra nuu kun, saa chi iyoo iin
ña kuni ra ka'an ra xi'in kun
—kachi ra xi'in ra.
19 Saa ndatiin ra soldado
kuchee kan nda'a ra lo'o
kan, ra ndixa'an ra xi'in ra
nuu köo yuvi, ra ikan nin-
dakatu'un ra ra, kachi ra
saa:
—¿Ni ke kuni kun ka'an
kun xi'in yu? —kachi ra.
20 Ra saa ndika'an ra lo'o
kan xi'in ra kachi ra saa:
—Ndia chiñu judío kuvi
ndia ndikata'an sanda'vi
yo'o, kii tiaan, ña kundiaka
kun ra Pablo ku'un kun xi'in
ra nuu ndia ña ndakatu'un
va'a ka ndia ra, kachi ndia.
21 Ndi su na kandïxa kun
ndia, saa chi ku'va uvi xiko
ya'a vi kuvi tiaa ndia kin-
doo ña kundee se'e ndia
ichi ña ka'ni ndia ra Pablo.
Ra ña ndinuni va ke kuni
ndia ka'ni ndia ra, saa chi
kindoo ndia ña küxi ndia,
ra nii tiakuii köo ndia, ra
ndia te xa na ka'ni ndia ra
Pablo vi ke ndakuxi ndia, ra
ndako'o tu ndia tiakuii va,
kachi ndia. Ra ndia yo'o va
kuvi ra ndiatu ndia kundaa
ini ndia nuu vichin —kachi
ra lo'o kan xi'in ra.
22 Saa nindiayu ta'an ra
soldado kuchee kan xi'in ra
lo'o kan, ra ndika'an xi'in ra
kachi ra saa:
—Kua'an, ra ndia nii na
ndatü'un kun xi'in xa'a
ña ndatu'un kun xi'in yu
—*kachi ra.

Ndati'vi ra soldado kuchee kan ra Pablo kua'an ra nuu ra chiñu ka'nu ra nani Felix

23 Ra saa ndakana ra sol-
dado kuchee kan, uvi sol-
dado ndia ndikun sata ra, ra

xa'ndia ra chiñu nuu ndia
ña na sanduvi ndia, ndia
soldado ndia ku'un ndiaka
ra Pablo ñuu Cesarea. Ra
ndika'an ra xi'in ndia, ña
uvi ciento na kuu ndia sol-
dado ndia kaka xa'a, ra uni
xiko uxi na kuu ndia koso
kuayu, ra uvi ciento na kuu
ndia kani'i itun tun ñu'u kàà
ndiko nuu, Ra kaa ìin ñuú ke
na kee ndia ku'un ndia.
24 Ra ndika'an tu ra xi'in
ndia, ña na sanduvi ndia
kuayu ri koso ra Pablo,
ña ku'un ra xi'in ndia, ra
ndika'an tu ra xi'in ndia ña
na kondiaa ni ndia ra Pablo
ña na kuëe ndo'o ra ichi nuu
ku'un ra, ra na xaa va'a ra
nuu ra chiñu ka'nu ra nani
Felix.
25 Ra ti'vi ra iin tutu kua'an
xi'in ndia soldado kan ña
taxi ndia nda'a ra chiñu
ka'nu Felix, ra su'va ke kachi
ña:
26 “Yu'u, ra Claudio Lisias,
kuvi ra ti'vi tutu yo'o xaa
ña nda'a kun Tata Felix, ña
ka'an ndioxi yu xi'in kun.
27 Kuni yu ña na kundaa
ini kun xa'a tiaa ra kuxaa
nuu kun vichin, saa chi ndia
judío kuvi ndia tiin ña'a, ra
kuni ka'ni ndia ra, ra ta kun-
daa ini yu ña ndikun ndiaa
ra ñuu Roma, ra ndixa'an
yu xi'in ndia soldado yu
ndaki'in ndi ra nda'a ndia.
28 Ra saa kuni yu kundaa
ini yu ni xa'a ke kuni ndia
ka'ni ndia ra, ra saa ndiaka
yu ra ndixa'an ra xi'in yu
nuu ndia chiñu judío,
29 Ra ña kundaa ini yu
ke ka'an ndia chiñu kan,
ña kanduu ra ndiayu ña
kuu mii va ndia, ndi su köo
kuachi ndiee ña kuvi ra xa'a
vi, ra ni ve'e kàà köo ku'va
kundikaa vi ra.
30 Ra kundaa tu ini yu,
ña ndikata'an ndia judío ña
ka'ni va ndia ra, ra xa'a
ña kan va ke ndati'vi yu ra
kuxaa ra nuu kun vichin. Ra
xa ndika'an tu yu xi'in ndia
judío ndia xakin kuachi xa'a
va ra, ña na xaa ndia chi
ñaa, ña na ka'an ndia xi'in
kun ndia ña kuvi kuachi ra.
Ndakuta'an ka yo”, kachi ra
xi'in tutu kan.
31 Ra iin ta kachi ra
soldado ra kuchee kan
xi'in ndia soldado ra ke
xa va ndia, chi ñuu ndixa
va ndaki'in ndia ra Pablo
kua'an ra xi'in ndia chi ñuu
Antípatris.
32 Ra inka kii ndituvi ra
nandiko va ndia soldado
ndia kua'an xa'a, ndaxaa
ndia ve'e nuu ndee ndia, ra
ndia ndia soldado ndia yoso
kuayu va kuvi ndia ndiya'a
kua'an xi'in ra Pablo.
33 Ra ta ndixaa ndia ñuu
Cesarea ra saa ndataxi ndia
tutu ña kua'an xi'in ndia
nda'a ra chiñu ka'nu kan, ra
ndataxi tu ndia ra Pablo va
nda'a ra.
34 Ra ta ndi'i ka'vi ra chiñu
kan tutu kan, ra saa nin-
dakatu'un ra ra Pablo ndia
ñuu ke kee ra, ra ta kundaa
ini ra ña kee ra Pablo chi
Cilicia,
35 ra saa ndika'an ra xi'in
ra kachi ra saa:
—Sa ndaku va yu kuachi
xi'in kun, ta xa na xaa
na xakin kuachi xa'a kun
—kachi ra.
Ra saa xa'ndia ra chiñu
nuu ndia soldado ra ña na
ndaki'in ndia ra Pablo ku'un
ra xi'in ndia chi ve'e ka'nu
ña xava'a ra Herodes ña
kondiaa ndia ra.

24

Taxi ndia judío kuachi xa'a ra Pablo nuu ra Felix

1 Ra ta ndiya'a u'un kii
ra saa ndixaa ra Ananías
ra kuchee nuu ndia sutu
xi'in sava ndia xikua'a judío,
xi'in iin ra nani Tértulo ra
ka'an nuu ndia, ña taxi ndia
kuachi xa'a ra Pablo, ñuu
Cesarea.
2 Ra ta xaa ndia soldado
xi'in ra Pablo ña kundaku
kuachi xi'in ra, ra saa xa'a ra
nani Tértulo taxi ra kuachi
ra xa'a ra Pablo nuu ra chiñu
ka'nu Felix, kachi ra saa:

—Ndia tixa'vi ni kun tata,
Felix ra chiñu ka'nu, chi xa'a
yo'o va ke va'a ni iyoo ini
ndi, ra nii kuachi köo xi'in
ndi, saa chi ndichi ni kun
ra va'a ni xa'ndia kun chiñu
nuu ñuu.
3 Ra tiaa ni va kusii ini ndi,
saa chi iinii kuvi va, va'a ni
iyoo yuvi Tata Felix.
4 Ra küni ndi ña na'a
ni kasi ndi yo'o, ña kan
ke xakunda'vi ndi nuu kun
vichin, ña na kuni so'o kun,
ña ndatu'un ndi xi'in kun iin
too lo'o.
5 Ra na kundaa ini kun chi
tiaa yo'o, ra iin kue'e chee
kuvi ra, chi iinii kuvi va ñuu
xika ra ndata'vi ra yuvi, ña
inuu ra nuu iin ti'vi yuvi na
vatia na kuu nazareno.
6 Ra ndia ve'e ñu'u ka'nu
ña iin ñuu ndi Jerusalén va
kuni ra sayakua ra, ra ña
kan va ke tiin ndi ra ña kuni
ndi sayukun ndi kuachi xi'in
ra ta ku'va kachi ndiayu ña
kuu mii ndi,
7 Ndi su nditäxi va'a vi
ra soldado kuchee ra nani
Lisias, chi iin kindiaa nduxa
va ra ra nda'a ndi.
8 Ra ndika'an ra xi'in ndi
ña na kixi ndi nuu kun. Ra
kuvi tu sana'ma mii va kun
ra, ra kundaa kaxi ini kun
xa'a kuachi ña taxi ndi xa'a
ra —kachi ra.
9 Ra iin mii saa ke iyoo va
ña, kachi tu ndia judío ndia
kuna'nu kan va.
10 Ra saa ndixika nda'a
ra chiñu ka'nu kan nuu ra
Pablo, ña na ka'an ra, ra saa
ndika'an ra Pablo kachi ra
saa:

—Kusii ni va ini yu ña
ndakuiin xa'a mii yu nuu
yo'o, Tata, ra kuu ra chiñu
ka'nu, saa chi kundaa va ini
yu ña xa na'a ni xa'ndia
chiñu kun nuu na ñuu ndi.
11 Ra xa'a ña ka̱'a̱n yu xi'in
kun yo'o vichin, ra kuvi tu
ndakaxin mii va kun xa'a
ña, chi ña ndaa va kuvi
ña, vichin xinu uxi uvi kii
ndixa'an yu ñuu Jerusalén
ña ndasaka'nu yu Ndioxi.
12 Ndi su ndia nii yuvi nin-
datü'un kuachi yu xi'in, ra
ndia nii tu na ndisakänita'an
yu ini ve'e ñu'u ka'nu va, ra
saa tu ve'e ñu'u vali va, ra
nii inka xiyo tu nindatü'un
kuachi yu xi'in va na.
13 Ra ndia taxi kuachi xa'a
yu, ra köo mii ku'va ka'an
ndia ña kuu ña ña ndaa vi.
14 Ra ña ndakuiin yu xa'a
ke kuu yu ra kandixa Ndioxi
ra kañu'u na xii xikua ndi
xina'a va, ra kandixa tu yu
Jesús va, ra ña kan va ke
ka'an ndia yo'o ña ndikun
yu ña vatia. Ndi su iin
ta ku'va kachi mii ndiayu
Ndioxi, xi'in ña tiaa ndia
ndika'an tu'un yu'u Ndioxi
xina'a ke xa va yu.

15 Ra mii ña ndiaa ini
ndia judío ta'an yu yo'o ke
ndiaa ini tu yu'u va, saa chi
kandixa va yu ña sandatiaku
Ndioxi na ndii, ra nii na va'a
kuvi na, ra nii na vä'a kuvi
va na chi sandatiaku va na
sa ra.
16 Ña kan ke xa nduxa yu
ña kuni yu koo ndaku nima
yu nuu Ndioxi, saa chi ña
kuni yu ke na sa yu ña va'a
nuu va ra, ra saa tu nuu yuvi
ta'an va yu.

17 ’Ra na kundaa ini yo'o,
ra Tata chiñu, chi xa kua'a
ni va kuiya ke kee yu xika
ni'ni yu inka ñuu, ra vichin
vi ke nandiko yu nuu na ñuu
yu, ra ni'i yu lo'o xu'un ña
chindiee ta'an yu xi'in na
nda'vi, ra ni'i tu yu ña'a ña
soko yu nuu Ndioxi va.
18 Ra ña ndixa'an yu ve'e
ñu'u, ra ra ndixa'an ndisoko
va kuvi yu, xi'in ña sa yii
yu mii yu nuu Ndioxi, ndi su
ndia nii kuachi nditäva yu,
ra nii köo tu yuvi ndixa'an
xi'in va yu. Ra ña yo'o va
ke xa yu ndikaa yu kan, ta
ndixaa sava ndia judío ndia
kee chi Asia, ra ndia kan va
kuvi ndia sakaku kuachi.
19 Ra ndia kan va kuvi ndia
xiniñu'u kixi vichin, ña taxi
ndia kuachi xa'a yu nuu kun,
tu iyoo kuachi yu tuvi ndia.
20 Ra tu süvi va tu saa iyoo
ña tuvi ndia chiñu na'nu
ndia kuu judío ta'an yu ndita
yo'o vichin, saa ra na ka'an
va tu ndia tu ndia ña kuvi
kuachi yu ndani'i ndia ta
ndixa'an yu nuu ndia ña xa
yukun ndia kuachi xi'in yu.
21 Chi ta ndixa'an yu ña
xa yukun ndia kuachi xi'in
yu, ra takua ña ndika'an yu
ke kandixa yu ña ndatiaku
na ndii va, ra kundäa ini
yu a xa'a ña kan ke taxi
ndia kuachi xa'a yu vichin
—kachi ra Pablo.
22 Ra ta ndi'i xini so'o ra
chiñu ka'nu Felix takundi'i
ña kan, ra va'a ni xini va'a
va ra xa'a na ndikun ichi
Jesús, ndi su ndisäña vi ra ra
Pablo, chi chindiatu ña'a va
ra kuachi, ra saa ndika'an ra
xi'in ndia kachi ra saa:
—Ndia na kixi ra soldado
kuchee ra nani Lisias vi ke,
ndakatu'un va'a ka yu ra
xa'a kuachi ña ndo'o ndo
—kachi ra.
23 Ra saa xa'ndia tuku ra
chiñu ka'nu Felix kan, chiñu
nuu iin ra soldado ra ndikun
sata ra soldado ra kuchee, ña
na ndasi ndiaa ña'a va ra ra
Pablo, ndi su na taxi va ra
ña sa ra ndia ka chiñu, ra
na taxi tu ra ndiayu ña ki'vi
na ita'an xi'in ra Pablo ña
koto'ni ra, ra chindiee ta'an
na xi'in ra.
24 Ra ta ndiya'a ndia'vi kii,
ra saa ndixaa tuku ra Fe-
lix xi'in ña Drusila yasi'i ra,
ve'e chiñu, ra saa ndakana
ra ra Pablo ña na ku'un ra
ndakani ra nuu na xa'a Jesu-
cristo. Ra ña Drusila kan ra
se'e na judío va kuvi ña.
25 Ra ta xaa ra Pablo, ra saa
xa'a ra ndakani ra nuu ra
xa'a ña xiniñu'u vivii na ku-
tiaku yuvi nuu Ndioxi, xi'in
xa'a ña na ka'ndia chiñu ra
nuu iki kuñu ra, xi'in xa'a
ña sayukun Ndioxi kuachi
xi'in yuvi kii ña vaxi. Ra
ta xini so'o ra chiñu Felix
kan, saa ra ndiyu'vi va ra,
ra saa ndika'an ra xi'in ra
Pablo kachi ra saa:

—Xa va'a va, kua'an vichin. Ra ndia te xa nuña yu, ra saa kana tuku yu yo'o kixi kun —kachi ra.
26 Saa chi xu'un va ke kuni ra chiñu ka'nu Felix kan ki'in ra nda'a ra Pablo, ra saa ke saña ndika ra ra kuni ra. Ra xa'a ña kan va ke kua'a ni ichi kana ra ra Pablo, ña sana'ma ra ra.
27 Ra ta ndixinu uvi kuiya ña ndasi ndiaa ra Pablo, saa ra kita va ra Felix kan ña kuu ra ra chiñu ka'nu, saa ra nandita ra Porcio Festo nuu va ra. Ra xa'a ña kuni ra Felix ra xikuu ra chiñu ka'nu kan ña kindoo va'a ra xi'in na judío va ke ndisäña ndika ra ra Pablo.

25

Xa ndaku ra chiñu Festo kuachi xi'in ra Pablo

1 Ra ta xa nduu ra Festo ra chiñu kuchee, ra uni va kii kuachi ra ñuu Cesarea, saa ra kee ra kua'an ra ñuu Jerusalén va.
2 Ra ta ndixaa ra ñuu Jerusalén, ra saa ndakuta'an takundi'i ndia sutu kuna'nu xi'in ndia judío ndia kuna'nu, ra taxi ndia kuachi xa'a ra Pablo nda'a ra.
3 Ra ndika'an ndia xi'in ra ña na sa ra ña mani, ña ndati'vi ra ra Pablo ndaxaa ra ñuu Jerusalén. Saa chi xa ndikata'an va ndia ña kundasi ndia ichi, ra ka'ni se'e ndia ra Pablo kuni ndia.
4 Ra saa ndika'an ra chiñu Festo kan, xi'in ndia kachi ra saa:
—Kama ni va nandiko yu ñuu Cesarea, nuu ndasi ndiaa ra Pablo.
5 Ña kan ke na ku'un va sava ndia ta'an ndo, ndia ndiso chiñu, xi'in yu, ra tu ndia ña kuvi kuachi tiaa kan, ra kuvi va taxi ndo kuachi xa'a ra —kachi ra.
6 Ra ku'va una a uxi va kii kuachi ra chiñu Festo kan ñuu Jerusalén, saa ra nandiko ra ndaxaa ra ñuu Cesarea va. Ra inka kii ndituvi saa ndixa'an ra ve'e chiñu, ra ndakundu'u ra tiayu tu ndu'u ra ña xa yukun ra kuachi, ra saa xa'ndia ra chiñu ña na ku'un ndaki'in ndia soldado ra Pablo ña kixi ra nuu ra.
7 Ra ta ndiki'vi ra Pablo ve'e chiñu kan, ra saa iin xinunduu ndia judío ndia kee ñuu Jerusalén ra, ra xa'a ndia taxi ndia kua'a ni kuachi siki ña ndiee va'a xa'a ra, ndi su ndikuchüun ndia taxi ndia ku'va ña kuu ña kuachi ra.
8 Saa ndakuiin ra Pablo xa'a mii ra, kachi ra saa:
—Köo ndia nii kuachi yu, ra nii ndiayu ña kuu mii na judío ta'an yu ndikänduu yu, ra nii ve'e ñu'u ka'nu ndix-ayäkua yu, ra nii ra chiñu ka'nu ñuu Roma ndikänduu yu —kachi ra.
9 Ra saa ndika'an ra chiñu Festo kan xi'in ra Pablo, kachi ra saa:
—¿A kuni kun ku'un kun ñuu Jerusalén ra ikan san-daku yu kuachi xi'in kun? —kachi ra.
Ra xa'a ña kuni ra chiñu kan, ña kindoo va'a ra xi'in ndia judío va ke ndika'an ra kachi ra saa.
10 Ra saa ndakuiin ra Pablo, kachi ra saa xi'in ra chiñu kan:
—Kü'un yu chi kan, chi xa nuu yo'o, ra chiñu ra ndikun ndiaa ñuu Roma ke íin va yu, ra yo'o ke xiniñu'u kundaku

kuachi xi'in va yu. Ra xa
kundaa tu ini mii va yo'o ra
Tata chiñu, chi köo ndia nii
kuachi ndíxa yu xi'in ndia
judío.
11 Ra tu iyoo kuachi yu
ña xiniñu'u kuvi yu xa'a, ra
kuayü'vi vi yu ña kuvi yu
xa'a ña; ra tu köo va tu
kuachi yu, saa ra ndia nii
yuvi köo ndiayu nda'a ña
ndataxi na yu'u nda'a ndia
judío ta'an yu ña sayukun
ndia kuachi xi'in yu. Ra
vichin, ra va'a ka va na
ku'un yu nuu mii ra chiñu
kuchee César va, ña san-
daku ra kuachi xi'in yu
—kachi ra.
12 Ra ta ndi'i xini so'o
ra chiñu Festo kan, ña
ndika'an ra Pablo, ra saa
nindakatu'un ra ndia taxi
xini ra, ra ta ndi'i, ra saa
ndika'an ra xi'in ra Pablo
kachi ra saa:
—Ra tu nuu ra chiñu
kuchee César ke kuni kun
ku'un kun, ña sandaku ra
kuachi xi'in kun. Ra va'a
ku'un va kun —kachi ra.

Ndixaa ra Pablo nuu ra rey Agripa

13 Ra saa kuu ra ndiya'a
ndia'vi kii, ra saa kee ra rey
Agripa kua'an ra ñuu Ce-
sarea xi'in ña Berenice yasi'i
ra, ña ka'an ndioxi na xi'in
ra chiñu Festo.
14 Ra ta ndixaa na ñuu kan
ra kua'a va kii kuachi na ve'e
ra chiñu Festo kan, ra saa
kuu na ndee xi'in ra, saa ra
ndatu'un va ra xi'in na xa'a
ra Pablo, kachi ra saa:
—Yo'o, ndasi ndiaa iin
tiaa, ra ndasi ndiaa ra Felix,
ra xa'ndia chiñu yo'o.
15 Ra ta ndixa'an yu ñuu
Jerusalén, ra tiaa ni taxi
ndia sutu kuna'nu xi'in ndia
xikua'a nuu na judío kuachi
nda'a yu xa'a ra, ra ndika'an
ni ndia xi'in yu ña na ka'ni
yu ra.
16 Ra ña ndika'an yu xi'in
ndia ke kuëe yuna'a ndu'u
ndia chiñu ñuu Roma, ña
taxi ndi ndiayu ña kuvi yuvi,
tu täan ka kundaku kuachi
xi'in na, ña ka'an tie'e yuvi
na xakin kuachi xa'a na nuu
na, nuu kuvi ka'an na xa'a
mii na tu köo kuachi na.
17 Ña kan ke ta kixi ndia
yo'o, ra ndikatä'nu ni yu kii
xi'in vi ndia, chi inka kii ndi-
tuvi ra ndikun ndixa'an yu
ve'e chiñu ra ndakundu'u yu
tiayu tun ndu'u yu xa yukun
yu kuachi, ra saa xa'ndia yu
chiñu ña na xaa tiaa kan nuu
yu.
18 Ra ta ndixaa ra, ra köo
mii kuachi ndiee ña ndakani
ini yu xa'a nditaxi ndia xa'a
vi ra.
19 Chi kuachi ña taxi ndia
xa'a ra ke, ña ka'an ndia ña
kanduu ra ndiayu ña ndikun
mii va ndia, xi'in ña ka'an ra
ña ndatiaku iin tiaa ra nani
Jesús, ra xa ndixi'i va.
20 Ra xa'a ña ndikundäa
ini yu ni ke sa yu xi'in kuachi
kan ke nindakatu'un yu ra
Pablo, a kuni ra ku'un ra
ñuu Jerusalén ña kundaku
kuachi xi'in ra, kachi yu xi'in
ra.
21 Ndi su ndixïin ra ku'un
ra, chi nuu ra chiñu kuchee
César va nduku ra ku'un
ra, ra xa'a ña kan ke ndasi
ndiaa ña'a va yu ra, ña va'a
ti'vi yu ra ku'un ra nuu ra
chiñu kan —kachi ra.

22 Ra saa ndika'an ra rey
Agripa xi'in ra chiñu Festo
kan kachi ra saa:
—Kuni tu yu'u va kuni
so'o ña ndatu'un tiaa ñaa
—kachi ra.
Ra saa ndakuiin ra Festo
kan kachi ra saa xi'in ra:
—Tiaan kuni so'o kun ña
ndatu'un ra —kachi ra.
23 Ra ta ndituvi inka kii,
ra saa ndixaa ra rey Agripa
xi'in ña Berenice yasi'i ra,
xi'in takundi'i ndia soldado
ndia kuna'nu, xi'in ndia
xikua'a nuu na ñuu, ra
ndiki'vi na ini ve'e ndíka ña
ndikaa ini ve'e chiñu kan.
Ra saa xa'ndia ra Festo chiñu
ña na ku'un ndaki'in ndia
soldado ra Pablo kixi ra.
24 Ra ta xaa ra Pablo, ra saa
ndika'an ra chiñu Festo kan,
kachi ra saa:
—Tata rey Agripa, xi'in
takundi'i ndo'o ndia tata
xikua'a, ndia ndakuta'an
ndee yo'o vichin, ra na
kundaa ini ndo chi yo'o
ke íin tiaa yo'o. Ra iin
takundi'i va na judío na
ndee ñuu Jerusalén kuvi na
taxi kuachi xa'a ra ña na
kuvi ra, ra iin saa tu kachi
na ndee ñuu Cesarea yo'o
va.
25 Ndi su nuu yu'u, ra köo
kuachi ndiee ni ndixa vi ra
ña kuvi ra xa'a ña. Ra mii
va ra kuvi ra kuni ku'un nuu
ra chiñu kuchee César, ña
sandaku ra kan kuachi xi'in
ra, ra ña kan ke kindoo tu
yu'u va ña ti'vi yu ra ku'un
ra nuu ra César.
26 Ndi su köo mii kuachi
ra ni'i vi yu tiaa yu nuu
tutu ña ku'un nda'a ra chiñu
kuchee nuu yu. Ña kan va
ke kana yu ra xaa ra nuu
ndo vichin, ra nuu mii yo'o
ra tata rey Agripa va ke kana
yu ra xaa ra, chi kuni yu ña
na sana'ma ka kun ra, ra saa
ke va'a ni'i yu ña tiaa yu nuu
tutu ña ku'un nda'a ra chiñu
kuchee César.
27 Saa chi vä'a kita ña, tu
iin saa na koo ti'vi yu iin
tiaa ra ndasi ndiaa ña ku'un
kundaku kuachi xi'in ra, tu
na ndakäni yu, ndia ña kuu
kuachi ña taxi na xa'a ra
—kachi ra.

26

Ka'an ra Pablo xa'a mii ra nuu ra rey Agripa

1 Ra saa ndika'an ra rey
Agripa xi'in ra Pablo, kachi
ra saa:
—Va'a, na ndakani kun
xa'a ña ndo'o kun nuu yu
vichin —kachi ra.
Ra saa sandakaa ra Pablo
nda'a ra ña xa to'o ra, ra
ndika'an ra kachi ra saa:
2 —Tiaa ni kusii ini yu ña
ndatu'un yu xi'in kun vichin,
Tata rey Agripa, xi'in ña kuvi
ka'an yu xa'a kuachi ña taxi
ndia judío xa'a yu.
3 Saa chi xini ni va yo'o,
xa'a takundi'i ña yuna'a
ndu'u na judío xa ndi, xi'in
xa'a ña yuna'a ndi xa kuachi
ndi. Ña kan ke nduku yu
ña mani nuu kun, ra na sa
ndiee ini kun, ña tiaa so'o
kun ña ka'an yu —kachi ra.

Ndakani ra Pablo xa'a ña xa ra ta täan ndaki'in ra ichi Jesús

4 Ra saa ndika'an ra Pablo,
kachi ra saa:
—Xini takundi'i va na
judío yu'u ndia te lo'o vi yu,
ra xini tu na ndia ku'va ke
xa yu ta ndixiyo yu ñuu va

yu, ra saa tu ñuu Jerusalén va.
5 Ra kundaa tu ini mii va
na, ña xikuu yu Fariseo xi'in
ndia kuu fariseo te itia yu, ra
kuvi ndakuiin ndia xa'a va
ña, tu ndia xiin kuvi ndia,
ra ndia fariseo kuvi mii ndia
ndinuni va'a ndikun ichi ña
yuna'a takundi'i ndu'u na
judío ndikun va ndi.
6 Ra xa'a ña kandixa yu,
ña ndika'an Ndioxi xi'in na
xii xikua ndi, ña sandatiaku
ra na ndii va ke xakin na
kuachi xa'a yu, ña xaa yu
yo'o.
7 Ra ndu'u, na kuu
ndise'e ndia uxi uvi ndia
xikuu se'e ra Israel, ra ña
yo'o ke ndiatu ndi xinu
nuu va; ña kan ke ñuu, ra
ka'ñu va, ndasaka'nu ndi
Ndioxi. Ra na kundaa ini
kun, Tata rey Agripa, chi
xa'a ña kandixa yu, ña yo'o
va ke, taxi ndia judío kuachi
xa'a yu.
8 ¿A kandïxa ndo'o ña kuvi
sandatiaku Ndioxi na ndii?
—kachi ra.

Ndakani ra Pablo xa'a ña kundiva'a ra xi'in na ndikun ichi Jesús

9 Ra saa ndika'an ka Pablo
kachi ra saa:
—*Kuni ni tu yu'u va, ña
sandi'i yu xa'a takundi'i na
ndikun ichi Jesús ra ñuu
Nazaret.
10 Ra mii saa ndixa ke xa
va yu ñuu Jerusalén. Saa chi
nduku yu ndiayu nuu ndia
sutu ndia kuna'nu, ra kua'a
ni na kandixa Jesús taan yu
ve'e kàà, ra ta xa'ni na sava
na, ra ndixiyo tu yu'u yu
xi'in na xa'ni kan.
11 Ra tiaa ni kua'a ichi
ndixa'an yu, ta ve'e ñu'u
ta ve'e ñu'u, ña kundiva'a
yu xi'in na, ña kuni yu ña
na ndakoo na ña kandixa
na. Ra ndia inka ñuu xika
va xindikun yu kanita'an
yu xi'in na, saa chi tiaa ni
ndisaa yu xi'in na —kachi ra.

Ndakani ra Pablo ndia ku'va ke kuu ña va'a ndakundikun ra ichi Jesús

12 ’Ra suvi na ndikun ichi
Jesús kuvi na kua'an yu taxi
yu, ta kee yu kua'an yu
ñuu ka'nu Damasco, ra ni'i
yu tutu ña taxi ndia sutu
kuna'nu nda'a yu kua'an yu,
saa chi mii ndia kuvi ndia
taxi ndiayu nda'a va yu.
13 Ra saa kuu yu ndikaa yu
ichi kan kua'an yu, saa ra
xa kuu sava kii va, Tata rey,
ra iin ku su'va va ndaye'e
iin ñu'u ña ye'e ni, ña kee
chi ndivi, sata yu, ra ye'e ni
ka ña kan nuu ñu'ù, ra iin
xinunduu ña yu'u, ra saa tu
ndia kua'an xi'in va yu.
14 Saa ra ndikoyo ndi ñu'u
kua'an va ndi, ra xini so'o yu
ndika'an iin tachi xi'in yu,
ra tu'un hebreo ke ndika'an
ña kachi ña saa: “Saulo,
Saulo, ¿nichuun kanita'an
kun xi'in yu? Ra na kundaa
ini kun, chi ra sandi'i xa'a
mii va kuvi kun, saa chi ta xa
iin sindiki ri ta'vi, ri kee xa'a
yu'u kàà ña tiku nuu, va ke
xa kun”, kachi ña.
15 Ra saa ndika'an yu,
kachi yu saa: “¿Yoo kuvi
yo'o Tata?” kachi yu. Saa
ndika'an Tata yo kachi ra
saa: “Yu'u kuvi Jesús ra xika
kun kanita'an kun xi'in.

16 Ra na ndakundichi kun
vichin, saa chi ña ndituvi yu
nuu kun, ra chiñu nuu va yu
ke kaka kun, ra ndakuiin tu
kun xa'a ña xini kun vichin,
xi'in xa'a ña kuni kun sa yu
kii ña vaxi va.
17 Ndi su kuayü'vi kun, chi
sakaku va yu yo'o nuu na
ñuu kun, ra saa tu nuu na
küu judío va, ra mii nuu na
küu judío kan ke ti'vi yu yo'o
ku'un kun vichin va.
18 Ña va'a na ndanuña
nuu na, ra kee na nuu ñaa
nuu xika na, ra ndakaka
na nuu tuun ñu'u, ra kee
tu na tixi ndiee timia'a va,
ra ndakundikun na Ndioxi,
ra va'a na kandixa na yu'u,
ra koo ka'nu ini yu xa'a
kuachi na, ra ni'i ta'vi na koo
na xi'in na yii na kuu ñuu
Ndioxi”, kachi ra.

Kandixa va ra Pablo ña ndika'an Jesús xi'in ra

19 ’Ña kan ke ndikänduu
vi yu, ña ndika'an Jesús xi'in
yu, Tata rey Agripa.
20 Saa chi ndikun, ndixa'an
va yu ñuu Damasco, ra
ndika'an ndoso yu nuu na
xa'a ichi Jesús, ra saa tu
ñuu Jerusalén va, ra saa tu
iin takundi'i ñuu ña ndikun
ndiaa Judea va, ra ndika'an
tu yu xi'in na küu judío
ña na nandiko ini na nuu
Ndioxi, ra na sa na chiñu ña
va'a, ña ndaña'a na mii na
ña xa ndasama na.
21 Ra xa'a ña yo'o va ke tiin
ndia judío yu'u, ta ndikaa yu
ini ve'e ñu'u, ra ndasi ndiaa
ndia yu'u, ra kuni ka'ni ndia
yu'u.
22 Ra mii va Ndioxi
chindiee ta'an xi'in yu, ña
kan ke va'a iyoo ndaku nima
yu ndia vichin va, ra ka'an
ndoso yu nuu takundi'i yuvi
xa'a ra, ra nii na kuika kuvi
na, ra nii na nda'vi kuvi va
tu na, chi iin nani ka'an yu
xi'in va na. Ra iin ta kachi ra
Moisés ña ndika'an xa'a ña
kuu, ra iin saa ke kachi tu
ndia, ndika'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi xina'a va, ra mii
saa ke kachi tu yu'u va, ña
ka'an yu xi'in yuvi:
23 ña xiniñu'u ndo'o ni ra
kixi sakaku na yuuvi yo'o, ra
kuvi ra, ndi su ra kan kuvi
tu ra nuu va'a sandatiaku
Ndioxi nuu ña ndii va, ra
kuu ra ñu'u ye'e nuu na
judío, ra saa tu nuu yuvi na
ndee ini kuvi nuu ña yuuvi
va.

Kuni ra Pablo saxinu ra ini ra rey Agripa ña kandixa ra Jesús

24 Ra ta ndi'i ndika'an ra
Pablo tu'un yo'o xa'a mii
ra, ra saa ninda'yu ra chiñu
Festo kan, nuu ra kachi ra
saa:
—¡Ra sana va kuvi yo'o,
Pablo! Ña ndiya'a ni ka'vi
va kun ke sasana ña xini kun
—kachi ra.
25 Saa ndakuiin ra Pablo,
kachi ra saa:
—Na kundaa ini yo'o, ra
Tata chiñu Festo, chi süvi ra
sana kuvi yu, chi ña ña'a
tuni va'a ke ka'an yu, ra ña
ndaa va kuvi ña.
26 Ra xini va'a va ra
Tata rey Agripa yo'o, xa'a
takundi'i ña yo'o; ña kan
ke kuayü'vi yu ka'an yu,
ña ndu'u ra vichin, saa
chi kundaa va'a va ini yu,
ña xini ra xa'a ña, saa chi

süvi ña ndikuu se'e kuvi ña
—kachi ra.
27 Ra saa ndika'an ra xi'in
ra rey Agripa kachi ra saa:
—¿A su kandixa tu yo'o va,
Tata rey Agripa, ña ndika'an
ndia ndika'an tu'un yu
Ndioxi xina'a? Kundaa
va ini yu ña kandixa kun
—kachi ra.
28 Ra saa ndika'an ra rey
Agripa, xi'in ra Pablo kachi
ra saa:
—Lo'o ni va, ra ndikun
kuchuun va kun saxinu kun
ini yu, ña kandixa yu ichi
Jesús, ¿tuvi kun? —*kachi
ra.
29 Ra saa ndika'an ra Pablo
xi'in ra kachi ra saa:
—A kama, ra a kuachi va
tu, ra süvi indaa yo'o kuvi
ra na kandixa, chi ña kuni
yu ke, na kandixa takundi'i
va na ndee xini so'o yo'o
vichin, ra koo ndo ta ku'va
iyoo yu'u, ndi su kunü'ni vi
tu ndo'o xi'in yo'o kàà, ta'an
ña nu'ni nda'a yu'u —kachi
ra.
30 Ra ta ndi'i ndika'an
ra Pablo ña yo'o, ra saa
ndakundichi ra rey Agripa,
xi'in ra chiñu Festo kan, xi'in
ña Berenice, ra saa tu ndia
kuna'nu ndia xindee xi'in va
na.
31 Ra saa kee siin na iin
xiyo, ra xa'a na ndatu'un na
xa'a ra Pablo kachi na saa:
—Tiaa yo'o, ra köo kuachi
ndiee ndi xa vi ra, ña kuvi
ra xa'a ña, ra nii ve'e
kàà xiniñü'u kundikaa vi ra
—kachi na.
32 Saa ndika'an ra rey
Agripa xi'in ra chiñu Festo
kan kachi ra saa:
—Ndikun yo'o ke saña va
ra, tu ndikä'an ra, ña ku'un
ra nuu ra chiñu kuchee
César ñuu Roma, ña san-
daku ra kan kuachi xi'in ra
—kachi ra.

27

Ti'vi ra chiñu Festo ra Pablo kua'an ra chi ñuu Roma

1 Ra ta xa kindoo ra chiñu
Festo ña ti'vi ra ndu'u ku'un
ndi chi Italia, ra saa ndataxi
ra ra Pablo xi'in sava ka ndia
ñu'u ve'e kàà, nda'a iin ra
soldado ra kuchee ra nani
Julio, ra ita'an xi'in iin ti'vi
chee ndia soldado, ndia kuu
kuenda ra Augusto.
2 Ra saa ndakundiaka
ndia soldado kan ndu'u,
ra ndixa'an ndia ndaa
ndia xi'in ndi, ini itun tun
xika nuu mini tu kee ñuu
Adramitio ña ndikaa yu'u
mini, tu xa kana ku'un ñuu
ña ndo'ni yu'u mini chi Asia.
Ra kua'an tu ra Aristarco ra
ita'an xi'in va ndi, ra kee
ñuu Tesalónica ña ndikun
ndiaa ñuu Macedonia.
3 Ra ta ndituvi inka kii
saa ndixaa ndi nuu ndi ñuu
Sidón. Ra to'o ni va xa ra
Julio, ra kuchee nuu ndia
soldado kan xi'in ra Pablo,
saa chi taxi va ra ndiayu
nda'a ra ña ndixa'an ra ñuu
kan xito'ni ra na ita'an mani
xi'in ra, ra chindiee ta'an na
xi'in ra.
4 Ra ñuu Sidón kan, nan-
daa tuku ndi itun tun xika
nuu mini, ra saa kana nu
kua'an nu xi'in ndi; ra ndiee
ka vi xa'a kani tachi, chi nuu
ndi su'va, ra ni ndiküvi ka
ku'un itun kan xi'in ndi, ra
saa xakin xiyo nu xi'in ndi
chi nda'a ichin xiin ñu'u lo'o
ña ndikaa ni'i nuu mini ña
nani Chipre.

5 Ra saa ndiya'a ndi chi
nuu xitondiaa yu'u mini nuu
ndikaa Cilicia xi'in Panfilia,
ra iin saa ndixaa ndi ndia
ñuu Mira, ña ndikun ndiaa
chi Licia va.

6 Ra ñuu Mira kan kun-
daa ini ra Julio, ra soldado
kuchee kan, ña kana iin itun
tu xika nuu mini tu kee ñuu
Alejandría ra kua'an nu chi
Italia. Ra tu kan nandaa
ndi kua'an ndi xi'in ndia
soldado kan.
7 Ra kua'a ni va kii
xindikaa nu nuu mini kan
xi'in ndi, saa chi kuee ni va
ndixa'an nu. Ra iin xi'in ña
nduxa vi ndiya'a nu xi'in
ndi, chi nuu xitondiaa nuu
ndikaa ñuu Gnido. Saa chi
tiaa ni ndiee kani tachi chi
nuu ndi su'va, ra xa'a ña kan
ke xakin xiyo nu xi'in ndi,
ra ndiya'a nu ndia xiin ñu'u
ña ndikaa ni'ni nuu mini ña
nani Creta, nuu ndikaa ñuu
Salmón.
8 Ra iin xi'in tundo'o ka'nu
vi saa ndixaa nu xi'in ndi
ñuu ña nani Buenos Puertos,
ña ndikaa yachin xi'in ñuu
Lasea, suvi mii Creta kan va.

9 Saa kuu, ra xa kuna'a va
ndo'ni ndi ichi kan, saa ra xa
kuyachin va kii ña xa'a kuun
savi chi kan, ra xa ku iyo
va kaka itun tu xikan nuu
mini. Ra xa'a ña kan ke taxi
ra Pablo xini takundi'i ndia
kua'an xi'in itun kan,
10 kachi ra saa:

—Ndia ta'an yo, ña tuvi
yu, ra ichi nuu ku'un yo ra
iyo ni va kuu. Saa chi ndi'i
va xa'a mii itun yo'o, xi'in
ña'a ña ndiso nu, ra kusana
ndia mii va yo ndi'i xa'a
—kachi ra.

11 Ndi su ndindäa ra
soldado kuchee kan, xa'a
vi ña ndika'an ra Pablo.
Chi kandixa ka va ra ña
ndika'an ra ndiaa itun xika
nuu mini kan, xi'in ña
ndika'an ra kuu xito'o nu.
12 Ra ndia nii ndia ndixïin
ña kuachi ndi ñuu Buenos
Puertos kan, saa chi iyo
ni ndituvi ndia, ña kan ke
ndika'an ndia ña ku'un ndi
chi ñuu Fenice ña ndikaa
suvi mii Creta ña kundee
ndi yoo savi, saa chi ikan
ke kuëe ndo'o itun xika nuu
mini kan, saa chi küvi kixi
ndaku tachi ña tanda'a ña
nu ka'an ndia.

Kuni sandi'i tachi xa'a itun xika nuu mini

13 Ra saa xa'a vita vita lo'o
kani tachi ña vaxi chi ninu
nuu kuu sur, ra kuchuun va
itun kan ku'un nu, ndituvi
ra ndiaa nu xi'in ra kuu
xito'o nu. Ra saa xa'ndia
ndia chiñu ña ndaxita inka
ndia yuu vee ña itiin nu xi'in
nandaa ña. Ra saa ndaki'in
nu kuee kuee kua'an nu suvi
mii yu'u mini nuu nani Creta
kan va.
14 Ra sakan iin kani lo'o va
kua'an nu xi'in ndi, saa ra
xa'a va tachi ña nani Euro-
clidón ña ndiee ni kani ña,
chi nuu kua'an itun kan.
15 Ra nditäxi ña ku'un nu
chi nuu kuni ndia ku'un nu,
saa chi tiaa ni ndaku kani
ña. Ndia saa ra ndisaña
nda'a nu kua'an nu xi'in va
ndi xa tachi kan.
16 Ra ndiya'a nu xi'in ndi
chi xiin ñu'u lo'o ña ndikaa
ni'ni nuu mini ñani Clauda,
ra lo'o va tu kani tachi kan,
ra tiaa ni u'vi saa kuchuun
ndi, ndaki'in ndi itun vali tu
xika nuu mini tun ndiso nu,

ña ndataan ndi nu chi ini mii
tun chee kan.
17 Ra ta ndi'i, saa chiku'ni
ndia mii itun chee kan, xi'in
kua'a ni yo'o, saa chi iyu'vi
ni ndia ña kani ndiaa nuu
nu yuti ña nani Sirte ña iyoo
ka'a mini kan, ra ndata nu,
ká'án ndia. Ra saa sanuu
ndia tikoto ndika ña ndita
sata nu, ña va'a na ndukuee
ku'un nu, kuni ndia.
18 Ra ta ndituvi inka kii, ra
iin ndakundiee va tachi kan
xika ña. Ndia saa ra xa'a
ndia ko'ni ndia ña'a ña ndiso
nu nuu mini kan va, ña va'a
na ndukama nu, kuni ndia.
19 Ra ta ndixinu uni kii,
ra saa xatia ndi takundi'i va
ña'a ña xiniñu'u mii itun
xika nuu mini kan.
20 Ra kua'a ni kii
nindändii, ra ni kimi
ndikanäta, ra ndikä'an ka
ndi ña kutiaku vi ndi, saa
chi tiaa ni ndiee xika tachi
kan.
21 Ra xa kua'a ni tu
kii täan kuxi va ndi, ra
saa ndakundichi ra Pablo
ma'ñu, ra ndika'an ra kachi
ra saa:
—Ndia ta'an yo, va'a ka
va ndikandixa ndo yu'u tan
ndika'an yu xi'in ndo ña
kuachi yo Creta, saa chi tu
ndikuachi yo ikan, saa ra
kuëe ndo'o vi itun yo'o, ra
nii mii yo kuëe ndo'o vi.
22 Ndi su na kuayü'vi ndo,
saa chi nii na ndi'i va xa'a
itun yo'o, ndi su ndo'o, ra
ndia nii ndo küvi.
23 Saa chi ñuu nduve'e ndi-
tuvi iin ra tatun Ndioxi nuu
yu, ra Ndioxi ra ndikun yu,
ra xachiñu yu nuu kuvi ra,
ti'vi ra ña kixi ra nuu yu,
24 ra ndika'an ra xi'in yu
kachi ra saa: “Kuayü'vi kun,
Pablo, saa chi xiniñu'u xaa
va kun nuu ra chiñu kuchee
ñuu Roma, ra xa'a yo'o ke
kaku tu ndia kua'an xi'in
kun ña'a va”, kachi ra xi'in
yu.
25 Ña kan ke ndaku ni na
koo ini ndo, ndia ta'an yo.
Saa chi yu'u, ra ndiaa va ini
yu Ndioxi, ra kandixa tu yu
ña kuu ña ndika'an ra tatun
kan xi'in va yu.
26 Ndi su xa saa xiniñu'u
xaa va itun yo'o ko'ni nu yoo
nuu iin ñu'u lo'o ña ndikaa
ni'ni nuu mini —kachi ra
Pablo xi'in ndia.
27 Saa kuu ra ndixinu va
uxi kumi kii ñu'u ndi nuu
mini kan, ra mii ñuu kii kan
ke xa kua'an ndi nuu mini
ra nani Adriático va, ra iin
cho'o iin chi kan va kua'an
itun kan xi'in ndi xa tachi,
ra ta xa kuu sava ñuu saa
ra kundaa va ini ndia ndiaa
itun kan ña xa kuyachin nu
nuu ndikaa ñu'u ichi.
28 Ra saa tava ndia ku'va
ña kunu mini nuu kua'an
ndi kan, ra oko xa'un iin
metro ka ke kunu ra, ra ta xa
iin va'a va'a lo'o ka kua'an
itu kan, ra saa tava tuku va
ndia ku'va, ra ndia ku'va oko
uxa metro va ke kunu ra.
29 Ra saa ndiyu'vi ndia ña
kani ndiaa nu kava, ra saa
sanuu ndia kumi yuu vee chi
ka'a nu, ña va'a na kundichi
nu nuu mini kan, ra xa'a ña
ndiyu'vi ndia ke kuni ndia
ña kama ni na tuvi.
30 Saa xa'a □kuni kunu va
ndia sakanda itun kan ku'un
ndia, ra xa'a ndia sanuu
ndia itun vali tu xika nu
tiakuii tun ndiso itun chee
kua'an xi'in ndi kan; ra iin
□xa tiin ndia yuu vee ña
xikundichi nu xi'in ña ko'ni

ndia ña chi nuu nu, iyoo tu'un.
31 Ra xini va ra Pablo ña xa ndia saa. Ra saa ndika'an ra xi'in ra soldado kuchee kan, ra saa tu xi'in ndia soldado va ra, kachi ra saa:
—Tu na kunu ndia yo'o ku'un ndia, saa ra nii ndo'o kuvi ndia käku vi —kachi ra.
32 Ra saa xa'ndia ndia soldado kan yo'o ña nu'ni ndiaa itun vali kan, saa ra ndikoyo nu nuu mini kan kua'an va nu.
33 Ra ta xa kua'an ndituvi, ra saa ndika'an ra Pablo xi'in ndia ña xiniñu'u kuxi va ndia kachi ra, ra saa ndika'an ka ra kachi saa xi'in ndia:
—Xa uxi kumi va kii ke täan kuxi ndo, ra ni täan tu kusun va ndo, ña ndiatu ini ndo, ndia ña ke kuu.
34 Ña kan ke nduku yu ña mani nuu ndo, ña na kuxi va ndo lo'o vichin, ra kuayü'vi ndo, chi ndia nii ixi lo'o xini ndo ke ndoñü'u vi —kachi ra.
35 Ra ta ndi'i ndika'an ra Pablo tu'un kan, ra saa ki'in ra xita ra taxi tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a ña, ra xini takundi'i va ndia ndee kan ña ndika'an ra xi'in Ndioxi, ra saa ta'vi ra ña ra xa'a ra xixi va ra.
36 Saa ra ndakindiee tu ini ndia kua'a kan va, ra xa'a tu ndia kan va xixi ndia.
37 Ra uvi ciento uni xiko xa'un iin vi kuvi ndi kua'an xi'in itun kan.
38 Ra ta xa nditiandiaa ini ndia ña xixi ndia, ra saa xa'a ndia xatia ndia nuni trigo ña kua'an xi'in itun kan nuu mini kan, ña va'a na ndukama ka nu, kuni ndia.

Ndi'i xa'a itun xika nuu mini

39 Ra ta ndituvi, ra nindäkuni vi ndia, ndia itun kan ndia mii ku nuu ndixaa ndi. Ndi su xini va tu ndia ndikaa iin ñu'u lo'o ma'ñu mini kan, ra ndaa va lo'o xiin ña, ra xa vita va kandita mini ikan, ra saa kuni ndia ña na kundutia'a itun kan, nuu ndaa xiin ñu'u lo'o kan.
40 Ra saa xa'a ndia xa'ndia ndia yo'o, ña nu'ni yuu vee ña itiin itun kan ña va'a ndichi nu, ra sataya tu ndia itun tun sakanda ndia ña va'a kua'an va nu. Ra saa sandandaa tuku va ndia tikoto ndika ña ndichi chi nuu nu, ra saa ndakanda itun kan kua'an nu chi nuu ndaa, nuu vita lo'o kani mini kan.
41 Ra saa kuu nu kua'an nu, saa ra nditiin va chi yu'u nu yuti ña ndakoo ndee ka'a mini kan, ndia saa ra ndiküvi va'a ka ku'un vi nu. Ra xi'in ña ndiee ni kani ndiaa mini kan chi ka'a nu, saa ra xa'a chachi va nu.
42 Ra saa xa'a ndia soldado kan kuni ndia ka'ni ndia, ndia ndasi ndiaa kua'an ku'un ve'e kàà, ña va'a na ndasütia ndia ra kunu ndia ku'un ndia.
43 Ndi su nditäxi vi ra soldado kuchee kan, ña kuvi ndia ndasi ndiaa kan, chi ña xa ra ke xa'ndia ra chiñu nuu ndia xini sutia, ña na sutia ndia, ra kee ndia chi nuu ñu'u ichi va. Ra ra Pablo va kuvi ra kuni ra sakaku ra ña xa ra saa.
44 Ra ndia kuchüun sutia tu ndika'an ra xi'in, ña na ki'in ndia vitu a ndia ka ña'ñu mii itun chee kua'an xi'in ndi kan va, ra nuu nu kan va na kundee ndia ña

kee ndia chi nuu ñu'u ichi, kachi ra xi'in ndia. Ra saa ndixa ke xa va ndia, ra va'a ndixaa tiaku ndi'i va ndi, chi nuu ñu'u ichi kan.

28

Ndixaa ra Pablo ñu'u lo'o ña ndikaa ni'ni nuu mini nani Malta

1 Ra ta kee ndi'i ndi, ña ndixaa ndi ñu'u lo'o ña ndikaa ni'ni ma'ñu mini kan, ra saa kundaa ini ndi ña nani ña Malta.

2 Ra ndaki'in mani ni va mii na ndee ñuu kan ndu'u, ra saa ndikun chikaa na ñu'u va, ra ndika'an na xi'in ndi ña na kuyachin ndi ndasaa ndi, saa chi ꞌkuun ni savi ra tiaa ni tu vixin va.

3 Ra saa ndixa'an ra Pablo, ndakaya ra itun ichi taan ra nuu ñu'u kan, ra xi'in ka'ni ña xixi ñu'u kan kanata iin koo ri xatu ni, ra xaxi ri nda'a ra.

4 Ra ta xini na ñuu kan ña tanii ndiaa koo kan nda'a ra Pablo, ra saa ndika'an na xi'in ta'an na kachi na saa:

—Ra ꞌxa'ni ndii va kuu tiaa yo'o, saa chi va'a ni ndikaku va ra ña ndixï'i ra sa mini, ndi su nditäxi vi ndioxi ña xa ndaku kuachi ña ndikun yo kutiaku ra —*kachi na.

5 Ra saa kisi ra Pablo nda'a ra nuu ñù'ù, ra ndakava koo kan nuu ñù'ù va, ndi su köo va'a ña nindo'o vi ra.

6 Ra iin su'va ndiatu ini takundi'i yuvi kan, ña ndita kuiñu ra, ra a iin kama su'va va nduva ra, ña kuvi ra ká'án na. Ra saa kuu ra kuna'a va, ra kuëe nindo'o vi ra, saa ra ndasama va ña ꞌxani ini na, ra saa ndika'an na ña kuu ra Pablo iin ndioxi va.

7 Ra yachin kan va iyoo ve'e iin tiaa ra nani Publio, ra ra kan kuvi ra kuchee nuu na ndee ñuu kan, ra ra kan kuvi ra ndaki'in mani ndu'u ña xindee ndi ve'e ra uni kii.

8 Ra saa kuu ndi ndee ndi kan, saa ra kundaa va ini ra Pablo ña ndiee ni ndo'o iva ra Publio kan, kue'e nii, ra tiaa ni ndikaa ka'ní ra kandu'u ra nuu xito. Ra saa ndixa'an ra Pablo xito'ni ra ra, ra ndika'an ra xi'in Ndioxi xa'a ra, ra ta ndi'i ndika'an ra xi'in Ndioxi xa'a ra, ra saa chindu'u ra nda'a ra sata ra, ra ndikun nduva'a va tiaa kan.

9 Ra ta kundaa ini sava ka na xi'i, na ndee ñuu kan ña sanda'a ra Pablo tiaa kan, saa ra ndixaa tu na kan va nuu ra, ra sanda'a tu ra na kan.

10 Ra tiaa ni xato'o yuvi kan ndu'u, ra ta xa kee ndi ku'un ndi, ra saa taxi na takundi'i ña'a ña ku-mani nuu ndi ichi nda'a ndi kua'an xi'in ndi.

ꞌNdixaa ra Pablo ñuu chee Roma

11 Ra uni yoo vi ke xindee ndi ñu'u lo'o, ña ndikaa ni'ni nuu mini kan, ra ndia ta xa ndiya'a savi vi ke nandaa ndi, iin itun tun xika nuu mini tun kee ñuu Alejandría, ra ndita uvi na'na ndioxi na, chi nuu nu, ra iin ña nani Cástor, ra inka ña ñani Pólux, ra ikan ke kuachi tu nu kan va yoo savi kan.

12 Ra saa ndaki'in itun kan kua'an nu xi'in ndi, ra ndixaa nu xi'in ndi ñuu ña ñani Siracusa ña ndikaa

yu'u mini, ra ikan kuachi ndi
uni kii.
13 Ra ñuu kan kee tuku
itun kan xi'in ndi, ra saa
ndaki'in nu kua'an nu, ra
ndixaa nu xi'in ndi ñuu ña
ñani Regio ña ndikaa yu'u
mini. Ra ta ndituvi inka
kii, saa xa'a vita vita kani
tachi ña vaxi chi ninu nuu
kuu sur, ra saa ndaki'in tuku
nu kua'an nu xi'in ndi, ra
iin saa ndixaa nu xi'in ndi
ndia ñuu ña nani Puteoli ña
ndikaa yu'u mini kan.
14 Ra ñuu Puteoli kan
ndakuta'an ndi xi'in sava na
ñani yo na ndikun ichi Jesús,
ra ndika'an na xi'in ndi ña
na kuachi ndi xi'in na, ra
kuachi ndixa ndi xi'in va na
uxa kii, ra ndia kan ndaki'in
ndi kua'an xa'a ndi chi ñuu
chee Roma va.
15 Ndi su xa kundaa va ini
na ñani yo, na ndikun ichi
Jesús na ndee ñuu Roma,
xa'a ndi ña kua'an ndi chi
kan, ra saa ndixa'an sava
na ndaki'in na ndu'u ndia
nuu nani, Nuu ya'vi Apio, ra
sava tu na ndixa'an ndaki'in
ndu'u iin nuu nani, Uni Ve'e.
Ra ta xini ra Pablo na ñani
yo kan, saa ra taxi ni ra
tixa'vi nda'a Ndioxi, saa chi
kusii ni ini ra.
16 Ra ta ndixaa ndi ñuu
chee Roma kan, ra saa
ndataxi ra soldado kuchee
kan, ndia ndasi ndiaa kua'an
xi'in ra ku'un ve'e kàà nda'a
iin ra soldado kuxikua'a, ña
na kondiaa ra ndia, ndi
su ra Pablo tu chikandu'u
siin ndia inka ve'e va, ra
ndika'an ndia xi'in iin ra
soldado ña na kondiaa ra ra.

Ka'an ndoso ra Pablo tu'un Ndioxi nuu na ñuu chee Roma

17 Ra ta ndixinu uni
kii ndixaa ra Pablo ñuu
chee Roma kan, ra saa
ti'vi ra chiñu ndixa'an nuu
takundi'i ndia xikua'a judío
ndia ndee ñuu chee Roma
kan ña na kixi ndia nuu ra,
ra ta ndixaa ndia nuu ra, ra
saa ndika'an ra xi'in ndia,
kachi ra saa:
—Ndia ta'an yo, na kun-
daa ini ndo, saa chi ndia
nii kuachi ndïxa yu xi'in
na judío ta'an yo, ra nii
ndikänduu tu yu chiñu ña
yuna'a na xa na, ña ndakoo
na xii xikua yo xina'a va, ndi
su ndasi ndiaa va na yu'u, ra
ndataxi na yu'u nda'a ndia
chiñu ndikun ndia Roma
yo'o va.
18 Ra ta xa ndaku ndia
kuachi xi'in yu, saa ra kuni
va ndia saña ndia yu'u va,
saa chi kundaa va ini ndia,
ña köo kuachi ndixa yu ra
kuvi yu xa'a ña.
19 Ndi su nditäxi vi ndia
judío ta'an yo ña saña
yu, chi ndia kuni ka'ni va
kuvi ndia yu'u, ndia saa ra
ndataxi yu mii yu nda'a ra
chiñu kuchee ñuu Roma yo'o
va, ña na sandaku ra kuachi
xi'in yu, ndi su süvi xa'a na
ñuu yo ke vaxi yu taxi yu
kuachi.
20 Ra ña kana yu ndo'o
vichin, ra xa'a ña va'a na
kuni ta'an yu xi'in va ndo
kuvi ña, ra ka'an tu yu xi'in
ndo xa'a ña ndo'o va yu,
ra na kundaa ini ndo, chi
xa'a ña kandixa yu ta ku'va
kandixa takundi'i na ñuu yo
Israel ña ndatiaku na ndii,
va ke nu'ni yu, xi'in yo'ó kaa
yo'o vichin —kachi ra.

21 Ra saa ndika'an ndia
xi'in ra kachi ndia saa:
—Ndia nii tutu täan ti'vi
ndia chiñu Judea xaa nda'a
ndi xa'a kun, ra ndia nii tu
ndia judío ta'an va yo, täan
kixi taxi kuachi xa'a kun nuu
ndi.
22 Ndi su kuni va tu ndi
ña kuni so'o ndi, xa'a ña
ka'an kun, saa chi iinii kuvi
va kundasi na ña ndikun
kun ñaa —kachi ndia.
23 Ra saa kindoo ndia xi'in
ra Pablo ña ndakuita'an ndia
inka kii. Ra ta ndixaa kii
kan, ra saa ndakuta'an kua'a
ni yuvi ra ndixaa na ve'e
nuu kandu'u ra Pablo. Ra
iin nduvi ndaa va ndakani
ra nuu na, xa'a ichi nuu
xa'ndia Ndioxi chiñu. Ra
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, xi'in ña ndika'an
ndia ndika'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi xina'a va ke
xiniñu'u ra, ña ndika'an ra
xi'in na ña kuni ra saxinu
ra ini na, ña na kandixa na
Jesús.
24 Ra kandixa va sava na
ña ndika'an ra Pablo, ra sava
tu na ndixïin kandixa va.
25 Saa ra nindakitä'an
tu'un vi na, ra saa xa'a na
nindutia na kua'an va na. Ra
saa ndika'an ra Pablo xi'in
na, kachi ra saa:
—Ta xa ndo'o vichin, ke
xa tu na xii xikua yo
xina'a va, ra xa'a kan va
ke ndika'an tachi Yii Ndioxi
xi'in ra Isaías, ña ndika'an
ra xi'in na, ra su'va ke kachi
ña xi'in ra:
26 Kua'an nuu na ñuu yu,
ra ka'an kun xi'in na
kachi kun su'va:
xini va so'o ndo, ndi su
kundäa ini ndo;
xito'ni kaxi va ndo, ndi su
xïni vi tu ndo,
27 Saa chi nima ndo, ra xa ña
ndutie'e va kuvi ña,
ra ndasi tu so'o va ndo, ña
kan ke xïni ka so'o
ndo,
ra ndasi tu nuu va ndo;
ña kan ke xïni kan ndo,
Ra nii kuëe xini kaxi tu so'o
va ndo,
Ra ni na kuïin ndo
nandiko ndo nuu
yu, ra sanda'a yu
ndo'o, kachi ra Isaías
—*kachi ra Pablo xi'in
ndia judío ta'an ra.
28 Ra saa ndika'an ka ra
Pablo xi'in ndia, kachi ra
saa:
—Na kundaa ini ndo, chi
xa'a ña ndaku ni ini ndo, ra
va'a ka va na ku'un yu nuu
na küu judío ña ndatu'un
yu xi'in na, xa'a ña kuni
Ndioxi sakaku ra na, saa chi
kuiin va na kan kuni so'o na
—kachi ra.
29 Ra ta ndi'i ndika'an ra
Pablo kachi ra saa, ra saa
ndaki'in na judío kan kua'an
na, ra iin inaa ta'an mii na
kua'an na.
30 Ra uvi nii ka kuiya
ke xikandu'u ra Pablo ve'e
ña tatu ra ñuu kan, ra
ndaki'in ra takundi'i va yuvi
na ndixa'an xito'ni ña'a.
31 Ra ndixiyo ni va ndi-
ayu nda'a ra, ña ndakani ra
nuu na xa'a ichi nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu, ra sakua'a ni
ra na xa'a ichi Tata yo Je-
sucristo, ra ndia nii yuvi
ndisäsi nuu ra.

Tutu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Roma

Ka'an Ndioxi ra Pablo xi'in na ndikun Jesús na ndee ñuu Roma

1 Ndioxi na koo xi'in ndo'o na ta'an yo, na ndee ñuu Roma. Yu'u kuvi ra Pablo, ra xachiñu nuu Tata yo Jesucristo, ra ndikaxin Ndioxi yu'u ña kaka yu chiñu nuu ra, ra ka'an ndoso tu'un va'a xa'a Jesucristo.

2 Ra xa ta yachi vi ke kindoo Ndioxi xi'in ndia ndika'an ndoso tu'un yu'u ra, ña tiaa ndia tutu yii, ña ndakani xa'a tu'un va'a ña sakaku na yuuvi yo'o.

3 Ra xa'a tata yo Jesucristo ra kuu se'e Ndioxi va ke ndakani tu'un va'a kan. Ra ña kaku Tata yo Jesucristo nuu ñu'u ña yuuvi yo'o, ra ndise'e ra rey David va kuvi ra.

4 Ra Tachi Yii Ndioxi ke ndaña'a ra, ña kuu ra se'e Ndioxi, ra kuu mii ra ndiee ña ka'nu, saa chi ndatiaku va ra nuu ña ndii.

5 Ra nuu Jesucristo va ke ndini'i tá'vi̱ yu ña sachiñu yu nuu ra, ra ka'an ndoso yu nuu takundi'i na yuuvi yo'o xa'a ra, ña va'a na ndakundikun na ra, ra kandixa na ra, ña va'a na sa to'o na ra.

6 Ra ta ꞌxa Ndioxi ña kana ra na küu judío kan ke xa tu ra xi'in ndo'o va, ña kana ra ndo'o, ña kundikun ndo Jesucristo vichin.

7 Ra nuu takundi'i ndo'o na ta'an yo na ndee ñuu Roma, na ku'vi ni ini Ndioxi xíní ra, na kana ra ꞌkuu na yii, ke ti'vi yu tutu yo'o kuxaa ña. Ra ña va'a ña taxi Ndioxi xi'in Jesucristo ke na koo xi'in ndo, ra va'a ni na koo ndo.

Kuni ra Pablo ku'un ra koto'ni ra na ndikun Jesús ndee ñuu Roma

8 Ra ña nuu va'a, ra xi'in kivi Jesucristo ke ꞌndataxi ni yu tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a takundi'i ndo, saa chi iinii kuvi va ka'an na xa'a ndo ña kandixa ni ndo Jesucristo.

9 Ra Tata yu Ndioxi, ra xachiñu yu nuu xi'in ndinuni nima yu, ña ka'an ndoso yu tu'un va'a xa'a se'e ra, kuvi ra kundaa ini ña ꞌndaka'an yu xa'a ndo iin takundi'i va kii, ra ka'an ni yu xi'in ra xa'a ndo.

10 Ra ña xaku nda'vi yu nuu Ndioxi xa'a ke, na sa ra ña mani taxi ra ndiayu nda'a yu, ña va'a xaa yu kuto'ni yu ndo'o, ndia iin kii va.

11 Ra ña ꞌkuni yu kuni yu ndo'o, ra xi'in va ndo ke kuni yu ndatu'un yu xa'a sava ña xinituni ña taxi Ndioxi, ña va'a chindiee ta'an ña xi'in ndo, ña kundikun ndinuni va'a ka ndo ra.

12 Ra ña ka'an yu ña yo'o xi'in ndo, ra ña va'a na chikaa ka yo ndiee xi'in ta'an yo, xa'a ña ꞌkandixa va yo kuvi ña.

13 Ra na kundaa ini ndo
na ta'an yo, saa chi xa kua'a
ni va ichi ⸗kuni yu xaa yu
kuto'ni yu ndo'o, ndi su täan
xaa yu. Ra na kundaa ini
ndo, chi xa saa xaa va yu ña
kuni yu chiñu va'a ña ⸗xa
ndo, ra ta'an chiñu va'a xaan
kuvi tu ña xa na ñani yo na
küu judío, na iyoo ta ku'va
iyoo ndo'o, na ndakundikun
Jesús, na ndee iinii kuvi ña
yuuvi va.
14 Ra na kundaa ini ndo,
chi nii na nda'vi kuvi na, ra
nii na kuika kuvi va tu na, ra
nii na ndichi kuvi na, ra nii
na kuëe ndichi kuvi va tu na,
ndi su yu'u kuvi ra xiniñu'u
ndatu'un xi'in takundi'i va
na.
15 Xa'a ña kan ke kuni
ni yu xaa yu, ña ndakani
ka yu tu'un va'a xa'a Jesu-
cristo nuu ndo'o, na ndee
ñuu Roma.

Ndiee ña kuu mii tu'un va'a xa'a Jesucristo

16 Yu'u, ra kukä'an nuu yu
ña ka'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a Jesucristo, saa chi ndiee
Ndioxi ña ⸗sakaku takundi'i
yuvi na ⸗kandixa Jesucristo
va kuvi ña. Ra tu'un va'a
xa'a Jesucristo yo'o, ra nuu
na judío ke xi'na ni ka xa̱a
ña, ndi su xa saa xiniñu'u
ku'un tu ña nuu na küu
judío va.
17 Ra tu'un va'a xa'a Jesu-
cristo ke ⸗saña'a yoo, ndia
ku'va ke ⸗ndaki'in Ndioxi
yuvi, ra ndasa ra na yuvi
va'a, ta ku'va iyoo yuvi na
köo kuachi. Ta ku'va kachi
mii tu'un Ndioxi ña kachi
su'va: "Yuvi na ndaki'in
mani Ndioxi, ra ndasa ra na
yuvi va'a, ra xa'a ña ndiaa
ini va na ra ke kutiaku na",
kachi ña.

Na iyoo kuachi kuvi takundi'i va yuvi nuu Ndioxi

18 Ra ndia ndivi nuu ndu'u
vi Ndioxi ke ⸗ndaña'a ra mii
ra nuu yo, ña sáa̱ ra xini
ra takundi'i yuvi ña'á, xi'in
yuvi na xïin sa chiñu ndaku;
ra chiñu ña'a, ña ⸗xa va
na ke täxi kundaa ini na ña
ndaa.
19 Ra xa kundaa va'a va ini
na ña ndaa xa'a Ndioxi, saa
chi xi'in chiñu ña ⸗xa va ra
kuvi ña, ndaña'a ra ña nuu
na.
20 Ra va'a ni küvi va kuni
na Ndioxi, ndi su ña kuu mii
ra, xi'in ndiee ra ña kuëe
ndi'i xa'a ña kuu mii ra,
ra ndia te kii xa'a vi kuvi
ña xa'a ra ndaña'a tuvi ra
ña, ra xa'a ña kan va ke
va'a kundaa ini na ña iyoo
Ndioxi; ña kan ke küvi ka'an
yuvi ña köo kuachi na.
21 Ra ña ndixa ke xini va'a
va na ña iyoo Ndioxi, ndi su
xïin na ña sato'o na ra, ra nii
xïin tu na ña taxi na tixa'vi
nda'a va ra. Chi ña ⸗xa na
ke, xa'a na ndakundi'i ini na
xa'a inka ña'a ña köo ya'vi
ndiaa va, ra xa'a chiñu ki'vi
ña ⸗xa na ke, ndi'i tu xa'a ña
xini tuni va na.
22 Ra va'a ni ndichi ni va
na nuu mii na, ndi su na
ndiee ka nduki'vi va kuvi na.
23 Saa chi nuu ña
⸗ndasaka'nu na Ndioxi ra
kuëe ndi'i xa'a, ra xa'a na
ndasaka'nu na ña'a ña ndi'i
xa'a, ña xava'a mii va na, ta
kuu na'na yuvi, xi'in na'na
kiti ri ndáchí, xi'in na'na kiti
ri iyoo kumi xa'a, xi'in na'na
kiti ri kañu'u tixi va.

24 Ra xa'a ña kan ke
ndakoo nda'a va Ndioxi na,
ña ̱sa na ndia ndia ka chiñu
ña'a ña kuni mii va na, ta
kuu ña ̱xa na chiñu ka'an
nuu xi'in ta'an na.
25 Saa chi ndakoo va na
ña ndaa, ra ndakundikun na
tu'un chi'ña va, ra nuu ña
̱ndasaka'nu na Ndioxi ra
tiaku, ra ña'a ña xava'a va ra
ndasa na ndioxi, ra xa'a na
ndasaka'nu na ña, ra ndixïin
vi na ndasaka'nu na mii
Ndioxi ra xava'a takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o. Ra ra kan kuu ndixa
mii Ndioxi ra Yii, ra xiniñu'u
nduka'nu iin takundi'i kii.
Ra saa ke koo va.
26 Ra xa'a ña ̱xa na chiñu
ki'vi kan ke ndakoo nda'a va
Ndioxi na, ña na ̱sa ka na
chiñu ka'an nuu xi'in ta'an
va na, ta kuu na si'i, ra küni
ka na tiaa, chi ná si'i ta'an va
ná xa'a ná ndakutoo ná.
27 Ra mii saa ke ndasa tu
tiaa va, saa chi küni ka ndia
ná si'i, chi tiaa ta'an mii va
ndia ndakutoo ndia. Ra xa'a
ndia ̱xa ndia chiñu ka'an
nuu xi'in ta'an mii va ndia.
Ra xa'a chiñu ki'vi ña ̱xa
mii va yuvi ke ̱taxi Ndioxi
tundo'o nda'a na, saa chi saa
ke xiniñu'u koo va na.
28 Ra xa'a ña ndixïin na
sato'o na Ndioxi ra ka'nu va
ke ndakoo nda'a ra na, ña
na ̱sa na chiñu yakua ña
kuni mii na, chiñu ña'a ña
xiniñü'u sa na.
29 Ra iin chitu ndaa nima
na xi'in takundi'i ña vä'a, ta
kuu ña ki'vi tiaa xi'in inka
ná si'i ná küu yasi'i ndia,
a ná si'i ná ki'vi xi'in inka
tiaa ra küu yii na, xi'in ña
ndákáni ini na sa na chiñu
ki'vi, xi'in ña kutoo na koo
kua'a ni ndia ndia ka ña'a
nuu na, xi'in ña ̱xa na
chiñu ki'vi xi'in inka yuvi,
xi'in ña ndukuini ini na xi'in
ta'an na, xi'in ña xa'ni na
ndii, xi'in ña kutoo ni na
kanita'an na xi'in ta'an na,
xi'in ña ̱sanda'vi ta'an na,
xi'in ña ndasama na tu'un
va'a, ra ndasa na ña tu'un
ki'vi,
30 xi'in ña xava'a ini na
xa'a ta'an na, xi'in ña ka'an
ki'vi na xa'a ta'an na, xi'in
ña kundasi na Ndioxi, xi'in
ña kundasi na ta'an na, xi'in
ña kutiaa na nuu ta'an na,
xi'in ña chindu'u va'a ni
na tu'un xa'a mii na, xi'in
ña sandaku na kua'a ni
chiñu ki'vi, xi'in ña xïin na
kandixa na vasi'i na,
31 xi'in ña kï'in xini na,
xi'in ña saxïnu na nuu tu'un
ña ka'an na, xi'in ña kü'vi
ini na kuni ta'an na, xi'in
ña xïin na koo ka'nu ini na
xi'in ta'an na, xi'in ña köo ña
nda'vi ini nuu na.
32 Ra va'a ni xa kundaa
va ini na ña sayukun Ndioxi
kuachi xi'in na, ra sandi'i ra
xa'a na, ndi su ndakundiee
va na ña ̱xa na chiñu ki'vi,
ra saña'a tu na inka yuvi va
ña sa na chiñu ki'vi kan.

2

Xi'in ña ndaa va sandaku Ndioxi kuachi xi'in yuvi

1 Ra ndo'o, na ka'an xa'a
inka yuvi ña ̱xa na chiñu
ki'vi, ra xa'a mii va ndo ke
ka'an ndo, saa chi saa ke ̱xa
tu ndo'o va, ña kan ke köo
ndiayu vi ndo ña ka'an ndo
xa'a kuachi na.
2 Ra xa ̱kundaa va ini
yo, chi ndakú ni va xayukun

Ndioxi kuachi xi'in yuvi na
□xa chiñu kí'vi.
3 Ra ndo'o, na ka'an xa'a
inka yuvi ña □xa na chiñu
kí'vi, ra □xa tu mii va ndo
chiñu ki'vi, ¿ra a kaku ndo
nuu tundo'o ña taxi Ndioxi
tuvi ndo?
4 ¡Ii!, ¿ra nichuun kundasi
ndo, ña tiayu ni ini Ndioxi,
xi'in ña ka'nu ni ini ra, xi'in
ña □xa ndiee ini ra xa'a
takundi'i chiñu ki'vi ña □xa
ndo? ¿Ra a kundäa ini ndo
xa'a ña tiayu ni va ra ke kuni
ra ña na nandiko ini ndo
nuu ra, ndakoo ndo chiñu
ki'vi ña xa ndo?
5 Ra ña ndaku ni ini ndo,
ña xïin ndo nandiko ini
ndo, ra ña ndasakua'a ka
va ndo kuvi kuachi ndo, ra
xa'a kuachi ndo ke sando'o
Ndioxi ndo'o, te xa na xaa kii
ña sandaku ra kuachi va, saa
chi ra kan, ra ndaku ni va
sayukun ra kuachi xi'in yuvi.
6 Ra kii kan ke, cha'vi
Ndioxi na ta ku'va iyoo mii
chiñu ña xa va na.
7 Ra taxi va ra ña kuti-
aku yuvi na xikutüvi □xa ña
va'a, saa chi ndiatu va na
ña ndakuni Ndioxi na, ra
chindu'u to'o ra tu'un xa'a
na, ra taxi ra kutiaku na ndia
ndikaa ndiku'un.
8 Ndi su yuvi na ka'an
to'o ni xa'a mii, ra xïin na
kandixa na tu'un Ndioxi ña
ndaa, ra niña chiñu kini va
□xa na, ra na kan kuvi na
sáa Ndioxi xi'in, ra taxi tu ra
tundo'o nda'a va.
9 Ra takundi'i yuvi na
xa chiñu kí'vi kuvi na ni'i
tundo'o, ra tiaa ni kusuchi
ini na, ra xi'na ka va na judío
kuvi na ni'i tundo'o kan, ra
saa tu na küu judío va.
10 Ndi su yuvi na □xa chiñu
va'a, ra ndakuni va Ndioxi
na kan, ra chindu'u to'o tu
ra tu'un xa'a va na, ra va'a
ni koo na; ra xi'na ni ka va
na judío na □xa ña va'a kuvi
na ni'i ña va'a sa Ndioxi, ra
saa tu na küu judío va.
11 Saa chi Ndioxi, ra
ndakäxin ra kan yuvi, ña
kan ke inuu sandaku ra
kuachi xi'in takundi'i va na.
12 Ra takundi'i yuvi na küu
judío, ra □xa na chiñu ki'vi,
ra va'a ni ndikundäa va ini
na xa'a ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ra xa saa
taxi va Ndioxi tundo'o nda'a
na xa'a chiñu ki'vi ña □xa
na; ra saa tu na judío, na
iyoo ndiayu Ndioxi nda'a, ra
xïin na kandixa na ña, chi
□xa va na chiñu ki'vi, ra
ni'i tu na kan va tundo'o
sa Ndioxi, saa chi □xïin na
kandixa na ndiayu kan.
13 Saa chi süvi takua ña
xa iyoo kuiti ndiayu Ndioxi
nda'a na, saa ra xa kuvi
ndaki'in mani Ndioxi na, chi
na iyoo ndiayu Ndioxi nda'a,
ra xa na ña ka'an ña, ra
na kan va kuvi na ndaki'in
mani Ndioxi, ña nduu na
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi nuu ra.
14 Ra ndia na küu judío
na köo ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés nda'a va,
ndaña'a ña xini na, ña ka'an
ndiayu kan xa'a, saa chi
nima va na iyoo ña, ra va'a
ni täan ka'vi na ña, ndi su
kandixa va na ña.
15 Saa chi xi'in ku'va ña
tiaku va na kuvi ña, ndaña'a
na ña iyoo ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés nima na.
Ra ta xani ini na xa'a ndia
ndia ka chiñu ña □xa na, ra

kundaa va ini na, ndia ña
kuvi chiñu va'a, ra ndia ña
kuvi chiñu ki'vi ña ⍰xa na.
16 Ra kii ña sandaku
Ndioxi kuachi xi'in takundi'i
yuvi, ra ndia kuachi na ña
iyoo se'e va kuvi sandaku ra,
ra nda'a Jesucristo va ke taxi
Ndioxi ndiayu ña sandaku ra
kuachi na, ta ku'va kachi mii
tu'un va'a xa'a Jesucristo, ña
⍰ka'an ndoso va yu.

Na judío ra kuëe kandixa vi na ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés

17 Ra xa xini mii va ndo,
chi na judío kuvi ndixa va
ndo, ra ndiaa ni tu ini ndo
ndiayu Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés va, ra kutiayu ni
tu ini ndo, ña ndikun ndo
Ndioxi va.
18 Ra xini tu ndo ña kuni
Ndioxi va, ra ndiayu Ndioxi
ña sakua'a ndo, ra va'a ni va
kutu'va ndo xi'in ña.
19 Ra xini va'a tu ndo, ña
kunuu ndo ichi nuu na kuaa
va, ra ⍰kuu tu ndo ñù'ù ña
tuun nuu na xika nuu ñaa va
tuvi ndo.
20 Ra va'a ni tu saña'a ndo
yuvi na kundäa ini xa'a ichi
Ndioxi va, ra xini ni tu ndo
saña'a ndo yuvi na köo ña
xini tuni va, saa chi xa iyoo
va ndiayu Ndioxi nda'a ndo,
ra ña kan va ke xini ni ndo
ña ndaa.
21 Ra tu va'a va tu saña'a
ndo inka yuvi ña na sa to'o
na Ndioxi, saa ra, ¿nichuun
xä to'o tu mii ndo Ndioxi, tu
saa? Ra tu mii tu ndo saña'a
inka yuvi ña vä'a sa kui'na
na, ¿ra nichuun xa kui'na va
tu mii ndo?
22 Ra tu mii tu ndo kuvi
na ⍰ka'an xi'in inka yuvi ña
vä'a kaka sii na, ña koo ni
tani na, ¿ra nichuun xika sii
ni va tu mii ndo, ña iyoo ni
tani ndo? Ra ka'an tu ndo ña
kundasi ni va ndo na'na ña
kuu ndioxi ndii, ¿ra nichuun
xa kui'na va tu ndo, ña'a ña
iyoo ini ve'e ñu'u nuu ndita
ña?
23 Ra kutiayu ni tu ini ndo,
xa'a ña iyoo ndiayu Ndioxi
nda'a va ndo, ndi su kanduu
va tu ndo ña, saa chi xä to'o
vi tu ndo Ndioxi.
24 Ta ku'va kachi mii tu'un
Ndioxi ña kachi su'va: “Xa'a
kuachi kini ña ⍰xa ndo'o
na judío va ke, kaña'a yuvi
na küu judío xa'a Ndioxi”,
kachi ña.
25 Ra ña ndixa ke, ndiaa
ya'vi va ña ⍰tiá'ndiá yo,
ña iyoo tuni Ndioxi yoo, tu
kandixa yo ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés nda'a
yo, ra nii tiá'ndiá va tu yo,
ña iyoo tuni Ndioxi yoo, tu
kandïxa yo ndiayu Ndioxi,
saa ra köo ya'vi ndiaa vi ña.
26 Saa chi nii köo va tuni
Ndioxi kuu mii yuvi, ra tu
kandixa va tu na ña ka'an
ndiayu Ndioxi, saa ra ta iyoo
yuvi na kuu mii tuni Ndioxi
ke iyoo va na.
27 Ra yuvi na köo tuni
Ndioxi kuu mii, ndi su
kandixa va tu na ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra na kan va kuvi na taxi
kuachi xa'a ndo, saa chi va'a
nii kuu mii va ndo tuni
Ndioxi, ra nii iyoo tu ndiayu
ra nda'a va ndo, ndi su xïin
ndo, ña kandixa ndo ña.
28 Ra süvi takua se'e na
judío ke kunani yo, ra tu
iyoo tu tuni Ndioxi yoo, ra
süvi takua iki kuñu yo ke koo

ña.
29 Chi yuvi na ndixa kuu
judío, na ndixa kuu mii tuni
Ndioxi, ra ndaku va iyoo
nima na nuu Ndioxi. Ra
süvi takua ku'va ña ndika'yu
ndiayu Ndioxi ke saxinu na,
chi xa ndasama tu nima va
na xa Tachi Yii Ndioxi. Ra
yuvi na xa ndasama nima, ra
süvi yuvi kuvi na □chindu'u
to'o tu'un xa'a na, chi Ndioxi
va kuvi ra □chindu'u to'o
tu'un xa'a na.

3

1 Ra na kundaa ini yo
vichin, ¿a iyoo ya'vi ndiaa
ña kuu yo judío? ¿Ra
ni ya'vi ndiaa tu ña, ña
□tiá'ndiá kuñu yo, ña kuu
mii yo tuni Ndioxi?
2 Ña ndixa ke ndiaa ya'vi
ni va ña, saa chi yoo na judío
kuvi na xindiaa ni ini Ndioxi
xini ra, ra xa'a ña kan ke nuu
va'a ka va yoo na judío kuvi
na, taxi ra tu'un ra nda'a.
3 Ra tu kandïxa va tu
sava na judío ta'an yo
tu'un Ndioxi, ¿ra a xa'a ña
kandïxa na kan, ra saxïnu
ka Ndioxi nuu ña kindoo ra
xi'in yo, tuvi ndo?
4 Na kundaa ini ndo, ¡chi
süvi saa iyoo ña! Chi sax-
inu va ra ña, saa chi nii
xava'a ini takundi'i va yuvi
ña ka'an na, ndi su Ndioxi ra
niña ña ndaa va ka'an ra; ta
ku'va kachi mii tu'un Ndioxi
ña kachi su'va:

Takundi'i yuvi, ra □kundaa
va ini na ña kuu kun
ra ndaa, saa chi sax-
inu va kun, ña ka'an
kun;
ra ndia nii yuvi nï'i kuachi
kun, ta xa na sandakú
na kuachi xi'in kun,
kachi ña.
5 Ra sava tu na kuvi ka'an
kachi su'va va: "Tu ña □xa
ndaku Ndioxi kuachi xi'in yo
xa'a chiñu ki'vi ña □xa va yo
ke nduka'nu ni ka ra, ra kun-
daa tu ini inka yuvi ña kuu
ra ra ndaa, ¿ra ni ke kuvi
kachi yo tu saa?, a kuvi ka'an
yo, ¿ra vä'a kuvi Ndioxi saa
chi taxi ra tundo'o nda'a yo
xa'a kuachi yo?" (Ra su'va
ke kuvi kachi sava yuvi na
xïni Ndioxi va.)
6 Ra na kundaa ini ndo,
¡chi süvi saa ke iyoo ña!
Saa chi tu süvi ra ndaa kuvi
Ndioxi, saa ra, ¿ni ke sa tu ra,
ña sandaku ra kuachi xi'in
na yuuvi yo'o, tu saa?
7 Ra tu sava tu na, na ka'an
kachi na saa: "¿Nichuun
ka'an Ndioxi ña iyoo kuachi
yo, tu xi'in tu'un chi'ña ña
ka'an yo ke nduchee ni ka va
ña ndaa ña kuu mii ra?
8 Saa chi tu xa'a kuachi
va tu yo ke nduka'nu ni ka
Ndioxi, ¿ra a vä'a, tu kua'a
ni ka va kuachi na sa yo,
ña va'a na nduu ña chiñu
va'a?", na kachi sava na. Ra
ña tuvi sava yuvi, ra ña yo'o
va ke saña'a ndi yuvi, □kachi
na, ña chikaa na kuachi
ndu'u. Ra na ka'an kachi saa
kan, ra na sando'o Ndioxi va
na.

Na iyoo kuachi kuvi takundi'i va yuvi

9 ¿Ra ni ke kachi yo
vichin? ¿A va'a ni ka yoo na
judío, nuu na küu judío tuvi
ndo? Ra na kundaa ini ndo,
¡chi süvi saa iyoo ña! Ra xa

ta kachi yu xi'in ndo ke iyoo
va ña, saa chi nii judío kuvi
va na, ra nii süvi va tu na,
ndi su na iyoo kuachi kuvi
takundi'i va yuvi.
10 Ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa na ta yachi,
ña kachi su'va:
Köo ndia nii yuvi na ndakú,
ndia nii mitu'un na
köo.
11 Köo ndia nii yuvi □xiin
kundaa ini,
ra ndia nii tu na xïin nan-
duku Ndioxi va.
12 Chi ichi ki'vi ke kua'an
takundi'i va yuvi, ra
nuu ndi'i xa'a va na ke
kua'an na.
Chi ndia nii yuvi xïin □sa
chiñu va'a, ndia nii
mitu'un na.
13 Ra ta iyoo yu'u yavi ndii
ña nuña, saa va ke
iyoo sukun na;
Saa chi niña tu'un ña
xava'a ini va na ke ndatu'un
na;
ra iin ta iyoo ndutia xatu ra
ñu'u yu'u koo, saa va
ke iyoo tu'un ña ka'an
na.
14 Saa chi niña tu'un ña'á,
tu'un ña □xa iva ini
yuvi va ke ka'an na.
15 Ra xa iin su'va va iyoo
nduvi na, ña kuni na
ka'ni na ndii.
16 Ra ichi nuu xika na, ra
ña sandi'i xa'a yuvi va
kuvi ña, ra xa nda'vi
tu ña yuvi va.
17 Ra nii xïin tu na, ña vivii
kuta'an na xi'in inka
yuvi va.
18 Ra nii kuayü'vi tu na □xini
na Ndioxi va.
19 Ra takundi'i tu'un
Ndioxi ña ka'an yu xi'in
ndo xa'a yo'o, ra xa'a mii
yoo na iyoo ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés nda'a
va ke ka'an ña. Ña va'a
na kutaxin yu'u yo, saa chi
Ndioxi va kuvi ra sandaku
kuachi xi'in takundi'i na
yuuvi yo'o.
20 Ra ndia nii yuvi
kuchüun ña nduu na yuvi
va'a, xa'a ña kuni na saxinu
na chiñu ña xa'ndia ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
saa chi ña xa nduxa na ña
kuni na saxinu na nuu ña,
ra ña kundaa ini na xa'a ke
iyoo kuachi va na.

Xa'a ña ndiaa ini yuvi Jesús va ke ndaki'in mani Ndioxi na

21 Ra na kundaa ini yo
vichin, chi nii na saxïnu
va yuvi ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ndi su
xa ndaña'a va Ndioxi ndia
ku'va ke ndaki'in mani ra
na, Ra saa ke kachi mii ndi-
ayu ra ña ndakoo ra Moisés
va, ra saa tu ke kachi ña
tiaa ndia ndika'an tu'un yu'u
Ndioxi xina'a va.
22 Saa chi Ndioxi va kuvi
ra □ndaki'in mani yuvi, xa'a
ña ndiaa ini na Jesucristo, ra
saa □xa ra xi'in takundi'i va
yuvi, saa chi nii judío kuvi
na, ra nii süvi va tu na, ndi
su ndakäxin ra na.
23 Ra na kundaa ini ndo,
chi na iyoo kuachi kuvi
takundi'i va yuvi, ra xika ni
va iyoo na nuu Ndioxi, ra
köo mii ña va'a ra, kuu mii
vi na.
24 Ndi su chee ni va ña
xa Ndioxi, saa chi va'a ni
iyoo ni va kuachi yuvi, ra
ndaki'in mani va ra na, ra ña
ni'i va na kuvi ña ndaki'in
ra na, saa chi xa cha'vi

va Cristo Jesús xa'a na, ña
sakaku ra na nuu tundo'o ña
vaxi nuu na.
25 Ra suvi mii Ndioxi kuvi
ra ti'vi Jesucristo ña kixi ra
ña sakindoo mani ra yuvi
xi'in va ra. Ra tu kandixa
na ña ndixi'i Jesucristo, ra
ndixitia nii ra xa'a kuachi
na, saa ra täxi ka vi Ndioxi
tundo'o nda'a na, saa chi xa
ndo'o va Cristo xa'a na. Ra
xi'in ña yo'o ke kundaa ini
yo, ña kuu Ndioxi ra ndaku,
saa chi ndïxa ra xa'a vi chiñu
ki'vi ña xa yo ta yachi.
26 Ra vichin ke ndaña'a
Ndioxi mii ra ña kuu ra ra
ndaku, ra xa'a ña ka'nu ni
ini va ra ke xa ka'nu va ini ra
xa'a takundi'i chiñu ki'vi ña
xa yuvi. Ra ña kuu Ndioxi ra
ndaku, ña kan ke takua yuvi
na ndiaa ini Jesús va kuvi na
ndaki'in mani ra.
27 Ra xa'a ña kan ke,
tu Ndioxi va kuvi ra xa
takundi'i ña va'a ña sakaku
ra yuvi, saa ra, küvi vi ku-
tiaa ni ini na ka'an na kachi
na saa: “Ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés va
ke kandixa yu ña kan ke
ndikaku yu”, kachi na. Saa
chi süvi saa iyoo ña, saa
chi ña ndaki'in mani Ndioxi
yuvi, ra xa'a ña ndiaa ini na
Jesucristo va ke.
28 Ra ña yo'o va ke kun-
daa ini yo xi'in takundi'i
ña ndika'an yu, saa chi ña
ndaki'in mani Ndioxi yuvi ra
xa'a ña ndiaa ini na Jesu-
cristo va kuvi ña, ra süvi
xa'a ña kandixa na ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés
kuvi ña.
29 Ndioxi, ¿ra a takua nuu
na judío va ke xa'ndia chiñu
ra tuvi ndo? ¿Ra a xä'ndia
chiñu tu ra, nuu na küu
judío? Ra na kundaa ini
ndo mii ña ndaa, saa chi
Ndioxi, ra xa'ndia chiñu ra
nuu takundi'i va yuvi.
30 Saa chi indaa va kuvi
Ndioxi, ra ra kan kuvi ra
ndaki'in mani takundi'i va
yuvi na kuu mii tuni Ndioxi,
ra saa tu na köo tuni Ndioxi
kuu mii va; ra xa'a ña
ndiaa ini na Jesucristo va ke
ndaki'in mani ra na.
31 Ra na kundaa ini yo
vichin, ¿a köo ka ya'vi ndiaa
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, xa'a ña ka'an yo
ña ndiaa ya'vi ni ka va ña
ndiaa ini yo Jesucristo? Ra
na kundaa ini ndo, chi ¡süvi
saa iyoo ña! Saa chi te xa
xa'a yo ña ndakundiaa ini yo
Jesucristo, ra saa ke ndaña'a
yo ndiayu Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés, ña ndiaa ya'vi ni
va ña.

4

*Ndaki'in mani va Ndioxi
ra Abraham saa chi xindiaa
ni va ini ra ra*

1 Ra vichin na kundaa ini
yo, xa'a ra xii xikua yo Abra-
ham, ndia ku'va ke xitiaku
ra.
2 Ra na kundaa ini ndo, chi
tu nindaki'in mani Ndioxi ra
Abraham xa'a chiñu va'a ña
xa ra, saa ra kuvi va kutiaa
ra nuu yoo. Ndi su nuu
Ndioxi ra ndia nii lo'o vi tu
kuchüun ra kutiaa ra.
3 Ña kan ke na kundaa
ini yo vichin, chi süvi xa'a
ña ndixa ra chiñu va'a ke
nindaki'in mani Ndioxi ra,
chi xa'a ña xindiaa ini ra
Ndioxi va kuvi ña, ra saa

ke kachi tu mii tu'un Ndioxi
ña tiaa na xina'a va: “Xa'a
ña xindiaa ini ra Abraham
Ndioxi va ke, ndaki'in mani
ra ra, ra ndasa ra ra iin tiaa
ra köo kuachi”, kachi ña.
4 Ra na kundaa tu ini yo,
chi iin yuvi na xachiñu, ra
süvi ña ni'i na kuvi xu'un
ña taxi na nda'a na, saa chi
ya'vi va na kuvi ña.
5 Ndi su Ndioxi, ra süvi vi
xa'a ña ⍰xa yuvi chiñu va'a
kuvi ña ndaki'in mani ra na,
chi xa'a ña ndiaa ini va na
ra kuvi ña ndaki'in mani ra
na, ra ⍰ndasa ra na ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi.
6 Ra ka'an tu ra rey David
va, ña va'a ni ⍰kee yuvi na
ndiaa ini Ndioxi, saa chi va'a
ni xä vi na ndia nii chiñu, ra
ndaki'in mani va Ndioxi na,
kachi ra.
7 Ta ndika'an ra kachi ra
su'va:
Va'a ni ⍰kee yuvi na ⍰xa
ka'nu ini Ndioxi xa'a
kuachi, saa chi sanaa
va ra ini ra xa'a
kuachi na.
8 Ra va'a ni ⍰kee tu yuvi
na sandi'i Ndioxi xa
kuachi va, saa chi
kä'an ka ra xa'a na ña
iyoo kuachi na.
9 ¿Ra a takua yuvi na kuu
mii tuni Ndioxi va kuvi na
va'a ni ⍰kee? ¿Ra a vä'a tu
⍰kee yuvi na köo tuni Ndioxi
kuu mii? Ra na kundaa ini
ndo, chi süvi saa iyoo ña,
saa chi va'a tu ⍰kee na köo
tuni Ndioxi kuu mii va, ra
xa ta kachi va yo, chi ra
Abraham ra xa'a ña xindiaa
ini ra Ndioxi va ke ndaki'in
mani ra ra.
10 ¿Ra ndia ku'va ke
ndaki'in mani Ndioxi ra
Abraham, tuvi ndo? ¿A
xa'a ña xiin ra ña na koo
tuni Ndioxi ra ke? Ra na
kundaa ini ndo, chi xi'na ka
va ndaki'in mani Ndioxi ra,
ra saa vi ke kandixa ra ña
koo tuni Ndioxi ra.
11 Ra xiin va ra Abraham
ña na koo tuni Ndioxi ra,
xa'a ña ndaña'a ra mii ra
ña xa ndaki'in mani Ndioxi
ra, ra xa'a ña xindiaa ini ra
Ndioxi va ke ndaki'in mani
ra ra. Ra su'va va ke kuu
ña va'a nduu ra Abraham
iva takundi'i yuvi na ndiaa
ini Ndioxi, ra va'a ni köo va
tuni Ndioxi kuu mii na, ndi
su xa'a ña ndiaa ini na mii
Ndioxi va ke ⍰ndaki'in mani
ra na.
12 Ra se'e ra Abraham kuvi
tu na judío na kuu mii tuni
Ndioxi, ra ndiaa tu ini na
mii Ndioxi va. Ra na kundaa
ini yo, chi yuvi na ⍰xa ña
yo'o, ra ta ku'va xa mii ra
Abraham ña xindiaa ni ini
ra Ndioxi, ta kumani ka koo
tuni Ndioxi ra xina'a va ke
⍰xa na.

Xa'a ña ndiaa ini yuvi Ndioxi va ke ndaki'in na ña'a ña kindoo ra taxi ra nda'a na

13 Ra Ndioxi va kuvi ra
kindoo xi'in Abraham, ra saa
tu xi'in na ⍰kuu ndise'e va
ra, ña ndaki'in na iinii saa
ñu'u ña yuuvi yo'o. Ra ña
kindoo Ndioxi saa xi'in ra
Abraham, ra süvi xa'a ña
ndikandixa ra ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés kuvi
ña, chi xa'a ña xindiaa ini ra
Ndioxi va kuvi ña; ra ña yo'o
va ke xa ra Abraham ña va'a
ndaki'in mani Ndioxi ra, ña
nduu ra ta ku'va iyoo iin tiaa
ra köo kuachi.
14 Ra süvi xa'a ña kandixa
yuvi ndiayu Ndioxi ña

ndakoo ra Moisés ke
ndaki'in na iinii saa ñu'u
ña yuuvi ña taxi Ndioxi.
Saa chi tu saa iyoo ña, saa ra
köo ya'vi ndiaa vi ña ndiaa
ini yuvi Ndioxi, ra nii ña
kindoo ra xi'in na köo ya'vi
ndiaa vi.
15 Saa chi ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
tundo'o va ke taxi ña tu
kanduu na ña, ra yuvi na
köo ndiayu Ndioxi nda'a, ra
nï'i na ña kanduu vi na.
16 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña ndiaa ini yuvi Ndioxi
va ke ndaki'in na ña kin-
doo ra taxi ra nda'a na, ra ña
ni'i uun va na kuvi ña. Ra
yuvi na kuu ndise'e ra Abra-
ham, ra ña ndixa ke ndaki'in
va na ña kindoo Ndioxi taxi
ra nda'a na. Ra süvi takua
yuvi na iyoo ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés nda'a
kuvi na ndaki'in ña, chi
ndaki'in tu yuvi na ndiaa ini
Ndioxi va ña, na xa ta ku'va
xa mii ra Abraham. Ra ra
kan, kuvi iva takundi'i va
yuvi na ndiaa ini Ndioxi.
17 Ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a ña
kachi su'va: "Yo'o kuvi ra
ndasa yu iva takundi'i va na
yuuvi." Ra ña yo'o ke kindoo
Ndioxi xi'in ra Abraham xa'a
ña xindiaa ni ini ra ra, saa
chi Ndioxi kuvi ra kuu mii
ndiee ña sandatiaku ra na
ndii, ra xava'a tu ra ña'a,
ña täan koo va.
18 Ra va'a ni kää kandixa
vi ra Abraham ña kindoo
Ndioxi xi'in ra, ña koo iin
se'e ra, ndi su kandixa va tu
ra, ra taxi ndixa va Ndioxi
se'e ra, ra su'va va ke kuu ña
nduu ra "Iva kua'a ni yuvi."
Ra saa ke kachi tu Ndioxi va,
ta ndika'an ra xi'in ra kachi
ra su'va: "Tiaa ni kua'a kuu
ndise'e kun", kachi ra.
19 Saa chi ra Abraham ra
kuëe ndixa uvi vi ini ra, chi
kandixa va ra ña ndika'an
Ndioxi xi'in ra ña taxi ra iin
se'e ra nda'a ra, ra va'a ni xa
iin ciento va kuiya ndikaa ra
ña kuchee ra, ra va'a ni xa
numi tu kuvi va ra, ra va'a
ni ña numa tu xikuu ña Sara
yasi'i va ra, ndi su xindiaa va
ini ra Ndioxi.
20 Ra nii ndixïka ini ra,
ra nii kuëe ndixa uvi tu ini
va ra, xa'a ña kindoo Ndioxi
taxi ra nda'a ra, chi ra ndiee
ka xindiaa ini va kuvi ra
Ndioxi, ra kandixa ni ka va
ra ra, ra ndasaka'nu ra ra.
21 Saa chi xi'in ndinuni
nima va ra kandixa ra ña
iyoo ndiee Ndioxi, ña taxi ra
ña kindoo ra xi'in ra xa'a.
22 Ra xa'a ña xindiaa ni
ini ra Ndioxi va ke ndaki'in
mani ra ra, ra nduu ra ta
ku'va iyoo iin tiaa ra köo
kuachi nuu ra.
23 Ra ña ndaki'in mani
Ndioxi ra Abraham, ña nduu
ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra
köo kuachi, ra xa'a ña xin-
diaa ini ra Ndioxi va kuvi ña,
ra süvi xa'a mitu'un ra kan
ke ndika'yu tu'un yo'o,
24 chi ndika'yu tu ña xa'a
takundi'i va yo. Chi ña
ndiaa ini yo Jesucristo va
ke ndaki'in mani Ndioxi yoo,
ña nduu yo ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi nuu ra,
saa chi kandixa va yo ña
sandatiaku Ndioxi, Tata yo
Jesús.
25 Saa chi mii va Ndioxi
kuvi ra ti'vi Jesús ña kixi ra
ndixi'i ra xa'a chiñu ki'vi ña
xa yo, ra ndatiaku va tu ra

ña ndasa ra yoo, ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi, ña va'a na ndaki'in mani Ndioxi yoo.

5

Ña'a ña ̃ni'i yuvi na ndaki'in mani Ndioxi ra nduu na ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi

1 Ra xa kundaa va ini yo, chi xa'a ña ndiaa ini yo Jesucristo va ke ndaki'in mani Ndioxi yoo ña nduu yo ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi, ra xa'a ña va'a ña xa Jesucristo kuvi tu ña va'a ̃ita'an mani yo xi'in Ndioxi ta iin iin kii.

2 Ra xa'a ña ndiaa ini yo Jesucristo kuvi tu ña xa ra ña va'a xi'in yo ña sanduyachin ra yoo nuu Ndioxi, ra iyoo yo xi'in ra iin takundi'i kii, ra xa'a ña kan va ke ̃kusii ni ini yo, chi vichin ra kundaa kaxi va ini yo, ña kuni yo ña ka'nu kuu mii Ndioxi, kii ña vaxi.

3 Ra süvi takua xa'a ña yo'o ke na kusii ni ini yo, chi na kusii tu ini yo ta vaxi tundo'o ña satixu'vi ña yoo va, saa chi xi'in ña satixu'vi yoo kan ke kutu'va ka yo, ña sa ndiee ini va yo.

4 Saa chi tu kuchuun yo ña ̃xa ndiee ini yo, saa ra kutu'va tu yo ña kuu yo yuvi xixa va, ra ta xa kutu'va yo, ña kuu yo yuvi xixa, saa ra ña xa yo ke ndiaa ini yo Ndioxi ña sa ra ña kindoo ra sa ra xi'in va yo.

5 Ra ña xa ndinuni ni ndiaa ini yo ndaki'in yo ña kindoo Ndioxi taxi ra nda'a yo, ra kuëe ndakava vi ini yo ña ndiaa ini yo ra, saa chi Tachi Yii ña taxi Ndioxi iyoo nima va yo ke ka'an xi'in yo, ña ku'vi ni ini ra xini ra yoo.

6 Ra kii ña xindo'ni yo nda'a kuachi, ra ndikuchüun vi yo ña ndatava yo mii yo nda'a ña, ndi su ndixaa va tu iin kii ña chituni Ndioxi, ña kixi Cristo ndixi'i ra xa'a yoo yuvi na iyoo kuachi.

7 Ra xa xini va ndo, chi nuu ña yuuvi yo'o, ra tiaa ni va u'vi ndani'i yo yuvi na kuiin ña ndataxi na mii na, ña kuvi na xa'a inka yuvi na va'a, ra a kusana kuiin va tu iin na, ña ndataxi na mii na, ña kuvi na xa'a iin yuvi tu tiaa ni vi va'a na.

8 Ndi su siin va tu xa Ndioxi, chi ndaña'a va ra ña ku'vi ni ini ra ̃xini ra yoo, ra va'a ni iyoo ni va kuachi yo, ndi su ti'vi va ra Cristo kixi ra ña ndixi'i ra xa'a yo.

9 Ra vichin, ña xa ndaki'in mani Cristo yoo ña nduu yo, ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu Ndioxi, ra kundaa kaxi tu ini yo ña mii Cristo kuvi ra sakaku yoo, ta xa na sandaku Ndioxi kuachi xi'in takundi'i na yuuvi yo'o va.

10 Ra na kundaa ini yo, chi ta yachi, ra yoo kanita'an xi'in Ndioxi va xikuu yo, ndi su ti'vi va ra Jesucristo ra kuu se'e ra, ña kixi ra ndixi'i ra xa'a yo, ña ndachuta'an mani ra yoo xi'in ra, ra ña xa ndachuta'an mani Jesús yoo xi'in Ndioxi vichin, ra kundaa kaxi va ini yo ña sakaku ra yoo.

11 Ra süvi takua xa'a ña

xa sakaku Ndioxi yoo ke na
kusii ni ini yo, chi na kusii
ni tu ini yo xi'in Ndioxi va,
ña ndaki'in mani ra yoo,
xa'a ña xa ndachuta'an mani
Jesucristo yoo xi'in ra.

Chee ni ña va'a xa Cristo
nuu kuachi ña xa ra Adán

12 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña ndixikoo kuachi nuu
ña yuuvi yo'o, ra xa'a ña
ndikandïxa indaa tiaa ra
xinani Adán Ndioxi va ke
ndixikoo ña, ra xa'a kuachi
ña xa ra kan ke ndixikoo
tu ña xa'ni yuvi va. Ra
xa kundaa va ini yo, chi na
iyoo kuachi kuvi takundi'i
va yuvi, ra xa'a ña kan ke
xiniñu'u kuvi na xa'a kuachi
va na.
13 Ra xa kundaa va ini yo,
chi ta kumani ka taxi Ndioxi
ndiayu ra nda'a yuvi, ra xa
saa xa ni va na chiñu ki'vi,
ra xa xini va yo, chi tu köo
ndiayu Ndioxi nda'a yuvi ra
küvi taxi ra kuachi xa'a na
ña kuëe saxinu na ndiayu ra,
14 ndi su ndia kii ña xiti-
aku ra Adán, ra iin saa ndia
kii ña taxi Ndioxi ndiayu ra
nda'a ra Moisés, ra va'a ni
ndïxa va yuvi ta'an kuachi
ña xa ra Adán ña kanduu ra
Ndioxi, ndi su xa saa ndixi'i
va na. Ra na kundaa ini yo,
chi xa'a kuachi ra Adán ke
nini'i yo ña kuvi va yo, ra
ña xa ra Adán kan, ra xa'a
chiñu ña xa Cristo ra kixi va
kuvi ña ka'an ña.
15 Ra inüu vi kuachi ña
xa ra Adán xi'in ña va'a ña
sani'i Ndioxi yoo, saa chi
xa'a kuachi indaa ra Adán,
ra kua'a ni va yuvi ndixi'i.
Ndi su chee ni ka va ña va'a
ña xa Ndioxi, saa chi xa'a
indaa Jesucristo, ra kua'a ni
ka va yuvi ni'i ña va'a.
16 Ra kuachi ña xa ra
Adán, ra inüu vi ña xi'in
ña va'a ña sani'i Ndioxi yoo,
saa chi xa'a kuachi ra Adán
ke ka'an Ndioxi ña iyoo
kuachi takundi'i va yuvi, ra
xiniñu'u kuvi na xa'a va ña.
Ndi su na tixa'vi Ndioxi xa'a
ña va'a ña sani'i ra yoo, saa
chi va'a ni kua'a ni va kuvi
kuachi yo, ndi su xa ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi va
iyoo yo nuu ra vichin.
17 Ra tu xa'a kuachi ña xa
indaa tiaa va ke ndaka'ndia
chiñu ña xa'ni yuvi nuu ña
yuuvi. Ra na kundaa ini ndo,
saa chi tiaa ni ka va va'a
kee yoo, xa'a ña ka'nu ña xa
indaa Jesucristo, saa chi xa'a
ña xa ra kan va ke ndaki'in
mani Ndioxi yoo, ña nduu
yo ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi, ra ña tiaku yo vichin
ra xa xi'in Jesucristo va ke
ka'ndia chiñu yo.
18 Saa chi xa'a kuachi
indaa ra Adán va ke ka'an
Ndioxi ña iyoo kuachi
takundi'i yuvi, ra xiniñu'u
kuvi na xa'a va ña, ndi su
na tixa'vi Jesucristo, saa chi
xa'a ña va'a ña xa ra kan
ke ndaki'in mani Ndioxi yoo
ña nduu yo ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi, ra taxi
ra ña kutiaku yo xi'in ra ndia
ndikaa ndiku'un.
19 Saa chi xa'a ña
ndikandïxa indaa tiaa ke
ndixikoo kuachi kua'a ni
yuvi, ra xa'a ña kandixa
tu indaa tiaa ke kua'a ni
yuvi ndaki'in mani Ndioxi
ña nduu na, ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi va.
20 Ra ña taxi Ndioxi ndiayu

ra nda'a yuvi, ra ña va'a na
kundaa ini na xa'a ña iyoo
ni ka kuachi va na kuvi ña.
Ra ta xa kundaa ini na ña
iyoo ni kuachi na, ra saa ke
ndaña'a kaxi Ndioxi ña ku'vi
ni ka ini ra xini va ra na.
21 Ra ta ku'va xa kuachi ña
xa'ndia chiñu ña nuu yuvi,
ra xa'ndia ña chiñu ña na
kuvi na, ra mii saa kuvi tu
ña xa ña va'a ña sani'i
Ndioxi yoo va ña ndaka'ndia
chiñu ña nuu yo, ra chiñu
va'a ña kuni Ndioxi va kuvi
ña xa yo vichin, ra taxi ra
ña kutiaku yo ndia ndikaa
ndiku'un xa'a ña xa Tata yo
Jesucristo.

6

Xa ndixi'i va yo nuu ndiee ña kuu mii kuachi ra xa xi'in Jesucristo va ke tiaku yo vichin

1 ¿Ra ni ke kachi yo
vichin? ¿A va'a tu na
ndakundiee ka yo sa yo
kuachi, ña va'a na ku'vi ni
ka ini Ndioxi kuni ra yoo?
2 ¡Süvi saa iyoo ña! Saa
chi xa yo ndixi'i va kuvi
yo nuu ndiee ña kuu mii
kuachi, ra xa'a ña kan ke
küvi ka tuku tuku ndiko yo
ña sa yo kuachi.
3 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi te chichi yo, ra ta iyoo yo
ndixi'i va iyoo yo xi'in Jesús.
4 Saa chi te chichi yo, ra
yo ninduxin va kuvi yo xi'in
Cristo, ra ta kanata yo ini
tiakuii, ra yo ndatiaku va
kuvi yo xi'in ra, ta ku'va xa
mii Ndioxi ña sandatiaku ra
ra xi'in takundi'i ndiee ra;
ra ña ndatiaku yo ña nduu
yo yuvi xaa vichin, ra ña
kutiaku yo ta ku'va kuni
mii Ndioxi va kuvi ña.
5 Ra tu xa iin nduu va yo
xi'in Cristo ña ndixi'i yo xi'in
ra, ra mii saa ke koo tu yo ña
kutiaku yo xi'in va ra.
6 Ra xa kundaa va ini yo,
chi yuvi kuachi na xikuu mii
yo ta yachi, ra xa ndika cruz
va ndixi'i na xi'in Cristo, ra
ikan ke ndi'i xa'a va ndiee
kuachi ña xa yo, ra xa'a ña
kan ke xiniñü'u ka sa yo
kuachi ña tiaku yo vichin.
7 Saa chi iin yuvi na xa
ndixi'i, ra küvi ka sa na
kuachi, chi xa ndisaña ndika
va na nda'a kuachi.
8 Ra ña xa ndixi'i yo xi'in
Cristo, ra kundaa kaxi tu ini
yo ña kutiaku yo xi'in va ra.
9 Ra xa kundaa va ini yo,
chi ña ndatiaku Jesucristo,
ra kuëe tuku tuku ndakuvi
ra, saa chi köo ka ndiee ña
xa'ni ña ka'ndia chiñu ña
nuu ra.
10 Saa chi ña ndixi'i Cristo,
ra iin saa ke sandi'i va ra
xa'a ndiee ña xa'ni, ra ña
tiaku ra vichin, ra ña sa ra
ña kuni Ndioxi va kuvi ña.
11 Ra mii saa ke iyoo tu
ndo'o va, ra na näa ini ndo,
ña xa kuu ndo na ndii nuu
kuachi, ndi su ña tiaku ndo
vichin, ra tiaku ndo ña sa
ndo ña kuni Ndioxi va, xa'a
ña xa nduu ndo iin xi'in
Cristo Jesús.
12 Ra xa'a ña kan ke täxi ka
ndo ña ka'ndia chiñu kuachi
nuu ndo, ra nii täxi ka tu ndo
ña sanda'vi ña ndo'o ña sa
ndo kua'a ni nuu chiñu ki'vi
ña kutoo ni kuñu ndo sa va
ña.

13 Ra nii na ndatäxi tu ndo
iki kuñu ndo nda'a kuachi,
ña kuu ña iin nda'a chiñu
ña sa ña ndia ndia ka chiñu
ki'vi va, chi va'a ka va
na ̃ndataxi ndo ña nda'a
Ndioxi, ña ̃kuu ndo yuvi
na xa ndatiaku nuu ña ndii,
ra na ̃kuu ndo iin nda'a
chiñu ña ̃xa chiñu ndaku
nuu Ndioxi va.
14 Ra tu saa na sa ndo,
saa ra köo ka ndiee kuachi
ña ka'ndia chiñu ña nuu
ndo, saa chi xä'ndia chiñu
ka ndiayu Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés nuu ndo, chi
xa ña nda'vi ini Ndioxi va
ke xa'ndia chiñu nuu ndo
vichin.

Na sa yo chiñu ña kuni Ndioxi

15 ¿Ra ni ke sa yo vichin?
¿A va'a ka na sa yo kuachi,
saa chi xä'ndia chiñu ka ndi-
ayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés nuu yo, chi xa ña
nda'vi ini Ndioxi va xa'ndia
chiñu nuu yo? ¡Süvi saa iyoo
ña!
16 Saa chi xa kundaa va ini
ndo, chi ña xachiñu nda'vi
ndo nuu iin tiaa, ra ra kan
kuvi vi ra ̃xa'ndia chiñu
nuu va ndo, ra xiniñu'u
kandixa va ndo ra. Ra na
kundaa ini ndo, saa chi tu
na chikaa ini ndo ña sa ndo
chiñu ki'vi, saa ra ña ni'i
ndo ke kuvi va ndo; ra tu
Ndioxi va tu na kandixa ndo,
saa ra ña ni'i ndo ke kutiaku
va ndo, ra sa ndo ña kuni
Ndioxi va.
17 Ra na tixa'vi Ndioxi, saa
chi va'a ni nda'a kuachi ke
xindo'ni va ndo, ndi su xa
kandixa va ndo xi'in ndinuni
nima ndo tu'un Ndioxi ña
xini so'o ndo.
18 Ra ña xa ndisaña ndika
ndo nda'a kuachi vichin, ra
xa na ̃xa chiñu ndaku nuu
Ndioxi va kuvi ndo.
19 (Ra tu'un ña kuvi kun-
daa ini ndo xi'in va kuvi ña
ka'an yu xi'in ndo vichin,
saa chi ndo'o, ra u'vi ni
va ̃kundaa ini ndo xa'a ña
ka'an yu xi'in ndo.) Ra ta
ku'va xa ndo, ña ndataxi
ndo iki kuñu ndo ña xa ña
chiñu yakua xi'in chiñu ña'a
ta yachi, ke na sa tu ndo ña
ndataxi ndo iki kuñu ndo,
ña sa ña chiñu ndaku nuu
Ndioxi, ña va'a na ̃kutiaku
ndo ña kuu ndo na yii nuu
va ra.
20 Saa chi ña xindo'ni ndo
nda'a kuachi, ra ndixä'ndia
chiñu vi ña ndaku ña kuni
Ndioxi nuu ndo.
21 ¿Ndi su ni ña'a ke taxi vi
kuachi kan nda'a ndo? Ra xa
kundaa va ini ndo, chi takua
ña ka'an nuu va ke taxi ña
nda'a ndo; ra kuachi kan, ra
ña ka'ni ndo'o va kuvi ña.
22 Ndi su vichin, ra xa
sąñá ndika va Ndioxi ndo'o,
ña kan ke xä'ndia chiñu
ka kuachi nuu ndo, chi xa
Ndioxi va kuvi ra xa'ndia
chiñu nuu ndo, ña va'a na
koo ndo, ta ku'va kuni mii
ra. Ra ña xa ndaka'ndia
chiñu Ndioxi nuu ndo
vichin, ra va'a ni va ̃kee
ndo, saa chi ña kuu ndo yuvi
na yii nuu va ra kuvi ña,
ra ni'i tu ndo ña kutiaku
ndo xi'in ra ndia ndikaa
ndiku'un va.
23 Saa chi yuvi na ̃xa
kuachi, ra ña cha'vi kuachi
kan na ke kuvi va na, ndi
su Ndioxi, ra ña sani'i tu ra
kan yoo ke kutiaku yo xi'in
ra ndia ndikaa ndiku'un va,
xa'a ña xa nduu yo iin xi'in

Cristo Jesús, ra kuu Tata yo.

7

Tu'un ña ndakani xa'a yuvi na ndakundikun Jesús

1 Ñani yo, ku'va yo, ndo'o
na xini ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés kuvi na
ka'an yu xi'in. Ra xa xini va
ndo, chi iin yuvi na ndikun
ndiayu kan, ra takua kii ña
tiaku va na ke xa'ndia chiñu
ña nuu na.
2 Ra na ka'an yu iin ña
xi'in ndo, ra kundaa ini ndo.
Ta kuu iin ña'á ña iyoo ìi̱ ra
xi'in ìi̱ ña ke xiniñu'u ndu'u
va ña kii ña tiaku ra, ndi su
ta xa na kuvi ra, saa ra saña
ndika va ña nuu ndiayu ña
ka'an ña kuu ña yasi'i ra.
3 Ra tu tiaku va tu ìi̱ ña,
ra na ndaki'in ña inka tiaa,
saa ra chiñu ki'vi va ke xa
ña, ndi su tu xa ra ndixi'i
va kuvi ìi̱ ña, saa ra xa ña
ndisaña ndika va kuvi ña
nuu ndiayu ña ka'an xa'a
ña, ña iyoo ìi̱ ña, ra nii na
tanda'a va ña xi'in inka tiaa,
ndi su süvi ka chiñu ki'vi ke
xa ña.
4 Ra vichin na kundaa ini
yo xa'a ña yo'o, ni ke kuni
kachi ña, ñani yo: ña nduu
ndo iin xi'in Cristo, ra xa
ndixi'i va ndo xi'in ra nuu
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés; ña va'a na kuu ndo
kuenda inka tiaa, ra ndati-
aku nuu ña ndii. Ra xa'a
ña xa ra kan ke tiaku ndo
vichin, ña sa ndo chiñu va'a
nuu Ndioxi.
5 Ra kii ña xitiaku yo
ña xa'ndia chiñu iki kuñu
kuachi ña kuu mii yo nuu
yo, ra ña xa ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés xi'in yo
ke sandi'i ka ña iki kuñu yo
ña na sa ka ña kuachi va, ra
xa'a kuachi ña xa iki kuñu
yo ke kuvi va yo.
6 Ndi su xa yo ndixi'i va
kuvi yoo nuu ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
ña kan ke xä'ndia chiñu ka
kuachi nuu yo, ra xa yo
ndisaña ndika va kuvi yo, ña
sa yo ña kuni Ndioxi, saa
chi xa Tachi Yii Ndioxi va ke
xa'ndia chiñu nuu yo vichin,
ra ndiayu yata ña ndakoo ra
Moisés, ra xä'ndia chiñu ka
ña nuu yo.

Ña va'a va kuvi ndiayu Ndioxi chi sandaka'an ña yuvi xa'a kuachi na

7 ¿Ra ni ke kachi yo
vichin? ¿a ña vä'a kuvi
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés? ¡Süvi saa iyoo ña!
Saa chi mii ndiayu Ndioxi
ke ndika'an xi'in yu ña iyoo
kuachi va yu. Ra kundäa vi
ini yu ña vä'a kutoo yu ña'a
inka yuvi, tu ndixïyo ndiayu
Ndioxi, ña ka'an kachi su'va:
“Kutöo kun ña'a inka yuvi.”
8 Ndi su ña xa kuachi
ke ndakuniñu'u va ña ndi-
ayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ra xa'a ña sandi'i ña
yu'u, ra xa'a yu ndakutoo
yu iin takundi'i ña'a ña iyoo
nuu inka yuvi va. Ra tu
ndikundäa ini yu xa'a ndi-
ayu Ndioxi, saa ra nii kuachi
ke köo ndiee vi.
9 Ra ta ndikundäa ini yu
xi'in ndiayu Ndioxi ta yachi,
ra va'a va ndixiyo yu, saa chi
köo ña ndisandi'i yu'u, ndi
su ta kundaa ini yu ña ka'an
ndiayu Ndioxi ña vä'a kutoo

yu ña'a inka yuvi, saa ra
ndatiaku va kuachi yu, saa
ra nduu yu ta ku'va iyoo iin
ndii va.
10 Ra saa kundaa ini yu, chi
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ña xiniñu'u taxi ña
kutiaku yu xi'in Ndioxi, ra
ta iyoo ña xa'ni va iyoo ña
yu'u, saa chi sakuxika va ña
yu'u nuu Ndioxi.
11 Saa chi ña xa kuachi
ke ndakuniñu'u ña ndiayu
Ndioxi, ra sanda'vi ña yu'u
va; ra xa'a ña sanda'vi
kuachi kan yu'u ke ndixi'i va
yu xa ndiayu Ndioxi.

12 Ra ña ndixa ke, chi
ndiayu Ndioxi xi'in takundi'i
chiñu ña xa'ndia ra, ra ña
ndixa ke Yii va ña, ra kuu tu
ña mii ña ndaa va, ra va'a ni
va ña.
13 Ra na kundaa ini yo
vichin, ¿a ndiayu Ndioxi ña
va'a ke xa'ni yu'u? ¡Süvi saa
iyoo ña! Saa chi kuachi va
yu ke xa'ni yu'u, ra ña xa
kuachi yu ke ndakuniñu'u
ña ndiayu Ndioxi, ña va'a,
ra xa'ni ña yu'u va, ra xi'in
ña yo'o ke kundaa ini yo ña
vä'a mii ndixa vi kuachi yu.
Ra ndiayu Ndioxi ke ndaña'a
kuachi yu ña kuu ña, ña vä'a
va'a vi.

14 Ra xa kundaa va ini yo,
chi ndiayu Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés, ra kuenda Ndioxi
va kuvi ña, ndi su yu'u, ra iin
tiaa yuuvi va kuvi yu, ra nuu
kuachi ke xachiñu va yu.
15 Ra chiñu ña xa yu, ra
kundäa ini yu xi'in vi ña, chi
chiñu va'a ña kuni yu sa
yu, ra kuëe xa yu ña, chi
chiñu ki'vi ña kundasi va yu
ke xa yu.
16 Ra tu chiñu ki'vi ña küni
yu sa va ke xa yu, ra xi'in
ña yo'o ke ndakuni yu, ña
kuu ndiayu Ndioxi ña va'a
va.
17 Ra ña ndo'o yu su'va,
ra süvi mii yu kuvi ra xa
chiñu ki'vi, chi kuachi ña
iyoo ini va yu kuvi ña xa
ña.
18 Ra xa kundaa va ini yu,
chi ini yu, ña kuu iki kuñu
yu, ra köo mii ña va'a iyoo
vi, saa chi ña va'a ke kuni
yu sa va yu, ndi su köo mii
ndiee iki kuñu yu, ña sa ña,
ña va'a vi.
19 Saa chi chiñu va'a ña
kuni yu sa yu, ra xä vi yu ña,
chi chiñu ki'vi ña küni yu sa
va yu ke xa yu.
20 Ra tu xa yu chiñu ki'vi
ña küni yu sa yu, saa ra
süvi yu'u kuvi ra xa ña, chi
kuachi ña iyoo ini va yu ke
xa ña.
21 Ra ña kundaa ini yu xa'a
vichin ke: ta kuni yu sa yu
chiñu va'a, ra chiñu ki'vi va
ke xa yu.
22 Ra va'a ni ku'vi ni va
ini yu ndiayu Ndioxi xi'in
ndinuni nima yu,
23 ndi su kuachi ña kuu mii
yu, ra kanita'an va ña xi'in
ña va'a ña xani ini yu sa yu;
ra suvi mii kuachi yo'o kuvi
ña xa'ndia chiñu nuu va yu.
24 ¡Nda'vi ni yu! ¿Yoo vi
kuvi na sakaku yu'u nda'a
iki kuñu kuachi ña kuni
ka'ni yu'u yo'o?
25 Ndi su na tixa'vi ni
Ndioxi, xa'a Jesucristo, saa
chi indaa ra kan va kuvi ra
kuchuun sakaku yu'u. Ra ña

kundaa ini yu vichin ke, yu'u ra xi'in ndinuni nima va yu kuni yu sa yu ña ka'an ndi-ayu Ndioxi, ndi su ña ⃗kuu tu yu tiaa yuuvi, ra vita ni va yu, ra kuchuun va kuachi xa'ndia chiñu ña nuu yu.

8

Ña tiaku yo vichin ra Tachi Yii va ke ⃗xa'ndia chiñu nuu yo

1 Ra na kundaa ini yo, chi takundi'i yuvi na ⃗xa nduu iin xi'in Cristo Jesús, ra tiäku ka na ta ku'va kuni iki kuñu na, chi xa ta ku'va kuni Tachi Yii va ke tiaku na; ra na kan, ra kä'ndia ka Ndioxi chiñu ña ndo'o na xa'a kuachi na.

2 Saa chi ndiee ña kuu mii Tachi Yii va kuvi ña sakaku yoo nuu ndiee kuachi ña chiku'ni yoo, ra saa tu nuu ndiee ña xa'ni yoo va, xa'a ña xa nduu yo iin xi'in Cristo Jesús.

3 Saa chi ndixïyo vi ndiee ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés ña chindiee ta'an ña xi'in yo, ña ndatava ña yoo nda'a kuachi, saa chi ndikuchüun vi yo saxinu yo ña xa'ndia ña, ndi su Ndioxi ra kuchuun va ra xa ra ña ndikuchüun ña kan sa ña. Saa chi ti'vi va ra se'e ra ña kixi ra nuu ña yuuvi yo'o xa'a yo, ra nduu ra ta ku'va iyoo yuvi na iyoo kuachi, ra ndisoko ra mii ra xa'a yo, ra sandi'i va ra xa'a ndiee ña kuu mii kuachi yo.

4 Ra su'va ke xa Ndioxi ña va'a na kuchuun yo saxinu yo chiñu ndaku, ña ka'an ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés xa'a, ña va'a na sä ka yo ta ku'va kuni mii yo, chi ta ku'va kuni Tachi Yii va ke na sa yo.

5 Saa chi yuvi na tiaku ta kuni mii na, ra chiñu ña kuni mii na sa na ke ndi'i ini na xa'a va, ndi su na ndikun ña kuni Tachi Yii sa ña, ra chiñu ña kuni Tachi Yii ke ndi'i ini na xa'a va.

6 Ra yuvi na tiaku ta ku'va kuni mii, ra ichi nuu kuvi va na ke ndiaka ña na kua'an na, ndi su yuvi na tiaku ta ku'va kuni Tachi Yii, ra ña ni'i na kan ke kutiaku va na, ra va'a ni tu koo va na.

7 Saa chi yuvi na tiaku ta kuni mii na, ra na kanita'an xi'in Ndioxi va kuvi na; saa chi xïin na kandixa na ña ka'an ndiayu ra, ra nii kuchüun va tu na.

8 Ra xa'a ña kan ke, yuvi na tiaku ta ku'va kuni mii na, ra kuëe kusii vi ini Ndioxi xi'in na kan.

9 Ndi su tu iyoo Tachi Yii nima ndo, saa ra tiäku ka vi ndo ta ku'va kuni mii ndo, chi xa ta ku'va kuni Tachi Yii Ndioxi va ke tiaku ndo. Ra na kundaa ini ndo, chi yuvi na köo Tachi Yii Cristo iyoo nima, ra süvi vi kuenda ra kuvi na.

10 Ndi su tu iyoo va Cristo nima ndo, saa ra, va'a ni xa ndixi'i va iki kuñu ndo xa kuachi ndo, ndi su ⃗taxi va tu Tachi Yii ña kutiaku ndo, saa chi xa ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi va ke nduu ndo nuu Ndioxi.

11 Ra tu iyoo va tu Tachi Yii Ndioxi ra sandatiaku Cristo Jesús nima ndo, ra mii ra kan kuvi tu ra sandatiaku iki kuñu ña ndi'i xa'a, ña kuu

mii va ndo, xi'in ndiee Tachi
Yii ra ña iyoo nima ndo.
12 Ña kan ke na kundaa
ini yo vichin ñani yo, chi
xiniñü'u ka kutiaku yo ta
ku'va kuni mii yo.
13 Saa chi tu na kutiaku
ndo ta ku'va kuni mii ndo,
ra ña ndixa ke kuvi va ndo
sa ña, ndi su tu ⍰tiaku ndo,
ra iyoo Tachi Yii xi'in ndo,
saa ra ña kan va ke chindiee
ta'an xi'in ndo ña sandi'i ña
xa'a chiñu ki'vi ña kuni mii
ndo sa ndo, saa ra küvi vi
ndo, chi kutiaku va ndo.
14 Takundi'i yuvi na xiin
ña xa'ndia Tachi Yii Ndioxi
nuu na, ra se'e Ndioxi kuvi
va na.
15 Saa chi süvi tachi ña
sando'o yuvi ke nindaki'in
ndo, ra ña kan yu'vi ndo,
chi Tachi Yii Ndioxi va ke
ndaki'in ndo, ra Tachi Yii
kan ke ndaki'in nda'vi ndo'o
va, ra nduu ndo se'e Ndioxi
va. Ra suvi mii Tachi Yii kuvi
tu ña ⍰saka'an yoo, ña va'a
⍰ka'an yo xi'in Ndioxi kachi
yo su'va va: “¡Tata mii yu!”
16 Ra suvi mii Tachi
Yii Ndioxi kuvi tu ña
ndakuta'an xi'in tachi ña
kuu mii va yo, ra ka'an
ña xi'in yo ña kuu yo se'e
Ndioxi.
17 Ra xa'a ña kuu yo se'e
Ndioxi ke ndini'i ta'vi tu yo
ña ndaki'in yo ña'a ña kin-
doo Ndioxi taxi ra nda'a va
yo. Ra ta ku'va ndini'i Cristo
ña ke ni'i tu yoo va ña. Ra
tu ⍰xiin yo ndo'o yo xa'a ra
vichin, saa ra ni'i tu yo ña
va'a xi'in ra ndivi ninu va.

Va'a ni kee yuvi na ndikun Ndioxi kii ña vaxi

18 Ra ña tuvi yu'u, ra
tundo'o ña ndo'o yo vichin,
ra ña lo'o va kuvi ña, ra inüu
vi ña xi'in ña ka'nu ña kuni
yo sa Ndioxi kii ña vaxi.
19 Ra xa iin su'va va ⍰kuni
takundi'i ña'a ña ⍰xava'a
Ndioxi, ra xa iin su'va tu
ndiatu va ña, ña xaa kii
ña ndaña'a Ndioxi takundi'i
yuvi na ndixa kuu se'e ra, ra
kuni ña na.
20 Saa chi iinii saa ña yuuvi
yo'o, ra ña nditavi chi'ña va
kuvi ña, ra süvi ña kuni mii
ña ke nindo'o ña saa, chi
Ndioxi va kuvi ra xa saa xi'in
ña. Ra xa'a ña kan ke ndiatu
ni va ña,
21 ña xaa iin kii ka'nu
ña ndakuta'an ña xi'in yuvi
na kuu se'e Ndioxi, ra saña
ndika ña xi'in na, ra nii ndï'i
ka tu xa'a va ña.
22 Ra xa kundaa va ini yo,
chi ndia ta yachi, ra iin saa
ndia kii vichin, ra tiaa ni
va ndiee ⍰tána u'vi takundi'i
ña'a, ña xava'a Ndioxi ña
xáku ña, ra iin ta ku'va
ndo'o ná si'i ta kaku se'e na
ke ndo'o ña.
23 Ra süvi takua ña yuuvi
yo'o kuvi ña xáku, chi xáku
tu yoo va, ra va'a ni ña ndixa
ke xa iyoo va iin sava ña'a
ña ndaki'in yo xi'in yo, ña
kuu Tachi Yii, ndi su tiaa ni
va kusuchi ini yo, ra ndiatu
yo ña xaa iin kii ña ndaki'in
mani Ndioxi yoo ña nduu
yo se'e ra, ra saa ke va'a
saña ndika iki kuñu yo nuu
tundo'o.
24 Ra ña ndixa ke xa
sakaku va Ndioxi yoo, ndi su
ndakundiee ka va yo ndiatu
yo ña sakaku ka ra yoo. Saa
chi täan sakaku ra yoo nuu

takundi'i ña'a, ra xa'a ña kan ke, xiniñu'u na kundiatu va yo, ña sakaku ka ra yoo.

25 Ra xa kundaa va ini yo, saa chi tu iin ña'à ña täan ndaki'in va yo kuvi ña ndiatu yo, saa ra xiniñu'u na sa ndiee ini yo ña kundiatu yo, ra ndaki'in va yo ña.

26 Ra chindiee ta'an tu Tachi Yii va xi'in yo xa'a ña vita ni ini yo. Saa chi □kuchüun vi yo ka'an yo xi'in Ndioxi ta ku'va ña xiniñu'u ka'an yo xi'in ra. Ndi su mii va Tachi Yii kuvi ña xaku nda'vi xa'a yo nuu Ndioxi, ra ña □tána va kuvi ña, ra köo ku'va ndakani yo xa'a tu'un ña ka'an ña.

27 Ra mii Tata yo Ndioxi, ra □xitondoso nima takundi'i yuvi, ra kundaa va ini ra ni ña'a kuvi ña nduku Tachi Yii nuu ra; saa chi ta ku'va kuni mii va Ndioxi kuvi ña xaku nda'vi Tachi Yii nuu ra, xa'a yuvi na ndikun ña'a.

Ndia nii ña'a kuchüun sakutia'a yoo nuu ña ku'vi ini Ndioxi xini ra yoo

28 Ra xa kundaa va ini yo, chi yuvi na ku'vi ni ini xini Ndioxi, ra takundi'i ña vaxi nuu na, ra ña chindiee ta'an xi'in na ña kuvi kundaku ini va na kuvi ña. Ra na □xa Ndioxi saa xi'in, ra na kindoo ini mii ra kana va ra kuvi na.

29 Saa chi yuvi na xa xini Ndioxi □kuu se'e ra ndia ta kii xa'a, kuvi tu na ndikaxin ra, ña koo na ta ku'va iyoo ra □kuu se'e va ra; ra mii ra kuu se'e ra, kuvi ra kuu tu ñani na, ra chee nuu va na.

30 Ra na xa ndikaxin Ndioxi ndia ta kii xa'a, kuvi tu na kana va ra, ra yuvi na kana ra kan kuvi tu na ndaki'in mani va ra, ra nduu na ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu va ra, ra taxi tu ra ña ni'i na ña va'a xi'in ra ndivi ninu va.

31 Xa'a ña kan ke na kundï'i ni ini yo, saa chi tu mii va Ndioxi kuvi ra íin xi'in yo, saa ra ndia nii tu ña'a ke kuchüun kanita'an xi'in va yo.

32 Saa chi Ndioxi ra ndikuxï'ndia vi ra se'e ra, chi xi'in ña kusii ini va ra taxi ra ra, ña ndixi'i ra xa'a takundi'i yo; ra tu saa xa ra, ra mii saa ke sa tu ra xi'in yo vichin va, saa chi taxi va ra takundi'i ña'a ña xamani nuu yo.

33 Ra ndia nii tu na kuchüun taxi kuachi xa'a va yo, chi mii va Ndioxi ndikaxin yoo. Ra mii Ndioxi kuvi tu ra □ndasa yoo ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu va ra.

34 ¿Ra yoo kuvi na kuchuun taxi tundo'o nda'a yo xa'a kuachi yo? Ndia nii na. Saa chi Cristo va kuvi ra ndixi'i; ra ndatiaku va tu ra, ra □ndu'u tu ra chi xitia kua'a Tata yo Ndioxi va, ra □xaku nda'vi tu ra nuu ra xa'a va yo.

35 ¿Ra yoo kuvi na kuchuun sakutia'a tu yoo, nuu ña ku'vi ini Cristo xini ra yoo? ¿A kuchuun tundo'o, a ña suchi ini, a kuachi, a soko, a ña nï'i yo tikoto kundixi yo, a ña iyo, a ña ka'ni na yoo? Ndia nii ña kuchüun sakutia'a yoo nuu

ña ku'vi ini Cristo xini ra
yoo.
36 Ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa na nuu tutu
salmo xina'a, ña kachi su'va:
Tata, xa'a yo'o ke xa'ni na
ndu'u iin takundi'i kii,
ra ta ku'va iyoo ndikachi vali
ri □xa'ni na,
saa iyoo ndi nuu na,
kachi ña.
37 Ra va'a ni saa □ndo'o va
yo, ndi su xa saa sa tiaa va
yo, saa chi Cristo, ra □ku'vi
ni ini xini yoo va kuvi ra
chindiee ta'an xi'in yo.
38 Ra xa kundaa kaxi va
ini yu, chi ndia nii ña'a
kuchüun sakutia'a yoo, nuu
ña ku'vi ini Ndioxi xini ra
yoo, nii ña xa'ni, nii ña tiaku,
nii na tatun Ndioxi, nii ndiee
ña ndiva'a, nii ndiee timia'a,
nii ña □sando'o yoo vichin,
nii ña ndo'o tu yo kii ña vaxi
va,
39 nii ndiee ña iyoo nuu
sukun, nii ndiee ña iyoo
nuu kunu ni, ndia nii ña'a
ña xava'a Ndioxi kuchüun
sakutia'a yoo, nuu ña ku'vi
ini Ndioxi xini ra yoo, xa'a
ña xa Tata yo Cristo Jesús.

9

Ndioxi kuvi ra ndikaxin na ñuu Israel

1 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña ndaa va ke ka'an yu
xi'in ndo, chi Cristo va kuvi
ra ndakuiin xa'a yu; saa chi
mii va Tachi Yii kuvi ña taxi
ña xini tuni yu, ra ka'an tu
ña xi'in yu, ña □ka'an yu ña
ndaa va.
2 Ra tiaa ni kusuchi ini
yu, ra iin takundi'i va kii ke
ta'vi nima yu xa'a na ñuu yu
Israel,
3 ra xa'a ña kan ke □xiin va
yu ña ndataxi yu mii yu, ña
na tavi chi'ña yu'u, ra □xiin
tu yu kuxika yu nuu Tata
yu Cristo va tu kuvi chindiee
ta'an yu xi'in na xa'a ña sa
yu ña yo'o. Saa chi na ñuu
yu,
4 na kuu ndise'e ra Israel,
ra ndaki'in mani va Ndioxi
na ña nduu na se'e ra. Ra
ndiña'a tu ra ndiee ka'nu ña
kuu mii ra nuu va na, ra
kindoo tu ra xi'in ra Abra-
ham ña kuu ra xii xikua va
na, ra taxi tu ra ndiayu ra
nda'a va na, ra saña'a tu
ra na ña ndasaka'nu na ra
xi'in ndinuni nima va na, ra
kindoo tu ra xi'in na ña taxi
ra kua'a ni ña'a va'a nda'a
va na.
5 Ra ndise'e na xii xikua
na kuvi tu Cristo va xa'a ña
nduu ra iki kuñu ña kixi
ra nuu ña yuuvi yo'o, ra ra
kan kuvi Ndioxi ra xa'ndia
chiñu nuu takundi'i va ña'a,
ra ra ka'nu ni va kuvi ra ndia
ndikaa ndiku'un. Saa iyoo
va ña.
6 Ra vichin na kundaa ini
yo, ¿a ndisaxïnu Ndioxi nuu
ña kindoo ra xi'in na ñuu
Israel? Saxinu va ra. Saa chi
süvi takundi'i na kuu ndise'e
ra Israel kuvi na ndixa kuu
na ñuu Israel.
7 Ra nii na kuu tu ndise'e
ra Abraham, ra küni kachi
ña saa, ña kuu iin takundi'i
na se'e ra, chi su'va va ke
kachi Ndioxi xi'in ra: “Se'e
ra Isaac va kuvi na kuu
ndise'e kun”, kachi ra.
8 Ra xi'in ña ka'an yu xi'in
ndo yo'o kuvi ña kundaa ini
yo, chi kuëe nduu yuvi se'e
Ndioxi xa'a ña kuu na se'e

iin yuvi, chi na kindoo mii ra
kaku, va kuvi na kuu se'e ra,
ra ta xa kaku na, saa ra xinu
va nuu tu'un ña kindoo ra.
9 Saa chi su'va va ke iyoo
ña kindoo Ndioxi xi'in ra
Abraham, ta kachi ra su'va
xi'in ra: "Nuu ña iin kuiya
nandiko yu, ra xa kaku va
se'e ña Sara yasi'i kun",
kachi ra.

10 Ra süvi takua ña yo'o
kuvi takundi'i ña, saa chi
saa ndo'o tu ña Rebeca va,
saa chi va'a ni uvi kuvi va
tiaa vali se'e ña kaku, ndi su
indaa ra Isaac, xii xikua yo,
kuvi iva uvi saa va ndia.
11 Ra nii chiñu va'a, ra nii
chiñu ki'vi ke täan sa vi ndia,
ta ndikaxin Ndioxi ndia, saa
chi ta ñu'ù ndia tixi si'i vi
ndia ke ndikaxin ra ndia, ra
xi'in ña yo'o ke kundaa ini
yo, chi süvi xa'a ña xa mii
yuvi ke kana Ndioxi na, chi
na kuni mii ra kana va ra,
kuvi na kana ra.
12 Ra su'va va ke kachi
Ndioxi xi'in ña Rebeca si'i
ndia: "Se'e kun ra lo'o kuvi
ra, ka'ndia chiñu nuu se'e
kun ra chee va."
13 Ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a, ña
kachi su'va: "Ku'vi ni va ini
yu xini yu ra Jacob, ra kun-
dasi va yu, ra Esaú", kachi
Ndioxi.

14 ¿Ra ni ke kachi yo
vichin? ¿A ra vä'a kuvi
Ndioxi ña xa ra saa? ¡Süvi
saa iyoo ña!
15 Saa chi su'va va ke
kachi Ndioxi xi'in ra Moisés
xina'a: "Takua yuvi na kuni
mii va yu kuvi na, kunda'vi
ini yu kuni yu, ra takua yuvi
na kuni mii yu kuvi tu ku'vi
ini va yu", kachi ra.
16 Ña kan ke na kundaa ini
yo, chi süvi ña kuni mii yuvi
ke ndaki'in mani Ndioxi na,
ra nii süvi tu xa'a ndiee va
na ke ndaki'in ra na, chi
takua na kunda'vi ini mii ra
xini va ra, kuvi na ndaki'in
mani ra.
17 Ra xa kundaa va ini
yo, chi mii saa ke kachi
tu Ndioxi xi'in ra rey ñuu
Egipto va, ta ndika'an ra
xi'in ra kachi ra su'va: "Ña
taxi yu ndiayu nda'a kun ña
kuu kun rey, ra ña va'a na
ndaña'a yu takundi'i ndiee
yu ña sando'o yu yo'o va
kuvi ña, saa chi saa kuvi tu
ña kuvi kundaa ini takundi'i
yuvi xa'a va yu", kachi ra
xi'in ra, kachi tu'un Ndioxi.
18 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa ini yo, chi Ndioxi, ra
na kuni mii va ra kuvi na
kunda'vi ini ra xini ra, ra na
kuni ra ndasandaku ra ini,
ra ndasandaku ra ini va na.
19 Ra tu sava tu ndo, na
ka'an xi'in yu, kachi ndo
saa: "Tu saa va iyoo ña, ¿ra
nichuun ke ka'an Ndioxi ña
iyoo kuachi yuvi tu mii va
tu ra kuvi ra ndasandaku ini
na, ña xïin na nandiko ini
na nuu ra? ¿Ra yoo kuvi na
kuchuun kasi nuu chiñu ña
kuni Ndioxi?", na kachi ndo.
20 Ra na kundaa ini ndo,
chi küvi kachi yo saa, saa
chi ndia nii yuvi kuchüun
sakuachi xi'in Ndioxi. Saa
chi iin kisi ñu'ú, ra küvi
vi ka'an kuachi ña nuu tiaa
ra xava'a ña'a, ña kachi ña
saa: "Vä'a ndixa kun, saa chi
kusïi ini yu ku'va ña xava'a
kun yu'u", kachi ña.

21 Ra na kundaa ini ndo,
chi mii va tiaa ra ⌧xava'a kisi
kuvi ra iyoo ndiayu nda'a, ra
ta ku'va kuni mii va ra ke
xava'a ra kisi xi'in ndia'yu
ña tiin ra; ra suvi xi'in mii
ndia'yu kan ke kuvi sava'a
ra iin kisi ña savi, ra kuvi tu
sava'a ra iin kisi, ña núu va.
22 Ra ku'va saa ke iyoo
tu Ndioxi va xi'in na yuuvi
yo'o, saa chi va'a ni ndixiyo
va ndiayu ra ña ndaña'a ra,
ña sáa̱ ra xi'in ndiee ra, nuu
yuvi na kuni ra sando'o ra,
na iyoo ta ku'va iyoo kisi
ñu'u ña núu, ndi su ⌧xa
ka'nu ni va tu ini ra xa'a na.
23 Ra su'va ke xa Ndioxi
ña ndaña'a ra, ña ka'nu ni
ña kuu mii ra nuu yuvi, na
iyoo ta ku'va iyoo kisi ñu'u,
ra ndia kii xa'a vi kuvi ña
kunda'vi ini ra xini ra na, ra
ndikaxin ra na, ña koo na
xi'in ra nuu iyoo ra.
24 Ra yuvi na ndakaxin
Ndioxi, ndia ta kii xa'a kan
kuvi yoo va, ra süvi takua
yoo na judío kuvi na nin-
dakaxin ra, chi ndakaxin tu
ra na küu judío va.
25 Ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa ra Oseas,
ra ndika'an ndoso tu'un
yu'u Ndioxi xina'a, ña kachi
su'va:

Na ñuu, na ndixiküu kuenda
yu, ra na ñuu mii va
yu nduu na,
ra na ñuu, na kü'vi ini yu
xini yu, ra ndaku'vi va
ini yu kuni yu na.

26 Ra ñuu nuu ndika'an yu
xi'in yuvi, kachi yu
su'va: “Süvi na ñuu
yu kuvi ndo'o”, kachi yu
ra na kan kuvi na nduu se'e
Ndioxi ra tiaku va,
⌧kachi ña, tiaa ra Oseas.
27 Ra ndika'an tu ra Isaías,
ra ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi va xa'a na Israel,
kachi ra su'va: “Va'a ni iin
ta kua'a yuti yu'u tiañu'u
va, saa kua'a na ndise'e na
Israel, ndi su lo'o va kuvi na
kuchuun kaku.
28 Saa chi kama ni va san-
daku Ndioxi kuachi xi'in na
yuuvi yo'o, ra iin ta iyoo mii
chiñu ña ⌧xa na ke ndaki'in
na ya'vi na xa'a, sa va ra”,
kachi ra Isaías.
29 Ra xa suvi mii xa'a ña
yo'o ke, ndika'an ra Isaías ta
yachi, ta kachi ra su'va va:

Tu kuëe ndisakaku tata yo
Ndioxi ra ka'nu, sava
na ta'an yo,
saa ra xa ta ndo'o na ñuu
Sodoma,
xi'in na ñuu Gomorra ña
ndi'i xa'a va na ke
ndo'o yo,
kachi ra.

Na judío ra ndixïndiaa vi ini na Ndioxi

30 Ra na kundaa ini ndo,
chi su'va va ke iyoo ña ka'an
yo xa'a yo'o, saa chi yuvi
na küu judío, ra ni ndiätu
ini na, ña nduu na ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi, ra
na kan va kuvi na ndaki'in
mani Ndioxi, ra nduu na
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi va, xa'a ña ndiaa ini
na ra.
31 Ndi su mii na Israel, na
xindiaa ni ini, ña nduu na
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi nuu Ndioxi, xa'a ña
xindikun na ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra nin-
dakï'in mani vi tu ra na kan.

32 ¿Ra nichuun ke ndo'o
na saa tuvi ndo? Saa ndo'o
na, saa chi ña xa na ke
kuni na nduu na ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi nuu
Ndioxi xa'a ña saxinu na
ña ka'an ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés va, ndi
su ndixïndiaa ini vi na mii
Ndioxi. Ra xa'a ña kan
ke kaki'i va na xa "yuu ña
ꞌsakaki'i yuvi".
33 Ta ku'va kachi mii tu'un
Ndioxi ña tiaa na ta yachi,
ña ꞌkachi su'va:

Na kundaa ini ndo, chi ꞌti'vi
yu iin tiaa, ra xaa ra
ñuu Jerusalén,

ra ta ku'va iyoo yuu ña
sakaki'i yuvi, a ña san-
duva yuvi va ke koo
ra,

Ra yuvi na kandixa tiaa kan,
ra ndakäva vi ini na
kan, saa chi ndaköo
nda'a ra na, ꞌkachi
ña.

10

1 Ñani yo, ku'va yo, ka'an ni
yu xi'in Ndioxi xa'a na ñuu
Israel, saa chi ꞌkuni ni yu ña
na kaku na.
2 Ra xíni̱ tu yu, ña chikaa
ni na ndiee ña ndikun na
Ndioxi va, ndi su kundäa vi
ini na xa'a ña kuni ra.
3 Saa chi xïni vi na ndia
ku'va ke ꞌxa Ndioxi ña
sandi'i ra xa'a kuachi yuvi,
ra nduu na ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi nuu ra,
chi ña xa na ke nduku mii va
na ku'va ña nduu na ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi nuu
ra, ra ꞌxïin vi na sa na ta
ku'va kuni mii ra ña va'a na
nduu na yuvi na köo kuachi.
4 Ndi su xa saxinu va
Cristo nuu ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ña kan
ke takundi'i yuvi na ndiaa
ini Cristo, ra ꞌndasa ra na
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi nuu Ndioxi va.
5 Ndi su ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ra su'va
va kachi ña: "Yuvi na ꞌkuni
koo ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi, ra xiniñu'u ndiakua
na saxinu na takundi'i va
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ra saa ke kutiaku
na", kachi ña.
6 Ndi su ña ka'an xa'a ña
ꞌndasa Ndioxi yoo, ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi nuu
ra xa'a ña ndiaa ini yo Cristo,
ra ü'vi vi ña, saa chi su'va
va kachi ña: "Xiniñü'u sa
vi yo iin ña u'vi ni ña ndaa
yo ndivi, ra ka'an yo xi'in
Cristo, ña na kixi ra saña'a
ra yoo,
7 ra nii xiniñü'u tu ndee
yo ndia nuu ñu'u na ndii vi,
ña ku'un yo ka'an yo xi'in
Cristo ña na ndakundichi ra,
ra kixi ra kuiin ra xi'in yo."
8 Saa chi tu'un Ndioxi, ra
su'va va ke kachi ña xa'a yo:
"Xa xi'in va kun iyoo tu'un
Ndioxi, ra iyoo tu ña nima
va kun, ra saa tu yu'u va
kun." Ra mii tu'un yo'o ke
ka'an ndoso tu yo nuu yuvi
va, ña ka'an yo xi'in na ña
na kondiaa ini na Ndioxi.
9 Tu na ndakuiin kun xi'in
yu'u kun ña kuu Jesús ra
xa'ndia chiñu nuu kun, ra
kandixa kun xi'in ndinuni
nima kun ña sandatiaku va
Ndioxi ra nuu ña ndii, saa ra
kaku va kun.
10 Saa chi xi'in ndinuni
nima va yuvi ke xiniñu'u

kandixa na Ndioxi, ra saa
ke ndaki'in mani ra na, ña
nduu na ta ku'va iyoo yuvi
na köo kuachi nuu ra; ra
xi'in yu'u na ke ndakuiin na
xa'a Jesucristo ña va'a na
kaku va na.

11 Ra saa ke kachi tu mii
tu'un Ndioxi ña tiaa na ta
yachi ña ka'an, kachi su'va
va: "Takundi'i yuvi na ndiaa
ini Jesucristo, ra ndakäva vi
ini na kan, saa chi ndaköo
nda'a vi ra na", ⌧kachi ña.

12 Saa chi ndakäxin vi
Jesús yuvi, chi nii judío kuvi
na, ra nii süvi va na, ndi
su iin kuu ndi'i va na nuu
ra, saa chi mii Tata yo Jesús
kuvi ra kuu xito'o takundi'i
va yuvi, ra tiáyú ni ra xi'in
takundi'i va yuvi na nduku
ña mani nuu ra, saa chi
chindiee ta'an va ra xi'in na.

13 Ra ka'an tu tu'un
Ndioxi kachi ña su'va va:
"Takundi'i yuvi na ndiaa ini
Ndioxi, ra nduku na ña mani
nuu ra, ra kaku va na."

14 Ra na ki'in xini yo
vichin, ¿ni ke sa yuvi ña
kondiaa ini na Ndioxi, ra
nduku na ña mani nuu ra, tu
täan kandixa na ra? ¿Ra ni
ke sa tu na kandixa na ra, tu
täan ka'an inka na xi'in na
xa'a ra?

15 ¿Ra ni ke sa tu na
xa ndikun Ndioxi ña ku'un
na ña ndatu'un na xa'a Je-
sucristo xi'in yuvi, tu süvi
Ndioxi kuvi ra nditi'vi na
ña ku'un na? Ra su'va ke
kachi tu'un Ndioxi ña tiaa
na xina'a ña ka'an, kachi
su'va: "¡Tiaa ni nduvi, ta xa
⌧xaa yuvi nuu yo ña ka'an
ndoso na tu'un va'a ña ⌧taxi
Ndioxi!", ⌧kachi ña.

16 Ndi su süvi takundi'i na
ñuu Israel ndikandixa tu'un
va'a xa'a Jesucristo. Ra xa'a
ña kan ke ndika'an ra Isaías
xi'in Ndioxi xina'a, ta kachi
ra su'va: "Tata, ¿yoo kuvi
na ⌧kandixa ndu'u ña ka'an
ndoso ndi tu'un kun nuu na?
Ndia nii na xïin kandixa",
kachi ra.

17 Ra na kundaa ini yo, chi
xa'a ña ⌧xini so'o yuvi tu'un
Ndioxi va ke, va'a ⌧xinu ini
na, ra ⌧ndiaa ini na ra.

18 Ra ña kan ke na
ndakatu'un yu ndo'o, vichin:
¿A ndixa ndixïni so'o na
tu'un Ndioxi? ¡Ndïxa!
¡*Xini va so'o na ña! Saa
chi saa ke kachi mii tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a ña
ka'an, kachi su'va va:

Iin takundi'i va nuu ña yu-
uvi, ⌧xini so'o na ña
ka'an takundi'i ña'a
ña xava'a Ndioxi xa'a
ndiee ña kuu mii ra,

ra ka'an tu ña, xi'in yuvi
na ndee ndia nuu ndi'i
nuu ñu'u va,

⌧kachi ña.

19 Ra tuku va ndakatu'un
yu ndo'o: ¿A ndixa ke
ndikundäa ini na ñuu Israel
xi'in tu'un Ndioxi ña xini
so'o na, tuvi ndo? ¡Ndïxa!
Kundaa va ini na xi'in ña.
Saa chi tu'un Ndioxi ña tiaa
ra Moisés ta yachi, ra su'va
va ke kachi ña xa'a na:

Na ñuu Israel, ra ndukuiñu
va ini na kuni na yuvi
na köo ya'vi ndiaa, sa
yu;

Ra kuniñu'u tu yu yuvi na
tü'va kundaa ini va,
ña sasaa yu na, ⌧kachi
ña.

20 Ra iin kaxi kaxi va
ndika'an ra Isaías, tu'un

ña ndika'an Ndioxi xi'in ra,
kachi ra su'va:
Yuvi na kuëë ⸗nanduku yu'u
ra ndani'i va na yu'u;
Ra ndaña'a tu yu mii yu,
nuu yuvi na kuëë
ndakatu'un xa'a va
yu, kachi ra.
21 Ra ndika'an ka va Ndioxi
xi'in ra Isaías, xa'a na ñuu
Israel, kachi ra su'va:
Iin nduvi ndaa va xitakaa
nda'a yu,
ña kana yu na ñuu iku, na
xïin kandixa yu'u,
ndi su ndikandïxa va'a vi na
yu'u,
kachi ra.

11

Ndioxi ra kundäsi vi ra na ñuu ra

1 Ra tuku va ndakatu'un
yu ndo'o: ¿A ña ndixa ke
kundasi Ndioxi na Israel,
na kuu ñuu ra, tuvi ndo?
¡Ndïxa! ¡Süvi saa iyoo ña!
Saa chi ra ñuu Israel kuvi
tu yu'u va; chi se'e xikua
ra Abraham va kuvi ra Ben-
jamín, ra ndise'e ra Ben-
jamín kan kuvi tu yu'u va.
2 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa ini yo, ña kuëë kundasi
vi Ndioxi na ñuu ra, saa chi
ndia ta yachi vi ke ndikaxin
ra na, ña kuu na na ñuu
ra. Ra xa kundaa va ini ndo,
chi su'va va ke ⸗kachi tu'un
Ndioxi ndakani ña xa'a ra
Elías, ña ndika'an kuachi ra
nuu Ndioxi xa'a na ñuu ña
xa na kuachi, ta kachi ra
su'va:
3 "Tata, xa xa'ni ndi'i va
na ndia ka'an ndoso tu'un
yu'u kun, ra sandi'i tu na
xa'a yuu ña ndee koo, nuu
ndasaka'nu ndi yo'o va, ra
ndia siin yu'u va kuvi ra
tiaku, ndi su kuni tu na ka'ni
na yu'u va", kachi ra.
4 Ra saa ndakuiin Ndioxi
kachi ra su'va xi'in ra: "Ndï'i
ini kun, chi ndiaa va yu
uxa mil tiaa ndia kuëë
⸗ndakusiti nuu ndioxi ndii
ña nani Baal", kachi ra.
5 Ra ta ku'va kuu ta yachi,
ke ⸗kuu tu xi'in ndi vichin
va, saa chi ndee ka va lo'o,
ndu'u, na judío, na ndikaxin
Ndioxi, xa'a ña kunda'vi ini
ra xini ra ndu'u.
6 Ra xi'in ña yo'o va ke
kundaa ini yo, chi süvi xa'a
chiñu va'a ña ndíxa yo ke
nindakaxin Ndioxi yoo, chi
xa'a ña kunda'vi ini ra xini
ra yoo va kuvi ña; saa chi tu
xa'a chiñu va'a ña ndíxa yo
ke nindakaxin ra yoo, saa ra
köo ya'vi ndiaa vi ña nda'vi
ini Ndioxi.
7 Ra na kundaa ini yo, chi
su'va va ke iyoo ña: Na ñuu
Israel, na kua'a, ra va'a ni
kuni ni va na ni'i na ña va'a
nuu Ndioxi, ndi su ndinï'i vi
na ña nuu ra, chi takua na
ndia'vi na ndikaxin mii va ra
kuvi na kee va'a ndini'i ña.
Ra na kua'a kan, ndasa tie'e
ra nima va,
8 ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi, ña kachi su'va: "Mii
va Ndioxi kuvi ra, sanaa ini
na ña ndikixi na, ra iin saa
kixi na ndia kii vichin va, ra
ndasi tu ra nuu va na ña va'a
na küni na, ra ndasi tu ra
so'o va na ña va'a na küni
so'o na", ⸗kachi ña.
9 Ra ndika'an tu ra rey
David va kachi ra su'va:
Viko ña ndatava na, ra ta
iyoo iin yavi ña koyo
sana yuvi, a iin ñunu

ña tiin kiti va tu, na
nduu ña, ra sandi'i ña
xa'a na,
ña va'a na sa na chiñu ki'vi,
ra sando'o Ndioxi na.
10 Ra na kukuáá tu nuu va
na, ña va'a na küni ka
na,
ra iin takundi'i kii va, na
kaka ndiee na ña
sachiñu na,
kachi ra.

Kuni tu Ndioxi sakaku ra yuvi na küu judío va

11 Ra tuku va ndakatu'un
yu ndo'o: ¿A ña ndinï'i na
judío ña va'a nuu Ndioxi,
ra a nï'i ka na ña, tuvi
ndo? ¡Ndïxa, süvi saa iyoo
ña! Chi ni'i va na ña
va'a nuu Ndioxi, saa chi
xa'a ña ndikandïxa na judío
ke va'a ndikaku inka yuvi,
na küu judío va, ra ña
ndikaku yuvi na küu judío
ke ndukuiñu ini tu na judío
va, ra ndakundikun tuku va
na Ndioxi.
12 Ra tu xa'a ña ndixïin
na ñuu Israel ña kandixa
na Ndioxi va na kuvi ña
ndukuika yuvi na küu judío
xi'in ña va'a, saa ra tiaa ni
ka va ndukuika na xi'in ña
va'a, tu na kuiin takundi'i na
judío kandixa na Ndioxi.
13 Ra vichin ka'an yu xi'in
ndo'o, na küu judío, ra na
kundaa ini ndo, saa chi mii
va Ndioxi kuvi ra ti'vi yu'u,
ña vaxi yu ka'an ndoso yu
tu'un ra nuu ndo, ra ña yo'o
kuvi chiñu ña ndi'i va'a ka
ini yu xa'a va.
14 Ra ña kuni yu ke
ndakundiee ka yu ka'an
ndoso yu tu'un Ndioxi nuu
va ndo, ra va'a kuni na
judío ta'an yu, ra ndukuiñu
ini na kuni na ndo'o, ra
va'a na ndakundikun tuku
na Ndioxi, ra sakaku ra na.
15 Saa chi tu xa'a
ña ndixïin na judío
sakaku Ndioxi na ke va'a
ndakuta'an mani takundi'i
na yuuvi xi'in Ndioxi. Saa
ra, va'a ni ka va kee na tu
na kuiin na judío ña sakaku
Ndioxi na, saa chi saa ke ni'i
tu yuvi na iyoo ta ku'va iyoo
na ndii va ña kutiaku na.
16 Ra vichin na ndatu'un
yu inka ña xi'in ndo, ra kun-
daa ini ndo. Tu xita ña nuu
va'a katu na kuvi ña taxi na
nda'a Ndioxi, saa ra ta iyoo
ña taxi na nda'a Ndioxi, saa
iyoo tu iin takundi'i va ixan
ña kuva'a xita xi'in kan va.
Ra tu ña yii kuvi tio'o itun,
saa ra ña yii kuvi takundi'i
tu iku nda'a va nu.
17 Ra ña ka'an yu xi'in
ndo xa'a itun yo'o, ra na
kundaa ini ndo, saa chi sava
na judío, ra ta ku'va iyoo
itun kuii nda'a itun olivo,
tun tata, tun ndita'nu va ke
iyoo na; ra nuu ndita'nu
nda'a itun olivo, tun tata
kan, ke ndakundikun ndiaa
ndo'o na kuu itun nda'a itun
olivo, tun iku va. Ra su'va
va ke kuu ña va'a nduu ndo
iin xi'in itun olivo, tun tata,
ra tio'o nu ra saya'a va ña
sikuii nu nda'a itun olivo,
tun iku, tun ndakundikun
ndiaa nda'a nu, ña kan ke
va'a tiaku nda'a nu.
18 Ra xa'a ña kan ke na
kutiäa ni ini ndo, nuu itun
nda'a itun olivo, tun tata, tun
ndita'nu, nuu ndakundikun
ndiaa ndo, saa chi süvi ndo'o
kuvi na taxi ña tiaku tio'o
nu, chi mii va tio'o nu kuvi
ña taxi ña tiaku ndo.

19 Ra a kusana ka'an tu
sava ndo, kachi ndo su'va
va: “Saa ke iyoo va ña,
ndi su xa nditia'ndia va nu,
ña va'a ndakundikun ndiaa
ndu'u, na kuu nda'a itun
olivo, tun iku”, kachi ndo.
20 Saa ke iyoo va ña, ndi
su na kundaa ini ndo, chi ña
nditia'ndia nda'a itun olivo,
tun tata kan, ra xa'a ña
ndikandïxa nu Cristo va kuvi
ña, ra ña va'a ndakundikun
ndiaa ndo'o na kuu nda'a
itun olivo, tun iku, ra xa'a
ña ndiaa ini ndo Cristo va
kuvi ña. Ra xa'a ña kan
ke na kutiäa ni ini ndo, chi
na yu'vi ini ndo kuni ndo
Ndioxi va, ra na sä ndo saa.
21 Saa chi tu ndixakä'nu ini
Ndioxi xa'a nda'a itun olivo,
tun tata, saa ra sakä'nu tu ini
ra xa'a ndo'o, na kuu nda'a
itun olivo, tun iku va.
22 Ra ⍰kaxi ni va na kun-
daa ini ndo vichin, saa chi
Ndioxi ra nda'vi ni va ini ra,
ndi su ndaku ni va tu ini ra
xi'in yuvi na xïin kandixa ña
ka'an ra; ra kunda'vi tu ini
ra kuni ra ndo'o va, tu na
kundiaa ini ndo ña nda'vi ini
ra ta iin iin kii. Ndi su tu na
kundiäa ini ndo, ña nda'vi
ini ra, saa ra ka'ndia tu ra
ndo'o va, nda'a itun nuu
ndakundikun ndiaa ndo.
23 Ndi su tu na nduvita
va ini na judío ña ndakun-
diaa ini na Ndioxi, saa ra
ndakundikun ndiaa tuku va
na nuu xindikun na; saa chi
Ndioxi kuvi ra iyoo ndiee ña
ndachindikun ndiaa tuku va
ra na.
24 Saa chi tu ndo'o, na
küu judío, ra nda'a itun
olivo, tun iku, va ke xikuu
ndo, ra va'a ni u'vi ni va
ña yo'o, ndi su Ndioxi, ra
ndachindikun ndiaa va ra
ndo'o, nda'a itun olivo, tun
tata. ¿Ra a ndachindïkun
ndiaa tu ra mii na judío,
nda'a itun olivo, tun tata,
nuu xa xindikun ndiaa na?
Na kundaa ini ndo, chi
ndachindikun ndiaa tuku va
ra na, saa chi ü'vi ka vi
ña kan, saa chi xa ikan ke
xindikun ndiaa va na.

Takundi'i yuvi na ndiaa ini Ndioxi ra kaku va na

25 Ñani yo, ku'va yo, vichin
kuni yu ña na kundaa ini
yo xa'a chiñu Ndioxi ña iyoo
se'e ña kuni ra sa ra, ña
va'a na tüvi ndo ña ndichi ni
ndo; ra na kundaa ini ndo,
chi sava va na ñuu Israel
kuvi na ndundaku ini, ndi su
takua kii ña kumani ka kaku
ndia'vi yuvi na küu judío va
ke koo na ñuu Israel saa.
26 Ra ta xa na sakaku
Ndioxi na ndia'vi na küu
judío kan, saa ra sakaku tu
ra takundi'i na ñuu Israel va,
ta ku'va kachi tu'un Ndioxi
ña tiaa na xina'a, ña kachi
su'va:
Tiaa ra saña ndika na yuuvi
yo'o, ra chi ñuu Sión
va ke kee ra,
ra saka'nu va ini ra xa'a
kuachi yuvi na kuu
ndise'e ra Jacob,
⍰kachi ña.
27 Ra ⍰ka'an ka tu ña kachi
ña su'va va:
Ña ⍰kindoo yu xi'in na
vichin kuvi ña,
ndakatia yu kuachi va na,
⍰kachi ña.
28 Ra xa'a ña ⍰kundasi na
ñuu Israel tu'un va'a xa'a
Jesucristo va kuvi ña iyoo na
kuachi xi'in Ndioxi vichin;

ra mii va Ndioxi kuvi ra
xa saa xi'in na, ña va'a
ndakuña ra ye'e nuu ndo'o
na küu judío. Ndi su ku'vi va
tu ini Ndioxi xini ra na ñuu
Israel, saa chi mii va ra kuvi
ra ndikaxin ndia xii xikua na
ña kundikun ndia ra.
29 Saa chi ña'a ña sani'i
Ndioxi yuvi, ra kindiäa ra ña
nda'a na, ra yuvi na kana
ra, ra xa na kana ra kuvi va
na, saa chi Ndioxi ra kuëe
nandiko ini ra xa'a ña kin-
doo ra xi'in yuvi.
30 Ra ndo'o, ra yuvi na
ndikandïxa Ndioxi va xikuu
ndo ta yachi, ndi su ña
ndundaku ini na judío
vichin ña xïin na kandixa
na Ndioxi, ra ndo'o va kuvi
ndo ndakunda'vi ini Ndioxi
xini ra.
31 Ra va'a ni ndundaku va
ini na judío, ndi su vaxi kii
ra ndakunda'vi va ini Ndioxi
kuni ra na, ta ku'va xa ra
ña kunda'vi ini ra xini ra
ndo'o.
32 Ra mii va Ndioxi kuvi
ra ndasa ndaku ini na judío,
xi'in na küu judío ña na
kandïxa na ra, saa chi saa
kuvi ña va'a kunda'vi ini ra
kuni ra takundi'i va na.
33 ¡Ra ndakanda ini yo
xi'in ña yo'o sa chi tiaa ni
kua'a ña kuika ña kuu ña
ndichi, xi'in ña xini tuni iyoo
nuu Tata yo Ndioxi! ¡Ra küvi
tandiaa yo ña kundaa ini yo
xa'a chiñu ña kuni ra, xi'in
xa'a ichi ra!
34 Saa chi "¿yoo kuvi na
kundaa ini xa'a ña xani ini
Ndioxi? A ¿yoo kuvi tu na
kuchuun taxi ña xini tuni
nda'a ra?
35 ¿Ra yoo kuvi tu na xi'na
ka taxi ña'a nda'a Ndioxi, ña
kan ke va'a sandiko ra ña
nda'a na?"
36 Saa chi takundi'i ña'a,
ra mii va Ndioxi kuvi ra
taxi ña, ra mii ra kuvi
tu ra xava'a va ña, ra
xa'a mii ra ke kuva'a va
ña. ¡Ra ra ka'nu ni kuvi
Tata yo Ndioxi ndia ndikaa
ndiku'un! Amén.

12

Su'va ke xiniñu'u kutiaku yuvi na ndikun Jesucristo

1 Ra xa'a ña kunda'vi
ini Ndioxi xini ra yoo kuvi
ña xakunda'vi yu nuu ndo
vichin, ñani yo, ku'va yo, ña
na soko tiaku ndo mii ndo
nuu ra, ra ta iyoo ña'a ña yii
ña kusii ni ini Ndioxi xi'in,
na kuu ndo. Saa chi ña yo'o
kuvi chiñu ña xiniñu'u sa yo,
ña ndasaka'nu va yo ra.
2 Ra na kutiäku ka ndo,
ta ku'va kuni mii ña yuuvi
yo'o, chi ña xiniñu'u sa ndo
ke na ndataxi ndo mii ndo
nda'a Ndioxi va, ra ndasama
ra ña xini tuni ndo, ra saa ke
va'a kundaa ini ndo, ndia ña
kuvi ña kuni ra sa ndo, ra ña
kan kuvi chiñu va'a, chiñu
ndaku va.
3 Ra na kundaa ini ndo, chi
xa'a ña va'a xa Ndioxi xi'in
yu ña xachiñu yu nuu va
ra ke, kuu mii yu ndiayu ña
ka'an yu xi'in ndo vichin,
ra ndia nii ndo na ndakäni
ini ña va'a ni ndo nuu inka
yuvi. Chi ña xiniñu'u sa ta
iin iin ndo ke vivii va na ki'in
xini ndo, ra ta ku'va iyoo
mii ña taxi Ndioxi nda'a ndo
xa'a ña ndiaa ini ndo ra ke
na sa va ndo.
4 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi mii yo ra va'a ni kua'a ni

va nuu kuvi iki kuñu yo, ra
xa siin xa siin tu chiñu xa va
ña, ndi su iin va kuvi yo.
5 Ra mii saa ke iyoo tu yo
na ve'e ñu'u va, saa chi va'a
ni kua'a ni va kuvi yo, ra xa
siin xa siin tu chiñu xa va
yo, ndi su vichin ra iin va
nduu yo xi'in Cristo xa'a ña
ndikun yo ra.

6 Ndioxi ra xa'a ña nda'vi
ni ini va ra kuvi ña taxi ra
ña xini tuni nda'a yo, ra xa
siin xa siin va iyoo ña ndini'i
ta'vi yo sa yo nuu ra. Ña kan
ke tu sava yo, ndini'i ta'vi ña
ka'an ndoso yo tu'un ña taxi
ra nuu yuvi, saa ra na ka'an
ndoso yo ta ku'va iyoo mii
ña taxi ra nda'a va yo xa'a
ña ndiaa ini yo ra.
7 Ra tu sava tu yo ndini'i
ta'vi ña chindiee ta'an yo
xi'in inka yuvi, saa ra na
chindiee ta'an yo xi'in na
xi'in ndinuni nima va yo. Ra
tu sava tu yo ndini'i ta'vi
ña saña'a yo yuvi, saa ra na
saña'a yo na xi'in ndinuni
nima va yo.
8 Ra tu sava tu yo ndini'i
ta'vi ña ka'an yo tu'un ndiee
ini xi'in inka yuvi, saa ra na
sa yo ña xi'in ndinuni nima
va yo. Ra tu sava tu yo
ndini'i ta'vi ña sani'i yo ña'a
inka yuvi, saa ra na sani'i yo
ña na xi'in ndinuni nima va
yo. Ra tu sava tu yo ndini'i
ta'vi ña kunuu yo nuu yuvi,
saa ra xi'in ndinuni nima va
yo na kunuu yo nuu na; ra
tu sava tu yo ndini'i ta'vi
ña chindiee ta'an yo xi'in na
nda'vi, saa ra na chindiee
ta'an yo xi'in na xi'in ña sii
ini va yo.

Yuvi na ndikun Jesucristo
ra na ku'vi ini ta'an ni na

9 Ra ña ku'vi ini ndo xini
ta'an ndo, ra na küu ña
tu'un chi'ña, chi xi'in ndin-
uni nima va ndo, na ku'vi
ini ta'an ndo. Ra na kundasi
va ndo chiñu ki'vi, ra na
kundikun ndo ña va'a va.
10 Ra na ku'vi ini ndo kuni
ta'an ndo, ta ku'va ku'vi ini
ndo xini ndo ñani mii ndo na
kaku xi'in ndo. Ra na sato'o
ta'an ni ndo xi'in ña sii ini
iin takundi'i kii va.
11 Ra na sa nduxa ndo ña
sa ndo ña va'a, ra na küu
ndo na xuxan, chi vivii va
na sachiñu ndo nuu Tata yo
Jesús, xi'in takundi'i ndiee
ndo.
12 Ra na kusii ini ndo ña
ndiatu ndo, saa chi xa kun-
daa kaxi va ini yo ña taxi
Ndioxi ña va'a nda'a yo; ra
na sa ndiee ni ini ndo, ta
vaxi tundo'o nuu ndo. Ra
xikutüvi ndo ña ka'an ndo
xi'in Ndioxi.
13 Ra na koo nduvi ndo,
ña chindiee ta'an ndo xi'in
na ndikun Jesús na xamani
ña'a nuu; ra saa tu na sa
ndo ña ndaki'in mani ndo na
ndikun Jesús na kee inka
ñuu va.
14 Ra na ka'an ndo xi'in
Ndioxi xa'a yuvi na xa
ndiva'a xi'in ndo. Ra ña va'a
va na nduku ndo nuu ra xa'a
na, ra na satävi chi'ña ndo
na.
15 Ra na kusii ini ndo xi'in
yuvi na kusii ini, ra na kuaku
tu ndo xi'in yuvi na xáku va.
16 Ra vivii va na kuta'an
ndo xi'in takundi'i yuvi. Ra
na kutiäa ni ini ndo nuu na,
chi ña xiniñu'u sa ndo ke na
saninu va ndo xi'in mii ndo,

ra iin va na kuu ndo xi'in na
ndạ'ví. Ra nii na ndakäni tu
ini ndo ña ndichi ni va ndo.

17 Ra xä ndo ña vä'a xi'in
yuvi na xa ña vä'a xi'in ndo.
Chi na sa nduxa ndo, □sa
ndo ña va'a kuni takundi'i
va yuvi.
18 Ra na sa nduxa tu ndo
ña kuta'an mani ndo xi'in
takundi'i va yuvi, ndi su
ndia nuu kuvi kuta'an ndo
xi'in va na ke na kuta'an ndo
xi'in na.
19 Ñani mii yu na □ku'vi
ini yu xini yu, na sä ndo
chiñu ki'vi xi'in yuvi na □xa
chiñu ki'vi xi'in ndo, chi
ña xiniñu'u sa ndo ke na
ndataxi ndo chiñu ki'vi ña
xa na xi'in ndo nda'a Ndioxi
va, ra ra kan va kuvi ra kuu
mii ndiayu ña sando'o ra
na xa'a kuachi na; ta ku'va
kachi mii tu'un Ndioxi ña
tiaa na xina'a, ña kachi su'va
va: "Yu'u va kuvi ra kuu mii
ndiayu ña sando'o yu yuvi
xa'a chiñu ki'vi ña □xa na,
ra ta iyoo mii chiñu ña xa
na ke ndacha'vi yu na xa'a
va", kachi Tata yo Ndioxi
ndika'an ra.
20 Chi ña yo'o va kuvi ña
xiniñu'u sa yo xi'in na kachi
ra: "Tu ka'un ini yuvi na
saa ini xini ndo'o, saa ra na
taxi va ndo ña kuxi na, ra
tu ichi tu ini na tiakuii ra
na taxi tu ndo tiakuii ko'o va
na; ra ña sa ndo saa xi'in na,
ra kuka'an nuu mii va na",
kachi ra.
21 Ra na täxi ndo ña sa tiaa
ña vä'a nuu ndo, chi ña sa
ndo ke na sa ndo ña va'a va,
ra xi'in ña kan ke kuchuun
ndo sa tiaa ndo nuu ña vä'a
va.

13

1 Ra takundi'i yuvi ra
xiniñu'u va kandixa na, na
chiñu. Saa chi köo vi na
chiñu tu süvi Ndioxi kuvi ra
ka'an ña koo na. Ra na chiñu
na iyoo, ra mii va Ndioxi
kuvi ra taxi ndiayu ña kuu
na na chiñu.
2 Ra xa'a ña kan ke, yuvi
na xïin kandixa na chiñu, ra
kuachi va ke ki'vi na xi'in
chiñu ña xa'ndia Ndioxi. Ra
yuvi na □xa saa, ra xa'a ña
kan ke xikoo kuachi va na,
ra sando'o Ndioxi na xa'a va
ña.
3 Saa chi na chiñu, ra kuëe
iyoo na ña sayu'vi na yuvi
na □xa chiñu va'a, chi yuvi
na □xa chiñu ki'vi va kuvi na
sayu'vi na. Ra tu kuni kun
ña na sayü'vi na chiñu yo'o,
saa ra vivii na sa va kun, ra
saa ke ka'an na xi'in kun ña
va'a ni □xa kun.
4 Saa chi na chiñu, ra nuu
Ndioxi va ke xachiñu na, ra
xi'in va yo ke chindiee ta'an
na ña iyoo na. Ndi su tu
na sa kun chiñu ki'vi, saa ra
xiniñu'u yu'vi va kun, chi ña
ndixa ke sando'o va na yo'o
xa'a kuachi kun, saa chi nuu
mii va Ndioxi ke xachiñu na,
ra sandaku na kuachi xi'in
kun ta ku'va iyoo mii chiñu
ki'vi ña □xa va kun.
5 Xa'a ña kan ke xiniñu'u
na kandixa va ndo na chiñu,
ra süvi takua xa'a ña na
sandö'o na ndo'o kuvi ña na
kandixa ndo na, chi xiniñu'u
kandixa tu ndo na, ña va'a
na koo yaa ña xinituni va
ndo.
6 Ra xa'a ña yo'o ke □cha'vi
tu ndo nuu na chiñu va, saa
chi na chiñu ra nuu Ndioxi
va ke xachiñu na, ña kan ke

va'a kuu mii na ndiayu ña
xa na chiñu yo'o.

7 Ña kan ke na cha'vi ndo
takundi'i va yuvi na xiniñu'u
cha'vi ndo. Tu iyoo ña'a
ña xiniñu'u cha'vi ndo xa'a
nuu na chiñu, ra na cha'vi
ndo nuu va na; ra yuvi na
xiniñu'u sato'o ndo, ra na
sato'o va ndo na; ra yuvi na
xiniñu'u ndakuni mani ndo,
ra na ndakuni mani va ndo
na.

8 Ra ndia nii yuvi na
kundïka ndo nuu, ndi su
ndika va tu ndo xa'a ña
xiniñu'u ku'vi ini ndo kuni
ta'an ndo; saa chi yuvi na
ku'vi ini xini ta'an, ra ndiayu
Ndioxi va ke saxinu na.

9 Saa chi saa kachi tu mii
ndiayu Ndioxi va: "Na kï'vi
kun xi'in yasi'i inka tiaa, na
kä'ni kun, na sakuï'na kun,
na ndatü'un chi'ña kun xa'a
inka yuvi, na küni sii kun
ña'a inka yuvi"; ra takundi'i
ña yo'o, xi'in sava ka ndiayu
Ndioxi, ra iin ka'an va ña
xi'in ndiayu Ndioxi ña kachi
su'va: "Na ku'vi ini kun kuni
kun yuvi ta'an kun, ta ku'va
ku'vi ini kun xini kun mii
kun", kachi ña.

10 Ra yuvi na ku'vi ini xini
ta'an, ra kuëe xa na chiñu
ki'vi xi'in ta'an na; chi ña
ku'vi ini yuvi xini ta'an na,
ra ndiayu Ndioxi va ke sax-
inu na.

11 Ra numi ni va na sa ndo
ña ka'an yu xi'in ndo xa'a
yo'o, saa chi xa'a kua'a ni
va tiempo ndiya'a, ra xa kii
ndi'i va ke ndee yo vichin.
Ra xa kii ña ndoto va yo
kuvi ña, saa chi vichin, ra
xa kuyachin ni ka va kii ña
kaku yo sa Ndioxi, nuu kii ta
sakan kandixa yo tu'un ra.

12 Saa chi xa ñuú ni va
kuvi ña, ra xa ndinumi ni va
tu̱vì, ra xa'a ña kan ke na sä
ka yo chiñu ki'vi ña kuni ña
ñaa, chi ña xiniñu'u sa yo
ke na ndakundixi yo ña'a ña
taxi Ndioxi kusa'vi sata yo
nuu takundi'i ña vä'a va, ra
saa ke va'a koo yo, ta ku'va
iyoo soldado ndia xika nuu
tuun ñu'ù.

13 Ra ta iyoo yuvi na xika
ka'ñu va na koo yo, ra to'o,
to'o va na kaka yo. Na kü'un
yo nuu tava na viko nuu xixi
ni na, ra xi'i ni na, nuu xa
na chiñu yakua, ña xa yakua
na mii na xi'in inka yuvi;
na kï'vi yo kuachi xi'in yuvi,
ra nii na ndukuïni tu ini yo
kuni yo inka yuvi va.

14 Chi ña xiniñu'u sa yo
ke, na ndakundixi yo ndiee
Tata yo Jesucristo va, ra na
ndakäni ka ini yo, ña sa yo
chiñu ki'vi ña kuni iki kuñu
yo sa ña.

14

*Na ndasaka'nu yo Ndioxi
xi'in takundi'i chiñu ña xa yo*

1 Tu sava na ñani yo, ra
täan sakua'a va'a na xa'a
tu'un Ndioxi, ra na ndaki'in
mani va ndo na, ndi su na
ndatü'un kuachi ndo xi'in na
xa'a ña kundäa ini na xi'in.

2 Ra na ka'an yu iin ña
xi'in ndo, ra kundaa ini ndo,
saa chi sava na ñani yo, ra
kuvi va kaxi na takundi'i
ña'a tuvi na, ra iyoo tu sava
na, ra vita va ini na, saa
chi täan sakua'a va'a na xa'a
tu'un Ndioxi. Ra na kan, ra

takua ña'a kui'i ña kana nuu
ñu'u va ke iyoo ndiayu kaxi
na tuvi na.
3 Ra na ñani yo, na xaxi
takundi'i nuu ña'a, ra na
kundäsi na, na ñani yo,
na kuëe xaxi takundi'i nuu
ña'a; ra na ñani yo na kuëe
xaxi takundi'i nuu ña'a, ra
na kä'an ki'vi na xa'a na
ñani yo na xaxi takundi'i
nuu ña'a, saa chi ndaki'in
mani Ndioxi uvi saa va na.
4 Ra xa'a ña kan ke köo
ndiayu nda'a ndia nii yuvi
ña ka'an ki'vi na xa'a yuvi
na xachiñu nuu inka tiaa.
Saa chi takua mii ra kuu
xito'o va na kuvi ra kuu mii
ndiayu ña ka'an ra xa'a na,
tu va'a xachiñu na, a vä'a
xachiñu va na. Ra kindoo
va'a na nuu xito'o na, saa chi
mii va Tata yo Jesús ra kuu
xito'o na kuvi ra taxi ndiee
na ña xachiñu na nuu ra.
5 Ra inka tuku ña na ka'an
yu xi'in ndo, ra kundaa ini
ndo: Sava na ñani yo, ra
iin kii va ke va'a ni tuvi na,
ra sava tu na tuvi ña va'a
takundi'i va kii. Ndi su ña
xiniñu'u sa na ke na ki'in
xini na ra na sa na chiñu ña
kuni Ndioxi va, ra na kusii
ini xi'in va ña.
6 Saa chi na ñani yo na xa
to'o iin kii, ra ña xa na saa,
ra Tata yo Jesús va kuvi ra
xa to'o na; ra na ñani yo na
kuëe xa to'o tu iin kii kan, ra
Tata yo Jesús kuvi tu ra xa
to'o na kan va. Ra saa tu na
xaxi takundi'i nuu ña'a va,
saa chi nda'a Tata yo Ndioxi
ke taxi tu na kan va tixa'vi
xa'a ña; ra saa tu na xäxi va
ña, chi Tata yo Jesús kuvi tu
ra xa to'o na kan va, ra taxi
tu na tixa'vi nda'a Ndioxi va.
7 Saa chi ña tiaku yo, ra
tiäku ka yo ña sa yo ña kuni
mii yo, ra saa tu ta xa na kuvi
va yo.
8 Chi ña tiaku yo, ra tiaku
yo ña ndasaka'nu yo Jesu-
cristo va, ra ta xa na kuvi tu
yo, ra ndasaka'nu tu yo ra
saa va. Ra xa'a ña kan ke ña
tiaku yo, xi'in ña kuvi yo, ra
xa saa nda'a Tata yo Jesús ke
iyoo va yo.
9 Ra na kundaa ini ndo, chi
ña ndixi'i Cristo, ra ndatiaku
ra, ra ña ka'ndia ra chiñu
nuu na ndii, xi'in na tiaku va
kuvi ña.
10 Ña kan ke na kä'an
ki'vi ndo xa'a na ñani yo
na ndikun Cristo, ra nii na
kundäsi ta'an tu ndo xi'in va
na, saa chi iin kii, ra xaa
takundi'i va yo nuu Tata yo
Jesús ña sayukun ra kuachi
xi'in yo.
11 Ra saa ke kachi tu
mii tu'un Ndioxi ña tiaa na
xina'a, ña kachi su'va va:
Yu'u, ra tiaku va yu, kachi
Tata yo Ndioxi, ra
nuu yu'u ke ndakusiti
takundi'i va yuvi.
Ra takundi'i yuvi ndakuni
yu'u ra ka'an na ña
kuu yu Ndioxi, kachi
ra,
kachi tu'un ra.
12 Ra na kundaa ini ndo mii
ña ndaa, chi ta iin, ta iin yo,
ra xiniñu'u ndakani va yo
xa'a chiñu ña xa yo vichin,
nuu Ndioxi kii ña sayukun
ra kuachi xi'in yo.
13 Ra xa'a ña kan ke na
kä'an ki'vi ka yo xa'a na
ñani yo na ndikun Jesús, chi
ña xiniñu'u sa yo ke na sa
nduxa yo, ra na täxi yo koyo

va na, ra ndia nii chiñu ña
kuvi sandiko ini na ke na sä
vi yo.
14 Yu'u, ra Tata yo Jesús
va ndikun yu, ra ña kan ke
takundi'i ña'a ña xaxi yo, ra
kundaa ini yu chi ña va'a
kuvi takundi'i va ña nuu ra;
ndi su tu sava tu na xani ini
ña vä'a va sava ña, saa ra na
käxi va na ña.
15 Saa chi tu xa'a ña'a
ña xixi va kun ke sandiko
kun ini na ñani kun na
ndikun Cristo, saa ra na küxi
ka va kun ña, chi tu na
ndakundiee kun kuxi kun
ña, saa ra ta iyoo na kü'vi
ini kun xini va kun iyoo na.
Ra na sa kun ña mani, ra
na sandoñü'u kun yuvi na
ndixi'i Cristo xa'a, xa'a ña'a
ña xixi kun.
16 Ra va'a ni kundaa
ini ndo ña va'a kaxi ndo
takundi'i va ña'a, ndi su na
sä nduxa ndo ña kaxi ndo
ña, ra saa ke na kañä'a na,
xa'a ña taxi Cristo ndiayu ña
kaxi ndo ña.
17 Saa chi nuu yoo, na
ndikun ichi Ndioxi, ra köo
kuachi xa'a vi ña'a ña xixi
yo, a ndutia ra xi'i yo. Chi
ña xiniñu'u sa yo kuvi ña,
na sa yo ña va'a va, xi'in ña
vivii na koo va yo, xi'in ña na
koo sii ini va yo, saa chi ña
yo'o va kuvi ña taxi Tachi Yii
nda'a yo.
18 Ra yuvi na xachiñu nuu
Cristo na xa ta'an ña yo'o, ra
□kusii va ini Ndioxi xi'in na,
ra □xa to'o tu yuvi va na.
19 Xa'a ña kan ke na
ndakundiee ka yo, ña sa yo
chiñu ña chindiee ta'an xi'in
yo ña vivii koo va yo, saa chi
saa ke kuvi chindiee ta'an yo
xi'in na ñani yo, ña va'a na
sakua'nu ta'an yo xi'in tu'un
Ndioxi va.
20 Ra na sandï'i ndo xa'a
chiñu Ndioxi, xa'a ña'a ña
xixi ndo. Chi va'a ni
ña ndixa ke ña va'a kuvi
takundi'i va ña'a ña xixi yo;
ndi su na küxi yo ña tu ña
kan kuvi ña sandiko ini inka
yuvi, ña na kundïkun ka na
Ndioxi.
21 Ra ña va'a va ke, na käxi
yo kuñu, ra nii na kö'o tu
yo vino va, ra nii na käxi
tu yo ndia ndia ka ña'a ña
sakaki'i, a sandakava, a xa
vita ini na ñani yo na ndikun
Cristo va.
22 Saa chi kuvi ndakani ini
ndo, ña va'a ni va xa ndo,
ndi su iin ndo'o, ra iin Ndioxi
va kuvi ra kundaa ini xa'a
ña xa ndo, ra xa'a ña kan na
sä ndo ña, ña sandiko ndo
ini inka na. Saa chi ¡va'a ni
kee yuvi na □xa iin chiñu, ña
va'a ni iyoo tuvi mii na, tu
kuëe sandi'i ña ini na ña kuu
ña kuachi!
23 Ndi su tu sava na ra
kuëe kundaa kaxi va'a ini na
a kuvi kaxi na iin ña'a, ra a
küvi va tu kaxi na ña, ndi su
xaxi va tu na ña, saa ra vä'a
vi xa na, saa chi kuëe xa na
ta ku'va iyoo ña ndakani ini
na. Ra xa kundaa va ini ndo,
chi vä'a vi saa, saa chi tu vä'a
ña □xa yo tuvi yo, ra □xa va
tu yo ña, saa ra kuachi va
kuvi ña nuu Ndioxi.

15

1 Xa'a ña kan ke, yoo, na xa
xixa ini xi'in tu'un Ndioxi, ra
na ndaki'in mani va yo, na
ñani yo na vita ini, na täan
kundaa va'a ini xi'in tu'un

Ndioxi, ra na kundï'i ini yo
takua xa'a mii yo.
2 Chi ña xiniñu'u sa yo
ke chindiee ta'an yo xi'in
takundi'i va na, ña va'a na
sa na chiñu va'a, ra saa ke
va'a kuxixa ini na xi'in tu'un
Ndioxi va.
3 Saa chi ndia nani mii
Cristo, ra kuëe ndixindi'i ini
ra takua xa'a mii ra; chi
ra ndo'o va kuvi ra, xa ta
ku'va kachi mii tu'un Ndioxi
ña tiaa na xina'a, ña kachi
su'va va: "Ña kaña'a yuvi
xi'in kun, Tata Ndioxi, ra
xi'in yu'u va ke kaña'a na",
kachi ña.
4 Ra takundi'i tu'un Ndioxi
ña tiaa na xina'a, ra ña tiaa
na sakua'a yoo va kuvi ña.
Saa chi tu'un Ndioxi kuvi
ña chindiee ta'an xi'in yo
ña taxi ña ndiee yo ña xa
ndiee ini yo, ra taxi tu ña
tu'un ndiee ini nda'a va yo,
ña va'a ndiatu ini yo ni'i yo
ña'a ña kindoo Ndioxi xa'a
xi'in yo.
5 Ra Tata yo Ndioxi, ra
taxi ndiee yo, xi'in tu'un
ndiee ini nda'a va yo, kuvi ra
na chindiee ta'an xi'in ndo,
ña va'a iin yu'u na kuu ndo
xi'in ta'an ndo, ta ku'va xa
mii Cristo Jesús,
6 Ra saa ke, iin va na
kuu nima ndo, ra iin tu'un,
tu na kuu takundi'i va ndo
ña ndasaka'nu ndo Tata yo
Ndioxi, ra kuu Iva Tata yo
Jesucristo.

Xiniñu'u kuni so'o tu yuvi na küu judío va tu'un va'a xa'a Jesucristo

7 Ra na ndaki'in mani
ta'an va ndo, ta ku'va xa mii
Cristo ña ndaki'in mani ra
yoo, chi xa'a ña sa ndo ña
yo'o ke nduka'nu ni ka va
Ndioxi.
8 Ra na kundaa ini ndo
ñani yo, chi ña kixi Cristo,
ra ra kixi xachiñu va kuvi ra
nuu na judío, ña saxinu ra
nuu ña kindoo Ndioxi xi'in
na xii xikua yo xina'a, ra saa
ke xa ra ña va'a ndaña'a ra
ña saxinu va Ndioxi nuu ña
kindoo ra.
9 Ra kixi tu ra, ña va'a
na ndasaka'nu yuvi na küu
judío va Tata yo Ndioxi, xa'a
ña kunda'vi ini ra xini ra
na, ta ku'va kachi mii tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a, ña
kachi su'va va:

Tata Ndioxi, ndia tiañu
yuvi na xïni yo'o va
ndasaka'nu yu yo'o,
ra kata tu yu yaa yii nuu va
kun, kuni na,
kachi ña.

10 Ra ka'an ka tu tu'un
Ndioxi, kachi ña su'va va:

Na kusii ni ini takundi'i
ndo'o na ndee nuu ña
yuuvi, xi'in na kuu
ñuu Ndioxi,
kachi ña.

11 Ra ka'an ka tu tu'un
Ndioxi kachi ña su'va va:

Takundi'i ndo'o, yuvi na
xïni Ndioxi, ra na
ndasaka'nu ndo ra,
ra takundi'i tu ndo, na ka'an
xa'a ña ka'nu kuu mii
va ra,
kachi ña.

12 Ra ndika'an tu ra Isaías va
xa'a ña yo'o, kachi ra su'va:

Tixi na kuu ndise'e ra Isaí,
ke kanata iin ra ka'ndia
chiñu nuu takundi'i
va na yuuvi;
ra ra kan kuvi ra ndakun-
diaa ini takundi'i va
na,

kachi ra.
13 Ra Tata yo Ndioxi, ra
ndiaa ini yo, na taxi ña sii,
xi'in ña va'a nda'a ndo, xa'a
ña kandixa ndo ra; ra mii
ndiee Tachi Yii kuvi ña na
sandakutu ndo'o, ña va'a na
kundiaa ni ka ini ndo ra.
14 Ñani yo, ku'va yo, xa
kundaa kaxi va ini yu, ña
tiáyú ni ini ndo, ra xa xíni̱ ni
va tu ndo, ra xini tu ndo ña
kondiaa yu'u ta'an va ndo.
15 Ndi su ̃xa ndaku va ini
yu, ña ̃tiaa yu tutu yo'o ña
kuxaa ña nuu ndo, ña va'a
na näa ini ndo xa'a ña ka'an
yu xi'in ndo. Ra ña ̃xa yu
su'va, ra Ndioxi va kuvi ra
ndikaxin yu'u xa'a ña tiáyú
ni ini ra,
16 ña xachiñu yu nuu Jesu-
cristo, ra chindiee ta'an yu
xi'in yuvi na küu judío. Ra
chiñu ña ̃xa yu ke ka'an
ndoso yu tu'un va'a xa'a Je-
sucristo nuu va na, ra xi'in
ña yo'o ke kuvi kuyachin na
nuu Ndioxi, ra koo na ta
ku'va iyoo ña'a ña soko na
nuu Ndioxi, saa chi xa mii
Tachi Yii va kuvi ña ndasa yii
na.
17 Ra xa'a ña ndikun yu
Cristo Jesús, ra kusii ni va ini
yu ña ̃xachiñu yu nuu Tata
yo Ndioxi.
18 Ra kutiäa ini yu ña
ndatu'un yu xa'a chiñu ña
xa mii yu, chi xa'a chiñu
ña xiniñu'u Cristo yu'u xa
va yu kuvi ña ndatu'un yu
xi'in ndo xa'a, saa chi ra kan
va kuvi ra taxi ndiee nda'a
yu ña va'a ndatu'un yu xi'in
yuvi na küu judío, ña va'a
kandixa na Tata yo Ndioxi.
Ra xa'a ña ndatu'un yu xi'in
na, xi'in xa'a ña xini na xa
yu,
19 ña ndichi, xi'in ña
xitu'un, va ke kandixa na.
Ra na tixa'vi Tachi Yii, saa
chi ña kan va kuvi ña
xiniñu'u yu'u ña va'a xa yu
saa, ra su'va va ke kuu ña
va'a saxinu yu nuu tu'un
va'a xa'a Cristo ña sakaku
yuvi. Ra ñuu Jerusalén ke
xa'a yu ndika'an ndoso yu
xi'in takundi'i ka ñuu ña
ñu'u yachin xi'in ña, ra iin
saa ndia chi Ilírico va.
20 Ra su'va ke xa yu ña xa
nduxa yu ña ndika'an ndoso
yu tu'un va'a xa'a Cristo,
ndi su ndixä'an yu ka'an
ndoso yu nuu xa ndixa'an
inka na ndika'an ndoso na,
chi ña xa yu ke ndixa'an yu
ndika'an ndoso yu nuu täan
kundaa va'a ini va na, saa
chi ndiküni yu ndachindu'u
yu chiñu yu sata chiñu inka
yuvi.
21 Saa chi chiñu ña ka'an
mii tu'un Ndioxi xa'a va ke
xa yu, saa chi saa ke kachi
mii tu'un Ndioxi ña tiaa na
xina'a ña kachi su'va va:
Yuvi na täan kuni va'a so'o
tu'un xa'a ra,
ra kuni va na ra, ra kundaa
tu ini na xa'a va ra,
̃kachi ña.

Ndakani ini ra Pablo ña ku'un ra kuto'ni ra na ndikun Jesús ndee ñuu Roma

22 Ra xa'a ña xika yu ka'an
ndoso yu tu'un va'a xa'a
Cristo ñuu nuu täan kun-
daa va'a ini yuvi kuvi ña,
täan xaa yu kuto'ni yu ndo'o.
Ra va'a ni kua'a ni va tu
ichi kuni yu xaa yu ndi su
ndiküvi xaa yu.

23 Ndi su vichin, ra xa kita
xiyo va yu ñuu ña ndo'ni
yo'o, ra xa kua'a ni tu kuiya
ke ndakani ini yu ña xaa yu
kuto'ni yu ndo'o va,
24 ra vichin, ra ta xa na
ku'un yu chi España ke ya'a
yu kuto'ni yu ndo'o, ra ndiaa
tu ini yu ndo'o ña chindiee
ta'an ndo xi'in yu ña va'a
ya'a yu ku'un va yu.
25 Ndi su vichin, ra xi'na
ka va chi ñuu Jerusalén ke
ku'un yu, ña va'a ndataxi yu
ña'a ña xiniñu'u ndataxi yu
nda'a na ñani yo na ndee
kan.
26 Saa chi na ñani yo na
ndee chi Macedonia, xi'in na
ndee chi Acaya kuvi na kaku
ña nima, ra ndakaya na lo'o
xu'un, ña chindiee ta'an na
xi'in na ñani yo na nda'vi
ndo'o ndee ñuu Jerusalén.
27 Ra va'a ni xa'a ña kusii
ini na ke xa na saa va, ndi
su ña xiniñu'u va kuvi ña,
saa chi ta ku'va xa mii na
ñani yo na kuu judío ña
ndata'vi na ña kuika ña kuu
tu'un va'a xa'a Cristo xi'in
na ñani yo na küu judío, ke
xa tu mii na ñani yo na küu
judío ña chindiee ta'an na
lo'o xu'un na, xi'in na ñani
yo na kuu judío vichin va.
28 Ra te xa na ku'un yu
ndataxi xu'un ña ti'vi na
ñani yo yo'o ñuu Jerusalén,
ra saa ke kee yu ku'un yu
chi España, ra saa ya'a tu yu
kuni yu ndo'o va.
29 Ra ta xa na xaa yu nuu
ndee ndo, ra xa kundaa kaxi
va ini yu chi taxi va Cristo ña
va'a nda'a yo kii ña kuiin yu
xi'in ndo.
30 Ñani yo, ku'va yo, xaku
nda'vi yu nuu ndo xi'in kivi
Tata yo Jesucristo, xi'in xa'a
ña ku'vi ini ña taxi Tachi
Yii nda'a yo, ña na chindiee
ta'an ndo xi'in yu ña ka'an
ndo xi'in Ndioxi xa'a yu,
31 ña va'a na sakaku
ra yu'u nuu yuvi na xïin
kandixa ndee ñuu Judea, ra
ka'an tu ndo xi'in ra, ña va'a
na ndaki'in na ñani yo na
ndee ñuu Jerusalén xu'un
yo'o va nda'a yu.
32 Ra saa ke va'a, tu kuni
Ndioxi ra xaa yu kuto'ni yu
ndo'o xi'in ña kusii ini yu,
ra ta xa na kuni yu ndo'o,
ra ndakindiee nima yo xi'in
ta'an yo.
33 Ra Tata yo Ndioxi ra
taxi ña va'a, na koo xi'in
takundi'i ndo. Saa koo.

16

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ita'an xi'in ra

1 Ra kuni tu yu ña na
kundaa ini ndo xa'a ña ku'va
yo Febe va, ñani yo ku'va
yo, saa chi ña yo'o kuvi ña
chindiee ta'an xi'in na ve'e
ñu'u ñuu Cencrea.
2 Ra xa'a ña kan ke na
ndaki'in mani ndo ña xa'a
ña ndikun ña Tata yo Jesús,
saa chi saa ke xiniñu'u sa va
yo xi'in na ndikun Tata yo.
Ra tu ndia ndia ka ña'a xa
mani nuu ña, ra na chindiee
ta'an ndo xi'in va ña, saa
chi mii ña ra kua'a ni na
chindiee ta'an ña xi'in, ra
chindiee ta'an tu ña xi'in
yu'u va.
3 Ra na ka'an ndioxi ndo
xi'in ña Priscila, ra saa tu
xi'in ra Aquila, ìi va ña, saa
chi na xaan kuvi na xita'an

xachiñu xi'in yu nuu Tata yo
Cristo Jesús.
4 Ra salo'o kuvi na, xa'a ña
sakaku na yu'u, ra xa'a ña
kan ke taxi yu tixa'vi nda'a
na. Ra süvi takua yu'u kuvi
ra taxi tixa'vi nda'a na, chi
saa tu takundi'i na ve'e ñu'u
na küu judío va.
5 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in ndia ñani yo, ra
saa tu xi'in na ku'va yo, na
ndakuta'an ve'e va na. Ra
na ka'an ndioxi tu ndo xi'in
ra Epeneto, ra ita'an mani
xi'in va yu, ra kan kuvi ra
nuu va'a kandixa Cristo chi
Acaya.
6 Ra na ka'an ndioxi tu ndo
xi'in ña María, ña tiaa ni
xachiñu xi'in va ndo.
7 Ra na ka'an ndioxi tu ndo
xi'in na judío ta'an va yu,
ra Andrónico, ra saa tu xi'in
ña Junias, yasi'i va ra, na
yo'o kuvi na ndixu'un ve'e
kàà xi'in yu, ra xa to'o ni
tu ndia ñani yo ndia ndikun
Cristo va na, ra xi'na ka
va na ñaa kuvi na kandixa
Jesús nuu yu'u.
8 Ra na ka'an ndioxi tu ndo
xi'in ra Amplias, ra ita'an
mani xi'in yu xa'a ña ndikun
ndi Cristo va.
9 Ra na ka'an ndioxi tu ndo
xi'in ra Urbano, ra xachiñu
xi'in yo nuu Tata yo Jesu-
cristo va, ra saa tu ra Es-
taquis, ra xa to'o ni va yu.
10 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in ra Apeles, ra nd-
inuni ni ndaña'a mii ña
ndikun ra Tata yo Cristo, ra
saa tu na ve'e ra Aristóbulo
va.
11 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in ra Herodión, ñuu
va yu, ra saa tu xi'in na ve'e
ra Narciso, ra xa kandixa
Tata yo Jesucristo va.
12 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in ña Trifena, ra saa
tu xi'in ña Trifosa va, na
xaan kuvi na xachiñu nuu
Tata yo Jesús; ra na ka'an
ndioxi tu ndo xi'in ña ku'va
yo Pérsida va, chi xachiñu
ni tu ña xaan va nuu Tata yo
Jesús.
13 Ra na ka'an ndioxi
tu ndo xi'in ra Rufo, ra
ndikaxin Tata yo Jesús va, ra
saa tu xi'in si'i va ra, ra ta
iyoo tu si'i yu'u va iyoo ña.
14 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in ra Asíncrito va,
xi'in ra Flegonte, xi'in ra
Hermas, xi'in ra Patrobas,
xi'in ra Hermes, ra saa tu
xi'in ndia ñani yo xi'in na
ku'va yo na ndakuta'an xi'in
va ndia.
15 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in ra Filólogo va, ra
saa tu xi'in ña Julia, yasi'i va
ra, saa tu xi'in ra Nereo va,
ra saa tu xi'in ña ku'va va ra,
saa tu xi'in ña Olimpas va,
ra saa tu xi'in takundi'i ndia
ñani yo, xi'in na ku'va yo, na
ndakuta'an xi'in va na.
16 Ra xi'in ndinuni nima
ndo, na ka'an ndioxi ndo
xi'in ta'an ndo. Ra ti'vi tu
takundi'i na ve'e ñu'u na
ndikun Tata yo Jesucristo va
tu'un ndioxi kuxaa nuu ndo.
17 Ra vichin xaku nda'vi
yu nuu ndo ñani yo, ku'va
yo, ña na kundiaa ndo mii
ndo nuu yuvi na ta'vi chiñu,
ra kuni tu na ña sandakava
na ndo'o va, saa chi na xa
saa ra na kanduu va kuvi na
tu'un Ndioxi, ña xa sakua'a
ndo. Ra xa'a ña kan ke na
kutä'an ndo xi'in na,

18 saa chi süvi ndixa nuu
Tata yo Jesucristo kuvi ña
xachiñu na, chi nuu iki kuñu
va na ke xachiñu na, ra iin
xa ka'an na tu'un to'o, xi'in
tu'un nduvi ña sanda'vi na
yuvi na kandixa tu'un ña
ka'an ndia ndia ka yuvi.
19 Ndi su kusii ni va ini
yu xi'in ndo'o, saa chi iin
takundi'i va yuvi kundaa ini
xa'a ndo ña kandixa ndo
Tata yo Jesús, ra xa'a ña kan
ke ⌧kuni yu ndichi ni na koo
ndo ña sa ndo chiñu va'a,
ndi su süvi ña sa ndo chiñu
ki'vi.
20 Ra Tata yo Ndioxi ra taxi
ña va'a, ra kama ni va ku̱'ni̱
xa'a ra Timia'a tixi xa'a ndo,
ra satiaa va ndo nuu ri. Ra
Tata yo Jesucristo na taxi ña
va'a kuta'vi ndo.
21 Ra ti'vi tu ra ñani yo
Timoteo ra sachiñu xi'in yu
nuu Tata yo Jesús va tu'un
ndioxi kuxaa nuu ndo, ra saa
tu ndia judío ta'an va yu, ra
Lucio, xi'in ra Jasón, xi'in ra
Sosípater.
22 Ra ti'vi tu yu'u, ra Ter-
cio, ra tiaa tutu yo'o va tu'un
ndioxi kuxaa ña nuu ndo,
xa'a ña ndikun yo Tata yo
Jesús.
23 Ra ti'vi tu ra ñani yo
Gayo va tu'un ndioxi kuxaa
nuu ndo. Ra yo'o kuvi ra taxi
ve'e kandu'u yu, ra taxi tu ra
ve'e ra ndakuta'an takundi'i
na ve'e ñu'u va. Ra ti'vi tu ra
Erasto va tu'un ndioxi kuxaa
ña nuu ndo, ra yo'o kuvi ra
ndiaa xu'un ñuu yo'o. Ra
ti'vi tu ra ñani yo Cuarto va
tu'un ndioxi kuxaa nuu ndo.
24 Ra Tata yo Jesucristo na
taxi ña va'a kuta'vi takundi'i
ndo. Ra saa ke koo va.

Ndasaka'nu ra Pablo Ndioxi

25 Ra na ndasaka'nu yo
Tata yo Ndioxi, ra kuvi
chindiee ta'an xi'in ndo ña
va'a tuun ni na kundikun
ndo tu'un va'a xa'a Jesu-
cristo, ña ndatu'un yu xa'a
xi'in ndo. Saa chi xi'in
ña yo'o ke ndaña'a Ndioxi
chiñu ra ña ndixiyo se'e ta
kumani ka kukava xa'a ña
yuuvi va,
26 ndi su vichin, ra iin ta
kachi ndia ndika'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi xina'a ke
⌧kuu va, saa chi iin takundi'i
va yuvi na küu judío ⌧xini
so'o tu'un va'a xa'a Jesu-
cristo nuu iinii kuvi saa ña
yuuvi ña va'a na kandixa na
Jesucristo, ra kundiaa ini na
ra.
27 ¡Ra indaa Ndioxi
ra ndichi kuvi ra; na
ndasaka'nu yo, ra sa to'o yo
ra iin takundi'i kii va, xa'a
ña xa Tata yo Jesucristo! Ra
saa ke koo va.

Tutu ña nuu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Corinto

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ndikun Jesús ndee ñuu Corinto

1 Yu'u, ra Pablo, ra kana
Tata yo Ndioxi xa'a ña kuni
mii ra ña kaka yu chiñu nuu
Jesucristo, xi'in ra ñani yo
Sóstenes,
2 kuvi ndi ̱tiáá tutu yo'o
xáá ña nuu ndo'o na ñani
yo, na ndee ñuu Corinto,
na kúu ve'e ñu'u Ndioxi
na nduyii xa̱ Cristo Jesús,
na kana ra kuu ñuu ra ña
yii, xi'in takundi'i ka na
ndee iinii kuvi ña yuuvi na
ndasaka'nu kivi Tata yo Je-
sucristo, ra kuu ra Tata na
kan, ra saa tu yoo va.
3 Ra Tata yo Ndioxi, ra
kuu Iva Tata yo Jesucristo na
taxi ña va'a kuta'vi takundi'i
ndo, ra vivii na koo ndo.

̱Ndataxi ra Pablo tixa'vi nda'a Ndioxi

4 Ra iin takundi'i va kii
̱taxi yu tixa'vi nda'a Ndioxi
xa'a ndo, xa'a ña va'a ña
sani'i ra ndo'o, ña ti'vi ra
Tata yo Jesucristo kixi ra
sakaku ra ndo'o.
5 Saa chi xa'a ña xa nduu
ndo iin xi'in Jesucristo va
ke taxi Ndioxi takundi'i nuu
ña va'a nda'a ndo, ta kuu
takundi'i tu'un ña ka'an ndo,
xi'in takundi'i ña xini ndo.
6 Ra ña yo'o kuvi ña
ndaña'a ndo'o ña xa kaxi
ni va ndixinu ini ndo xi'in
tu'un va'a xa'a Jesucristo ña
ndakani ndi nuu ndo.
7 Ña kan ke vichin, ra ndia
nii tu ña xinituni ña yii ña
̱ta̱xi Ndioxi kuëe kumani
nuu va ndo, ña ndee ndo
ndiatu ndo kii ña nandiko
Tata yo Jesucristo kixi va ra.
8 Ra mii Ndioxi va kuvi ra
chindiee ta'an xi'in ndo ña
ndinuni ni kundikun ndo ra
ndia kii ndi'i, ra saa ke ndia
nii na nï'i taxi kuachi xa'a
ndo nuu Tata yo Jesucristo ta
xa na ndiko ra kixi ra.
9 Saa chi Tata yo Ndioxi ra
saxinu va ra nuu takundi'i
ña kindoo ra, ra mii ra kuvi
tu ra kana ndo'o ña kuta'an
ndo xi'in Tata yo Jesucristo
ra kuu se'e va ra.

Ka'an ra Pablo xi'in na ndikun Jesús ña vä'a ndata'vi ta'an na

10 Ñani yo, xi'in kivi Tata
yo Jesucristo ke ̱xakunda'vi
yu nuu ndo, ña vivii va na
kuta'an ndo, ra na ndatä'vi
ta'an ndo, chi ña xiniñu'u sa
ndo ke inuu va na ndakani
ini ndo, ra iin tu'un tu na
kuu va ndo.
11 Ra ña kachi yu su'va
xi'in ndo, ñani mii yu, ra
na ve'e ra Cloé va kuvi na
ndatu'un xi'in yu xa'a ndo
ña iyoo ndo kuachi xi'in
ta'an ndo.
12 Ra xa'a ña xa siin,
xa siin ka'an va ndo ke
kachi yu saa xi'in ndo, saa
chi sava ndo ka'an, kachi
su'va: “Ndu'u, ra ra Pablo va
ndikun ndi”, kachi ndo. Ra
sava tu ndo ka'an ña ndikun

ndo ra Apolos va; ra sava
tu ndo ka'an ña ndikun ndo
ra Cefas va; ra sava tu ndo
ka'an ña ndikun ndo Cristo
va.
13 Ra na kundaa ini ndo,
chi Cristo ra nindatä'vi vali
ra. Ra nii yu'u, ra Pablo,
ndixïtakaa nda'a cruz xa'a
ndo. Ra nii xi'in kivi yu ke
ndichïchi va tu ndo.
14 Ra na tixa'vi Ndioxi, chi
ndia nii ndo'o ndisaküchi
yu, chi takua ra Crispo, xi'in
ra Gayo va kuvi ndia sakuchi
yu.
15 Ña kan ke küvi ka'an
ndia nii ndo ña chichi ndo
xi'in kivi yu.
16 Oo, ra sakuchi tu yu
na ve'e ra Estéfanas va, ra
ndakü'un ini yu, a sakuchi
ka yu sava na.
17 Ra na kundaa ini ndo,
chi nditï'vi Cristo yu'u ña
sakuchi yu yuvi, chi chiñu
ña taxi ra nda'a yu ke ka'an
ndoso yu tu'un va'a xa'a ra
nuu va na; ra süvi xi'in
tu'un nduvi ña sandaku ini
mii yu ke ndakani yu ña
nuu na, saa chi tu saa na
sa yu, saa ra, süvi vi ndiee
Cristo ra ndixi'i ndika cruz
ke xiniñu'u yu.

Jesucristo kuvi ra ndaña'a ndiee xi'in ña ndichi ña kuu mii Ndioxi

18 Ra ña ka'an yu xa'a ña
ndixi'i Cristo ndika cruz, ra
tu'un sana va ke tuvi yuvi na
ndi'i xa'a; ndi su nuu yoo, na
kaku, ra tu'un yo'o, ra ndiee
Ndioxi va kuvi ña.
19 Ta ku'va káchí tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a, ña
kachi su'va:
Sandi'i va yu xa'a ña xini
tuni na ndichi,
ra sakutia'a tu yu ña kundaa
ini yuvi na kundaa ni
ini va,
kachi ña.
20 Ra na kundaa ini ndo,
chi na ndichi xi'in na xini
ni saña'a, xi'in na ndatu'un
xa'a ña'a ña iyoo nuu ña yu-
uvi yo'o, ra köo ya'vi ndiaa
vi na. Saa chi ña ndichi ña
iyoo nuu ña yuuvi yo'o, ra
ña'a ña köo ya'vi ndiaa va
ndasa Ndioxi ña.
21 Ra xa'a ña ndichi ni va
Ndioxi kuvi ña nditäxi vi ra
kundaa ini na yuuvi yo'o
xa'a ra xi'in ña ndichi ña
kuu mii na; chi ña xa ra ke
sakaku ra yuvi na ndiaa ini
xini ra xi'in tu'un va ra, ra
tu'un yo'o, ra köo ya'vi ndiaa
vi ña tuvi inka yuvi.
22 Ra na judío, ra ña
xitu'un va kuni na kan kuni
na, ra na griego tu, kuni
kuni so'o ña ndichi va; ra saa
ke kandixa na tu'un Ndioxi
kuni na.
23 Ndi su ndu'u, ra xa'a Je-
sucristo ra katakaa na nda'a
cruz va ke ka'an ndoso ndi.
Ra ña yo'o, ra ña kà'àn nuu
va kuvi ña tuvi na judío, ra
ña köo va'a ya'vi ndiaa vi tu
kuvi ña ka'an ndi tuvi yuvi
na küu judío;
24 ra yuvi na kana Ndioxi,
ta kuu na judío, xi'in na
griego, ra ra va'a va kuu
Cristo nuu na kan, saa chi ra
kan kuvi ra kixi ña ndaña'a
ra ndiee, xi'in ña ndichi ña
kuu mii Ndioxi va.
25 Saa chi tu'un Ndioxi
ña köo ya'vi ndiaa tuvi
yuvi, kuvi ña ndichi ka nuu
takundi'i va ña xinituni ña
kuu mii na yuuvi yo'o; ra
tu'un Ndioxi ña köo ndiee

tuvi yuvi ke, kuu mii iin
takundi'i ndiee va.
26 Ra xa xini va ndo, ñani
yo, chi nuu ña yuuvi yo'o, ra
süvi takundi'i ndo kuvi ndo
kuu na ndichi, ra lo'o kuvi tu
ndo kuu na chiñu va, a se'e
na xiniñu'u va tu. Ra va'a ni
saa iyoo va ndo, ndi su kana
va Ndioxi ndo'o.
27 Saa chi yuvi na ki'vi,
tuvi na, yuuvi yo'o kuvi na
ndikaxin Ndioxi, sakuka'an
nuu na ndichi va; ra yuvi
na vita ni tu tuvi na yu-
uvi yo'o, kuvi na ndikaxin
Ndioxi, sakuka'an nuu yuvi
na ndaku ni va.
28 Ra yuvi na köo ya'vi
ndiaa, na kundasi va'a na
yuuvi yo'o xini va na, kuvi
na ndikaxin Ndioxi ña va'a
sandakava ra ini yuvi na
ndichi ni iyoo nuu ña yuuvi
yo'o.
29 Ra su'va va ke xa Ndioxi
ña va'a ndia nii yuvi na
ndäsa chee ni xi'in mii nuu
ra.
30 Ra mii Ndioxi va kuvi
ra ndachuta'an ndo'o xi'in
Tata yo Jesucristo; ra Tata
yo Jesucristo kuvi ra taxi
ña ndichi nda'a va yo, ra
xa'a ña xa ra ke nduu tu yo
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi nuu Ndioxi va, ra
ndasa yii ra yoo, ra sakaku
tu ra yoo va.
31 Ra mii saa ke kachi tu
tu'un Ndioxi va: “Tu sava na
kuni kutiaa ini, ra na kutiaa
ini na xa'a ña ndikun na
Tata yo Jesucristo va.”

2

Ka'an ndoso ra Pablo xa'a Jesucristo ña xitakaa ra nda'a cruz

1 Ñani mii yu, na ku'vi
ini yu xini yu, ta ndixaa
yu ndika'an ndoso yu xa'a
ña ndaa, ña kuu mii Ndioxi
nuu ndo, ra süvi tu'un ña
nduvi a tu'un ña u'vi ni ke
ndixiniñu'u yu ña ndatu'un
yu xi'in ndo,
2 chi ña xa yu ke ndika'an
ndoso yu nuu ndo xa'a in-
daa Jesucristo, ña xitakaa ra
nda'a cruz va.
3 Ra xa ninu tu yu xi'in
mii va yu, ra ndia kisi va
ña yu'u xa'a ña iyu'vi yu,
ña ndiküni yu kanduu yu ña
kuni Ndioxi
4 ta ndika'an ndoso yu
tu'un ra nuu ndo, ra nii
ndixïniñu'u yu tu'un nduvi
ta'an ña xiniñu'u na yuuvi
yo'o ña saxinu yu ini ndo.
Chi mii va ndiee Tachi Yii
Ndioxi kuvi ña ndaña'a mii
nuu ndo, ra saxinu tu ña ini
va ndo.
5 Ra saa ke xa yu ña va'a
na kundiaa ini ndo ndiee
Ndioxi va, ra na kundiäa ini
ndo ña ndichi ña kuu mii na
yuuvi yo'o.

Tachi Yii kuvi ña ndaña'a chiñu ña xa Ndioxi

6 Ra vichin na kundaa ini
ndo, chi ndatu'un va ndi
tu'un ndichi, ndi su xi'in
takua yuvi na xa iyoo xixa
ini xi'in tu'un Ndioxi va ke
ndatu'un ndi; ra ndatü'un
ndi ña ndichi ña xini na
yuuvi yo'o, a ña ndichi ña
xini yuvi na xa'ndia chiñu
nuu ña yuuvi, saa chi na
ndi'i xa'a va kuvi na kan.
7 Chi ña ndichi Ndioxi ña
ndikundäa ini yuvi xa'a, ña
ndixiyo se'e ta yachi va ke
ndatu'un ndi xi'in na; ra

ndia ta yachi vi ke chituni
Ndioxi ña ndichi yo'o, ña
va'a na ni'i yo ña va'a xi'in
ña.
8 Ra ndia nii yuvi na
xa'ndia chiñu iyoo nuu ña
yuuvi yo'o ndikundäa ini
xi'in ña ndichi yo'o, saa chi
tu ndikundaa ini na xi'in
ña, saa ra kätakaa vi na
Tata yo Jesucristo ra kuu mii
takundi'i ndiee nda'a cruz.
9 Ndi su nda'a yoo va ke
taxi Ndioxi ña, ra saa ke
kachi tu mii tu'un Ndioxi ña
tiaà na xina'a va:

Ña'a ña xïni ndia nii yuvi,
xi'in ña'a ña täan kuni
so'o na xa'a, ña'a ña
täan ndakani ini na
xa'a,
kuvi ña xava'a Ndioxi ni'i
yuvi na ku'vi ini xini
ña'a,
kachi ña.

10 Ra Tachi Yii va Ndioxi ke
xiniñu'u ra ña ndaña'a ra ña
nuu ndi, saa chi Tachi Yii ra
kuvi ña xitondoso takundi'i
va ña'a ña küvi kundaa ini
yo xi'in, ra saa tu ña ndichi
ña iyoo se'e, ña kuu mii
Ndioxi va.
11 Ra na ka'an yu iin ña
xi'in ndo ra kundaa ini ndo,
ndia nii yuvi, ra kundäa ini
na, ni ke xani ini inka yuvi,
saa chi takua tachi ña kuu
mii va na ke kundaa ini xa'a
ña xani ini na. Ra saa ke
iyoo tu Ndioxi va, chi takua
Tachi Yii va ra ke kundaa ini
xa'a ña xani ini ra.
12 Ra ndu'u, ra süvi tachi
ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o ke
nindaki'in ndi, chi Tachi Yii
ña taxi Ndioxi va ke ndaki'in
ndi, ña va'a na kundaa ini
ndi xa'a ña'a ña taxi Ndioxi
nda'a ndi, xa'a ña tiayu ni ra.
13 Ra ta ka'an ndi xa'a
ña yo'o xi'in yuvi, ra tu'un
ña saña'a Tachi Yii Ndioxi
ndu'u va kuvi ña ka'an
ndi xi'in na, ra kä'an ndi
tu'un ña kutu'va ndi xi'in ña
ndichi kuu mii ndi xi'in na.
Saa chi ña ndichi ña kuu ña
yii va kuvi ña saña'a ndi
yuvi na kuu mii Tachi Yii.
14 Ra yuvi na köo Tachi Yii
Ndioxi iyoo xi'in, ra xïin vi
na kan ndaki'in na ña'a ña
taxi Tachi Yii Ndioxi, saa chi
nuu na kan, ra ña'a ña köo
ya'vi ndiaa va kuvi ña, ra
küvi tu kundaa ini na xa'a
ña'a ña ka'an Tachi Yii xa'a
va.
15 Ndi su yuvi na iyoo
Tachi Yii Ndioxi xi'in, ra
kundaa va ini na kan xi'in
takundi'i ña'a a ña va'a kuvi
ña, ra a ña vä'a va tu kuvi
ña, ra saa ke iyoo tu yuvi
na ndïkun Ndioxi va, saa chi
küvi vi kundaa ini na kan
xa'a yuvi na ndikun Ndioxi,
a na va'a kuvi na, ra a na
vä'a va tu kuvi na.
16 Ra saa ke kachi tu
mii tu'un Ndioxi ña tiaa
na xina'a ña kachi su'va
va: “Ndia nii yuvi kundäa
ini xa'a ña xani ini Tata
yo Ndioxi, ra ndia nii tu
na kuchüun ña saña'a va
na ra”, kachi ña. Ndi su
ndu'u, ra kundaa va ini ndi
xi'in takundi'i ña'a ña taxi
Ndioxi, saa chi ta ku'va xani
ini Cristo va ke xani ini ndi.

3

Ra Pablo xi'in sava ka ndia ra nuu Ndioxi va ke xachiñu ndia

1 Ndi su yu'u, ñani yo, ra
ndikä'an yu tu'un ta'an ña
ka'an yu xi'in yuvi na xa
ndikun ndinuni Ndioxi, chi

tu'un ña ka'an yu xi'in yuvi
na ndi'i ini xa'a mii, na ̱xa
ta ku'va ̱xa na kuachi, na
sakan xa'a kandixa Cristo va
kuvi ña ndika'an yu xi'in
ndo.
2 Ra ña saña'a yu ndo'o,
ra ü'vi ña, saa chi täan
kuchuun ndo sakua'a ndo ña
sakua'a yuvi xixa. Saa chi
ta ku'va ̱xá iin ña'a xi'in
se'e ña ña chichin va ke xa
yu xi'in ndo, saa chi iin na
lo'o na sakan kaku ra xïxi
na xita, chi na chichin va
kuvi na, ra mii saa ke iyoo
tu ndo'o va, xa'a ña kan ke
ndisañä'a yu ña u'vi ndo'o,
saa chi kuëe xa ndixiyo
nduvi ndo ña sakua'a ndo,
ra nii vichin ke kuëe iyoo
nduvi vi ndo.
3 Saa chi niña chiñu ña
kuni mii va ndo ke ̱xa ndo.
Xa'a ña kan ke ndukuini ini
ndo xini ta'an ndo, ra saa
tu ini ndo xini ta'an va ndo,
ra ndata'vi ta'an va tu ndo,
ra niña chiñu ña kuni mii
va ndo ke xa ndo, ra iin ta
ku'va ̱xa takundi'i yuvi na
xïni Ndioxi ke xa tu ndo'o va.
4 Saa chi ña ka'an sava
ndo káchí ndo su'va: “Yu'u,
ra ra Pablo va ̱ndíkṵn yu”,
kachi ndo, ra sava tu ndo
ka'an: “Yu'u, ra ra Apolos va
̱ndíkṵn yu”, káchí ndo, ra
ta ku'va ̱xa yuvi na ndi'i ini
xa'a mii va ke ̱xa ndo.

5 Ra vichin na kundaa ini
yo, ¿a ra chee ni ka kuvi
yu'u, ra Pablo, ña kan ke
ndikun ndo yu'u? ¿Ra a ra
Apolos va tu kuvi ra chee
tuvi ndo, ña kan ke ndikun
ndo ra? Süvi saa iyoo ña,
saa chi ndu'u, ra takua ndia
xachiñu va kuvi ndi nuu
Ndioxi, ra ndu'u kuvi tu ndia
ndatu'un xi'in ndo'o ña va'a
kandixa ndo Tata yo Jesús
va. Ra ta iin iin ndi ra ta
iyoo mii chiñu ña taxi Tata
yo Jesús nda'a ndi ke xa va
ndi.
6 Yu'u kuvi ra chi'i tu'un
Ndioxi nima va ndo, ra ra
Apolos kuvi ra ndikoso va
ña, ndi su Tata yo Ndioxi va
kuvi ra sakua'nu ña.
7 Ra xa'a ña kan ke, süvi ra
chee vi kuvi ra chí'í ña, ra nii
süvi ra chee kuvi tu ra kósó
va ña, chi indaa Ndioxi va
kuvi ra chee, saa chi ra kan
va kuvi ra sakua'nu ña.
8 Saa chi ra chí'i iin tata
xi'in ra kósó ña, ra iin
nuu ya'vi ndiaa va ndia,
ndi su Ndioxi va kuvi ra
ndacha'vi ndia, ra ta ku'va
iyoo mii chiñu ña ̱xa ndia
ke ndaki'in ndia ya'vi ndia
xa'a, sa va ra.
9 Ra vichin na kundaa ini
ndo, chi ndu'u, ra ndia ita'an
xachiñu nuu Ndioxi va kuvi
ndi, ra ndo'o, ra ta iyoo ñu'ú
ta'vi nuu xachiñu Ndioxi va
ke iyoo ndo.

A ta iyoo ve'e chee ña
̱xava'a Ndioxi va tu ke iyoo
ndo.
10 Ra yu'u, ra Ndioxi va
kuvi xa ña mani xi'in yu,
ra taxi ra ndiayu nda'a yu
ña koo yu ta ku'va iyoo
iin tiaa ra ndichi ra ndiso
chiñu xava'a iin ve'e, ra yu'u
kuvi ra xakin xa'a va ña, ra
inka kuvi tu na sakua'nu va
ña. Ndi su ña xiniñu'u sa
na sakua'nu ña ke na ki'in
va'a xini na, ra vivii va na
sakua'nu na ña.
11 Ra ndia nii ka yuvi küvi
kakin xa'a inka ve'e, nuu xa
tava yu xa'a ve'e, ra xa'a

ve'e ña tava yu kan kuvi mii
Jesucristo va.
12 Ra yuvi na xava'a ve'e
yo'o, ra sava na kuniñu'u
yuu oro, ra sava tu na ku-
niñu'u yuu plata va, ra sava
tu na kuniñu'u yuu ña nduvi
ni va, ra sava tu na kuniñu'u
itun va, ra sava tu na ku-
niñu'u itia xi'in ndoo va.
13 Ndi su ta xa na xaa kii
ña sandaku Ndioxi kuachi
xi'in ta iin iin na yuuvi yo'o,
ra saa ke kundaa kaxi ini
takundi'i va yuvi xa'a chiñu
ña ⍰xa na; saa chi kii kan ke
kotondoso Ndioxi chiñu ña
⍰xa ta iin iin va yuvi, ra xi'in
ñù'ù va ke kotondoso ra ña.
14 Ra tu ndia tu na, na
sava'a ve'e kan xi'in ña'a ña
kuëe xixi, saa ra ndaki'in va
na ya'vi na xa'a ña,
15 ndi su tu sava na, na
sava'a ve'e kan xi'in ña'a ña
xixi va, saa ra ña uun va
kuvi ña, saa chi köo vi ya'vi
na kan, ra va'a ni kaku va
tu mii na, saa chi ta ku'va
⍰ndo'o yuvi na xa yachin
koko, ra kaku va tu na ke
ndo'o na.
16 Ndo'o, ¿ra a kundäa va
ini ndo ña kuu ndo ve'e ñu'u
Ndioxi, ra iyoo tu Tachi Yii ra
nima va ndo?
17 Ra tu ndia na na sandi'i
xa'a ndo'o na kuu ve'e ñu'u
Ndioxi, saa ra sandi'i tu
Ndioxi xa'a na kan va, saa
chi ve'e ñu'u Ndioxi ra ña yii
va kuvi ña, ra ndo'o va kuvi
na kuu ve'e ñu'u kan.
18 Ra na sandä'vi ndo mii
ndo. Chi tu sava ndo tuvi ña
ndichi ni ndo xi'in ña ndichi
ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o,
saa ra ña xiniñu'u sa ndo ke
na nduu ndo ta ku'va iyoo
yuuvi na xïni va'a xa'a ña'a
ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o
va, ra saa ke kuvi nduu ndo
na ndichi ndixa nuu Ndioxi.
19 Saa chi ña ndichi ña
iyoo nuu ña yuuvi yo'o, ra
ña köo va'a ya'vi ndiaa vi
kuvi ña nuu Ndioxi. Ra mii
saa ke kachi tu tu'un Ndioxi
ña tiaa na xina'a, ña kachi
su'va va: “Na ndichi, ra xi'in
mii ña ndichi ña iyoo nuu
na ke koyo na xi'in va sa
Ndioxi”, kachi ña.
20 Ra ⍰ka'an ka tu tu'un
Ndioxi káchí ña su'va va:
“Tata yo Ndioxi ra xini va ra
ña xani ini na ndichi, ra ña
köo va'a ya'vi ndiaa vi kuvi
ña nuu ra”, ⍰kachi ña.
21 Ra xa'a ña kan ke na ku-
tiäa ni ini ndo, ña kundikun
ndo ndu'u ndia kuu tiaa
ta'an ndo, saa chi ña iyoo ndi
ra xi'in va ndo ke chindiee
ta'an ndi:
22 Ta kuu yu'u, ra Pablo,
xi'in ra Apolos, xi'in ra
Pedro, ra saa tu takundi'i
ña'a ña iyoo va, saa chi xa
kuenda mii ndo kuvi tu ña
kan va: Ta kuu ña tiaku
yo, xi'in ña kuvi yo, xi'in ña
⍰kuu kii ña ndee yo vichin,
xi'in ña kuu kii ña vaxi;
23 ra saa ke iyoo tu ndo'o
va, saa chi kuenda Jesucristo
va kuvi ndo, ra kuenda
Ndioxi kuvi tu Jesucristo va.

4

Chiñu ña ⍰xa tiaa ndia ⍰xachiñu nuu Ndioxi

1 Ra na kundaa ini ndo,
chi ndu'u, ra takua nuu Je-
sucristo va ke xachiñu ndi,
ra chiñu ña taxi ra nda'a
ndi ke saña'a ndi yuvi xa'a

chiñu Ndioxi ña ndixiyo se'e
ta yachi va.
2 Ra xa'a ña kan ke yu'u,
xi'in sava ka ndia xachiñu
nuu Ndioxi, ra niña chiñu
va'a va ke xiniñu'u sa ndi, ra
saa ke kuvi kundiaa ini yuvi
ndu'u.
3 Ndi su yu'u, ra ndï'i ini
vi yu, xa'a ña ka'an ndo xa'a
yu, a ña ka'an na xa yukun
kuachi iyoo nuu ña yuuvi
yo'o va tu, saa chi ndia nii
mii yu ra küvi vi ka'an yu
xa'a mii yu a va'a xa yu, a
vä'a va tu xa yu.
4 Ndi su kuëe ndixa vi yu
chiñu ña vä'a tuvi yu, ra ña
kachi yu su'va, ra küni kachi
yu ña va'a ni xa yu. Saa chi
Tata yo Jesús va kuvi ra kuu
mii ndiayu ña ka'an ra ndia
ku'va ke xa yu.
5 Ra xa'a ña kan ke kuëe
kama ni na ka'an ndo xa'a
ndia ndia ka ña'a, saa chi
mii va Tata yo Jesús kuvi
ra ndaña'a ña'a ña iyoo se'e
nuu ñaa, ta xa na kixi ra.
Ra mii Tata yo Jesús kuvi
tu ra ndaña'a ña iyoo nima
takundi'i va yuvi, ra ta ku'va
iyoo mii chiñu ña xa na ke
ni'i na ña va'a xa'a sa va ra.
6 Ra ña ka'an yu xa'a mii
yu xi'in xa'a ra Apolos, xi'in
ndo ñani yo, ra ña ⌧kuni yu
ña na kutu'va ndo sa ndo
ta ku'va ⌧xa ndu'u ña xa
ndi ña ka'an tu'un Ndioxi
ña xa ndika'yu iyoo va kuvi
ña. Saa chi tu saa na sa
ndo, saa ra kutiäa ni vi ini
ndo xi'in iin ra ka'an ndoso
tu'un Ndioxi, ra kundasi tu
ndo inka ra.
7 Ra na kundaa ini ndo, chi
iin kuvi ndo xi'in takundi'i
va yuvi, ra Ndioxi kuvi tu ra
taxi takundi'i ña'a ña iyoo
nuu va ndo, ra xa'a ña kan
ke na käni ini ndo ña nduku
mii ndo ña, ra kutiaa ni ini
ndo xi'in ña.
8 Ndo'o, ra xa kuika ni
va ndo, ra ndia nii ka ña'a
xamäni nuu ndo tuvi ndo.
Ra xa na rey na'nu va kuvi
ndo, ra xiniñü'u ka vi ndu'u
nuu ndo tuvi ndo. ¡Ra va'a
ni vi, tu xa ndixa na rey
xa'ndia chiñu na kuu ndo, ra
ni'i ta ndi lo'o ka'ndia ndi
chiñu xi'in ndo!
9 Ra ndu'u, ndia ⌧xika
chiñu nuu Tata yo Jesús, ra
ndia chi sata va ke ndakoo
Ndioxi ndu'u tuvi yu. Ra ta
iyoo ndia xa nditia'ndia xa'a
kuvi va ke iyoo ndi. Ra kuu
tu ndi ndia ⌧xakundiaa na
yuuvi xini va na, ra saa tu na
tatun Ndioxi va.
10 Ra köo va'a tu ya'vi
ndiaa vi ndi nuu na yuuvi
yo'o xa'a ña ⌧ndíkuṉ ndi
Jesucristo; ra ndo'o tu, tiaa
ni ⌧xa xini xa'a chiñu ña
kuni Jesucristo va. Ra ndu'u
tu, tiaa ni kuvita ini va tuvi
ndo, ra ndo'o tu, ndaku ni
va, nuu mii ndo. Ra ndu'u
tu, kundasi yuvi xini va na,
ra ndo'o tu, xa to'o ni va na.
11 Ndi su ndu'u, ra ndia
kii vichin ra ⌧ndo'o va ini
ndi, saa chi ka'un va ini ndi,
ra ichi tu ini va ndi, ra köo
tu tikoto kundixi va ndi, ra
kundiva'a ni tu na xi'in va
ndi, ra köo tu ve'e va ndi,
12 ra xachiñu tu ndi
ndiakua kuñaa va ndi, ra
kaña'a tu na xi'in va ndi, ndi
su tu'un va'a va ndakuiin
ndi yu'u na. Ra ⌧taxi tu na
ndu'u va, ndi su ⌧xa ka'nu

va ini ndi xi'in na.
13 Ra ka'an ki'vi tu na xa'a
va ndi, ndi su tu'un va'a va
ndakuiin ndi yu'u na. Ra ta
xa na xi'in mi'i va xa na
xi'in ndi, ra ta iyoo ña yakua
ña xitia va iyoo ndi nuu na
ndia kii vichin.
14 Ra süvi xa'a ña kuni
yu saka'an yu nuu ndo ke
tiaa yu tutu yo'o ña kuxaa ña
nuu ndo, chi ña xa yu su'va,
ra ta ku'va xa na iyoo se'e
ña ndiaa yu'u na se'e va na
ke, xa yu xi'in ndo ña ndiaa
yu'u yu ndo'o.
15 Ra va'a ni uxi mil va na
kuu tiaa ndia saña'a ndo'o
xa'a Jesucristo, ndi su kuä'a
vi kuvi iva ndo; saa chi in-
daa yu'u va kuvi ra kuu iva
ndo, saa chi yu'u va kuvi ra
nuu va'a ndatu'un tu'un va'a
xa'a Jesucristo xi'in ndo.
16 Ra xa'a ña kan ke, xaku
nda'vi yu nuu ndo, ra na sa
ndo ta ku'va xa yu'u va.
17 Xa'a ña kan ke ti'vi tu
yu ra Timoteo ra ita'an mani
xi'in yu, ra ku'vi ni ini yu
xini yu, ra kuu se'e yu, xa'a
ña ndíkun ra Tata yo Je-
sucristo xaa ra nuu ndo, ra
ra ñaa kuvi ra sandaka'an
ndo'o ku'va ña ndikun yu
Jesucristo, ra iin ta iyoo ña
saña'a yu ndo'o ke iyoo tu
ña saña'a yu na ve'e ñu'u
na ndee iin takundi'i ñuu va.
18 Ra sava tu ndo kutiaa ni
ini va, saa chi xäa va'a ka
vi yu kuto'ni yu ndo'o, ká'án
ndo;
19 ndi su tu Ndioxi kuni,
saa ra kama ni va xaa yu
kuto'ni yu ndo'o, ra kundaa
tu ini yu xa'a ndia ta'an
ndo, ndia kutiayu ni ini xika
saña'a ñaa va, ra a ndixa ke
iyoo ndiee Ndioxi xi'in ndia,
ra a takua tu'un saví kuiti va
ke ka'an ndia xika ndia.
20 Saa chi tu Ndioxi kuvi ra
xa'ndia chiñu nima yuvi, saa
ra süvi takua tu'un saví kuiti
ke xiniñu'u ka'an na, chi
ndiee Ndioxi va ke xiniñu'u
koo xi'in na.
21 Ra mii ndo kuvi ndo xini
va ndia ku'va ke kuni ndo
sa yu xi'in ndo ta xa na xaa
yu kuto'ni yu ndo'o. ¿A kuni
ndo ña na kaña'a yu xi'in
ndo? ¿Ra a kuni tu ndo ña
vivii va na taxi yu xini ndo,
xi'in tu'un to'o, tu'un tiaku
ini?

5

Ndasayukun ra Pablo na ve'e ñu'u

1 Ra xa kundaa ini
takundi'i va yuvi xa'a ña
kuu xi'in ndo'o na ve'e ñu'u
na ndee ñuu Corinto, saa chi
xi'in ndo ñaa, ndikaa iin tiaa
ra xika xi'in si'i nda'vi. Ra
chee nii va kuachi ke xa ra,
ña xa ra saa, saa chi ndia
nani yuvi na xïni Ndioxi, ra
kuë xa vi na ta'an chiñu
kini ña xa ra ñaa.
2 ¡Ra ndo'o, ra na kutiaa
ini va kuvi ndo xi'in chiñu
kini ña xa ra! ¡Ra a vä'a,
na na kuka'an nuu va kuvi
ndo, ra kusuchi ini ndo! Ra
na kutä'an ndo xi'in tiaa ra
xa chiñu ki'vi ñaa.
3 Ra va'a ni köo va yu'u íin
xi'in ndo, ndi su xa'a ña iyoo
Tachi Yii xi'in yo, ra ta iyoo
ra íin va iyoo yu xi'in ndo, ra
xa ki'in va xini yu ndia ku'va
ke sa ndo xi'in tiaa ñaa.
4 Ña xiniñu'u sa ndo ke na
ndakuta'an ndo xi'in ndiee
ña kuu mii Tata yo Jesucristo

va, ra va'a ni köo va yu íin
tuvi xi'in ndo, ndi su ta iyoo
ra kuiin va koo yu xi'in ndo,
ra saa tu ndiee Tata yo Jesús
va.
5 Ra na ndataxi ndo tiaa
ra xa chiñu ki'vi ñaa nda'a
timia'a, ra va'a ni na sandi'i
va ri xa'a iki kuñu kuachi ña
kuu mii ra, ndi su kaku va tu
nima ra kii ña nandiko Tata
yo Jesús kixi ra.
6 Ra na kutiäa ini ndo xi'in
chiñu ki'vi ña xa tiaa ñaa.
Saa chi xa kundaa va ini ndo
xa'a tu'un ndichi ña kachi
su'va: “Lo'o ni va ndavi, ra
kuchuun va ña sandanañu
ña ixan”, kachi ña.
7 Ra xa'a ña kan ke na
tava va ndo ndavi yata ña
sativi ndo'o, ra saa ke kuvi
kuu ndo xita va'a ña xixi
na viko pascua, ña kuva'a
xi'in ixan xaa ña köo ndavi
ndikaa xi'in. Ra na kundaa
ini ndo, chi ndo'o va kuvi na
kuu xita va'a kan. Ra Tata
yo Jesucristo kuvi ra ndixi'i
xa'a yo ndika cruz va, ra ta
ku'va ndo'o ndikachi lo'o ri
soko na viko pascua ke ndo'o
ra.
8 Ra xa'a ña kan ke
xiniñu'u na ndatava yo
viko pascua, xi'in ndinuni
nima yo, xi'in ña ndaa, ra
na ndatäva yo ña xi'in ña
yakua, xi'in chiñu ki'vi, ña
kuu ndavi yata.
9 Ra xi'in tutu ña xa ti'vi
yu nda'a ndo ta yachi ke xa
ndika'an yu xi'in ndo, ña na
kutä'an ndo xi'in ndia nii
yuvi na xika sii.
10 Ndi su ndikä'an yu xa'a
yuvi na xïni Ndioxi, ta kuu
na xika sii, xi'in na ndukuini
ini, xi'in na kui'na, xi'in na
kañu'u ndioxi ndii; saa chi
tu xa'a na kan ke ndika'an
yu, saa ra ña va'a na kutä'an
ndo xi'in na, ra xiniñu'u kee
va'a vi ndo nuu ña yuuvi
yo'o.
11 Ra na kundaa ini ndo,
chi xi'in yuvi na xa ka'an
ndikun Jesucristo, ra xa
tu na chiñu ki'vi va ke na
kutä'an ndo kachi yu xi'i
ndo, ta kuu na xika sii, xi'in
na ndukuini ini, xi'in na
kañu'u ndioxi ndii, xi'in na
kaña'a xi'in inka yuvi, xi'in
na xi'i a na kui'na va tu, yuvi
na xa saa ra ndia nii xi'in
na ke na küxi vi ndo.
12 Saa chi yu'u, ra köo
ndiayu yu ña sandaku yu
kuachi yuvi na xïni Ndioxi;
chi mii va Ndioxi kuvi ra
sandaku kuachi na kan.
13 Ndi su ndo'o, ra xiniñu'u
va sandaku ndo kuachi yuvi
na ñu'u ve'e ñu'u xi'in ndo.
Ra xa'a ña kan ke, na
kutä'an ndo xi'in tiaa ra xa
chiñu ki'vi ñaa.

6

Na sandaku mii va ndo kuachi xi'in ta'an ndo

1 Ra ta xa kuni ndo taxi
ndo kuachi xa'a iin na ñani
ndo na iyoo kuachi xi'in
ndo, ¿ra nichuun ke kua'an
ndo taxi ndo kuachi xa'a
na nda'a na chiñu na xïni
Ndioxi? ¿Ra a vä'a mii na
ñani yo na ve'e ñu'u va, na
ka'an ndo xi'in ña sayukun
na kuachi xi'in ndo?
2 ¿A kundäa ini ndo su mii
ndo'o na ndikun Ndioxi va
kuvi na sayukun kuachi xi'in
na yuuvi yo'o vaxi kii? Ra tu
mii va ndo kuvi na sayukun
kuachi xi'in na yuuvi, ¿ra a
kuchüun tu ndo ña sayukun

ndo kuachi vali ña ndo'o na
ta'an ndo?
3 ¿Ra a kundäa tu ini ndo
ña sayukun tu yo kuachi
xi'in na tatun Ndioxi va?
Ra tu saa iyoo ña, ¡saa ra
kuvi tu sayukun yo kuachi
ña ndo'o na ta'an yo nuu ña
yuuvi yo'o va!
4 Ra tu iyoo kuachi ña
sayukun ndo xi'in na ñani
ndo, ¿ra nichuun ke kua'an
ndo taxi ndo kuachi nda'a
na chiñu na köo ndiayu kuu
mii ve'e ñu'u ña sayukun na
kuachi xi'in ndo?
5 Ra ña ka'an yu ña yo'o
xi'in ndo, ra ña va'a na
kuka'an nuu va ndo kuvi ña.
¿A ndia nii vi na ñani yo köo
ña xini tuni ña kuchuun na
sayukun na kuachi ña ndo'o
na ñani yo?
6 ¿A ndiakua nuu na chiñu
na xïni Ndioxi vi ke xiniñu'u
ku'un iin ñani yo, ña taxi ra
kuachi xa'a inka ñani yo ra
iyoo kuachi xi'in ra?
7 Saa chi ña kanita'an ndo
xi'in ta'an mii ndo, ra iin
ña ka'an nuu va kuvi ña xa
ndo. Ra va'a ka va kita ña
tu inka yuvi va na sando'o
ndo'o, ra sanda'vi na ndo'o,
ra ndaki'in na ña'a ndo,
8 ndi su ndo'o, ra siin va
xa ndo. Saa chi mii va ndo
ndukuiin ña xa ndo chiñu
ki'vi xi'in na ñani ndo na
ndikun Jesús, ra sanda'vi tu
ndo na ra ndaki'in tu ndo
ña'a va na.
9 ¿A kundäa ini ndo ña
küvi vi koo yuvi na xa chiñu
ki'vi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu? Ra na sandä'vi ndo
mii ndo, chi xa kundaa va ini
ndo, chi nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra küvi vi koo yuvi
na xika sii, na ndikun Ndioxi
ndii, xi'in tiaa ndia xa siki
yasi'i, a na si'i va tu, xi'in
tiaa ndia kixi xi'in inka tiaa,
xi'in tiaa ndia ndusi'i xi'in
inka tiaa,
10 xi'in na kui'na, xi'in na
kutoo koo kua'a ni xu'un
nuu, xi'in na xí'í, xi'in
na kaña'a xi'in inka yuvi,
xi'in na sanda'vi yuvi. Ra
takundi'i na xa ña yo'o kuvi
na küvi koo nuu xa'ndia
Ndioxi chiñu.
11 Ra ta'an chiñu yakua
kan ke xa tu sava ndo'o va
ta yachi; ndi su vichin ra
xa ndoo va kuachi ndo, ra
xa nduyaa va ndo. Ra xa
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi va nduu ndo nuu
Ndioxi, xa'a ndiee Tata yo
Jesucristo, xi'in xa'a ndiee
Tachi Yii Tata yo Ndioxi.

Na ndasaka'nu yo Ndioxi xi'in chiñu ña xa yo

12 Sava na ka'an kachi saa:
“Ña kuvi sa yo takundi'i va
ña kuni yo.” Ra ña ndixa ke
kuvi sa yo takundi'i va ña,
ndi su süvi takundi'i ña sa
ña va'a xi'in yo; ra va'a ni
ka'an va sava kachi na saa:
“Ña kuvi sa yo takundi'i va
ña kuni yo”, ndi su na täxi
yo ña ka'ndia ña chiñu nuu
yo.
13 Ra ña ndixa va ke va'a
kuni tixi yo xi'in ña'a ña xixi
yo, saa chi xa'a ña kan ke
xava'a va Ndioxi tixi yo. Ra
va'a ni saa va, ndi su ña
ndi'i xa'a kuvi uvi saa va ña
sa Ndioxi. Ndi su ndikuvä'a
tu iki kuñu yo ña kaka sii
ni ña; chi ña kuva'a ña, ra
Tata yo Jesucristo va kuvi ra
xiniñu'u ndasaka'nu ña, ra

Tata yo Jesucristo kuvi tu ra
xa'ndia chiñu nuu iki kuñu
va yo.
14 Ra ta ku'va xa̱ Ndioxi
ña sandatiaku ra Tata yo
Jesucristo ke, sa tu ra ña
sandatiaku ra yoo va xi'in
ndiee ña kuu mii ra.
15 ¿A kundäa ini ndo ña
kuu iki kuñu yo iin ña'ñu
iki kuñu Tata yo Jesucristo?
¿Ra a kuvi ndachuta'an yoo
na kuu ña'ñu iki kuñu Tata
yo Jesucristo iki kuñu yo,
xi'in iki kuñu iin ña'a ña
koko tuvi ndo? ¡Ra na kun-
daa ini ndo, chi küvi sa yo
saa!
16 ¿A kundäa ini ndo, chi
iin tiaa ra ndaki'in ña'a ña
koko, ra iin iki kuñu ke
nduu ra xi'in va ña? Ra
saa kachi tu tu'un Ndioxi ña
kachi su'va va: "Iin tiaa ra
ndaki'in iin ña'a, ra iin ke
nduu ra xi'in va ña", kachi
ña.
17 Ndi su yuvi na
ndakuta'an xi'in Jesucristo,
ra iin ke nduu tu na kan va
xi'in ra.
18 Xa'a ña kan ke, na käka
sii ndo, ña sa ndo chiñu
yakua. Saa chi kuachi yo'o
kuvi ña xayakua ni ka va iki
kuñu yuvi nuu takundi'i ka
kuachi ña xa na.
19 ¿A kundäa ini ndo ña
kuu iki kuñu ndo, ve'e ñu'u
Tachi Yii Ndioxi, ra mii ra
kuvi tu ra taxi Tachi Yii ra
nda'a yo ña iyoo xi'in va yo?
Ra na kundaa ini ndo, chi iki
kuñu yo, ra süvi yoo kuvi na
xa'ndia xa'a ña, chi kuenda
Ndioxi va kuvi ña.
20 Saa chi Ndioxi va kuvi
ra ndasata ña, ra ya'vi ni
va cha'vi ra ña. Ra xa'a
ña kan ke na ndasaka'nu yo
Ndioxi xi'in iki kuñu yo, ra
saa tu xi'in nima va yo, saa
chi kuenda ra kan kuvi uvi
saa va ña.

7

Ka'an ra Pablo ndia ku'va ke kundee yuvi na xa ndi-tanda'a xi'in ta'an na

1 Ra xa'a ña ndakatu'un tu
ndo yu'u nuu tutu ña ti'vi
ndo xaa nda'a yu, xa'a ña
"a va'a ni ka tu na tändiaa
tiaa na si'i".
2 Ra ña va'a ni kuvi va ña,
ndi su xa'a ña iyo ini ki'vi
tiaa xi'in ndia ndia ka na
si'i, ra sa ndia kuachi xi'in
na kuvi ña, na koo va yasi'i
ndia, ra na koo tu ì̱i na si'i
va.
3 Ra tiaa, ra iyoo yasi'i, ra
ña xiniñu'u va ke na taxi ra
mii ra nda'a yasi'i ra, ra saa
tu mii yasi'i va ra, chi ña
xiniñu'u va ke na taxi ña mii
ña nda'a ì̱i ña.
4 Saa chi ña'á ña iyoo ì̱i,
ra xä'ndia chiñu ka ña xa'a
iki kuñu ña, chi xa ì̱i va ña
kuvi ra xa'ndia chiñu xa'a
ñá. Ra mii saa ke iyoo tu ì̱i
va ña, chi xä'ndia chiñu ka
ra xa'a iki kuñu ra, chi xa
yasi'i va ra kuvi ña xa'ndia
chiñu xa'a ñá.
5 Xa'a ña kan ke na
kuxï'ndia ndo mii ndo nuu
ta'an ndo, Ndi su tu chikaa
ini ndo ña tiändiaa ta'an
ndo ndia'vi kii, xa'a ña kuni
ndo ka'an ndo xi'in Ndioxi,
saa ra ña sa ndo ke na
chuta'an tu'un ndo xa'a va
ña. Ra ta xa na sandi'i
ndo ka'an ndo xi'in Ndioxi,
saa ra na ndatandiaa ta'an
tuku va ndo; saa chi tu na
tändiaa ta'an ndo, ra iyo ni
kuchüun ndo ka'ndia ndo
nuu iki kuñu ndo, ra iyo ni

sanda'vi timia'a ndo'o ña sa
ndo kuachi.
6 Ra ña ka'an yu takundi'i
ña yo'o xi'in ndo, ra ra ndiaa
yu'u va kuvi yu ndo'o, ndi su
süvi iin ndiayu kuvi ña taxi
yu nda'a ndo.
7 Ra ña kuni̱ yu ke, na koo
kuaan takundi'i va tiaa, ta
ku'va iyoo yu'u; ndi su sava
na taxi Ndioxi ndiee nda'a
ña kuchuun na koo kuaan
na, ra sava tu na taxi ra
ndiee nda'a ña tanda'a va
na, ra xa'a ña kan ke xa siin
xa siin va iyoo na.
8 Ra ndo'o na kuaan, xi'in
ndo'o na si'i na ndukuaan,
ra ña va'a ni va kuvi ña, tu
saa na kindoo kuaan ndo, ña
koo ndo ta ku'va iyoo yu'u.
9 Ndi su tu ̃kuchüun
ndo ña ka'ndia ndo nuu iki
kuñu ndo, saa ra va'a ka
na tanda'a va ndo, nuu ña
ndakani ni ini ndo xa'a ña
kutoo ta'an ni ndo.
10 Ra chiñu ña xa'ndia yu
nuu na xa nitanda'a ke, ña
na ndaköo ná si'i ìi̱ va na. Ra
ndiayu yo'o, ra süvi ndiayu
mii yu kuvi ña, chi ndiayu
ña xa'ndia Tata yo Jesucristo
nuu va yo kuvi ña.
11 Ndi su tu na ndakoo va
tu na si'i ìi̱ na, saa ra na
tandä'a ka va na, ndi su tu
kuni tu na, ra na kindoo
mani va na xi'in ìi̱ na, ra na
ndaki'in tuku va na ra. Ra
saa tu tiaa va chi küvi va'a vi
ña ndakoo ndia yasi'i ndia.
12 Ra ña yo'o kuvi tu ña
ka'an yu xi'in sava ka va
ndo, ndi su süvi ña ̃taxi
Tata yo Jesucristo kuvi ña,
chi tu'un mii va yu kuvi ña
yo'o: tu ndia iin ñani yo, ra
täan kandixa yasi'i ra tu'un
Tata yo Jesucristo, ra kuni va
tu ña kundu'u ña xi'in ra,
saa ra na kundu'u ra xi'in
va ña, saa chi köo ndiayu ña
ndakoo ra ña.
13 Ra tu ndia tu iin ña
ku'va yo, ra täan kandixa
ìi̱ ña tu'un Tata yo Jesu-
cristo, ndi su tu kuni va ra
ña kundu'u ra xi'in ña, saa
ra na kundu'u ña xi'in va
ra, saa chi köo ndiayu ña
ndaköo ña ra.
14 Chi va'a ni ndïkun va
ìi̱ ña Tata yo Jesucristo, ndi
su xa'a ña ̃xa kandixa mii
ña tu'un Tata yo Jesucristo,
saa ra ndia ìi̱ va ña kuvi ra
nduyii xa Ndioxi xi'in ña; ra
tu ndia tu iin ñani yo ra kuëe
kandixa yasi'i ra Tata yo Je-
sucristo, ndi su xa'a ña ̃xa
kandixa mii ra tu'un Tata
yo Jesucristo, saa ra ndia
yasi'i va ra kuvi ña nduyii
xa Ndioxi xi'in ra. Saa chi tu
süvi saa iyoo ña yo'o, saa ra
na kuachi se'e na ra ta iyoo
na kuachi se'e yuvi na xïni
Ndioxi va ke koo na, ndi su
vichin ra ndia na kuachi se'e
va na ̃ndaki'in mani ra.
15 Ndi su tu kuni va tu iin
tiaa ra kuëe kandixa tu'un
Tata yo Jesucristo ña ndakoo
ra yasi'i ra, saa ra na ndakoo
va ña ra, ra saa tu iin ña'a,
ña kuëe kandixa tu'un Tata
yo Jesucristo va, saa chi tu
kuni ña ndakoo ña ìi̱ ña, saa
ra na ndakoo va ña ra. Saa
chi ña kana Ndioxi yoo, ra
ña vivii koo va yo kuvi ña,
ndikäna ra yoo ña kanita'an
yo.
16 Saa chi yo'o ña iyoo ìi̱, ra
kundäa vi ini kun a kuchuun
kun sakaku kun ìi̱ kun xi'in
takundi'i ña sa kun, tu na

kundu'u ra xi'in kun; ra saa
tu yo'o, tiaa ra iyoo yasi'i va,
saa chi kundäa vi ini kun a
kuchuun kun ña sakaku kun
yasi'i kun xi'in takundi'i ña
sa kun, tu na kundu'u ña
xi'in kun.
17 Ra ta ku'va iyoo ndo,
ta kana Tata yo Jesucristo
ndo'o ke na koo va ndo. Ra
ña ka'an yu xi'in ndo'o, kuvi
tu ña ka'an yu xi'in takundi'i
na ve'e ñu'u na ndee iinii
kuvi va.
18 Saa chi tu sava ndia ñani
yo, ra xa kuu mii va ndia
tuni Ndioxi ta kana ra ndia,
saa ra, saa na koo va ndia,
ra tu sava tu ndia ñani yo,
ra köo vi tuni Ndioxi ndia ta
kana ra ndia, saa ra saa na
koo va ndia, chi xiniñü'u ka
vi ña kakin na tuni ndia.
19 Saa chi kuëe ndiee xa'a
vi ña, ña koo tuni Ndioxi
ndo'o, ra saa tu ña köo va
ña, chi ña xiniñu'u va'a ke
na kandixa ndo chiñu ña
xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu
va ndo.
20 Ra xa'a ña kan ke na
koo ndo ta ku'va iyoo ndo
ta kana Tata yo Ndioxi ndo'o
va.
21 Ra tu sava ndo, ra na
xachiñu nda'vi köo ya'vi va
kuvi ndo, ta kana Ndioxi
ndo'o, ra na ndï'i ini ndo
xa'a ña iyoo ndo saa; ndi su
tu iyoo va tu ku'va ña saña
ndika ndo, saa ra na ka'an
ndo xi'in na, ña saña ndika
na ndo'o va.
22 Saa chi na xachiñu
nda'vi köo ya'vi, ta kana
Tata yo Jesús na ña
kundikun na ra, ra xa na
ndisaña ndika va kuvi na ña
xachiñu na nuu ra vichin;
ra na ndixika ndika tu ta
kana Tata yo Jesús na ña
kundikun na ra, ra na kan
kuvi na nduu na xachiñu
nda'vi köo ya'vi nuu Tata
yo Jesucristo vichin va.
23 Ra na kundaa ini ndo,
chi ya'vi ni va ndasata Tata
yo Ndioxi ndo'o; ra xa'a
ña kan ke na täxi ndo ña
ndaka'ndia chiñu tuku yuvi
nuu ndo, ra nduu tuku ndo
na xachiñu nda'vi köo ya'vi
nuu na.
24 Xa'a ña kan ke ñani yo,
ra ta ku'va iyoo ndo ta kana
Ndioxi ndo'o ke na koo ndo
ña kundikun va ndo ra.
25 Ra ña ndakatu'un tu ndo
yu'u xa'a na kuaan va'a, ra
köo vi ndiayu nditaxi Tata
yo Jesucristo nda'a yu xa'a
na, ndi su kuvi va ka'an yu
xi'in ndo ndia ku'va ke tuvi
yu, saa chi taxi va Tata yo
Ndioxi ña xini tuni yu, xa'a
ña kunda'vi ni ini ra xini
yu'u.
26 Ña tuvi yu'u, ra tiaa ndia
kuaan, ra na tandä'a vi ndia,
xa'a ña iyoo ni tundo'o kii ña
ndee yo vichin.
27 Ra ndo'o, ndia ñani
yo ndia iyoo yasi'i, ra na
ndaköo ndo ná, chi na
kundee na xi'in va ndo; ra
ndia ñani yo, ndia kuaan, ra
na tandä'a vi ndia.
28 Ra tu kuni va tu ndia
ñani yo ndia kuaan tanda'a
ndia, saa ra na tanda'a va
ndia, saa chi süvi kuachi vi
kuvi ña; ra tu kuni tanda'a
tu na ku'va yo na kuaan, saa
ra na tanda'a va na, saa chi
süvi kuachi vi kuvi ña. Ndi
su na tanda'a, kii ña iyoo
tundo'o vichin, ra ndo'o ni
va na, ra xa'a ña küni yu

ndo'o va na kuvi ña ka'an yu
xi'in na.
29 Ra na kundaa ini ndo,
ñani yo: Chi xa kuyachin
ni va kii ndiko Tata yo Je-
sucristo, ra ndo'o, ndia iyoo
yasi'i, ra süvi takua xa'a
yasi'i ndo ke na kundi'i ni ini
ndo, chi ta iyoo ndia kuaan
va na koo ndo; ña ndakani
ini ndo xa'a chiñu Tata yo
Jesucristo
30 ra saa tu ndo'o, na
kusuchi ini va, ra ta iyoo
na kusii ini va na koo ndo;
ra ndo'o na kusii ini, ra ta
iyoo na kusuchi ini va na koo
ndo; ra ndo'o na ⌧sata ña'a,
ra ta iyoo na ndisäta va'a
ña'a va na koo ndo;
31 ra ndo'o, na kee va'a
xi'in ña'a ña kana nuu ña
yuuvi yo'o, ra ta ku'va iyoo
na köo va'a ña'a nuu vi na
koo ndo; saa chi ña yuuvi,
xi'in takundi'i ña'a ña iyoo
nuu ña, ra ña ndi'i xa'a va
kuvi ña.
32 Ra ña kachi yu saa, ra
ña va'a na ndï'i ni ini va
ndo kuvi ña. Saa chi tiaa
ndia kuaan, ra xa'a chiñu
Ndioxi va ke ndi'i ini ndia, ra
ndi'i tu ini ndia ndia ku'va
ke ndasaka'nu va ndia ra;
33 ndi su tiaa ndia xa iyoo
yasi'i, ra ña ndi'i ini ndia
kan xa'a kuvi chiñu ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o va, xi'in
xa'a ña sakusii ndia ini yasi'i
va ndia.
34 Ra mii saa ke kuu tu
xi'in ná si'i va, saa chi na si'i
ná kuaan, ra chiñu ña kuni
Ndioxi va ke saxinu na, xi'in
chiñu ña xa na, ra saa tu
xi'in ña xani ini va na; ndi
su na si'i na iyoo ìi̱, ra chiñu
ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o va
ke ndi'i ini na kan xa'a, xi'in
ña sakusii na ini ìi̱ va na.
35 Ra ña ka'an yu ña yo'o
xi'in ndo, ra ña kuni yu ña
va'a na koo va ndo kuvi
ña, ra süvi nuu ndo ke sasi
yu, chi ña kuni yu ke vivii
va na koo ndo, ra ⌧sa ndo
chiñu ndaku nuu Ndioxi va,
ra sachiñu tu ndo nuu ra
xi'in ndinuni nima va ndo.
36 Ra tu sava tu na xani
ini, ña va'a ka va na tanda'a
se'e si'i na, xa'a ña xa kuni
ya'a kuiya ña tuvi na, saa ra
xiniñu'u na tanda'a va ña,
saa chi süvi kuachi vi kuvi
ña tanda'a ña.
37 Ndi su tu sava tu na
chikaa ini ña tandä'a se'e si'i
na, ra va'a va, saa chi ndiaa
nii na küvi sa nduxa xi'in na
ña sa na chiñu ña küni na sa
na, chi iyoo ndika va na ña
kuvi ka'ndia na xa'a se'e si'i
na, ña koo kuaan na, saa ra
va'a va xa na.
38 Ña kan ke na satanda'a
se'e si'i, ra va'a va xa na, ra
na xïin satanda'a tu se'e si'i,
ra va'a ni ka va tu xa na kan.
39 Ra ña'a ña iyoo ìi̱, ra
xi'in ìi̱ ña ke ndu'u va ña kii
ña tiaku ra, ra ta xa na kuvi
vi ra ke saña ndika ña, ra saa
ke kuvi ndatanda'a ña xi'in
ndia ndia ka tiaa ndia kuni
va ña, ndi su ndia nani ke
ndikun ndia Jesucristo va.
40 Ndi su va'a ni ka va
koo ña, tu na ndatandä'a ka
ña. Ra tu'un mii va yu kuvi
ña yo'o, ra iyoo tu Tachi Yii
Ndioxi xi'in yu'u va tuvi yu.

8

*Na täxi yo koyo yuvi na
sakan kandixa tu'un Ndioxi*

1 Ra vichin ka'an yu xi'in
ndo, xa'a ña nindakatu'un
ndo yu'u xa'a ña'a ña soko
na nuu na'na ña kuu ndioxi
ndii. Ra ña ndixa ke xini
takundi'i va yo xa'a ña yo'o;
ndi su ña ndiaa ni ini yo
ña xini yo, ra nuu inka yuvi
va ke kutiaa yo; ra tu ku'vi
tu ini yo inka yuvi, saa ra
xi'in va na ke chindiee ta'an
yo, ña na kundikun na ichi
Ndioxi.
2 Ra tu sava na xa xini lo'o
tuvi na, ra kuni kachi ña saa,
ña täan va'a tandiaa na ña
kundaa ini vi na.
3 Ndi su tu sava tu na
ku'vi ini xini Ndioxi, saa ra
xini tu Ndioxi va na.
4 Ra xa'a ña kan ke su'va
va ke kachi yu xi'in ndo xa'a
ña ndakatu'un ndo yu'u xa'a
ña a va'a kuxi yo ña'a ña
soko na nuu na'na ña kuu
ndioxi ndii; ra xa kundaa
va ini yo, chi na'na ña kuu
ndioxi ndii, ra köo va'a ya'vi
ndiaa vi ña nuu ña yuuvi
yo'o, saa chi indaa mitu'un
va kuvi Ndioxi.
5 Ra ña tuvi sava yuvi, ra
ña'a ña ndee nuu ndivi, xi'in
ña'a ña iyoo nuu ñu'u va
kuvi ndioxi na, xi'in xito'o
na tuvi na,
6 ndi su nuu yoo, ra indaa
mitu'un va kuvi Ndioxi,
ra kuu Tata yo. Ra ra
kan va kuvi ra xava'a
takundi'i ña'a, ra ña tiaku
yo vichin, ra ra kan va
kuvi ra ndasaka'nu yo. Ra
indaa mitu'un kuvi tu Tata
yo Jesucristo va. Ra Tata
yo Jesucristo va kuvi ra
xiniñu'u Tata yo Ndioxi ña
xava'a ra takundi'i ña'a, ra
xava'a tu ra mii va yo.
7 Ndi su süvi takundi'i na
ndikun Tata yo Jesucristo
kuvi na kundaa ini xa'a ña
yo'o. Saa chi sava na, ra
xani ka va ini na ña tiaku
va na'na, ña kuu ndioxi ndii
tuvi na. Ra ta ní'i na ña'a ña
soko na ta'an na nuu ña xixi
na, saa ra kuachi va ke xa na
nuu ña tuvi na, saa chi ña
kan ke ndasaka'nu va na ta
yachi.
8 Ra süvi xa'a ña'a ña xixi
yo kuvi ña ndaki'in mani
Ndioxi yoo; saa chi nii na
kuxi va yo ña, ra xa saa
nduvä'a vi yo, ra nii na
küxi va tu yo ña, ra xa saa
kuyäkua yo sa vi ña.
9 Ra va'a ni kuvi kaxi ndo
takundi'i va ña'a, ndi su
kuenda va na koo ndo, saa
chi tu köo, ra iyo ni va sa na
iyoo vita ini kuachi sa ndo.
10 Saa chi tu na kundee
ndo'o na xa kundaa ini
xa'a ña yo'o, kuxi ndo nuu
ndasaka'nu na ndioxi ndii,
ra kuni iin ñani ndo na iyoo
vita ini ndo'o, saa ra iyo ni
kuxi tu na kan va ña'a ña
soko na nuu ndioxi ndii kan.
11 Ña kan ke kuenda ni na
koo ndo'o na xa kundaa ini
ña köo kuachi ña kaxi ndo
ña'a ña soko na nuu ndioxi
ndii, saa chi tu na kuni na
ñani ndo na iyoo vita ini, ña
xaxi ndo ña, ra kaxi na ña,
saa ra iyo ni va ndakoo na
ichi Ndioxi, ra ndoñu'u na;
ra na sandoñü'u ndo na, chi
xa'a na kan ke ndixi'i Cristo
va.
12 Ra vä'a vi xa ndo ña
chikaa ndo tu'un ndiee ini
xi'in na ñani ndo na iyoo
vita ini ña sa na chiñu ña
vä'a sa na tuvi mii na, ra na
kundaa ini ndo chi ña xa

ndo saa, ra kuachi va ke xa
ndo nuu Cristo.
13 Ra ña kan ke, tu xa'a ña
xixi yu kuñu ña soko na nuu
ndioxi ndii va ke sakoyo yu
na ñani yo na iyoo vita ini ña
sa na kuachi, saa ra na käxi
va'a ka vi yu ña, ra saa ke
va'a na sä na ñani yo kuachi.

9

Ndiayu ña kuu mii ndia xachiñu nuu Ndioxi

1 ¿A kundäa ini ndo ña
kuvi tu kaxi yu'u va kuñu
kiti ri soko na nuu na'na ña
kuu ndioxi ndii? Saa chi kuu
tu yu'u va ra xika chiñu nuu
Tata yo Jesucristo, ra xini
nuu va tu yu ra, ra suvi xa'a
ña ndatu'un yu xi'in ndo ke
va'a kandixa tu ndo Tata yo
Jesucristo va.
2 Ra va'a ni na ndaküni
va sava na yu'u ña ̃xika yu
chiñu nuu Tata yo Jesucristo,
ndi su ndo'o, ra ̃ndakuni va
ndo yu'u; saa chi ndo'o, ra
xa ̃kandixa va ndo Tata yo
Jesucristo vichin, ra ndo'o va
kuvi ndo ̃ndaña'a yu'u ña
xika yu chiñu nuu ra.
3 Ra su'va va ke ̃kachi yu
xi'in yuvi na kaña'a xa'a yu:
4 Yu'u, xi'in ra Bernabé, ra
kuvi va sa nduxa ndi xi'in
ndo ña taxi ndo ña kuxi ndi,
ra saa tu ndutia ra ko'o va
ndi, xa'a chiñu ña xa ndi,
5 ra iyoo tu ndiayu ndi, ña
ndaki'in ndi iin na ku'va yo
ña kuu na yasi'i va ndi, ra
kaka na xi'in ndi, ndia ndia
ka nuu kua'an ndi, ta ku'va
iyoo ndia sava ndia xika
chiñu nuu Tata yo Jesucristo,
ta kuu ra Pedro, xi'in ndia
ñani mii Tata yo Jesucristo.
6 ¿A takua yu'u, xi'in
ra Bernabé va kuvi ndi
xiniñu'u sachiñu, ra saa vi
kuxi ndi?
7 Ra na kundaa ini ndo, chi
ndia soldado, ra chä'vi ndia
mii ndia. Ra yuvi na chi'i
te'e uva, ra xaxi va na uva
ri kuun nda'a ña. Ra saa tu
yuvi na ndiaa tixu'u va, chi
ku'ní na leche ri xi'i va na.
8 Ra na tüvi ndo, ña kuu ña
yo'o tu'un mii yu, chi saa ke
̃kachi tu mii ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés va.
9 Ra su'va ke ̃kachi ña:
“Chikäa ndo yunu yu'u
sindiki ta xika ri ña xañu
ri nuni trigo ña sakoyo ri
ña”, ̃káchí ña. Ra süvi
takua xa'a sindiki ke ndi'i
ini Ndioxi ña kachi ra saa,
10 chi xa'a ña kuni ra ña
na sakua'a yo xi'in va ña
kuvi ña, kachi ra saa. Ra
na ta'vi ñu'u, xi'in na sakoyo
nuni, ra xa'a ña ndiaa ini na
ña ndaki'in na kui'i ña kana
kaxi na kuvi ña xachiñu va
na.
11 Ra mii saa ke iyoo ña
xa tu ndu'u xi'in ndo'o va,
saa chi ndu'u kuvi ndia chi'i
tu'un Ndioxi nima va ndo,
¿ra a vä'a kita ña tu na
ndaki'in ndi lo'o ña'a nda'a
ndo xa'a chiñu ña xa ndi?
12 Ndo'o, ra chindiee ta'an
va ndo xi'in sava ndia ñani
yo ndia xachiñu nuu Tata yo
Jesucristo, ra tu saa ̃xa ndo
xi'in ndia kan, saa ra kuu
mii ni ka va ndu'u ndiayu ña
chindiee ta'an ndo xi'in ndi,
saa chi ndu'u va kuvi ndia
chi'i tu'un Ndioxi nima ndo.

Ndi su küni ndi nduku ndi
ña'a nuu ndo. Chi ña ̃xa

ndi ke xa ndiee va ini ndi, ra xachiñu mii va ndi xixi ndi, ña va'a na käku kuachi xi'in ndi ta ñuu nuu kua'an ndi ka'an ndoso ndi tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo.

13 Ra xa kundaa va ini ndo, chi sutu ndia xachiñu ini ve'e ñu'u ka'nu ñuu Jerusalén, ra ña'a ña iyoo ini ve'e ñu'u kan ke xíxi va ndia. Ra su'va va ke iyoo ña yo'o, sutu ndia ki'in kuenda xi'in nuu altar yii nuu xa'ni na kiti ri soko na, ra kuñu kiti ri soko na ikan kuvi ña xixi va ndia.

14 Ra mii saa ke iyoo tu chiñu ña xa'ndia Tata yo Jesucristo nuu na xika ka'an ndoso tu'un va'a xa'a va ra, saa chi mii xa'a ña ka'an ndoso na ke kuxi va na.

15 Ndi su yu'u, ra kuëe ninduku yu ya'vi yu nuu ndo, ra ña tiaa yu tutu yo'o vichin, ra süvi ya'vi yu ke nduku yu nuu ndo. Saa chi nuu yu'u, ¡ra va'a ka va na kuvi yu nuu ña koo ya'vi yu xa'a ña ka'an ndoso yu tu'un Ndioxi!

16 Ra ña ka'an ndoso yu tu'un va'a Jesucristo, ra süvi xa'a ña kuni yu kosotu'un ni yu kuvi ña, chi chiñu ña nditia'ndia nuu va yu ke xa yu. ¡Ra nda'vi ni va yu tu na kä'an ndoso yu tu'un yo'o!

17 Ra tu ña kaku xini mii yu ke na sa yu chiñu yo'o, saa ra koo va ya'vi yu, ndi su süvi saa iyoo ña, chi Ndioxi va kuvi ra xa'ndia chiñu nuu yu ña ka'an ndoso yu tu'un ra, ra xa'a ña kan ke xiniñü'u vi koo ya'vi yu xa'a chiñu ña xa yu.

18 Ra ña'a ña ndaki'in yu xa'a ña xachiñu yu kuvi ña, kusii ni ini yu ña ka'an ndoso yu tu'un va'a xa'a Jesucristo va, ra kï'in yu xu'un; ra va'a ni iyoo va tu ndiayu yu ña koo ya'vi yu, ndi su kä'an yu xi'in na ña cha'vi na yu'u.

19 Ra va'a ni xa iyoo ndika va yu, ndi su ta iyoo ra xachiñu nda'vi va nduu yu nuu takundi'i na, ña va'a na chindiee ta'an yu xi'in kua'a ni yuvi, ra kandixa na Cristo.

20 Ña kan ke ta íin yu xi'in na judío, ra nduu yu judío va, ña va'a na chindiee ta'an yu xi'in na, ra kandixa na; ra su'va ke iyoo ña, tu ndiayu ña ndakoo ra Moisés ke ndikun na, saa ra ndakundikun tu yu'u va ña, ña va'a na kandixa na, ndi su mii ña ndaa, ra xiniñü'u kundikun vi yu ndiayu ña ndakoo ra Moisés.

21 Ra ta íin tu yu xi'in yuvi na kuëe ndikun ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, saa ra nduu tu yu ta ku'va iyoo na kan va, ña va'a na chindiee ta'an yu xi'in na ña kandixa na Cristo, saa chi chiñu ña xa'ndia mii Ndioxi va ke kandixa yu, chi xa ndiayu Cristo va ndikun yu.

22 Ra ta íin yu xi'in na iyoo vita ini, saa ra nduu yu ta ku'va iyoo na kan va, ña va'a na chindiee ta'an yu xi'in na, ra kandixa na Cristo. Ra su'va ke iyoo ña, iin ta ku'va iyoo takundi'i va yuvi ke nduu yu ña va'a na chindiee ta'an yu xi'in na, ña va'a na kaku na xiniñu'u

kaku.
23 Ra ña xa yu takundi'i ña
yo'o, ra xa'a ña kuni yu ña
na ndutia ndoso tu'un va'a
xa'a Jesucristo va kuvi ña,
xi'in ña na ni'i yu ña va'a ña
taxi tu'un Ndioxi.
24 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi yuvi na xinu ña
keeta'an na, ra ña ndixa ke
xinu ndi'i va na, ndi su indaa
na xa tiaa va kuvi na ni'i
ña'a. Ra ta ku'va xa na xa
tiaa kan ke na sa tu ndo'o
va, ra na kunu ndo ndiakua
ndaki'in ndo ña'a ña ni'i va
ndo.
25 Takundi'i yuvi na xa
nduvi ña keeta'an na, ra
xa'nu va ini na nuu ña'a ña
kuëe chindiee ta'an xi'in na.
Ra xa xini va ndo, saa chi
va'a ni sando'o ni va na mii
na, ndi su iin ña'a ña ndi'i
xa'a va kuvi ña ni'i na, ndi
su yoo, ra xa'a ña ni'i yo ña'a
ña kuëe ndi'i xa'a va kuvi ña
sando'o yo mii yo.
26 Ña kan ke yu'u, ra ña
xinu yu, ra kuëe iin saa kaa
xinu yu sana yu; saa chi ña
xa yu ke xa nduxa yu ña
ndiakua ndaki'in va yu ña'a
ña ni'i yu.
27 Ra sando'o yu iki kuñu
yu, ra xa nduxa tu yu xi'in
ña, ña va'a na kandixa ña
yu'u va, saa chi tu kuëe vivii
na kutiaku yu ña kuu yu ra
ka'an ndoso yu tu'un Ndioxi,
ra iyo ni kindiaa ra chiñu
nda'a yu, ra täxi ka ra ka'an
ndoso yu tu'un ra nuu inka
yuvi.

10

Na sä yo ta ku'va xa na xii xikua yo ña xindikun na ndioxi ndii

1 Ñani yo, ku'va yo, na
kundaa ini ndo, chi takundi'i
va na xii xikua yo, ra tixi
viko Ndioxi ke ndixika va
na, ra takundi'i tu na ndiya'a
tiañu tiañu'u, ra nani ra
Kua'a va.
2 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña ndixika na tixi viko
Ndioxi, xi'in ña ndiya'a na
tiañu tiañu'u, ra ta iyoo na
chichi va ke iyoo na, ra saa
ke iin nduu va na xi'in ra
Moisés.
3 Ra iin takundi'i tu na xixi
ña va'a ña kee chi ndivi nuu
ndu'u Ndioxi va.
4 Ra iin takundi'i tu na
xi'i tiakuii ra taxi Ndioxi va.
Saa chi tiakuii ra kana ndika
kava ña kua'an xi'in na, kuvi
ra xi'i va na, ra kava kan
kuvi Cristo va.
5 Ndi su, süvi takundi'i na
ndíxa ña kuni Ndioxi, ra xa'a
ña kan ke kua'a ni na ndixi'i
iku ichi kan.
6 Ra xi'in ña ndo'o na kan
ke na sakua'a yo, ña va'a na
küni sii yo sa yo chiñu yakua
ta'an ña xa na kan xi'in ta'an
na.
7 Ra xa'a ña kan ke na
ndasakä'nu ka ndo na'na ña
kuu ndioxi ndii, ta ku'va
xa na kan, ra su'va ke
kachi tu'un Ndioxi ndakani
ña xa'a na: “Ndakundee na
xixi na, ra xi'i va na, ra ta
ndi'i saa ndukuiin tu na xa
na chiñu yakua xi'in ta'an va
na”, kachi ña.
8 Xa'a ña kan ke na si'i,
xi'in ndia tiaa ra na sä na
chiñu yakua, ña kotoo iki
kuñu na, saa chi saa ke xa
na xii xikua yo, ra iin kii va
ndixi'i oko uni mil na.
9 Ra nii na kötondoso ndo,
ña ka'nu ni ini Ndioxi ña sa

ndo chiñu ki'vi, saa chi saa
ke xa na xii xikua yo, ra xa'a
ña kan ke yaxi koo na, ra
ndixi'i va na.
10 Ra nii na kä'an kuachi
ndo nuu Ndioxi, saa chi saa
ke xa na xii xikua yo xina'a,
ra kixi ra tatun ra xa'ni, ra
xa'ni va ra na.
11 Ra takundi'i ña yo'o ke
ndo'o na xii xikua yo, ra
ndika'yu ña, ña va'a na kun-
daa ini yo, ra na yu'vi yo, ra
na sä yo kuachi salo'o kii ña
ndee yo vichin.
12 Xa'a ña kan ke, ndo'o,
na ndákáni ini ña va'a ni
iyoo ndo, ra na kondiaa va'a
ndo mii ndo, ña va'a na köyo
va ndo.
13 Ra ta'an tundo'o ña
ndo'o ndo ke ndo'o tu
takundi'i va na. Ndi su na
kundaa ini ndo chi Ndioxi,
ra ra va'a va kuvi ra, ra
kuïin vi ra xa'a ndo, saa chi
täxi vi ra kixi tundo'o ña
kuchüun ndo sa ndiee ini
ndo nuu nda'a ndo. Saa chi
nii na kixi va tundo'o ña
kotondoso ña ndo'o, ra mii
va Ndioxi kuvi ra chindiee
ta'an xi'in ndo, ña va'a sa
ndiee ini ndo nuu ña.
14 Xa'a ña kan ke na
ndasakä'nu ka ndo na'na ña
kuu ndioxi ndii, ñani yo,
ku'va yo.
15 Ra ña kuu ndo yuvi na
kundaa ini va ke ka'an yu
xi'in ndo, ra na kotondoso tu
mii va ndo ña ka'an yu xi'in
ndo, a ña va'a kuvi ña, ra a
ña vä'a va tu kuvi ña.
16 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi ña ndakuta'an yo nuu
Cristo ña xi'i yo vino, ra xa'a
ña ndixitia nii ra xa'a va yo
ke ndakuta'an yo; ra saa tu
ña xixi yo xita va, chi xi'in
Cristo ra nditaxin iki kuñu
xa'a va yo ke ndakuta'an yo.
17 Ra va ni kua'a ni va kuvi
yó, ndi su indaa va kuvi xita
ña xixi yo, ra xa'a ña kan ke,
iin iki kuñu kuvi takundi'i va
yo.
18 Ra na ka'an yu iin ña
xi'in ndo xa'a na ñuu Israel,
ra kundaa ini ndo; na xixi
ña'a ña soko inka na nuu
Ndioxi, ra ta iyoo ña soko tu
na kan va iyoo ña'a kan nuu
Ndioxi.
19 Ra ña kachi yu saa xi'in
ndo, ra kä'an yu xi'in ndo,
ña tiaku na'na ña kuu ndioxi
ndii, ra nii küni kachi tu yu,
ña iyoo ndiee kuñu ña soko
ndo nuu va ña.
20 Chi ña yo'o va ke kuni
yu na kundaa ini ndo, te
soko yuvi ña'a nuu na'na ña
kuu ndioxi ndii, ra nuu ña
ndiva'a va ke soko na ña, saa
chi süvi nuu Ndioxi ra tiaku
ke soko na ña; ra küni yu,
ña na kuta'an ndo xi'in ña
ndiva'a.
21 Saa chi küvi ko'o ndo
vino ra kuu kuenda Tata
yo Jesucristo, ra ko'o tu
ndo, vino ra kuu kuenda ña
ndiva'a; ra nii küvi tu kuxi
ndo nuu mesa Tata yo Jesu-
cristo, ra kuxi tu ndo nuu
mesa ña ndiva'a.
22 ¿Ra a kuni ndo ña
ndakundiee ka ndo sa ndo
kuachi saa va, ña va'a na sáa̱
Tata yo Jesucristo xi'in ndo?
¿A ndaku ni ka ndo'o nuu ra
kan tuvi ndo?

Na ndasaka'nu yo Ndioxi xi'in takundi'i ña xa yo

23 Ra ña ndixa va ke ka'an
sava na, ña kuvi sa yo
takundi'i va ña kuni yo; ndi

su süvi ndi'i ña chindiee
ta'an xi'in yo. Saa chi va'a
ni ka'an va sava na ña iyoo
ndika va yo ña kuvi sa yo
takundi'i ña kuni yo, ndi su
süvi ndi'i ña chindiee ta'an
xi'in yo ña kuxixa ini yo.
24 Xa'a ña kan ke süvi
takua xa'a mii ndo ke na
kundi'i ini ndo ña va'a ni
koo ndo, chi ña xiniñu'u sa
ndo ke na kundi'i tu ini ndo
xa'a inka yuvi ña va'a na koo
va na.
25 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa ini ndo ña kuvi kaxi
ndo takundi'i va kuñu ña
kiya'vi nuu ya'vi, ndi su
na ndakatü'un ndo xa'a ña
ndia mii kee ña, ña va'a na
ndakäni ini ndo xa'a ña;
26 saa chi ña yuuvi yo'o
xi'in takundi'i ña'a ña iyoo
nuu ña, ra kuenda mii Tata
yo Jesucristo va kuvi ña.
27 Ra tu ndia iin na kuëe
kandixa Tata yo Jesucristo
na ka'an xi'in ndo ña ku'un
ndo kuxi ndo xi'in na, ra tu
kuni ndo ku'un ndo xi'in na,
saa ra na kuxi ndo takundi'i
va ña'a ña taxi na nda'a
ndo, ra na ndakatü'un ndo
ndia mii kee ña, ña va'a na
ndakäni ini ndo xa'a ña.
28 Ndi su tu na ka'an va
tu iin na xi'in ndo, kachi
na saa: “Kuñu yo'o, ra nuu
na'na na ña kuu ndioxi ndii
va ke ndisoko na ña”, na
kachi na. Saa ra na käxi va
ndo ña, ña va'a na ndakäva
na ndika'an xi'in ndo kan,
ra nii na ndakäni ki'vi tu ini
inka va na, saa chi kuenda
Tata yo Jesucristo va kuvi
ña yuuvi yo'o, xi'in takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ña.
29 Ra süvi xa'a ña xani
ini ndo'o ke ka'an yu, chi
xa'a ña xani ini inka va na
ke ka'an yu. Ra kuvi tu
ndakatu'un va iin na kachi
na saa: “¿Tu kuvi va kaxi yu
takundi'i ña'a, ra nichuun ke
ka'nu ini yu, xa'a ña xani ini
inka yuvi na vita ini?
30 Tu taxi va yu tixa'vi
nda'a Ndioxi xa'a ña'a ña
xíxi yu, saa ra, ¿nichuun ke
kaña'a na xa'a yu ña xixi yu
ña?”, na kachi na.
31 Ndi su ña kachi yu'u
ke, ndia ndia ka ña'a xixi
va ndo, ra a ndia ndia ka
tu ndutia xi'i va ndo, a ndia
ndia ka tu chiñu xa va ndo,
ra ña xiniñu'u sa ndo ke na
ndasaka'nu ndo Ndioxi xi'in
takundi'i va ña xa ndo.
32 Na küxi ndo ña'a ña
kuvi ndakani ini na vita ini
xa'a ra koyo na, ta kuu na
judío, xi'in na küu judío,
xi'in na ve'e ñu'u Ndioxi.
33 Ra saa ke □xa tu yu'u
va, ña □xa nduxa yu ña na
sandïko yu ini inka yuvi xa'a
ña □xa yu; saa chi kuëe kuni
yu ña va'a ni na koo yu,
chi ña kuni yu ke va'a na
koo inka yuvi va, ña va'a na
kaku na.

11

1 Ra na sa ndo ña □xa yu,
saa chi ña xa Cristo va ke □xa
yu.

Na si'i na ndikun Tata yo Jesucristo ra vivii va na kundixi na

2 Ñani yo, ku'va yo, kusii
ni ini yu xi'in ndo, saa chi
iin takundi'i va kii ndaka'an
ndo xa'a yu, ra ndikun tu
ndo ña saña'a yu ndo'o va.
3 Ndi su kuni yu na kundaa
ini ndo, chi Cristo va kuvi
ra kuu xini takundi'i tiaa,

ra tiaa ra iyoo yasi'i, ra mii
ra kuvi xini yasi'i va ra, ta
ku'va iyoo Ndioxi ña kuu ra
xini Cristo.
4 Tu na ndasi iin tiaa xini
ra, ta ka'an ra xi'in Ndioxi,
a ta ka'an ndoso ra tu'un ña
taxi Ndioxi nda'a ra, saa ra
ña ka̱'a̱n nuu va ke xa ra.
5 Ra tu iin ña'a tu, ra na
ndäsi ña xini ña ta ka'an ña
xi'in Ndioxi, a ta ka'an ndoso
ña tu'un ña taxi Ndioxi
nda'a ña, saa ra ña ka̱'a̱n
nuu ke xa tu ña kan va;
saa chi ta ku'va iyoo ña ndi-
tia'ndia va iyoo ixi xini ña.
6 Ra tu xïin iin ña'a ña
ndasi ña xini ña, saa ra na
xatia tu ña ixi xini va ña.
Ndi su tu kuka'an va tu nuu
ña, ña tia'ndia ixi xini ña, a
ña xatia tie'e na xini ña, saa
ra va'a ka na ndasi va ña xini
ña.
7 Ra tiaa, ra xiniñü'u vi
ndasi ra kan xini ra, saa chi
na'na mii Ndioxi va kuvi ra,
ra ndaña'a tu ra ña ka'nu
kuu mii Ndioxi va. Ra ña'á
kuvi ña ndaña'a, ña nduvi
ña kuu mii tiaa va;
8 Saa chi ta xava'a Ndioxi
tiaa, ra süvi xi'in kindika
ña'a ke ndixava'a ra tiaa,
chi xi'in kindika tiaa va ke
xava'a ra ña'á.
9 Saa chi tiaa, ra ndikuvä'a
ra xa'a ña'á, chi ña'á ke
kuva'a xa'a tiaa va.
10 Xa'a ña kan ke, na
kundasi va xini ña'á, xa'a
ña ndaña'a ña, ña xa'ndia
chiñu ìi̱ ña nuu ña, ra saa tu
ña xato'o ña na tatun Ndioxi
va.
11 Ndi su nuu yoo na
ndikun Jesucristo, ra küvi vi
koo tiaa tu na köo na si'i, ra
nii na si'i tu küvi koo va tu
na köo tiaa.
12 Saa chi ña ndixa ke ña'á
ra xi'in kindika tiaa va kuvi
ña kuva'a ña, ra ña ndixa
ke kaku tu tiaa va tixi na
si'i; saa chi mii Ndioxi kuvi
ra taxi takundi'i va ña.
13 Ra na ka'an tu mii va
ndo, ¿a va'a kita ña tu na
kundäsi xini na si'i, ta ka'an
na xi'in Ndioxi?
14 Ra ndia ña'a ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o va ke
saña'a yoo, ña vä'a koo nani
ni xini tiaa, saa chi ña ka̱'a̱n
nuu va kuvi ña.
15 Ndi su ña nani ixi xini
na si'i, ra ña ka'an va'a xa'a
va na kuvi ña; saa chi ixi xini
na ke taxi Ndioxi nda'a na ña
kusa'vi ña xini va na.
16 Ra tu ndia na kuni sa
kuachi xa'a ña yo'o, saa ra
na kundaa ini na, chi nii
ndu'u, ra nii na ve'e ñu'u
Ndioxi kuëe yuna'a ña sa
na inka chiñu nuu ña xa
ndika'an yu xi'in ndo.

Na sa to'o ndo ta ndakuta'an ndo xixi ndo ña ndaka'an ndo xa'a iki kuñu Tata yo Jesucristo

17 Ra xa'a ña ka'an yu
ña yo'o xi'in ndo vichin, ra
küvi vi ka'an yu xi'in ndo ña
va'a ni xa ndo, saa chi ta
ndakuta'an ndo, ña sa ndo
ña va'a, ra süvi ña va'a vi
xa ndo.
18 Saa chi, ña nuu va'a
ndatu'un na xi'in yu xa'a
ndo ke ta ndakuta'an ndo
ndasaka'nu ndo Ndioxi, ra
na ndata'vi ta'an va kuvi
ndo; ra ña ndixa ke, saa xa
va ndo tuvi yu.
19 Ra ña xani ini ndo'o ke
¡ndiakua xiniñu'u ndata'vi
ta'an ndo, ra saa vi ke va'a
ndaña'a ndo mii ndo, yoo

kuvi ndo ndinuni ndikun
ichi Ndioxi!
20 Ra ña xá ndo saa, ta
ndakuta'an ndo ña xixi ndo.
Ra süvi saa ke iyoo ña
ndixa'ndia Tata yo Jesucristo
nuu ndo sa ndo.
21 Saa chi ta xa̱ xáá hora ña
kuxi ndo, saa ra iin ndikun
xá'á ndo xíxi numi ndo xita
ña ̱ni'i ndo nuu ta'an va
ndo; ra sava tu na ta'an ndo
ndoo xïxi ra ka'un ini va na,
ra sava tu ndo ̱xa'a xi'i va'a
va, ra iin ndiakua xini va
ndo.
22 ¿Ra a vä'a ve'e va ndo
na kundee ndo kuxi ndo, ra
ko'o ndo? Ra na kundaa ini
ndo, chi na ve'e ñu'u Ndioxi
va kuvi na kundasi ndo ña
̱xa ndo saa, ra saka'an tu
ndo nuu na ñani yo, na köo
ña ni'i kuxi va. ¿Ra ni ke
kachi yu xi'in ndo vichin? ¿A
va'a tu na ka'an yu ña va'a
ni ̱xa ndo? Ndïxa, ¡saa chi
süvi ña va'a ke ̱xa ndo, ña
̱xa ndo saa!

Su'va ke iyoo xa'a ña ndakuta'an yo xixi yo ña ndaka'an yo xa'a iki kuñu Tata yo Jesucristo

23 Ra ña ̱saña'a yu ndo'o
vichin, ra mii va Tata yo
Jesucristo kuvi ra taxi ña
nda'a yu, ra su'va ke iyoo ña:
Mii ñuú ña ndixiko ta'an ra
Judas xi'in Tata yo Jesucristo
ke ki'in ra xita,
24 ra taxi ra tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a ña, ra ta ndi'i,
saa ta'vi ra ña, ra taxi ra ña
nda'a ndia ita'an xi'in ra, ra
ndika'an ra xi'in ndia, kachi
ra saa: “Kuxi ndo ña yo'o,
saa chi ña yo'o kuvi kuñu yu
ña taxin xa'a ndo ña va'a na
koo ndo. Ra na sa ndo ña
yo'o xa'a ña ̱ndaka'an ndo
xa'a yu”, kachi ra.
25 Ra ta ndi'i xixini na,
ra saa ki'in tu ra copa ña
ñu'u vino va, ra saa ndika'an
ra xi'in ndia ita'an xi'in ra,
kachi ra saa: “Vino yo'o,
kuvi nii yu ña kutia xa'a
ndo, ra ña yo'o kuvi iin ña
xaa ña kindoo yu xi'in ndo
vichin, ra iin takundi'i ichi
ña ko'o ndo vino yo'o, ra
na ndaka'an ndo xa'a yu”,
kachi ra.
26 Ra xa'a ña kan ke, iin
takundi'i ichi ña xixi ndo
xita yo'o, xi'in ña xi'i ndo
vino yo'o, ra na ndatu'un
kuvi ndo xi'in inka yuvi xa'a
ña ndixi'i Tata yo Jesucristo
ña ̱xa ndo ña. Ra saa ke na
sa ndo ndia kii ña nandiko
ra kixi va ra.

Vivii na sa ndo ta xa xixi ndo ña ndaka'an ndo xa'a iki kuñu Tata yo Jesucristo

27 Ra na kundaa ini ndo,
chi takundi'i yuvi na xäto'o,
ra iin saa kaa xixi va na xita,
ra xi'i tu na vino, ra kuachi
va ke ki'vi na xi'in iki kuñu
Tata yo Jesucristo, ra saa tu
xi'in nii ra ña ndixitia xa'a
va yo.
28 Xa'a ña kan ke, na ki'in
xini ta iin iin ndo a va'a iyoo
ndo nuu Ndioxi, ra saa ke
kuvi kuxi ndo, ra ko'o tu ndo
vino va.
29 Saa chi yuvi na xäto'o,
ra nii ki'in tu xini na xa'a
iki kuñu Tata yo Jesucristo ta
xixi na, xi'in ña xi'i na vino,
ra ndo'o va na xa'a ña ̱xa
na sa Ndioxi.
30 Ra xa'a ña kan ke kua'a
ni na ta'an ndo ki'in kue'e, ra

sava tu na iyoo vita ini va, ra
xa kua'a ni tu na ndixi'i va.
31 Ra tu ki'in va tu xini yo,
ña va'a va iyoo yo nuu Tata
yo Jesucristo, saa ra sandö'o
vi ra yoo.
32 Ndi su ña ⍰sando'o tu
Tata yo Jesucristo yoo, ra ichi
ndaku va ke ndataan ra yoo,
ña va'a na ndö'o yo tundo'o
ña ndo'o takundi'i na yuuvi
yo'o.
33 Ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo vichin, ñani yo, ku'va
yo, ra ta ndakuta'an ndo ña
kuxi ndo, ra na kundiatu
ta'an va ndo, ra inuu na kuxi
takundi'i va ndo.
34 Ra tu sava tu ndo ka'un
ni ini, ra ve'e va ndo na
kuxi ndo, ña va'a na sandö'o
Ndioxi ndo'o, xa'a ña xixi
kuini ndo nuu ta'an ndo, ta
ndakuta'an ndo xixi ndo ña
ndaka'an ndo xa'a iki kuñu
Tata yo Jesucristo. Ra ta xa
na xaa yu koto'ni yu ndo'o,
ra saa sayukun yu xa'a sava
ka ña iyoo xi'in ndo.

12

Ña xinituni ña ⍰sani'i Ndioxi yoo ña sa yo ndia ndia ka chiñu nuu ra

1 Ra vichin kuni yu na
kundaa ini ndo, ndia ku'va
ke iyoo xa'a ña xinituni ña
yii ña taxi Tachi Yii nda'a yo.
2 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi ta yachi ta kumani
ka kandixa ndo Tata yo Je-
sucristo, ra na'na ña kuu
ndioxi ndii, ña köo tachi va
ke, xikañu'u ndo'o, ndixika
ndo.
3 Ra xa'a ña kan ke kuni
yu na kundaa ini ndo vichin,
tu ndia na ka'an: “¡Ña kuu
Jesús ra nditavi chi'ña!”, saa
ra süvi vi ndiee Tachi Yii ke
⍰taxi ndiee na ña ka'an na.
Ra tu ndia tu na ka'an: “¡Ña
kuu Jesús Tata yo!”, saa ra
Tachi Yii Ndioxi va ke ⍰taxi
ndiee na ña ka'an na.
4 Ra na kundaa ini ndo, chi
iyoo iin tanuu va ña xinituni
ña yii ña kuvi ndaki'in ta iin,
iin yuvi, ndi su indaa Tachi
Yii ke taxi takundi'i va ña.
5 Ra iin tanuu tu chiñu
va iyoo sa yo nuu Tata yo
Jesucristo, ndi su chiñu ña
xa takundi'i yo, ra indaa nuu
ra kan ke xa va yo ña.
6 Ra iyoo kua'a tu ku'va ña
kuvi sa yo chiñu nuu Ndioxi
va, ndi su indaa mii Ndioxi
kuvi ra ⍰xa takundi'i va ña.
7 Ra ña taxi tu Tachi Yii ña
xinituni ña yii nda'a ta iin,
iin yo, ra ña va'a na sa yo
ndia ndia ka chiñu, ña va'a
chindiee ta'an yo xi'in ta'an
va yo kuvi ña.
8 Ra sava na ⍰taxi Tachi Yii
ña xinituni ña yii nda'a, ña
va'a na ka'an na tu'un ndichi
va. Ra sava tu na ⍰taxi Tachi
Yii ña xinituni ña yii nda'a
ña na kundaa ni ini na xi'in
ndia ndia ka chiñu va.
9 Ra sava tu na ⍰taxi Tachi
Yii ña xinituni ña yii nda'a,
ña va'a na kundiaa ini na
Ndioxi va, ra sava tu na
⍰taxi Tachi Yii ndiee nda'a,
ña va'a sanda'a na yuvi na
xi'i va.
10 Ra sava tu na ⍰taxi Tachi
Yii ña xinituni ña yii nda'a,
ña sa na ña xitu'un va, ra
sava tu na ⍰taxi Tachi Yii
ña xinituni ña yii nda'a, ña
va'a ka'an ndoso na tu'un ña
⍰taxi Ndioxi va. Ra sava tu

na taxi Tachi Yii kua'a ni
ña xinituni ña yii nda'a, ña
va'a na ndakuni na ndia ña
kuvi tachi ndiva'a, ra ndia
ña kuvi mii Tachi Yii va; ra
sava tu na taxi Tachi Yii ña
xinituni ña yii nda'a, ña va'a
ka'an na iin takundi'i nuu
tu'un va; ra sava tu na taxi
Tachi Yii ña xinituni ña yii
nda'a, ña va'a kundaa ini na
xi'in tu'un ña ka'an yuvi na
ka'an kua'a ni nuu tu'un kan
va.
11 Ndi su indaa mii Tachi
yii ke taxi ña xinituni ña yii
nda'a takundi'i va yuvi ña
xa na takundi'i chiñu yo'o,
ra ña xinituni ña yii ña kuni
mii va Tachi Yii ke taxi ña
nda'a ta iin, iin va yuvi.

Iin iki kuñu Jesucristo kuvi takundi'i va yo

12 Ra xa kundaa va ini yo,
chi va'a ni kua'a ni va nuu
ta'vi kuvi iki kuñu yo, ndi su
indaa va kuvi yo; ra mii saa
ke iyoo tu yo xi'in Tata yo
Jesucristo va, saa chi va'a ni
kua'a ni va kuvi yo, ndi su
iin va kuvi yo xi'in ra.
13 Saa chi iin xi'in Tachi Yii
ke chichi takundi'i va yo ña
nduu yu iin iki kuñu xi'in
Tata yo Jesucristo, ra yoo
na judío, xi'in na küu judío,
xi'in na xachiñu nda'vi, xi'in
na iyoo ndika, ra iin Tachi Yii
ke ndaki'in takundi'i va yo.
14 Saa chi iin yuvi, ra kua'a
ni va nuu ta'vi iki kuñu kuu
mii na.
15 Ra va'a ni na ka'an
va xa'a yo, kachi ña saa:
“Ndïkun ndiaa yu iin iki
kuñu, saa chi süvi nda'a
kuvi yu”, na kachi ña, ndi su
xa saa ndikun ndiaa va ña
iin iki kuñu.
16 Ra va'a ni na ka'an
tu so'o va yo, kachi ña saa:
“Ndïkun ndiaa yu iin iki
kuñu, saa chi süvi nduchi
nuu kuvi yu”, na kachi ña,
ndi su xa saa ndikun ndiaa
va ña iin iki kuñu.
17 Saa chi tu nduchi nuu
yo, na kuu takundi'i ta'vi iki
kuñu ña kuu mii yo, saa ra,
¿ni ke sa tu yo ña kuni so'o
yo? Ra tu so'o yo, na kuu
takundi'i iki kuñu yo, saa ra,
¿ni ke sa tu yo ña ndaki'in
tachi yo?
18 Ndi su Ndioxi, ra xa
mii nuu kuni ra kundikun ta
iin, iin ta'vi iki kuñu yo ke
chindikun va ra ña.
19 Saa chi tu iin nuu va
ndixikuu takundi'i iki kuñu
yo, saa ra küvi vi kuu yo iin
yuvi.
20 Ra xa'a ña kan ke, va'a
ni kua'a ni va nuu ta'vi kuvi
iki kuñu yo, ndi su indaa va
kuvi yo.
21 Ra xa'a ña kan ke nii
nduchi nuu tu yo, ra küvi
ka'an ña xi'in nda'a yo,
kachi ña saa: “Xiniñü'u yu
yo'o”; ra nii xini tu yo küvi
ka'an xi'in xa'a yo, kachi ña
saa: “Xiniñü'u yu ndo'o.”
22 Ra na kundaa ini ndo,
chi sava ta'vi iki kuñu yo ña
vita va'a ka tuvi yo, kuvi ña
xiniñu'u va'a ka va;
23 Ra sava ta'vi iki kuñu yo
ña kuëe xiniñu'u va'a tuvi
yo ke, vii ni sakundixi va
yo. Ra saa tu xa yo xi'in
sava ta'vi iki kuñu yo ña
iyoo se'é va, chi tiaa ni tu vii
sakundixi tu yo ña kan va.
24 Ndi su na kundaa ini

ndo, chi sava ta'vi iki kuñu yo, ña nduvi, ra xiniñü'u vi ña kondiaa ni yo ña. Ra ña xava'a tu Ndioxi sava ta'vi iki kuñu yo ña kuë savi, ra xa'a ña na kondiaa ni ka va yo ña kuvi ña.

25 Ra su'va ke iyoo ña yo'o, ña va'a vivii va ita'an iki kuñu yo, ra ndi'i tu ini ña xa'a ta'an va ña.

26 Ra tu iin iki kuñu yo ndo'o, saa ra ndia takundi'i va iki kuñu yo ke ndo'o xi'in ña; ra tu iin tu iki kuñu yo va'a ni kee, saa ra iin takundi'i tu iki kuñu yo ke kusii ini xi'in va ña.

27 Ra takundi'i ndo'o kuvi na kúu iki kuñu Cristo va, ra ta iin, iin nuu iki kuñu ra kuvi ta iin, iin va ndo.

28 Ra xa kundaa va ini ndo, chi mii va Ndioxi kuvi ra taxi iin, iin chiñu nda'a ta iin, iin yuvi, ña sachiñu na xi'in ve'e ñu'u: ta kuu na xika chiñu nuu Tata yo Jesucristo, xi'in na ka'an ndoso tu'un ña taxi Ndioxi, xi'in na saña'a yuvi, xi'in na xa ña xitu'un, xi'in na sanda'a yuvi, xi'in na chindiee ta'an xi'in yuvi, xi'in na xa'ndia chiñu nuu na ve'e ñu'u, xi'in na ka'an ndia ndia ka nuu tu'un ña xïni yo.

29 ¿A iin takundi'i yuvi kuvi na xika chiñu nuu Tata yo Jesucristo? ¿A iin takundi'i yuvi kuvi na ka'an ndoso tu'un ña taxi Ndioxi? ¿A iin takundi'i yuvi kuvi na saña'a? ¿A iin takundi'i yuvi xa ña xitu'un?

30 ¿A iyoo ndiee takundi'i yuvi ña va'a sanda'a na yuvi na xi'i? ¿A ka'an takundi'i na ndia ndia ka nuu tu'un ña xïni yo? ¿A xini takundi'i yuvi ndakani na ni ke kuni kachi, tu'un ña ka'an yuvi na ka'an ndia ndia ka nuu tu'un ña xïni yo? Na kundaa ini ndo, chi süvi saa iyoo ña.

31 Ra ña xiniñu'u sa ndo ke na nduku ndo ña xinituni, ña va'a ni, ña taxi Ndioxi va; ra saña'a tu yu'u va ndo'o xa'a iin ña va'a nuu takundi'i ña'a ña iyoo.

13

Ña ku'vi ini ña taxi Ndioxi nda'a yo kuvi ña chee va

1 Ra va'a ni na ka'an va yu ndia ndia ka nuu tu'un ña xïni yo, xi'in tu'un ña ka'an na tatun Ndioxi, ndi su tu köo ña ku'vi ini ña taxi Ndioxi iyoo nima yu, saa ra ta ku'va iyoo iin kaa ña kaxan mii sana yu'u va iyoo yu, a ta iyoo iin kaa xiyo ña ka'a mii sana yu'u va tu iyoo yu.

2 Ra va'a ni na ka'an tu yu tu'un ña taxi Ndioxi va, ra nii na kundaa ini tu yu xi'in takundi'i va ña iyoo se'é, ra nii na koo kua'a ni tu ña xinituni va nuu yu, ra nii na kondiaa ni va ini yu Ndioxi ña kuvi ka'an yu xi'in iku ña ndasama ña nuu iin ña, ndi su tu köo ña ku'vi ini ña taxi Ndioxi iyoo nima yu, saa ra köo va'a ya'vi ndiaa vi yu.

3 Ra va'a nii na ndata'vi tu yu takundi'i va ña'a ña iyoo nuu yu xi'in na nda'vi, ra nii na ndataxi tu yu mii yu ña koko yu xa'a va na, ndi su tu köo ña ku'vi ini ña taxi Ndioxi iyoo nima yu, saa ra

köo ya'vi ndiaa vi ña sa yu saa.
4 Yuvi na iyoo ña ku'vi ini
ña taxi Ndioxi nima, ra xa
ndiee va ini na, ra tiayu ni tu
ini va na, ra kuë ndukuini
tu ini va na; ra nii kuë
kutiaa va tu na, ra nii kuë
xa xini ni va tu na.
5 Ra nii kuë xa iku va tu
na, ra nii kuë kutiayu tu na
xi'in mii va na; ra nii kuë
saa kama va tu na, ra nii
kuë tuku tuku tu ndaka'an
na xa'a ña vä'a ña xa inka
yuvi xi'in va na.
6 Ra nii kuë kusii tu ini
na xi'in yuvi na xa kuachi
va, chi ña ndaku va kuvi ña
kusii ini na xi'in.
7 Ra nii kuë xikutuvi tu
na ña ku'vi ini na inka va na,
ra nii kuë xikutuvi tu na ña
kondiaa ini va na na, ra nii
kuë ndakoo nda'a va tu na
na, ra xa ndiee va ini na xi'in
na xa'a ña xa na xi'in na.
8 Ra ña ku'vi ini ña taxi
Ndioxi, ra ndia ndixaa kii
ndia ndixaa tiempo va ke
koo ña. Ndi su vaxi kii, ra
küvi ka vi ka'an ndoso na
tu'un ña taxi Ndioxi, ra nii
kä'an ka tu na ndia ndia ka
tu nuu tu'un ña xïni va yo,
ra nii ña xinituni kumäni ka
tu nuu va na.
9 Ra na kundaa ini ndo, chi
vichin ra lo'o ni va ke xíní
yo, ra saa tu ña ká'án yo
tu'un ña taxi Ndioxi va, saa
chi iin ña'ñu lo'o va kuvi ña
kundaa ini yo xi'in.
10 Ndi su ta xa na xaa
kii ña koo takundi'i ña'a ta
ku'va kuni mii Ndioxi, saa ra
ndi'i va xa'a ña xinituni ña
yii ña taxi Ndioxi nda'a yo.
11 Ra na ka'an yu iin
ña xi'in ndo ra kundaa ini
ndo, ta ndixiyo lo'o yu, ra
ta ndatu'un na kuachi va
ndatu'un yu, ra ta ndakani
ini na kuachi tu ndakani ini
va yu, ra ta ki'in xini na
kuachi tu ki'in xini va yu;
ndi su ta xa ndixinu tiaa
yu, saa ra ndakoo va yu
takundi'i chiñu ña xa yu ta
ndixiyo lo'o yu.
12 Ra ku'va saa va ke ndo'o
yo vichin, saa chi ta ku'va
ndo'o yuvi na xito'ni nuu
yuu tata, ra iin xaña xaña
va xini na mii na, ra saa va
ke ndo'o yo xi'in takundi'i
ña'a vichin; ndi su vaxi kii
ra iin kaxi kaxi va kundaa
ini yo xa'a takundi'i ña'a.
Vichin, ra lo'o va ña'a kun-
daa ini yo xa'a, ndi su vaxi
kii, ra iin ta ku'va kundaa
kaxi ini mii Ndioxi xa'a va
yo, saa kundaa kaxi ini yo
xa'a takundi'i va ña'a sa ra.
13 Ra xa ta kachi yu ke iyoo
va ña, chi ña ndi'i xa'a va
kuvi sava ña'a, ndi su ndï'i vi
xa'a ña ndiaa ini yo Ndioxi,
xi'in ña ndiatu yo ndaki'in
yo ña taxi ra, xi'in ña ku'vi
ini ña taxi ra nda'a yo, ra ña
chee va'a nuu ña yo'o kuvi
ña ku'vi ini ña taxi Ndioxi
nda'a va yo.

14

Ka'an ra Pablo xa'a ña xinituni ña ka'an ndoso yo tu'un ña taxi Ndioxi xi'in ña ka'an yo ndia ndia ka nuu tu'un

1 Ra na sa nduxa ndo ña
ku'vi ini ndo inka yuvi, ra na
kuni tu ndo ndaki'in ndo ña
xinituni ña taxi Ndioxi va,
ra ña xiniñu'u va'a na kuni
ndo ndaki'in ndo kuvi ña
xinituni ña ka'an ndoso ndo

tu'un ña taxi Ndioxi nda'a va
ndo.
2 Saa chi yuvi na taxi
Ndioxi ña xinituni nda'a ña
ka'an na inka nuu tu'un ña
xïni yo, ra xi'in Ndioxi va
ke ka'an na, ra kä'an vi na
xi'in yuvi, saa chi ndia nii
na kundäa ini ña ka'an vi
na. Ra Tachi Yii va ke taxi
xini na ña ka'an na, ra takua
Ndioxi va kuvi ra kundaa ini
ña ka'an na.
3 Ndi su yuvi na taxi
Ndioxi ña xinituni nda'a ña
ka'an ndoso na tu'un ña
taxi ra nda'a na, ra xi'in
inka yuvi va ke ka'an na
ña, ña va'a na kua'nu na
kan xi'in tu'un Ndioxi, ra
chindiee ta'an tu na xi'in va
na, ra taxi tu na tu'un ndiee
ini nda'a va na.
4 Ra yuvi na taxi Ndioxi ña
xinituni nda'a ña ka'an na
inka nuu tu'un ña xïni yo,
ra takua mii va na kuvi na
sakua'nu na, ndi su yuvi na
taxi Ndioxi ña xinituni nda'a
ña ka'an ndoso na tu'un ña
taxi ra nda'a na, ra na ve'e
ñu'u va kuvi na sakua'nu na
kan.
5 Yu'u, ra ña kuni yu ke
ña na taxi Ndioxi ña xinituni
nda'a takundi'i va ndo ña
ka'an ndo inka nuu tu'un ña
xïni yo; ndi su kuni ni ka va
yu ña na ka'an ndoso ndo
tu'un ña taxi Ndioxi; saa chi
va'a ni ka va ña kan, ndi su
tu ndia iin na na ndikoni'i tu
inka nuu tu'un ña ka'an ndo,
saa ra, va'a va chi kuvi va
kua'nu na ve'e ñu'u xi'in ña.
6 Ñani yo, tu na xaa yu
kuto'ni yu ndo'o, ra ka'an
yu inka nuu tu'un ña xïni
yo xi'in ndo, saa ra, ña uun
va kuvi ña, saa chi köo ña
chindiee ta'an ña xi'in vi
ndo. Ndi su chindiee ta'an
va tu yu xi'in ndo, tu na
ka'an yu xa'a ña ndichi ña
ndaña'a Ndioxi xi'in ndo,
xi'in xa'a ña xinituni, xi'in
xa'a tu'un ña taxi Ndioxi,
xi'in xa'a ña saña'a yu ndo'o
ndia ku'va ke iyoo tu'un
Ndioxi.
7 Ra na ka'an yu iin ña
xi'in ndo ra kundaa ini ndo,
nda'a chiñu tun tivi na, ta
kuu tiyoo xi'in takuu itun tu
nani arpa, ra tu na kä'a nu ta
ku'va xiniñu'u ka'a nu, saa
ra, kundäa ini yo ndia yaa ke
saka'a vi na.
8 Ra na xika tu nuu kuachi,
ra ndakutä'an vi na ku'un
na nuu kuachi, tu kuëe kaxi
na nda'yu itun tu tivi na ña
ndakuta'an na xa'an na nuu
kuachi,
9 ra mii saa ke kuu tu
xi'in ndo'o va: saa chi tu süvi
tu'un ña kundaa ini yuvi
xi'in ke ka'an ndo, saa ra
küvi vi kundaa ini na ni ña'a
ke ka'an ndo xa'a. ¡Ra tu
iin saa na koo ka'an ndo, saa
ra, na ka'an mii sana va kuvi
ndo!
10 Nuu ña yuuvi yo'o ra
kua'a ni va nuu tu'un iyoo,
ra ña ndixa ke va'a takundi'i
va ña nuu mii yuvi na ka'an
ña.
11 Saa chi tu kundäa ini yu
xi'in tu'un ña ka'an iin na
xi'in yu, saa ra ta ku'va iyoo
iin tiaa ra kee inka xiyo va
iyoo yu nuu na, ra saa ke
iyoo tu na kan nuu yu'u va.
12 Ra mii saa ke kuu
tu xi'in ndo'o va, ra xa'a
ña kuni ni ndo ndaki'in
ndo ña xinituni ña yii ña
taxi Ndioxi, ra ña va'a va

kuvi ña, ndi su ña xiniñu'u
nduku ndo nuu Ndioxi ke,
na taxi ra ña xinituni ña yii
nda'a ndo ña kuvi chindiee
ta'an ndo xi'in na ve'e ñu'u
ña na kua'nu va na.
13 Xa'a ña kan ke yuvi na
ka'an inka nuu tu'un ña xïni
yo, ra xiniñu'u tu na ka'an
na xi'in Ndioxi, ña taxi ra
ña xinituni ña yii nda'a na
ña va'a ndaxikoni'i na ni ke
kuni kachi va ña, ña va'a na
kundaa ini inka na.
14 Saa chi tu na ka'an yu
xi'in Ndioxi inka nuu tu'un
ña xïni yo; ra ña ndixa ke
ka'an yu xi'in Ndioxi xi'in
nima va yu, ndi su kuëe
kutu'va vi tu ña xinituni yu
xi'in tu'un ña ka'an yu.
15 Saa ra, ¿ndia ña ke va'a
sa yu tu saa? Ña xiniñu'u sa
yu ke ka'an yu xi'in Ndioxi
xi'in tu'un ña kundaa ini
Tachi Yii, ra saa tu xi'in tu'un
ña kundaa ini mii va yu. Ra
ña kata tu yu yaa yii nuu
Ndioxi, ra xiniñu'u kata yu
ña xi'in tu'un ña kundaa ini
Tachi Yii, ra saa tu xi'in tu'un
ña kundaa ini mii va yu.
16 Saa chi tu xi'in tu'un
ña xïni va yo na ndasaka'nu
ndo Ndioxi, saa ra küvi vi
ndataxi na kundäa ini xi'in
tu'un ña ka'an ndo tixa'vi
nda'a Ndioxi xi'in ndo, saa
chi kundäa ini na ni ña'a ke
ka'an ndo xa'a vi.
17 Saa chi va'a ni va'a ni
va ndataxi ndo tixa'vi nda'a
Ndioxi, ndi su na kundäa ini
xi'in tu'un ña ka'an ndo, ra
kuëe xa'nu vi na xi'in ña
ka'an ndo.
18 Ra ndataxi yu tixa'vi
nda'a Ndioxi, chi ni'i ni ka
va ka'an yu'u inka nuu tu'un
nuu takundi'i ndo;
19 ndi su ta ndakuta'an yo
ve'e ñu'u, ra ña kuni yu ke
ka'an yu, takua u'un tu'un
ña kundaa ini yuvi xi'in va,
ña va'a na sakua'a inka na,
nuu ña ka'an yu uxi mil
tu'un ña xïni yo.
20 Ñani yo, na ndakäni
ini ndo ta ku'va ndakani
ini na kuachi xa'a ña ka'an
yu xa'a xi'in ndo yo'o. Ra
na kuu va tu ndo ta ku'va
iyoo na kuachi na kundäa
va'a ini xa'a chiñu ki'vi, ndi
su ta ku'va xani ini yuvi
xixa va tu na kani ini ndo
xa'a takundi'i chiñu ta'an ña
ka'an yu xa'a xi'in ndo yo'o.
21 Ra su'va ke kachi tu'un
Ndioxi: “Yuvi na kee inka
xiyo va kuniñu'u yu ka'an
xi'in na ñuu yo'o, ra inka
nuu tu'un va ka'an na xi'in
na, ndi su nii saa kandïxa
vi na, kachi Tata yo Ndioxi”,
kachi tu'un ra.
22 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa ini yo, chi yuvi na taxi
Ndioxi ña xinituni nda'a ña
ka'an na inka nuu tu'un ña
xïni yo, ra ña taxi ku'va nuu
yuvi na täan kandixa Ndioxi
va kuvi ña. Ndi su yuvi
na taxi tu Ndioxi ña xini-
tuni nda'a ña ka'an ndoso
na tu'un ña taxi ra, ra xi'in
na xa kandixa Ndioxi va ke
ka'an na ña, ña va'a na kuu
ña iin ku'va nuu na.
23 Saa chi tu na ndakuta'an
takundi'i ndo'o na ve'e ñu'u,
ra iin xa'a takundi'i ndo
ka'an ndo inka nuu tu'un
ña xïni yo, ra ta ka'an iin
takundi'i ndo inka nuu tu'un
ña xïni yo kan, na xaa iin
na xïni a na kuëe kandixa
Ndioxi, ¿ra a kä'an na ña
kuu ndo na sana, tuvi ndo?
24 Ndi su tu na ndakuta'an

tu ndo, ra xa'a iin takundi'i
ndo ka'an ndo tu'un ña taxi
Ndioxi nda'a ndo, ra na
ki'vi iin na xïni a na kuë
kandixa Ndioxi, saa ra va'a
va, chi kuvi va saxinu tu'un
ña ka'an ndo ini na, ra
ndakuni na kuachi na, ra
xa'a tu mii na ndaki'in xini
na ña vä'a iyoo va na, xa'a
ña kuni so'o na tu'un ña
ka'an ndo.
25 Ra ndatuvi tu takundi'i
ña iyoo se'e nima va na,
ra ndakusiti na ra xa'a na
ndasaka'nu na Ndioxi, ra
ka'an na ña ndixa ke íin va
Ndioxi xi'in ndo.

Chiñu ña xa ndo nuu Ndioxi ra ikun va na koo ña ra vivii tu na sa va ndo ña

26 Ra vichin na kundaa ini
yo ndia ku'va ke xiniñu'u
sa yo ta ndakuta'an yo ve'e
ñu'u: Ta xa na ndakuta'an
ndo, ra sava ndo kata, sava
ndo saña'a, sava ndo ka'an
tu'un ña taxi Ndioxi nda'a
va ndo, ra sava tu ndo ka'an
inka nuu tu'un va, ra sava
tu ndo ndaxikoni'i tu inka
nuu tu'un yo'o va. Ra na
koo tiempo ña ya'a ndo xi'in
ta iin iin va ña, ndi su ña
xiniñu'u ke na kuu takundi'i
ña sa ndo ña sakua'nu na
ve'e ñu'u va.
27 Ra tu ndia na na ka'an
inka nuu tu'un ña xïni yo,
ra uvi a uni va kuvi na kuvi
ka'an, ndi su ta iin ta iin va
na na ka'an, ra na koo tu na
ndaxikoni'i tu'un ña ka'an
va na.
28 Ndi su tu köo yuvi na
kuvi ndaxikoni'i inka nuu
tu'un kan, saa ra va'a ka na
kä'an va na ña ta ndakuta'an
ndo, ra ña kuvi sa na ke na
ka'an va na xi'in Ndioxi, ndi
su takua mii va na kuvi na
na kundaa ini ña ka'an na
xi'in ra.
29 Ra tu tu'un ña taxi
Ndioxi ke na ka'an tu sava
na, ra mii saa ke na sa tu na
kan va, ra ta iin iin va na
ka'an, ra uvi a uni va kuvi
na kuvi ka'an, ra na sava
na tiaa so'o tu'un ña ka'an
va na a ndixa suvi ña taxi
Ndioxi kuvi ña.
30 Ndi su tu na taxi tu
Ndioxi tu'un nda'a inka yuvi
na ndu'u ña ka'an na, saa ra
xiniñu'u na kutaxin va yu'u
na xa ka'an, ña va'a na ka'an
na kuni ka'an kan.
31 Ra saa ke takundi'i
ndo'o na ndaki'in tu'un ña
taxi Ndioxi, ra kuvi ka'an ta
iin ta iin ndo, ra saa ke va'a
tu sakua'a takundi'i va na, ra
ndakindiee ini na.
32 Ra yuvi na ka'an ndoso
tu'un ña taxi Ndioxi, ra
na ka'nu va na mii na, ra
na kundiatu va na ña ka'an
inka na saa ka'an na.
33 Saa chi Ndioxi ra kuë
sasana ra ini yuvi, chi ña
kuni ra kan ke vivii va, na
koo takundi'i ña xa yo.

Ra xa ta ku'va yuna'a yo
xi'in takundi'i na ñani yo na
ve'e ñu'u ke na sa va yo,
34 ta ndakuta'an ndo ña
ndasaka'nu ndo Ndioxi ve'e
ñu'u, ra na koo taxin va yu'u
na si'i yasi'i ndo, saa chi köo
ndiayu na ka'an na, chi ña
xiniñu'u sa na ke na kandixa
va na ña sa to'o na ndo'o,
saa chi saa kachi tu mii tu'un
Ndioxi va.
35 Ra tu ndia ña kuni na
si'i yasi'i ndo kundaa ini na
xa'a, ra ta xa na ndaxaa
ndo chi ve'e va, saa na
ndakatu'un na ndo'o; saa chi
kuë ña'a to'o ña tu na ka'an
iin na si'i ta ndakuta'an ndo.

36 ¿Ra a mii ndo kuvi na
tiaa tu'un Ndioxi tuvi ndo, ra
a takua ndo'o va kuvi tu na
iyoo tu'un Ndioxi nda'a tuvi
ndo?
37 Ra tu ndia na ka'an
ña kuu na na ka'an ndoso
tu'un ña taxi Ndioxi, a na
taxi Tachi Yii tu'un nda'a
ña ka'an na, ra kuvi va
ndakuni na tu'un ña tiaa
yu xaa nuu ndo, ña kuu ña
ndiayu Tata yo Jesucristo.
38 Ndi su tu süvi va tu
ndiayu Tata yo Jesucristo ke
tuvi na, saa ra na koo mii na
saa va.
39 Ñani mii yu, na sa
nduxa va ndo ña ka'an ndo
xi'in Ndioxi ña taxi ra ndiee
ndo ña ka'an ndoso ndo
tu'un ña taxi ra, ra nii na
ka'an inka nuu tu'un, na
käsi ndo nuu, chi na ka'an
va na ña;
40 ndi su ña xiniñu'u sa
ndo ke takundi'i chiñu ña xa
ndo, ra ikun va na koo ña, ra
vivii tu na sa va ndo ña.

15

Ndatiaku va Tata yo Jesucristo

1 Ñani yo, vichin, ra ña
kuni yu ke na ndaka'an va
ndo xa'a tu'un va'a xa'a Je-
sucristo ña ndatu'un yu xi'in
ndo, ra kandixa ndo ña, ra
ndikun ndo ña xi'in ndinuni
nima ndo vichin.
2 Ra tu na ndakundiee ndo
ña kundikun ndo tu'un va'a
kan, saa ra kaku va ndo, ndi
su tu na nandiko va tu ndo,
saa ra ña uun va ke kandixa
ndo ña.
3 Ra na kundaa ini ndo,
chi mii ña saña'a Tata yo
Jesucristo yu'u kuvi tu ña
nuu va'a saña'a yu ndo'o va,
ra su'va ke kachi yu xi'in
ndo: Xa'a kuachi yo kuvi ña
ndixi'i Cristo, ra mii saa ke
kachi tu tu'un Ndioxi ña tiaa
na xina'a va;
4 ra ninduxin na ra, ndi
su kii uni ra ndatiaku va ra,
ra mii saa ke kachi tu tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a va;
5 ra ndita ra nuu ra Pedro,
ra saa tu nuu ndia uxi uvi
ndia xita'an xi'in va ra.
6 Ra saa kuu, ra ndita tu
ra nuu na u'un ciento va,
ra tiaku kua'a ka va na kan
vichin, ra sava tu na xa
ndixi'i va.
7 Ra saa kuu, ra ndita tu
ra nuu ra Jacobo va, ra saa
ndita tu ra nuu takundi'i ka
tu ndia xika chiñu nuu va ra.
8 Ra ta ndi'i ndita ra nuu
takundi'i na kan, ra saa vi ke
ndita ra nuu yu'u, ndi su ta
iyoo iin na ndiya'a kii kaku
va iyoo yu, saa chi xa nuu
ndi'i va'a vi saa ndita ra nuu
yu.
9 Ra yu'u, ra köo ya'vi
ndiaa vi yu ra küvi vi
chinuu yu mii yu xi'in inka
ndia xika chiñu nuu Tata yo
Jesucristo, ra nii köo ndiayu
tu yu ña kunani yu ra xika
chiñu nuu Jesucristo va, saa
chi ra kanita'an xi'in na ve'e
ñu'u Tata yo Ndioxi va xikuu
yu.
10 Ndi su xa'a ña nda'vi ini
Ndioxi va ke iyoo yu ta ku'va
iyoo yu vichin, ra xa'a ña
kunda'vi ini ra xini ra yu'u
kuvi tu ña chindiee ta'an ra
xi'in yu ña va'a xa yu chiñu
ña xa va yu, ra ndiee ni ka va
xachiñu yu'u nuu takundi'i
va ndia xika chiñu nuu Tata
yo Jesucristo; ndi su süvi
yu'u kuvi ra ndixachiñu chi

Ndioxi va kuvi ra chindiee
ta'an xi'in yu xa yu ña, xa'a
ña ⸗kunda'vi ini ra yu'u.
11 Ra va'a ni yu'u kuvi
ra ndatu'un xi'in va ndo, a
ndia ka tu ndia xika chiñu
nuu Tata yo Jesucristo tu
ndatu'un xi'in va ndo; ndi su
tu'un va'a ña ⸗sakaku yuvi
ke ka'an ndoso takundi'i
va ndi, ra mii ña yo'o
ke ndakundikun tu ndo'o
kandixa ndo vichin va.

12 Ra tu ndatiaku va
Tata yo Jesucristo, kachi
ndi ka'an ndoso ndi, ¿ra
nichuun ke ka'an tu sava
ndo ña kuëe ⸗ndatiaku na
ndii?
13 Saa chi tu kuëe ndatiaku
na ndii, saa ra nii Tata yo
Jesucristo kuvi ra kuëe nin-
datiaku vi;
14 ra tu nindatiäku tu Tata
yo Jesucristo, saa ra köo
ya'vi ndiaa vi tu'un ña ka'an
ndoso ndi, saa ra nii ña
kachi tu ndo'o ña kandixa
ndo Tata yo Jesucristo köo
ya'vi ndiaa vi.
15 Ra tu saa va iyoo ña, saa
ra ndia ⸗xava'a ini va kuvi
ndi nuu Ndioxi, saa chi ka'an
ndi ña sandatiaku va ra Tata
yo Jesucristo; ra tu süvi va
ña ndixa ke ⸗ndatiaku na
ndii, saa ra süvi ña ndixa
ke ndisandatiaku tu Ndioxi
Tata yo Jesucristo va.
16 Saa chi tu kuëe ⸗ndati-
aku na ndii, saa ra ni Tata
yo Jesucristo kuvi ra nin-
datiäku vi;
17 ra tu nindatiäku Tata yo
Jesucristo, saa ra ña kachi
ndo kandixa ndo, ra köo
ya'vi ndiaa vi ña; ra nii täan
ndi'i tu xa'a kuachi va ndo.
18 Ra tu saa va iyoo ña,
saa ra na xa kandixa Tata yo
Jesucristo, ra ndixi'i na, ra
ndikäku vi na.
19 Ra tu takua ña tiaku yo
vichin va ke ndiaa ini yo
Tata yo Jesucristo, saa ra,
nda'vi ni va yo.
20 Ndi su na kundaa ini
ndo chi süvi saa iyoo ña,
chi ña ndixa ke ndiatiaku
va Tata yo Jesucristo nuu ña
ndii; ra ra kan kuvi ra nuu
va'a ndatiaku nuu takundi'i
yuvi na ndatiaku kii ña vaxi.
21 Saa chi xa'a ña xa in-
daa tiaa ke ⸗xi'i takundi'i va
yuvi, ra xa'a ña xa tu inka
tiaa ke ni'i tu takundi'i yuvi
ña ndatiaku va na.
22 Ra ña kuu takundi'i yuvi
ndise'e ra Adán ke xi'i va na,
ra ña kuu tu yuvi kuenda
Tata yo Jesucristo ke ni'i na
kutiaku va na.
23 Ndi su ña yo'o, ra ña
iyoo ikun va kuvi ña, saa
chi Tata yo Jesucristo kuvi ra
nuu va'a ndatiaku va, ra ta
xa na nandiko ra ke ndati-
aku tu yuvi na kuu kuenda
va ra.
24 Ra ta xa na ndi'i kuu
ña yo'o, ra saa ke ndi'i tu
xa'a ña yuuvi yo'o va, ra mii
saa kuvi tu ña sandi'i Tata
yo Jesucristo xa'a takundi'i
ndiee ña ndiva'a iyoo nuu
ña yuuvi yo'o va, xi'in na
kuna'nu xa'ndia chiñu, xi'in
takundi'i ña'a ña ndee nuu
ndivi, ra ndataxi ra ndiayu
ña kuu mii ra nda'a Ndioxi
ra kuu Tata yo.
25 Saa chi ndia nii ña'a
kuchüun kasi nuu Tata yo
Jesucristo, chi mii ra kuvi
ra ⸗xa'ndia chiñu vichin, ra
ka'ndia chiñu tu ra, iin saa

ndia kii ña sandi'i ra xa'a
takundi'i yuvi na kanita'an
xi'in va ra;
26 ra ña ndi̱ku̱n va'a
sandi'i ra xa'a kuvi ña saa
ini xini yoo, ña kuu ña xa'ni
yuvi va.
27 Saa chi mii tu'un
Ndioxi ke ka'an va ña ku'un
takundi'i ña'a tixi xa'a Tata
yo Jesucristo, ra ña iyoo
kaxi va kuvi ña ka'an tu'un
Ndioxi, saa chi kä'an ña ña
ndikaa Tata yo Ndioxi tixi
xa'a Tata yo Jesucristo, saa
chi mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra taan takundi'i ña'a
tixi xa'a Tata yo Jesucristo.
28 Ra ta xa na ka'ndia
chiñu Tata yo Jesucristo nuu
takundi'i ña'a, saa ra sani̱nu̱
tu ra mii va ra, nuu Tata yo
Ndioxi, ra taxi ndiayu nda'a
ra ña ka'ndia ra chiñu nuu
takundi'i ña'a. Ra saa ke
va'a indaa Ndioxi va kuvi
ra na ka'ndia chiñu nuu
takundi'i ña'a.
29 Ra tu saa va ke iyoo
ña, ¿ra ni ke sa tu yuvi na
chichi nuu na ndii, tu kuë̈e
ndatiaku na ndii kan?
30 ¿Ra tu kuë̈e ndatiaku va
tu na ndii, saa ra nichuun ke
xa'ni ndi mii vi ndi ña xika
ndi ka'an ndoso ndi tu'un
Ndioxi nuu yuvi iin takundi'i
kii tu saa?
31 Ra ña ndixa va ke
ka'an yu xi'in ndo ñani yo,
saa chi iin ta ku'va kutiaa ini
yu xi'in ndo xa'a ña ndíku̱n
ndo ichi Tata yo Jesucristo,
ra iin ku'va saa kuvi tu ña
xika iyo yu ña iyu'vi yu ña
kuvi yu iin takundi'i kii va.
32 Ra ña kachi yu su'va
xi'in ndo, ra xa'a ña ndo'o
yu xi'in yuvi na iyoo ta ku'va
iyoo kiti kue'e na ndee ñuu
Éfeso va ke kachi yu saa; ndi
su köo ya'vi ndiaa vi tu ña
xa kuachi yu xi'in na, tu
kuë̈e ndatiaku na ndii. Ra
tu kuë̈e ndatiaku na ndii, saa
ra, ¿a va'a ka va tu na sa yo
ta ku'va ka'an yuvi na ka'an
kachi su'va?: “Na ko'o yo, ra
na kuxi va yo, saa chi vaxi kii
ra yo kuvi va kuvi yo”, kachi
na.
33 Ndi su na kandïxa ndo
ña ka'an na xi'in ndo, saa
chi na sanda'vi ndo'o va kuvi
na. Ta ku'va kachi tu'un
ndichi ña kachi su'va: “Tu
na kuta'an kun xi'in yuvi
ki'vi, saa ra sandi'i va na
xa'a ña va'a ña xa yuna'a
kun xa kun, kachi ña.”
34 Chi ña xiniñu'u sa ndo
ke vivii va na kutiaku ndo, ra
na koo ndaku va nima ndo,
ra na sä ka ndo chiñu ki'vi,
saa chi sava ndo, ra va'a ni
xa ndikun va ndo Ndioxi, ndi
su täan xinu va'a ini ndo
ña kundaa va'a ini ndo xa'a
ichi ra. Ña kan ke ka'an yu
ña yo'o xi'in ndo ña va'a na
kuka'an nuu ndo.

Ndia ku'va ke koo na ndii ta xa na ndatiaku na

35 Ra sava ndo ndakatu'un
kachi ndo saa: “¿Ndia ku'va
ke ndatiaku na ndii? ¿Ra
ndia ku'va ke koo tu iki kuñu
na ta xa na ndatiaku na?”,
kachi ndo.
36 Ra ña kachi ndo saa, ra
ña köo va'a ya'vi ndiaa vi
kuvi ña ndakatu'un ndo, saa
chi ta chi'i yo iin tata, ra ña
xi'i va kuvi ña, ra saa vi ke
ndutia tuku ña.
37 Saa chi ta chi'i yo, ra
süvi mii itu ke chi'i yo, chi
nuni va ña ke chi'i yo, ra saa
ke va'a ndutia ña, ra nduu

ña itu, ra saa ke kuu tu xi'in
takundi'i va ña'a ña chi'i yo.
38 Ndi su Ndioxi va kuvi ra
xava'a ña'a ña chi'i yo, ra ta
ku'va kuni mii ra ke □xa ra
xi'in takundi'i va ña.
39 Ra mii saa ke iyoo tu iki
kuñu va, saa chi kuëe inuu
ña, chi iki kuñu yuvi, ra xa
siin va iyoo ña nuu iki kuñu
kiti; ra xa siin tu iyoo iki
kuñu kiti ri ndachi nuu iki
kuñu tiaka va.
40 Ra iyoo tu iki kuñu ña
iyoo ndivi va, ra iyoo tu iki
kuñu ña iyoo nuu ñu'ú va,
ndi su xa siin va iyoo iki
kuñu ña iyoo ndivi nuu ña
iyoo nuu ñu'ú.
41 Ra iyoo tu ñu'ù va, ra
saa tu yo̱o̱ va, ndi su xa siin
va ye'e ñu'ù, ra xa si'in tu
ye'e yo̱o̱ va, ra saa tu iyoo
kimi va chi xa siin xa siin va
ye'e ri.
42 Ra saa ke iyoo tu ña
ndatiaku na ndii va. Saa chi
iki kuñu na ndii ña nduxin
na, ra ña tia'yu va kuvi ña,
ndi su ta xa na ndatiaku na
ra iki kuñu ña kuëe ndi'i
xa'a va ke nduu iki kuñu na.
43 Saa chi tu nduxin na iin
ña'a ña köo ya'vi ndiaa, ra
ndatiaku iin ña'a va'a ni va.
Ra tu nduxin tu na iin ña'a
ña köo ndiee, ra ndatiaku iin
ña'a ña ndaku ni va.
44 Ra iki kuñu ña kuu mii
na ndii nuu ña yuuvi yo'o
ke nduxin va na, ra ta xa na
ndatiaku tu na, ra xa ta'an
iki kuñu ña iyoo ndivi va ke
nduu iki kuñu na. Saa chi
tu iyoo iki kuñu ña kuu mii
yo nuu ña yuuvi yo'o vichin,
saa ra koo tu iki kuñu yo
ndivi va.
45 Ra mii saa ke kachi
tu tu'un Ndioxi ña tiaa na
xina'a va: "Tiaa ra xinani
Adán kuvi ra nuu va'a xi-
tiaku va"; ndi su Cristo, ra
kuu Adán, ra ndikun xaa, ra
tachi ña taxi ña tiaku va kuvi
ra kan, kachi ña.
46 Ra süvi ta'an iki kuñu
ña iyoo ndivi kuvi ña nuu;
chi iki kuñu ña kuu mii yo
nuu ña yuuvi yo'o va kuvi ña
nuu.
47 Ra tiaa ra nuu, ra xi'in
ñu'u va ke kuva'a ra, ra ta
ku'va iyoo mii yo ke ndixiyo
va ra; ndi su tiaa ra uvi ra
kuu Tata yo Jesucristo, ra
ndivi va ke kee ra kan.
48 Ra takundi'i yoo na ndee
nuu ñu'u, ra ta ndixiyo iki
kuñu tiaa ra nuu kan va ke
iyoo iki kuñu yo; ndi su yoo
na koo ndivi ra iki kuñu ña
iyoo ndivi ta'an ña kuu mii
iki kuñu Tata yo Jesucristo
ña iyoo ndivi va ke koo iki
kuñu yo.
49 Ra ta ku'va iyoo yo
vichin ña kuu mii yo iki
kuñu tiaa ra nuu, ra kuva'a
xi'in ñu'u, ra saa ke koo
tu yo, ña kuu mii yo iki
kuñu Tata yo Jesucristo ra
kee ndivi va.
50 Ra na kundaa ini ndo,
ñani yo, chi ña kuu iki kuñu,
ra küvi vi koo ña kan ndivi
nuu xa'ndia Ndioxi chiñu;
saa chi ña'a ña ndi'i xa'a, ra
küvi vi koo ña nuu iyoo ña'a
ña kuëe ndi'i xa'a.
51 Ndi su kuni yu ña na
kundaa ini ndo xa'a ña kuu,
kii ña vaxi, ña kundaa ini
takua Ndioxi xa'a: kii kan,
ra süvi takundi'i yo kuvi yo
kuvi, ra saa ke ku'un yo xi'in
ra; ndi su iin takundi'i va

tu yo ndasama ña ku'un yo
xi'in ra.
52 Ra iin kama su'va va ke
kuu ña yo'o, saa chi iin ta
ndakoto yo ra ndakuani va
yo ke kuu ña, ra saa ke kuni
so'o yo ña nda'yu itun tivi
na, tu ndikun va'a nda'yu, ra
ta xa na nda'yu itun kan ke
ndatiaku na ndii, ra ndia nii
ka kii küvi ka na; ra yoo na
tiaku tu ndasama va.
53 Saa chi iki kuñu ña kuu
mii yo ña ndi'i xa'a, ra ña
xiniñu'u va ke nduu ña iki
kuñu ña kuëe ndi'i xa'a; ra
saa tu ña xi'i va iki kuñu
yo, saa chi ña xiniñu'u va ke
nduu ña iki kuñu ña küvi ka.
54 Ra ta xa na nduu iki
kuñu yo ña ndi'i xa'a kuu
mii yo, iki kuñu ña kuëe
ndi'i xa'a, ra nduu tu iki
kuñu yo ña xi'i, iki kuñu
ña küvi ka, ra saa ke xinu
nuu tu'un Ndioxi ña tiaa na
xina'a ña ka'an, kachi su'va:
“Ña xa'ni, ra xa ndi'i va xa'a
ña, saa chi xa ndiatiaku va
Cristo.
55 Yó'o̱, ña xa'ni yuvi,
¿ndia chi kua'an ndiee kun
ña xa'ni yuvi vichin? Ña
xa'ni, ¿ndia mii kua'an ña
xakanaa kun xi'in vichin?”,
kachi ña.
56 Ra chiñu ki'vi ña ⸮xa va
yo kuvi ña taxi ndiee nda'a
ña xa'ni ña sandi'i ña xa'a
yo, ra ña taxi tu ndiee nda'a
kuachi ña xa yo kuvi ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés
va.
57 Ndi su na tixa'vi ni
Ndioxi, xa'a ña ⸮taxi ra
ndiee nda'a yo ña xa tiaa
yo nuu chiñu ki'vi xi'in nuu
ña xa'ni, xa'a ña xa Tata yo
Jesucristo.
58 Ra xa'a ña kan ke kuni
yu ña ndinuni ni na kaka
ndo ichi Ndioxi, ñani mii
yu, ra iin takundi'i kii va
na sachiñu ndo nuu Tata yo
Jesucristo; saa chi vichin, ra
xa ⸮kundaa va ini ndo, chi
süvi ña uun kuvi ña xachiñu
ndo nuu Tata yo Jesucristo.

16

Xu'un ña ⸮ndakaya ku'un nda'a na ve'e ñu'u ñuu Jerusalén

1 Ra vichin ⸮ka'an tu yu
xi'in ndo xa'a xu'un ña
chindiee ta'an ndo xi'in na
ñani yo na ndikun Jesucristo
na ndee ñuu Jerusalén, ra
ta ku'va xa'ndia yu chiñu
nuu na ve'e ñu'u ña iyoo chi
Galacia ke na sa tu ndo'o va.
2 Ta iin, iin kii ña ki'in
xa'a semana kuvi ña na
chindu'u siin ndo lo'o xu'un
ña xakanaa ndo iinii saa se-
mana, ra ta ku'va iyoo mii
xu'un ña ka'an ni'ni Ndioxi
nima ndo taxi ndo ke na taxi
va ndo, ra saa ke va'a na
ndakäya numi ndo ña ta xa
na xaa yu.
3 Ra xa na tava va ndo
ndia ñani yo, ndia ku'un
ndiaka xu'un ña ku'un nda'a
na ñani yo na ndee ñuu
Jerusalén, ra ta xa na xaa yu,
ra taxi yu tutu ña ku'un xi'in
ndia ña va'a na ndaki'in
mani na ndia.
4 Ra tu ña xiniñu'u kuvi
tu ña ku'un tu mii yu ñuu
Jerusalén, saa ra ku'un ndia
xi'in va yu.

⸮Ndakani ini ra Pablo xa'a ña kee ra ku'un ra

5 Ra ta xa na xaa yu ñuu
Corinto ñaa, ra xi'na ka va

chi Macedonia ke xiniñu'u
ya'a yu, ra saa vi ke xaa yu.
6 Ra kuachi va yu lo'o
xi'in ndo, ra nuu xa va'a tu,
ra a kusana kuachi tu yu
takundi'i yoo savi va xi'in
ndo, ra saa ke va'a chindiee
ta'an ndo xi'in yu ña va'a
ku'un yu nuu xiniñu'u ku'un
yu.
7 Saa chi kuëe kuni yu iin
takua ya'a too yu kuni yu
ndo'o, chi ña kuni yu ke
kuachi va yu xi'in ndo, tu mii
Tata yo Jesucristo kuni.
8 Ndi su ñuu Éfeso yo'o
va kuachi ña'a yu vichin,
iin saa ndia kii ña koo viko
Pentecostés.
9 Saa chi nuña ni va ña
kuvi ka̱'a̱n ndoso yu tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
nuu yuvi, ra kaku na, ra va'a
ni ña ndixa ke iyoo ni va tu
na saa ini xini yu'u.
10 Ra tu na xaa ra Timo-
teo nuu ndo, ra vivii va na
ndaki'in ndo ra, ra saa ke
va'a na kusii ini ra koo ra
xi'in ndo, saa chi ta ku'va
iyoo yu'u ña xika yu chiñu
nuu Tata yo Jesucristo ke
iyoo tu ra kan va.
11 Ra xa'a ña kan ke ka'an
yu xi'in ndo ña na kundäsi
ndo ra. Chi ña xiniñu'u sa
ndo ke, na chindiee ta'an
ndo xi'in va ra, ña va'a vivii
na koo ra ichi ña nandiko
tuku ra kixi ra koto'ni ra
yu'u, saa chi yu'u xi'in na
ñani yo yo'o, ra ndiatu va
ndi ña nandiko ra ña koto'ni
ra ndu'u.
12 Ra ndika'an ni tu yu
xi'in ra ñani yo Apolos va
ña na xaa ra xi'in ndia ñani
yo ña koto'ni ndia ndo'o, ra
ndiküvi vi xaa ra vichin, ndi
su ta xa na kuvi ra xaa va tu
ra.

Ti'vi ra Pablo tu'un ndioxi kua'an nuu na ve'e ñu'u

13 Ra na koo nduvi ni ndo,
ra ndinuni ni na kandixa
ndo Tata yo Jesucristo. Ra
ndaku ni na koo nima ndo,
ra ndiee ni tu na koo ini va
ndo.
14 Ra takundi'i chiñu ña xa
ndo, ra xi'in ña ku'vi ini ña
iyoo nuu va ndo ke na sa ndo
ña.
15 Ra xa kundaa va ini
ndo, ñani yo, saa chi na
ve'e ra ñani yo Estéfanas, na
ndee chi Acaya kuvi na nuu
va'a kandixa tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo, ra xa'a
na xachiñu na ña chindiee
ta'an na xi'in na ñani yo, na
ndikun Tata yo Jesucristo.
16 Ra xa'a ña kan ke nduku
yu ña mani nuu ndo ña na
kandixa va ndo na, ra saa
tu na sa ndo xi'in takundi'i
ka tu na ndinuni ni xachiñu
nuu Tata yo Jesucristo va.
17 Ra kusii ni ini yu ña xaa
ra ñani yo Estéfanas, xi'in
ra Fortunato, xi'in ra Acaico
ña xito'ni ndia yu'u, saa chi
va'a ni ndiküvi va kixi ndo'o,
ndi su xaa va ndia yo'o.
18 Ra ndataxi ndia tu'un
ndiee ini nda'a yu, ra saa
tu xa ndia xi'in ndo'o va.
Ra yuvi na xa ta ku'va xa
ndia yo'o, ra xiniñu'u na sa
to'o va ndo na.
19 Ra na ñani yo, na ve'e
ñu'u na ndee chi Asia yo'o
kuvi na ti'vi tu'un ndioxi
xaa nuu ndo. Ra saa tu
ra ñani yo Aquila, xi'in ña
Priscila yasi'i va ra, ra ti'vi tu

na ñani yo na ndakuta'an
ve'e va na tu'un ndioxi xaa
ña nuu ndo, xa'a ña xa
ndakundikun na Tata yo Je-
sucristo.
20 Ra na ndaki'in ndo tu'un
ndioxi ña ti'vi takundi'i na
ñani yo xaa nuu ndo, ra na
ka'an ndioxi tu mii va ndo
xi'in ta'an ndo, xi'in ña to'o
ña kuu mii ndo.
21 Ra takua ña yo'o kuvi
ña tiaa mii yu'u, ra Pablo ña
ka'an ndioxi yu xi'in ndo.
22 Ra tu ndia yuvi kuëe
kü'vi ini xini Tata yo Jesu-
cristo, saa ra na tavi chi'ña
va na. ¡Ra na kundaa
ini ndo, chi xa ndinumi va
nandiko Tata Jesucristo.
23 Ra Tata yo Jesucristo na
taxi ña va'a kuta'vi ndo.
24 Ku'vi ni ini yu xini yu
ndo'o xa'a ña ndikun ndo
Tata yo Jesucristo. Saa koo.

Tutu ña uvi ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Corinto

Ka'an Ndioxi ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u

1 Yu'u, ra Pablo, ra kana
Tata yo Ndioxi, ña xika yu
chiñu nuu Tata yo Jesucristo,
xi'in ra ñani yo Timoteo,
kuvi ndi, tiaa tutu yo'o xaa
ña nuu ndo'o, na ve'e ñu'u
Ndioxi na ndee ñuu Corinto,
ra saa tu na ndee chi Acaya
va.
2 Ra na ndaki'in ndo ña
va'a ña taxi Tata yo Ndioxi,
xi'in Tata yo Jesucristo, ra
va'a ni na koo ndo.

Ndioxi kuvi ra chindiee ta'an xi'in yo nuu tundo'o

3 Ra na ndasaka'nu yo Tata
yo Ndioxi Iva Tata yo Jesu-
cristo, saa chi ra kan kuvi
Tata yo, ra kunda'vi ni ini
ra xini ra yoo, ra taxi ni ra
tu'un ndiee ini nda'a yo.
4 Ra ra kan kuvi ra taxi
tu'un ndiee ini nda'a ndi,
ta ndo'o ndi ndia ndia ka
tundo'o, ña va'a na taxi tu
ndu'u va tu'un ndiee ini
nda'a yuvi na ndo'o tundo'o,
ra ta ku'va taxi Ndioxi
tu'un ndiee ini nda'a ndi ke
taxi tu ndu'u va tu'un ndiee
ini nda'a na ñu'u nda'a
tundo'o.
5 Ra ta ndiee ni ndo'o ini
ndi ña ndikun ndi Cristo, ra
saa ke tiaa ni tu taxi mii ra
tu'un ndiee ini nda'a va ndi,
ta ndo'o ndi ndia ndia ka ña.
6 Ra ña ndo'o ni ndi, ra
xa'a ña va'a na ndaki'in
ndo'o tu'un ndiee ini, xi'in
xa'a ña kaku va ndo kuvi ña;
ra tu taxi tu Ndioxi tu'un
ndiee ini nda'a ndi, ra xa'a
ña na ndaki'in ndo tu'un
ndiee ini, xi'in xa'a ña kaku
va ndo kuvi ña, ra taxi tu
ra ndiee ndo ña va'a na sa
ndiee ini ndo xa'a ña ndo'o
ni ini ndo, ta ku'va ndo'o
ndu'u va.
7 Ra xa'a ña ndo'o ini ndo
ta ku'va ndo'o ini ndu'u, ra
kundaa kaxi va ini ndi, ña
ndaki'in tu ndo tu'un ndiee
ini xi'in va ndi sa Ndioxi.
8 Ñani yo, kuni ndi na kun-
daa ini ndo, xa'a tundo'o ña
ndo'o ndi chi Asia. Saa chi
tiaa ni kua'a ña u'vi ndo'o
ndi, ra ndixäni ka vi ini ndi
ña sa tiaa ndi nuu ña, ra nii
ndixïndiaa ka tu ini ndi ña
kutiaku va ndi.
9 Chi ña xani ini ndi ke
kuvi va ndi. Ra ña kuu ña
yo'o, ra ña va'a na kondiäa
ka ini ndi mii va ndi kuvi
ña, chi ña sakua'a ndu'u ña
kondiaa ini ndi Ndioxi, ra
sandatiaku na ndii va kuvi
ña.
10 Ra sakaku va ra ndu'u
nuu tundo'o ña kuni ka'ni
ndu'u, ra sakaku ra ndu'u
vichin va, ra mii Ndioxi kuvi
tu ra ndiaa ini ndi ña sakaku
ra ndu'u kii ña vaxi va.
11 Ra saa ke kuu va, saa
chi ka'an ni ndo xi'in ra
xa'a ndi. Saa chi ña kua'a
ni ndo ka'an xi'in Ndioxi
xa'a ndi ña na kondiaa ra
ndu'u, saa ra kua'a ni tu na
ndataxi tixa'vi nda'a Ndioxi
xa'a ndo'o va.

Ndixä'an ka ra Pablo ñuu

Corinto

12 Ra kusii ni va ini ndi,
saa chi kundaa kaxi va ini
ndi, ña vivii va ̱xa ndi
xi'in takundi'i yuvi, ra saa tu
xi'in ndo'o va, ra iyoo ikun
takundi'i va chiñu ña xa ndi,
ra ña ndaa va xa ndi. Ra
süvi xi'in ña ndichi ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o ke xa ndi
ña, chi xa'a ña nda'vi ni ini
Ndioxi va ke ̱chindiee ta'an
ra xi'in ndi ña xa ndi ña.
13 Ra takundi'i tutu ña tiąà
ndi ndixaa nuu ndo, ra köo
ña u'vi ni nditiaa ndi, chi ña
kuvi ka'vi ndo, ra kundaa ini
ndo xi'in va kuvi ña. Ra ña
ndiatu yu ke na kundaa kaxi
ini ndo xi'in va ña,
14 ta ku'va kundaa ini ndo
xi'in lo'o ña xa ndika'an ndi
xi'in ndo xa'a va. Ña va'a na
kusii ni ini ndo xa'a ña ̱xa
ndi, ra kusii ni tu ini ndu'u
va xi'in ndo, kii ña nandiko
Tata yo Jesucristo.
15 Ra xa'a ña ndiaa ini yu
ndo'o ña kundaa ini ndo ña
ka'an yu xi'in va ndo kuvi
ña, xi'na ka va ndo'o kuvi na
kuni yu xaa yu kuto'ni yu, ra
uvi vi ichi ke xani ini yu xaa
yu kuto'ni yu ndo'o, ña va'a
na kusii ni ini ndo;
16 ra ña xani ini yu ke
ya'a yu kuto'ni yu ndo'o, ta
kua'an yu chi Macedonia va,
ra ya'a tuku tu yu kuto'ni yu
ndo'o ta xa na nandiko va
yu. Ra saa ke kuvi chindiee
ta'an ndo xi'in yu ña va'a
ku'un yu chi Judea.
17 Ra na kundaa ini ndo,
nichuun ke ndixäa yu ña
kuto'ni yu ndo'o: ¿a süvi
ña ndinuni va ke ndixani
xini yu ña xaa yu koto'ni yu
ndo'o, tuvi ndo? ¿Ra a ta
ku'va xa na yuuvi yo'o ta
ka'an na "va'a" iin too lo'o,
ra iin kani lo'o tu xa ka'an
na ña "küvi" ka va, ke ̱xa
yu, tuvi ndo?
18 Na kundaa ini ndo, chi
süvi saa iyoo ña, ra kundaa
tu ini mii va Ndioxi ña kuëe
ndika'an ndi xi'in ndo ña
"va'a" iin too lo'o, ra iin kani
lo'o tu xa ndaka'an ndi ña
"küvi" ka va.
19 Saa chi Tata yo Jesu-
cristo, ra kuu se'e Tata yo
Ndioxi, ra ka'nu, ra kuëe
ka'an vi ra kan ña "va'a" iin
too lo'o, ra iin kani lo'o tu
xa ndaka'an ra ña "küvi" ka
va. Ra ra kan kuvi ra ka'an
ndoso ra Silvano xa'a nuu
ndo, ra saa tu ra Timoteo, ra
saa tu yu'u va. Ra takundi'i
ña ka'an Tata yo Jesucristo,
ra saxinu ndi'i va ra nuu ña.
20 Saa chi Tata yo Jesu-
cristo kuvi ra saxinu nuu
takundi'i va ña kindoo
Ndioxi sa ra. Ña kan ke ta
ndasaka'nu yo Ndioxi, xa'a
ña xa ndakundikun yo Tata
yo Jesucristo, ra ka'an yo,
kachi yo saa, "saa koo".
21 Ra mii Tata yo Ndioxi va
kuvi ra chindiee ta'an xi'in
yo ña xa nduu yo iin xi'in
Tata yo Jesucristo, ra mii ra
kuvi tu ra ndasa yii yoo va.
22 Ra xakin ra tuni ra yoo,
ra taxi tu ra Tachi Yii ra iyoo
nima va yo, ra ña xa ra su'va
ra ra xa ̱nduxa va kuvi ra
xi'in mii ra ña taxi ra ña'a ña
kindoo ra taxi ra nda'a yo kii
ña vaxi.
23 Ra xa'a ña täan xaa yu
ñuu Corinto ñaa ta ku'va
xani ini yu, ra xa'a ña
ndiküni yu kaña'a yu xi'in
va ndo kuvi ña, ra kundaa

tu ini mii va Ndioxi xa'a ña,
ra ña ndixa va ke ka'an yu
xi'in ndo.
24 Ra süvi chiñu ke kuni
ndi ka'ndia ndi nuu ndo ndia
ku'va ke xiniñu'u kandixa
ndo, saa chi xa xi'in ndinuni
nima va ndo ndiaa ini ndo
Ndioxi; ra na kundaa ini
ndo, chi xi'in va ndo ke kuni
ndi chindiee ta'an ndi ña na
kusii ni ka ini va ndo.

2

1 Ra xa'a ña kan ke ndixäa
yu kuto'ni yu ndo'o, ña va'a
na sakusüchi yu ini ndo.
2 Saa chi tu na sakusuchi
yu ini ndo, saa ra köo inka
yuvi na kuvi sandakindiee
ini yu, ña na koo sii ni ini yu
nuu ndo. Chi indaa ndo'o na
kuni yu sakusuchi yu ini va
kuvi na kuvi sandakindiee
ini yu ña na koo va'a ña.
3 Ra xa'a ña kan ke va'a ka
ndia tutu va tiaa yu ndixaa
nuu ndo, saa chi ndiküni
yu ña xaa yu nuu ndo ña
sakusuchi ndo ini yu, saa chi
ini va yu ke xiniñu'u sakusii
ndo. Ra xa kundaa kaxi va
ini yu chi tu na kusii ini yu'u,
saa ra kusii ni tu ini ndo'o
va.
4 Ra ta tiąà yu tutu ña
kuxaa nuu ndo, ra tiaa ni
va kusuchi ini yu, ra ndia
xaku va yu; ndi su nditï'vi
yu ña xaa ña nuu ndo ña
sakusuchi yu ini ndo, chi ña
kuni yu ke na kundaa ini
ndo ña tiaa ni ku'vi ini yu
xini yu ndo'o va.

Ka'an ra Pablo xi'in na ña na koo ka'nu ini na xa'a tiaa ra xa kuachi

5 Ña ka'an yu xi'in ndo
yo'o, ra süvi ra ya'a yu'u
kuvi yu chi ña ndaa va kuvi
ña, saa chi tiaa ra sakusuchi
ini yu, ra süvi takua in-
daa mitu'un yu'u kuvi ra
ndikusuchi ini sa ra, chi
kua'a ni tu ndo'o va kusuchi
ini xa ra.
6 Ra xa kua'a ni va ndo taxi
tundo'o nda'a ra xa'a ña xa
ra kuachi ta ndakuta'an ndo
ndikata'an ndo, ra xa nani
saa na koo va ña.
7 Ra ña xiniñu'u sa ndo
vichin ke, na koo ka'nu
ini ndo xa'a va ra, ra na
ndachikaa ndo tu'un ndiee
ini xi'in va ra, ña va'a na
kusüchi ni ka ini ra.
8 Xa'a ña kan ke xaku
nda'vi yu nuu ndo, ña na
ndaña'a ndo mii ndo nuu ra,
ña ku'vi ini ndo xini ndo ra.
9 Ra ña tiaa yu tutu, ña
ka'an xa'a ña xa tiaa ñaa, ña
xaa ña nuu ndo, ra ña va'a
na kotondoso yu ndo'o va
kuvi ña, xi'in xa'a ña va'a na
kundaa ini yu a xiin tu ndo
ña sa ndo takundi'i chiñu ña
xa'ndia yu nuu va ndo kuvi
ña.
10 Ra na kundaa ini ndo,
chi tu xa ka'nu ini ndo
xa'a ra xa kuachi, saa ra xa
ka'nu tu ini yu'u va xa'a ra,
ra xa'a ña ku'vi ini yu ndo'o
va kuvi ña xa ka'nu ini yu
xa'a ra nuu Cristo, ra köo ka
xa'a ña xa ra nuu yu.
11 Ra na ndaki'in mani va
yo ra, ña va'a na täxi yo
ña sa tiaa timia'a nuu yo ña
sanda'vi ri yoo; saa chi xa
kundaa va ini yo ndia ku'va
ke xa ri.

Nindi'i ni ini ra Pablo xa'a na ñuu Corinto ta ndixiin ra ñuu Troas

12 Ra te ndixaa yu ñuu
Troas ña ka'an ndoso yu

tu'un va'a xa'a Jesucristo, ra va'a ni xinuña ni va ña ka'an ndoso yu nuu na.

13 Ndi su ndiküvi ka'an ndoso yu nuu na, chi sandi'i ni va ña ini yu, saa chi köo ra ñani yo Tito ndixaa ndataxi ra chiñu nuu yu xa'a ndo, ra xa'a ña kan ke nindiayu ta'an yu xi'in na ñuu Troas, ra ndaki'in yu kua'an yu chi Macedonia va.

Jesucristo kuvi ra taxi ndiee na ve'e ñu'u ña xa tiaa na

14 Ra na tixa'vi Ndioxi, saa chi ra kan kuvi ra chindiee ta'an xi'in ndi, xa'a ña xa Jesucristo, ra xakanaa ndi xi'in ra vichin, ra ndu'u kuvi ndia xiniñu'u Ndioxi ña ka'an ndoso ndi tu'un ra ini kuvi, ra iin ta iyoo xiko xa'an tami saa iyoo tu'un ra nuu na.

15 Saa chi ndu'u, ra ta iyoo xiko xa'an tami ña kuu mii Cristo va ke iyoo ndi nuu Ndioxi, ra ndutia ndoso ña kua'an ña nuu yuvi na kaku, ra saa tu nuu yuvi na kuëe kaku va.

16 Ra xiko ña ka'an yo xa'a yo'o, ra ta iyoo xiko iin ndii va iyoo ña nuu yuvi na kuëe kaku, ndi su nuu yuvi na kaku, ra ta iyoo xiko ña taxi ña tiaku va iyoo ña. Ra na kundaa ini ndo, chi tu köo Ndioxi xi'in yuvi, ra ndia nii na kuchüun sa vi chiñu yo'o.

17 Ra ndu'u, ra xïka ndi xiko ndi tu'un Ndioxi, ta ku'va xa sava na xika sanda'vi yuvi, chi xi'in ndinuni nima va ndi xika ndi ka'an ndoso ndi nuu na, xa'a ña ndikun ndi Jesucristo, ra mii va Ndioxi kuvi ra ndikaxin ndu'u ña xachiñu ndi nuu Jesucristo.

3

Tu'un xaa ña kindoo Tata yo Jesucristo xi'in yo

1 Ra ña kachi ndi su'va, ¿ra a xa'a mii va ndi ke ka'an va'a ni ndi tuvi ndo? ¿Ra a ndiakua xiniñu'u ña'a vi ndi tutu ña ndakuiin xa'a ndi nuu ndo? ¿Ra a ndiakua xiniñu'u tu nduku vi ndi tutu ña ndakuiin xa'a ndi nuu ndo, ta ku'va xa sava ndia ka'an ndoso tu'un Ndioxi?

2 Na kundaa ini ndo, chi süvi saa iyoo ña, chi mii va ndo kuvi na kuu tutu ña ndakuiin xa'a ndi; ra ndia ta iyoo ña ndika'yu va iyoo ña nima ndi, ra takundi'i va yuvi kundaa ini xa'a ña, ra ka'vi va tu na ña.

3 Ña kan ke ndo'o, ra ta iyoo tutu ña tiaa mii Cristo va ke iyoo ndo, ra ndataxi ra ndo'o nda'a ndi. Ra süvi tutu ña ndika'yu xi'in ndutia ra ka'yu kuvi ña nditiaa ra ña, chi xi'in Tachi Yii Ndioxi, ra tiaku va kuvi ña tiaa ra ña; ra nii süvi tu sata iin yuu ke nditiaa ra ña, chi nima va ndo ke tiaa ra ña.

4 Ra ña kachi ndi su'va xi'in ndo xa'a ña yo'o, ra ña ndixa va kuvi ña, saa chi xa'a ña xa Cristo va kuvi ña ndiaa ini ndi Ndioxi, ña kuu ña ña ndixa.

5 Ra ña kachi ndi saa, ra süvi ndu'u kuvi ndia iyoo ni ña xinituni ña kuvi sa ndi takundi'i chiñu; chi mii va Ndioxi kuvi ra taxi ña xinituni ndi ña xa ndi ña.

6 Saa chi mii va Ndioxi
kuvi ra taxi ña xinituni
nda'a ndi ña kuu ndi ndia
xachiñu nuu ra xi'in ndi-
ayu xaa ña kindoo ra xi'in
yo. Ra ndiayu xaa yo'o, ra
kuëe inuu ña xi'in ndiayu ña
ndika'yu sata yuu ña kindoo
Ndioxi xi'in ra Moisés, chi
ndiayu ña kindoo ra xi'in
yo vichin, ra Tachi Yii va
kuvi ña taxi ña xinituni yo
ña kandixa yo. Ra ndiayu
ña kindoo Ndioxi xi'in ra
Moisés ra ña xa'ni va kuvi
ña kan yoo, ndi su Tachi Yii,
ra ña taxi kutiaku va yo kuvi
ña kan.
7 Ra ndiayu Ndioxi ña
ndika'yu sata yuu ña kindoo
ra xi'in ra Moisés, ra va'a ni
ndiayu ña sandi'i xa'a yuvi
kuvi va ña, ndi su ta ndaki'in
ra Moisés ña ra ndixiyo ni
va ndiee ña, saa chi ndia nii
na ñuu Israel ndiküvi koto'ni
nuu ra Moisés xa'a ña xiye'e
ni nuu ra xi'in ndiee ña kuu
mii ndiayu kan. Ra ña ye'e
kan, ra kuee kuee ndi'i xa'a
va ña.
8 Ra tu ndixiyo ni va ndiee
xi'in ndiayu kan, saa ra vi'i
ni ka va ndiee iyoo xi'in
ndiayu xaa ña taxi Tachi Yii
nda'a yo vichin.
9 Ra na kundaa ini ndo
vichin, chi tu ndiayu ña kin-
doo Ndioxi xi'in ra Moisés,
ra ña sandi'i xa'a va yo kuvi
ña, ra ndixiyo ni va ndiee
xi'in ña, ¡saa ra iyoo ni ka va
ndiee xi'in tu'un Ndioxi ña
ka'an xa'a yo, ña nduu yo,
ta ku'va iyoo yuvi na köo ka
kuachi!
10 Saa chi ndiayu Ndioxi
ña ndixiyo ni ndiee ta yachi,
ra kuëe inuu vi ña xi'in ndi-
ayu ña iyoo ni ka ndiee, ña
iyoo xi'in yo vichin.
11 Saa chi tu ndixiyo ni va
tu ndiee xi'in ndiayu ña ndi'i
xa'a, saa ra vi'i ni ka va tu
ndiee iyoo xi'in ndiayu xaa
ña kuëe ndi'i xa'a vichin.
12 Ra xa kundaa kaxi va ini
ndi, chi saa ke iyoo va ña
yo'o, ña kan ke va'a kuëe xa
uvi ini vi ndi ña ka'an ndi
xa'a ña xi'in ndo.
13 Ra kuëe xa ndi, ta
ku'va xa ra Moisés ña ndasi
ra nuu ra xi'in tikoto, ña va'a
na küni na Israel ña ndi'i
xa'a ndiee, ña ye'e ni ña
ndi'i xa'a, ña ndixiyo xi'in
ra.
14 Ndi su na Israel ra
ndikundäa vi ini na xi'in ña,
ña kan ke ndia vichin, ra ta
ka'vi na ndiayu Ndioxi ña
yata ña ndakoo ra Moisés,
ra ndasi va tikoto kan nuu
na, ra täxi ña kundaa ini na,
saa chi täan kutia'a tikoto
kan nuu na, ra ndia ta xa
na kandixa na Cristo vi ke
sakutia'a ra tikoto ña ndasi
nuu na.
15 Ra ndia kii vichin, ra ta
ka'vi na ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ra ta iyoo
iin tikoto va iyoo ña ndasi
sata ña xinituni na, ra küvi
kundaa ini na xi'in ña ka'vi
na.
16 Ndi su yuvi na kuyachin
nuu Tata yo Jesucristo, saa
ra sakutia'a va ra tikoto ña
ndasi sata ña xinituni na.
17 Ra Tata yo Jesucristo, ra
Tachi va kuvi ra, ra nuu iyoo
Tachi ña kuu mii ra, ra saña
ndika va yuvi.
18 Ra xa'a ña kan ke
takundi'i yoo na xa kandixa
Tata yo Jesucristo, ra kuëe
ndasi ka tikoto nuu yo, chi

xa ta iyoo yuu tata va iyoo yo, ra ndaña'a yo ña iyoo ndiee Tata yo Jesucristo xi'in yo; ra xi'in ndiee yo'o ke ndasama yo ta iin iin kii, ña nduu yo ta ku'va iyoo Tata yo Jesucristo, saa chi ta iin iin kii ra taxi va ra ndiee ra nda'a yo. Ra mii Tata Jesucristo ra kuu Tachi va kuvi ra xa ña yo'o.

4

1 Xa'a ña kan ke kuë nandiko ini ndi, xa'a ña xa ndi chiñu yo'o, chi xa'a ña nda'vi ini Ndioxi va kuvi ña sakuiso chiñu ra ndu'u xi'in chiñu yo'o.

2 Ra kundasi va ndi chiñu ña iyoo se'e, xi'in chiñu ka'an nuu ña xa inka na; ra nii xïka tu ndi ña sanda'vi ndi yuvi va, ra nii säma tu ndi tu'un Ndioxi va. Chi ña xa ndi ke saña'a ndi yuvi xi'in ña ndaa va, ña va'a na kuyachin na nuu Ndioxi.

3 Ra tu ña iyoo se'é va kuvi tu tu'un Ndioxi ña ka'an ndoso ndi tuvi na, saa ra takua nuu yuvi na ndi'i xa'a va kuvi ña iyoo se'é ña.

4 Saa chi xa'a ña kuë kandixa na Ndioxi va kuvi ña sakuaa timia'a, ri kuu ndioxi na yuuvi yo'o, ña xinituni na, ña va'a na küni na ñu'u ye'e ña kuu tu'un Ndioxi, ña kuu mii ndiee, ña kuu kuenda Cristo, ra kuu na'na mii Ndioxi, ra tiaku.

5 Ra ña xika ndi ka'an ndoso ndi tu'un Ndioxi, ra kä'an ndoso ndi xa'a mii ndi, chi xa'a Jesucristo va ke ka'an ndoso ndi ña kuu ra Tata yo; ra ña ka'an tu ndi xa'a mii ndi ke kuu ndi, ndia xachiñu nuu ndo'o xa'a ña kunda'vi ini Tata yo Jesucristo xini ra yoo va.

6 Saa chi mii va Ndioxi, ra sandaye'e ñù'ù ña kuu mii ra nuu ñaa, kuvi ra sandaye'e ñù'ù ña kuu mii ra nima tu ndu'u va, ra mii ñù'ù kan ke chindiee ta'an xi'in ndi ña va'a kundaa ini ndi xa'a ndiee ra, ña ka'nu, ña ye'e kuu mii Tata yo Jesucristo va.

Na kundiaa ini yo Ndioxi

7 Ra nima va yo kuvi ña, iyoo ñù'ù ña ye'e yo'o, vichin, ndi su yoo ra ta ku'va iyoo kisi ñu'u ña ndasu va ke iyoo yo, ra iyoo ña va'a ña ndiaa ya'vi ni yo'o ini yo. Ra xi'in ña yo'o ke kundaa kaxi ini yo ña köo vi ndiee yo, chi Ndioxi va kuvi ra kuu mii ndiee ña ka'nu.

8 Xa'a ña kan ke, va'a ni ndo'o va ndi tundo'o takundi'i nuu xika ndi, ndi su kuchüun vi ña sandi'i ña xa'a ndi, ra va'a ni iyoo tu ña sandi'i ini va ndi, ndi su kuë ndi'i ini vi ndi.

9 Ra va'a ni táxí tu na ndu'u va, ndi su kuë ndakoo nda'a vi Ndioxi ndu'u; ra va'a ni kuni va na sandi'i na xa'a ndi, ndi su tiaku va ndi.

10 Ra ndia ndia ka nuu kua'an ndi, ra xa iyoo nduvi va ndi ña ndo'o ndi, ta ku'va ndo'o Tata yo Jesucristo, ña va'a na kundaa ini yuvi ña iyoo ra nima ndi.

11 Ra ña tiaku ndi vichin, ra xa iyoo nduvi va ndi ña kuvi ndi, xa'a ña ndikun ndi Tata yo Jesucristo, ña va'a na kundaa ini yuvi ña iyoo

Jesucristo ini iki kuñu ña
ndi'i xa'a ña kuu mii ndi.
12 Ra ña ndo'o ndi su'va ña
kuni kuvi ndi, ra ña va'a na
ni'i ndo'o ña kutiaku nima
va ndo kuvi ña.
13 Ra mii saa ke kachi tu
tu'un Ndioxi, ña kachi su'va
va: “Xa'a ña ndinuni ni
kandixa yu yo'o va ke, ka'an
yu xi'in kun”, kachi ña. Ra
mii saa ke xa tu ndu'u va
ña kandixa ndi Tata yo Jesu-
cristo vichin, ra ka'an ndoso
ndi xa'a va ra.
14 Saa chi kundaa va ini
ndi, ña sandatiaku Tata yo
Ndioxi, Tata Jesucristo nuu
ña ndii, ra mii saa ke sa tu
ra ña sandatiaku ra yoo va,
ra ndakuta'an ndi'i yo ku'un
yo koo yo xi'in va ra.
15 Ra ña ndo'o ndi
takundi'i ña yo'o, ra xa'a ña
va'a na koo ndo'o va kuvi
ña. Saa chi tu kua'a ni yuvi
na ndaki'in ña va'a ña taxi
Ndioxi, ra ndataxi takundi'i
va na tixa'vi nda'a ra, ña
va'a na nduka'nu ni ka ra.
16 Xa'a ña kan ke, kuë
kuvita vi ini ndi, saa chi va'a
ni kuyata va iki kuñu ndi
kua'an ña, ndi su tachi ña
kuu mii ndi, ra ña nduxaa va
kuvi ña ta iin, iin kii.
17 Saa chi tundo'o ña ndo'o
ndi, ña tiaku ndi vichin, ra
ña lo'o va kuvi ña, ra ña
ya'a va kuvi ña; ndi su ña
chindiee ta'an ka va kuvi ña
xi'in ndi, ña va'a na ndaki'in
ndi iin ña va'a ña kuë ndi'i
xa'a, ña ndiaa ya'vi ni.
18 Ra xa'a ña kan ke ndï'i
ini vi ndi xa'a takundi'i ña
ndo'o ndi, saa chi va'a ni
kundaa va ini ndi ña ndo'o
ndi ña, ndi su ña ya'a va
kuvi ña; ra ña'a ña küvi kuni
va ndi ke ndi'i ini ndi xa'a,
saa chi ña kan kuvi ña koo
ndia ndikaa ndiku'un va.

5

1 Ra xa kundaa kaxi va ini
yo, chi iki kuñu ña kuu mii
yo nuu ña yuuvi yo'o, ra ta
iyoo iin ve'e ña ndi'i xa'a va
ke iyoo ña, ra tu na ndi'i xa'a
ña, saa ra xa iyoo va inka
ve'e ña kuu iki kuñu xaa ña
xava'a Ndioxi ndaki'in yo, ra
ve'e ña kuu iki kuñu xaa
kan, ra kuë inuu ña xi'in
iki kuñu ña kuu mii yo nuu
ña yuuvi yo'o, chi ña kan, ra
ndivi va ke iyoo ña, ra kuë
ndi'i xa'a ña.
2 Ra ña tiaku yo vichin, ra
ña ndixa ke tixu'vi ni va yo
xa'a ña ndo'o ni yo, ra kuni
ni yo ku'un yo ndaki'in yo
iki kuñu ña xaa ña xa iyoo
nduvi xa'a yo ndivi kan va,
3 ra ndakusa'vi ña sata yo,
ta ku'va iyoo iin tikoto, ña
va'a na köo yala yo.
4 Ra vichin, ña tiaku yo
xi'in iki kuñu ña kuu mii yo
nuu ña yuuvi yo'o, ra tána
yo, ra kusuchi tu ini va yo,
ndi su süvi xa'a ña kuni yo
kuvi yo, ra kee yo ini iki
kuñu ña kuu mii yo nuu ña
yuuvi yo'o kuvi ña. Chi xa'a
ña kuni yo ndee yo ini iki
kuñu xaa ña kuu mii yo vaxi
kii va kuvi ña, ña va'a na
ndasama iki kuñu ña kuu
mii yo nuu ña yuuvi yo'o
nduu ña iki kuñu ña kutiaku
ndia ndikaa ndiku'un.
5 Ra xa'a ña ndasama
Ndioxi yoo kii ña vaxi va ke
xava'a ra yoo. Ra taxi ra
Tachi Yii ra iyoo xi'in va yo,
ra ña xa ra su'va ra ra xa

nduxa va kuvi ra xi'in mii
ra ña saxinu ra ña kindoo ra
xi'in yo.
6 Xa'a ña kan ke, ndiaa ni
ini yo ra iin takundi'i kii.
Ra ña tiaku ka yo xi'in iki
kuñu ña kuu mii yo vichin,
ra ta iyoo yuvi na ndee chi
ke'e, na täan ndi'vi ve'e va
ke iyoo yo, saa chi täan xaa
yo kundee yo xi'in Tata yo
Jesucristo.
7 Ra ña tiaku yo vichin, ra
süvi xa'a ña ̃xini nuu yo ra
ke ndiaa ini yo ra, chi xa'a
ña kundaa ini yo ña iyoo va
ra ke ndiaa ini yo ra.
8 Ra ̃ndiaa ini yo ra, ra
kuni tu yo ña ndikun kee va
yo ini iki kuñu ña kuu mii
yo, ra ku'un yo koo yo xi'in
va ra.
9 Xa'a ña kan ke ̃xa nduxa
yo, ña ̃xa yo ña kuni ra, ña
tiaku yo vichin, ra saa tu, ta
xa na kuvi yo ña ku'un yo
koo yo xi'in va ra.
10 Saa chi xiniñu'u ku'un
takundi'i va yo nuu ndu'u
Tata yo Jesucristo ̃xa yukun
ra kuachi, ña sayukun ra
kuachi xi'in yo xa'a chiñu
va'a, xi'in chiñu ki'vi ña ̃xa
yo ña tiaku yo xi'in iki kuñu
yo vichin.

Xa'a ña xa Jesucristo va ke ndakuta'an mani yo xi'in Ndioxi

11 Ra xa xini va ndi, ña
xiniñu'u yu'vi ndi kuni ndi
Tata yo Jesucristo, ra xa'a
ña kan ke xa nduxa ndi
ña saxinu ndi ini yuvi ña
na kandixa na Tata yo Jesu-
cristo. Ra xini va'a va Ndioxi
ndia ku'va ke iyoo ndi, ra
kuni tu ndi ña na kundaa ini
ndo'o va xa'a ndi, ndia ku'va
ke iyoo ndi.
12 Ra ña ka'an tuku ndi
xi'in ndo vichin, ra süvi xa'a
mii ndi ke chindu'u va'a ni
ndi tu'un, chi ña kuni ndi ke
na ndakuiin ndo xa'a ndi ta
ka'an ki'vi inka yuvi xa'a va
ndi, saa chi sava na, ra ña
ndi'i ni ka ini na xa'a kuvi ña
xani ini na yuuvi yo'o xa'a
va na, ndi su ndï'i vi ini na
xa'a ña xani ini Ndioxi xa'a
na.
13 Ra tu ndia sana va kuvi
ndi tuvi sava ndo, saa ra na
kuniñu'u ka Ndioxi ndu'u ña
sa ndi chiñu nuu va ra, ra
tu süvi va tu ndia sana kuvi
ndi, saa ra na sachiñu ndi
nuu ndo'o va.
14 Ra va'a ni tu sana ndi a
iyoo va'a ini va ndi, ndi su,
ña xa ndi chiñu ña xa ndi,
ra xa'a ña ̃ku'vi ini Cristo
xini ra takundi'i yuvi va kuvi
ña, ra kundaa kaxi tu ini ndi
ña ndixi'i ra xa'a takundi'i
va yuvi, ra xa'a ña ndixi'i ra
kuvi ña va'a ndixi'i yuvi yata
na xikuu va yo.
15 Ra ña ndixi'i Tata yo
Jesucristo xa'a takundi'i yo,
ra xa'a ña na kutiäku ka yo
ta ku'va kuni mii va yo kuvi
ña, chi ña xiniñu'u sa yo ke
na kutiaku yo, ña sa yo ña
kuni mii Jesucristo va, saa
chi ra kan kuvi ra ndixi'i
xa'a yo ra ndatiaku tuku va
ra.
16 Ra xa'a ña kan ke
vichin, ra kuëe ndakani ka
ini ndi kuni ndi yuvi, ta
ku'va ̃ndakani ini na yuuvi
yo'o xini na na; ndi su ta
yachi, ra ta ku'va ̃ndakani
ini na yuuvi yo'o va ndakani
ini ndi xa'a Jesucristo, ndi su

vichin, ra xa sïin va xani ini
ndi xa'a ra.
17 Xa'a ña kan ke, yoo, na
xa nduu iin xi'in Cristo, ra xa
yuvi xaa va nduu yo; saa chi
xa ndi'i va xa'a ña yata ña
xa yo, ra xa ña xaa va kuvi
ña xa yo vichin.
18 Ra mii va Ndioxi kuvi
ra xa takundi'i ña yo'o xi'in
yo, saa chi mii va ra kuvi ra
ndachuta'an mani yoo xi'in
mii ra, xa'a ña xa Cristo, ra
taxi ra chiñu ra nda'a ndi,
ña na ka'an ndoso ndi tu'un
ra nuu takundi'i yuvi ña va'a
na ndakuta'an mani na xi'in
ra.
19 Ra su'va ke kuni kachi
tu'un ña ka'an yu xi'in ndo
yo'o: Mii va Ndioxi kuvi
ra ndachuta'an mani yoo na
yuuvi yo'o xi'in mii ra, xa'a
ña xa Cristo. Ra ndixitö'ni ra
nuu vi kuachi yo; ra ndu'u
kuvi ndia sakuiso chiñu tu
ra, ña ka'an ndoso ndi tu'un
ra nuu yuvi, ña va'a na
ndakuta'an mani na xi'in ra.
20 Ra xa'a ña sakuiso chiñu
ra ndu'u va kuvi ña kuu ndi
yu'u nuu Cristo, ra ña ka'an
ndi xi'in ndo, ra ta iyoo mii
vi Ndioxi iyoo ra xaku nda'vi
nuu ndo. Ra mii va Cristo
kuvi ra xa'ndia chiñu nuu
ndi, ña xaku nda'vi ndi nuu
ndo, ña kachi ndi su'va xi'in
ndo: na ndakuta'an mani
ndo xi'in Ndioxi.
21 Ra Cristo, ra ndia nii
kuachi ra ndixïyo; ndi su
xa'a kuachi ña xa yoo, ra ta
iyoo ra xa kuachi va ndasa
Ndioxi ra, ra xa'a ña kan ke
vichin ña nduu yo iin xi'in
Cristo, ra ña va'a na nduu
yo yuvi na köo kuachi nuu
Ndioxi va kuvi ña.

6

1 Ra xa'a ña kuu ndi ndia
xachiñu nuu Ndioxi va kuvi
ña xaku nda'vi ndi nuu ndo,
ña va'a na kundäsi ndo ña
va'a ña taxi Ndioxi nda'a
ndo.
2 Ra saa ke kachi tu mii
va ra kachi tutu yii nuu vaxi
tu'un ra ña kachi su'va:
Ra mii kii ña kuni yu kuni
so'o yu yu'u kun ke
ndika'an kun xi'in yu,
ra xini va so'o yu ña
ndika'an kun,
ra iin mii kii ña kuni yu
sakaku yu yo'o, ke
sakaku tu yu yo'o va,
kachi ra,
kachi tu'un ra.
Ra na kundaa ini ndo ña
ka'an yu xi'in ndo, chi vichin
kuu kii ña kuni Ndioxi kuni
so'o ra ña ka'an ndo xi'in ra,
saa chi vichin ke ndixaa kii
ña sakaku ra ndo'o va.
3 Ra ndu'u, ra kuëe xa
ndi chiñu ña kuvi sandakava
yuvi, saa chi kuëe kuni ndi
ña ka'an ki'vi na xa'a ndi ña
kuu ndi ndia xachiñu nuu
Ndioxi.
4 Ra xa'a ña kan ke
ndaña'a ndi mii ndi ña xa
iyoo nduvi va ndi ña sa ndi
takundi'i va chiñu ña kuni
Ndioxi, xi'in chiñu ña xa ndi,
ta kuu ña xa ndiee ini ndi,
xi'in takundi'i ña ndo'o ni
ini ndi, xi'in tundo'o, xi'in
ña xamani ña'a nuu ndi, ra
saa tu xi'in ña u'vi ña ndo'o
va ndi.
5 Ra sava tu kani na ndu'u
va; ra taan tu na ndu'u ve'e
kàà va; ra sava tu kaña'a
na ñuu xi'in va ndi, ra sava
tu kuñaa ndi ña xachiñu va
ndi; ra sava tu kuëe kixi va
ndi, ra sava tu ka'un ini va
ndi.

6 Ra ndaña'a tu ndi mii ndi
ña xa iyoo nduvi ndi sa ndi
chiñu ña kuni Ndioxi, xi'in
ña vivii tiaku va ndi, xi'in
xa'a ña kundaa ini ndi xa'a
ña ndaa, xi'in xa'a ña ka'nu
ini ndi, xi'in xa'a ña tiayu
ni ini ndi, xi'in xa'a ña iyoo
Tachi Yii Ndioxi xi'in ndi,
xi'in xa'a ña ndinuni ni ku'vi
ini ndi xini ndi yuvi,
7 xi'in xa'a tu'un Ndioxi ña
ka'an ndoso ndi, xi'in xa'a
ña iyoo ndiee Ndioxi xi'in
ndi. Ra ña kuu tuxii ndi
ña ndaki'in ndi mii ndi, xi'in
ña sasi ndi nuu ña kanita'an
xi'in ndi, chi kua'a xi'in chi
ichi kuvi chiñu va'a, chiñu
ndaku ña □xa va ndi.
8 Ra chiñu va'a yo'o ke □xa
va ndi, ra ndï'i ini vi ndi xa'a
ña ndo'o ndi, saa chi sava
□xa to'o na ndu'u, ra sava tu
kundasi na ndu'u va, ra sava
tu ka'an va'a na xa'a va ndi,
ra sava tu ka'an ki'vi va na,
ra sava tu ka'an na ña kuu
ndi ndia chi'ña tu'un va, ra
sava tu ka'an na ña kuu ndi
tiaa ndia ka'an ña ndaa va.
9 Ra sava tu □xa xïni na
ndu'u va, ra sava tu ndakuni
na ndu'u va; ra sava tu xa
yachin kuvi va ndi, ndi su
tiaku va tu ndi; sava tu kani
ni na ndu'u va, ndi su xä'ni
vi na ndu'u.
10 Ra va'a ni sava tu
kusuchi ini va ndi, ndi su
iin takundi'i kii va kusii ini
ndi, ra va'a ni nda'vi ni va
tu ndi, ndi su kua'a ni va
ña kuika ña kuu ña va'a
Ndioxi, □taxi ndi nda'a kua'a
ni yuvi; ra va'a ni köo va
ndia nii ña'a ña iyoo nuu ña
yuuvi yo'o nuu ndi, ndi su
iyoo takundi'i va tu ña'a ña
taxi Ndioxi nuu ndi.
11 Na ñani yo na ñuu
Corinto, iin takundi'i ña
ndika'an ndi xi'in ndo, ra iin
kaxi kaxi va ndika'an ndi ña
xi'in ndo; ra ndakuña tu ndi
nima va ndi nuu ndo.
12 Ra nuu ndu'u, ra köo
ña'a sasi vi ndo'o ña kuy-
achin ndo nuu ndi, ndi su
nuu ndo'o, ra iyoo va ña'a ña
täxi ña na kuyachin ndi nuu
ndo.
13 Ra xa'a ña kan ke xaku
nda'vi ndi nuu ndo, ta ku'va
xaku nda'vi iin tiaa nuu se'e
ra, ña na ku'vi ini ndo kuni
ndo ndu'u, ta ku'va ku'vi ini
ndu'u xini ndi ndo'o.

Ve'e ñu'u Ndioxi ra tiaku va kuvi yo

14 Ndo'o, na ve'e ñu'u,
ra na kü'ni ndo mii ndo
xi'in yuvi na kuëe kandixa
Ndioxi, saa chi tu saa na sa
ndo, saa ra ta iyoo iin sindiki
ri nu'ni xini ra yuta'an ri
ta'vi ri xi'in inka kiti va ke
koo ndo. Ra xa xini va ndo,
chi ña kuu chiñu ndaku, ra
□küvi vi kuta'an ña xi'in
chiñu ki'vi, ra nii ñù'ù tu
küvi kuta'an xi'in ña ñaa va.
15 Ra nii Jesucristo tu kuëe
iyoo yu'u xi'in timia'a va,
ra nii na kandixa Ndioxi tu
küvi koo yu'u xi'in yuvi na
kuëe kandixa Ndioxi va.
16 Ra nii ve'e ñu'u ka'nu ña
kuu kuenda Ndioxi tu küvi
koo yu'u xi'in na'na ña kuu
ndioxi ndii va. Ra yoo va
kuvi na kuu ve'e ñu'u ka'nu
ña kuu kuenda Ndioxi, ra
tiaku, ra saa kuvi tu ña kachi
mii Ndioxi ta kachi ra su'va
va:
Koo yu xi'in na, ra kaka yu
tiañu na;
ra yu'u kuvi ra kuu Ndioxi
na,

ra na kan kuvi na kuu ñuu va yu,
kachi ra.
17 Ra xa'a ña kan ke, kachi
ka tu ra su'va va:
Kee ndo tiañu yuvi na xïni Ndioxi, ra na kuxika ndo nuu na;
Tiändiaa ndo chiñu ndiva'a ña xa na.
Ra saa ke ndaki'in yu ndo'o
18 ra kuu yu Tata ndo,
ra ndo'o ndia tiaa xi'in na si'i kuu se'e va yu,
kachi Tata yo Ndioxi ra ka'nu ndika'an ra.

7

1 Ra ña xa kuu mii yo takundi'i ña kindoo Ndioxi xi'in yo vichin, ñani yo, ra na sayäkua yo mii yo xi'in ndia ndia ka ña'a, ña kuvi sayakua nima yo, xi'in iki kuñu yo; chi ña xiniñu'u sa yo ke na sato'o yo Ndioxi va, ra saa ke va'a nduu yo yuvi na yii nuu ra.

Kusii ni ini ra Pablo xa'a ña ndaki'in xini na ñuu Corinto

2 Ra ña kuni ndi ke na ndakuña ndo nima ndo ña ndaki'in mani ndo ndu'u va, saa chi ndia nii ña ki'vi ndïxa ndi xi'in ndo, ra ndia nii tu ndo ndikäva ndi ña sa ndo chiñu ki'vi va, ra ndia nii tu ndo ndisandä'vi va ndi.
3 Ra ña ka'an yu ña yo'o xi'in ndo, ra süvi kuachi kuvi ña sakuiso yu ndo'o, ra xa ta kachi yu xi'in ndo ta yachi ke iyoo va ña, saa chi iin ta ku'va ku'vi ini ndi ndo'o, ña tiaku ndi vichin, kuvi tu ña ku'vi ini ndi ndo'o, ta xa na kuvi va ndi.
4 Ra iin ndakú ndąkụ va ka'an yu xi'in ndo, ra kutiaa ni tu ini yu xi'in va ndo. Ra va'a ni kua'a ni va ña ndo'o yu, ndi su ndakindiee ni va ini yu xi'in ña xa ndo, ra kusii ni tu ini va yu.
5 Ra na kundaa ini ndo, chi ndia kii ña xąà ndi chi Macedonia yo'o, ra täan ndakindiee va'a vi ndi, chi ña ndo'o ndi ke ndia ndia ka nuu kua'an ndi ra tixu'vi va ndi, ra xa ndiee tu ini ndi nuu yuvi na kundasi ndu'u va, ra tixu'vi ni tu nima va ndi xa'a ña ndo'o ndi.
6 Ndi su Tata yo Ndioxi, ra taxi tu'un ndiee ini nda'a yuvi na kuvita ini, ra taxi tu ra tu'un ndiee ini nda'a ndu'u va xa'a ña ndakuta'an tuku ndi xi'in ra ñani yo Tito;
7 ra süvi takua xa'a ña ndindakuta'an ndi xi'in ra ñani yo Tito ke ndindakindiee ini ndi, chi xa'a ña ndakindiee ni ini ra xi'in ndo'o va kuvi ña ndakindiee ni ini ndi xi'in ra. Saa chi ndatu'un tu ra xi'in ndi xa'a ndo'o va, ña kuni ni ndo kuni ndo ndu'u, ra ndatu'un tu ra xa'a ña kusuchi ini va ndo, xi'in xa'a ña ndi'i ini ndo xa'a ndi; ra xa'a ña yo'o va ke kusii ni ka ini yu.
8 Ra va'a ni sakusuchi va yu ini ndo xi'in tutu ña tiaa yu ndixaa nda'a ndo, ndi su kuëe nandiko vi ini yu, ra va'a ni ndandiko va tu ini yu ta sakan tiaa yu ña, ña ndixaa ña sakusuchi ña ini ndo, ndia'vi kii,
9 ndi su vichin ra kusii va ini yu, ndi su süvi xa'a ña ndikusuchi ini ndo'o ke kusii

ini yu, chi xa'a ña xiin ndo
nandiko ini ndo nuu Ndioxi,
xa'a ña sakusuchi yu ini va
ndo kuvi ña kusii ini yu. Ra
ña kuni mii Ndioxi va kuvi
ña kusuchi ini ndo, saa chi
xa ndiee va ini ndo, ra xi'in
ña yo'o ke ̱kundaa ini ndi
ña kuë ndisatixu'vi vi ndi
ndo'o.
10 Saa chi ña suchi ini ña
̱taxi Ndioxi, ra ña ̱chindiee
ta'an va kuvi ña xi'in yo ña
nandiko ini yo nuu Ndioxi
ña va'a na kaku yo, ra ta
xa na nandiko ini yo, ra
ndakäva vi ini yo xi'in ña
kan; ndi su ña suchi ini ña
̱taxi ña yuuvi yo'o, ra ña
xa'ni yoo va kuvi ña kan.
11 Ra ña kuni mii va Ndioxi
kuvi ña kusuchi ini ndo, saa
chi ña chindiee ta'an va kuvi
ña xi'in ndo, ña ndaki'in xini
ndo ña va'a ndakani ndo
xa'a ña xa ndo; ra ña xa ndo
kan, ra ña ndixa ke sasaa
ña ndo'o va, ra sayu'vi tu
ña ndo'o va. Ra ta ndi'i,
ra kuni tu ndo kuni ndo
yu'u va, ra ndakoo yu'u tu
ndo ña sạndo'o ndo tiaa ra
xa kuachi va. Ra va'a va,
chi xa'a ña kuu takundi'i ña
yo'o kuvi ña va'a ndaña'a
ndo mii ndo ña ndïso ka ndo
xi'in kuachi ña kuu xi'in tiaa
ñaa va.
12 Ra ña ti'vi yu tutu ña
ndixaa ña nda'a ndo, ra
süvi ni takua xa'a tiaa ra
xa kuachi, xi'in xa'a tiaa ra
tixu'vi xi'in kuachi kuvi ña
ndixani ini yu ña ti'vi yu
ña, chi xa'a ña kuni yu ña
na ndaña'a ndo mii ndo nuu
Ndioxi ña ndi'i ini ndo xa'a
va ndi kuvi ña.
13 Ra xa'a ña yo'o ke
ndakindiee ni va ini ndi.
Ndi su süvi takua xa'a ña
yo'o kuiti ke nindakindiee
ini ndi, chi tiaa ni tu kusii
ini ndi, xa'a ña kusii ni tu
ini ra ñani yo Tito va, xa'a
ña chindiee ta'an ndo xi'in
ra ña ndusii ni ini ra.
14 Ra ndikukä'an nuu yu
nuu ra ñani yo Tito xa'a ña
ndika'an yu xi'in ra xa'a ndo
ña tiayu ni ndo. Saa chi ña
ndaa kuvi takundi'i va ña
ndika'an yu xi'in ndo, ra ña
ndaa kuvi tu ña ndika'an ndi
xi'in ra ñani yo Tito, ña tiayu
ni va ndo.
15 Ra tiaa ni ka va ̱ku'vi
ini ra xini ra ndo'o vichin, ña
̱ndaka'an ra, ña xa to'o ni
ndo ra, xi'in xa'a ña kandixa
ndo ña ndika'an ra.
16 Ra kusii ni va ini yu xi'in
ndo, ra ndiaa ni tu ini yu
ndo'o va, saa chi vivii va xa
ndo.

8

Xu'un ña ndakaya ku'un nda'a na ve'e ñu'u Jerusalén

1 Ñani yo, na ñuu Corinto,
na ndatu'un yu xi'in ndo
xa'a na ve'e ñu'u chi Mace-
donia ra kundaa ini ndo,
ndia ku'va ke xa Ndioxi xi'in
na ña ndasatiayu ni ra ini
na.
2 Ra va'a ni iyoo ni va
tundo'o ña xitondoso ña'a,
ndi su kusii ni va ini na; ra
va'a ni nda'vi ni tu ndo'o va
na, ndi su ta iyoo na kuika va
iyoo na ña chindiee ta'an na
xi'in na nda'vi ndo'o, saa chi
vi'i ni va xu'un taxi na nda'a
na nda'vi ndo'o.
3 Ra yu'u kuvi ra
̱ndakuiin xa'a na, ña taxi
na ña xi'in ndinuni nima va
na, ra süvi takua ña ̱kuvi

taxi na kuvi ña nditaxi na,
chi vi'i ka va ña taxi na.
4 Ra xaku nda'vi ni na nuu
ndi ña na kuiin ndi ki'in ndi
xu'un ña chindiee ta'an ndi
xi'in na ñani yo.
5 Ra vi'i ni ka va xu'un
taxi na nda'a ndi nuu ña
ndiatu ndi taxi na nda'a ndi,
saa chi ndinuni ni va na
ndataxi na mii na nda'a Tata
yo Jesucristo, ra kindoo na
□sa na ña yo'o nuu ra, ra
mii saa ke kindoo tu na xi'in
ndu'u va; ra ta ku'va □kuni
mii Tata yo Ndioxi ke xa va
na.
6 Ra xa □xini va ndo'o, na
ñani yo ñuu Corinto, chi ra
ñani yo Tito kuvi ra xa'a
kaya xu'un nda'a ndo ta
yachi ña chindiee ta'an ndo
xi'in na ñani yo, ra xa'a ña
kan ke □xaku nda'vi ndi nuu
ra vichin ña na sandi'i va ra
ña kaya ra xu'un nda'a ndo,
ña va'a na chindiee ta'an yo
xi'in na ñani yo.
7 Saa chi ndo'o, ra □chikaa
ni va ndo ndiee: saa chi tiaa
ni va ndiaa ini ndo Ndioxi,
ra va'a ni tu saña'a va ndo,
ra iyoo ni tu ña xinituni va
ndo, ra iyoo sii ni tu ini ndo
ña chindiee ta'an ndo xi'in
inka yuvi va, ra ku'vi ni tu
ini ndo xini ndo ndu'u va;
ra xa'a ña kan ke mii saa ke
na □sa tu ndo ña chindiee
ta'an ndo xi'in na ñani yo na
nda'vi ndo'o va.
8 Ra ña kachi yu saa xi'in
ndo, ra süvi chiñu kuvi ña
xa'ndia yu nuu ndo, chi
takua xa'a ña kuni yu ña
na kundaa ini ndo, ndia
ku'va ke iyoo inka na ñani
yo, ña kusii ni ini na ña
chindiee ta'an na xi'in na
nda'vi ndo'o va kuvi ña, ra
saa ke va'a na ndaña'a tu
ndo'o va mii ndo a ndixa ke
ndinuni ni iyoo ña ku'vi ini
nuu ndo.
9 Ra xa kundaa va ini ndo
chi Tata yo Jesucristo, ra
tiayu ni ra, ra nda'vi ni tu
ini va ra. Saa chi va'a ni
ra kuika va kuvi ra, ndi su
xiin va ra ña nduu ra ra
nda'vi xa'a ña □ku'vi ni ini
ra xini ra ndo'o, ña va'a na
ndukuika ndo xa'a ña nduu
ra, ra nda'vi.
10 Ra xa'a ña va'a mii va
ndo kuvi ña ka'an yu xa'a
ña yo'o xi'in ndo. Saa chi
va'a ni va xa'a ndo taxi ndo
xu'un kan, kuiya ndiya'a, ra
süvi takua xa'a ña ndixa ndo
saa kuvi ña ka'an yu ña va'a
ni xa ndo, chi xa'a ña taxi
ndo ña xi'in ña kusii ni ini
va ndo kuvi ña kachi yu saa
xi'in ndo.
11 Ña kan ke vichin, ra
ndiakua na saxinu va ndo
ña sa ndo ña xa'a ndo xi'in.
Ra ta ku'va kusii ini ndo ta
sakan xa'a ndo □taxi ndo ña
ke na kusii tu ini ndo ña taxi
ndo ña vichin va, ra ta ku'va
iyoo mii ña kita nda'a ndo ke
na taxi va ndo.
12 Saa chi tu ndia na, ra
□kusii ni ini na ña taxi na
ña'a nda'a ta'an na, saa ra
□kusii ni tu ini Ndioxi va;
saa chi ra kan, ra ta ku'va
iyoo mii ña iyoo nuu na ke
ndaki'in va ra; ra ña'a ña
köo nuu na, ra ndüku vi ra
ña nuu na.
13 Ra ña kachi yu su'va
xi'in ndo, ra süvi xa'a ña
kuni yu ña na chindiee ta'an
ndo xi'in inka na, ra kumani
tu nuu mii ndo kuvi ña;
14 chi xa'a ña kuni yu ña

inuu na koo va ndo kuvi
ña. Chi vichin kuvi chindiee
ta'an ndo xi'in na ñani yo
xa'a ña kumani nuu na, ra
inka tu kii, chindiee ta'an na
kan xi'in ndo'o va, ta xa na
kumani nuu ndo. Ra tu saa
na sa ndo, ra ndia nii ndo
kuvi ndo kumäni nuu vi, chi
inuu va'a kee va ndo.
15 Ra saa ke kachi tu mii
tu'un Ndioxi, ña kachi su'va
va: "Yuvi na ndaki'in kua'a
ni ña'a kuxi na, ra nindöo
ndoso vi ña nuu na, ra
nii yuvi na ndaki'in lo'o tu
ña, ndikumäni ña nuu vi",
□kachi ña.

*Ka'an ra Pablo xi'in na
ve'e ñu'u Corinto ña na
ndaki'in mani na ra Tito xi'in
ndia ku'un xi'in ra*

16 Ra na tixa'vi Tata yo
Ndioxi, saa chi sandandi'i va
ra ini ra ñani yo Tito xa'a
ndo.
17 Ra kandixa va ra chiñu
ña xa'ndia yu nuu ra ña xaa
tuku ra ñaa, ra xa □kuni ni
tu mii va ra xaa ra, xa'a ña
kan ke, ña kuxaa ra vichin,
ra kusii ni va ini ra.
18 Ra ti'vi tu ndi iin ra ñani
yo, ra ka'an ndoso tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesús va kuxaa
ra xi'in ra ñani yo Tito, ra
ra ñani yo, ra kuxaa ñaa,
ra va'a ni va ndu'u tu'un
xa'a ra nuu takundi'i va ve'e
ñu'u.
19 Ra süvi takua ña ka'an
va na xa'a ra ñani yo yo'o
kuvi ña xaa ra, chi ndikaxin
tu mii va na ve'e ñu'u ra ña
kaka ra xi'in ndi, xi'in ña
chindiee ta'an ra xi'in ndi ña
kaya ra xu'un ña chindiee
ta'an yo xi'in na ñani yo.
Ra ña □xa ndi ña yo'o ra
ña ndasaka'nu ndi Tata yo
Jesús va kuvi ña, xi'in xa'a
ña ndaña'a ndi mii ndi ña
ku'vi ini ndi xini ndi ndo'o
va kuvi ña.
20 Ra kusii ni va ini ndi
xa'a ña xika ra ñani yo yo'o
xi'in ndi, saa chi ña xika ra
xi'in ndi, ra küvi vi kuiso ndi
kuachi ña tiin ndi xu'un ña
kaya ndi yo'o.
21 Saa chi ña □xa ndi ke
□xa nduxa ndi ña chikaa ndi
ndiee, ra vivii va na sa ndi
chiñu nuu Tata yo Jesús, ra
saa tu nuu yuvi va.

22 Ra □tí'ví tu ndi inka ra
ñani va yo ña xaa ra xi'in
ndia ñani yo ndia xaa, ra
ra ñani yo, ra xaa xi'in ndia
ñani yo ndia xaa ñaa, ra iin
takundi'i va chiñu □ndaña'a
ra mii ra xi'in ña kusii ni
ini ra ña xachiñu ra, ra ña
kuxaa ra nuu ndo'o vichin,
ra kusii ni ka va ini ra, xa'a
ña ndiaa ni ini ra ndo'o.
23 Ra tu na ndakatu'un tu
sava na ndo'o xa'a ra ñani
yo Tito, ra na ka'an ndo xi'in
na, ña kuu ra ra yuta'an xi'in
yu ña xachiñu ndi nuu va
ndo. Ra tu ndakatu'un tu na
ndo'o xa'a sava ka ndia ñani
yo ndia xaa, ra na ka'an ndo
xi'in na ña kuu ndia ndia
ndasaka'nu Cristo, ra mii va
na ve'e ñu'u kuvi na ti'vi
ndia ña xaa ndia, na kachi
ndo xi'in na.
24 Ra xa'a ña kan ke nduku
ndi ña mani nuu ndo, ña
na ndaña'a ndo mii ndo ña
ku'vi ni ini ndo xini ndo
ndia, ña va'a na kundaa ini
na ve'e ñu'u na ti'vi ndia ña
xaa ndia, ña ndixa va ke iyoo
ya'vi ndiaa tu'un ña ka'an
ndi ña kusii ni ini ndi xi'in
ndo.

9

Yuvi na vi'i ni ña'a taxi nda'a Ndioxi kuvi na vi'i ña ndaki'in va

1 Ra xa'a xu'un ña ⌧kaya
tu ndo ku'un nda'a na ñani
yo na ñuu Jerusalén, ra
xiniñü'u ka'an vi yu xi'in
ndo xa'a ña kan.
2 Saa chi xa kundaa va ini
yu ña tiayu ni ndo. Ra xa'a
ña kan ke ka'an yu xi'in na
ndee chi Macedonia ña kusii
ni ini yu xi'in ndo'o na ñani
yo na ndee chi Acaya, saa
chi xa kuiya ndiya'a vi ke xa
iyoo nduvi ndo ña chindiee
ta'an ndo xi'in na ñani yo;
ra kua'a ni tu na ñani yo
na ndee chi Macedonia va
ndachikaa ndo tu'un ndiee
ini xi'in ña chindiee ta'an na
xi'in na ñani yo xa'a ña xa
ndo, xa'a ña tiayu ni ndo.
3 Ra xa'a ña va'a ni ka'an
yu xa'a ndo ña kuni ndo
chindiee ta'an ndo xi'in na
ñani yo kuvi ña ⌧ti'vi yu
ndia ñani yo yo'o xaa ndia,
ña va'a na kundaa kaxi ini
ndia ña ndixa saa ke iyoo va
ña. Ra ña kachi yu su'va
xi'in ndo, ra ña va'a xa na
koo nduvi va ndo kuvi ña, xa
ta kachi yu xi'in ndo ta yachi
va.
4 Saa chi tu na xaa sava
ndia ñani yo ndia kee chi
Macedonia xi'in yu, ra
ndani'i ndi ndo'o ña kuëe
iyoo nduvi ndo. Saa ra tiaa
ni va kuka'an nuu ndi sa
ndo, saa chi va'a ni ka'an
yu xa'a ndo xi'in na ñani yo,
ra tiaa ni tu kuka'an nuu mii
va ndo.
5 Ra xa'a ña kan ke nduku
yu ña mani nuu ndia ñani
yo yo'o, ña na xaa ndia, ra
na chindiee ta'an ndia xi'in
ndo ña kaya ndia xu'un ña
kindoo ndo taxi ndo ta yachi.
Ra saa ke va'a xa na koo
nduvi xu'un ña ⌧kaya ndo,
ra na kuu ña iin ña ndaña'a
ndo'o ña ndixa ke tiayu ni
ndo, ra na küu ña iin ña
nduku nduxa ndi nuu ndo.
6 Ra na ndaka'an ndo xa'a
ña ka'an yu xi'in ndo yo'o,
chi ña ndixa va kuvi ña:
Yuvi na lo'o ni ⌧chi'i, ra lo'o
ni tu ña'a ⌧ndaki'in va na; ra
yuvi na vi'i ni ⌧chi'i, ra vi'i ni
tu ña'a ⌧ndaki'in va na.
7 Xa'a ña kan ke ta ku'va
iyoo mii ña xani nima ndo
taxi ndo ke na taxi va ndo;
ra na täxi ndo ña xi'in ña
kusuchi ini ndo, a xi'in ña
nduxa va tu, saa chi yuvi na
kusii ni ini taxi ña'a nda'a
Ndioxi va kuvi na ku'vi ni ini
ra xini ra.
8 Saa chi Ndioxi, ra ra
ka'nu va kuvi ra, ra kuvi
taxi ra takundi'i va ña va'a
nda'a ndo, ra saa ke va'a
na kumäni ña'a nuu ndo, ra
koo kua'a tu ña'a ña kuvi
chindiee ta'an ndo xi'in na
ñani va yo, ña sa na ndia
ndia ka chiñu, ña va'a.
9 Ta ku'va kachi tu'un
Ndioxi ña tiaa na xina'a ña
kachi su'va:
Kua'a ni ña va'a taxi na
nda'a na ⌧nda'vi
ndo'o,
ra chiñu va'a ña xa na, ra
ndï'i vi xa'a ña, chi
koo ña ndia ndixaa
kii ndia ndixaa tiempo
va,
⌧kachi ña.
10 Saa chi mii va Tata yo
Ndioxi, ra ⌧taxi ña'a ña chi'i
yuvi, xi'in ña xixi na, kuvi
ra taxi tu takundi'i ña'a ña
xiniñu'u nuu ndo'o va, ra

ndasakua'a tu ra ña'a ña
iyoo nuu va ndo, ña va'a na
chindiee ta'an ndo xi'in inka
na.
11 Ra ña taxi Ndioxi kua'a
ni ña kuika nda'a ndo, ra ña
va'a na chindiee ta'an ndo
xi'in inka yuvi va kuvi ña.
Ra tu saa na sa ndo, ra kua'a
ni ka va yuvi ndataxi tixa'vi
nda'a Ndioxi xa'a xu'un ña
kaya ndo ku'un xi'in ndi.
12 Ra ña chindiee ta'an ndo
xi'in na ñani yo xi'in xu'un
ña ku'un nda'a na, ra süvi
takua xi'in na ke chindiee
ta'an ña, chi ndataxi ni tu na
tixa'vi va nda'a Ndioxi xa'a
ndo, ña chindiee ta'an ndo
xi'in na.
13 Ra ndasaka'nu ni va tu na
ra xa'a ña, ra xi'in xu'un ña
chindiee ta'an ndo xi'in na
kuvi ña ndaña'a ndo mii
ndo ña kandixa ndo tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
va. Ra ña xa ndo saa xi'in
na, ra kusii ni va ini na
xa'a ña tiayu ni ndo, ra sa
to'o ni ka va na Ndioxi xa'a
xu'un ña taxi ndo nda'a na,
ra saa tu ña taxi ndo nda'a
inka yuvi va.
14 Ra ka'an na xi'in Ndioxi
xa'a ndo xi'in ndinuni nima
na, ra saa tu xa'a ña va'a ña
taxi Ndioxi nda'a va ndo.
15 ¡Ra na tixa'vi ni Ndioxi,
saa chi taxi ra iin ña chee,
ña ndiaa ya'vi ni, ña küvi
kundaa ini yo xi'in nda'a yo!

10

Ndiayu ña taxi Ndioxi nda'a ra Pablo ña ka'ndia chiñu ra nuu na ve'e ñu'u

1 Yu'u, ra Pablo kuvi ra
ka'an xi'in ndo, ra xi'in ña
to'o, xi'in ña nda'vi ini ña
taxi Cristo nda'a va yu kuvi
ña ka'an yu xi'in ndo. Ra
sava na ka'an ña kuu yu, iin
tiaa ra vita ni ini ta iin yu
xi'in ndo, ndi su ta iyoo xika
tu yu, ra nduu tu yu iin tiaa
ra ndaku ni ini va, kachi na.
2 Ra xa'a ña kan ke xaku
nda'vi yu nuu ndo, ra ta xa
na xaa yu koto'ni yu ndo'o,
ra vivii va na sa ndo, ra saa
ke va'a na ndüu yu, iin tiaa
ra ndaku ni ini, xi'in sava na
ka'an xa'a yu ña xa yu ña
kuni mii yu; saa chi xa iyoo
nduvi va yu ña ka'an yu xi'in
na.
3 Ra ña ndixa va ke,
kuu ndi ndia yuuvi, ndi su
kuëe kanita'an ndi ta ku'va
kanita'an na yuuvi yo'o.
4 Saa chi kuëe xiniñu'u
ndi ta'an tuxii tun xiniñu'u
na yuuvi yo'o ña kanita'an
ndi, chi ndiee Ndioxi va kuvi
ña xiniñu'u ndi, ña sandi'i
ndi xa'a takundi'i ndiee ña
ndaku ni ña xani ini yuvi,
5 ra saa tu takundi'i ña
ndichi kuu mii va na, ña
täxi kundaa ini na xa'a ichi
Ndioxi. Ra takundi'i yuvi na
xani ki'vi ini, ra ña xa ndi ke
saña'a ndi na ña na kandixa
na Cristo va.
6 Ra ta xa ndinuni va'a
na kandixa ndo Cristo ke
kuvi sando'o ndi yuvi na xïin
kandixa Cristo.
7 Ra kuachi ña xa ndo'o
kuvi ña xito'ni ndo ta ku'va
iyoo yuvi chi sata va na. Ra
xa'a ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo, tu ndia yuvi xa kundaa
kaxi ini ña ndikun na Cristo,
ra na kundaa ini ndo, chi ta
ku'va iyoo na kan ke iyoo tu
ndu'u va ña ndikun ndi ra.
8 Ra tu sava tu ndo tuvi ña
kutiaa ni ini yu xi'in ndiayu

ña taxi Cristo nda'a yu, ra
na kundaa ini ndo, chi kuë
kuka'an nuu yu xi'in vi ña,
saa chi ña taxi Cristo ndiayu
ra nda'a yu, ra ña va'a na
chindiee ta'an yu xi'in ndo
ña kua'nu ndo xi'in tu'un
Ndioxi va kuvi ña, ra nditäxi
ra ña nda'a yu ña sandi'i yu
xa'a ndo xi'in ña.
9 Ra süvi xa'a ña kuni yu
sayu'vi yu ndo'o kuvi ña tiaa
yu tutu yo'o xaa ña nuu ndo.
10 Saa chi sava na ka'an ña
ndaku ni a ndiee ni va tu
ka'an yu xi'in tutu ña tiaa
yu, ndi su mii tu yu, ra vita
ni va yu, ra köo ya'vi ndiaa
vi tu'un ña ka'an yu, kachi
na.
11 Ra na kundaa ini yuvi
na kachi saa xa'a yu, chi iin
ta ku'va ka'an yu xi'in na,
xi'in tutu ña tiaa yu xaa
nuu ndo ke ka'an tu yu xi'in
na ta xa na xaa yu, koto'ni
yu ndo'o va.
12 ¡Oo, ra na ndï'i ini ndo
xa'a ndi! Saa chi kë vi
ini ndi ña ndachuta'an ndi
mii ndi a chinuu tu ndi mii
ndi xi'in ndia ta'an yo ndia
ka'an va'a ni xa'a mii. Saa
chi ña xa ndia kan saa,
ña kata ku'va ndia mii ndia
xi'in inka yuvi, ra chiñu ña
köo va'a ya'vi ndiaa va kuvi
ña xa ndia.
13 Saa chi ndu'u, ra kuë
kuni ndi ña kutiaa ini ndi
xi'in chiñu ña kuë xa ndi.
Chi mii va Ndioxi kuvi ra
ña'a nuu ndi, nuu xiniñu'u
ku'un ndi ka'an ndoso ndi
tu'un ra, ra taxi tu ra ndiayu
nda'a ndi ña ndixaa ndi xi'in
tu'un ra, ndia ñuu Corinto
nuu ndee ndo ñaa va.
14 Ra xa'a ña kan ke iyoo
va ndiayu yu ña ka'ndia yu
chiñu nuu ndo, ra süvi ndi-
ayu ña kuu mii inka yuvi
kuvi ña kindiaa yu ña kachi
yu saa xi'in ndo, chi ndu'u
kuvi ndia nuu va'a ndixaa
ndika'an ndoso tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo nuu
va ndo.
15 Ra süvi chiñu inka yuvi
kuvi ña kindiaa ndi, ra
ndasanuu ndi xi'in ña. Chi
ña ka'an ndi xi'in Ndioxi
xa'a ndo ke na kuxixa ni ka
ini ndo xi'in tu'un va ra, ra
ta xa na kuxixa ini ndo, ra
saa ke va'a chindiee ta'an ka
tu ndi xi'in ndo, ña va'a na
kua'nu chiñu Ndioxi va.
16 Ra saa ke kuvi ka'an
ndoso ka ndi tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo ñuu
ña ndo'ni ka chi nuu ndee
ndo ñaa va, ndi su süvi
chiñu inka yuvi ke kuni ndi
ndaki'in ndi, ra ndasanuu
ndi xi'in ña.
17 Ra tu ndia na kuni ku-
tiaa ini xi'in chiñu ña xa
na, ra na sä na saa, chi ña
xiniñu'u sa na ke na kutiaa
ini na xa'a chiñu ña xa Jesu-
cristo va.
18 Saa chi yuvi na ndixa
ndiaa ya'vi nuu Ndioxi, ra
kuë ka'an va'a ni vi na kan
xa'a mii na, chi mii va Tata
yo Jesucristo kuvi ra ka'an
va'a xa'a na.

11

Ka'an ra Pablo xa'a ndia chi'ña tu'un ndia ka'an ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u ndi su süvi ndia

1 Ra ña kuni yu vichin
ke na sa ndo ña mani, ra
sandiee ini va ndo, ra kuni
so'o ndo tu'un ña köo ya'vi
ndiaa ña ka'an yu xi'in ndo,

ra va'a ni ndia ndia ka ña
kuvi va ña ka'an yu, ra na
sa ndiee ini va ndo.
2 Ra na kundaa ini ndo,
chi tiaa ni va ndi'i ini yu
xa'a ndo, ra mii va Ndioxi
kuvi ra taxi ña ndi'i ini
yu xa'a ndo; saa chi yu'u
kuvi ra kindoo ña ndataxi
yu ndo'o nda'a iin tiaa ra
tanda'a ndo xi'in, ra tiaa kan
kuvi Cristo va, ra ña kuni
yu ke ndataxi yu ndo'o nda'a
Cristo, ta ku'va iyoo iin ña
lo'o kuaan tiaki, ña täan ki'vi
xi'in ndia nii tiaa.
3 Ndi su iyu'vi ni va ini yu
xa'a ndo, saa chi iyo ni ndo'o
ndo, ta ku'va ndo'o ña Eva,
ña sanda'vi koo, ri maña ni
kan ña. Ra iyo ni tu saa
ndo'o ndó'o̱ va, ña sanda'vi
yuvi na chi'ña tu'un ndo'o,
ra ndakoo ndo ña ndinuni ni
ndikun ndo Cristo.
4 Saa chi ta xaa inka tiaa,
ndia chi'ña tu'un, ndia xa
ka'an ndoso, ra xa'a ndia
saña'a ndia ndo'o, ña maña
ña kuu mii ndia xa'a Cristo,
ra ndikun kandixa va ndo
ndia; ra tu saña'a tu ndia
ndo'o ña maña xa'a Tachi
Yii, ra kandixa tu ndo ndia
saa va; ra tu ka'an tu ndia
xi'in ndo ña kuëe sakaku
Cristo yuvi, ra kandixa tu
ndo ndia saa va.
5 Ra ña kandixa ndo ña
ka'an ndia, ra xato'o ni ka
va ndo ndia nuu yu'u. Ndi
su ña tuvi yu'u, ra inuu ka
va yu'u lo'o nuu ndia kan, ra
va'a ni na'nu ni va tu ndia
tuvi mii ndia.
6 Ra va'a ni ña ndixa ke
küvi ni ndatu'un va yu, ndi
su iyoo va tu ña xinituni
yu; ra xa ndaña'a va yu ña
yo'o nuu ndo, xi'in takundi'i
chiñu ña xa ndi.
7 ¿Ra a vä'a va ndixa yu,
ña xa ninu yu xi'in mii yu,
ra chindu'u to'o tu yu tu'un
xa'a ndo'o ña köo xu'un
ndiki'in yu ña ndakani yu
tu'un va'a xa'a Cristo nuu
ndo?
8 Ra na kundaa ini ndo,
chi na ñani yo na inka ve'e
ñu'u va kuvi na chindiee
ta'an xu'un xi'in yu, ña va'a
ndixika yu ndakani yu tu'un
va'a xa'a Cristo nuu ndo.
9 Ra ta ndixiyo yu xi'in
ndo, ra kumani va xu'un
nuu yu, ndi su nindüku yu
ña nuu ndo; chi na ñani
yo, na kee chi Macedonia va
kuvi na chindiee ta'an xi'in
yu xi'in xu'un ña kumani
nuu yu. Ra saa va ke xa
yu, saa chi ndiküni yu ña
kumani ndia nii ña'a nuu
ndo, xa'a ña chindiee ta'an
ndo xi'in yu. Ra xa ta ku'va
xa yu ke sa va yu.
10 Ra ta ku'va kundaa kaxi
ini yu ña iyoo ña ndaa ña
taxi Cristo nima yu, ra saa
ke kundaa kaxi tu ini yu ña
ndia nii na küvi kindiaa ña
kusii ni ini yu, ña ki'in yu
xu'un ña ka'an ndoso yu,
takundi'i ñuu ña ndo'ni chi
Acaya nuu ndee ndo ñaa.
11 Ra na kundaa ini ndo,
chi süvi ra kundasi kuvi yu
ndo'o, ña nindüku yu xu'un
nuu ndo, chi mii ña ndixa ra
ku'vi ni va ini yu xini yu
ndo'o, ra kundaa tu ini mii
Ndioxi va.
12 Ra xa ta ku'va xachiñu
yu, ña köo ya'vi yu ke sa
va yu, ra saa ke va'a, na
täxi yu ña ka'an tiaa, ndia

kuni ka'an va'a ni xa'a mii,
ña ⍰xachiñu ndia ta ku'va
⍰xachiñu ndu'u.
13 Saa chi tiaa ndia ⍰xa saa
ñaa, ra ndia chi'ña tu'un va
kuvi ndia, saa chi süvi ndixa
ndia xika chiñu nuu Cristo
kuvi ndia, chi ndia sanda'vi
va kuvi ndia, ña ⍰ka'an ndia
kuu ndia, ndia xika chiñu
nuu Cristo.
14 Ra na ndakända ini yo
xi'in vi ña yo'o, saa chi
ndia mii timia'a, ra va'a va
⍰ndanama ri ña nduu ri,
ta ku'va iyoo iin ra tatun
Ndioxi ra ye'e ni.
15 Ra mii saa kuvi tu ña
⍰xa yuvi na xachiñu nuu va
ri, ña ndaki'in na nuu yuvi
na ⍰xa chiñu ndaku. Ndi su
ta xa na ndi'i, ra ta ku'va
iyoo mii chiñu ki'vi ña ⍰xa
na ke ndaki'in na ya'vi na
xa'a va.

Ka'an ra Pablo xa'a ña ⍰ndo'o ra ña xika ra chiñu nuu Cristo

16 Ra ka'an tuku va yu xi'in
ndo, ra na ndakäni ini ndo
ña kuu yu ra ya'a xini; ra tu
ra ya'a xini va kuvi tu yu tuvi
ndo, saa ra, na tiaa so'o va
ndo ña ka'an yu ña kuu yu
ra ya'a xini, ra saa ke va'a na
kutiaa lo'o tu ini yu'u va.
17 Ra ña ka'an yu ña ⍰ku-
tiaa ini yu xi'in mii yu, ra
süvi vi ndiayu Tata yo Jesu-
cristo kuvi ña, chi ra ya'a
xini va kuvi yu ña ⍰xa yu
saa.
18 Ra kua'a ni va yuvi ku-
tiaa ini xi'in ña'a, ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o, ra xa'a ña
kan ke na kutiaa tu ini yu'u
va.
19 Saa chi ndo'o, ra na
ndichi ni va kuvi ndo, ña
kan ke va'a xiin ndo xini so'o
ndo, ña ka'an yuvi na ya'a
xini, ra ta ku'va ⍰xa na ya'a
xini kan ke ⍰xa tu yu'u va
vichin, ña va'a na kuni so'o
ndo ña ka'an yu.
20 Saa chi ndo'o, ra ⍰xiin
va ndo kandixa ndo, tiaa
ndia ⍰xa nduxa xi'in ndo
ña xachiñu nduxa ndo, ra
⍰xiin tu ndo taxi ndo ña
kindiaa ndia ña'a ña iyoo
nuu va ndo, ra ⍰xiin tu ndo
ña xa'ndia chiñu ndia nuu
va ndo, ra ⍰xiin tu ndo ña
kundiva'a ndia xi'in va ndo,
ra ⍰xiin tu ndo ña xakin ndia
xa'ndia nuu va ndo.
21 Ra ña kuëe ⍰xa tu ndu'u
saa xi'in ndo, ra vita ni va
ndi tuvi ndo, ¿ra a kuni
ndo na sa ndi ta ku'va ⍰xa
ndia ñaa xi'in ndo? Ra va'a
ni ⍰kuka'an nuu va yu ña
⍰kachi yu saa xi'in ndo.

Ra xa'a ña xa ⍰xiin ndo ña
⍰kutiaa ndia ñaa, saa ra na
kutiaa tu yu'u va, ra va'a ni
ra ⍰ya'a xini va kuvi tu yu ña
kachi yu saa xi'in ndo.
22 Ra na kundaa ini ndo,
chi tu ndia hebreo kuvi ndia
ñaa, ra ra hebreo kuvi tu
yu'u va; ra tu ndia ñuu Israel
kuvi ndia, ra ra ñuu Israel
kuvi tu yu'u va; ra tu ndise'e
ra Abraham kuvi ndia, ra
ndise'e ra Abraham kuvi tu
yu'u va;
23 ra tu kutiaa tu ndia ña
kuu ndia ndia xachiñu nuu
Cristo, ra saa tu yu'u va; ra
vi'i ka va xachiñu yu'u nuu
ndia ñaa. Ra va'a ni ra ya'a
xini va kuvi tu yu ña kachi
yu saa xi'in ndo, ra ña ndixa

ke vi'i ni ka va xachiñu yu'u
nuu ndia ñaa. Ra xa kua'a ni
tu ichi ⌧kani na yu'u va, ra
xa kua'a ni tu ichi chikaa na
yu'u ve'e kàà va, ra xa kua'a
ni tu ichi kuni kuvi va yu.
24 Ra xa u'un tu ichi kani
na judío yu'u va; ra oko
xa'un kumi kuarta kani na
yu'u, iin iin ichi;
25 ra xa uni tu ichi kuun na
itun yu'u va; ra xa iin ichi
tu xakin na yuu yu'u va; ra
xa uni tu ichi ndisa'vi itun
tun xika nuu mini va xi'in
yu; ra iin ñuu iin ka'ñu tu
xindikaa yu nuu mini va, ra
salo'o kuvi yu.
26 Ra tiaa ni tu iyo ndixika
yu takundi'i ichi nuu ndixika
va yu; xi'in ña iyo ni ña kuni
tani yu itia; xi'in ña iyo ni ña
kuni na kui'na ka'ni na yu'u;
xi'in ña iyo ni ña kuni mii
na judío ta'an yu ña ka'ni
na yu'u; xi'in ña iyo ni ña
kuni na inka ñuu ka'ni na
yu'u. Xi'in ña iyo ni ndixika
yu ñuu na'nu; xi'in ña iyo
ni ndixika yu iku; xi'in ña
iyo ni ndixika yu nuu mini;
xi'in ña iyo ni ndixika yu
nuu ndia chi'ña tu'un, ndia
ka'an ña ndikun ndia Cristo.
27 Ra tiaa ni tu xachiñu va
yu; ra ndo'o ni tu ini va yu;
ra kua'a ni tu ichi kïxi va yu;
ra kua'a ni tu ichi ka'un ini
va yu, ra kua'a ni tu ichí íchi
ini yu tiakuii va; ra kua'a
ni tu ichi iyoo su'un yu, ña
xïxi va yu; ra kua'a ni tu ichi
xi'i yu vixin, ña köo tikoto
kundixi va yu.
28 Ra süvi takua ña yo'o ke
⌧ndo'o yu, chi kua'a ni ka va
ña ⌧ndo'o yu, ndi su ta iin iin
kii, ra ña ⌧ndi'i va'a ka ini yu
xa'a kuvi takundi'i ve'e ñu'u
va.
29 Saa chi tu kuvita ini sava
na ve'e ñu'u, saa ra kuvita
tu ini yu'u va. Ra tu sava
na sanda'vi na ve'e ñu'u, ña
⌧xa na kuachi, ra ⌧saa ni va
tu yu xi'in yuvi na sanda'vi
ña'a, ña ⌧xa na kuachi.
30 Ra tu ña xiniñu'u kuvi
ña kutiaa ini yu, ra kutiaa
ini va yu, ndi su chiñu ña
⌧kuvita ini yu xi'in yo'o va
kuvi ña kutiaa ini yu xi'in.
31 Ra mii va Tata yo Ndioxi,
ra kuu Iva Tata yo Jesucristo,
ra ⌧xiniñu'u ndasaka'nu yo
ndia ndikaa ndiku'un, kuvi
ra kundaa ini xa'a ña ka'an
yu, chi ña ndaa va kuvi ña.
32 Ra ta ndixiin yu ñuu
Damasco, ra saa xa'ndia iin
ra xachiñu nuu ra rey Are-
tas, chiñu ña na tiin na yu'u
ku'un yu ve'e kàà;
33 ndi su ndikuchüun vi
na, ña tiin na yu'u, chi
kuchiñu va yu ndikaku yu,
ra saa ndakuta'an na ñani
yo, ra chikaa na yu'u ini iin
tuká, ra sanuu se'é na yu'u
chi sata korra yuu ña ndikaa
nuu ñuu ka'nu kan, ra su'va
va ke xa na xi'in yu ña va'a
ndikaku yu nuu yuvi kan.

12

Ka'an ra Pablo xa'a ña iyoo se'e ña ndiña'a Ndioxi nuu ra

1 Ra na kundaa ini ndo,
chi köo ña'a ⌧ni'i vi yu, ña
⌧kutiaa ini yu xi'in mii yu.
Ndi su kuvi va tu ka'an yu
xa'a ña iyoo se'e ña ndiña'a
Tata yo Jesucristo nuu yu.

2 Ra xa iyoo uxi kumi
kuiya kuvi ña ndixa'an yu
ndivi ña uni, ra kundäa ini
yu a xi'in iki kuñu yu ke
ndixa'an yu, ra a nima va tu
yu kuvi ña ndixa'an, ndi su
kundäa ini yu; chi indaa mii
Ndioxi va kuvi ra kundaa ini.
3 Ra xa ta kachi yu xi'in
va ndo, chi kundäa ini yu
a xi'in iki kuñu ke ndixa'an
yu, ra a nima va tu yu ke
ndixa'an, ndi su kundäa ini
yu, chi indaa mii Ndioxi va
kuvi ra kundaa ini, ndi su ña
kundaa ini yu ke ndixa'an va
yu
4 ndivi nuu ndu'u Ndioxi,
ra ikan kuvi ña xini so'o yu
tu'un ña iyoo se'e ña küvi
ndatu'un yu xa'a xi'in ndia
nii na yuuvi yo'o.
5 Ra kuvi va tu kutiaa ini
yu xi'in ña ndiña'a Ndioxi
nuu yu, ndi su kuëe kuni yu
kutiaa ini yu xi'in mii yu, chi
ña ̃kutiaa ini yu xi'in kuvi
ña'a ña xa vita yu'u va.
6 Ra nii na ka'an va'a ni va
tu yu xa'a mii yu, ndi su süvi
vi ra ya'a xini kuvi yu, saa
chi ña ndaa va kuvi ña ka'an
yu; ndi su kuëe ka'an va'a ni
yu xa'a mii yu, saa chi kuëe
kuni yu ña na ndakani ini
ndo ña kuu yu ra xiniñu'u
ni. Chi va'a ka va na kuni
ndo ña ̃xa yu, ra kuni so'o
ndo ña ̃ka'an yu, ra saa
ke va'a kundaa ini ndo ndia
tiaa kuvi yu.
7 Ra ña va'a na kutiäa
ni ini yu xi'in ña ka'nu
ña ndiña'a Ndioxi nuu yu,
ra xa'a ña kan ke kixi iin
ra tatun, ra xachiñu nuu
timia'a ña chikaa ra iin kue'e
ini iki kuñu yu, ra ta iyoo
iin ìñu̱ saa iyoo ña, ña
ndikaa ña ini iki kuñu yu, ra
sando'o ni ña yu'u, ña va'a
na kutiäa ni ini yu.
8 Ra xa uni va ichi xaku
nda'vi yu nuu Tata yo Jesu-
cristo, ña na tava ra kue'e
yo'o ini iki kuñu yu.
9 Ndi su su'va va kachi ra
xi'in yu: “Na kusii ini kun
xi'in ndiee yu ña iyoo xi'in
va kun; saa chi va'a ka va
ndaña'a yuvi mii na ña iyoo
ndiee yu xi'in na, ta kuvita
ini na”, kachi ra xi'in yu. Ra
xa'a ña kan ke kusii va ini
yu, xi'in ña xa vita yu'u, saa
chi saa ke va'a ka ̃ndaña'a
yu mii yu ña iyoo ndiee Tata
yo Jesucristo xi'in va yu.
10 Ra xa'a ña ku'vi ini yu
xini yu Cristo, ra ra kusii ini
va kuvi yu ña kuvita ini yu,
ra saa tu ña ̃kaña'a na xi'in
va yu, ra saa tu ña ̃kumani
ndia ndia ka ña'a nuu va
yu, ra saa tu ña ̃kanita'an
na xi'in va yu, ra saa tu ña
̃ndo'o yu ña u'vi xa'a Cristo
va. Saa chi ta kuvita ini yu,
ke ndundaku va'a ka ini va
yu xi'in chiñu Ndioxi.
11 Ra ra ndiya'a xini va
kuvi yu, ña ndika'an va'a yu
xa'a mii yu, ndi su ndo'o va
kuvi ndo xa nduxa xi'in yu,
ña xa yu saa. Saa chi ndo'o
va kuvi ndo xiniñu'u ka'an
va'a xa'a yu; chi inuu ndiaa
ya'vi va yu, xi'in ndia ka'an
kuu ndia na'nu, ndia ndikun
ndo, ra va'a ni köo va ya'vi
ndiaa yu.
12 Ndi su ta ndixiin yu xi'in
ndo, ra xiin va yu xa ndiee
ini yu ña ndo'o yu, ra xa tu
yu ña ndichi, xi'in ña xitu'un

va ña ̱ndaña'a yu mii yu ña
kuu yu ra ndixa xika chiñu
nuu Tata yo Jesucristo.
13 ¡Oo, ra ndia takua ña
va'a ta'an ña, ndini'i na inka
ve'e ñu'u va kuvi ña ndinï'i
ndo nuu yu, saa chi na kan,
ra nduku va yu xu'un nuu
na, ra vä'a vi tu ndixa yu
xi'in ndo'o na kachi yo, saa
chi nindüku yu ña nuu ndo,
ra ndia ka'nu na koo ini
va ndo, saa chi ndiküni yu
satavi yu ndo'o!

Ka'an ra Pablo ña ku'un tuku ra ñuu Corinto ña koto'ni ra na ve'e ñu'u ichi ña uni

14 Ra vichin, ra xa iyoo
nduvi tuku va yu ña xaa yu
koto'ni yu ndo'o, ichi ña uni,
ra küni tuku va yu ña satavi
yu ndo'o. Saa chi yu'u, ra
xïka yu xa'a xu'un ndo, chi
xa'a mii va ndo kuvi ña ndi'i
ini yu. Ra xa xini mii va
ndo, chi na chee va kuvi
na xiniñu'u nduku xu'un ña
sachiñu xi'in na kuachi se'e
na, ra süvi na kuachi kuvi
na nduku xu'un ña sachiñu
xi'in na chee.
15 Ra xa'a ña kan ke yu'u,
ra kusii ni va ini yu ña
kuniñu'u yu takundi'i xu'un
yu, ra xiin tu yu ña ndo'o
ini va yu, xa'a ña ku'vi ini
yu xini yu ndo'o; ndi su ña
tuvi yu, ra ta ku'vi ni ka ini
yu xini yu ndo'o, ra ndo'o tu,
xïin ku'vi ini kuni yu'u va.
16 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi nindüku yu xu'un nuu
ndo. Ndi su ̱ka'an va tu
sava na ña maña ni yu, ra
sanda'vi va yu ndo'o, kachi
na.
17 ¿Ra ndia ku'va ke xa
yu ña sanda'vi yu ndo'o tu
ndixa? ¿A ndia ti'vi yu
ndixaa nuu ndo kuvi ndia
chikaa yu'u yu, ña sanda'vi
ndia ndo'o?
18 Chi ta ti'vi yu ra ñani
yo Tito ndixaa ra xito'ni ra
ndo'o, ra ti'vi va yu iin ra
ñani yo ndixaa ra xi'in ra.
¿Ra a ra ñani yo Tito kuvi
ra sanda'vi ndo'o tuvi ndo?
Ra na kundaa ini ndo, chi
süvi saa iyoo ña, chi ra ñani
yo Tito, ra ta iyoo ndiayu ña
ndikun yu'u ke iyoo tu ña
ndikun ra kan va, ña kan ke
ta ku'va ̱xa yu'u ke ̱xa tu
ra kan va.
19 Ra va'a ndakani ini
ndo ka'an ndo saa, ña
̱ndasava'a ni ndi mii ndi
nuu ndo. Ndi su süvi saa
iyoo ña; ra kundaa tu ini
mii va Ndioxi ña ka'an ndi
ña ndaa ña kuu ndi ndia
xachiñu nuu Cristo. Ra
takundi'i ña ̱xa ndi, ra ña
va'a na kua'nu ndo'o xi'in
tu'un Ndioxi va kuvi ña,
ñani mii yu.
20 Saa chi ndi'i va ini yu ña
ndani'i yu ndo'o ndee ndo
̱xa ndo inka chiñu, ta xa na
xaa yu koto'ni yu ndo'o, ra
ndi'i tu ini yu, xa'a ña iyo
ni sa̱a̱ yu xi'in va ndo. Ra
ndi'i tu ini yu xa'a ña iyo
ni ndani'i yu ndo'o ndee ndo
kanita'an va ndo, xi'in ña
ndukuini ini ndo xi'in ta'an
ndo, xi'in ña saa ndo xi'in
ta'an ndo, xi'in ña ̱xa xini
ni ndo nuu ta'an ndo, xi'in
ña ka'an ndo tu'un chi'ña
xa'a ta'an ndo, xi'in ña ka'an
ki'vi ndo xa'a ta'an ndo, xi'in
ña kutiaa ndo nuu ta'an ndo,
xi'in ña ̱xa ndo chiñu ña

kuëe iyoo ikun.
21 Ra ndi'i tu ini yu ña
kuka'an nuu yu xi'in ndo
nuu Ndioxi va, ta xa na xaa
yu, ra a kusana kuaku tu yu
xa'a kua'a ni va ndo, xa'a
ña ̃xa ndo chiñu ki'vi, ra
xïin ndo ña nandiko ini ndo
ña xa ndo chiñu yakua xi'in
ta'an ndo, ta kuu ña kixi
se'e ndo xi'in ta'an ndo ña
xa yakua ndo mii ndo, xi'in
takundi'i ka chiñu yakua, ña
xa yuna'a ndo ̃xa ndo.

13

Ka'an ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Corinto ña na sä na chiñu ki'vi

1 Ra ta xa na xaa yu koto'ni
tuku yu ndo'o, ra xa ichi ña
uni va kuvi ña. Ra na kun-
daa ini ndo chi xa ta ku'va
̃kachi mii tu'un Ndioxi ke sa
va yu: "Takundi'i kuachi, ra
tu iyoo uvi a uni yuvi na xini
xa'a ña, saa ra kuvi kuyukun
va ña", kachi ña.
2 Ra ta ndixaa yu xito'ni
yu ndo'o ichi ña uvi kuvi ña,
ndika'an yu xi'in yuvi na xa
chiñu ki'vi, ra saa tu xi'in
takundi'i va ndo, ña na sä
ka ndo chiñu ki'vi. Ra ña íin
xika yu vichin, ra mii saa ke
kachi tuku va yu xi'in ndo,
saa chi takundi'i yuvi na ̃xa
chiñu ki'vi, ra xiniñu'u ni'i
va na tundo'o xa'a ña.
3 Ra ña xiniñu'u va kuvi ña
sandaku yu kuachi xi'in ndo,
saa chi kuni ndo ña kundaa
ini ndo a ndixa Cristo kuvi
ra ̃taxi tu'un ña ka'an yu
xi'in ndo. Ra na kundaa ini
ndo, chi Tata yo Jesucristo,
ra kuëe vita vi ra kan ña
sayukun ra kuachi xi'in ndo,
chi ndaku ni va sayukun ra
kuachi xi'in ndo, ra yu'u
va kuvi ra kuniñu'u ra, ña
sayukun yu kuachi xi'in ndo.
4 Ra va'a ni ña ndixa va ke
xa ninu ra xi'in mii ra, ña
ndixi'i ra ndika cruz, ndi su
vichin, ra tiaku va ra xi'in
ndiee Tata yo Ndioxi. Ra
̃xa ninu tu ndu'u va xi'in
mii ndi ña ndikun ndi Cristo
vichin: ra xa'a ña xa nduu
ndi iin xi'in va ra kuvi ña
va'a tiaku ndi xi'in ndiee
Ndioxi, ña va'a xachiñu ndi
nuu ndo.
5 Ra na kotondoso ndo mii
va ndo, a ndixa ke ndiaa ini
ndo Tata yo Jesucristo; ra xa
kundaa va ini ndo chi íin va
ra xi'in ndo, ra tu köo va tu
ra íin xi'in ndo, saa ra süvi
vi kuenda ra kuvi ndo.
6 Ra ta xa na kotondoso
ndo mii ndo, ra ña kuni yu
ke kundaa ini ndo, ña ndixa
ke kuu va ndi kuenda Tata
yo Jesucristo.
7 Ra ka'an ni va ndi xi'in
Ndioxi xa'a ndo, ña va'a
na sä ndo ndia nii chiñu
ki'vi. Ra ña xa ndi su'va,
ra süvi xa'a ña kuni ndi ña
na ndakuni ndo ndu'u ña
kuu ndi kuenda Ndioxi kuvi
ña, chi xi'in va ndo ke kuni
ndi chindiee ta'an ndi, ña
va'a na sa ndo chiñu va'a,
ra köo kuachi vi, va'a ni
na ̃ndaküni va ndo ndu'u
ña kuu ndi kuenda Tata yo
Jesucristo.
8 Ra ̃küvi vi ki'vi ndi
kuachi xi'in ña ndaa, chi
ña xiniñu'u va kuvi ña na
kandixa ndi ña ndaa.
9 Ra kusii ni va ini ndi xa'a
ña ndakani ini ndo ña iyoo
ndi ta ku'va iyoo yuvi na
vita, tu xa'a ña kan kuvi ña
ndaña'a ndo mii ndo, ña kuu

ndo yuvi na ndinuni ndikun
Ndioxi, ra va'a va, chi ña
ka'an ndi xi'in Ndioxi xa'a
ndo kuvi ña na kuxixa va'a
ka ini ndo xi'in tu'un va ra.
10 Ra xa yachi va tiaa yu
tutu yo'o xaa ña nuu ndo,
ra saa ke va'a ta xa na xaa
yu, ra na küu yu iin tiaa
ra ndaku ni ini xi'in ndo.
Xi'in ndiayu ña kuu mii yu,
ra ña taxi Tata yo Jesucristo
ndiayu ra nda'a yu, ra ña
va'a na chindiee ta'an yu
xi'in ndo ña kua'nu ndo xi'in
tu'un Tata yo Ndioxi va kuvi
ña, ra nditäxi ra ña nda'a yu,
ña sandi'i yu xa'a ndo xi'in
ña.

Ti'vi ra Pablo tu'un ndioxi kua'an nuu na ve'e ñu'u na ndee ñuu Corinto

11 Ña yo'o kuvi takundi'i
va ña ka'an yu xi'in ndo,
ñani mii yu. Ra yo'o ke
indiayu ta'an yu xi'in ndo,
ra na kusii ini ndo, ra na
sa nduxa ndo ña xaa ndo
kuu ndo ta ku'va iyoo yuvi
na köo kuachi nuu Ndioxi.
Ra na sa ndo ña ka'an yu
xi'in va ndo, ra iin tu'un va
na kuu ndo, ra vivii va na
kundee ndo xi'in ta'an ndo.
Ra saa ke va'a kuiin Tata yo
Ndioxi, ra taxi ña va'a, xi'in
ña ku'vi ini, xi'in ndo.
12 Ra na ka'an ndioxi ndo
xi'in ta'an ndo, xi'in ña to'o
ña kuu mii ndo.
13 Ra ti'vi tu takundi'i na
ñani yo na ndikun Cristo va
tu'un ndioxi kuxaa ña nuu
ndo.
14 Ra ña va'a Tata yo Je-
sucristo na kuta'vi ndo, ra
na koo tu ña ku'vi ini ña
taxi Tata yo Ndioxi va xi'in
ndo, ra mii Tachi Yii Tata yo
Ndioxi va na chindiee ta'an
xi'in ndo, ña va'a iin tu'un
va na kuu ndo. Saa koo.

Tutu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u chi Galacia

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u chi Galacia

1 Yu'u, ra Pablo ra xika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kuvi ra ⍰tiaa tutu yo'o xaa ña nuu ndo vichin. Ra na kundaa ini ndo, chi süvi na yuuvi yo'o kuvi na ndikaxin yu'u ña sa yu chiñu yo'o, chi mii va Tata yo Jesucristo xi'in Tata ra Ndioxi, ra sandatiaku ña'a va kuvi ra ndikaxin yu'u, ña kuu yu ra kaka chiñu nuu ra.

2 Ra iyoo yu'u tu takundi'i na ñani yo na ndikun Tata yo Jesucristo va xi'in yu, ña ⍰tiaa ndi tutu yo'o xaa ña nuu ndo'o na ñani yo na ndee chi Galacia ñaa.

3 Ra Tata yo Ndioxi, ra kuu iva Tata yo Jesucristo, na taxi ña va'a kuta'vi ndo, ra va'a ni na koo ndo.

4 Ra Tata yo Jesucristo kuvi ra ndataxi mii, ña ndixi'i ra xa'a kuachi yo, ña va'a sakaku ra yoo nuu ña yuuvi vä'a yo'o, ra mii va Tata yo Ndioxi kuvi ra kuni ña na koo ña saa va.

5 Ra ra ka'nu ni na kuu Tata yo Ndioxi iin takundi'i kii, iin takundi'i tiempo. Saa koo.

Köo inka tu'un ña inuu xi'in tu'un va'a xa'a Jesucristo

6 Ra ndakanda ni va ini yu xini yu ndo'o, saa chi kama ni va ndakoo ndo Tata yo Ndioxi, ra ku'vi ni ini xini ndo'o, ra kana ra ndo'o xa'a ña xa Tata yo Jesucristo, ra vichin ndakundikun tu ndo inka tu'un ña kuë inuu xi'in tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo va.

7 Ra ña kachi yu su'va xi'in ndo, ra küni kachi yu ña iyoo inka tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo ña sakaku yuvi. Chi ña ⍰kuu xi'in ndo vichin ke, ndakoyo sava tiaa ndia ⍰kuni ⍰kava xini va ndo, saa chi xa siin va saña'a ndia ndo'o xa'a tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo.

8 Ra xa'a ña kan ke ka'an yu xi'in ndo vichin, ra na kundaa ini ndo, saa chi tu ndia iin na, na saña'a ndo'o, ra xa siin va tu saña'a na ndo'o xa'a tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo, ña xa saña'a ndu'u ndo'o, saa ra, na tavi chi'ña va na. Ra va'a nii yu'u kuvi va ra, ra a nii tatun ra kee ndivi kuvi va tu ra, ra na tavi chi'ña ndu'u va.

9 Ra xa ndika'an va yu xa'a ña yo'o xi'in ndo ta yachi, ra ka'an tuku va yu xa'a ña xi'in ndo vichin: Tu ndia iin na, na saña'a ndo'o, ra xa siin va tu na saña'a na ndo'o, xa'a tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo, ña xa saña'a ndu'u ndo'o, saa ra na tavi chi'ña va na.

10 Ra ña ka'an yu kachi yu su'va xi'in ndo, ¿ra a ra nduku kindoo va'a ni kuvi yu nuu na yuuvi yo'o a nuu

Ndioxi, tuvi ndo? ¿Ra a ña kuni na yuuvi yo'o va kuvi tu ña xa yu, tuvi ndo? Ra na kundaa ini ndo, chi tu ña kuni na yuuvi yo'o va na sa yu, saa ra süvi vi ra xachiñu nuu Cristo kuvi yu.

Ndioxi va kuvi ra taxi ndiayu nda'a ra Pablo ña ka'an ndoso ra tu'un va'a xa'a Jesucristo

11 Ra na kundaa ini ndo xa'a ña yo'o ñani yo, chi tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo ña ka'an ndoso yu, ra süvi na yuuvi yo'o kuvi na ndichituni ña.

12 Ra nii süvi tu na yuuvi yo'o va nditaxi ña nda'a yu, ra nii süvi tu na yuuvi ndisaña'a ña yu'u va, chi Tata yo Jesucristo va kuvi ra saña'a ña yu'u.

13 Ra xa kundaa va ini ndo xa'a yu ndia ku'va ke ndixiyo yu ta yachi, ta xindikun yu takundi'i ña yuna'a na judío ta'an yu xa na. Ra xa kundaa tu ini ndo xa'a ña xa yu ña kundasi ni yu na ndikun Ndioxi va, ra taxi yu na, ra ndixika nduku ni tu yu ku'va ña sandi'i yu xa'a va na.

14 Saa chi ta xindikun yu ku'va ña ndikun na judío ta'an yu Ndioxi, ra yu'u kuvi ra xinuu nuu takundi'i va na inuu kuiya xi'in yu, saa chi saxinu yu takundi'i va ña ndakoo na xii xikua ndi.

15 Ra va'a ni ki'vi ni va xa yu, ndi su ta ndikaa ka yu tixi si'i vi yu ke ndikaxin Ndioxi yu'u, saa chi ku'vi ni ini ra xini ra yu'u, ra kana ra yu'u. Ra ta ku'va kuni mii ra ke xa va ra,

16 saa chi ndaña'a va ra Jesucristo ra kuu se'e ra nuu yu, ña va'a na kaka yu ka'an ndoso yu tu'un va'a xa'a ra, nuu yuvi na küu judío. Ra ta ndixaa kii ndixinu nuu ña yo'o, ra ndia nii yuvi nindäkatu'un yu ña sakua'a na yu'u,

17 ra nii ñuu Jerusalén tu ndixä'an vi yu ña sakua'a yu nuu ndia xika chiñu nuu Jesús, ndia xa yachi ka ndikaxin ra nuu yu'u, chi ña xa yu ke ndikun kee yu ndixa'an yu chi Arabia va, ra ta ndi'i, saa nandiko tuku yu ñuu Dasmasco va.

18 Ra ndixä'an yachi vi yu ñuu Jerusalén, chi ndia ta ndiya'a uni kuiya vi ke ndixa'an yu; ra saa vi ke xinita'an yu xi'in ra Pedro, ra kuachi yu xa'un kii xi'in ra.

19 Ndi su köo kua'a ndia xika chiñu nuu Tata yo Jesús ndixini yu, chi takua ra Jacobo ñani mii Tata yo Jesús va kuvi ra xini yu.

20 Ra kundaa tu ini mii va Tata yo Ndioxi xa'a ña tiaa yu yo'o, chi ña ndaa va kuvi ña.

21 Ra ta ndi'i, saa ndaki'in yu ndixa'an yu chi Siria, ra saa ndixa'an tu yu chi Cilicia va.

22 Ra ta tiempo kan, ra täan kuni nuu vi na ñani yo, na ve'e ñu'u Cristo, na ndee chi Judea yu'u,

23 chi takua ña xini so'o na kuvi ña ndatu'un yuvi xa'a va yu, kachi na su'va: “Tiaa, ra kanita'an xi'in yo,

ra xa tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo va xika ra ka'an
ndoso ra vichin, ra ta yachi,
ra ndixika nduku ni ra ña
sandi'i ra xa'a ña”, kachi na.
24 Ra ndasaka'nu ni na
Tata yo Ndioxi, xa'a ña kun-
daa ini na xa'a chiñu ña □xa
yu.

2

*Ndaki'in mani ka tu ndia
sava ndia xika chiñu nuu
Jesús va ra Pablo*

1 Ra saa kuu ndiya'a uxi
kumi kuiya, ra saa ndixa'an
tuku va yu ñuu Jerusalén,
ra ndixa'an tu ra ñani yo
Bernabé va xi'in yu, ra saa
tu ra ñani yo Tito va.
2 Ra ña ndixa'an yu ñuu
Jerusalén, ra mii va Ndioxi
kuvi ra xa'ndia chiñu nuu
yu ña ndixa'an yu. Ra
ndakuta'an yu xi'in takua
ndia kuna'nu nuu na ñani yo
ve'e ñu'u ñuu Jerusalén. Ra
ikan kuvi ña ndakani ikun
yu nuu ndia xa'a ña xika yu
ka'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo, nuu
yuvi na küu judío. Ra ña xa
yu su'va ra xa'a ña va'a na
koo yu'u ndia xi'in yu xa'a
chiñu ña □xa va yu kuvi ña,
saa chi ña nindi'i ini yu ke
köo yu'u ndia xi'in vi yu, ra
tu saa ndixa ndia, saa ra köo
ya'vi ndia vi ña □xa yu.
3 Ra ta ndi'i ndakani yu
nuu ndia, ra ndakoo yu'u va
ndia xi'in yu, ra va'a ni süvi
ra judío va kuvi ra ñani yo
Tito, ndi su ndïxa nduxa vi
ndia xi'in ra ña kakin ndia
tuni Ndioxi iki kuñu ra.
4 Ra ña ndakuta'an yu xi'in
ndia ña ndatu'un ndi, ra
xa'a ña ndiki'vi se'é ndia
chi'ña tu'un, sava ve'e ñu'u
ña xitonani ndia yoo, ndia
ku'va ke iyoo yo ña xa
saña ndika Tata yo Jesu-
cristo yoo va kuvi ña, saa
chi ña kuni ndia kan ke na
nduu tuku va yo ta ku'va
iyoo na xachiñu nda'vi, ña
ndakundikun tuku yo ta
ku'va yuna'a na judío ta'an
ndi xa va na.
5 Ra ndia nii lo'o ke
ndikandïxa ndi ña ndika'an
vi ndia, saa chi ndiküni ndi
ña ndasama ña ndaa ña kuu
tu'un va'a xa'a Tata yo Jesu-
cristo, ña xa kandixa ndo'o
vichin.
6 Ndi su ndia ñani yo ndia
kuna'nu kan, ra köo ka vi
inka ña ndisaña'a ndia yu'u
ka'an ndoso yu, chi xa va'a
iyoo va ña ka'an ndoso yu.
Ra va'a ni ndia kuna'nu kuvi
va ndia, ra a süvi va tu
ndia, ndi su nuu yu'u, ra köo
kuachi vi, saa chi Tata yo
Ndioxi, ra xitö'ni vi ra kan,
chi sata yo, chi nima va yo
ke xito'ni ra.
7 Ra ña xa ndia kuna'nu
kan ke ndaki'in xini va ndia,
saa chi nuu ña □saña'a ndia
yu'u ña ka'an ndoso yu, ra
ndakuni mii va ndia yu'u
ña taxi Ndioxi chiñu nda'a
yu ña ka'an ndoso yu tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
nuu yuvi na küu judío, ra ta
ku'va xa ra xi'in yu'u kuvi
tu ña xa ra xi'in ra Pedro
va, ña taxi ra chiñu nda'a ra
ña ka'an ndoso ra tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo nuu
na judío.
8 Ra mii Tata yo Ndioxi,

ra ti'vi ra Pedro ña kaka
ra chiñu nuu Jesucristo ña
ka'an ndoso ra nuu na judío,
kuvi tu ra ti'vi yu'u, ña kaka
yu chiñu nuu ra ña ka'an
ndoso yu nuu yuvi na küu
judío va.
9 Ra ra Jacobo, xi'in ra
Pedro, xi'in ra Juan kuvi
ndia kuna'nu, ra ndakuni
mii va ndia ña va'a ña taxi
Tata yo Ndioxi nda'a yu, ra
saa ndatiin ndia nda'a yu,
ra saa tu nda'a ra Bernabé
va. Ra ña xa ndia saa, ra
ndia ndaki'in mani va kuvi
ndia ndu'u, ra kuni kachi tu
ña, ña iyoo yu'u ndia xi'in
va ndi ña ku'un ndi ndia
ka'an ndoso nuu yuvi na küu
judío, ra mii tu ndia kindoo
ku'un ka'an ndoso nuu na
judío va.
10 Ra takua ña ndika'an
ndia xi'in ndi kuvi ña, na
näa ini ndi xa'a na nda'vi chi
na chindiee ta'an va ndi xi'in
na, kachi ndia. Ra ta iyoo
ña ndika'an ndia xi'in ndi ke
□xa va yu.

Ndukue'e ra Pablo nuu ra Pedro

11 Ra saa kuu ndixaa ra
Pedro chi Antioquía xito'ni
ra na ve'e ñu'u, ra ikan ke
ndukue'e yu xi'in ra, saa chi
ndiya'a xini ra, ra kuë va'a
ndi xa ra.
12 Saa chi ta sakan ndixaa
ra, ra xixi va ra xi'in yuvi na
küu judío, ndi su ta ndixaa
tu na ti'vi ra Jacobo; saa ra
ndikun xakin xiyo va ra mii
ra, ra ndixïxi ka vi ra xi'in
na, saa chi ndiyu'vi va ra ña
ka'an vä'a na judío xa'a ra.
13 Ra ndakundikun ka tu
sava na judío va chiñu ña xa
ra Pedro, Ra ndia ra Bernabé
va ndixinu ini ña xa ra chiñu
kan xi'in na.
14 Ra ta xini yu ña kuë
xa ndia ta ku'va □saña'a
mii tu'un ña kuu ña ndaa,
ña kuu tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo, ra saa
ndika'an yu xi'in ra Pedro
nuu takundi'i na ve'e ñu'u,
kachi yu saa: “Yo'o, ra va'a
ni judío kuvi va kun, ndi su
ta □xa yuvi na küu judío va
□xa kun, ra xä kun ta ku'va
xa na judío; ¿ra nichuun
ke kuni kun ña sanduxa
kun xi'in yuvi na küu judío,
ña □sa na ta ku'va □xa na
judío?”, kachi yu xi'in ra.

Takundi'i yuvi na ndiaa ini Jesucristo va kuvi na kaku

15 Ra na kundaa ni ndo, chi
yu'u, xi'in sava ka ndia kuu
judío, ra xa judío kuvi ndi
ndia kivi kaku vi ndi, ra köo
kuachi ndi ta ku'va iyoo inka
yuvi na küu judío.
16 Ra va'a ni saa va, ndi
su kundaa kaxi va ini ndi,
chi ña saxinu ndi ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra kuë ndasa vii ña ndu'u
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi nuu Ndioxi, chi ña
kandixa ndi Jesucristo va
kuvi ña kuvi ndasa ra ndu'u
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi nuu Ndioxi. Ra xa'a
ña kan kuvi ña kandixa
ndi Jesucristo vichin va, ña
va'a na nduu ndi ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi nuu
Ndioxi, ra xa'a ña ndiaa ini
ndi Jesucristo va kuvi ña, ra
süvi vi xa'a ña saxinu ndi
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés kuvi ña. Saa chi ndia
nii yuvi küvi nduu ta ku'va

iyoo yuvi na köo kuachi nuu
Ndioxi, xa'a ña saxinu na
ña ka'an ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés.
17 Ra ña kachi ndi ke xa
nduu va ndi ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi nuu
Ndioxi xa'a ña ndiaa ini ndi
Jesucristo, ndi su tu süvi va
tu saa iyoo ña, saa ra, ¿a
ña ndiaa ini ndi Jesucristo
va kuvi ña ndasa ra ndu'u
yuvi na iyoo kuachi?, ra na
kundaa ini ndo, ¡chi süvi saa
iyoo ña!
18 Ndi su nduu tuku va
yu tiaa ra iyoo kuachi, tu
ndakoo va yu ña ndiaa
ini yu Jesucristo, ra tuku
va ndakundikun yu ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés.
19 Ra na kundaa ini ndo,
chi yu'u, ra xa ta iyoo ra
ndixi'i va iyoo yu, nuu ndi-
ayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés; ra mii ndiayu kan
ke xa'ni yu'u va, ña va'a na
kutiaku yu ña ndasaka'nu
yu Tata yo Ndioxi.
20 Yu'u, ra xa xi'in Cristo
va kuvi ña takaa yu ndika
cruz vichin, ra tiäku ka yu
ña sa yu ña kuni iki kuñu
yu, saa chi xa Cristo va iyoo
nima yu; ra ña tiaku yu xi'in
iki kuñu yu vichin, ra xa'a
ña ndiaa ini yu Tata yo Jesu-
cristo ra kuu se'e Ndioxi va
kuvi ña, saa chi ra kan kuvi
ra ku'vi ni ini xini yu'u, ra
ndataxi ra mii ra ña ndixi'i
ra xa'a yu ndika cruz.
21 Ra xa'a ña kan ke küni
yu kundasi yu ña va'a, ña
sani'i Tata yo Ndioxi yu'u; ra
tu xa'a ña saxinu yo ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés
va kuvi ña, nduu yo ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi nuu
Ndioxi, na kachi yo, saa ra
köo ya'vi ndiaa vi ña ndixi'i
Tata yo Jesucristo.

3

Xa'a ña ndiaa ini yo Ndioxi va kuvi ña kaku yo

1 ¡¿Nichuun ke ki'vi ni xa
ndo, na Galacia?! ¿Ra yoo
kuvi na kava xini ndo, ña
xïin ka ndo kandixa ndo ña
ndaa? ¿A su ta ndika'an
ndoso ndi nuu ndo, ra iin
kaxi kaxi va ndakani ndi
xa'a Tata yo Jesucristo, ra
xitakaa ndika cruz nuu ndo?
2 Ra vichin, kuni yu
kundaa ini yu nuu ndo, ra
na ka'an ndo xi'in yu: ¿A
xa'a ña saxinu ndo chiñu
ña ka'an ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés kuvi
ña ndaki'in ndo Tachi Yii
Ndioxi? ¿Ra a xa'a ña ndiaa
ini ndo tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo ña ndika'an
ndoso ndi nuu va ndo kuvi
ña ndaki'in ndo ña?
3 ¿Ra ni va ke ndo'o ndo,
ña tiaa ni ki'vi xa ndo? Saa
chi xa'a ña ndakundiaa ini
ndo Jesucristo va kuvi ña
taxi ra Tachi Yii ra nda'a
ndo ña va'a ndikun ndo ra.
¿Ra nichuun kuvi tu ña kuni
ndo ndakandixa tuku ndo
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, ra kaku ndo vichin?
4 Ra tu ndakoo va tu
ndo Cristo, ra ndakundikun
tuku ndo ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, saa ra
köo ya'vi ndiaa vi ña ndo'o
ni ndo xa'a ña ndakundikun
Cristo ta yachi.
5 Ra kuni tu yu ña na ki'in
xini ndo xa'a ña yo'o va:
Ndioxi va kuvi ra taxi Tachi

Yii ra nda'a ndo, ra ⌧xa tu ra ña xitu'un va ⌧xini ndo, xa'a ña ndiaa ini ndo Tata yo Jesucristo, ndi su süvi xa'a ña saxinu ndo ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés kuvi ña.

Kindoo Ndioxi iin ña xi'in ra Abraham

6 Ra xa'a ña xindiaa ini va ra Abraham, Ndioxi kuvi ña ndaki'in mani ra ra, ña nduu ra ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi.
7 Ña kan ke na kundaa ini ndo vichin, chi takundi'i yuvi na ndiaa ini Ndioxi va kuvi na kuu ndise'e ra Abraham.
8 Ra su'va kuvi tu ña ⌧kachi mii tu'un Ndioxi va. Xa iyoo kua'a ni va kuiya kuvi ña ndika'an Ndioxi xi'in ra Abraham, kachi ra su'va: “Xa'a ña yo'o kuvi ña ni'i takundi'i yuvi ña kuta'vi na ña va'a”, kachi ra xi'in ra, ⌧kachi ña. Ra ña kachi Ndioxi su'va xi'in ra Abraham, ra xa'a ña koo ka'nu ini ra xa'a kuachi yuvi na küu judío xa'a ña ndakundiaa ini va na ra kuvi ña, kachi ra saa.
9 Ra xa'a ña kan ke takundi'i yoo na ndiaa ini Ndioxi va kuvi na ni'i kuta'vi ña va'a xi'in ra Abraham.
10 Ndi su yuvi na ndiaa ini ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra na nditavi chi'ña va kuvi na. Saa chi saa kachi tu mii tu'un Ndioxi va: “Takundi'i yuvi na kuëe saxinu takundi'i chiñu ña ka'an ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra taxi va Ndioxi tundo'o nda'a na”, ⌧kachi ña.
11 Ra xa kundaa kaxi va ini yo, chi ndia nii yuvi küvi nduu ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu Ndioxi, xa'a ña saxinu na ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés; saa chi su'va va ke kachi tu'un Ndioxi: “Yuvi na ndiaa ini Ndioxi, ra ndaki'in mani ra na ña ⌧nduu na ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi, kuvi na kutiaku va”, ⌧kachi ña.
12 Ra yuvi na ndiaa ini ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra süvi vi Ndioxi kuvi ra ndiaa ini na ña ndasa ra na ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi. Ra xa kundani yo chi tu'un Ndioxi, ra su'va va ke kachi ña: “Takua yuvi na saxinu takundi'i ña ka'an ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés va kuvi na ni'i kutiaku”, kachi ña.
13 Ra Cristo va kuvi ra sakaku yoo nuu chi'ña ña ⌧taxi ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés xa'a ña ndikuchüun yo saxinu yo takundi'i ña ka'an ña, ra mii Cristo va kuvi ra ndakuiso chi'ña kan nuu yo vichin, ra mii saa ke kachi tu tu'un Ndioxi va: “Na nditavi chi'ña kuvi takundi'i va yuvi na katakaa na nda'a iin itun”, ⌧kachi ña.
14 Ra su'va ke ndo'o Cristo ña va'a na ni'i yuvi na küu judío ña va'a, ña kindoo Ndioxi xa'a xi'in ra Abraham, xa'a ña xa Cristo Jesús. Ra saa tu ña va'a na ni'i takundi'i yo Tachi Yii Ndioxi ña kindoo ra taxi nda'a va yo, xa'a ña ndiaa ini yo Cristo Jesús.

Küvi sandi'i ndiayu Ndioxi

ña ndakoo ra Moisés xa'a ña kindoo Ndioxi xi'in ra Abraham

15 Ñani yo, na ka'an yu xa'a ña xa mii yo ta kindoo yo xi'in ta'an yo xa'a iin chiñu, ra na kundaa ini ndo: Chi tu iin yuvi ra kindoo na xa'a iin chiñu xi'in ta'an na, ra xava'a na iin tutu ña ka'an xa'a chiñu kan, ra chikaa na nda'a na nuu ña, ña xa kutu na ña. Ra ta xa kukutu ña, saa ra ndia nii ka yuvi kuchïñu sandi'i xa'a vi ña, ra nii ña ndachikaa ka tu na tu'un nuu ña kuchïñu vi na.

16 Ra na kundaa ini ndo, chi saa ke iyoo tu ña kindoo Ndioxi xi'in ra Abraham va, ra saa tu xi'in indaa ndise'e va ra. Ra tu'un Ndioxi, ra ndikä'an ña kachi ña: “na ndise'e kun”, ña ka'an ña xa'a kua'a ni yuvi, chi “iin ndise'e va kun”, kachi ña. Ra ña kachi ña saa; ra xa'a iin tiaa va kuvi ña ka'an ña, ra tiaa kan kuvi Cristo va.

17 Ra ña kachi yu su'va xi'in ndo, ra ña kuni yu na kundaa ini ndo xa'a ña kindoo Ndioxi xi'in ra Abraham va kuvi ña, ra mii va Ndioxi kuvi ra kindoo xa'a Cristo xi'in ra Abraham, ra xa'a ña kan va ke, ndikuchïñu vi ndiayu Ndioxi ña taxi ra nda'a ra Moisés ta xa ndiya'a kumi ciento oko uxi kuiya, ña sandi'i ña xa'a ña kindoo Ndioxi xi'in ra Abraham ta yachin.

18 Ra tu xa'a ndiayu Ndioxi ña taxi ra nda'a ra Moisés va kuvi ña, ndaki'in yo ña kindoo Ndioxi xa'a xi'in ra Abraham; saa ra köo ya'vi ndiaa vi ña kindoo Ndioxi xi'in ra Abraham. Ndi su, na kundaa ini ndo, chi süvi saa iyoo ña, chi ña xa Ndioxi ke kindoo ra xi'in ra Abraham, ña taxi uun va ra, ña kindoo ra xa'a xi'in ra nda'a yo.

19 ¿Ra nichuun kuvi ña taxi Ndioxi ndiayu ra nda'a ra Moisés tuvi ndo? Na kundaa ini ndo, chi ña taxi Ndioxi ndiayu ra nda'a ra Moisés, ra ña va'a na kundaa ini yuvi ña xa na kuachi va kuvi ña. Ra takua kii ña xindiatu na xaa iin tiaa ra kindoo Ndioxi xa'a, ra kuu ndise'e ra Abraham va kuvi ña xachiñu ndiayu kan. Ra na tatun va Ndioxi kuvi na xiniñu'u ra, ña taxi ra ndiayu ña ndi'i xa'a kan, nda'a ra Moisés, ra ra Moisés tu xindiso chiñu ña ndataxi ra ña nda'a na ñuu va.

20 Ndi su Ndioxi, ra indaa va kuvi ra, ña kan ke ndixïniñu'u vi ra inka yuvi ña kindoo ra xi'in ra Abraham, chi mii va ra kindoo xi'in ra.

Na kundaa ini yo nichuun ke xa ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés

21 Ra ña kachi yu su'va xi'in ndo xa'a ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ¿ra a kuni kachi ña, ña iyoo ña kuachi xi'in ña kindoo Ndioxi xa'a xi'in ra Abraham? Na kundaa ini ndo, chi süvi saa iyoo ña. Saa chi tu ndiayu ña taxi Ndioxi nda'a ra Moisés va kuvi ña taxi ña kutiaku yuvi, saa ra kuvi va nduu na ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi, xa'a ña saxinu na ndiayu Ndioxi ña taxi ra nda'a ra Moisés.

22 Ndi su ka'an tu'un
Ndioxi, chi na iyoo kuachi
kuvi takundi'i va yuvi, kachi
ña. Ra su'va ke iyoo va ña
yo'o, ña va'a na ndaki'in
yuvi na ndiaa ini Jesucristo,
ña kindoo Ndioxi taxi ra.

23 Ra ta kumani ka xaa
Jesucristo ña ndakundiaa ini
yo ra, ra kaku yo, ra ndi-
ayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés va kuvi ña xa'ndia
chiñu nuu yo, ña xindiatu yo
ña xaa Jesucristo ra ndakun-
diaa ini yo ra, ra kaku yo.

24 Ra saa va ke xa ndi-
ayu kan ña xa'ndia chiñu
ña nuu yo, ra ta ku'va iyoo
na kuachi va kuvi ña nduu
yo, ra ña kan kuvi ña xini'i
ichi nuu yu ra sakuyachin ña
yoo nuu Cristo va, ña va'a
ndakundiaa ini yo ra, ra
nduu yo, ta ku'va iyoo yuvi
na köo kuachi nuu Ndioxi.

25 Ra ña xa xaa Jesucristo,
ra ndiaa ini yo ra, ra kaku
yo vichin, ra xä'ndia chiñu
ka vi ndiayu kan nuu yo.

26 Saa chi vichin, ra xa
xa'a ña ndiaa ini takundi'i
yo Jesucristo, xi'in xa'a ña xa
nduu yo iin xi'in va ra kuvi
ña kuu yo se'e Ndioxi.

27 Ra takundi'i yoo na
nduu iin xi'in Cristo xa'a
ña chichi yo, ra xa mii va
ra kuvi ra isa'vi sata yo, ta
ku'va iyoo iin tikoto xaa.

28 Ña kan ke vichin, ra va'a
ni na judío kuvi va yo, ra nii
na griego kuvi va tu yo, ra nii
na xachiñu nda'vi nuu yuvi
kuvi va tu yo, ra nii na xika
ndika kuvi va tu yo, ra nii
tiaa kuvi va ndia, ra nii na
si'i kuvi va tu na, ra iin va
nduu yo xi'in Cristo.

29 Ra ña xa kuu yo kuenda
Cristo vichin, saa ra kuu tu
yo ndise'e ra Abraham va,
ra ndaki'in tu yo ña kindoo
Ndioxi taxi va ra.

4

1 Ra na ka'an tuku yu inka
ña xi'in ndo, ra na kundaa
ini ndo: Tu iin tiaa, ra
iyoo na kuachi vali se'e, ra
na kuvi ra, ra ndakoo ra
takundi'i ña'a ra nda'a na, ra
na kuachi kan ra inuu iyoo
va na xi'in na xachiñu nuu
iva na, ndia kii ña kuna'nu
vi na, ra va'a ni mii ña ndaa
ra ña'a mii na kuvi takundi'i
va ña'a ña ndakoo iva na.

2 Ra na kuachi kan, ra
xiniñu'u kandixa va na
chiñu ña xa'ndia yuvi na
sakua'nu ña'a, ra saña'a na
na ndia ta xa na xinu na
kuiya ña xa'ndia iva na ña
ndaki'in na takundi'i ña'a
ña ndakoo ra nda'a va na.

3 Ra ku'va saa kuvi tu ña
ndo'o yoo va. Saa chi ta
kumani ka ndakundikun yo
Jesucristo, ra ña yuna'a na
yuuvi yo'o xa va na kuvi
ña xindikun yo, ra xa'ndia
chiñu tu ña nuu va yo.

4 Ndi su ta ndixaa kii ña
kindoo Ndioxi ti'vi ra se'e ra,
ra ti'vi va ra ra, ra kaku ra
tixi iin ña'a, ra ta iyoo na
judío va ndixiyo ra, saa chi
xiin va ra ña xa'ndia chiñu
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés nuu ra.

5 Ra ña ti'vi Ndioxi ra kixi
ra, ra ña va'a na saña ndika
ra yoo nda'a ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés va

kuvi ña, ña va'a na ndaki'in
Ndioxi yoo nduu yo se'e ra.
6 Ra xa'a ña xa nduu yo
se'e Ndioxi kuvi ña ti'vi ra
Tachi Yii se'e ra, ña iyoo ña
nima yo; ra Tachi Yii se'e
ra kuvi ña saka'an yoo, ña
va'a ka'an yo, kachi yo su'va:
“¡Tata mii yu!”
7 Ña kan ke vichin, ra süvi
ka chiñu ña yuna'a na yuuvi
yo'o xa na ke xa'ndia chiñu
nuu yo, chi xa se'e Ndioxi va
nduu yo, ra xa'a ña nduu yo
se'e ra kuvi tu ña ndaki'in
yo ña'a ña kindoo ra taxi ra
nda'a va yo.

Ndi'i ni ini ra Pablo xa'a na ve'e ñu'u ña iyoo chi Galacia

8 Ra ta yachi ta täan
ndakundikun yo Ndioxi, ra
ña'a ña kuu ndioxi ndii va
kuvi ña xa'ndia chiñu nuu
yo.
9 Ndi su ña xa kuu ndo
se'e Ndioxi vichin, ¿ra
nichuun kuvi ña kuni tuku
ndo ndakundikun ndo ña
xinituni ña köo ya'vi ndiaa,
xi'in ña yuna'a na yuuvi yo'o
xa na, ra ndaka'ndia chiñu
tuku ña nuu ndo?
10 Saa chi ndo'o, ra xato'o
ka va ndo kii, xi'in yoo, xi'in
kuiya ña yuna'a na yuuvi
yo'o ndatava na viko.
11 Ra xa'a ña kan ke ndi'i
ni va ini yu xa'a ndo, saa
chi tu na ndaköo ndo ña □xa
ndo, saa ra ña uun va kuvi
ña ndakani yu tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo nuu
ndo.
12 Ra xa'a ña kan ke xaku
nda'vi yu nuu ndo, ñani yo,
ña na nduu ndo ta ku'va
iyoo yu'u, ña kuëe sa ka ndo
chiñu ñaa, saa chi ta ku'va
kuu xi'in ndo'o ña ndisaña
ndika ndo nda'a ña, saa kuvi
tu ña kuu xi'in yu'u va ña
ndisaña ndika yu nda'a ña.
Ra ndo'o, ra ndia nii chiñu
ki'vi kuëe ndixa ndo xi'in yu
ta ndakani yu tu'un va'a xa'a
Jesucristo nuu ndo.
13 Ra xa kundaa ini mii va
ndo, saa chi kue'e va kuvi ña
ki'in yu'u, ra xa'a ña kan va
kuvi ña kuachi yu chi Gala-
cia ñaa, ña ndika'an ndoso
yu tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo nuu ndo.
14 Ra va'a ni sando'o ni va
yu ndo'o xi'in kue'e ña ndo'o
yu, ndi su ndikuñü'u vi ndo
yu'u, ra nii ndikundäsi tu
ndo yu'u va. Chi ña xa ndo
ke ndaki'in mani ndo yu'u,
ta ku'va iyoo iin tatun Ndioxi
a ta ku'va iyoo mii Jesucristo
va.
15 Ra tu ña ndikuvi kuvi
ña, ra ndia nduchi nuu va
ndo tava ndo taxi ndo nda'a
yu. ¿Ra ndia mii kuvi ña
kua'an ña kusii ni ini ndo
kan vichin?
16 ¿A xa'a ña □ka'an yu
ña ndaa xi'in ndo xa'a tu'un
Ndioxi kuvi ña nduu yu, ra
kanita'an xi'in ndo vichin?
17 Ra na kundaa ini ndo,
chi yuvi na □xa nduxa
xi'in ndo ña ndakundikun
tuku ndo ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ra süvi
ña va'a kuvi ña ndikaa xini
na ña ndi'i ni ini na xa'a
ndo, chi ña kuni na ke na
ndakundikun ndo na kan, ra
na ndakoo nda'a ndo ndu'u
va, ña va'a na ndakundi'i ini
ndo xa'a na kuni na.
18 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña va'a va kuvi ña
kundi'i ini ndo xa'a inka

yuvi, na ndixa kuni sa ña va'a xi'in ndo. Ra süvi takua ta íin yu xi'in ndo kuvi ña na sa ndo saa, chi iin takundi'i va kii na sa ndo saa.

19 Ñani mii yu, ta ku'va kuni yu xini yu se'e yu kuni yu xini yu ndo'o, ra tixu'vi ni tu nima va yu xa'a ña ndi'i ni ini yu xa'a ndo. Ra iin ta ku'va tixu'vi iin ña'a ña □kuni kaku se'e kuvi ña ndo'o yu xa'a ndo, iin saa ndia kii ña na xaa ndo nduu ndo ta ku'va iyoo mii Cristo va.

20 Ra tu ña kuvi vi kuvi ña, ra iin □xa yu su'va, ra xa ñaa vi íin yu xi'in ndo, ra ka'an yu inka ku'va ña kuni yu xi'in ndo; saa chi ña íin yu inka ñuu kani vichin, ra kundäa ini yu ni ke va'a sa yu ña va'a chindiee ta'an yu xi'in vi ndo.

Ña saña'a ña kuu xi'in ña Sara xi'in ña Agar yoo

21 Ra vichin na ka'an ndo'o, na □kuni □ndee tuku tixi ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés ña ndaka'ndia chiñu tuku ña nuu ndo, ¿ndia ku'va ke iyoo ña?

22 Ra na kundaa ini ndo, chi su'va va ke kachi tu'un Ndioxi ndakani ña xa'a ña: Ra Abraham ra kaku uvi tiaa se'e ra, ra iin ra kaku xi'in ña'a ña xachiñu nda'vi nuu ra, ra inka tu ra kaku xi'in mii yasi'i ra ña kuë ndix-achiñu nda'vi va.

23 Ra se'e ña xachiñu nda'vi nuu ra, ra ta ku'va □kaku takundi'i na kuachi va kaku ra, ndi su se'e mii ña kuu yasi'i ra, ra xa'a ña va'a na xinu nuu ña kindoo Ndioxi va kuvi ña kaku ra kan.

24 Ra ña yo'o, ra ta ku'va iyoo iin tu'un ndichi va ke iyoo ña. Uvi saa na si'i yo'o, kuvi uvi ña kindoo Ndioxi va. Ra ña nani Agar ña xachiñu nda'vi kan kuvi ña ndaña'a iku ña nani Sinaí, nuu ndaki'in na xii xikua yo ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra nduu na na xachiñu nda'vi va.

25 Ra ña Agar kan kuvi ña ndaña'a iku Sinaí ña íin chi Arabia va, ra iku kan kuvi ña ndaña'a tu ñuu ka'nu Jerusalén ña iyoo ta ku'va iyoo yuvi na xachiñu nda'vi xi'in se'e va.

26 Ndi su ñuu Jerusalén ña iyoo chi ndivi va kuvi ña ndaña'a ña Sara ña kuë ndixachiñu nda'vi; ra se'e ñuu Jerusalén ña iyoo chi ndivi kan va kuvi yoo.

27 Ra su'va ke kachi tu'un Ndioxi xa'a ña Sara:

Na kusii ni ini yo'o ña'a ña numa, ña köo se'e;
ra ndiee ni na nda'yu yo'o ña'a ña ndikundäa ini tixu'vi kaku se'e xa'a ña kusii ni ini kun.
Saa chi ña'a ña ndikäku se'e kuvi ña kua'a ni ka koo se'e va nuu ña'a ña kaku se'e va.

28 Ñani yo, yoo, ra ta ku'va iyoo ra Isaac va kuvi ña iyoo yo; saa chi ta kindoo Ndioxi xi'in ra Abraham ña koo se'e ra, ra xa'a yoo va kuvi ña kindoo ra ña koo yo se'e ra Abraham.

29 Ra ta ku'va xa ra kuu se'e ña Agar ña xachiñu nda'vi kan ña taxí ra ra Isaac, ra kaku xi'in ndiee Tachi Yii Ndioxi va kuvi ña

kuu xi'in yo vichin. Saa chi yuvi na kuni kundikun ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra kundasi va na yoo na kuu yo se'e ra Abraham na kindoo Ndioxi xa'a xi'in ra.
30 Ra xa xini va ndo, chi su'va va ke kachi tu'un Ndioxi: “Na taxi va kun ña'a ña xachiñu nda'vi xi'in se'e ña, saa chi se'e ña'a ña xachiñu nda'vi, ra küvi vi ni'i ra ña'a xi'in ra kuu se'e ña'a ña kuëe xachiñu nda'vi”, kachi ña.
31 Ra na kundaa ini ndo vichin ñani yo, chi yoo, ra se'e ña'a ña kuëe ndixachiñu nda'vi kan va kuvi yo, ra süvi vi se'e ña'a ña xachiñu nda'vi kan kuvi yo.

5

Ña xa saña ndika Cristo yoo ra vivii va na sa yo

1 Ra ña xa saña ndika Cristo yoo, ra ña va'a na koo ndika yo iin takundi'i tiempo va kuvi ña; ra na ndaköo yo ña xa saña ndika Cristo yoo, ra ndi'vi tuku yo tixi yuku ña kuu ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ña ndasachiñu nda'vi tuku yo.
2 Ra yu'u, ra Pablo kuvi ra ka'an xi'in ndo, ra na kundaa ini ndo, tu na kuiin ndo ña tia'ndia iku kuñu ndo, saa ra ña xa Cristo, ra köo ya'vi ndiaa vi ña nuu ndo, tu saa na sa ndo.
3 Ra tuku va ka'an yu xi'in ndo xa'a ña yo'o, takundi'i yuvi na kuni ña tia'ndia iki kuñu na, ra xiniñu'u tu saxinu na takundi'i ña ka'an ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés va, ra saa ke va'a ndaki'in Ndioxi na.
4 Ra ndo'o, na tuvi ña nduu ndo ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu Ndioxi, xa'a ña saxinu ndo ña ka'an ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés, ra na kundaa ini ndo, chi Cristo va kuvi ra ndakoo ndo, ra kundasi tu ndo ña ku'vi ini Ndioxi xini ra ndo'o va.
5 Ra ndu'u, na iyoo Tachi Yii Ndioxi xi'in ra mii Tachi Yii kuvi ña ka'an xi'in va ndi ña kundaa kaxi ini ndi, ña nduu ndi ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu Ndioxi, xa'a ña ndiaa ini ndi Cristo.
6 Saa chi yoo na xa nduu iin xi'in Cristo, ra köo ya'vi ndiaa vi ña tia'ndia iki kuñu yo a ña tiä'ndia ña. Chi ña ndiaa ya'vi nuu yo ke ndiaa ini yo Cristo va, ra ña ndiaa ini yo Cristo kuvi ña chindiee ta'an xi'in yo ña ku'vi ini yo xini yo inka yuvi va.
7 Ra ndo'o, ra xa va'a ni va ki'in ndo kua'an ndo, ¿ra yoo va kuvi na sanda'vi ndo'o ña sana ini ndo, ra ndakoo ndo ña ndaa?
8 Ra süvi vi Ndioxi kuvi ra ndixa saa xi'in ndo, saa chi mii ra kan kuvi ra kana ndo'o ña na kandixa va ndo ra.
9 Ra na näa ini ndo, xa'a tu'un ndichi ña ka'an na xa'a ndia saña'a, ndia kuu ndia chi'ña tu'un, ña kachi su'va: “Lo'o ni va ndavi ra kuchuun va ña sandanañu ña ixan”, kachi ña.
10 Ra xa'a ña xa kuu yo iin, ña ndikun yo Cristo, ra ndiaa va ini yu ndo'o ña iyoo yu'u ndo xi'in yu xa'a ña ka'an

yu xi'in ndo. Ra yuvi na
sanda'vi ndo'o, ra nii ndia
ndia ka na kuvi va na, ra ni'i
va na tundo'o sa Ndioxi.
11 Ñani yo, tu na ka'an
ndoso yu ña xiniñu'u
tia'ndia va iki kuñu
takundi'i tiaa, saa ra, na saa
ini xini yu'u, ra täxi vi na
yu'u, ra nii saa tu na xi'in
va yu tu na kä'an ndoso
yu tu'un va'a xa'a Cristo ña
xitakaa ra ndika cruz va.
12 Ra ndia xika tu sanda'vi
ndo'o, ña xiniñu'u tia'ndia
iki kuñu ndo, ra va'a ka va
tu na ka'ndia va'a mii ndia
iki kuñu ndia, ña kuu ndia,
ndia käku ka se'e va.
13 Ñani yo, ña kana Ndioxi
ndo'o, ra xa'a ña va'a na
koo ndika va ndo kuvi ña.
Ra süvi ña ndisaña ndika
tu ra ndo'o, ra na sa ndo
chiñu ña kuni mii ndo, chi
ña xiniñu'u sa ndo ke na kuu
ndo yuvi na chindiee ta'an
xi'in ta'an xa'a ña ku'vi ini
ndo xini ta'an va ndo.
14 Saa chi takundi'i ña
ka'an ndiayu Ndioxi xa'a, ra
xa'a ña ku'vi ini ke ka'an va
ña, ra su'va ke kachi ña: "Na
ku'vi ini kun kuni kun inka
yuvi ta ku'va ku'vi ini kun
xini kun mii kun", kachi ña.
15 Ndi su tu na kanita'an,
a na satakue'e ta'an va kuvi
ndo, ra na kundaa ini ndo,
chi na sandi'i xa'a ta'an mii
va kuvi ndo.

*Na sä yo ña kuni kuñu yo
chi ña kuni Tachi Yii va ke na
sa yo*

16 Ra xa'a ña kan ke ka'an
yu xi'in ndo: Ña na kutiaku
ndo ta ku'va kuni Tachi Yii
Ndioxi va, saa chi saa ke
küvi sa ndo chiñu ña kuni iki
kuñu ndo sa va ña.
17 Saa chi takundi'i chiñu
ña kuni iki kuñu sa ña,
ra ña kanita'an va kuvi ña
xi'in Tachi Yii Ndioxi, ra ña
kanita'an kuvi tu Tachi Yii
Ndioxi va xi'in chiñu kan.
Ra saa va ke iyoo ña, ra xa'a
ña kan ke kuë xiniñu'u sa
ndo chiñu ña kuni iki kuñu
ndo sa ña.
18 Ra tu Tachi Yii Ndioxi
kuvi ña ka'an xi'in ndo ndia
ña kuvi ña xiniñu'u sa ndo,
saa ra xä'ndia chiñu ka vi
ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés nuu ndo.
19 Ra takundi'i va yuvi
kundaa ini ndia ku'va ke
tiaku yuvi na xa chiñu ki'vi,
ra ña yo'o va kuvi ña xa
na: Na xa nitanda'a ra ki'vi
na xi'in inka yuvi, na täan
tanda'a, ra xa na chiñu ki'vi
xi'in ta'an na, xi'in kua'a ni
ka chiñu yakua ña yuna'a na
xa na, xi'in ña ndakani ini
na xa'a chiñu ki'vi,
20 xi'in ña ndasaka'nu na
ndioxi ndii, xi'in ña xa tu'va
na, xi'in ña kundasi na
inka yuvi, xi'in ña kanita'an
na xi'in ta'an na, xi'in ña
ndukuini ini na ña kuni na
koo ña'a ña iyoo nuu inka
yuvi nuu na, xi'in ña sáa
na xa'a ndia ndia ka ña'a,
xi'in ña ka'an to'o ni na xa'a
mii na, xi'in ña xa kuachi na
xi'in ta'an na, ra ta'vi ta'an
na,
21 xi'in ña ndukuini ini na
ña kuni na sandi'i na xa'a
ña'a ña iyoo nuu inka yuvi,
xi'in ña xa'ni na, xi'in ña xi'i
na, xi'in ña xixi ni na, xi'in
sava ka chiñu kini. Ra xa ta
kachi yu xi'in ndo ta yachi ke
kachi tuku yu xi'in va ndo,
ra kuenda ni na koo ndo, ra
na sä ndo saa, saa chi na
□xa saa, ra kï'vi vi na nuu

xa'ndia Ndioxi chiñu.
22 Ndi su ña ̃xa Tachi Yii
Ndioxi ke chindiee ta'an ña
xi'in yo ña ̃ku'vi ini yo xini
yo inka yuvi va, xi'in ña iyoo
sii ini yo, xi'in ña ita'an mani
yo xi'in takundi'i yuvi, xi'in
ña iyoo ka'nu ini yo, xi'in
ña to'o ni yo xi'in yuvi, xi'in
ña tiayu ni yo, xi'in ña iyoo
ndaku nima yo,
23 xi'in ña vita ini yo, xi'in
ña xa'nu yo mii yo. Ra ndia
nii ndiayu kuchüun ka'ndia
nuu yo ña sä yo ña yo'o.
24 Ra yoo na xa kuu
kuenda Cristo, ra xa ndixi'i
va ña kuni iki kuñu yo sa ña
ndika cruz xi'in ra.
25 Ra tu xa ndasama Tachi
Yii Ndioxi ku'va ña tiaku
yo, saa ra xiniñu'u tu sa yo
takundi'i ña ka'an ña xi'in
va yo.
26 Ra na kutiäa ni ini yo
xi'in mii yo, saa chi tu saa
na sa yo, ra kuachi va kuvi
ña xava'a yo xi'in inka yuvi,
ra nii na ndukuïni tu ini yo
kuni ta'an va yo.

6

Na chindiee ta'an ndo xi'in ta'an ndo

1 Ñani yo, ndo'o na xa iyoo
xixa ini, na ̃xa ña ka'an
Tachi Yii Ndioxi, ra tu na
kundaa ini ndo xa'a iin na
ñani yo ña ndakava na ña
̃xa na ndia ndia ka chiñu
ki'vi, ra ña xiniñu'u va kuvi
ña na ka'an ndo xi'in na,
ña na ndakoo na chiñu ki'vi
ña ̃xa na. Ndi su vivii va
na ka'an ndo xi'in na, ra
kuenda ni na koo ndo, saa
chi tu köo ra iyo ini tu koyo
ndo'o va.
2 Ra na chindiee ta'an ndo
xi'in ta'an ndo ña kuiso ndo
tundo'o ña ndo'o na, saa chi
tu saa na sa ndo, ra ndiayu
Cristo va kuvi ña saxinu ndo.
3 Saa chi tu na ndakani ini
ndo ña kuu ndo na xiniñu'u
ni, ra küvi chindiee ta'an
ndo xi'in inka yuvi, saa ra na
sanda'vi mii va kuvi ndo, saa
chi kuëe kuu vi ndo yuvi na
xiniñu'u ni.
4 Ra xa'a ña kan ke, ta iin
iin ndo ra na kotondoso ndo
mii va ndo a ña va'a kuvi
chiñu ña xa ndo a ña vä'a
va kuvi ña, ra saa ke va'a
kundaa ini ndo, ra tu ña va'a
kuvi chiñu ña xa ndo, saa ra
na kusii ni ini ndo xi'in mii
va ndo, ndi su na chinüu ndo
mii ndo xi'in inka yuvi.
5 Saa chi ta iin iin yuvi ra
mii va na kuvi na ndiso xi'in
chiñu ña xa na.
6 Ra yuvi na ̃kutu'va
tu'un va'a xa'a Tata Jesu-
cristo, ra ña xiniñu'u va kuvi
ña na chindiee ta'an na xi'in
yuvi na ̃sakua'a na nuu, ña
taxi na ña'a ña kumani nuu
na nda'a na.
7 Ra na sandä'vi ndo mii
ndo, saa chi ndia nii yuvi
küvi sasiki Ndioxi. Saa chi ta
ku'va iyoo mii chiñu ña xa
na ke koo kui'i ña ndaki'in
va na.
8 Saa chi yuvi na ̃xa chiñu
ña kuni iki kuñu na, ra
kui'i ña ndaki'in na kuvi ña
kuvi va na. Ndi su yuvi
na xa chiñu ña kuni Tachi
Yii Ndioxi, ra kui'i ña taxi
Tachi Yii nda'a na ke ni'i na
ña kutiaku na ndia ndikaa
ndiku'un va.
9 Ra na kuñäa yo, ña
sa yo ña va'a, saa chi tu
ndakundiee yo ̃xa yo ña
va'a, saa ra ni'i va yo ña va'a

nuu Ndioxi, ta xa na xaa kii
ña chituni ra ña taxi ra ña
nda'a yo.
10 Xa'a ña kan ke na
chindiee ta'an yo xi'in
takundi'i va yuvi ta kundaa
ini yo ña xa mani nuu na,
ndi su ña xiniñu'u sa yo ke
na ndi'i ni ka va ini yo ña
chindiee ta'an yo xi'in na
ñani yo na ndikun Cristo va.

Ña ndiaa ya'vi nuu yu'u kuvi ña ndixi'i Cristo ndika cruz va

11 Ra na kundaa ini ndo,
chi mii yu'u Pablo va kuvi ra
tiaa tutu yo'o ña xaa ña nuu
ndo, ra xa'a ña kan ke na'nu
ni tiaa yu nuu ña.
12 Ra yuvi na xa nduxa
xi'in ndo ña na tia'ndia iki
kuñu ndo, ra xa'a ña kuni
na kindoo va'a na nuu yuvi
va kuvi ña, xa na saa, ra
nii küni tu na ña ndo'o na
xa'a ña kaka na ka'an ndoso
na tu'un va'a xa'a Cristo ña
ndixi'i ra ndika cruz va.
13 Saa chi ndia nii mii yuvi
na xa nduxa xi'in ndo, ña
tia'ndia iki kuñu ndo, ra
kuëe saxinu vi na ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés.
Saa chi takua ña kuni na ke
na tia'ndia iki kuñu va ndo,
ra saa ke ni'i na kutiaa ini
na ña kuchuun na xa nduxa
na xi'in ndo ña na koo tuni
ndo'o va.
14 Ndi su yu'u, ra kuëe
kuni yu ña kutiaa ini yu xa'a
inka ña'a, chi ña kutiaa ini
yu xa'a kuvi ña ndixi'i Tata
yo Jesucristo ndika cruz va.
Saa chi xa'a ña ndixi'i Cristo,
ra köo ka vi ya'vi ndiaa ña'a
ña iyoo nuu ña yuuvi ña
ndiaa ya'vi ni nuu na yu'vi
yo'o, ra nii ña'a ña kutoo ni
iki kuñu yu sa ña ke köo ka
ya'vi ndiaa vi.
15 Saa chi tu xa iin va nduu
yo xi'in Cristo, saa ra köo
ya'vi ndiaa ka vi ña iyoo tuni
yoo a ña köo va tu ña; chi ña
ndiaa ya'vi kuvi ña xa nduu
yo yuvi xaa xa'a ña xa Cristo
va.
16 Ra ña va'a xi'in ña
nda'vi ini Ndioxi na koo xi'in
takundi'i ndo'o na xa nduu
yuvi xaa, saa chi ndo'o kuvi
ndo kuu ndinuni ñuu Ndioxi
va.
17 Ra yo'o kuvi ña sandi'i
yu ka'an yu xi'in ndo: ra
na täva ka ndo kuachi xi'in
yu xa'a takundi'i ña xa
ndika'an yu xi'in ndo xa'a,
saa chi yandà ña iyoo sata va
yu kuvi ña ndaña'a yu'u ña
kuu yu, ra xika chiñu nuu
Tata yo Jesucristo.
18 Ra mii Tata yo Jesu-
cristo, na taxi ña va'a kuta'vi
takundi'i ndo ñani yo. Saa
koo.

Tutu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Éfeso

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Éfeso

1 Yu'u, ra Pablo, ra kana
Tata yo Ndioxi, ña xika yu
chiñu nuu Tata yo Jesucristo
kuvi ra ⌧tiaa tutu yo'o ña
xaa ña nuu ndo'o, na yii na
kuu ñuu Ndioxi, na ndinuni
ndikun Tata yo Jesucristo
ndee ñuu Éfeso.
2 Ra mii Tata yo Ndioxi,
xi'in Tata yo Jesucristo, na
taxi ña va'a kuta'vi ndo, ra
vivii na koo ndo.

Cristo kuvi ra taxi ña va'a nda'a yo

3 Ra na ndasaka'nu yo Tata
yo Ndioxi, ra kuu iva Tata
yo Jesucristo, saa chi xa'a ña
xa nduu yo iin xi'in Tata yo
Jesucristo kuvi ña, taxi Tata
yo Ndioxi takundi'i nuu ña
va'a ña kee chi ndivi nda'a
yo.
4 Ra ta kumani ka kukava
xa'a ña yuuvi yo'o vi kuvi ña
ndikaxin ra yoo ña nduu yo
iin xi'in Cristo, ña va'a na
kuu yo yuvi na yii, na köo
kuachi nuu ra.
5 Ra xa'a ña ku'vi ni ini
Ndioxi xini ra yoo va kuvi ña
ndikaxin ra yoo, ra ndaki'in
nda'vi ra yoo ña nduu yo
se'e ra, xa'a ña xa Tata yo
Jesucristo, saa chi saa ke
kindoo ini ni mii va ra.
6 Ra xa'a ña xa Tata yo
Ndioxi ña yo'o va kuvi ña
⌧ndasaka'nu ni yo ra, saa chi
kunda'vi ni ini ra xini ra yoo,
ra xa'a ña kunda'vi ini ra
xini ra yoo kuvi ña ndasa ra
yoo iin xi'in se'e ra, ra ⌧ku'vi
ni ini ra xini ra.
7 Ra xa'a ña ndixi'i Tata
yo Jesucristo ndika cruz va
kuvi ña xa ka'nu ini ra xa'a
kuachi yo, ra sakaku ra yoo.
Ra xa'a ña ku'vi ni ini ra yoo
va kuvi ña xa ra saa.
8 Ra xa'a ña ku'vi ni ini ra
xini ra yoo kuvi tu ña, ⌧taxi
ra kua'a ni ña xinituni xi'in
ña ndichi nda'a va yo,
9 ra ndaña'a ra ña kuu
kuenda mii ra ña ndixiyo
se'e ta yachi nuu yo, ra
Cristo va kuvi ra kindoo ra
xi'in ta yachi ña na sa ra
chiñu kan.
10 Ra ta xa na xaa kii
ña chituni Ndioxi xinu
nuu chiñu mii ra ña iyoo
se'e kuvi ña sandi'i ra
ndachuta'an ra takundi'i
ña'a, ta kuu ña iyoo ndivi,
xi'in ña iyoo ñu'u, ra ndataxi
ra ña nda'a Cristo ña ka'ndia
chiñu ra nuu ña.
11 Ra xa'a ña xa nduu
yo iin xi'in Cristo va kuvi
ña ndikaxin Ndioxi yoo ta
yachi, ña va'a ndaki'in yo ña
kindoo ra taxi ra nda'a yo;
ra takundi'i ña yo'o, ra iin
ta ku'va kuni mii Ndioxi ke
iyoo va ña, saa chi ra kan,
ra iin ta ku'va kuni mii va ra
ke ⌧xa ra takundi'i chiñu.
12 Ra su'va va ke xa
ra, ña va'a na ndasaka'nu
ndu'u, na inuu ndakundiaa
ini Cristo, kivi ra.

13 Ra mii saa kuvi tu ña
xa Ndioxi xi'in ndo'o va, ña
taxi ra tu'un ra, ña ndaa,
ña kuu tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo xini so'o ndo,
ra ndakundiaa ini ndo ra,
ra nduu ndo iin xi'in ra,
ra xakin tu Ndioxi va tuni
ra ndo'o, ra tuni kan, kuvi
Tachi Yii ra ña kindoo ra taxi
ra nda'a va ndo.
14 Ra Tachi Yii Ndioxi ña
iyoo nima va yo kuvi ña
ka'an xi'in yo, ña ndixa ke
ndaki'in va yo ña'a ña kin-
doo ra taxi ra nda'a yo, ta xa
na sandi'i ra, ña saña ndika
ra takundi'i yuvi na kuu
kuenda mii ra. Ra xa'a ña xa
Ndioxi takundi'i ña yo'o, ra
xiniñu'u na ndasaka'nu yo
kivi va ra.

Ka'an ra Pablo xi'in Ndioxi ña na taxi ra ña xinituni na ve'e ñu'u

15 Ra xa'a ña kundaa ini yu
xa'a takundi'i ña xa Ndioxi
xi'in yo, xi'in xa'a ña kundaa
ini yu xa'a ndo ña ndiaa
ini ndo Tata yo Jesucristo,
ra ku'vi ni ini ndo xini ndo
takundi'i na kuu ñuu Ndioxi
va kuvi ña,
16 kuë xikuiin yu ña
ndataxi yu tixa'vi nda'a
Ndioxi xa'a ndo, saa chi iin
takundi'i ichi ña ka'an yu
xi'in ra, ra ndaka'an va yu
xa'a ndo, ra ka'an yu xi'in ra
xa'a va ndo.
17 Ra ña nduku yu nuu
Tata yo Ndioxi, ra ka'nu,
ra kuu Ndioxi Tata yo Jesu-
cristo kuvi ña, na taxi ra
ña ndichi nda'a va ndo, ña
va'a na kundaa ini ndo xi'in
ña kuu kuenda mii ra ña
iyoo se'é, saa chi saa ke kuvi
kundaa va'a ka ini ndo xa'a
va ra.
18 Ra ka'an tu yu xi'in
ra xa'a ndo, ña va'a na
ndakuña ra ña xinituni va
ndo, ra kundaa kaxi ini ndo
xa'a takundi'i ña va'a ña
ndiaa ini ndo ndaki'in ndo,
xa'a ña kana ra yoo, ra yoo
kuvi na kuu ñuu ra ña yii, ña
va'a, ña ndiaa ya'vi ni nuu
va ra.
19 Ra ka'an tu yu xi'in
Ndioxi xa'a ndo ña na kun-
daa ini ndo xa'a ndiee ra
ña ka'nu ni va ña, ra ni
kuë ndi'i va tu ña, ra ndiee
kan kuvi ña chindiee ta'an
xi'in yoo na xa ndakundikun
Cristo va. Ra suvi mii ndiee
ña ka'nu ña kuu mii Ndioxi
kuvi tu ña xiniñu'u ra
20 ña sandatiaku ra
Tata yo Jesucristo va, ra
ndachindu'u ra ra xiin kua'a
ra ndivi ninu,
21 ña xa'ndia chiñu ra
nuu takundi'i ndiee ña iyoo
ndivi, xi'in takundi'i ndiee
ña iyoo nuu ñu'u, ra saa tu
takundi'i ka ndiee ña iyoo
va, ta kuu ña iyoo vichin, a
ña koo kivi ña vaxi va tu.
22 Ra su'va va ke xa Ndioxi
ña sandi'vi ra takundi'i ña'a
tixi xa'a Tata yo Jesucristo
ña xa'ndia chiñu ra nuu ña,
ra ndasa tu ra Tata yo Jesu-
cristo xini takundi'i na ve'e
ñu'u va ra.
23 Ra yuvi na kuu ve'e
ñu'u kuvi na kuu iki kuñu
Cristo va, ra iin ta iyoo Cristo
ke iyoo tu na kan va; ra
mii Cristo va kuvi ra taxi
takundi'i ña'a ña xamani
nuu na.

2

Xa'a ña nda'vi ini Ndioxi

va kuvi ña □sakaku ra yoo

1 Ra ta yachi, ra na ndii va
ndixiyo ndo, xa'a ña yakua
ña kuu kuachi
2 ña xa ndo, ra chiñu ña
□xa na yuuvi yo'o va kuvi
ña xa ndo, ra xa tu ndo
chiñu ña kuni ri kuchee, ri
xa'ndia chiñu nuu takundi'i
tachi ndiva'a, ri taxi xini
yuvi ña xïin na kandixa na
Ndioxi va.
3 Ra ta ku'va xitiaku ndo'o
kuvi tu ña xitiaku ndu'u va
ta yachi, ña xa ndi chiñu ña
kuni iki kuñu ndi, ra iin ta
ku'va kuni mii ndi xi'in ña
xani ini ndi ke xa va ndi, ra
xa'a ña kan ke xindiatu ndi
sando'o Ndioxi ndu'u xa'a
kuachi ndi, ta ku'va iyoo
takundi'i yuvi va.
4 Ndi su xa'a ña chee ni ña
nda'vi ini Ndioxi, ra ku'vi va
ini ra xini ra yoo,
5 ña kan ke va'a ni xa na
ndii va xikuu yo xa'a kuachi
yo, ra ndïxa ra xa'a vi ña,
chi taxi va ra ña kutiaku yo
ta sandatiaku ra Cristo tiañu
na ndii. Ra xa'a ña nda'vi ini
Ndioxi va kuvi ña ndikaku
yo.
6 Ra mii va Ndioxi kuvi ra
sandatiaku yoo xi'in Cristo
Jesús, ra ndachindee ra yoo
xi'in ra ndivi.
7 Ra takundi'i ña yo'o ke
xa ra, saa chi ña kuni ra
ke ndaña'a ra ña □ku'vi
ini ra xini ra yoo, xi'in ña
□kunda'vi ni ini ra □xini ra
yoo xa'a ña xa Cristo, kii ña
vaxi va.
8 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa kaxi ini yo, ña ndikaku
yo xa'a ña nda'vi ni ini
Ndioxi va, xa'a ña ndakun-
diaa ini yo Jesucristo. Ra
ndia nii chiñu ndïxa yo xa'a
ña, chi mii va Ndioxi kuvi ra
sani'i ña yoo.
9 Ra süvi xa'a ña ndixa
yo iin chiñu va'a kuvi ña
ndikaku yo. Ra xa'a ña kan
ke ndia nii yuvi küvi kutiaa
ni ini xa'a ña ndikaku na.
10 Saa chi mii va Ndioxi
kuvi ra ndasava'a xaa tuku
yoo, ra ta ku'va iyoo mii
Cristo va ke ndasa ra yoo,
ña va'a na □sa yo takundi'i
chiñu va'a, ña xa chituni mii
ra sa yo ndia ta yachi va.

Xa'a ña xa Cristo va kuvi ña ndakuta'an mani yo xi'in Ndioxi

11 Ra xa kundaa va ini
ndo'o na küu judío, chi ta
yachi, ra "yuvi na köo tuni
Ndioxi" va ke xinani ndo
nuu na judío, na iyoo tuni
Ndioxi; ra tuni kan, ra yuvi
ta'an va na kuvi na xakin ña
na.
12 Ra tiempo kan, ra
ndixïyo vi Cristo xi'in ndo,
ra ndixiyo xika tu ndo nuu
na ñuu Israel va, ra nii ña
kindoo Ndioxi xa'a kuvi ña
ndikundäa ini ndo xa'a vi.
Saa chi na iin saa kaa xindee
va kuvi ndo, ra nii köo mii
ña'a ndixindiatu vi ndo ña
chindiee ta'an ña xi'in ndo,
ra nii Ndioxi tu ndixïin xi'in
vi ndo.
13 Ndi su vichin, ra xa iin
va nduu ndo xi'in Cristo, ra
va'a ni na ndixiyo xika va
ndixiyo ndo, ndi su xa'a ña
ndixi'i Cristo ndika cruz va
kuvi ña nduyachin ndo nuu
Ndioxi vichin.
14 Saa chi Cristo va kuvi ra
ndachuta'an mani yoo xi'in
inka yuvi. Saa chi na judío
xi'in na küu judío, ra iin ñuu

va ndasa ra yoo, ra sandi'i va
ra xa'a ña'a ña ndata'vi siin
yoo ta yachi.
15 Ra xa'a ña ndixi'i ra
ndika cruz va kuvi ña sandi'i
ra xa'a ndiayu ña ndakoo
ra Moisés, ña xa'ndia chiñu
nuu yo, ra uvi saa ñuu, ra
iin ñuu xaa va ndasa ra ña,
ra xa iin va nduu yo xi'in ra
vichin, ra su'va va ke xa ra
ña va'a ndachukuta'an mani
ra yoo.
16 Ra xa'a ña ndixi'i Cristo
ndika cruz va kuvi ña
ndachuta'an mani ra na
judío xi'in na küu judío, ña
nduu yo iin iki kuñu, ra
ndachuta'an mani tu ra yoo
xi'in Ndioxi va.
17 Ra ña kixi Cristo, ra
tu'un va'a ña ndachindee
va'a yoo va kuvi ña ndika'an
ndoso ra nuu ndo'o na
ndixiyo xika, ra saa tu nuu
na ndixiyo yachin nuu va ra.
18 Ra na tixa'vi Cristo, chi
xa'a ña xa ra kan va kuvi
ña ndini'i ta'vi takundi'i yo
ña mani nuu Ndioxi, ña va'a
kuyachin yo nuu ra xa'a
ndiee Tachi Yii ra ña iyoo
xi'in yo.
19 Xa'a ña kan ke vichin, ra
ndo'o, ra süvi ka vi yuvi na
ndikee inka ñuu xika kuvi
ndo, ra nii kuëe kuu tu ndo
na xika ta ñuu ta ñuu va,
chi vichin, ra xa iin nduu va
ndo xi'in na yii na kuu ñuu
Ndioxi, saa chi xa na ve'e mii
Ndioxi va ke nduu ndo.
20 Ra ta iyoo iin ve'e chee
ña sakan xava'a Ndioxi va
kuvi ña iyoo ndo; ra ndia
xika chiñu nuu Jesucristo,
xi'in ndia ndika'an ndoso
tu'un yu'u Ndioxi xina'a,
ra ta ku'va iyoo yuu ña
xakin xa'a na ve'e va kuvi
ña iyoo ndia kan, saa chi
ndia kan kuvi ndia saña'a
yuvi xa'a tu'un Ndioxi, ra
sata tu'un kan va kuvi ña
kuva'a ndo'o vichin, saa chi
xa kandixa va ndo tu'un ña
ndika'an ndoso ndia; ra mii
Jesucristo va kuvi ra kuu yuu
ka'nu ña kuu ndiee xa'a ve'e
kan.
21 Ra sata yuu ka'nu ña
kuu Jesucristo kan va kuvi
ña vivii sakua'nu Ndioxi ve'e
kan kuandaa ña kua'an ña,
iin saa ndiakua xaa ña nduu
ña ve'e ñu'u yii, ña nduu ña
iin xi'in Tata yo Jesucristo
va.
22 Ra xa'a ña xa nduu tu
ndo'o na küu judío, xi'in na
kuu judío iin xi'in Tata yo
Jesucristo, ra xa'nu tu ndo
kua'an ndo vichin ña kuu
ndo ve'e ñu'u nuu iyoo Tachi
Yii Ndioxi ña taxi ra nda'a va
ndo.

3

Mii va Ndioxi kuvi ra taxi chiñu nda'a ra Pablo ña ka'an ndoso ra nuu yuvi na küu judío

1 Ra xa'a ña va'a ña xa
Cristo xa'a va yo kuvi ña
ka'an ni yu xi'in Ndioxi xa'a
ndo ndia mii ini ve'e kàà nuu
ndikaa yu xa'a ña ndikun yu
Cristo. Ra ña ndo'o ni yu
vichin, ra xa'a ña kuni yu
ndachikaa yu tu'un ndiee ini
xi'in ndo'o na küu judío va
kuvi ña.
2 Ra ña tuvi yu, ra xa
kundaa va ini ndo chi xa'a
ña kunda'vi ini Ndioxi xini
ra yu'u va kuvi ña, taxi ra
chiñu yo'o nda'a yu ña va'a

na chindiee ta'an yu xi'in
ndo.
3 Ra xa ta ku'va iyoo ña
lo'o ña tiaa yu ti'vi yu xaa
nuu ndo ke iyoo va ña,
chi mii va Ndioxi kuvi ra
ndaña'a ña kuu kuenda mii
ra ña ndixiyo se'e nuu yu ña
va'a kundaa ini yu xi'in ña.
4 Ra ta xa na ka'vi ndo
tutu ñaa, ra saa ke kundaa
ini ndo ña ndixa ke xini va
yu ña kuu kuenda Cristo ña
ndixiyo se'e.
5 Ra ña ndixiyo se'e ña
ka'an yu xa'a xi'in ndo yo'o,
ra ndia nii yuvi ndikundäa
ini xa'a ña ta yachi, ndi
su vichin, ra xa ndaña'a
va Ndioxi ña nuu ndia yii
ndia xika chiñu nuu Jesu-
cristo, ra saa tu nuu ndia
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Ndioxi xina'a va, ra Tachi Yii
va Ndioxi ke xiniñu'u ra ña
ndaña'a ra ña nuu ndia.
6 Ra na kundaa ini ndo,
xa'a ña ndixiyo se'é kan, chi
su'va va ke iyoo ña: tu na
kandixa yuvi na küu judío
tu'un va'a xa'a Tata Jesu-
cristo ra ndaki'in va na ña
va'a ña ndini'i na kuu judío,
ra iin iki kuñu va nduu na,
ra ndaki'in tu na ña kindoo
Ndioxi taxi ra xa'a ña xa
Cristo Jesús va.
7 Ra xa'a ña tiayu ni ini
Ndioxi va kuvi ña ndikaxin
ra yu'u, ña sachiñu yu nuu
ra ña ka'an ndoso yu tu'un
ra, xi'in ndiee ka'nu ña kuu
mii ra.
8 Ra mii ña ndixa ra köo vi
ya'vi ndiaa yu nuu takundi'i
na ñani yo na ndikun Tata
yo Ndioxi; ndi su va'a ni saa
va, ndi su ndini'i ta'vi va yu
ña va'a nuu Ndioxi, ña ka'an
ndoso yu tu'un va'a xa'a ña
kuika ña kuë ndi'i xa'a ña
iyoo nuu Tata yo Jesucristo.
9 Ra sakuiso chiñu tu ra
yu'u ña ndakani yu nuu
takundi'i yuvi va, xa'a ña
kuu kuenda mii ra, ña
ndixiyo se'é ndia kii ña
xava'a ra ña yuuvi.
10 Ra ña xa Ndioxi su'va,
ra ña va'a na kuniñu'u ra
na ve'e ñu'u ra ña ndaña'a
na takundi'i nuu ña ndichi
ña kuu mii ra, nuu takundi'i
ña kuu mii ndiee, xi'in ña
xa'ndia chiñu iyoo ndivi va
kuvi ña.
11 Ra ndia kii ña kumani
ka sava'a Ndioxi ña yuuvi vi
kuvi ña kindoo ini ra ña ku-
niñu'u ra Tata yo Jesucristo
ña sa ra chiñu yo'o.
12 Ra xa'a ña xa Cristo va
kuvi ña iyoo ndika yo, ra
xa'a ña ndiaa tu ini yo ra ke
kuvi kuyachin yo nuu Ndioxi
va.
13 Ña kan ke, xakun nda'vi
yu nuu ndo vichin, ña na
nandïko ini ndo xa'a tundo'o
ña ndo'o yu xa'a ndo vichin,
chi ña kusii ini ndo xi'in va
na kuu ña, saa chi ña ndo'o
yu, ra ña va'a na kundaku ka
ini va ndo kuvi ña.

Ka'an ra Pablo xi'in Ndioxi xa'a na ve'e ñu'u ñuu Éfeso

14 Ra xa'a ña kan ke
ndakusiti yu nuu Tata yo
Ndioxi ra kuu iva Tata yo
Jesucristo ña ka'an yu xi'in
ra xa'a ndo,
15 saa chi ra kan, kuvi ra
xava'a yoo na ndee nuu ñu'u
yo'o, ra saa tu takundi'i na
ndee ndivi va.

16 Ra ka'an ni tu yu xi'in
ra, ña na taxi ra Tachi Yii
ra koo xi'in va ndo, ra taxi
ña ndiee nda'a ndo, ña va'a
na kuu xixa nima ndo xi'in
tu'un ra, ra kuvi va sa Ndioxi
ña, saa chi ndiee ña kuu mii
ra, ra ña ka'nu va kuvi ña,
ra kuë ndi'i tu xa'a va ña.
17 Saa chi saa ke va'a koo
Cristo nima ndo xa'a ña
ndiaa ini ndo ra, ra saa ke
kuvi koo ni tu ña ku'vi ini
ña taxi Ndioxi va nuu ndo,
ra koo ndaku nima ndo.
18 Ra ña xa iyoo Cristo
nima ndo, ra kuvi va kundaa
ini ndo, ra saa tu takundi'i
na ve'e ñu'u va, xa'a ña
ndika ni, xi'in ña kani ni,
xi'in ña kunu ni, xi'in ña
sukun ni ña ku'vi ini Cristo
xini ra yoo.
19 Ra ka'an ni tu yu xi'in
Ndioxi ña na taxi ra ña xini-
tuni ndo ña va'a na kundaa
ini ndo xa'a ña ku'vi ini ra
ña chee ni va ña, ra lo'o
ni va kundaa ini yo xa'a
ña xi'in ña xinituni ña kuu
mii yo. Saa chi ña kundaa
ini ndo xa'a ña ke kuvi koo
takundi'i nuu ña'a ña kuni
Ndioxi taxi ra nda'a ndo nuu
va ndo.

20 Ra Ndioxi kuvi ra kuu
mii ndiee, ña kuvi sa ra
takundi'i va ña na'nu ka nuu
ña nduku yo nuu ra, ra vi'i
ni ka va ña kuvi sa ra nuu
ña xani ini yo xa'a, ra ndiee
ra ña iyoo nima va yo kuvi
ña xa ña kan.
21 ¡Ra na ndasaka'nu ni
takundi'i yoo na ve'e ñu'u,
Tata yo Ndioxi xa'a ña xa
Cristo Jesús, ndia ndixaa kii
ndia ndixaa tiempo! Saa
koo.

4

Na ve'e ñu'u Cristo ra iin yu'u va na kuu na

1 Yu'u, ra Pablo, ra ndikaa
ve'e kàà xa'a ña ka'an ndoso
yu tu'un va'a xa'a Tata yo
Cristo kuvi ra xaku nda'vi
nuu ndo vichin, ña na sa ndo
chiñu va'a xa'a ña kana Tata
yo Ndioxi ndo'o.
2 Ra na sa ninu va ndo xi'in
mii ndo, ra to'o ni tu na koo
va ndo; ra na säa kama ni
ndo, ra ka'nu ni tu na koo ini
ndo xi'in ta'an va ndo xa'a
ña ku'vi ini ndo xini ta'an
ndo.
3 Ra na sa nduxa ndo ña
kuta'an mani ndo xi'in ta'an
ndo, ña va'a na ndï'i xa'a ña
ndachuta'an Tachi Yii ndo'o
ña kuu ndo iin.
4 Saa chi iin iki kuñu kuvi
takundi'i va yo, ra iin Tachi
Yii ke ndaki'in takundi'i va
yo, ra ña kana Ndioxi yoo,
ra ndiaa tu ini takundi'i yo
ña koo va yo xi'in ra kii ña
vaxi.
5 Ra iin kuvi tu Tata yo
Jesucristo, ra indaa ra kan
kuvi tu ra ndiaa ini va yo, ra
iin kuvi tu ña chichi va yo,
6 ra iin kuvi tu Tata
yo Ndioxi, ra kuu Iva
takundi'i va yuvi. Ra ra
kan kuvi ra xa'ndia chiñu
nuu takundi'i va yo, ra ra
kan kuvi tu ra taxi ndiee
takundi'i yo ña xa yo ndia
ndia ka chiñu ña kuni mii
va ra, ra iyoo tu ra nima
takundi'i va yo.
7 Ra ta ku'va kuni mii ra
kuvi tu ña iyoo ña xinituni
ña taxi ra nda'a ta iin iin va
yo, xa'a ña tiayu ni Tata yo
Jesucristo.

8 Ra xa'a ña yo'o va ke
ka'an tu'un Ndioxi ña ka'an,
kachi su'va:
Ndaa ra iin nuu sukun ni,
ra ndaki'in tu ra na
ndo'ni ve'e kàà va
kua'an na xi'in ra,
ra sani'i tu ra ña xinituni
yuvi va,
kachi ña.
9 Ra ña ka'an tu'un Ndioxi,
"ña ndaa ra nuu sukun ni".
Ra xa'a ña xiin Cristo xa
ninù ra xi'in mii ra, ra nuu
ra ndia nùù ñú'u ña núu
va'a yo'o va kuvi ña, ka'an
ña.
10 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa ini yo, chi mii ra nuu
ndia nùù ñú'u ña núu va'a
yo'o kuvi tu ra nandaa, ndia
nuu sukun va'a ndiví va ña
va'a na ka'ndia chiñu ra iinii
kuvi nuu ña yuuvi.
11 Ra suvi kuvi tu ra taxi
ña xinituni nda'a ta iin iin
va yuvi, ra sava na taxi ra
ña xinituni ña kaka na chiñu
nuu va ra, ra sava tu na
taxi ra ña xinituni ña ka'an
ndoso na tu'un yu'u Ndioxi
va, ra sava tu na taxi ra ña
xinituni ña ka'an ndoso na
tu'un va'a xa'a va ra, ra sava
tu na taxi ra ña xinituni ña
kuiso chiñu na xi'in na ve'e
ñu'u va, ra sava tu na taxi
ra ña xinituni ña kuu na, na
saña'a yuvi va.
12 Ra saa ke xa ra ña xa
nduvi ra na kuu kuenda mii
ra ña sa na chiñu nuu ra, ña
va'a na sakua'nu na yoo na
ve'e ñu'u ña kuu iki kuñu ra,
13 iin saa ndiakua na tan-
diaa yo, ña nduu yo iin,
ña ndiaa ini yo Cristo ra
kuu se'e Tata yo Ndioxi, ra
ndaki'in tu yo ña xinituni ña
taxi va ra. Ra saa ke tandiaa
yo kuu yo yuvi xixa, ra ña
kachi ña saa, ra ta ku'va iyoo
Cristo vi ke tandiaa yo koo
yo.
14 Ra ta xa na kuxixa
ini yo, saa ra köo ka
vi yo ta ku'va iyoo na
kuachi na kama ni ndasama
ña xinituni, na kama ni
ndakundikun ndia ndia ka
ña saña'a inka yuvi. Saa chi,
saa ra kuïin ka vi yo ña taxi
yo sanda'vi yuvi na maña
yoo, ña ku'un yo inka ichi
ki'vi.
15 Chi ña sa yo kuvi ña,
ka'an yo ña ndaa va xi'in
ta'an yo, ra ku'vi tu ini yo
kuni ta'an va yo, ña va'a
na kua'nu yo, ra nduu yo
iin xi'in Tata yo Cristo, ra
xa'ndia chiñu nuu na ve'e
ñu'u.
16 Ra mii Cristo kuvi tu ra
ndachuta'an yuvi na kuu
ñuu va ra, ta ku'va iyoo tuchi
ña ndachuta'an ña iki kuñu
iin yuvi. Ra tu ku'vi ini yuvi
na kuu iki kuñu Cristo xini
ta'an na, ra xa na chiñu
ña taxi Ndioxi nda'a na, saa
ra kuvi tu kua'nu ve'e ñu'u
xi'in ndiee Tata yo Cristo va.

Ña ndikun yo Cristo vichin ra na kutiaku yo ta ku'va kuni mii va ra

17 Ra xa'a ña kan ke ka'an
yu xi'in ndo vichin, xi'in ndi-
ayu ña taxi Tata yo Cristo
nda'a yu: ña ndiaa yu'u yu
ndo'o, ña na sä ka ndo ta'an
chiñu ña xa yuvi na xïni
Ndioxi, saa chi na kan, ra
xa na ta ku'va iyoo ña ki'vi,
ña xani ini mii va na.
18 Ra ña xinituni na ra
nuu ñaa va iyoo ña. Ra
kuëe tiaku na ta ku'va kuni

Ndioxi, saa chi na nduki'vi va kuvi na xa'a ña ndiee ni ini na.
19 Ra ndia nii ña kà'àn nuu na ke köo ka vi, chi ña xa na ke ndataxi na mii na nda'a ki̱'vi va, ra ̱xa na takundi'i nuu chiñu yakua va.
20 Ndi su ndo'o, ra ndis-akuä'a vi ndo ña kan nuu Tata yo Cristo.
21 Chi ña sakua'a ndo nuu ra kuvi ña vivii na koo va ndo, ra kundikun ndo ña ndaa ña ̱taxi mii va ra.
22 Ra sakua'a tu ra ndo'o, ña na sä ka ndo ta'an chiñu ña xa ndo ta yachi va, chi ta ku'va xa ndo ta yachi, ra ña kotoo iki kuñu ndo sa va ña kuvi ña sanda'vi ndo'o, ña xa ndo chiñu ki'vi, ra chiñu kan, ra ña kuni sandi'i xa'a va ndo kuvi ña.
23 Ra xa'a ña ke xiniñu'u na nduxaa nima ndo, ra saa tu ña xani xini va ndo
24 ra nduu tu ndo yuvi xaa, na va'a, na yii, chi ña xiniñu'u va kuvi ña koo ndo yuvi na ndasava'a xaa Ndioxi ta ku'va kuni mii ra.
25 Ra xa'a ña kan ke, na ndatü'un ka ndo tu'un chi'ña xi'in ta'an ndo; chi niña ña ndaa va na ndatu'un ndo xi'in na ta'an ndo, saa chi xa iin iki kuñu nduu takundi'i va yo.
26 Ra ta xa saa ndo, ra na sä ndo kuachi, ra na kuëe saa ndo iin nduvi xi'in ta'an ndo.
27 Saa chi ña saa yo, ra ndiayu va kuvi ña taxi yo nda'a timia'a ña sanda'vi ri yoo sa yo kuachi.
28 Ra ndo'o, na xikuu na kui'na, ra na sakuï'na ka ndo vichin, chi ña xiniñu'u sa ndo ke na sachiñu ndo xi'in nda'a va ndo, ña va'a na koo ña'a nuu ndo ña chindiee ta'an ndo xi'in na nda'vi.
29 Ra na ndatü'un ka ndo tu'un ki'vi, chi tu'un va'a va na ndatu'un ndo, saa chi tu'un va'a kuvi ña kuvi chindiee ta'an xi'in yuvi ña kua'nu na xi'in tu'un Ndioxi, ra ndaki'in tu na ña va'a ta xa na kuni so'o va na ña.
30 Ra na sä ndo chiñu ki'vi ña kuvi sakusuchi ini Tachi Yii Ndioxi. Ra na näa ini ndo, chi ña taxi Ndioxi Tachi Yii ra iyoo xi'in ndo ra ta ku'va iyoo tuni va kuvi ña iyoo ña xakin ra ndo'o ña kuu ndo kuenda ra, ra ña xa ra su'va kuvi ña kindoo tu ra xi'in ndo ña sakaku ra ndo'o kii ña vaxi va.
31 Ra na naa va ini ndo, xa'a ña vä'a kuni ndo xini ndo inka yuvi, xi'in ña xikue'e ndo, xi'in ña saa ndo, xi'in ña nda'yu ndo, xi'in ña kaña'a ndo, xi'in ña ka'an ki'vi ndo xa'a inka yuvi, xi'in takundi'i ka nuu ña vä'a, ña ̱xa ndo.
32 Ra vichin, ra ña xiniñu'u sa ndo kuvi ña, to'o va na koo ndo, ra nda'vi ni tu na koo ini ndo xi'in ta'an va ndo, ra na koo ka'nu tu ini ndo xa'a ta'an va ndo, ta ku'va xa Ndioxi, ña xa ka'nu ini ra xa'a kuachi ndo, xa'a ña xa Tata yo Jesucristo.

5

Na kutiaku yo ta ku'va kuni Ndioxi

1 Vichin, ra xa se'e Ndioxi va kuvi ndo, ra ku'vi ni tu ini ra xini ra ndo'o va, ra xa'a ña kan ke, na sa nduxa ndo ña sa ndo ta ku'va xa mii va ra.

2 Ra ña tiaku ndo vichin,
ra na ku'vi ni ini ndo kuni
ta'an ndo, ta ku'va xa Cristo
ña ku'vi ini ra xini ra yoo,
ra ndisoko ra mii ra xa'a yo,
ta ku'va iyoo iin ndikachi
lo'o ri soko na nuu Ndioxi
ña xixi ri, ra kuandaa xiko
xa'an tami nuu ra.

3 Ra ña xa ⍰kuu ndo se'e
Ndioxi vichin, ra na ndakäni
ka ini ndo, ña kaka sii ndo, a
ña'a kuvi ndo a tiaa tu kuvi
va ndo, ra nii na sä tu ndo
takundi'i nuu chiñu yakua
va, ra nii na küni sii ni tu
ndo ña koo ña'a ña iyoo nuu
inka yuvi nuu va ndo.

4 Ra nii tu'un kà'àn nuu,
na kä'an ndo, ra nii tu'un
ña köo ya'vi ndiaa na kä'an
ndo, ra nii na kä'an tu
ndo tu'un kini va, saa chi
takundi'i ña kan, ra köo
ya'vi ndiaa vi ña; chi ña
xiniñu'u sa yo ke, na ku-
niñu'u yo yu'u yo ña ndataxi
yo tixa'vi nda'a Ndioxi va.

5 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi yuvi na kixi xi'in
ta'an ta kumani ka tanda'a
na, xi'in yuvi na ⍰xa ndia
ndia ka chiñu yakua, ra kï'vi
vi na nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra saa tu yuvi na
kutoo ña'a ña iyoo nuu inka
yuvi va, saa chi ña xa na
saa, ra ta ku'va iyoo yuvi
na ndasaka'nu na'na ña kuu
ndioxi ndii va kuvi ña iyoo
na.

6 Ra tu ka'an sava na xi'in
ndo ña va'a va sa ndo chiñu
yakua, ra na täxi ndo ña
sanda'vi na ndo, saa chi yuvi
na ⍰xa chiñu yakua ra xïin
na kandixa na Ndioxi, ra
⍰sando'o va ra na.

7 Ra xa'a ña kan ke, na
kutä'an ndo xi'in yuvi kan
ña sa ndo chiñu yakua xi'in
na.

8 Saa chi ta yachi, ra
nuu ñaa va kuvi ña ndixiyo
ndo, ndi su vichin ña xa
ndakuta'an ndo xi'in Cristo
ña nduu ndo iin xi'in ra, ra
xa nuu tuun ñu'u va ke iyoo
ndo. Ra xa'a ña kan ke ta
⍰xa yuvi na xika nuu tuun
ñu'u va ke na sa ndo.

9 (Saa chi ña nda'vi ini,
xi'in ña ndaa, xi'in ña vivii
kutiaku va yo kuvi kui'i, ña
taxi Tachi Yii ña iyoo nima
yo).

10 Ra na ki'in xini ndo,
ra niña chiñu va'a, ña kuni
Ndioxi va ke na sa ndo.

11 Ra na köo yu'u ndo xi'in
yuvi na xika nuu ñaa, na ⍰xa
chiñu yakua; chi ña xiniñu'u
sa ndo ke, na ka'an ndo xi'in
na ña vä'a ⍰xa va na, ra na
sä ka na saa, saa chi köo mii
ña chindiee ta'an ña xi'in vi
na.

12 Ra ⍰kuka'an nuu va yo,
ña ndatu'un yo xa'a chiñu
ki'vi ña xa se'é yuvi na xika
nuu ñaa.

13 Ndi su kuëe kindoo se'é
vi chiñu yakua ña xa na, saa
chi ndaña'a va ñù'ù ña kuu
mii tu'un Ndioxi chiñu ña xa
na ña kuu ña chiñu ki'vi, saa
chi ñu'ù, ra ndatava tuvi ña
takundi'i va ña'a.

14 Xa'a ña kan ke ka'an
sava na, kachi ña saa:
Na ndoto yo'o, ra kandu'u
kixi;
ra ndakundichi kun tiañu na
ndii nuu kandu'u kun,
ra ndatuun Cristo nuu kun,
⍰kachi na.

15 Ra na ki'in ndo kuenda
xi'in chiñu ña xa ndo. Ra na

sä ndo ta ku'va xa yuvi ki'vi, chi na □sa ndo, ta ku'va □xa yuvi na ndichi va.

16 Ra na sa nduxa va ndo, ña sa ndo chiñu ña kuni Ndioxi kii ña kuvi sa ndo ña vichin, saa chi kii ña ndee yo vichin, ra iyo ni va, saa chi iyoo ni kuachi.

17 Ra na küu ndo na ki'vi, chi ña xiniñu'u sa ndo ke na ki'in va xini ndo, ra kundaa ini ndo ndia ña ke kuni Tata yo Jesucristo sa ndo.

18 Ra na saxïni ndo mii ndo xi'in ndixi, saa chi, ra sandi'i xa'a va ndo kuvi ra kan; ra ña xiniñu'u sa ndo ke na kutu nima ndo xi'in Tachi Yii va.

19 Ra na kata ndo takundi'i nuu yaa yii, ña ndachikaa ndo tu'un ndiee ini xi'in ta'an ndo, ra na kata tu ndo ña ndasaka'nu ndo Tata yo Jesucristo va.

20 Ra na näa ini ndo ña taxi ndo tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi, iin takundi'i kivi xa'a takundi'i ña'a, xi'in kivi Tata yo Jesucristo.

Na xa nditanda'a, ra ta ku'va kuni Jesucristo va ke na □sa na

21 Ra na sa to'o ta'an va ndo xa'a ña kuu ndo na ndikun Tata yo Ndioxi.

22 Ra na si'i, na iyoo yii, ra ña xiniñu'u va kuvi ña na kandixa na yii na, ta ku'va xa na ña kandixa na Tata yo Jesucristo.

23 Saa chi tiaa yii na, kuvi ra xa'ndia chiñu nuu va na, ta ku'va iyoo Tata yo Jesucristo, ña xa'ndia ra chiñu nuu na ve'e ñu'u. Ra na ve'e ñu'u na kuu iki kuñu Tata yo Jesucristo, ra mii va ra kuvi ra □sakaku na.

24 Ra xa'a ña kan ke, ta ku'va iyoo na ve'e ñu'u ña kandixa na Tata yo Jesucristo ke, na sa tu na si'i na iyoo yii ña kandixa na takundi'i va ña ka'an yii na xi'in na.

25 Ra tiaa ra iyoo yasi'i, ra ña xiniñu'u va kuvi ña na ku'vi ini ra yasi'i ra, ta ku'va xa Tata yo Jesucristo ña ku'vi ini ra xini ra na ve'e ñu'u, ra ndataxi ra mii ra ña ndixi'i ra xa'a na.

26 Ra ña xa Tata yo Jesucristo su'va, ra na ndasa yii va ra kuvi yoo na ve'e ñu'u, ra ndakatia tu ra yoo xi'in tu'un va ra, ra saa tu xi'in tiakuii, ra chichi va yo.

27 Ra ña xa ra saa xi'in yo, ra ña va'a na kuu yo iin ve'e ñu'u ña iin ye'e ye'e kaa ta xa na xaa yo nuu va ra kuvi ña, ra ndia ni lo'o tu yakua, xi'in ndia ndia ka ña vä'a na küu mii yo, chi na yii va ke na kuu yo kuni ra.

28 Ra xa'a ña kan ke, na ku'vi ini tiaa ndia iyoo yasi'i kuni ndia yasi'i ndia, ta ku'va ku'vi ini ndia xini ndia mii va ndia. Saa chi tiaa ra ku'vi ini xini yasi'i, ra mii va ra kuvi ra ku'vi ini ra xini ra.

29 Saa chi ndia nii yuvi, ra kuëe kundasi na iki kuñu na, chi ña sakuxi va na kuvi ña, ra ndiaa va tu na ña; ra mii saa kuvi tu ña □xa Tata yo Jesucristo xi'in yoo na ve'e ñu'u va ra.

30 Saa chi ña kuu yo ta'vi ve'e ñu'u ra, ra ta ku'va iyoo mii iki kuñu vi ra ke, iyoo yo.

31 Ra xa ta ku'va kachi

tu'un Ndioxi xa'a na tanda'a,
ke na sa va yo: “Tiaa ra
tanda'a, ra ña xiniñu'u va
kuvi ña na ndakoo ra iva ra,
ra ndakoo tu ra si'i va ra, ra
ndakuta'an ra xi'in yasi'i ra,
ra siin yuvi va nduu na.”
32 Ra ña ka'an tu'un Ndioxi
ña nduu na tanda'a iin
yuvi, ra ña ka'nu ni va kuvi
ña, saa chi ka'an tu ña xa'a
Cristo xi'in na ve'e ñu'u va
ra.
33 Ra ka'an tu ña, xa'a
ña na ku'vi ini tiaa ndia
iyoo yasi'i kuni ndia yasi'i va
ndia, ta ku'va ku'vi ini ndia
xini ndia mii ndia, ra mii saa
ke na sa tu si'i na iyoo yii, ña
sa to'o na yii va na.

6

Na kuachi ra na kandixa va na iva si'i na

1 Ndo'o, na iyoo iva si'i, ra
ña kuu ndo na ndikun Tata
yo Jesucristo, ra na kandixa
va ndo na iva si'i ndo, saa chi
ña kan kuvi chiñu va'a va.
2 Ra ndiayu mii va Ndioxi
kuvi ña. Ra ndiayu yo'o kuvi
iin ndiayu ña nuu va'a taxi
va ra, ra kindoo tu ra ña taxi
ra ña va'a nda'a va yo.
3 Tu na kuiin yo sa yo ña,
ra su'va ke kachi ra: “Va'a
ni koo kun, ra na'a ni tu
kutiaku va kun nuu ñu'u
yo'o”, kachi ña.
4 Ra ndo'o, na iyoo se'e, ra
na sasäa ndo se'e ndo, chi
ña xiniñu'u sa ndo ke vivii
va na sakua'nu ndo na, ra
vivii tu na saña'a ndo na,
ña na kandixa na Tata yo
Jesucristo va.
5 Ra ndo'o, na xachiñu
nda'vi, ra na kandixa va ndo
na kuu xito'o ndo nuu ñu'u
yo'o, ra na sa to'o va ndo
na, ra ndäa yu'u ndo na, ra
xi'in ndinuni nima va ndo,
na sachiñu ndo nuu na, ra ta
ku'va iyoo yo ña xachiñu yo
nuu Tata yo Jesucristo va ke
na sachiñu ndo nuu na.
6 Ra ndinuni ni va na
sachiñu ndo nuu na kuu
xito'o ndo, ra süvi takua ta
ndita na xito'ni vi na ke na
sachiñu ndo, ña kindoo va'a
ndo xi'in na, chi ña kuu ndo
na ndikun Tata yo Jesucristo.
Ra xi'in ndinuni nima va
ndo, na sa ndo ña kuni Tata
yo Ndioxi.
7 Ra xi'in ndinuni nima
va ndo na sachiñu ndo nuu
na kuu xito'o ndo, ra na
ndakäni ini ndo ña xachiñu
ndo takua nuu yuvi, chi
nuu Tata yo Jesucristo va ke
xachiñu ndo, na tuvi ndo.
8 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi nii na xika ndika kuvi
ndo, ra nii na xachiñu nda'vi
kuvi va tu ndo, ra ta ku'va
iyoo mii chiñu ña xa ndo
ke ndacha'vi Tata Jesucristo
ndo'o xa'a va.
9 Ra ndo'o, na kuu xito'o
na xachiñu nda'vi, ra vivii
va na sa ndo xi'in na
xachiñu nuu ndo, ra na
ndä'yu ndo nuu na. Saa chi
Tata yo Jesucristo kuvi ra
xa'ndia chiñu nuu na kan,
ra saa tu nuu ndo'o va, ra ra
kan, ra köo yuvi ndakaxin
ra, chi iin kuvi takundi'i va
yuvi nuu ra.

Na kuniñu'u yo takundi'i nda'a chiñu ña taxi Ndioxi ña kanita'an yo xi'in ña vä'a

10 Ra ña sandi'i yu ka'an
yu xi'in ndo vichin ñani yo,
ra ña kachi yu ke ndaku ni

na koo ini ndo xa'a ña xa
ndakuta'an ndo xi'in Tata yo
Jesucristo, ra saa tu xa'a ña
xa taxi ra ndiee ra ña ka'nu
nda'a va ndo.
11 Ra na kundixi ndo
takundi'i ña'a ña taxi Ndioxi
kusa'vi sata ndo, ña va'a
ndaku na koo ini ndo, nuu
timia'a ri kuni sanda'vi
ndo'o.
12 Saa chi yoo, ra süvi xi'in
yuvi ta'an yo ke kanita'an
yo, chi xi'in tachi ndiva'a
va ke kanita'an yo, ra saa
tu xi'in mii ña ndiva'a ña
kuchee xa'ndia chiñu nuu
ña yuuvi ñaa yo'o va, ra
kanita'an tu yo xi'in ndiee
ndiva'a ña iyoo nuu sukun
va.
13 Xa'a ña kan ke, na
kundixi ndo takundi'i ña'a
ña taxi Ndioxi kusa'vi sata
ndo, ña va'a kuchuun ndo
ña ndaku ni koo ini ndo,
ta xa na xaa kii vä'a ña
kanita'an timia'a xi'in ndo,
saa chi saa ke kuchuun ndo
ña ndaku ni koo ini ndo ndia
kii ndi'i va, ra kuchüun ri ña
sandi'i ri xa'a ndo.

14 Ra ña xiniñu'u va kuvi
ña, ña na koo nduvi ndo
xi'in ña ndaa. Ta ku'va
xa ndia soldado ña tuun ni
ku'ni ndia toko ndia xi'in ñii
ndiee, ra ku'va saa ke na sa
tu ndo'o va, ña tuun ni na
kuita ndo xi'in ña ndaa. Ra
ta ku'va xa ndia soldado
ña ndasi ndia kindika ndia
xi'in kàà kuvi tu ña, na sa tu
ndo'o va, ña na sa ndo chiñu
va'a, ña va'a na satakuë'e
tima'a ndo'o.
15 Ra ta ku'va xa ndia
soldado ña xa iyoo nduvi
ndia ña ndikaa ndixan ndia
xa'a ndia ña ku'un ndia nuu
kuachi, ta xa na ka'an ra
xa'ndia chiñu nuu ndia xi'in
ndia, ke na sa tu ndo'o va,
ña koo nduvi ndo ku'un ndo
ka'an ndoso ndo tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo.
16 Ra iin ta ku'va xa ndia
soldado ña tiin ndia kàà ña
ndasi sata nima ndia, ke na
koo tu ndo'o va, ña kondiaa
ni ini ndo Tata yo Jesucristo,
saa chi tu ndiaa ni ini ndo
ra, saa ra kasi va ra takundi'i
itun ndiko nuu, tun ko'ni ra
ndiva'a vaxi ña satakue'e nu
ndo'o.
17 Ra ta ku'va iyoo ndia
soldado, ña ñu'u ndia kàà
ña ndasi xini ndia ña va'a
na takuë'e xini ndia, ke na
koo tu ndo'o va, ña kundiaa
ini ndo ña sakaku Ndioxi
ndo'o, saa chi saa kuvi ña
kuchüun timia'a sanda'vi ri
ndo'o. Ra ta ku'va xa ndia
soldado ña iyoo nduvi ndia
xi'in ichi ndia, ke na koo
tu ndo'o va, ña na kuniñu'u
ndo tu'un Ndioxi, ña kuu
mii ndiee ña taxi Tachi Yii
Ndioxi va.
18 Ra xikutüvi ndo ña
ka'an ndo xi'in Ndioxi, chi
iin takundi'i kii va na ka'an
ndo xi'in ra, ña kuaku nda'vi
ndo nuu ra, ta ku'va kuni mii
Tachi Yii. Saa chi saa kuvi
ña va'a koo nduvi ndo, ra
nandïko ini ndo, ra na ka'an
ni tu ndo xi'in ra xa'a na yii,
na kuu na ve'e ñu'u va ra.
19 Ra na ka'an ni tu ndo
xi'in Ndioxi xa'a yu'u va, ña
va'a na taxi ra tu'un nda'a
yu, ra na kuayü'vi yu ña
ndakani yu xa'a tu'un mii ra
ña va'a ña ndixiyo se'é nuu
takundi'i yuvi.
20 Ra mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra ndikaxin yu'u, ña
kuu yu yu'u nuu ra, ña

ka'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo, ra
xa'a ña kan ke nu'ni yu
ndikaa yu ve'e kàà vichin.
Ra xa'a ña kan ke na ka'an
ndo xi'in Ndioxi xa'a yu, ña
va'a na taxi ra ndiee yu ña
ndaku ni na koo ini yu ña
ndakani yu xa'a tu'un ra, saa
chi saa ke kuni ra sa va yu.

Indiayu ta'an ra Pablo
xi'in na ve'e ñu'u ñuu Éfeso

21 Ra ra ñani yo Tíquico,
ra va'a ni yuta'an xi'in yu
ña chindiee ta'an ra xi'in yu
ña xachiñu ndi nuu Tata yo
Jesucristo kuvi ra, ndakani
nuu ndo xa'a ña ndo'o yu,
xi'in xa'a takundi'i chiñu ña
xa yu.
22 Saa chi xa'a ña kan
ke ti'vi yu ra ña kuxaa ra
nuu va ndo, ña va'a na
ndatu'un ra xi'in ndo, ndia
ku'va ke iyoo ndi, ña va'a na
ndakindiee ini ndo, ta xa na
kundaa ini ndo.
23 Ra Tata yo Ndioxi, xi'in
Tata yo Jesucristo, na taxi ña
va'a koo xi'in ndo, xi'in ña
ku'vi ini, xa'a ña ndiaa ini
ndo ra.
24 Ra mii Tata yo Ndioxi na
taxi ña va'a kuta'vi takundi'i
na ndinuni ni ku'vi ini xini
Tata yo Jesucristo. Saa koo.

Tutu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Filipos

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Filipos

1 Yu'u, ra Pablo, xi'in ra
ñani yo Timoteo, ra yuta'an
xi'in yu ña kuu ndi ndia
xachiñu nuu Tata yo Jesu-
cristo kuvi ndi tiaa tutu
yo'o xaa ña nuu takundi'i
ndo'o ndia ñani ndi, xi'in
na ku'va ndi na ndikun Tata
yo Jesucristo, xi'in ndo'o,
ndia kuna'nu xa'ndia chiñu
nuu na ve'e ñu'u, xi'in
ndo'o, ndia ndíso chiñu ki'in
kuenda xi'in na ve'e ñu'u
ñuu Filipos.
2 Ra ka'an ni tu yu xi'in
Tata yo Ndioxi, ra saa tu xi'in
Tata yo Jesucristo va, ña na
taxi ra ña va'a kuta'vi ndo,
ra va'a ni na koo ndo.

Ndataxi ra Pablo tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a na ve'e ñu'u ñuu Filipos

3 Ra iin takundi'i va kii
ndaka'an yu xa'a ndo, ra
ndataxi ni tu yu tixa'vi va
nda'a Tata yo Ndioxi xa'a
ndo.
4 Ra takundi'i ichi ña ka'an
yu xi'in Ndioxi xa'a takundi'i
ndo, ra kusii ni va ini yu,
5 saa chi ndo'o, ra ndia kii
xa'a ra iin saa ndia vichin,
ra kuëe ndiko vi ini ndo, ña
chindiee ta'an ndo xi'in ndi
ña ka'an ndoso yo tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo.
6 Ra xa kundaa kaxi va ini
yu, chi mii Tata yo Ndioxi,
ra xa'a xi'in chiñu va'a nima
ndo, ra ndakundiee va ra
xi'in ña nima ndo, ra ndi-
akua saxinu va ra ña te xa
na xaa kii ña nandiko Tata
yo Jesucristo kixi ra.
7 Ra ña va'a va kuvi ña
xani ini yu saa xa'a ndo,
saa chi ku'vi ni ini yu xini
yu ndo'o, ra ña ndikaa yu
ve'e kàà, xi'in ña kua'an
yu nuu na chiñu, xi'in ña
ka'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo, ra
yo'o va xika ndo ra chindiee
ta'an ndo xi'in yu tuvi yu.
8 Ra kundaa tu ini Tata
yo Ndioxi va, ña ndinuni ni
ku'vi ini yu xini yu ndo'o,
xi'in ña ku'vi ini ña taxi Tata
yo Jesucristo nda'a yu.
9 Ra ka'an ni tu yu xi'in
Ndioxi xa'a ndo, ña na ku'vi
ni ka ini ndo kuni ndo
takundi'i yuvi va, ra mii
Ndioxi kuvi tu ra na taxi ni
ka ña ndichi xi'in ña xinituni
va ndo,
10 ña va'a na kaxin ndo
niña chiñu va'a sa ndo. Saa
chi, saa kuvi ña kuchuun
ndo, ña vivii kutiaku va ndo,
ra ndia nii lo'o kuachi ndo
na köo nuu Tata yo Jesu-
cristo, ta xa na nandiko ra.
11 Ra ka'an tu yu xi'in
Ndioxi ña na chindiee ta'an
Jesucristo xi'in ndo, ña va'a
na sa ndo niña chiñu va'a va,
ña va'a na kuni inka yuvi, ra
sato'o na Tata yo Ndioxi, ra
ndasaka'nu na ra.

Ka'an ra Pablo ña xachiñu ra nuu Jesucristo ña tiaku ra

12 Ra kuni yu ña na kun-
daa ini ndo'o, ndia ñani
yu, xi'in ndo'o na ku'va
yu, chi takundi'i tundo'o ña
ndo'o yu, ra xi'in va yu ke
□chindiee ta'an ña, ña va'a
□ka'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo.
13 Ra takundi'i va yuvi na
ndee yo'o, ra saa tu ndia sol-
dado ndia ndiaa ye'e chiñu
va, ra kundaa va ini na, ña
ndikaa yu ve'e kàà xa'a ña
ndikun yu Tata yo Jesucristo
vichin.
14 Ra ña □kundaa ini kua'a
ni na ñani yo, ña ndíkáa
yu ve'e kàà vichin, saa ra,
ndutiaa tu ini na kan va, ra
□ka'an ndoso na tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo va, ra
ndia nii ka tu yuvi kuayü'vi
na nuu va.
15 Ndi su sava tu na, ra xa'a
ña ndukuini ini va na, xi'in
xa'a ña kuni na keeta'an na
xi'in va yu kuvi ña ka'an
ndoso na; ra sava tu na,
ra xi'in ndinuni nima va na
ka'an ndoso na.
16 Ra na ka'an ndoso xa'a
ña ndukuini ini na, xi'in na
ka'an ndoso xa'a ña saa ini
na xini na yu'u, ra süvi vi
xi'in ndinuni nima na ke
ka'an ndoso na, chi xa'a ña
kuni na kee va'a mii va na
ke ka'an ndoso na, saa chi ña
kuni na ke na ndo'o ni ka ini
va yu, ña ndikaa yu ve'e kàà
yo'o vichin.
17 Ra na ka'an ndoso tu
xi'in ndinuni nima, ra xa'a
ña ku'vi ini na xini na yu'u
va kuvi ña ka'an ndoso na,
saa chi xa kundaa va ini na
ña xa ndikaa yu ve'e kàà
yo'o, ña ndakuiin yu xa'a
tu'un va'a xa'a Jesucristo, ña
kuu ña ña ndaa.
18 Ra na kundaa ini ndo,
chi va'a ni xi'in ndinuni
nima na, ra va'a ni süvi
xi'in ndinuni nima va na
ka'an ndoso na tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo, ndi
su yu'u, ra ña □kusii ini yu
ke ka'an ndoso va na.

Ra kusii ni ka tu ini va yu,
19 saa chi xa kundaa va ini
yu, ña va'a ni va kee yu, xa'a
ña □ka'an ni ndo xi'in Tata
yo Ndioxi xa'a yu, ra saa
tu xa'a ña □chindiee ta'an
Tachi Yii Tata yo Jesucristo
xi'in va yu.
20 Ra ña kuni ni yu ke
na kukä'an nuu yu ña ka'an
ndoso va yu, chi ña xiniñu'u
va ke na kuayü'vi yu ña
ka'an ndoso yu, ña va'a na
nduka'nu ni ka Tata yo Jesu-
cristo, xi'in chiñu ña □xa yu
vichin, ra saa tu kii ña vaxi
va, ra ta ku'va □nduka'nu
ra ña tiaku yu, ra saa ke
nduka'nu tu ra ta xa na kuvi
va yu.
21 Saa chi ña tiaku yu, ra
xa'a ña sa yu chiñu ña kuni
Cristo va kuvi ña tiaku yu, ra
ña kuvi tu yu, ra ra va'a ka
kee va kuvi yu.
22 Ndi su ña tiaku yu
vichin, ra va'a ni ka va, saa
chi kuvi va sachiñu yu nuu
Tata yo Jesucristo, ra xa'a ña
kan ke, kundäa ini yu ndia
ña ke va'a ka kaxin vi yu.
23 Ra □xa u'vi ni va ña xi'in
yu ndia ña ke va'a ka kaxin
yu; saa chi kuni yu ndikun
na kuvi va yu ña va'a na koo
yu xi'in Cristo, saa chi va'a
ni ka va saa tuvi yu;
24 ndi su ña xiniñu'u va

ke na kutiaku yu ña va'a
chindiee ta'an yu xi'in ndo'o.
25 Ra ̱kundaa kaxi tu ini
yu, ña kutiaku ka va yu, ña
va'a chindiee ta'an yu xi'in
ndo, ra kusii ni ka ini ndo,
xa'a ña ndikun ndo Tata yo
Jesucristo.
26 Ra xa'a ña kan ke xaa
tuku va yu, ña koo yu xi'in
ndo, ra kusii ni ini ndo, ra
ndasaka'nu ni ka ndo Tata
yo Jesucristo.

27 Ndi su ña xiniñu'u va
ke na kutiaku ndo ta ku'va
ka'an tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo. Ra va'a nii na xaa
yu ñaa, ra a nii na xäa va
tu yu, ndi su ña kuni yu ke
na ndatu'un na xi'in yu xa'a
ndo ña iyoo ndaku va nima
ndo, ra iin yu'u kuvi tu ndo,
ña ndakuiin ndo ña ndikun
ndo tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo va,
28 ra na kuayü'vi ndo nuu
yuvi na saa ini xini ndo'o.
Saa chi ña kuëe iyu'vi ndo
nuu na, kuvi ña taxi kaxi
ku'va nuu na ña ndi'i xa'a
va na, ndi su ku'va ña taxi
ña nuu ndo'o kuvi ña kaku
va ndo, saa chi mii va Ndioxi
kuvi ra chindiee ta'an xi'in
ndo.
29 Ra na kundaa ini ndo,
chi ndini'i ta'vi ndo ña
kandixa ndo Tata yo Jesu-
cristo, ra ndini'i ta'vi tu ndo
ña ndo'o ni ndo xa'a va ra.
30 Ra xini va ndo ña ndo'o
ni yu, ra mii saa kuvi tu ña
̱ndo'o ndó'o̱ vichin va. Ra
̱xini tu so'o ndo ña ̱ndo'o
ni tu yu vichin va, ra mii saa
kuvi tu ña ̱ndo'o tu ndó'o̱
va.

2

Xa ni̱nu̱ va Cristo xi'in mii ra ña kan ke va'a nduu ra ra ka'nu

1 Ndo'o ndia ñani yu, xi'in
ndo'o na ku'va yu, ña xa
̱taxi Cristo ndiee nda'a ndo
ña ka'an ndo tu'un ndiee
ini xi'in inka yuvi, xi'in ña
xa ̱ndaki'in ndo tu'un ndiee
ini xa'a ña ku'vi ini ra xini ra
ndo'o, xi'in ña xa iyoo Tachi
Yii ra xi'in ndo, xi'in ña xa
kundaa ini ndo ña ndinuni
ni ku'vi ini ra xini ra ndo'o,
xi'in ña kunda'vi ni ini ra
xini ra ndo'o,
2 kuvi ña vivii va na
kuta'an takundi'i ndo, ra
inuu na ku'vi ini takundi'i
va ndo kuni ta'an ndo, ra iin
tu'un tu na kuu takundi'i va
ndo, ra inuu tu na ndakani
ini takundi'i va ndo, saa chi
xa'a ña sa ndo saa kuvi ña
ndinuni ni ka sakusii ndo ini
va yu.
3 Ra ta ̱xa ndo iin chiñu,
ra na sä ndo ña xa'a ña kuni
ndo keeta'an ndo xi'in ta'an
ndo, a xa'a ña kutiaa tu ndo
nuu ta'an va ndo, chi na sa
ni̱nu̱ va ndo xi'in mii ndo,
ra ña xiniñu'u sa ndo ke na
ndakani ini ndo xa'a inka na
ña ndiaa ya'vi ni va na.
4 Ra na ndakäni ini ndo
takua xa'a mii ndo, ña va'a
ni koo ndo, chi ña xiniñu'u
va ke na ndakani tu ini ndo
xa'a inka va na, ña va'a na
koo tu na kan va.
5 Ra iin ta ku'va ndixiyo
nima Tata yo Jesucristo, ta
kixi ra nuu ñu'u yo'o ke na
koo tu nima ndo'o va.
6 Saa chi Tata yo Jesucristo,
ra va'a ni ta ku'va iyoo mii
Tata yo Ndioxi va iyoo ra,
ndi su ndïxa nduxa vi ra ña

koo ra ta ku'va iyoo Tata ra
Ndioxi, ña kundu'u ra ndivi,
7 chi ña xa ra ke, ndakoo
va ra ña ka'nu ña kuu mii
ra, ña iyoo ra ta ku'va iyoo
Tata ra Ndioxi, ra nduu
ra ta ku'va iyoo iin tiaa
ra xachiñu nda'vi va, ra
kaku tu ra, ta ku'va ̃kaku
takundi'i yuvi va.
8 Ra ña xiin ra nduu ra, ta
ku'va iyoo yo, ra xiin tu ra
xa ni̱nu̱ ra xi'in mii va ra,
ra xa'a ña xiin ra kandixa ra
Tata ra Ndioxi, ra ndataxi tu
ra mii ra, ña ndixi'i va ra,
ra kaa kà'àn nuu ni tu ña
ndo'o va ra, chi ndika cruz
vi ndixi'i ra,
9 ra xa'a ña kan ke taxi tu
Tata yo Ndioxi ndiayu nda'a
ra, ña ̃kuu ra, ra ka'nu ni
va, ra taxi ra iin kivi ña
ka'nu nuu takundi'i kivi na,
nda'a va ra.
10 Ña va'a ta xa na kuni
so'o na ndee ndivi, xi'in na
ndee nuu ñu'u, xi'in na ndee
tixi ñu'u kivi Tata yo Jesu-
cristo, ra iin nduxa ndakusiti
na nuu va ra,
11 ra ta xa na kuu ña yo'o,
ra saa ke ka'an takundi'i
yuvi xa'a Tata yo Jesucristo,
ña kuu ra, ra xa'ndia chiñu
nuu na, ña va'a na ndusii ni
ka ini Tata yo Ndioxi.

Ta ku'va iyoo ñù'ù ña tuun nuu na saa iyoo na ndikun Tata yo Jesucristo nuu ña yuuvi yo'o

12 Xa'a ña kan ke ñani
mii yu, ku'va mii yu, na
̃kandixa ni ka va ndo yu'u
ña köo yu íin xi'in ndo
vichin, ta ku'va xa ndo ña
kandixa ndo iin takundi'i
ña ndika'an yu xi'in ndo,
ta ndixiin yu xi'in ndo, ta
yachi. Ra na sa nduxa ndo
ña sa ndo niña chiñu va'a,
ta'an ña ̃xa yuvi na xa
sakaku Ndioxi. Ra na sa ndo
ña xa'a ña xa to'o ndo Ndioxi
va, ra saa tu xa'a ña iyu'vi ini
ndo xini va ndo ra.
13 Saa chi mii Tata yo
Ndioxi va kuvi ra ̃sakanda
nima ndo, ña va'a na kuiin
ndo sa ndo chiñu va'a, ra
̃chindiee ta'an tu ra xi'in
ndo, ña va'a na sa ndo ña,
ta ku'va kuni mii va ra.
14 Ra ta ̃xa ndo ndia ndia
ka chiñu, ra na kä'an kuachi
ndo xa'a ta'an ndo, ra nii na
sä kuachi tu ndo xi'in ta'an
ndo xa'a va ña,
15 ña va'a na kä'an ki'vi
ndia nii yuvi xa'a ndo, ra
nii na köo tu kuachi va ndo,
ña xa kuu ndo se'e Ndioxi
vichin, ra ña xiniñu'u va ke
na kuu ndo yuvi va'a na köo
kuachi kuu mii, ña ndee ndo
xi'in yuvi vä'a na iku vichin.
Ra iin ta ku'va ye'e kimi nuu
ña yuuvi ñaa, saa ke, na
kuye'e ndo nuu na ña ndee
ndo xi'in na.
16 Ra na kutüvi ndo ña
kandixa ndo tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo, ña taxi ña
tiaku. Saa chi tu saa, na sa
ndo ndia kii ña nandiko Tata
yo Jesucristo, saa ra kusii ni
va ini yu xi'in ndo, saa chi
saa ke kundaa kaxi ini yu ña
kuëe ndixachiñu uun yu.
17 Ra tu ña xiniñu'u kuvi
ña soko yu mii yu nuu
Ndioxi, ña kuvi yu, ña koo
yu, ta ku'va iyoo ndutia ra
soko na nuu ra, ra kusii va
ini yu ña sa yu ña, saa chi
saa kuvi tu ña iyoo chiñu
ña xa ndo'o va ña kuu ña

iin ña'a ña soko ndo nuu
Ndioxi. Ra kuni tu yu sakusii
yu ini ndo'o va ña sa yu ña
yo'o.
18 Ra sii ni tu na koo ini
ndo'o va, ra na kusii ini ndo
xi'in yu.

*Ka'an ra Pablo xa'a ra
Timoteo xi'in ra Epafrodito
ña va'a ni ̃xa ndia*

19 Ra tu mii Tata yo Jesu-
cristo kuni, ra ti'vi va yu ra
ñani yo Timoteo ña xaa ra
kuto'ni ra ndo'o, ra ta xa na
nandiko ra ndaxaa ra yo'o,
ra ndatu'un ra xi'in yu ña
iyoo va'a ndo, saa ra kusii ni
va ini yu.
20 Saa chi köo inka na ndi'i
ini xa'a ndo, ta ku'va xa ra
yo'o, saa chi ra yo'o, xi'in
yu'u, ra inuu ndi'i ini va ndi
xa'a ndo.
21 Saa chi takundi'i yuvi,
ra xa'a chiñu mii va na ke
ndi'i ni ini na, ra ndï'i ini na
xa'a vi chiñu ña kuni Tata yo
Jesucristo.
22 Ra xa̱ kundaa va ini ndo,
xa'a chiñu va'a ña xa ra ñani
yo Timoteo ña ̃chindiee
ta'an ra xi'in yu ña ka'an
ndoso ra tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo, ra ta ku'va ̃xa
iin ra lo'o, ra chindiee ta'an
xi'in iva va ke ̃xa ra.
23 Ra ra Timoteo, kuvi
ra kuni yu ti'vi yu xaa ña
koto'ni ra ndo'o, ta xa na
kundaa ini yu ndia ku'va ke
sa na xi'in yu;
24 ra ndiaa tu ini yu Tata yo
Jesucristo, ña kama ni xaa
tu mii va yu, ña koto'ni yu
ndo'o.
25 Ndi su ndakani tu ini yu
ña xiniñu'u va ke ndati'vi yu
ra ñani yo Epafrodito, ra ti'vi
ndo xa̱à ̃chindiee ta'an xi'in
yu, ña ita'an ra xachiñu ra
xi'in yu, ña iyoo ndi ta ku'va
iyoo soldado, ña ka'an ndoso
ndi tu'un Ndioxi va, ña xa̱a̱
ra.
26 Saa chi tiaa ni ̃kuni
ra kuni ra takundi'i ndo, ra
tiaa ni ndi'i ini ra, xa'a ña
kundaa ini ndo ña ndiee ni
ndo'o ra.
27 Ra ña ndixa ke ki̱'in va
kue'e ra ña ndiee ni ndo'o
ra, ra salo'o kuvi ra; ndi su
kunda'vi va ini Ndioxi xini
ra ra, ra ndixï'i vi ra. Ra
süvi takua ra yo'o, kuvi ra
ndikunda'vi ini Ndioxi kuni
ra, chi kunda'vi tu ini ra xini
ra yu'u va, saa chi tu ndixi'i
ra, saa ra kundiëe vi ini yu
xa'a ra, chi kusuchi ni ka va
ini yu, nuu ña xa kusuchi ni
yu vichin.
28 Xa'a ña kan ke kuni yu,
ña kama ni va na ti'vi yu ra
xaa ra. Ra ta xa na xaa ra,
ña kuni tuku ndo ra, ra kusii
ni ini ndo, saa ra nii yu'u,
kusüchi ka tu ini va.
29 Ña kan ke na ndaki'in
ndo ra xi'in ña sii ini, xa'a ña
kuu ra ñani yo ña xachiñu
ra nuu Tata yo Jesucristo,
ra na ndaki'in mani tu ndo
takundi'i va na ñani yo, na
iyoo ta ku'va iyoo ra ñani yo
yo'o;
30 Ra ra ñani yo yo'o,
ra salo'o kuvi ra xa'a ña
xachiñu ra nuu Tata yo Je-
sucristo. Ra ndiyü'vi vi ra
ña kuvi ra, chi xiin va ra
chindiee ta'an ra xi'in yu, ra
nuu ndo'o va kuvi ña xa ra
saa, saa chi va'a ni kuni va
ndo chindiee ta'an ndo xi'in
yu ndi su xika ni va ndee

ndo.

3

Ka'an ra Pablo ña ya'vi ni ka va ña kunita'an ra xi'in Jesucristo nuu ña sa ra ndia ndia ka chiñu

1 Ra na kusii ni ini ndo'o ndia ñani yu, xi'in ndo'o na ku'va yu vichin, xa'a ña xa Tata yo Jesucristo. Ra na kundaa ini ndo chi kuëe kuñaa vi yu ña tiaa tuku yu ña xa tiaa yu, ña xaa ña nuu ndo, saa chi ña xiniñu'u va kuvi ña nuu ndo tuvi yu.

2 Ra na kondiaa ndo mii ndo nuu na ndiva'a na xa chiñu ki'vi, na ka'an yo xa'a kuu "tina", saa chi xa nduxa na xi'in tiaa ña na tia'ndia iki kuñu ndia, ña va'a koo tuni Ndioxi iki kuñu ndia.

3 Ra na kundaa ini ndo, chi yoo va kuvi na ndixa kuu mii tuni Ndioxi, ra ndasaka'nu tu yo ra xi'in ndinuni nima va yo, ra kusii ni tu ini yo xa'a ña xa̱ Tata yo Jesucristo xa'a va yo, saa chi xa kundaa va ini yo ña küvi sakaku yo mii yo xi'in chiñu ña xa yo.

4 Ra tu xa'a chiñu ña xa va tu yo kuvi ña kaku yo tuvi sava na, saa ra tiaa ni ka va kuvi ka'an yu'u ña xa ndikaku yu, saa chi kua'a ni ka va ña xa yu'u.

5 Saa chi ta ndixinu una kii kaku yu, saa ra chikaa va na tuni Ndioxi iki kuñu yu, ra kuu tu yu mii ra ñuu Israel va; ra kuu tu yu ndise'e ra Benjamín va; ra ndinuni ni tu kuu yu se'e mii na hebreo va. Ra ña xikuu tu yu ra fariseo, ra iin takundi'i va ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés saxinu yu.

6 Ra xa'a ña xindikun ni yu ndiayu kan ke kundiva'a ni yu xi'in na ndikun Tata yo Jesucristo, ra ndia nii na ndikun ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés ndikuchüun ka'an kuachi nuu yu xa'a ndiayu kan, chi xa yu takundi'i va ña ka'an ña.

7 Ndi su vichin, ra ndanama takundi'i va ña nuu yu'u, saa chi takundi'i ña'a ña xindiaa ya'vi ni nuu yu ta yachi, ra vichin, ra köo ka ya'vi ndiaa vi ña nuu yu, xa'a ña ku'vi ini Cristo xini ra yu'u.

8 Ra süvi takua saa kuiti ke iyoo ña, saa chi takundi'i ña'a ña xindiaa ya'vi ni nuu yu, ra köo ka ya'vi ndiaa vi ña nuu yu vichin, saa chi ndiaa ya'vi ni ka va ña xinita'an yu xi'in Tata yo Jesucristo. Ra xa'a ña kan ke naa va ini yu xa'a takundi'i ña'a, ra ta ku'va iyoo mi'i va saa iyoo ña nuu yu, xa'a ña kuni yu ña na koo Tata yo Jesucristo nima yu,

9 ra ndakuta'an yu xi'in ra ña nduu yu iin xi'in ra. Ra ña ndakuta'an yu nduu yu iin xi'in ra, ra süvi xa'a chiñu ndaku ña xa mii yu ña kandixa ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés kuvi ña, chi xa'a ña ndiaa ini yu Cristo kuvi ña. Saa chi Ndioxi ra xa'a ña ndiaa ini yo Cristo va kuvi ña ndasa ra yoo, ta ku'va iyoo yuvi na köo kuachi nuu ra.

10 Saa chi ña kuni yu ke kunita'an yu xi'in Cristo va,

ra koo ndiee ña sandatiaku
ra xi'in yu, ra ndo'o yu ta
ku'va ndo'o ra, ña ndo'o ni
ra, ra kuiin tu yu ña kuvi
yu, ta ku'va xiin ra kan ña
ndixi'i va ra,
11 saa chi ndiaa va ini yu
ña ndatiaku yu, ta xa na
ndatiaku takundi'i na ndii.

Tiaa ni chikaa ra Pablo ndiee xa'a ña kuni ra kundikun ra Tata yo Jesucristo

12 Ra ña kachi yu su'va, ra
küni kachi yu ña xa ⍰xa yu
takundi'i ña ka'an yu xa'a
yo'o, ra nii täan xaa tu yu ña
nduu yu ra va'a ni vi; ndi su
ña ⍰xa yu ke ndakundiee yu
kua'an yu chi nuu va, xa'a
ña ndiaa ini yu kuchuun yu
sa va yu ña, saa chi xa'a ña
kan ke sakaku Cristo yu'u va.
13 Ra na kundaa ini ndo'o
ndia ñani yu, xi'in ndo'o
na ku'va yu, yu'u, ra kä'an
yu ña xa ndixaa yu xa
yu takundi'i ña ka'an yu
xa'a yo'o; chi ña ⍰xa yu
ke, ⍰sanaa yu ini yu xa'a
takundi'i va ña xa xa yu, ra
ña ⍰xa yu ke xa nduxa yu ña
⍰xa yu ña kumani ka sa va
yu,
14 ña va'a na xaa yu ndia
nuu xiniñu'u xaa yu, ra ni'i
yu ña'a ña ⍰kana Tata yo
Ndioxi yoo ku'un yo ni'i yo
ndivi, xa'a ña xa nduu yo iin
xi'in Tata yo Jesucristo.
15 Xa'a ña kan ke, takundi'i
yoo na xa iyoo xixa ini xi'in
tu'un Tata yo Ndioxi, ra iin
na koo yu'u va yo xa'a ña
ka'an yu xa'a yo'o. Ra tu
ndia ka tu inka ña xani ini
ndo xa'a, saa ra mii va Tata
yo Ndioxi, taxi xini ndo, ña
va'a kundaa kaxi ini ndo
xi'in ña.
16 Ndi su ña xiniñu'u va
kuvi ña, na kutiaku yo ra
kani ini yo ta ku'va iyoo ña
xa sakua'a va yo.

17 Ra ta ku'va ⍰xa yu'u ke,
na sa tu ndo'o va, ndia ñani
yu, xi'in ndo'o, na ku'va yu;
ra na sakua'a tu ndo sa ndo
ta ku'va ⍰xa na sakua'a nuu
ndu'u va.
18 Ra su'va ke kachi yu
xi'in ndo, saa chi xi'in va ndo
xika kua'a yuvi na ndaña'a
mii xi'in chiñu ña xa na, ña
ka'an na ña köo ya'vi ndiaa
vi ña ndixi'i Tata yo Jesu-
cristo ndika cruz, ra xa kua'a
ni va ichi ndika'an yu xa'a
na yo'o xi'in ndo te yachi, ra
vichin, ra ndia xaku va yu ña
ka'an tuku yu xi'in ndo xa'a
na.
19 Ndi su na yo'o, ra na
ndi'i xa'a va kuvi na. Saa
chi ña ndi'i ini xa'a ke
sa na chiñu ña kotoo iki
kuñu va na ña sandiko na
ini na, ra kusii ni tu ini
na xi'in chiñu ka'an nuu,
ña xiniñu'u kuka'an nuu na
xi'in va. Ra niña chiñu ki'vi
ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o va
kuvi ña ndi'i ini na xa'a.
20 Ndi su yoo, ra ndivi va
kuvi ñuu yo, ra ndivi kan ke
iyoo Tata yo Jesucristo va; ra
ra kan kuvi ra ndiatu ni yo
kixi sakaku yoo va.
21 Ra ra kan kuvi ra,
ndasama iki kuñu ña vita ni
kuu mii yo yo'o, ra ndasa
ra ña ta ku'va iyoo iki kuñu
mii ra, ña va'a va. Ra ndiee
ña kuu mii ra, ña xiniñu'u
ra ña ⍰xa'ndia chiñu ra nuu
iinii saa ña yuuvi va kuvi ña

kuniñu'u ra ña ndasama ra iki kuñu yo.

4

Ka'an ra Pablo ña na koo sii ini yuvi na ndikun Tata yo Jesucristo

1 Ra xa'a ña xa ndatu'un yu xi'in ndo kuvi ña, na chikaa ni ndo ndiee, ra vivii va na kaka ndo nuu Tata yo Jesucristo, ñani mii yu, ku'va mii yu, na ku'vi ni ini yu xini yu, ra kuni ni tu yu kuni yu ndo'o va, saa chi ndo'o kuvi na sakusii ini yu, ra ndiaa ya'vi ni tu ndo nuu va yu, saa chi ndo'o kuvi na ndini'i yu xa'a chiñu ña xa va yu.

2 Ra xaku nda'vi yu nuu kun ku'va Evodia xi'in yo'o ku'va Síntique, ña vivii va na kuta'an ndo, saa chi ku'vi ta'an va ndo xa'a ña ndikun ndo Tata yo Jesucristo.

3 Ra nduku tu yu ña mani nuu yo'o va ñani mii yu, ra ita'an xachiñu xi'in yu, ña na sa kun ña mani, ra chindiee ta'an kun xi'in na ku'va yo ñaa, saa chi na ñaa kuvi na chindiee ta'an ni xi'in yu ña ndika'an ndoso ndi tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo, ra saa tu ra ñani yo Clemente va, xi'in sava ka ndia ñani yo. Ra takundi'i na yo'o, ra xa nuu tutu nuu ndoso kivi na kutiaku xi'in Ndioxi va ke ndika'yu kivi na.

4 Ra na kusii ni ini ndo, iin takundi'i kii xa'a ña ndikun ndo Tata yo Jesucristo. Ra tuku va ndiko yu ka'an yu xi'in ndo: ¡Na kusii ni ini ndo!

5 Ra vivii va na sa ndo ña va'a na kundaa ini takundi'i va yuvi, ña tiayu ni ndo. Ra na kundaa ini ndo, chi kama ni va ndiko Tata yo Jesucristo kixi ra.

6 Ra na ndï'i ini ndo xa'a ndia nii ña'a, chi ña xiniñu'u sa ndo ke na ka'an ndo xi'in Tata yo Ndioxi va xa'a ña; na ka'an ndo xi'in ra ña taxi ra ña nda'a ndo, ra na ndataxi tu ndo tixa'vi nda'a va ra.

7 Ra saa ke taxi tu ra ña va'a ni koo va ndo, ra ña va'a ña taxi Tata yo Ndioxi, ra ña ka'nu ni va kuvi ña, saa chi tändiaa yo ña kundaa ini yo xi'in ña, ra ña va'a kan kuvi ña kondiaa nima va ndo, ra saa tu ña xinituni va ndo xa'a ña xa xini ndo Cristo Jesús.

Yuvi na ndikun Jesucristo ra ña va'a va na ndakani ini na xa'a

8 Ra vichin, ñani mii yu, ku'va mii yu, ndia ña yo'o va kuvi ña ka'an yu xi'in ndo, ndia saa ra sandi'i va yu: ña xiniñu'u na kani ini ndo xa'a kuvi ña ndaa, xi'in ña to'o, xi'in ña ndakú, xi'in ña köo yakua, xi'in ña nduvi, xi'in ña va'a ni. Ra niña chiñu va'a ña ndiaa ya'vi va ke na ndakani ini ndo xa'a.

9 Ra na sa ndo ña xa saña'a yu ndo'o, a ña kutu'va tu ndo nuu va yu; ra na sa tu ndo ta'an chiñu ña xa yu xini ndo ta ndixiin yu xi'in va ndo: ra saa tu ña xini so'o ndo saña'a va yu, ra saa ke koo Tata yo Ndioxi, ra taxi ña va'a xi'in va ndo.

Ndataxi ra Pablo tixa'vi nda'a na ñuu Filipos xa'a

xu'un ña chindiee ta'an na xi'in ra

10 Ra □sakusii ni va Tata yo Jesucristo ini yu xa'a ña □ndaka'an tuku ndo xa'a yu. Ra ña kachi yu su'va, ra küni kachi yu ña naa ini ndo xa'a yu, saa chi ndixïyo mii ku'va, ña chindiee ta'an ndo xi'in va yu.

11 Ra süvi xa'a ña xamani nuu yu kuvi ña □ka'an yu xa'a ña yo'o xi'in ndo, saa chi yu'u, ra xa sakua'a va yu, ña koo sii ini yu xi'in takua ña'a ña iyoo nuu va yu.

12 Saa chi yu'u, ra va'a ni köo va ña'a nuu yu, ndi su xini va yu ña kutiaku yu, ra koo sii tu ini va yu; ra xini tu yu ña kutiaku yu, ra koo sii tu ini yu, ta iin ndiakua ndoo ndoso ña nuu va yu. Saa chi xa sakua'a va yu ña sa ndiee ini yu nuu takundi'i va ña, ta kuu ña kuxi ni yu, a ña küxi va tu yu, xi'in ña koo ni ña'a nuu yu, a ña köo va'a va tu ña.

13 Ra □kuchiñu va yu, ña □xa ndiee ini yu nuu takundi'i va ña, saa chi Cristo va kuvi ra □taxi ndiee nda'a yu.

14 Ra va'a ni □kusii va ini yu ta ku'va iyoo yu, ndi su va'a ni va xa ndo, ña chindiee ta'an ndo xi'in yu, ña ndikaa yu nda'a tundo'o vichin.

15 Ra xa kundaa va ini ndo'o, na ñani yo ñuu Filipos, saa chi ta kee yu chi Macedonia ñaa, ña ku'un yu, ña xa'a yu ka'an ndoso yu tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo, ra takua ndo'o, na ve'e ñu'u ñuu Filipos va kuvi na chindiee ta'an xi'in yu, xi'in xu'un, xa'a ña kusii ni ini ndo, ña ndatu'un yu tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo xi'in ndo.

16 Ra ta ndixiin tu yu ñuu Tesalónica, ra kua'a ni tu ichi chindiee ta'an ndo xi'in yu, xi'in xu'un, ña kumani nuu va yu.

17 Ra ña kachi yu su'va xi'in ndo, ra süvi xa'a ña kuni yu ña na chindiee ta'an ndo xi'in yu kuvi ña; chi xa'a ña kuni yu ña va'a ni ka na kee ndo nuu Ndioxi va kuvi ña.

18 Ra ra ñani yo Epafrodito, ra ndataxi ndi'i va ra xu'un ña ti'vi ndo sata yu, nda'a yu, ra xu'un ña chindiee ta'an ndo xi'in yu, ra kusii ni ini Ndioxi xi'in ña, saa chi ta ku'va iyoo xiko xa'an tami ña'a ña soko na nuu ra, ña kusii ni ini ra ndaki'in va ra, ke iyoo ña.

19 Ra mii va Tata yu Ndioxi, taxi takundi'i ña'a ña kumani nuu ndo nda'a ndo, ra ta ku'va iyoo mii ña kuika, ña va'a ni, ña iyoo nuu va ra ke taxi ra nda'a ndo, xa'a ña xa Cristo.

20 ¡Ra Ndioxi ra kuu Tata yo, ra ra ka'nu ni na kuu ra ndia ndikaa ndiku'un! Saa koo.

Indiayu ta'an ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Filipos

21 Ra na ka'an ndioxi ndo xi'in takundi'i ndia ñani yo, xi'in na ku'va yo na ndikun Tata yo Jesucristo nuu yu. Ra ti'vi tu ndia ñani yo ndia ndee xi'in va yu, tu'un ndioxi xaa ña nuu ndo.

22 Ra saa tu takundi'i ndia
ñani yo, xi'in na ku'va yo,
na ndee mii ñuu yo'o va; ra
ti'vi ni tu ndia ñani yo, xi'in
na ku'va yo, na xachiñu nuu
ra tata chiñu César va tu'un
ndioxi xaa ña nuu ndo.
23 Ra mii va Tata yo Jesu-
cristo na taxi ña va'a kuta'vi
takundi'i ndo. Saa koo.

Tutu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Colosas

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Colosas

1 Yu'u, ra Pablo, ra kana
Tata yo Ndioxi, ña xika yu
chiñu nuu Tata yo Jesucristo
kuvi ra tiaa tutu yo'o, xi'in
ra ñani yo Timoteo,
2 ña xaa ña nuu ndo'o, na
yii na kuu ñuu Ndioxi, na
ndinuni ni ndikun Tata yo
Jesucristo ndee ñuu Colosas.
Ra mii Tata yo Ndioxi na taxi
ña va'a kuta'vi ndo, ra va'a
ni na koo ndo.

Ka'an ra Pablo xi'in Ndioxi xa'a na kandixa Jesús ndee ñuu Colosas

3 Ra iin takundi'i ichi ña
ka'an ndi xa'a ndo xi'in Tata
yo Ndioxi, ra kuu iva Tata yo
Jesucristo, ra ndataxi ni tu
ndi tixa'vi nda'a ra xa'a va
ndo.
4 Saa chi kundaa va ini
ndi xa'a ndo ña ndinuni ni
ndikun ndo Tata yo Jesu-
cristo, ra saa tu xa'a ña ku'vi
ni ini ndo xini ndo takundi'i
na ndikun Tata yo Ndioxi va.
5 Ra ña xa ndo su'va,
ra xa'a ña ndiaa ini ndo
ndaki'in ndo ña'a ña iyoo
nduvi xa'a ndo ndivi ninu va
kuvi ña. Ra ña va'a ndiaa
ini ndo ndaki'in ndo ña'a
kan, ra xa'a ña xini so'o ndo
tu'un ña ndaa, ña kuu tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
va kuvi ña.
6 Ra tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo ña xini so'o ndo
yo'o, ra xa iinii kuvi va nuu
ña yuuvi ndutia ndoso ña
kua'an ña, ra va'a ni xa ña
xi'in na, saa chi ndasama va
ña na. Ra mii saa kuvi tu ña
kuu xi'in ndo'o va, te sakan
kundaa ini ndo ña ndixa va
ke ku'vi ni ini Tata yo Ndioxi
xini ra ndo'o.
7 Ra ña xini so'o ndo tu'un
va'a yo'o, ra ra ñani yo
Epafras, ra ita'an xachiñu
xi'in ndi nuu Tata yo Jesu-
cristo va kuvi ra ndatu'un
ña xi'in ndo. Ra ra ñani yo
yo'o, ra ndinuni va xachiñu
ra nuu Tata yo Jesucristo.
8 Ra suvi kuvi tu ra
ndatu'un xi'in ndi xa'a ndo,
ña ku'vi ini ndo xini ta'an va
ndo, xa'a ña saña'a Tachi Yii
ndo'o ña ku'vi ini ndo kuni
ta'an ndo.
9 Xa'a ña kan ke, ta sakan
kundaa ini vi ndi ke xa'a ndi
ña ka'an ni ndi xi'in Tata yo
Ndioxi xa'a ndo, ra ka'an tu
ndi xi'in ra ña na taxi ra ña
xinituni ndo, ña kundaa va'a
ini ndo xa'a ña kuni mii va
ra, ra na taxi tu ra takundi'i
nuu ña ndichi va nda'a ndo,
xi'in ña xinituni, ña taxi mii
ra.
10 Saa chi saa kuvi ña
kuchuun ndo kutiaku ndo, ta
ku'va tiaku na kuu kuenda
mii Tata yo Jesucristo va, ra
iin takundi'i kii ke na sa va
ndo ña kusii ini ra xini ra,
ra chiñu ña xa ndo, ra niña
chiñu va'a va na kuu ña, saa
chi saa ke kundaa va'a ka tu
ini ndo ndia ku'va ke iyoo
mii Tata yo Ndioxi va.
11 Ra ka'an ni tu ndi xi'in

ra ña na ndasandaku ra
ndo'o xi'in ndiee ka'nu ña
kuu mii va ra, ña va'a na
kuchuun ndo sa ndiee ini
ndo nuu takundi'i ña u'vi,
saa chi ña kuni yu ke na koo
sii ni ini va ndo,
12 ña va'a iin takundi'i kii
va na ndataxi ndo tixa'vi
nda'a Tata yo Ndioxi. Saa chi
ra kan kuvi ra ndasa nduvi
yoo ña kuvi ni'i yo ña'a ña
ni'i yo, xa'a ña kuu yo na
ñuu ra, ta xa na xaa yo ndivi
nuu iin yeye'e kaa.
13 Ra suvi mii ra kuvi
tu ra saña ndika yoo nuu
ndiee ña iyoo nuu ñaa va,
ra ndachindee ra yoo nuu
xa'ndia chiñu se'e ra, ra
ku'vi ni ini ra xini ra.
14 Ra xa'a ña ndixi'i se'e va
ra kuvi ña sakaku ra yoo, ra
xa ka'nu tu ini ra xa'a kuachi
va yo.

*Xa'a ña ndixi'i Cristo va
kuvi ña ndakuta'an mani yo
xi'in Ndioxi*

15 Ra iin ta ku'va iyoo mii
Tata yo Ndioxi, ra küvi kuni
yo, ke iyoo tu Tata yo Je-
sucristo ra kixi tuvi nuu ña
yuuvi yo'o va. Ra Tata yo
Jesucristo, ra xa iyoo ra, ta
kumani ka kuva'a takundi'i
va ña'a, ra xa'ndia chiñu tu
ra nuu va ña.
16 Ra suvi mii ra kuvi tu ra
xiniñu'u Ndioxi ña xava'a ra
takundi'i ña'a ña iyoo ndivi,
xi'in ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o va, ra saa tu, ta kuu ña'a
ña küvi kuni va yo, ra saa
tu ña'a ña va'a xini va yo.
Ra xava'a tu ra tankundi'i
ndiee ña iyoo ndivi, ra saa
tu takundi'i ndiee ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o va, ta kuu
ña na'nu xi'in ña vali, ra
ndiee yo'o, ra küvi vi kuni yo
ña, ra mii ra kuvi ra xava'a
takundi'i va ña'a ña iyoo, ra
xa'a mii ra ke xava'a va ra
ña.
17 Ra ta kumani ka koo
takundi'i ña'a, ra xa iyoo va
Tata yo Jesucristo, ra mii ra
kuvi ra tiin takundi'i va ña,
ña kan ke va'a iyoo ña.
18 Ra suvi mii ra kuvi tu
ra, kuu xini ña xa'ndia ra
chiñu nuu na ve'e ñu'u, na
kuu iki kuñu va ra. Ra
mii ra kuvi tu ra, taxi ña
tiaku va na, ra mii ra kuvi
tu ra nuu va'a ndatiaku nuu
takundi'i na ndii va, ra xa'a
ña kan ke xa'ndia chiñu ra
nuu takundi'i va ña'a vichin.
19 Saa chi mii va Tata yo
Ndioxi kuvi ra kuni ña na
koo takundi'i ña kuu mii ra
xi'in Tata yo Jesucristo.
20 Ra ña kuni mii ra kuvi
tu ña, kuniñu'u ra Cristo
ña ndachuta'an mani ra
takundi'i na yuuvi xi'in va
ra, ra saa tu takundi'i ña'a
ña iyoo nuu ña yuuvi va,
ta kuu ña iyoo nuu ñu'u,
xi'in ña ndee ndivi. Ra xa'a
ña ndixi'i Cristo ndika cruz
va kuvi ña va'a ndakuta'an
mani na yuuvi xi'in Ndioxi.
21 Ra ndo'o, ra ndixitä'an
mani vi ndo xi'in Ndioxi
ta yachi, chi na ndisaa ini
va kuvi ndo xini ndo ra,
xa'a ña xa ndo chiñu ki'vi
nuu ra; ndi su vichin, ra
mii va Tata yo Ndioxi kuvi
ra ndachuta'an mani ndo'o
xi'in ra,
22 xa'a ña ndixi'i Tata yo
Jesucristo ta kixi ra nuu ñu'u
yo'o. Ra su'va va ke xa ra ña
va'a sandi'i ra xa'a kuachi
ndo, ña va'a na köo yakua
ndo ku'un ndo xi'in ra, nuu

Tata yo Ndioxi;
23 ra ña va'a na xaa ndo
nuu Ndioxi, ra ña xiniñu'u
va kuvi ña ndaku ni na koo
nima ndo, ña kundikun ndo
Tata yo Jesucristo, ña va'a na
ndaköo ndo tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo ña xini
so'o ndo. Ra tu'un va'a yo'o,
ra xa iinii kuvi va nuu ña
yuuvi xini so'o na ña, ra suvi
kuvi tu ña ka'an ndoso yu'u,
ra Pablo va.

Ra Pablo kuvi ra kuu mii ndiayu ña chindiee ta'an ra xi'in na ve'e ñu'u ña na ndundaku ini na

24 Ra kusii va ini yu ña
ndó'ó yu xa'a ndó'o, na ñani
yo, na ve'e ñu'u, vichin, saa
chi saa ke kuvi ndundaku
ka ini va ndo, ra xa mii
va Cristo kuvi ra chituni
ña ndo'o yu, ña va'a na
chindiee ta'an yu xi'in ndo'o
na ve'e ñu'u, na kuu iki kuñu
ra.
25 Ra xa'a ña kuni Ndioxi
ña na koo va'a ndo'o, na
ve'e ñu'u va kuvi ña, taxi
ra chiñu nda'a yu, ña na
sachiñu yu nuu ndo, ña
chindiee ta'an yu xi'in ndo,
ra ti'vi tu ra yu'u, ña na
ku'un yu ña saxinu yu ka'an
ndoso yu tu'un va ra.
26 Ra tu'un ra, ña ti'vi ra
yu'u ku'un yu ka'an ndoso
yu, ra ña ndixiyo se'e va kuvi
ña xina'a, ndi su vichin, ra
xa ndaña'a va ra ña nuu na
kuu kuenda mii ra.
27 Ra saa ke xa Tata yo
Ndioxi, saa chi ña kuni
ra ña na kundaa ini na
kuu kuenda mii ra, xa'a ña
ndixiyo se'e ta yachi va kuvi
ña. Ra tu'un ra ña ndaa,
ña ka'nu, ña nduvi ni, ra
ña kuni so'o takundi'i na
yuuvi va kuvi ña. Ra ña
ndixiyo se'é ña ka'an tu'un
Tata yo Ndioxi xa'a kuvi ña:
iyoo Tata yo Jesucristo nima
ndo'o na küu judío vichin va,
ra kundaa kaxi tu ini ndo ña
ku'un ndo koo ndo xi'in ra
ndivi ninu va.
28 Ra xa'a Jesucristo
ke ka'an ndoso va ndi.
Ra □ndataxi tu ndi xini
takundi'i va yuvi, ra □saña'a
tu ndi na xi'in ña ndichi va,
ña va'a na koo ndakú nima
takundi'i na xa nduu iin xi'in
Tata yo Jesucristo, ta xa na
xaa na nuu Tata yo Ndioxi.
29 Ra xa'a ña yo'o kuvi
ña xachiñu va yu, ra mii
Tata yo Jesucristo va kuvi ra
□taxi ndiee nda'a yu, ña va'a
ndundaku ini yu ña va'a
chikaa yu ndiee.

2

1 Ra na kundaa ini ndo'o
na ñani yo ñuu Colosas, chi
xa'a ndo'o va kuvi ña chikaa
ni yu ndiee, ra saa tu xa'a
na ñani yo na ndee ñuu
Laodicea va, ra saa tu xa'a
sava na kuëe xini yu'u va.
2 Ra saa kuvi ña □xa yu
ña va'a ndachikaa yu tu'un
ndiee ini xi'in na, ña va'a iin
va na kuu na xi'in yo, saa chi
ku'vi ni ini Tata yo Jesucristo
xini ra na. Ra tu saa na sa
na, saa ra kuvi va tandiaa na
ña kundaa va'a ini na xa'a
ña kuu kuenda mii Tata yo
Ndioxi ña iyoo se'é, ra ña
iyoo se'é kan kuvi Jesucristo
va.
3 Saa chi nda'a Tata yo
Jesucristo kuvi ña iyoo
takundi'i va ña kuika ña kuu

ña ndichi, xi'in ña xinituni,
ña kumani nuu yo.
4 Ra ña ka'an yu xa'a ña
yo'o xi'in ndo, ra ña va'a
na sandä'vi yuvi ndo'o xi'in
tu'un nduvi, ña kuu tu'un
chi'ña va kuvi ña.
5 Saa chi va'a ni köo va
yu íin xi'in ndo, ndi su iyoo
va nima yu xi'in ndo, iin
takundi'i kii, ra kusii tu ini
yu xi'in ndo ña vivii tiaku va
ndo, ra ndinuni ni tu ndiaa
ini ndo Tata yo Jesucristo va.
6 Ra xa'a ña kan ke, ta
ku'va xa ndo ña kandixa ndo
tu'un Ndioxi ña ka'an xa'a
Tata yo Jesucristo ña kuu ra
ra xa'ndia chiñu, ke na sa
tu ndo, ña sa ndo chiñu ña
xa'ndia ra nuu ndo vichin
va.
7 Ra iin ta ku'va iyoo ña
kutu'va ndo ke na sa va
ndo, ra iin takundi'i kii va
na kondiaa ini ndo Tata yo
Jesucristo, ra ta ku'va kachi
tu'un ña kutu'va ndo ke na
kutiaku va ndo, saa chi saa
ke kuvi tandiaa ndo kuu
ndo yuvi xixa, na xini va'a
va, ra iin takundi'i kii tu
na ndataxi ndo tixa'vi nda'a
Tata yo Ndioxi va.

Tata yo Jesucristo kuvi ra
ndasa xaa yuvi

8 Ra na kondiaa ni ndo
mii ndo nuu yuvi na kuni
sanda'vi ndo'o xi'in tu'un ña
köo ya'vi ndiaa. Saa chi na
kan, ra süvi vi Cristo kuvi
ra ndikun na, chi ña yuna'a
yuvi xa va na va ke ndikun
na, ra kandixa tu na tachi
ndiva'a ña iyoo nuu ña yu-
uvi yo'o va.
9 Ra na kundaa ini ndo, chi
takundi'i ña kuu mii Tata yo
Ndioxi, kuvi tu ña kuu mii
Tata yo Jesucristo va,
10 ra ña xa nduu ndo iin
xi'in Tata yo Jesucristo, ra xa
iyoo takundi'i tu ña kumani
nuu va ndo, saa chi ra kan,
kuvi ra xa'ndia chiñu nuu
takundi'i va yuvi, ra saa tu
nuu takundi'i ndiee ña iyoo
va.
11 Ra xa'a ña xa nduu
ndo iin xi'in Tata yo Jesu-
cristo kuvi tu ña, xa kuu
mii ndo tuni Ndioxi va; ndi
su süvi ka iki kuñu ndo
kuvi ña ndixa'ndia na, chi
xa'a ña sakaku Tata yo Je-
sucristo ndo'o ña sandi'i ra
xa'a kuachi va ndo kuvi ña.
Ra ña yo'o, ra tuni ña taxi
Tata yo Jesucristo va kuvi
ña.
12 Saa chi ña chichi ndo,
ra na ndinduxin va kuvi
ndo xi'in Tata yo Jesucristo,
ra ndatiaku tu ndo xi'in va
ra, ña ndatiaku ra, saa chi
xa ndiaa va ini ndo ndiee
Tata yo Ndioxi ña sandati-
aku Tata yo Jesucristo.
13 Ra na ndii va ndixiyo
ndo nuu Tata yo Ndioxi xa'a
kuachi ndo ta yachi, ra nii
ndixïyo tu tuni ra ndo'o va;
ndi su vichin, ra xa taxi va
ra ña tiaku ndo, xi'in Tata yo
Jesucristo, ra xa ka'nu tu ini
ra xa'a takundi'i kuachi va
ndo.
14 Ra xa sandi'i tu ra xa'a
tutu ña ka'an xa'a yo ña
xiniñu'u kuvi yo xa'a kuachi
va yo. Ra ndika cruz va kuvi
ña kani ndiaa ra tutu kan, ña
sandi'i ra xa'a ña.
15 Ra ña ndixi'i Tata yo
Jesucristo ndika cruz va kuvi
ña sandi'i ra xa'a takundi'i
ndiee, ña xa'ndia chiñu nuu
ña yuuvi yo'o, ra kindiaa ra

ndiee ña, ra ta □xa na xi'in
yuvi na nu'ni ña kua'an na
ve'e kàà va, kuvi ña xa ra
xi'in ña, ña xa tiaa ra nuu
ña.
16 Ra xa'a ña kan ke, na
ndäa ndo kuu vi yuvi na
ka'an ki'vi xa'a ndo, ña xixi
ndo ndia ndia ka ña'a, xi'in
xa'a ndutia ra xi'i ndo, ra saa
tu xa'a ña kuëe ndasaka'nu
ka ndo ndia ndia ka viko va,
ta kuu ta ndakunuu yoo, ra
saa tu kii ndakindiee va na.
17 Saa chi takundi'i ña
yo'o, ra ña ka'an xa'a ña kuu
kii ña vaxi va kuvi ña, ndi su
mii ña ndaa, ra xa'a Tata yo
Jesucristo va kuvi ña ka'an
ña.
18 Ra na tiäa so'o ndo ña
ka'an vi yuvi maña, na ka'an
xa to'o ni Ndioxi, na sanda'vi
ndo'o, ña ndasaka'nu ndo na
tatun Ndioxi, saa chi tu na
sa ndo ña xa na, saa ra,
sandoñu'u va ndo ña'a ña
ni'i ndo. Ra yuvi na □xa saa
kan, ra ña ka'an na ke xini
va'a va na Ndioxi, saa chi xa
satuvi va ra nuu na, kachi
na, ndi su ña kaku xini mii
va na kuvi ña, ra tiaa ni tu
kutiaa ini va na xi'in mii na,
ndi su mii ña ndaa, ra köo
mii ya'vi ndiaa vi ña kutiaa
ni ini na xi'in mii na.
19 Ra na □xa saa kan, ra
ndïkun vi na Tata yo Jesu-
cristo, ra kuu xini xa'ndia
chiñu nuu na ve'e ñu'u, ra
□sakuxi tu ra na, ña va'a
na kua'nu va na, ra kuu
na iin iki kuñu va, ta ku'va
iyoo tuchi ña ndachuta'an
iki kuñu ña kuu ña iin, ra
ta ku'va kuni mii Tata yo
Ndioxi sakua'nu ra ña ke
xa'nu ña kua'an va ña.
20 Ra ndo'o, ra xa kundaa
va ini ndo, chi Tata yo Je-
sucristo va kuvi ra ndikun
ndo, ra ta ndixi'i ra, ra ta
iyoo na ndixi'i ke iyoo tu
ndo'o va xi'in ra. Ra xa'a
ña kan ke xä'ndia chiñu ka
vi tachi ndiva'a nuu ndo
vichin. ¿Ra nichuun ke
□taxi tuku ndo ndiayu ña
□ndaka'ndia chiñu ña nuu
ndo? ¿Ra nichuun kuvi tu
ña □kandixa ndo yuvi na
ka'an ña na sä ndo ndia ndia
ka chiñu va'a, ña kuu ña
vä'a nuu na kan,
21 ta kuu ña na tïin ndo
ndia ndia ka ña'a ña kuvi
tiin ndo, ta kuu ña na käxi
ndo ndia ndia ka ña'a ña
kuvi kaxi ndo, xi'in ta kuu
ña na kuyächin ndo nuu
ña'a, ña kuvi kuyachin ndo
nuu?
22 Saa chi takundi'i ndi-
ayu ña kachi saa, ra süvi vi
ndiayu Ndioxi kuvi ña, chi
chiñu ña xa'ndia na yuuvi
yo'o va kuvi ña; ra nuu
ña'a ña ndi'i xa'a va kuvi ña
xa'ndia chiñu ña.
23 Ra chiñu kan, ra ta iyoo
ña va'a, iyoo va ña, saa chi
□taxi ña xini yuvi ña na
chikaa ni na ndiee ña sa na
chiñu va'a ña ka'an ña xa'a,
ra ta xa saxinu na chiñu ña
ka'an ña, ra va'a ni va iyoo
na nuu mii na tuvi na. Ra
ka'an tu chiñu kan ña na
sando'o na iki kuñu va na.
Ndi su chiñu kan, ra köo mii
ya'vi ndiaa vi ña, saa chi
küvi vi taxi ña ndiee na ña
na sä ka na chiñu ki'vi ña
kotoo ni kuñu na sa ña.

3

1 Ra ña xa ndatiaku ndo
xi'in Cristo, ra ña'a ña iyoo
ndivi nuu iin tiayu ka'nu

nuu ndu'u ra xiin kua'a Tata
yo Ndioxi va kuvi ña na
kundi'i ini ndo xa'a.
2 Ña'a ña iyoo ndivi va ke
na ndakani ini ndo xa'a, ra
na ndakäni ini ndo xa'a ña'a
ña iyoo nuu ñu'ú.
3 Saa chi ndo'o, ra xa
na ndixi'i va kuvi ndo xi'in
Cristo, ra vichin, ra xa xi'in
ra kan va ke taxi Tata yo
Ndioxi ña kutiaku ndo, ndi
su, ña iyoo se'e va ke tiaku
ndo xi'in ra, saa chi ndia nii
yuvi küvi kuni ña.
4 Ra ta xa na nandiko
Cristo, ra kuu ña tiaku ndo,
saa ra ndakoo tu ndo'o va
ña ndakuta'an ndo xi'in ra,
ra nduu ndo ta ku'va iyoo
mii ra ña ka'nu ni ra.

*Na kutiäku ka ndo ta
ku'va xitiaku ndo ta yachi*

5 Ra xa'a ña kan ke na sä
ka ndo chiñu ki'vi ña xa ndo
ta yachi, ta xitiaku ndo ta
ku'va kuni kuñu ndo: tiaa
ra na kï'vi ka ra xi'in na si'i,
na küu yasi'i ra, ra sa tu na
si'i va, ra nii na ndakäni tu
ini ndo sa va ndo ña, ra nii
na kutöo tu ndo sa ndo inka
nuu chiñu ki'vi va, ra nii na
kutöo ni tu ndo ña koo kua'a
ni ña'a nuu va ndo, saa chi
tu saa na sa ndo, saa ra
ta ku'va iyoo na ndasaka'nu
ndioxi ndii va ke iyoo ndo.
6 Chi xa'a takundi'i chiñu
ki'vi yo'o kuvi ña taxi
Ndioxi tundo'o nuu yuvi na
xïin kandixa va.
7 Ra takundi'i chiñu ki'vi
ña ka'an yo xa'a yo'o, kuvi
tu ña xa ndo'o, ta yachi va.
8 Ndi su vichin, ra xiniñu'u
na ndakoo ndo takundi'i va
chiñu ki'vi yo'o: ta kuu ña
saa ndo, xi'in ña saa ndo
ra kani ta'an ndo xi'in ta'an
ndo, xi'in ña ndakani ini
ndo ña satixu'vi ndo inka
yuvi, xi'in ña ndaa yu'u ndo
Ndioxi, ra saa tu ndia ndia
yuvi va, ra ndia nii ka tu
tu'un yakua na kä'an va ndo.
9 Ra nii na ndatü'un tu ndo
tu'un chi'ña xi'in ta'an va
ndo, saa chi vichin, ra xa
ndi'i va xa'a yuvi yata na
ndixikuu ndo ta yachi, ra saa
tu takundi'i chiñu ña xa va
ndo,
10 ra vichin, ra xa yuvi xaa
va nduu ndo, ra ta kii ta
kii va nduxaa ndo, ña nduu
ndo ta ku'va iyoo mii Tata yo
Ndioxi, ra xava'a ndo'o, ra
iin saa ndiakua xaa ndo ña
kunita'an va'a ka ndo xi'in
va ra.
11 Ra xa'a ña kan ke ña xa
nduu ndo yuvi xaa vichin,
ra köo ka ya'vi ndiaa vi ña
kuu ndo judío a süvi va tu
ndo, ra saa tu ña iyoo tuni
Ndioxi ndo'o, a köo va tu ña,
ra saa tu ña kuu ndo na kee
inka ñuu xika va, ra saa tu
ña kuu ndo yuvi na ndikä'vi
va, ra saa tu ña kuu ndo yuvi
na iyoo ndika va, a ña kuu
tu ndo na xachiñu nda'vi
va, saa chi indaa Cristo va
kuvi ra iyoo ya'vi ndiaa nuu
takundi'i va yo, ra ra kan
kuvi tu ra iyoo nima va yo.
12 Ra mii Tata yo Ndioxi va
kuvi ra ndikaxin ndo'o, ña
kuu ndo na ñuu ra, na yii,
na ku'vi ni ini ra xini ra, ra
xa'a ña kan ke na koo ni ña
nda'vi ini nuu ndo, xi'in ña
tiayu ni koo ndo, xi'in ña sa
ninu ndo xi'in mii ndo, xi'in
ña to'o ni na koo ndo, xi'in
ña ka'nu ni na koo ini ndo,
13 saa chi saa ke kuchuun

ndo koo ka'nu ini ndo xa'a
ta'an va ndo, ra tu ndia na
taxi kuachi xa'a ta'an, ra
na koo ka'nu va ini na xa'a
ta'an na. Ra ta ku'va xa
Cristo ña xa ka'nu ini ra xa'a
ndo ke na sa tu ndo'o va.
14 Ra ña kuni yu ka'an ka
yu xi'in ndo kuvi ña, na
ku'vi ni ini ndo kuni ta'an
va ndo, saa chi ña ku'vi
ini yo xini ta'an yo kuvi ña
ndachuta'an mani yoo va.
15 Ra ña va'a ña taxi
Ndioxi na ka'ndia chiñu
nima ndo, saa chi xa'a ña
yo'o ke kana ra ndo'o ña kuu
ndo iin iki kuñu xi'in Cristo
va, ra na kusii ni ini ndo, ra
ndataxi ndo tixa'vi nda'a ra.
16 Ra tu'un mii Tata yo
Cristo, na koo nima ndo iin
takundi'i kii. Ra na sakua'a
ta'an ndo, ra na ndachikaa
tu ndo tu'un ndiee ini xi'in
ta'an va ndo, xi'in takundi'i
ña ndichi ña taxi Tata yo
Ndioxi. Ra na kata ndo
takundi'i nuu yaa yii, ña
ndataxi ndo tixa'vi nda'a
Tata yo Ndioxi xi'in ndinuni
nima ndo.
17 Ra takundi'i chiñu ña
xa ndo, xi'in tu'un ña ka'an
ndo, ra na ndaña'a ndo mii
ndo xi'in ña, ña kuu ndo
na ndikun Tata yo Jesús, ra
na ndataxi ni tu ndo tixa'vi
nda'a Tata yo Ndioxi, xa'a ña
xa Tata Jesús xa'a va ndo.

Su'va ke xiniñu'u kutiaku yuvi na ndikun Jesucristo

18 Ndo'o, na si'í, na iyoo
yii, ra na kandixa ndo yii
ndo, xa'a ña ndikun ndo
Tata yo Jesucristo.
19 Ra saa tu ndo'o, tiaa
ndia iyoo yasi'i va, na ku'vi
ni ini ndo kuni ndo yasi'i
ndo, ra kuëe kue'e ni na koo
ndo xi'in na.
20 Ra ndo'o, na kuạchí, ra
na kandixa ndo na iva si'i
ndo, saa chi saa kuvi ña kusii
ini Tata yo Jesucristo va.
21 Ra ndo'o, na iyoo se'e, ra
na sasäa ndo na, ña va'a na
nandïko ini na ña ndikun na
Tata yo Ndioxi.
22 Ra ndo'o, na xachiñu
nda'vi köo ya'vi, ra na
kandixa va ndo xito'o ndo
nuu ñu'u yo'o, ra süvi takua
ta ndita na xito'ni na ke
na sa chiñu ndo, ña kindoo
va'a ndo xi'in na, chi xi'in
ndinuni nima va ndo ke na
sachiñu ndo nuu na, xa'a ña
iyu'vi ndo Tata yo Ndioxi.
23 Ra ndia ndia ka chiñu
xa ndo, ra xi'in ña kusii
ini va ndo na sa ndo ña,
ra na ndakäni ini ndo, ña
xachiñu ndo nuu yuvi, chi
na tuvi ndo ña xachiñu ndo
nuu Tata yo Jesucristo va.
24 Saa chi xa kundaa va
ini ndo, ña ndaki'in ndo ña'a
ña kindoo Tata yo Jesucristo
taxi ra nda'a yo. Saa chi nuu
ra kan va kuvi ña xachiñu
ndo.
25 Ndi su yuvi na □xa chiñu
ki'vi, ra ta ku'va iyoo mii
chiñu ki'vi ña xa na ke
ndaki'in na ya'vi na xa'a
va, saa chi inuu sayukun
Ndioxi kuachi xi'in takundi'i
va yuvi.

4

1 Ra ndo'o, na kuu xito'o
na xachiñu nda'vi, ra ña
va'a, xi'in ña ndaku va na
sa ndo xi'in na xachiñu nuu
ndo. Ra na ndaka'an ndo,
saa chi iyoo tu ra kuu xito'o
ndo'o, ra iyoo ndivi va.

2 Ra xikutüvi ndo ña ka'an
ndo xi'in Tata yo Ndioxi, chi
ña xiniñu'u sa ndo ke iin
takundi'i va kii na koo nduvi
ndo ña ndataxi ndo tixa'vi
nda'a ra.
3 Ra na ka'an tu ndo xi'in
Ndioxi xa'a ndu'u va, ña va'a
na taxi ra ndiayu ña ka'an
ndoso ndi tu'un ra, ra ka'an
tu ndi xa'a ña kuu kuenda
Cristo ña iyoo se'e va, saa
chi xa'a ña ka'an ndoso
yu tu'un va'a xa'a Cristo ke
ndikaa yu ve'e kàà va.
4 Xa'a ña kan ke na ka'an
ndo xi'in Tata yo Ndioxi, ña
va'a na kuvi iin kaxi kaxi
ndakani yu tu'un va'a xa'a
Cristo nuu yuvi.
5 Ra vivii va na kuti-
aku ndo nuu yuvi na kuë
kandixa Ndioxi, ra na chikaa
ni ndo ndiee, saa chi salo'o
ni va tiempo iyoo.
6 Ra ta ndatu'un ndo xi'in
yuvi, ra tu'un va'a, tu'un to'o
ña kusii ini na xi'in va na
ndatu'un ndo xi'in na, ra na
ki'in tu xini ndo ndia tu'un
ke kuvi ndakuiin ndo yu'u
va na.

Indiayu ta'an ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Colosas

7 Ra ra ñani yo Tíquico,
ra ku'vi ni ini yo xini yo,
ra ndinuni ni chindiee ta'an
xi'in yu ña xachiñu ndi
nuu Tata yo Jesucristo kuvi
ra ndatu'un xi'in ndo xa'a
takundi'i ña ndo'o yu.
8 Ra xa'a ña kan ke ti'vi
yu ra xaa ra nuu va ndo,
ña va'a na ndatu'un ra xi'in
ndo ndia ku'va ke iyoo ndi,
ña va'a na ndakindiee ini
ndo xa'a ña ndatu'un ra xi'in
ndo.
9 Ra kuxaa tu ra Onésimo,
ra kuu ra ñuu va ndo xi'in ra
Tíquico, ra ñani yo kuvi tu
ra ñaa va, ra ku'vi ni ini ndi
xini ndi ra, ra ndinuni ni kuu
ra ñani yo. Ra ndia ñaa kuvi
ndia ndatu'un xa'a takundi'i
ña kuu yo'o xi'in ndo.
10 Ra ti'vi tu ra ñani
yo Aristarco, ra ndikaa ve'e
kàà xi'in va yu tu'un ndioxi
kuxaa ña nuu ndo, ra saa tu
ra Marcos, ra ñani kuachi ra
Bernabé va. Ra xa kundaa
va ini ndo xa'a ra Marcos;
ra ña kan ke, ta xa na xaa
ra ña koto'ni ra ndo'o, ra na
ndaki'in mani va ndo ra.
11 Ra ti'vi tu ra Jesús va
tu'un ndioxi kuxaa ña nuu
ndo, ra ra Jesús yo'o, ra nani
tu ra Justo va. Ra takua
ra Aristarco, xi'in ra Marcos,
xi'in ra Jesús va kuvi ndia
kuu judío ndia xachiñu xi'in
yu xa'a nuu xa'ndia Ndioxi
chiñu, ra ndia yo'o, ra san-
dakindiee ni va ndia ini yu.
12 Ra ti'vi tu ra Epafras,
ra ñuu va ndo tu'un ndioxi
kuxaa ña nuu ndo, ra
xachiñu tu ra yo'o va nuu
Cristo. Ra iin takundi'i va
kii ka'an ra xi'in Ndioxi
xa'a ndo, ra xaku nda'vi ra
nuu ra xa'a ndo, ña va'a
na chindiee ta'an ra xi'in
ndo, ña va'a ndinuni ni
na kundikun ndo Cristo, ra
saxinu ndo takundi'i ña kuni
Tata yo Ndioxi.
13 Ra yu'u kuvi ra kundaa
ini ña ndixa ke ka'an va
ra Epafras xi'in Ndioxi xa'a
ndo, ra saa tu xa'a na ndee
ñuu Laodicea va, ra saa tu
xa'a na ndee ñuu Hierápolis
va.
14 Ra ti'vi tu ra ñani yo
Lucas, ra xa tatan va, tu'un
ndioxi kuxaa ña nuu ndo, ra

saa tu ra Demas va.
15 Ra na ka'an ndioxi tu
ndo xi'in na ñani yo na ndee
chi Laodicea va. Ra saa tu
xi'in ra ñani yo Ninfas, ra
saa tu xi'in na ndakuta'an
ve'e va ra.
16 Ra ta xa na ndi'i ka'vi
ndo tutu yo'o, nuu na ñani
yo, ra na ti'vi tu ndo ña
ku'un ña chi Laodicea va, ña
va'a na ka'vi tu na ña nuu na
ve'e ñu'u kan va; ra na ka'vi
tu ndo'o va tutu, ña ti'vi yu
nda'a na ve'e ñu'u Laodicea,
ta xa na ti'vi na ña xaa ña
nda'a ndo.
17 Ra na ka'an tu ndo xi'in
ra ñani yo Arquipo ña vivii
va na saxinu ra nuu chiñu
ña taxi Tata yo Jesucristo
nda'a ra.
18 Ra mii yu'u, ra Pablo,
kuvi ra tiaa tu'un yo'o, ña
ka'an ndioxi yu xi'in ndo. Ra
na ndaka'an ndo xa'a yu chi
ve'e kàà va kuvi ña ndikaa
yu. Ra mii Tata yo Ndioxi na
taxi ña va'a kuta'vi ndo. Saa
koo.

Tutu ña nuu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Tesalónica

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ñuu Tesalónica

1 Yu'u, ra Pablo, xi'in ra Silvano, xi'in ra Timoteo kuvi ndi ⸮tiaa tutu yo'o, ña kuxaa ña nuu ndo'o na ñani yo, na ve'e ñu'u ñuu Tesalónica na kuu kuenda Tata yo Ndioxi, ra saa tu Tata yo Jesucristo va. Ra mii Tata yo Ndioxi, xi'in Tata yo Jesucristo na taxi ña va'a kuta'vi ndo, ra va'a ni na koo ndo.

Chiñu va'a ña ⸮xa na ñuu Tesalónica

2 Ra iin takundi'i va kii ndataxi ndi tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi xa'a ndo, saa chi ta ka'an ndi xi'in ra, ra niña ka'an va ndi xi'in ra xa'a ndo.

3 Ra xa'a ña ndiaa ni ini ndo Ndioxi, xi'in xa'a ña ⸮xa ndo chiñu ña ⸮ndaña'a ndo mii ndo ña iyoo ña ku'vi ini nuu ndo, xi'in xa'a ña ⸮ndo'o ni ini ndo ndiatu ndo, ña nandiko Tata yo Jesucristo va kuvi ña ndaka'an ndi xa'a ndo, ra ⸮ndataxi ni ndi tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi xa'a ndo.

4 Ñani yo, na ⸮ku'vi ni ini Ndioxi xini ra, xa kundaa va ini yo, chi mii ra kuvi tu ra ndikaxin ndo'o ña kuu ndo na ñuu va ra.

5 Ra ta ndixaa ndi ndakani ndi tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo nuu ndo, ra süvi takua tu'un kuiti ke ndika'an ndi xi'in ndo, chi ndixiyo tu ndiee Ndioxi va xi'in ndi ña ndakani ndi nuu ndo. Ra taxi tu Tachi Yii ña xinituni ndo ña kundaa ini ndo xi'in ña ndika'an ndi ña kuu ña ña ndaa va. Ra xi'in chiñu va'a ña xa ndi xi'in va ndo ke xa kundaa va'a tu ini ndo ña ndi'i ini ndi xa'a va ndo.

6 Ra ndo'o, ra kandixa va ndo tu'un ña ndakani ndi nuu ndo xi'in ña sii ini ña ⸮taxi Tachi Yii, ra va'a ni ndo'o ni va tu ndo, ndi su ta ku'va xa ndu'u xi'in Tata yo Jesucristo va ke xa ndo, ña xa ndiee ni ini ndo.

7 Ra xa'a ña kuchuun ndo xa ndo saa kuvi ña, kuu ndo iin ita niñu nuu takundi'i na ndikun Tata yo Jesucristo ndee chi Macedonia xi'in Acaya.

8 Ra va'a ni xa ndo, chi ndo'o kuvi na nuu va'a xini so'o tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo va, ra vichin, ra süvi takua chi Macedonia xi'in chi Acaya ke xini so'o na ña, chi xa iinii kuvi va nindutia ndoso ña kua'an ña, ra xa kundaa tu ini na xa'a ndo ña kandixa ndo Ndioxi va, ra xiniñü'u ka vi ndatu'un ndi xi'in na xa'a ndo.

9 Saa chi xa mii va na kuvi na ndatu'un xi'in ndi xa'a ña va'a ni ndaki'in ndo ndu'u ta ndixaa ndi nuu ndo, ra ⸮ndatu'un tu na xa'a ndo ña ndakoo ndo na'na ña kuu ndioxi ndii, ra ndakundikun ndo Ndioxi ra tiaku, ra ndaa,

ra xa'a ndo xachiñu ndo nuu
va ra.
10 Ra ndatu'un tu na
xa'a ndo, ña ndiatu ndo ña
nandiko Tata yo Jesucristo,
ra kuu se'e Ndioxi, ra nda-
tiaku tiañu na ndii va. Ra
mii Tata yo Jesucristo kuvi
ra sakaku yoo nuu tundo'o
ña'a, ña kuu kii ña vaxi va.

2

Ka'an ra Pablo xa'a chiñu ña xa ra ta ndixa'an ra ñuu Tesalónica

1 Ra xa kundaa va ini
ndo ñani yo, chi ta ndixaa
ndi nuu ndo, ra ndixäa uun
ndi, chi chindiee ta'an va
Ndioxi xi'in ndi ña ndakani
ndi tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo nuu ndo.
2 Ndi su ta ndixa'an tu
ndi ñuu Filipos ta yachi, ra
ndikaña'a ni va tu na xi'in
ndi, ra kundiva'a ni tu na
xi'in va ndi, ra xa kundaa
va'a ini ndo xa'a ña kuu,
saa chi va'a ni saa xa va na
kan xi'in ndi, ndi su chindiee
ta'an va Tata yo Ndioxi xi'in
ndi ña ndakani ndi tu'un
Ndioxi, ra kuë ndiyü'vi ndi,
chi ndakani va ndi tu'un ra
nuu ndo'o.
3 Saa chi süvi tu'un chi'ña
kuvi ña ndakani ndi nuu
ndo, ra nii ndiküni tu ndi ña
sanda'vi ndi ndo'o va, ra nii
köo tu ña ki'vi ndakani ini
ndi, sa ndi xi'in va ndo.
4 Chi mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra xitondoso ndu'u, ra
kundaa ini ra kuchuun va
ndi sa ndi chiñu nuu ra, ra
ndikaxin ra ndu'u, ra taxi ra
chiñu nda'a ndi ña kaka ndi
ka'an ndoso ndi tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo, ra ta
ku'va iyoo mii tu'un ra ke
ndakani ndi nuu va ndo. Ra
kuë kuni ndi kindoo va'a
ndi nuu yuvi, chi nuu Ndioxi
va ke kuni ndi kindoo va'a
ndi, saa chi ra kan va kuvi ra
xitondoso nima ndi.
5 Ra xa kundaa tu ini mii
va ndo, chi ndia nii ichi
ndikä'an ndi tu'un nduvi
xi'in ndo ña saxinu ndi ini
ndo, ra nii nindüku tu ndi
ku'va ña sanda'vi ndi ndo'o,
ña taxi ndo xu'un nda'a va
ndi. Ra kundaa tu ini mii
Tata yo Ndioxi va xa'a ña
yo'o.
6 Ra ndia nii tu ichí täan
ndasana'nu ndi mii ndi nuu
yu̱vi ña ná sato'o ni na ndu'u
va, ra nii kuë kuni tu ndi
ña sato'o ni ndo'o ndu'u va,
ra saa tu inka va na. Ndi
su tu ndikuni ndi ña satavi
ndi ndo'o ña nduku ndi ña'a
nuu ndo, ra kuvi va, saa
chi ña ndixa va ke kuu ndi
ndia xika chiñu nuu Tata yo
Cristo.
7 Ndi su ta ndixiyo ndi xi'in
ndo, ra vita ni va ndixiyo ini
ndi xi'in ndo, saa chi ndia ta
ku'va xa iin ña'a, ña va'a
ni ndiaa se'e, ña sakua'nu va
ña ña ke xa ndi xi'in ndo.
8 Ra tiaa ni ku'vi ini ndi
xini ndi ndo'o, ra süvi takua
tu'un Ndioxi kuvi ña ndixiyo
nduvi ndi ndakani ndi nuu
ndo, chi ndixiyo nduvi tu ndi
ña ndataxi ndi ña tiaku ndi
xa'a va ndo, saa chi tiaa ni
ku'vi ini ndi xini ndi ndo'o.
9 Ra xa kundaa va ini ndo
ñani yo, chi xa nduxa va ndi
ña xachiñu ndi, ña va'a xixi
ndi ta xindee ndi xi'in ndo,
ra ndia ñuú, ndia ka'ñu va
xachiñu ndi, ra su'va va ke
xa ndi ña va'a ndakani ndi
tu'un Ndioxi nuu ndo, ndi su
nditävi ndi ndo'o ña nduku

ndi ña'a nuu ndo.
10 Ra ̃ndakuiin tu mii va
ndo xa'a ndi ñani yo, ra saa
tu Ndioxi va, ña xa ndi chiñu
va'a, xi'in chiñu ndaku ta
ndixiyo ndi xi'in ndo, ra saa
va ke xa ndi ña va'a na kä'an
ndia nii yuvi kuachi xa'a ndi,
xa'a ndia ndia ka chiñu.
11 Ra kundaa tu ini mii
va ndo ñani yo, ndia ku'va
ke xa ndi ña vivii taxi ndi
xini ndo, ra chikaa tu ndi
tu'un ndiee ini xi'in va ndo,
ra ndia ta ku'va ̃xa iin tiaa
xi'in se'e vali va ra ke xa ndi
xi'in ndo.
12 Ra saña'a tu ndi ndo'o,
ña xiniñu'u, kutiaku ndo sa
ndo ña va'a ña kuni Tata yo
Ndioxi va, chi ra kan kuvi
ra kana ndo'o ña kuu ndo
kuenda mii ra, ra ka'ndia
chiñu tu ra nuu va ndo.
13 Ra xa'a ña kan ke kuëe
xikutuvi ndi ña ̃ndataxi ni
ndi tixa'vi nda'a Tata yo
Ndioxi, saa chi ta ndakani
ndi tu'un Ndioxi nuu ndo,
ra xa'a ña ̃kuu ña tu'un
Ndioxi va kuvi ña kandixa
ndo ña, ra kundaa tu ini mii
va ndo ña kuëe kuu ña takua
tu'un yuvi. Chi ña ndixa ke
kuu ña tu'un Ndioxi va, ra
̃ndasama tu ña ndo'o, na
kandixa va ña.
14 Ñani yo, ña kanita'an
na ñuu ndo xi'in ndo, ra
ta ku'va ndo'o na ve'e ñu'u
Tata yo Ndioxi na ndikun
Tata yo Cristo Jesús ndee chi
Judea va kuvi ña ndo'o ndo,
saa chi saa kuvi tu ña ndo'o
na kan va, ña kanita'an mii
na judío ta'an na xi'in na.
15 Ra suvi mii na judío yo'o
kuvi tu na xa'ni Tata yo Jesús
va. Ra ta ku'va xa na ña
xa'ni na ndia ñuu na ndia
ndika'an ndoso tu'un yu'u
Tata yo Ndioxi, ke xa tu na
ña xa'ni na Tata yo Jesús
va. Ra taxí tu na ndu'u va.
Ra na kundaa ini ndo, chi
na kanita'an va kuvi na xi'in
Tata yo Ndioxi, ra saa tu xi'in
takundi'i yuvi va.
16 Saa chi ta ̃kuni ndi
ka'an ndoso ndi tu'un Ndioxi
nuu yuvi na küu judío ña
va'a na kaku na, ra täxi na
judío ña ka'an ndoso ndi
nuu na. Ra ña ̃xa na su'va
kuvi ña ̃sakaa va'a ka na
kuachi va na. Ndi su vichin,
ra xa xaa va tundo'o ka'nu
ña ̃taxi Ndioxi nuu na.

̃Kuni tuku va ra Pablo
ku'un ra koto'ni ra na ve'e
ñu'u ñuu Tesalónica

17 Ñani yo, va'a ni xa na'a
va lo'o köo ndo xini ndi,
saa chi ndia kii kee ndi ñuu
ndo vaxi ndi, ra iin saa
ndia vichin ke täan kuni ndi
ndo'o, ndi su ndaka'an ni va
ndi xa'a ndo, ña kan ke kuni
ni va ndi xaa ndi koto'ni
tuku ndi ndo'o.
18 Ra tiaa ni va ndixika
nduku ndi xaa ndi ña koto'ni
ndi ndo'o, ndi su ndiküvi, ra
yu'u ra Pablo, ra kua'a ni
ka va ichi kuni yu ña xaa
yu koto'ni yu ndo'o, ndi su
nditäxi Timia'a xaa yu.
19 Ra na kundaa ini ndo
ñani yo, saa chi ndo'o kuvi
na ndachikaa tu tu'un ndiee
ini xi'in va ndi, ra kusii ni tu
ini ndi xi'in va ndo, ra xa'a
ndo'o kuvi tu ña ni'i ndi ña
va'a nuu Tata yo Jesucristo
va, ta xa na kixi tuku ra.
20 Ra xa ta ̃kachi yu xi'in
ndo ke iyoo va ña, saa chi
ndo'o kuvi na ndiaa ya'vi ni

nuu va ndi, ra kusii ni tu ini
ndi xi'in va ndo.

3

1 Ra xa'a ña kan ke ndiküvi
ka sa ndiee ini ndi ña kun-
diatu ndi, chi ña xa ndi ke
nindoo ndi ñuu Atenas va.
2 Ra ti̱'vi ndi ra ñani yo
Timoteo, ña kuxaa ra koto'ni
ra ndo'o, saa chi ra ̱xachiñu
nuu Tata yo Ndioxi kuvi tu
ra yo'o va, ra ̱chindiee ta'an
tu ra xi'in ndi ña ̱ka'an
ndoso ra tu'un va'a xa'a Tata
yo Cristo va, ra ña kuxaa ra,
ra ña va'a na ndataxi yukun
ka ra nuu va ndo kuvi ña,
ra ndachikaa ka tu ra tu'un
ndiee ini xi'in va ndo,
3 ña va'a na nandïko ini
ndia nii ndo xa'a ña ̱ndo'o
ndo. Ra xa kundaa tu ini
mii va ndo, saa chi xa saa
xiniñu'u ndo'o va yo tundo'o
yo'o.
4 Ra xa kundaa tu ini
ndo, chi xa saa kua'a ni va
tundo'o ndo'o ndo, kachi ndi
xi'in ndo ta ndixiyo ndi xi'in
ndo, ra xa kundaa ini ndo
vichin, chi mii saa ke kuu
ndixa va.
5 Ra xa'a ña ndikundäa ini
yu xa'a ndo, kuvi ña ndiküvi
ka kundu'u taxin yu, chi ña
xa yu ke ti'vi yu ra ñani yo
Timoteo ndixaa ra xito'ni ra
ndo'o va, ña va'a na kundaa
ini ra, a ndiaa ka ini ndo Tata
yo Jesús, saa chi ña ̱ndi'i ini
yu kuvi ña iyo ni kotondoso
Timia'a ndo'o, ra nandiko ini
ndo, saa chi tu na nandiko
ini ndo, saa ra ña uun va
kuvi ña ndatu'un ndi xi'in
ndo.
6 Ra ña xa nandiko ra ñani
yo Timoteo ña kee ra ñuu
Tesalónica ndaxaa ra vichin,
ke ̱ndatu'un ra xi'in ndi
xa'a ndo, ña ndiaa ni va ini
ndo Tata yo Jesús, ra ku'vi ni
tu ini ndo xini ta'an va ndo.
Ra ̱ndatu'un tu ra xi'in ndi
ña ndaka'an ni ndo xa'a va
ndi, ra iin ta ku'va ̱ndo'o
ndu'u, ña ̱kuni ndi kuni
ndi ndo'o kuvi tu ña ̱ndo'o
ndó'o̱ va, ña kuni ndo kuni
ndo ndu'u va, ̱kachi ra xi'in
ndi.
7 Ra va'a ni iyoo ña u'vi, ra
nii ̱ndo'o ni va tu ndi, ndi
su ndakindiee ni va ini ndi
xa'a ña ̱ndatu'un ra ñani yo
Timoteo xi'in ndi xa'a ndo,
saa chi iin tuun saa ndiaa ini
va ndo Tata yo Jesús.
8 Ra iin ndiakua ndatiaku
va nima ndi xa'a ña kundaa
ini ndi, xa'a ndo ña iin tuun
saa ndiaa ini va ndo Tata yo
Jesús.
9 ¡Ra tixa'vi ni ndo ña ̱xa
ndo saa, saa chi tiaa ni kusii
ini ndi, ra ta ka'an ndi xi'in
Ndioxi, ra ̱ndataxi ni tu ndi
tixa'vi nda'a ra xa'a va ndo!
10 Ra ñuú, ra ka'ñu va
xaku nda'vi ndi nuu Tata yo
Ndioxi, ña na chindiee ta'an
ra xi'in ndi ña va'a na kuvi
xaa ndi kuni nuu ndi ndo'o,
ra chindiee ta'an ndi xi'in
ndo ña va'a na kandixa va'a
ka ndo Tata yo Jesucristo.
11 Ra ña kuni ndi ke
na chindiee ta'an Tata yo
Ndioxi xi'in ndi, ra saa tu
Tata yo Jesucristo va, ña va'a
na kuvi xaa ndi koto'ni ndi
ndo'o.
12 Ra mii Tata yo Jesucristo
na chindiee ta'an xi'in ndo
ña tuun ni na kundikun ndo
ra, ra na taxi tu ra ña ku'vi
ini nda'a va ndo, ña va'a na
ku'vi ni ka ini ndo kuni ta'an
ndo, ra saa tu takundi'i yuvi

va, ta ku'va ⍰xa ndu'u ña
ku'vi ini ndi xini ndi ndo'o.
13 Ra na chindiee ta'an tu
Tata yo Jesucristo xi'in ndo
ña va'a na koo ndakú nima
va ndo, ra na köo yakua ña,
chi iin nima ña yii va na kuu
ña nuu Tata yo Ndioxi, ta xa
na xaa kii ña nandiko suvi
mii Tata yo Jesucristo kixi ra
xi'in takundi'i na yii na kuu
kuenda mii ra. Saa koo.

4

Ña tiaku yo vichin ra ña va'a ña kuni Ndioxi va kuvi ña na sa yo

1 Ñani yo, ta xindee ndi
xi'in ndo kuvi ña saña'a ndi
ndo'o, ña na kutiaku ndo
ta ku'va kuni mii Tata yo
Ndioxi, ra mii saa ke xa
⍰xa va ndo, ra tuku va san-
daka'an ndi ndo'o vichin, ra
xaku nda'vi ndi nuu ndo
xi'in kivi Tata yo Jesús, ña
iin saa ke na ndakundiee
ndo sa va ndo, iin takundi'i
kii.
2 Ra xa ⍰xini tu mii va
ndo, ndia ku'va ke iyoo ña
saña'a ndi ndo'o, xi'in ndi-
ayu ña ⍰taxi Tata yo Jesu-
cristo nda'a ndi.
3 Ra ña kuni Tata yo Ndioxi
kuvi ña na kuu ndo na yii
nuu va ra, ra xa'a ña kan ke
na kï'vi tiaa xi'in ndia ndia
ka na si'i tu süvi yasi'i ndia
kuvi na, ra saa tu na si'i va,
na kï'vi na xi'in ndia ndia ka
tiaa tu süvi yii na kuvi ndia.
4 Ña kan ke ka'an yu xi'in
ndo ñani yo, ña na kondiaa
ndo iki kuñu ndo, ra ña va'a
va na sa ndo, ra na sä ndo
chiñu yakua,
5 ra na sä ndo ta ku'va ⍰xa
yuvi na xïni Ndioxi, saa chi
na kan, ra ta ku'va kuni iki
kuñu va na ke ⍰xa na.
6 Ña kan ke na kundaa ini
ndo ñani yo, ra ndia nii ndo
na käka se'é xi'in yasi'i inka
ñani ndo, saa chi yuvi na xa
takundi'i chiñu yakua yo'o,
ra ndiee ni va tundo'o taxi
Ndioxi nda'a na xa'a ña ⍰xa
na saa, ra xa ta kachi ndi
xi'in ndo ta yachi ke iyoo va
ña.
7 Saa chi ndikäna Tata yo
Ndioxi yoo, ña sa yo chiñu
yakua, chi na yii va ke kuu
yo nuu ra, ña kana ra yoo.
8 Ra yuvi na xïin kandixa
tu'un ña ⍰saña'a ndi ndo'o
yo'o, ra süvi ndu'u kuvi ndia
xïin na kandixa na, chi mii
Tata yo Ndioxi va kuvi ra,
xïin na kandixa na. Ra mii
Tata yo Ndioxi kuvi tu ra taxi
Tachi Yii ra, ña iyoo ña xi'in
va yo.
9 Ra xiniñü'u tiaa vi yu
xa'a ña na ku'vi ini ndo kuni
ta'an ndo, saa chi xa mii va
Tata yo Ndioxi kuvi ra saña'a
ndo'o, ña ku'vi ini ndo kuni
ta'an ndo.
10 Ra xa saa ke ⍰xa va ndo
ña ku'vi ini ndo xini ndo
takundi'i na ñani yo na ndee
chi Macedonia. Ndi su xaku
nda'vi ndi nuu ndo vichin
ñani yo, ña na ku'vi ni ka va
ini ndo kuni ta'an ndo.
11 Ra na sa nduxa ndo, ra
vivii va na kundee ndo, ra na
kï'vi ndo kuachi xi'in ndia
nii yuvi, ra nii na kï'vi ni'ni
tu ndo xa'a kuachi inka yuvi
va, chi ña xiniñu'u sa ndo ke
na sachiñu va ndo ra kuxi
ndo, ra xa ta kachi ndi xi'in
ndo ta yachi ke iyoo va ña.

12 Saa chi, saa ke sato'o tu
yuvi na xïni Ndioxi ndo'o va,
ra kumäni tu ndia nii ña'a
nuu va ndo.

Ndakani ra Pablo ndia ku'va ke kuu kii ña nandiko Tata yo Jesucristo

13 Ra kuni ndi ña na kun-
daa ini ndo vichin, ñani yo,
ni ke ⌧kuu xi'in na ñani
yo na xa kandixa Tata yo
Jesús, ra ndixi'i na, ña va'a
na kusüchi ini ndo, ta ku'va
⌧ndo'o yuvi na kuëe kandixa
Tata yo Jesucristo.
14 Ra ña xa kandixa yo ña
ndixi'i Tata yo Jesucristo, ra
ndiatiaku ra, ra mii saa ke
sa tu Tata yo Ndioxi ña san-
datiaku ra na ñani yo na xa
ndixi'i va, ta xa na nandiko
Tata yo Jesucristo kixi ra.
15 Ra mii va Tata yo Jesu-
cristo kuvi ra taxi ña yo'o
nda'a ndi, ña kan ke va'a
⌧saña'a ndi ña ndo'o, ra na
kundaa ini ndo, chi xi'na ka
va na ñani yo na xa ndixi'i
kuvi na xaa ndakuta'an xi'in
Tata yo Jesucristo, ra yoo, na
tiaku, ndia kii ña nandiko ra,
ra kundikun va yo xaa yo ña
ndakuta'an yo xi'in ra.
16 Saa chi kii ña nandiko
Tata yo Jesucristo kixi ra, ra
ndiee ni va ka'an ra xi'in
ndiayu ña kuu mii ra, ra
ndiee ni tu ka'an iin ra tatun
Ndioxi ra ndaku ni va, ra
ndiee ni tu nda'yu iin itun
tun tivi va na. Saa ra xi'na ka
va na ñani yo, na xa kandixa
Tata yo Jesucristo, ra ndixi'i
na kuvi na ndatiaku.
17 Saa ra ndikun, ndakuita
tu yoo, na tiaku va, ña ku'un
yo, ra xaa yo ndakuta'an yo
xi'in na ñani yo, na xa ndati-
aku, na xa xinikoo nuu viko
ninu, ra ikan ke ndakuta'an
takundi'i va yo xi'in ra. Ra
xi'in Tata yo Jesucristo ke
koo yo, ndia ndixaa kii ndia
ndixaa tiempo va.
18 Ra tu'un yo'o kuvi ña na
ka'an ndo xi'in ta'an ndo, ña
ndachikaa ndo tu'un ndiee
ini xi'in ta'an va ndo.

5

1 Ra xiniñü'u vi tu ka'an
ndi xi'in ndo ndia kii a ndia
yoo ke nandiko Tata yo Jesu-
cristo, ñani yo.
2 Saa chi xa kundaa va ini
ndo, chi kii ña kuëe ndiatu
va yuvi ke nandiko ra kixi ra,
ra ta ku'va xa iin ra kui'na
ña xika se'é ra ñuu va ke sa
ra.
3 Saa chi ta xa na ka'an
yuvi ña kachi na saa:
“Vichin, ra va'a ni va ndee
yo, ra nii ndï'i tu xa'a va yo”,
kachi na. Saa ra iin tu'va xaa
va ña sandi'i xa'a na, saa chi
iin ta ku'va ndo'o na si'i ta
xa kaku se'e va na ke ndo'o
na; ña nii nï'i na nuu ku'un
na chi tundo'o ke ni'i va na.
4 Ndi su ndó'o̱, ra xa kun-
daa va ini ndo xa'a ña yo'o
ñani yo, ra xa'a ña kan ke
kuëe na ndakanda vi ini ndo,
ta ku'va ⌧ndakanda ini yuvi
ta ki'vi ra kui'na ve'e na,
ta xa na nandiko Tata yo
Jesucristo kixi ra.
5 Saa chi takundi'i yoo, ra
kuenda ñù'ù ña ye'e, ña kuu
ka'ñu va kuvi yo. Ra süvi vi
kuenda ña ñaa, ña kuu ñuú
kuvi yo;
6 ra xa'a ña kan ke na
kutiäku yo ta ku'va iyoo yuvi
na kuëe iyoo nduvi, chi ña

xiniñu'u sa yo ke na koo
nduvi va yo, ra vivii va na
kutiaku yo.
7 Saa chi yuvi na kuëe iyoo
nduvi, ra nuu ñaa va ke iyoo
na, ra na ⸗saxini mii xi'in
ndixi, ra nuu ñaa kuvi tu ña
iyoo tu na kan va, saa chi
kuëe vivii xa na;
8 ndi su yoo, ra ña xa kuu
yo yuvi na iyoo nduvi, ra
vivii va na kutiaku yo, ra na
kondiaa ni tu ini yo Tata yo
Jesucristo va, ra na ku'vi ni
tu ini yo kuni yo yuvi va,
saa chi tu saa na sa yo, saa
ra ta ku'va iyoo iin soldado
ña ndasi kàà sata nima va
ra ke iyoo yo. Ra ña ndiaa
tu ini yo Tata yo Jesucristo
ña ⸗sakaku ra yoo, saa ra,
ta ku'va iyoo iin soldado ra
kuëe ndi'i ini, ra iyoo iin kàà
ndasi xini va ke iyoo yo.
9 Saa chi ndikäna Tata yo
Ndioxi yoo, ña sando'o ra
yoo, chi xa'a ña kaku yo xa'a
ña xa Tata yo Jesucristo va
ke kana ra yoo.
10 Saa chi ña ndixi'i Tata
yo Jesucristo, ra nii tiaku yo,
ra nii na kuvi va yo, ra xi'in
ra ke kutiaku va yo.
11 Ra xa'a ña kan ke na sa
ndo xa ta ku'va ⸗xa va ndo,
ña chikaa ndo tu'un ndiee
ini xi'in ta'an ndo, ña va'a na
sakua'nu ta'an ndo.

⸗Ndataxi ra Pablo xini na ñani yo

12 Ñani yo, ⸗xaku nda'vi
ndi nuu ndo ña na sa to'o
va ndo na ñani ndo na
xa'ndia chiñu nuu ndo ve'e
ñu'u, saa chi na kan kuvi
na ⸗xa nduxa ña chikaa ni
na ndiee ña saña'a na ndo'o
ña kundikun ndo Tata yo
Jesucristo va.
13 Ra xa'a ña kan ke na
sato'o ni ndo na, ra xi'in nd-
inuni nima va ndo na ku'vi
ini ndo kuni ndo na xa'a
chiñu ña ⸗xa na. Ra vivii
va na kutiaku ndo xi'in ta'an
ndo.
14 Ra xaku nda'vi tu ndi
nuu ndo, ñani yo, ña na taxi
ndo tu'un iyo nuu na ñani
yo na xïin sachiñu va, ra
na taxi tu ndo tu'un ndiee
ini nda'a na nandiko ini va,
ra na chindiee ta'an tu ndo
xi'in na kuvita ini va, ra na
säa kama ni ndo xi'in ndia
nii yuvi.
15 Ra na ki'in ni ndo
kuenda xi'in mii ndo, ra tu
ndia na na sa iin chiñu ki'vi
xi'in ndo, ra na ndukuïin tu
ndo'o ña sa ndo chiñu ki'vi
xi'in na xa chiñu ki'vi xi'in
ndo. Chi ña xiniñu'u sa ndo
ke na sa nduxa ndo ña sa
ndo ña va'a xi'in ta'an va
ndo, ra saa tu xi'in takundi'i
yuvi va.
16 Ra iin takundi'i kii va na
koo sii ini ndo.
17 Ra na kuñäa ndo ña
ka'an ndo xi'in Ndioxi.
18 Ra na ndataxi ndo
tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi
kii ña va'a ni iyoo ndo, ra saa
tu kii ña ndo'o ni ini va ndo,
saa chi saa ke ⸗kuni Ndioxi
sa va ndo ña kuu ndo na
ndikun Cristo Jesús.
19 Säsi ndo nuu Tachi Yii
Ndioxi.
20 Kundäsi ndo na ka'an
tu'un ña taxi Ndioxi.
21 Chi ña xiniñu'u ke na
kuni so'o ndo takundi'i va ña
ka'an na. Ra na ndaki'in ndo
ña va'a va.
22 Na kuxiyo ndo nuu
takundi'i va ña vä'a.

23 Ra suvi mii Tata yo
Ndioxi ra taxi ña va'a ña
iyoo xi'in yo kuvi ra ná
ndasayii ndo'o, ra na kon-
diaa ra nima ndo, xi'in iki
kuñu ndo, xi'in ña tiaku ndo
ña va'a na köo kuachi ndo
nuu Tata yo Ndioxi, ta xa na
nandiko tuku Tata yo Jesu-
cristo kixi ra.
24 Ra Tata yo Ndioxi, ra
kana ndo'o, ra saxinu ra
takundi'i va ña ka'an ra, ra
mii saa ke sa tu ra ña saxinu
ra ña ka'an yu xi'in ndo yo'o
va.

Indiayu ta'an ra Pablo
xi'in na ve'e ñu'u

25 Ñani yo, na ka'an ndo
xi'in Tata yo Ndioxi xa'a ndi.
26 Ra na ka'an ndioxi ndo
xi'in na ñani yo xi'in ña to'o
ña kuu mii ndo.
27 Ra xi'in ndiayu ña taxi
Tata yo Jesucristo nda'a yu
ke ka'an yu xi'in ndo ña
na ka'vi ndo tutu yo'o nuu
takundi'i na ñani yo na ve'e
ñu'u.
28 Ra mii Tata yo Jesucristo
na taxi ña va'a kuta'vi va
ndo. Saa koo.

Tutu ña uvi ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u ñuu Tesalónica

Ka'an ndioxi ra Pablo ve'e ñu'u ñuu Tesalónica

1 Yu'u, ra Pablo, xi'in ra Silvano, xi'in ra Timoteo, kuvi ndi tiaa tutu yo'o, ra ti'vi ndi ña xaa ña nuu ndo'o, na ñani yo, na ve'e ñu'u ñuu Tesalónica, na kuu kuenda Tata yo Ndioxi, xi'in Tata yo Jesucristo.

2 Ra ña nda'vi ini, xi'in ña va'a ña kuu mii Tata yo Ndioxi, xi'in Tata yo Jesucristo na koo xi'in ndo.

Ndioxi va kuvi ra sando'o yuvi na iyoo kuachi te xa na nandiko Cristo

3 Ra iin takundi'i va kii ke ndataxi ndi tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi xa'a ndo ñani yo, saa chi saa ke xiniñu'u sa va ndi, saa chi iin takundi'i va kii kuxixa ini ndo, ña ndiaa ni ini ndo Tata yo Ndioxi, ra tiaa ni tu ku'vi ini ndo xini ndo inka yuvi va.

4 Ra xa'a ña kan ke kusii ni tu ini ndu'u va, ña ndatu'un ndi xi'in na ve'e ñu'u xa'a ndo, saa chi va'a ni ndo'o ni va ndo, ra va'a ni tixu'vi ni va tu ndo, ndi su iin tuun saa ndiaa ini va ndo Tata yo Ndioxi.

5 Ra tundo'o ña ndo'o ndo yo'o kuvi ña ndaña'a ña vivii va xa Tata yo Ndioxi, saa chi taxi va ra ki'vi ndo koo ndo nuu xa'ndia ra chiñu, saa chi xa'a nuu xa'ndia ra chiñu ke ndo'o va ndo.

6 Ra ra va'a sa va kuvi Tata yo Ndioxi ña sando'o ra yuvi na sando'o ndo'o vichin.

7 Ra ndó'o̱, na ndo'o vichin, xi'in ndu'u kuvi na taxi ra ndakindiee va, ta xa na kee Tata yo Jesucristo ndivi kixi ra tiañu ñù'ù xi'in na tatun ra, na ndaku ni,

8 ña sando'o ra yuvi na xïin kandixa Tata yo Ndioxi, ra nii tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo xïin na kandixa na.

9 Ra yuvi na xïin kandixa Tata yo Ndioxi, kuvi na ni'i tundo'o ña ndo'o ni na ndia ndikaa ndiku'un, ra nii täxi tu ra ña koo na nuu iyoo va ra, nuu iyoo ndiee ka'nu ña kuu mii ra.

10 Ra kii ña kixi Tata yo Jesucristo ña nduka'nu ra sa na yii, na kuu na ñuu va ra ke, kuu ña yo'o, ra kii kan ke ndakanda ni tu ini yuvi na xa kandixa kivi va ra, ra ndia'vi ndiaa tu ndo'o va xi'in na kan, saa chi xiin va ndo kandixa ndo tu'un ña ndatu'un ndi xa'a ra xi'in ndo.

11 Ra xa'a ña yo'o va ke iin takundi'i va ichi ka'an ni ndi xi'in Tata yo Ndioxi xa'a ndo, ña na chindiee ta'an ra xi'in ndo ña sa ndo chiñu va'a, saa chi xa'a ña kan ke kana ra ndo'o va; ra ka'an ni tu ndi xi'in ra xa'a ndo ña na taxi ra ndiee ra nda'a ndo ña va'a na sa ndo chiñu va'a,

xi'in takundi'i ña kuni ndo
sa va ndo, xa'a ña ndiaa ini
ndo Tata yo Jesucristo.
12 Ra xi'in chiñu va'a ña
ka'an yo xa'a sa ndo yo'o
kuvi ña nduka'nu ni ka va
Tata yo Jesucristo. Ra ra kan
tu chindu'u to'o tu'un xa'a
ndo'o va xa'a ña nda'vi ni ini
Tata yo Ndioxi xi'in Tata yo
Jesucristo.

2

Ka'an ra Pablo ndia ku'va ke kuu te xa na ndita tuvi ra ndiva'a

1 Ra te xa na nandiko
Tata yo Jesucristo kixi ra, ra
ndakuta'an tu yoo va xi'in
ra. Ra xa'a ña kan ke xaku
nda'vi ndi nuu ndo ñani yo,
2 ña na täxi ndo sanda'vi
yuvi ndo'o. Ra nii na
kuayü'vi tu ndo, tu ndia na
na ka'an ña ndika'an Tachi
Yii Ndioxi xi'in na, ña xa kixi
tuku va Tata yo Jesucristo, ra
nii mii tu na na ka'an xi'in va
ndo, ra a ndu'u tu ti'vi tutu
ndixaa nda'a va na na kachi
na, ndi su nii saa na kandïxa
vi ndo na.
3 Ra xa'a ña kan ke ndia nii
lo'o na täxi ndo sanda'vi na
ndo'o. Saa chi te xa na xaa
kii ña nandiko tuku Tata yo
Jesucristo kixi ra, ra xi'na ka
va na sáa̱ ini xini Ndioxi kuvi
na ndakuita kanita'an xi'in
ra, ra mii kii kan ke ndita
tuvi tu ra ndiva'a ra chituni
Tata yo Ndioxi ndi'i xa'a va.
4 Ra ra ndiva'a kan, ra
ndukuiin ra kanita'an ra
xi'in Tata yo Ndioxi, ra
saa tu xi'in ndia ndia ka
ña'a ña ka'an na yuuvi yo'o
kuu ndioxi va na; ra ndia
mii ini ve'e ñu'u Tata yo
Ndioxi ra tiaku va ke ki'vi ra
ndakundu'u ra, ra ka'an ra
ña kuu ra Ndioxi.
5 Ra xa kundaa va ini ndo
chi xa ndika'an va yu xa'a ña
yo'o xi'in ndo te ndixiyo yu
xi'in ndo.
6 Ra vichin, ra xa kundaa
va ini ndo ndia ña ke sasi
nuu ra ndiva'a kan ña küvi
kama ni ndita tuvi ra, chi
ndia te na xaa kii ña chituni
Tata yo Ndioxi vi ke ndita
tuvi ra.
7 Ra chiñu ña kuni ra
ndiva'a kan ra xa xachiñu
se'é va ra xi'in ña, ndi su
ndita tuvi va chiñu ña kuni
ra ta xa na xaa kii ña saku-
tia'a Tata yo Ndioxi ña sasi
nuu ra.
8 Ra ndia kii kan vi ke
ndita tuvi ra ndiva'a kan, ndi
su te xa na xaa Tata yo Je-
sucristo, ra xi'in ndiee tu'un
ña ka'an va ra ke ka'ni ra ra
ndiva'a kan, ra sandi'i tu ra
xa'a ra xi'in ndiee ka'nu ña
kuu mii va ra.
9 Ra kii ña kaka ra ndiva'a
kan nuu ña yuuvi yo'o, ra
chiñu ña kuni timia'a va ke
sa ra, ra koo ni ndiee ri xi'in
ra, ra kua'a ni ña ndichi xi'in
ña xitu'un sa ra, ndi su niña
ra sanda'vi va kuvi ra.
10 Ra iin takundi'i va nuu
chiñu ndiva'a kuvi ña ku-
niñu'u ra ña sanda'vi ra
takundi'i yuvi na ndi'i xa'a,
ra ña ndi'i xa'a yuvi yo'o, ra
xa'a ña ndixïin na kandixa
na tu'un ña ndaa, ra sato'o
na ña ra kaku na kuvi ña
ndi'i xa'a na.
11 Ra xa'a ña kan kuvi
tu ña ti'vi Tata yo Ndioxi
iin ndiee ña sanda'vi, ña
sanda'vi ña na, ra tiaa ni
kandixa na ña.
12 Ra ña sa Tata yo Ndioxi
saa xi'in yuvi yo'o, ra ña
sandi'i ra xa'a va na kuvi ña,

saa chi ndixïin na kandixa
na ña ndaa, chi ña xa na
ke xinisii ni ka va na sa na
chiñu ki'vi.

Na ndikun Tata yo Jesucristo ra iin tuun sa na kundikun va na ra

13 Ndi su ndu'u, ra ña
xiniñu'u va kuvi ña iin
takundi'i va kii ndataxi ndi
tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi
xa'a ndo'o na ñani ndi, na
ku'vi ni ini ra xini ra xa'a
ña ndikun ndo Tata yo Je-
sucristo, saa chi ndia mii
kii xa'a vi kuvi ña ndikaxin
mii Tata yo Ndioxi ndo'o ña
kaku ndo; ra xi'in Tachi Yii
Tata yo Ndioxi ña xiniñu'u
ra ña ndasayii ra ndo'o
vichin, va kuvi ña sakaku
ra ndo'o, xa'a ña kandixa
ndo ña ndaa xa'a Tata yo
Jesucristo.

14 Ra xa'a ña kan va ke
kana ra ndo'o, xi'in tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
ña ndatu'un ndi xi'in ndo,
ña va'a na ni'i ndo ña ka'nu
xi'in ndiee ña kuu mii Tata
yo Jesucristo.

15 Ra xa'a ña kan ke ka'an
ndi xi'in ndo ñani yo, ña
ndaku ni na koo ini ndo, ra
iin tuun saa na kundikun va
ndo Tata yo Ndioxi, ra na
näa ini ndo xa'a ña xa saña'a
ndi ndo'o ta ndixiyo ndi xi'in
ndo, ra saa tu ña saña'a ndi
ndo'o xi'in tutu ña ti'vi ndi
ndixaa nda'a va ndo.

16 Ra mii Tata yo Jesucristo
xi'in Tata yo Ndioxi kuvi ra
ku'vi ni ini xini yoo xi'in ña
nda'vi ini ña kuu mii ra, ra
taxi ra tu'un ndiee ini ña
kuë ndi'i xa'a nda'a yo, ra
ndini'i tu yo iin ña va'a, ña
kuu ña ndiaa ini va yo ra.

17 Ra mii ra kuvi tu ra na
taxi ndiee nda'a va ndo, ña
va'a vivii va na sa ndo ndia
ndia ka chiñu, ra vivii tu na
ndatu'un va ndo.

3

Ka'an ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u ña na ka'an na xi'in Ndioxi xa'a ra xi'in xa'a ndia ita'an xi'in ra

1 Ra yo'o kuvi ña sandi'i
ndi ka'an ndi xi'in ndo ñani
yo, ra ña nduku ndi nuu ndo
kuvi ña na ka'an ndo xi'in
Tata yo Ndioxi xa'a va ndi
ña va'a kama ni na ndutia
ndoso tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo ku'un ña iinii
kuvi, ra saa tu ña va'a na
kusii ni ini na ña ndaki'in
va na ña, ta ku'va kuu xi'in
ndo'o va.

2 Ra na ka'an tu ndo xi'in
Tata yo Ndioxi ña va'a na
kondiaa ra ndu'u nuu yuvi
ña̱'à, yuvi iku, saa chi süvi
takundi'i yuvi kuvi na xiin
kandixa Tata yo Jesucristo.

3 Ndi su Tata yo Jesucristo
ra saxinu va ra ña kindoo ra,
ra mii ra kuvi tu ra chindiee
ta'an xi'in ndo ña iin tutuun
kundikun va ndo ra, ra kon-
diaa tu ra ndo'o nuu ña vä'a
va.

4 Ra mii va Tata yo Jesu-
cristo kuvi ra ndiaa ini ndi
ña xa va ndo ña saña'a ndi
ndo'o, ra ndakundiee ka tu
ndo sa va ndo ña.

5 Ra mii Tata yo Jesucristo
na chindiee ta'an xi'in ndo
ña va'a na ku'vi ini ndo
kuni ndo inka yuvi ta ku'va
ku'vi ini Tata yo Ndioxi xini
ra yoo, ra mii ra kuvi tu
ra na chindiee ta'an xi'in
ndo ña nda̱ku̱ ni na koo ini
ndo nuu takundi'i tundo'o

ña vaxi nuu va ndo, ta ku'va
xa mii ra.

Yuvi na ndikun Tata yo Jesucristo ra xiniñu'u na sachiñu va na

6 Ñani yo, ku'va yo, xi'in
kivi Tata yo Jesucristo ke
□xa'ndia ndi chiñu nuu ndo
ña na kutä'an ndo xi'in na
ñani yo na xïin sachiñu, ra
nii kuëe tiaku tu na ta ku'va
iyoo ña saña'a ndi ndo'o va.
7 Ndi su ndo'o, ñani yo,
ra xa kundaa va ini ndo
ndia ku'va ke xa ndi ta
ndixiyo ndi xi'in ndo, saa
chi ndixïndee xuxan ndi chi
xachiñu va ndi,
8 ra nii ndixïxi uun tu ndi
xi'in va ndo, saa chi ña xa
ndi ke chikaa ni ndi ndiee ra
ñuu ra ka'ñu va xachiñu ndi
ña va'a ndisatävi ndi ndia
nii ndo.
9 Ra va'a ni ndixiyo va
ndiayu ndi ña ka'an ndi xi'in
ndo ña na chindiee ta'an ndo
xi'in ndi, ndi su ña xa ndi ke
xachiñu va ndi, ña va'a na
sakua'a ndo sa ndo ta ku'va
xa va ndi.
10 Ra xa'a ña kan va kuvi
ña ndika'an ndi xi'in ndo ña
na täxi ndo kuxi yuvi na xïin
sachiñu, ta ndixiyo ndi xi'in
ndo.
11 Ndi su vichin ra
ndatu'un va tu na xi'in ndi
ña xïin sava na ita'an xi'in
ndo sachiñu na, chi ña □xa
na ke kua'an na ki'vi ni'ni
yu'u na xa'a chiñu inka yuvi
va.
12 Ra yuvi na □xa saa ñaa,
ra xi'in kivi Tata yo Jesu-
cristo ke ka'an ndi xi'in na
ña vivii va na sachiñu na ra
koo ña kuxi na.
13 Ra xa'a ña kan ke ka'an
tu ndi xi'in ndo'o va ñani yo
ña na kuñäa ndo ña sa ndo
ña va'a iin takundi'i kii.
14 Ra tu ndia na xïin
kandixa ña tiaa ndi nuu tutu
ña kuxaa nda'a ndo yo'o, ra
na koto'ni va'a ndo yoo kuvi
na ña va'a na kutä'an ndo
xi'in na, ra saa ke na kuka'an
nuu na.
15 Ndi su na säa ini ndo
kuni ndo na, chi ña xiniñu'u
sa ndo ke vivii va na ndataxi
ndo xini na xa'a ña kuu na
ñani yo ña ndikun na Tata
yo Jesucristo.

Indiayu ta'an ra Pablo xi'in na ve'e ñu'u

16 Ra mii Tata yo Jesucristo
ra kuu mii ña va'a na taxi
ña va'a koo xi'in ndo iin
takundi'i kii, ra saa tu kii
ña va'a iyoo ndo, ra saa tu
kii te vä'a iyoo va ndo, ra
mii Tata yo Jesucristo na koo
xi'in takundi'i ndo.
17 Ra mii yu'u, ra Pablo
kuvi ra tiaa tutu yo'o xi'in
nda'a yu ra □ti'vi yu ña
kuxaa nuu ndo'o na ñani yo
ña ka'an ndioxi yu xi'in ndo.
Ra xa kundaa va ini ndo, chi
su'va ke tiaa yu takundi'i va
tutu ra su'va kuvi tu ña tiaa
yu ña vichin va.
18 Ra mii Tata yo Jesu-
cristo na taxi ña va'a kuta'vi
takundi'i ndo. Saa koo.

Tutu ña nuu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a ra Timoteo

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in ra Timoteo

1 Yu'u, ra Pablo, ra xika chiñu nuu Tata yo Jesucristo, xi'in ndiayu ña taxi Tata yo Ndioxi ra sakaku yoo xi'in suvi mii Tata yo Jesucristo ra ndiaa ini yo,

2 kuvi ra tiaa tutu yo ña kuxaa ña nuu yo'o, ñani Timoteo, ra iyoo ta ku'va iyoo se'e yu, xa'a ña ndikun kun Tata yo Jesucristo, ra ña kuni yu ke vii ni na koo va kun, ra na koo ña va'a xi'in ña nda'vi ini ña kuu mii Tata yo Ndioxi xi'in Tata yo Jesucristo xi'in kun.

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ña na kondiaa ra mii ra nuu na saña'a ña maña

3 Ra xa kundaa va ini kun, chi ta ndaki'in yu kua'an yu chi Macedonia ke xaku nda'vi ni yu nuu kun, ña na kindoo kun koo kun ñuu Éfeso ñaa, ña va'a na ka'an kun xi'in yuvi na saña'a ña maña, ña na sañä'a ka na ña,

4 ra nii na ndatü'un kuachi ni tu na xa'a kuento yata ña köo ya'vi ndiaa va, xi'in ña ndakani na yata xa'a tu'un chi'ña ña sakua'a na nuu na xii xikua na, saa chi ni köo nuu ndi'i vi ña, ra nii köo tu ya'vi ndiaa va ña, saa chi ña kan, ra ña saka va kuvi ña xini yuvi ra kuëe chindiee ta'an vi ña xi'in na ña va'a kundaa ini na xa'a chiñu ña kuni Tata yo Ndioxi; ra ña va'a kundaa ini yuvi xa'a chiñu ña kuni Tata yo Ndioxi ra indaa mii va ra kuvi ra xiniñu'u kondiaa ini na.

5 Ra ña ka'an yu kachi yu su'va, ra ña kuni yu ña ndinuni ni na ku'vi ini ta'an va ndo kuvi ña, saa chi xa ndasama va nima ndo, ra xa vivii tu xani ini va ndo, ra ndinuni ni tu ndiaa ini ndo Tata yo Jesucristo va.

6 Ndi su sava na ra ndixïin vi na ña ku'vi ini na kuni ta'an na, chi ña xa na ke ndakundi'i ini na xa'a tu'un ña köo ya'vi ndiaa va.

7 Ra kuni ta na kuu na na xini ni saña'a ndiayu Ndioxi ña ndakoo ra Moisés va, ra va'a ni va saña'a na ña tuvi na, ndi su ndia nii kundäa tu ini na ni ña'a ke ka'an na xa'a vi.

8 Ra xa kundaa va ini yo chi ndiayu Ndioxi ra ña va'a va kuvi ña, tu na kuniñu'u yo ña ta ku'va chituni mii Ndioxi ña kuniñu'u yo ña.

9 Ra xa kundaa ini yo chi nditäxi vi Tata yo Ndioxi ndi-ayu ra nda'a ra Moisés xa'a yuvi na xa kandixa ña ka'an ña, chi xa'a yuvi na xïin kandixa ña ka'an va ña kuvi ña taxi ra ña. Ta kuu yuvi iku, xi'in yuvi xïin kandixa Tata yo Ndioxi, xi'in yuvi kuachi, xi'in yuvi ña'a xïin sato'o Tata yo Ndioxi, xi'in yuvi na xa'ni iva, xi'in yuvi na xa'ni si'i, xi'in yuvi na xa'ni ñani ta'an,

10 xi'in yuvi na xika sii,
a na kuaan kuvi na, ra a
na xa nditanda'a kuvi va
tu na, xi'in tiaa ndia ki'vi
xi'in inka tiaa, xi'in na si'i
na ki'vi xi'in inka na si'i,
xi'in na xakui'na yuvi, xi'in
yuvi na kuendo ni, xi'in yuvi
na ka'an ña siki, xi'in yuvi
na □xa takundi'i nuu chiñu
ki'vi, na ki'vi kuachi xi'in
tu'un ña ndaa, ña kuu tu'un
va'a ña saña'a ndi xa'a Tata
yo Jesucristo.
11 Ra tu'un va'a ña saña'a
ndi, ra ta ku'va kachi mii
tu'un va'a xa'a Tata yo Jesu-
cristo ña sakuiso chiñu suvi
mii Tata yo Ndioxi yu'u ña
kaka yu ka'an ndoso yu ke
iyoo va ña.

Ndataxi ra Pablo tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi saa chi kunda'vi ini ra xini ra ra

12 Ra ndataxi ni yu tixa'vi
nda'a Tata yo Jesucristo, saa
chi ra kan kuvi ra taxi ndiee
yu ña va'a ka'an ndoso yu
tu'un ra, ra xindiaa ini ra
yu'u ña kuchuun yu sachiñu
yu nuu ra, ña kan va ke taxi
ra ndiayu sachiñu yu nuu ra.
13 Ra va'a ni ra ndika'an
ki'vi xa'a Tata yo Jesucristo
va xikuu yu, ra taxí tu yu
na ndikun ichi va ra, ra
ndikaña'a tu yu xi'in va na.
Ndi su xa va ra ña va'a yo'o
xi'in yu, saa chi kunda'vi
va ini ra xini ra yu'u, saa
chi täan kandixa vi yu Tata
yo Jesucristo, ña kan ke
ndikundäa ini yu ña xa yu
saa.
14 Ra ña yo'o ke xa Tata
yo Jesucristo xi'in yu ña
kunda'vi ni ini ra xini ra
yu'u, ra taxi tu ra ndiee yu
ña na kondiaa ni ini va yu
ra, ra taxi tu ra ña ku'vi ini
ña iyoo nuu va ra nda'a yu,
ra ña ku'vi ini yo'o ra xa'a
ña xa nduu yo iin xi'in va ra
ke taxi ra ña nda'a yo.

15 Ra na kundaa ini kun
chi tu'un ña ka'an yu xi'in
kun yo'o, ra ña ndaa ni va
kuvi ña, ña kan ke xiniñu'u
kandixa takundi'i va yuvi
ña: Tata yo Jesucristo kuvi
ra kixi sakaku takundi'i va
yuvi na iyoo kuachi, ndi su
yu'u, ra iyoo ni ka va kuachi
yu nuu na kan.
16 Ra va'a ni saa va, ndi
su kunda'vi va ini Tata yo
Ndioxi xini ra yu'u, ra xi'na
ni ka va nuu yu'u ndaña'a
Tata yo Jesucristo ña ka'nu
ni ini ra. Ra ña xa ra saa
xi'in yu, ra ña va'a na kuu yu
iin ita niñu nuu yuvi na iyoo
kuachi va kuvi ña, ra va'a
ndakundikun na Tata yo Je-
sucristo ra ni'i na ña kutiaku
na ndia ndikaa ndiku'un.
17 Ra xa'a ña kan ke
iin takundi'i va kii na
ndasaka'nu yo, ra sato'o yo
indaa saa Tata yo Ndioxi, ra
ndichi ni, ra xa'ndia chiñu
ndia ndikaa ndiku'un, ra ra
kan, ra ndia nii kii küvi ra,
ra nii küvi tu kuni nuu va yo
ra. Saa iyoo ña.

18 Ñani lo'o, Timoteo, ña
kuni yu sakuiso chiñu yu
yo'o xi'in ke na sa kun □xa
ta ku'va ndika'an na ñani yo
na ndika'an tu'un ña □Taxi
Tata yo Ndioxi ta yachi va,
saa chi tu saa na sa kun, ra
ta ku'va iyoo iin soldado ra
xini ni kaka nuu kuachi va
ke koo kun.

19 Ra ndia nii kii na
nandïko ini kun ña ndiaa ini
kun Tata yo Ndioxi, ra niña
ña chiñu va'a va na sa kun,
ra saa ke ndia nii na nï'i taxi
kuachi xa'a kun. Saa chi
sava na, ra ndixïin vi na ña
sa na ña va'a yo'o, chi ña xa
na ke kundasi va na ña, ra
xa'a ña ke ndi'i tu xa'a ndiee
na ña kundikun na Tata yo
Jesucristo va.
20 Ra saa kuvi tu ña kuu
xi'in ra Himeneo, ra saa tu
xi'in ra Alejandro va, ra xa'a
ña kan ke ndataxi yu ndia
nda'a timia'a, ña na sa ri
ta ku'va kuni mii ri xi'in
va ndia, ña va'a na sakua'a
ndia ña kä'an ki'vi ndia xa'a
Tata yo Ndioxi.

2

Su'va ke xiniñu'u ka'an yo xi'in Tata yo Ndioxi

1 Ra ña xiniñu'u va'a
ka'an yu xi'in kun kuvi ña,
ña na ka'an ndo xi'in Tata
yo Ndioxi ra kuaku nda'vi
ndo nuu ra xa'a takundi'i va
yuvi, ra na ndataxi tu ndo
tixa'vi nda'a ra xa'a va na.
2 Ra na ka'an tu ndo xi'in
Tata yo Ndioxi xa'a na chiñu
na'nu xi'in na chiñu vali va,
ña va'a vivii na koo yo ra
na köo yuvi kanita'an xi'in
yo, ra na kandixa ni tu yo
Tata yo Ndioxi va, ra vivii tu
na kuta'an yo xi'in takundi'i
yuvi va.
3 Saa chi ña sa yo saa, ra
ña va'a va kuvi ña, ra kusii
tu ini Tata yo ra sakaku yoo
va xi'in ña,
4 chi ña kuni ra kan ke
na kaku takundi'i va yuvi, ra
kandixa tu na tu'un ña ndaa
va.
5 Ra indaa va kuvi Tata
yo Ndioxi, ra indaa kuvi tu
ra sandakuta'an mani yuvi
xi'in va ra, ra ra kan kuvi
Tata yo Jesucristo va, ra ta
iyoo mii va yo ndixiyo ra.
6 Ra mii Tata yo Jesucristo
yo'o kuvi ra ndataxi mii
ndixi'i ra xa'a takundi'i va
yuvi, ra saa va ke xa ra ña
va'a cha'vi ra xa'a takundi'i
va na ña va'a na kaku na,
ra ña yo'o kuvi ña kuu tu'un
va'a ña taxi Tata yo Ndioxi
nda'a na yuuvi yo'o, ra kii ña
kuni mii va ra ke taxi ra ña
nda'a na.
7 Ra xa'a ña kuni Tata
yo Ndioxi ña na kundaa
ini takundi'i yuvi va ke
ndikaxin ra yu'u, ña kaka yu
chiñu nuu ra, ra ka'an ndoso
yu tu'un ra, ra saña'a tu yu
yuvi na küu judío xa'a ña
ndaa ña kuu mii tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo va, ra
saa tu ña kondiaa ini va na
ra. Ra ña ka'an yu xi'in ndo
yo'o, ra ña ndaa va kuvi ña,
chi xa Tata yo Jesucristo va
ndikun yu.

8 Ra xa'a ña kan ke kuni
yu ña na ka'an takundi'i tiaa
xi'in Ndioxi, ra ndia ndia ka
mii nuu xika va ndia ra na
ndoni'i ndia nda'a ndia xi'in
ndinuni nima ndia ña ka'an
ndia xi'in va ra, ra na sä ndia
ña xi'in ña saa ndia, ra nii
na ndatu'un kuachi tu ndia
xi'in ta'an va ndia te xa ndia
ña.
9 Ra saa tu na si'i va chi
vivii va na kundixi na, ra na
ndäsa savi ni na xi'in mii na,
chi to'o to'o va na kundixi
na; ra ta xa ndasavii na xi'in
mii na, ra na kuniñü'u na
kàà savi ña ya'vi ni, ra nii na

kundïxi tu na tikoto ña ya'vi
ni va,
10 chi ña xiniñu'u sa na si'i
ke na sa na chiñu va'a xa'a
ña ndikun na Tata yo Ndioxi
va.
11 Ra te xa ndee na ña
sakua'a na, ra na sakua'a na
ña koo ña to'o na, ra taxin
va na koo yu'u na, ra na tiaa
so'o na ña saña'a na na.
12 Ra täxi yu ndiayu ña na
saña'a na si'i na ve'e ñu'u
te ndakuta'an na, ra nii na
kä'ndia tu na chiñu nuu ndia
tiaa va chi ña xiniñu'u sa na
ke na koo taxin yu'u va na.
13 Ra su'va ke kachi yu,
saa chi xi'na ka va tiaa ra
nani Adán kuvi ra xava'a
Tata yo Ndioxi, ra te ndi'i saa
vi xava'a ra ña'a, ña nani
Eva.
14 Ra nii ndisandä'vi tu
ri ndiva'a ra Adán, chi ña
Eva va kuvi ña kuchuun ri
sanda'vi ri, ra ña sanda'vi ri
ña ra xa ña kuachi va.
15 Ra va'a ni saa va ndi
su Ndioxi, ra sakaku va ra
na si'i xa'a kuachi na, tu
ndinuni ni na kundikun na
Tata yo Jesucristo, xi'in ña
ku'vi ini na kuni na inka
yuvi, xi'in ña sa na chiñu
va'a ña kuni Tata yo Ndioxi,
xi'in ña to'o to'o kaka va
na. Ra takundi'i ña yo'o ke
xiniñu'u sa va na kii ña tiaku
na ndee na nuu ña yuuvi
yo'o ña sakua'nu na se'e na.

3

Su'va ke xiniñu'u kutiaku tiaa ndia inuu nuu na ve'e ñu'u

1 Ra na kundaa ini kun, chi
ña ka'an yu xi'in kun yo'o,
ra ña ndaa ni va kuvi ña:
Tu ndia ndia ñani yo kuni
kosonuu nuu na ve'e ñu'u, ra
ña va'a va ke □xa ndia chi
chiñu va'a va kuvi ña.
2 Ndi su ña xiniñu'u sa
ndia kuni kosonuu yo'o ke
vivii va na kutiaku ndia,
ra saa ke ndia nii na nï'i
sakuka'an nuu ndia. Ra in-
daa tu na koo yasi'i va ndia,
ra ta xixi ndia ra ta ku'va
va na kuxi ndia, ra saa tu ta
xi'i ndia, ndia ndia ka ndutia
va, ra ndichi ni tu na koo va
ndia, ra to'o ni na koo ndia,
ra na ndaki'in mani tu ndia
yuvi ve'e va ndia, ra na kuu
tu ndia ndia va'a ni saña'a
va;
3 ra nii na saxïni tu ndia
mii ndia xi'in ndixi va, ra
nii na küu tu ndia ndia
iku ndia kanita'an xi'in yuvi
va, ra na kutöo ndia nduku
ndia xu'un xi'in ña maña, ra
tiayu ni tu na koo va ndia, ra
tiaku ni tu na koo ini va ndia,
ra na kotöo ni tu ndia xu'un
va;
4 ra vivii tu na ka'ndia ndia
chiñu ve'e va ndia, ra na
saña'a tu ndia se'e ndia ña
kandixa na ndia, ra saa tu ña
sato'o va na ndia,
5 saa chi tu xïni ndia ña
vivii ka'ndia ndia chiñu ve'e
ndia, saa ra, ¿ni ke sa tu ndia
ña ka'ndia ndia chiñu nuu
na ñani yo na ve'e ñu'u tu
sa?
6 Ra nii küvi tu kuu ndia
ndia sakan ndakundikun
Tata yo Jesucristo va, saa chi
iyo ni ndutiaa ini ndia ra
koyo ndia nda'a tundo'o ta
ku'va ndo'o timia'a.
7 Ra niña chiñu va'a va na
sa ndia ña va'a na kä'an ki'vi
yuvi na xïni tu'un Tata yo
Jesucristo xa'a ndia, ra nii
timia'a tu kuchüun sakoyo
ña'a va.

Su'va ke xiniñu'u koo ndia xika chiñu nuu na ve'e ñu'u

8 Ra ndia xika chiñu nuu
na ve'e ñu'u, ra ndia ndu'u
tu'un va'a xa'a va na kuu
ndia; ra kuëe uvi ni tu na
koo ini va ndia, ra nii na
saxïni tu ndia mii ndia xi'in
ndixi va, ra nii na ndüku tu
ndia xu'un xi'in ña maña va.
9 Ra xiniñu'u tu ndinuni ni
na kundikun ndia ña ndaa
ña ndaña'a Tata yo Jesu-
cristo nuu va yo, ra niña ña
va'a va na sa ndia ña va'a na
ndukä'an ndia.
10 Ra xiniñu'u tu koton-
doso ndia kuchee ve'e ñu'u
va ndia, ra tu vivii □xa ndia,
saa ra kuchuun va ndia sa
ndia chiñu kan.
11 Ra to'o ni tu na koo na
si'i yasi'i va ndia, ra nii na
käka tu na xi'in tu'un chi'ña
va, ra ta □xixi na ra ta ku'va
va na kuxi na, ra saa tu
ta xa xi'i na ndia ndia ka
ndutia va, ra vivii tu na sa na
takundi'i chiñu va, ña va'a
na □kondiaa ini inka yuvi na.
12 Ra tiaa ndia xika chiñu
nuu na ve'e ñu'u, ra indaa va
xiniñu'u koo yasi'i ndia, ra
na saña'a ndia se'e ndia, ña
vivii na sa va na, ra saa tu na
sa tu ndia xi'in na xachiñu
nuu va ndia.
13 Ra tu vivii na sa ndia
xika chiñu nuu na ve'e ñu'u,
ra sato'o tu inka yuvi va
ndia, ra ndakindiee tu ini
ndia ña ka'an ndoso ndia
tu'un va'a xa'a Tata yo Jesu-
cristo va.

Ña ndaa xa'a tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo

14 Ñani Timoteo, tiaa ni va
kama kuni yu xaa yu koto'ni
yu yo'o; ndi su xa ti'vi kuee
va yu tutu yo'o kuxaa ña
nda'a kun,
15 ña va'a na kundaa ini
kun ndia ku'va ke xiniñu'u
sa ndo'o na ve'e Tata yo
Ndioxi tu na kuachi yu. Ra
ndo'o kuvi na kuu na ve'e
ñu'u Tata yo Ndioxi ra tiaku
va, ra □kuu tu ndo ndiee xa'a
ve'e ñu'u xi'in si'in va ña,
saa chi ndakuiin ndo xa'a
tu'un ña ndaa.
16 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña ka'nu ni va kuvi
ña va'a ña ndaña'a Tata yo
Ndioxi nuu yo, ra su'va ke
iyoo ña:

Tata yo Jesucristo, ra nduu
ra iin tiaa ra kixi ra
nuu ña yuuvi yo'o;
Ra Tachi Yii ke ndakuiin xa'a
ra ña □kuu ra ra ndaa,
ra xini tu takundi'i na tatun
Ndioxi va ra.
Ra ndika'an ndoso tu na
ndikun sata ra xa'a ra
nuu ini kuvi ña yuuvi
va,
ra kandixa va yuvi tu'un ña
saña'a na,
ra ndaki'in Tata yo Ndioxi
ra kua'an ra ndu'u ra
xi'in ra ndivi.

4

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ndiaa ku'va ke koo yuvi kii ña vaxi

1 Ndi su Tachi Yii Ndioxi
ra iin kaxi kaxi va ka'an
ña, ña ndakoo va sava na
ña ndikun na Tata yo Je-
sucristo kii ña vaxi, ra ña
sa na ke ndakundikun na
tachi ña'a ña sanda'vi va,
ra ndakundikun tu na ña
saña'a ña ndiva'a va.
2 Chi ña sa na ke kandixa
na ña ka'an yuvi maña, yuvi
chi'ña tu'un va, ra yuvi kan,

ra köo mii ña kuka'an nuu vi
na, saa chi ña xinituni na, ra
ña ndii va kuvi ña.
3 Ra ña sa yuvi maña kan
ke täxi vi na tanda'a yuvi,
ra nii täxi tu na ña kaxi na
sava ña'a ña xava'a Tata yo
Ndioxi va; ra xa kundaa va
ini yo, chi yoo na ndikun
Tata yo Jesucristo na xa kun-
daa ini xa'a tu'un ra, ra kuvi
va kaxi yo ña, ra ña xiniñu'u
sa yo ke ndataxi yo tixa'vi
nda'a ra xa'a va ña.
4 Saa chi takundi'i ña'a
ña xava'a Tata yo Ndioxi
ra ña va'a va kuvi ña, ra
xa'a ña kan ke ndia nii
ña na kundäsi yo, chi ña
xiniñu'u ke na ndataxi yo
tixa'vi nda'a Tata yo Ndioxi,
ra kaxi va yo ña.
5 Saa chi xi'in tu'un ña
xa ndika'an Tata yo Ndioxi
va ke nduva'a takundi'i va
ña'a, ra saa tu ña ndataxi yo
tixa'vi nda'a ra xa'a va ña.

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ña na kuu ra iin tiaa ra vii ni xachiñu nuu Tata yo Jesucristo

6 Ra na saña'a kun na
ñani yo ña ka'an yu xi'in
kun yo'o, xi'in xa'a ña ndaa
ña ndiaa ini yo Ndioxi, xi'in
ña saña'a kun na xa ta
ku'va sakua'a va kun, ra ña
sa kuu saa kuvi ña kuxixa
va'a ka ini kun xi'in tu'un
Tata yo Ndioxi va. Ra saa ke
xaa kun kuu kun iin tiaa ra
va'a ni xachiñu nuu Tata yo
Jesucristo va.
7 Ra nii na tiäa tu so'o
kun tu'un yata ña köo ya'vi
ndiaa ndatu'un va na, chi
ña xiniñu'u sa kun ke na sa
nduxa kun takundi'i kii ña
sa kun chiñu va'a va.
8 Ra va'a ni ña ndixa ke
va'a va ña xa nduxa yo ña
xinu yo ña ndataya iki kuñu
yo, ndi su ña va'a ni ka va
ke na sa nduxa yo ña sa
yo chiñu va'a ña kuni Tata
yo Ndioxi, saa chi ña kan,
ra chindiee ta'an ña xi'in
yo ña tiaku yo vichin, ra
chindiee ta'an tu ña xi'in yo
ña kutiaku yo kii ña vaxi va.
9 Ra tu'un ña ka'an yu
xi'in ndo yo'o, ra ña ndaa ni
va kuvi ña, ra xiniñu'u na
kandixa takundi'i va na ña.
10 Ra xa'a ña yo'o ke
xachiñu yo ra kaña'a tu na
xi'in va yo, ra xa'a ña ndiaa
ini yo Tata yo Ndioxi ra tiaku
va kuvi ña, ra mii ra kuvi tu
ra sakaku takundi'i yuvi va,
ndi su takua na kandixa ña'a
va kuvi na kaku sa ra.
11 Ra ña ka'an yu xi'in
kun yo'o, ke na saña'a kun
takundi'i va yuvi, ra na
ka'ndia kun chiñu nuu na,
ña na sa na ña.
12 Ra vivii va na sa kun
ña va'a na kä'an ki'vi ndia
nii yuvi xa'a kun, xa'a ña
kuu kun ra lo'o itia, chi
ña xiniñu'u sa kun ke na
kuu kun iin ita niñu nuu
na ndikun Tata yo Jesucristo
va, xi'in tu'un ña ka'an kun,
xi'in ku'va ña tiaku kun,
xi'in ña ku'vi ini kun xini
kun yuvi, xi'in ña kandixa
kun Tata yo Jesucristo, xi'in
ña xayäkua kun mii kun.
13 Ra ña köo yu íin xi'in
kun vichin, ra ña yo'o ke na
sa kun: na ka'vi kun tu'un
Tata yo Ndioxi nuu na ñani
yo na ve'e ñu'u, ra na ka'an
kun xi'in na ña chikaa ni
na ndiee, ra na ndakani kun
nuu na.

14 Ra na kukuïin kun ña
kuniñu'u kun ña xinituni ña
taxi Tata yo Ndioxi nda'a
kun ta tiso ndia ñani yo
ndia xikua'a ve'e ñu'u nda'a
ndia xini kun, ra mii Tata yo
Ndioxi kuvi ra ndika'an ni'ni
ini ndia ña tiso ndia nda'a
ndia xini kun.
15 Ra na kundi'i ni ini kun
xi'in chiñu yo'o, ña va'a na
kuni takundi'i yuvi chiñu
va'a ña xa kun ta iin iin kii.
16 Ra na ki'in ni kun
kuenda xi'in takundi'i ña
xa kun ña vivii va na sa
kun, ra vivii tu na saña'a
va kun, ra ña yo'o ke na
ndakundiee kun sa va kun,
saa chi ña sa kun ña yo'o, ra
sakaku kun mii kun, ra saa
tu na saña'a va kun.

5

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ndia ku'va ke sa ra xi'in na ve'e ñu'u

1 Ra tu ndia iin chiñu lo'o
vä'a na sa ndia ñani yo, ndia
na'nu, ra na ndä'yu kuvi kun
nuu ndia, chi ta ku'va xa
kun xi'in iva va kun, na sa
kun xi'in ndia, ña vivii va
na ndataxi kun xini ndia. Ra
vii ni tu na kita'an kun xi'in
ndia ñani yo ndia itia va, ra
ta ku'va xa kun xi'in ñani
mii va kun na sa kun xi'in
ndia.
2 Ra na ku'va yo na na'nu,
ra vivii va na sa kun xi'in na,
ta ku'va xa kun xi'in si'i va
kun na sa kun xi'in na. Ra
na ku'va yo na itia, ra vivii
tu na sa kun xi'in na kan va,
ta ku'va xa kun xi'in ku'va
mii va kun, na sa kun xi'in
na; ña na sato'o kun na xi'in
ndinuni nima kun.
3 Ra na ku'va yo na
ndukuaan, na ndixa köo
yuvi chindiee ta'an xi'in
kuvi na, na chindiee ta'an
kun xi'in.
4 Ndi su na ku'va yo na
ndukuaan ra iyoo se'e na,
a se'e ñani va tu na, ra na
kan va kuvi na, na chindiee
ta'an xi'in ná xa'a ña ndikun
na Tata yo Ndioxi. Saa
chi ña xiniñu'u va kuvi ña
ndacha'vi na na xa'a ña
va'a, ña xa ná xi'in na ña
sakua'nu ná na, saa chi ña
kan ke va'a ña kusii ini Tata
yo Ndioxi xi'in va.
5 Ra na ku'va yo, na
ndukuaan, na köo ndia nii
yuvi chindiee ta'an xi'in, ra
ka'an na xi'in Tata yo Ndioxi
ñuu ka'ñu, ra na chindiee
ta'an na ve'e ñu'u xi'in na.
6 Ndi su na ndukuaan, na
kusii ni ini xi'in ña'a ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o, ra va'a ni
tiaku va na, ndi su ta iyoo na
ndixi'i va iyoo na nuu Tata
yo Ndioxi.
7 Ra na ka'ndia kun chiñu
nuu na ñani yo na ve'e ñu'u
ña na saxinu na nuu chiñu
ña ka'an yu xi'in kun yo'o,
ña va'a na kañä'a inka yuvi
xa'a na ña kuëe ndiaa na
ta'an na.
8 Saa chi na ñani yo na
xïin kondiaa na ve'e, na kuu
na ve'e mii na, saa ra xi'in
ña kan ke ndaña'a na mii
na ña ndïkun ka na Tata
yo Jesucristo, ra ki'vi ka va
xa na kan, ña xa na saa,
nuu yuvi na ndïkun Tata yo
Jesucristo.
9 Ra na ku'va yo, na
ndukuaan, na xa ña yo'o
kuvi na kuvi chindiee ta'an
na ve'e ñu'u xi'in: ta kuu na

kua'an uni xiko kuiya ya'a,
na ndixiyo indaa yii,
10 xi'in na ka'an to'o yuvi
xa'a, xa'a ña ⌧xa na ña va'a;
ta kuu na vivii sakua'nu se'e,
na ⌧ndaki'in mani yuvi ve'e,
na ⌧chindiee ta'an xi'in na
ñani yo na ndikun Tata yo Je-
sucristo xi'in ndinuni nima
na, xi'in na ⌧chindiee ta'an
xi'in na nda'vi ndo'o, xi'in
na ⌧xa ndia ndia ka tu chiñu
va'a va.
11 Ndi su na ku'va yo,
na itia, ra ndukuaan na, ra
na kundiä'vi vi na kan, ña
chindiee ta'an vi kun xi'in
na, saa chi ndakunisii tuku
va na tanda'a na, ra tanda'a
va na, saa ra naa va ini na
xa'a ña kindoo na sachiñu
na nuu Tata yo Jesucristo.
12 Ra xa'a ña ⌧xa na saa
ke ni'i na tundo'o sa Tata
yo Ndioxi va, saa chi kuëe
saxinu na nuu ña kindoo
na sachiñu na nuu Tata yo
Jesucristo.
13 Ra süvi takua ña yo'o ke
⌧xa na, chi tu na chindiee
ta'an kun xi'in na, ra xa'a
⌧nduxuxan va'a ka va na,
ra süvi takua na ⌧nduxuxan
kuvi na, chi xa'a tu na ña
xika na ta ve'e, ta ve'e na, ña
tuku tuku ndiko na ndatu'un
na xa'a ña ndo'o inka yuvi,
ra xa'a tu na ki'vi ni'ni yu'u
na xa'a chiñu inka yuvi va.
14 Ra xa'a ña kan ke
⌧kuni yu, ña na tanda'a
va na ku'va yo na itia, na
ndukuaan, ra na kaku tu se'e
va na, ra na ki'in ni tu na
kuenda xi'in na ve'e va na,
saa chi saa ke nï'i yuvi na
xïni tu'un Tata yo Ndioxi ña
ka'an ki'vi na xa'a yo.
15 Ra su'va ke kachi yu
xi'in kun, saa chi sava
na ku'va yo, na itia ra
ndukuaan na, ra ndakoo va
na ña ndikun na Tata yo
Jesucristo, ra ndakundikun
na timia'a va.
16 Ra tu sava ndia ñani yo,
a na ku'va yo, iyoo na si'i na
ndukuaan ta'an, ra xiniñu'u
na chindiee ta'an va na xi'in
na, ña kan ke va'a na satävi
na na ve'e ñu'u; ra saa ke
va'a tu kuchuun na ve'e ñu'u
chindiee ta'an na xi'in na
si'i na ndukuaan, na ndinuni
va'a xamani nuu.
17 Ra ndia ñani yo, ndia
xa'ndia chiñu nuu na ve'e
ñu'u ndia vivii saxinu chiñu
ña ndiso ndia, ra xika tu
ndia ka'an ndoso ndia, ra
saña'a tu ndia tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo va, ra
xiniñu'u na sato'o ni va na
ndia, ra na koo tu ya'vi va
ndia.
18 Ra saa ke kachi tu tu'un
Ndioxi ña vaxi nuu tutu yii
ña tiaa na xina'a ña ka'an
kachi su'va va: “Chikäa ndo
yunu yu'u sindiki ta xika
ri, ña xañu ri nuni trigo
ña sakoyo ri ña”, kachi ña.
Ra ka'an tu tu'un Ndioxi
kachi ña su'va va: “Yuvi na
xachiñu, ra xiniñu'u na koo
ya'vi va na”, kachi ña.
19 Ra tu ndia na taxi
kuachi xa'a ndia ñani yo
ndia xa'ndia chiñu ve'e ñu'u,
ra xiniñu'u na kundiaka
va na uvi a uni yuvi na
ndakuiin xa'a kuachi ña
ka'an na, ra saa ke kuvi tiaa
so'o kun ña ⌧ka'an na, ndi
su tu köo na ndakuiin xa'a
kuachi ña ka'an na xa'a, saa
ra tiäa so'o kun ña ka'an vi
na.

20 Ra tu ndixa ke iyoo va
tu kuachi ndia, ra nuu chitu
kua'a na ve'e ñu'u va, na
ka'an kun xi'in ndia ña vä'a
□xa ndia, ña va'a na yu'vi
inka na, ra na sä na chiñu
ki'vi ta'an ña □xa ndia kan.
21 Ra □xini va so'o Tata
yo Ndioxi, xi'in Tata yo Je-
sucristo, xi'in na tatun na
ndikaxin ra, ña xa'ndia yu
chiñu nuu kun ña na sa kun
takundi'i ña xa ndika'an yu
xi'in kun, ra vivii na sa kun
xi'in takundi'i va yuvi, ra na
ndakäxin kun ndia nii na.
22 Ra te xa tava kun ndia
ñani yo ndia kuiso chiñu
ve'e ñu'u, ra na täva ki'vi
kun ndia, chi na ki'in va'a va
xini kun ña va'a na kundaa
ini kun yoo kuvi ndia va'a
tava kun, saa chi tu na sa
ndia chiñu ki'vi, ra yo'o va
kuvi ra ndiso xi'in ña. Ra na
sä kun ndia nii chiñu ki'vi.
23 Ra xa'a ña ki'in ni kue'e
yo'o, ña xaxi ni ña ini kun,
ra na kö'o kun takua tiakuii,
chi na ko'o tu kun lo'o vino
va.
24 Ra xa'a ña kan ke te xa
tava kun ndia ñani yo, ndia
kuiso chiñu ve'e ñu'u, ra xa
te kachi yu xi'in kun ke na sa
va kun, saa chi va'a ni köo
va na taxi kuachi xa'a yuvi
ña □xa na chiñu ki'vi, ndi su
sava, ra kama va ndakuni yo
na ña □xa na ña, ra sava tu,
ra na'a va saa kundaa ini yo
xa'a na.
25 Ra mii saa kuvi tu ña
kuu xi'in chiñu va'a ña xa
va na, saa chi sava, ra kama
va kundaa ini yo xa'a ña,
ra sava tu ra kuachi va saa
kundaa ini yo xa'a ña, ndi
su takundi'i chiñu ña □xa
yuvi ra kindöo se'é ña, chi
ndatuvi ndi'i va xa'a ña.

6

Su'va ke xiniñu'u sa yo xi'in na kuna'nu nuu yo

1 Ra takundi'i na ñani
yo, na xachiñu nda'vi köo
ya'vi, ra na sato'o ni va na
xito'o na, ña va'a na kä'an
ki'vi inka yuvi xa'a Tata yo
Ndioxi, xi'in xa'a tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo ña
ka'an ndoso yo.
2 Ra tu xa ndakundikun
va tu na xito'o na ñani yo
na xachiñu nda'vi köo ya'vi
Tata yo Jesucristo, ra va'a ni
saa va ra na kukuïin vi na
ñani yo kan, ña sato'o na
xito'o na, chi ña xiniñu'u sa
na ke na chikaa ni ka na
ndiee ña vii ni ka sachiñu na
nuu va na; saa chi xa ñani yo
na ku'vi ini va yo nduu xito'o
na. Ra ña ka'an yu xi'in kun
xa'a yo'o kuvi ña na □saña'a
kun na ve'e ñu'u, ra na ka'an
tu kun tu'un ndieé ini xi'in
va na ña va'a na sa va na ña.

Su'va ke kuni Ndioxi sa yo

3 Ra tu ndia na saña'a inka
ichi maña, ña kuëe inuu
xi'in ña va'a ña xa sakua'a
yo xa'a Tata yo Jesucristo,
ra nii inüu tu ña xi'in ña
ndikun va yo,
4 ra na kan, ra na kutiaa
xi'in mii va kuvi na, ra ndia
nii lo'o ke xïni vi na. Chi
chiñu na kan ke ndatu'un
kuachi na xi'in inka yuvi
xa'a ni ke kuni kachi iin iin
tu'un va; ra xa'a ña yo'o kuvi
ña □kaku ña ndukuini ini,
xi'in ña saa na xi'in ta'an na,
xi'in ña ka'an kini na xi'in

ta'an na, xi'in ña ndiäa ini
ta'an ka na.
5 Ra takundi'i kii ke
kanita'an na, ra niña ña ki'vi
va ndakani xini na, ra ña xa
na ke ndakoo va na ña ndaa,
ra ndakani ini na ña koo ni
xu'un na xa'a ña sachiñu na
nuu Tata yo Jesucristo va. Ra
na kutä'an vi kun xi'in yuvi
na xa sa ñaa.
6 Ra ña ndaa va kuvi ña,
ña va'a ni va koo yo xa'a ña
ndikun yo Tata yo Jesucristo,
tu kusii ini yo xi'in ña xa taxi
ra nda'a yo.
7 Saa chi köo mii ña'a
ndixaa xi'in vi yo nuu ña
yuuvi yo'o te kaku yo, ra
ndia nii lo'o tu ña küvi ku'un
xi'in yo te xa na kuvi va yo;
8 ndi su tu iyoo ña ⍰xixi
yo, xi'in tikoto yo, ra xa nani
xi'in ña yo'o ke na kusii ni
ini va yo.
9 Ndi su yuvi na kotoo ni
kukuika, ra kuchüun vi na,
chi ⍰sanda'vi va ña ndiva'a
na. Ra xa'a na ⍰xa na chiñu
ña ki'vi va, ra mii chiñu kan
ke sandi'i va'a xa'a va na.
10 Saa chi tio'o takundi'i
ña vä'a va kuvi ña kotoo ni
yuvi kukuika na; ra xa saa ke
ndo'o va sava na ña ndaku-
nisii ni na ña koo xu'un na,
saa ra naa ini va na xa'a ña
ndikun na Tata yo Jesucristo,
ra ña ndo'o na ke ndini'i na
tundo'o, ña ⍰tixu'vi va na.

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ña vivii na sa ra

11 Ndi su yo'o, ñani Tim-
oteo, ra ña kuu kun ra
xachiñu nuu Tata yo Ndioxi,
ra na sä kun chiñu ki'vi kan.
Chi ña xiniñu'u sa kun ke
na sa kun chiñu ndaku, xi'in
ña sa kun ña kuni Tata yo
Ndioxi, xi'in ña kundiaa ini
kun Tata yo Jesucristo, xi'in
ña ku'vi ini kun kuni kun
inka yuvi, xi'in ña sa ndiee
ini kun nuu ndia ndia ka
tundo'o, xi'in ña sato'o kun
inka yuvi.
12 Ra na chikaa ni ka kun
ndiee ña kandixa kun Tata
yo Jesucristo; ra na sa nduxa
kun, ra saa ke ni'i kun
ña kutiaku kun ndia ndikaa
ndiku'un, saa chi xa'a ña
kan ke kana Tata yo Ndioxi
yo'o va, ra kua'a ni tu yuvi
xini ña ndakuiin kun xa'a
ña ndikun kun Tata yo Jesu-
cristo va.
13 Ra ⍰xito'ni va Tata yo
Ndioxi, ra ⍰taxi ña tiaku
takundi'i ña'a ña iyoo, ra
xito'ni tu Tata yo Jesucristo,
ra ndakuiin ña kuu ra rey
nuu na judío ta nditakatu'un
ra Poncio Pilato va ra,
14 ña ⍰xa'ndia yu takundi'i
chiñu yo'o nuu kun vichin,
ra na kandixa kun ña xi'in
ndinuni nima kun, ra saa ke
ndia nii yuvi ni'i ka'an ki'vi
xa'a kun kii vichin, iin saa
ndia kii ña nandiko Tata yo
Jesucristo kixi ra,
15 ra te xa na tandiaa kii
ña ⍰kuni mii va Tata yo
Ndioxi kuvi ña nandiko Tata
yo Jesucristo kixi ra. Ra
ra ka'nu ni na kuu Tata yo
Ndioxi, ra kuu mii takundi'i
ndiayu, ra ⍰xa'ndia chiñu
nuu takundi'i na ⍰xa'ndia
chiñu, ra chee nuu takundi'i
yuvi.
16 Ra kan kuvi indaa
Ndioxi, ra tiaku iin takundi'i
kii, ra nuu ye'e, nuu tändiaa
ndia nii yuvi va ke iyoo ra.
Ra ndia nii tu yuvi täan

kuni ña'a va, ra nii küni va
tu na ra. ¡Ra kuenda mii
ra kuvi ña to'o, xi'in ndiee
ndia ndixaa kii ndia ndixaa
tiempo va! Saa koo.

17 Ra na ñani yo, na kuu
na kuika iyoo xu'un nuu ña
yuuvi yo'o, ra na ka'an kun
xi'in na ña na kutiäa ni ini
na xi'in xu'un na, ra nii na
kundiäa ni tu ini va na ña,
saa chi ña ndi'i xa'a va kuvi
ña. Ra ña xiniñu'u sa na
ke na kondiaa ini na Tata yo
Ndioxi ra tiaku va, saa chi ra
kan kuvi ra taxi takundi'i
va ña'a ña xamani nuu yo
ña va'a na kuniñu'u yo ña,
ra kusii ni ini yo xi'in ña.

18 Ra ña xiniñu'u ka'an
kun xi'in na ñani yo na
kuika ke vivii va na sa na
xi'in xu'un na, ra na kuika
xi'in chiñu va'a va ke na kuu
na, ra na koo nduvi tu na ña
chindiee ta'an na xi'in inka
yuvi, ra ndata'vi tu na ña'a
ña kuu mii na xi'in inka yuvi
va.

19 Ra tu na sa na ña yo'o,
ra saa ke kuvi kuu na, na
kuika ndixa kii ña vaxi, ra
ni'i tu na ña kutiaku na ndia
ndikaa ndiku'un va.

Indiayu ta'an ra Pablo xi'in ra Timoteo

20 Ñani Timoteo, vivii va
na kuniñu'u kun ña xinituni,
ña taxi Tata yo Ndioxi nda'a
kun, ña sa kun chiñu ña
kuni ra. Ra na tiäa so'o kun
tu'un ña ka'an yuvi na kuëe
kandixa Tata yo Jesucristo,
saa chi tiaa ni va xa xini
na xa'a tu'un Tata yo Ndioxi
xi'in ña xinituni mii na, ndi
su mii ña ndaa, ra ndia nii
lo'o ke xïni vi na;

21 ra xa'a ña xiin sava
na tiaa so'o ña ka'an yuvi
kan, ra xa ndakoo va na ña
ndikun na Tata yo Jesucristo
vichin.

Ra ña va'a ña kuu mii Tata
yo Ndioxi na koo xi'in kun.
Saa koo.

Tutu ña uvi ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a ra Timoteo

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in ra Timoteo

1 Yu'u, ra Pablo, ra kana
Tata yo Ndioxi, ña xika yu
chiñu yu nuu Tata yo Je-
sucristo, ña xika yu ka'an
ndoso yu nuu inka yuvi xa'a
ña kindoo Tata yo Ndioxi ña
taxi ra ña kutiaku yo xa'a ña
xa nduu yo iin xi'in Tata yo
Jesucristo
2 kuvi ra tiaa tutu yo'o,
kuxaa ña nda'a kun ñani
lo'o Timoteo, ra iyoo ta ku'va
iyoo se'e yu, xa'a ña ndikun
kun Tata yo Jesucristo. Ra
mii va Tata yo Ndioxi, xi'in
Tata yo Jesucristo na taxi ña
nda'vi ini, xi'in ña va'a nda'a
kun, ña va'a vii ni na koo
kun.

Ndataxi ra Pablo tixa'vi nda'a Ndioxi xa'a ra Timoteo

3 Ñani lo'o Timoteo,
ndataxi ni yu tixa'vi nda'a
Tata yo Ndioxi xa'a kun, ra
nuu ra kan ke xachiñu yu
xi'in ndinuni nima yu, ta
ku'va xa na xii xikua yu
xina'a. Ra ni kuëe naa ini
yu xa'a kun chi ñuu ka'ñu
va ndaka'an yu xa'a kun, ra
ndataxi ni yu tixa'vi nda'a
Tata yo Ndioxi xa'a kun.
4 Ra te ndaka'an yu xa'a ña
kusuchi ni ini kun, ra xaku
kun, te nindiayu ta'an yo, ra
kuni tuku va yu ña kuni yu
yo'o ña va'a na kusii ni ini
yu.
5 Saa chi ndaka'an ni yu
xa'a ña ndinuni ni ndikun
kun Tata yo Jesucristo. Ra
ña xitan kun Loida, xi'in ña
si'i kun Eunice kuvi na nuu
xindikun Tata yo Jesucristo,
ra kundaa kaxi tu ini yu
ña ndikun kun ra ta ku'va
xindikun na kan va ra.

Na kukä'an nuu yo xi'in tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo

6 Ra xa'a ña kan ke kuni
yu taxi yu xini kun, ña na
kuniñu'u kun ña xinituni
ña ndaki'in kun xa Tata yo
Ndioxi, te chindu'u yu nda'a
yu xini kun.
7 Saa chi nditäxi Tata yo
Ndioxi Tachi Yii ra nda'a yo
ña kuu yo yuvi iyo, chi ña
taxi ra Tachi Yii ra nda'a yo,
ra ña va'a ndaku na koo ini
va yo kuvi ña, xi'in ña ku'vi
ini yo inka yuvi, xi'in ña
vivii kutiaku yo.
8 Ra na kukä'an nuu kun
ña ndakuiin kun xa'a tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo,
ra nii na kukä'an tu nuu
kun xa'a yu'u ña ndikaa yu
ve'e kàà xa'a va ra. Chi ña
xiniñu'u sa kun ke na kuiin
va kun ña ndo'o kun, xa'a
ña kaka kun ka'an ndoso
kun tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo. Saa chi mii va
Tata yo Ndioxi taxi ndiee
kun ña va'a sa ndiee ini kun
ña sando'o na yo'o.
9 Saa chi mii va Tata yo
Ndioxi kuvi ra sakaku yoo,
ra kana ra yoo ña kuu yo
na ñuu ra na yii, ndi su süvi

xa'a ndia iin chiñu va'a ña
xa yo kuvi ña ndikana ra
yoo. Chi xa'a ña kuni ra
ndaña'a ra ña ku'vi ini ra
xini ra yoo, xa'a ña xa nduu
yo iin xi'in Tata yo Jesucristo
va kuvi ña xa ra saa xi'in
yo. Ra xa ku'vi ini Tata yo
Ndioxi xini yoo te kumani ka
kukava xa'a ña yuuvi vi.
10 Ra vichin, xi'in ña xa
Tata yo Jesucristo ña kixi ra
sakaku ra yoo va kuvi ña
ndaña'a Tata yo Ndioxi ña
ku'vi ni ini ra xini ra yoo.
Ra mii va Tata yo Jesucristo
kuvi ra sandi'i xa'a ndiee ña
xa'ni, ra xi'in tu'un va'a xa'a
mii va ra kuvi ña taxi ra
ña tiaku yo, ra ña tiaku yo
vichin, ra kuëe ndi'i ka xa'a
ña.
11 Ra tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo, ña ka'an yu
xa'a yo'o va kuvi ña kuni
Tata yo Ndioxi ña na ka'an
ndoso yu, ra xa'a ña kan va
ke kana ra yu'u, ña kaka yu
chiñu nuu ra, ra kuu tu yu,
ra saña'a yuvi na küu judío
va.
12 Ra xa'a ña yo'o ke ndo'o
yu ña ndikaa yu ve'e kàà
vichin va, ndi su kukä'an vi
nuu yu, saa chi xa kundaa
va ini yu yoo kuvi ra ndiaa
ini yu, ra kundaa kaxi tu
ini yu ña kuu mii ra ndiee
ña sandutia ndoso ra tu'un
ra ña sakuiso chiñu ra yu'u
ka'an ndoso yu ku'un ña
nuu iinii kuvi ña yuuvi va,
ra kuni so'o na ña ndia kii
ña nandiko mii ra kixi va ra.
13 Ra ña xa saña'a yu yo'o,
ra iin ita niñu ña va'a ña
xiniñu'u sa va kun kuvi ña,
ta kuu ña kondiaa ini kun
Tata yo Ndioxi, xi'in ña ku'vi
ini kun inka yuvi xa'a ña
xa nduu yo iin xi'in Tata yo
Cristo Jesús.
14 Ra mii Tachi Yii ña
iyoo nima yo, na chindiee
ta'an xi'in kun ña va'a na
kuchuun kun ndakuiin kun
xa'a ña va'a, ña sakuiso
chiñu Tata yo Ndioxi yo'o
xi'in.
15 Ra xa kundaa va ini kun,
chi takundi'i va na ta'an yo
na ndee chi Asia, ra ndakoo
nda'a va na yu'u; ta kuu ra
Figelo, xi'in ra Hermógenes.
16 Ra ka'an ni yu xi'in Tata
yo Ndioxi ña na taxi ra ña
va'a koo xi'in na ve'e ra
ñani yo Onesíforo, saa chi
kua'a ni va ichi chikaa ra
tu'un ndiee ini xi'in yu, ra nii
ndikukä'an tu nuu ra xi'in
va yu xa'a ña ndikaa yu ve'e
kàà.
17 Saa chi te kixi ra ñuu
Roma yo'o ra iin nani nani
va ndixika ra nanduku ra
ve'e kàà nuu ndikaa yu, ra
ndiakua ndani'i va ra yu'u.
18 Ra mii Tata yo Jesu-
cristo na kunda'vi ini kuni ra
ñani yo, Onesíforo, te xa na
xaa kii ña sayukun Tata yo
Ndioxi kuachi xi'in na yuuvi
yo'o. Ra xa kundaa tu ini mii
va kun, chi chindiee ta'an ni
va ra xi'in yo te ndixiyo yu
ñuu Éfeso ñaa.

2

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ña na kuu ra iin soldado ra ndinuni ni xachiñu nuu Tata yo Jesucristo

1 Ñani lo'o Timoteo, ña
nda'vi ini ña taxi Tata yo
Ndioxi iyoo xi'in yo xa'a ña
xa nduu yo iin xi'in Tata yo

Jesucristo, na taxi ndiee kun
ña va'a ndąkụ ni na koo kun
nụu ndia ndia ka tundo'o.
2 Ra tu'un va'a xa'a Tata
yo Jesucristo ña xini so'o
kun saña'a yu kua'a ni yuvi
ke na saña'a tu yo'o va
ndia ñani yo, ndia ndin-
uni ni ndikun Tata yo Jesu-
cristo, ndia ki'in kun kuenda
kuchuun saña'a, ña va'a na
saña'a ndia inka yuvi.
3 Ra ña iyoo kun ta ku'va
iyoo iin soldado ña ndikun
kun Tata yo Jesucristo, ra na
kuiin va kun ña ndo'o kun
xa'a ra, ta ku'va ndo'o yu'u.
4 Saa chi ndia nii soldado
ndia kuni kindoo va'a nuu
ra soldado, ra kuchee nuu
ndia, ra kuëe ndakundi'i vi
ini ndia kan xa'a inka chiñu,
chi ña xa ndia ke ndi'i ini
ndia ña ⍰xa ndia chiñu ña
⍰xa'ndia ra kuchee nuu va
ndia.
5 Ra saa ke ⍰kuu tu xi'in
yuvi na ⍰sasiki ña ke'e
ta'an va na, saa chi küvi
vi ndaki'in na ña'a ña iyoo
nduvi ndaki'in na, tu kuëe
xa na ta ku'va ka'an mii ndi-
ayu ña ka'an xa'a ña sasiki
na.
6 Ra saa ke ⍰kuu tu xi'in
yuvi na ⍰chi'i ndia ndia
ka tu kui'i va, chi xi'na
ka ⍰ndakundiee va'a va na
xachiñu na, ra saa vi ke koo
ña'a kan kaxi na.
7 Ra vivii va na ndakani
xini kun xa'a tu'un ña ka'an
yu xi'in kun yo'o, ra mii va
Tata yo Jesucristo chindiee
ta'an xi'in kun, ra kundaa ini
kun xi'in takundi'i va ña.
8 Ra ndia nii lo'o na näa ini
kun xa'a Tata yo Jesucristo,
ra ndatiaku nuu ña ⍰xa'ni,
ra ⍰kuu ndise'e ra rey David.
Ra mii tu'un va'a yo'o kuvi
tu ña ⍰ka'an ndoso yu'u nuu
takundi'i yuvi va.
9 Ra tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo ña ⍰ka'an yu xa'a
xi'in kun yo'o, kuvi ña ndo'o
ni yu xa'a vichin, ra ndia
nu'ni yu xi'in yo'o kàà va, ña
ndikaa yu ve'e kàà vichin; ra
va'a ni saa ndo'o va yu, ndi
su ndikäa vi tu tu'un Tata yo
Ndioxi ve'e kàà, ra ni kuëe
nu'ni va tu ña.
10 Ra xa'a ña kan ke ⍰xa
ndiee ni va ini yu ña ⍰ndo'o
ni yu vichin, ña va'a na
⍰kuxixa ini yuvi na ndikaxin
Tata yo Ndioxi, ra kaku na
sa Tata yo Jesucristo, ra koo
na xi'in ra nuu nduvi ni kaa,
ra kutiaku na ndia ndikaa
ndiku'un.
11 Ra tu'un ña ka'an yu xi'in
kun yo'o, ra ña ndaa
ni va kuvi ña:
Tu xa ndixi'i yo xi'in Tata yo
Jesucristo, ra kutiaku
tu yo xi'in va ra;
12 ra tu kuëe ndiko ini yo ña
⍰ndo'o tu yo xa'a ra,
saa ra ni'i tu yo koo yo
xi'in ra nuu xa'ndia ra
chiñu va.
Ra tu ⍰tise'e tu'un tu yo
xa'a ra nuu yuvi,
ra ndakoo tu yo ña
ndikun va yo ra, saa
ra tise'e tu'un tu ra
kan xa'a yoo va nuu
Tata ra Ndioxi.
13 Ra va'a ni saxïnu va yoo
ña kindoo yo sa yo,
ndi su ra kan, ra ⍰sax-
inu ra takundi'i va ña
⍰kindoo ra sa ra.
Saa chi Tata yo Ndioxi, ra
takundi'i ña ka'an ra,

ra saxinu ndi'i va ra
ña.

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ña vivii va na sachiñu ra nuu Tata yo Ndioxi

14 Ra na ka'an kun xi'in na
ñani yo, ña xito'ni va Tata
yo Ndioxi, ña ka'an kun xi'in
na, ña na näa ini na xa'a
ña ka'an yu xi'in kun yo'o,
ra na ka'an kun xi'in na, ña
na ndatü'un kuachi na xa'a
ndia ndia ka tu'un, saa chi
ña ndatu'un kuachi na, ra
köo ya'vi ndiaa vi ña, saa chi
tu saa na sa na, ra yuvi na
sakan xini so'o tu'un Tata yo
Ndioxi va kuvi na sandi'i na
xa'a.
15 Ra na sa nduxa kun, ña
kuu kun iin tiaa, ra xa ña
kuni mii Tata yo Ndioxi, ña
va'a na köo ña kuka'an nuu
kun xi'in te xa na xaa kun
nuu ra. Ra na sakua'a kun
ña vivii kundaa ini kun xi'in
tu'un Tata yo Ndioxi, ra saa
ke kuvi vivii tu ndakani va
kun ña.
16 Ra na kutä'an kun xi'in
yuvi na ndatu'un tu'un ña
köo ya'vi ndiaa, saa chi tu'un
ña ndatu'un na kan, ra ña
sakuxika va'a ka va kuvi ña
na nuu Tata yo Ndioxi.
17 Saa chi tu'un chi'ña ña
ndatu'un yuvi kan, ra iin
ta iyoo kue'e tia'yu va iyoo
ña, saa chi iin vichin vichin
va ndutia ndoso ña kua'an
ña. Ra ra Himeneo xi'in
ra Fileto kuvi ndia saña'a
tu'un chi'ña kan,
18 ra ña xa ndia ke ndakoo
va ndia tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo, ña ndaa,
ra ndakundikun ndia tu'un
chi'ña va, ña xika ndia
ka'an ndia ña xa ndatiaku
takundi'i va na ndii, ña
sanda'vi ndia na ñani yo na
ndikun Tata yo Jesucristo.
19 Ndi su tu'un Tata yo
Ndioxi, ra ña ndaa va kuvi
ña, ra iin ta ku'va iyoo yuu
ña kutu ni ñu'u xa'a ve'e va
ke iyoo ña, ra ndu'u tu'un ña
kachi su'va sata ña: "Xini
va Tata yo Jesucristo yuvi na
kuu kuenda ra", kachi ña,
ra, "Na ndikun ichi ra, ra
xiniñu'u na ndakoo va na ña
vä'a."
20 Ra xa xini va kun, chi
iin ve'e ka'nu ña kuu ve'e
iin ra kuika, ra kua'a ni va
nuu nda'a chiñu ña xiniñu'u
na ta xixi na iyoo, sava ña
kuva'a xi'in yuu oro, xi'in
yuu plata, ra sava tu ña
kuva'a xi'in itun, ra saa tu
xi'in ndia'yu va; ra nda'a
chiñu ña kuva'a xi'in oro,
xi'in ña kuva'a xi'in plata
kuvi ña xiniñu'u na ta kuu
ndatava na viko va, ra ña
kuva'a tu xi'in itun, xi'in ña
kuva'a xi'in ndia'yu kuvi ña
xiniñu'u na xi'in chiñu ña
nuu va.
21 Ra tu na kuïin kun ña
tiaa so'o kun ña ki'vi ña
saña'a ndia maña, ra saa
ke kuvi kuu kun ta ku'va
iyoo nda'a chiñu ña va'a ña
xiniñu'u na nuu ndatava na
viko. Ra koo yaa tu nima
va kun, ra koo nduvi kun ña
va'a kuniñu'u Tata yo Ndioxi
yo'o, ña va'a sa kun ndia
ndia ka chiñu ña va'a nuu
ra.
22 Ra na sä kun takundi'i
nuu chiñu ki'vi ña xa na
itia, chi ña xiniñu'u sa kun
ke na sa kun chiñu va'a va,
ra na kondiaa ni tu ini kun
Tata yo Jesucristo va, ra na
ku'vi tu ini kun kuni kun

inka yuvi va, ra vivii tu na
kuta'an kun xi'in va na, ra
xi'in na ñani yo na ndinuni
ni ndikun Tata yo Jesucristo
va ke na kuta'an kun.
23 Ra na tiäa so'o kun
ta ndatu'un na xa'a chiñu
ki'vi ña köo ya'vi ndiaa,
saa chi ña □xa ña kan ke,
sakanita'an ña yuvi va.
24 Saa chi ña va'a na kuu
kun iin tiaa, ra xachiñu
nuu Tata yo Jesucristo, ra
küvi vi kaka kun chikaa
kun kuachi xi'in inka yuvi;
chi ña xiniñu'u sa kun ke
vivii va na kuta'an kun
xi'in takundi'i va yuvi. Ra
xiniñu'u kuu tu kun, iin ra
vivii saña'a inka yuvi va;
ra xiniñu'u na kuiin tu kun
ndo'o va kun, ndi su na
kä'an kuachi kun xa'a ña
ndo'o kun,
25 ra vivii tu na ndataxi
kun xini yuvi na xiin
kandixa va, ra a íin ña saa
nandiko va ini na sa Tata yo
Ndioxi, ra kundaa ini na xa'a
ña ndaa,
26 ra ndukaxi ini na, ra
saña ndika na nda'a timia'a,
saa chi nda'a ri kan va ke
ñú'u na, ra ta iyoo ve'e kàà
va ke iyoo ña ñú'u na, ra xa
ri ta ku'va kuni mii va ri xi'in
na.

3

Te xa na kuyachin ndi'i xa'a ña yuuvi ra niña chiñu ki'vi va sa yuvi

1 Ra xiniñu'u ni tu kundaa
ini kun xa'a ña yo'o va, ñani
Timoteo: vaxi kii, ra kua'a
ni ña u'vi kixi nuu ña yuuvi
yo'o.
2 Saa chi kii kan, ra xa'a
sava yuvi ña ndakundi'i ni
ini na takua xa'a mii va na,
ña va'a ni koo na kuni na, ra
kuni na ña koo ni tu xu'un
va na, ra kutiaa ni tu ini na
xi'in mii va na, ra ndakani
tu ini na ña ndiaa ya'vi ni ka
na nuu inka yuvi, ra kaña'a
tu na xa'a Tata yo Ndioxi va,
ra kuïin tu na kandixa na na
iva si'i va na, ra nii kusïi tu
ini na xi'in ndiee ña chikaa
inka yuvi xi'in na, ra nii ña
kundikun na Tata yo Ndioxi
ke kuïin vi na,
3 ra nii kü'vi tu ini na
kuni na yuvi va, ra nii kuïin
tu na ña koo ka'nu ini va
na; ra niña tu'un chi'ña va
ndatu'un na, ra nii kuchüun
tu na ña ka'nu na mii va na,
ra ndiva'a ni tu koo ini va na,
ra kanita'an tu na xi'in yuvi
na □xa chiñu va'a va.
4 Ra xiko ta'an tu na xi'in
yuvi na ita'an mani ni xi'in
va na, ra nii kuëe iyo tu koo
ini va na, ra kutiaa ni tu na
xi'in ña xini va na, ra ndaku-
nisii tu na takundi'i ña'a ña
iyoo nuu ña yuuvi yo'o va,
ra kuïin tu na kundikun na
Tata yo Ndioxi va.
5 Ra iin sa ndaña'a na mii
na ña ndinuni ni ndikun na
Tata yo Ndioxi, ndi su chiñu
ki'vi ña sa va na ke ndaña'a
ña'a ña kuëe tiaku na ta
ku'va kuni Tata yo Ndioxi.
Ra ndia nii lo'o ke na
kutä'an mani kun xi'in vi
yuvi na sa saa kan,
6 saa chi ta'an yuvi na
ka'an yo xa'a yo'o kuvi tu
ndia kua'an ki'vi ta ve'e
ta ve'e na si'i, na vita ini,
na iyoo kua'a ni kuachi, ra
sanda'vi ndia na. Ra na si'i
yo'o, ra takundi'i nuu chiñu
ki'vi ña kotoo iki kuñu va na
ke xa'ndia chiñu nuu na.

7 Ra iin takundi'i kii ke
kuni na sakua'a na ña xaa
va, ndi su xa saa küvi tan-
diaa na ña kundaa ini na
xa'a ña ndaa vi.
8 Ra ndia saña'a ña maña
yo'o, ra ña ndaa va ke kun-
dasi ndia, chi ta ku'va xa ra
Janes, xi'in ra Jambres, ña
ndixïin ndia kandixa ndia
ña ndika'an ra Moisés xina'a
va ke xa ndia. Ra yuvi na
xa saa kan, ra ña ndi'i xa'a
va kuvi ña xinituni na, ra nii
Tata yo Ndioxi ndïkun ka vi
na.
9 Ndi su xïnu vi ña kuni na,
saa chi kundaa ini takundi'i
va yuvi ña kuu na, na ki'vi,
ta ku'va ndo'o ndia uvi, ndia
ndixïin kandixa ña ndika'an
ra Moisés xina'a.

Ka'an ka ra Pablo xi'in ra Timoteo xa'a chiñu ña xiniñu'u sa ra

10 Ndi su yo'o, ñani, ra
xa kundaa va ini kun ndia
ku'va ke iyoo tu'un Tata yo
Ndioxi ña saña'a yu, ra kun-
daa tu ini kun ndia ku'va
ke tiaku va yu, ra xini tu
kun ndia ña ke kuni yu sa
va yu. Ra kundaa tu ini
kun ña ndikun yu Tata yo
Jesucristo va, ra kundaa tu
ini kun ña xa ndiee ni ini va
yu, ra kundaa tu ini kun ña
ku'vi ni ini yu xini yu inka
yuvi va, ra kundaa tu ini kun
ña xa ndąkụ ni ini yu nuu
takundi'i ña ndo'o va yu,
11 ra kundaa tu ini kun ña
xa ndiee ni ini yu ña taxi
na yu'u, ra saa tu xi'in ña
sando'o na yu'u va, ra xa
kundaa va ini kun ña ndo'o
yu ñuu Antioquía, xi'in ñuu
Iconio, ra saa tu ñuu Listra
va; ndi su mii va Tata yo
Jesucristo sakaku yu'u nuu
tundo'o ña ndo'o yu ñuu
kan.
12 Ra xa kundaa ini yo,
chi takundi'i yuvi na kuni
kutiaku ta ku'va kuni mii
Tata yo Jesucristo, ra ndo'o
ni va na, chi taxi va na sa
yuvi;
13 ndi su yuvi vä'a, yuvi
chi'ña tu'un, ra ta iin iin kii
ra na nduu ña'a va'a ka va
kuvi na, saa chi ña sa na ke
sanda'vi na yuvi, ra inka tu
yuvi sanda'vi ta'an xi'in mii
va na.
14 Ndi su yo'o, ra ña
xiniñu'u sa kun ke vivii
va na kundikun kun ña
xa sakua'a kun, saa chi xa
kundaa va ini kun ña kuu
ña ña ndaa, xa'a ña xa kun-
daa ini kun ña kuvi kundiaa
ini kun yuvi na saña'a ña
yo'o.
15 Ra na ndaka'an kun, chi
te lo'o vi kun ke kundaa
ini kun xa'a tu'un Tata yo
Ndioxi ña tiaa na xina'a, ra
ña kan kuvi ña kuchuun taxi
ña ndichi nda'a kun, ña va'a
na kondiaa ni ka ini kun Tata
yo Cristo Jesús, ra sakaku ra
yo'o.
16 Takundi'i tu'un ña vaxi
nuu tutu yii, ra mii va Tata
yo Ndioxi kuvi ra ndika'an
ni'ni xini yuvi, ra tiaa na ña.
Ra va'a ni ña, saa chi saña'a
ña yoo, ra ka'an tu ña xi'in
yo xa'a ña vä'a xa va yo, ra
ndasayukun tu ña yoo va,
ra saña'a tu ña yoo ña sa yo
chiñu va'a va,
17 ra suvi mii tu'un yo'o ke
xiniñu'u Tata yo Ndioxi, ña
xa nduvi ra na ñuu ra, ña
saña'a ra na, ña va'a na koo
nduvi na ña sa na takundi'i

nuu chiñu va'a, ña kuni mii
va ra.

4

Ka'an ra Pablo xi'in ra Timoteo ña na kutüvi ra ña ka'an ndoso ra

1 Ra xito'ni va Tata yo
Ndioxi, ra saa tu Tata yo
Jesucristo, ra kuu rey, ra kixi
sayukun kuachi xi'in yuvi na
tiaku, ra saa tu xi'in na ndii
va, ña xa'ndia yu chiñu nuu
kun vichin
2 ña na ka'an ndoso kun
tu'un va'a xa'a Tata yo Jesu-
cristo; ra iin takundi'i kii va
na koo nduvi kun ña ka'an
kun xi'in yuvi, ra va'a ni xiin
na, ra va'a ni xïin va tu na,
ndi su ña xiniñu'u sa kun
ke na ka'an kun xi'in va na.
Ra na ndasayukun kun na
te xa na chiñu ki'vi, ra na
ka'an tu kun xi'in na ña na
nandiko ini na xa'a kuachi
va na, ra vivii tu na chikaa
kun tu'un ndiee ini xi'in va
na, ra na saña'a tu kun na
ndia ku'va ke xiniñu'u kuti-
aku va na, ra ka'nu ni na koo
ini kun xi'in na ña va'a na
sakua'a na.
3 Saa chi vaxi kii, ra kuïin
ka vi yuvi ña kuni so'o na
tu'un va'a xa'a Tata yo Je-
sucristo; chi ña sa na ke
ndakundikun na ña kuni mii
va na, ra xa'a ña kan ke
xa'a na nduku na tiaa ndia
saña'a ta ku'va kuni mii va
na, ña va'a na kusii ini na
xi'in chiñu ki'vi ña xa na.
4 Ra ndakoo va na tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo,
ra ndakundikun na tu'un
chi'ña, ña köo ya'vi ndiaa
va.
5 Ndi su ña xiniñu'u sa
yo'o ke kaxi kaxi va na koo
xini kun xa'a takundi'i va
chiñu, ra na kuayü'vi kun
ña ndo'o kun xa'a Tata yo
Jesucristo, chi ña sa kun ke
na kundi'i ini kun ña ka'an
ndoso kun tu'un va'a xa'a
ra nuu yuvi va, ra vivii va
na saxinu kun nuu chiñu
ña taxi Tata yo Ndioxi nda'a
kun.
6 Ra na kundaa ini kun
vichin ñani lo'o Timoteo, saa
chi yu'u, ra xa ndinumi ni
va ka'ni na yu'u, ña koo yu
ta ku'va xa na xi'in kiti ri
xa'ni na soko na nuu Tata yo
Ndioxi; saa chi xa ndixaa va
kii ña ka'ni na yu'u.
7 Ra va'a va, saa chi tiaa
ni va xa nduxa yu ña xa
yu chiñu ña kuni Tata yo
Jesucristo. Ra vichin, ra
ta ku'va ndo'o iin tiaa ra
xakanaa xinu va ke ndo'o
yu, ra ndia nii lo'o tu nindïko
ini va yu, ra nii ndikuñäa tu
yu ña ka'an ndoso yu tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
va.
8 Ra xa'a ña kan ke vichin,
ra xa iyoo nduvi va iin ña
va'a, ni'i yu, ra mii va Tata
yo Jesucristo, ra ndaku ni
xayukun kuachi kuvi ra taxi
ña nda'a yu te xa na nandiko
ra kixi tuku ra; ra süvi takua
yu'u kuvi ra ni'i ña va'a kan,
chi ni'i tu takundi'i yuvi na
ndiatu ña kixi va ra ña.

Chiñu ña xa'ndia ra Pablo nuu ra Timoteo

9 Ra na sa nduxa kun ña
kama ni va kixi kun koto'ni
kun yu'u.
10 Saa chi ra Demas, ra
ndakoo nda'a va ra yu'u, saa
chi ndakunisii ni ka va ra,
ña'a ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o, ra ndaki'in ra kua'an ra

chi ñuu Tesalónica va. Ra ra
Crescente, ti'vi yu kua'an tu
chi Galacia va, ra ra Tito tu
ti'vi yu kua'an chi Dalmacia
va.
11 Ra ndia takua indaa ra
Lucas va kuvi ra nindoo íin
xi'in yu. Ra na ndanduku
kun ra Marcos ra na kundi-
aka kun ra kixi ra xi'in kun
te xa na kixi kun, ña va'a
na chindiee ta'an ra xi'in yu
ña sachiñu ra nuu Tata yo
Ndioxi.
12 Ra ra Tíquico tu ṭi'vi yu
kua'an chi ñuu Éfeso va.
13 Ra te xa na kixi kun, ra
na kixi tikachi lo'o ña isukun
yu, ña ndakoo yu ve'e ra
Carpo ñuu Troas xi'in kun,
ra saa tu takundi'i tutu nuu
vaxi tu'un Tata yo Ndioxi va,
ra ña na ndaka'an ni ka kun
xa'a kuvi ñii kiti ña vaxi suvi
tu'un Tata yo Ndioxi nuu va.

14 Ra ra Alejandro, ra
xachiñu xi'in kàà, ra tiaa
ni kua'a chiñu ki'vi xa ra
xi'in yu, ndi su mii va Tata
yo Jesucristo ndacha'vi ña'a
xa'a ña xa ra xi'in yu.
15 Ra na kondiaa ni kun
mii kun nuu ra, saa chi tiaa
ni ndaku chikaa ra kuachi
xi'in tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo ña ka'an ndoso yo.

16 Ra te ndixa'an yu nuu
na chiñu ichi ña nuu, ña
ndakuiin yu xa'a yu nuu na,
ra ndia nii ndia ñani yo
ndichikäa ndiee xi'in yu; chi
ña xa ndia ke ndakoo nda'a
va ndia yu'u. Ra mii ka Tata
yo Ndioxi na koo ka'nu ini
xa'a va ndia.
17 Ra va'a ni saa xa va
ndia, ndi su mii va Tata yo
Jesucristo kuvi ra chindiee
ta'an xi'in yu, ra taxi tu
ra ndiee va yu, ña va'a
ndika'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a ra nuu yuvi, ra takundi'i
va yuvi na küu judío xini
so'o ña. Ra su'va va ke xa
Tata yo Jesucristo ña sakaku
ra yu'u nuu ña kuvi yu, ra
ndia ta ku'va ndo'o iin tiaa
ra ndisaña nda'a ndika'a va
ke ndo'o yu.
18 Ra kundaa kaxi va ini
yu ña sakaku va Tata yo
Jesucristo yu'u nuu ña vä'a,
ra kondiaa tu ra yu'u iin saa
ndia kii, ña ku'un yu koo yu
xi'in ra ndivi nuu xa'ndia ra
chiñu va. ¡Ra ra ka'nu ni na
kuu Tata yo Jesucristo ndia
ndikaa ndiku'un! Saa koo.

Indiayu ta'an ra Pablo
xi'in ra Timoteo

19 Ra na ka'an ndioxi kun
xi'in ña ku'va yo Priscila,
ra saa tu xi'in ra ñani yo
Aquila, ìi va ña, ra saa tu na
ve'e ra ñani yo Onesíforo va.
20 Ra ra ñani yo Erasto
nindoo ñuu Corinto, ra ra
ñani yo Trófimo ndakoo yu
ñuu Mileto va, saa chi kue'e
va ki'in ña'a, ra ndiee ni
ndo'o ra, ra xa'a ña kan va
ke nindoo ra kan.
21 Ra na sa nduxa ni kun
kixi kun te kumani ka xa'a
ndaki'in yoo savi, ñani. Ra
ti'vi ni tu ra ñani yo Eubulo
va tu'un ndioxi kuxaa ña
nuu kun, ra saa tu ra ñani
yo Pudente va, ra saa tu ra
ñani yo Lino va, ra saa tu ña
ku'va yo Claudia va, ra saa tu
takundi'i ka na ñani va yo.
22 Ra mii va Tata yo Jesu-
cristo na koo xi'in kun, ra na
taxi tu Tata yo Ndioxi ña va'a
kuta'vi takundi'i va ndo. Saa
koo.

Tutu ña tiaa ra Pablo, ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a ra Tito

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in ra Tito

1 Yu'u, ra Pablo, ra xachiñu nuu Tata yo Ndioxi, ra xika tu yu chiñu nuu Tata yo Jesucristo va, kuvi ra tiaa tutu yo'o kuxaa ña nda'a kun, ñani Tito. Ra mii va Tata yo Ndioxi kuvi ra ndikaxin yu'u, ra xa'ndia ra chiñu nuu yu ña na kaka yu chindiee ta'an yu xi'in na ñuu ra, ña va'a ndinuni ni ka na kandixa na ra, ra saa tu ña vivii na kundaa ini na ña ndaa xa'a Tata yo Jesucristo va, ña va'a na kutiaku na ta ku'va kuni mii Tata yo Ndioxi.

2 Ra mii ña ndaa yo'o kuvi ña taxi ndiee na ña kondiaa ini na ña ni'i na ña kutiaku na ndia ndikaa ndiku'un va, saa chi saa ke kindoo mii Tata yo Ndioxi te kumani ka kukava xa'a ña yuuvi vi. Ra na kundiaa ini yo ra, chi ta kindoo ra ke sa va ra.

3 Ra Tata yo Ndioxi, ra sakaku yoo, ra vichin ke kuni mii ra ndaña'a va ra tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo nuu takundi'i yuvi, ra xa'a ña kan ke ti'vi ra yu'u, ña na kaka yu ka'an ndoso va yu ña.

4 Ra tiaa yu tutu yo'o ña kuxaa ña nda'a kun ñani Tito, ra iyoo ta ku'va iyoo se'e yu xa'a ña ndikun kun Tata yo Jesucristo, ra ña kuni yu ke vii ni na koo va kun, ra na koo ña va'a, xi'in ña nda'vi ini ña kuu mii Tata yo Ndioxi xi'in Tata yo Jesucristo xi'in kun.

Su'va ke na sa ndia xa'ndia chiñu nuu na ve'e ñu'u xi'in ndia ndiso chiñu xi'in na

5 Ra ña ndakoo yu yo'o, chi ñu'u Creta, ña ndikaa ni'ni nuu mini, ra ña va'a na saxinu kun chiñu ña kumani ka saxinu va yo kuvi ña, ra saa tu ña na tava kun ndia ka'ndia chiñu nuu na ve'e ñu'u, ña iyoo ta ñuu, ta ñuu va, ra xa ta kachi yu xi'in kun ke na sa va kun.

6 Ra ndia ñani yo ndia tava kun kuu ndia ka'ndia chiñu ve'e ñu'u, ra ndia kuëe xa ndia nii chiñu ki'vi ke na kuu ndia. Ra indaa tu xiniñu'u na kuu yasi'i va ndia, ra se'e ndia, ra xiniñu'u tu na kandixa na kan va Tata yo Jesucristo, ra na sä tu na chiñu ki'vi va, ra na kandixa tu na na iva si'i va na.

7 Saa chi ndia ñani yo ndia inuu nuu na ve'e ñu'u, kuvi ndia ndiso chiñu xi'in chiñu Tata yo Ndioxi, ra xa'a ña kan ke xiniñu'u vivii va na kutiaku ndia. Ra na küu ndia tiaa ndia iku ni ini, ra nii kuëe kama ni tu na saa va ndia, ra nii na saxïni tu ndia mii ndia xi'in ndutia ra saxini na mii na xi'in va, ra nii na chikäa tu ndia kuachi xi'in yuvi va, ra nii na ndüku

tu ndia xu'un xi'in chiñu maña va.
8 Chi ña xiniñu'u sa ndia
ke na koo nduvi ndia ña
ndaki'in mani ndia yuvi na
xaa ve'e va ndia, ra niña
chiñu va'a va ke na sa ndia,
ra vivii va na ki'in xini ndia
xa'a ndia ndia ka chiñu, ra
saa sa ndia ña, ra ndakú ni
tu na koo nima va ndia, ra
yii tu na koo va ndia, ra na
ka'ndia chiñu tu ndia nuu iki
kuñu va ndia.
9 Ra xiniñu'u tu ndinuni ni
na kundikun ndia tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo, ña
ndiaa ini yo, ña xa saña'a va
na ndia, saa chi saa ke kuvi
tu chikaa mii ndia, tu'un
ndiee ini xi'in inka yuvi, ña
va'a na sakua'a na xa'a tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo,
ña ndiaa ini va yo, ra saa ke
va'a saxinu tu ndia ini yuvi
na xïin kandixa va.
10 Saa chi iyoo kua'a ni
va yuvi na xïin kandixa, ra
ña xa na ke ka'an na tu'un
ña köo va'a ya'vi ndiaa vi,
ra sanda'vi tu na yuvi ña
ndakundikun na inka ichi
ki'vi va. Ra ña kachi yu
su'va, ra xa'a sava ndia judío
ta'an va yu kuvi ña ka'an yu,
saa chi ndia kan kuvi ndia
ka'an ña ndiakua xiniñu'u
koo tuni Ndioxi takundi'i
tiaa.
11 Ra ndia judío ndia ⍰xa
saa yo'o, ra xiniñu'u na
sakutaxin va yo yu'u ndia,
saa chi xi'in ña maña, ña
⍰saña'a ndia, ra ve'e nuu
kua'an ndia ki'vi ndia, ra
iin takundi'i yuvi na ndee
ve'e kan kuvi na sanda'vi
va ndia, ra xa'a ña'a ña
köo va'a ya'vi ndiaa vi ke
⍰saña'a ndia na, ra xa'a ña
⍰kuni ndia ki'in ndia xu'un
nda'a va na ke ⍰xa ndia saa.
12 Ra iin tiaa, ra ndichi, ra
ndixiyo chi ñu'u Creta ñaa te
yachi, ra su'va va ke kachi ra
xa'a na ta'an ra: “Na ndee
chi Creta, ra na chi'ña tu'un
va kuvi na, ra ta ku'va iyoo
kiti iku va ke iyoo na, ra tiaa
ni tu kutoo na kuxi va na,
ra tiaa ni tu xuxan va na”,
kachi ra.
13 Ra ña ndixa va kuvi
ña ndika'an ra xa'a na, ra
xa'a ña kan ke na ndukue'e
va kun xi'in na te ⍰xa na
chiñu ki'vi, ña va'a vivii na
kundikun na Tata yo Jesu-
cristo.
14 Ra na tiäa ka tu so'o na
kuendo yata ña sandaku mii
na judío va, ra nii na tiäa tu
so'o na tu'un ña ka'an yuvi
na kundasi tu'un ña ndaa va.
15 Ra yuvi na iyoo kaxi
nima, ra ña va'a kuvi
takundi'i va ña'a nuu na
kan; ndi su nuu yuvi na kuëe
kandixa Tata yo Jesucristo,
na kuëe iyoo kaxi nima, ra
ña yakua kuvi takundi'i va
ña'a nuu na kan; saa chi ña
xinituni na, xi'in nima na, ra
ña yakua va kuvi ña.
16 Ra yuvi na ⍰xa saa yo'o,
ra ña ka'an na ke ⍰ndikun
na Tata yo Ndioxi va, ndi su
xi'in chiñu ki'vi ña ⍰xa va
na ke ndaña'a na mii na, ña
ndïkun vi na ra. Saa chi yuvi
ña'a va kuvi na, ra nii Tata
yo Ndioxi kuvi ra xïin na
kandixa vi na, ra köo ku'va
ña kuvi sa na chiñu va'a.

2

Ka'an ra Pablo xi'in ra Tito ña na ⍰saña'a ra yuvi ta

ku'va iyoo mii tu'un Tata yo Ndioxi va

1 Ndi su yo'o, ñani Tito, ra
ta ku'va iyoo mii tu'un Tata
yo Ndioxi va ke na saña'a
kun yuvi.
2 Ra takundi'i ndia ñani
yo ndia na'nu, ra na ka'an
kun xi'in ndia ña na kuxi
ndia ta ku'va xiniñu'u kuxi
va ndia, ra saa tu ta xi'i ndia,
ndia ndia ka ndutia va, ra
ni kuëe uvi ni tu na koo ini
va ndia, ra ndichi ni tu na
koo va ndia, ra ndinuni ni
tu na kundikun ndia Tata yo
Jesucristo va, ra na ku'vi tu
ini ndia kuni ndia inka yuvi
va, ra ndiee ni tu na koo
ini ndia nuu ndia ndia ka
tundo'o va.
3 Ra na ka'an tu kun xi'in
takundi'i na ku'va yo na
na'nu va, ña na sa na chiñu
ña kuni mii Tata yo Ndioxi
va, ra nii na käka tu na xi'in
tu'un chi'ña va, ra nii na
saxïni tu na mii na xi'in ndia
ndia ka ndutia ra xini na
xi'in va. Ra chiñu va'a va ke
na sa na, ña va'a na kuu na
iin ita niñu,
4 nuu na si'i ku'va yo, na
itia, ña va'a na sakua'a na ña
ku'vi ini na kuni na yii na, ra
saa tu se'e va na,
5 xi'in ña ndichi ni na koo
na, xi'in ña na kï'vi na xi'in
inka tiaa, xi'in ña vivii na
ki'in na kuenda xi'in ve'e na,
ra va'a ni tu na koo ini na
xi'in na nda'vi ndo'o va, ra
na sato'o ni tu na yii va na,
ra saa ke ndia nii yuvi nï'i
ka'an ki'vi xa'a tu'un Tata yo
Ndioxi.
6 Ra na ka'an tu kun xi'in
ndia ñani yo ndia itia, ña
ndichi ni na koo tu ndia kan
va,
7 ra mii kun kuvi ra
xiniñu'u na kuu iin ita niñu
nuu va ndia, ña sa kun
takundi'i nuu chiñu va'a va.
Ra ta xa saña'a kun yuvi, ra
xi'in ña to'o, xi'in ña tiaku
ini va kun, na saña'a kun na,
8 ra saa tu xi'in tu'un
ndichi ña kuvi taxi tu'un
ndiee ini nda'a inka yuvi va.
Ra tu saa na sa kun, saa ra
kuka'an va nuu yuvi na ki'vi
kuachi xi'in tu'un Tata yo
Ndioxi, ra saa ke ndia nii tu
tu'un ki'vi nï'i na ka'an na
xa'a va yo.
9 Ra na saña'a kun na ñani
yo na xachiñu nda'vi köo
ya'vi, ña vivii va na kandixa
na xito'o na; ra to'o ni tu na
koo va na, ra nii na ndatü'un
kuachi tu na xi'in xito'o va
na.
10 Ra nii na sakuï'na va
tu na, chi ña xiniñu'u sa
na ke ndaku na sa na xi'in
takundi'i va chiñu, ña va'a
na kundaa ini takundi'i yuvi,
ña va'a ni tu'un Tata yo
Ndioxi, ra sakaku yoo.
11 Ra ña kuni Tata yo
Ndioxi ke na kaku takundi'i
va yuvi, ra xa'a ña ke
ndaña'a ra ña kunda'vi ni
ini ra xini ra yoo va.
12 Ra mii ña kunda'vi ini
Tata yo Ndioxi xini ra yoo
kuvi ña saña'a yoo, ña na
sä yo chiñu ki'vi, ra nii na
sä tu yo takundi'i nuu chiñu
ña kutoo ni iki kuñu yo sa
va ña, chi ña xiniñu'u sa yo
ke vivii va na kutiaku yo, ra
ndinuni ni tu na kundikun
yo Tata yo Ndioxi va.
13 Ra saña'a tu ña yoo, ña
na kusii ni ini yo kundiatu yo
ndia te xa na xaa kii ña va'a
ni, kii ña nandiko Ndioxi,

ra kuu Tata yo Jesucristo, ra
sakaku yoo, kixi ra nuu ña
yuuvi yo'o va.
14 Ra mii Tata yo Jesucristo
kuvi ra ndixi'i xa'a yo, ña
sakaku ra yoo nuu takundi'i
chiñu ki'vi va, ra ndakatia tu
ra kuachi va yo, ña va'a na
kuu yo na ñuu ra, ra ndataxi
tu yo mii yo ña sa yo chiñu
va'a ña kuni mii va ra.
15 Takundi'i ña yo'o ke na
saña'a kun na ñani yo, ña
chikaa kun tu'un ndiee ini
xi'in na, ra xi'in ndiayu ña
taxi Tata yo Jesucristo va ke
na ndasayukun kun na te
xa na chiñu ki'vi. Ra na sä
kun ndia nii chiñu ki'vi, ña
va'a na kundäsi ndia nii yuvi
yo'o.

3

Ka'an ra Pablo xi'in ra Tito ndia ku'va ke xiniñu'u kutiaku yuvi na ndikun Tata yo Jesucristo

1 Ra na saña'a kun na ñani
yo na ve'e ñu'u, ña na sato'o
na takundi'i va na chiñu, ta
kuu na ndiso chiñu na'nu
xi'in na ndiso chiñu vali,
saa chi ña xiniñu'u va ke
kandixa na na, ra koo nduvi
tu na ña sa na takundi'i nuu
chiñu va'a va.
2 Ra na saña'a tu kun
na, ña na kä'an ki'vi na
xa'a inka yuvi va, ra nii na
sandäku tu na kuachi xi'in
va na, chi ña xiniñu'u sa na
ke, na sa to'o va na, ra na
saninu na mii na, ña sa to'o
na inka yuvi.
3 Saa chi te yachi, ra ta iyoo
na kan ke ndixiyo tu yoo va,
saa chi ki'vi ni ndixiyo yo, ra
nii ndikandixa tu yo Tata yo
Ndioxi va; ra yo nindoñu'u
va xikuu yo, ra xikuu tu
yo na xachiñu nda'vi nuu
takundi'i chiñu ki'vi ña ku-
too ni iki kuñu yo sa va ña.
Ra niña chiñu ki'vi va ke xa
yo, ra kuini ni tu ndixiyo
va yo, ra takundi'i va yuvi
ra kundasi va na yoo, ra
kundasi tu yoo na kan va.
4 Ndi su ndixaa va kii, ña
ndaña'a Tata yo Ndioxi, ña
kunda'vi ini ra takundi'i
yuvi, ra saa tu ña ku'vi ini
va ra na,
5 ra sakaku va ra yoo, ndi
su süvi xa'a ña ndixa yo ndia
iin chiñu va'a ke ndisakaku
ra yoo, chi xa'a ña kunda'vi
ini ra yoo va kuvi ña. Ra
xi'in ndiee Tachi Yii va ra ke
sakaku ra yoo, ra ndakatia
ra kuachi yo, ra nduu yo
yuvi xa̱a ña kutiaku yo ta
ku'va kuni mii ra.
6 Ra ndia tixa'vi Tata yo
Jesucristo, ra sakaku yoo,
saa chi xa'a ña xa ra kan ke,
taxi Tata yo Ndioxi Tachi Yii
ra iyoo xi'in yo.
7 Ra xa'a ña kunda'vi ni ini
mii va Tata yo Ndioxi xini
ra yoo kuvi ña ndasa ra yoo
ta ku'va iyoo yuvi na köo
kuachi, ra ndini'i ta'vi yo
ña kutiaku yo ndia ndikaa
ndiku'un xi'in ra.
8 Ra takundi'i tu'un ña
ka'an yu xi'in kun yo'o, ra
ña va'a va kuvi ña ra na
kondiaa ini kun ña, ra mii
ña yo'o ke vivii na saña'a va
kun na ñani yo na ndikun
Tata yo Ndioxi, ña va'a na
kundi'i ini na sa na chiñu
va'a. Ra tu'un ña ka'an yu
xi'in kun yo'o, ra ña xiniñu'u
ke nuu takundi'i va yuvi.

9 Ndi su na ndatü'un
kuachi vi kun xi'in yuvi xa'a
tu'un ña köo ya'vi ndiaa; ra
nii kuento yata, ña ndakani
na yata xa'a tu'un chi'ña ña
sakua'a na nuu na xii xikua
na ke na tiäa so'o vi kun;
ra nii na säa kun, ra nii na
känita'an tu kun xi'in yuvi
xa'a ndiayu Tata yo Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés va. Saa
chi takundi'i ña kan, ra köo
ya'vi ndiaa vi ña, ra nii kuë
chindiee ta'an tu ña xi'in va
yo.
10 Ra tu ndia na ve'e ñu'u
ndukuiin ña kuni na ta'vi na
ve'e ñu'u, xa'a ndia ndia ka
ña'a, ra na ka'an kun xi'in
na xa'a kuachi na, iin ichi a
uvi ichi va, ra tu ndixïin na
ndakoo na chiñu ña xa na,
saa ra na ka'an kun xi'in na
ña na kee na ve'e ñu'u ku'un
va na;
11 ra tu xa ndika'an kun
iin ichi a uvi ichi xi'in na,
ra ndikandïxa na, saa ra xa
nani xi'in ña kan ke kuvi
kundaa ini kun, ña ndïkun
ka yuvi kan ña ndaa xa'a
Tata yo Jesucristo va, ra mii
va chiñu ki'vi ña xa na ke
ka'an xa'a na ña iyoo kuachi
va na.

Chiñu ña xa'ndia ra Pablo nuu ra Tito

12 Ra te xa na ti'vi yu ra
Artemas a ra Tíquico ña xaa
ndia kuto'ni ndia yo'o, ra na
sa nduxa kun ña kixi kun
chi ñuu Nicópolis ña kuto'ni
kun yu'u, saa chi ikan ke
chikaa ini yu koo yu yoo savi
yo'o.
13 Ra na chindiee ta'an ni
kun xi'in ra ñani yo Zenas,
ra ndaki'in tu'un yuvi nuu
na chiñu, ra saa tu ra ñani
yo Apolos va, ña va'a na
kumäni ndia nii ña'a nuu
ndia ichi nuu ku'un ndia.
14 Ra na sakua'a na ñani
yo, na ve'e ñu'u ña kundi'i
ini na ña sa na chiñu va'a,
ra saa tu ña chindiee ta'an
na xi'in yuvi na xamani nuu
va, saa chi ña va'a va ke kuu
na yuvi na ndiaa ya'vi ni.
15 Ra ti'vi ni takundi'i na
ñani yo, na iyoo xi'in yu
tu'un ndioxi kuxaa ña nuu
kun. Ra na ka'an ndioxi ni
tu yo'o va xi'in na ñani yo,
na ndikun Tata yo Jesucristo.
Ra mii Tata yo Ndioxi na taxi
ña va'a koo xi'in takundi'i
ndo. Saa koo.

Tutu ña tiaa ra Pablo ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a ra Filemón

Ka'an ndioxi ra Pablo xi'in ra Filemón

1 Yu'u, ra Pablo, ra ndikaa
ve'e kàà xa'a ña ka'an ndoso
yu tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo, kuvi ra ̃tiáá tutu
yo'o xi'in ra ñani yo Timo-
teo, ña kuxaa ña nda'a kun,
ñani Filemón, ra xachiñu
xi'in ndi, ra ku'vi ni ini ndi
xini ndi;
2 ra ̃ti'vi tu ndi tu'un
ndioxi kuxaa nuu ña ku'va
yo Apia va, ra saa tu ra
ñani yo Arquipo, ra tiaa
ni ndieé chikaa ndie̱e̱ xika
ka'an ndoso tu'un Tata yo
Ndioxi xi'in va yo, ra ̃ti'vi tu
ndi tu'un ndioxi kuxaa nuu
na ñani yo na ndakuta'an
ve'e va kun.
3 Ra mii Tata yo Ndioxi,
xi'in Tata yo Jesucristo na
taxi ña va'a kuta'vi ndo, ra
va'a ni na koo ndo.

̃Ndataxi ra Pablo tixa'vi nda'a Ndioxi, xa'a ra Filemón

4 Ra iin takundi'i va ichi ña
ndataxi yu tixa'vi nda'a Tata
yo Ndioxi, ra ndaka'an tu yu
xa'a yo'o va ñani Filemón, ra
ndataxi ni yu tixa'vi nda'a ra
xa'a kun.
5 Saa chi ̃ndatu'un na
ñani yo xi'in yu xa'a kun, ña
ndinuni ni va ̃ndíku̱n kun
Tata yo Jesucristo, ra ku'vi
ni tu ini kun xini va kun ra,
ra ̃ku'vi ni tu ini kun xini
kun takundi'i na yii na kuu
na ñuu va ra.
6 Ra xa'a ña ndakundikun
yuvi Tata yo Jesucristo xi'in
yo, xa'a ña kundaa ini na
ña ndiaa ini yo'o, ra kuvi
ña ka'an ni yu xi'in Tata yo
Ndioxi ña va'a na tandiaa
na kundaa va'a ini na xa'a
ña va'a, ña xa ndaki'in yo
xa'a ña ndikun yo Tata yo
Jesucristo.
7 Ra tiaa ni kusii ini ndi, ra
ndiakua ndakindiee tu ini va
ndi xi'in kun ñani Filemón,
saa chi ku'vi ni ini kun xini
kun na ve'e ñu'u, ra xa'a ña
xa yo'o kuvi ña ndakindiee
tu nima va na.

̃Nduku ra Pablo iin ña mani nuu ra Filemón xa'a ra Onésimo

8 Ra xa'a ña kuu yu, ra xika
ka'an ndoso tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo, ra kuu mii
va yu ndiayu ña ka'ndia yu
chiñu nuu kun, ña sa kun ña
xiniñu'u sa kun,
9 ndi su küni yu ña sa
yu saa, chi ña kuni yu ke
kuaku nda'vi yu nuu va kun,
xa'a ña xa iyoo ña ̃ku'vi ini
ña kuu mii Tata yo Ndioxi
xi'in yo. Ra yu'u, ra xikua'a
Pablo, ra ndikaa ve'e kàà
xa'a ña ka'an ndoso yu tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo,
10 kuvi ra nduku iin ña
mani nuu kun vichin, ñani
Filemón, xa'a ra Onésimo,
ra iyoo ta ku'va iyoo se'e yu,
xa'a ña ndakundikun ra ichi
Tata yo Ndioxi xa̱ yu ini ve'e
kàà nuu ndikaa yu yo'o.
11 Ra va'a ni ña ndixa va
ke kuëe vivii ndixachiñu ra
Onésimo nuu kun te yachi,

ndi su vichin, ra tiaa ni va
xiniñu'u ra nuu kun, ra saa
tu nuu yu'u va.
12 Ra xa'a ña kan ke tuku
va ndati'vi yu ra, ña xaa ra
nuu kun vichin; ra ta ku'va
xa kun xi'in yu'u ña vii ni
ndaki'in kun yu'u, ke na sa
tu kun xi'in ra yo'o va, ña vii
ni na ndaki'in kun ra.
13 Ra va'a ni kuni ni tu
yu'u va ña na kindoo ra
yo'o, ña chindiee ta'an ra
xi'in yu nuu yo'o, ña ndikaa
yu ve'e kàà vichin xa'a ña
ka'an ndoso yu tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo.
14 Ndi su küni yu ña
ka'ndia mii yu chiñu, tu köo
yu'u kun xi'in yu, saa chi ña
mani ña nduku yu nuu kun,
ra küni yu ña na kuu ña ña
nduxa, chi ña kuni yu ke na
kuu ña ña kusii ini va kun.
15 Ra ña xi̱nu ra Onésimo
nuu kun, ña köo ra ndixiyo
xi'in kun ndia'vi kii, ra ku-
sana ña va'a na ndakuta'an
mani ra xi'in kun ndia
ndixaa kii ndia ndixaa
tiempo va kuvi ña.
16 Ndi su küu ka ra, iin
ra xachiñu nda'vi köo ya'vi
nuu kun, chi vichin, ra ta
ku'va iyoo iin ñani mii kun,
ra ku'vi ni ini kun xini va
kun na koo ra. Ra ku'vi
ni tu ini yu'u va xini yu ra,
ndi su na ku'vi ni ka va ini
yo'o kuni kun ra, xa'a ña
xa ndakundikun ra Tata yo
Jesucristo.
17 Ra ña kuu kun ñani yu,
xa'a ña ndikun yo Tata yo
Ndioxi, ra ta ku'va xa kun
ña vii ni ndaki'in kun yu'u
ke na sa tu kun xi'in ra yo'o
va, ña vii ni na ndaki'in kun
ra.
18 Ra tu ndia chiñu ki'vi xa
ra xi'in kun, ra a ndia tu ña'a
kun tiin va ra, ra na kundï'i
ini kun, chi yu'u va na ka̱'a̱n
kun xi'in ra ndacha'vi yu ña
nuu va kun.
19 Yu'u, ra Pablo kuvi ra,
tiáá tutu yo'o xi'in nda'a
yu ña kuxaa ña nuu kun,
ra yu'u va kuvi ra ndacha'vi
takundi'i ña nika ra nuu
kun; ra va'a ni ña ndixa ke
kuvi tu sandaka'an yu'u va
yo'o, ña níká tu mii va kun
nuu yu xa'a ña ndikaku kun,
ra tiaku kun vichin.
20 Saa va ke iyoo ña ñani,
ra na sa kun ña mani yó'o
xi'in yu, xa'a ña ndikun yo
Tata yo Jesucristo; saa chi
ndakindiee ni ka va ini yu tu
na sa kun ña mani yo'o xi'in
yu.
21 Ra xa kundaa kaxi va
ini yu ña sa va kun ña mani
ña nduku yu nuu kun yo'o,
ñani, Filemón, ra a kusana
vi'i ka va ña sa kun nuu ña
nduku yu nuu kun.
22 Ra xa ka'an tu'va tu
yu xi'in kun ña na sanduvi
kun iin ña'ñu ve'e kun nuu
koo va yu, saa chi ndiaa va
ini yu, ña ndakuiin va Tata
yo Ndioxi yu'u ndo xa'a ña
ka'an ni ndo xi'in ra xa'a
yu, ra taxi va ra ndiayu ña
kama ni va xaa yu koo yu
xi'in ndo.

Indiayu ta'an ra Pablo xi'in ra Filemón

23 Ra ra ñani yo, Epafras,
ra ndikaa ve'e kàà xi'in yu
xa'a ña ka'an ndoso ndi
tu'un va'a xa'a Tata yo Je-
sucristo, ra ti'vi ni ra tu'un
ndioxi kuxaa ña nuu kun,

24 ra saa tu ra Marcos va,
xi'in ra Aristarco, xi'in ra De-
mas, xi'in ra Lucas, ra ndia
yo'o kuvi ndia ka'an ndoso
tu'un Tata yo Ndioxi xi'in yu.
25 Ra mii Tata yo Jesu-
cristo na taxi ña va'a kuta'vi
takundi'i ndo. Saa koo.

Tutu ña kua'an nda'a na Hebreo, na ndikun Tata yo Jesucristo

Tu'un yo'o kuvi ña ka'an xa'a Tata yo Jesucristo ña kuu ra se'e Tata yo Ndioxi

1 Ra te kuiya xina'a, ra
mii va Tata yo Ndioxi kuvi
ra taxi tu'un ra nda'a tiaa,
ndia ndika'an ndoso tu'un
yu'u ra, ra kua'a ni va ichi
ndika'an ndia ña, ra kua'a
ni tu ku'va ndika'an va ndia
ña, xi'in na xii xikua yo;
2 Ndi su saa kuu, ra
ndiya'a kua'a ni va kuiya,
ra kii ña ndee yo vichin,
ra kuëe xa ka ra saa, chi
vichin, ra xa nda'a se'e va
ra ke taxi ra tu'un ra, ra
ndika'an ndoso ra kan ña
nuu yo. Ra se'e ra kuvi
tu ra xiniñu'u ra ña xava'a
ra ña yuuvi, xi'in takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ñu'u, xi'in
takundi'i ña'a ña iyoo ndiví,
ra nda'a ra kuu se'e ra ke
ndataxi tu ra takundi'i va
ña'a ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o.
3 Ra mii Tata yo Jesucristo
va kuvi ra ndaña'a ndiee
ka'nu, ña nduvi ni kuu mii
Tata yo Ndioxi; ra Tata yo
Jesucristo, ra iin takundi'i
ña'a, ña kuu mii Tata yo
Ndioxi kuvi tu ña kuu mii
ra yo'o va; ra mii Tata yo
Jesucristo kuvi tu ra tiin
takundi'i ña'a ña iyoo nuu
ña yuuvi yo'o va, ña kan ke
va'a iyoo ña; ra xi'in ndiee
ka'nu ña kuu mii tu'un va
ra ke tiin ra ña. Ra te ndi'i
ndakatia ra kuachi yo, ra
saa nandaa ra ndivi nuu íin
tiayu ka'nu, nuu ndu'u Tata
ra Ndioxi, ra ndakundu'u ra
xiin kua'a va ra.

Tata yo Jesucristo kuvi ra chee nuu takundi'i na tatun Tata yo Ndioxi

4 Ra Tata yo Jesucristo kuvi
ra chee nuu takundi'i va na
tatun Tata yo Ndioxi, saa chi
kivi ña taxi Tata yo Ndioxi
nda'a Tata yo Jesucristo, ra
ka'nu ni va ña nuu kivi
takundi'i na tatun Tata yo
Ndioxi.
5 Saa chi Tata yo Ndioxi, ra
ndia nii ichi ndikä'an ra xi'in
ndia nii na tatun ra, ña ka'an
ra, ta ku'va ndika'an ra xi'in
Tata yo Jesucristo, ña kachi
ra su'va:
Yo'o kuvi se'e mii yu;
ra yu'u kuvi ra taxi ña tiaku
kun vichin;
Ra nii ndikä'an tu ra xa'a
ndia nii na tatun ra, ña kachi
ra su'va:
Yu'u kuvi ra kuu Tata ra,
ra ra kan kuvi ra kuu se'e va
yu.
6 Ra te ti'vi Tata yo Ndioxi
Tata yo Jesucristo, ra ndini'i
ta'vi ndaki'in takundi'i ña'a
ña iyoo nuu ña yuuvi kixi ra,
ra su'va va ke kachi Tata yo
Ndioxi xa'a ra:
Na ndasaka'nu takundi'i va
na tatun yu, ra kuu
se'e yu, káchi ra.
7 Ra na kundaa ini ndo, chi
su'va va ke kachi Tata yo
Ndioxi, xa'a na tatun ra,
kachi tu'un ra:
Na tatun yu, ra nuu va yu ke
xachiñu na,

ra ndasa tu yu na ta ku'va iyoo tachi, xi'in yaa ñù'ù va.
8 Ndi su siin va tu ndika'an Tata yo Ndioxi xa'a Tata yo Jesucristo ra kuu se'e ra, kachi tu'un ra:
Yo'o kuvi Ndioxi ra ka'ndia chiñu ndia ndixaa kii ndixaa tiempo;
ra te xa na ka'ndia chiñu kun, ra ndasandaku ndi'i va kun chiñu ki'vi.
9 Saa chi xinisii ni kun ña va'a, ra kundasi va kun chiñu ki'vi;
ra yu'u, ra kuu Tata kun Ndioxi va kuvi ra ndikaxin yo'o, ña kuu kun rey saa chi saa kuni mii va yu,
ra kua'a ni ka va ña sii ini, taxi yu nda'a yo'o nuu takundi'i na ita'an xi'in kun, kachi Tata yo Ndioxi,
kachi tu'un ra.
10 Ra ndika'an ka tu Tata yo Ndioxi, kachi ra su'va va, kachi tu'un ra:
Yo'o, Ndioxi, ra kuu se'e mii yu kuvi ra xakin xa'a ña yuuvi yo'o xi'in nda'a kun,
ra saa tu ndivi va kii ña xikundu'u xa'a ña yu-uvi.
11 Ra takundi'i ña'a ña xava'a kun, ra ña ndi'i xa'a va kuvi ña,
ndi su yo'o, ra tiaku kun ndia ndixaa kii ndia ndixaa tiempo va.
Saa chi ta ku'va ndo'o tikoto te xa kuyata va ña ke ndo'o ña;
12 Ra ndaka'nu tu kun ña ta ku'va xa na ña ndaka'nu na tikoto va.
Ra ndasama tu kun ña, ta ku'va xa na ña ndasama na tikoto ña ndixi va na.
Ndi su yo'o, ra ta iyoo kun, iyoo va kun,
saa chi ndia nii kii ke küvi vi kun.
13 Ra Tata yo Ndioxi, ra ndia nii na tatun ra ndikä'an ra xi'in, ta ku'va ndika'an ra xi'in Tata yo Jesucristo, ña kachi ra su'va:
Na'a kundu'u kun xitia kua'a yu,
ra na sandi'i yu xa'a takundi'i na iyoo kuachi xi'in kun,
kachi ra.
14 Ra takundi'i na tatun Tata yo Ndioxi, ra takua nuu va ra ke xachiñu na, ra ti'vi tu ra na kua'an na ña chindiee ta'an na xi'in yuvi na xiniñu'u kaku va.

2

Ña chee va ke sakaku Tata yo Ndioxi yoo

1 Ra xa'a ña kan ke xiniñu'u ni va na kundaa va'a ini yo xa'a tu'un ña ndaa ña xa xini so'o yo, ña va'a na ndaköo yo ña ndikun yo ichi Tata yo Ndioxi.
2 Ra na ndaka'an ndo, chi tu'un ña taxi Tata yo Ndioxi nda'a na tatun ra ndika'an ndoso na nuu yuvi, ra ña ndaa ni va kuvi ña, ra yuvi na ndixïin kandixa ña, ra ndini'i va na tundo'o xa'a ña.
3 Ra tu saa ndo'o na kan xa'a ña ndikandïxa na, saa ra, ¿ni ke sa tu yoo ña kaku yo tu na kundasi yo ña ka'nu ña xa Tata yo Ndioxi xa'a yo

ña sakaku ra yoo? Ra mii va Tata yo Jesucristo kuvi ra nuu va'a ndika'an ndoso xa'a tu'un ña sakaku yuvi; ra te ndi'i, saa xini so'o inka na ña, ra kundaa ini na ña kuu ña ña va'a. Ra ndika'an ndoso tu na ña nuu yoo va.

4 Ra xi'in kua'a ni ña ndichi, xi'in ña nduvi, ña täan kuni yo, xi'in kua'a ni ña xitu'un va ke ndaña'a Tata yo Ndioxi nuu tu'un ra ña kuu ña ña ndaa, ra saa tu xi'in ndiee Tachi Yii ra ña taxi ra nda'a yo ta ku'va kuni mii va ra.

Tiaa ta'an mii va yo ke nduu Tata yo Jesucristo ña sakaku ra yoo

5 Ra na kundaa ini ndo, chi nditäxi vi Tata yo Ndioxi ndiayu nda'a na tatun ra, ña ka'ndia chiñu na xa'a ña yuuvi xa̱a, ña ka'an yo xa'a, saa chi nda'a Tata yo Jesucristo va ke taxi ra ndiayu ña ka'ndia chiñu ra xa'a ña yuuvi xa̱a kan.

6 Ra nuu tutu yii ña kuu tu'un Tata yo Ndioxi, ra su'va va ke kachi iin tiaa ndika'an ra xi'in Tata yo Ndioxi:

Tata Ndioxi, ¿nichuun vi ke ndaka'an kun xa'a na yuuvi, na köo ya'vi ndiaa?

¿Ra nichuun vi ke koo tu ra xa̱à nuu ña yuuvi yo'o nuu kun, ña ndi'i ni ini kun xa'a ra?

7 Ra ndia'vi kii va ke sanuu kun ra nuu na tatun kun,

ra xa'a ña xa kun saa, ra ña va'a na ndoni'i va kun ra ke, ra chindu'u to'o ni tu kun tu'un xa'a va ra,

ra taxi tu kun ndiayu nda'a ra, ña na ka'ndia chiñu ra nuu takundi'i va ña'a, ña xava'a kun iyoo nuu ña yuuvi yo'o;

8 ra mii ra kuvi ra xa'ndia chiñu nuu takundi'i va ña'a ña iyoo vichin, kachi tiaa kan.

Ra ña kachi tu'un Tata yo Ndioxi su'va xa'a tiaa kan, ra takundi'i va ña'a ke xa'ndia chiñu ra nuu, chi saa kuni mii Tata yo Ndioxi va. Ra kumani ka va saa xinu nuu takundi'i tu'un yo'o.

9 Ndi su kundaa va ini yo ña xiin va Tata yo Jesucristo xa ninu ra mii ra nuu na tatun Tata yo Ndioxi kii ña xitiaku ra nuu ñu'u yo'o. Ra xa'a ña ku'vi ini Tata yo Ndioxi xini ra na yuuvi yo'o va kuvi ña ti'vi ra Tata yo Jesucristo ña kixi ra ndixi'i ra xa'a takundi'i va yuvi; ndi su sandatiaku va Tata yo Ndioxi ra, ra taxi ni ra ña to'o, xi'in ña ka'nu nda'a ra.

10 Ra ña xa Tata yo Ndioxi saa, ra va'a ni va xa ra, ra kundaa tu ini yo ña ka'nu ni va ra, ra mii ra kuvi ra xava'a takundi'i va ña'a ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o; ra va'a ni saa va, ndi su taxi va ra ña ndo'o Tata yo Jesucristo, ra xa'a ña kan ke va'a xatiaa Tata yo Jesucristo nuu na saa ini xini ña'a, ra sakaku tu ra yoo va, ra taxi tu ra ndiayu nda'a yuvi na kuu se'e ra ña koo na xi'in va ra.

11 Ra Tata yo Jesucristo
xi'in yuvi na ndasayii ra,
ra inuu se'e Tata yo Ndioxi
kuvi va na. Ra xa'a ña kan
ke kuëe kukä'an vi nuu Tata
yo Jesucristo, ña ndaki'in
ra yoo ña kuu yo na ñani ra.
12 Ra su'va ke kachi Tata
yo Jesucristo, kachi tu'un
Tata yo Ndioxi:
Tiaa ni ka'nu kun kachi yu
xi'in na ñani yu,
ra ndasaka'nu yu yo'o, te xa
na ndakuta'an yu xi'in
na.
13 Ra ka'an ka tu ra, kachi ra
su'va va:
Tata Ndioxi, yu'u ra kundiaa
va ini yu yo'o, kachi
ra.
Ra ka'an tu ra, ña kachi ra
su'va va:
Tata Ndioxi, yo'o va iyoo yu
xi'in se'e kun na taxi
kun nda'a yu,
kachi ra.
14 Ra ña xiniñu'u va kuvi
ña nduu Tata yo Jesucristo
ta ku'va iyoo mii yo na kuu
se'e ra, ña va'a ndixi'i ra xa'a
yo; ra su'va va ke xa ra ña
va'a sandi'i ra xa'a ri ña'a, ri
xa'ndia chiñu nuu ña xa'ni,
ri kuu timia'a.
15 Ra saña ndika tu ra yoo
nuu ña xa'ni, ña ndiyu'vi ni
yo nuu te yachi va; ra ña
tiaa ni ndiyu'vi yo nuu ña
xa'ni kan, ra ndia ta iyoo na
xinu'ni va ndixiyo yo.
16 Ra su'va va ke xa ra, saa
chi ndikïxi ra ña chindiee
ta'an ra xi'in na tatun Tata
yo Ndioxi, chi ña kixi ra,
ra yoo na kuu ndise'e ra
Abraham va kuvi na kixi ra
chindiee ta'an ra xi'in.
17 Ra xa'a ña kan ke ña
xiniñu'u va kuvi ña kixi Tata
yo Jesucristo ña nduu ra
ta ku'va iyoo yoo na kuu
ñani ra, ra nduu ra iin sutu
ra kuchee va'a, ra ndinuni
ni xachiñu nuu Tata yo
Ndioxi, ra ku'vi ni tu ini ra
xini ra yoo va. Ra su'va va
ke xa ra, ña va'a sandi'i ra
xa'a kuachi yoo na kuu ñuu
Tata yo Ndioxi.
18 Ra va'a ni, saa chi kuvi
tu chindiee ta'an ra xi'in
yuvi na kuni timia'a koton-
doso va ri, saa chi saa kuvi
tu ña ndo'o mii ra ta kixi ra
nuu ña yuuvi yo'o va.

3

Tata yo Jesucristo kuvi ra ndiaa ya'vi ni ka nuu ra Moisés

1 Ra xa'a ña kan ke ñani
yo, na xa nduyii, ndo'o kuvi
na kana Tata yo Ndioxi ña
koo ndo xi'in ra, ra xa'a ña
kan ke ndinuni va'a na ki'in
xini ndo xa'a Tata yo Jesu-
cristo, ra ka'nu ni, ra xika
chiñu nuu Tata yo Ndioxi, ra
kuu sutu ra kuchee va'a nuu
ichi ña ndikun yo.
2 Ra Tata yo Jesucristo kuvi
ra ndinuni va'a xachiñu nuu
Tata yo Ndioxi, ra mii Tata
yo Ndioxi kuvi ra taxi chiñu
nda'a ra ña xachiñu ra nuu
va ra; ra ta ku'va xa Tata yo
Jesucristo kuvi tu ña xa ra
Moisés va, saa chi ndinuni
ni va xachiñu ra nuu na ñuu
Tata yo Ndioxi.
3 Ndi su ka'nu ni ka va Tata
yo Jesucristo nuu ra Moisés,
ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra
xava'a ve'e va ke iyoo ra, saa
chi iin tiaa ra xava'a ve'e, ra
xa to'o ni ka va na ra kan
nuu ve'e ña xava'a ra.

4 Takundi'i ve'e, ra yuvi va
kuvi na xava'a ña; ndi su
Tata yo Ndioxi va kuvi ra
xava'a takundi'i ña'a ña iyoo
nuu ña yuuvi yo'o.
5 Ra ra Moisés kuvi ra
ndinuni va'a xachiñu nuu na
ñuu Tata yo Ndioxi; ra chiñu
ña xa ra ke ndika'an ra xa'a
ña sa Tata yo Ndioxi kii ña
vaxi va.
6 Ndi su Tata yo Jesucristo,
ra xa'a ña kuu ra se'e Tata
yo Ndioxi, ra ndinuni ni va
xa'ndia ra chiñu nuu ve'e
Tata yo Ndioxi. Ra yoo va
kuvi na kuu ve'e kan, ra
ndiaa ini yo ra ndia kii ndi'i
va, ra kusii ni tu ini yo ña
ndiatu yo ndaki'in yo ña'a
ña taxi ra nda'a va yo.

Taxi Tata yo Ndioxi tu'un iyo nuu na ve'e ñu'u

7 Ra xa'a ña kan ke na sa
ndo ta ku'va kachi Tachi Yii
va, ra na kundaa ini ndo chi
su'va ke kachi ña:
Tu xini so'o ndo ña ka'an
Ndioxi vichin,
8 ra na küu ndo yuvi na
ndiee ni ini, ta ku'va
xa na ñuu Israel ña
ndixïin na kandixa na
Tata yo Ndioxi
ra ndukuiin na xitondoso na
ra iku iyu, ña kuni na
kundaa ini na nisaa
tiempo kundiee ini ra
nuu na.
9 Ra iku iyu kan kuvi ña
xitondoso na xii xikua
ndo yu'u,
ra uvi xiko vi kuiya xini na
ña xa yu, ndi su ni saa
chi ndikandïxa vi na
yu'u.
10 Ra xa'a ña xa na xii
xikua ndo saa kuvi ña
ndisaa yu xi'in na,
ra ndika'an yu kachi yu
saa: “Nima na, ra ña
kuxika kua'an va kuvi
ña nuu yu,
ra xïin mii na kandixa na
yu'u xi'in ndinuni
nima vi na.”
11 Ra ña ndisaa yu xi'in na
kuvi ña kindoo yu,
ña täxi yu ki'vi na koo
na nuu iyoo yu ña
ndakindiee na,
kachi Tachi Yii Tata yo
Ndioxi ndika'an ña.
12 Ra xa'a ña kan ke na
kondiaa ni ndo mii ndo, ñani
yo, ña va'a na nduñä'a nima
ndo, ra kuxika ña nuu Tata
yo Ndioxi, ra tiaku, ra kuïin
ka ndo kandixa ndo ra.
13 Chi ña xiniñu'u sa ndo
ke na chikaa ndo tu'un
ndiee ini xi'in ta'an ndo
iin takundi'i kii va, saa chi
vichin kuvi ña kuvi sa va
ndo ña; ña va'a na sandä'vi
ña vä'a ndo'o ra sa ndo
kuachi, ra ndundiee nima
ndo nuu Tata yo Ndioxi.
14 Saa chi tu ndinuni ni na
koo nima yo ña kondiaa ini
yo Tata yo Ndioxi ndia kii
ndi'i, iin ta ku'va xa yo ña
ndinuni ni xindiaa ini yo ra
te kii xa'a te sakan kandixa
yo ra, saa ra ndaki'in tu yoo
va ña'a ña kuu kuenda Tata
yo Jesucristo.
15 Ra na ndaka'an ndo xa'a
ña ka'an Tachi Yii xi'in ndo,
ña kachi ña su'va:
Tu xini so'o ndo ña ka'an
Ndioxi xi'in ndo
vichin,
ra na küu ndo yuvi na ndiee
ni ini ta ku'va xa yuvi,
na ndixïin kandixa
Tata yo Ndioxi te
yachi.

16 ¿Ra yoo kuvi na xini so'o
tachi Tata yo Ndioxi, ndi su
ndixïin na kandixa na ra,
tuvi ndo? Ra na kundaa
ini ndo chi takundi'i yuvi na
ndatava ra Moisés chi ñuu
Egipto va kuvi na.
17 ¿Ra yoo xi'in kuvi tu ña
ndisaa Tata yo Ndioxi uvi
xiko kuiya tuvi ndo? Ra na
kundaa ini ndo chi xi'in yuvi
na xa chiñu ki'vi nuu va ra
kuvi ña, ra na kan kuvi na
ndixi'i iku iyu kan va.
18 ¿Ra yoo kuvi tu na kin-
doo Tata yo Ndioxi ña täxi
ra ki'vi na nuu iyoo ra ña
ndakindiee na xi'in ra tuvi
ndo? Ra na kundaa ini ndo
chi yuvi na ndixïin kandixa
tu'un ña ndika'an va ra kuvi
na.
19 Ra mii ña ndaa va kuvi
ña chi nditäxi ndixa va
Tata yo Ndioxi ña ki'vi na
ndakindiee na xi'in ra, saa
chi ndixïin na ña kandixa na
ra.

4

Na kundikun yo Tata yo Ndioxi xi'in ndinuni nima yo ra saa ke kuvi ki'vi yo nuu iyoo ra ña ndakindiee yo xi'in ra

1 Ra xa'a ña kan ke kuenda
ni na koo ndo, ña va'a na
ndö'o ndo ta ku'va ndo'o na
kan, ra ta xa na ndi'i, ra
küvi ki'vi ndo ña ndakindiee
ndo xi'in Tata yo Ndioxi nuu
iyoo ra, ndi su Tata yo Ndioxi
ra kuëe naa vi ini ra kan
xa'a ña kindoo ra xi'in na
xii xikua yo ña ki'vi yo ña
ndakindiee yo xi'in ra.
2 Ra ta ku'va iyoo na xii
xikua yo kuvi tu ña iyoo
yoo va, saa chi xini so'o
na kan tu'un Tata yo Ndioxi
ra xini tu so'o yoo va ña,
ndi su ndixïyo ya'vi ndiaa
vi ña xini so'o na ña, saa
chi ndixïin na kandixa na ña
ka'an ña.
3 Ra takua yoo na kandixa
va kuvi na kuchuun ki'vi ña
ndakindiee yo xi'in Tata yo
Ndioxi. Ndi su yuvi na xïin
kandixa, ra su'va va ke kachi
Tata yo Ndioxi xa'a na kan:

Xa'a ña ndisaa yu xi'in va na
kuvi ña kindoo yu,
ña kï'vi na nuu iyoo yu
ña ndakindiee na xi'in
yu,
kachi ra ndika'an ra.

Ra na kundaa ini ndo chi
xa iyoo va nuu ki'vi yo
ndakindiee yo xi'in Tata
yo Ndioxi, te sandi'i ra
xava'a ra ña yuuvi yo'o, ra
ndakindiee ra.
4 Ra xa kundaa va ini yo ña
xa iyoo nduvi va nuu ki'vi
yo ndakindiee yo, saa chi saa
ke kachi mii tu'un Tata yo
Ndioxi va:

Kii uxa, kii ña sandi'i Tata
yo Ndioxi xava'a ra
takundi'i ña'a va kuvi
ña ndakindiee ra,
kachi ña.

5 Ra xa'a ña xa iyoo nuu ki'vi
yo ndakindiee yo xi'in Tata
yo Ndioxi kuvi ña ndika'an
ra xa'a na ndikandïxa, kachi
ra su'va, kachi tu'un ra:

Kï'vi na nuu iyoo yu ña
ndakindiee na,
kachi ra.

6 Ra na kundaa ini ndo,
chi nuña va nuu ki'vi yuvi
ña ndakindiee na xi'in Tata
yo Ndioxi; ra yuvi na nuu
va'a xini so'o tu'un va'a
ña sakaku yuvi, ra ndixïin
vi na kan kandixa na ña

ka'an ña, ra xa'a ña kan ke
ndikï'vi vi na nuu iyoo Tata
yo Ndioxi ña ndakindiee na.
7 Ra xa'a ña kan ke chituni
tuku va Tata yo Ndioxi iin
kii ña kuvi ki'vi yuvi nuu
iyoo ra ña ndakindiee na,
ra kii kan kuvi kii vichin
va. Ta ku'va kachi Tata yo
Ndioxi ndika'an ra xi'in ra
David kachi tu'un ra ña xa
ndika'an yo xa'a, ña kachi
su'va:
Tu xini so'o ndo tu'un ña
ka'an Tata yo Ndioxi
xi'in ndo vichin,
ra na küu ndo yuvi na ndiee
ni ini,
kachi ña.
8 Ra tu nditaxi ra Josué
ña ki'vi na ñuu Israel nuu
ndakindiee na, saa ra ndïko
ka vi Tata yo Ndioxi ka'an
tuku ra xa'a inka kii.
9 Ra xa'a ña ndikï'vi na
kan nuu ndakindiee na kuvi
ña xa iyoo iin nuu yii nuu
ku'un na ñuu Tata yo Ndioxi
ndakindiee na.
10 Ra kii ña ki'vi na ñuu Tata
yo Ndioxi ña ndakindiee
na xi'in ra, kuvi kii ña
ndakindiee na nuu takundi'i
va chiñu na, ta ku'va xa
mii ra ña ndakindiee ra te
sandi'i ra xava'a ra takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o.
11 Ra xa'a ña kan ke na
sa nduxa yo ña kandixa yo
ña ka'an Tata yo Ndioxi, ña
va'a na ki'vi yo nuu iyoo
ra ña ndakindiee yo xi'in ra
te xa na xaa kii. Ra na
sä yo ta ku'va xa yuvi na
ndixïin kandixa tu'un Tata
yo Ndioxi.
12 Ra tu'un Tata yo Ndioxi,
ra ña tiaku va kuvi ña, ra
kuu mii tu ña ndiee va. Ra
kunu ni ka va xa'ndia ña
yo'o, nuu ichi ña ndiko uvi
saa xiyo yu'u, saa chi ki'vi
tu ña ndia mii ini nima yuvi
va, ra saa tu ndia ini ña
xinituni va na; ra ki'vi tu ña
ini tuchi va na, ra saa tu ini
leke na nuu ñu'u meke va.
Ra ndatava tuvi ña takundi'i
va ña xani ini yuvi sa na, ra
saa tu takundi'i ña ndakani
nima na sa va na.
13 Ra takundi'i ña'a ña
xava'a Tata yo Ndioxi, ra
ndia nii ña kuchüun tise'e
nuu ra; saa chi iyoo yala
takundi'i va ña nuu ra, ra
xini ra takundi'i va ña. Ra
nuu ra kan kuvi ña ndataxi
yo xa'a takundi'i va chiñu ña
xa yo.

Jesús kuvi ra kuu sutu ra kuchee va'a

14 Ra Tata yo Jesús, ra
kuu se'e Tata yo Ndioxi kuvi
ra kuu sutu ra kuchee va'a
nuu yo, ra ra kan kuvi tu
ra nandaa ndivi va, ra xa'a
ña kan ke xiniñu'u ni, na
kundikun yo ra xi'in ndinuni
nima yo.
15 Ra sutu ra kuchee nuu
yo, ra kunda'vi va ini ra
xini ra yoo ña kuvita ini yo
kuni yo sa yo chiñu ki'vi, saa
chi iin ta ku'va ndo'o mii yo
ña xitondoso ni timia'a yoo
vichin kuvi tu ña ndo'o ra
kan va, saa chi tiaa ni tu
xitondoso ri ra kan va, ndi
su ra kan, ra kuëe ndixa vi
ra kan chiñu ki'vi.
16 Ra xa'a ña kan ke, te
xa ndo'o yo ndia ndia ka
va tundo'o, ra na kondiaa
ini yo Tata yo Ndioxi, ra
na kuyachin yo nuu ndu'u
ra xa'ndia ra chiñu. Ra
chindiee ta'an va ra xi'in yo,

saa chi ra kan, ra ra va'a va
kuvi ra, ra ku'vi ni tu ini ra
xini ra yoo va.

5

1 Ra na ndakani yu nuu
ndo ra kundaa ini ndo: Iin
tiaa, ra kuu sutu, ra kuchee,
ra mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra ndakaxin ña'a tiañu
ndia sutu, ña va'a na kuaku
nda'vi ra xa'a na ñuu ra nuu
Tata yo Ndioxi, ra soko tu ra
ndia ndia ka ña'a va, ra ka'ni
tu ra kiti soko ra xa'a kuachi
na ña va'a na koo ka'nu ini
Tata yo Ndioxi xa'a na.
2 Ra sutu, ra kuchee yo'o,
ra kunda'vi va ini ra xini
ra yuvi na täan kundäa va'a
ini xa'a tu'un Tata yo Ndioxi,
na xa chiñu ki'vi, saa chi ta
iyoo na kan ke iyoo tu ra
kan va, ña kuchüun ra sa ra
takundi'i chiñu ña kuni Tata
yo Ndioxi.
3 Ra xa'a ña vita ni va ra
kuvi ña soko ra ña'a xa'a
kuachi mii ra, ra saa tu xa'a
kuachi na ñuu va ra.
4 Ra iin sutu ra kuchee, ra
küvi vi kuu ra sutu ra kuchee
tu süvi Tata yo Ndioxi kuvi
ra taxi ndiayu nda'a ra; saa
chi mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra ndakaxin iin sutu
ra kuchee, ta ku'va xa ra
ña ndikaxin ra ra Aarón,
ra xikuu sutu ra kuchee te
yachi.
5 Ra ta ku'va kuu xi'in ra
Aarón, kuvi tu ña kuu xi'in
Tata yo Jesucristo va; Saa chi
süvi ña ndikuni mii ra kuvi
ña nduu ra sutu ra kuchee,
chi mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra ndikaxin ña'a ña kuu
ra sutu ra kuchee, ra su'va
ke kachi ra xi'in ra:
Yo'o kuvi se'e yu;
ra yu'u kuvi ra taxi ña tiaku
kun vichin,
kachi ra xi'in ra.
6 Ra ndika'an ka tu Tata yo
Ndioxi kachi ra su'va va xi'in
Tata yo Jesucristo:
Yo'o kuvi sutu takundi'i
tiempo va,
ta ku'va ndixiyo ra
Melquisedec,
kachi ra.
7 Ra ta ndixika Tata yo
Jesucristo nuu ñu'u yuuvi
yó'o, ra ndiee ni va ndika'an
ra xi'in Tata yo Ndioxi ña
xaku nda'vi ra nuu ra, xi'in
takundi'i ndiee ra ña na
chindiee ta'an ra xi'in ra, saa
chi indaa ra kan va kuvi ra
kuu mii ndiee ña sakaku ra
ra nuu ña ndii; ra xa'a ña xa
to'o Tata yo Jesucristo Tata
yo Ndioxi, ra ndakuiin va ra
yu'u ra.
8 Ra va'a ni se'e Tata yo
Ndioxi kuvi va Tata yo Je-
sucristo, ndi su ndo'o va ra,
ra xi'in ña ndo'o ra kuvi
ña sakua'a ra ña kandixa ra
Tata ra Ndioxi va.
9 Ra te xa ndi'i ndo'o Tata
yo Jesucristo takundi'i ña
ndika'an Tata ra xi'in ra, saa
ra nduu ra xito'o ña tiaku
va, ra sakaku ra takundi'i va
yuvi na kandixa ña ka'an ra,
ña va'a na ndï'i xa'a na ndia
nii kii.
10 Ra kuvi va sakaku ra
yoo, saa chi mii va Tata
yo Ndioxi kuvi ra ndikaxin
ña'a, ña kuu ra sutu, ra
kuchee, ra sa ra ta ku'va xa
ra Melquisedec.

Na ndaköo yo ña ndikun yo Tata yo Jesucristo

11 Ra iyoo ni ka va ña
ndatu'un ndi xi'in ndo xa'a
ra sutu ra kuchee, ra xinani

Melquisedec yo'o, ndi su u'vi
ni va kundaa ini ndo xi'in
ña saa chi kuëe xiin ndo ña
tiaa so'o ndo tu'un Tata yo
Ndioxi.
12 Ra ña xa na'a ndikun
ndo Tata yo Jesucristo, ra
xa kuvi va saña'a ndo tu'un
Tata yo Ndioxi inka yuvi,
ndi su xito'ni yu, ra xiniñu'u
tuku va ndo ña na saña'a
inka yuvi ndo'o xa'a chiñu
ña vali va'a. Ra ta ku'va iyoo
na kuachi vali na chichin
va ke iyoo ndo, nuu ña xa
xiniñu'u kuu ndo yuvi na'nu
na xixi xita.
13 Ra xa kundaa ini
takundi'i va yo, saa chi na
kuachi vali na sakan chichin
ra ndaküni vi na kan, ndia
ña kuvi ña va'a, ra ndia kuvi
ña vä'a, saa chi na kuachi
vali va kuvi na.
14 Ra xa kundaa tu ini yo
ña xixi na na'nu xita va, ra
na kan kuvi tu na kundaa ini
ndia ña kuvi ña va'a, ra ndia
ña kuvi ña vä'a va, saa chi xa
na xixa va kuvi na.

6

1 Ra xa'a ña kan ke kuëe
tuku tuku na nandiko yo
sakua'a yo ña xa saña'a na
yoo xa'a Tata yo Jesucristo
te sakan ndakundikun yo ra.
Chi ña xiniñu'u sa yo ke na
sa nduxa yo ña kuxixa ini yo
ta iin iin kii va, saa chi xa
sakua'a va yo ña xiniñu'u ni
nandiko ini yo xa'a kuachi
yo,
2 ra xiniñu'u ni tu kuchi
va yo, ra xiniñu'u ni tu
chindu'u yo nda'a yo xini
na ña ka'an yo xi'in Tata
yo Ndioxi xa'a va na; ra xa
saña'a tu na yoo xa'a ña
ndatiaku na ndii va, ra saa
tu xa'a ña sayukun Tata yo
Ndioxi kuachi xi'in takundi'i
yuvi vaxi kii va.
3 Ra ña kan ke tu mii
Tata yo Ndioxi taxi, ra na sa
nduxa va yo ña sakua'a ka
yo ña ndichi ña saña'a ra, ña
va'a na kundaa va'a ka ini
yo.
4 Ra kuni yu ña na kundaa
ini ndo, chi ndia nii yuvi na
xa ndikun Tata yo Jesucristo
ra □ndakoo na ra, ra küvi
ka ndakundikun tuku na ra,
saa chi xa kua'a ni va ña
va'a ndaki'in na: ta kuu ña
xa kundaa ini na xa'a chiñu
Tata yo Ndioxi, ra saa tu ña
xa ndaki'in na Tachi Yii va.
5 Ra xa xini tu so'o na
tu'un Tata yo Ndioxi ña va'a
va, ra xa xini tu na ta'an ña
xitu'un ña kuu kii ña vaxi
va.
6 Ra □küvi ka nandiko
ini na, saa chi ña □ndakoo
na Tata yo Jesucristo, ra ta
iyoo ra □ndakatakaa tuku na
ndika cruz va iyoo ra, ra □xa
siki tu na ra nuu takundi'i
yuvi va.
7 Ra ta ku'va iyoo ñu'ú ña
tuku tuku kuun savi nuu, ra
taxi ña kua'a ni nuu ña'a
kaxi yo a ña kuxi va yo kuvi
ña iyoo yo, ra ndaki'in tu
yo ña va'a ña taxi Tata yo
Ndioxi va.
8 Ndi su tu takua ìñṵ, xi'in
inka iku ña'a va na taxi yo,
saa ra köo mii ya'vi ndiaa vi
yo, saa chi sandi'i va Tata yo
Ndioxi xa'a yo, ra ka'mi tu ra
yoo va.
9 Ra va'a ni su'va □kachi
va yu ñani yo, ndi su ndo'o,
ra kuëe iyoo vi ndo ta ku'va
iyoo ñu'ú ña iyoo ìñṵ nuu,

saa chi ndo'o, ra xa kundaa kaxi va ini yu ña ndini'i ta'vi ndo ña ndaki'in ndo ña'a ña ndiaa ya'vi ni, saa chi ña kan ke ndaki'in va yuvi na xa ndikaku xa Tata yo Ndioxi.

10 Ra Tata yo Ndioxi, ra ra va'a va kuvi ra; ra näa vi ini ra xa'a ña xa nduxa ni ndo ña xachiñu ndo nuu ra, ra saa tu ña ndakundiee ka ndo xachiñu ndo nuu ra vichin va, ña chindiee ta'an ndo xi'in na ve'e ñu'u, xa'a ña ndaña'a ndo mii ndo ña ku'vi ni ini ndo xini ndo na.

11 Ndi su ña kuni ndi ke na ndakundiee ka ndo, ña ku'vi ini ndo kuni ndo yuvi ña tiaku ka ndo vichin va, ña va'a na kundaa kaxi ini ndo ña ni'i ndo ña ndiatu va ndo.

12 Ra küni ndi ña na kuu ndo na xuxan, chi ña kuni ndi ke na sa ndo ta ku'va xa yuvi na xa ndiee ini ra xindiaa ini na Tata yo Ndioxi, ra ndaki'in na ña'a ña ndini'i ta'vi na ndaki'in na, ña'a ña kindoo Tata yo Ndioxi taxi ra nda'a na.

13 Ra na kundaa ini ndo, chi iin tiaa ra xindiaa ini Tata yo Ndioxi kuvi ra Abraham va. Ra te xa kindoo Tata yo Ndioxi taxi ra ña va'a nda'a ra Abraham, ra chuna'a ra mii va ra ña taxi ra ña va'a kan nda'a ra, saa chi köo ka inka na chee nuu Tata yo Ndioxi na kuvi chuna'a ra.

14 Ra su'va kuvi ña kachi Tata yo Ndioxi xi'in ra Abraham: “Ña ndixa va kuvi ña taxi yu ña va'a nda'a kun, ra tiaa ni kua'a kuu ndise'e kun sa yu”, kachi ra xi'in ra.

15 Ra ra Abraham ra nindï'i vi ini ra, chi xa ndiee va ini ra, ña xindiatu ra, ra ndaki'in va ra ña va'a ña kindoo Tata yo Ndioxi taxi ra nda'a ra.

16 Ra te kindoo na yuuvi yo'o, ña sa na iin chiñu, ra iin na ka'nu ka nuu va na kuvi na chuna'a na ña sa na ña kindoo na, ra ña xa na saa, ra xa kundaa ini yo chi ña sa na kuvi va ña kindoo na.

17 Ra ña kuni Tata yo Ndioxi ña na kundaa kaxi ini yuvi ña ndaki'in va na ña kindoo ra taxi ra nda'a na, kuvi ña chuna'a ra mii ra, saa chi ra kan, ra saxinu ndi'i va ra ña ka'an ra.

18 Ra uvi kuvi ña ndika'an Tata yo Ndioxi kindoo ra, ra chuna'a tu ra mii ra xa'a mii va ra, ra uvi saa ña yo'o, ra küvi vi ndasama ña, saa chi Tata yo Ndioxi ra kuë xava'a vi ini ra kan. Ra xa'a ña kan ke, yoo na xa ndikun Tata yo Ndioxi, ra ña va'a na kondiaa ra yoo, ra na kondiaa ni ka ini yo ña ndaki'in yo ña kindoo ra taxi ra nda'a va yo.

19 Ra ña kindoo Tata yo Ndioxi xi'in yo, ra ta ku'va iyoo iin kàà ndiee ña tiin itun tun xika nuu mini ña va'a na kü'un nu inka xiyo va kuvi ña iyoo ña, saa chi chindiee ta'an ña xi'in yo ña va'a na kondiaa ini yo Tata yo Ndioxi, ra sakuyachin tu ña yoo ndia nuu yii nuu iyoo va ra.

20 Ra nuu yii kan kuvi ña ndiki'vi Tata yo Jesucristo, ña va'a na chindiee ta'an ra xi'in yo. Ra Tata yo Jesucristo kuvi ra kuu sutu ra kuchee ndia ndixaa kii ndia

ndixaa tiempo va, ra ta ku'va
ndixiyo sutu ra kuchee, ra
xinani Melquisedec kuvi ña
iyoo ra.

7

Ka'nu ka va sutu ra xinani Melquisedec nuu ra Abraham

1 Ra ra Melquisedec yo'o,
kuvi ra xikuu rey nuu na
ñuu Salem, ra xikuu tu
ra sutu ra xachiñu nuu
Tata yo Ndioxi ra ka'nu va.
Ra te ndixa'an ra Abraham
xi'in ndia xita'an xi'in ra
ña kanita'an ndia xi'in inka
ndia rey, ra kuchuun va
ndia sandi'i ndia xa'a ndia
rey kan. Ra te xa nandiko
ra vaxi ra xi'in ndia ita'an
xi'in ra, ra saa kanata ra
Melquisedec ndakuta'an ra
xi'in ra ichi nuu vaxi ra, ra
saa ndika'an ra xi'in Ndioxi
xa'a ra Abraham ña na taxi
Ndioxi ña va'a kuta'vi ra.
2 Saa cha'vi ra Abraham
nuu xu'un ña ndaki'in ra
ndixa'an ra nuu kuachi,
nda'a ra. Ra kivi ra
Melquisedec yo'o, “ra rey
ra □xa chiñu ndaku”, ke
kachi ña; ra ña xikuu ra rey
nuu na ñuu Salem, ra “rey
ra ndachindee vii yuvi ke”,
kachi ña yo'o.
3 Ra ndia nii yuvi kundäa
ini yoo kuvi iva ra, ra nii
yoo kuvi tu si'i va ra, ra nii
kundäa tu ini na yoo ndise'e
kuvi va ra; ra nii kundäa tu
ini na ndia kii ke kaku va ra,
ra nii kundäa tu ini na ndia
kii ke kuvi va ra; ra ta ku'va
iyoo mii se'e Tata yo Ndioxi
va ke iyoo ra, saa chi kuu ra
sutu ndia ndikaa ndiku'un
va.
4 Ra na □ki'in va'a xini
ndo, chi ra Melquisedec ra
□xiniñu'u ni va ndixiyo ra,
saa chi ra Abraham ra xikuu
xii xikua yo, ra xa to'o va ra
ra, saa chi cha'vi va ra nuu
xu'un xi'in nuu takundi'i
ña'a, ña kindiaa ra nda'a
ndia rey ndia xatiaa ra nuu
xi'in kuachi.
5 Ra ta ku'va kachi ndiayu
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra ndia sutu ndia kuu ndise'e
ra Leví va kuvi ndia kuu mii
ndiayu ndaki'in nuu xu'un
ña kuu ya'vi takundi'i na
ñuu Israel, ra ndia sutu ndia
kuu ndise'e ra Leví, ra iin
kuvi va ndia xi'in na ñuu Is-
rael, saa chi ndise'e ra Abra-
ham kuvi takundi'i va na.
6 Ra va'a ni süvi ndise'e va
ra Leví kuvi ra Melquisedec,
ndi su tiaa ni va xiniñu'u ra,
ña kan ke cha'vi va ra Abra-
ham nuu xu'un xi'in nuu
takundi'i ña'a ña ndaki'in ra
te ndixa'an ra nuu kuachi
nda'a ra. Ra ndika'an tu ra
Melquisedec xi'in Ndioxi va
xa'a ra Abraham ña na taxi
ra ña va'a kuta'vi ra, ra xa
kindoo tu mii Ndioxi va xi'in
ra Abraham ña taxi ra ña
va'a nda'a ra.
7 Ra vichin, ra xa kundaa
va ini yo, chi yuvi na ka'an
xi'in Ndioxi xa'a yuvi ña na
ni'i na ña va'a va kuvi na
ndiaa ya'vi ni ka nuu yuvi
na ndaki'in ña va'a. Ra
xi'in ña yo'o ke kundaa ini
yo ña xiniñu'u ni ka va ra
Melquisedec nuu ra Abra-
ham.
8 Inka tuku ña na kun-
daa ini yo xa'a vichin, ndia
sutu ndia kuu ndise'e ra Leví
va kuvi ndia ndaki'in xu'un
nuu xu'un ña kuu ya'vi na
ñuu Israel, ra ndia yo'o, ra

te xaa kii ña kuvi ndia,
ra xi'i va ndia; ndi su ra
Melquisedec ra tiaku ra iin
takundi'i kii va kachi tu'un
Ndioxi, ra xa'a ña kan ke
ndiaa ya'vi ni ka va ra kan.
9 Ra na ndaki'in xini yo
xi'in ña yo'o, chi su'va ke
iyoo ña, ña cha'vi ra Abra-
ham nuu xu'un ña ndaki'in
ra ta ndixa'an ra nuu kuachi,
ra ta iyoo ndia cha'vi iyoo tu
ndia sutu ndia kuu ndise'e
ra Leví, ndia ndaki'in iin
ta'vi lo'o xu'un ña cha'vi
yuvi nuu xu'un va na, saa
chi ndise'e ra Abraham kuvi
tu ndia kan va.
10 Ra na kundaa ini yo,
chi su'va va ke iyoo ña yo'o:
va'a ni tãan kaku va ra
Leví te ndakuta'an ra Abra-
ham xi'in ra Melquisedec
ña cha'vi ra nuu xu'un ña
ndaki'in ra te ndixa'an ra
nuu kuachi nda'a ra, ndi su
xa ini iki kuñu va ra Abra-
ham ke xindo'ni takundi'i va
na kuu ndise'e ra.
11 Ra ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés kuvi ña
xa'ndia chiñu nuu ndia sutu
ndia kuu ndise'e ra Leví ña
na sa ndia chiñu ña kuni
Ndioxi. Ndi su ndikuchüun
vi ndia sutu kan ña ndasa
ndia yuvi ta ku'va iyoo yuvi
na köo kuachi nuu Ndioxi.
Ra xa'a ña kan ke ndikaxin
Ndioxi inka sutu ra sachiñu
nuu ra ta ku'va xachiñu ra
Melquisedec, ra ndikäxin vi
ra iin sutu ra sachiñu ta
ku'va xachiñu ra Aarón.
12 Ña kan ke na kundaa
ini ndo, chi ña ndasama iin
sutu, ra ndasama tu ndiayu
ña xachiñu ra xi'in va.
13 Ra sutu ra ka'an yo xa'a
yo'o, ra süvi vi ndise'e ra
Leví kuvi ra, ra ndia nii tu na
ta'an ra ndixiküu sutu va.
14 Ra Tata yo Jesucristo va
kuvi ra kuu sutu ra ka'an yo
xa'a yo'o, ra ndise'e ra Judá
va kuvi ra, ra ndikä'an va'a
vi ra Moisés xa'a ra Judá ña
kuvi kuu ndise'e ra sutu.
15 Ra ña ka'an yo xa'a ña
ndasama sutu, ra kaxi ni va
iyoo ña, saa chi ti'vi va Tata
yo Ndioxi Tata yo Jesús, ra
kuu sutu xaa ra, ra ta ku'va
ndixiyo ra Melquisedec kuvi
tu ña iyoo ra yo'o va.
16 Ra ña nduu Tata yo
Jesús sutu, ra xa'a ña ka'nu
ni va ra kuvi ña, ra ni ndï'i tu
xa'a va ra; ra va'a ni süvi va
ndise'e ra Leví kuvi ra, ndi
su nduu va ra sutu, ra sutu
ndia kuu ndise'e ra Leví ra
ndia ndi'i xa'a va kuvi ndia
kan.
17 Xa'a ña kan ke kachi
tu'un Ndioxi su'va xa'a
Jesús:
Yo'o kuvi sutu, ndia ndikaa
ndiku'un,
ra ta ku'va xachiñu ra
Melquidsedec kuvi tu
ña sachiñu yo'o va,
kachi ña.
18 Xa'a ña kan ke kuëe
xachiñu ka vi ndiayu ña
ka'an xa'a ndia sutu ña
ndixiyo te yachi, saa chi köo
ndiee ña, ra köo tu chiñu sa
va ña.
19 Saa chi ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés, ra
ndikuchüun vi ña ña ndasa
ña yuvi ta ku'va iyoo yuvi na
köo kuachi. Ndi su vichin, ra
xa iyoo va iin ña ndiaa ya'vi
ni, ña kuvi kondiaa ini yo, ra
ña yo'o kuvi ña sakuyachin
yoo nuu Tata yo Ndioxi.
20 Ra xiniñu'u ni va
na kundaa ini yo, chi ta

ndikaxin Tata yo Ndioxi Tata
yo Jesús, ña kuu ra sutu, ra
chuna'a va ra mii ra xa'a
mii ra, ndi su ndichunä'a vi
Tata yo Ndioxi mii ra xa'a
mii ra, ta nduu ndia ndise'e
ra Aarón sutu.
21 Ra su'va ke kachi Tata
yo Ndioxi chuna'a ra mii ra,
ta ndikaxin ra Jesús ña kuu
ra sutu:
Yu'u, ra kuu Tata ndo Ndioxi
kuvi ra chuna'a mii,
ra nandïko ini yu xa'a
tu'un ña ka'an yu:
"Yo'o kuvi sutu ndia
ndikaa ndiku'un,
ra ta ku'va xachiñu ra
Melquisedec kuvi tu
ña sachiñu yo'o va",
kachi ra.
22 Ra ña kachi ña yo'o su'va,
ra Tata yo Jesús va kuvi ra
ndakuiin xa'a iin ña ndiaa
ya'vi ni, ña kindoo Tata yo
Ndioxi xa'a xi'in na ñuu ra.
23 Ra sutu ndia ndixiyo ta
ku'va xa'ndia chiñu ndiayu
yata, ra kua'a ni va ndixiyo
ndia, saa chi te tandiaa kii
kuvi ndia ra xi'i va ndia.
24 Ndi su Tata yo Jesús ra
iin takundi'i kii, iin takundi'i
tiempo va kuvi ña tiaku ra,
xa'a ña kan ke ndia nii kii
ndaköo vi ra ña kuu ra sutu.
25 Ra ña kuë ndakoo Tata yo
Jesús, ña kuu ra sutu kuvi
ña sakaku ra takundi'i va
yuvi na kuyachin nuu Tata
yo Ndioxi xi'in kivi ra. Ndi
su ra kan ra köo ka ña ndiko
ra sa ra, chi xa xa ndi'i va ra
ña. Ra ña tiaku Tata yo Jesús
iin takundi'i kii, ra ña xaku
nda'vi ra xa'a yo nuu Tata yo
Ndioxi va kuvi ña.
26 Ra Tata yo Jesús, ra
ndixa kuu sutu, ra kuchee
kuvi ra xiniñu'u nuu yo, saa
chi ra kan kuvi ra yii, ra ndia
nii tu kuachi ra köo va, ra
ndia nii tu chiñu ki'vi kuë
xa va ra, ra nii kuë ita'an
tu ra xi'in yuvi na xa chiñu
ki'vi va. Ra Tata yo Jesús ra
kuu sutu, ra ndivi va kuvi
ña ndaki'in Tata yo Ndioxi ra
kua'an ra iyoo ra vichin.
27 Ra Tata yo Jesús, ra kuë
iyoo vi ra ta ku'va ndixiyo
ndia sutu ndia kuchee te
yachi, saa chi ndia kan ra
ndiakua xiniñu'u xi'na ka vi
xa'a kuachi mii ndia kuvi ña
xa'ni ndia kiti ndisoko ndia
ta iin iin kii; ra te xa ndi'i
soko ndia ri xa'a kuachi mii
ndia, saa vi kuvi ña xa'ni
ndia ri soko ndia xa'a kuachi
na ñuu. Ndi su Tata yo
Jesús, ra takua indaa nuu
ichi va kuvi ña ndisoko ra
mii ra xa'a yo, ra ndia nii ka
ichi ndïko ka ra ña soko tuku
ra mii ra xa'a yo.
28 Ra sutu ndia ndikaxin
na xi'in ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, ra vita
ni va ndixiyo ndia, ra saa
kuu ndiya'a tiempo ña taxi
Ndioxi ndiayu ra nda'a ra
Moisés, ra saa ndikaxin
Ndioxi se'e mii ra ña kuu ra
sutu va, ra chuna'a ra mii
ra, ña kuu se'e ra, ra köo
ndia nii kuachi, ra kuu tu ra
sutu ra kuchee ndia ndikaa
ndiku'un va.

8

Tata yo Jesús kuvi ra kuu sutu ra ka'nu nuu yo

1 Ra takundi'i ña ka'an yu
xi'in ndo yo'o, ra su'va va
ke iyoo ña: Tata yo Jesús,
ra kuu sutu, ra kuchee, ra
ndivi va kuvi ña iyoo ra, ra

ndu'u ra chi xiin kua'a nuu
iin tiayu ka'nu nuu ndu'u
Tata yo Ndioxi.
2 Ra xachiñu ra nuu yii
ini ve'e ñu'u Tata yo Ndioxi
ndivi. Ra ve'e ñu'u ña iyoo
ndivi kan, ra ndia nii yuvi
ndixavä'a ña, chi mii va Tata
yo Ndioxi va kuvi ra xava'a
ña.
3 Ra chiñu ña xa sutu ndia
iyoo nuu ñu'ú yo'o kuvi ña
soko ndia ña'a ña iyoo nuu
na ñuu nuu Tata yo Ndioxi,
ra xa'ni tu ndia kiti soko
ndia nuu va ra. Ra xa'a ña
ke xiniñu'u koo tu ña'a ña
soko Tata yo Jesucristo nuu
Tata yo Ndioxi va.
4 Ra tu ra íin kuvi Tata
yo Jesucristo nuu ñu'ú yo'o
vichin, ra küvi vi kuu ra
sutu, saa chi ña'a ña soko
ndia sutu ndia iyoo nuu ñu'ú
yo'o nuu Tata yo Ndioxi, ra
ta ku'va kachi ndiayu Ndioxi
ña ndakoo ra Moisés ke iyoo
va ña.
5 Ra chiñu ña xa ndia sutu
ndia iyoo nuu ñu'ú yo'o ini
ve'e ñu'u, ra ve'e ñu'u ndixa
ña iyoo ndivi va kuvi ña
ndaña'a ndia ña xa ndia
saa. Saa chi ta ndixiyo nduvi
ra Moisés ña sava'a ra ve'e
ñu'u, ra su'va va kachi Tata
yo Ndioxi xi'in ra: “Ta ku'va
iyoo ita niñu ve'e ñu'u ña
ndiña'a yu nuu kun iku kan
ke na koo ña sava'a va kun”,
kachi ra.
6 Ra Tata yo Jesucristo ra
kuu sutu ka'nu, ra ndiaa
ya'vi ni va chiñu ña □xa
ra kan nuu chiñu ña □xa
sutu ndia Ndikun ña yata ña
kindoo Ndioxi xi'in na ñuu
ra te yachi, saa chi ndaki'in
ra tu'un yo, ra xa'a ña yo'o
kuvi ña kindoo tu Tata yo
Ndioxi xa'a iin ña xaa xi'in
yo, te chuna'a ra mii ra ña
sa va ra ña.
7 Ra tu na ndikuchuun
kuvi na ñuu Israel ña saxinu
na nuu ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés, saa ra
xiniñü'u vi kindoo tuku Tata
yo Ndioxi xa'a inka ndiayu
xaa xi'in yo.
8 Ndi su na ñuu Israel, ra
ndikuchïñu vi na saxinu na
ña ka'an ndiayu Ndioxi ña
ndakoo ra Moisés,
ña kan ke ndika'an Tata yo
Ndioxi xa'a na kachi
ra su'va:
Xaa iin kii ra kindoo yu xa'a
iin ña xaa xi'in
na ñuu Israel, ra saa tu xi'in
na ñuu Judá va.
9 Ra ndiayu ña kindoo yu
xi'in na, ra kuëe inuu
ña xi'in ndiayu ña kin-
doo yu xi'in na xii
xikua na
te tava yu na chi ñuu Egipto;
ra ndikuchüun vi na saxinu
na nuu ndiayu kan,
ra xa'a ña kan ke ndakoo
nda'a va yu na, kachi
Tata yo Ndioxi.
10 Ra ndiayu xaa ña kindoo
yu xi'in na ñuu Israel
te xa na xaa kii, ra
su'va ke koo ña, kachi
Tata yo Ndioxi:
Mii va yu chikaa ndiayu yu
xini na,
ra tiaa tu yu ña nima va na.
Ra kuu yu Ndioxi na,
ra na kan kuu na ñuu yu.
11 Ra kuniñü'u vi na na ta'an
na,
xi'in na ve'e na, ña saña'a na
na, ña kundaa ini xa'a
yu,

saa chi xa kundaa ini mii
takundi'i va na xa'a
yu,
ndia na vali va'a, ra iin saa
ndia na na'nu va'a va.
12 Ra koo ka'nu tu ini yu xa'a
takundi'i chiñu ki'vi
ña xa va na,
ra ndia nii ka tu kii ndakä'an
yu xa'a kuachi va na.
13 Ra na kundaa ini ndo, chi
ña ka'an Tata yo Ndioxi ña
xiniñu'u koo inka ndiayu ña
xaa, ra kuni kachi ña saa, ña
xiniñu'u ndasama va ndiayu
yata, saa chi vä'a ka ña.

9

Ve'e ñu'u ña iyoo nuu ñu'ú xi'in ve'e ñu'u ña iyoo ndivi

1 Ra ta kindoo Tata yo
Ndioxi xi'in na ñuu Israel te
yachi kuvi ña taxi ra ndiayu
ra nda'a na, ra ndiayu kan
kuvi ña ndika'an xi'in na
ndia ku'va ke ndasaka'nu na
ra. Ndi su takua ini ve'e ñu'u
ña íin nuu ñu'ú yo'o va kuvi
ña ndasaka'nu na ra xi'in
ndiayu kan.
2 Ra ve'e ñu'u kan, ra uvi
ndata'vi ña; ra tikoto va
kuvi ña xitanii ini ña, ra
su'va ke ndixiyo ña: ta'vi
ña nuu kuvi ña xinani Nuu
Yii, ra ikan ke xindichi kàà
ña xindita ñù'ù nuu ña va'a
xituun ña, ra saa tu mesa
tun xindee xita va'a ña soko
na nuu Tata yo Ndioxi va.
3 Ra chi sata tikoto kan
kuvi ta'vi ña uvi, ña xinani
Nuu Yii Ni.
4 Ra ikan kuvi nuu
xindichi iin mesa lo'o ña
kuva'a xi'in yuu oro, ra ikan
ke xa'mi na xuxa ña ndaa
xiko xa'an tami nuu Tata yo
Ndioxi, ra ikan kuvi tu ña
ndixiin xatun nuu xindikaa
ndiayu Tata yo Ndioxi va, ra
niña oro kuvi ña ndaka'yu
na takundi'i sata xatun kan.
Ra ini xatun kan xindikaa
iin kisi ña kuva'a xi'in niña
oro, ra ini kisi kan xindo'ni
xita va'a ña nani maná,
ra xindikaa tu itun tun
ndandixin xini'i ra Aarón va,
ra saa tu yuu ña ndika'yu
ndiayu Tata yo Ndioxi nuu
va.
5 Ra sata xatun kan xindita
uvi na'na na tatun Ndioxi; ra
ña xindita ña kan, ra mii va
Ndioxi kuvi ra ndixiin kan,
kuni kachi ña; ra ndixin ña
kuvi ña xindasi sata kàà ña
xindasi yu'u xatun kan, ra
ikan kuvi nuu ndikoso na nii
kiti ri ndisoko na xa'a kuachi
yuvi. Ndi su vichin, ra küvi
vi ndakani ikun yo xa'a ña
yo'o.
6 Ra su'va ke iyoo ña'a
kan ndita ña ta'vi ña uvi
ña nani Nuu Yii Ni; ra ta'vi
ña nuu, ña nani Nuu Yii va
kuvi ña ndiki'vi ndia sutu
iin takundi'i kii ña xa ndia
takundi'i chiñu ña xiniñu'u
sa ndia nuu Tata yo Ndioxi.
7 Ndi su ta'vi ña uvi ña
nani, Nuu Yii Ni, ra ta nuu
kuiya ta nuu kuiya vi kuvi
ña ndiki'vi sutu ra kuchee
indaa ichi; ra ña ki'vi ra kan,
ra ndiakua xiniñu'u ku'un
va nii kiti xi'in ra ña soko ra
ña xa'a kuachi mii ra, ra saa
tu xa'a kuachi ña xa na ñuu
xa'a ña ndikundäa ini va na.
8 Ra mii va Tachi Yii kuvi
ña taxi ña xinituni yo ña
kuvi kundaa ini yo xi'in
ña yo'o: saa chi kii ña
xiniñu'u ndia sutu ta'vi ña
nuu, ña nani, Nuu Yii ña xa
ndia chiñu ña kuni Tata yo
Ndioxi, saa ra kuni kachi ña

saa, ña xindasi va ichi ña
kua'an nuu nani, Nuu Yii Ni.
9 Ra takundi'i ña ndixiyo
te yachi, ra xa'a kii ña ndee
yo vichin va kuvi ña ka'an
ña. Saa chi ña ndisoko ndia
sutu ndia ndia ka ña'a, xi'in
ña xa'ni ndia kiti ndisoko
ndia, ra ndikuchüun vi ña
kan, ndasama ña, nima yuvi,
ña köo ka kuachi na.
10 Ra ndiayu ña xachiñu
ndia sutu kan xi'in te yachi,
ra takua xa'a ña'a ña xixi va
na, xi'in xa'a ndutia ra xi'i
va na, xi'in xa'a ña ndakatia
na iki kuñu va na kuvi ña
ndika'an ña. Ra ña kan, ra
iin ndiayu ña ndixiyo too va
kuvi ña, saa chi takua kii ña
kachi Ndioxi koo va ña kuvi
ña ndixiyo ña, ndi su ndixaa
kii ra taxi Tata yo Ndioxi
inka ndiayu ña va'a ni ka va.

11 Ra ña xa kixi Tata yo Je-
sucristo, ra xa ra kan va kuvi
ra kuu sutu ra kuchee nuu
takundi'i ña va'a ña kuu.
Ra ini ve'e ñu'u ña iyoo
ndivi va kuvi ña xachiñu
ra, ra va'a ni ka va ve'e
ñu'u kan nuu ve'e ñu'u ña
ndixiyo nuu ñu'ú te yachi,
ña xachiñu ndia sutu ini; ra
ve'e ñu'u ña iyoo ndivi, ra
süvi vi yuvi kuvi na ndix-
ava'a ña, ra kuëe inuu vi
ña xi'in ña'a ña xava'a Tata
yo Ndioxi iyoo nuu ña yuuvi
yo'o.
12 Ra ña ndiki'vi Tata yo Je-
sucristo Nuu Yii Ni vichin, ra
süvi tixu'u, xi'in sindiki kuvi
ri ndiki'vi ra ka'ni ra ña soko
ra nii ri xa'a kuachi yuvi, chi
ña ndiki'vi ra, ra nii mii va
ra kuvi ña ndisoko ra xa'a
kuachi yuvi; ra takua indaa
ichi va kuvi ña ndiki'vi ra
Nuu Yii Ni; ra su'va ke xa ra
ña va'a sakaku ra yoo ndia
ndikaa ndiku'un.
13 Ra tu nii sindiki xi'in
nii tixu'u, xi'in yaa ña ndix-
ixi sindiki ña ndikoso yava
na sata yuvi, ra ndixiyo va
ndiee ña, ña ndakatia ña iki
kuñu na,
14 saa ra iyoo ni ka va
ndiee nii Tata yo Jesucristo
ña ndakatia ña nima yo,
ra sandi'i ña xa'a chiñu
ki'vi ña kuni yo sa yo, ña
va'a ndasaka'nu yo Tata yo
Ndioxi, ra tiaku. Ra xi'in
ndiee Tachi Yii ña kuëe ndi'i
xa'a va kuvi ña ndisoko Tata
yo Jesucristo mii ra nuu Tata
yo Ndioxi xa'a kuachi yo. Ra
va'a ni ka va ra yo'o nuu
takundi'i ña'a ña ndisoko
na, saa chi ndia nii lo'o
kuachi ra köo.
15 Ra xa'a ña xa Tata yo
Jesucristo ña kan kuvi ña
kindoo Tata yo Ndioxi xa'a
iin ña xaa xi'in yo, ra mii
Tata yo Jesucristo va kuvi
ra ndaki'in tu'un yo vichin.
Ra xa'a ña ndixi'i ra kuvi
tu ña va'a ndaki'in takundi'i
va yuvi ña'a ña ndini'i ta'vi
na ndaki'in na nuu Tata yo
Ndioxi, ña'a ña kindoo ra
taxi ra nda'a na. Saa chi
ña ndixi'i Tata yo Jesucristo,
ra ña va'a na sakaku ra
takundi'i yuvi na xa chiñu
ki'vi ta xindo'ni na tixi ndi-
ayu ña yata va kuvi ña.
16 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi tu ndia na, na ndakoo iin
tutu nda'a se'e na ña ka'an
ña xa'a na, ña ndaki'in na
ndia ndia ka ña'a, ra te xa
xi'i vi yuvi na xava'a tutu
kan kuvi ña ndiaa ya'vi ña.
17 Ndi su tu tiaku va yuvi

na xava'a tutu kan, saa ra
köo ya'vi ndiaa vi ña, saa chi
te xa xi'i vi yuvi kan ke ndiaa
ya'vi ña.
18 Ra ta ku'va iyoo ña yo'o
kuvi tu ña kuu xi'in ña nuu
ña kindoo Tata yo Ndioxi
xi'in na ñuu va ra, saa chi
te kindoo ra xi'in na ra kua'a
ni va kiti xa'ni na ña ndisoko
na nii ri nuu ra.
19 Saa chi te sandi'i ra
Moisés ka'vi ra takundi'i
ndiayu ña taxi Tata yo
Ndioxi nda'a ra nuu na ñuu,
ra saa ki'in ra nii sindiki,
xi'in nii tixu'u, ra kava nuu
ra ña xi'in tiakuii, ra saa
ndixa'nu ra nda'a itun tun
nani hisopo, ra chindu'u iin
ra ko'ndo ixi ndikachi ña
kua'a nuu nu, ra chindaxi ra
ña xi'in nii kan, ra ndikoso
yava ra ña sata yuu nuu vaxi
ndiayu Tata yo Ndioxi, ra saa
tu xini takundi'i na ñuu va.
20 Ra saa ndika'an ra xi'in
na kachi ra saa: “Nii yo'o,
kuvi ña ndakuiin xa'a ña
kindoo Tata yo Ndioxi xi'in
ndo, ña saxinu ndo nuu ña
xa'ndia ra nuu ndo”, kachi
ra.
21 Ra ndikoso yava tu ra
Moisés nii kan, ini ve'e
ñu'u va, ra saa tu sata
takundi'i ña'a ña xiniñu'u
na ña ndasaka'nu na Tata yo
Ndioxi va.
22 Ra su'va ke xa Moisés,
saa chi mii ndiayu Tata yo
Ndioxi kuvi ña ka'an ña
xiniñu'u nii, ña ndakatia ña
takundi'i ña'a; ra tu na köo
nii, saa ra köo ka'nu vi ini
Tata yo Ndioxi xa'a kuachi
yuvi.

Nii Tata yo Jesucristo ña ndixitia te ndixi'i ra kuvi ña kuu mii ndiee ña sandi'i ña xa'a kuachi yo

23 Ra xa'a ña kan ke
xiniñu'u na nii kiti ña
ndakatia na takundi'i ña'a
ña ndixiyo ini ve'e ñu'u; ra
ña kan, ra na'na ña'a ña iyoo
ve'e ñu'u ña íin ndivi va kuvi
ña; ra ña'a ña iyoo ndivi, ra
nii ña ndiaa ya'vi ni ka nuu
takundi'i nii kiti va kuvi ña
xiniñu'u ña kan.
24 Ra xa'a ña kan ke Tata
yo Jesucristo, ra ndikï'vi vi
ra nuu Yii ini ve'e ñu'u ña
xava'a na yuuvi yo'o, saa
chi na'na ve'e ñu'u ndixa
ña iyoo ndivi va kuvi ña;
xa'a ña kan ke Tata yo Jesu-
cristo, ra mii ndivi va kuvi
ña ndiki'vi ra, ra ikan ke
iyoo ra vichin va, ra xaku
nda'vi ra xa'a yo nuu Tata yo
Ndioxi.
25 Ra ña ndiki'vi Tata yo
Jesucristo ndivi, ra ndikï'vi
ra ña tuku tuku soko ra mii
ra, ta ku'va □xa iin sutu
ra kuchee nuu na judío ña
□ki'vi ra Nuu Yii Ni soko ra
nii kiti, ta kuiya ta kuiya.
26 Ndi su tu ña ndixiniñu'u
kuvi ña tuku tuku soko Tata
yo Jesucristo mii ra, saa ra te
sakan chituni Tata yo Ndioxi
ña yuuvi yo'o vi kuvi ña
tuku tuku soko ra mii ra;
ndi su ndia kii ña kuyachin
ndi'i xa'a ña yuuvi vichin va
kuvi ña kixi ra indaa ichi, ña
sandi'i ra xa'a kuachi yuvi
xa'a ña ndisoko ra mii ra ña
ndixi'i ra.
27 Ra ta ku'va kuu xi'in
Tata yo Jesucristo kuvi tu ña
□kuu xi'in takundi'i yuvi va,
saa chi indaa ichi va kuvi ña
xiniñu'u kuvi na, ndia saa ra
ndiatu na ña sayukun Tata

yo Ndioxi kuachi xi'in na kii
ña vaxi va.
28 Saa chi indaa ichi kuvi
tu ña ndisoko Tata yo Jesu-
cristo mii va ra, ña ndixi'i
ra, ña va'a sandi'i ra xa'a
kuachi takundi'i yuvi. Ra
te xa na nandiko tuku ra
ichi ña uvi kixi ra nuu ña
yuuvi yo'o, ra küvi ka ra
xa'a kuachi na yuuvi, saa chi
ña kixi ra, ra ña sakaku ra
takundi'i yuvi na ndiatu ña
nandiko tuku va ra kuvi ña.

10

*Ña ndisoko Tata yo Jesu-
cristo mii ra xa'a yo kuvi ña
va'a ndasa ra yoo ta ku'va
iyoo yuvi na köo kuachi*

1 Saa chi ndiayu Tata yo
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra takua xa'a na'na, ña va'a,
ña kuu kii ña vaxi va kuvi ña
ka'an ña, ndi su süvi vi xa
ndixa mii ña va'a kan kuvi
ña ka'an ña xa'a. Ña kan ke
ndikuchüun vi ndiayu kan
ña sandi'i ña xa'a kuachi
yuvi na ndasaka'nu Tata yo
Ndioxi ta ku'va kachi ña, ta
kuu ña ndisoko na nii kiti ta
kuiya ta kuiya.
2 Ra tu ña ndikuchuun
kuvi nii kiti ña ndisoko
na nuu Tata yo Ndioxi,
ña sandi'i ña xa'a takundi'i
kuachi yuvi, saa ra kuë̈e
tuku tuku vi soko na ña,
chi xa nani indaa ichi ra xa
sandi'i ña xa'a takundi'i va
kuachi na, ra nii ndakäni ka
tu ini na ña iyoo kuachi va
na.
3 Ndi su mii ña ndaa, ra
ña soko na nii kita kan, ra
ña xa ña ke sandaka'an ña
na xa'a kuachi na ta kuiya ta
kuiya va.
4 Saa chi nii sindiki, xi'in
nii tixu'u, ra kuë̈e kuchuun
vi ña kan, ña sandi'i ña xa'a
kuachi yuvi.
5 Xa'a ña kan ke te kixi
Tata yo Jesucristo nuu ña
yuuvi yo'o, ra ndika'an ra
xi'in Tata yo Ndioxi kachi ra
su'va:
Küni vi kun ña na ka'ni yuvi
kiti, ra soko na nii ri
nuu kun, ra ni küni
tu kun ña taxi na ndia
ndia ka ña'a nda'a va
kun,
saa chi xa nuu ña kan ke taxi
kun iki kuñu yu ña
inuu xi'in iki kuñu na
kan, ña va'a na soko
yu ña nuu va kun.
6 Ra ni kuë̈e kuni tu kun ña
ka'mi na kiti ña ndaa
xiko ri nuu va kun, ra
ni kuë̈e kuni tu kun
ña na soko na nii kiti
nuu va kun, ña va'a
na koo ka'nu ini kun
xa'a kuachi na.
7 Ra xa'a ña yo'o kuvi ña
ndika'an yu kachi yu
su'va: “Yo'o xaa yu ña
sa yu ña kuni mii kun,
Tata Ndioxi,
ra saa kuvi tu ña kachi ndi-
ayu kun ña ndika'yu
xa'a yu te yachi va”,
kachi Tata yo Jesucristo xi'in
Tata yo Ndioxi.
8 Ña nu̱ú ndika'an Tata yo
Jesucristo, ña küni Tata yo
Ndioxi ña taxi na ndia ndia
ka ña'a nda'a ra, ra ni kuë̈e
kuni tu ra ña soko na nii
kiti nuu va ra, ra ni kuë̈e
kuni tu ra ña ka'mi na kiti
ña ndaa xiko ri nuu va ra,
ña va'a koo ka'nu ini ra
xa'a kuachi na. Ra va'a ni
ka'an ni va ndiayu Tata yo
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés

ña xiniñu'u koo takundi'i ña
yo'o, ndi su küni vi Tata
yo Ndioxi ña, kachi Tata yo
Jesucristo.
9 Ra saa ndika'an ka ra
kachi ra su'va: “Yo'o xaa yu
ña sa yu ña kuni mii kun,
Tata Ndioxi”, kachi ra. Ra
ña kachi ra su'va, ra xa'a
takundi'i ña'a ña ndisoko na
te yachi va kuvi ña sandi'i
ra, ra saa ndisoko ra iki kuñu
mii va ra.
10 Ra ña ndisoko Tata yo
Jesucristo mii ra, ra ña kuni
mii Tata yo Ndioxi va kuvi
ña xa ra. Ra xa'a ña kan
va kuvi ña ndasayii Tata yo
Ndioxi yoo. Ra takua in-
daa ichi va kuvi ña ndisoko
Tata yo Jesucristo mii ra xa'a
kuachi yo, ra ndia nii ka ichi
nandïko ra sa ra ña.

11 Ra ña xachiñu ndia
sutu xi'in ndiayu Tata yo
Ndioxi ña ndakoo ra Moisés,
ra iin takundi'i va kii ndita
ndia nuu soko na ini ve'e
ñu'u, ña tuku tuku ichi
soko ndia ña'a ña kuchüun
sandi'i xa'a kuachi yuvi.
12 Ndi su Tata yo Jesu-
cristo, ra kuu sutu ra kuchee,
ra takua indaa ichi va kuvi
ña ndisoko ra mii ra nuu
Tata yo Ndioxi xa'a kuachi
yo, ra ndia ndikaa ndiku'un
va kuvi ña xa ra ña. Ra te
ndi'i saa ndakundu'u ra xiin
kua'a tiayu ka'nu nuu ndu'u
Tata yo Ndioxi va.
13 Ra ikan kuvi ña ndu'u
ra ndiatu ra ña sandi'i Tata
yo Ndioxi xa'a yuvi na
kanita'an xi'in va ra.
14 Saa chi Tata yo Jesu-
cristo, ra indaa ichi va kuvi
ña ndisoko ra mii ra ña va'a
sandi'i ra xa'a kuachi yuvi
na ndasayii ra ña kundikun
na ichi ra.
15 Ra ndakuiin tu Tachi Yii
Tata yo Ndioxi va xa'a ña
yo'o, Ra su'va ke kachi ña:
16 Ña yo'o kuvi iin ña xaa ña
kindoo yu xa'a xi'in
na kii ña vaxi, ra su'va
ke iyoo ña:
Tiaa yu ndiayu yu nima na,
ra tiaa tu yu ña xini va na,
kachi Tata yo kachi
Tachi Yii ra.
17 Ra ndika'an ka tu Tata
yo Ndioxi kachi ra su'va va
kachi Tachi Yii ra:
Ndia nii ka ichi ndakä'an
yu xa'a kuachi na, ra
saa tu xa'a ña xïin na
kandixa na yu'u va,
kachi ra kachi ña.
18 Ra xa'a ña xa xa ka'nu ini
Tata yo Ndioxi xa'a kuachi
yo, ra xiniñü'u ka vi soko
yo ndia ndia ka ña'a nuu ra
xa'a kuachi yo vichin.

*Ña xiniñu'u va kuvi ña
kuyachin yo nuu Tata yo
Ndioxi*

19 Ñani yo, vichin, ra xa
kuvi va ki'vi yo Nuu Yii Ni,
ra xiniñü'u kundi'i ini vi yo,
saa chi xa'a nii Tata yo Jesu-
cristo ña ndixitia ndika cruz
va kuvi ña kuvi ki'vi yo.
20 Ra ña ndixi'i ra kuvi
ña ndakuiña ra iin ichi xaa
nuu yo; ra ichi kan kuvi ña
taxi ña kutiaku va yo, ra
ña yo'o, ra su'va va ke kuni
kachi ña, ña nditata tikoto
ña xitanii ini ve'e ñu'u, ra
ndanuña Nuu Yii Ni, ra xa'a
ña nditaxin iki kuñu va ra
kuvi ña ka'an ña.
21 Ra xa'a ña xa kuu Tata
yo Jesucristo, sutu kuchee
ve'e Tata yo Ndioxi kuvi ña,

22 xiniñu'u na kuyachin
yo nuu Tata yo Ndioxi xi'in
ndinuni nima yo, xi'in xa'a
ña ndinuni ni ndiaa ini yo
Tata yo Jesucristo; saa chi
xa ndakatia va ra nima yo,
ña va'a na ndakäni ka ini
yo ña iyoo kuachi yo, ra xa
ndakatia tu ra iki kuñu yo
xi'in tiakuii, ra va'a ni va.
23 Ra ndinuni ni na kon-
diaa ini yo Tata yo Jesucristo,
ra na ndïko ini yo, saa chi
Tata Ndioxi, ra saxinu va ra
nuu ña kindoo ra xi'in yo.
24 Ra xiniñu'u na nduku yo
ku'va ña na chikaa yo tu'un
ndiee ini xi'in inka yuvi ña
na ku'vi ini na kuni na inka
yuvi, ra saa tu ña sa na chiñu
ña va'a xi'in va na.
25 Ra na sakuä'a yo sa
yo ta ku'va □xa na ñani yo
na xïin ndakuta'an xi'in yo
ña ndasaka'nu yo Tata yo
Ndioxi, chi ña xiniñu'u sa
yo ke na chikaa yo tu'un
ndiee ini xi'in ta'an va yo, ra
xiniñu'u ni ka va sa yo saa
vichin, saa chi xa ndinumi
ni va nandiko Tata yo Jesu-
cristo kixi ra.
26 Ra tu xa kundaa ini yo
xa'a ña ndaa, ra na sa yo
chiñu ki'vi xi'in ña kusii ini
mii yo, saa ra köo ka vi ña'a
ña kuvi soko Jesucristo ña
sandi'i ña xa'a kuachi yo.
27 Saa chi ndia ña ndiatu
yo kuvi ña sayukun Tata yo
Ndioxi kuachi xi'in yo, ra
ti'vi ra yoo ku'un yo nuu iin
ndakundichi ndakundichi
yaa ñu'u nuu koko na
kanita'an xi'in va ra.
28 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi te yachi, ra yuvi
na ndixïin kandixa ndiayu
Tata yo Ndioxi ña ndakoo
ra Moisés, ra tu ndakoyo
uvi a uni yuvi na ndika'an
tie'e nuu na, ña kanduu na
ndiayu kan, saa ra kuë
ndikunda'vi vi ini ndia
xayukun kuachi kuni ndia
na, chi ña xa ndia ke ndikun
xa'ni va ndia na.
29 Ra na ndaki'in xini ndo
chi tu sa ndo'o na kan,
xa'a ña kanduu na ndiayu
Tata yo Ndioxi ña ndakoo ra
Moisés, saa ra kua'a ni ka
va tundo'o ni'i yuvi na □xa
chiñu ki'vi xi'in ña kusii ini
mii na, saa chi xi'in chiñu
ña □xa va na ke □ndaña'a
na mii na ña □kundasi na
Tata yo Jesucristo, ra xi'in
ña kan kuvi tu ña □ndaña'a
na ña köo ya'vi ndiaa nii
ra ña ndixitia ndika cruz ña
sandi'i xa'a kuachi va yo;
ra yuvi na xa saa kan, ra
Tachi Yii Tata yo Ndioxi ña
iyoo ka'nu ini xa'a va yo
kuvi ña □kaña'a na xi'in, ra
□kundasi na ña.
30 Ra xa xini va yo Tata
yo Ndioxi, ra ra kan kuvi ra
ndika'an kachi su'va: “Yu'u
va kuvi ra kuu mii ndiayu ña
taxi yu tundo'o nda'a na saa
ini xini yu'u; ra ta ku'va iyoo
mii ña xa na ke ndo'o na
xa'a sa va yu”, kachi ra. Ra
saa ndika'an ra ka ra kachi
ra su'va: “Yu'u kuvi tu ra
sayukun kuachi xi'in na ñuu
va yu”, kachi ra.
31 Ndiee ni kaa tundo'o
taxi Tata yo Ndioxi, ra tiaku,
nda'a yo tu na ndani'i ra yoo
ña □xa yo chiñu ki'vi.

32 Ra na ndaka'an ndo chi
te sakan ndakundikun ndo
ichi Tata yo Jesucristo. Ra

va'a ni kua'a ni va tundo'o
ña u'vi ni ndo'o ndo, ndi
su xa ndiee va ini ndo, ra
nindïko vi ini ndo xa'a ña
ndikun ndo ichi Tata yo Je-
sucristo.
33 Ra nuu chitu yuvi va
xa siki na sava ndo, ra kani
tu na ndo'o va, ra sava tu
ndo chindiee ta'an xi'in na
ndo'o ta'an tundo'o ña ka'an
yo xa'a yo'o va.
34 Ra kusuchi ni tu ini ndo
xi'in na xindo'ni ve'e kàà
va. Ra te kindiaa na chiñu
takundi'i ña'a ña kuu mii
ndo, ra xi'in ña kusii ini va
ndo ndataxi ndo ña nda'a
na. Saa chi xa kundaa va ini
ndo ña va'a ni ka va ña'a ña
ni'i ndo'o vaxi kii, ra ña'a ña
ni'i ndo kan, ra ndia ndikaa
ndiku'un va ke koo ña nuu
ndo.
35 Xa'a ña kan ke na
ndaköo ndo ña ndiaa ini
ndo Tata yo Jesucristo, saa
chi ña ndiaa ini ndo ra, ra
ndacha'vi va ra ndo'o xa'a
ña.
36 Ra ña xiniñu'u sa ndo
kuvi ña, iin tuun saa na
sa ndiee ini va ndo ña
ndakundiee ndo sa ndo ña
kuni Tata yo Ndioxi, ña va'a
na ndaki'in ndo takundi'i
ña'a ña kindoo ra taxi ra
nda'a ndo.
37 Saa chi su'va ke kachi
Tata yo Ndioxi ndika'an ra
kachi tu'un ra:
Tiaa ni va xa ndinumi xaa
tiaa ra xiniñu'u xaa,
ra kuächi ka vi ra.
38 Ra yuvi na xa chiñu va'a
nuu yu kuvi na kuti-
aku va, saa chi ndiaa
ini na yu'u,
ndi su yuvi na nandiko chi
sata, ra kuëe kusii vi
ini yu xi'in na kan,
kachi ra
kachi ña.
39 Ndi su yoo, ra kuëe iyoo
yo ta ku'va iyoo yuvi na
nandiko chi sata, ra ndi'i
xa'a na, chi yoo, ra Tata yo
Ndioxi va kuvi ra ndiaa ini
yo, ra ndiatu tu yo ña sakaku
ra nima va yo.

11

Su'va ke xindiaa ini yuvi na xindee xina'a Tata yo Ndioxi

1 Ña ndinuni ni ndiaa ini
yo Tata yo Ndioxi ke kundaa
kaxi ini yo ña ndaki'in va yo
ña'a ña ndiatu yo ndaki'in
yo; ra va'a ni täan ndaki'in
va yo ña, ndi su kandixa va
yo ña ndaki'in yo ña.
2 Ra xa'a ña xindiaa ini na
xindee xina'a Tata yo Ndioxi
kuvi tu ña ndaki'in mani va
ra na.
3 Ra xa'a ña ndiaa ini yo
Tata yo Ndioxi kuvi ña kun-
daa ini yo ña ndika'an ra ña
na koo ña yuuvi yo'o, ra iyoo
va ña, ra takundi'i ña'a ña
xini yo vichin, ra xi'in ña'a
ña ndiküvi kuni va yo kuvi
ña kuva'a ña.
4 Ra xa'a ña xindiaa ini ra
Abel Tata yo Ndioxi kuvi ña
ndisoko ra iin ña'a ña ndiaa
ya'vi ni nuu ra, ndi su ra
Caín, ra ña nuu va ndisoko
ra kan; ra xa'a ña ndisoko ra
Abel iin ña'a ña ndiaa ya'vi
ni kan ke ndakuni va Tata yo
Ndioxi ra, ra ndaki'in mani
va ra ña'a ña ndisoko ra. Ra
va'a ni xa na'a ni va ndixi'i
ra Abel, ndi su saña'a va ña
xindiaa ini ra Tata yo Ndioxi
yoo vichin, ña xiniñu'u ni na
kondiaa ini tu yoo va Tata yo
Ndioxi.

5 Ra xa'a ña xindiaa ini ra
Enoc Tata yo Ndioxi kuvi ña
kua'an tiaku va ra ndivi, ra
mii va Tata yo Ndioxi kuvi
ra ndaki'in ña'a, ra nindanï'i
ka ndia nii yuvi ra nuu ñu'u
yo'o. Ra te kumani ka ku'un
ra Enoc ndivi, ra kusii ni
va ini Tata yo Ndioxi xi'in
ra, saa chi ndinuni ni va
kandixa ra ra.
6 Ra na kundaa ini ndo, chi
kuchïñu vi yo sa yo chiñu
ña kusii ini Tata yo Ndioxi
xi'in tu kuë ndiaa ini yo
ra, saa chi ña xiniñu'u sa
takundi'i yuvi na kuyachin
nuu Tata yo Ndioxi kuvi ña
kandixa na ña iyoo va ra, ra
taxi ra ña va'a nda'a yuvi
na ndinuni ni kuyachin nuu
ra.
7 Ra xa'a ña xindiaa ini ra
Noé Tata yo Ndioxi kuvi ña
kandixa va ra ra te ndika'an
ra xi'in ra ña kuu iin ña täan
kuni na yuuvi yo'o, saa ra
ndikun xa'a va ra xava'a ra
iin itun chee tun xika nuu
mini, ra ikan ke xindo'ni na
ve'e ra ña va'a ndixï'i na. Ra
xa'a ña xindiaa ini ra Noé
Tata yo Ndioxi kuvi tu ña
ndaña'a ra na yuuvi yo'o ña
kuë iyoo ndaku chiñu ña xa
va na, ra ndi'i xa'a va na, ra
taxi Tata yo Ndioxi ña va'a
nda'a ra xa'a ña xa ra chiñu
ndaku.
8 Ra xa'a ña xindiaa ini
ra Abraham Tata yo Ndioxi
kuvi ña kandixa va ra ra te
kana ra ra, ra kee ra kua'an
ra inka nuu ñu'u ña kindoo
Tata yo Ndioxi taxi ra nda'a
va ra. Ra te kee ra kua'an
ra, ra ndia nii kundäa ini ra
ndia chi ke kua'an vi ra.
9 Ra xa'a ña xindiaa ini ra
Tata yo Ndioxi kuvi tu ña
va'a ndixiyo too ra nuu ñu'u
inka yuvi va, ra mii ñu'u
kan kuvi ña kindoo Tata yo
Ndioxi taxi ra nda'a va ra.
Ra nuu ñu'u kan, ra ve'e
tuvixin va xikandu'u ra, ra
mii sa kuvi tu ña xa ra Isaac
se'e va ra, ra saa tu ra Jacob
se'e ñani va ra, ra kandixa
tu ndia kan va ña ndaki'in
ndia ñu'u ña kindoo Tata
yo Ndioxi xa'a xi'in ra Abra-
ham.
10 Ra ña xindiaa ini ra
Abraham Tata yo Ndioxi, ra
iin ñuu ka'nu ña kuva'a nuu
kuë ndi'i xa'a va kuvi ña
xindiatu ra koo ra. Ra ñuu
kan, ra mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra xakin ku'va nuu iyoo
ña, ra mii ra kuvi tu ra
xava'a va ña.
11 Ra xa'a ña xindiaa ini ña
Sara yasi'i ra Abraham Tata
yo Ndioxi kuvi ña va'a kaku
se'e ña; ra ña Sara kan, ra
ña numa va ndixiyo ña, ra
kusiin tu xa chee ni va ña,
ndi su nii saa va chi kaku va
se'e ña. Saa chi kandixa va
ña, ña saxinu Tata yo Ndioxi
nuu ña kindoo ra xi'in na.
12 Ra va'a ni xa yachin
kuvi va ra Abraham ña chee
ni ra, ndi su kaku va se'e ra,
ra kua'a ni kuu ndise'e ra, iin
ta ku'va kua'a kimi ri ndee
ndivi xi'in yuti ña ndee yu'u
tiañu'u saa kuu na, ra ndia
nii yuvi küvi ka'vi na.
13 Ra takundi'i yuvi na
ka'an yo xa'a yo'o, ra nin-
dakï'in vi na ñu'ú ña kindoo
Tata yo Ndioxi taxi ra nda'a
na, ra ndixi'i va na; ndi su
xa'a ña xindiaa ni ini na Tata
yo Ndioxi, ra xa ta iyoo ña xa
xini va na iyoo ña, ra kusii ni
va ini na ña ndaki'in na ña.
Ra xa'a ña xa kundaa ini na

ke ndika'an na ña kuu na na
xika too nuu ña yuuvi yo'o
va, saa chi süvi na yuuvi yo'o
kuvi na.
14 Ra kaxi ni va iyoo ña
yo'o, saa chi yuvi na ka'an
kachi su'va, ra inka ñuu ña
kuu ñuu mii va na ke nduku
na ku'un na koo na.
15 Saa chi tu ñuu nuu kee
va na ke ndixani ini na
nandiko na, saa ra kuvi va
nandiko na saa chi ndixiyo
va kii ña kuvi nandiko na.
16 Ndi su na kan, ra ña
kuni na ke ku'un na iin ñuu
ña va'a ni ka va, ra ñuu kan,
ra ndivi va ke iyoo ña. Ra
xa'a ña kan ke kuëe kuka'an
vi nuu Tata yo Ndioxi ña
ka'an ra kuu ra Ndioxi na,
saa chi xa xanduvi va ra iin
ñuu nuu ku'un na koo na.

17 Ra xa'a ña xindiaa ini
ra Abraham Tata yo Ndioxi
kuvi tu ña xiin va ra ña soko
ra ra lo'o Isaac se'e ra. Te
ndika'an Tata yo Ndioxi xi'in
ra ña na soko ra ra nuu ra,
ra va'a ni indaa saa va kuvi
se'e ra, ndi su ndixiyo nduvi
va ra ña soko ra ra, saa chi
xindiaa va ini ra ndaki'in
ra ña kindoo Tata yo Ndioxi
xa'a xi'in ra te yachi, ra su'va
ke kachi ra kindoo ra xi'in
ra:
18 “Na se'e ra Isaac kuvi na
kuu ndise'e kun”, kachi ra
xi'in ra.
19 Ra ña xiin ra Abraham
ña soko ra ra lo'o Isaac se'e
ra, ra xa'a ña kundaa ini ra
ña kuu mii Tata yo Ndioxi
ndiee ña sandatiaku va ra ra
kuvi ña; ra ña kuni kachi
ña yo'o ke xa ta iyoo ra
ndixi'i va iyoo ra lo'o kan, ra
sandatiaku tuku va Tata yo
Ndioxi ra.

20 Ra xa'a ña xindiaa ini
ra Isaac Tata yo Ndioxi kuvi
ña kindoo ra ka'an ra xi'in
Tata yo Ndioxi ña taxi ra ña
va'a kuta'vi ra Jacob xi'in ra
Esaú.
21 Ra xa'a ña xindiaa ini
ra Jacob Tata yo Ndioxi kuvi
ña ndika'an ra xi'in Tata
yo Ndioxi xa'a uvi saa ndia
kuachi se'e ra José se'e ra.
Ra te ndi'i saa ndasaka'nu
ra Tata yo Ndioxi, ra itun
tun xikatuvi va ra kuvi nu
ndixiyo ndiee ra ña xindichi
ra.
22 Ra xa'a ña xindiaa ini ra
José Tata yo Ndioxi kuvi ña
ndika'an ra xi'in na ñani ra
na se'e ra Israel iva ra, ña
xaa iin kii ra kee va na ñuu
Egipto kunu'u na nuu kee
na, ra xa'ndia tu ra chiñu
nuu na ndia ku'va ke sa na
xi'in leke va ra.

23 Ra xa'a ña xindiaa ini
na iva si'i ra Moisés Tata yo
Ndioxi kuvi ña ndiyü'vi vi
na kuni na ra rey te xa'ndia
ra chiñu nuu na ña ka'ni na
ra Moisés te kaku su'va ra,
saa chi te kaku ra ra tiaa ni
nduvi ra, ra xa'a ña kan ke
tise'e na ra uni yoo.
24 Ra xa'a ña xindiaa ini ra
Moisés Tata yo Ndioxi kuvi
ña ndïxa ra xa'a vi ña kuu
ra se'e nda'vi ña se'e rey
Faraón te xa kuchee ra,
25 chi va'a ka kuni ra ña
na ndo'o ra xi'in na ñuu Tata
yo Ndioxi va, nuu ña kusii
ini ra xi'in takundi'i ña savi,
ña sanda'vi yuvi, ña sa na
kuachi.
26 Ra xa'a ña kan ke kin-
doo ka va ini ra ña ndo'o
ra ta ku'va ndo'o Tata yo
Jesucristo, nuu ña kuu ra
ra kuika xi'in takundi'i ña'a

ña iyoo Egipto; saa chi ña xindiatu ra ndaki'in ra kuvi ña va'a ña ni'i ra nuu Tata yo Ndioxi va.

27 Ra xa'a ña xindiaa ini ra Moisés Tata yo Ndioxi kuvi ña kee ra ñuu Egipto kua'an ra inka xiyo, ra ndiyü'vi ra kuni vi ra ra rey ñuu kan, chi ña xa ra ke ndinuni ni xindiaa ini ra Tata yo Ndioxi, ra küvi kuni va yo.

28 Ra xa'a ña xindiaa ini ra Moisés Tata yo Ndioxi kuvi ña xa'ndia ra chiñu nuu na ñuu Israel ña na ndasaka'nu na viko pascua, xi'in ña ka'yu na nii ye'e na ña va'a na kä'ni ra tatun Ndioxi, tiaa ndia kuu se'e nuu na.

29 Ra xa'a ña xindiaa ini na ñuu Israel Tata yo Ndioxi kuvi ña va'a ndata'vi tiañu'u, ra nani ra Kua'a, ra va'a ndiya'a na ma'ñu ra, ra ta ku'va iyoo nuu ñu'u ichi va iyoo nuu ndiya'a na; ra kuni tu na ñuu Egipto va ya'a na ma'ñu ra ta ku'va ndiya'a na kan, ndi su ndandita tuku va ra nuu ndikaa ra, ra ndika'a ndi'i va na ñuu Egipto ndixi'i na.

30 Ra xa'a ña xindiaa ini na ñuu Israel Tata yo Ndioxi kuvi ña xinunuu na uxa kii, sata korra yuu ña xava'a na ndasi nuu ñuu Jericó ra nduva va ña.

31 Ra xa'a ña xindiaa ini ña'a ña nani Rahab, ña ndixika sii, Tata yo Ndioxi kuvi ña ndixï'i ña xi'in na ñuu ña, na ndixïin kandixa Tata yo Ndioxi, saa chi ña kan kuvi ña ndaki'in mani ndia ñuu Israel ndia ndixa'an xitonani ñu'u ña ndaki'in na ñuu Israel kundee va na.

32 Ra iyoo kua'a ni ka va na xindiaa ini Tata yo Ndioxi xina'a na kuvi ka'an yu xa'a xi'in ndo, ndi su kua'a ni va tiempo kuniñu'u yu ña ka'an yu xa'a na xi'in ndo, ta kuu xa'a ra Gedeón, xi'in ra Barac, xi'in ra Sansón, xi'in ra Jefté, xi'in ra David, xi'in ra Samuel, xi'in ndia ndika'an tu'un yu'u Tata yo Ndioxi xina'a.

33 Ra ndia ka'an yu xa'a yo'o, ra xa'a ña xindiaa ini ndia Tata yo Ndioxi va kuvi ña ndaki'in ndia ñuu na'nu, ra vivii tu xa ndia te xikuu ndia ndia chiñu va, ra ndaki'in tu ndia ña kindoo Tata yo Ndioxi taxi ra nda'a va ndia, ra ndasi tu sava ndia yu'u ndika'a va te kuni ri kaxi ri ndia,

34 ra te taan tu na sava ndia nuu ñù'ù ña iin ndakundichi ndakundichi xixi, ra ndikuchüun vi ña ka'mi ña ndia, ra te kuni tu na ka'ni na sava ndia xi'in ichi, ra ndikuchüun vi na. Ra te xa kundiëe ka tu sava ndia, ña kanita'an ndia xi'in yuvi na saa ini xini ndia, ra nduu ndaku tuku va ndia, ra xa tiaa va ndia nuu yuvi kan.

35 Ra xa'a ña xindiaa ini sava na si'i Tata yo Ndioxi kuvi tu ña va'a ni xa ndixi'i va na ta'an na, ndi su ndati-aku va na.

Ra xa'a ña xindiaa tu ini sava na Tata yo Ndioxi kuvi ña ndixïin vi na ña ndakoo na ña ndikun na Tata yo Ndioxi, ña va'a na saña ndika na chiñu na, ra sandö'o ka na na. Chi ña

xa na ke ndataxi va na mii
na ña ndixi'i na, saa chi xa
kundaa va ini na ña ndati-
aku tuku va na, ra ku'un na
koo na iin nuu va'a ni.
36 Ra sava tu na ndo'o ni
va, saa chi xa siki ni na na,
ra kani ni va tu na na, ra
chiku'ni na xi'in yo'o kàà, ra
xindo'ni na ve'e kàà.
37 Ra sava tu na xa'ni na
xi'in yuu va, ra sava tu na
ndata sava na xi'in kàà ña
xa'ndia itun va, ra sava tu na
xa'ni na xi'in ichi va; ra sava
tu na kindiaa na ve'e va,
ra ndixïyo ka nuu kundee
na, ra ni ndixïyo tu tikoto
kundixi va na, chi ndia ñii
ndikachi xi'in ñii tixu'u va
xindixi na, ra nda'vi ka vi
ndo'o na ña kundiva'a ni na,
ra kusuchi ni tu ini va na.
38 Ra na ndo'o su'va, ra
na va'a va kuvi na ña kan
ke ndiküvi kundee va'a na
tiañu na yuuvi yo'o. Chi lo'o
xindee na iku ichi, ra lo'o
xindee na iku sukun va, ra
sava tu tise'e na yu'u kava
va, ra sava tu tise'e na tixi
ñu'u va.
39 Ra xa'a ña xindiaa ini
na Tata yo Ndioxi, ra kusii
ni va ini ra xi'in na, ndi
su nindakï'in vi na ña'a ña
kindoo ra taxi ra nda'a na;
40 saa chi ndiküni Tata yo
Ndioxi ña ndasa ra takua na
kan, ta ku'va iyoo yuvi na
köo kuachi, chi ña xa ra ke
chindiatu ña'a va ra na, ra
iin nduu va yo xi'in na ña
ndasa ra yoo ta ku'va iyoo
yuvi na köo kuachi. Ra va'a
ni xa Tata yo Ndioxi ña xa ra
saa xi'in yo.

12

*Taxi va Tata yo Ndioxi
ndiayu ña ndo'o yuvi na kuu
se'e ra ña va'a na nduu ndaku
ini na*

1 Ra ña xa kundaa ini yo
xa'a kua'a ni yuvi na xindiaa
ini Tata yo Ndioxi te yachi,
ra na sakua'a yo nuu na
ña ndakoo va yo ndia ndia
ka ña'a ña täxi kundikun
yo ichi Tata yo Ndioxi, ta
kuu kuachi ña kama ni san-
dakava yoo, chi ña xiniñu'u
sa yo ke na sa ndiee ini va yo,
ra iin tuun saa na kaka yo
ku'un va yo ichi ña ndikun
yo.
2 Ra indaa xa'a Tata yo
Jesucristo va ke ndinuni ni
na kundi'i ini yo, saa chi xa'a
ña xa mii va ra kuvi ña va'a
ndiaa ini yo ra, ra mii ra
kuvi tu ra taxi ndiee yo ña
va'a kondiaa ini yo ra ndia
kii ndi'i va. Ra xa'a ña sii,
xi'in ña nduvi ni iyoo ndivi
va kuvi ña xiin va Tata yo
Jesucristo ndo'o ra takundi'i
ña ka'an nuu ña ndixi'i ra
ndika cruz, ra te ndi'i saa
ndakundu'u ra xi'in kua'a
nuu iin tiayu ka'nu ndu'u
Tata yo Ndioxi.

3 Ra tu sava nandiko ini
ndo, a kuñaa ndo ña ndikun
ndo Tata yo Jesucristo, ra
na ndakani ini ndo xa'a ña
ndo'o ra, saa chi ra kan ra
xiin va ra ña ndo'o ra xa
na yuuvi kuachi yo'o, ra na
sakua'a ndo ña sa ndiee
ini ndo ña kuëe kuñaa ndo,
xi'in ña kuëe nandiko ini
ndo.
4 Saa chi ndo'o, ra va'a ni
ndo'o ni va ndo ña ndikun
ndo Tata yo Ndioxi, ndi su
täan ndo'o vi ndo, ta ku'va

ndo'o Tata yo Jesucristo ña
ndixi'i ra.
5 Ra se'e Tata yo Ndioxi
kuvi va ndo, ndi su xa naa va
ini ndo xa'a tu'un ndiee ini
ña ka'an ra xi'in yuvi na kuu
se'e ra, ña kachi ra su'va:
Se'e mii yu, na ndakäva ini
ndo, te xa ka'an yu
xi'in ndo ña vä'a xa
ndo,
ra nii na nandïko tu ini ndo
te ndasa ikun yu ndo'o
va.
6 Saa chi yu'u, ra kuu Tata
ndo Ndioxi, ra ndasa
ikun va yu yuvi na
ku'vi ini yu xini yu,
ra sando'o tu yu yuvi na
ndaki'in yu nduu se'e
va yu,
kachi ra.
7 Ra xa'a ña kan ke na sa
ndiee va ini ndo'o ña taxi
Tata yo Ndioxi ndiayu ña
ndo'o ndo, saa chi xa'a ña
kuu ndo se'e va ra kuvi ña
xa ra saa xi'in ndo. Saa chi,
¿a iyoo yuvi na iyoo se'e, ra
kuëe ndasa ikun na na, tuvi
ndo?
8 Saa chi tu na ndäsa ikun
Tata yo Ndioxi ndo'o, ta
ku'va xa ra xi'in takundi'i
yuvi na kuu se'e ra, saa ra
süvi vi se'e ra kuvi ndo, chi
se'e inka tiaa va kuvi ndo.
9 Ra te ndixiyo vali yo, ra
ndasa ikun tu iva yo yoo va,
ra xa to'o va yo ra. ¿Ra
nichuun ke kuïin tu yo ña
ndasa ikun Tata yo Ndioxi
ra iyoo ndivi yoo, ra ni'i yo
ña kutiaku yu ndia ndikaa
ndiku'un xi'in ra?
10 Saa chi na iva si'i yo, ra
takua ña tiaku too yo nuu
ñu'u yo'o va kuvi ña ndasa
ikun na yoo, ra takua ña
kuchuun na xa na ke xa va
na; ndi su ña ndasa ikun
Tata yo Ndioxi yoo, ra xa'a
ña va'a mii va yo kuvi ña,
saa chi saa ke kuvi ndasa yii
ra yoo, ra nduu yo ta ku'va
iyoo mii va ra.
11 Ra ña ndixa va ke ndia
nii yo xinïsii ña ndasa ikun
na yoo, saa chi tixu'vi va ini
yo; ndi su yuvi na xiin nduu
ikun xa Tata yo Ndioxi, ra
va'a va kee na kan, saa chi
ña ni'i na kuvi ña va'a ni
koo va na, ra vivii tu sa va
na.

Iyo ni tu na kundasi yo ña va'a ña taxi Tata yo Ndioxi

12 Ra xa'a ña kan ke va'a
ni xa kuñaa va xa'a ndo xi'in
nda'a ndo, ra na chikaa va
ndo ndiee.
13 Ra ichi ndaku va na
kaka ndo, ña va'a na ndüva
yuvi na köo ndiee, ra saa tu
yuvi na ku'vi xa'a küvi kaka
va, ña va'a na nduva'a na.
14 Ra na sa nduxa ndo
ña vivii kuta'an ndo xi'in
takundi'i va yuvi, ra na kï'vi
ndo kuachi xi'in ndia nii na,
ra nii na sä tu ndo chiñu
ki'vi va, saa chi yuvi na kuëe
ndataxi mii nda'a Tata yo
Ndioxi, ra küvi vi kuni na ra.
15 Ña kan ke na kondiaa
ta'an ni ndo, saa chi tu köo,
ra iyo ni ndakï'in ndo ña
va'a ña kuni Tata yo Ndioxi
taxi ra nda'a ndo; ra nduu
tu ndo ta ku'va iyoo tio'o iku
xatu, ra küvi ka kundikun
ndo Tata yo Ndioxi, ra kua'a
ni ndo ndi'i xa'a.
16 Xa'a ña kan ke na kon-
diaa ta'an ni ndo, ña va'a
na küsun tiaa xi'in na si'i tu
täan tanda'a va'a ndia xi'in
na, ra saa tu na si'i va; ra

nii na kundäsi tu ndo ña va'a ña ni'i ndo nuu Tata yo Ndioxi va; ta ku'va xa ra Esaú, ña ki'in ra iin ko'o lo'o xixi ra xa'a va'a ña taxi Tata yo Ndioxi nda'a ra ña kuu ra se'e nuu na iva si'i ra, te ndixiko ra ña.

17 Ra xa kundaa va ini ndo, chi te ndi'i ra kuni ka va ra Esaú ña ndaki'in ra ña va'a nda'a iva ra, ndi su nindakï'in ka vi ra ña; ra va'a ni xaku ni va ra, ndi su ndinï'i ka vi ra ku'va ña ndanama ra chiñu ña xa ra.

18 Ra na kundaa ini ndo, chi xa siin va xa Tata yo Ndioxi xi'in yoo nuu na xii xikua yo, saa chi na kan, ra xa siin va xa ra xi'in na te taxi ra ndiayu ra nda'a na iku ña nani Sinaí. Ra ña kuyachin ndo nuu Tata yo Ndioxi vichin, ra kuëe kuyachin vi ndo nuu ndiee ni xika tachi, nuu iin ña ñaa kaa, nuu íin iku ña kana i'ma xini ña xixi ña;

19 ra nii ndixïni tu so'o ndo tachi itun tun tivi va na, ra nii ndixïni tu so'o ndo ña ka'an Tata yo Ndioxi xi'in ndo ta ku'va ndika'an ra xi'in na ñuu Israel. Saa chi ta xini so'o na kan ña ndika'an Tata yo Ndioxi, ra ña xa na ke xaku nda'vi na nuu ra ña na kä'an ra xi'in va na.

20 Ra na ndiee ka ndiyu'vi va kuvi na te ndika'an Tata yo Ndioxi kachi ra su'va: "Tu ndia yuvi a kiti na ndaa iku yo'o, ra na ka'ni ndo na xi'in yuu, ra saa tu kiti kan va", kachi ra.

21 Ra ndia ra Moisés, ra ndiyu'vi va ra te xini ra ña iyo ni kuu kan, ra ndika'an ra kachi ra su'va: "Ndiakua kisi ña yu'u ña iyu'vi ni yu", kachi ra.

22 Ra süvi ta ku'va nindo'o na ñuu Israel ke ndo'o ndo, saa chi ndo'o, ra nuu íin iku ña nani Sión, xi'in ñuu ka'nu ña kuu kuenda Tata yo Ndioxi, ra tiaku, va kuvi ña kuyachin ndo; ra ñuu kan, ra ñuu Jerusalén ña iyoo ndivi va kuvi ña; ra ikan, ra kua'a ni na tatun Tata yo Ndioxi

23 ndakuta'an ña ndasaka'nu na ra. Ra kuyachin tu ndo nuu ndee na ve'e ñu'u Tata yo Ndioxi na ndika'yu kivi ndivi, na kuu na nuu va'a ndakundikun ichi ra. Ra kuyachin tu ndo nuu ndu'u Tata yo Ndioxi, ra xa ndaku kuachi xi'in takundi'i yuvi va, ra saa tu nuu ndee na va'a na xa ndixi'i va,

24 ra saa tu nuu ndu'u Tata yo Jesucristo va. Ra xa'a ña xa ra yo'o kuvi ña kindoo Tata yo Ndioxi iin ña xaa xi'in yo, ña ndakuta'an mani yo xi'in Tata yo Ndioxi vichin, ra saa tu nuu nii ra ña ndisoko ra xa'a kuachi va yo; ra nii kan, ra va'a ni ka va ña kan nuu nii ra Abel, saa chi sandi'i ña xa'a kuachi yo.

25 Ra xa'a ña kan ke kuenda ni na koo ndo, ra na kandixa va ndo ña ka'an Tata yo Ndioxi xi'in ndo. Saa chi tu ndikäku na ñuu Israel xa'a ña ndixïin na kandixa na ña ndika'an ra Moisés xi'in na, ra ra kan ra iin tiaa ta'an mii va yo kuvi ra, saa ra ndiee ni ka va kaa tundo'o ni'i yoo tu na kuïin

yo kandixa yo tu'un ña ka'an
Tata yo Ndioxi xi'in yo.
26 Ra iku kan, ra tachi Tata
yo Ndioxi, ra ndiakua kanda
ñu'u xa ña te ndika'an ra;
ndi su vichin, ra su'va va ke
kachi ra: “Sakanda tuku va
yu ñu'u, ndi su süvi takua
ñu'u kuvi ña sakanda yu,
chi sakanda tu yu ndivi va
vichin”, kachi ra.
27 Ra xi'in tu'un ña ka'an
ra “ña sakanda tuku ra
ñu'u”, kuvi ña kundaa kaxi
ini yo, ña sandi'i ra xa'a
takundi'i va ña'a ña xava'a
ra iyoo nuu ña yuuvi yo'o, ra
ndia takua ña'a ña küvi ndi'i
xa'a va kuvi ña koo.
28 Ra na tixa'vi Tata yo
Ndioxi, saa chi ñuu ka'nu ña
kuëe ndi'i xa'a kan va kuvi
ña taxi ra nda'a yo; ra xa'a
ña kan ke na kusii ni ini yo,
ra ndataxi yo tixa'vi nda'a
ra, ra ndasaka'nu yo ra, ra
na yu'vi yo kuni yo ra, ra
sato'o yo ra; saa chi ña kan
kuvi ña kusii ini ra xi'in va,
29 saa chi Tata yo Ndioxi ra
ta ku'va iyoo ñù'ù ña xa'mi
takundi'i ña va ke iyoo ra.

13

Ña xa ndikun yo Tata yo Ndioxi ra na sa yo chiñu ña kusii ini ra xi'in va

1 Na ku'vi ni ini ndo kuni
ta'an ndo, ñani yo, xa'a ña
ndikun ndo Tata yo Jesu-
cristo.
2 Ra na näa tu ini ndo ña
ndaki'in mani ndo na ñani
yo na xaa ve'e va ndo, saa
chi saa ndo'o sava na te
yachi, ña ndaki'in mani na
yuvi ve'e na, ra ndikundäa
ini vi na, ra ndia na tatun
Tata yo Ndioxi va ndaki'in
mani na.
3 Ra na ndaka'an tu ndo
xa'a na ñani yo na ñu'u ve'e
kàà va, ra xa mii vi ndo kuvi
ndo ñu'u xi'in na ve'e kàà na
tuvi ndo. Ra na ndi'i tu ini
ndo xa'a yuvi na ndo'o ni ini
xa inka yuvi va, ra xa mii vi
ndo kuvi ndo tixu'vi na tuvi
ndo.
4 Ra tiaa ndia iyoo yasi'i
ra na kondiaa ya'vi ni na
nuu ndia, ra saa tu na si'i
va na kondiaa ya'vi ni yii
na nuu na, ra na küsun tiaa
xi'in inka na si'i na küu yasi'i
ndia, ra na küsun tu na si'i
xi'in tiaa ndia küu yii va na;
saa chi yuvi na xïin sa ña
ka'an tu'un yo'o, ra ni'i na
tundo'o va sa Tata yo Ndioxi.
5 Ra na kotöo ni ndo ña
koo kua'a ni ka xu'un ndo;
chi ña xiniñu'u sa ndo ke na
kusii ini ndo xi'in ña xa iyoo
nuu va ndo, saa chi Tata yo
Ndioxi, ra su'va va ke kachi
ra: “Ndia nii kii näa ini yu
xa'a kun, ra ndakoo nda'a yu
yo'o”, kachi ra.
6 Ra xa'a ña kan ke kuvi
kondiaa ini yo Tata yo
Ndioxi, ra ka'an yo kachi yo
su'va:
Tata yo Ndioxi kuvi ra
chindiee ta'an xi'in
yu;
ra ndia nii yuvi kuayü'vi yu
nuu, saa chi ndia nii
ña kuchüun na sa na
xi'in vi yu, kachi yo.
7 Ra na sa to'o ndo na
inuu nuu ndo, saa chi na kan
kuvi na ndakani tu'un Tata
yo Ndioxi nuu ndo; ra na
ndaka'an tu ndo ta ku'va xa
na ña xindiaa ni ini na Tata
yo Ndioxi va, ra mii saa ke

na sa tu ndo'o ña kondiaa ni
ini ndo Tata yo Ndioxi va, ra
sa ndo chiñu va'a nuu ra.
8 Saa chi Tata yo Jesucristo,
ra ndasäma ra chi ta ku'va
ndixiyo ra te yachi, kuvi tu
ña iyoo ra vichin va, ra saa
kuvi tu ña koo ra kii ña vaxi
va.
9 Ra xa'a ña kan ke täxi
ndo ña sanda'vi inka yuvi
ndo'o, ña saña'a na inka
tu'un ña kuë inuu xi'in
ña saña'a Tata yo Jesucristo
ndo'o. Saa chi va'a ka va
mii Tata yo Jesucristo na taxi
ndiee yo xa'a ña ku'vi ini ra
xini ra yoo, nuu ña kandixa
yo ndiayu yata ña ka'an xa'a
ndia ña'a ke va'a kaxi yo,
ra ndia ña'a ke küvi kaxi
yo, saa chi ña yo'o, ra kuë
chindiee ta'an vi ña xi'in yo.
10 Saa chi yoo, ra kuvi va
kuyachin yo nuu Tata yo Je-
sucristo, ra ndisoko mii xa'a
yo. Ndi su sutu ndia ndisoko
kiti nuu Tata yo Ndioxi te
yachi, ra küvi vi kuyachin
ndia kan nuu ra.
11 Te yachi, ra sutu ra
kuchee kuvi ra □ndaki'in nii
kiti ra xa'an ra Nuu Yii Ni,
ña soko ra ña nuu Tata yo
Ndioxi ña va'a na koo ka'nu
ini ra xa'a kuachi yuvi, ndi
su iki kuñu kiti ri soko ra
sutu kuchee nii kan, ra ndia
chi nuu ñuu va tava ra ña,
ra xa'mi ra ña.
12 Ra mii saa kuvi tu ña
ndo'o, Tata yo Jesucristo va,
saa chi nuu ñuu va tava na
ra, ña xa'ni na ra, ra xi'in
nii ra kuvi ña sandi'i ra xa'a
kuachi na ñuu ra.
13 Ra xa'a ña kan ke na
ku'un yo chi nuu ñuu ña
ndakuta'an yo xi'in Tata yo
Jesucristo, ra na ndakundiee
ka yo ña sa ndiee ini yo ña
□xasiki na yuuvi yo'o yoo,
saa chi saa kuvi tu xa na
xi'in ra kan va.
14 Saa chi ña yuuvi nuu
ndee yo vichin, ra köo vi iin
ñuu ña koo iin takundi'i kii
yo'o, ña kan ke yoo, ra iin
ñuu ña kuë ndi'i xa'a, ña
koo kii ña vaxi va kuvi ña
nduku yo ku'un yo kundee
yo.
15 Xa'a ña kan ke
iin takundi'i va kii na
ndasaka'nu yo Tata yo
Ndioxi xa'a ña xa Tata yo
Jesucristo. Ra ña xiniñu'u
va kuvi ña ndasaka'nu yo
Tata yo Ndioxi, saa chi ña
xa yo saa, ra ta iyoo iin ña'a
va ke iyoo ña soko yo nuu
ra. Saa chi saa ke xiniñu'u
sa va yuvi na ndiaa ini Tata
yo Ndioxi.
16 Ra na näa ini ndo ña
sa ndo ña va'a xi'in yuvi na
xamani nuu, ra saa tu ña
taxi ndo ña'a ña iyoo nuu
ndo nda'a va na; saa chi ña
□xa ndo su'va, ra ta iyoo iin
ña'a va iyoo ña soko ndo
nuu Tata yo Ndioxi, ra kusii
ni ini ra xi'in ña.
17 Ra na kandixa ndo na
inuu nuu ndo ve'e ñu'u, ra
na sa ndo chiñu ña xa'ndia
na nuu ndo; saa chi na kan,
ra kuë kuñaa vi na ña vivii
ndiaa na ndo'o, ra suvi na
kan kuvi tu na ndiso xa'a
ndo nuu Tata yo Ndioxi va,
tu ndia ña na ndo'o ndo. Ra
vivii va na sa ndo ña va'a
na kusii ini na ña kondiaa
na ndo'o, ra na täxi ndo ña
kusuchi ini na. Saa chi tu na
sakusuchi ndo ini na, ra köo
ña va'a ni'i vi ndo.

18 Ra na ka'an ndo xi'in
Tata yo Ndioxi xa'a ndi, saa
chi kundaa kaxi va ini ndi ña
kusii va ini ra xi'in ndi, saa
chi xa nduxa ndi ña vivii xa
ndi takundi'i va chiñu.
19 Ra ña nduku ni yu nuu
ndo kuvi ña na ka'an ndo
xi'in Tata yo Ndioxi xa'a yu
ña va'a na taxi ra ndiayu xaa
yu koo tuku yu xi'in va ndo.
20 Ra nuu Tata yo Ndioxi
ra sandatiaku Tata yo Jesu-
cristo kuvi ña nduku ni yu
ña va'a xa'a ndo, saa chi
ra kan kuvi ra taxi ña va'a,
ra Tata yo Jesucristo kuvi ra
ndiaa yoo, ta ku'va xa iin ra
vivii ndiaa ndikachi, ra suvi
mii ra kuvi tu ra kindoo iin
ña xaa ña kuëe ndi'i xa'a
xi'in va yo xa'a nii ra ña
ndixitia ndika cruz,
21 ra mii ra kuvi tu ra na
saña'a ndo'o xi'in takundi'i
ña kumani nuu va ndo, ña
va'a na sa ndo ña kuni ra. Ra
xa'a ña xa Tata yo Jesucristo
kuvi ña na saña'a Tata yo
Ndioxi ndo'o takundi'i chiñu
va'a ña kusii ini mii ra xi'in.
¡Ra ra ka'nu ni na kuu Tata
yo Jesucristo ndia ndikaa
ndiku'un! Saa koo.
22 Ñani yo, nuu tutu ña
tiaa yu kuxaa nda'a ndo yo'o
kuvi ña saña'a yu lo'o ndo'o,
ra na kandixa va ndo ña
ka'an yu xi'in ndo nuu tutu
yo'o.
23 Ra na kundaa ini ndo,
chi xa kita va ra ñani yo
Timoteo ve'e kàà, ra tu kama
na kixaa ra, saa ra kundiaka
yu ra xaa va yu te xa na xaa
yu koto'ni yu ndo'o.
24 Ra na ka'an ndioxi ndo
xi'in na ñani yo na inuu nuu
ve'e ñu'u, ra saa tu xi'in na
ve'e ñu'u va. Ra ti'vi ni tu
na ñani yo na ndee chi Italia
yo'o va tu'un ndioxi kuxaa
ña nuu ndo.
25 Ra mii Tata yo Ndioxi na
taxi ña va'a kuta'vi takundi'i
ndo. Saa koo.

Tutu ña tiaa ra Santiago

Ka'an ndioxi ra Santiago xi'in na ndikun ichi Ndioxi na ndee ini kuvi ña yuuvi

1 Yu'u, ra Santiago, ra
xachiñu nuu Tata yo Ndioxi
xi'in nuu Tata yo Jesucristo
kuvi ra tiaa tutu yo'o ña
kuxaa ña nuu takundi'i
ndo'o na ta'an yo Israel na
kuu ñuu Tata yo Ndioxi na
nindutia ndoso kua'an ndee
nuu iinii saa kuvi ña yuuvi
ña ka'an ndioxi yu xi'in ndo.

Na kondiaa ini yo Tata yo Ndioxi te vaxi tundo'o nuu yo

2 Ñani yo, ku'va yo, na
kusii ni ini ndo, te vaxi ndia
ndia ka tundo'o nuu ndo, ña
xitondoso ña ndo'o.
3 Saa chi xa kundaa va
ini ndo, chi te vaxi tundo'o
nuu ndo xa'a ña kandixa
ndo Tata yo Ndioxi, ra na
kutu'va ka va kuvi ndo, ña sa
ndiee ini ndo nuu tundo'o,
ra kuchïñu vi ña sakoyo ña
ndo'o.
4 Ra tu na nandïko ini ndo
nuu tundo'o ña vaxi nuu
ndo, ra saa ke kuchuun ndo
xaa ndo nduu ndo ta ku'va
kuni mii Tata yo Ndioxi, ña
kuu ndo iin yuvi xixa, na xa
chiñu va'a, na xamäni ndia
nii ña'a nuu.
5 Ra tu ndia ndo kumani
ña ndichi nuu, ra na nduku
ndo ña nuu Tata yo Ndioxi,
ra taxi va ra ña nda'a
ndo; saa chi Tata yo Ndioxi
ra tiayu ni va ini ra, ra
kuxï'ndia vi ra ña nduku yo
nuu ra.
6 Ndi su ña xiniñu'u sa ndo
ke ndinuni ni va na kondiaa
ini ndo Tata yo Ndioxi te
nduku ndo ña nuu ra, ra
ndia nii lo'o na sä uvi ini
ndo; saa chi yuvi na xa uvi
ini, ra ta ku'va iyoo tiaa
ñu'u, ra kanindiaa cho'o, ra
kanindiaa chikaa xa tachi va
ke iyoo na kan.
7 Ra yuvi na xa uvi ini,
ra na kundiätu ini na ña
taxi Tata yo Ndioxi ña'a ña
nduku na nuu ra, saa chi täxi
ra ña nda'a na,
8 saa chi yuvi na xa uvi ini,
ra köo iin ña ndinuni nduku
vi na, chi xa siin ka'an na
vichin, ra xa siin tu ka'an na
tiaan va.

Na kondiäa ini yo ña'a ña ndi'i xa'a iyoo nuu ña yuuvi yo'o

9 Ra na kusii ni ini ndo'o
na ñani yo na nda'vi ndo'o,
saa chi ndiaa ya'vi ni va ndo
nuu Tata yo Ndioxi;
10 ra na kusii tu ini ndo'o
na ñani yo na kuu na kuika
te xa köo ka ña nuu va ndo;
saa chi ra kuika ra lo'o ni va
kii iyoo ra; ra ta ku'va iyoo
iin iku kuii va ke iyoo ra:
11 saa chi iku kuii, ra te xa
kanata ñu'u, saa ra ndachi
va ña; ra ndachi tu ita va ña,
ra ndi'i tu xa'a ña savi kuu
mii va ña. Ra mii saa kuvi
tu ña kuu xi'in na kuika va,
saa chi lo'o va kii tiaku na,
saa ra xi'i va na.

Na ndïko ini yo te vaxi tundo'o nuu yo

12 Va'a ni kee yuvi na xa
ndiee ini, ra kuëe ndiko ini
na te vaxi tundo'o nuu na,

ña xitondoso ña na, saa chi
te xa na kuchuun na ña sa
tiaa na nuu ña, ra ni'i na ña
kutiaku na, ra ña kan kuvi
iin ña'a ña ndiaa ya'vi ni
kindoo Tata yo Ndioxi taxi
ra nda'a va yuvi na ku'vi ini
xini ra.
13 Ra tu ndia ndo xiton-
doso ña vä'a ña kuni ña san-
dakava ña ndo'o ña sa ndo
chiñu ki'vi, ra na ndakäni ini
ndo, ña taxi Tata yo Ndioxi
ña; saa chi ra kan, ra kuëe
kuchuun vi ña vä'a ña ko-
tondoso ña ra, ra nii kuëe
xitondoso ra yuvi ña sa na
chiñu ki'vi.
14 Ra na kundaa ini ndo,
chi ña xa'a ña kotoo yo ña
sa yo kua'a ni nuu ña vä'a va
kuvi ña, ndakava yo ña xa
yo chiñu ki'vi.
15 Ra te xa ndakava yo ña
xa yo chiñu ki'vi ña kotoo
yo sa yo, saa ra xa kuachi va
kuvi ña xa yo, ra ña kuëe
xikutuvi yo xi'in chiñu ki'vi
kan, saa ra ndia ña ndiatu
yo ke ka'ni va'a ña yo va, ra
kutiäku ka yo nuu Ndioxi.
16 Ra na sandä'vi ndo mii
ndo, ñani yo, na ku'vi ni ini
yu xini yu;
17 saa chi takundi'i ña va'a,
xi'in ña ndaku, ra mii va
Tata yo Ndioxi, ra xava'a
takundi'i kimi ri iye'e ndee
ndivi va kuvi ra taxi ña
nda'a yo. Ra ra kan, ra kuëe
ndasama ra saa chi ta iyoo
ra iyoo va ra ndia ndikaa
ndiku'un.
18 Ra xa'a ña kuni mii ra
kuvi tu ña ndasa xaa ra nima
yo xi'in tu'un, ña ndaa ña
taxi ra xini so'o va yo, ra yoo
kuvi na iyoo ta ku'va iyoo
kui'i ña nuu va'a, ra xi'na ka
yoo kuvi na ndasaxaa ra nuu
takundi'i ña'a ña xava'a ra
iyoo nuu ña yuuvi yo'o.

Na kuni so'o yo tu'un Tata yo Ndioxi ra na sa yo ña ka'an ña

19 Ra kuni tu yu ña na
kundaa ini ndo xi'in tu'un
ña ka'an yu xi'in ndo yo'o
va; na sakua'a ndo ña tiaa
so'o ndo ña ka'an yuvi xi'in
ndo, ra te xa ka'an tu ndo,
ra kuee va na kuu, saa ka'an
ndo, chi ña xiniñu'u sa ndo
ke xi'na ka vivii va na ki'in
xini ndo xa'a tu'un ña ka'an
ndo, ra saa ka'an ndo xi'in
yuvi; ra nii kuëe kama ni tu
na sáa va ndo.
20 Saa chi te xa sáa yuvi, ra
kuëe xa vi na chiñu ña kusii
ini Tata yo Ndioxi xi'in.
21 Xa'a ña kan ke na sä
ka ndo takundi'i nuu chiñu
ki'vi, xi'in chiñu yakua, chi
ña xiniñu'u sa ndo ke na
sa ninu ndo xi'in mii va
ndo, ña kundikun ndinuni
va ndo tu'un Tata yo Ndioxi
ña xa iyoo nima ndo, saa chi
tu'un Tata yo Ndioxi kuvi ña
kuu mii ndiee ña sakaku ña
ndo'o va.
22 Ra kuëe takua na tiaa
kuiti so'o ndo tu'un Tata yo
Ndioxi, chi ña xiniñu'u ke na
sa ndo ña ka'an va ña. Saa
chi tu takua na kuni so'o va
ndo ña, ra sä ndo ña ka'an
ña, saa ra na sanda'vi mii va
kuvi ndo.
23 Saa chi yuvi na takua
xini kuiti so'o tu'un Tata yo
Ndioxi, ra xä na ña ka'an ña,
ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra
xito'ni nuu xi'in yuu tata va
ke iyoo na.
24 Saa chi te sakan xito'ni
tiaa kan nuu yuu tata kan

va kuvi ña kundaa ini na ra
ndia ku'va ke kaa nuu ra, ra
saa kuu ndaki'in ra kua'an
ra, ra te xa iin kani lo'o, saa
ra naa ini va ra ndia ku'va
ke kaa nuu ra.
25 Ndi su yuvi na kuëe naa
ini xa'a tu'un Tata yo Ndioxi
ña xini so'o na, ra xa na ña
ka'an ña, saa ra va'a ni va
kee na. Saa chi tu'un Tata
yo Ndioxi, ra ña ndaa va
kuvi ña, ra saña ndika tu ña
ndo'o nuu kuachi va.
26 Ra tu sava yuvi xa
ndaña'a mii ña ndikun na
ichi Tata yo Ndioxi, ra xä'nu
na mii na xi'in tu'un ña
ka'an na, saa ra na sanda'vi
mii va kuvi na, saa chi köo
ya'vi ndiaa vi ichi ña ndikun
na nuu Tata yo Ndioxi.
27 Saa chi ña va'a, ña ndaa
va kuvi ichi Tata yo Ndioxi,
ra yuvi na ndikun ichi ra, ra
ña xa na ke: chindiee ta'an
na xi'in na kuachi kunda'vi
ndixi'i iva si'i, ra saa tu xi'in
na si'i na ndukuaan ndixi'i
yii va, ra nii xa yäkua tu
na mii na xi'in ndia nii chiñu
yakua ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o va.

2

Na ndakäxin yo yuvi

1 Ñani yo, na ndakäxin
ndo yuvi ña xa siin, xa siin
sa ndo xi'in na vichin, xa'a
ña xa ndikun ndo Tata yo
Jesucristo, ra ka'nu.
2 Saa chi tu na xaa iin
ra kuika ki'vi ra ve'e nuu
ndakuta'an ndo, ra savi ka
vi ndixi ra, ra iin yeye'e kaa
nda'a ra xi'in kàà ña ya'vi ni,
ra mii saa tu na xaa iin ra
nda'vi va ki'vi ra ve'e nuu
ndakuta'an ndo, ra iin mii
la'la kuvi tikoto ndixi ra;
3 ra tu vii ka vi na ndaki'in
ndo ra kuika, ra va'a ni
tikoto ndixi kan, ra iin numi
ndo ka'an ndo xi'in ra kachi
ndo su'va: “Yo'o íin tiayu tun
va'a kundu'u kun”, kachi
ndo xi'in ra. Ra ra nda'vi
kan tu, kachi ndo saa xi'in:
“Ñaa kundichi ndiaa kun”,
a ka'an tu ndo kachi ndo
saa: “Ñu'u ñaa kundu'u koo
kun”, kachi ndo xi'in ra.
4 Saa ra vä'a vi xa ndo ña
xa ndo saa ña kuu ndo na
ndakaxin yuvi, saa chi kuëe
inuu xa ndo xi'in na, saa chi
iyoo na va'a, ra iyoo tu na
vä'a va nuu ndo.
5 Ra na kundaa ini ndo ña
ka'an yu xi'in ndo yo'o, ñani
yo, ku'va yo, mii va Tata
yo Ndioxi kuvi ra ndikaxin
na nda'vi na iyoo nuu ña
yuuvi yo'o, ña kuu na yuvi
na ndinuni ni kundikun ichi
ra, ra ku'un tu na koo na nuu
iyoo va ra, ra ka'ndia chiñu
na xi'in ra, saa chi ikan ke
kindoo ra taxi ra koo va yuvi
na ku'vi ni ini xini ra.
6 Ndi su ndo'o, ra na kun-
diva'a ndo xi'in va kuvi na
nda'vi. Ra xa kundaa va ini
ndo, chi ña xa na kuika xi'in
ndo ke sando'o na ndo'o, ra
tiin tu na ndo'o kañu'u na
kua'an na nuu na chiñu va.
7 Ra na kuika kan kuvi tu
na kaña'a xa'a kivi Tata yo
Jesucristo, ra ka'nu, ra kana
ndo'o ña kundikun va ndo
ra.
8 Ra tu ndixa na kandixa
ndo ndiayu ka'nu ña taxi
Tata Ndioxi, ña ka'an kachi
su'va: “Na ku'vi ini kuni kun
yuvi ta ku'va ku'vi ini kun

xini kun mii kun”, kachi ña, saa ra va'a ni va xa ndo.

9 Ndi su tu ndakaxin va tu ndo yuvi, ra xa siin xa siin va xa ndo xi'in na, saa ra kuachi va ke xa ndo nuu Tata yo Ndioxi, ra kanduu tu ndo ndiayu ka'nu ña taxi va ra.

10 Saa chi va'a ni saxinu ndo iin takundi'i va ndiayu ña taxi Tata yo Ndioxi, ndi su tu kanduu va tu ndo iin tu'un lo'o, saa ra kuni kachi ña saa, ña kanduu ndo takundi'i va ña.

11 Saa chi mii Tata yo Ndioxi, ra kachi su'va: “Kïxin kun xi'in na si'i na küu yasi'i kun”, kuvi tu ra kachi su'va va: “Xä'ni kun yuvi”, kachi ra. Ña kan ke, va'a ni kïxin va kun xi'in inka na si'i na küu yasi'i kun, ndi su tu xa'ni va kun yuvi, saa ra kanduu va kun ndiayu ña taxi Tata yo Ndioxi.

12 Xa'a ña kan ke, ndo'o, ñani yo, ra vivii va na sa ndo, ra vivii tu na ka'an va ndo; ra na ndaka'an ndo: chi mii va Tata yo Ndioxi kuvi ra sandaku kuachi ndo xi'in ndiayu ña saña ndika ndo'o.

13 Ra na kundaa ini ndo, chi kundä'vi vi ini Tata yo Ndioxi kuni ra yuvi na kuëe ndikunda'vi ini kuni inka yuvi, saa chi iin ta ku'va xa na ña sando'o na inka yuvi ke sa ra xi'in va na; ndi su yuvi na kunda'vi ini xini inka yuvi, ra va'a ni va kee na, saa chi kunda'vi va ini Tata yo Ndioxi kuni ra na ta xa na xaa kii ña sayukun ra kuachi xi'in takundi'i na yuuvi yo'o.

Tu ndiaa ini yo Tata yo Ndioxi, ra xiniñu'u na sa tu yo chiñu ña xa'ndia ra nuu va yo

14 Ñani yo, ¿ni ke ndiaa ya'vi vi ña tu ka'an sava ndo ña ndiaa ni ini ndo Tata yo Ndioxi, tu kuëe xa tu ndo ndia nii lo'o chiñu va'a? ¿A kaku ndo tu takua na kon-diaa kuiti ini ndo ra, tuvi ndo?

15 Saa chi tu ndia iin ndia ñani yo a na ku'va yo xam-ani tikoto kundixi, a ña kuxi va tu na,

16 ra na ka'an ndo kachi ndo saa xi'in na: “Saa koo ñani, Ndioxi na ku'un xi'in kun, ra ndakuta'an yo ndia inka ichi, ra uvi a uni na sakoto kun tikoto kundixi kun, chi koto kuvi kun vixin, ra va'a ni tu na kuxi va kun, chi koto ki'in kue'e yo'o”, na kachi ndo xi'in na; ndi su tu kuëe taxi ndo ña'a ña xamani nuu na nda'a na, saa ra köo ya'vi ndiaa vi tu'un ña ka'an ndo xi'in na.

17 Ra saa ke iyoo tu ña ndiaa ini yo Tata yo Ndioxi va, saa chi tu takua ndiaa kuiti ini va yo ra, ra kuëe xa va tu yo chiñu va'a ña xa'ndia ra nuu yo, saa ra kuni kachi ña saa: ña uun va ke ka'an yo ña ndiaa ini yo ra, saa chi köo ya'vi ndiaa ña.

18 Ra kuvi köo yu'u va inka yuvi xi'in yu xa'a ña yo'o, ra ka'an na ña va'a ni va xa sava yuvi tu takua ndiaa kuiti ini va na Tata yo Ndioxi, ra va'a ni tu xa yuvi na xa takua chiñu ña xa'ndia ra nuu va na, kachi na. Ndi su ña kachi yu'u

ke: ¿ni ke sa kun ndaña'a
kun ña ndiaa ini kun Tata yo
Ndioxi, tu kuëe xa kun chiñu
ña xa'ndia ra nuu kun? Ra
na kundaa ini kun mii ña
ndaa, saa chi ña xiniñu'u sa
yo ke kondiaa ini yo ra, ra
sa tu yo chiñu ña xa'ndia
ra nuu va yo, saa chi saa
ke ndaña'a yo mii yo ña
ndinuni ni ndiaa ini va yo ra,
ra ña kan ke ndiaa ya'vi nuu
va ra.
19 Ra ña tuvi kun ke va'a
ni va xa kun, ña xa kandixa
kuiti kun ña iyoo indaa
mitu'un Ndioxi, ra ndiaa ini
va kun ra. Ra mii saa kuvi tu
ña tuvi tachi ndiva'a va, ra
ndiakua kisi ña ña ña iyu'vi
ña.
20 Ndi su na kundaa ini
kun, chi ki'vi ni va xa kun,
ña xa kun saa, saa chi tu
takua na kondiaa ini va kun
Tata yo Ndioxi, ra sä kun
chiñu ña xa'ndia ra nuu kun
saa ra köo ya'vi ndiaa vi ña.
21 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi xa'a ña xiin ra Abraham
xii xikua yo ña soko ra ra
lo'o Isaac se'e ra nuu Tata yo
Ndioxi va kuvi ña nduu ra
iin tiaa ra ndinuni ni ndiaa
ini Tata yo Ndioxi.
22 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa kaxi ini yo, ña xindiaa
ini ra Abraham xii xikua yo
Tata yo Ndioxi, ra xa tu ra
chiñu ña xa'ndia ra nuu va
ra, ra su'va va ke xa ra ña
va'a ndaña'a ra mii ra ña
xindiaa ini ra Tata yo Ndioxi.
23 Ra su'va ke xa ra Abra-
ham ña saxinu ra nuu tu'un
Tata yo Ndioxi ña kachi
su'va: “Ra Abraham, ra nd-
inuni ni va kandixa ra Tata
yo Ndioxi, ra xa'a ña kan ke
nduu ra iin tiaa ra ndinuni
ni ndiaa ini Tata yo Ndioxi.”
Ra xikuu tu ra ra xita'an
mani xi'in va ra.
24 Ra xi'in ña yo'o ke kun-
daa kaxi ini yo, ña köo
ya'vi ndiaa vi ña tu takua
ndiaa kuiti ini va yo Tata
yo Ndioxi, ra kuëe xa tu yo
chiñu ña xa'ndia ra nuu yo,
saa chi ña xiniñu'u sa yo ke
kondiaa ini yo ra, ra sa tu yo
chiñu ña xa'ndia ra nuu va
yo, saa chi saa ke ndaña'a yo
mii yo ña ndinuni ni ndiaa
ini va yo ra, ra ña kan ke
ndiaa ya'vi nuu va ra.
25 Ra saa kuvi tu ña kuu
xi'in ña Rahab, ña ndixika
sii va; saa chi xa'a ña
ndaki'in mani ña tiaa ndia
ndixa'an xitonani ñu'u ña
ndaki'in na Israel kundee
na, ra tava se'e tu ña ndia
kua'an va ndia kuvi ña nduu
ña iin ña'a ña ndinuni ni
ndiaa ini Tata yo Ndioxi.
26 Ra mii saa kuvi tu ña
iyoo iki kuñu va yo, saa chi
tu köo ña tiaku ña, saa ra
köo ya'vi ndiaa vi ña, ra saa
ke iyoo tu ña ndiaa ini yo
Tata yo Ndioxi va, saa chi tu
kuëe xa yo chiñu ña xa'ndia
ra nuu yo, saa ra küvi tu
ndaña'a yo mii yo ña ndiaa
ini va yo ra.

3

Na kondiaa yo yu'u yo

1 Ñani yo, süvi takundi'i yo
xiniñu'u saña'a tu'un Tata
yo Ndioxi, saa chi xa kundaa
va ini ndo ña ndaku ni ka
va sayukun Tata yo Ndioxi
kuachi xi'in yoo na saña'a
nuu yuvi na kuëe saña'a.
2 Ra ña ndixa ke kua'a ni
va ichi ra kuchüun vi yo ña

vivii ndatu'un yo, ra vichin,
na kundaa ini yo, tu ndia na
kuchuun kondiaa yu'u, saa
ra va'a ni va xa na, ra na
kan kuvi yuvi va'a, na xa ña
ndaku va, ra kuvi tu ka'ndia
chiñu na nuu iinii saa iki
kuñu va na.
3 Ra xa kundaa va ini
ndo, chi ta ̃chikaa yo kàà
yu'u kuayu, ra xiin va ri ña
kandixa ri yoo, ra kua'an ri
ndia ndia ka nuu kuni mii va
yo.
4 Ra mii saa kuvi tu ña kuu
xi'in itun tun xika nuu mini
va; saa chi va'a ni na'nu ni
va nu, ra va'a ni ndiee ni tu
tanda'a tachi va nu, ndi su
ra kava nu ra iin itun lo'o
va kuvi nu sakanda ra, ra
kua'an tu nu kan, ndia ndia
ka nuu kuni mii ra kan va.
5 Ra ku'va saa kuvi tu ña
iyoo yaa va yo; saa chi va'a
ni lo'o ni va ña ra ndikun
ndiaa ña iki kuñu yo, ndi su
kuu mii tu ña ndiee ña sa
ña iin ña chee ni va. Ra
iyoo tu ña ta ku'va iyoo iin
tindikin lo'o ñù'ù va, saa chi
iin tindikin lo'o ñù'ù, ra kuvi
ka'mi ña iin iku chee ña
ka'nu va.
6 Saa chi yaa yo, ra ta iyoo
ñu'u va ke iyoo ña. Saa chi
iin ña yakua ni va kuvi ña,
ra ndikun ndiaa ña iki kuñu
yo, ra ̃xa yakua tu ña iinii
saa iki kuñu va yo. Ra kuvi
tu sandi'i ña xa'a ña tiaku va
yo, saa chi ndiaya va kuvi ña
taxi ndiee ña.
7 Yoo na yuuvi yo'o, ra va'a
va xamaso yo takundi'i va
nuu kiti kue'e, ra saa tu kiti
ri ndachi va, ra saa tu kiti ri
kañu'u tixi va, ra saa tu kiti
ri ndo'ni ini tiakuii va;
8 ndi su ndia nii yo
kuchüun ña ka'nu yo yaa
yo. Saa chi yaa yo, ra iin ña
vä'a, ña tü'va ta'nu va kuvi
ña, ra kuu mii tu ña tatan
xatu ña xa'ni yuvi va.
9 Saa chi xi'in yaa yo kuvi
ña ̃ndasaka'nu yo Tata yo
Ndioxi, ra suvi xi'in yaa yo
kuvi tu ña kandiva'a tu yo
xi'in yuvi ta'an yo na xava'a
Tata yo Ndioxi ña koo na ta
ku'va iyoo mii va ra.
10 Ra mii yu'u yo ña
ndasaka'nu yo Tata yo
Ndioxi kuvi tu ña kee tu'un
kini ña kandiva'a yo xi'in
ta'an va yo, ra ña yo'o, ra
xiniñü'u koo ña saa, ñani
yo.
11 Saa chi iin yavi nuu
kana tiakuii, ra küvi kana
tiakuii ra vixi, ra kana tu
tiakuii ra isun.
12 Ra nii tun koxi tu küvi
kuun kiti olivo nda'a va, ra
nii te'e uva tu küvi kuun koxi
nda'a va, ña kan ke küvi
kana tiakuii vixi iin yavi, ra
kana tu tiakuii ra i'va va.

Ña ndichi ña taxi Tata yo Ndioxi

13 Ñani yo, tu iyoo sava
ndo iyoo ña ndichi nuu,
ra kundaa tu ini ndo xi'in
ichi Tata yo Ndioxi, saa ra
na ndaña'a tu ndo ña xi'in
chiñu va'a, chiñu to'o ña
xa va ndo, ra saa ke ña'a
tuni ndo ña kuu ndo yuvi na
tiaku ni ini na iyoo ña ndichi
nuu.
14 Ra va'a ni ndichi ni va
tu ndo tuvi ndo, ndi su tu
na ndukuini ini xini ta'an
va kuvi ndo, ra kanita'an tu
ndo xi'in ta'an ndo ña kuni
ndo sa tiaa ndo nuu ta'an
va ndo, saa ra süvi ndixa na
ndichi vi kuvi ndo, saa chi

na sanda'vi va kuvi ndo ña
ka'an ndo ña ndichi ni ndo.
15 Saa chi süvi saa iyoo
ña ndichi ña taxi Tata yo
Ndioxi, ra ña ndichi ña iyoo
nuu ndo ra ña ndichi ña
taxi yuvi, xi'in ña ndichi
ña taxi ña yuuvi yo'o, xi'in
ña ndichi ña taxi timia'a va
kuvi ña.
16 Saa chi ña ndukuini ini
yuvi xini ta'an na, xi'in ña
ndi'i ini na xa'a takua chiñu
mii na, ra kuëe iyoo ikun vi
chiñu ña xa na, saa chi ña xa
na kuvi takundi'i nuu chiñu
yakua va.
17 Ndi su yuvi na kuu mii
ña ndichi ña taxi Tata yo
Ndioxi, ra xä na kan chiñu
yakua, ra nii kanitä'an tu na
xi'in ndia nii yuvi va; ra to'o
ni tu xa va na, ra tiayu ni tu
ini va na, ra xikutüvi na ña
sa na chiñu va'a xi'in inka
yuvi, ra nii ndakäxin tu na
yuvi va, chi iin ku ndi'i va na
nuu na, saa chi ta ku'va iyoo
nima na ke xa tu na xi'in
yuvi va.
18 Ra yuvi na xa nduxa
ña ndachindee vii na inka
yuvi, ra va'a ni va kee na,
saa chi yuvi na chi'i iin tata
ña va'a, ra kui'i ña va'a ke
ndaki'in va na.

4

Küvi kundikun yo ichi Tata yo Ndioxi ra kundikun tu yo ichi ña ndikun ña yuuvi

1 Ñani yo, ¿ndia mii ke
kaku kuachi ña xa'a ndo
kanita'an ndo xi'in ta'an ndo
tuvi ndo? Ra na kundaa ini
ndo, chi nima va ndo kuvi ña
kaku takundi'i chiñu ki'vi ña
kotoo ndo sa ndo.
2 Ta kuu ña ndukuini ini
ndo kuni ndo koo takundi'i
ña'a nuu ndo, ra xa'a ña
küvi ni'i ndo ña, ra xa'a ndo
kanita'an ndo xi'in ta'an va
ndo, ra ndia xa'ni ta'an va
ndo xa'a ña. Ndi su ni saa
chi ni'i vi ndo ña, saa chi
kuëe vii nduku ndo ña nuu
Tata yo Ndioxi.
3 Saa chi te nduku ndo
ña nuu ra, ra kuëe taxi ra
ña nda'a ndo, saa chi süvi
ra kan kuvi ra ndakani ini
ndo ndasaka'nu xi'in ña ña
nduku ndo ña nuu ra, saa
chi takua xa'a ña sakusii ña
ini mii va ndo ke nduku ndo
ña.
4 Ndo'o, ra süvi na ku'vi
ini xini Tata yo Ndioxi kuvi
ndo, saa chi ra xa siki va ndo
kuvi ra. Ra xa kundaa va
ini ndo, chi ña ita'an mani
yuvi xi'in ña yuuvi yo'o, ra
na kanita'an va kuvi na xi'in
Tata yo Ndioxi, saa chi ña
ndakutoo na ña yakua iyoo
nuu ña yuuvi yo'o, ra na
kanita'an xi'in va ra nduu
na.
5 Ra xa'a ña yo'o kuvi tu ña
ka'an tu'un Tata yo Ndioxi
kachi ña su'va va: “Tachi
Yii Tata yo Ndioxi ña taxi
ra iyoo nima yo, ra saa va
ña xi'in yo xa'a ña kuni yo
kundikun yo inka ña'a.”
6 Ndi su chindiee ta'an
ni va Tata yo Ndioxi xi'in
yo xa'a ña kunda'vi ni ini
ra xini ra yoo, ña va'a na
kuchuun yo sa tiaa yo nuu
chiñu ki'vi ña kutoo iki kuñu
yo sa ña. Ra saa kuvi tu ña
kachi tu'un Tata yo Ndioxi
ña kachi su'va va: “Tata yo
Ndioxi ra kundasi va ra yuvi
na kutiaa ni xi'in mii, ndi su
kunda'vi va tu ini ra xini ra

yuvi na xa ninu xi'in mii”,
kachi ña.
7 Ra xa'a ña kan ke ndi-
nuni ni na ndataxi ndo mii
ndo nda'a Tata yo Ndioxi,
ra ndaku ni na koo ini ndo
ña va'a na köyo ndo nda'a
kuachi, saa ra kunu mii
timia'a ku'un va ri nuu ndo.
8 Ra na kuyachin ndo nuu
Tata yo Ndioxi, ra saa ke
kuyachin tu ra kan nuu
ndo'o va. Ndo'o, yuvi na
iyoo kuachi, kukuiin ndo ña
xa ndo chiñu ki'vi, ra ndo'o
yuvi na xa uvi ini, ra niña ña
va'a va na ndakani ini ndo
xa'a.
9 Ra na kucha'an ini ndo,
ra na kusuchi tu ini va ndo,
ra kuaku ndo. Ra ña xáku̱
ndo xika ndo, ra na ndasama
ña vichin, ra na kuaku va
ndo, ra ña kusii ni tu ini ndo
na nduu ña kusuchi ini va
ndo.
10 Na sani̱nu̱ ndo mii ndo
nuu Tata yo Ndioxi, ra ra kan
tu chindu'u to'o tu'un xa'a
ndo'o va.

Na kä'an ki'vi yo xa'a inka yuvi

11 Ñani yo, na kä'an ki'vi
ndo xa'a na ñani yo. Saa chi
tu ka'an ki'vi ndo xa'a na,
a ndanduku tu ndo kuachi
va na, saa ra ndiayu Tata
yo Ndioxi va kuvi ña kaña'a
ndo xa'a, ra ka'an tu ndo
ña vä'a iyoo va ña. Ra
ña kaña'a ndo xa'a ndiayu
Tata yo Ndioxi, ra xïin ndo
kandixa ndo ña, saa ra ña
kanduu va ndo kuvi ña, ña
xa ndo saa.
12 Ra xa kundaa va ini ndo
chi ndiayu ña kaña'a ndo
xa'a ra mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra taxi ña, ra mii ra
kuvi tu ra xa ndaku kuachi
va. Ra mii ra kuvi tu ra
kuu mii ndiayu ña sakaku
ra yuvi va, ra kuu mii tu ra
ndiayu ña sandi'i ra xa'a va
na. Ña kan ke köo ndiayu yo
ña ka'an yo xa'a inka yuvi
ña iyoo ni kuachi na.

Na kä'an yachi yo xa'a ña sa yo chi kundäa ini yo a kuvi sa yo ña

13 Ra na ndaki'in xini ndo
xi'in ña yo'o, saa chi sava
ndo ra su'va va kachi ndo:
“Vichin a tiaan ku'un yo ñuu
yo'o, a ñuu kaa, ña sachiñu
yo iin kuiya, ra kua'a ni
xu'un chuta'an yo”, kachi
ndo.
14 Ndi su ndia nii kundäa
tu ini vi ndo ni ke kuu kii
ña vaxi. Saa chi ña tiaku yo,
ra ta ku'va iyoo viko nuu va
iyoo ña, saa chi viko nuu, ra
iin kani lo'o va ke ndandita
ña, ra iin kani lo'o tu xa
ndoñu'u va ña.
15 Xa'a ña kan ke te
ndatu'un yo ra su'va va na
kachi yo: “Tu mii Tata yo
Ndioxi kuni ña tiaku ka yo,
ra kuvi sa yo ña yo'o, a ña
kaa va”, na kachi yo.
16 Ndi su ndo'o, ra niña
tu'un tiaa va ndikaa yu'u
ndo, ra xa mii vi ndo kuvi
ndo xa'ndia xaa kii ña vaxi
tuvi ndo, ra ña xa ndo saa,
ra vä'a vi iyoo ña.
17 Ra ña xa ⍰xini ndo sa
ndo chiñu va'a, ra ⍰xïin tu
ndo sa ndo ña, saa ra kuachi
va kuvi ña ⍰xa ndo nuu Tata
yo Ndioxi.

5

Tiaa ni sando'o Tata yo

Ndioxi na kuika na ndiva'a ni nima

1 ¡Ndo'o, na kuika! Ra na tiaa ni so'o ndo ña ka'an yu xi'in ndo. Na nda'yu ndo, ra na kuaku ndo, saa chi ndiee ni kaa tundo'o ña vaxi ndo'o ndo.

2 Ra takundi'i ña kuika ña iyoo nuu ndo, ra ña tia'yu va kuvi ña, ra tikoto savi ña ya'vi ni iyoo nuu ndo, ra tikixin va kaxi ña.

3 Ra saa tu xu'un kàà ña kuu oro xi'in plata iyoo nuu va ndo, saa chi ña kuxi uun ndi'i xa'a va kuvi ña, ra ña kutoo ni ndo ña kuika ña ndi'i xa'a, ra ta ku'va xa ñu'u ña xa'mi ña'a va ke sa ña ña sandi'i ña xa ndo. Ra takundi'i ña kuika ña chuta'an ndo ñaa kuvi tu ña taxi kuachi xa'a va ndo kii ña sayukun Tata yo Ndioxi kuachi xi'in va ndo.

4 Ra na kundaa ini ndo, chi xu'un, ña kuu ya'vi yuvi na xachiñu tatu nuu ndo ña sasi ndia ndo ndichä'vi ndo na, ra ka'an kuachi va ña xa'a ndo; ra xa xini tu so'o mii va Tata yo Ndioxi, ra ka'nu, ña ka'an kuachi ni yuvi na xachiñu tatu nuu ndo xa'a ya'vi na.

5 Nuu ña yuuvi yo'o, ra va'a ni ndixiyo ndo, ra iin takundi'i va ña savi ndixiyo nuu ndo, ra saa tu takundi'i ña kutoo ni iki kuñu ndo sa va ña; ra sanda'a tu ndo mii ndo, ta ku'va xa na ña sanda'a na iin kiti ri ka'ni na kuxi va na.

6 Ra taxi ndo kuachi xa'a yuvi na köo kuachi va, ra xa'ni ndo na, ra yuvi nda'vi na xa ndo saa xi'in kan, ra ndia ña ka'an kuachi na xa'a mii na ke ndiküvi vi.

Ndaku ni na koo ini yo nuu tundo'o

7 Ndi su ndo'o, ñani yo, ra ndaku ni na koo ini ndo, ra na ndï'i ini ndo ña kundiatu ndo ña xaa kii ña ndandiko Tata yo Jesucristo kixi ra. Ra ndia ta ku'va xa iin ra chi'i va ke na sa ndo, saa chi ra kan, ra ndï'i vi ini ña ndiatu ra, ña ya'a yoo kuun savi, ra saa vi ke sakee ra ña'a ña chi'i ra.

8 Ra ku'va saa ke na sa tu ndo'o va ña na ndï'i ini ndo ña kundiatu ndo ña nandiko Tata yo Jesucristo kixi ra, saa chi xa ndinuni ni va nandiko ra.

9 Ra na täxi ndo kuachi xa'a ta'an ndo, saa chi tu köo ra iyo ni taxi Tata yo Ndioxi tundo'o nda'a ndo, ra na kundaa ini ndo, chi Tata yo Jesucristo, ra sandaku kuachi xi'in yuvi, ra xa ye'e va iin ra.

10 Ñani yo, na sakua'a ndo ña sa ndo ta ku'va xa na ndika'an tu'un yu'u Tata yo Ndioxi xina'a ña xiin na xa ndiee ini na ña ndo'o ni na.

11 Ra nuu ndu'u, ra va'a ni va □kee yuvi na xiin xa ndiee ini ña ndo'o ini na. Ra xa kundaa tu ini ndo ndia ku'va ke xa ra Job ña xiin ra xa ndiee ini ra ña ndo'o ni ini va ra, ra kundaa tu ini ndo ndia ku'va ke xa Tata yo Ndioxi xi'in ra te kii ndi'i va; saa chi Tata yo Ndioxi, ra tiayu ni ini ra, ra nda'vi ni tu ini va ra.

12 Ra ndia nuu ndi'i ña, ñani yo, ra te ndatu'un ndo xa'a ndia ndia ka ña'a, ra na chinä'a ndo ndiví, ra ni ñu'u tu na chinä'a va ndo, ra saa tu ndia ndia ka ña'a va. Chi

ña xiniñu'u sa ndo ke te xa
ka'an ndo ña kuvi sa ndo iin
chiñu, ra kuvi sa ndo ña na
kachi va ndo; ra tu küvi tu sa
ndo ña, ra na ka'an ndo ña
küvi sa va ndo ña; saa chi tu
kindoo ndo ña kuvi sa ndo
iin chiñu, ra xiin tu ndo ña
sa va ndo ña, saa ra iyo ni
ni'i ndo tundo'o xa'a ña sa
Tata yo Ndioxi.

Ndiaa ya'vi ni ña ka'an yo xi'in Tata yo Ndioxi

13 Ñani yo tu ndia ndo
ndo'o tundo'o, ra na ka'an
ndo xi'in Tata yo Ndioxi. Ra
tu sava tu ndo kusii ini, ra na
kata ndo yaa ña ndasaka'nu
ndo Tata yo Ndioxi va.
14 Ra tu sava tu ndo xi'i, ra
na ka'an ndo xi'in na xikua'a
ve'e ñu'u, ra na chikaa na
ndutia xa'an nda'a na, ra
chindu'u na ña sata ndo, ra
ka'an na xi'in Tata yo Ndioxi
xa'a ndo xi'in kivi Tata yo
Jesucristo.
15 Ra tu ndinuni ni ndiaa
ini na xikua'a kan Tata yo
Ndioxi, saa ra nduva'a va
yuvi na xi'i, na ka'an na xa'a
kan; ra tu ndia kuachi xa tu
na xi'i kan, saa ra koo ka'nu
va ini Tata yo Ndioxi xa'a
kuachi na.
16 Ra xa'a ña kan ke, na
na'ma ndo kuachi ndo nuu
ta'an ndo, ra na ka'an ndo
xi'in Tata yo Ndioxi xa'a
ta'an ndo, ra sanda'a ra
ndo'o. Saa chi te ka'an
yuvi na ndinuni ni ndikun
Tata yo Ndioxi xi'in ra, ra
ndakuiin va ra yu'u na.
17 Ra na kundaa ini ndo
ta ku'va xa ra Elías, ra
ndika'an tu'un yu'u Tata yo
Ndioxi xina'a, chi ra kan, ra
ta ku'va iyoo yoo kuvi tu ña
ndixiyo tu ra kan va; ndi su
te ndika'an ra xi'in Tata yo
Ndioxi ña na küun ka savi,
saa ra ndiküun ka ndixa va
ra, nuu ñu'u yuuvi yo'o uni
kuiya sava.
18 Ra te ndi'i, ra saa
ndika'an tuku ra xi'in Tata
yo Ndioxi ña na ndakuun
tuku savi nuu ña yuuvi yo'o,
saa ra ndakuun tuku va ra,
ra va'a ka vi xa ña'a ña chi'i
na.
19 Ra tu sava ndo ndakoo
ichi Tata yo Ndioxi ñani
yo, ra xaa tu inka na
ka'an na xi'in ndo ña na
ndakundikun tuku ndo ichi
Tata yo Ndioxi,
20 ra na kundaa ini ndo,
chi yuvi na ka'an xi'in ndo
ña na ndakoo ndo ichi ki'vi
ña ndakundikun ndo kan,
ra nima va ndo ke sakaku
na, ra xa'a ña kuchuun na
kan ña ndachikaa tuku na
ndo'o ichi Tata yo Ndioxi,
saa ra koo ka'nu ini ra xa'a
takundi'i va kuachi ndo.

Tutu ña nuu ña tiaa ra Pedro ra xika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u

Ka'an ndioxi ra Pedro xi'in na ndikun Tata yo Jesucristo

1 Yu'u, ra Pedro, ra ti'vi
Tata yo Jesucristo ña kaka yu
chiñu nuu ra kuvi ra, tiaa
tutu yo'o ña kuxaa ña nuu
ndo ña ka'an ndioxi yu xi'in
ndo'o, na ñani yo na kee
kua'an ndakundee inka ñuu,
ndo'o na ndee chi Ponto,
xi'in ndo'o na ndee chi Gala-
cia, xi'in ndo'o na ndee chi
Capadocia, xi'in ndo'o na
ndee chi Asia, ra saa tu ndo'o
na ndee chi Bitinia va.
2 Saa chi ndo'o, ra xa te
yachi vi kuvi ña ndikaxin
Tata yo Ndioxi ndo'o, ta
ku'va kuni mii ra. Ra ndasa
yii ra ndo'o xi'in Tachi Yii
ra, ña va'a na kandixa ndo
ra, ra ndi'i xa'a kuachi ndo
xa'a nii Tata yo Jesucristo ña
ndixitia te ndixi'i ra. Ra mii
Tata yo Ndioxi na taxi kua'a
ni ña va'a kuta'vi ndo, ra
va'a ni tu na koo va ndo.

Na kutiaku yo ta ku'va kuni Tata yo Ndioxi

3 Ra na ndasaka'nu yo Tata
yo Ndioxi ra kuu iva Tata yo
Jesucristo, saa chi ku'vi ni ini
ra xini ra yoo, ra sandakaku
xaa ra yoo, xa'a ña sanda-
tiaku ra Tata yo Jesucristo
tiañu na ndii. Ra ña xa Tata
yo Ndioxi su'va ke ndinuni
ni va ndiatu yo ña ndaki'in
yo iin ña va'a.
4 Ra ña va'a ña kindoo
Tata yo Ndioxi sani'i ra yoo,
ra ndivi va ke chiva'a ra ña,
ra kuëe ndi'i xa'a ña, ra ni
köo tu yakua va ña, ra ni
kuëe tia'yu va tu ña.
5 Ra xa'a ña ndiaa ini ndo
Tata yo Ndioxi kuvi ña kon-
diaa va ra ndo'o xi'in ndiee
ña kuu mii ra, iin saa ndia
te xa na xaa kii ña sakaku ra
ndo'o va, saa chi xa mii ra
kuvi ra kindoo ini ña sakaku
ra ndo'o va te xa na ndi'i
xa'a ña yuuvi yo'o.
6 Ra xa'a ña kan ke na
kusii va ini ndo. Ra va'a ni
kua'a ni va tundo'o vaxi nuu
ndo ña xitondoso ña ndo'o,
ndi su lo'o va kii ra ya'a va
ña.
7 Ra ta ku'va xa na ña
xitondoso na yuu ña kuu oro
xi'in ñù'ù va ke xa tundo'o
xi'in ndo ña xitondoso ña
ndo'o, ra ña ndiaa ini ndo
Tata yo Jesucristo ra ndiaa
ya'vi ni ka va ña kan nuu
yuu ña kuu oro, saa chi yuu
kan ra ña ndi'i xa'a va kuvi
ña vaxi kii. Ra tu kuchuun
va ndo ña xa ndiee ini ndo
nuu tundo'o ña vaxi xiton-
doso ndo'o, saa ra va'a ni
va kee ndo, saa chi kusii ni
va ini Tata yo Jesucristo xi'in
ndo, ra ka'an va'a ni tu ra
xa'a va ndo te xa na nandiko
ra kixi ra.
8 Ra va'a ni täan kuni nuu
va ndo Tata yo Jesucristo,
ndi su ku'vi ni va ini ndo xini
ndo ra. Ra ndiaa ni tu ini
va ndo ra, ra tiaa ni tu kusii
ini va ndo, ra ña sii ini ña

iyoo xi'in ndo ra nï'i yo ndia
ku'va ke ndakani yo xa'a vi
ña.
9 Ra kusii ni ini ndo,
saa chi xa ndinumi ni va
ndaki'in ndo ña'a ña ni'i ndo
xa'a ña ndiaa ini ndo Tata
yo Jesucristo; ra ña'a ña ni'i
ndo kan kuvi ña kaku va
ndo.
10 Ra ndika'an tu na
ndika'an tu'un yu'u Tata yo
Ndioxi va xa'a ña va'a ña
ndini'i ta'vi yo ndaki'in yo
yo'o xina'a, ra na kan ra vii
ni va ka'vi na xa'a ña, ña
kuni na kundaa ni ka ini na
xa'a ña.
11 Ra Tachi Yii mii va ra
ndikaxin Tata yo Ndioxi kixi
ndo'o xa'a yo kuvi ña taxi
xini na ña va'a kundaa ini na
ña ndo'o ni ra, ra kundaa tu
ini na xa'a ña ka'nu ña kuu
mii ra vaxi kii va; ra ndixika
nduku ni tu na ña kundaa
ini na yoo kuvi va ra, ra saa
tu xa'a kii ña xaa va ra.
12 Ndi su ña xa Tata yo
Ndioxi ke taxi ra xini na ña
kundaa ini na ña süvi xa'a
mii na ke ndixachiñu na, chi
xa'a yoo va kuvi ña taxi Tata
yo Ndioxi tu'un kan nda'a na
ña ndika'an na ña. Ra xa'a
ña va'a ña kuni na kan kun-
daa ini na xa'a ke ndika'an
ndoso inka yuvi tu'un va'a
xi'in ndiee Tachi Yii Ndioxi
ña kee ndivi nuu va ndo.
Ra tiaa ni nduvi ña ka'an
yo xa'a yo'o, ra ña kan ke
ndia na tatun Tata yo Ndioxi
va kuni ni ña kundaa ini na
xa'a ña.

Na koo yo na yii nuu Tata yo Ndioxi

13 Xa'a ña kan, na ndakoo
nduvi ndo ña vivii ki'in xini
ndo, ra kaxi ni na koo ini
ndo ña koo nduvi ndo, ra na
kondiaa ini ndo ña ndaki'in
ndo ña va'a ña ni'i ndo nuu
Tata yo Ndioxi te xa na kixi
Tata yo Jesucristo.
14 Ra xa'a ña kan ke, ña xa
kuu ndo se'e Tata yo Ndioxi
ra na kandixa ndo ra, ra na
sä ka ndo ta'an chiñu ki'vi
ña xinisii ni ndo sa ndo te
täan kundaa ini ndo xa'a ra.
15 Ra ña xiniñu'u sa ndo
vichin ke na kuu ndo na yii
va, ra ndia nii lo'o ña yakua
na küu mii ndo, saa chi Tata
yo Ndioxi ra kana ndo'o, ra
ra yii va kuvi ra;
16 Ra saa ke kachi tu
tu'un Tata yo Ndioxi ña
kachi su'va va: “Na yii na
kuu ndo, saa chi yu'u ra ra
yii va kuvi yu”, kachi ña.
17 Ra tu ka'an ndo “Tata”
xi'in Tata yo Ndioxi, ra
xiniñu'u ni va na yu'vi ndo
kuni ndo ra, ra na kutiaku
ndo ta ku'va kuni ra, kii
ña ndee too ndo nuu ña
yuuvi yo'o vichin, saa chi ra
kan, ra ndakäxin ra yuvi chi
inuu xandaku ra kuachi xi'in
takundi'i va na xa'a chiñu ña
xa na.
18 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi Tata yo Ndioxi va kuvi
ra cha'vi xa'a ndo ña va'a
sakaku ra ndo'o nuu chiñu
ki'vi ña ndakoo na xii xikua
ndo nda'a ndo; ra süvi yuu
oro a plata ke ndicha'vi ra
xa'a ndo,
19 chi nii Tata yo Jesucristo
va kuvi ña cha'vi ra xa'a
ndo, ra ta ku'va iyoo iin
ndikachi lo'o ri köo ña yakua
kuu mii va kuvi ña ndixiyo
Tata yo Jesucristo nuu Tata
yo Ndioxi, saa chi ndia nii
kuachi ra ndixïyo.

20 Ra te kumani ka kukava
xa'a ña yuuvi yo'o vi kuvi ña
ndikaxin Tata yo Ndioxi Tata
yo Jesucristo ña kuvi ra xa'a
kuachi na yuuvi yo'o; ña kan
ke va'a ti'vi ra ra kii ña xa
ndinumi ndi'i xa'a ña yuuvi
vichin ña sa ra ña va'a xi'in
ndo.
21 Ra xa'a ña ndixi'i Tata
yo Jesucristo kuvi ña va'a
ndakundikun ndo Tata yo
Ndioxi, ra mii Tata yo Ndioxi
kuvi ra sandatiaku Tata yo
Jesucristo nuu ña ndii va, ra
ndasa ra ra iin ra ka'nu ni;
ra xa'a ña kan ke ndiaa ini
ndo Tata yo Ndioxi ña taxi
va ra ña'a ña kindoo ra taxi
ra nda'a ndo.

22 Ra xa'a ña chindiee
ta'an Tachi Yii Ndioxi xi'in
ndo ña kandixa ndo tu'un
ña ndaa ña xini so'o va
ndo kuvi ña va'a ndakatia
Ndioxi nima ndo, ra ndinuni
ni ndakundikun ndo Tata yo
Jesucristo, ra ku'vi ni tu ini
ndo xini ndo na ñani va
yo. Saa chi ña xiniñu'u va
kuvi ña ku'vi ni ini ndo kuni
ta'an ndo xi'in ndinuni nima
ndo, ra saa tu xi'in takundi'i
ndiee va ndo.
23 Ra ña ndakaku xaa ndo
vichin, ra süvi ka se'e na
yuuvi yo'o kuvi ndo, saa chi
na yuuvi yo'o ra xi'i va na, ra
vichin ra xa xi'in tu'un Tata
Ndioxi va kuvi ña ndakaku
ndo, ra tu'un Tata yo Ndioxi
ra ndia ndikaa ndiku'un va
ke koo ña.
24 Ra saa kuvi tu ña kachi
tu'un Tata yo Ndioxi ña
kachi su'va va:

Takundi'i yuvi ra ta ku'va
iyoo iku kuii va ke
iyoo na,
ra takundi'i ña kuika xi'in
ña savi, xi'in ndiee ña
kuu mii na ra ta ku'va
iyoo ita va iyo ña.
Saa chi iku, ra kama ni va
ndachi ña, saa ra ndi'i
tu xa'a ita ña iyoo
nda'a va ña.
25 Ndi su tu'un Tata yo
Ndioxi ra ndia ndikaa
ndiku'un va ke koo
ña.
Ra tu'un yo'o kuvi ña kuu
tu'un va'a ña ka'an xa'a Tata
yo Jesucristo ña xini so'o va
ndo.

2

1 Ra xa'a ña kan ke, na
ndakoo va ndo ña xa ndo
takundi'i nuu chiñu ki'vi,
xi'in ña sanda'vi ta'an ndo,
xi'in ña siin ka'an ndo ra
siin tu xa va ndo, xi'in ña
ndukuini ndo xini ta'an ndo,
xi'in ña ndatu'un ndo tu'un
chi'ña.
2 Chi ña xiniñu'u sa ndo
ke, na sa ndo ta ku'va xa na
kuachi vali na sakan kaku
ña tiaa ni xika nduku na
chichin na ndoso si'i va na,
ña ndinuni ni na kundi'i ini
ndo ña kutu'va ndo tu'un
va'a ña kuu tu'un Tata yo
Ndioxi, ra saa ke kuu ndo na
ndinuni ni ndikun ichi ra, ra
kaku ndo.
3 Saa chi ndo'o, ra xa kun-
daa kaxi va ini ndo ña tiayu
ni va Tata yo Jesucristo.

Yuu ña tiaku xi'in ñuu ña yii

4 Ra na kuyachin ndo nuu
Tata yo Jesucristo, ra iyoo
ta ku'va iyoo yuu ña tiaku
ña kundasi na xava'a ve'e
te yachi, ndi su nuu Tata yo
Ndioxi ra ta ku'va iyoo iin

yuu va'a ña ndiaa ya'vi ni va
ke iyoo ra.
5 Ra saa kuvi tu ña iyoo
ndo'o va, ña iyoo ndo ta
ku'va iyoo yuu ña tiaku
ra xiniñu'u Tata yo Ndioxi
ndo'o, ña xava'a ra ve'e ñu'u
yii ña küvi kuni yo. Ra kuu
tu ndo sutu na yii nuu va
ra. Ra soko ndo ña yii ña
kuni mii ra nuu ra, xa'a ña
xa Tata yo Jesucristo.
6 Ra xa'a ña yo'o kuvi tu ña
ka'an tu'un Tata yo Ndioxi
ña kachi su'va va:
Chi Sión chindu'u yu iin yuu
ka'nu ña xiniñu'u ni,
yuu kan ra va'a ni ña,
ra ndiaa ya'vi ni va tu
ña;
ra yuvi na kandixa ra iyoo ta
ku'va iyoo yuu kan, ra
ndukä'an nuu na, ra
ni ndakäva tu ini va
na.
7 Ndo'o, ra ña xa kandixa
ndo Tata yo Jesucristo, ra
ndiaa ya'vi ni va yuu kan
nuu ndo, ndi su yuvi na täan
kandixa Tata yo Jesucristo,
ra su'va va ke kachi tu'un
Tata yo Ndioxi xa'a na:
Yuu ña kundasi na xava'a
ve'e kuvi ña,
nduu yuu ña ka'nu va'a ka
va.
8 Ra yo'o kuvi tu ña □xinu
nuu tu'un Tata yo Ndioxi ña
kachi su'va va:
Ra kuu tu ña iin yuu ña
sakaki'i yuvi va, ra
kuu tu ña iin kava ña
sanduva yuvi va.
Ra yuvi na ndixïin kandixa
tu'un Tata yo Ndioxi, ra
sakaki'i va ña na, saa chi xa
saa ndini'i ta'vi na koo va na.
9 Ndi su ndo'o, ra xa siin
va iyoo ndo, saa chi mii
va Tata yo Ndioxi kuvi ra
ndikaxin ndo'o ña kuu ndo
ndise'e ra, ra kuu tu ndo
sutu na ndinuni ni xachiñu
nuu Tata yo Jesucristo, ra
kuu rey va, ra kuu tu ndo
iin ñuu yii ña kuu kuenda
mii Tata yo Ndioxi va. Ra
mii va Tata yo Ndioxi kuvi ra
ndatava ndo'o nuu ñaa nuu
xindo'ni ndo, ra ndachindee
ra ndo'o nuu iyoo ñù'ù ña
ye'e ña kuu mii ra, ña nduvi
ni, ra ña ndatava ra ndo'o
nuu ñaa, ra xa'a ña na ka'an
ndo □xi'in inka yuvi xa'a ña
ka'nu ña □xa va ra kuvi ña.
10 Ra xa kundaa va ini ndo,
chi te yachi ra ndixïndiaa
ya'vi mii vi ndo nuu Tata yo
Ndioxi, ndi su vichin ra ñuu
mii va ra kuvi ndo; ra nii
ndikundä'vi tu ini ra kuni ra
ndo'o va, ndi su vichin, ra
kunda'vi ni va ini ra xini ra
ndo'o.

Na sachiñu ndo nuu Tata yo Ndioxi ña tiaku ndo vichin

11 Ñani yo, ku'va yo, xa'a
ña kuu ndo na ndee too, xi'in
na xika too nuu ña yuuvi
yo'o kuvi ña xaku nda'vi yu
nuu ndo, ña na täxi ka ndo
ña ka'ndia chiñu ki'vi ña
kuni ndo sa ndo nuu ndo,
saa chi chiñu ki'vi kan, ra ña
kanita'an xi'in va ndo kuvi
ña.
12 Ra te ndakuta'an ndo
xi'in yuvi na kuëe kandixa
Tata yo Ndioxi, ra vivii va na
sa ndo. Ra va'a ni ka'an ki'vi
va na xa'a ndo, ndi su te xa
na kuni na ña vivii xa ndo,
saa ra ndasaka'nu va na Tata
yo Ndioxi te xa na sayukun
ra kuachi xi'in na yuuvi yo'o.

13 Ra xa'a ña ku'vi ini ndo
xini ndo Tata yo Jesucristo,
ra na kandixa ndo takundi'i
va na chiñu iyoo nuu ña
yuuvi yo'o; ta kuu na rey,
xa'a ña kuu mii na chiñu
na'nu,
14 ra saa tu ndia ndia ka
na chiñu na kuu mii chiñu
vali va, saa chi mii va Tata yo
Ndioxi kuvi ra taxi ndiayu
nda'a na ña sando'o na yuvi
na xa chiñu ki'vi, ra ka'an
va'a tu na xa'a yuvi na xa
chiñu va'a va.
15 Chi ña kuni Tata yo
Ndioxi ke na sa ndo chiñu
va'a va, ra saa ke nï'i yuvi
ki'vi na xïin kundaa ini xa'a
ña ndaa, ña ka'an ki'vi na
xa'a ndo.
16 Saa chi ndo'o, ra xa
iyoo ndika va ndo, ndi su na
kuniñü'u ndo ña iyoo ndika
ndo ña sa ndo chiñu ki'vi,
chi ña xiniñu'u sa ndo ke
na kuu ndo na xachiñu nuu
Tata yo Ndioxi va.
17 Ra na sato'o ndo
takundi'i va yuvi. Ra na
ku'vi ni ini ndo kuni ndo
na ñani yo na ndikun Tata
yo Jesucristo. Ra na yu'vi tu
ndo kuni ndo Tata yo Ndioxi
va, ra na sato'o tu ndo na
kuu rey va.

Na kandixa yo yuvi na xa'ndia chiñu nuu yo

18 Ra ndo'o, na ñani yo
na xachiñu nda'vi nuu inka
yuvi, ra va'a ni iku ni va
na, ra va'a ni to'o va na,
ra na sato'o va ndo na, ra
na kandixa va ndo chiñu ña
xa'ndia na nuu ndo.
19 Saa chi kusii ni va ini
Tata yo Ndioxi xi'in ndo te xa
ndo chiñu va'a, ra saa tu ña
xa ndiee ini ndo ña sando'o
siki na ndo'o xa'a chiñu ña
kuëe xa va ndo.
20 Ra tu xa'a ña xa ndo
chiñu ki'vi va kuvi tu ña
sando'o na ndo'o, saa ra köo
ña'a ni'i vi ndo xa'a ña xa
ndiee ini ndo ña sando'o na
ndo'o, ndi su tu xa'a ña xa
ndo chiñu va'a va tu kuvi ña
sando'o na ndo'o, ra xiin ndo
xa ndiee ini ndo, saa ra kusii
ni va ini Tata yo Ndioxi xi'in
ndo.
21 Ra tu sando'o siki na
ndo'o, ra na ndaka'an ndo,
chi mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra ndika'an ña xiniñu'u
sakua'a ndo ña sa ndiee ini
ndo te ndo'o ndo. Ra mii
saa kuvi tu ña xa Tata yo
Jesucristo va ña xiin ra ndo'o
ra xa'a yo, ra xa'a ña kan ke
na sa yo ta ku'va xa ra kan
va.
22 Ra Tata yo Jesucristo
ra ndia nii kuachi ra
köo ndixiyo, ra nii kuëe
ndisanda'vi tu ra yuvi va;
23 ra te ndika'an ña̱'à na
xi'in ra, ra ndikä'an ña̱'à ra
xi'in na; ra te sando'o na
ra, ra ndichinä'a ra na ña
sondo'o ra na, chi ña xa ra
ke ndataxi ra ña tiaku ra
nda'a Tata yo Ndioxi va, ra
ndaku ni xayukun kuachi ña
na kondiaa va ra ra.
24 Ra te ndixi'i Tata yo
Jesucristo ndika cruz, ra
xiin va ra ña ndakundee
takundi'i kuachi yo, sata iki
kuñu ra, ra ikan kuvi ña
ndixi'i ra ña va'a sandi'i ra
xa'a kuachi yo, ra xa'a ña
ndixi'i ra xa'a yo kuvi ña
xiniñu'u na ndakoo va yo
ña xa yo chiñu ki'vi, ra na
kutiaku yo ña sa yo chiñu
va'a. Ra xa'a ña nditaxin iki
kuñu Tata yo Jesucristo kuvi

tu ña sanda'a ra ndo'o va.
25 Saa chi ndo'o, ra ta
ku'va iyoo ndikachi ri
xinu'ni ndixa'an va ke
ndixiyo ndo, ndi su vichin,
ra xa nandiko va ndo nuu
Tata yo Jesucristo, ra ndiaa
ña tiaku ndo, ra ndachindee
vii ra ndo'o, ta ku'va xa iin
tiaa xi'in kiti sana ra ña
ndiaa ni ra ri.

3

Su'va ke xiniñu'u kutiaku yuvi na xa nitanda'a

1 Ra ndo'o, na ku'va yo, na
iyoo yii, ra na sato'o va ndo
tiaa ndia kuu yii ndo, ra va'a
ni täan ndatu'un va ndo xi'in
ndia, ndi su xa'a ña xa to'o
ndo ndia, ra xinu mii va ini
ndia ña kandixa ndia tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo.
2 Saa chi xa'a ña kuni ndia
ña xa to'o ndo, ra vivii tu xa
va ndo kuvi ña kandixa ndia.
3 Ra na ndäsa savi ni ndo
mii ndo xi'in ña'a ña savi ni:
ta kuu ña iyo ni ndachu'un
ndo xini ndo, xi'in ña iin ye'e
ye'e koo ndo xi'in kàà ña
ya'vi ni, xi'in ña kundixi ndo
tikoto ña savi ni, saa chi ña
xa savi ni ndo xi'in mii ndo
ra köo ya'vi ndiaa vi ña kan.
4 Chi nima va ndo kuvi ña
xiniñu'u na koo ña savi, ra
ña savi kan kuvi ña vivii sa
va ndo, xi'in ña to'o ni tu
koo va ndo, ra saa ke kuu
mii ndo ña savi ña ndixa, ña
kuëe ndï'i xa'a; ra ña savi
ña kuëe ndi'i xa kan kuvi
ña ndia ya'vi nuu Tata yo
Ndioxi va.
5 Saa chi saa kuvi tu ña xa
sava na si'i na xindee xina'a
va, ña xindiaa ni ini na Tata
yo Ndioxi, ra xa to'o ni tu na
yii va na.
6 Ta ku'va xa ña Sara, ña
xa to'o ni ña ra Abraham
yii ña, ña kachi ña "Tata"
xi'in ra. Ra xaa tu ndo'o va
koo ndo ta ku'va ndixiyo ña
kan, tu na sa ndo ña va'a,
ra kuayü'vi ndo nuu ndia nii
ña'a.
7 Ra ndo'o, ndia ñani yo,
ndia iyoo yasi'i, ra ndichi
ni va na ki'in xini ndo ndia
ku'va ke sa ndo xi'in na, ra
vivii va na sa ndo xi'in na,
ra ndia ta ku'va xa ndo xi'in
iin kisi ña ndasun, ña iyo ni
ta'vi va na sa ndo xi'in na,
saa chi na si'i ra yii ni va na
kan, ra na kundaa ini ndo
chi ndini'i ta'vi tu na kan va
ña kutiaku na nuu Tata yo
Ndioxi xi'in ndo. Ra vivii va
na sa ndo xi'in na si'i yasi'i
ndo, ra saa ke köo ña kasi
nuu ndo te ka'an ndo xi'in
Tata yo Ndioxi.

Va'a ni ndo'o va yo ra na sa yo ña va'a

8 Ra ndia nuu ndi'i ña
ka'an yu xi'in ndo xa'a yo'o
kuvi ña, iin tu'un na kuu
takundi'i va ndo, ra na
kunda'vi ini ndo kuni ta'an
ndo, ra na ku'vi tu ini ndo
kuni ta'an ndo xa'a ña kuu
ndo na ndikun Tata yo Jesu-
cristo va. Ra tiayu ni tu na
koo ndo xi'in ta'an ndo, ra
na sa ninu tu ndo xi'in mii
va ndo.
9 Ra tu ndia na xa ña vä'a
xi'in ndo, ra na sä ndo ña
vä'a xi'in na; ra tu ndia tu
na ka'an ña̱'à xi'in ndo, ra
na kä'an ña̱'à ndo xi'in na.
Chi ña xiniñu'u sa ndo ke
na ka'an ndo xi'in Tata yo
Ndioxi ña na taxi ra ña va'a
kuta'vi va na, ra saa ke ni'i
tu ndo'o va ña va'a nuu ra,

saa chi xa'a ña kan ke kana
ra ndo'o va.
10 Ra saa ke kachi tu tu'un
Tata yo Ndioxi ña kachi
su'va va:
Tu kuni ndo kutiaku ndo, ña
va'a ni koo ndo,
Ra na kondiaa ndo yu'u
va ndo, ra na kä'an
tu ndo ndia nii tu'un
ki'vi va;
ra nii na ndatü'un tu ndo
tu'un chi'ña va.
11 Ra xiniñu'u tu na kukuiin
ndo ña □xa ndo chiñu
ki'vi va, ra chiñu va'a
va ke na sa ndo,
ra na kutüvi tu ndo ña
vivii kuta'an ndo xi'in
takundi'i va yuvi.
12 Saa chi Tata yo Jesucristo,
ra ndiaa va ra yuvi na
iyoo ndaku nima nuu
ra,
ra xini tu so'o ra te ka'an na
xi'in va ra,
ndi su sáa̱ va tu ra xi'in yuvi
na xa chiñu ki'vi nuu
ra.
13 Ra tu niña chiñu va'a va
ke xa ndo, saa ra ndia nii
tu na kuchüun sa chiñu ki'vi
xi'in va ndo.
14 Ra tu ndo'o ni va tu ndo
xa'a ña xa ndo chiñu va'a,
ra na kuayü'vi ndo, ra nii na
ndï'i tu ini va ndo, saa mii va
Tata yo Ndioxi kuvi ra taxi
ña va'a nda'a ndo xa'a ña
ndo'o ni ini ndo.
15 Chi ña xiniñu'u sa ndo
ke na kuñu'u ini ndo xa'a
Tata yo Jesucristo va, ra
ndasaka'nu ndo ra. Ra na
koo nduvi tu ndo ña ndakani
ndo nuu yuvi te ndakatu'un
na ndo'o xa'a ña ndiaa ini va
ndo ra, ndi su te xa ndakani
ndo nuu na, ra na sa ninu va
ndo xi'in mii ndo, ra to'o ni
tu na sa va ndo,
16 ña va'a ndaña'a ndo mii
ndo ña kuu ndo yuvi na
iyoo ndaku nima, ra saa ke
kuka'an nuu yuvi na ka̱'àn
ña'a xa'a ndo xa'a ña □xa
ndo ña va'a ña ndikun ndo
Tata yo Jesucristo.
17 Ra tu mii Tata yo Ndioxi
kuni ña ndo'o ndo xa'a ña xa
ndo chiñu va'a, ra va'a ni va,
saa chi va'a ka va ña ndo'o
ndo xa'a ña xa ndo ña va'a,
nuu ña ndo'o ndo xa'a ña sa
ndo chiñu ki'vi.
18 Saa chi ndo'o ni tu Tata
yo Jesucristo va xa'a kuachi
yo, ndi su indaa ichi saa ke
ndo'o va ra, saa chi ndïko
ka ra ña ndo'o tuku ra. Ra
ra kan, ra ndia nii kuachi ra
ndixïyo, ndi su xiin va ra ña
ndixi'i ra xa'a yoo na yuuvi
kuachi yo'o, ña va'a sanduy-
achin ra yoo nuu Tata yo
Ndioxi, ra ndikaku yo. Ra te
ndixi'i Tata yo Jesucristo, ra
takua iki kuñu va ra kuvi ña
ndi'i xa'a, ndi su ndatiaku va
tu ra xi'in inka iki kuñu xaa
ña xa kuu mii ra ta yachi ña
küvi kuni yo.
19 Ra xi'in iki kuñu xaa ña
kuu mii ra ña küvi kuni yo
kan kuvi tu ña, ndixa'an ra
nuu na ndi̱ì na ñu'u ve'e kàà
ña ndika'an ndoso va ra.
20 Ra na ndi̱ì kan kuvi
na ndixïin kandixa Tata yo
Ndioxi kuiya xina'a te xiti-
aku ra Noé, saa chi na'a ni
va xa ka'nu ini Tata Ndioxi
ña xindiatu ra, ña nandiko
ini na xa'a kuachi na, tiempo
ña xava'a ra Noé itun tun
xika nuu mini, ndi su ndixïin
na ña nandiko ini na xa'a
kuachi na, ra xa'a ña kan ke
takua una kuiti va kuvi na
ndaa ini itun tun xika nuu
mini kan, ra na kan kuvi na

ndikaku va chi ndixï'i na sa
tiakuii kan.
21 Ra ña ndikaku ra Noé
nuu tiakuii kan, ra xa'a ña
chichi yo tiakuii, ra sakaku
Tata yo Ndioxi yoo va kuvi
ña ka'an ña. Ra mii ña ndaa,
ra süvi vi xa'a ña chichi
yo tiakuii kuvi ña ndi'i xa'a
kuachi yo, chi xa'a ña ka'an
yo xi'in Tata yo Ndioxi ña
na chindiee ta'an ra xi'in yo
ña na sä ka yo chiñu ki'vi
va kuvi ña sandi'i ra xa'a
kuachi yo. Ra ña sakaku tu
ra yoo, ra xa'a ña kandixa
yo ña ndatiaku Tata yo Jesu-
cristo va kuvi ña.
22 Ra Tata yo Jesucristo,
ra ndivi va ke nandaa ra,
ra ndakundu'u ra xiin kua'a
tiayu ka'nu nuu ndu'u Tata
yo Ndioxi, ra xa'ndia ra
chiñu nuu na tatun Tata
yo Ndioxi, ra saa tu nuu
takundi'i ndiee ña xa'ndia
chiñu ndivi, ra saa tu nuu
ndiee ña xa'ndia chiñu nuu
ña yuuvi yo'o va.

4

Vivii va na sa yo

1 Ra xa'a ña xiin Tata yo
Jesucristo nditaxin iki kuñu
ra, kuvi ña xiniñu'u na sa
tu ndo'o ta ku'va xa ra kan
va, ña koo nduvi ndo ndo'o
ndo. Ra tu xiin ndo ña ndo'o
ndo, saa ra kuni kachi ña saa
xa ndakoo va ndo ña xa ndo
chiñu ki'vi,
2 ña va'a na kutiaku ndo sa
ndo ña kuni Tata yo Ndioxi
kii ña taxi ka ra kutiaku ndo,
ra saa tu ña ndakoo ndo ña
xa ndo chiñu ki'vi ña kotoo
ni iki kuñu ndo sa va ña.
3 Ra xa va'a na kutuvi va
ndo, xi'in chiñu yakua ña
kotoo ni yuvi na ndïkun Tata
yo Ndioxi sa na, saa chi xa
ña kan ke xa va ndo te yachi:
ta kuu chiñu ká'án nuu, xi'in
ña kotoo ni na tiin ta'an
na, xi'in ña xi'i na, xi'in ña
ndatava na viko, ra tiin ta'an
na ña xa na chiñu yakua,
xi'in ña ndasaka'nu na na'na
ña xiniñü'u ndasaka'nu na.
4 Ra yuvi na xa chiñu
ki'vi kan, ra ndakanda ni va
ini na ña kuëe ndakuta'an
ka ndo xi'in na ña sa ndo ña
chiñu kan xi'in na, ra xa'a ña
kan va ke ka'an ki'vi na xa'a
ndo.
5 Ndi su na ndï'i ini ndo
xa'a na, chi xaa kii, ra ta iin,
ta iin va na ndataxi kuenda
xa'a chiñu ki'vi ña xa na nuu
Tata yo Ndioxi, ra xa iyoo
nduvi sayukun kuachi xi'in
na tiaku, ra saa tu xi'in na
ndi'i va.
6 Saa chi na ndii, ra xa
xini tu so'o na kan va tu'un
va'a xa'a Tata yo Jesucristo
te xitiaku na, ra ta ku'va
kuu xi'in takundi'i yuvi ña
xi'i na kuvi tu ña kuu xi'in
na kan ña ndixi'i va na, saa
chi xa saa ndini'i ta'vi va na,
ndi su vichin, ra kutiaku va
nima na xi'in Tata yo Ndioxi.

Na ku'vi ni ini yo kuni ta'an yo

7 Ra na kundaa ini ndo, chi
xa ndinumi ni va ndi'i xa'a
ña yuuvi yo'o, ra xa'a ña
kan ke kaxi ni va na koo ini
ndo, ra ndinuni ni na ka'an
ndo xi'in Tata yo Ndioxi iin
takundi'i kii.
8 Ra ña ndiaa ya'vi nuu
ndi'i ña ke na ku'vi ni ini
ndo kuni ta'an va ndo, saa
chi ña ku'vi ini ndo xini
ta'an ndo, ra kua'a ni va ña

vä'a ña □xa ndo xi'in ta'an
ndo sandi'i ña xa'a.
9 Ra na kusii ni ini ndo ña
ndaki'in mani ta'an tu ndo
ve'e va ndo, ndi su na kä'an
kuachi ndo xa'a ña □xa ndo
saa xi'in ta'an ndo.
10 Saa chi Tata yo Ndioxi,
ra kua'a ni va ña xinituni
kuu mii ra, ra xa iin iin tu
ña taxi ra nda'a ndo'o va, ra
na chindiee ta'an ndo xi'in
na ta'an ndo ta ku'va iyoo
mii ña xinituni ña ndaki'in
va ndo.
11 Ra ndo'o na kuu mii ña
xinituni ña ka'an ndoso ndo,
ra na ka'an ndo ta ku'va
kuni mii Tata yo Ndioxi va.
Ra ndo'o na kuu mii ña
xinituni ña chindiee ta'an
ndo xi'in inka yuvi, ra na
chindiee ta'an ndo xi'in na
xi'in takundi'i ndiee ña taxi
Tata yo Ndioxi nda'a va
ndo. Ra takundi'i chiñu ña
xa ndo, ra na sa ndo ña,
ña ndasaka'nu ndo Tata yo
Ndioxi xa'a ña xa Tata yo
Jesucristo, ra kuu mii ndiee,
xi'in ña ka'nu ndia ndikaa
ndiku'un va. Saa koo.

Na kuiin yo ndo'o yo xa'a ña ndikun yo Tata yo Jesucristo

12 Ñani yo, xa'a ña vaxi
tundo'o nuu ndo ña satixu'vi
ña ndo'o xa'a ña ndikun
ndo Tata yo Jesucristo, ra na
ndakända ini ndo xi'in ña,
ra nii na ndakäni tu ini ndo
xa'a ña kuu ña iin ña'a xïni
va ndo.
13 Chi ña xiniñu'u sa ndo
ke na kusii ni ini va ndo,
xa'a ña ni'i ta'vi ndo ndo'o
ndo ta ku'va ndo'o Tata yo
Jesucristo, ña va'a kusii ni
ini ndo te xa na kuni ndo ña
ka'nu ña kuu mii ra, te xa na
nandiko ra kixi ra.
14 Ra na kusii ini ndo, te
ka'an ña'a na xi'in ndo xa'a
ña ndikun ndo Tata yo Jesu-
cristo, saa chi te xa na saa
xi'in ndo, saa ra kuni kachi
ña saa, ña iyoo ña ka'nu ña
kuu Tachi Yii Tata yo Ndioxi
xi'in va ndo. Saa chi na kan,
ra na ka'an ña'a va kuvi na
xa'a Tata yo Jesucristo, ndi
su ndo'o, ra ra ndasaka'nu
va ndo kuvi ra.
15 Ndi su tu ndo'o ndo,
ra na ndö'o ndo xa'a ña
kuu ndo na xa'ni, xi'in xa'a
ña kuu ndo na kui'na, xi'in
xa'a ña xa ndo takundi'i nuu
chiñu ki'vi, xi'in ña ki'vi
ni'ni yu'u ndo xa'a chiñu
inka yuvi.
16 Saa chi tu ndo'o ndo, ra
na ndo'o ndo xa'a ña ndikun
ndo Tata yo Jesucristo va,
ndi su na kukä'an nuu ndo,
chi ña xiniñu'u sa ndo ke
na ndasaka'nu ndo Tata yo
Ndioxi va xa'a ña ndo'o ndo.
17 Saa chi vichin, ra xa
nitandiaa va kii ña sayukun
Tata yo Ndioxi kuachi xi'in
takundi'i na yuuvi yo'o, ra
vichin, ra ndia yoo na kuu
na ñuu va ra kuvi na taxi ra
ndiayu ña sando'o na yoo, ra
tu saa xa ra xi'in yoo, saa
ra ndiee ni ka va tundo'o
taxi ra nda'a yuvi na ndixïin
kandixa tu'un ra.
18 Ra saa ke kachi tu tu'un
Tata yo Ndioxi ña kachi
su'va va:
Tu yuvi na xa chiñu va'a, ra
u'vi ni saa kaku na
saa ra, ¿ni ke sa tu yuvi ña'a
na na xïin kandixa
Tata yo Ndioxi ña
kaku na?,
kachi ña.
19 Ra xa'a ña kan ke, tu mii
Tata yo Ndioxi kuvi ra taxi

ndiayu ña sando'o na ndo'o,
saa ra ña xiniñu'u sa ndo
ke na ndakundiee ka ndo
sa ndo chiñu va'a va, ra na
ndataxi tu ndo ña tiaku ndo
nda'a mii Tata yo Ndioxi, ra
xava'a ndo'o va, saa chi ra
kan, ra ⌧saxinu va ra nuu
tu'un ña ka'an ra.

5

Su'va ke xiniñu'u kutiaku yuvi na inuu nuu na ve'e ñu'u

1 Ra vichin ke taxi tu yu
xini ndo'o, ndia ñani yo,
ndia xikua'a ve'e ñu'u. Ra
ra xikua'a kuvi tu yu'u va,
ra ndakuiin tu yu xa'a ña
xini yu ña ndo'o ni Tata yo
Jesucristo va. Ra ni'i tu yu'u
va koo yu nuu nduvi ni xi'in
Tata yo Jesucristo te xa na
nandiko ra kixi ra nuu ña
yuuvi yo'o. Ra xa'a ña kuu
yu ra xikua'a xi'in ndo kuvi
ña xaku nda'vi yu nuu ndo,
2 ña na kondiaa ndo na
ñani yo na sakuiso chiñu
Tata yo Ndioxi ndo'o kon-
diaa ndo; ra ndia ta ku'va
⌧xa iin tiaa ña ndiaa ra
ndikachi vali sana va ra na
⌧sa ndo ña kondiaa ndo na,
ra na kondiäa ndo na xi'in
ña nduxa, ra nii na kondiaa
tu ndo na xa'a ña kuni ndo
ña na taxi na xu'un nda'a va
ndo. Chi na kondiaa ndo na
ta ku'va kuni Tata yo Ndioxi
va, ra saa tu xi'in ña kusii ini
va ndo.
3 Ra na yä'a xini ndo
ña nduu ndo ta ku'va iyoo
xito'o na xi'in ndiayu ña kuu
mii ndo, chi ña xiniñu'u ⌧sa
ndo ke na ⌧sa ndo chiñu va'a
va nuu na, ra sakua'a na ña
sa na ña.
4 Ra saa ke ni'i ndo iin ña
ka'nu ni te xa na nandiko
mii Tata yo Jesucristo, ra
ka'nu, ra ndiaa yoo kixi ra.
Ra ña va'a ña ni'i yo kan, ra
ndächi ña ta ku'va ⌧ndachi
iin tivi lo'o ña xava'a na xi'in
iku ña chikaa na xini yuvi te
kuchuun na xa na iin chiñu
nuu ña yuuvi yo'o.
5 Ra mii saa ke na sa tu
ndo'o va, na ñani yo, na itia,
ña na kandixa va ndo na
inuu nuu ndo ve'e ñu'u xa'a
ndiayu ña kuu mii na. Ra ña
xiniñu'u va kuvi ña saninu
ndo xi'in mii ndo, ra kandixa
ta'an ndo, saa chi:

Tata yo Ndioxi, ra kundasi
va ra yuvi na kutiaa ni
xi'in mii,
ndi su kunda'vi ni va ini ra
xini ra yuvi na xa ninu
xi'in mii,
ra chindiee ta'an tu ra xi'in
va na.

6 Ra xa'a ña kan ke na sa
ninu ndo xi'in mii ndo tixi
ndiee ka'nu nda'a Tata yo
Ndioxi, ra saa ke ndoni'i
ra ndo'o, ra chindu'u tu ra
tu'un to'o xa'a va ndo te xa
na xaa kii ña kuni mii ra.
7 Ra nda'a Tata yo Ndioxi
va kuvi ña na chindu'u ndo
takundi'i ña ndi'i ni ini ndo
xa'a, saa chi ra kan, ra ndi'i
va ini ra xa'a ndo, ra mii ra
kuvi tu ra ndiaa ndo'o va.
8 Ra ndichi ni na koo ndo,
ña koo nduvi ndo, saa chi
timia'a, ri kanita'an xi'in
ndo, ra iin ta ku'va xika
ndika'a, ri tiaa ni ndukue'e
va xika ri nduku ri yuvi ña
ka'ni ri na.
9 Ndi su ndaku ni na koo
ini ndo nuu ri, ra ndinuni ni
tu na kondiaa ini ndo Tata
yo Jesucristo va, saa chi iin

ta ku'va ̱kuu xi'in ndo'o ña sando'o ni na ndo'o kuvi tu ña ̱ndo'o na ñani yo na ndee nuu iinii kuvi saa ña yuuvi yo'o va.

10 Ra na kundï'i ini ndo, chi lo'o ni va kii kuvi ña ndo'o ndo, saa chi mii va Tata yo Ndioxi ndasa xixa ndo'o, ra nandïko ka ini ndo, ra taxi tu ra ndiee ndo ña tuun ni kundikun va ndo ra. Saa chi mii Tata yo Ndioxi kuvi ra taxi takundi'i va ña va'a ̱kuta'vi yo, ra kana tu ra yoo ña koo yo xi'in ra nuu xa'ndia ra chiñu ndia ndikaa ndiku'un va xa'a ña xa nduu yo iin xi'in Tata yo Jesucristo.

11 Ra takundi'i ndiee xi'in ña ka'nu na kuu mii Tata yo Ndioxi, ndia ndikaa ndiku'un. Saa koo.

Indiayu ta'an ra Pedro xi'in na ve'e ñu'u

12 Ra ra ñani yo Silvano, ra xini yu ndinuni ni ndikun Tata yo Jesucristo kuvi ra ndika'an yu xi'in, ña tiaa ra tutu yo'o, ña kuxaa ña nuu ndo, ña na ndataxi yu xini ndo ña va'a na kundaa kaxi ini ndo chi takundi'i ña va'a ña xa ̱ndaki'in ndo, ra ña ka'an xa'a ña ndinuni ni ku'vi ini Tata yo Ndioxi xini ra yoo va kuvi ña. Ra ndia nii kii na näa ini ndo xa'a ña ku'vi ni ini Tata yo Ndioxi xini ra ndo'o.

13 Ra ti'vi tu na ñani yo na ndee chi Babilonia yo'o va tu'un ndioxi kuxaa ña nuu ndo; ra na yo'o, ra ta ku'va xa Tata yo Ndioxi ña ndikaxin ra ndo'o kuvi tu ña xa ra xi'in na yo'o va; ra ti'vi tu ra ñani yo Marcos, ra iyoo ta ku'va iyoo se'e va yu tu'un ndioxi kuxaa ña nuu ndo.

14 Ra na ka'an ndioxi ndo xi'in ta'an ndo, xi'in ndinuni nima ndo xa'a ña ku'vi ni ini ndo xini ta'an ndo.

Ra ña va'a mii Tata yo Ndioxi na koo xi'in takundi'i ndo xa'a ña ndikun ndo Tata yo Jesucristo. Saa koo.

Tutu ña uvi ña tiaa ra Pedro ra xika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u

Ka'an ndioxi ra Pedro xi'in na ndikun Tata yo Jesucristo

1 Yu'u, kuvi ra Simón Pedro, ra xachiñu nuu Tata yo
Jesucristo, ra ti'vi tu ra yu'u
ña kaka yu ka'an ndoso yu
tu'un va'a xa'a va ra, kuvi ra
tiaa tutu yo'o ña kuxaa ña
nuu ndo'o na ñani yo na xa
ndiaa ini Tata yo Jesucristo,
ta ku'va ndiaa ini ndu'u ra;
ra ña xa ndiaa ini yo ra, ra
ndiaa ya'vi ni va ña; ra ra
kan kuvi Tata yo Ndioxi, ra
sakaku tu ra yoo va, ra ra
kan, ra chiñu ndaku va ke
xa ra.
2 Ra mii Tata yo Ndioxi na
taxi kua'a ni ña va'a kuta'vi
ndo, ra va'a ni tu na koo va
ndo, xa'a ña xini ta'an va'a
ka ndo xi'in Tata yo Ndioxi,
xi'in Tata yo Jesucristo ta iin
iin kii.

Chiñu ña xa yoo na ndikun Tata yo Jesucristo

3 Tata yo Ndioxi, ra iyoo
ni ndiee ra, ra xa'a ña kan
ke taxi ra takundi'i va ña'a
ña xiniñu'u nuu yo ña va'a
kutiaku yo ta ku'va kuni mii
ra. Ra ña va'a ndaki'in yo
ña yo'o, ra xa'a ña xinita'an
yo xi'in Tata yo Jesucristo ra
kana yoo va kuvi ña, ra ña
va'a kana ra yoo, ra xa'a ña
ka'nu ni ra, xi'in xa'a ña xa
ra ña xitu'un va kuvi ña.
4 Ra xa'a ña iyoo ni ndiee
ra, xi'in xa'a ña xa ra ña
xitu'un kuvi tu ña kindoo ra
sa ra iin ña va'a ña ndiaa
ya'vi ni xi'in yo; ra ña xa
ra ña yo'o xi'in yo kuvi ña
kuvi tandiaa yo nduu yo na
yii ta ku'va iyoo mii Tata yo
Ndioxi ña kuu ra ra yii, ra
kaku yo nuu takundi'i chiñu
ki'vi ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o, saa chi ña kan kuvi ña
sakanda nima yo ña xa yo
takundi'i nuu chiñu ki'vi ña
kutoo yo sa yo.
5 Ra xa'a ña ndaki'in yo
takundi'i ña va'a ña ka'an
yu xi'in ndo xa'a yo'o, ra ña
xiniñu'u sa ndo ke ndinuni
va'a na kundikun ndo Tata
yo Jesucristo, ra vivii tu na
sa ndo iin takundi'i kii va, ra
süvi takua sa kuiti ke sa ndo,
6 chi xiniñu'u kunita'an
va'a ka tu ndo xi'in Tata yo
Ndioxi va, ra na täxi tu ndo
ña ka'ndia iki kuñu ndo nuu
va ndo; ra na sa ndiee tu ini
ndo te vaxi tundo'o nuu va
ndo, ra na kutiaku ndo ña
sa ndo chiñu ña kuni Tata yo
Ndioxi iin takundi'i kii va.
7 Ra xiniñu'u tu ndinuni
ni na ku'vi ini ndo kuni ndo
na ñani yo na ndikun Tata
yo Jesucristo va, ra saa tu
takundi'i ka yuvi va.

8 Saa chi tu na ndakundiee
ni ka ndo sa ndo takundi'i
ña ka'an yu xa'a xi'in ndo
yo'o ta iin iin kii, saa ra
kuu ndo yuvi na iyoo ya'vi
ndiaa va, ra ndiaa ya'vi tu
ña xini ta'an ndo xi'in Tata

yo Jesucristo va, saa chi □xa
va ndo ña va'a.
9 Ndi su yuvi na kuë □xa
chiñu ña ka'an yu xa'a xi'in
ndo yo'o, ra ta ku'va iyoo na
kuaa a na lo'o ni xini va iyoo
na; ra □xa xïni tu na xa'a ña
xa ndi'i xa'a kuachi ña xa na
te yachi va.
10 Ra ña xa □ka'an yu xi'in
ndo xa'a chiñu ña xiniñu'u
sa ndo, ra na sa nduxa va
ndo ña □sa ndo ña, ña va'a
ndaña'a ndo mii ndo ña
ndixa ke kana Tata yo Ndioxi
ndo'o, ra ndikaxin ra ndo'o,
ra tu saa na □sa ndo, ra
ndiaa nii kii ndakäva ndo ña
sa ndo iin kuachi ña ndiee
ni.
11 Chi ña ni'i ndo ke kusii
ni ini Tata yo Ndioxi taxi
ra ki'vi ndo ye'e ndivi va,
ra ki'vi ndo koo ndo nuu
xa'ndia chiñu Tata yo Jesu-
cristo, ra sakaku yoo ndia
ndikaa ndiku'un.
12 Ra ndo'o, ra xa xini
va'a va ndo takundi'i ña xa
tiaa yu nuu tutu yo'o, ra
va'a ni xa ndinuni ni va
ndikun ndo ña ndaa ña iyoo
nda'a ndo vichin, ndi su
yu'u, ra iin takundi'i va kii
chindiee ta'an yu xi'in ndo
ña sandaka'an yu ndo'o ña
na ndakundiee ka ndo ña sa
ndo ña.
13 Ra ña tuvi yu ra ña va'a
va kuvi ña sandaka'an yu
ndo'o ta iin iin kii ña tiaku
ka yu nuu ñu'u yo'o vichin,
14 saa chi xa ndika'an va
Tata yo Jesucristo xi'in yu ña
xa ndinumi ni va ndaki'in ra
yu'u ku'un yu xi'in ra.
15 Ra xa'a ña kan ke sa yu
takundi'i va ña kuvi sa yu,
ña va'a na kundaa kaxi ini
yu ña ndaka'an ndo xa'a ña
va'a yo'o, te xa na ku'un yu
xi'in ra.

Ka'an ra Pedro ña xini ra ña ka'nu ni Tata yo Jesucristo

16 Ra ña saña'a ndi ndo'o,
xa'a ndiee Tata yo Jesucristo,
xi'in xa'a kii ña kixi ra,
ra süvi iin tu'un chi'ña ña
ndisandaku mii ndi kuvi ña,
chi ña xini nuu mii va ndi
kuvi ña ka'nu ni Tata yo Je-
sucristo ña kan va ke saña'a
ndi ndo'o.
17 Ra mii va Tata yo Ndioxi
kuvi ra taxi ña ka'nu, xi'in
ña to'o nda'a Tata yo Jesu-
cristo, ra su'va ke kachi ra
ndika'an ra te taxi ra ña
nda'a ra: “Ra yo'o kuvi se'e
yu, ra kusii ni ini yu xi'in ra”,
kachi ra.
18 Ra mii ndu'u kuvi ndia
xini tie'e so'o va te tiaku
ndika'an Tata yo Ndioxi xi'in
Tata yo Jesucristo ko'ndo yii
kan, saa chi ndixa'an va ndi
xi'in ra.
19 Ra xa'a ña xini ndi xi'in
xa'a tu'un ña xini so'o va
ndi kuvi ña ndinuni ni ka
va kandixa ndi ña kuu tu'un
Tata yo Ndioxi ña tiaa ndia
ndika'an ndoso tu'un yu'u
ra xina'a ña ndaa. Ndo'o,
ra va'a ni va xa ndo ña
kandixa ndo ña tiaa ndia,
saa chi tu'un ña tiaa ndia,
ra ta ku'va iyoo ñu'u ña
tuun ña va'a kaka yo nuu
ñaa va ke iyoo ña, ra
xiniñu'u na kandixa ndo ña
iin saa ndia te na xaa kii
ña ndaye'e Tata yo Jesucristo
nima ndo, ra saña'a ra ndo'o
xa'a takundi'i ña kuu mii
Tata Ndioxi.
20 Ndi su xiniñu'u na kun-
daa ini ndo, chi tu'un ña
tiaa ndia ndika'an tu'un yu'u

Tata yo xina'a ña vaxi nuu tutu yii ña ni'i yo, ra ndia nii ndia nindakäni ni ke kuni kachi ña, ta ku'va kuni mii ndia.
21 Ra su'va ke kachi yu xi'in ndo, saa chi ndia ndika'an tu'un yu'u Tata yo Ndioxi xina'a, ra süvi ña ndisandaku ini mii ndia kuvi tu'un ña ndika'an ndia. Chi ndia kan, ra Tachi Yii va kuvi ña ndika'an xi'in ndia ña va'a ndika'an ndia tu'un yu'u Tata yo Ndioxi.

2

Ndia saña'a tu'un chi'ña

1 Ndi su te yachi, ra ndixiyo tu ndia xa ndika'an tu'un yu'u Tata yo Ndioxi xi'in na ñuu va ra, ra ta ku'va kuu xi'in na kan ke kuu tu xi'in ndo vichin va, saa chi koo tu ndia iin sa saa saña'a ndo'o vichin va, ra ña ndaa ke kachi va ndia, ndi su ña sa ndia saa, ra ndia kanita'an va kuvi ndia xi'in Tata yo Jesucristo, ra sakaku ña'a; ra xa'a ña sa ndia ña kan ke sandi'i ndia xa'a mii va ndia.
2 Ra kua'a ni na ta'an yo, ra ndakundikun va na tiaa ndia saña'a tu'un chi'ña kan; ra xa'a chiñu ki'vi ña sa ndia kan va kuvi ña ka'an ki'vi yuvi xa'a tu'un Tata yo Jesucristo ña ndaa.
3 Ra xa'a ña kutoo ni ndia ndukuika va ndia kuvi ña iin sa saña'a ndia tu'un chi'ña kan ndo'o ña va'a na sanda'vi ndia ndo'o, ra kindiaa ndia ndia xu'un ndo; ndi su ndia ña ndiatu ndia ke ndo'o va ndia saa chi xa te yachi vi kuvi ña kindoo ini Tata yo Ndioxi ña sando'o ra ndia, ra ña ndixa ke sando'o va ra ndia.
4 Saa chi ndia na tatun Tata yo Ndioxi, ra ndixïyo ka'nu vi ini ra xa'a na te xa na kuachi nuu ra xina'a, chi ña xa ra ke ko'ni ra na ndiaya va, ra yavi ñaa kan ke kundasi ni'ni na ku'un na ndia te xa na xaa kii ña sayukun ra kuachi xi'in va na.
5 Ra nii ndixakä'nu tu ini Tata yo Ndioxi, xa'a yuvi na xa kuachi xindee xina'a va, chi ña xa ra ke sakuun ra savi ña'a, ra ndixi'i takundi'i va yuvi na xa kuachi kan, ra takua ra Noé, ra ndika'an xi'in yuvi ña na sa na chiñu ndaku va kuvi ra sakaku Tata yo Ndioxi xi'in inka uxa na.
6 Ra nii ndixïyo ka'nu tu ini Tata yo Ndioxi xa'a na ñuu Sodoma xi'in xa'a na ñuu Gomorra va, chi ña xa ra ke xa'mi va ra na ñuu kan ña ndiakua nduu na yaa, xa'a chiñu ki'vi ña xa na. Ra ña xa'mi Tata yo Ndioxi ñuu kan, ra ña va'a na kundaa ini yuvi ña sandi'i ra xa'a yuvi na xa kuachi va kuvi ña.
7 Ndi su sakaku va Tata yo Ndioxi ra Lot, saa chi ra kan, ra iin tiaa ra va'a va ndixiyo ra, ra nii ndikundiëe ka ini ra nuu chiñu yakua ña xa yuvi ña'a xindee ñuu kan.
8 Ra te ndixiyo ra Lot, ra xa chiñu va'a kan, xi'in na ñuu Sodoma, xi'in na ñuu Gomorra kan, ra tiaa ni ndo'o ini ra xa'a ña xini ra, xi'in ña xini so'o ra takundi'i chiñu yakua ña xa na iin takundi'i kii.
9 Ra xi'in takundi'i ña kuu xi'in ra Lot, xi'in ña kuu xi'in

ra Noé xina'a kuvi ña kun-
daa kaxi ini yo ña sakaku
va Tata yo Ndioxi yuvi na
tiaku ta ku'va kuni mii ra
nuu tundo'o, ndi su yuvi na
xa chiñu ki'vi, ra xa ku'ni va
Tata yo Ndioxi na, ra ndiatu
tu na ña sando'o ra na, te
xa na xaa kii ña sayukun ra
kuachi xi'in va na.
10 Ra ña ndixa ke sando'o
ni va Tata yo Ndioxi
takundi'i va na xa chiñu
ki'vi, ndi su tiaa ni ka va
ndiee sando'o ra yuvi na
xa chiñu ña ka'an nuu, ña
kuu chiñu yakua ña kutoo
ni iki kuñu na sa ña, ra
xïin na kandixa na chiñu ña
xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu
na. Ra yuvi kan, ra tiaa ni
ini na, saa chi kuayü'vi vi na
ña kandiva'a na xi'in tachi
ndiva'a ña kuu mii kua'a ka
ndiee nuu na.
11 Ra ndia na tatun Tata yo
Ndioxi, ra va'a ni ndaku ni
va na, ra iyoo ni tu ndiee va
na nuu na yuuvi yo'o, ndi su
xïin vi na ña kandiva'a na
xi'in tachi ndiva'a kan, saa
chi indaa mii Tata yo Ndioxi
va kuvi ra kuvi sa ña kan.
12 Ndi su ña xa ndia ka'an
tu'un chi'ña kan, ra ka'an
ki'vi va ndia xa'a chiñu ña
kundäa ini ndia xa'a, ra ña
xa ndia saa, ra ta ku'va iyoo
kiti ri köo ña xinituni a ri
tü'va ki'in xini va ke iyoo
ndia. Saa chi kiti ra ña kuu
xi'in ri kan ke kaku ri, ra
tiin na ri xa'ni va na. Ra ta
ku'va ndo'o kiti kan ke ndo'o
tu ndia □xa saa kan va.
13 Saa chi ndo'o ni va ndia
sa Tata yo Ndioxi xa'a ña
sando'o ni ndia inka yuvi.
Ra ña □xa ndia ka'an tu'un
chi'ña kan ke, xä'nu ini vi
ndia, saa chi nuu chitu kua'a
yuvi va xa ndia takundi'i
nuu chiñu yakua ña kotoo ni
ndia sa na. Ra te xa xaa ndia
nuu ndee ndo ña ndatava
ndo viko xa'a ña ndaka'an
ndo xa'a Tata yo Jesucristo,
ra chiñu kini, xi'in chiñu
ka'an nuu va ke xa ndia.
14 Ra te □xini ndia na si'i
ra ki'vi ni ndakani ini ndia,
saa chi xa na tiin vi ndia
kuvi na tuvi ndia; ra kuë
xikutuvi ndia ña sa ndia
chiñu ki'vi. Ra sanda'vi tu
ndia yuvi na täan xinu va'a
ini ña kundikun na Tata yo
Jesucristo va, ra saxinu ndia
ini na ña sa na chiñu yakua
ña xa ndia; ra xa ndikaan
tu ndia ña kutoo ni ndia ña
koo ni xu'un va ndia, ra ña
xa ndia saa, ra ndia nditavi
chi'ña va kuvi ndia.
15 Saa chi ndïkun ka ndia
Tata yo Ndioxi, chi xa chiñu
ki'vi va ke xa ndia. Ra ta'an
chiñu ki'vi ña xa ra Balaam
se'e ra Beor va ke xa ndia,
saa chi saa ke xa ra kan ña
kuni ra ni'i ra xu'un xa'a ña
sa ra chiñu ki'vi.
16 Ndi su burru tiatan ri
yoso ra Balaam kan kua'an
ra ña sa ra chiñu ki'vi kan,
ra sandaka'an va Tata yo
Ndioxi ri, ta ku'va ka'an
yuvi, ra ndakue'e ri xi'in ra,
saa ra ndixä'an ka vi ra ña
sa ra chiñu ki'vi kan.
17 Ra ndia ka'an tu'un
chi'ña kan, ra köo mii ya'vi
ndiaa vi ndia, saa chi ta
ku'va iyoo pozo ña köo
tiakuii ini, xi'in viko ña vaxi
kuun savi, ra ndachi ña xa
tachi va ke iyoo ndia; ra xa'a
ña kan ke ku'un ndia nuu
ñaa ña ndo'o ni ndia ndia
ndikaa ndiku'un.

18 Saa chi iin xa ka'an tu
ndia tu'un ndichi ña san-
daku mii va ndia, ndi su
mii ña ndaa ra köo va'a
ya'vi ndiaa vi ña, chi tu'un
chi'ña va kuvi ña. Ra xa
nduxa tu ndia xi'in inka yuvi
na sakan xa nduxa ndakoo
chiñu ki'vi, ña sa na chiñu
yakua ña xa yuna'a mii ndia
xa va ndia, xi'in chiñu ña
kutoo ni iki kuñu ndia sa ña.
19 Ra ka'an tu ndia xi'in
yuvi ña na sa na ta ku'va
xa mii va ndia, ra kuvi tu
sa na ndia ndia ka ku'va ña
kuni mii va na, kachi ndia,
ndi su mii tu ndia ra xa'a ña
xa ndia chiñu ña kuni mii
ndia kuvi ña nu'ni va ndia
xa chiñu kan, ra mii chiñu
kan kuvi ña sandi'i xa'a va
ndia. Ra ña ndixa va kuvi
ña yo'o, saa chi yuvi na taxi
ña xa'ndia inka ña'a nuu na,
ra na xachiñu nuu va ña ke
nduu na.
20 Ra ndia ka'an tu'un
chi'ña kan, ra su'va va ke
kuu xi'in ndia: te sakan
ndakundikun ndia Tata yo
Jesucristo, ra sakaku va
ra ndia nuu takundi'i ña'a
yakua iyoo nuu ña yuuvi
yo'o. Ra saa kuu ra nandiko
tuku va ndia xa ndia chiñu
yakua kan, ra vichin, ra xa
chiñu yakua kan va kuvi ña
xa'ndia chiñu nuu ndia;
ra mii ña ndaa, ra tiaa ni
ka va ndaku xa'ndia chiñu
kuachi kan nuu ndia vichin,
nuu ña te täan ndakundikun
ndia Tata yo Jesucristo.
21 Ra va'a ni ka va kee ndia
tu kuëe ndindakundikun
va'a ndia ichi ña ndaa, saa
chi vichin, ra tiaa ni va ndo'o
ndia xa'a ña ndakoo ndia
ña kundikun ka ndia ichi ña
ndaa, xi'in xa'a ña kundasi
ndia ña yii, ña kuu ndiayu
Tata yo Ndioxi ña taxi ra
nda'a ndia.
22 Ra ña xa ndakoo ndia
chiñu yakua kan, ra tuku va
nandiko ndia xa ndia ña,
saa ra ta ku'va kachi tu'un
ndichi, ña kachi su'va va ke
xa ndia: “Tina, ra tuku va
nandiko ri xaxi ri xuxan ri”,
ra xinu tu nuu tu'un ndichi
ña kachi su'va va: “Kini,
ra ta sakan ndi'i sakuchi na
ri, ra ndikun nandiko tuku
va ri kua'an ri ndita ri nuu
ndia'yu”, kachi ña.

3

Nandiko tuku va Tata yo Jesucristo

1 Ñani yo, ña yo'o kuvi
tutu ña uvi ña tiaa yu kuxaa
nda'a ndo, ra xa'a ña tiaa
yu tutu ña nuu, xi'in xa'a ña
tiaa yu tutu ña uvi yo'o ña
kuxaa ña nda'a ndo, ra xa'a
ña kuni yu ña na ndakindiee
ini ndo ra ndakani ini ndo
ña sa ndo niña chiñu va'a va
kuvi ña.
2 Ra kuni tu yu ña na
ndaka'an ndo xa'a tu'un
ña ndika'an ndia yii, ndia
ndika'an tu'un yu'u Tata yo
Ndioxi xina'a va, ra saa tu
xa'a ndiayu Tata yo Jesu-
cristo ña saña'a ndia xika
chiñu nuu va ra, ra sa ndo
ña.
3 Ra na kundaa ini ndo
xa'a ña yo'o, saa chi ndiaa
ya'vi ni ña: te xa na kuy-
achin kii ña nandiko Tata
yo Jesucristo kixi ra, ra koo
kua'a ni yuvi na sa siki ña
ndaa ña ka'an tu'un Tata yo
Ndioxi xa'a, ra sa tu na chiñu
ña kuni iki kuñu va na.

4 Ra sa siki tu na yoo na
kandixa ña nandiko Tata yo
Jesucristo nuu ñu'u yo'o va,
ra ka'an na kachi na saa:
“Tu ña ndixa kuvi ña kindoo
Jesucristo nandiko ra, ¿ra
ndia mii ke íin ra vichin?
Ndia kii ña ndixi'i na xii
xikua yo iin saa ndia vichin,
ra ndia nii ña'a täan kuu,
saa chi, iin ta kaa te sakan
xava'a Ndioxi ña yuuvi te
yachi ke kaa vichin va”,
kachi na.
5 Saa chi ña sa yuvi kan
ke kuïin na ndakuni na ña
xa kundaa ini na xa'a va,
saa chi xina'a ra ña xa Tata
yo Ndioxi ke ndika'an va ra,
ra xi'in tu'un ña ndika'an
ra kan va kuvi ña xava'a ra
ndivi, ra saa tu ñu'u va, ra
ini tiakuii va kuvi ña tava ra
ña, ra nuu tiakuii ke ndu'u
ña xa ra vichin va.
6 Ndi su te xa ndiya'a kua'a
ni kuiya, ra sandi'i va Tata
yo Ndioxi xa'a takundi'i ña'a
ña ndixiyo nuu ña yuuvi
yo'o, ña sakuun ra savi ña'a
te xitiaku ra Noé.
7 Ra ndivi, xi'in ñu'u nuu
ndee yo, yo'o vichin, ra tu'un
mii Tata yo Ndioxi va kuvi
ña chindiatu ña'a kii ña
ka'mi ra ña. Ra kii kan
kuvi tu ña sa yukun Tata yo
Ndioxi kuachi xi'in takundi'i
yuvi va, ra sandi'i ra xa'a
yuvi na ndixïin kandixa ña
ndika'an ra.
8 Ñani yo, na näa ini ndo
xa'a ña ka'an yu xi'in ndo
yo'o vichin: Tata yo Ndioxi,
ra tüvi vi ra kan, ta ku'va
tuvi yoo xi'in kii a kuiya, saa
chi nuu ra kan, ra iin kii, ra
ta ku'va iyoo iin mil kuiya vi
iyoo ña, ra iin mil kuiya ra ta
ku'va iyoo iin kii va tu iyoo
ña nuu ra.
9 Ra xa'a ña kan ke, süvi ra
kuachi kuvi Tata yo Ndioxi
ña saxinu ra nuu ña kindoo
ra, ta ku'va tuvi sava yuvi.
Chi ña xa ra ke xa ka'nu ini
ra xi'in va yo, saa chi küni
ra ña na ndi'i xa'a ndia nii
yuvi; chi ña kuni ra ke na
nandiko ini na xa'a kuachi
va na. Ra xa'a ña kan va
kuvi ña täan nandiko ra.
10 Ndi su te xa na kixi Tata
yo Jesucristo, ra ta ku'va xa
ra kui'na ra ki'vi ve'e na te
kuëe ki'in na kuenda va ke
sa ra, saa chi kii ña kuëe
ndiatu ndia nii va na ra ke
kixi ra; ra xi'in ña ndiee ni
ka'ndi ra ndi'i va xa'a ndivi,
ra koko takundi'i tu ña'a ña
iyoo nuu va ña; ra ndi'i tu
xa'a ñu'u va, xi'in takundi'i
ña'a ña iyoo nuu ña.
11 Ra ña xa kundaa ini
yo ña ndi'i xa'a takundi'i va
ña'a ña iyoo ña yuuvi yo'o,
saa ra ña xiniñu'u va kuvi ña
na kutiaku yo, ta ku'va kuni
mii Tata yo Ndioxi.
12 Ra ña ndiatu ni yo xaa
kii ña nandiko Tata yo Jesu-
cristo kixi ra, ra na sa nduxa
ni ka va yo ña sa yo ña kuni
ra, ña va'a kama ni ka na
kixi ra. Ra te xa na kixi Tata
yo Jesucristo, ra ndivi xi'in
takundi'i ña'a ña iyoo nuu
ña, ra koko ndi'i va ña.
13 Ndi su yoo, ra ndivi
xaa, xi'in ñu'u xaa ña kin-
doo Tata yo Jesucristo taxi
ra ku'un yo koo va yo kuvi
ña kusii ni ini yo ndiatu
yo ku'un yo koo yo; ra ikan,
ra niña chiñu va'a ña kuni
mii Tata yo Ndioxi ke sa
takundi'i va yo.

14 Ra xa'a ña ndiatu yo ña
kuu takundi'i ña yo'o kuvi
ña na sa nduxa yo ña kita'an
mani yo xi'in Tata yo Ndioxi,
ra ndia nii tu kuachi yo na
köo nuu va ra, ñani yo.
15 Ra na näa ini ndo xa'a
ña kuachi Tata yo Jesucristo
ña täan kixi ra, saa chi ra
xa ka'nu ini va kuvi ra ña
ndiatu ra, ña va'a na kaku
ka yuvi. Ra taxi tu Tata yo
Ndioxi ña ndichi nda'a ra
ñani yo Pablo va ña tiaa ra
xa'a takundi'i ña ka'an yu
xa'a yo'o.
16 Ra takundi'i tutu ña tiaa
ra ñani yo Pablo, ra xa'a
ña ka'an yu xi'in ndo yo'o
kuvi ña ka'an takundi'i va
ña. Ra va'a ni ña ndixa
va kuvi ña u'vi ni kundaa
ini yo xi'in sava ña. Ra ña
kan kuvi ña kava yuvi na
kundäa va'a ini, xi'in yuvi
na täan kandixa va'a, ra saa
kuvi tu ña xa na ña kava
na takundi'i tu'un Tata yo
Ndioxi va.
17 Ra ña xa kundaa ini
ndo'o xa'a takundi'i ña kuu,
ñani yo, ra na täxi ndo ña
sanda'vi ndia saña'a tu'un
chi'ña kan ndo'o, saa chi
tu na taxi ndo ña sanda'vi
ndia ña'a kan ndo'o, saa ra
xa'a kuvita ini va ndo ra
kundïkun ka vi ndo ña ndin-
uni ni kandixa ndo te yachi.
18 Ra ña xiniñu'u sa ndo
ke na kunita'an va'a ka
ndo xi'in Tata yo Jesucristo,
ra sakaku yoo va, ra na
sakua'a ni ka tu ndo xa'a ña
ku'vi ini ra xini ra yoo va.
¡Ra ra ka'nu ni na kuu Tata
yo Jesucristo vichin, ra saa
tu ndia ndikaa ndiku'un va!
Saa koo.

Tutu ña nuu ña tiaa ra Juan ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u

Ra kuu tu'un ña taxi ña tiaku yo

1 Ñani yo, yo'o kuvi ña tiaa ndi tutu yo'o kuxaa ña nuu ndo, ña ndatu'un ndi xi'in ndo ña va'a na kundaa ini ndo xa'a iin tiaa ra xa iyoo te kumani ka kukava xa'a ña yuuvi yo'o. Ra tiaa yo'o, ra mii va ndi kuvi ndia xini so'o tu'un ña ndika'an ra, ra xini nuu va tu ndi ra; ra ña ndixa va kuvi ña xini ndi ra, ra nitandiaa nda'a va tu ndi ra. Ra tiaa, ra ka'an ndi xi'in ndo xa'a yo'o kuvi ra kuu tu'un ña taxi ña kutiaku va yo.

2 Ra ra kuu tu'un ña taxi ña tiaku yo'o, ra ndaña'a va ra mii ra nuu ndi, ra xini nuu va ndi ra, ra xa'a ña kan ke ndatu'un ndi xa'a ra, ra ka'an tu ndi xi'in ndo'o va ña va'a na kundaa ini ndo, chi ra yo'o kuvi mii ra taxi ña kutiaku yo ndia ndikaa ndiku'un va, ra xi'in mii Tata yo Ndioxi va kuvi ña ndixiyo ra. Ra ndaña'a ra mii ra nuu ndi vichin.

3 Ra ña xini so'o ndi tu'un ña ndika'an ra, xi'in ña xini nuu ndi ra kuvi ña ndatu'un ndi xi'in ndo, ña va'a iin na kuu ndo xi'in ndi, ta ku'va iyoo ndu'u ña ndinuni ni ita'an ndi xi'in Tata yo, ra iyoo ndivi ña kuu ndi iin xi'in ra, ra saa tu xi'in Tata yo Jesucristo ra kuu se'e va ra.

4 Ra ña tiaa ndi tu'un yo'o ña kuxaa ña nuu ndo, ra ña va'a na kusii ni ka ini va ndo kuvi ña.

Tata yo Ndioxi kuvi ra kuu ñù'ù ña ye'e

5 Ña yo'o kuvi tu'un ña saña'a Tata yo Jesucristo ndu'u, ra ña yo'o kuvi tu ña ka'an ndoso ndu'u nuu ndo'o vichin va, ra su'va ke iyoo ña: Tata yo Ndioxi kuvi ra kuu ñù'ù ña ye'e, ra ndia nii lo'o ña ñaa köo kuu mii ra.

6 Ra tu ka'an yo ña ita'an yo xi'in Tata yo Ndioxi, ra ndakundiee ka va yo ña xa yo chiñu ki'vi, saa ra na chi'ña tu'un va kuvi yo, saa chi ña xa yo saa, ra kuëe xa vi yo ña ndaa.

7 Ndi su tu vivii va xa yo, xa'a ña xa iyoo yo nuu iyoo ñù'ù ye'e, ta ku'va iyoo mii Tata yo Ndioxi ña xa ra ña ndaa, xa'a ña kuu mii ra ñù'ù ye'e, saa ra iin yu'u kuvi takundi'i va yo, saa ra xa ndi'i tu xa'a takundi'i kuachi va yo xa'a ña ndixitia nii Tata yo Jesucristo, ra kuu se'e Tata yo Ndioxi.

8 Ra tu ka'an yo ña kuëe xa yo ndia nii chiñu ki'vi, saa ra na sanda'vi mii va kuvi yo, ra nii kundäa tu ini yo xa'a ña ndaa ña ndaña'a Tata yo Ndioxi va.

9 Ndi su tu na'ma yo takundi'i va kuachi yo nuu

Tata yo Ndioxi, saa ra koo ka'nu ini ra xa'a takundi'i va kuachi yo, ra sandi'i tu ra xa'a va ña, saa chi ra kan, ra saxinu va ra ña ka'an ra, ra niña ña ndaa va □xa ra.

10 Ndi su tu ka'an yo ña kuë xa yo ndia nii chiñu ki'vi, saa ra ña □xa yo ke ka'an yo ña kuu Tata yo Ndioxi, ra chi'ña tu'un va, ra tu saa □xa yo, saa ra täan kandixa ndinuni vi yo tu'un Tata yo Ndioxi.

2

Tata yo Jesucristo kuvi ra ndaki'in tu'un yo

1 Ra ña tiaa yu tutu yo'o kuxaa ña nda'a ndo'o, na ñani yo, na iyoo ta ku'va iyoo se'e yu, ra ña va'a na sä ka ndo chiñu ki'vi va kuvi ña. Ndi su tu ndiaa ndo na sa chiñu ki'vi, ra na kundaa ini ndo, chi iyoo va iin ra xaku nda'vi xa'a yo nuu Tata yo Ndioxi, ra ra kan kuvi Tata yo Jesucristo va, ra ra kan, ra va'a ni ra, saa chi ndia nii kuachi ra köo nuu Tata yo Ndioxi.

2 Saa chi Tata yo Jesucristo kuvi ra ndixi'i nuu yoo xa'a kuachi yo ña kan ke va'a xa ka'nu ini Tata yo Ndioxi xa'a yo, ra süvi takua yoo kuvi na ndixa ka'nu ini ra xa'a kuachi, chi saa tu xa'a kuachi takundi'i yuvi na ndee nuu iinii kuvi ña yuuvi va.

3 Ra ña xa kandixa yo ndiayu ña xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu yo, saa ra xi'in ña yo'o ke kundaa ini yo, ña xa xini va yo ra.

4 Ndi su tu ndia na □ka'an ña kachi na su'va: "Yu'u, ra xíní va yu Tata yo Ndioxi", kachi na, ra kuë kandixa vi tu na ndiayu ña xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu na, saa ra na chi'ña tu'un va kuvi na, ra nii ña ndaa ña ndaña'a Tata yo Ndioxi nuu yo ke kundäa ini na xa'a vi.

5 Ndi su yuvi na kandixa ndiayu ña xa'ndia Tata Ndioxi, ra na kan kuvi na ndinuni ni ku'vi ini xini va ra; ra xa'a ña ku'vi ini yo xini yo Tata yo Ndioxi kuvi ña kundaa kaxi tu ini yo ña ita'an yo xi'in va ra.

6 Ra yuvi na ka'an ña ita'an na xi'in Tata yo Ndioxi, ra xiniñu'u na sa na chiñu va'a ta ku'va xa Tata yo Jesucristo ña kixi ra nuu ña yuuvi yo'o va.

Ndiayu xaa ña taxi Tata yo Jesucristo

7 Ñani yo, süvi iin ndiayu ña xaa kuvi ña tiaa yu nuu tutu ña kuxaa nda'a ndo yo'o; chi ndiayu yata ña xa □xini ndo te sakan ndakundikun ndo Tata yo Jesucristo vi kuvi ña. Ra ndiayu yata yo'o kuvi tu ña kuu tu'un ña xa xini so'o va ndo.

8 Ndi su kuu tu ña iin ndiayu ña xaa va, ra ndita tuvi va ña ndaa ña kuu mii ña xi'in ku'va ña xitiaku Tata yo Jesucristo, ña xa ra chiñu va'a, ra saa tu ña tiaku ndo'o, ña xa ndo chiñu va'a vichin va; saa chi vichin, ra xa kua'an ndi'i va xa'a chiñu ki'vi ña iyoo nima ndo, ra xa chiñu va'a va ke xa'a ndo xa ndo vichin.

9 Ra tu ndia na ka'an ña
vivii va tiaku na xa'a ña xa
iyoo na nuu tuun ñù'ù, ra
kundasi va tu na inka yuvi,
saa ra yuvi na xa saa kan,
ra täan ndakoo vi na ña ñaa,
ña kuu chiñu ki'vi.
10 Ra yuvi na ku'vi ini
xíní inka yuvi, ra nuu tuun
ñù'ù va ke iyoo na kan, ra
ndia nii ña'a kuchüun san-
dakava na ña sa na chiñu
ki'vi.
11 Ndi su yuvi na kundasi
inka yuvi, ra nuu ñaa va
kuvi ña iyoo na kan, saa chi
täan ndakoo na chiñu ki'vi
ña xa na, ra nii kundäa tu
ini na ndia chi ke ku'un va
na, saa chi ndasa kuaa va ña
ñaa kan na.
12 Na kuachi, ña tiaa yu
tutu yo'o ña kuxaa ña nuu
ndo, ra xa'a ña va'a na
kundaa ini ndo, ña xa xa
ka'nu ini Tata yo Ndioxi, xa'a
kuachi ndo, xa'a ña xa Tata
yo Jesucristo va kuvi ña.
13 Ra tiaa tu yu tutu yo'o,
ña kuxaa ña nuu ndo'o, na
ñani yo, na iyoo se'e va, saa
chi vichin, ra xa xini va ndo
Tata yo Jesucristo, ra xa iyoo
te yachi. Ra tiaa tu yu tutu
yo'o, ña kuxaa ña nuu ndo'o,
na itia va, saa chi xa xatiaa
va ndo nuu timia'a.
Ra ña tiaa yu tutu yo'o
kuxaa ña nuu ndo na kuachi,
ra xa'a ña xa kundaa ini ndo
xa'a Tata yo Ndioxi va kuvi
ña.
14 Ra tiaa yu tutu yo'o
kuxaa ña nuu ndo'o, na
ñani, na iyoo se'e va, saa chi
xa xini va ndo Tata yo Je-
sucristo, ra xa iyoo te yachi.
Ra tiaa tu yu ña kuxaa ña
nuu ndo'o, na itia va, saa chi
ndaku ni ndo, ra xiin va ndo
kandixa ndo tu'un Tata yo
Ndioxi, ra iyoo ña nima ndo
vichin, ra xa xatiaa tu ndo
nuu timia'a va.
15 Ra na kutöo ndo ña yu-
uvi yo'o, ra ndia nii tu ña'a
ña iyoo nuu ña na kutöo
vi ndo. Saa chi tu ndia na
kutoo ña yuuvi yo'o, saa ra
kü'vi vi ini na xini na Tata
yo Ndioxi;
16 Saa chi takundi'i chiñu
ki'vi ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o, ra süvi Tata yo Ndioxi
kuvi ra xa'ndia chiñu nuu
yo ña sa yo ña, chi mii ña
yuuvi yo'o va kuvi ña taxi
ña. Ta kuu ña kuëe kuñaa
yuvi kutoo na ña'a ña xini
na, xi'in ña kutiaa ni ini na
xi'in chiñu ña kuchuun na
xa na, xi'in ña kutiaa ni ini
na xi'in ña'a ña iyoo nuu
na. Takundi'i ña yo'o ra
süvi Tata yo Ndioxi kuvi ra
xa'ndia chiñu nuu yo ña sa
yo ña, chi ña yuuvi yo'o va
kuvi ña taxi ña.
17 Ra ña yuuvi ndiva'a
yo'o, ra ña ndi'i xa va kuvi
ña, ra saa tu takundi'i chiñu
yakua ña iyoo nuu va ña,
chiñu ña kutoo ni yuvi sa
na. Ndi su yuvi na xa chiñu
ña kuni Tata yo Ndioxi, ra
kutiaku na kan ndia ndikaa
ndiku'un va.

Na kundïkun ndo tiaa ra saa ini xini Tata yo Jesucristo

18 Ñani yo, na iyoo ta ku'va
iyoo se'e yu, vichin, ra xa
kuyachin ni va kii ña ndi'i
xa'a ña yuuvi yo'o. Ra xa
kundaa tu ini mii va ndo,
saa chi xa ndika'an va ndi
xi'in ndo, ña kixi iin tiaa

ra saa ini xini Tata yo Jesucristo. Ra xa te kachi ndi xi'in ndo ke kuu va vichin, saa chi xa kua'a ni va na saa ini xini Tata yo Jesucristo xika, ra xa'a ña kan ke xa kundaa kaxi va ini yo ña xa kuyachin ni va kii ña ndi'i xa'a ña yuuvi yo'o.

19 Ra yuvi na ka'an yo xa'a yo'o, ra xi'in va yo ke xita'an na te yachi, ra vichin, ra ndakoo va na ña ndikun na Tata yo Jesucristo, ndi su mii ña ndaa, ra süvi ndixa na ndixindikun Tata yo Jesucristo vi kuvi na, saa chi tu ndixa na ndixindikun Tata yo Jesucristo kuvi na, ra xi'in va yo ke kita'an na. Ndi su xa'a ña ndixïin na kita'an na xi'in yo, ra ña va'a na kundaa ini yo xa'a na ña kuë ndikun na Tata yo Jesucristo va kuvi ña.

20 Ndi su ndo'o, ra mii va Tata yo Jesucristo kuvi ra taxi Tachi Yii ra nda'a ndo, ra xa kundaa kaxi va ini ndo xa'a ña ndaa ña taxi Tata yo Ndioxi.

21 Ra ña tiaa yu tutu yo'o kuxaa ña nuu ndo, ra süvi xa'a ña kundäa ini ndo xa'a ña ndaa kuvi ña, chi xa'a ña xa kundaa ini ndo xa'a ña ndaa va kuvi ña, ra kundaa va ini ndo, chi ndia nii tu'un chi'ña köo saña'a ña ndaa ña taxi Tata yo Ndioxi.

22 ¿Ra a xini ndo yoo kuvi na chi'ña tu'un? Na kundaa ini ndo, chi yuvi na ka'an ña kuë kuu Tata yo Jesucristo, iin tiaa ra ti'vi Tata yo Ndioxi kixi sakaku na yuuvi yo'o va kuvi na chi'ña tu'un. Ra na kan kuvi yuvi na kanita'an xi'in Tata yo Jesucristo, saa chi xïin na kandixa na Tata yo Ndioxi, ra saa tu Tata yo Jesucristo, ra kuu se'e va ra.

23 Ra takundi'i yuvi na xïin ndakuni Tata yo Jesucristo, saa ra kuë ita'an tu na xi'in Tata yo Ndioxi va, ndi su yuvi na ka'an ña kuu Tata yo Jesucristo, se'e Tata yo Ndioxi, ra ita'an va na kan xi'in Tata yo Ndioxi.

24 Ra xa'a ña kan ke xiniñu'u ndinuni ni, na kundikun ndo tu'un va'a xa'a Tata yo Jesucristo, ña xini so'o ndo te sakan ndakundikun ndo ra; saa chi tu saa na sa ndo, ra saa ke kuu ndo na ita'an xi'in Tata yo Jesucristo, ra saa tu xi'in Tata yo Ndioxi va.

25 Ra tu saa na sa ndo, saa ra taxi va Tata yo Jesucristo ña kutiaku ndo ndia ndikaa ndiku'un va, saa chi saa kindoo va ra.

26 Ra ña tiaa yu tutu yo'o kuxaa ña nuu ndo, ra ña va'a na kondiaa ndo mii ndo nuu yuvi na kee kua'an va kuvi ña, saa chi na kan kuvi na sanda'vi yuvi va.

27 Ndi su ndo'o, ra xa taxi va Tata yo Jesucristo Tachi Yii ra iyoo xi'in ndo, ña va'a ndia nii na na kuchüun sanda'vi ndo'o, saa chi mii va Tachi Yii kuvi ña saña'a ndo'o xa'a takundi'i ña ndaa, ra ña ndaa va kuvi ña saña'a ña ndo'o, ra kuë sanda'vi ña ndo'o. Ra xa'a ña kan ke na ndakundiee ndo ña iin tuun saa na kuta'an va ndo xi'in Tata yo Jesucristo, ra xa ta ku'va saña'a Tachi Yii ndo'o ke na kundikun va ndo ra.

28 Ra ka'an tuku va yu xi'in ndo ñani mii yu, na iyoo

ta ku'va iyoo se'e yu, na
ndakundiee ndo ña iin tuun
saa kundikun va ndo Tata yo
Jesucristo, ña va'a ndinuni
ni nima ndo na kundiatu
ndo ra ndiko ra, ra na köo
ña kukä'an nuu ndo xi'in te
xa na kuni ndo ra.
29 Ra ña xa xini ndo, ña
kuu Tata yo Jesucristo ra
va'a, ra na sakua'a tu ndo ña
sa ndo chiñu va'a va, saa chi
yuvi na kuu se'e ra, ra chiñu
va'a va ke xa na.

3

Na kuu yo se'e Tata yo Ndioxi

1 Ra ndakanda ni ini yo,
saa chi tiaa ni □ku'vi ini Tata
yo Ndioxi xini ra yoo, ra xa'a
ña xa va ra kuvi ña va'a
nduu yo se'e ra. Ndi su na
yuuvi yo'o ra xïni vi na ña
kuu yo se'e ra, saa chi täan
kundaa ini na xa'a ra.
2 Ñani yo, ña ndixa ke xa
kundaa va ini yo ña kuu yo
se'e Tata yo Ndioxi, ndi su
küvi vi tandiaa yo ña kundaa
ini yo xa'a ña nduvi ña sa ra
xi'in yo kii ña vaxi, ndi su
te xa na xaa kii ña nandiko
Tata yo Jesucristo kixi ra, ra
ta ku'va iyoo mii va ra ke
koo yo, saa chi kuni yo ra ta
ku'va kaa va ra.
3 Ra takundi'i yuvi na
ndiatu ña kuu ña yo'o, ra ña
□xa na ke xa nduxa va na
ña xïin ka na ña sa na chiñu
ki'vi va, saa chi Tata yo Jesu-
cristo, ra köo ña yakua kuu
mii ra.
4 Ndi su takundi'i yuvi na
xa chiñu ki'vi, ra ndiayu
Tata yo Ndioxi va ke kanduu
na, saa chi takundi'i chiñu
ki'vi ña xa na, ra kuachi va
ke iyoo ña xi'in ndiayu Tata
yo Ndioxi.
5 Ra xa̱ □kundaa va ini
ndo, chi Tata yo Jesucristo
kuvi ra kixi ña sandi'i ra xa'a
kuachi va yo, ra ra kan, ra
ndia nii kuachi ra köo.
6 Ra xa'a ña kan ke yuvi na
ita'an xi'in ra, ra kuëe xa ka
na chiñu ki'vi; ndi su yuvi na
xa chiñu ki'vi, ra xïni vi na
ra, ra nii kundäa tu ini na
yoo kuvi va ra.
7 Ñani mii yu, na iyoo ta
ku'va iyoo se'e yu, täxi ndo
ña sanda'vi ndia nii yuvi
ndo'o xa'a ña yo'o; saa chi
yuvi na xa chiñu va'a, ra
ta ku'va iyoo mii Tata yo
Jesucristo ña kuu ra ra va'a
ke iyoo va na.
8 Ndi su yuvi na kuëe xiku-
tuvi ña □xa na chiñu ki'vi, ra
kuenda timia'a va kuvi na,
saa chi timia'a ra ndia kii
xa'a vi kuvi ña xa'a ri kan,
ña □xa ri chiñu ki'vi. Ra
xa'a ña kan ke kixi Tata yo
Jesucristo ña sandi'i ra xa'a
chiñu ki'vi ña □xa ri.

9 Ra takundi'i yuvi na kúú
se'e Tata yo Ndioxi, ra kuëe
xa vi na kan chiñu ki'vi, saa
chi mii va Tata Ndioxi iyoo
nima na; ra ña kan ke küvi
ka ndakundiee na ña sa na
chiñu ki'vi, saa chi xa se'e
Tata yo Ndioxi va kuvi na.
10 Ra xi'in chiñu ña xa va
na ke kuvi kundaa ini yo yoo
kuvi se'e Tata yo Ndioxi, ra
kuvi tu kundaa ini yo yoo
kuvi tu na kuu se'e timia'a
va, saa chi yuvi na xïin sa
chiñu va'a, xi'in na xïin ña
ku'vi ini na kuni na na ñani

yo na ndikun Tata yo Jesucristo, ra süvi vi kuenda Tata yo Ndioxi kuvi na kan.

Na ku'vi ini yo kuni ta'an yo

11 Ra xa kundaa va ini ndo chi tu'un Tata yo Ndioxi ña xa xini so'o ndo ndia te kii xa'a, ra su'va ke kachi tu ña kan va: Na ku'vi ini yo kuni ta'an yo, kachi ña.

12 Ra na sä yo ta ku'va xa ra Caín, ra xikuu kuenda timia'a, ña xa'ni ra ra ñani ra. Ra na kundaa ini ndo, chi xa'a ña ndakuni ra Caín ñani ra ña xa ra chiñu va'a kuvi ña xa'ni ra ra, ndi su mii ra ra chiñu ki'vi va ke xa ra.

13 Ñani yó, na ndakända ini ndo te xa kundasi na yuuvi yo'o ndo'o.

14 Ra tu ku'vi ini yo xini ta'an yo, saa ra kuni kachi ña saa, ña xa ndatiaku va nima yo nuu ña ndii, ra vichin ra xa ña tiaku va kuvi ña. Ra yuvi na kuë ku'vi ini xini na ñani yo na ndikun Tata yo Jesucristo, ra täan ndatiaku vi nima na kan.

15 Ra takundi'i yuvi na saa ini xini ta'an, ra ta ku'va iyoo iin tiaa ra xa'ni va ke iyoo na, ra xa kundaa va ini ndo, chi yuvi na xa'ni, ra nï'i vi na kan ña kutiaku na ndia ndikaa ndiku'un xi'in Tata yo Ndioxi.

16 Ra vichin, ra xa kundaa va ini yo xa'a ña ku'vi ini Tata yo Jesucristo xini ra yoo, saa chi ndataxi va ra mii ra ña ndixi'i ra xa'a yo; ra ta ku'va xa ra kan ke xiniñu'u sa tu yoo va ña ndataxi yo mii yo ña kuvi yo xa'a na ñani yo.

17 Ra tu iyoo na ñani yo na kuë xamani ndia nii ña'a nuu ña yuuvi yo'o, ra xini na ña nda'vi ni ndo'o iin na ñani yo, ra xïin na ña chindiee ta'an na xi'in na, saa ra köo vi ña ku'vi ini ña kuu mii Tata yo Ndioxi iyoo nima na.

18 Ñani mii yu, na iyoo ta ku'va iyoo se'e yu, tu ndixa ku'vi ini yo xini ta'an yo, ra na küu ña takua tu'un kuiti, chi ña xiniñu'u ke na ndaña'a yo ña ku'vi ini yo xini ta'an yo xi'in chiñu ña xa yo xi'in ta'an va yo.

19 Ra xa'a ña ku'vi ini yo xini ta'an yo kuvi ña ndaña'a yo mii yo ña kuu yo kuenda ña ndaa va; ra ndakindiee tu ini yo xi'in ndiee ña taxi Tata yo Ndioxi va.

20 Ra va'a ni ña ndixa ke sava ra sandi'i va ña nima yo saa chi kuë va'a iyoo yo tuvi yo, ndi su xa iyoo ka'nu va ini Tata yo Ndioxi xa'a yo, saa chi ra ka'nu va kuvi ra nuu ña iyoo nima yo, ra kundaa tu ini ra xa'a takundi'i ña'a ña iyoo va.

21 Ñani yo, tu kuë sandi'i ka ña nima yo xa'a kuachi yo nuu Tata yo Ndioxi, saa ra kuvi kondiaa ini yo ra xi'in ndinuni nima va yo,

22 ra taxi tu ra takundi'i ña'a ña nduku yo nuu va ra nda'a yo, saa chi kandixa va yo ndiayu ra, ra xa tu yo chiñu ña kuni mii va ra.

23 Ra ña kachi ndiayu ra ke na kondiaa ini yo Tata yo Jesucristo, ra kuu se'e va ra, ra saa tu ña na ku'vi ini yo kuni ta'an yo, xa ta ku'va

xa'ndia mii ra chiñu nuu va
yo.
24 Ra yuvi na kandixa ndi-
ayu ra, ra xi'in ra kan va
kuvi ña ita'an na, ra ra kan
ita'an tu xi'in na kan va. Ra
xa kundaa kaxi va ini yo ña
iyoo ra nima yo, saa chi taxi
va ra Tachi Yii ra iyoo nima
yo.

4

Yuvi na ndixa iyoo Tachi Yii Ndioxi xi'in

1 Ñani yo, na kandïxa ndo
yu'u takundi'i yuvi na ka'an
ña kuu mii na Tachi Yii Tata
yo Ndioxi, chi ña xiniñu'u
sa ndo ke na kotondoso va
ndo na, ra saa ke kundaa
ini ndo, a ndixa Tachi Yii
Tata yo Ndioxi ke kuu mii
na, a süvi va ña. Saa chi
vichin, ra xa vaxi xikoo ni va
yuvi na chi'ña tu'un nuu ña
yuuvi yo'o, ra ka'an na ña
kuu na yuvi na ka'an tu'un
yu'u Tata yo Ndioxi.
2 Ndi su xi'in ña yo'o va
kuvi ña kuvi kundaa ini ndo
tu ndixa ke kuu mii na Tachi
Yii Tata yo Ndioxi: saa chi
takundi'i yuvi na kandixa ña
nduu Tata yo Jesucristo, iin
tiaa ta'an mii yo, ra kixi ra
nuu ña yuuvi yo'o, kuvi na
kuu mii Tachi Yii Tata yo
Ndioxi.
3 Ndi su yuvi na kuë
kandixa ña nduu Tata yo
Jesucristo iin tiaa ta'an mii
yo, ra kixi ra, saa ra süvi
vi Tachi Yii Tata yo Ndioxi
ke kuu mii na. Chi tachi ra
ña'a, ra saa ini xini Tata yo
Jesucristo va kuvi ña kuu mii
na. Ra xa kundaa va ini ndo
ña kixi tachi ra ña'a kan; ra
vichin, ra xa yo'o va xika ña.
4 Ndi su ndo'o, ra kuenda
Tata yo Ndioxi va kuvi ndo,
ñani yo. Saa chi xa xatiaa
tu ndo nuu yuvi na kanita'an
xi'in Tata yo Jesucristo va;
saa chi Tata yo Ndioxi ra
iyoo xi'in ndo, ra ka'nu ni ka
va ra kan nuu timia'a ri iyoo
xi'in na yuuvi yo'o.
5 Ra yuvi kan, ra na yuuvi
yo'o va kuvi na, ra ña'a ña
kuë kuni Tata yo Ndioxi,
iyoo nuu ña yuuvi yo'o va
kuvi ña ka'an na xa'a, ra
xa'a ña kan ke na yuuvi yo'o
kuvi na tiaa so'o ña ka'an va
na.
6 Ndi su yoo, ra kuenda
Tata yo Ndioxi va kuvi yo.
Ra xa'a ña kan ke yuvi na
xini Tata yo Ndioxi kuvi na
tiaa so'o ña ka'an va yo; ndi
su yuvi na kuë kuu kuenda
Tata yo Ndioxi, ra kuë tiaa
so'o vi na kan ña ka'an yo.
Ra xi'in ña yo'o kuvi ña kuvi
kundaa ini yo, ndia na kuvi
kuu mii Tachi Yii ña ka'an
ña ndaa, ra ndia na kuvi tu
na kuu mii tachi ndiva'a ña
sanda'vi yuvi va.

Ku'vi ni ini Tata yo Ndioxi xini ra yoo

7 Ñani yo, ña xiniñu'u va
ke na ku'vi ini yo kuni ta'an
yo, saa chi mii va Tata yo
Ndioxi kuvi ra taxi ña ku'vi
ini yo kuni ta'an yo. Ra
takundi'i yuvi na ku'vi ini
xini ta'an, ra na kan kuvi na
kuu se'e Tata yo Ndioxi va,
ra xini va tu na ra.
8 Ndi su yuvi na kuë ku'vi
ini xini ta'an, ra xïni vi na

kan Tata yo Ndioxi, saa chi
ra kan, ra ku'vi ni va ini ra
xini ra yoo.
9 Ra ña ndaña'a ra ña
ku'vi ini ra xini ra yoo kuvi
ña, ti'vi ra se'e ra, ra mitu'un
nuu ra nuu ña yuuvi yo'o; ra
ndixi'i ra xa'a yo ña va'a na
ni'i yo ña kutiaku.
10 Ra na kundaa ini ndo,
chi su'va va ke iyoo ña va'a
ku'vi ini Tata yo Ndioxi xini
ra yoo: süvi xi'na yoo kuvi
na ndiku'vi ini kuni Tata yo
Ndioxi, chi ra kan va kuvi
ra ku'vi ini xini yoo, ra xa'a
ña kan ke ti'vi ra se'e ra ña
ndisoko ra mii ra, ña va'a
sandi'i ra xa'a kuachi yo.

11 Ñani yo, tu saa xa Tata
yo Ndioxi ña ku'vi ini ra xini
ra yoo, saa ra saa ke xiniñu'u
na sa tu yoo va ña na ku'vi
ini yo kuni ta'an yo.
12 Ra ndia nii yuvi täan
kuni nuu Tata yo Ndioxi, ndi
su tu ku'vi ini yo xini ta'an
yo, saa ra iyoo va ra xi'in yo,
ra kutu'va ka tu yo ña ku'vi
ni ini yo kuni ta'an va yo.
13 Ra kundaa va ini yo
ña ita'an yo xi'in Tata yo
Ndioxi, ra ra kan tu ita'an
xi'in yoo va, saa chi taxi va
ra Tachi Yii ra ña iyoo ña
xi'in yo.
14 Ra xini nuu tu ndi ña
ti'vi Tata yo Ndioxi se'e ra ña
kixi ra sakaku ra na yuuvi
yo'o va, ña kan ke ndakani
ndi nuu ndo xa'a ra vichin
va.
15 Ra takundi'i yuvi na
ndakuni ña kuu Tata yo Je-
sucristo se'e Tata yo Ndioxi,
saa ra ita'an va Tata yo
Ndioxi xi'in na, ra ita'an tu
na kan xi'in va ra.
16 Ra xi'in ña yo'o ke, kun-
daa ini yo ña ku'vi ini Tata
yo Ndioxi xini ra yoo, ra ña
kan ke kandixa va ndi ña
ku'vi ini ra xini ra yoo. Ra
takundi'i chiñu ña xa Tata
yo Ndioxi, ra xa'a ña ku'vi
ini ra xini ra yuvi va kuvi
ña; ra yuvi na ku'vi ini xini
ta'an, ra ita'an na xi'in Tata
yo Ndioxi va, ra ra kan tu
ita'an xi'in na kan va.
17 Ra ña ita'an yo xi'in Tata
yo Ndioxi, ra na kutu'va ka
va kuvi yo ña ndinuni ni ka
ku'vi ini yo kuni ta'an yo, ra
nii kuayü'vi tu yo kuyachin
yo nuu ra te xa na xaa kii
ña sayukun ra kuachi xi'in
na yuuvi yo'o va; saa chi
yoo ra ta ku'va xa Tata yo
Jesucristo, ña xa ra chiñu
va'a ke xa tu yoo va.
18 Ra ña ndinuni ni ku'vi
ini yo xini yo Tata yo Ndioxi,
ra kuayü'vi vi yo ña kuy-
achin yo nuu ra, saa chi ña
ndinuni ni ku'vi ini ra xini
ra yoo, ra ndi'i va xa'a ña
sayu'vi yoo ña kuyachin yo
nuu ra. Saa chi ña iyu'vi na
nuu Tata yo Ndioxi, ra xa'a
ña iyu'vi na sando'o va ra
na kuvi ña. Ra saa ke ndo'o
na, saa chi täan kutu'va na
ña ndinuni va'a ku'vi ini na
kuni na Tata yo Ndioxi.
19 Ra xi'na ka va Tata yo
Ndioxi kuvi ra ku'vi ni ini
xini yoo, ña kan ke ku'vi ini
yo xini yo ra.
20 Ra tu ka'an sava na
kachi na saa: “Yu'u, ra ku'vi
ni va ini yu xini yu Tata yo
Ndioxi”, kachi na, ndi su tu
kundasi ta'an va tu na, saa

ra na chi'ña tu'un va kuvi na. Saa chi tu kü'vi ini na xini na yuvi ta'an na na va'a xini na, saa ra kü'vi tu ini na xini na Tata yo Ndioxi, ra küvi kuni va na.

21 Ra su'va ke iyoo ndiayu ña xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu yo: Tu ku'vi ini yo xini yo ra, saa ra xiniñu'u tu na ku'vi ini yo kuni ta'an va yo.

5

Xa xatiaa va yo nuu ña yuuvi yo'o

1 Ra takundi'i yuvi na kandixa Tata yo Jesús ña kuu ra Cristo, ra ndikaxin Tata yo Ndioxi kixi ndixi'i xa'a yo, ra na kan kuvi na kuu se'e Tata yo Ndioxi va; ra yuvi na ku'vi ini xini Tata yo Ndioxi, ra ku'vi tu ini na xini na yuvi na kuu se'e va ra.

2 Ra tu ku'vi ini yo xini yo Tata yo Ndioxi, ra kandixa tu yo ndiayu ña xa'ndia ra nuu va yo, saa ra kuni kachi ña saa, ña ku'vi tu ini yo xini yo yuvi na kuu se'e va ra.

3 Ra xa'a ña kandixa yo ndiayu ña xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu va yo kuvi ña ndaña'a yo ña ndinuni ni ku'vi ini yo xini yo ra, ra ndiayu ña xa'ndia ra nuu yo, ra kuëe u'vi ña kandixa yo ña.

4 Saa chi su'va va ke iyoo ña, takundi'i yuvi na xa nduu se'e Tata yo Ndioxi, ra xa □xatiaa va na nuu ña vä'a iyoo nuu ña yuuvi yo'o. Ra xa'a ña ndiaa ini yo Tata yo Jesucristo va kuvi ña □kuchuun yo □xatiaa yo nuu ña vä'a kan.

5 Ra takua yuvi na ndinuni ni kandixa ña kuu Tata yo Jesús se'e Tata yo Ndioxi va kuvi na □kuchuun □xa tiaa nuu ña vä'a, ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o.

6 Ra ña va'a kundaa ini yo ña kuu Tata yo Jesucristo se'e Tata yo Ndioxi, ra xa'a ña chichi ra tiakuii, xi'in xa'a ña ndixi'i ra ndika cruz ña ndixitia nii va ra kuvi ña; ra süvi takua tiakuii kuvi ra ndichichi ra, chi ndixitia tu nii va ra ndika cruz; ra mii Tachi Yii ke ndakuiin va xa'a Tata yo Jesucristo ña kuu ra se'e Tata yo Ndioxi, ra ña ndaa va ke ka'an ña.

7 Ra uni kuvi na ndakuiin xa'a ña yo'o ndivi ña kuu ña ña ndaa: Tata yo Ndioxi, xi'in Tu'un ra, xi'in Tachi Yii ra; ra iin tu'un uni saa va na.

8 Ra uni kuvi tu ña ndakuiin xa'a ña nuu ña yuuvi yo'o va: Tachi Yii, xi'in tiakuii, xi'in nii; ra iin kuvi tu ña yo'o va.

9 Yoo, ra kandixa va yo yuvi ta'an yo te ndatu'un na xa'a ndia ndia ka ña'a xi'in yo, ra xa'a ña kan ke xiniñu'u ni ka va na kandixa yo tu'un ña ndatu'un Tata yo Ndioxi xi'in yo, saa chi ndiaa ya'vi ni ka va ña kan; saa chi xa'a se'e va ra kuvi ña ndakani ra nuu yo.

10 Ra yuvi na kandixa ña kuu Tata yo Jesucristo se'e Tata yo Ndioxi, ra kundaa kaxi va ini na xa'a tu'un ña va'a ña ndiña'a Tata yo Ndioxi ña kuu ña ña ndaa. Ndi su yuvi na kuëe kandixa tu'un va'a ña ndiña'a ra nuu

na, ra ña xa na kan ke ka'an
na ña kuu ra ra chi'ña tu'un
va, saa chi xïin na kandixa
na tu'un ña ndakani ra nuu
na xa'a se'e ra.
11 Ra ña ndakani Tata yo
Ndioxi nuu yo, ra xa'a ña
taxi ra ña kutiaku yo ndia
ndikaa ndiku'un va kuvi ña,
ra ña kuvi ndani'i yo ña
kutiaku yo kan, ra xa'a ña
xa Tata yo Jesucristo, ra kuu
se'e va ra kuvi ña.
12 Ra xa'a ña kan ke yuvi
na ita'an xi'in se'e Tata yo
Ndioxi, ra ni'i va na kan
ña kutiaku na ndia ndikaa
ndiku'un; ndi su yuvi na
kuë ita'an xi'in se'e ra, ra
nï'i vi na kan ña kutiaku na
ndia ndikaa ndiku'un.

Sandi'i ra Juan ka'an ra xi'in na ve'e ñu'u

13 Ra tutu yo'o kuvi ña tiaa
yu ña kuxaa ña nuu ndo'o
na ñani yo, na xa kandixa ña
kuu Tata yo Jesucristo se'e
Tata yo Ndioxi, ña va'a na
kundaa kaxi ini ndo ña ni'i
va ndo ña kutiaku ndo ndia
ndikaa ndiku'un.
14 Ra xa kundaa kaxi va ini
yo, chi te nduku yo ña va'a
ña kuni mii Tata yo Ndioxi
nuu ra, ra xini va so'o ra ña
ka'an yo xi'in ra.
15 Ra ña xa kundaa kaxi
ini yo ña xini va so'o Tata
yo Ndioxi te nduku yo ndia
ndia ka ña'a nuu ra, saa ra
kundaa kaxi tu ini yo ña
ndaki'in yo takundi'i va ña'a
ña nduku yo nuu ra.
16 Ra tu ndia ndo kundaa
ini xa'a iin na ñani yo ña
xa na iin kuachi ña kuë
kuchuun sandi'i va'a xa'a
na, saa ra na ka'an ndo xi'in
Tata yo Ndioxi xa'a va na, ra
sakaku va ra na. Ndi su tu
kuachi ña kuvi sandi'i va'a
xa'a va na kuvi tu ña xa na,
ra kä'an vi yu xi'in ndo ña
na ka'an ndo xi'in Tata yo
Ndioxi ña sakaku ra na.
17 Ra takundi'i chiñu ki'vi
ña xa yuvi nuu Tata yo
Ndioxi, ra kuachi va kuvi ña;
ndi su süvi takundi'i ña ke
sandi'i va'a xa'a na.
18 Ra xa kundaa ini yo,
chi yuvi na xa ndakundikun
Tata yo Ndioxi ña nduu ra
Iva na, ra kuë xa ka na
chiñu ki'vi; saa chi Tata yo
Jesucristo, ra kuu se'e Tata
yo Ndioxi va kuvi ra ndiaa
na, ña kan ke kuchüun ka
timia'a sa ri ndia nii ña'a
xi'in na.
19 Ra xa kundaa va ini
yo, chi yoo, ra kuenda Tata
yo Ndioxi va kuvi yo, ra
takundi'i ka yuvi na ndee
nuu ña yuuvi yo'o, ra timia'a
va kuvi ri xa'ndia chiñu nuu
na.
20 Ra xa kundaa tu ini yo
ña kixi ra kuu Se'e Tata yo
Ndioxi va, ra ra kan kuvi ra
taxi ña xini tuni yo ña va'a
na tandiaa yo kuta'an yo
xi'in Tata yo Ndioxi, ra ndaa.
Ra vichin, ra ita'an va yo
xi'in Tata yo Ndioxi, ra ndaa,
saa chi ita'an tu yo xi'in Tata
yo Jesucristo ra kuu se'e va
ra. Ra Tata yo Jesucristo
kuvi ra kuu Tata yo Ndioxi,
ra ndaa va, ra ra kan kuvi
tu ra taxi ña kutiaku yo ndia
ndikaa ndiku'un va.
21 Ñani yo, na iyoo ta ku'va
iyoo se'e yu, na kundïkun
ndo na'na ña kuu ndioxi
ndii. Saa koo.

Tutu ña uvi ña tiaa ra Juan ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u

Ka'an ndioxi ra Juan xi'in na ndikun Tata yo Jesucristo

1 Yu'u, ra Juan, ra kuu ra xikua'a nuu na ve'e ñu'u kuvi ra tiaa tutu yo'o kuxaa ña nuu ndo'o na ñani yo, na ve'e ñu'u na ndikaxin Tata yo Ndioxi, ra saa tu nuu na xa ndatu'un ndo xi'in va, saa chi ndinuni ni ku'vi ini yu xini yu ndo'o, ra süvi takua yu'u kuvi ra ku'vi ini xini ndo'o, chi ku'vi tu ini takundi'i na xa kundaa ini xa'a ña ndaa ña ndaña'a Tata yo Ndioxi va ndo'o.

2 Ra xa'a ña ndaa ña taxi Tata yo Ndioxi iyoo nima yo, ra koo tu ña xi'in yo ndia ndixaa kii ndia ndixaa tiempo va kuvi ña ku'vi ini yu xini yu ndo'o.

3 Ra mii Tata yo Ndioxi, xi'in Tata yo Jesucristo, ra kuu se'e ra, na taxi ña va'a nda'a ndo, xi'in ña nda'vi ini, ra va'a ni koo ndo, ra mii Tata yo Ndioxi kuvi ra chindiee ta'an xi'in va ndo, xa'a ña ndaa ña ndaña'a ra nuu ndo, xi'in xa'a ña ku'vi ini ra xini ra ndo'o.

4 Ra kusii ni ini yu ña ndani'i yu sava ndo ña tiaku ndo ta ku'va iyoo ña xa'ndia Tata yo Ndioxi nuu yo ña xa ndo ña ndaa.

5 Ra vichin, xaku nda'vi yu nuu ndo ñani yo, ña na ku'vi ini yo kuni ta'an yo. Ra ña ka'an yu xi'in ndo nuu tutu yo'o, ra süvi iin ndiayu xaa kuvi ña, chi ndiayu ña xa xini so'o ndi te sakan ndakundikun ndi Tata yo Jesucristo vi kuvi ña.

6 Ra ña ndaña'a yo ña kuu mii yo ña ku'vi ini yo xini yo Tata yo Ndioxi, ra xa'a ña xa yo ña ka'an ndiayu va ra kuvi ña; ra xa kundaa va ini ndo, chi ña kachi ndiayu ña xini so'o ndo kan ke: na ku'vi ini yo kuni ta'an yo iin takundi'i kii va.

Na kondiaa ndo mii ndo nuu yuvi na sanda'vi

7 Ra su'va ke kachi yu xi'in ndo xa'a ña yo'o, saa chi xa iinii kuvi va iyoo kua'a ni yuvi na sanda'vi, ra saña'a na tu'un chi'ña inka na, ra ka'an na ña nindüu Tata yo Jesucristo iin tiaa ta'an mii yo, ra kixi ra nuu ña yuuvi yo'o. Ra yuvi na xa saa kan, ra na chi'ña tu'un va kuvi na, ra kuu tu na na kanita'an xi'in Tata yo Jesucristo va.

8 Ra na kondiaa ni ndo mii ndo nuu yuvi na xa saa kan, ra na täxi ndo ña sanda'vi na ndo'o, ña va'a na sandoñü'u ndo kui'i ña taxi ndiee ña chikaa ndi xi'in ndo, chi xiniñu'u na ndaki'in ndo takundi'i va ña'a ña ni'i ndo.

9 Ra na kundaa ini ndo, chi yuvi na kanduu tu'un ña saña'a Tata yo Jesucristo, ra

süvi vi Tata yo Ndioxi kuvi ra
ita'an na xi'in; ndi su yuvi na
saña'a ta ku'va iyoo tu'un
ña saña'a Tata yo Jesucristo,
ra ita'an va na kan xi'in Tata
yo Ndioxi, ra saa tu xi'in Tata
yo Jesucristo, ra kuu se'e va
ra.
10 Ra tu ndia na na xaa nuu
ndakuta'an ndo, ra ka'an na
ña saña'a na tu'un ña taxi
Tata yo Ndioxi nda'a na, ndi
su tu kuëe saña'a na ta
ku'va iyoo tu'un ña saña'a
Tata yo Jesucristo, saa ra na
ndakï'in mani ndo na ve'e
ndo, ra nii na kä'an ndioxi
tu ndo xi'in va na;
11 Ra su'va ke kachi yu
xi'in ndo, saa chi tu na
ndaki'in mani ndo na ña
ka'an ndioxi ndo xi'in na,
saa ra kuni kachi ña saa ña
iyoo yu'u va ndo xi'in na
xa'a chiñu ki'vi ña xa na.

Sandi'i ra Juan ka'an ra xi'in na

12 Iyoo kua'a ni ka va ña
ka'an yu xi'in ndo, ndi su
küni yu tiaa yu ña nuu tutu
yo'o; chi ña kuni yu ke xaa
yu koto'ni yu ndo'o, ra ka'an
mii yu ña xi'in va ndo, ña
va'a na kusii ni ka ini yo.
13 Ra ti'vi ni tu na ñani
yo na ve'e ñu'u, na ndikaxin
Tata yo Ndioxi va, tu'un
ndioxi kuxaa ña nuu ndo
ñani yo. Saa koo.

Tutu ña uni ña tiaa ra Juan ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u

Ka'an ndioxi ra Juan xi'in ra Gayo

1 Yu'u, ra Juan, ra kuu
ra xikua'a nuu na ve'e ñu'u
kuvi ra tiaa tutu yo'o ña
kuxaa ña nuu kun ñani
Gayo, saa chi ndinuni ni
ku'vi ini yu xini yu yo'o.

2 Ñani, ka'an ni yu xi'in
Tata yo Ndioxi xa'a kun ña
va'a na chindiee ta'an ni
ra xi'in kun xi'in takundi'i
chiñu ña xa kun, ra nii kue'e
tu na kï'in yo'o va, ña va'a na
koo ndaku iki kuñu kun ta
ku'va iyoo ndaku nima kun
xi'in tu'un ra.

3 Ra tiaa ni kusii ini yu ña
ndatu'un sava na ñani yo na
kixi yo'o xi'in yu xa'a kun
ña ndinuni ni ndikun kun ña
ndaa, xi'in ña xa kun chiñu
va'a.

4 Ra ta iin iin ichi ña xini
so'o yu tu'un xa'a na ñani yu
na iyoo ta ku'va iyoo se'e yu
ña ndinuni ni ndikun na ña
ndaa, ra tiaa ni ka va kusii
ini yu xa'a ña kan nuu ndia
ndia ka ña'a.

5 Ñani, va'a ni va xa kun,
saa chi va'a ni xïni va kun
sava na ñani yo na kee inka
ñuu, ra chindiee ta'an ni va
kun xi'in na xa'a ña xika na
ka'an ndoso na tu'un va'a
xa'a Tata yo Jesucristo.

6 Ra na chindiee ta'an kun
xi'in kan, ra ndia xi'in ndu'u
na ve'e ñu'u va ke ndatu'un
na xa'a ña ndinuni ni ku'vi
ini kun xini kun na. Ra
vichin, nduku tu yu'u va
ña mani nuu kun ña na
chindiee ta'an ka va kun
xi'in na ña taxi kun ña'a ña
kumani nuu na nda'a na, ña
va'a na ku'un na inka ñuu,
saa chi ña kan ke kusii ini
Tata yo Ndioxi xi'in va.

7 Saa chi ña xika na
□ndakani na tu'un va'a xa'a
Tata yo Jesucristo, xa'a ña
ku'vi ini na ra, ra xïin vi na
ña chindiee ta'an inka yuvi
na ndïkun Tata yo Ndioxi
xi'in na.

8 Ra xa'a ña ke xiniñu'u
chindiee ta'an yo xi'in na ña
taxi yo ndia ndia ka ña'a
ña xamani nuu na nda'a na,
ña va'a na ndakundiee ka
na kaka na ka'an ndoso na
tu'un va'a xa'a Tata yo Jesu-
cristo.

Ndatu'un ra Juan xa'a ra Diótrefes ña ki'vi ni xa ra

9 Ra xa ti'vi tu yu iin tutu
ña kuxaa ña nuu na ve'e
ñu'u nuu iyoo kun ñaa va,
ndi su ra Diótrefes, ra kuni
ni kuu ra xa'ndia chiñu nuu
na ve'e ñu'u, ra xïin vi ra
kandixa ra ña tiaa yu nuu
tutu kan ña vivii na sa ra.

10 Ra xa'a ña kan ke,
te xa na xaa vi yu ñuu
xaan ke nda'yu yu nuu ra
Diótrefes nuu takundi'i na
ve'e ñu'u xa'a chiñu ki'vi ña
□xa ra, saa chi takundi'i ña
□ndatu'un ra xa'a yu xika
ra, ra niña tu'un chi'ña va
kuvi ña. Ra süvi takua ña
yo'o ke □xa ra, chi xïin tu ra

ndaki'in mani ra na ñani yo
na kee inka ñuu xika ka'an
ndoso tu'un va'a xa'a Tata yo
Jesucristo va, ra tu ndia tu na
□kuni ndaki'in mani na, ra
ña □xa ke ka'an ra xi'in na
ña na ndakï'in mani va na
na, ra tu xïin na kandixa na
ña ka'an ra, saa ra □tava ra
na ve'e ñu'u va.
11 Ñani Gayo, na sä kun
chiñu ki'vi ña □xa inka yuvi,
chi chiñu va'a va ke na sa
kun. Saa chi yuvi na □xa
chiñu va'a, ra chiñu va'a ña
xa na ke □ka'an xa'a na ña
kuu na se'e Tata yo Ndioxi
va; ndi su yuvi na □xa chiñu
ki'vi, ra chiñu ki'vi ña □xa ke
ka'an xa'a na ña ndïkun na
Tata yo Ndioxi va.

Ka'an ra Juan xa'a ra Demetrio ña va'a ni xa ra

12 Ra ra Demetrio, ra va'a
ni ka'an takundi'i va na
ve'e ñu'u xa'a ra kan, saa
chi ta ku'va iyoo mii tu'un
ña ndiña'a Tata yo Ndioxi
nuu ra ke xa va ra, ra mii
chiñu va'a ña □xa ra kuvi
ña □ndakuiin tu xa'a ra ña
kuu ra iin tiaa ra va'a va.
Ra ndakuiin tu yu'u va xa'a
ra, ra xa kundaa va ini kun,
chi tu'un ña ka'an yu, ra ña
ndaa va kuvi ña.

Sandi'i ra Juan ka'an ra

13 Iyoo kua'a ni ka va ña
ka'an yu xi'in kun, ndi su
küni yu ña tiaa yu ña nuu
tutu yo'o; chi ña kuni yu ke
xaa yu koto'ni yu yo'o va, ra
saa ke kuvi ndatu'un yo.
14 Chi ña kuni ni yu ke
kama ni va xaa yu kuni ta'an
yo, ra saa ke ka'an yu xi'in
kun.
15 Ra mii Tata yo Ndioxi na
chindiee ta'an xi'in kun, ra
va'a ni koo kun. Ra ti'vi ni
tu na ñani yo na ve'e ñu'u
yo'o va tu'un ndioxi kuxaa
ña nuu kun; ra na sa tu kun
ña mani ña ka'an ndioxi kun
xi'in ta iin iin na ñani yo na
ndee ñuu xaan va.

Tutu ña tiaa ra Judas ra ndixika chiñu nuu Tata yo Jesucristo kua'an nda'a na ve'e ñu'u

Ka'an ndioxi ra Judas xi'in na ve'e ñu'u

1 Yu'u kuvi ra Judas, ñani
ra Jacobo, ra xachiñu yu nuu
Tata yo Jesucristo, ra tiaa yu
tutu yo'o ña kua'an ña nda'a
na ve'e ñu'u, na kana Tata
yo Ndioxi, ra ndasa yii ra na
ña kuu na kuenda mii ra, ra
ndiaa tu Tata yo Jesucristo
va na.
2 Ra mii Tata yo Ndioxi na
taxi kua'a ni ña va'a kuta'vi
ndo, ra va'a ni koo ndo, ra
na kutu'va ni ka tu ndo xa'a
ña ku'vi ini ra xini ra ndo'o
va.

Na kondiaa ni ndo mii ndo nuu tiaa ndia saña'a tu'un chi'ña

3 Ñani yo, xa'a ña kaku va
yo kuvi ña tiaa ni kuni ni
yu ka'an yu xi'in ndo nuu
tutu ña tiaa yu kuxaa nda'a
ndo yo'o; ndi su ña kundaa
ini yu, ra inka va kuvi ña
xiniñu'u ni kundaa ini ndo
xa'a, ña kan ke vichin, ra ña
tiaa yu nuu tutu ña ti'vi yu
kuxaa nda'a ndo yo'o kuvi
ña xaku nda'vi yu nuu ndo,
ña na täxi ndo ña sanda'vi
tiaa ndia saña'a tu'un chi'ña
ndo'o, chi na chikaa ndo
ndiee kandixa ndo xa ta
ku'va iyoo ña sakua'a ndo
xa'a Tata yo Jesucristo va.
4 Ra su'va ke kachi yu xi'in
ndo, saa chi vichin, ra xa
tiañu va ndo ñú'u sava tiaa
ndia xa chiñu ki'vi, ra ndia
ndikee se'é va kuvi ndia ve'e
ñu'u ndo, ra vichin, ra xa
xi'in va ndo xika ndia ve'e
ñu'u; ra saña'a ndia yuvi
kachi ndia saa: “Va'a ni xa
va ndo ta ku'va kuni mii ndo,
ndi su xa saa köo kuachi vi
ndo nuu Ndioxi”, kachi ndia.
Ra tiaa ndia xa saa kan, ra
xa te yachi vi kuvi ña kindoo
ini Tata yo Ndioxi ña taan
ra ndia ndiaya, xa'a ña kuë
ndakuni ndia Tata yo Ndioxi,
ra kuu mii takundi'i ndiee,
ra ni kuë ndakuni tu ndia
Tata yo Jesucristo, ra xa'ndia
chiñu nuu va yo.
5 Ra va'a ni xa kundaa va
ini ndo xa'a ña ka'an yu
xi'in ndo yo'o, ndi su tuku
va sandaka'an yu ndo'o xa'a
ña, ña xa Tata yo Ndioxi
ke sakaku va ra na Israel te
xindo'ni na chi Egipto, ndi su
na ndixïin kutiaku ta ku'va
kuni mii ra, ra sandi'i va ra
xa'a na.
6 Ra na ndaka'an tu ndo,
xa'a ña ndo'o na tatun Tata
yo Ndioxi va xa'a ña ndixïin
na kandixa na ndiayu ra, saa
chi ti'vi va ra na ña kua'an
na ku'un na nuu ñaa, ra
ikan ke ku'un na ndia kii ña
sayukun ra kuachi xi'in va
na.
7 Ra saa kuvi tu ña xa
Tata yo Ndioxi xi'in na ñuu
Sodoma, xi'in na ñuu Go-
morra, ra saa tu xi'in na
ndee ñuu ña ndo'ni yachin
kan va: saa chi sandi'i va
ra xa'a na, xa'a ña xa na
chiñu yakua, xi'in xa'a ña
tiin tiaa inka tiaa ta'an mii
ndia, ra saa tu xa'a ña tiin na

si'i, inka na si'i ta'an mii va
na. Ra xi'in tundo'o ña ndo'o
yuvi kan kuvi ña kundaa ini
yo ña □ti'vi va Tata yo Ndioxi
yuvi na xa chiñu yakua ña
ku'un na nuu xixi ñù'ù ña
kuëe nda'va.

8 Ra mii saa kuvi tu ña □xa
tiaa ndia ka'an tu'un chi'ña
kan va, saa chi niña ndia
ixani va kuvi ndia, ra xa
yakua ndia iki kuñu ndia,
ra kundasi ndia na xa'ndia
chiñu nuu ndia, ra kaña'a tu
ndia xi'in tachi ndiva'a ña
kuu mii kua'a ka ndiee nuu
va ndia.
9 Ra na kundaa ini ndo, saa
chi ndia nani ra tatun Tata
yo Ndioxi, ra nani Miguel, ra
□xa'ndia chiñu nuu kua'a ni
ka na tatun Tata yo Ndioxi,
ra ndixäa ndiee vi ini ra ña
kandiva'a ra xi'in timia'a te
kanita'an ra xi'in ri xa'a iki
kuñu ra Moisés, chi takua
su'va va ke kachi ra xi'in
ri: “Mii Ndioxi na sa yukun
kuachi xi'in kun”, kachi ra.
10 Ndi su ña □xa tiaa ndia
ka'an tu'un chi'ña kan, ra
ka'an ki'vi va ndia, xa'a ña'a
ña kundäa ini ndia xa'a. Ra
ña kundaa tu ini ndia xa'a
kuvi ña xiniñu'u ndia ña
sandi'i ndia xa'a mii va ndia,
ra ta ku'va □xa kiti va ke xa
ndia, saa chi kï'in xini ndia.

11 Ra vä'a vi kee ndia, saa
chi ta'an chiñu ña xa ra Caín
ña xa'ni ra ñani va ra ke □xa
ndia; ra □xa tu ndia ta'an
chiñu ña xa ra Balaam ña
sanda'vi ra yuvi ña ndaki'in
ra xu'un va na; ra ta ku'va
ndo'o ra Coré ña ndi'i xa'a
ra, xa'a ña ndikandïxa ra ra
Moisés kuvi tu ña ndo'o ndia
□xa chiñu ki'vi kan va ña
ndi'i xa'a ndia.

12 Ra ndia ka'an tu'un
chi'ña kan, ra ndia sandi'i
va kuvi ndia xa'a viko ña
ndatava ndo ña ndaka'an
ndo xa'a Tata yo Jesucristo te
xa xaa ndia nuu ndee ndo,
saa chi kuëe kuka'an vi nuu
ndia, chi xixi ndia ndiakua
sakutu ndia tixi va ndia. Ra
ta iyoo vi̱ko̱ ña vaxi kuun
savi, ra ndachi ña xa tachi
va ke iyoo ndia, ra iyoo tu
ndia ta ku'va iyoo itun tun
tu'un va na, ra köo ka ya'vi
ndiaa nu, ra nii kui'i tu küun
ka nda'a va nu.
13 Ra □xa tu ndia ta ku'va
□xa mini ña ndiee ni kanda
ra ña tava ra ndia'yu ña ñu'u
ini va ra, saa chi saa kuvi tu
ña □xa ndia kan ña ndaña'a
ndia ña yakua ña iyoo nima
va ndia; ra ta ku'va ndo'o
kimi ri xinu'ni ichi va ke
ndo'o ndia, ra ña ndini'i
ndia ke ku'un ndia nuu ñaa
ndia ndikaa ndiku'un va.
14 Ra ndika'an tu ra Enoc,
ra kuu uxa ndise'e ra Adán
va xa'a ña ndo'o tiaa ndia
chi'ña tu'un kan, ra Tata yo
Ndioxi va kuvi ra ndika'an
ni'ni xini ra ña va'a ndika'an
ra kachi ra su'va: “Xa xini
nuu va yu ña vaxi Tata yo
Ndioxi xi'in kua'a ni mil na
yii na kuu kuenda mii ra,
15 ña sandakú ra kuachi
xi'in takundi'i yuvi, ra
sandi'i ra xa'a yuvi na □xa
chiñu ki'vi, ra saa tu sa ra
xi'in yuvi ña'a na ndika'an
ña'a xi'in va ra”, kachi ra.
16 Ra tiaa ndia □ka'an
tu'un chi'ña kan, ra ndia
nii kii ke kuëe □kusii ini vi
ndia, chi iin takundi'i ichi
ke □ka'an kuachi va ndia, ra
niña chiñu ña □kuni mii va
ndia ke □xa ndia, ra tiaa ni

tu ndichi ⍰xa ka'an va ndia, ra tiaa ni va'a tu ⍰xa ka'an ndia xa'a yuvi va, xa'a ña kuni ndia ndaki'in ndia ña'a iyoo nuu na ña nduu ña ña'a ndia.

Ndinuni ni na kundikun ndo Tata yo Ndioxi

17 Ndi su ndo'o, ra na kuayü'vi ndo ñani yo, ra na ndaka'an ndo, chi xa te yachi kuvi ña ndika'an ndia xachiñu nuu Tata yo Jesucristo,
18 ña kachi ndia su'va: "Te xa na xaa kii ña ndi'i xa'a ña yuuvi, ra koo kua'a ni yuvi na sa siki ña'a ña yii, ra sa tu na chiñu ña kutoo ni iki kuña na sa va ña", kachi ndia.
19 Ra ndia chi'ña tu'un ndia ka'an yu xa'a xi'in ndo kan, kuvi ndia ndata'vi na ve'e ñu'u va; ra niña chiñu ña kutoo iki kuñu va ndia ke xa ndia, ra köo Tachi Yii Tata yo Ndioxi iyoo xi'in ndia.

20 Ndi su ndo'o ñani yo, ra iin ⍰tuun saa na chindiee ta'an ndo xi'in ta'an va ndo ña ndinuni ni kundikun ndo tu'un yii ña ⍰kandixa ndo, ra na ka'an ndo xi'in Tata yo Ndioxi ta ku'va kuni mii Tachi Yii va ra.
21 Ra na ndaköo ndo ña ndikun ndo Tata yo Ndioxi, ra ku'vi ni ini xini ndo'o, ra kondiaa va ra ndo'o; ra na kundiatu tu ndo ña xaa kii ña kunda'vi ini Tata yo Jesucristo yoo, ra taxi ra ña kutiaku yo ndia ndikaa ndiku'un.
22 Ra na kunda'vi ini ndo kuni ndo, yuvi na kuvita ini ña ndikun na ichi ña ndaa.
23 Ra na chindiee ta'an ndo xi'in yuvi na kua'an chi ndiaya ña täxi ndo ku'un na koko na nuu iin ndakundichi ndakundichi ñu'u xixi ña; ra na kunda'vi tu ini ndo kuni ndo inka va na, ndi su xiniñu'u kuenda ni va na sa ndo ña, ra na kundasi va ndo chiñu yakua ña ⍰xa na.

Na ndasaka'nu yo Tata yo Ndioxi

24 Ra na ndasaka'nu yo Tata yo Ndioxi, saa chi ra kan kuvi ra kuu mii ndiee, ra täxi ra koyo yo, ra iyoo tu ndiee nda'a ra ña ndaki'in ra yoo ku'un yo xi'in ra nuu iyoo va ra, ña sakusii ni ra ini yo.
25 Ra na ndasaka'nu yo Tata yo Ndioxi, saa chi indaa ra kan va kuvi Ndioxi, ra ⍰sakaku ra yoo xa'a ña xa Tata yo Jesucristo. Ra takundi'i ña ka'nu, xi'in ña to'o, xi'in ndiee, xi'in ndiayu, ra kuenda mii Tata yo Ndioxi kuvi takundi'i va ña ndia te yachi, ra saa tu vichin va, iin saa ndia ndikaa ndiku'un va. Saa koo.

APOCALIPSIS

Ña'a Ndioxi ña xa chituni ra sa ra nuu Jesucristo

1 Ndiña'a Ndioxi takundi'i ña xa chituni ra sa ra nuu Jesucristo ña va'a na ndataxi ra yo'o ña nda'a na ndikun sata ra, ra na kundaa ini na xa'a takundi'i ña sa Ndioxi, ña xa ninumi ni kuu, ña xa tanii vaxi nuu na. Ra Jesucristo kuvi ra ti'vi iin tatun ra ña kixi ra ndatu'un ra xi'in ra Juan, ra xa chiñu nuu ra.
2 Ra xini ra yo'o takundi'i ña ndika'an Ndioxi, xi'in ña ndiña'a Jesucristo, ra ña ndaa ni ke ndatu'un ra xa'a takundi'i ña xini ra.
3 Ra va'a ni kee yuvi na ka'vi tu'un Ndioxi, ña yii, ña vaxi nuu tutu yo'o, ra xini so'o na ña ka'an ña, ra kandixa na ña, saa chi xa kuyachin ni kii ña kuu ña ndika'an Ndioxi.

Ti'vi ra Juan tutu ña kua'an nuu uxa ve'e ñu'u ña yoo chi Asia

4 Yu'u, ra Juan, kuvi ra ti'vi tutu yo'o xáá ña nuu uxa ve'e ñu'u ña iyoo chi Asia: Ra Iva yo Ndioxi ra iyoo vichin, ra xa iyoo te yachi, ra kixi kii ña vaxi, ra saa tu uxa saa Tachi ña iyoo nuu ndu'u ra xa'ndia ra chiñu, na taxi ña va'a kuta'vi ndo, ra vii ni na koo ndo.
5 Ra saa tu Iva yo Jesucristo na taxi ra ña va'a kuta'vi ndo chi ra kan kuvi mii ra ndinuni ni ndakuiin xa'a ña xa Ndioxi, ra ra kan kuvi ra nuu va'a ndatiaku nuu takundi'i na ndixi'i, ra ra kan kuvi tu ra chee ni ka nuu takundi'i na kuna'nu xa'ndia chiñu iyoo nuu ña yuvi yo'o va. Ra na ndasaka'nu ni yo ra chi ku'vi ni ini ra xini ra yoo, ra ndakatia ra kuachi yo xi'in nii ra,
6 ra ndasa ra yoo, na ñuu ra ña ka'ndia ra chiñu nuu yo, ra nduu tu yo sutu na xachiñu nuu Ndioxi, ra kuu Iva va ra. ¡Ra na ndasaka'nu ni yo Jesucristo, ra na kusii ni ini yo chi ra yo'o kuvi ra ka'ndia chiñu nuu iinii saa ña yuuvi yo'o ndia ndikaa ndiku'un! Amén.
7 Ra na kundaa ini ndo, chi iin nuu viko ke ndiko Iva yo Jesucristo kixi ra, ra kuni takundi'i va yuvi ra, ra ndia na xandiva'a xi'in va ra kuvi na kuni ña'a, ra takundi'i na iyoo nuu ña yuuvi yo'o, ra kuaku ni na, te na kuni na xaa ra, saa chi köo ka ña kuvi ni'i na sa na. Ra mii ña ndixa ke, saa ke kuu va. Amén.
8 Ra su'va kachi Tata yo Ndioxi ndika'an ra: “Yu'u kuvi ra nuu, ra yu'u kuvi ra ndia nuu ndi'i va; ra yu'u kuvi ra kii xa'a, ra yu'u kuvi ra ndia kii ndi'i va”, kachi Iva yo ra kuu mii takundi'i ndiee, ra tiaku vichin, ra xa iyoo te yachi, ra kixi kii ña vaxi.

Ndiña'a Jesucristo mii ra nuu ra Juan

9 Yu'u, ra Juan, ra kuvi ñani ndo, ra ndo'o ini xi'in ndo xa'a ña ndikun yo Jesucristo; ra nini'i ta'vi tu yu ña

kuu yu ñuu Ndioxi xi'in ndo,
ra ⍰chindiee ta'an ra xi'in yu
ña va'a tuun ni ndichi yu ta
ku'va iyoo ndo'o. Chi ra kan
kuvi ra ⍰xa ña va'a xi'in yo.
Ra xa'a ña ndatu'un yu tu'un
Ndioxi, xi'in ña ndakani yu
xa'a ña xa Jesucristo ke tiin
na yu'u ra ndixa'an na ndi-
aka na yu'u, ndia iku lo'o ña
ndikaa ni'ni nuu tiañu'u ña
nani Patmos.
10 Ra saa kuu iin kii yii
domingo, ña kuu kuenda
Ndioxi, ra iku lo'o kan, xaa
Tachi Yii Ndioxi ra ndixkoo
ña xi'in yu, ra saa ndiee ka
vi tiaku ndika'an iin tachi
chi sata yu, ra iin ta ku'va
nda'yu iin itun tu tivi na, saa
kuu, ra ndiee ka vi ndika'an
ña xini so'o yu,
11 ra kachi ña saa xi'in yu:
—Yu'u ku ra nuu, ra yu'u
ku ra ndia nuu ndi'i va, ra
yu'u ku ra ndia kii xa'a, ra
yu'u ku tu ra ndia kii ndi'i
va. Ra tiaa ña ⍰xíní kun yo'o
nuu iin tutu, ra na ti'vi kun
ña ku'un ña nuu uxa ve'e
ñu'u ña iyoo chi Asia: ve'e
ñu'u ñuu Éfeso, xi'in ve'e
ñu'u ñuu Esmirna, xi'in ve'e
ñu'u ñuu Pérgamo, xi'in
ve'e ñu'u ñuu Tiatira, xi'in
ve'e ñu'u ñuu Sardis, xi'in
ve'e ñu'u ñuu Filadelfia,
xi'in ve'e ñu'u ñuu Laodicea
—kachi ña xi'in yu.
12 Ra te ndikokuiin yu
ndakoto'ni yu, yoo ko ka'an
xi'in yu, saa ra xini yu uxa
kaa ña oro ña xixi ñù'ù ndita
ña,
13 ra tiañu uxa saa kaa ña
xixi ñù'ù kan, xini yu ndichi
iin tiaa, ra ta kuni koo kuvi
ra kee nuu Ndioxi saa kuni
koo ra, ra ndixi ra iin tikoto
kani, ra ndia nuu xa'a ra
nduxinu ña, ra isuvi iin ñii
ña oro ndika ra.
14 Ra ixi xini ra, ra yaa ka
vi ña, iin yaa káchí ña, iin ta
yaa i'va ña koyo, saa yaa ña;
ra tinuu ra, ra iin ta kaa yaa
ñù'ù, ña xíxî, saa kaa ña.
15 Ra xa'a ra, ra ye'e ka
vi ña iin ndiakua ta ye'e iin
yuu kaa ña nani bronce, ña
sakan kanata ini yavi xitun,
nuu xixi ñu'u, saa kaa ña,
chi ye'e ni ña; ra tachi ra,
ra iin ta ni'i koyo tiakuii iin
nami chee, saa kuu tiaku
ka'an ra, chi ndaku ni ka'an
ra.
16 Ra ⍰ni'i ra uxa kimi chi
nda'a kua'a ra; ra yu'u ra,
⍰kanata iin ichi ña ndiko uvi
saa xiyo yu'u, ra nuu ra, ra
iin ta ku'va ye'e ñu'ù te va'a
ni nandii, saa ye'e ña.
17 Ra te xini yu ra, saa ra
iin nuu ndi'i xa'a yu kuvi
ña, saa ra nduva yu xa'a
ra kua'an va yu; ra saa
chindu'u ra nda'a kua'a ra
sata yu, ra ndika'an ra xi'in
yu kachi ra saa:
—Kuayü'vi kun chi yu'u
kuvi ra nuu, ra yu'u kuvi ra
ndia nuu ndi'i va,
18 ra yu'u, ra tiaku kuvi ra
ka'an xi'in kun; ra va'a ni ña
ndixa ke ndixi'i va yu, ndi su
vichin ra tiaku yu iin ndisaa
kii ndia ndikaa ndiku'un va,
amén. Ra yu'u kuvi ra ni'i
yave ña ku ndiayu ña sanda-
tiaku na ndii.
19 Ra tiaa ña xa xini kun,
xi'in ña ⍰xíní kun vichin,
xi'in ña kuu kii ña vaxi.
20 Ra na ndatu'un yu xi'in
kun vichin, ra na kundaa ini

kun xa'a ña iyoo sẹ'è, ra ni
ke kuni kachi uxa saa kimi
ti xini kun ndee chi nda'a
kua'a yu, ra ni ke kuni kachi
tu uxa saa kaa oro ña xixi
ñù'ù nuu xini kun kan: Ra
su'va ke kuni kachi ña: Uxa
saa kimi kan kuvi uxa na
tatun Ndioxi na ndiso chiñu
xi'in uxa ve'e ñu'u, ra uxa
saa kaa oro ña xixi ñu'u nuu
kan kuvi uxa ve'e ñu'u va tu;
ra ña yo'o va ke kuni kachi
ña —kachi ra xi'in yu.

2

Tutu ña kua'an nda'a ve'e ñu'u ñuu Éfeso

1 Ra saa ndika'an ka Jesús
xi'in yu kachi ra saa:

Tiaa tutu ña ku'un nuu ra
tatun Ndioxi ra ndiso chiñu
xi'in ve'e ñu'u ñuu Éfeso, ra
su'va ke kachi kun xi'in ra:
"Ra ̃ni'i uxa kimi chi nda'a
kua'a, ra ̃xika tiañu uxa kaa
oro ña xixi ñù'ù nuu, kuvi ra
ka'an xi'in kun, ña ̃kachi ra
saa:

2 ̃Xíni̱ yu takundi'i va
chiñu ña ̃xa kun, ra kun-
daa ini yu ña ndaku ni tu
xachiñu va kun, ra iin tu-
tuun va ndikun kun yu'u,
ra kuëe ndiko ini kun, ra
kundasi ni tu kun na xa ña
vä'a va, ra ixtondoso kun na
ka'an ña kuu na na ndikaxin
Ndioxi xachiñu nuu ra, ndi
su süvi na, chi na maña va
kuvi na.

3 Ra kundaa ini tu yu ña
iin tutuun va ndikun kun
yu'u, ra kuëe ndiko ini kun,
ra nii ndo'o ni va kun xa'a
ña ndikun kun yu'u, ndi su
kuëe kuvita ini kun.

4 Ndi su iyoo va iin ña xa
kun ra kindöo ini yu xi'in
ña, chi ta kii xa'a, ra ndinuni
ni va ku'vi ini kun xini kun
yu'u, ndi su vichin, ra xä ka
kun saa.

5 Xa'a ña kan ke na
ndaka'an kun ndixaa
ndixiyo kun te yachi, ra na
nandiko tuku ini kun nuu
Ndioxi, ra ndaki'in tuku kun
sa kun chiñu ña xa kun te
yachi. Chi tu na nandïko ini
kun, saa ra xaa yu ni'i yu
yo'o ra sakutia'a yu kaa kun
ña xixi ñù'ù nuu, nuu ndichi
ña.

6 Ndi su ̃kindoo va tu ini
yu iin ña ̃xa kun, saa chi
̃kundasi va kun chiñu ña xa
na ndikun ichi ra Nicolás, ra
ña yo'o kuvi ña va'a ña xa
kun, saa chi ̃kundasi ni tu
yu'u va chiñu ña xa na kan.

7 Ra na ve'e ñu'u, na
xíni so'o ña ka'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in na, ra na tiaa ka
so'o va na. Chi na kuchuun
sakanaa nuu ña vä'a, ra taxi
yu kaxin na kui'i ña kuun
nda'a itun tu taxi ña kuti-
aku na ndia ndixaa kii ndia
ndixaa tiempo, itun kui'i tu
ndichi nuu ñu'ú Ndioxi."

Tutu ña kua'an nda'a ve'e ñu'u ñuu Esmirna

8 'Ra vichin tiaa tu tutu ña
ku'un nuu ra tatun Ndioxi ra
ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u
ñuu Esmirna, ra su'va ke
kachi kun xi'in ra: "Yu'u
kuvi ra nuu, ra yu'u kuvi ra
ndia nuu ndi'i va, ra yu'u
kuvi ra ndixi'i, ra ndatiaku
va yu, ra suvi yu'u kuvi ra
ka'an xi'in kun vichin va:

9 Ra xíni̱ yu takundi'i va
chiñu ña xa kun, ra kundaa
tu ini yu ña ̃ndo'o ni va ini
kun, ra ̃tixu'vi ni kun; ra
kundaa tu ini yu ña nda'vi
ni ndo'o va kun, ndi su nuu
Ndioxi ra ra kuika va kuvi

kun, ra kundaa tu ini yu ña
kaña'a ni na, na ka'an ku
judío xa'a va kun, ndi su süvi
ndixa judío kuvi na, chi na
ndikun ti ndiva'a va kuvi na.
10 Ndi kuayü'vi kun nuu
tundo'o ña vaxi nuu kun, chi
ndukuiin timia'a ra koton-
doso ri ndo'o, ra tiin ri sava
ndo ra taan ri ndo'o ve'e kàà,
ra ndia uxi va kii sando'o ri
ndo'o. Ndi su yo'o, ra ndaku
ni na koo ini kun ra nii na
kuvi va kun, ndi nandïko ini
kun. Saa ra yu'u taxi ña
kutiaku kun ndia ndixaa kii
ndia ndixaa tiempo va.
11 Ra na ve'e ñu'u, na
xíni so'o ña ka'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in na, ra na tiaa ka
so'o va na. Chi na kuchuun
sakanaa nuu ña vä'a, ra
ndö'o ka na tundo'o ña vaxi
chi ndaküvi uvi ka na."

Tutu ña kua'an nda'a ve'e ñu'u ñuu Pérgamo

12 'Ra vichin tiaa tu tutu ña
ku'un nuu ra tatun Ndioxi ra
ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u
ñuu Pérgamo, ra su'va ke
kachi kun xi'in ra: "Ra □ni'i
i̱chi̱ ña ndi̱kó uvi saa xiyo
yu'u, kuvi ra kachi saa:
13 Xíni̱ ndi'i va yu chiñu
ña xa kun, ra kundaa tu ini
yu ña iyoo kun nuu iyoo ti
ndiva'a xa'ndia ri chiñu va,
ra suvi mii ñuu ñaa ke xa̱'ni
tu na ra Antipas, ra ndixa
xa̱chiñu nuu yu, ra nii saa
va, ndi kuëe ndiko ini kun,
ña ndikun kun yu'u.
14 Ndi su iyoo va lo'o ña
vä'a kuni yu xini yu yo'o
xi'in; saa chi iyoo ka va
na ndikun ichi ña saña'a ra
Balaam xi'in kun, chi ra kan
kuvi ra taxi xini ra Balac ña
sanda'vi ra na ñuu Israel, ña
na kaxi na ña'a ña □soko na
nuu ndioxi ña kuu yuu xi'in
ña kuu itun, ra sakua'a tu ra
na ña kaka sii na ña yuuvi
ña kua'a ni na koo tani na.
15 Ra iyoo tu na □ndikun
ichi ña □saña'a na ndikun
ichi ra Nicolás va xi'in kun,
ra □kundasi ni va yu ña ñaa.
16 Xa'a ña kan ke na
nandiko ini kun, chi tu köo,
ra kama ni va xaa yu kata'an
yu xi'in na, xi'in i̱chi̱ ña
kanata yu'u yu.
17 Ra na ve'e ñu'u, na
xíni so'o ña ka'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in na, ra na tiaa ka
so'o va na, chi na kuchuun
sakanaa nuu ña vä'a ra taxi
yu ixtava'a ña kée ndivi ña
iyoo nuu se̱'è kuxi na, ra
taxi tu yu iin yuu yaa lo'o
va nda'a na, ra nuu yuu lo'o
kan kundu'u iin kivi na, ña
xaa, ra kivi na ña xaa yo'o,
ra ndia nii yuvi xïni ña, chi
takua mii na ndaki'in va ña
kuvi na kundaa ini xi'in ña."

Tutu ña kua'an nda'a ve'e ñu'u ñuu Tiatira

18 'Ra vichin tiaa tu tutu ña
ku'un nuu ra tatun Ndioxi ra
ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u
ñuu Tiatira. Ra su'va ke
kachi kun xi'in ra: "Ra kuu
Se'e Ndioxi, ra ku tinuu mii
yáa̱ ñù'ù, ra ye'e ni xa'a,
iin ta ku'va ye'e yuu kaa ña
nani bronce, ña taxa ni, kuvi
ra kachi su'va:
19 Xíni̱ ndi'i va yu chiñu
ña xa kun, ra xíni̱ tu yu
ña ku'vi ni ini kun xini kun
yu'u, ra ndiaa ni ini kun
yu'u, ra kandixa ni kun yu'u,
ra chindiee ta'an kun xi'in
na ta'an kun, ra iin tuun
saa ndikun va kun yu'u, ra
kua'a ni ka va chiñu □xa

kun vichin nuu ña xa̱ kun te
yachi, te sakan xa'a kun.
20 Ndi su iyoo va lo'o ña
vä'a kuni yu xini yu yo'o
xi'in. Saa chi taxi kun
ndiayu nda'a ña'a ña nani
Jezabel ña sanda'vi ña na
ndikun yu'u ña kaka sii na
ña yuuvi ra kua'a ni koo tani
na, ra sanda'vi tu ña na ña
kaxi na ña'a ña soko yuvi
nuu ndioxi, ña kuu yuu xi'in
itun va. Ra iin xá ka'an
ndoso ña tu'un yu, ndi su ña
maña va kuvi ña.
21 Ra xa ta̱xi ni va yu
tiempo nda'a ña, ña na
nandiko ini ña, ra ndakoo ña
chiñu yakua ña xa ña, ndi su
xïin ña nandiko ini ña.
22 Ña kan ke vichin ra
ndakandu'u ña nuu ixto
xi'in kue'e sa yu. Ra chee
ni tundo'o taxi yu nda'a na
kí'vi xi'in ña, tu na nandïko
ini na xa'a chiñu yakua ña
xa na.
23 Ra ka'ni ndi'i yu na kuvi
se'e ña; ra saa ke kundaa
ini takundi'i na ve'e ñu'u ña
yu'u kuvi ra kundaa ini xa'a
takundi'i ña ndikaa xini na,
xi'in ña ndikaa nima na. Ra
ta ku'va iyoo chiñu ña xa
ndo saa ke koo tu ya'vi va
ndo.
24 Ra ka'an tu yu xi'in
ndo'o, na sava, na ndee ñuu
Tiatira, na kuëe ndikun ichi
ña'a yo'o, ra nii kundäa ini
tu ndo xa'a ña ka'an na yo'o
va, ña kuu kuenda timia'a,
ña iyoo se'é. Ra nii köo ka
tu inka ña nduku yu nuu va
ndo
25 chi ña kuni yu ke ná
taxi va'a ndo ña xa iyoo nuu
va ndo, ra xa ta xa ndo ke,
na sa va ndo, ndia te na xaa
kii ña nandiko yu xaa yu.
26 Ra na kuchuun sakanaa
nuu ña vä'a, ra sa na ña
ka'an yu xi'in na ndia kii
ndi'i, ra na kan kuvi na taxi
yu ndiayu nda'a ña ka'ndia
na chiñu nuu takundi'i ñuu
ña iyoo nuu ña yuuvi yo'o,
27 ra kuiso chiñu na xi'in
ñuu na'nu yo'o, ra ndaku
ni ka'ndia na chiñu nuu ña,
ndia ta ku'va xa iin tiaa ra
ni'i iin itun kaa, ra sakuachi
vali ra kisi ñu'u xi'in nu, ra
ku'va saa ke sa tu na yo'o va.
Ra iin ta ku'va taxi Tata yu
ndiayu nda'a yu, ra iin saa
ke taxi tu yu'u ña nda'a na
yo'o va.
28 Ra taxi tu yu kimi tuvi
va nda'a na.
29 Ra na ve'e ñu'u, na
xini so'o ña ka'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in na, ra na tiaa ka
so'o va na.”

3

Tutu ña kua̱'an nda'a ve'e ñu'u ñuu Sardis

1 ’Ra vichin tiaa tu tutu ña
ku'un nuu ra tatun Ndioxi ra
ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u
ñuu Sardis, ra su'va ke kachi
kun xi'in ra: “Ra ni'i uxa
tachi Ndioxi, xi'in uxa kimi
kuvi ra kachi su'va: Yu'u ra
xíni̱ ndi'i va yu chiñu ña
xa kun, ra kundaa tu ini yu
ña ka'an na ña tiaku va kun,
ndi su ña ndixa ra ra ndi̱ì va
kuvi kun.
2 Ra vichin na ndoto kun
ra ki'in kun kuenda xi'in ña
salo'o iyoo nuu kun, saa chi
xa ninumi ni va ndi'i xa'a
ña, chi chiñu ña xá kun nuu
Ndioxi ra kuëe ndaku iyoo
ña.
3 Ña kan ke na ndaka'an
kun xa'a ña sakua'a kun te

yachi, xi'in ña xini so'o kun,
ra na kandixa kun ña, ra na
nandiko ini kun xa'a kuachi
kun, chi tu na kundïto kun,
saa ra, iin kama va xaa yu
nuu kun, ra nii kundäa ini vi
kun ndia hora ke xaa yu, chi
ta ̱xa iin ra kui'na va ke sa
yu.
4 Ndi su ñuu Sardis ñaa,
ra iyoo va lo'o yuvi na täan
sayakua tikoto ña ndixi na,
ra na ñaa kuvi na kuu mii
ndiayu ña kundixi na tikoto
ña yaa, ra kita'an na kaka na
xi'in yu, ra ña yo'o ke ni'i
ta'vi na kuu ya'vi va na.
5 Ra na kuchuun sakanaa
nuu ña vä'a kuvi na kundixi
tikoto ña yaa, ra ndakätia
yu kivi na nuu tutu, nuu
ndoso kivi na, na kutiaku
ndia ndixaa kii, ra ndakuiin
tu yu xa'a na nuu Iva yu xi'in
nuu na tatun va ra.
6 Na ve'e ñu'u, na xini so'o
ña ka'an Tachi Yii Ndioxi
xi'in na, ra na tiaa ka so'o va
na.”

Tutu ña kua'an ndaa ve'e ñu'u ñuu Filadelfia

7 ’Ra vichin tiaa tu tutu ña
ku'un nuu ra tatun Ndioxi ra
ndiso chiñu xi'in ve'e ñu'u
ñuu Filadelfia, ra su'va ke
kachi kun xi'in ra: “Ra Yii,
ra Ndixa, ra ni'i yave ña kuu
mii ndiee ta ku'va ndixiyo ra
rey David, ra ̱ndakuña ye'e
ra ndia nii na kuchüun ndasi
ña; ra ̱ndasi ye'e, ra ndia
nii tu na kuchüun ndakuña
va ña, kuvi ra kachi su'va:
8 ̱Xíni̱ ndi'i va yu chiñu ña
xa kun, ra koto'ni vichin chi
xa ndakuña yu iin ye'e nuu
kun, ra ndia nii na kuchüun
ndakasi ña, ra va'a ni lo'o
ni va kuvi ndiee kun, ndi su
kandixa va kun tu'un yu, ra
ndia nii tu ichi täan tise'e
tu'un kun xa'a va yu.
9 Ra vichin ná kundaa
ini kun xa'a na ndikun ti
ndiva'a, na ka'an kuu judío,
ra süvi na chi na xava'a ini
va kuvi na; ra vichin sanduu
yachin yu na nuu kun, ra
ndiakua ndakusiti na nuu
kun sa yu. Ra saa ke kundaa
ini na ña ndixa ke ku'vi ni va
ini yu xini yu yo'o.
10 Ra xa'a ña kandixa ni
kun tu'un yu, ña kuëe ndiko
ini kun ke kondiaa tu yu'u
va yo'o nuu tundo'o, ña vaxi
nuu iinii saa ña yuuvi yo'o,
ña kotondoso ña takundi'i
na ndiee ni ini.
11 Ra na kundaa ini kun
chi kama ni va ndiko yu xaa
tuku yu, ra ná kandixa ni ka
va kun yu'u, ra xa ta ku'va
̱xa kun ke, ná sa va kun, ra
saa ke ndia nii na kuchüun
ndaki'in ña va'a ña ni̱'i̱ kun
ku̱'un kun nuu Ndioxi.
12 Ra na kuchuun sakanaa
nuu ña vä'a, ra ndasa yu
na si'in ve'e ñu'u Tata yu
Ndioxi, ra ndia nii ka kii
kutiä'a na ikan, ra tiaa yu
kivi Tata yu Ndioxi sata na,
ra kundu'u tu kivi ñuu va
ra sata ná, ñuu xaa, ña nani
Jerusalén, ña kee chi ndivi
nuu iyoo Ndioxi ra nduxinu
ña; ra kundu'u tu kivi yu'u,
ña xaa va, sata na.
13 Ra na ve'e ñu'u, na
xini so'o ña ka'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in na, ra ná tiaa ka
so'o va na.”

Tutu ña kua'an nda'a ve'e ñu'u ñuu Laodicea

14 ’Ra vichin tiaa tu tutu ña
ku'un nuu ra tatun Ndioxi,
ra ndiso chiñu xi'in ve'e

ñu'u ñuu Laodicea ra su'va
ke kachi kun xi'in ra: “Ra
ka'an ña saa ke koo va'a, ra
ndinuni ni ndixa ndakuiin
xa'a ña xa Ndioxi, ra ndaa,
ra xa'a chituni ña yuuvi yo'o
xi'in Ndioxi kuvi ra, kachi
su'va:
15 Xíni ndi'i va yu chiñu
ña xa kun, chi nii süvi ra
vixìn kuvi kun, ra nii süvi
tu ra i'ni kuvi kun. Ra va'a
ni ka va tu, tu ra vixìn va'a
ndixíyo kun, a ra i'ni va'a va
tu ndixíyo kun.
16 Ndi su yo'o, ra takua ra
vixin yaa va kuvi kun, ra
xa'a ña yo'o va ke nduxan yu
yo'o, sa chi nii süvi ra vixìn
kuvi kun, ra nii süvi tu ra i'ni
kuvi kun.
17 Ra ka'an kun kachi kun
saa: Kuika ni yu, ra tiaa
ni kua'a kuvi ña'a yu, ra
ndia nii ña kumäni nuu yu,
kachi kun, ndi su kundäa
ini kun ña kuu kun ra ndi'i
xa'a, ra köo ka ña va'a nuu,
ra kunda'vi kuvi, ra kuaa, ra
iin saa kaa yala xika va kuvi
kun.
18 Ña kan ke taxi yu xini
kun vichin, ra nuu yu'u ke
na sata kun yuu oro ña nd-
inuu ndiya'a nuu xixi ñu'u,
ra saa ke na kuu kun ra
kuika ndixa, ra nuu yu'u
ke, na sata kun tikoto yaa
ña kundixi kun, ña va'a na
kukä'an ka nuu kun ña xika
yala kun, ra ná chikaa kun
ndutia ra kée nuu na nuu
kun, ra va'a na ndakoto'ni
kaxi kun.
19 Chi yu'u, ra ndukue'e va
yu xi'in na ku'vi ini yu xini
yu, ra satixu'vi va tu yu na,
ña va'a na ndundaku chiñu
ña xa na; ra na ndachikaa
kun ndiee, ra na ndandiko
ini kun nuu Ndioxi.
20 Ra koto'ni vichin, chi
ye'e va ndichi yu ra kana yu,
ra tu ndia na xini so'o tachi
yu, ra ndakuña na ye'e nuu
yu, ra ki'vi yu ve'e na, ra
kuxini yu xi'in na, ra na kan
kuxi tu xi'in yu'u va.
21 Ra na kuchuun sakanaa
nuu ña vä'a, ra taxi yu
kundee na xi'in yu nuu
ndu'u yu xa'ndia yu chiñu,
ta ku'va xa yu ña xakanaa
yu nuu ña vä'a, ra nini'i yu
ndakundu'u yu xi'in Iva yu
nuu xa'ndia ra chiñu.
22 Ra na ve'e ñu'u na
xini so'o ña ka'an Tachi Yii
Ndioxi xi'in na, ra na tiaa ka
so'o va na.”

4

Ndasaka'nu na Ndioxi chi ndivi

1 Te ndi'i yo'o, saa saku'un
nuu yu ndakoto'ni yu ra xini
yu iin ye'e chi ndivi, ra
nuña ña, ra xini so'o yu ña
ndika'an suvi mii tachi ña
xa ndika'an xi'in yu ta yachi,
ña ndiee ni ka'an, ta ku'va
nda'yu iin itun tu tivi na, ra
ndika'an ña xi'in yu kachi
ña saa:
—Ndaa yo'o ra ña'a yu ña
kuu nuu kun —kachi ña xi'in
yu.
2 Saa ra ndikun nduxinu
va Tachi Yii sata yu, ra xini
yu ndivi ra íin iin tiayu ka'nu
tu ndu'u na chiñu, ra ndu'u
iin yuvi nuu tiayu kan.
3 Ra iin ta ku'va ye'e yuu
ña nduvi ni ña nani jaspe,
a ña nani cornalina, saa kaa
ra ndu'u nuu tiayu kan, ra
iin xinunduu chilanki tiayu

tu ndu'u ra, ra iin ye'e kuii
taxa su'va ña, ra iin ta
ku'va ye'e yuu ña nduvi ni
ña nani esmeralda, saa ye'e
ña.
4 Ra suvi mii nuu íin tiayu
ka'nu kan xinunduu ka inka
oko kumi tiayu ndita nu,
ra xini yu oko kumi ndia
xikua'a ra ndixi ndia tikoto
yaa, ra ñu'u ndia corona ña
oro ndee ndia nuu tiayu kan.
5 Ra nuu íin tiayu ka'nu
kan ra iin xikuiin taxa, ra
iin ka'ndi kuu, ra iin nini'i
kuu nda'yu taxa, ra ndita
uxa ñù'ù ña tuun nuu ndita
tiayu kan; ra uxa saa ñu'u
kan kuvi uxa Tachi ña kuu
kuenda Ndioxi.
6 Ra suvi mii nuu íin tiayu
ka'nu kan ndikaa iin ña'a
ña ye'e ni ra taxa ka vi ña,
ra iin ta kaa tiañu'u ka'nu,
saa kaa ra. Ra xini yu kumi
ña tiaku ra ndita ña ma'ñu
nuu ndichi tiayu ka'nu kan,
ra iin xinunduu ña tiayu
kan. Ra tiaa ni kua'a kuvi
nduchi nuu ña chi iyoo ña
chi nuu ña, ra iyoo tu ña chi
sata va ña.
7 Ra ña nuu, ra iin takaa
kuvi iin ndika'a, saa kaa ña;
ra ña uvi, ra iin takaa kuvi
sindiki, saa kaa ña; ra ña
uni, ra iin takaa kuvi nuu iin
tiaa, saa kaa ña; ra ña kumi,
ra iin ta kaa ku vi iin tasu ti
ndachi saa kaa ña.
8 Ra kumi saa ña tiaku
kan, ra iyoo ìñu̱ ndixin ta
mitu'un, ta mitu'un ña, ra
tiaa ni kua'a kuvi nduchi
nuu ña chi iyoo ña chi sata
ndixin ña, ra iyoo tu ña
chi tixi ndixin va ña; ra nii
xikutüvi ña ña ka'an ña, chi
iin ñuu ka'ñu va ka'an ña
kachi ña saa:
¡Ra Yii, Ra Yii, Ra Yii kuvi
Tata yo Ndioxi
ra kuu mii takundi'i ndiee,
Ra xa iyoo te yachi, Ra iyoo
vichin,
Ra kixi kii ña vaxi!,
kachi ña.
9 Ra nani saa kuu ña tiaku
kan ndasaka'nu ña Ndioxi,
ra ndu'u nuu tiayu ka'nu
kan, ra xato'o ka vi ña ra, ra
ndataxi ni ña tixa'vi nda'a
ra, ra tiaku iin ndisaa kii iin
ndisaa tiempo.
10 Ra oko kumi saa na
xikua'a kan, ra ndakusiti
na nuu ra ndu'u nuu tiayu
ka'nu kan, ra ndasaka'nu
ni na ra, chi ra kan kuvi ra
tiaku iin ndisaa kii iin ndisaa
tiempo, ra koni'i na corona
ña ñu'u na, ra chindee na
ña nuu ñu'ú nuu íin tiayu
ka'nu kan, ra ka'an na kachi
na saa:
11 Tata, yo'o kuvi Ndioxi ndi,
ra kuu mii kun ndiayu ña
ndasaka'nu ndi yo'o,
ra kañu'u ndi yo'o,
chi yo'o kuvi ra kuu mii
ndiee,
ra yo'o kuvi ra xava'a
takundi'i va ña'a ña
iyoo,
ra ndiayu yo'o ke iyoo va ña,
chi yo'o ku ra xava'a va ña,
kachi na xikua'a kan.

5

Iin tutu ña isuvi xi'in iin ndikachi lo'o

1 Ra xini yu, ra ra ndu'u
nuu tiayu ka'nu kan, ra chi
nda'a kua'a ra ke ni'i ra iin
tutu ña isuvi, ra uvi saa xiyo
nuu ña ke ndika'yu tu'un, ra
nu'ni ndoso toko ña, ra iyoo

uxa ku'va ña kuu tuni ña, ña
nani sello.
2 Ra xini yu iin ra tatun
Ndioxi, ra ndaku ni, ra ndiee
ka vi ndika'an ra kachi ra
saa:
—¿Yoo kuvi na yii, na
nini'i ta'vi, ña ndaxí na tuni
ña nu'ni toko tutu yo'o, ra
ndakani na ña? —kachi ra.
3 Ndi su ndia nii na köo, nii
ndivi, ra nii nuu ñu'u, ra nii
chi tixi ñu'u köo na kuchuun
ndakani tutu kan, ña ka'vi
na ña.
4 Ra xaku ni yu, saa chi
ndia nii na köo nindakoyo
ña ndakani na tutu kan ña
ka'vi na ña.
5 Ra saa ndika'an iin ra
xikua'a kan xi'in yu kachi ra
saa:
—Xäku ni kun chi ra kuu
iin ndika'a ra ku kuenda
ra Judá, ra kuu ndise'e ra
Rey David, ra kan kuvi ra
xakanaa, ra iyoo ichi ra ña
ndakani ra tutu yo'o, ra
ndaxí ra uxa saa tuni ña kuu
sello ña —*kachi ra xi'in yu.
6 Ra saa ndakoto'ni yu ra
xini yu tiañu tiayu ka'nu
kan, xi'in tiañu kumi saa
ña tiaku kan, xi'in tiañu
na xikua'a kan, ra xini yu
ndichi iin ndikachi lo'o, ra
takaa ri xa'ni na ndisoko na,
saa kaa ri; ra iyoo uxa ndiki
ri, ra iyoo tu uxa tinuu va ri;
ra uxa saa tinuu ri yo'o kuvi
uxa tachi ña kuu kuenda
Ndioxi ña ti'vi ra vaxi iinii
saa kuvi ña yuuvi yo'o.
7 Ra saa ndixaa ra kuu
ndikachi lo'o kan nuu ra
ndu'u tiayu ka'nu kan, ra
ki'in ra tutu ña tiin ra chi
nda'a kua'a ra.
8 Ra te ndaki'in ra tutu
kan, saa ra ndikun ndakusiti
kumi saa ña tiaku kan xi'in
oko kumi saa na xikua'a kan
nuu ra kuu ndikachi lo'o
kan, ra ni'i takundi'i na
arpa xi'in xikoo vali ña oro,
ra iin chitu ndaa ña xi'in
xuxa va'a; ra xuxa va'a kan
ke kuu tu'un ña ka'an na yii
na ndikun ichi Ndioxi xi'in
ra.
9 Ra xita na iin yaa yii,
ña xaa, nuu ra kuu ndikachi
lo'o kan, kachi na saa:
Yo'o kuvi ra iyoo ichi ña
ndaki'in kun tutu
yo'o,
ra ndaxi kun tuni ña kuu
sello ña nu'ni ña;
chi yo'o kuvi ra xa'ni na, ña
ndisoko na yo'o,
ra xi'in nii kun ke sakaku
kun
takundi'i nuu yuvi,
xi'in na ka'an ndia ndia ka
nuu tu'un,
xi'in takundi'i ñuu vali,
xi'in takundi'i ñuu na'nu
ña iyoo nuu ña yuuvi
yo'o.
10 Ra ndasa kun na rey xi'in
sutu nuu Iva yo Ndioxi
ra ka'ndia na chiñu nuu ña
yuuvi yo'o kii ña vaxi
kachi na xita na.
11 Ra saa ndakoto'ni yu ra
xini so'o yu tachi na tatun
Ndioxi, ra kuaa ka vi kuvi
na, ra nii köo kundiee ka'vi
ña'a, ra iin xinunduu na
nuu íin tiayu ka'nu, nuu xa
ndita kumi ña tiaku kan
xi'in na xikua'a na oko kumi
kan.
12 Ra ndiee ka vi ka'an na
kachi na saa:
Ra kuu ndikachi lo'o, ra
ndo'o ni, ra ndisoko
na ra

Ra ra kan kuvi ra ku mii
ndiayu nini'i ta'vi ña
ndaki'in ra ndiee
xi'in ña kuika, xi'in ña
ndichi, xi'in ña ndaku,
xi'in ña to'o, xi'in ña ka'nu,
xi'in ña kañu'u na ra,
kachi na.
13 Ra xini tu so'o yu
ña ka'an takundi'i ña'a ña
xava'a Ndioxi ña ndee ndivi,
xi'in ña ndee nuu ñu'u, xi'in
ña iyoo chi tixi ñu'u, xi'in ña
ñu'u ini tiañu'u, ra kachi
ña saa:
Na ndasaka'nu yo ra ndu'u
nuu tiayu ka'nu
xi'in ra kuu ndikachi lo'o
saa chin kuenda ndia kan va
kuvi ña to'o,
ña ka'nu, xi'in ña ku ndiee
ndia ndikaa ndiku'un,
kachi ña.
14 Ra saa ndika'an kumi
saa ña tiaku kan kachi ña
saa:
—¡Ndixa, saa ke iyoo va ña!
—kachi ña.
Ra ndakusiti tu oko kumi
saa ndia xikua'a kan va, ra
ndasaka'nu ni na ra tiaku
ndiaa ndikaa ndiku'un.

6

*Ndaxi ndikachi lo'o i̱ñu̱
sello*

1 Ra te xini yu ndaxi ra
kuu ndikachi lo'o kan tuni
ña nuu, saa ra xini so'o yu
ndika'an iin ña tiaku, ña
nuu, ra iin ta ku'va kuu
ta nda'yu savi saa kuu, ra
kachi ña saa:
—¡Na'a, ra kuni kun!
—*kachi ña.
2 Ra saa kuyachin yu ra
xini yu kanata iin kuayu yaa,
ra xini yu yoso iin tiaa ri, ra
ni'i ra iin itun tu kini ra, ra
ndaki'in ra iin ña'a ña kù'ùn
ra, ña nani corona, ra kanata
ra ña xakanaa ra, ra xa iyoo
nduvi ra ña sakanaa ka ra.
3 Ra te ndaxi ra kuu
ndikachi lo'o kan tuni ña
uvi, ra saa xini so'o yu
ndika'an ña tiaku ña uvi,
kachi ña saa:
—¡Na'a ra kuni kun!
—kachi ña.
4 Ra saa kuyachin yu ra
xini yu kanata inka tuku
kuayu, ri kua'a ñù'ù, ra
xini yu yoso iin tiaa ri, ra
ndaki'in ra ndiee ña sandi'i
ra xa'a ña va'a ña iyoo xiin
na yuvi, ra na xa'a na ka'ni
ta'an ndi'i na, ra ndaki'in tu
ra iin ichi chee va.
5 Ra te ndaxi ra kuu
ndikachi lo'o kan tuni ña
uni, ra saa xini so'o yu
ndika'an ña tiaku ña uni,
kachi ña saa:
—¡Na'a ra kuni kun!
—kachi ña.
Ra saa kuyachin yu ra xini
yu iin kuayu ndiaa, ra yoso
iin tiaa ri, ra ni'i ra iin kàà
ña káta ña'a.
6 Ra saa xini so'o yu
ndika'an iin tachi tiañu
kumi saa ña tiaku kan
kachi ña saa:
—Iin litro lo'o nuni trigo,
a iin maquila cebada ke koo
ya'vi na iin kii nduvi; ndi su
na ndï'i xa'a aceite xi'in vino
chi na koo va ra kan —kachi
ña.
7 Ra te ndaxi ra kuu
ndikachi lo'o kan tuni ña
kumi, ra saa xini so'o yu
ndika'an ña tiaku ña kumi,
kachi ña saa:
—¡Na'a ra kuni kun!
—*kachi ña.
8 Ra saa kuyachin yu ra
xini yu iin kuayu, ri ku̱a̱án

ndii̱, ra yoso iin tiaa ri, ra
ra xa'ni ke nani ra, ra sata
ra yo'o ndikun ña ndii̱ ra
ndaki'in ra ndiee ña sandi'i
ra xa'a iin ta'vi ña yuuvi yo'o
ra kuvi kua'a ni yuvi sa ra
xi'in kuachi, xi'in soko, xi'in
kue'e, ra ndia kiti kue'e, ri
iyoo iku va kuvi ri ndakoyo
ña sandi'i ri xa'a na sa ra.
9 Ra te ndaxi ra kuu
ndikachi lo'o kan tuni ña
u'un, ra saa xini yu tixi altar
yii, ra ndee yuvi na ndixi'i
xa'a tu'un Ndioxi, na tuun
ni xindikun ichi ra, ra kuë̈e
nindiko ini na.
10 Ra ndiee ka vi ka'an na
kachi na saa:

—Tata Ndioxi, Ra Yii, Ra
Ndixa, ¿ama vi ke sandaku
kun kuachi xi'in na iyoo nuu
ña yuuvi, ra sando'o kun
na xa'a ña xa'ni na ndu'u?
—kachi na.
11 Ra saa taxi Ndioxi
tikoto yaa ndakundixi na,
ra ndika'an ra xi'in na ña
na ndakindiee ka na salo'o
tiempo, chi iyoo ka va na
ta'an na, na kumani ka kuvi
ta ku'va ndo'o na yo'o xa'a
ña ndikun na ichi Ndioxi.
12 Ra te ndaxi ra kuu
ndikachi lo'o kan tuni ña
i̱ñu̱, ra saa xini yu ña ndiee
ka vi nditaan, ra ñu'ù kaa,
ra iin nundiaa níí ña, iin ta
ku'va kaa iin tikoto ndiaa,
saa nduu ña, ra yoo, ra iin
ndukua'a níí tu ri kan va, iin
ta ku'va íin ni̱i saa nduu ri.
13 Ra ndikoyo kimi, ri ndee
nuu ndivi kaa nuu ñu'ú, ta
ku'va ndo'o koxi ta koyo
ri, ta ndiee ni kani tachi,
nda'a itun koxi.
14 Ra ndivi kaa, ra iin ta
xa tutu ña ndatuvi, iin saa
xa ña ndatuvi ña, ña ndi'i
xa'a ña; ra takundi'i iku
na'nu xi'in xiki vali ña ñú'u
ni'ni tiañu tiañu'u, ra iin
ndanama yaa ña nuu ndita
ña.
15 Ra na kuu rey nuu ña
yuuvi yo'o, xi'in na kuna'nu,
xi'in na kuika, xi'in na
kuna'nu nuu na soldado,
xi'in na iyoo ni ndiee nda'a
xi'in takundi'i na xachiñu
tatu, xi'in takundi'i na xika
ndika, ra tise'e ndi'i va na
yavi yu'u kava, xi'in tiañu
kava na'nu.
16 Ra ka'an na xi'in ko'ndo
na'nu xi'in yuu na'nu kan
kachi na saa:

—¡Koyo ndo sata ndi ra
tise'e ndo ndu'u nuu ra
ka'nu, ra ndu'u tiayu ka'nu
kaa, xi'in nuu Jesucristo ra
kuu ndikachi lo'o, saa chin
sáa̱ ni ini ra!
17 Chi vichin ke ndixaa
kii ña taxi Ndioxi tundo'o
ka'nu. ¿Ra yoo vi ku
na kuchuun kaku nuu ña?
—kachi na.

7

Ciento uvi xiko kumi mil kuvi na ndiñani tuni

1 Te ndi'i kuu ña yo'o, ra
saa xini yu kumi na ku tatun
Ndioxi, ra ndita na kumi
saa tutun ña yuuvi, ña tiin
na tachi, ña na käka ka ña
nuu ñu'u, nii nuu tiañu'u, ra
nii nda'a itun kuii na käni ka
ña.
2 Ra xini tu yu kanata
inka ra tatun Ndioxi, chi nuu
kanata ñu'u, ra kuu mii ra
tuni Ndioxi ra tiaku, ra ndiee
ka vi ndika'an ra xi'in kumi
saa na tatun Ndioxi, na xa
kuu mii ndiayu ña sando'o

na ñu'ú yo'o, ra sa tu tiañu'u
va.
3 Ra kachi ra saa xi'in na:
—Sandö'o ña'a ndo ñu'ú,
xi'in tiañu'u, ra nii itun kuii,
chi ndiakua te na sandi'i yo
kani yo tuni tiaan na xa
chiñu nuu Ndioxi yo, ra ndia
saa ke na kuu tundo'o ñaa
—kachi ra.
4 Ra saa xini so'o yu ña
ndakoo ndia'vi na ndiñani
tuni kan ra iin ciento uvi
xiko kumi mil yuvi kuvi
na; ra na yo'o kuvi na kuu
ndise'e na ñuu Israel.
5 Ra yo'o ke ndakoo ndia'vi
ta uxi uvi mil ta uxi uvi mil
na ndiñani tuni: Ra na kuu
ndise'e ra Judá ra uxi uvi
mil kuvi na ndiñani tuni; ra
na kuu ndise'e tu ra Rubén
ra uxi uvi mil ku tu na kan
va ndiñani tuni; ra na kuu
ndise'e ra Gad, ra uxi uvi mil
ku tu na kan va ndiñani tuni;
6 Ra na kuu ndise'e ra
Aser, ra uxi uvi mil ku tu
na kan va ndiñani tuni; ra
na kuu ndise'e ra Neftalí, ra
uxi uvi mil ku tu na kan
va ndiñani tuni; ra na kuu
ndise'e ra Manasés, ra uxi
uvi mil ku tu na kan va
ndiñani tuni;
7 Ra na kuu ndise'e ra
Simeón, ra uxi uvi mil kuvi
tu na kan va ndiñani tuni;
ra na kuu ndise'e tu ra Leví,
ra uxi uvi mil ku tu na kan
va ndiñani tuni; ra na kuu
ndise'e ra Isacar, ra uxi uvi
mil ku tu na kan va ndiñani
tuni;
8 Ra na kuu ndise'e ra
Zabulón, ra uxi uvi mil ku
tu na kan va ndiñani tuni;
ra na kuu ndise'e ra José,
ra uxi uvi mil ku tu na kan
va ndiñani tuni; ra na kuu
ndise'e tu ra Benjamín, ra
uxi uvi mil ku tu na kan va
ndiñani tuni.

Kua'a ni kuvi yuvi na ndixi tikoto yaa

9 Te ndi'i kuu ña yo'o, ra
saa ndakoto'ni yu, ra xini
yu kua'a ni yuvi, ra nii
köo kundiee ka'vi na chi
kua'a ni kuvi na, ra iin ni
kuvi ña yuuvi ke kee na, ra
takundi'i nuu yuvi kuvi na,
xi'in na kee takundi'i ñuu,
xi'in na ka'an ndia ndia ka
nuu tu'un, ra ndita na nuu
íin tiayu ka'nu, xi'in nuu
íin ra kuu ndikachi lo'o, ra
ndixi na tikoto yaa, ra ni'i
na ñuu.
10 Ra ndiee ka vi ka'an na
kachi na saa:
“Iva yo Ndioxi ra ndu'u
nuu tiayu ka'nu
xi'in ra kuu ndikachi lo'o
kuvi ndia sakaku yoo”,
kachi na.
11 Ra iin xinunduu
takundi'i na tatun Ndioxi
ndita na nuu íin tiayu
ka'nu, xi'in nuu ndee na
xikua'a, xi'in nuu ndee
kumi saa ña tiaku kan, ra
ndakusiti na, ra ndiakua
nditiandiaa nuu na ndia nuu
ñu'u, nuu íin tiayu ka'nu
kan, ra ndasaka'nu ka vi
na Ndioxi,
12 kachi na saa:
¡Saa ke koo va!
Kuenda Ndioxi ke kuu ña
va'a, ña ka'nu, ña
ndichi,
tu'un to'o ña kuu tixa'vi,
xi'in ña to'o ña tiaku
ini,
xi'in ña ku ndiee, xi'in ña
ndaku.
Ra ña yo'o ku kuenda Ndioxi
yo iin ndisaa kii,
iin ndisaa tiempo. Amén,

kachi na ka'an na.
13 Ra saa ndika'an iin ra
xikua'a kan xi'in yu kachi ra
saa:
—¿Yoo kuvi na ndixi tikoto
yaa yo'o, ra ndia mii ke kee
na? —*kachi ra xi'in yu.
14 Saa ndakuiin yu kachi
yu saa xi'in ra:
—Tata, mii kun kuvi ra
kundaa ini va —*kachi yu
xi'in ra.
Ra saa ndika'an ra xi'in yu
kachi ra saa:
—Na yo'o kuvi na kee nuu
iyoo tundo'o ra ndakatia na
tikoto na xi'in nii ra kuu
ndikachi lo'o, ra nduyaa ña.
15 Ra xa'a ña kan ke ndita
na nuu íin tiayu ka'nu nuu
ndu'u Ndioxi vichin, ra
ndasaka'nu na ra ini ve'e
ñu'u ña íin ndivi, ñuu ka'ñu,
ra kondiaa ra na xi'in ndiee
ra.
16 Ra küvi ka na soko, ra
nii ndächi ka tu ini na tiakuii
va, ra nii ñu'ù kaa, ra kä'mi
ka ña na, ra ndia nii lo'o ka
ka'ni küni na.
17 Saa chi ra kuu ndikachi
lo'o ra ndichi ma'ñu tiayu
ka'nu kuvi ra ki'in kuenda
xi'in na; ra ta koo ndikachi
vali saa ke koo na nuu ra, saa
chi kundiaka ra na ku'un na
xi'in ra nuu ndikaa tiakuii,
ra ko'o na, ña kutiaku na iin
ndisaa kii. Ra mii Ndioxi va
kuvi ra ndaku'va tiakuii nuu
na ña xáku na —kachi ra
xi'in yu.

8

Ndaxí ra kuu ndikachi lo'o tuni ña uxa

1 Ra te ndaxi ra kuu
ndikachi lo'o kan tuni ña
uxa, saa ra iin kutaxin yaa
va ndivi kaa ku'va iin sava
hora.
2 Saa ra xini yu ndita uxa
na tatun nuu Ndioxi, ra taxi
ra uxa itun tu tivi na nda'a
na.
3 Ra saa xaa iin ra tatun
Ndioxi, ra xikundichi ra nuu
íin altar yii, ra ni'i ra iin
kaa ña oro ña ichi'ma, ra
taxi Ndioxi kua'a ni ka xuxa
va'a nda'a ra, ña chi'ma ra,
ra na ndakuta'an ña xi'in
tu'un ña ka'an na yii, na ku
se'e Ndioxi. Ra saa chindee
ra ña ni'i ra nuu altar yii,
ña oro, ña ndichi nuu íin
tiayu ka'nu kan.
4 Ra i'ma xuxa va'a, ña
kee nda'a ra tatun Ndioxi
kan, ña ichi'ma ra, ra
ndakita'an ña xi'in tu'un
ña ka'an na yii xi'in Ndioxi,
ra kuandaa ña suvi mii nuu
ndu'u Ndioxi va.
5 Ra saa sandakutu ra
tatun Ndioxi kan kaa ña
ichi'ma ra xi'in ñù'ù ña xixi
nuu altar yii, ra sako'ni ra ña
nuu ña yuuvi yo'o, ra xa'a
iin ka'ndi kuu ra iin nini'i
kuu, ra iin xa'a koyo taxa, ra
ndiee ka vi nditaan.

Tivi kumi na tatun Ndioxi itun tu nani trompeta

6 Ra saa xa'a ndakoo nduvi
uxa saa na tatun Ndioxi, ña
tivi na itun tu ni'i na.
7 Ra te tivi ra tatun Ndioxi
ra nuu kan itun tu ni'i ra,
saa ra ndikun xa'a kuun
ni nduu ñí'i xi'in ñù'ù ña
ndikavanuu nii xi'in, ra
ndixixi ku'va iin ta'vi ñu'u
yo'o xi'in itun kuii, xi'in
takundi'i iku kuii.
8 Ra te tivi tu ra tatun
Ndioxi ra uvi kan itun tu
ni'i ra, saa ra ku'va takaa
iin iku chee ña xixi, saa kaa

ña ndakava, ra ndikita ña
ini tiañu'u, ra iin ña'ñu kuvi
tiañu'u ra nduu nii xa ña.
9 Ra ndixi'i tu ku'va iin
sava kiti ri ñú'u ini tiañu'u,
ra ndi'i tu xa'a iin sava itun
tu xika nuu tiañu'u va.
10 Saa ra te tivi ra tatun
Ndioxi ra uni kan itun tu ni'i
ra, ra saa kee iin kimi chee
ndivi ndakava ri iin ña'ñu
nuu ña yuuvi nuu kana
tiakuii, ta kuu nuu kana itia
na'nu xi'in nuu kana tiakuii
vali; ra iin ndichi ndichi
ñù'ù sata ri ña xixi ri.
11 Ra ti Iva ke nani kimi
kan, ra iin sava kuvi tiakuii
ra nduu iva xa ri, ra tiaa ni
kua'a kuvi yuvi ndixi'i xa ra,
ña nduu iva ra.
12 Ra saa tivi ra tatun
Ndioxi ra kumi kan itun tu
ni'i ra, saa ra nini'i kue'e
va iin ña'ñu ñu'ù xi'in yoo,
ra saa tu kimi va; ra saa tu
kii nduvi xi'in ñuú va, ra
nindayë'e ka iin sava ká'ñu
xi'in ñuú.
13 Ra saa xini yu ndachi
iin ra tatun Ndioxi xika ra
ma'ñu ndivi, ra ndiee ka vi
ka'an ra kachi ra saa:
—Nda'vi ni ndo'o, nda'vi
ni ndo'o, nda'vi ni ndo'o, na
ndee nuu ñu'ú, te na tivi
na tatun Ndioxi, na uni, na
kumani ka tivi itun tu ni'i na
—kachi ra.

9

*Tivi ra tatun Ndioxi ra
uun itun tu nii ra*

1 Ra te tivi ra tatun Ndioxi
ra u'un kan itun tu nii ra, saa
ra xini yu kee iin kimi ndivi
ra ndakava ri nuu ñu'u, ra
taxi Ndioxi yave ña ndakuña
yu'u yavi chee ñà'a ña kunu
ni nda'a ri.
2 Ra ta ndakuña kimi kan
yu'u yavi chee ñà'a ña kunu
ni kan, ra saa ndakoyo i'ma
yavi kan, ra iin ta íin i'ma
ña kee yavi xitun chee, saa
íin ña ndakoyo, ra iin kuñaa
nuu ñu'ù xa ña, ra saa tu
ndivi va.
3 Ra tiañu i'ma kan
ndakoyo tika ri na'nu ni, ra
iin ndasi níí ri nuu ñu'ú, ra
ndaki'in ri ndiee ta ku'va
iyoo tisu'ma.
4 Ra saa xa'ndia Ndioxi
chiñu nuu ri ña na sandï'i
ri xa'a ndia ndia iku kuii
ña iyoo nuu ñu'ú, xi'in itia
kuii, xi'in itun kuii na'nu,
chi takua yuvi na köo tuni
Ndioxi yoso tiaan va kuvi na
na sando'o ri.
5 Ra saa taxi tu Ndioxi ndi-
ayu nda'a ri ña na sando'o
ri na yuvi, ra u'un níí yoo ke
sando'o ri na; ndi su na kä'ni
ri na. Ra iin ta ndo'o na ta
kani tisu'ma na saa ke ndo'o
na sa ri.
6 Ra kii ña kuu ña yo'o,
ra kuni yuvi ña kuvi na, ndi
su küvi na; ra nii na nduku
ni va na ña kuvi na, ndi su
kutiaku va na. Saa chi süvi
kii kuvi na ke chi kunu tu mii
va ña xa'ni ndii nuu na.
7 Ra tika kan, ra ta ku'va
íin kuayu, ri xa iyoo nduvi
ku'un nuu kuachi, saa íin ri;
ra ñu'u ri iin ña'a ra ta íin
corona kàà ña oro, saa íin
ña. Ra nuu ri, ra ta íin kuvi
nuu yuvi, saa íin nuu ri.
8 Ra ixi xini ri, ra ta íin
ixi xini na si'i, saa íin ña; ra
nù'ù ri, ra ta íin nù'ù ndika'a
saa íin ña.
9 Ra ña'a ña ndixi ri, ra
ta íin kàà ña ndiee ni, saa
íin ña; ra iin nini'i kuu
nda'yu ndixin ri, iin takuu

yu'u carro tu kañu'u kuayu
ri kua'an nuu kuachi, saa
kuu yu'u ña.
10 Ra su'ma ri, ra iyoo
ìñụ̱ nuu ña, ra ta íin su'ma
tisu'ma, saa íin ña; ra iyoo
ndiee ña ña sando'o ña yuvi
u'un nií yoo.
11 Ra ra kuu rey ra
ꞌxa'ndia chiñu nuu tika kan
kuvi ra tatun ra ndikaa yavi
chee ña'a ña kunu ni kan.
Ra Abadón ke nani ra tu'un
hebreo, ra tu'un griego ke
nani ra Apoleón. Ra tu'un
yo'o kachi ña saa, Ra sandi'i
xa'a yuvi.
12 Ña yo'o kuvi tundo'o
ñà'a, ña nuu, ña xa ndiya'a,
ra vaxi ka va inka uvi ña.

*Tivi ra tatun Ndioxi ra i̱ñụ̱
itun tu nii ra*

13 Ra te tivi ra tatun Ndioxi
ra i̱ñụ̱ kan itun tu ni'i ra,
saa ra xini so'o yu tachi iin
yuvi tiañu kumi saa ndiki
altar, ña oro, ña ndichi nuu
Ndioxi.
14 Ra ndika'an ña kachi ña
saa xi'in ra tatun Ndioxi ra
i̱ñụ̱ kan:
—Ndaxí kumi saa na
tatun, na nu'ni yu'u itia
ka'nu ra nani Eufrates
—kachi tachi kan xi'in ra.
15 Saa ra ndaxi ra kumi saa
na tatun kan, ña ka'ni na iin
ta'vi na ndee nuu ña yuuvi
yoo, chi na tatun yo'o kuvi
na xava'a Ndioxi ña xa na
koo nduvi na hora yo'o, xi'in
kii yo'o, xi'in yoo yo'o, xi'in
kuiya yo'o.
16 Ra saa xini so'o yu ña
vaxi uvi ciento millón ndia
soldado, ndia yoso kuayu ña
ka'ni ndia na yuvi yo'o.
17 Ra su'va ke iin kuayu
kan xi'in ndia yoso ri xini yu:
ꞌni'nu ndia ña'a ña isa'vi
ndia, ra saa tu kuayu kan va,
ra iin kua'a ñù'ù ña, ra kuu
tu ña iin mii ñù'ù kuii va, ra
kuu tu ña iin mii ñù'ù kuaan
va. Ra xini kuayu kan, ra
ta iin xini ndika'a, saa íin
ña; ra kee ñù'ù yu'u ri, xi'in
i'ma, xi'in ñu'ú ka'ndi ña
kuu ñu'ú kuaan.
18 Ra iin ta'vi na yuvi yo'o
ndixi'i xi'in ñù'ù, xi'in i'ma,
xi'in ñu'ú ka'ndi ña kee yu'u
kuayu kan.
19 Saa chi ndiee kuayu kan,
ña sando'o ri yuvi, ra iyoo ña
chi yu'u ri, ra iyoo tu ña chi
nu su'ma va ri; ra su'ma ri,
ra iyoo xini ña, ra ta ku'va
íin xini koo, saa íin ña, ra
sando'o ni ri na yuuvi yo'o
xi'in ña.
20 Ra yuvi na nindoo, na
ndixï'i xi'in tundo'o yo'o, ra
nii ndo'o ni va na, ndi su
ndixïin na ña ndakoo na
ña vä'a ña ꞌxa na, ra nii
nindäkoo tu na ña kañu'u
na ti ndiva'a, xi'in ña kuu
na'na, ña kuu oro, xi'in ña
kuu plata, xi'in ña kuu kàà,
xi'in ña kuu yuu, xi'in ña
kuu itun, ña'a ña iyoo tinuu
ra xïni ña, ra nii xïni tu so'o
va ña, ra nii küvi tu kaka va
ña.
21 Ra nii nindandïko tu ini
na ña ꞌxa'ni na yuvi, xi'in ña
ꞌxa tasi na, ña xa tu'va na,
xi'in ña ꞌxika na ña yuuvi
ña iyoo ni tani na, xi'in ña
xakui'na na.

10

*Ra tatun Ndioxi ra ꞌni'i
iin tutu lo'o ña ituvi*

1 Ra saa xini yu inka tuku
ra tatun Ndioxi, ra ndaku ni,
ra kee ra ndivi vaxi nuu ra,
ra iin ndixi níí ra viko, ra
íin iin chilanki xini ra, ra iin
ta ku'va ye'e ñu'ù saa ye'e
nuu ra; ra xa'a ra, ra iin
ta xa ñù'ù te iin ndukuiin
ndukuiin ña, ña xixi ña, saa
íin xa'a ra.
2 Ra ̃ni'i ra iin tutu lo'o
ra nuña nuu ña, ra te xiku
ndichi ra, ra xani ra xa'a
kua'a ra nuu tiañu'u, ra xa'a
ichin ra xani ra nuu ñu'ú.
3 Ra ndiee ka vi ninda'yu
ra, iin ta ku'va nda'yu iin
ndika'a te ndukue'e ri, saa
kuu ninda'yu ra. Ra te
ndi'i ninda'yu ra, saa tiaku
ndika'an uxa tachi ña nda-
sun ní ka'an, ta ku'va kuu te
nda'yu savi.
4 Ra te ndi'i ndika'an uxa
saa tachi ña ndasun ni ka'an
kan, ra saa kuni yu tiaa yu
ña ndika'an ña, ra saa tu'va
xini so'o yu iin tachi chi
ndivi, ra ndika'an ña xi'in yu
kachi ña saa:
—Taxi va'a tu'un ña
ndika'an uxa saa tachi, ña
ndiee ni ndika'an yo'o, ra
tiäa kun ña —kachi ña xi'in
yu.
5 Ra ra tatun Ndioxi ra xini
yu xani ndichi iin xa'a nuu
tiañu'u kan, xi'in nuu ñu'u,
ra ndoni'i ra nda'a kua'a ra
chi ndivi.
6 Ra china'a ra Ndioxi
ra tiaku iin ndisaa kii, iin
ndisaa tiempo, Ndioxi ra
xava'a ndivi xi'in ña'a ña
iyoo nuu ña, ra xava'a ñu'ú
xi'in takundi'i ña'a ña iyoo
nuu ña, ra xava'a tiañu'u
xi'in takundi'i ña'a ña iyoo
ini ra, ra ndika'an ra kachi
ra saa:
—Köo ka kii ña kundiatu
Ndioxi ña saxinu ra ña
ndika'an ra,
7 chi te na xa'a ra tatun
Ndioxi ra uxa kan, ña tivi ra,
itun tu tivi ra, saa ra ndikun
saxinu va Ndioxi nuu chiñu
ra, ña iyoo sẹ'è, ta ku'va
kachi ra xi'in na ndika'an
tu'un ra, na ndixika chiñu
nuu ra xina'a —kachi ra
tatun Ndioxi kan.
8 Saa ndika'an tuku tachi,
ña xa ndika'an xini so'o yu
te yachi xi'in yu, ña kee chi
ndivi, ra kachi ña saa:
—Kua'an ki'in tutu lo'o,
ña nuña, ña ̃ni'i ra tatun
Ndioxi ra ndichi nuu tiañu'u
xi'in nuu ñu'ú kaa —kachi
ña xi'in yu.
9 Ra saa ndixa'an yu
ndika'an yu xi'in ra tatun
Ndioxi kan, ña na taxi ra
tutu lo'o kan nda'a yu, ra
saa taxi ndixa va ra ña, ra
ndika'an ra xi'in yu kachi ra
saa:
—Ki'in ña ra kaxi kun ña,
ra iin ta vixi ñuñu saa kuu
vixi yu'u kun xi'in ña, ndi su
chi ini kun ra ña kuu iva va
kuvi ña xi'in ña —kachi ra
xi'in yu.
10 Ra saa ki'in yu tutu lo'o
kan nda'a ra tatun Ndioxi
kan, ra xaxi yu ña, ra vixi ka
vi kuu yu'u yu xi'in ña, iin ta
ku'va vixi ñuñu iin saa vixi
ña, ndi su te nduxinu ña tixi
yu, ra iin kuu iva tixi yu xi'in
ña.
11 Ra saa ndika'an tuku ra
xi'in yu kachi ra saa:
—Xiniñu'u na ndatu'un
tuku va kun xa'a ña sa
Ndioxi xi'in takundi'i yuvi,
xi'in na ka'an ndia ndia ka
nuu tu'un, xi'in na kuna'nu,
xi'in takundi'i na ndee ñuu
na'nu —kachi ra xi'in yu.

11

Uvi tiaa ndia ndakuiin xa'a chiñu ña xa Ndioxi

1 Ra saa taxi iin na iin ndoo
ñu'u ndaa yu, ra ta kaa iin
itun tu ki'in ku'va na ña'a,
saa kaa nu, ra ndika'an na
xi'in yu kachi na saa:

—Kua'an ra ki'in kun
ku'va ve'e ñu'u Ndioxi, xi'in
nuu altar yii, ra ka'vi kun
yuvi na ñú'u ndasaka'nu
Ndioxi ini ve'e ñu'u ñaa.
2 Ra na ndoo va chi nuu
ke'e ve'e ñu'u ñaa, chi xa
nda'a na yuvi, na xïni Ndioxi
va nindoo ña, ña sayakua na
ña uvi xiko uvi yoo. Ña kan
ke chü'un ku'va ka kun ña.
3 Ra ti'ví yu uvi tiaa ndia
ndakuiin xa'a chiñu yu, ra
ka'an ndoso ndia tu'un yu
iin mil uvi ciento uni xiko
kii, ra kundixi ndia tikoto ña
tumi, ña kue'e ní, xa'a ña
kuni yu ña na ndiko ini na
yuvi xa'a kuachi ña xá na.
4 Ra uvi saa ndia yo'o kuvi
uvi saa itun kuii, tu va'a, tu
nani olivo, ra kuu tu ndia uvi
saa kàà ña ndita ñù'ù nuu,
ña tuun nuu Ndioxi ra ka'nu
ra xava'a ñu'ú va.
5 Ra tu ndia na kuni sa ña
u'vi xi'in ndia, saa ra kee
ñu'ù yu'u ndia ña ka'mi ña
na; ra su'va ke kuvi takundi'i
va na kuni sandi'i xa'a ndia.
6 Ra ndia yo'o, ra iyoo
ndiee ndia ña ndasi ndia
ndivi, ra küun ka savi kii ña
kaka ndia ka'an ndoso ndia
tu'un yu, ra iyoo tu ndiee
ndia ña ndasa ndia tiakuii
nii va, ra sando'o ndia na
yuuvi, xi'in ndia ndia ka nuu
tundo'o ñà'a ndixaa ka mii
ichi kuni va ndia.
7 Ra te xa na sandi'i ndia
ña ka'an ndoso ndia tu'un
yu, ra saa kanata iin kiti ñà'a
yu'u yavi chee ñà'a ña kunu
ni kan, ra kanita'an ri xi'in
ndia, ra kuchuun va ri ña
ka'ni ri ndia.
8 Ra kundee iki kuñu
ndia ya'ya ka'nu, ña ndikaa
ma'ñu ñuu chee ka'nu kan,
nuu takaa na Iva yo Jesu-
cristo nda'a cruz; ñuu ña
ka'an na kuu “Sodoma” a
“Egipto” va tu.
9 Ra uni kii sava ke kundee
iki kuñu ndia, ra kuni
takundi'i yuvi na ndee iinii
kuvi ñuu ña, xi'in ndia ndia
ka nuu yuvi, xi'in na ka'an
ndia ndia ka tu'un, xi'in na
ndee iinii kuvi ñuu na'nu, ra
ndüxin na ndia.
10 Ra takundi'i yuvi na
ndee nuu ñu'ú, ra tiaa ni
kusii ini na ña kuvi ndia,
ra xa'a na kakin na viko ña
kusii ní ini na, ra xa'a na
sani'i na ña'a ta'an na, saa
chi uvi saa ndia ndika'an
ndoso tu'un Ndioxi, ra tiaa
ni sando'o ndia na ndee nuu
ñu'ú tuvi na.
11 Ndi su te na xinu uni kii
sava, saa ra sandatiaku va
Ndioxi ndia, ra ndakoo tuku
va ndia, ra takundi'i yuvi na
kuni, ra tiaa ni yu'vi na.
12 Ra saa ndiee ka vi tiaku
ka'an iin tachi, chi ndivi xi'in
ndia, kachi ña saa:

—¡Na ndaa ndo chi yo'o!
—kachi ña.

Ra saa nandaa ndia chi
ndivi xi'in viko, ra kuni
takundi'i va na sáa ini xini
ña'a.
13 Ra mii hora kan, ra
ndiee ka vi taan, ra xi'in ña
ndiee ni taan kan ra ndi'i va
xa'a iin ta'vi lo'o ñuu na, ra

kuvi uxa mil yuvi. Ra na
ndoo, küvi, ra yu'vi ka vi
na, ra xa'a na ndasaka'nu na
Ndioxi, ra ndu'u ndivi.
14 Yo'o ke na kundaa ini
ndo, chi ña yo'o kuvi tundo'o
ña uvi ña kuu, ra xa kuy-
achin tuku va tundo'o ña uni
vaxi ña —*kachi na xi'in yu.

Tivi ra tatun Ndioxi ra uxa itun tu nii ra

15 Ra te tivi ra tatun Ndioxi
ra uxa kan itun tu ni'i ra, saa
ra iin nini'i tiaku ka'an na
chi ndivi, ra kachi na saa:
Iinii saa nuu xa'ndia na
yuuvi chiñu,
ra xa kuenda Iva yo Ndioxi
va nduu ña xi'in Jesu-
cristo,
ra ka'ndia ra chiñu nuu
iinii saa ña yuuvi iin
ndisaa kii,
iin ndisaa tiempo, ndia
ndikaa ndiku'un,
kachi na.
16 Ra ndia xikua'a ndia
oko kumi, ndia ndee tiayu
tu ndita yachin nuu ndu'u
Ndioxi, ra ndakusiti ndia,
ra ndiakua nditiandiaa nuu
ndia ndia nuu ñu'ú, ra
ndasaka'nu ka vi ndia
Ndioxi,
17 kachi ndia saa:
Ndataxi ni ndi tixa'vi nda'a
kun, Tata Ndioxi,
ra kuu mii takundi'i ndiee,
chi yo'o kuvi ra iyoo vichin,
ra yo'o kuvi tu ra xa iyoo te
yachi va,
ra yo'o kuvi tu ra kixi kii ña
vaxi va,
ra kuu mii kun ndiee,
ña ka'ndia kun chiñu nuu
iinii saa ña yuuvi.
18 Ra na ndee nuu iinii saa
ña yuuvi, ra sáa̱ ni ini
na xini na yo'o,
ndi vichin ke ndixaa kii ña
ndukue'e kun xi'in va
na.
Ra sandaku kun kuachi xi'in
takundi'i na ndixi'i,
ra taxi kun ña va'a nda'a na
ndika'an ndoso tu'un
kun,
xi'in na yii na ndikun yo'o,
xi'in na xato'o kivi kun,
xi'in na kuu mii chiñu na'nu,
xi'in na nda'vi na ndikun;
ra sandi'i kun xa'a na
sandi'i xa'a ña yuuvi,
kachi ndia.
19 Ra saa ndanuña ve'e
ñu'u Ndioxi ña ndichi ndivi,
ra ini ve'e ñu'u kan tuvi íin
xatun yii nuu ñú'u tutu yii
ña kuu ndiayu Ndioxi ña
kindoo ra xi'in na. Ra saa
xa'a koyo taxa, ra iin nini'i
kuu, ra iin ka'ndi kuu kani
savi, ra ndiee ka vi nditaan,
ra kṵṵn ní tu nduu ñí'i va.

12

Iin kǫǫ ñà'a ra táxí ri iin ña si'i

1 Ra saa xini yu kuu iin
ña chee ni nuu ndivi, ra
su'va ke iyoo ña: Iin ña si'i
ra ndixi ña ñu'ù, ra ndikaa
yoo tixi xa'a ña, ra iin xinu
nduu uxi uvi kimi xini ña,
ra ndaña'a ri ña kuu ri iin
corona.
2 Ra ña ñú'u se'e va kuvi
ña, ra ndiee ka vi nda'yu
ña, ña xa'a xa'ndia ña ini
ña, saa chi ña xa kuni kaku
va kuvi se'e ña.
3 Ra inka tuku va ña chee
ni xini yu kuu nuu ndivi,
ra su'va ke iyoo ña: Iin kǫǫ
ñà'a chee kuvi ri kanata, ra
ri kua'a kuvi ri, ra uxa kuvi
xini ri, ra iin iin corona ñu'u
ña, ra iyoo tu uxi ndiki va ri.

4 Ra xi'in su'ma ri kañu'u
ri iin ti'vi lo'o kimi, ri ndee
nuu ndivi, ra sakoyo ri ri
ndia nuu ñu'ú. Ra saa
xikundichi ri nuu ña si'i ña
xa ̱numi kaku se'e kan, ña
̱ndiatu ri kaxi ri se'e ña te
na kaku su'va ña.
5 Ra saa kaku se'e ña'a
kan, ra tiaa lo'o kuvi ra kaku,
ra ra kan kuvi ra kuu ra
kuchee ka'ndia chiñu nuu
iinii saa ña yuuvi, ra ndaku
ni ka'ndia ra chiñu xi'in iin
itun kàà tu kuni'i ra. Ra
saa ndaki'in va na ra lo'o
se'e ña'a kan nda'a ña ra
kua'an ra chi ndivi nuu íin
tiayu ka'nu tu ndu'u Ndioxi
xa'ndia ra chiñu.
6 Ra saa xinu ña'a kan
kua'an ña iin iku yuu nuu
tise'e ña, nuu xa xanduvi
Ndioxi koo ña, ra ikan ke
kondiaa na ña iin mil uvi
ciento uni xiko kii.

̱*Kanita'an ra tatun
Ndioxi ra nani Miguel xi'in
kǫǫ ña'a chee*

7 Ra te ndi'i kuu ña yo'o,
saa ndixiyo iin kuachi chee
chi ndivi: Ra ra tatun Ndioxi
ra nani Miguel xi'in na tatun
Ndioxi na ̱ita'an xi'in ra, ra
̱kanita'an na xi'in koo ñà'a
chee kan, xi'in na tatun ri,
na ̱ita'an xi'in ri.
8 Ra kǫǫ ñà'a kan xi'in
na ̱ita'an xi'in ri, ra
ndikuchüun ri chi ndi'i va
xa'a ri, ra ninï'i ka ri nuu
koo ri ndivi xi'in na ̱ita'an
xi'in ri.
9 Ra su'va ke ndo'o kǫǫ
ñà'a, ri kuu kǫǫ yata ni, ri
kuu timia'a, ri ̱sanda'vi iinii
saa ña yuuvi, chi sakutia'a
ra tatun Ndioxi kan ri nuu
ndivi ra sako'ni ra ri ndia
nuu ñu'ú, ra ndia na tatun
ñà'a na ita'an xi'in ri kuvi na
ndikoyo xi'in ri.
10 Ra saa xini so'o yu ña
ndiee ka vi ndika'an iin tachi
chi ndivi kachi ña saa:

—Vichin ke ndixaa kii ña
̱sakaku Iva yo Ndioxi na
ñuu ra, ra ̱ndaña'a ra ndiee
ra ña kuu ra Rey ra ka'nu,
ra ̱xa'ndia tu Jesús, ra
ndikaxin va ra chiñu nuu
takundi'i na yuuvi. Saa
chi vichin ra xa ndakava va
ri ña'a ri ixiko ta'an xi'in
na ñani yo nuu Ndioxi ñuu
ka'ñu.
11 Ndi su na ñani yo, ra
xa xakanaa va na nuu kǫǫ
ñà'a kan, xi'in nii Jesucristo
ra kuu ndikachi lo'o, ra
xakanaa ni tu na xi'in ña
ndika'an na ña ̱ndikun na
Jesús va; saa chi ndiyü'vi na
ña kuvi na, chin ndataxi va
na mii na ña ndixi'i na.
12 ¡Ña kan ke na kusii ni
ini ndivi, ra saa tu ndo'o na
ndee ndivi va! ¡Ra ndo'o,
na ndee nuu ñu'ú, xi'in nuu
tiañu'u, ra nda'vi ni ndo!
Saa chi timia'a ri ̱ndakava
nuu ñu'ú nuu ndee ndo ñáa,
ra sáa ni ini ri, saa chi ̱kun-
daa ini ri ña salo'o ni va
kii iyoo ri —*kachi tachi kan
xi'in yu.
13 Ra te ndakava kǫǫ ñà'a
kan nuu ñu'u, saa ra xa'a ri
̱táxí ri ña'á, ña kaku tiaa
lo'o se'e kan.
14 Ndi su ña'á kan, ra
taxi va Ndioxi uvi ndixin ña
na'nu ni nda'a ña, ra ta íin
ndixin tasu saa íin ña, ña
va'a na ndachi ña ku'un ña
iku yuu, ña koo xika ña nuu
koo ñà'a kan, ra ikan ke
sakuxi Ndioxi ña'á kan, uni
kuiya sava.

15 Saa ra kǫǫ ñà'a kan, ra
chi yu'u ri tava ri iin itia
chee ka'nú, ña na tani ña'a
kan, ra ndi'i xa'a ña kuni ri.
16 Ndi su chindiee ta'an va
ñu'ú xi'in ñà'a kan, saa chi
ndakuña ña yu'u ña, ra iin
xi'i yaa va ña itia chee, ra
kee yu'u kǫǫ ñà'a kan.
17 Saa ra tiaa ni ndisaa kǫǫ
ñà'a kan, xi'in ña'a kan, ra
saa ndaki'in ri kua'an ri ña
kanita'an ri xi'in takundi'i
na kúú ndise'e ña, na
ꞌkandixa chiñu ña xa'ndia
Ndioxi, xi'in na ꞌndikun
tu'un Jesús.

13

Kiti ñà'a ri ꞌkanata nuu tiañu'u

1 Ra saa xikundichi yu nuu
yuti yu'u tiañu'u kan, ra xini
yu kanata iin kiti chee ñà'a
nuu tiañu'u kan, ra iyoo uxa
xini ri, ra uxi ku ndiki ri, ra
iin iin corona ñu'u uxi saa
ndiki kan; ra ꞌyoso tu'un ña
ꞌkaña'a xi'in Ndioxi ta iin
iin xini ri.
2 Ra kiti ña'a ri xini yu kan,
ra takaa kuvi iin kuiin saa
kaa ri, ra xa'a ri, ra ta íin
kuvi xa'a kiti ri nani oso saa
íin ña, ra yu'u ri, ra ta kaa
kuvi yu'u ndika'a saa kaa
ña, ra taxi kǫǫ ñà'a ri kuu
timia'a kan ndiee nda'a ri, ra
taxi tu ri tiayu nuu ndu'u ri
xa'ndia ri chiñu va nda'a ri,
ra taxi tu ri ndiayu ña kuu
mii va ri nda'a ri.
3 Ra saa xini yu iin xini
ri, ra tiaa ní iyo kaa ña,
ña takue'e ña, chi ñä'a ka
ña, ña nduva'a ña, ndi su
nduva'a va ña. Ra tiaa
ni ndakanda ini takundi'i
yuvi na ndee nuu ñu'ú, ra
saa ndakundikun takundi'i
va na kiti chee ña'a kan.
4 Ra ꞌndasaka'nu ní na kǫǫ
ñà'a kan, chi taxi ri ndiayu
nda'a kiti ña'a ri kanata nuu
tiañu'u kan, ra ꞌndasaka'nu
ni tu na kiti chee ña'a kan
va, ra ndika'an na kachi na
saa:
—¿Yoo vi kuvi na kuchuun
sa ña ꞌxa kiti chee ña'a yo'o,
ra yoo vi kuvi na ꞌkuchuun
tu kata'an xi'in ri? —*kachi
na.
5 Ra ndaki'in tu ri ndiayu
ña kaña'a ri xa'a Ndioxi, ra
ka'an tu ri ña kuu ri ndioxi
va, ra ndaki'in ri ndiayu ña
ka'ndia ri chiñu, uvi xiko uvi
yoo.
6 Ra saa xa'a ri kaña'a ri
xa'a Ndioxi, xi'in xa'a nuu
iyoo ra, ra saa tu xa'a na
ndee ndivi va.
7 Ra ndaki'in tu ri ndi-
ayu ña kanita'an ri xi'in
na yii na kuu ñuu Ndioxi,
ra ndiakua ña kuchuun ri
xi'in na kuvi ña, ra ndaki'in
tu ri ndiayu ña ka'ndia ri
chiñu nuu takundi'i va nuu
na yuvi, xi'in nuu takundi'i
ñuu, xi'in nuu na ka'an ndia
ndia ka nuu tu'un, xi'in nuu
takundi'i ñuu na'nu ña iyoo
nuu ña yuuvi.
8 Ra ndasaka'nu takundi'i
va na ndee nuu ñu'ú kiti
ña'a kan; ra na ndasaka'nu
kiti ñà'a kan kuvi yuvi na
ndikä'yu kivi nuu tutu, ña
ndika'yu ta sakan chituni
Ndioxi ña yuuvi; ña ka'an ña
kutiaku na xi'in Ndioxi, ña
kuu kuenda ra kuu ndikachi
lo'o, ra ndisoko na.
9 Ra na ꞌxini so'o, ra na
kuni ka so'o va na.
10 Chi na ndikaxin Ndioxi
ku'un ve'e kàà, ra ve'e kàà

ke xiniñu'u ku'un va na; ra na ndikaxin Ndioxi kuvi xi'in ichi, ra xi'in ichi ke xiniñu'u kuvi va na. Ra yo'o ke ̱ndaña'a na mii na ña kuu na na ñuu Ndioxi, ra ndinuni ni tu kandixa va na ra.

Kiti ña'a ri ̱kanata nuu ñu'ú

11 Ra te ndi'i, saa xini yu kanata inka tuku kiti chee ña'a nuu ñu'ú. Ra iyoo uvi ndiki ri, ra takaa ndiki ndikachi lo'o saa kaa ña, ndi su iin ta ka'an ko̱o̱ ñà'a kan, ra iin saa ka'an tu ri yo'o va.

12 Ra iin ta iyoo ndiee kiti chee ñà'a, ri inuu kanata nuu tiañu'u kan, ke iyoo tu ndiee ri yo'o va, ra ̱xachiñu tu ri nuu va ri, ra ̱xa'ndia ri chiñu nuu takundi'i yuvi na ndee nuu ñu'ú, ña na ndasaka'nu na kiti chee ñà'a ri inuu kanata kan, ri ñà'a takue'e xi̱ni̱ ra nduva'a va ña.

13 Ra tiaa ni kua'a ña iyo ̱xa ri, saa chi ̱kee ñù'ù chi ndivi, ra ̱koyo ña nuu ñu'ú, ra ̱xíní takundi'i yuvi ña ̱xa ri.

14 Ra sanda'vi ri takundi'i yuvi na ndee nuu ñu'ú, xi'in ndiee ña taxi kiti chee ñà'a kan nda'a ri ña iyo ni xa ri, ra xa'ndia ri chiñu nuu na ndee nuu ñu'ú, ña na sava'a na iin na'na kiti chee ñà'a, ri nditia'ndia xini xi'in ichi, ndi su ndixï'i ri.

15 Ra kiti ña'a ri uvi, ri kanata nuu ñu'ú, ra ndaki'in ri ndiayu ña sandaka'an ri na'na kiti chee ña'a ri inuu kanata nuu tiañu'u, ña va'a na ndaka'an ña, ra ka'ni ña takundi'i yuvi na xïin kañu'u ña.

16 Ra xa'ndia ri chiñu nuu takundi'i yuvi, na vali xi'in na na'nu, na kuika, xi'in na nda'vi, na xika ndika, xi'in na xachiñu nda'vi nuu yuvi ndi su köo ya'vi na, ña na ñani tuni chi nda'a kua'a na, a tiaan va tu na.

17 Ra ndia nii na küvi sata, ra nii küvi tu xiko va na, tu köo tuni ri, a kivi ri, a numero ña kúú kivi ri, ndu'u nda'a kua'a na, a tiaan va tu na.

18 Ra yo'o ke xiniñu'u ní va ña xini tuni nuu yuvi, ra na iyoo ña xini tuni ra na nanduku na ni ke kuni kachi numero kiti chee ña'a kan, chi numero iin yuvi va kuvi ña, ra i̱ñu̱ ciento uni xiko i̱ñu̱ kuvi ña.

14

Na iin ciento uvi xiko kumi mil ra xita na iin yaa xaa nuu Ndioxi

1 Ra te ndi'i, saa xini yu ndichi ra kuu ndikachi lo'o xini iku chee ña nani Sión, ra ndita iin ciento uvi xiko kumi mil yuvi xi'in ra, ra ndu'u kivi ra xi'in kivi Iva ra tiaan na.

2 Ra saa xini so'o yu iin tachi chi ndivi, ra iin nini'i kuu iin ta kuu yu'u iin itia chee iin saa kuu, a iin ta kuu tu ta ndiee ni kani savi iin saa kuu, ra tachi ña xini so'o yu kan, ra ta kuu ta ̱saka'a kua'a ni yuvi arpa, saa kuu.

3 Ra ̱xita na iin yaa yii, ña xaa nuu Ndioxi, ra ndu'u tiayu ka'nu kan nuu ndita kumi saa ña tiaku kan xi'in oko kumi saa ndia xikua'a

kan, ra ndia nii na kuchüun
kutu'va kata yaa yii kan, chi
takua na iin ciento uvi xiko
kumi mil, na ndikaku, na kee
tiañu na yuvi kuachi na ndee
nuu ñu'u va kuvi na va'a xita
ña.
4 Ra na yo'o, ra na ndix-
ayäkua mii xi'in na si'i kuvi
na; ra ̱ndikun na sata
ndikachi lo'o xika na ndia
ndia ka mii nuu kua'an va
ri. Ra xa'a na yo'o ke cha'vi
ndikachi lo'o yo'o mii ri, ña
kan ke va'a nduu na ta ku'va
iyoo kui'i nuu ña ̱soko na
nuu Ndioxi xi'in nuu Jesu-
cristo ra kuu ndikachi lo'o.
5 Ra ndia nii tu'un ndix-
avä'a ini na ndatu'un na, ra
ndia nii lo'o tu yakua na köo
nuu Ndioxi va.

̱Ka'an ndoso uni ndia
tatun Ndioxi

6 Ra saa xini yu inka tuku
ra tatun Ndioxi, ra ̱ndachi
ra ̱xika ra nuu ndivi, ra
̱ni'i ra tu'un Ndioxi ña kuë
ndi'i xa'a. Ra ka'an ndoso
ra ña nuu takundi'i yuvi na
ndee nuu ñu'ú: na ndee ñuu
na'nu, xi'in nuu takundi'i
yuvi, xi'in nuu na ka'an ndia
ndia ka nuu tu'un, xi'in nuu
na ndee takundi'i ñuu.
7 Ra ndiee ka vi ̱ka'an ra
kachi ra saa:
—Yu'vi ini ndo kuni ndo
Ndioxi ra ndasaka'nu ndo
kivi ra, chi vichin ke xa
ndixaa kii ña sandaku ra
kuachi xi'in na yuuvi, ra na
ndasaka'nu ndo ra, chi ra
yo'o kuvi ra xava'a ndivi,
xi'in ñu'ú, xi'in tiañu'u, xi'in
nuu kana tiakuii —̱kachi ra
tatun kan.
8 Ra saa ̱ndíkṵn inka tuku
ra tatun Ndioxi, ra uvi, ra
̱ka'an ra kachi saa:
—Xa ndakava va ñuu chee
ka'nu Babilonia, ra xa ndi'i
va xa'a ña, saa chi ña kan
kuvi ña sanda'vi takundi'i
ñuu na'nu ña na kundikun
ña inka ndioxi ña kuu yuu
xi'in itun —̱kachi ra.
9 Ra saa ̱ndíkṵn inka tuku
ra tatun Ndioxi ra uni, ra
ndiee ka vi ka'an ra kachi ra
saa:
—Tu ndia iin na, na
kañu'u kiti chee ñà'a ri
kanata nuu tiañu'u, xi'in
na'na ri, ra taxi na ñani tuni
ri nda'a na, a tiaan na,
10 saa ra ni'i tu na kan
va tundo'o ka'nu ña taxi
Ndioxi, saa chi sáa̱ ni ra
xi'in na, ra sando'o ra na
xi'in ñù'ù ña ndikavanuu
ñu'ú ka'ndi xi'in, ra kuni
takundi'i na tatun Ndioxi
xi'in ra kuu ndikachi lo'o
tundo'o ña ndo'o na.
11 Ra i'ma ña ̱kana nuu
ndo'ni na, ra iin ndisaa kii,
iin ndisaa tiempo ke kana
va ña, ra nii ñuu nii ka'ñu
ndakindiëe vi na xa'a ña
kañu'u na kiti chee ñà'a kan,
xi'in na'na ri, xi'in xa'a ña
ndiñani tuni ri na.
12 ¡Ra xa'a ña kan ke
ndaku ni na koo ini na yii,
na ̱kandixa ndiayu Ndioxi,
ra ̱ndikun na Jesús, ña va'a
na ndö'o na ta'an tundo'o
ña'a yo'o! —*kachi ra tatun
Ndioxi kan.
13 Ra saa xini so'o yu
ndika'an iin tachi xi'in yu
chi ndivi kachi ña saa:
—Tiaa ña ka'an yu xi'in
kun yo'o: “Chi vichin, ra iin
saa ndia kii ña vaxi, ra tiaa
ni va'a kee yuvi na kuvi xa'a
ña ndikun na Jesucristo”,
—kachi ña.
Ra saa ndika'an ka Tachi
Yii kachi ña saa:

—Saa iyoo va ña, chi vichin ke ndakindiee na, ra sachïñu ka na, ra ndaki'in va na ya'vi na ndivi xa'a chiñu ña xa na nuu Ndioxi —*kachi ña.

Sayukun Ndioxi kuachi xi'in na yuuvi kii na ndi'i

14 Te ndi'i, ra saa ndakuto'ni yu, ra xini yu iin viko yaa, ra nuu viko yaa kan ndu'u iin tiaa, ra takaa kuvi se'e iin tiaa va kaa ra, ra ñú'u ra iin corona ña oro, ra ni'i ra iin ichi ndiakua ña ndikó ni yu'u.

15 Saa kanata inka tuku ra tatun Ndioxi ini ve'e ñu'u, ra ndiee ka vi ndika'an ra xi'in ra ndu'u nuu viko yaa kan kachi ra saa:

—Xa va'a va, na xa'a kun sakee kun xi'in ichi ndiakua kun, chi xa ndixaa va tiempo ña ndakaya ña'a tata ña iyoo nuu ñu'ú, saa chi xa ndixinu va ña —*kachi ra.

16 Ra saa saya'a ra ndu'u nuu viko yaa kan, ichi ndiakua ña ni'i ra nuu ñu'u, ra ndakaya ndi'i va ra ña'a tata ña iyoo nuu ñu'u.

17 Ra saa kanata inka tuku ra tatun Ndioxi ini ve'e ñu'u ña ndichi ndivi, ra ni'i tu ra kan va iin ichi ndiakua ña ndikó ni yu'u.

18 Saa kanata inka tuku ra tatun Ndioxi nuu altar yii, ra ra kan kuvi ra iyoo ndiayu nda'a xa'a ñù'ù ña xíxî, ra ndiee ka vi ndika'an ra xi'in ra ni'i ichi ndiakua ña ndikó ni yu'u kan kachi ra saa:

—Xa va'a xa'a kun ña ka'ndia kun uva ri iyoo nuu ñu'ú, chi xa ndichichi ni va ri —kachi ra.

19 Ra saa saya'a ra tatun Ndioxi kan, ichi ndiakua ña ni'i ra nuu ñu'u, ra xa'ndia ra ta ndoko, ta ndoko uva kan, ra saa taan ra ri ini ña'a chee nuu kuañu na ri, ña ku'ni na ri, ra ña yo'o ke ndaña'a, ña sáa ní ini Ndioxi.

20 Ra saa ndiku'ni uva ini ña'a nuu xa ku'ni na ri, ña íin yachin nuu ñuu ka'nu, nuu iyoo te'e uva kan, ra ini ña'a nuu ku'ni na uva kan ndakoyo nii. Ra tiaa ni sukun ndaa ña chi ku'va ndia nuu ndikaa kàà ña tiin yu'u iin kuayu ke xindokoo ña; ra uni ciento kilómetro ke ndakaa nii kan ndixa'an ña.

15

Uxa ndia tatun Ndioxi xiin uxa nuu tundo'o

1 Ra saa xini yu inka tuku ña iyo ni kuu nuu ndivi, ra uxa kuvi ndia tatun Ndioxi xini yu ndita, ra ni'i ndia uxa nuu tundo'o ña kixi; ra yo'o ke xinu nuu ña ndukue'e ni ini Ndioxi xini ra na yuuvi.

2 Ra saa xini tu yu iin ña'a ña ye'e ni, ra ta kaa kuvi tiañu'u ra ndikavanuu ñù'ù xi'in, saa kaa ña; ra yachi kan ndita na ni'i arpa tun taxi Ndioxi, ra na yo'o kuvi na kuchuun xakanaa nuu kiti chee ña'a xi'in na'na ri, ra nii tuni ri ndiñäni nda'a na, a tiaan na.

3 Ra xita na yaa xaa ña xita ra Moisés ra xachiñu nuu Ndioxi, ña ndasaka'nu na ra kuu ndikachi lo'o, ra kachi na saa xita na:

Kua'a ni ña nduvi,

xi'in ña ndichi xava'a kun Tata Ndioxi,
ra kuu mii takundi'i ndiee,
ra chiñu ña xa kun,
ra ña ndaa ni va kuvi ña,
ra ndaku ni iyoo ña,
ra yo'o kuvi rey ra xa'ndia chiñu nuu takundi'i na yii.
4 Ra takundi'i yuvi ra xato'o va na yo'o, Tata Ndioxi,
ra ndasaka'nu na yo'o,
saa chi indaa yo'o va kuvi ra yii.
Ra takundi'i na kee ñuu na'nu,
ra nuu yo'o ke kixi va na ña ndasaka'nu na yo'o,
saa chi xini na ña kuu kun ra ndakú
kachi na xita na.
5 Ra ta ndi'i kuu ña yo'o, ra saa ndakuto'ni yu, ra xini yu ndanuña ve'e ñu'u yii ña ndichi ndivi nuu ndikaa tutu yii ña kuu ndiayu ña kindoo Ndioxi xi'in na.
6 Ra ini ve'e ñu'u kan kee uxa ndia tatun Ndioxi, ra ni'i ndia uxa nuu tundo'o ñà'a. Ra ndixi ndia tikoto yaa ña taxa, ra isa'vi ndika ndia xi'in ñii ña oro.
7 Ra saa taxi iin ña kumi ña tiaku, ña ndee nuu Ndioxi, iin iin copa ña oro nda'a uxa saa ndia tatun Ndioxi kan, ra iin chitu ndaa ña xi'in tundo'o ña taxi Ndioxi, ra tiaku iin ndisaa kii, iin ndisaa tiempo.
8 Ra iin chitu ndaa ini ve'e ñu'u kan xi'in i'ma, xa'a ña ka'nu ni Ndioxi, xi'in xa'a ndiee ra. Ra ndia nii yuvi ndiküvi ki'vi ini ve'e ñu'u kan, chi täan kuu uxa saa tundo'o ña ni'i uxa saa ndia tatun Ndioxi kan.

16

Kosondiee ndia tatun Ndioxi ndia uxa kan copa ña ñú'u tundo'o ña ni'i ndia

1 Ra saa xini so'o yu ña ndiee ka vi ndika'an iin tachi ndia ini ve'e ñu'u kan, xi'in uxa saa ndia tatun Ndioxi kan, kachi ña saa:
—Kua'an ndo ra kosondiee ndo uxa saa copa ña ndo'ni tundo'o ñà'a, ña taxi Ndioxi nuu ña yuuvi —kachi ña.
2 Ra saa ndixa'an ra tatun Ndioxi, ra nuu kan, ra kosondiee ra copa ña ni'i ra nuu ñu'ú, saa ra takundi'i yuvi na ndiñani tuni kiti chee ñà'a kan, xi'in na ndasaka'nu na'na ri, ra ki'in kue'e ñà'a na, ña kuu kue'e tia'yu, ra ku'vi ni na xi'in ña.
3 Ra saa kosondiee ra tatun Ndioxi, ra uvi kan, copa ña ni'i ra, nuu tiañu'u. Saa ra nduu ra nii va, ra iin ta íin nii na ndixi'i na xa'ni ta'an saa nduu ra, ra ndixi'i takundi'i va kiti ri ñú'u ka'a tiañu'u kan.
4 Ra saa kosondiee ra tatun Ndioxi, ra uni kan, copa ña ni'i ra, nuu itia, xi'in takundi'i nuu kana tiakuii, ra nduu ndi'i ra nii va.
5 Ra saa xini so'o yu ña ndika'an ra tatun Ndioxi ra kosondiee copa nuu tiakuii kan, ra kachi ra saa:
—Ra va'a kuvi yo'o Tata, ra yo'o kuvi ra xa tiaku ta yachi, ra tiaku kun vichin va, ra ra yii kuvi kun, saa chi xayukun kun kuachi xi'in na yuuvi

6 xa'a ña xa'ni na na yii, na
ndikun yo'o, xi'in ña xa'ni
na, na ndika'an ndoso tu'un
kun te yachi, ra vichin ke
ko'o na nii sa tu yo'o va, chi
saa ke xiniñu'u koo va na
xa'a ña xa na —*kachi ra.
7 Ra saa xini so'o yu
ndika'an inka tuku ra tatun
Ndioxi, ndia nuu altar yii
kan kachi ra saa:
—Ña ndixa ni kuvi va
ña, Tata Ndioxi, ra kuu
mii takundi'i ndiee, saa chi
tundo'o ña taxi kun ra ña
ndaku ni va kuvi ña, chi mii
ña ndaa va xa kun xi'in na
xa'a kuachi na —*kachi ra.
8 Ra saa kosondiee ra tatun
Ndioxi, ra kumi kan, copa
ña ni'i ra sata ñu'ù, ra
ndaki'in ña ndiayu ña ndiee
ni ka'mi ña yuvi xi'in ka'ni
ña.
9 Ra sandii ni ña takundi'i
yuvi xi'in ka'ni ña; ra ni saa
chi ndixïin na ña nandiko
ini na, ra kandixa na Ndioxi,
chi na ndiee ka ndikaña'a va
kuvi na xa'a Ndioxi, ra taxi
tundo'o kan.
10 Ra saa kosondiee ra
tatun Ndioxi, ra u'un kan,
copa ña ni'i ra nuu iin
tiayu ndu'u kiti chee ña'a
kan, ra saa kuñaa iinii kuvi
nuu xa'ndia ri chiñu. Ra
iin ndiakua ndakaxi yuvi na
ndee kan yaa na, ña tixu'vi
ní na.
11 Ra nii saa chi nindäkoo
na chiñu yakua ña xa na,
chi na ndiee ka ndikaña'a
va kuvi na xa'a Ndioxi ra
iyoo ndivi, xa'a tundo'o ña
ndo'o na, xi'in ña tixu'vi
ni na.
12 Ra saa kosondiee ra
tatun Ndioxi, ra iñu kan,
copa ña ni'i ra nuu itia
ka'nu ra nani Eufrates, saa
ra ndachi va itia kan, ña va'a
xa na koo nduvi ichi kan, ña
va'a yá'a na rey na kee chi
nuu kanata ñu'u.
13 Ra saa xini yu ndakoyo
uni tachi ñà'a, ra iin ña
kanata yu'u koo ñà'a ri ku
timia'a kan, ra iin ña kanata
yu'u kiti chee ñà'a ri kanata
nuu tiañu'u, ra iin tu ña
kanata yu'u tiaa ra ka'an
ndoso tu'un va ri, ra ta íin
sa'va saa íin ña;
14 ra tachi ñà'a kan, ra
xa ña ña ndichi, xi'in ña
xitu'un, ra kee ña kua'an ña
nuu takundi'i na kuu rey na
iyoo nuu iinii saa ña yuuvi,
ña ndachuta'an ña na, ra
kanita'an na xi'in Ndioxi ra
kuu mii takundi'i ndiee, te
na xaa kii ka'nu ña sayukun
ra kuachi xi'in na yuuvi.
15 Ña kan ke kuenda ni na
koo ndo, chi kundäa ini ndo
ama ke ndiko yu, chi ta ku'va
xa iin ra kui'na va ke sa
yu te na ndiko yu. Ra va'a
ni kee yuvi na ndito, ra xa
iyoo nduvi na xi'in tikoto ña
kundixi na ña va'a na käka
yala na, ra kukä'an nuu na.
16 Ra saa ndachuta'an uni
saa tachi ñà'a kan takundi'i
na rey, iin nuu nani Ar-
magedón, ra tu'un hebreo
kuvi tu'un yo'o.
17 Ra saa kosondiee ra
tatun Ndioxi, ra uxa kan,
copa ña ni'i ra sata tachi, ra
saa ndiee ka vi ndika'an iin
tachi ini ve'e ñu'u ña ndichi
ndivi, nuu íin tiayu ndu'u
Ndioxi, kachi ña saa:
—Xa ndixinu ndi'i va
chiñu —*kachi ña.
18 Saa ra xa'a koyo taxa, ra

iin nini'i kuu, ra iin ka'ndi kuu kani savi, ra ndiee ka vi xa'a taan, ra iin kisi ninu ña ñu'ú, ra ndia nii kii ke tä'an táan ta ku'va ⸗kuu yo'o.

19 Ra ñuu chee ka'nu Babilonia ra uni nindata ña, ra takundi'i ñuu na'nu ña iyoo nuu ña yuuvi, ra ndi'i yaa va xa'a ña. Ra taxi Ndioxi tundo'o ña'a nda'a ñuu chee ka'nu Babilonia kan, saa chi ñú'u va ini ra xa'a chiñu ki'vi ña xa na nuu ra.

20 Ra takundi'i iku vali ña ñú'u ni'ni ini tiañu'u, xi'in xiki na'nu ra nindoñu'u ndi'i va ña.

21 Ra saa xa'a ndikoyo nduu ñí'i ña kee chi ndivi sata na yuuvi yo'o, ra ku'va uvi xiko kilo yá'a ke vee ña, ra saa xa'a na kaña'a na xa'a Ndioxi, xa'a ña ⸗taxi ra tundo'o ña'a yo'o nda'a na.

17

Ndo'o ni ña koko ña yoso kiti chee ñà'a

1 Ra saa kuyachi iin ndia tatun Ndioxi, ndia uxa ndia xini'i iin iin copa kan, ra ndika'an ra xi'in yu kachi ra saa:

—Na'a yo'o ra ña̱'a̱ yu tundo'o ka'nu, ña ndo'o ña'á ña koko, ña ⸗nduu nuu tiakuii, nuu kun.

2 Chi xi'in ña'á yo'o ke ndiki'vi takundi'i ndia rey ndia ndee nuu ña yuuvi, ra xa yakua ndia mii ndia xi'in ña, ra saa xa tu takundi'i na yuuvi va, chi xa yakua na mii na xi'in chiñu yakua ña ⸗xa ña —*kachi ra xi'in yu.

3 Ra saa xaa Tachi Yii sata yu, ra ndaki'in ra tatun Ndioxi kan yu'u, ra ndixa'an yu xi'in ra iin iku yuu, ra ikan xini yu iin ña'á, ra yoso ña iin kiti chee ñà'a, ra ri kuá'á kuvi ri, ra iyoo uxa xini ri, ra uxi ku ndiki ri, ra iinii saa sata ri ndika'yu tu'un ña kaña'a xa'a Ndioxi.

4 Ra ña'á kan, ra ⸗ndixi ña tikoto ña ndí'i tuun, ra kuá'á va tu ña, ra iin ⸗ndasa savi níí ña mii ña xi'in oro, xi'in yuu nduvi ña ya'vi ni, xi'in yuu ña nani perla, ra ⸗ni'i ña iin copa ña oro, ra iin ⸗chitu ndaa ña xi'in ña ndiva'a ña yakua ña xa ña, ña ⸗xa yakua ña mii ña xi'in kua'a ni tiaa.

5 Ra tiaan ña'á kan ndika'yu iin tu'un, ña u'vi ni kundaa ini na yuvi xi'in: “Ra ña'á chee kan kuvi ñuu Babilonia, ña kuu si'i takundi'i na si'i, na koko xi'in takundi'i ña yakua, ña iyoo nuu ña yuuvi.”

6 Ra saa ndakuni yu ña'á kan, ra xa ña ndixini va kuvi ña xi'in n̲i̲ na yii na kuu ñuu Ndioxi, xi'in n̲i̲ na ndixi'i xa'a ña ndikun na Jesús. Ra te xini yu ña'á kan, ra ndakanda ka vi ini yu.

7 Ra saa ndika'an ra tatun Ndioxi kan xi'in yu kachi ra saa:

—¿Nichuun ⸗ndakanda ni ini kun? Ndï'i ini kun chi yu'u va kuvi ra ndatu'un xi'in kun, ra kundaa va ini kun ni ke kuni kachi ña, ña kaa ña'á kaa saa, ra saa tu kiti chee ñà'a ri ndu'u ña sata va, ri iyoo uxa xini ra iyoo tu uxi ndiki va ri.

8 Ra na kundaa ini kun chi kiti chee ñà'a ri xini kun kaa kuvi ri ndixiyo te yachi, ra köo ka ri iyoo vichin; ndi

su kanata va tu ri yu'u yavi
chee ñà'a ña kunu ni nuu
ndikaa ri kan. Ra takundi'i
yuvi na ndöso kivi nuu tutu
Ndioxi ña ka'an ña kutiaku
na, ña ndika'yu ndia te kivi
chituni Ndioxi ña yuuvi, ra
te na kuni na kiti chee ñà'a ri
ndixiyo, ra köo ka ri vichin,
ra ndatiaku va tu ri, ra
ndakanda ni ini na, ndi su
te na ndi'i, ndia saa ra ndi'i
va'a xa'a va ri.

9 ’Ra ña kundaa ini na yuvi
xi'in ña yo'o, ra xiniñu'u
ni va na ña xinituni: Chi
uxa saa xini kiti chee ñà'a
kan kuvi uxa xiki na'nu nuu
ndu'u ña'á kan;
10 ra kuvi kuu tu ña uxa
ndia rey va. Ra ndia
rey ndia uxa kan, ra xa
ndikoyo va u'un ndia, ndi su
ta'an xa'ndia va iin ra chiñu
vichin, ra kúni̱ ka va tu xaa
inka ra ña ka'ndia ra chiñu,
ra te na xaa ra kan, ra lo'o
ni va tiempo ke ka'ndia ra
chiñu.
11 Ra kiti chee ñà'a ri xiti-
aku, ra köo ka ri vichin, ra ra
kan kuvi ra kuu rey ra una
va, ra kuu tu ra iin ndia rey
ndia uxa kan va, ra lo'o ní
va tiempo ka'ndia ra chiñu,
ndia saa ra ndi'i va'a xa'a va
ra.

12 ’Ra uxi saa ndiki kiti
chee ñà'a, ri xini kun kan,
kuvi ndia kuu uxi rey, ndia
tä'an xa'a ka'ndia chiñu, ra
te xa na xa'a ndia ña ka'ndia
ndia chiñu xi'in kiti chee
ña'a kan, ra lo'o ni va tiempo
ke ka'ndia ndia chiñu xi'in
ri.
13 Ra ndia rey ndia uxi
kan, ra iin nduu yu'u va
ndia, ra taxi ndia ndiee
xi'in ndiayu ña kuu mii ndia
nda'a kiti chee ñà'a kan.
14 Ra saa xa'a ndia
kanita'an ndia xi'in Jesu-
cristo ra kuu ndikachi lo'o;
ndi su Jesucristo ra kuu
ndikachi lo'o, ra kuchuun va
ra ña sakanaa ra nuu ndia
rey kan xi'in nuu kiti chee
ñà'a kan, saa chi Jesucristo
ra kuu ndikachi lo'o yo'o
kuvi ra kuu rey ra kuchee
nuu takundi'i va na rey, ra
ra yo'o kuvi tu ra kuchee
nuu takundi'i na kuna'nu
va. Ra na ita'an xi'in ra
kuvi yuvi na kana ra, na
ndikaxin ra, na ndinuni ni
ini ndikun sata ra —*kachi
ra tatun Ndioxi kan xi'in yu.
15 Ra saa ndika'an ka ra
tatun Ndioxi kan xi'in yu
kachi ra saa:
—Tiakuii ra xini kun,
ndu'u ña'á koko nuu
kan, kuvi takundi'i ñuu,
xi'in takundi'i yuvi, xi'in
takundi'i ñuu chee na'nu
ña iyoo nuu ña yuuvi, xi'in
takundi'i yuvi na ka'an ndia
ndia ka nuu tu'un.
16 Ra uxi saa ndiki kan
xi'in mii kiti chee ñà'a kan,
ra kundasi ta'an va ri xi'in
ña koko kan, ra kindiaa ndi'i
va ri ñà'à ña kuu mii ña
nda'a ña, ra iin ku yala va
ña sa ri; ra kaxi ri kuñu ña,
ra ka'mi ri ña xi'in ñù'ù.
17 Ra mii Ndioxi va kuvi
ra taxi ndiayu, ña va'a
ndakuta'an yu'u uxi saa ndia
rey kan ra ndataxi ndia ndi-
ayu nda'a kiti chee ñà'a kan
ña ka'ndia ri chiñu nuu
ndia, ña va'a na xínu nuu ña
kuni Ndioxi, chi saa ke kuni
ra koo va.
18 Ra ña'á ña xini kun
kan kuvi ñuu chee ka'nu,

ra ̱xa'ndia ña chiñu nuu takundi'i na kuu rey na iyoo nuu ña yuuvi —*kachi ra tatun Ndioxi kan xi'in yu.

18

Ndii xaa ñuu ka'nu Babilonia

1 Ra te ndi'i kuu ña yo'o, ra saa xini yu inka tuku ra tatun Ndioxi, ra kee ra ndivi vaxi nuu ra, ra iyoo ni ndiee ra, ra iin ndiakua ndaye'e nuu ñu'ú xi'in ndiee ra.

2 Ra ndiee ka vi ndika'an ra kachi ra saa:

—Xa ndi'i va xa'a ñuu chee ka'nu Babilonia, xa ndi'i va xa'a ña; ra vichin ra xa ve'e nuu iyoo ña ndiva'a va nduu ña, ra nduu tu ña kava nuu ndo'ni takundi'i nuu tachi ndiva'a va, ra nduu tu ña chi'yo nuu ndo'ni takundi'i nuu saa ñà'a, ri kini ni íin va.

3 Saa chi ñuu Babilonia yo'o, ra sakua'a ña takundi'i ñuu na'nu, ña iyoo nuu ña yuuvi ña sa ña chiñu yakua ña xa ña, takuu ña xindikun ña ndioxi ña kuu yuu xi'in itun; ra saa sakua'a tu ña takundi'i na rey va; ra takundi'i na ixiko ra ndiakua ndukuika na xa ña xi'in takundi'i ña sa̱ví ña sata ña nuu na —*kachi ra tatun Ndioxi kan.

4 Ra te ndi'i, saa xini so'o yu ndika'an inka tuku tachi yuvi chi ndivi, kachi ña saa:

—Takundi'i ndo'o, na ñuu yu, ra ndakoyo ndo ñuu Babilonia xaan, ra saa ke na sä ndo kuachi ña ̱xa ña; ra saa ke ndö'o ndo tundo'o ña xaa sata ña.

5 Saa chi takundi'i kuachi ña xa ña, ra xa ndixaa ndi'i va ña ndia ndivi, ra Ndioxi ku ra sayukun kuachi xi'in ña xa'a chiñu yakua ña xa ña.

6 Ra ta xa ñuu Babilonia xaan xi'in inka ñuu ke na sa tu ndo'o va xi'in ña; ra ndiakua na ndachinuu ka va ndo siki ña sa ndo xi'in ña; ra tu ñuu Babilonia xaan ra xa ña iin chiñu ki'vi xi'in ndo, ra vichin na sa tu ndo'o inka chiñu ña ki'vi va'a ka va xi'in ña,

7 chi xa ṉinù ni ña xi'in mii ña, ra xini sii ni tu ña koo takundi'i ña sa̱ví va nuu ña. ¡Ra xa'a ña kan ke na sando'o ni ndo ña vichin! Saa chi ̱xani ini ña ka'an ña saa: “Yo'o, ra va'a ni va ̱ndu'u yu ña kuu yu reina, ra ̱xa'ndia yu chiñu ra nii süvi tu ña ndindukuaan kuvi yu, ra ndia nii tu kii ndö'o ini va yu”, ̱kachi ña.

8 Ra xa'a chiñu kini ña ̱xa ña ke kama ni va xaa takundi'i tundo'o nuu ña: ra ndi'i xa'a ña sa kue'e, ra kusuchi ni tu ini va ña, ra ka'un ni tu ini va ña, ra koko tu ña xi'in ñù'ù va, saa chi Tata yo Ndioxi, Ra Ka'nu kuvi ra ndika'an ña sayukun ra kuachi xi'in ña —*kachi ña.

9 Ra takundi'i na kuna'nu, na iyoo nuu ñu'ú, na xa chiñu yakua xi'in ña, ra kusii ni tu ini na xi'in ña'a ña sa̱ví ña ndixiyo nuu va ña, ra te xa na kuni na koko ña ra kusuchi ni ini na xa'a ña ra kuaku ni va tu na.

10 Ra xa'a ña yu'vi na kuna'nu kan koko na xi'in ñuu Babilonia ke kuita xika va na, ra ka'an na kachi na

saa:

—¡Nda'vi ni ñuu chee ka'nu Babilonia, nda'vi ni ña! Chi ndaku ni ndixiyo ña, ra iin kama su'va va ndi'i xa'a ña xa Ndioxi —kachi na.

11 Ra na ndixiko ñà'à nuu ñuu chee ka'nu kan ra kusuchi ni ini na xa'a ña, saa chi köo ka na sata ñà'à nuu na.

12 Saa chi ñuu Babilonia kuvi ña sata takundi'i yuu ya'vi ña kuu oro, xi'in plata, xi'in yuu nduvi ni, xi'in yuu yaa ña ya'vi ni, xi'in tikoto va'a ña ya'vi ni, xi'in takundi'i itun tu nduvi ni xa'an tami, xi'in takundi'i itun tu va'a ni túxi, ra va'a xava'a na ndia ndia ka ñà'à xi'in nu, xi'in takundi'i nuu itun tu nduvi ni, xi'in kaa ña nani bronce, xi'in kaa ña nani hierro, xi'in yuu ña nduvi ni ña nani marmol,

13 ra saa tu ndakua itun ña nani canela va, xi'in takundi'i ña'a ña nduvi ni xa'an, xi'in xuxa va'a, xi'in ndutia xa'an tami, xi'in takundi'i xuxa ña nduvi ni xa'an, xi'in vino, xi'in aceite, xi'in harina ña va'a, xi'in trigo, xi'in takundi'i nuu kiti, takuu sindiki, xi'in ndikachi, xi'in kuayu, xi'in itun tu tivi xa'a kañu'u kiti, ra ndia yuvi na xachiñu nda'vi va kuvi na ndasata ña.

14 Ra ka̱'a̱n yuvi kan kachi na saa xi'in ñuu Babilonia:

—Nda'vi ni kun saa chi takundi'i ñà'à ña kutoo ni kun, ra köo ka ña; chi vichin ra xa nindoñu'u takundi'i va ña sa̱ví ña ndixiyo nuu kun, xi'in ña kuika; ra ndia nii ka kii köo ka ña nuu kun —kachi na.

15 Ra takundi'i yuvi na ndixiko ña'a nuu ña, ra ndukuika na xa ña, ra ndia xika xika va kuita na, xa'a ña iyu'vi na nuu tundo'o ña ndo'o ña. Ra kusuchi ni ini na xa'a ña ra kuaku ni na.

16 Ra ka̱'a̱n na kachi na saa:

—Nda'vi ni ñuu chee ka'nu, ña xindixi tikoto ña va'a ni, tikoto ña sa̱ví ña nduvi ni, ra ndasasavi ni tu ña mii ña xi'in oro, xi'in yuu yaa ña nduvi ni xi'in yuu ña ya'vi ni.

17 Ra nda'vi ni ña chi iin kama su'va va ndi'i xa'a takundi'i ña kuika ña ndixiyo nuu ña —kachi na.

Ra na xindiso chiñu kava barca, xi'in na ndixika xi'in nu, xi'in na xindiaa nu, xi'in na xindo'ni xachiñu nuu tiañu'u, ra ndia xika xika va xikundita na,

18 ña ixto'ni na ña ndakundichi i'ma ña xixi ñuu ka'nu kan, saa ra iin koko'o ninda'yu na kachi na saa:

—Ndia nii ñuu ndikuchüun kita'an xi'in ñuu chee yo'o —kachi na.

19 Saa ra sandaa na yaka xini na, ra xa'a na nda'yu na, ra xaku na, ra kusuchi ka vi ini na kachi na saa:

—Nda'vi ni ñuu chee yo'o, chi ña yo'o ke ndasakuika takundi'i na iyoo barca tu xika nuu tiañu'u xi'in ña kuika ña ndixiyo nuu ña, ra vichin ra iin kama su'va va ndi'i xa'a ña nindoñu'u ña —kachi na.

20 Ra na kusii ni ini ndo'o na iyoo ndivi, xi'in ndo'o na yii na kuu ñuu Ndioxi, ra saa tu ndo'o ndia xita'an xi'in

Jesús va, ra saa tu ndo'o ndia
ndika'an ndoso tu'un Ndioxi
va, saa chi Ndioxi kuvi ra
xandaku kuachi xi'in ñuu
chee yo'o xa'a ña xa ndiva'a
ni ña xi'in ndo.
21 Ra saa ki'in iin ra tatun
Ndioxi, ra ndaku ni, iin yuu
katia chee, ra sako'ni ra ña
nuu tiañu'u, ra ndika'an ra
kachi ra saa:
—Iin ta ku'va ndakava
yuu chee yo'o ini tiañu'u, ra
iin ku'va saa ke kuu tu ndi'i
xa'a yo'o va ñuu chee ka'nu
Babilonia, ra ndia nii ka kii
küni na yo'o.
22 Ra ndia nii ka tu kii
sakä'a na arpa, ra nii tiyoo
tïvi ka na, ra nii na tivi xi'in
na xita, ra tïvi ka na yaa
ya'ya ka'nu ña kuu mii kun,
ra ndia nii ka tu na xachiñu
ndia ndia ka chiñu, köo ka,
ra nii yuu katia ña ndiko
ña'a kä'a ka tu yu'u va.
23 Ra ndia nii ñù'ù ka
ndatüun ya'ya kun, ra nii
viko tanda'a köo ka. Saa
chi saa ke koo va kun kuni
Ndioxi, saa chi na ndixiko
ña'a nuu kun kuvi na ndaku
ni ndixiyo, ra sakua'a na
takundi'i' yuvi na ndee nuu
ñu'ú xi'in ña tasi, xi'in ña
kini, ña sakua'a na nuu kun.
24 Saa chi yo'o ñuu Babilo-
nia kuvi ña kuu mii kuachi
ña xa'ni kun na ndika'an
ndoso tu'un Ndioxi xina'a,
xi'in na yii na kuu ñuu
Ndioxi, ra saa tu na kua'a na
xa'ni kun, iinii saa kuvi ña
yuuvi va —*kachi ra tatun
Ndioxi kan xi'in ñuu Babilo-
nia.

19

Ndasaka'nu na Ndioxi chi ndivi

1 Te ndi'i kuu ña yo'o, ra
saa xini so'o yu ndiee ka vi
ka'an iin ti'vi chee yuvi chi
ndivi kachi na saa:
¡Ra ka'nu ni kuvi Iva yo
Ndioxi!
¡Saa chi sakaku ra yoo!
Ra takundi'i ña to'o, xi'in ña
ka'nu, xi'in ndiee,
ra kuenda mii Iva yo Ndioxi
va kuvi ña.
2 Saa chi iin ta iyoo mii
kuachi na,
saa iyoo ña xa Ndioxi xi'in
va na,
saa chi taxi ra tundo'o nda'a
ñuu chee ka'nu ña
kuu ña'á koko,
ña xa yakua ña yuuvi xi'in
chiñu yakua ña xa ña,
ra Ndioxi va kuvi ra sandi'i
xa'a ña,
xa'a ña xa'ni ña na xachiñu
nuu ra,
kachi na.
3 Ra saa ndika'an tuku na
kachi na saa:
—¡Ra ka'nu ni kuu Iva yo
Ndioxi! Saa chi iin ndisaa kii
iin ndisaa tiempo ke kana
va i'ma, ña xixi ña —kachi
na.
4 Ra oko kumi saa ndia
xikua'a kan, xi'in kumi saa
ña tiaku kan, ra ndakusiti
na ra ndiakua nditiandiaa
nuu na ndia nuu ñu'ú, ña
ndasaka'nu na Ndioxi ra
ndu'u nuu tiayu ka'nu kan,
ra ka'an na kachi na saa:
—¡Saa iyoo va ña! ¡Ra
ka'nu kuvi Ndioxi! —kachi
na.
5 Ra saa xini so'o yu
ndika'an iin tachi ndia nuu
iin tiayu ka'nu kan, kachi
ña saa:
Takundi'i ndo'o na xachiñu
nuu Iva yo Ndioxi,

ra saa tu ndo'o na ̱xato'o ña'a va, xi'in ndo'o,
na ku mii chiñu na'nu, ra
saa tu ndo'o na nda'vi va,
ra ná ndasaka'nu ndo Ndioxi,
kachi ña.
6 Ra saa xini so'o yu ña ní'i
yu'u iin tachi ra iin ta ku'va
kuu yu'u iin ti'vi chee yuvi
ke kuu, ra iin ta ku'va kuu tu
ña ni'i yu'u iin nami chee va
tu ke kuu; ra iin ta ku'va kuu
ta koyo taxa va tu ke kuu, ra
̱kachi ña saa:
¡Ra ka'nu kuvi Iva yo Ndioxi,
ra kuu mii takundi'i ndiee,
saa chi ndaki'in ra ña ka'ndia ra chiñu!
7 Ra na kusii ni ini yo, ra sii ni na koo yo,
ra na ndasaka'nu yo Iva yo Ndioxi,
saa chi xa ndixaa va kii, ña koo viko tanda'a ra kuu ndikachi lo'o,
xi'in ña kuu yasi'i ra, na kuu ve'e ñu'u ra, saa chi xa iyoo nduvi va na.
8 Ra taxi Ndioxi ndiayu
nda'a na ve'e ñu'u
ña ná ndakundixi na tikoto ña va'a ni, ña yaa, ña ye'e,
ra tikoto va'a ña yaa yo'o kuvi chiñu va'a,
ña ̱xa na yii, na kuu ñuu Ndioxi,
kachi tachi kan.

̱Xixini na viko ña tanda'a ra kuu ndikachi lo'o

9 Ra saa ndika'an ra tatun Ndioxi kan xi'in yu kachi ra saa:

—Tiaa tu'un yo'o: “Va'a ni kee yuvi na ̱kana Ndioxi ku'un kuxini nuu iyoo viko, ña ̱tanda'a ra ku ndikachi lo'o”, kachi ra.

Ra saa ndika'an ka ra, kachi ra saa:

—Ña yo'o ku tu'un Ndioxi, ña ndixa —*kachi ra.

10 Ra saa ndakusiti yu xa'a ra, ña ndasaka'nu yu ra, ra saa ndika'an ra xi'in yu kachi ra saa:

—Xä kun saa chi ta iyoo yo'o ña xachiñu kun nuu Ndioxi, xi'in ta ku'va iyoo takundi'i na ñani kun na ̱ndikun ndinuni tu'un Jesús, saa ke iyoo tu yu'u va. Ra na ndasaka'nu kun Ndioxi va. —*kachi ra.

Saa chi tu'un ña ndika'an ndoso Jesús ke ndataxi tu ndiee nda'a na ka'an ndoso tu'un Ndioxi vichin va.

Iin tiaa ra yoso kuayu yaa

11 Ra saa xini yu ̱nuña ndivi, ra kanata iin kuayu yaa, ra ̱yoso iin tiaa ri, ra nani ra iin tiaa ra ndaa, ra ndixa; ra ndaku ni ̱xayukun ra kuachi xi'in yuvi, ra te kanita'an ra xi'in yuvi ra niña mii ña ndaku va ̱xa ra.

12 Ra iin ta ku'va ̱ndakundichi yaa ñù'ù saa kaa tinuu ra; ra tiaa ni kua'a corona ñú'u ra, ra iyoo iin kivi ra, ña iyoo se'é, ra ndia nii na kundäa ini ni ke kuni kachi ña, chi takua indaa mii va ra kuvi ra kundaa ini ni ke kuni kachi ña.

13 Ra ̱ndixi ra iin tikoto ña chichi nii, ra kivi ra kuvi ña kuu Tu'un Ndioxi.

14 Ra ̱ndikun iin tia'ndia chee na soldado ndivi sata ra, ra ̱ndixi na tikoto yaa ña va'a ni, ra ndia ni lo'o yakua

ña köo, ra ̱yoso na kuayu yaa.
15 Ra yu'u ra ̱kanata iin ichi ña ndi̱kó, ra xi'in ña kan ke sandi'i ra xa'a ñuu ña ndo'ni nuu ña yuuvi, ra ndaku ni ka'ndia ra chiñu nuu na xi'in itun kaa, tu ̱ni'i ra; ra kuañu ra na ta ku'va ̱xa na, ta ku'ni na uva; saa chi ña yo'o kuvi tundo'o ndiee ña ̱taxi Ndioxi ra kuu mii takundi'i ndiee nda'a na.
16 Ra nuu tikoto ña ̱ndixi ra, xi'in si'in ra ke ndika'yu tu'un ña ka'an kachi saa: “Rey ra kuchee nuu takundi'i na kuu rey kuvi ra, Ra kuu tu ra Iva takundi'i na kuna'nu va”, ̱kachi ña.
17 Ra saa xini yu iin ra tatun Ndioxi, ra ̱ndichi ra nuu ñu'ù, ra ndiee ka vi ndika'an ra xi'in takundi'i sàà, ri ̱ndachi xika nuu ndivi kachi ra saa:
—Ndakuta'an ndo, ra kixi ndo kuxini ndo ña'a ña xavii Ndioxi,
18 ña kuu kuñu na ku rey, xi'in na kuna'nu ̱xa'ndia chiñu nuu na soldado, xi'in na ndaku, ra saa tu kuñu kuayu xi'in na ̱yoso va ri, ra kaxi tu ndo kuñu takundi'i yuvi na ̱xika ndika va, xi'in na ̱xachiñu nda'vi, xi'in na ku mii chiñu na'nu, xi'in na nda'vi —*kachi ra.
19 Ra saa xini yu kiti chee ñà'a kan, xi'in na ku rey nuu ñu'ú, xi'in iin tia'ndia chee na soldado na, ña ndakuta'an na ra kanita'an na xi'in ra yoso kuayu yaa kan, xi'in na soldado ra, na ndikun sata ra.
20 Ra saa saka ku'un va na kiti chee ñà'a kan, xi'in ra maña ra ka'an ndoso tu'un ri, ra xa ña xitu'un nuu ri xi'in ndiayu ri, ra sanda'vi ra kua'a ni yuvi na xa ndiñani tuni kiti chee ña'a kan, ña na kañu'u na na'na ri. Ra saa sako'ni tiaku va ra yoso kuayu yaa kan kiti chee ña'a kan xi'in ra ka'an ndoso tu'un ri nuu mini ñu'ù ña ̱xixi xi'in ñu'ú ka'ndi.
21 Ra na soldado, na ̱ndikun sata kiti chee ñà'a kan ra ndixi'i ndi'i va na xa ichi ña ndi̱kó yu'u, ña ̱kanata yu'u ra yoso kuayu yaa kan. Ra saa ndakuta'an takundi'i sàà, ra xaxi ri kuñu na ndiakua nditiandiaa ini ri.

20

Mil kuiya ña ka'ndia chiñu Jesús nuu ña yuuvi

1 Ra saa xini yu iin ra tatun Ndioxi, ra kee ra ndivi vaxi nuu ra, ra ̱ni'i ra yave ña ndakuña yu'u yavi chee ñà'a ña kunu ni kan, ra ̱ni'i tu ra iin yo'o kàà chee va.
2 Ra saa tiin ra dragón ri kuu koo yata, ri kuu timia'a, ri ñà'a, ra chiku'ni ra ri mil kuiya.
3 Ra sako'ni ra ri ini yavi chee ñà'a ña kunu ni kan, ra ndasi kutu va'a ra yu'u ña, ña va'a na kanäta ri ña sanda'vi ri yuvi nuu ña yuuvi, ra ndia te na xinu mil kuiya vi ke, saña ndika ri ndia'vi kii.
4 Ra te ndi'i, saa xini yu ndita tiayu na'nu tu ̱ndee na, na ndaki'in ndiayu ña ̱sayuku na kuachi. Ra saa xini tu yu na xa'ni na xa'a ña tuun ni xindikun

na Jesucristo, xi'in xa'a ña
kandixa na tu'un Ndioxi; ra
nii ndikañü'u na kiti chee
ñà'a kan, ra nii na'na ri,
ra nii tuni ri ndiñäni tiaan
na xi'in nii nda'a na; ra
ndatiaku va na xini yu, ra
ndaki'in na ña ka'ndia na
chiñu xi'in Jesús mil kuiya.
5 Ndi su na ndii, na
ndixïin kandixa Ndioxi, ra
nindatiäku vi na kan, chi
ndia te na xinu mil kuiya vi
ke ndatiaku na.
6 Ra va'a ni va kee yuvi
na ndatiaku ña nuu, saa chi
na yii va kuvi na. Ra te na
xaa kii ña ndakuvi tuku na
yuvi, ra kuchüun ka ña ndii
kan ña ndaka'ni ña na yo'o,
saa chi xa sutu Ndioxi xi'in
Cristo va nduu na, ra ka'ndia
na chiñu xi'in ra mil kuiya.
7 Ra te na xinu mil kuiya,
saa ra saña ndika va timia'a
chi kanata va ri ve'e kaa nuu
ndikaa ri.
8 Ra te xa na kanata ri, ra
xa'a ri kaka ri ña sanda'vi
ri takundi'i ñuu ña ndo'ni
nuu ña yuuvi, takuu ñuu
Gog, xi'in ñuu Magog. Ra
ndachuta'an ri na soldado
na iyoo nuu iinii saa ña
yuuvi, ra kua'a ni nduu na,
iin ta ku'va kuu yuti yu'u
tiañu'u saa kuu na, ña kani
ta'an na xi'in Ndioxi.
9 Ra saa ndakoyo na sol-
dado iinii kuvi ña yuuvi ra
ndixaa na, ra iin xinunduu
na ñuu yii, ña ku'vi ni ini
Ndioxi xini ra. Ra saa ti'vi
Ndioxi ñù'ù ña kee ndivi ra
xa'mi ndi'i va ña na soldado
kan.
10 Ra timia'a, ri sanda'vi
ta'an xi'in na kan, ra tiin
Ndioxi ri, ra sako'ni ra ri
nuu mini ñu'u ña xixi xi'in
ñu'ú ka'ndi, nuu xa ndikaa
kiti chee ñà'a kan xi'in ra
ndika'an ndoso tu'un ri. Ra
ikan ke ndo'o ni kiti chee
ña'a kan xi'in ra ndika'an
ndoso tu'un ri xi'in timia'a
kan. Ra ñuú, ka'ñu ke ku'un
va ri, chi ndia ndixaa kii,
ndia ndixaa tiempo ke ku'un
va ri nuu mini ñu'u ña koko
ri.

*Xandaku Ndioxi kuachi
xi'in na ndii*

11 Ra saa xini yu iin tiayu
ka'nu, tu yaa, ra Ndioxi va
kuvi ra ndu'u nuu nu, ra
ñu'ú xi'in ndivi, ra ndin-
doñu'u ndi'i va ña, ra ndia
nii nuu ndixiyo ka ña ke,
ndixïi ña'a ka vi.
12 Ra saa xini yu na ndii:
na kuu mii chiñu na'nu xi'in
na nda'vi, ra ndita na nuu
Ndioxi. Ra saa ndanuña
kua'a ni libro, ra ndanuña
tu libro nuu ndoso kivi na
kutiaku xi'in Ndioxi va. Ra
saa xandaku Ndioxi kuachi
xi'in na ndii kan, ra ta ku'va
iyoo mii chiñu ña xa na
kachi libro kan ke, iyoo ña
xa ra xi'in va na.
13 Ra ndataxi ndi'i tu
tiañu'u va na ndii na ndo'ni
ka'a ra, ra saa tu ña ndii va,
chi ndataxi tu ña kan va na
ndii, na ndo'ni nda'a ña; ra
saa tu yavi nuu ñu'u na ndii
va, chi ndataxi tu ña kan va
na ndii na ñu'u nda'a ña.
Ra ta ku'va iyoo mii chiñu,
ña xa na, saa ke iyoo ña
xandaku Ndioxi xi'in va na.
14 Ra saa sako'ni Ndioxi ña
xa'ni, xi'in nuu ñú'u na ndii
nuu mini ñù'ù. Ra mini ñù'ù
kan ku nuu ndakuvi uvi na
ndii.
15 Ra yuvi na köo kivi nuu
libro ña ka'an ña kutiaku na

xi'in Ndioxi, ra ko'ni tu ra na kan va nuu mini ñù'ù.

21

Ndivi xaa xi'in ñu'ú xaa

1 Te ndi'i saa xini yu iin ndivi xaa, xi'in ñu'ú xaa, saa chi ndivi kaa xi'in ñu'ú yo'o ra ndi'i va xa'a ña, ra saa tu tiañu'u va chi kóo ka ra ndikaa.

2 Ra yu'u, ra Juan, kuvi ra xini ñuu yii ña kuu Jerusalén ña xaa, ra chi ndivi nuu ndu'u Ndioxi ke kee ña vaxi nuu ña, ra ta kaa iin ña'á ña xa ndasanduvi xi'in mii, ña tanda'a ña xi'in ra kuu yii ña, saa kaa ñuu kan xini yu.

3 Ra saa xini so'o yu ña ndiee ka vi ndika'an iin tachi, chi ndivi kachi ña saa:

—Ve'e ñu'u Ndioxi ra xa tiañu na yuvi va ndichi ña, ra koo ra xi'in na, ra na ñuu ra kuu na, ra mii ra kuvi ra kuu Ndioxi va na.

4 Ra mii Ndioxi va kuvi ra ndaku'va tiakuii nuu na, ña xaku na, ra küvi ka na, ra nii kuäku ka na, ra nii köo ka ña suchi ini, ra nii kï'in ka tu kue'e va na; saa chi takundi'i ña'a ña xa ndixiyo te yachi, ra xa ndi'i va xa'a ña —kachi tachi kan.

5 Ra saa ndika'an ra ndu'u nuu tiayu ka'nu kan xi'in yu kachi ra saa:

—Vichin ra xa ndasa xaa yu takundi'i va ña'a —*kachi ra.

Saa ndika'an ka ra xi'in yu kachi ra saa:

—Tiaa tu'un yo'o, chi tu'un ña ndaa, ña ndixa ni kuvi ña —*kachi ra.

6 Ra saa ndika'an ka ra xi'in yu, kachi ra saa:

—Xa ndixinu nuu takundi'i va ña. Yu'u kuvi ra nuu, ra yu'u kuvi tu ra ndia nuu ndi'i va, ra yu'u kuvi ra kii xa'a, ra yu'u kuvi tu ra ndia kii ndi'i va. Ra na íchi̱ ini, ra ndia mii nuu kana tiakuii va'a, ra taxi ña kutiaku na ke taxi yu ko'o na ra, ra köo ya'vi ra.

7 Ra na kuchuun sakanaa, ra ni'i na takundi'i ña'a yo'o sa yu, ra kuu yu Ndioxi na, ra na kan kuu se'e yu.

8 Ndi su na iyo, na uvi ini, na xïin kandixa yu'u, xi'in na kini na xa chiñu yakua, xi'in na xa'ni, xi'in na kí'vi xi'in ndia ndia ka na si'i, xi'in na tu'va na kuu na saka, xi'in na kañu'u ndioxi ña ku na'na, xi'in takundi'i na kuendo ni, ra takundi'i na xa chiñu ki'vi yo'o kuvi na ku'un nuu mini ñù'ù ña ndikavanuu ñu'ú ka'ndi xi'in, ra yo'o ke ndakuvi na ichi ña uvi —kachi ra xi'in yu.

Ñuu Jerusalén ña xaa

9 Ra saa kixi iin ndia tatun Ndioxi ndia uxa kan, ndia xini'i uxa copa nuu xiñu'u uxa nuu tundo'o ñà'a ña kixi xa Ndioxi, ra ndika'an ra xi'in yu kachi ra saa:

—Na'a yo'o, ra ña̱'a̱ yu ña si'i ña tanda'a xi'in ra kuu ndikachi lo'o nuu kun —*kachi ra.

10 Saa ndixa'an nima yu xi'in ra tatun Ndioxi kan iin xiki chee sukun, ra ndiña'a ra ñuu yii ña kuu Jerusalén nuu yu. Ra chi ndivi nuu ndu'u Ndioxi ke kee ña vaxi nuu ña.

11 Ra iin ̃yeye'e kaa ña
xi'in ndiee Ndioxi, ra iin ta
kaa iin yuu ña nduvi ni saa
kaa ña, ra iin ta taxa yuu ña
nani jaspe saa taxa ña.
12 Ra ndikaa iin korra yuu
chee sukun nuu ñuu kan, ra
iyoo uxi uvi ye'e korra kan.
Ra ndita iin iin ndia tatun
Ndioxi uxi uvi saa ye'e kan;
ra ndoso tu kivi uxi uvi saa
ndia se'e ra Israel va ta iin ta
iin ye'e kan.
13 Ra iyoo uni ye'e ña chi
nuu kanata ñu'ù, ra iyoo tu
uni ye'e ña chi nuu kita ñu'ù
va, ra iyoo tu uni ye'e ña chi
xitia kua'a va ña, ra iyoo tu
uni ye'e ña chi xitia ichin va
ña.
14 Ra ndo'ni uxi uvi yuu
na'nu xa'a korra yuu kan,
ra ndoso tu kivi uxi uvi saa
ndia xindikun sata Jesús, ra
kuu ndikachi lo'o va, sata ta
iin ta iin yuu kan.
15 Ra ra tatun Ndioxi ra
ndika'an xi'in yu kan, ra
̃ni'i ra iin ndo̱o̱ ñu'u tu oro,
ña chu'un ku'va ra iinii saa
ñuu chee kan, xi'in ye'e ña,
ra saa tu korra yuu kan va.
16 Ñuu chee kan, ra kumi
kuvi tutun ña, ra iin kuvi va
nuu kani ña xi'in nuu ndika
ña ra saa tu nuu sukun va
ña. Ra saa ki'in ku'va ra
tatun Ndioxi kan ña, xi'in
ndo̱o̱ ñu'u tu ni'i ra, ra
uvi mil uvi ciento kilómetro
kuvi ña.
17 Ra saa ki'in ku'va tu
ra korra yuu ña ndikaa nuu
ñuu kan va: Ra uni xiko
u'un metro kuvi ña chi nuu
sukun ña, ra ta'an ku'va ña
chu'un na yuuvi yo'o va ke,
ki'in ku'va ra tatun Ndioxi
kan ña.
18 Ra korra kan ra yuu
va'a ña nani jaspe ke kuva'a
ña, ra mii ñuu kan ra niña
oro va ke kuva'a ña, ra iin
ndiakua ta ye'e yuu tata, saa
ye'e ña.
19 Ra sa̱ví ka vi íin yuu ña
ndo'ni xa'a korra yuu kan,
chi niña yuu ña nduvi ní ke
kuva'a ña: ra yuu ña nuu
nani jaspe, ra yuu ña uvi
nani zafiro, ra yuu ña uni
nani ágata, ra yuu ña kumi
nani esmeralda;
20 ra yuu ña u'un nani
ónice, ra yuu ña i̱ñu̱ nani
cornalina, ra yuu ña uxa
nani crisólito, ra yuu ña una
nani berilo, ra yuu ña ìi̱n
nani topacio, ra yuu ña uxi
nani crisopraso, ra yuu ña
uxi iin nani jacinto, ra yuu
ña uxi uvi nani amatista.
21 Ra uxi uvi saa ye'e kan,
ra iin iin yuu ña nani perla
ke kuva'a ta mii tu'un ta mii
tu'un ña. Ra ya'ya ka'nu ña
ndikaa ma'ñu ñuu chee kan,
ra ña oro niña kuvi ña, ra iin
ta ye'e yuu tata saa ye'e ña.
22 Ra köo ve'e ñu'u ndichi
ñuu kan ndixini yu, saa chi
Tata yo Ndioxi ra kuu mii
takundi'i ndiee va kuvi ra
kuu ve'e ñu'u ñuu kan xi'in
Jesucristo ra ku ndikachi lo'o
va.
23 Ra ñuu kan ra xiniñü'u
ka ña, ña kutuun ñu'ù nuu
ña, ra ni yoo xiniñü'u ka ña
kuye'e nuu ña, saa chi ndiee
Ndioxi ra ka'nu va ke ye'e
nuu ña, ra tuun tu Jesucristo
ra kuu ndikachi lo'o va nuu
ña.
24 Ra takundi'i yuvi na
iyoo nuu ña yuuvi, na
ndikaku, ra ñù'ù ña tuun

ñuu kan va ke kuye'e nuu
na kaka na, ra takundi'i na
kuu rey nuu ña yuuvi, ra
ndataxi ndi'i va na ña kuika
ña ku mii na, nda'a ñuu kan.
25 Ra ye'e ñuu kan ra ndia
nii kii ke ndäsi vi ña, ra nii
ñuú ke köo ka vi ikan.
26 Ra ndataxi na takundi'i
ña kuika xi'in ña nduvi ña
iyoo nuu ña yuuvi nda'a ñuu
kan.
27 Ra ñuu kan, ra kï'vi
ndia nii ña yakua, ra nii na
ndikun na'na ña kuu ndioxi
ndii, ra nii na ndatu'un ni
kuendo, kï'vi. Chi takua
na yoso kivi nuu tutu ña
ka'an ña kutiaku na, ña
kuu kuenda Jesucristo ra ku
ndikachi lo'o va kuvi na ki'vi
koo ikan.

22

Itia ra taxi ña kutiaku na xi'in itun tu taxi ña kutiaku na

1 Te ndi'i ra saa ndiña'a ra
tutun Ndioxi kan iin itia ra
kuíí ní nuu yu, ra ra yo'o
kuvi ra taxi ña kutiaku yuvi.
Ra va'a ni ra chi iin ndiakua
ye'e ni'ni ra, ra nuu íin tiayu
ka'nu nuu ndu'u Ndioxi xi'in
nuu ndu'u ra kuu ndikachi
lo'o ke kana ra.
2 Ra yá'a ra kua'an ra
ma'ñu ya'ya ka'nu ñuu chee
kan, ra uvi saa xiyo yu'u itia
kan ndita itun kuii tu taxi ña
kutiaku yuvi, ra uxi uvi ichi
ke kuun kui'i nda'a nu iin
kuiya, saa chi ta yoo, ta yoo
va ke kuun kui'i kan nda'a
nu, ra xi'in iku nda'a nu ke
kutatan takundi'i na yuuvi.
3 Ra ñuu kan, ra köo ka
ña'a ña tavi chi'ña. Saa
chi mii Ndioxi va kuvi ra
ka'ndia chiñu nuu na xi'in
ra kuu ndikachi lo'o, ra na
xachiñu nuu ra, ra ikan ke
ndasaka'nu ni ka va na ra.
4 Ra kuni nuu va na
Ndioxi, ra kundu'u kivi ra
tiaan na.
5 Ikan ra köo ka ñuú, ra na
kundee ikan ra kuniñü'u ka
na ña kutuun ñù'ù nuu na,
ra nii ñu'ù ña ndu'u ndivi
kuniñü'u ka na kuye'e nuu
na, saa chi mii va Iva yo
Ndioxi kuvi ra kuye'e nuu
na, ra ka'ndia na chiñu xi'in
ra ndiaa ndikaa ndiku'un.

Xa ndinumi ni va ndiko tuku Jesucristo kixi ra

6 Ra saa ndika'an ra tatun
Ndioxi kan xi'in yu kachi ra
saa:
—Tu'un yo'o ra ña ndixa
ní va kuvi ña, ra na kundiaa
ní ini yo ña. Ra Iva yo
Ndioxi, ra taxi ña xinituni
nda'a na ndika'an ndoso
tu'un ra xina'a kuvi ra ti'vi
tatun ra, ña ña'a ra takundi'i
ña xa ndinumi ni kuu nuu
takundi'i na xachiñu nuu ra
—*kachi ra.
7 Ra su'va ke kachi Iva yo
Jesús ndika'an ra:
—¡Na kundaa ini ndo chi
kama ni va ndiko yu kixi yu!
¡Ra va'a ni va kee yuvi na
kandixa tu'un yii ña ka'an
Ndioxi, ña vaxi nuu tutu
yo'o! —*kachi ra.
8 Yu'u, ra Juan, kuvi ra
xini, ra xini tu so'o va
yu, takundi'i ña yo'o, ra
te ndi'i xini yu ña xi'in
ña xini so'o yu ña, ra saa
ndakusiti yu xa'a ra tatun
Ndioxi ra ndiña'a ña nuu yu,
ña ndasaka'nu yu ra.
9 Ra saa ndika'an ra xi'in
yu kachi ra saa:

—Xä kun saa, chi na ndasaka'nu kun Ndioxi va; saa chi ta iyoo yo'o ña xachiñu kun nuu Ndioxi, xi'in na ndika'an ndoso tu'un ra, xi'in takundi'i na □kandixa tu'un ra ña vaxi nuu tutu yo'o, ra ndasaka'nu na ra, saa ke iyoo tu yu'u va —kachi ra tatun Ndioxi kan xi'in yu.

10 Ra saa ndika'an ka ra xi'in yu kachi ra saa:

—Chikäa se'é kun tu'un yii ña ka'an Ndioxi ña vaxi nuu tutu yo'o, saa chi xa ninumi ni va kuu ña ka'an ña.

11 Ra yuvi na □xa chiñu ki'vi, ra na sa ka na chiñu ki'vi va, ra na □xa chiñu yakua, ra na sa yakua ka na mii va na; ra na □xa ña va'a, ra na sa ka na ña va'a va, ra na yii, ra na sa yii va'a ka va na —*kachi ra tatun Ndioxi kan xi'in yu.

12 Ra saa ndika'an ka Jesús kachi ra saa:

—Kuenda ni koo ndo chi kama ni va ndiko yu kixi yu, ra ndataxi yu ya'vi ta iin ta iin yuvi nda'a na, ta ku'va iyoo mii chiñu ña □xa va na.

13 Yu'u kuvi ra nuu, ra yu'u kuvi tu ra ndia nuu ndi'i va, ra yu'u kuvi ra kii xa'a, ra yu'u kuvi tu ra ndia kii ndi'i va —kachi ra.

14 Ra yuvi na □ndakatia tikoto, ra va'a ni kee na, saa chi ni'i na ndiayu ña kaxi na kui'i ña iyoo nda'a itun kuii tu taxi ña kutiaku na, ra kuvi tu ki'vi na ye'e ñuu yii kan va.

15 Ndi su chi ke'e va tu kindoo yuvi na kuu tina, xi'in na tu'va na kuu na saka, xi'in tiaa ndia □xa siki yasi'i, a na si'i na □xa siki yii va tu, xi'in na xa'ni ndii, xi'in na kañu'u ndioxi ña kuu na'na, xi'in takundi'i na kutoo ní sanda'vi yuvi ra □xa na chiñu ki'vi.

16 Ra saa ndika'an ka Jesús kachi ra saa:

—Yu'u, ra kuu Jesús kuvi ra ti'vi iin ra tatun yu xaa ra nuu takundi'i na ve'e ñu'u, ña ndatu'un ra xi'in na xa'a ña kuu. Ra yu'u kuvi ra kuu ndise'e ra rey David, ra kuu tu yu Kimi ri ye'e ní, ri kanata te tuvi va —kachi ra.

17 Ra Tachi Yii Ndioxi xi'in na ve'e ñu'u na kuu yasi'i ra kuu ndikachi lo'o, ra su'va ke kachi na kana na:

—Na'a ndo —kachi na.

Ra yuvi na □xini so'o, ra na kana tu na kan va yuvi ña kixi na, ra na íchi̱ ini ña kuni ko'o na tiakuii, ra na kixi na, ra ko'o na tiakuii ra taxi ña kutiaku na, ra ko'o uun va na ra, chi köo ya'vi ra.

18 Ra takundi'i yuvi na □xini so'o tu'un yii ña ka'an Ndioxi, ña ndika'yu nuu tutu yo'o, ra ka'an yu xi'in na ña kuenda ni na koo na, saa chi tu ndia iin na, na ndachinuu siki tu'un yo'o, saa ra ni'i na tundo'o xa'a va ña sa Ndioxi, tundo'o ña xa ka'an mii tutu yo'o xa'a ke ni'i va na.

19 Ra tu ndia tu na, na kindiaa ta'an tu'un yii ña ka'an Ndioxi, ña ndika'yu nuu tutu yo'o, saa ra, saa sa tu Ndioxi xi'in va na, saa chi täxi ra ña koo kivi na nuu tutu ña ka'an ña kutiaku na xi'in ra, ra nii ñuu yii kan täxi ra ki'vi na koo na, xa ta ku'va kachi mii tutu yo'o va.

20 Jesús ra ndakani xa'a
tu'un yo'o, ña kuu ña ña
ndixa, kuvi ra ka'an kachi
saa:
—Ña ndixa kuvi va ña,
kama ni va ndiko yu —kachi
ra.
Saa iyoo ña. ¡Na'a, Tata
Jesús!
21 Ra mii Tata yo Jesu-
cristo na taxi ña va'a kuta'vi
takundi'i ndo. Amén.